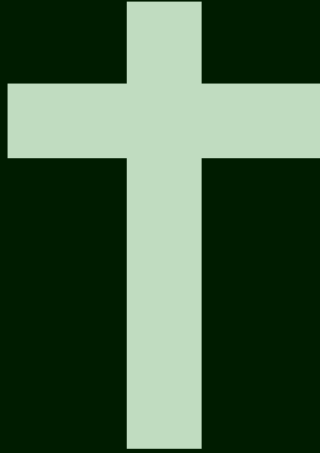

Ka Lamana'a Mono'i
Lu Mu Tifi'ehina Ka
Yabe

The New Testament in the Benabena Language of Papua New
Guinea

Ka Lamana'a Mono'i Lu Mu Tifi'ehina Ka Yabe
The New Testament in the Benabena Language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tokples Benabena

copyright © 1982 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bena-bena (Benabena)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-09-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020
429cb299-5ab9-51c4-8857-9de5c72f8388

Contents

FRT	1
MATIU	2
MAKI	49
LUKU	78
YONI	127
APOSOLO LILI'NA'ANI	160
ROMU	204
1 KOLITI	227
2 KOLITI	248
GALESIA	262
EFESO	270
FILIPAI	277
KOLOSE	282
1 TESALONIKA	287
2 TESALONIKA	291
1 TIMOTI	294
2 TIMOTI	301
TAITASI	306
FILEMONI	309
HIBULU	311
YEMESI	331
1 PITA	337
2 PITA	344
1 YONI	348
2 YONI	354
3 YONI	355
YUTE	356
HUTO HILINA KA	358

KA LAMANA'A
Mono'i Lu Mu Tifi'ehina Ka Yabe

The New Testament in the Benabena Language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Benabena long Niugini

Ka Lamana'a

The New Testament in the Benabena language of Papua New Guinea
[bef]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1982, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publisher, 1982 by Wycliffe Bible Translators
ISBN 0-72720224801

Web version

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri**. Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating**. Na tu, **yu no ken senisim Tok**.

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela**.

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela**.

KA LAMANA'A

MATIU Matiu ka lamana'amu koyo'ehina

¹ Ma fayahi Yesu Kilisitohi tata'agi enigi'ani mana ni'ibe. Yesuhi tata'afu mone Tebiti yabe. To ana bomofihhi tata'afu mone koyapa bo gi'a Abalaha yabe.

² Abalaha ai Isakahi afo'afu yabe. To Isaka ai Yakopuhi afo'afu yabe. To Yakopu ai Yutahi to gona'amagihhi afo'anifu yabe. ³ To Yuta ai liha'a Tema yagi etali pana'atiti loemo Pelesi to Yelaha yabe. To Pelesi ai Hesolonihhi afo'afu yabe. To Hesoloni ai Lamihi afo'afu yabe. ⁴ To Lami ai Aminatapehi afo'afu yabe. To Aminatape ai Nasonihhi afo'afu yabe. To Nasoni ai Salamohi afo'afu yabe. ⁵ To Salamo ai liha'a Lehapu yagi etali pana'atiti Boasa yabe. To Boasahi ai liha'a Luti yagi etali pana'atiti Opeti yabe. To Opeti ai Yesehi afo'afu yabe. ⁶ To Yese ai Tebitihhi afo'afu yagi ya'ma Tebiti sipi kibina bo huto hu'ehina yabe.

To Tebitiu ai mone bo Yulaiya yabe ana bomofihhi liha'a Tebitiu lilago pana'a keto'ehina gi'a Solomoni yabe. ⁷ To Solomoni ai Lehoboamuhhi afo'afu yabe. To Lehoboamu ai Abaiyahi afo'afu yabe. To Abaiya ai Asahi afo'afu yabe. ⁸ To Asa ai Yehosofatihhi afo'afu yabe. To Yehosofati ai Yolamuhhi afo'afu yabe. To Yolamu ai Asaiyahi afo'afu yabe. ⁹ To Asaiya ai Yotamuhhi afo'afu yabe. To Yotamu ai Ehasihhi afo'afu yabe. To Ehasi ai Hesekaiyahi afo'afu yabe. ¹⁰ To Hesekaiya ai Manasehi afo'afu yabe. To Manase ai Emosihhi afo'afu yabe. To Emosi ai Yosaiyahi afo'afu yabe. ¹¹ To Yosaiya ai Yekonaiyahi to gona'amagihhi afo'anifu yagi fateha'animagi enali'i Bebiloni metoga enele'mete bi'ahanamofihhi kana'a yabe.

¹² To ana Bebiloni melugu mine'ahananamofihhi kana'agu Yekonaiya ai Sialitielihhi afo'afu yabe. To Sialitielihhi ai Yelababelihhi afo'afu yabe. ¹³ To Yelababeli ai Abiutihhi afo'afu yabe. To Abiuti ai Elaiyakimihhi afo'afu yabe. To Elaiyakimi ai Asohi afo'afu yabe. ¹⁴ To Aso ai Yatokihhi afo'afu yabe. Yatoki ai Ekimihhi afo'afu yabe. To Ekimi ai Eliutihhi afo'afu yabe. ¹⁵ To Eliuti ai Eliesahi afo'afu yabe. To Eliesia ai Matanihhi afo'afu yabe. To Matani ai Yakopuhi afo'afu yabe. ¹⁶ To Yakopu ai Yosefehhi afo'afu yabe. To Yosefe Maliahi baha'a yabe. Ya'ma Malia ai Yesuhi ito'afu yabe. To Yesuhi gi'a mone Kilisito yabe. Ana gi'amofihhi hapa'a Hu'mau le'mo ho ti'ehina bo nelanamo ni'ibe.

¹⁷ Ya hu'ehigo asaga Abalahahi naga'aloti tito Tebiti to pa sago nayahi luga luga su hoto nigigusagati loegi loegi heleko malago naga'i mine'ahana yabe. To nayahi luga luga su hoto nigigusagati loegi loegi heleko malago Tebitihhi megesaloti tigo minana enali Bebiloni hepato enele'mete bi'ahana. To ana huto nayahi luga luga su holoto nigigusagati loegi loegi heleko malago minana naga'a enali mineme tite Mesiau huto hina kanalo mine'ahana yabe.

Malia ai Yesuhi keto'ehina

¹⁸ Yesu huto hu'ehinamofihhi kaga'a ma huto ni'ibe. Ai ito'afu Malia, ai Yosefe hiti li alobole hilu'ibe lite kehelite mine'aha'ina. Ya hu'ehina etali li alobole hite yafi gofa hete etayanugu meli'aha'inamo Maliau molo kehelina Sikalafu'uba ailugu minago yagapana'i ketalube'mu hu'ehina yabe. ¹⁹ Maliahi baha'a Yosefeu, ai bati bo, to ai Maliahi ya hu'ahane luto le'mo buya mehu'ehina. Ai legeso huto fala kito suguna'i Maliahi he'mi etalube luto keheli'ehina. ²⁰ Ai Yosefeu Maliahi suguna'i he'mi etalina ekesa yigiba yigiba huto nohigo bamulugu agelouba bulo huloto ma luto lu emi'ehina: Yosefeo, Abalahahi tata'aga, kai Maliahi lihaka le'mo lolo hilatana'mu koli mehubo. Ai Sikalafu'uba Maliahi yagapana'i emi'ehibe. ²¹ Ai pana'i ketolenogo kai gi'a Yesu yabe luto hobo. Hena'mugope ai boana'amagihhi foipana'ani li he'mi epoloto hetofa kapogu enele'mo malalina'mu yabe luto Sikalafu'uba Yosefehhi lu emi'ehina yabe.

²² Ya'mana asaga'na ma huto huto hilina ai kaga mone Sipi Bouba lu huto huto bomofihhi bagagu lulago o'ehinamofihhi legeya'a huto hilibe. Lu huto huto bouba ma luto lu'ehina: ²³ Yafana'uba yagapana hiti huloto pana'i ketoto gi'a Emanueli luto malalina'mu yabe. Ya'mana gi'amofihhi hapa'aya ma luto ni'ibe: Hu'ma lali hiti nominabe.

²⁴ Yosefeu bu'i ko'ehinati ho tiloto Hu'mamofihhi agelo'aua bamulugu lu emina'a huto Maliahi li eto'ehina. ²⁵ Ya hu'ehina Yosefeu ai Malia hiti nohi kete ya hite mehuse nohigo Maliau pana'i keto'ehina. Ya higo Yosefeu ana pana'mofihhi gi'a Yesu yabe luto molo'ehina yabe.

¹ Yesuhi Betelehe hepato Yutia melugu Heloti sipi bo minana kanagu Maliau keto'ehina. Ya hulago alihi keheli bati huse bo luga'a enali yege notinagati sonofi'i kene ite Yelusale hepato neheti'ahana. ² To enali ma lite enoloka he'ahana: Yuhufa pana'i huto hu'ehina ai Yuta bona'magi sipi bo'ani lolo hilina hiya'a nohibe? Ai sonofi'a yege notinagati ti'ehigo bu golototi lali fokehi halune luto noone lite li'ahana yabe. ³ Sipi bo Heloti ya'mana kaga kehelioto topa holoto lesa'a noligo ana huto asaga Yelusale boana'i enelesa lu бага i'ehina yabe. ⁴ Helotiu asaga keya ka tisa bona'i to mono noto kaba bona'i kehe i nupa iloto ma luto enoloka ho'ehina: Mesia hiya'alo huto nohilina ni'ibe? ⁵ Enali lu emi'ahana: Betelehe hepato Yutia melugu yabe. Lu huto huto bouba ya luto fayanugu go molo'ehina yabe:

⁶ Kai Betelehe Yuta melugu,
kai sipi bo Yuta me'i kaba hi'ahana bo
enali enemege'i olata mehobo.
Kailuguti sipi bo mone huto huloto
to ai Isilaeli naga'nimagi
kaba hu epalalina'mu yabe.

⁷ Ya higo Helotiu Yesuhi bu galune lite yege tinagati ana bona'i kehe iloto ma luto suguna'i enoloka ho'ehina: Hena kana'alo ana sonofi'i huto hu'ehifi luto enoloka ho'ehina yabe. ⁸ To ai ana bona'i he'mi epalago nebago ma luto kaga lu epolo'ehina: Bite ana pana'i sa hu bati hilete to bu getetinimo lenali ete lu nimilo, ya hinogo nani ana huto buto ai kumu fokehi halube. ⁹ Enali Helotihu kaga'a akehelilete abi'ahana. To enali ana sonofi'i koyapa'i yege notinagati bu gelete lifite e'ahana kohe to epoloto buto ana pana'i nohina noto lataha'alo mino'ehina yabe. ¹⁰ Enali sonofi'i bu gelete komopa bati higo sipi enegelo bi'ahana yabe. ¹¹ Enali ana nonuga tilete ana pana'i ito'afihi Malia hiti neha'igo enali enalapusa fi emilete mono ka li etete hilete sisaku gu'aniguti hetofa hatofana hefite emi'ahana.

¹² To bamulugu Hu'mau hu enubulo mololoto Heloti nohinaga mebito luto lu epigo enali fato kapoga bite hepa'aniga neheti'ahana yabe.

Iyipitoga bi'aha'ibe

¹³ Enali abilago Hu'mamofihhi agelo'auba Yosefhi bamu'i hu bulo mololoto ma lu emi'ehina: Ho tito pana'i hiti ito'afi hiti etele'moto koli huto Iyipi melugu buto nohitogo alihi nani lu kiminogo'ni alane. Helotiu pana kumu sa huto halina'mu yabe. ¹⁴ Ya ligo ana folugu'i Yosefeu ho tiloto ana pana'i ito'afi hiti etele'moloto Iyipitoga bi'ahana.

¹⁵ Ya hite anaga nehago Helotiu fili'ehina yabe. Ya'mana kana Hu'mau lu yege hose bomagi enabagagu lu'ehina nose'na'a huto hilibe luto Iyipi meluguti aku'i kehe ugo o'ehina yabe.

Helotiu ligo babu yagapana'i enoho fili su he'ahana

¹⁶ Yege notinagati Yesuhi bu galune'mu ana bona'i enali Helotihu ya hite mi'i malana akeheliloto italuga logo bi'ehina. Ya higo ai bona'i luga'a enoho lifigo Betelehe hepato hiti to hepa'i luga'a ana lebato ninalo hiti asaga pana'i kufu'ani loemo bu'ehinafi to yuhufa huto nehana asaga'i enoho fili su he'ahana. To ai yege notinagati ana bomagihhi enoloka nohago lu emina kaga ekesa yigiloto yabe.

¹⁷ Ya hu'ehigo kaga mone Hu'mau koyapa'i lu huto huto bo, Yelemaiya, bagalo molo'ehina'a huto nohibe luto lu'ehina:

¹⁸ Enali Lama hepaluguti
bona nogo mone keheli'ahana.
Sipi eniginaga figo
yibi ahi ahi lite nehana
enali keheli'ahana
Laseliu ai yagapana'a asaga'i
afili su he'ahago
sipi yibi huto minago
bona'magi le'mo fulu mone mehi'ahana.

Yosefeu liha'a hiti to pana'a hiti aku'i e'ahana

¹⁹ Alihi Helotiu afililago Hu'mamofihhi agelo'auba Yosefhi Iyipi melugu bamu'i hu bulo moloto ma luto lu emi'ehina: ²⁰ Ho tito pana'i hiti ito'afi hiti etele'moto Isilaeli hepatoga aku'i bubo, enali pana'i halune'mu sa sa hi'ahana bona'i yatai afili'ahabe. ²¹ Ya ligo Yosefeu ho tiloto ana pana'i ito'afi hiti etele'moto Isilaeli hepatoga aku'i legete bi'ahana yabe.

²² Ya hu'ehina Akeleasiu afo'afihi Helotihina nona'a Yutia bona'magihi kaba bo'ani nohibe lana Yosefeu koli huto Hu'mau bamulugu kaga mone hiti lu emigo keheli'ehina. Ya huloto ai ana hepa he'mito Galili kegi'a bu molo'ehina yabe. ²³ Ai buto Nasalete hepato nohi gito mino'ehina. Ya higo kaga lu huto huto bona'magi li'ahanauba legeya'a li huto nohibe lite li'ahana: Enali Nasalete bo yabe lite lilata hilana'mu yabe.

3

Yoniu nagami folo epolose bouba mono ka lu epi'ehina

¹ Ya'mana yupahi Yoniu Yutia kamelugu humofa'na huto mono ka ma luto lu epimofa'na hu'ehina: ² Komopatini i gelehe hite foipanatini he'mi su halo lu'ehina. Hu'mamofihini kokulmalugu kapo'a hokolo hilina kana'a epi'ehina. ³ Hu'mamofihini bage'a lu huto huto bo Aisaiyau liyafa huloto ma luto Yoni kumu'i lu'ehina yabe:

Bona'i menehanaga meluguti bo mone'mofihini bagaguti ma luto nolibe:

Sipi Bomofihini kapo'a li loloba hi etalo.

Kapo kuyugu hu'ehilina li fu nelite

li yuhufana hi ete'ehinogo

ai analo kapo malalibe.

⁴ Yoniu gukete'a hepilata hina kameli yaga oka'a gukete hepito humofa'na hu'ehina. To gilimi'a fatipagu ilata hinaya yaga gufa'atu lolo huto i'ehina yabe. To kenu'i hiti to lopi upe'i fi'ehina'a hiti nose'na'a nolata hu'ehina yabe. ⁵ Ana yupahi Yelusale bona'i to Yutia kegi'a bona'i to asaga hepa'i Yotani nagami bele belehi ninalo neminana bona'i asaga'i Yonihini aitoga e'ahana. ⁶ Ya hite foipana'ani aitoga pa sago Yotani nagamilugu nagami folo epolo'ehina yabe.

⁷ Yoniu Felosi bona'i to Satusi bona'i babu lite nagami'i folo letalane lite ago bu enogoloto ma luto lu epi'ehina: Lenali foipa osifa'mofihini yagapana'a, kuyu'afu lu lepigo Hu'mamofihini italuga logo bise'na alihi huto hilube'mu nohina koli falalune'mu nehabe luto ka epeki'ehina yabe. ⁸ Lenali komopatini i gelehe hilete yalo etonaguti mineme minogo buto komopatini i gelehe i bage ilibe. ⁹ Lenali lenipatinigu ma lite mekehelilo: Abalahau ai afotifu yabe, lali mino fu luse bona'i Hu'mau lifisa meilibe. Nani lu nolepupe, Hu'mau ai ka'ma nina efahi liloto Abalahahi pana'a lolo hilina bati nohibe. ¹⁰ Luhi loloba huto yafa hapa'alo ni'ibe. Asaga yafa legeya'a mehalinamofihini hetigi su hoto logogu genogo logouba lu su halibe. ¹¹ Lenali komopatini i gelehe hana'mu luto nani fa'mene nagamitu nofolo lepolobe. Ya nohunaya ai bo mone nani nemegelesalo alina bouba ai Sikalafu'i to logo'a hiti folo lepallalina'mu yabe luto Yoniu lu epi'ehina. ¹² To ai emuha'a yanaga li'ehibe. To kifi foyaguti lilina yabe. To ai nose'na yufagaha'a li nomalana nonugu li nupa huto li malalina'mu yabe. To yana huto sibina'a li nupa huto mesobose loba logogu galina'mu yabe.

Yoniu Yesuhi nagami folo eto'ehina

Mk 1:9-11; Lk 3:21-22

¹³ Ya luto lu'ehina kana'aluga Yesu Galili hepa'i he'mito Yotani'i kegi'a Yoniu nagami'i folo netalibe'mu yabe luto bu'ehina. ¹⁴ Ya hu'ehina Yoniu: O'e, luto laga hu etoloto ma luto lu emi'ehina: Kai nagami folo netalata bati huto ni'inamo kai nanitoga noane. ¹⁵ Ya ligo Yesu ka'alo ma luto lu emi'ehina: Ana'a hiligi ya meluto yatai kai lu nokumuna suhi hubo. Ya huto ya'ma kapolo li moloto hilu'inauba Hu'mau lu'ehinamofihini hinogo bati hilina'mu yabe. Ya ligo Yoniu Yesuhi kaga lina mege'i moloto nagami folo eto'ehina yabe.

¹⁶ Yesu nagami'i afolo etolago mele'isi fa'mene kugutatoga ti molo'ehina. Ya nohigo analo kokuluma'i hokolo nohigo anaguti Hu'mamofihini Sikalafu'a limi'ehina, ai kigopa nama legitana lolo huto oto Yesuhi lataha'alo fi besa lo'ehina yabe. ¹⁷ Ya nohigo kokulmaluguti kaga mone ma luto lu'ehina: Ya'ma nani'ni pana'ni mana'a nohibe. Laga nebesina pana'ni nohigo ai kumuko hetofa pana'ni yabe luto negelo bi emilata nohuna yabe luto kokulmaluguti lu'ehina yabe.

4

Satau Yesuhi mi'i molo'ehina

Mk 1:12-13; Lk 4:1-13

¹ Ya hulago Hu'mamofihini Sikalafu'aua Yesuhi le'moto ka melugu Satau fi taga hu etalibe luto bu'ehina. ² Yesu yege 40 to 40 sinihi nose'na menose anaga mino'ehina. Ya huloto alihi sipi kau'na ho'ehina. ³ Ya higo Satau aitoga henetiloto ma luto lu emi'ehina: Kai Hu'mamofihini pana'mo nohutomo ka'ma ni'ina efahi lu epitogo nose'na lolo hino.

⁴ Yesu ka'alo nona'a ma luto lu emi'ehina: Monolugu ma luto ni'ibe: *Bona'mofih* komopa'a nose'nauba li buto mebilina ai asaga kaga Hu'mau molo'ehinaubagoko le'mo buto bito hetofa kapolo malalina'mu yabe.

⁵ Ya luto ligo aku'i he'mito Satau Yesuhi le'moto mone hepato buloto mono nohi lataha'a kosa kosa hu'ehinalo le'moto tito he'mi etoloto ⁶ ma luto lu emi'ehina: Kai Hu'mamofih pana'a nohutomo maloti heleko lago uma melugu limibo. Mono kauba ma luto lulata nohibe:

Hu'mau kai kumu luto
 agelo'a enoho lifinogo limite nehinogo
 enali enayanugu limito ketogo
 kele'mo saga hilana'mu yabe.
 Ya hinogo efahuba kigika noto
 ya huto mehilina'mu yabe.

⁷ Ya noligo Yesu ka'alo ma luto nona'a lu emi'ehina: Monolugu mone'a hiti ma luto ni'ibe: *Kai Sipi Bomofih fi taga mehu etobo, ai Hu'makafu nohibe.*

⁸ To yaloti he'mito Satau Yesuhi le'moto yatama kosa mone ninalo le'moto tiloto asagako kapo lepito anana anana hetofana ninamofih lepi'ehina. ⁹ Ya huloto ma luto Yesuhi lu emi'ehina: Kai kolohupa nohi filoto nunumu lu netoto nig li saga huto nofokehi halata asaga'na kaigo kimi su halube. ¹⁰ Ya ligo Yesu Satahi ho lifito ma lu'ehina: Satao, abufa hubo. Mono kauba: *Hu'mamofih Sipi Bo aisigo gi'a li saga huto fokehi hoto agoya hu emibo,* luto lulata nohibe.

¹¹ Ya ligo Satau he'mi etoto abufa nohigo agelomagi ete analo Yesuhi he'me'ahana yabe.

Yesu Galili melugu lili'na hapi fi'ehina

Mk 1:14-15; Lk 4:14-15

¹² Yonih naga foyagu le'mo malabe lite lana'a Yesu akeheliloto ai Galili melugu bufa hu'ehina. ¹³ Ya huloto ai Nasalet hepato memino'ehina ai he'mito buto Kapaneami hepato mino'ehina. Kapaneami ai Galili Hefuhi beleha'alo Sebuluni to Nafatali melugu mino'ehina yabe. ¹⁴ Ya hu'ehigo Hu'mau kaga mone lu huto huto bo Aisaiyaha bagalo molo'ehinauba legeya'a huto nohibe. Ai ma luto noli:

¹⁵ Sebuluni me'i to Nafatali me'i
 nagami hefutoga nina,
 to hepa'i Yotani Nagami beletoga
 mino bego bego hu'ehina,
 to Galili ifo'aga
 fegutoga bona'i neminana kegi'a yabe.

¹⁶ Bona'i enali metepunagu neminana
 enali sipi logo fana mehena'a abu ge'ahabe.
 Enali bona'i metepu ito
 filisemofih hepa'i ninalo neminana
 analitoga fana mehena
 ahuto hu epolo бага i'ehibe.

¹⁷ Ya'mana kanaloti hapi fito Yesu mono ka ma luto lu epi'ehina: Foipanatiniguti komopatini i gelehe hilo. Kokulumamofih kapo'a anasi a'lo leba to'ehibe.

Loegi loegi bo Yesu kehe igo mege'i mele'ahana

Mk 1:16-20

¹⁸ Yesu Galili nagami Hefuhi beleha'aga kapo moloto notubuto loe kogunale bu etogo'ehina. Simoni, enali Pita lite gi'a helata nehana hiti to gona'a Atulu, etali hefunugu faya gutalafa melete neha'igo bu etogo'ehina. ¹⁹ Ya huloto Yesu ma luto lu etimi'ehina: Nani nemege'i mele'inogo nani letelepinogo'ni bona'i enele'mo kefefite hite lila'ibe. ²⁰ Ya ligo etali hololu lite faya gutalafa'atiti nehe'mite Yesuhi mege'i mele'aha'ina yabe.

²¹ Bu foto'alo mololoto ana huto kogunale Yemesi to Yoni, etali Sepetih pana'a neha'igo bu etogo'ehina. Etali boti'atitigu afo'atitifi hiti faya gutalafa li loloba hite neha'igo Yesu kehe i etimi'ehina. ²² Ya higo hololu lite afo'atitifi hiti to boti hiti nehe'mite Yesuhi mege'i mele'aha'ina yabe.

Yesu babu boana'i enele'mo bati huto mono ka lu yege ho epi'ehina

Lk 6:17-19

²³ Yesu Galili kegi'a minomofa'na huto mono noha'anigu tiloto boana'i mono ka lu epila to Hu'mamofih Kapo'a kumu kaga lu epila nohuto to boana'i enebesi'ehinana li he'mi epolola to enigi enayahi sibina hula ya hula hu'ehina bona'i enele'mo bati hu'ehina yabe. ²⁴ Ai kaga'a Silia kegi'a bu бага ilago kehelilete enali bona'i anaga enebesinafi to foipa

li'ahana bona'ifi to fato fato'na epesi'ehina bona'i enele'mete Yesu nohinalo e'ahana. Ya hago Yesu asaga bona'i enele'mo bati nohuto enele'mo ye ko su ho'ehina yabe. ²⁵ Babu boana'i Galiliti Tekapoli kegi'ati to Yelusale hepatoti, Yutia kegi'ati to Yotani beletoga neminana boana'i asaga'i babu lite li nupa hite, Yesuhi mege'i molomofa'na hi'ahana yabe.

5

Yesu kaga kosagu lu epi'ehina

¹ Yesu bu gana babu boana'i mege'i lifite nebago ai kosagu tito analo nohigo koko panana'a ai metoga ete mino bego hi'ahana. ² Ya hago Yesu kaga ma luto lu epi'ehina:

Bouba gelo bilinamofihhi kaga'a lu'ehina

Lk 6:20-23

³ Bona'i enali komopa'anigu nani bati mehina bo nohube lite kehelite ya'ma minelata nehana enali enegelo bilo. Enali Hu'mamofihhi kapo'alugu tilana'mu yabe. ⁴ Bona'i enali eniginage figo neminana enofokehi lilo. Hu'mau enele'mo fulu hu epoloto soso hu epalalina'mu yabe. ⁵ Agoya bona'i enali enegelo bilo. Enali kaga molo epolo'ehinalo asaga me'i lilana'mu yabe. ⁶ Bona'i enali bebe sete hapa'ani minenogo Hu'mamofihhi ka'alo mege'i melete minalana enali enegelo bilo. Hu'mau alihi asaga'na epilina'mu yabe. ⁷ Bona'i enali luga'a bona'i eniginaga ka lu epite agoya hu epilata nehana bona'i enegelo bilo. Alihi Hu'mau enegelo bi epito agoya hu epilina'mu yabe. ⁸ Bona'i enali komopa'ani gulu gulu ligo neminana bona'i enali enegelo bilo. Enali Hu'mamofihhi bu galana'mu yabe. ⁹ Bona'i enali luba hilune'mu nehinogomo ana luba folagaha'anigu bite kofa hu epelelata nehana bona'i enali enegelo bilo. Hu'mau ai panana'ni yabe lilina'mu yabe. ¹⁰ Hu'mamofihhi ka'a mege'i melete minelata nehana bona'i enali enagabu foya nelitemo enegelo bilo. Hu'mamofihhi kokuluma kapo'a enali'na lolo hilina'mu yabe. ¹¹ To lenali nani'i nemege'i melete neminenogo luga'a bona'magi bu lenegelete enitaluga logo binogo foipa faipa ka li lepelete lenegene mane ite ka fato fato'mofihhi lenalitoga lu nemelenogomo lenali lenegelo bilo. ¹² Ya nehinogomo kugufaluga laga kebesinogo kegelo bibo. Sipi minaka kokuluma hepatoga Hu'mau kaba hu keto'ehina kimilina'mu yabe. Koyapa'i ana suhi hite lu yege hose bona'i kohe tete huto hanamagihhi enegene mane ite enehe'ahana yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Bo ai hege legi to logo guluya meha'a legi huto nohibe

Mk 9:50; Lk 14:34-35

¹³ Bona'i lenali me'mofihhi hege'a legi hite nehabe. Ya hu'ehina ana hegemo'fihhi laga'a abu su holagomo lenali aku'i hena hago ana hegemo'fihhi laga lenalitoga olata nohibe? Ya hina hegemo'fihhi lilina'a meminolata nohibe. Enali bati mehu'ehibe lite li nehe'migo boana'i analo lapasa ite kapo melelata nehabe.

¹⁴ Lenali melugu fana mehena'a legi hite nehabe. To hepa'i mone kosagu minolata nohina ana hepa'i bona enubulo fala kito meminolata nohibe. Ai huto'i minolata nohibe. ¹⁵ Bona'i enali libi'i li kulu tilete somotu ifi metalibe. Enali ifo hitalo malago nonugu nehana bonatoga kululu tuto fi besa lo бага igo be ge fana tete minelata nehabe. ¹⁶ Ya huto ninagi lenali libitini ligite boana'i enali enubulo binogo lenali hetofa hapatini bu gelele to enali ana hite Sipi Bo Hu'matinifu kokuluma hepatoga nohinamofihhi enegelo bite gi'a liyafa hilabe.

Keya ka hapa'amu lu enelep'i'ehina

¹⁷ Lenali nani kumu'i Mosehi keya ka'a hiti to lu yege hose bona'magihhi ka'ani hiti li he'milube luto o'ehibe lite mekehililo. Nani li he'milube luto meo'ohuna ana kaga'a lu'ehinamofihhi pa salibe luto o'ohuna yabe. ¹⁸ Ule'ale huto lusiga ma'naka luto nani lu nolepuke, asaga'na ma me'i hiti kokuluma hiti su hoto bilinaya Hu'mamofihhi keya ka'a kitili kitili'na su hoto mebilina analo minoba minoba hilina'mu yabe. ¹⁹ Ya hu'ehinagi bo moneuba Hu'mamofihhi keya ka'a nesi'asi li gofa hoto pelesa iloto luga'a bona'i ana suhi huto enelepilina kokuluma kapolo gi'a nesi'asi minalibe. To bo moneuba hetofana huto keya kamofihhi liyafa huloto mege'i moloto nominoto boana'i ma kaga mege'i malalo luto enele'mo ho tiloto hetofa kapogu malalina ai kokulumalugu sipi gi'a minalina'mu yabe. ²⁰ Ya hu'ehina nani lenekesa nobube. Lenali Hu'mamofihhi laga besina suhi hite hetofanaguti minalanauba Felosi bona'i hiti to keya kaga enelepise bona'magihhi hapa'ani enebe liginogoko lenali kokuluma kapolo nehetilana'mu yabe luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Enipagu logo bisemofihhi hapa'a

Lk 12:57-59

²¹ Koyapa'i kaga mone ma lite keya kagu tatatinigihi lu keye'ahana akeheli'ahabe: *Bo moneuba mone bo ho fililina ana bo ai ka foyagu filina'mu yabe.* ²² Ya hu'ehina yatai aku nani lu nolepube. Bo moneuba gona'a ipakafa halina ai ka foya lilina'mu yabe. To bo moneuba gona'amofihii kaiya fa'mene bati mehina bo nohane luto ka emekilina kanisole bolo ho tito ka foya lilina'mu yabe. To bo moneuba gona'amofihii negi nagi noto bati mehu'ahata bo nohane luto ka emekilina aiya loba logo kapogu bilina'mu yabe luto Yesu lu epi'ehina yabe. ²³ Ya hu'ehinagi kai Hu'mamofihii lokiya fi emilube'mu hitalo oloto yata'a kogonaka ka emeki'ehilata kekesa hokolo hinogomo ²⁴ asaga'na ana hitalo nomoloto hololu luto buto kogonaka le'mo fulu huto ya huto kipakafa hoto ka emeki'ohuna yatai lubeyaga nounagihe luto li koguna ilete'atiti yalo alihi oto Hu'mamofihii hitalo lokiya fi emibo.

²⁵ To bo moneuba ka foyagu kele'mo malalube'mu kele'moto nobinogomo kapoga nebitetiti kai mele'isi hololu luto ipakafa mehoto kiya yogokolo hu emibo to ka hetofa'a lu emito koguna ito minoba. Bonaka ana bouba yasimofihii yato kele'mo melenogo to yaloti ya'mauba polisi bomofihii yato kele'mo melenogo yaloti polisi bouba naga foyagu kele'mo molo lalibe. ²⁶ Ya hinogo anaga nohutoka efahi tina hu keto'ehinamo molo emiloto nagaluguti su halane, to tinakalo emi pa mesotomo ana naga foyagu minomo buto emiletogomo su halata'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Bo alobole li sibina husemofihii hapa'a

²⁷ Lenali koyapa'i ya'ma kaga lago akeheli'ahana yabe. *Lenali bo alobo gofa mehalo.* ²⁸ Ya hu'ehina nani yatai ma luto lu nolepube. Bo moneuba a'i mone bu goloto bulu'i hoto ipa'a emito minalina, ai komopa'agu ya huto kehelilinauba, ai alobo huto minosemofihii keya ka'a li gofa hoto komopa'agu foipana nohibe. ²⁹ To lamagakaga kubuka ligo foipana nohutomo li kutu hoto he'milago bubo. Kugufaka luga kegi'a fenene hinogo nohuto minoba minoba kapogu bilata bati huto yabe. To kugufaka asaga'i ni'inogono nohuto logo kapogu bilata ya bati mehu'ehibe. ³⁰ To kayahi lamaga'auba ligo foipana li huto nohutomo ana kayahi laga huto he'milago bubo. Mone kayahi laga hu he'milago ya hina bati hutita'mu asaga kugufaka ni'inogono logo kapogu bilata bati mehutita'mu yabe.

Bo alobo loko husemofihii hapa'a

Mt 19:9; Mk 10:11-12; Lk 16:18

³¹ Koyapa'i bina kagu ka mone ma luto mino'ehina yabe: Bo moneuba liha'a he'mi etalube'mu nohutomo fayahii mone ya huto liha'ni he'mi etobe luto koyoto emibo luto nina yabe. ³² Ya hu'ehina nani yatai lu nolepube. Bo mone'mofihii liha'a fato bo hiti koto ho tito mehuse bati huto nominago to ana bouba ya'ma liha'a he'mi etolenogo to yalo ana liha'auba fato bolo buto minalina ai ya'ma bomofihii hapa'auba ligo liha'auba li alobo hu'ehina keya ka gofa nohabe. To bo moneuba ana a'i lilotomo ai bo alobomagi keya ka li gofa holago foipana'a nominabe.

³³ To mone keya ka tatatigi alago lenali hiti akeheli su he'ahanaya ma luto ni'ibe: Kaga mone nolutomoto ana kaga faga yabe'amu le'mo amuya malalube'mu lutomo lusiga luto ifoloti nolube luto melubo. To lusiga nolutomoto lusiga ma'naka nolunagihe luto lu hokolo huto lubo. ³⁴ Ya hu'ehina yatai nani lu nolepube. Lenali kaga mone le'mo amuya malalune'mu nehitemo ifo muya kokuluma hepatoti nolune lite melilo. Kokuluma'i ai Hu'mamofihii hepa'a ni'ibe. ³⁵ To lenali kaga mone le'mo amuya malalune'mu nehitemo me'i gi mehalo. Me'i Hu'mamofihii lagaso hepa'a ni'igo ai'nanalogo gi'a mololata nohibe. To lenali kaga mone le'mo amuya malalune'mu nehitemo lenali Yelusale hepa'i gi'a mehalo. Yelusale hepa'i ai Sipi Bomofihii hepa'a ni'ibe. ³⁶ To kaga mone latahakalo li moloto lu amuya memolobo. Okaka legeya'a mone'isi koholina li lolo hula to nupa'na li lolo hula mehilita'mu yabe. ³⁷ Ya hu'ehinagi lenali o'yo lila, to o'e lila hite ana'asiya lilata hilo. To kaga analo lu yatama hite lilata nehana kagamoya foipa bo Satatogati olata nohibe.

Bati mehina suhi nehanalo nona'a aku'i hulatomofihii hapa'a

Lk 6:29-30

³⁸ Ya'ma kaga koyapa'i ahuto hina lenali akeheli'ahabe. *Kai kubuka i polo nehinogomo ana huto enali enuba i polo hubo. To kabaga yogo'a ife nesenogomo kai ana huto enali enabaga yogo'a ife sobo.* ³⁹ Ya hu'ehina nani aku'i yatai lu nolepube. Lenali bo moneuba osahi lenehenogomo lenali ana bo nona'a mehalo. Lenabaga hapa'alo lamagatiniga inogomo mone kegi'a i gelehe hu emitogo ino. ⁴⁰ To bo moneuba ka foyagu kele'mo malalube'mu nohuto kefeka nolinogomo guka hiti heti emitogo lino. ⁴¹ To bo moneuba ana'ina'a nehe'moto lito buto emasilo limilane linogomoya kai he'moto buto ai lu'ehina be ligito foto'alo emibo. ⁴² To bo moneuba ana'ina nimibo luto kehe inogomo kai emibo. To ana'ina kaitogati yoka'i lilune lite kehe neinogomo kai o'e luto kemegeza hu meepibo.

*Fatehe bona'i enele'mo laga husemofihhi hapa'a**Lk 6:27-28, 32-36*

⁴³ Koyapa'ya ya'ma kaga huto hu'ehina lenali akeheli'ahabe: *Lenali bona'i lenalalutinigigo enele'mo bati nehite fatehatini lenipakafa ho epite enele'mo fato malalo.* ⁴⁴ Ya hu'ehina nani yatai aku'i lu nolepube. Fatehatini enele'mo bati nehite to lenali'i lenele'mo bati mehilana bonatoga nunumu Hu'mamofitoga hu epelenogo ai enehe'malibe. ⁴⁵ Ya hilete yalo lenali kokulumalugu Afotinifihhi panana'a lolo hilana'mu yabe. Ai bo foipa'afi to bo mana'afi enogo mone'ago huloto anabo anabo yege'amofihhi fana meha'a epilata nohibe. To ana huto ko'i bo mana'a noepito bo sibina'a noepito hulata nohibe. ⁴⁶ To lenali bona'i enipa lepilata nehana bona'i enipa epite enele'mo bati hilata nehanaguti hena mina'a lilana ni'ibe? Enali foipa boana'i hiti takisi lilata bona'i hiti ana suhi hilata nehabe. ⁴⁷ To kai kalalukafinogo yahi emito be notigito fatehakamofito kubu bu go fatoga nomalata henanaloti luga'a bona'i enebe ligilata ni'ibe? To fegutoga bona'magi hiti ana suhi hilata nehabe. ⁴⁸ Ya hu'ehinagi lenali asaga yupahi hetofanaguti minete hetofa foya lite bebe sete kokulumalugu Afotinifu hina'a hite minalo, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

6*Bona'i enehe'mosemofihhi hapa'a*

¹ Lenali kaba hu bati hilo. Lenali hetofa hapatini asaga boana'magihi enubulo enali be galabe lite li huto hite lolo mehilo. To lenali ya hilana kokulumalugu Afotinifitogati mina'a melilana'mu yabe.

² To fe'noha'a meni'ise bomofihhi ana'ina he'moto emilube'mu nohutomo, kai fagalo bona'magi mono nonugu hila to kapo napagu hila nehana'a huto bona enubugu fi yotili katili ito bula ola mehubo. Ya hilata nehana bona'iya enali boana'magi bu lagalabe lite hilata nehabe. Nani lusiga luto lu nolepube. Enali alihi melilana mina'ani yatai alite neminabe. ³ To fe'noha'ani menilina bona'i enehe'malube'mu nohutomo legeso huto fala kito suguna'i lolo hubo, to kayahi lamaga'agati ya hilube'mu nohutomo kayahi sog'a lu meemibo. ⁴ To kai ya huto fenene huto suguna'i lolo huletogomo Afokafu kokulumalugu nohinauba asaga suguna'na bu go бага ilata bouba bu kogoloto alihi mina kimilina'mu yabe.

*Numumofihhi hapa'a**Lk 11:2-4*

⁵ Kai nunumu hilube'mu nohutomo fagalo bomagi hilata nehana suhi kai mehubo. Enali mono nonugu ho tite nehite nunumu lilata nehabe, to hepalugu sipi kapo i loe lae hu'ehinalo bite bona enubugu nehite nunumu hilata nehabe. Nani lusiga luto lu nolepube. Enali mina'ani ali'ahabe. ⁶ To kai nunumu hilube'mu nohutomo legeso huto kose nohakagu tiloto kafeka li hekini loloto Afokafitoga nunuma hu emitogo ai fala kito nohinati keheli ketalibe. To ai Afokafu asaga suguna'i ninana bu golata bouba bu kogoloto analo nona'a kimilibe.

⁷ To lenali numuna hilune'mu nehitemo kegeiyo bona'magi nehana'a hite yatamalo kaga babu lite melilo. Enali babu kaga linogoti Hu'mau nunumuti keheli bati hilibe lite lilata nehabe. ⁸ Lenali enali suhi lite enemege'i memalalo. Nunumu mehi'ahago Hu'ma Afotinifihhi kaga lu emilana'a komopatinigu abu go su holata nohibe. ⁹ Lenali ma lite numuna hu emilo: Afotiga, kokulumalugu minane, kigika hetofa huto fato minalibe. ¹⁰ Kai kapoka ai huto hino, luto nolune. Enali kabaga liyafa hite kokuluma agoya hi nekimigo lali melugu ana suhi huto kabaga liyafa huto kofokehi halune'mu nolune. ¹¹ Kai yatai nose'nati limibo. ¹² To kai foipanati li he'mi letobo, to lali ana huto bona'magi foipana nehiletana li he'mi epalalune. ¹³ Kai sipi fi taga huse'nagu lele'mo memoloto foipanamofihhi afo'afitogati lele'mo lubuto bibo.

¹⁴ Kehelilo. Lenali bona'magitoga foipana li huto hu epele'ahana lenali li he'mi epelenogo, ana huto kokulumalugu Afotinifu lenali foipanatini li he'mi lepalalina'mu yabe. ¹⁵ To lenali boana'i enali foipana'ani li mehe'mi epalana ana huto kokulumalugu Afotinifu lenali foipanatini li mehe'mi lepalalina'mu yabe, Yesu lu epi'ehina yabe.

Nose'na mo sisemofihhi hapa'a

¹⁶ Lenali mono ka'mu lite nose'na mo site neminetemo fagalo bomagi hilata nehana suhi hite lenokaba li sibina mehilo. Enali enokaba li sibina hilata nehanaya asaga boana'magi bu enegelete nose'na mo si'ahabe lite lu epalalabe lite nehabe. Nani ma'naka luto lu nolepube. Enali ya hilata nehana bona'magi mina'ani ali'ahabe. ¹⁷ Ya huto ni'inagi kai nose'na mo sito nominotomo okakagu mesebe nofoloto kokabaluga nagami koto li

kosaba huto humofa'na hubo. ¹⁸ Ya hitogo boana'magi enali ya huto nose'na mo si'ehina bo menohibe lite lilana'mu yabe. Ya huletogo Afokafu fala kito fenene nohuto asaga'na bu golata nohinauba alihi hetofa mina'a kimilina'mu yabe.

Hetofana li nupa hulatamofihhi hapa'a

Lk 12:33-34

¹⁹ Lenali ma melugu hetofa hatofa fe'nohatini li nupa mehilo. Ma melugu molepa kafamagi hiti to kagopa logose'nauba anana anana li sibina hulata nohigo to guminalo bomagi kafe sigite gumina felelata nehabe. ²⁰ Ya hu'ehina lenali kokulumalugu'natini li nupa hilo. Asaga'na kokulumalugu nina ai kagopa melogolata nohibe, to molepa kafauba menolata nohibe, to guminalo bouba kafe sigito tito gumina melilata nohibe. ²¹ Yogo fe'nohaka ni'ilinaga asaga yupahi komopaka minolata hilina'mu yabe.

Kugufakamofihhi fana meha'a

Lk 11:34-36

²² Lubumoya lugufamofihhi libi'a legi huto ni'ibe. Kubukauba bati huto ni'itomo asaga kugufakaloga i besa lo бага ilata nohibe. ²³ To kubuka sibina hu'ehigomo asaga kugufakalo metepu i бага noibe. To kailugu fana mehena ninauba aku'ni metepu hapi fito gilotomo analo sipi metepu i бага noibe.

Koko pana'uba loe bona'mofihhi lili'na melilata nohibe

Lk 16:1; 12:22-31

²⁴ Koko pana'i moneuba loe bolo moneko kumu lili'na lilata menohibe. Ya hilina ai mone bomofihhi lili'na li bati nohuto mone bomofihhi lili'na li bati mehilina'mu yabe. Lenali Hu'mamofihhi lili'nalo bo'a neminete efapofihhi lili'nalo bo'a moneko kumu meminalo.

²⁵ Ya'mu luto nani lu nolepube. Lenali nagami'i to nose'na nete minalana'mufi to gukete lenugufalo li hekelete minalanamufi'lenelesa nolinogo lenekesa yigiba yigiba mehilo. Bati huto minose'nauba nose'na ho'ehifi to bati huto minose'nauba guketemofihhi ho'ehibe? ²⁶ Lenali nama helo lili hilata nehanamagihhi bu enagalo. Enali nose'na foyagu hekelete limo limo melete nelata menehabe. Hu'ma Afotinifu kokulumalugu nominauba nose'na'ani epilata nohibe. Lenali nama enebege ligite nehana menekehelifiye? ²⁷ Hiya bomaka minomo bilata kana'agu kelesanaguti minalata ni'ibe?

²⁸ To hena hibe lite lenali gukete li hekelete minalana'amu'li lenekesa yigiba yigiba hilata nehabe? Lose tose'na fegutoga minolata nohina enali hena hena huto tilata nehafi lenali bu galo. Enali lili'na'ani lila to gukete'ani li hekelela menehabe. ²⁹ Nani lusiga luto lu nolepube. Solomoni fe'noho bo minana'a huto gukete'a ma lose tose kifinamagi li nehekalana'a huto li hekoloto memino'ehina yabe. ³⁰ Yatai huto hilete yago fenene hilete nehana lose tose kifi'namagihhi Hu'mau gukete'ani hu epololata nohibe. To lenali'iba ana huto lenele'mo bati huto guketetini mehu lepalalina ni'ifihe? Lenegekese menina bona'i nehafi?

³¹ Ya hu'ehinagi lenali nose'na nalana'mufi to gukete li hekalalana'mu lenekesa yigiba yigiba hilete lenekesa melino. ³² Enali mono ka mekehelise bona'magi asaga ya'manana'mu mege'i lifite kene ilata nehabe. Ya hu'ehina kokulumalugu Afotinifu asaga'na lilana ya huse'na lilana'ni luto akeheli'ehibe. ³³ Ya hu'ehinagi kai yata'a Hu'mamofihhi kapo'alo li kubulo moloto mege'i meletogo ai galo biloto asaga'na bati'a kimilina'mu yabe. ³⁴ Ya hu'ehinagi yagomo'mu hena'ni hilube luto kekesa yigi babu melubo. Hu'mau yagomo kaba hu ketalibe. Kai moneko moneko kanamu'ni kekesa kehelito minobo.

7

Bona'i yasi legi enele'mo yegelo molose'mofihhi ka hapa'a

Lk 6:37-38, 41-42

¹ Lenali bona'i enipakafa hete enele'mo yegelo memalalo. To Hu'mau alihi lenali'i lenele'mo yegelo ana huto memalalibe. ² To Hu'mau hu'ehilata bameto li moloto kele'mo yegelo malalina'mu yabe. To kaga luto bona'i ya amuya'niloti yabe lilata Hu'mau ana mone'ago kagaloti kele'mo yegelo malalina'mu yabe. ³ Kai kogonakamofihhi pehena bugu nina hena hibe luto gili gili nohu etane? Kai kubukagu kefa fulupa sipi'a ana huto ko'ehina bu goto li he'miloto hubo. ⁴ Kefa fulupa fela'a kubukagu ni'ilina li mehe'mise hena hibe luto kogonakamofihhi ma luto lu emilata ni'ibe: Nogonao, pehena kubugu ni'ina li he'mi ketaluna bati huto ni'ifihe? Ya luto lilapiye? ⁵ Kai faga fagalo bo. Yata'a kai kubukagu kefa fulupa fela'a koyoyo hu'ehina li he'miloto yalo bu go fana to'ohuto kogonakamofihhi buguti pehena li he'mi etobo.

⁶ Lenali hetofa nasana kalamagihni meepilo. Enali i behe hite heni lepele lalabe nolube. To lenali pesesutini hetofa hatofa'a yagamagihni meepilo. Enali pesesutini libe hepulu tibe hite lapasa i lalabe nolube.

Bo amuya moloto nunumu foya nolina

Lk 11:9-13

⁷ Lenali Hu'mamofitoga nunumu hite kehe ilenogo lepilibe. Lenali sa sa hite lilabe. Lenali kasito inogo Hu'mau kafe sigi lepalalibe. ⁸ Bona'i enali Hu'mamofitoga loka hete nunumu nehana. Ai epilata nohibe. Bona'i sa sa hilinauba li huto hulata nohibe. To kasito noina bona'mofihni kasihi hokolo hu etolata nohibe. ⁹ To lenali afo'anigita panatinimagi nose'namu kehe neinogomo efa kosahi li epilana ni'ifihne? ¹⁰ To faya kumu kehe neinogomo osifa'i li epilata nehafihne? O'e, ya menehabe. ¹¹ Ya hu'ehinagi lenali bati menehana bona'magita yagapanatinimagihni hetofana epilata nehinogomo yalo lali kehelilune, Hu'ma Afotinifu kokulumalugu nohinauba lenali nunumu hu emite ya hite hilana bona'i hetofana lepilina'mu yabe.

¹² Nanitoga ya suhi hu netalo luto kekesa noyigilata suhi enali fato bonatoga ana suhi hu epolobo. Ya'ma ai Mosehi keya ka'amofihni hapa'a koyapa'i ninamoloto to lu yege hose bona'magihni kaga enelepise'na'ani hiti mana'a ni'ibe.

Hetofana huto minosemofihni lagaso kapo'a

Lk 13:24

¹³ Lenali kitili kapoguti ti hokolo hilo. Fenene huse hepa'i logo kapolo bu'ehina kapoya ai sipi fela kapo hokolo huto bu'ehibe. Ya hu'ehigo yege yege boana'i ana kapogu bilata nehabe. ¹⁴ To hetofa hepato buse kapoya ai kitili'i ni'igo ana kapomofihni lili'na'a ule'ale huto lise suhi huto ni'ibe. Ya hu'ehigo mone'isi mone'isi boana'magi ana kapolo sa hite bilata nehabe.

Lali fagalo lu yege hose bomagihni kaba hu bati hilune

Lk 6:43-44

¹⁵ Lenali fagalo lu yege hose bomagihni kaba hu bati hilo. Enali sipisipi yagamofihni gufa'a guketle li hekelelete lenalitoga elata nehabe. Ya hi'ahana enali komopa'anigu lopi kala suhi hite nehanago lenali'ya lenehete salu kite nalana'mu yabe. ¹⁶ Enali hilana hapa'aniya lenali enogo hokolo hite bu enagalana'mu yabe. Ufehe yafamagi nemuya legeya'a helata menehabe, to nemuya yafamagi ufehe yafamofihni legeya'a holata menehabe. ¹⁷ To bati huto mesebe lele tele huto tilata nohina yafauba legeya'a bati huto sipina holata nohibe, to numutopa loloto sako bako logo huto lilata nohina yafauba legeya'a sibina huto lagaso'asi holata nohibe. ¹⁸ Mesebe lele tele huto bati huto tilata nohina yafauba legeya'a mone sibina huto holata menohibe, to numutopa ito sako bako huto lilata nohina yafauba legeya'a bati huto sipina mone holata menohibe. ¹⁹ To yafa luga'amagi enali nose'na legeya'a meholata nehanaya laga huto logogu gelata nehabe. ²⁰ Ya huto ni'inagi fagalo lu yege hose bomagi hilana hapa'aniya lenali enogo hokolo hite bu enagalana'mu yabe.

Lenali'i mekeheli'ohube Yesu foipa bona kumu lilibe

Lk 13:25-27

²¹ Asaga bona'i nani kumu'i: Kibina bo'nio, Kibina bo'nio, lilata nehana enali kokulumalufihni kapo'alo mehilana'mu yabe. To bona'i luga'amagi nani Afo'nifu kokulumalugu nohinamofihni bita hina suhi hilata nehana bona'isi enele'malina'mu yabe. ²² Ana kana'a huto hilina yupahi babu boana'magi ma lite lilana'mu yabe: Kibina bo'nio, Kibina bo'nio, kai kigilo Hu'mamofihni mono ka'a lu epi'ohuta yabe, to kai kigilo babeyafana sipi lili'na li huto huloto to foipa fele enoho lifi'ohuta yabe lite lilana'mu yabe. ²³ Ya lite nelinogo nani ma luto lu epiluna'mu yabe: Nani lenali'i mekeheli'ohube. Foipa faipa bona'i lenali mino koli hite abufa hilo.

Nohi gisemofihni hapa'a loemo

Lk 6:47-49

²⁴ Ya hu'ehinagi, bo moneuba kaga'ni kehelito liyafa huloto nemege'i malalinauba ai bo moneuba hetofa ekesa keheliloto efaha me'i ninalo nohi gilata nohina suhi hilibe. ²⁵ Ya hu'ehigo ko'i noito habafahi nolito huloto nagami'i bilito ya huto ana noto nohibe. To ana nohi li tele tulu menobibe. To hena'mugope efaha me'molo ana nohi gi'ehigo lapasa yafa'auba limoto ema melugu sipi efato li tokolo hu'ehigo yabe.

²⁶ To asaga bona'i enali ka'ni kehelilete ana ka'nimofihni liyafa hite mege'i menemalana bona'iya enali negi bomagi nagami belete kehelugu nohi gilata nehana suhi lite nehabe.

²⁷ Ya hi'ahago ko'i noito habafahi nolito huloto nagami'i ana nohi beleha'alo bilito ana nohi li kusago hekili higo limito kolata nohibe.

²⁸ Yesu ya'mana kaga alu su holago asaga li nupa hite minana boana'i Yesuhi kaga'a kehelilete keheli fato fato hite sipi enelesa'ani lu'ehina yabe. ²⁹ Yesu ai bona'magi keya ka enelepilata nehana'a huto melu'ehina yabe. Ai amuyana'ani nina bomagi kaga lilata nehana suhi huto kaga'a lu epina'mu enali boana'i keheli mehe'mi'ahana yabe.

8

Yesu sipi hepuhi lo'ehina bomofihhi le'mo bati hu'ehina

Mk 1:40-45; Lk 5:12-16

¹ Yesu kosaguti limitogo babu boana'magi mege'i bi'ahana. ² To sipi hepuhi lo'ehina bo moneuba Yesutoga oto lahupa nohi fito lu'ehina: Sipi bomaka. Kai kegekesa kehelito nugufa'ni le'mo bati hilata'mu nohane. ³ Ya ligo Yesu yatu su toto gufa'alo bako huto ma lu emi'ehina: Nani ya hilube'mu nohuto kugufaka gulu gulu hilingagi kehepuhaka asu ho'ehina, Yesu ya luto ligo ana'asilo hepuha'a asaga'na asu hoto fenene hu'ehina. ⁴ Ya higo Yesu lu emi'ehina: Kehelibo. Fato fato bona'magi kaga lu meepibo. Mono bomofitoga buloto kugufaka lepibo. Ai bu go bati huto higo mone nona'a Mosehi koyapa'i kaga molo'ehinamo'mu mono bomofihhi emibo. Ya huletogo asaga bona'i enubulo kugufaka gulu gulu'ehinana bu kagalabe, Yesu lu'ehina.

Sipi Lomu bomofihhi koko pana'a besi'ehigo Yesu le'mo bati hu'ehina

Lk 7:1-10

⁵ To Yesu kapo moloto mone hepato Kapaneami tito nohigo mone Lomu gimi bouba oto lu emi'ehina: ⁶ Sipi bomaka nehe'mobo. Koko pana'ni moneuba hepa'nimogu sipi besito nebelusaga minoba minoba nohigo gabu sipi'a nogibe, luto ligo, ⁷ Yesu lu emi'ehina: Hepakaloga buto le'mo bati hilube. ⁸ Gimi bouba lu'ehina: Ya hilapi? O'e. Nani fa'mene bo nohunagi kai noha'nigu metilane luto nokehelube. Kai fa'mene lusa ka'ago litogo koko pana'ni gufa'aluga bati hilibe. ⁹ To hena'mube? Nani ana huto napa li'ehina sipi bomofihhi maha'aluga nohugo lili'na nonimina yabe. To nani'ni ana huto gimi bo'ni nehana nani namanuga ana hite nehabe. To nani mone kene'mofihhi bubo luto nolugomo ai bulata nohibe. To mone fato'amofihhi obo luto nolugomo a'olata nohibe. To koko pana'nimofihhi ya lili'na libo luto nolu etogomo ana lili'na lilata nohibe.

¹⁰ Ya luto ana bouba Yesuhi lu emilago Yesu ana ka'a keheliloto ekesa yigi babu lu emi'ehina. Ya huloto boana'i mege'i lefeli'ali hana kaga ma luto lu epi'ehina: Kehelilo. Nani lu nolepube. Isilaeli bo moneuba ya'ma bouba hina'a huto komopa'a li nimi'ehina bu megolata nohube. ¹¹ Lenekesu meheno. Asaga'i yege notinagati noliminagati fato fato hepatogati ete'ani Hu'mamofihhi kapo'alo Abalahagi, Isakagi to Yakopugi li nupa hilete minete'ani nose'na nalabe. ¹² To Isilaeli bona'i mone'amagi ana kapo'alo tilune'mu nehago Hu'mau fegutoga sipi metepumogu he'mi epalalibe. Fegutoga sipi yibi hiba hiba hilete enabaga heni kofilabe. ¹³ Yesu gimi bomofihhi lu emi'ehina: Hepakaloga abubo. Keheli ule'ale huse'naka, to komopaka li nimi'ahatana ya'ma huto hilibe, Yesu luto lu'ehina. Ana kasa'agu mele'isi ya'ma gimi bomofihhi koko pana'a le'mo bati hu'ehina.

Yesu babu luto epesina bona'i li bati hu'ehina

Mk 1:29-34; Lk 4:38-41

¹⁴ Yesu Pitahi noha'agu buloto bu ganamo Pitahi litayami'afipo gufa mukoho akohona besi'ehigo sipalo ko'ehigo bu go'ehina. ¹⁵ Yesu ana a'mofihhi yahi bako huto besinana'a mele'isi fa hu eto'ehina. Ana a'uba sipaloti ho tito nose'na laita hu epoloto gabu oto epi'ehina.

¹⁶ Utepoya bona'magi babu bona'i epesina foipa felemo ti'ahana bona'i Yesutoga enele'mete e'ahana. Ya nehago Yesu ana foipa felemagi amuya kaga'asigo moneko'isi lu epigo bi fa hi'ahana. To fato epesina bona'i hiti enele'mo bati hu'ehina yabe. ¹⁷ Ai ana huto hu'ehinagi koyapa'i Aisaiyau bu go'ohuto kaga molo'ehina: *Ai lebesise'namo li he'mi leto'ehibe. Ai lugufati sibina hu'ehinanamo aigoko'i kofito bu'ehina.*

Bona'i Yesuhi mege'i malalune lite hi'ahana

Lk 9:57-62

¹⁸ Yesu babu boana'i li nupa hilete nehago bu goto koko pana'amagi lu epi'ehina: Muya hefutoga bilutagihe. ¹⁹ Kaga lu noepinogo keya ka enelepise bo moneuba aitoga oto ma lu'ehina: Tisao, kai hiti hiya'aga bilapi bilatamoga bilube luto nele'moto bilu'ibe luto lu'ehina. ²⁰ To Yesu lu emi'ehina: Lopi kalamo kalina muli'i ni'ibe to namamo kalina nohi ni'inaya to Kokulumaguti limi'ehina Bouba koto basu bilina hepa'i meni'ibe luto lu emi'ehina. ²¹ To bo mone Yesuhi mege'i molo'ehinanaua lu emi'ehina: Kibina

bo'nio, yata'a hepa'niga buloto'ni afo'nifu fililenogo keli hoto i behe huto kai hiti nani hiti minalu'ibe luto ligo. ²² Yesu lu emi'ehina: Kai nemege'i molobo. Fili'ahanana bona'i komopa'ani menimise'namagi fili'ehina bona'i keli halabe, Yesu ya lu'ehina.

Yesu sipi habafahi lu emigo felele hu'ehina

Mk 4:35-41; Lk 8:22-25

²³ Yesu hiti koko pana'amagi hiti botigu tilete hefuhu nagamilugu bi'ahana. ²⁴ To Yesu bu'i ko'ehina. Ya hu'ehigo mele'isi amuya habafahi hefupoguti liloto nagami'mouba bililoto sipinamo botigu folo'ehina. ²⁵ To koko pana'a Yesutoga le'mo ho tilete ma lite li'ahana: Sibi bo yale. Lali ma'asi afililuta'a nohinagi lehe'mobo. Mele'isi. ²⁶ Yesu lu epi'ehina: Koli gofana nehana henabe lutobe? Nani kumu kehelise'natini nesi'asi ni'igo ule'ale hitemo memine'ahabe. Ko'ehinati ho tiloto ana sipi amuya habapofihhi hiti to nagami'i bilina hiti kaga lu etimigo analo mele'isi felele huto bu'ehina. ²⁷ Ya hu'ehigo asaga bona'i enelesa'ani li'ahana. Ma bose. Henana bo nohibe? Habapofihifi nagami'i bilinamofihifi kaga lu epigo enali ka'a kehelu emina bo yabe, lite li'ahana yabe.

Bo loemale'i komopa'atitigu felemo nehago Yesu li he'mi'ehina

Mk 5:1-20; Lk 8:26-39

²⁸ Yesu kapo moloto'a hefupo muya beletoga heleko moloto Gatala bona'magihi kapo'anigu nehetigo bo loemale'i aitoga kene mala mala muliluguti e'aha'ibe. Ana bomale'i komopa'atitigu foipa felemagi ti'ahanagi luba hise nehite hagulu neta'ina bomale'i yabe. Yana hepa'mo mine'aha'igo fato bona'i koli nehite tilina mehi'ahana yabe. ²⁹ Yesu olenogo etali sipi kehe ilete: Hu'mamofihhi pana'ise. Hena suhi hu le'etalube'mu nohane? Alihi asaga bona'i halata yupahi yatai aku le'ahalapiye? li'aha'ina yabe. ³⁰ Analu afehi yaga babu lite nose'na'ani line mane hite mine'ahana. ³¹ Foipa felemagi Yesuhi loka he'ahana: He'mi lepelengomo miya yagamagi enugufagu lele'mo molobo loko, ³² Yesu: Abilo, luto enoho lifi'ehina. Ya higo enali ana foipa felemagi bomale'ititihhi he'mite yagamagi enugufagu tite falago ana yaga enali asaga'i yabatoga limilete bite hefunugu nofu ti su he'ahana yabe.

³³ Ya hago yaga afo'agi analoti he'mite hololu lite bite tauniga nehetite asaga huto hinanamo hiti bomale'i foipa fele komopa'atitigu nemina kagamo hiti lu epi'ahana. ³⁴ Ya lu epilago tauniga neminana boana'i asaga'na Yesutoga bilune litemo bi'ahana. Yesu nohinalo nehetite loka heba heba hite: Lali metimoloti he'miloto bufa hubo, lite li'ahana yabe.

9

Yesu gi yahi sibina hu'ehina bo le'mo bati hu'ehina

Mk 2:1-12; Lk 5:17-26

¹ Yesu botigu tiloto i behe huto hefunugu i gofa hoto muya beletoga heleko moloto ai'a hepa'alo neheti'ehina yabe. ² Luga'a bona'magi bo mone gi yahi sibina hu'ehina bo sipa'alo ko'ehigo Yesutoga le'mete e'ahana. Ya hago Yesuhi aitoga komopa'ani mele'ahana bu goloto Yesu ana gigusa'a sibina hu'ehina bo ma luto lu emi'ehina: Pana'ni, kipagu fulu hino. Nani foipanaka li nohe'mi ketobe. ³ Ya ligo Mosehi keya ka enelepise bona'magi musu musu ka enali'ani ma lite li'ahana: Ma bouba ai Hu'mamofihhi megeka nolu etabe. ⁴ Ya nelago Yesu kaga'ani akeheliloto ma luto lu epi'ehina: Lenali henabe lite foipa faipa lenekesa neyigibe? ⁵ To ya'mana bomofihhi foipanaka li nohe'mi ketobe nolunauba keta hu'ehifi, to ho tito kapo molobo lilunauba keta hu'ehibe? ⁶ Ya hu'ehina nani lenali'i lenelepilube, Kokulumaguti limi'ehina Bouba ma melugu amuya li'ehinago foipana li he'milina'a huto ni'ibe. Ya luto lu epiloto gi yaha'a sibina hu'ehina bomofihhi: Ho tito sipaka kofito hepakaga bubo. ⁷ Ya ligo ana bo ana'asi ho tiloto hepa'aga bufa hu'ehina yabe. ⁸ To boana'i enali anana huto hina be gelete koli hi'ahana. Hu'ma ya'ma huse amuyana bologa molo'ehibe lite enali akehelihana yabe, ya hilete enali Hu'mamofihhi gi'a liyafa hi'ahana yabe.

Yesu Matiuhi kehe i'ehina

Mk 2:13-17; Lk 5:27-32

⁹ Yesu ana hepa'i he'miloto kapo moloto binaga takisi nolina bo mone gi'a Matiu yabe lite helata nehana bo ai takisi lilata nohina nonuga nohigo Yesu bu goloto ma luto lu emi'ehina: Nemege'i molobo. Ya ligo Matiu ho tiloto Yesuhi mege'i lifito bu'ehina yabe.

¹⁰ To Yesu ai noha'agu nose'na noto nohigo takisi nelina bona'i hiti to foipa bona'i hiti babu lite e'ahana. Enali Yesu hiti to koko panana'a hiti nose'na nete mine'ahana yabe. ¹¹ Ya nehago Felosi bona'magi be gelete Yesuhi koko panana'a ma lite enoloka he'ahana: Henabe luto tisa botiniuba ai takisi nelina bo hiti to foipa bo hiti nose'na

nonabe? ¹² Yesu enali kaga'ani akehelito ma luto lu epi'ehina: Enali meepesi'ehina bo lusa bo nohinalo mebilata nehabe. To enali epesi'ehina bonako lusa bo nohinalo bilata nehabe. ¹³ Lenali bite ya'ma mono kamofihhi hapa keheli bebe sete li buto hilo. *Nani yagakafa enehe'ahanamagi nimite nehago menezibe. To nani fulu huse'na'muko nebesibe* Hu'mau lu'ehina ni'ibe, luto Yesu lu epi'ehina yabe. To nani komopa'ani bebe sana bona'i kehe ilube luto meo'ohube. Nani foipa bona'i kehe ilube luto o'ohuna yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Nose'na mo sise hapa'a

Mk 2:18-22; Lk 5:33-39

¹⁴ Ya'mana kanalo Yonihi koko panana'a Yesutoga nehetilete ma lite loka he'ahana: Hena hu'ehigo lali hiti to Felosi bo hiti nose'na mo silata nohunogo to enali kai koko panakamagi nose'na mo silata menehabe? ¹⁵ Ya lago Yesu ai lu epi'ehina: To bo moneuba ana kata hilube'mu nohigomo lalu'agi hiti ete li nupa hite neminabe, ya nehanamagi enali enipagu sibina hulata nohifihhe? Ya hulata menohibe. Ya hu'ehina alihhi ya'mana ana kata nohina bo le'mo nehe'mibe. Ya hago ai lalu'agi hiti meminolata nohibe. Ya hilana yupahi analo enali nose'na mo site minalana'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

¹⁶ Bo mone'amagi yuhufa kata letuha'atu koyapa kata hepu to'ehinalo hetilata menehabe. To ya hilana ai yuhufa kata letuha'auba koyapa kata aku'i i hegege hinogo sipi hokolo kapo aku'i lolo hilina'mu yabe. ¹⁷ To bona'i mone'amagi yuhufa bai nagami'i lite koyapa meme yaga gufa'a konugu heki bilata menehabe. To enali ya hilana koyapa meme yaga gufa'a kofi i hegege hinogo to bai nagami'i melugu i heki su halina'mu yabe. Ya hina'mu yabe lite enali yuhufa bai nagami'i yuhufa meme gufa'a konugu heki bigo to etali loe sana sana bati hite minelata neha'ibe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Yesu kaba bomofihhi fili'ehina pa'a le'mo ho tito to kefe'alo meko hina a'i le'mo bati hu'ehina

¹⁸ Yesu ana kaga lu epito nohigo kaba bo mone Yesuhi metoga o leba toloto to ai lapusa nohi fi emiloto ma lu'ehina: Pa'ni ma'asi afili'ehibe. Ya hu'ehinaya kai oto kayaha'atu gufa'alo meko hitogo ai aku'i ho tito minalibe. ¹⁹ To Yesu ho tito ana bo mege'i nobigo Yesuhi koko pana'a ana hite mege'i melete bi'ahana yabe.

²⁰ A'i mone mino'ehina ai asaga yupahi golaha'a he'miba he'miba huto minago kufu'a nayahi luga luga su hoto nigigusagati loemo heleko malago mino'ehina a'i yabe. Ai ana a'uba Yesuhi megesagati oto Yesuhi kefe'a nekisa'alo yahi li'ehina yabe. ²¹ Ai ana a'uba ma luto ai'a keheli'ehina: Nani kefe'alo meko hulenogo'ni nebesise'na'ni su ho netalibe. ²² Yesu i behe huto ana a'i bu goloto ma luto lu emi'ehina: Pa'ni, kipakagu fuluna kebesino. Kai nanitoga komopaka moloto minalatanauba ke'le'mo buto bito kebesise'naka li nohe'mibe luto Yesu lu emi'ehina yabe. Ya noligo ana'asilo ana a'mofihhi nobesinana su ho etago bati hu'ehina yabe.

²³ Ya huloto Yesu kaba bomofihhi noha'aluga buto ti'ehina. Ya huloto bona'magi folonemeyahi melete nehago bu go'ehina. To asaga boana'i sipi yibi nama hite nehite kaga babu lite nelite henati hilune, lite eneleka ka lite mine'ahana yabe. ²⁴ Ya nehago Yesu asaga bona'i: Fegutoga bilo luto enoho lifi'ehina yabe. Ma lagaso pa'iya mefili'ehibe, ai fa'mene bu'i ko'ehibe. Ya noligo asaga boana'magi Yesuhi kiya yokolo hi ete'ahana yabe. ²⁵ To asaga boana'i fegutoga limi su nehago Yesu ana pa'mofihhi hasagu tiloto ana pa'i yato li saga higo analo mele'isi ho ti'ehina yabe. ²⁶ Ya higo anana huto hinnanamofihhi kaga'a ana hepalugu bula alo higo asaga bona'magi keheli baga i'ahana yabe.

Yesu bo loemo etubu pisi lina bole etele'mo bati hu'ehina

²⁷ Yesu ana hepa'i he'miloto kapo moloto nobigo etubu pisi lu'ehina bo loemale'i mege'i lifite nebite ma lite li'aha'ina: Tatatifu Tebitihhi pana'amaka kai le'ali'i kiginaga fi le'emibo lite kehe i'aha'ina yabe. ²⁸ Ya nela'igo Yesu ai nonuga notigo etali ana bole Yesutoga neheti'aha'ina yabe. Ya ha'igo Yesu etoloka ho'ehina: Letali le'ele'mo bati hilina'mu yabe lite nanitoga komopatiti nenimi'ifihe? Etali li'aha'ina: O'yo, Sipi Bo, le'ali keheli'ohu'ibe. ²⁹ To Yesu yatu'i etubulo meko huloto lu etimi'ehina: Letali nanitoga komopatiti nimi'aha'inago letubutiti bati hilina'mu yabe. ³⁰ Yesu ya ligo etubu'atiti ana'asilo mele'isi i gili hu'ehina yabe. Ya higo Yesu etekesa bito ma luto lu etimi'ehina: Letali ya'mana huto nohu letotonamofihhi kaga'a bona'i lu meepilo. ³¹ Etali bite Yesu hu etoto'ehina kaga'a asaga hepatoga lu epimofa'na hi'aha'ina yabe.

Yesu negi bo le'mo bati hu'ehina

³² Ana bole neba'igo bona'i luga'amagi negi bo mone foipa feleuba gufagu tigo kaga meluse nominana bo Yesutoga le'mete e'ahana yabe. ³³ Ya hago Yesu ana foipa fele li he'mi etago ana boubha kaga hapi fito lu'ehina yabe. Ya higo asaga boana'i topa hete

enekesa yigi babu lilete ma lite li'ahana: Koyapa'i Isilaeli melugu ya'ma huse'na huto higo bu mego'ohuta suhi huto hiibe, lite li'ahana yabe. ³⁴ Ya nelago Felosi bona'magi ma li'ahana: Ai foipa felemagihi kaba bo'aniuba amuyana emigo foipa fele li nohe'mi epalabe, lite li'ahana yabe.

Yesu boana'i ginaga fi epi'ehina

³⁵ To Yesu asaga hepatoga bego humofa'na hu'ehina. Ya huloto asaga boana'i mono noha'anigu lu enelepito Hu'mamofihi ka lamana'a lu noepito to enebesina boana'i enele'mo ye nokoto to enugufagu ketana nina li he'mi epolomofa'na hu'ehina yabe. ³⁶ Babu boana'i Yesuhi le'mo bego hite minago bu enogoloto Yesu eniginaga fi epi'ehina yabe. Hena'mugope enali enekesa yigi babu lilete bo moneuba meenehe'mago sipisipi yaga kaba bo'ani meminago tili tele hite minelata nehana suhi lite minana'mu luto yabe. ³⁷ Ya huloto Yesu koko panana'a ma luto lu epi'ehina: Babu nose'na foyagu uya'i loto mupa ito ninaya ana nose'na li nupa hilana bona'a loe'asi nehabe. ³⁸ Ya hu'ehinagi lenali bite foya afo'afihhi numuna hi etenogo ai foya'agu ete lili'na lite nose'na'a li nupa hilana bona'i enele'mo babu lilibe, lu'ehina yabe.

10

Aposolo pana'magi enigi'ani

Mk 3:13-19; Lk 6:12-16

¹ To Yesu aposolo panana'a nayaha'ni su hago nigigusaga loemo leheko malago enele'mo nupa huloto foipa felefi to bona'i enugufagu enebesila to ketana nina li he'mi epalalabe luto amuyana epi'ehina yabe. ² Nayaha'ni su hago nigigusaga loemo leheko malago aposolo pana'magihi enigi'ani li keheli'ehina ma luto ni'ibe. Yata'a Simoni fato gi'a Pita, to Atulu ai gona'a yabe. To Yemesi Sepetihi pana'a ai Yoni gona'a hiti yabe. ³ To Filipi hiti to Batolomu hiti yabe. To Tomasi hiti Matiu hiti etali takisi efahi lilata bole yabe. To Yemesi ai Alifiasihhi pana'a yabe, to Tatiyasi yabe. ⁴ To Simoni ai fato gi'a Seloti yabe. To Yutasi fato gi'a Isikelioti, ai Yesuhi mi'i moloto fateha'amagihi epi'ehina yabe.

Yesu 12 aposolo pana'a lili'na enelep'i'ehina

Mk 6:7-13; Lk 9:1-5

⁵ Yesu nayaha'ni su hago nigigusaga loemo leheko malago koko panana enoho lifiloto ma kaga lu epi'ehina: Lenali fegutoga bona nagatoga bite ise megilo. To lenali Samalia bona'magi hepatoga mebilo. ⁶ Lenali Isilaeli nagalugu sipisipi yaga fenene hite nehanalo bilo. ⁷ Lenali bite kaga ma lite lu epilo: Kokulumamofihi kapo'a anasi a'o leba notabe. ⁸ Lenali enebesise bona'i enele'mo ye kalo, to fili'ahana bona'i enele'mo ho tilo, to sipi enehepuhi lo'ehilina bona'i ana enehepuha'ani li gololo ti epalalo, to foipa fele li he'mi epalalo. Lenali mina melise nelinagi ana hite mina'a melise lu nolepuna suhi hi epalalo. ⁹ Lenali efa gutini luga li gu meise bilo. ¹⁰ Lenali sisaku gutinifi, guketetini loefi, lenigigusagu sutinifi to fatusatinifi melise lenayapako bilo. To lenali enele'malana bona'magi nose'na lepilana'mu yabe luto Yesu lu epi'ehina yabe.

¹¹ To lenali tauni hepa'i ninalofi to lagaso hepa'i ninalo nehetelemo lenali ana hepatoga bona'i hapa'ani bu go bati hiletebe. Hiya bo bati bo nohifi to hiya bo bati mehina bo nohifi lite enogo keheliite hapa'a bati hu'ehilina bo be geletemo lenali ana bo hiti nehite fato hepatoga bilune'muko ho tite bilo. ¹² To lenali nohi moneluga tiletemo ana nonuga nehilana bona'i lenipagu fuluna mineno lite lu epilete tilo. ¹³ To ya'mana nonuga bona'i bati bona'mo nehinogomo lenali enebe tigte fulunatini epilo. To hapa'ani bebe mesana bona'mo nehinogomo lenali fulunatini aku'i i behe huto lenalitiniloga alina'mu yabe. ¹⁴ To hepa'i monetotifi to nohi monelugutifi lebebe metiginogomofi to kagatini keheli melepinogomo lenali lenigigusagati mumusopa li tili nehite ana hepa'i he'mite fato hepatoga bilo. ¹⁵ Nani ma'naka luto lu nolepube. Hu'mau ana boana'i kaga'ani loko hu epalalina yupapogu Hu'mau Sotomu hepa'i hiti to Gomola hepa'i hiti nesi'a enahalibe. To lenele'mo bati mehilana hepa'iya Hu'mau sipi enoho su halina'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Keta huse'na fato fato'mofihi huto hilina'mu yabe

¹⁶ Lenali kehelilo. Nani lenali'i sipisipi yaga legi huto lopi kalamagihi folagaha'anigu lenoho lufube. Ya hu'ehinagi lenali ka keheliya ise osifa legi hite ana'ina lolo hilune'mu nehitemo yata'a lenekesa yigi fe liletebe. To lenali lufu namamofihi hapa'a agoya'a nina suhi lite minalo. ¹⁷ Lenali kaba hu bati hilo. Enali bona'i luga'amagi naga'i lepelete ka foya li lepelete enali li nupa hite minelata nehana nonugu lenele'mo melete naga osatu lenibi yigilana'mu yabe. ¹⁸ Enali nani kumu lite lenali'i gamani bona'i hiti to enikibina bona enubulo lenele'mo yegelo melete ka foya li lepalalana'mu yabe. To mono ka ana

gamani bona'i hiti to fegutoga bona'i hiti lu epilana'mu lite ya hi lepalana'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe. ¹⁹ To ka foyagu lenele'mete nebinogomo lenali kaga lilana'mu henabe lilune lite lenekesa yigi to hiya'a huto kaga lilupi lite lenekesa yigi babu melilo. To ana kana'a noenogomo kaga lilana lenabagalo alina'mu yabe. ²⁰ Ana kaga lilanaya lenalitini melilana'mu yabe, to kokulumaguti Afotinifu ana kaga lenelepenogo ana kaga lenali lu epilana'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

²¹ Bomagi enali enogo'anigihi ka foyagu enele'me melete enoho fililana'mu yabe. To afo'afu pana'amofihi ana suhi luto ho fililina'mu yabe. To panana'animagi afo'anigihi ana hite fateha'ani enele'mo lolo hite enoho fililana'mu yabe. ²² To anaga bona'magi lenipakafa halana'mu yabe. Hena'mugope lenali nani yagapana'ni minana'mu lite yabe. Ya hu'ehina to bo moneuba amuya moloto minomo buto bona'i guna ise kana'alo minalina Hu'mau aku'i le'menogo ana bo ai Hu'mamofihi pana'a minalina'mu yabe. ²³ To mone hepatoti lenehenogomo lenali ana hepa'i he'mite hololu lite fato hepatoga bilo. Nani ma'naka luto lu nolepube. Lenali asaga Isilaeli hepalugu bite lili'na li baga mei'ehinogo nani aku'i aluna'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

²⁴ To sukulu pana'i moneuba tisa bo'amofihi mone be ligito meminolata nohibe. To koko pana'uba kaba bo'amofihi be ligito meminolata nohibe. ²⁵ To sukulu pana'uba tisa bo'a lolo hilina bati huto ni'ibe. To koko pana'uba sipi bo'a lolo huto minalina bati huto ni'ibe. Nani afotinifita enali foipa felemofihi gi'a Bielesebulu nanitoga mele'ahana suhi hite lenali'i ana hite babu lite foipa lenigi halana'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Bouba Hu'mamofihi aisigo koli hu emino

Lk 12:2-7

²⁶ Ya hu'ehinagi lenali bona'i koli mehi epalalo. Asaga'na fenene huto ninana alihi huto hi su halana'mu yabe. To asaga'na ifi toto fala kito ninana kugumatogago huto hinogo enali bona'magi bu galana'mu yabe. ²⁷ Kaga nani sininugu lu nolepuna lenali yegelo lu epilo. To kaga fulu huto lenalitinigo lu nolepuna lenali nohi lataha'alo ho ti'ehite lu yege he epilo. ²⁸ Ma melugu lenugufa'a lenoho fililafa to lenemehatini hiti lenoho mefillilana bona kumu'i koli mehilo. Lenali Hu'mau ai lenugufatini hiti to lenemehatini hiti loe sana sana sipi logo kapogu lenoho fililina bomofihi ai kumuko'i koli hi etete minalo. ²⁹ Enali nama lagaso'asi loemo moneko toeloti mina filata nehabe. Ya hu'ehina Afotinifihiga laga'a mebesilina to nama lagaso'a mone'mofihi suhi luto melugu'i limo melilana'mu yabe. ³⁰ To lenali'iya latahatinigu nina okatiniya aleka so su ho'ehibe. ³¹ Ya hu'ehinagi lenali koli mehilo. Lenaliya lagaso nama babu lite nehanamagihiga mina'ani enebe ligite nehabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Yesuhi gi'a bona'i lu episemofihi hapa'a

Lk 12:8-9

³² Bo moneuba Yesuhi pana'i nohube luto lu yege homofa'na hilina nani alihi ana huto Afo'nifu kokulumalugu nohinamofihi bulo'i gi'a lu yege haluna'mu yabe luto Yesu lu epi'ehina yabe. ³³ To mone bouba Yesuhi pana'a menohube luto nigini li fala kito minalina nani ana huto ai gi'a Afo'nifu kokulumalugu nohina bomofihi bulo li fala kiluna'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Yesu luba li huto hilube'mu o'ehina

Lk 12:51-53; 14:26-27

³⁴ Ma melugu luba mehilo luto lenele'mo baba ilube'mu o'ehibe lite nani kumu'i melilo. Nani luba bona'i lenele'mo baba ilube'mu meo'ohunaya kosa kosa emita'i lito ma melugu limi'ohube. ³⁵ Nani fatehena li huto hilube luto limi'ohube. Bouba afo'afihiga le'mo fateha'a lolo hilina'mu yabe, pa'animagi ito'anigihi fateha'ani enele'mo lolo hilana'mu yabe, to a'uba baha'amofihi ito'afihiga fateha'a le'mo lolo hilina'mu yabe. ³⁶ Bomofihi fateha'a mana'iya ai lalameha'a minalana'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

³⁷ Bo moneuba ito'afinogo afo'afinogo etele'mo bati nohuto nani'i nele'mo bati mehilina bo ai nani'i nalalu'nifu legi huto meminalina'mu yabe. To bo moneuba liha'a yagapana'a enele'mo bati huloto nani'i nele'mo bati mehilina bo ai nani'i nalalu'nifu legi huto meminalina'mu yabe. ³⁸ To bo moneuba malupu yafa'a lito kofiloto nemege'i memalalinauba ai nani nalalu'nifu lolo mehilina'mu yabe. ³⁹ Bo moneuba gufa'a le'mo bati huto minalina ai meha'a he'mi mana hilina'mu yabe. To mone bouba nani kumu luto gufa'a he'mi yakalesa hilinauba ai meha'a li buto bilina'mu yabe, luto Yesu lu'ehina yabe.

Bouba mina bati'a lilina

Mk 9:41

⁴⁰ Bo moneubafi moneuba lenebe tigilinaya nani'i nebe tigilina'mu yabe. To nani'i nebe tigilina bona'iya ai noho lifigo limi'ohuna bomofihi be tigilina'mu yabe. ⁴¹ To bo moneuba Hu'mamofihi ka'a leli'ali nohina bo noago bu goloto he'malube luto ekesa kehelito noha'aluga le'moto buto nose'na emito kaba hu etalina ai ya'mana bouba lu huto huto bomofihi suhi lito mina'a lilina'mu yabe. To bo mone hapa'a bebe sana bo noenogo bu goloto ana bo he'malube luto luloto le'moto buto noha'agu kaba bati'a hu etalina bo ai mina'a bati huto hapa'a bebe sana bouba lilina'a huto lilina'mu yabe. ⁴² To bo moneuba fatoga boana'i neago bu enogoloto'a: Akae, ma boana'i Yesuhi naga'amo nehanago enehe'malube luto ekesa kehelito yatipa nagami'i konugu hefito epi fulu hilina boya ma'naka luto lu lepube. Ai ana bouba mina'a liba liba hilina'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

11

Yoniu koko pana'a Yesutoga enoho lifi'ehina

Lk 7:18-35

¹ Yesu nayaha'ni su hago nigigusaga loemo leheko malago koko pana'amagi lili'na lilana kaga alu epi su holoto ana hepa'i he'mito ana kegi'a hepa'i nila nila hu'ehinalo bula ola huto boana'i kaga lu enelepito to hetofa kaga lu yege homofa'na hu'ehina yabe.

² To Yoniu ai nagami folo epolose bo naga'i emi'ahago nohuto asaga lili'na Yesu nolinamofihi ka'a keheliloto koko pana'a enoho lifigo Yesutoga e'ahana. ³ Ya hilete ma lite Yesuhi loka he'ahana: Kaiba Yoniu alane luto lu'ehina bomo nohapi, fato bo geba hiluta ni'ibe? ⁴ Ya lago Yesu ka'anilo lu epi'ehina: Lenali i behe hite bite Yonihi sipi lili'na li huto nohugo be enaganamofihi hapa'a lu emilo. ⁵ Enali enubu pisi lina bona'i aku'i enubu'ani i gili higo asaga'na bu negabe. To enigi enayahi sibina hu'ehina bona'i kapo malabe. To ililogo bona'i enele'mo gololo tugo babe. To enekesa hekini lana bona'i enekesa li hokolo hugo kaga kehelite babe. To fili'ahana bona'i aku'i ho ti kosaba habe. To fe'noha'ani menina boana'i ka lamana'a kehelibe. ⁶ To bo moneuba nani kumu'i ekesa yigi yigi huto Hu'mamofihi pana'a nohifi fato bo nohifi ya'ma meluse aku'i nanitoga komopa'a nimilina bo ai gelo bino.

⁷ Ya luto Yesu kaga lu su holago Yonihi koko pana'a abilago Yesu Yoni kumu kaga babu boana'i lu epi'ehina: Koyapa'i lenali bona'i menehana kamelugu bi'ahana henana bu galune lite bi'ahanabe? To lenali akepa mone'mofihi habafahuba li pisi hu'ehina bu galune liteme? ⁸ To lenali henana bu galune lite bi'ahanabe? To lenali bo moneuba hetofa gukete li hekoloto nohinogo bu galune lite bi'ahanafihe? Nani lu nolepube. Enali bona'i hetofa gukete li hekelete to hetofana enugufalo li melete neminana bona'iya enali sipi kibina bomofihi noha'agu minelata nehabe. ⁹ Ya hu'ehina lenali hena hibe lite bi'ahanabe? Lenali henana bu galune lite bi'ahanabe? To lu huto huto bo bu galune lite bi'ahanafihe? O'yo nani lu nolepube. Ai lusi mono bo yabe. To ai asaga mono bona'i luga'a enohoto nohibe. ¹⁰ Ya'mana bo Yoni kumu luto mono kagu ma luto lulata nohina yabe: *Mono ka'ni leli'ali bo'ni ya'ma nohibe luto Hu'ma lu'ehina yabe. To nani yata'a ale'mo he'minogo'ni ai buto kapo li hokolo hu ketalibe.* ¹¹ Yesu kaga molo emito lu'ehina: Nani ma'naka luto lu nolepube. Yoni ai nagami folo epolose bouba asaga bona'i ma melugu nehana enohoto nohibe. Ya hu'ehina bo mone Hu'mamofihi kapolo lagaso huto nohilinauba ai Yonihi be ligito nohibe. ¹² Yoni huto hina kanaloti minomo tito yalo'i kana'alo ago luba nehana bona'magi kokulumamofihi kapo'a li he'milune'mu nehite luba hiba hiba hi'ahana. ¹³ Asaga lu yege hose bona'i kaga hiti keya ka hite Hu'mamofihi Kapo'amofihi ka'a Yoniu huto hina kana'aloti moneka huto hi'ahana yabe. ¹⁴ To lenali kehelu bati hilunemo'mu kehelu bati hilo. Yoniu ai'ya Elaiyau yabe, ai ya'mana bo alibe luto lu'ohuta bo yabe. ¹⁵ Ai ekesa'a ni'ilina bouba kehelu bati hino.

¹⁶ Yatai kanalo boana'i henanalo lu malalube? Enali yagapana'i hepa'i folagaha'agu luga filete nehite luga'a yagapana'i kehe ite ma lite lu epilata nehana suhi lite nehabe: ¹⁷ Lali folonemeyahi fu lu lepolutamo lenali nama lilana suhi hite melekehi ite memine'ahabe. To lali eniginaga fise suhi huto yibi nama hutamo enali yibi hilana suhi hite memine'ahabe. ¹⁸ Yoniu o'ehina ai nose'na nola to bai nagami'i nola mehu'ehina yabe. Ya nohigo lenali ma lite li'ahana yabe: Foipa fele ai komopa'agu ni'ibe lite li'ahana yabe. ¹⁹ To yatai Kokulumaguti limi'ehina Bouba oloto nose'na noto nagami'i noto nohigo to lenali ma lite neli etabe: Bu galo. Ai nose'na lau'i iba iba bo yabe nelabe. To bai nagami'i ana huto babu luto noba noba bo yabe lite nelabe. To ai takisi nelina bo to foipa bona'magihi enalalu'anifu yabe lite lilata nehabe. To ya'mananalo bu golototi Hu'mamofihi kehelu bati huse'na'a ma'naka ni'ibe luto liluta'mu yabe.

Ke, komopa'ani i gelehe mehi'ahana bona'ise

Lk 10:13-15

²⁰ Hepa'i luga'aga Yesu topa hose'na li hu enebe li'ehinalo bona'magi komopa'ani i gelehe mehi'ahana yabe. Ya hi'ahago ya'ma kanalo Yesu ka epekito mino'ehina yabe. ²¹ Ai lu'ehina: Ke, Kolasini bona'ise. Ke, lenali Betesaita bona'ise. Lenalitoga babeyafana li huto nohunana enali Taiya bona'i hiti Saitoni bona'i hiti enalitoga li huto hutita enali mele'isi melugu mino laba hite gebona gukete li hekelete lahi enugufalo felete eniginaga foipana'animu'i finogo nehinogo ya bu goto foipana'animo'mu nehabe luto huto hulata nohinagi lenali komopatini i gelehe mehi'ahana. ²² Lenali kehelilo. Me'i su halina kana'a to ka foya lilina yupahi Hu'mau Taiya bona'i hiti Saitoni bona'i hiti enalitoga babu lito keta mehu etalinaya lenalitoga sipi keta besilina'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe. ²³ To lenali Kapaneami bona'ise. Lenalitini kokulumalugu li saga hite tilana ni'ifihe? Logo kapogu limilana'mu yabe. To topa hose'na lenalilugu li huto hu'ohunana Sotomu hepallugu li huto hutita yatai hiti analo huto huba hana nohitita'mu yabe. ²⁴ To ka foya sipina yupahi Hu'mau Sotomu bona'i babu luto keke'i lu epalalinaya to lenali'i loe'asi keke'i lu lepallalina'mu yabe.

Lenali nanitoga ete lenabasu bilo, Yesu lu'ehina

²⁵ Ya'mana yupahi Yesu ma luto lu'ehina: Oho. Afo'niga, kokuluma'i hiti me'i hiti sipi kaba bo'a nohane. Kai ana'inaka kehelise bona'magihit enubulo li fala nokito to kai lagaso yagapana'magihit enubulo li huto hulata nohata'mu nani kofokohi lito bati huto yabe luto kegepohi nolube. ²⁶ O'yo, Afo'niga kaika lu'ahatalo ana suhi ana suhi fato fato'i huto hulata nohibe.

²⁷ Nani afo'nifu asaga'na nani nayanuguko molo'ehibe. Bo moneuba Hu'mamofihit pana'a nohibe luto mekeheli'ehina. Afo'nifu aisigo kehelihibe. To bo moneuba Hu'mamofihit ai nohibe luto mekeheli'ehina, Pana'a aisigo kehelihito ai Pana'auga Afo'afihit enelepito kaga lu epina bona'i enali ana hite Hu'ma nohibe lite kehelilata nehabe lu'ehina.

²⁸ Lenali ketana kofilete ketatini'mu kosele'ise bona'i nanitoga ete lenabasu bilo. ²⁹ Ya'ma yafa nani nig'i'agu nina lenali lite lenali lenig'i'agu malalo. Lenali nani hapa'ni lilo. Hena'mugope nani fulu fulu kaga bona'i lu noepuna bo nohube. To koyone huto legeso huto nominona bo nohube. To lenali komopatinimofihit nanitoga ete le'mo basu bilo. ³⁰ Ya'ma ketana lenig'i'agu nomolo lepolananya hetofana ni'ibe. To ana'ina kofilabe luto nani nolepunanaya keta mehina baba hana ni'ibe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

12

Fuligu lili'na he'misemofihit ka'a

Mk 2:23-28; Lk 6:1-5

¹ Alihi fuli kana monelugu Yesu nose'na foya folagaha'agu kapo moloto bu'ehina. Ya nohigo koko panana'a mege'i nebanati kau'na enahago legeya'a nesi'asi tegete noha'a li nehe'mite mana'a nete nebabe. Ana nose'na laisi tegina nina ligite ne'ahana. ² To Felosi bona'i luga'amagi ya hanana be gelete ma li'ahana: Fulit anagu o'e lite li'ahana supo lenali hena'mu ya nehabe? ³ Ya lago Yesu lu epi'ehina: To lenali Tebitiu hu'ehinamofihit fayaha'a leka sete mekeheli'ahafihit? Tebitiu lulu'agi hiti sipi kau'na enoho'ehinamo'mu nolube. ⁴ Ya nohigo ai Hu'mamofihit noha'agu tiloto Hu'mamofihit bulo ni'ina beleti nose'na lito'a nonoto lulu'agi mege'i ana noepito ne'ahana yabe. To ya'mana beleti mono bona'magigo nelata nehabe. To fato fato bona'i menalabe. To ya hu'ehinamofihit ka'a leka sete mekeheli'ahafihit? ⁵ To lenali Mosehi ka foya buku'agu nina mono kamoba leka sete mekeheli'ahafihit? Asaga fuli kana'agu mono noto kaba hi'ahana bomagi fuli kana'alo ya'ma keya ka li gofa helata hi'ahana to enali bati mehina suhi mehi'ahana yabe. ⁶ Nani lu nolepube. Ana'ina mone ni'inaubaya mono nohi be ligito ni'ibe. ⁷ Ya hu'ehina lenali ma mono kaga kehelit bati hite kehelit fe lilana: *Nani yagakafa he'ahananamagihit nimitogo menebesibe. Nani fulu huto minose'namu'i nebesibe.* Yalo lenali ketana lite bati mehina suhi mehilata nehana bona'i enalitoga ligo mefi epalalana'mu yabe. ⁸ Kokulumaguti limi'ehina Bouba ai fuli kanamofihit sipi kaba bo'a nohibe.

Fulit kanagu Yesu bo mone yaha'a foipa lo'ehina bo le'mo bati hu'ehina

Mk 3:1-6; Lk 6:6-11

⁹ Yesu hepa'i he'miloto buto li gehesa hite minelata nehana noha'anigut ti'ehina. ¹⁰ To bo mone yaha'a sibina hu'ehina bo anagu mino'ehina. To Yesu hilina hapa'a li kuguma hu etalune lite bona'i luga'amagihit mapahi fite ana nonuga mine'ahana yabe. Enali loka

he'ahana: Fuli kanagu'i enebesi'ehina bona'i enele'mo bati huse'iba bati huto ni'ifihe? ¹¹ Yesu ka'anilo lu epi'ehina: Mone bomaka sipisipi yagaka fuli kanagu keligu limi'ehilina hena hilata ni'ibe? To ana keliguti gufalo lito le'mo lago metilata ni'ifihe? ¹² To bouba sipisipi yaga be ligito nohibe. Ya hu'ehinagi fuli kanagu bona'i enele'mo bati hilo luto keya kagatiuba nolibe. ¹³ Ya luloto yaha'a sibina hu'ehina bo ma luto lu emi'ehina: Kayaha li su tobo. Ya ligo ana bouba yaha'a li su tago mone kegi'a yaha'auba hu'ehina'a huto bati hu'ehina yabe. ¹⁴ Ya higo enali Felosi bona'i heleko limite bite li nupa hilete Yesuhi halune lite kaga lu keheli fa keheli hi'ahana yabe.

Yesu Hu'mamofihili lili'nalo pana'a mana'i nohibe

¹⁵ Yesu ana kaga'ani akeheliloto ana hepa'i he'miloto nobigo babu bona'i mege'i lifite bi'ahana yabe. Ya nehago enebesi'ehinana'ani li he'mi su ho epolo'ehina yabe. ¹⁶ Ya nohuto ana bona'i enekesa biloto lenali nani kumu'i bona'i lu meepilo luto lu epi'ehina yabe. ¹⁷ To kaga mone lu huto huto bo Aisaiyau ma luto lu'ehina kagauba legeya'a huto hilina'mu yabe:

¹⁸ Ya'ma lili'nalo bo'ni nohibe luto

Hu'ma lu'ehina,

ai nani'ni le'mo ho notube.

Ai nebesina bo nohigo

ai kumu'i

nipagu bati hulata nohina pana'ni yabe.

Nani Sikalafu'ni aitoga malaluna'mu yabe,

to ai fato naga'magitoga hetofanaguti

minosemofihili kagu lu epimofa'na

hilina'mu yabe.

¹⁹ Ai bona'i ka epekito enubunepa ito

mehilina'mu yabe.

To sipi kapoguti kehe kehe ito

kaga nolinogo

nogo'a mekehelilana'mu yabe.

²⁰ To akepa mone i pisi hu'ehilina

ai li gofa mehilina'mu yabe.

To logo mone loloto

yuhufa sabalube'mu nohilina

ai li sobo su mehalina'mu yabe.

Ai lili'na liba liba huto

nohuto mino fe luse'namofihili

be ligiloto'a yabe.

²¹ To asaga bona'i aitogago

komopa'ani molo emite minalana'mu yabe.

Yesu lili'na Bielesebulu hiti lila'ibe li'ahana

Mk 3:20-30; Lk 11:14-23

²² Bona'i luga'amagi bo mone bu'a pisi ligo kaga meluse nominana bo le'mete Yesutoga e'ahana yabe. Hena'mugope foipa fele aitoga ni'igo yabe. Yesu ana bo le'mo bati higo bu'a i gili hula to kaga lula hu'ehina yabe. ²³ Ya higo enali le'mo bego hite babu boana'i minanamagi be gelete topa helete ma lite li'ahana: Ya'ma boba Tebitihili pana'mouba nohifi fato bobo? ²⁴ Ya nelago Felosi bona'magi kehelilete ma lite li'ahana: Ai foipa fele li nohe'mi epalanaya foipa felemagihili sipi bo'ani Bielesebulu amuya emi'ehigo nohibe. ²⁵ Kaga lu keheli fa keheli enali nehana kaga'ani Yesu akeheliloto ma luto lu epi'ehina: Hepa'i luga'a enali'aniguti loko luku hilete luba hilata nehana yatamalo luba hite minelata menehabe. To hepa'i mone'magifi to lalamehe naga'i mone'magi loko hilete luba hilata nehana enali ya'mana hepa'ifi to lalamehe naga'ifi mino bati hite meminalana'mu yabe. ²⁶ To Satai ai fato foipa felemofihili le'mo he'milina ai naga'a enali aloko nehabe. Ya hinogo Satahi hepa kapo'a hena huto amuya moloto minalina ni'ibe? Enali amuya melete enigi binogo meminalana'mu yabe. ²⁷ Lenali nani kumu'i Bielesebulu amuya nimigo foipa fele li he'mi he'mi nohibe lite nelafihe? To yagapanatinimagihili kuyu'afu enehe'moto amuya epigo foipa fele hesi he'milata nehabe? Ya hi'ehite enali'ani yasi bo lolo hite nehite ya'mana kagatini loko hite kehelilabe. ²⁸ Ai Hu'mamofihili Sikalafu'auba amuya nimigo foipa fele hesi nohe'mi nogo'nimo lenali Hu'mamofihili kapo'a lalitoga a'o leba notanagi lite kehelilabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

²⁹ Bona'i enali amuya bomofihili noha'aguti tite fe'noha'a bu go'ehigo lilata menehabe. Enali ana bo gilo yato naga ilete yato noha'agu tite silaga fe'noha'a lilana'a huto ni'ibe.

³⁰ Bo moneuba nanitoga komopa'a nimito meminalina ai nani fateha'ni nohibe. Bo moneuba nani'i nehe'moto sipisipi yaga enele'mo tulu menohina ai'ya ana sipisipi yaga enele'mo tili tele nohibe luto Yesu lu epi'ehina yabe. ³¹ Ya'ma ka'mu luto nani lu nolepube. Asaga foipanafi to bona enemegeka boana'magi lilata nehana Hu'mau ana foipana'ani li he'milina'mu yabe. Ya hilineya to mone bouba Sikalafu'mofihimegeka luto kaga emekilina foipana'a Hu'mau li mehe'mi etalina'mu yabe. ³² To mone bouba Hu'mamofihina pana'amofihina kaga foipa lu etalinaya Hu'mau ana foipana'a li he'mi etalina'mu yabe. Ya hilineya bo moneuba Sikalafu'mofihina kaga foipa'a lu etalinaya ana foipana'a Hu'mau li mehe'mi etalina'mu yabe. Yatai hiti aliha'a yupa hiti ana sunogo hilina'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Foipa yafauba foipa legeya'a holata nohibe
Lk 6:43-45

³³ To yafa moneuba bati huto mesebe lele tele huto tiloto legeya'a bati huto sipina holata nohibe. To numutopa loto tilata nohina yafauba legeya'a ana huto ho foipa lolata nohibe. To bona'magi yafa legeya'alo belelete be gelete ya yafaya bati huto notinagi lila to numutopa loto notinagi lila hite li kehelilata nehabe. ³⁴ Lenali foipa osifa'mofihina yagapana'a nehabe. Lenaliba hena hite bati ka lilana'a huto ni'ibe? Lenali foipa bona'i yabe. Asaga foipa foipa kaga bomofihina komopa'agu bai toto nina kaga'a ai baga'aloti huto hulata nohibe. ³⁵ To hetofa bomofihina komopa'agu kaga bati'a babu luto minolata nohibe. Ya hu'ehigo ai hetofa sunogo hulata nohibe. To foipa bona'magi komopa'anigu kaga foipa faipa'a bai toto ni'igo foipa faipa'i suhi babu lite li huto hilata nehabe.

³⁶ Ya hu'ehinagi nani lu lepilube. Asaga kaga boana'magi lilata nehana kaga'anilo alihi Hu'mau boana'i enele'mo fato fato hilina yupahi enoloka halina'mu yabe. ³⁷ Kaika lu'ehilata kagakalo'mu Hu'mau bati bo nohane luto kigi molola foipa bo nohane luto kigi molola hilina'mu yabe.

Bona'i luga'amagi Yesu babeyafana hinogo bu galune'mu hi'ahana
Mk 8:11-12; Lk 11:29-32

³⁸ To Mosehi keya ka'mu tisa bo hiti Felosi bona'i luga'amagi li'ahana: Tisao, topa hose foyaka mone li huto hitogo bu galune. ³⁹ Ya lago Yesu enali kaga'anilo lu epi'ehina: Lenali yatai boana'ise, lenali bati mehana foipa boana'i nehabe. Lenali topa hose'na li huto hubo nelanaya lito mehiluna'mu yabe. To moneko ya'ma koyapa lu huto huto bo Yonaha topa hose'namo li huto hinogo'ni bu galana'mu yabe. ⁴⁰ Yonau loegi monegi yege hiti sinihi hiti faya'mofihina komopa'agu ko'ehina'a huto Kokulumaguti limi'ehina Bouba yege loegi monegi hiti sinihi loegi monegi ana suhi huto ma me'i komopa'agu kalina'mu yabe. ⁴¹ Alihi Hu'mau sipi ka foya lilina yupahi Nineba bona'magi ho tilete lenali'i ka lepekilana'mu yabe. Hena'mugope Yonau kaga enalitoga lu epigo kehelilete komopa'ani i gelehe hi su he'ahabe. To mone'na Yonahi be ligito ma ni'ina lu lepilube. ⁴² To Hu'mau ka foya lilina yupahi sipi a'i mone gihiti a'i yabe lilata nehana a'mouba ai koyapa'i sofo kegi'a oloto lenali hapatini li yege halina'mu yabe. Hena'mugope ai asaga me'i folagaha'aga buba buba huto Solomonihini hetofa kaga'a kehelimofa'na hu'ehina'mu yabe. Nani lu nolepube, malo'i kene moneuba ya'mana'ma Solomonihini hoto ni'ibe.

Foipa fele aku'i i behe huto o'ehina
Lk 11:24-26

⁴³ Foipa feleuba bona'magi enugufaguti heleko nolimitomo ai ka me'i ni'ilinalo mino fulu hilina hepa kumu sa sa hulata nohibe. To ana foipa feleuba mino fulu hilina hepa'i bu megotomo ai gufa'aga ma luto lulata nohibe: ⁴⁴ Nani he'mito o'ohuna noha'nigu aku'i bilube luto ekesa yigilata nohibe. Ya luto ekesa yigiloto i behe huto he'mito o'ehina noha'a le'mo bati hago gulu gulu luto ni'igo ana foipa feleuba bu golata nohibe. ⁴⁵ To ya huto ni'igo ana noha'a bu goloto ai aku'i ana noha'aguti heleko limito buto sebeni'a foipa fele enele'moto ago ana noha'agu minelata nehabe. Koyapa'i ana bo nesi'a bati huto minolata hinamo yatai babu foipa fele ete ai gufagu bai tago ana bomoya foipa loto bati mehulata nohibe. To aku'i su holotomo ema afetogati hapi fito tilata nohibe. Yatai kanalo foipa bonatoga ya'ma suhi luto huto hilina'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Yesuhi ito'afu to gonamu tamu'agi
Mk 3:31-35; Lk 8:19-21

⁴⁶ Yesu babu boana'i kaga lu epito nohigo ito'afi hiti gona'a hiti aitoga e'ahana. Bona'magi Yesuhi le'mo bego hi'ahago enali enemegesaga nehite Yesuhi kaga lu emilune'mu nohune lite bona'i enoloka he'ahana yabe. ⁴⁷ Ya lago mone bouba ma luto Yesuhi lu emi'ehina: Itokafi hiti kogonaka hiti kaga li kimilune'mu ema fegutoga ho ti'ahabe. ⁴⁸ Ya ligo Yesu lu'ehina: Kiyi'afu ito'nifu nohibe? Kiyigi nogona'ni nehabe? ⁴⁹ Ya

luloto Yesu koko pana'amagi nehanalo bu goloto enali kumu lu'ehina: Lenali bu galo. Ito'nigi to nogona'ni ma li nupa hite nehabe. ⁵⁰ Kokulumalugu Afo'nifu nohinamofihia agoya hu emise bona'iya nani nogona'ni netali'nigi to nani ito'nigi nehabe. Ya luto Yesu lu epi'ehina yabe.

13

Bouba nose'na biha'a foyagu tili hilina

Mk 4:1-9; Lk 8:4-8

¹ Ana yupahi Yesu ana nohi he'miloto nagami hefuhu beletoga buto metoga minoloto boana'i kaga enelepilube'mu hu'ehina. ² Ya nohigo babu boana'i ete le'mo bego hi'ahana yabe. Ya hago ai boti monelugu tito minago asaga boana'i enali hefuhu beletoga keheto ho tilete mine'ahana.

³ To Yesu babu bame ka ma luto lu epi'ehina: Bo mone mino'ehina ai foya'agu nose'na legeya'a tili hilube'mu bu'ehina yabe. ⁴ Ai ana nose'na legeya'a tili humo nobigo luga'a kapogu limo koko hu'ehigo namamagi ete fite ne'ahana yabe. ⁵ To luga'a nose'na legeya'a me'i nesi'asi ni'ito efahubago hu'ehinagu limo koko hu'ehina yabe. Ya hina nose'na legeya'amagi mele'isi belete ti'ahana yabe, to hena'mugope me'i keta huto meni'igo yabe. ⁶ Ya higo analo yege lo malago ana nose'na yegeuba lo hosopa noihe, hena'mugope lufusa'a me'i ema'alo melimi'ohuto yabe. ⁷ To nose'na legeya'a luga'a ufehe naga yafamagihia folagaha'anigu limo iloto tilata nehabe. Ya nehana enali ufehe yafamagi yamu'i gite ifi telata nehabe. ⁸ To luga'a nose'na legeya'a enali me'i foba huto nogoya hina melugu limo ilata nehabe. Ya hite tilete, enali legeya'a bati hite helata nehabe. Luga'amagi babu lite yafa ho figi gite legeya helata nehabe, luga'a nesi bati hite helata nehabe, to luga'amagi loefi monefi hite helata nehabe. ⁹ Ya luto lu epiloto Yesu lu'ehina: Lenali lenekesa ni'inogomo keheli bati hite kehelilo.

Yesu bame ka nolinamofihia hapa'a

Mk 4:10-12; Lk 8:9-10

¹⁰ To Yesuhi koko panana'a Yesutoga ete ma lite loka he'ahana: Henabe luto kai boana'magihia bame kaguti kaga lu noepine? ¹¹ Ya nelago Yesu lu epi'ehina: Nani Hu'mamofihia Kapo'amofihia suguna ka yamofihia hapa'a lu hokolo hu lepolo'ohuna to lenali ya'ma kagaya keheli'ahabe. Aku'i enali'i ya'ma kamofihia meenelepise nohugo mekeheli'ahana. ¹² Bo moneuba ana'ina li'ehilinaya Hu'mau mone'a hiti molo eminogo li babu luto lilata hilina'mu yabe. To bo moneuba ana'ina yanuga meli'ehilina koyapa'i li'ehilinana minigilina'mu yabe. ¹³ Bame ka nolunamofihia hapa'aya ya'ma hilata nehana ka'mu luto nolube. Enali enubu'anitu'i gili gili nehanaya ana'ina mana'a bu go fiya ite bu gelata menehabe. To enekesa'anitu'i kaga kehelilata nehanaya enali keheli fiya ite enekesa yigi bati hilata menehabe. ¹⁴ Ma boanato'i lu huto huto bo Aisaiyau kaga mone lu'ehinauba nose'na legeya'a li huto nohibe. Ai ma luto lu'ehina yabe:

Lenali kaga kehelilanaya

ana kaga hapa'a keheli fe melilana'mu yabe.

Lenali lenubutu gili gili hilanaya

ananamofihia mana'a bu go fiya ite

bu megalana'mu yabe.

¹⁵ Ma bona'magihia komopa'ani hekini loto ni'ibe,

ya hu'ehigo

enekesa'aniuba kaga kehelilina'mu

kosele'i aho'ehibe.

To enali enekesa'ani negi no su ho'ehibe.

Ya hu'ehigo

enubu'aniuba ana'ina bu megalina'mu yabe,

to enekesa'aniuba

kaga mekehelilina'mu yabe,

to lataha'aniguti kaga mana'a

keheli fe melilana'mu yabe.

To enali nanitoga lele'mo bati hilibe lite

i behe hite enogo

nani enele'mo bati hiluna'mu yabe, luto

Hu'mau lu'ehina yabe.

¹⁶ Ya hu'ehinaya lenali lenegelo bilo. Lenubutiniuba ana'ina bu galibe. Lenekesatiniuba kaga kehelilibe. ¹⁷ Nani ma'naka luto lu nolepube. Koyapa'i babu lu huto huto bona'i

hiti to komopa'anigu bati hina bona'magi ya'ma yatai lenali bu neganana bu galune lite hi'ahanaya enali bu mege'ahana yabe. To lenali yatai nekehelina kaga kehelilune lite hi'ahanaya mekeheli'ahana yabe.

Yesu nose'na biha'a hekolosemofihi bame ka'a lu yege ho'ehina

Mk 4:13-20; Lk 8:11-15

¹⁸ Bo moneuba nose'na legeya'a foya'agu tili nohinamofihi bame ka hapa'a lenali kehelilete ana bame kaloti mana'a lilo. ¹⁹ Asaga bona'i enali hetofa kaga kehelilete enali enekesa yigi bati menehana Satau hololu luto enalitoga nehetiloto enalilugu Hu'ma hetofa kaga nohekalana komopa'aniguti li he'milata nohibe. Ya'mamofihiya ai nose'na legeya'a kapogu limo koko nohinamofihi hapa'a yabe. ²⁰ To nose'na legeya'a luga'a efahubago hinagu limo ilata nohibe, ya nohina suhiya bo moneuba kaga keheliloto ai mele'isi lito gelo bilata nohibe. ²¹ Ya hu'ehina ai lufusa'a me'i komopa'alo mebu'ehibe. Ya hu'ehigo ai nesi kanasi minoto hosopa ilata nohibe. Alihi bona'i luga'amagi Hu'mamofihi kaga'a lu sibina hilune'mu hilete enali ana bomofihi ketana li kofi etete foipana suhi babu lite li huto hi etalana'mu yabe. Ya hinogo ana bomofihi hetofa kaga kehelito minose'na'a mele'isi he'mi etolata nohibe. ²² To nose'na legeya'a ufehe yamu'ubago hinagu limo ito notinamoya ma huto ni'ibe. Bo moneuba mono ka kehelilago ma melugu faga efaha fe'nohuba loe lae hu etoto keta besigo ai ana bomofinuguti ma'naka legeya'a huto hulata menohibe. ²³ To nose'na legeya'a me'i bati huto giliba'a hiti me'i ninagu limo ilata nohinamoya ma huto ni'ibe. Bo moneuba mono ka keheliloto ekesa yigi bati hu'ehina supo huto ai nose'na'a samahi tito li huto hulata nohina'a ni'igo to bo moneuba babu lito li huto hulata nohina'a ni'igo to bo moneuba nesi'asi lito li huto hulata ni'ina yabe.

Kifi'namagihi bame ka'ani

²⁴ Yesu bame ka mone fato'i ma luto lu epi'ehina: Bo moneuba nose'na legeya'a bati'a foya'agu tili nohina'a huto Hu'mamofihi kapo'aya ni'ibe. ²⁵ Ya hu'ehina mone sininugu asaga boana'i enubu'i ke su he'ahago bo moneuba kifina legeya'a lito oto ana fateha'a bomofihi foya'a folagaha'agu tili huloto bu fa nohibe. ²⁶ To alihi ana nose'na foya'agu nina nose'na a'nose huto ni'igo buto bu gana ana foipa kifina hiti notigo bu go'ehina yabe. ²⁷ To ana foyamofihi afo'afihi lili'nalo bo'amagi be gelete bite ma lite lu emi'ahana: Sipi bo, kai nose'na legeya'a mana'i hekolo'ahapi luto lutamoba hena hu'ahanago foipa kifina foyakagu nologibe? ²⁸ Ya lago ai lu epi'ehina: Enali fateha'nimagi hi'ahabe lu'ehina. Ya ligo enali li'ahana, bite ana foipa kifi'na su ti he'milo luto nokehelipi henabe luto nokeheline? ²⁹ Ya lite loka hago ai foya afo'afu lu'ehina: O'e. Lenali foipa kifi'na bite li su ti he'milanaga nose'na hite li su tilana'mu yagi mebilu. ³⁰ Kifi'na hiti nose'na hiti anagu he'minogo sibi sibi hite tilenogo alihi nose'na li nupa hiluta yupahi li gehe lilune. To nani ma luto lu lepiluna'mu yabe. Lili'nalo pana'ni, lenali foipa kifi'na li nupa hite sa gilo. Lali logogu galuta'mu yabe. To nose'na'aya li nupa hite noha'niluga malalo luto lu lepiluna'mu yabe.

Yatu nose'na legeya'amofihi bame ka'a

Mk 4:30-32; Lk 13:18-19

³¹ Yesu fato bame ka mone ma luto lu epi'ehina: Kokulumamofihi kapo'aya nose'na legeya'amofihi suhi luto ni'ibe. To ana nose'na legeya'a masiteti yabe lite lilata nehabe. Ana nose'na legeya'a bo moneuba lito foya'agu nokafabe. ³² Masiteti legeya'aya luga'a nose'na legeya'amagihi suhi luto sipina ma ni'ibe, ai lagaso'nasi ni'ibe. To ai ana nose'na hofa toto tiloto alihi tiloto'a asaga fato fato'mofihi nina nose'naya enebe nologibe. Ai yafa lolo hulago namamagi ete ana yafamofihi yaha'alo noha'ani ete gilata nehabe. Ya'ma kokulumamofihi kapo'a ana suhi huto hilibe.

Yisiti yabe nelananamofihi bame ka'a

Lk 13:20-21

³³ Yesu fato bame ka mone lu epi'ehina: Kokulumamofihi kapo'aya yisiti yabe nelananamofihi suhi luto ni'ibe. A'i moneuba lito fala'ua magulu sipi'agu li tili hu mololoto li meyalo emalo huto li sibi sibi hulata nohibe. Ya nohigo aliha'a ana fala'ua'i yeye bito hofa tolata nohibe. Ya'ma kokulumamofihi kapo'a ana suhi huto huto hilibe.

Yesu kaga bame kagutigo lu'ehina

Mk 4:33-34

³⁴ Yesu asaga kaga boana'i lu epi kagaya bame kagutigo lu epi'ehina yabe. Ai kaga mone lu hokolo huto lu meepi'ehina yabe. Ai bame kagutigo lu epiba epiba hu'ehina yabe. ³⁵ Ai lu huto huto bo moneuba ma luto kaga lu'ehinamofihi mana ka'a huto hilibe'mu yabe: Nani kaga lu noepito'nimo bame kagutigo

liluna'mu yabe,
 Kaga koyapa'i me'mo li huto huto
 molo'ehina
 yana kanaguti fala kito minomo tito oto
 yatai kana'alo hiti nina
 nani lu lepiluna'mu yabe.

Foipa kifi'namofihhi bame ka hapa'a Yesu lu yege ho'ehina

³⁶ Yesu asaga boana'i he'mi epololoto nonuga ti'ehina. Ya higo koko panana'a aitoga elete ma li'ahana: Foipa kifi'na foyagu noliginamofihhi hapa'a lu limibo. ³⁷ To Yesu ka'anilo lu'ehina: Bo ai hetofa nose'na legeya'a foyagu tili hulata nohinaya Kokulumaguti limi'ehina Bo nohibe. ³⁸ To foyamoya asaga ma me'i yabe. To bati nose'naya kokuluma kapolo boana'i yabe. To foipa kifi'naya enali Satahi boana'a yabe. ³⁹ Ai fatehuba foipa kifi'na legeya'a tili nohina bomoya Satau yabe. To nose'na li nupa huse kana'aya ma me'i su halina kana'a suhi huto yabe. ⁴⁰ To enali foipa kifi'na li nupa hite logogu negana ana suhi ma melugu li huto hilana'mu yabe. ⁴¹ Ai Kokulumaguti limi'ehina Bouba agelo'a enoho lifigo limite enali asaga'nauba bona'magihi hetofa hapa'ani li sibina nehilana hiti to asaga bona'i foipa faipa suhi lite neminalana Hu'mamofihhi kapo'aloti kaba hi'ehite enele'mo he'milana'mu yabe. ⁴² Ya hilete enali loba loba huto nina logogu enele'mo he'minogo bilete enagabu kumu behe behe baha baha ite sipi yibi hilete enabaga yogo'a henibe gofa hibe hilana'mu yabe. ⁴³ Ya'mana yupahi Hu'mamofitoga komo'ani melete minalana bona'i enalitoga yege legi huto Afo'anifihhi hepa'aloti fi besa lo epalalina'mu yabe. To lenali bomagita lenekesa ni'inogomo keheli bati hite kehelilo.

Bouba efaha gu kumu melugu sa nohinamofihhi bame ka'a

⁴⁴ Efaha gu'i mone foyagu fala kite mele'ahana suhi luto Hu'mamofihhi kokuluma kapo'aya ni'ibe. Bomouba bu goloto aku'i ifi notabe. Ya huloto ai sipi gelo bito buto asaga fe'noha'a epigo mina filago ai ana efatoti ana foya buto mina filata nohibe.

Fayaha'a fato fato'mofihhi nina pesesu'i mina'amofihhi bame ka'a

⁴⁵ Bo moneuba pesesu'i hetofa hatofa'a mina filube luto sa sa hulata nohina'a huto Hu'mamofihhi kapo'a ni'ibe. ⁴⁶ Ai pesesu'i hetofa mina filoto ai buto asaga fe'noha'a fato bona'i noepito efaha nolibe. Ya huto ai efahi liloto i behe huto buto hetofa pesesu'i bu go'ehina lilata nohibe.

Faya gutalafamofihhi bame ka'a

⁴⁷ Ana huto kokuluma kapoya faya gutalafa melelete faya'i fato fato'mofihhi tite bai netana'a huto ni'ibe. ⁴⁸ Faya'i tite bai telago faya'na nehana bomagi li kefeha hite kehetoga libiti nemalabe. Ya hilete enali meto minelete faya'i bati'mofihhi'a lapelugu li nemalabe. To bati mehina faya'i menose'mofihhi ni'igomo enali he'milago bilata nehabe. ⁴⁹ Ma me'i su halina yupahi ya'mana suhi hilina'mu yabe. Bati bona'magi folagaha'anigu bona'i foipa'a nehilana agelomagi ete enele'mo he'milana'mu yabe. ⁵⁰ Ya hite sipi logo loba loba logogu enele'mo malalana'mu yabe. Ya hinogo ana sipi logogu sipi yibi bena nehite enabaga yogo'a henibe kolibe hilana'mu yabe.

Bomofihhi yatai fe'noha'a hiti koyapa fe'noha'a hiti ni'ibe

⁵¹ To Yesu enoloka ho'ehina: Lenali asaga kaga lu nolepunamofihhi hapa'a akeheli hokolo hite nekehelihife? Ya ligo enali lu emi'ahana: O'yo. ⁵² Ya lago Yesu lu epi'ehina: Ya hu'ehigo asaga keya kaga enelepise bona'i enali kokulumamofihhi kapo'alo kaga'mu enelepise lite akeheli su he'ahabe. Enali sipi nohi mone'mofihhi afo'a legi hite nehabe. Ai situa noha'agu tiloto yuhufana hiti tafana hiti li munu munu huto lito fegutoga limilata nohina suhi lite nehabe.

Yesuhi Nasaleta bona'magi enemegesa hu emi'ahana

Mk 6:1-6; Lk 4:16-30

⁵³ Yesu asaga bame ka lu epi su holoto ana hepa'i he'miloto bufa hu'ehina. ⁵⁴ To ai hepa'aga i behe huto buloto asaga boana'magihi Hu'mamofihhi mono ka'a enali mono noha'anigu lu epi'ehina yabe. Ya nohigo enali topa helete ma lite li'ahana: Ya'ma bouba kaga keheli bati huse'na'a hiti to topa hose'na li huto huse'namofihhi ka hapa'aba hiya'agati li'ehibe? ⁵⁵ Yafa lolo huse bomofihhi pana'amo nohifi fato bobo? Maliau ito'afu nohifi fato pana'mofihhi ito'afube? To Yemesiu, Yosefeu, Simoniu, to Yutasiu ai gona'amo nehafi fato bomofihhi enogona'ani nehabe? ⁵⁶ To ai etali'agiba magu lali hiti neminanamo ni'ifi hena hibe? Ya'ma keheliya ise'na'a asaga'i ai hiyagati li'ehibe? ⁵⁷ Ya lite lilete enali siko nehite ipakafa helete enemegesa hu emi'ahana. Ya hago Yesu ma luto lu epi'ehina: Lu yege hose bomofihhi gi'a asaga hepatoga mino бага i'ehibe. Ya hu'ehina ai'a noho

hepa'agu gi'a meni'ibe. ⁵⁸ To ya'mu mana hepalugu Yesu sipi lili'na babu luto li hu enubulo memolo'ehina yabe. Hena'mugope enali Yesu li huto hinana'mufi to kaga lu epinalo enali keheli meemise mine'ahana yabe.

14

Yoni nagami folo epolose bo afli'ehina

Mk 6:14-29; Lk 3:19-20; 9:7-9

¹ Yata'a sipi kibina bo Helotiu ya'mana kanalo Yesuhi kaga'a keheli'ehina yabe. ² Ya huloto ai lili'nalo bo'a lu epi'ehina: Ya'ma bo ai Yoniu nagami folo epolose bo yabe. Kene keliguti aku'i ho ti'ehibe. Ya hu'ehigo ya'ma asaga amuyana ai yato huto nohibe.

³ Ai ya'ma huto ni'ibe. Koyapa'i Helotiu Yonihi yato seni nagatu naga'i etoloto nagalugu he'mi eto'ehina yabe. Helotiasiu ai Filipihi liha'a Helotihi ai etali'afih i hapa'amu lite ya hi ete'ahana yabe. ⁴ Yata'a Yoniu nagami folo epolose Heloti kumu'i bati mehina suhi luto ma a'i li'ahane luto lu emi'ehina yabe. ⁵ Ya noligo Helotiu Yonihi lubaha'a laga hilube'mu hinaya asaga boana'magi enubulo koli huto he'mi eto'ehina yabe. Hena'mugope enali Yoniu lu yege hose bo nohibe lite lilata nehana'mu yabe.

⁶ Mone yupahi Helotihi ito'afu keto'ehina kana'alo bona'i luga'a ete li gehesa hite nose'na gete nete mine'ahana yabe. Ya nehago Helotiasih pa'auba folagaha'anigu melekehi ito bula ola hu'ehina yabe. Ya higo Helotihi laga'a gofa besi'ehina yabe. ⁷ Ya higo ai ana pa'i lu emi'ehina: Nani asaga bona'magi enubulo ma'naka luto nolu ketobe. Kai ana'ina mone lilube luto gi halatana kimiluna'mu yabe. ⁸ Ya ligo ana pa'mofih i ito'afu ekesa bi'ehina kaga lu'ehina: Kai lape'i monelugu Yonihi nagami folo epolose bomofih i lataha'a mololoto malo nimibo. ⁹ Ya luto ligo Helotihi gufagu keta besi'ehina yabe. Ya hinaya ai asaga bona'i li nupa hite minete nose'na nana bona enubugu ma'naka luto lu emi'ehina yabe. Ya'mu luto ai lu'ehina: Anana li emilo. ¹⁰ Yoni naga nonugu nohinalo bona'i luga'a Helotiu enoho lifigo bite lubaha'a laga hi'ahana yabe. ¹¹ Ya hite lape'i monelugu Yonihi lataha'a melete ite ete ana yafa'amofih i emi'ahana yabe. Ai ana lape lito ito'afu nohinaga bu'ehina yabe. ¹² Ya higo Yonihi koko pana'magi ete gufa'a lite bite keli he ete'ahana yabe. Enali akeli he etelete Yesuhi bite lu emi'ahana yabe.

Yesu 5000 bona'i nose'na epi'ehina

Mk 6:30-44; Lk 9:10-17; Yn 6:1-14

¹³ Yesu ana kaga keheliloto ana hepa'i nohe'mito boti lito bona'i menehana hepalugu bu'ehina yabe. Ai'asi bu'ehina yabe. Ya hu'ehigo enali boana'magi keheli'ete hepa'ani nehe'mite mege'i lifite bi'ahana yabe. ¹⁴ Alihi Yesu nagami beletoga keheto buloto babu boana'i nehago bu enogo'ehina yabe. Ya hago ai ginaga fi epiloto enebesi'ehina bona'ani enele'mo bati hu'ehina yabe.

¹⁵ Utehe kana nohigo Yesuhi koko pana'a aitoga elete ma lite lu emi'ahana: Ma hepatoga bona'i menehabe, to sinihi agilina'a nohibe. Ya nohinagi kai boana'i enoho lifitogo enali abino. Enali hepatoga bila ela hite nose'na'ani sa sa hite nalabe. ¹⁶ Ya lago Yesu lu epi'ehina: Hena hibe lite enali bilabe? Lenalitinose'na epilo. ¹⁷ Ya ligo enali lu emi'ahana: Maga lali nose'na babu lito meli'ohune. Lali loegi loegi monegi beleti nose'na hiti to faya'i loe hitisi ma li'ohune. ¹⁸ Ya lago Yesu lu epi'ehina: Lenali ana nose'na ite ete nimilo. ¹⁹ To ana boana'i kifi'nalo melugu minalo luto lu epi'ehina. Ya luloto ai loegi loegi monegi beleti hiti to loe faya'i hiti liloto kokulumalugu bu golago tiloto nunumu huto fokehi li'ehina. To ai beleti li pata putu siloto koko pana'a epigo enali asaga boana'i lite bite epimofa'na hi'ahana yabe. ²⁰ To enali asaga'i ana beleti nelago enumu'i hu'ehina. Ya higo enali nelete he'mina nose'na letuha'a li nupa hite safe 12 agu li bai te'ahana yabe. ²¹ Bo ana nose'na ne'ahana maki'aya 5000 yabe. To enali ana'i yagapana'i leka mese'ahana yabe.

Yesu hefuhu nagamilugu kapo molo'ehina

Mk 6:45-52; Yn 6:15-21

²² Yesu koko pana'amagih i lenali botigu tilete kohe tete bite nagami hefuhu mula beletoga nehilo lu'ehina. Ya hiloto ai'a asaga boana'i enoho lifinogo hepa'aniga bilabe'mu hu'ehina. ²³ Ai boana'i enoho lifigo hepa'aniga a'nebago bohupo'i mone ninalo tito nunumu hilube'mu ti'ehina. Utehe kana'alo ai'asigo ana kosalo mino'ehina. ²⁴ To boti nagami hefuhu folagaha'agu abulago sipi habafahi enubulogati oto nagami'i li galafu tuto botigu he'mi molo he'mi molo nohuto boti nagamilugu li kose'na hu'ehina yabe. ²⁵ Etehi folugu'i go metepu'a hiti Yesu nagami hefuhu mupa'alo kapo moloto koko pana'a nehanalo o'ehina. ²⁶ Koko pana'amagi Yesu nagami mupa'alo kapo moloto noago be getete topa hete afoya foya ilete felemo noabe lite koli hi'ahana yabe. Enali sipi koli

fato'mofihile hilete kehe sipi i'ahana. ²⁷ Ya hago hololu luto Yesu enali kehe i'ehina: Lenali amuya malalo. Nani'ni nohube. Nani'ni nohube. Lenali koli mehilo. ²⁸ To Pitau lu emi'ehina: Sipi Bo'ni. Ma'naka luto kaikamo nohutomo nani'i kehe itogo nani nagami'i mupa'alo kapo moloto kaitoga bilube luto lu'ehina yabe. ²⁹ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Obo. Ya ligo Pitau botiguti leheko limiloto nagami mupa'alo li hapi fito kapo moloto Yesu nohinalo bu'ehina. ³⁰ Ya hina ai aku'i habafahi bu goloto koli hu'ehina, ya huloto nagamilugu hapi fito limi'ehina. Ya nohuto'a ai kehe sipi iloto lu'ehina: Sipi Bo. Kai nehe'mobo. ³¹ Ya noligo Yesu hololu luto Pitahi yato liloto lu emi'ehina: Kai kaga'ni li pili meko'ahane. Kai hena hibe luto loe lae kekesa nokeheline? ³² Etali loe sana sana botigu tite neminalo habafahi felele hu'ehina yabe. ³³ To bona'i enali botigu minanamagi Yesuhi fokehi helete ma lite li'ahana: Ma'naka luto kai Hu'mamofihile Pana'a nohane.

Genesalete hepato enebesi'ehina bona'i babu lito Yesu enele'mo bati hu'ehina

Mk 6:53-56

³⁴ To nagami'i mula beletoga heleke melete bilete Genesalete hepa kegi'a bi'ahana. ³⁵ Ya hago ana hepato bona'magi Yesu okaba'a be ge'ahana. Ya hilete enebesi'ehina bonatoga enoho lifigo bite enebesina bona'i Yesutoga enele'mete eba eba hi'ahana. ³⁶ Ya hilete enali Yesuhi buka tilete ma lite li'ahana: Ke, kai kaga melitogo enebesise bona'magi guketeka nekisa'alo meko hilana bati huto ni'ifihe? To enali ana bona'i Yesuhi gukete'alo meko hana bona'i bati hi su he'ahana yabe.

15

Tatatigihina enelepise'na

Mk 7:1-13

¹ To Felosi bona'i luga'a hiti keya kamu'i tisa bona'i luga'a hiti Yelusale hepatogati ete Yesu nohinalo nehetele ma lite loka he'ahana: ² Kai koko panakamagi hena hibe lite tatatigi limi'ahana ka'ani mege'i menemalabe? Enali nose'na nalune'mu nehitemo enayahile sese mehise fa'mene nelata nehabe. ³ Ya ligo Yesu kaga'anilo lu epi'ehina: Lenali kagatinisigo mege'i nemelete hena hibe lite Hu'mamofihile keya kaga'a mege'i menemalabe? ⁴ Mono ka bukugu Hu'mau ma luto lu'ehina yabe: *Itokafinogo afokafinogo enele'mo bati huto etemege'i molobo. To mone kene'uba ito'afinogo afo'afinogo kaga foipa'a lu etatalina ho fililina'mu yabe.* ⁵ Ya hu'ehina lenali ma lite lilata nehabe: To bo moneuba ito'afinogo afo'afinogo ete'ehemalina efahi ni'inamo meetimilube, to nani Hu'mamofihile emilube lu'ohuna yabe lulata nohibe. ⁶ Ya luloto ai ito'afinogo afo'afinogo etele'mo bati mehulata nohibe. Lenali ya'mana suhi li huto nehitemo Hu'mamofihile keya ka'a li gofa nehete lenali hapatinimofinogo li saga hilata nehabe. ⁷ Lenali fagalo bona'i. Koyapa'i lu huto huto bo mone Aisaiyau lenali kumu luto fayahi ma luto go'ehibe:

⁸ Ya'ma kana'alo

boana'magi nigi'ni enabaga'anitu'i

li saga nehite

to aku'i komopa'ani nanitoga memelese

foto'i melete minelata nehabe.

⁹ Enali fa'mene bona'magihi

kaga lu epimofa'na nehite:

Ya'ma kaga

Hu'mamofihile kaga'a yabe lilata nehite.

Enali nani nigi'ni fa'menena'mu

helata nehabe luto

lu'ehina yabe.

Bomofihile le'mo kolo notanana

Mk 7:14-23

¹⁰ To asaga boana'i Yesu kehe i nupa huloto ma luto lu epi'ehina: Kaga mone lu lepilunagi lenali lenekesatu'i kehelilete kehelile fiya ilo. ¹¹ To bomofihile komopa'agu tilata nohinanauba ana bo le'mo kolo tolata menohibe. To bomofihile ai komopa'aguti fegetoga heleko limilata nohinanauba bo le'mo kolo tolata nohibe.

¹² Ya'mana kana'alo Yesuhi koko pana'a aitoga ete ma lite lu emi'ahana: Felosi bona'magi kagaka kehelilete kipakafa nehabe. Ya nehana kai ya'manana akeheli'ahapihe? ¹³ Ya ligo Yesu ka'anilo lu epi'ehina: Afo'nifu kokulumalugu nohinamofihile foya'a samahi tito ni'ibe. Asaga kifina Afo'nifu kokulumalugu nohinanauba foya'agu mehekolo'ehina kifina nina hapa'a hiti li su ti he'mi su halina'mu yabe. ¹⁴ To lenali he'mi epeleenogo enali mineno. Enali enubu pisi lina bona'i nehite enali ana hite enubu'ani

pisi lu'ehina bona'i fato'amagihi kapo enelepilune'mu nehabe. Ya hu'ehinaya bu'a pisi lu'ehina boubu'a fato bo ana huto bu'a pisi lu'ehina bo kapo lepilube'mu hilineya etali loe sana sana ho kete keli kapogu limila'ibe. ¹⁵ Ya ligo Pitau Yesuhi ka'alo lu'ehina: Kai ya'mana bame kamofihhi hapa'a lu hokolo hitogo kehelilune. ¹⁶ Ya ligo Yesu lu epi'ehina: Lenali hiti kaga keheli fe melilana'a hite nehafihe? ¹⁷ Lenali keheli bati menehafihe? Ana'ina'a bomofihhi bagagu tilata nohinana gupa'agu tito minoloto aku'i gufa'aguti heleko limilata nohibe. ¹⁸ Ya hu'ehina ana'ina bomofihhi baga'agu ni'inati fegutoga heleko limilata nohinaya komopa'aguti huto huloto tilata nohibe. Ai ya'mananauba bomofihhi komopa'a li kolo tolata nohibe. ¹⁹ Ana'ina enipaguti tilata nohinana ma huto ni'ibe. Foipa enekesa yigise'na, bona'i enoho filise'na, bo alobo loko huse'na, moko lise'na, gumina huse'na, faga faga luse'na, to bona'i enipakafa hoto enemegeka luse'na yabe. ²⁰ Asaga ya'manauba bomofihhi le'mo kolo tuba ilata nohibe. Ya hu'ehina bo moneuba yahi okala mehuse nose'na lito nolata nohina ya'mananauba bomofihhi le'mo kolo tuba meilata nohibe.

A'uba Yesutoga komopa'a molo'ehina

Mk 7:24-30

²¹ To Yesu ana hepa'i he'miloto Taiya hiti to Saitoni hepa kegi'a bu'ehina yabe. ²² Kena a'i mone ana kegi'a nominana a'uba Yesutoga o'ehina. Tebitihi pana'abe. Ai ya luto kehe i'ehina. Kai kiginaga fi nimibo. Foipa feleuba pa'nimofihhi le'mo sibina nohinagi nehe'mobo. ²³ Ya ligo Yesu kaga meluse mino'ehina. To enali Yesuhi koko pana'a aitoga elete ma lite lu emi'ahana: Ma a'uba lemege lemege nohuto kaga luba luba nohina kai ho lifitogo bufa hino. ²⁴ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Isilaeli sipisipi yaga fenene hi'ahanalo'mu luto Hu'mau noho lifigo maga limi'ohuna yabe. ²⁵ Ya ligo ana a'uba Yesuhi gigusago oto okabagati lipito koloto lu'ehina: Ke. Sipi Bo, kai nehe'mobo. ²⁶ To Yesu ana a'mofihhi ka'alo lu emi'ehina: Yagapana'magihi nose'na lito kalamagihi he'mi epiluta bati mehu'ehibe. ²⁷ Ya ligo ana a'uba Yesuhi lu emi'ehina: Sipi Bo, ya ma'naka nolane. Ya nohataya kalamagi afo'anigi nose'na nenago letuha'a hitamofihhi me'agu limo ilata nohina enali kehelite nelata nehabe. ²⁸ Ya ligo Yesu ai a'mofihhi lu emi'ehina: Akae, ma a'i yale. Kaga keheli fe luse'naka sipina ni'ibe. Ana'ina lolo hu netalane luto nolatanaya huto hu kimilina'mu yabe. Ya ligo ana'asilo ana a'mofihhi pa'a ka'muya hepalugu nohigo bati hu eto'ehina yabe.

Enebesise bona'i Yesu babu lito enele'mo bati hu'ehina

²⁹ Yesu ana hepa'i he'miloto Galili hefui beletoga kapo moloto tubu'ehina. Ai kosa bohupo'isi mone ninalo tito mino'ehina. ³⁰ Ya nohigo babu boana'i enali li nupa hite ai nohinalo e'ahana. To enigigusa sibina hina bona'i, enubu pisi lu'ehina bona'i, felisa'ani kuyugu hu'ehina bona'i, enabaga hekini lo'ehina bona'i to fato fato epesi'ehina bona'i enali babu lite Yesutoga enele'mete e'ahana yabe. Enali enele'mete ete Yesuhi gigusa'agu malago ai asaga'i enele'mo bati hu su ho'ehina yabe. ³¹ Ya ligo asaga boana'i enali enekesa yigi babu li'ahana yabe. Hena'mugope negi bona'i aku'i kaga lila, felisa'ani kuyugu hina bona'i bati hu epolola, enigi'ani sibina hu'ehina bona'i kapo melela, to enali enubu'ani pisi lu'ehina bona'i enubu'ani i gili hula hinana be gelete'ani yabe. Ya hilete enali Isilaeli bona'magihi Hu'ma'anifu ai kumu fokehi hete gi'a li saga hi'ahana yabe.

Yesu 4000 bona'i nose'na epi'ehina

Mk 8:1-10

³² Yesu koko panana'a kehe i nupa huloto ma luto lu epi'ehina: Ma bona kumu'i nani niginaga nofibe. Hena'mugope enali loegi monegi yupahi nani hiti mine'ahana yatai nose'na nalana'a meni'ibe. Nani nose'na meepise enoho lifinogo'ni bilana enali kapoga nebinogo enubu neta neta bilenogo ho kete kela ya hila hilabe'mu nolube. ³³ Koko pana'amagi Yesuhi loka he'ahana: Ya'ma ka me hepatoti lali babu nose'na hiya'agati liloto ya'ma babu boana'i epilune? ³⁴ Ya ligo Yesu enoloka ho'ehina: Lenali henaki'a beleti nose'na li'ahabe? Enali lu emi'ahana: Sebeni'a beleti hiti to faya'i lagaso meso'a loesi hiti li'ohune. ³⁵ Ya ligo Yesu asaga boana'i melugu minalo ligo enali melugu mine'ahana. ³⁶ To ai sebeni'a beleti hiti to faya'i lagaso meso'a loesi hiti yanuga liloto Hu'mamofitoga nunumu huto fokehi holoto gofa gofa holoto koko pana'a epi'ehina. Ya higo koko pana'amagi enali leli'ali hite asaga boana'i epi'ahana yabe. ³⁷ Asaga bona'i ana nose'na nelago enumu hu'ehina yabe. Ya higo Yesuhi koko pana'amagi letuha'a li nupa nupa hite sipi sepeke'na 7 agu li bai te'ahana yabe. ³⁸ To asaga bo ana nose'na ne'ahanaya 4000 bomagi ne'ahana yabe. To ana'i yagapana'i hiti leka mesone.

³⁹ To silaga boana'i Yesu enoho lifigo nebagu ai boti monelugu tiloto Magatani hepa kegi'a bu'ehina yabe.

16

Topa hose'na bu galune'mu li nupa hi'ahana

Mk 8:11-13; Lk 12:54-56

¹ Felosi bona'i to Satusi bona'i yabe nelana hiti luga'a enali Yesutoga elete fi taga hu etalune'mu hi'ahana. Enali: Kokulumalugu topa hose'na mone li huto hitogo bu galune li'ahana. ² Ya lago Yesu ka'anilo nona'a lu epi'ehina: Utehi yege limi falalube'mu nohuto kokuluma'i fi beyege tolotu safa logo nohigomo lenali bati huto yago yege lalinagi lite lilata nehabe. ³ To etehi sopohi giloto kokuluma'i safa logo nohigomo yasi hiti ko'i yatai ilibe lite lilata nehabe. O'yo, lenali bati hite kokulumamofihhi meha'a be gelete loko hilata nehabe. Ya nehana lenali yatai kanamofihhi meha'a be gelete loko mehilana nehabe. ⁴ Lenali bati mehana boana moko fako lite neminana boana'magati nani kumu'i topa hose'na li huto hu lubulo molobo nelabe. Ya nelana nani topa hose'na mone li huto hu lenubulo memalaluna'mu yabe. Lenali koyapa bo Yona huto hu'ehinanamofihhi topa hose'na'ago anasi bu galana'mu yabe. Ya luto luloto Yesu he'mi epololoto bu fa hu'ehina yabe.

Felosi bomagi hiti to Satusi bomagi hiti hapa'ani yabe

Mk 8:14-21

⁵ Enali Yesuhi koko pana'amagi botigu tite hefuhu nagami'i helekete nebitemo enekesu hago beleti nose'na mone'a melise bi'ahana yabe. ⁶ To Yesu ma luto lu epi'ehina: Lenali kaba hu bati hilo. Lenali Felosi bona'i hiti to Satusi bona'i hiti enali yisiti legita hapa'anilo kaba hu bati hilo. ⁷ Ya ligo enali'ani ma lite musi musi ka li'ahana: Lali beleti melise o'ohuta kamo'mu nolibe. ⁸ Ya lana kaga'ani Yesu akehililoto ma luto lu epi'ehina: Kaga keheli bebe sose'natini nesi'asi ni'i lepalana bo hena hibe lite lali beleti lito meo'ohune ya lite musi musi ka nelabe? ⁹ Lenali keheli bati mehi'ahafihe? 5000 bonato to 5 beleti gofa gofa ho'ohunamoba lenali lenekesu ho'ehifihe? Henaki'a safegu letuha'a li bai te'ahana ni'ibe? ¹⁰ To 7 beleti 4000 bomagi epugo ne'ahana kagamoba lenekesu ho'ehifihe? To henaki'a sepeke'nagu letuha'a li bai te'ahana ni'ibe? ¹¹ Beleti nose'namu melu'ohuna. Lenali hena hibe lite mekeheli'ahabe? Lenali Felosi bo hiti Satusi bomagihi yisiti suhi luto fagalo hapa'ani ni'inagi kaba hu bati hilo. ¹² Ya ligo enali beletimofi yisitimu'i kaba hu bati hilo melibe. Ai Felosi bomagi hiti to Satusi bomagihi kaga'anilo kaba hu bati hilo luto nolnagi lite enekesa yigi fe li'ahana yabe.

Pitau Yesuhi Hu'mau ho lifi'ehina bo yabe lu'ehina

Mk 8:27-30; Lk 9:18-21

¹³ Yesu Sisalia Filipai kegi'a buloto ya'mana kanalo koko pana'a ma luto enoloka ho'ehina: Asaga boana'magi Kokulumaguti limi'ehina Bo kumu'i hena hibe lite lilata nehabe? ¹⁴ To enali lu emi'ahana: Luga'a bona'magi Yoniu nagami folo epolose bo nohibe nelabe. To luga'a bona'magi Elaiyau nohibe nela. To luga'amagi ai Yelamaiya nohifi fato lu huto huto bo nohifi lite lilata nehabe. ¹⁵ Ya lago Yesu lu epi'ehina: To lenalitini nani kumu'i kiyi'afube lite nig'i'ni nehabe? ¹⁶ Ya ligo Simoni Pitau ka'alo nona'a lu'ehina: Kai Hu'ma nominanamofihhi pana'a le'mo ho ti'ehina bo Mesia nohane. ¹⁷ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Simonio, kai Yonihi pana'a yale. Kai kegelu bibo. Ma melugu bo moneuba ya'ma lamana kaga mekelepi'ehinagi Afo'nifu kokulumalugu nohinauba ai'a kelepi'ehigo ya'ma kaga nolane. ¹⁸ Ya hanogo nani lu nokumube: Pita, kaiya efa tegi suhi luto nohane. Ya hu'ahatago ya'mana efato nani mono noha'ni giluna'mu yabe. Filise'namofihhi amuya'auba be megilina'mu yabe. ¹⁹ To nani kokuluma kapolo hokolo hilatanafi to hekini lolatanafi kimiluna'mu yabe. To kai ma melugu nominotoka hapa'a mone hekini loto lu laga hu epelenogo kokulumalo bo, Hu'mau ana huto lu laga hilina'mu yabe. To ma melugu nominotoka hapa'a mone hokolo hu epelenogo kokulumalo bo, Hu'mau ana huto hokolo hilina'mu yabe. ²⁰ To Yesu koko pana'a amuya luto enekesa bi'ehina: Nani kumu luto lenali Hu'mau ho lifi'ehina pana'i Mesia nohibe lite lu yege hete asaga bona'i lu meepilo.

Yesu gabu'i ginogo fililinamofihhi ka'a lu'ehina

Mk 8:31-9:1; Lk 9:22-27

²¹ Yana kana'alo Yesu koko pana'a kaga hapi fito lu hokolo huto lu epi'ehina: Nani Yelusale hepatoga buloto'ni enikibina bo, sipi mono bo to keya ka tisa bo enalitogati nagabu foya li kofilube. Enali noho fililenogo yege loebe monebe minoloto'ni aku'i ho tiluna'mu yabe. ²² Ya ligo Pitau le'mo beletoga moloto amuya ka emekiloto ma luto lu emi'ehina: Sipi Bo, enali ya mehi ketalana'mu yabe. Ya'mana suhi kaitoga huto mehilina'mu yabe. ²³ To Yesu i behe huto Pitahi bu goloto ma luto lu emi'ehina: Sata,

kai nanitogati bufa hubo. Kai kapo biluna'a hekini lo netalube'mu nohapihe? Kai kaga nolataya ma melugu bona'magihi kaga nolane, to ai Hu'mamofitogati meo'ehibe.

²⁴ Yalo Yesu koko pana'a ma luto lu epi'ehina: Bo moneuba nani'i hiti bilube lutomo ai'a gufa'amu ekesa meyigise malipu yafa'a lito kofiloto nemege'i meleno. ²⁵ To bo moneuba ai'a gufa'a li buto bito koli koli huto minalina ai gufa'amofihii mino kosaba huse'na'a minigilina'mu yabe. To bo moneuba nani kumu luto gufa'a he'milina alihii ai gufa'amofihii mino kosaba huse'na'a aku'i lilina'mu yabe. ²⁶ To bo moneuba ma melugu asaga fe'nohi ninana lilube luto lilinaya to ai'a meha'a minigilibe. Ya hinogo asaga fe'nohanauba hena huto li buto bito he'malina ni'ibe? To bouba hena mina'a he'mito meha'a aku'i lilina ni'ibe? ²⁷ Kokulumaguti limi'ehina Bouba Afo'afihii fana mehena'a hiti aku'i noenogo to agelo'a hiti alana'mu yabe. Ya hilina yupahi asaga boana'magi fato fato suhi hi'ahana hapa hapa'animofihii nona'a li yege ho epalalina'mu yabe. ²⁸ Nani ma'naka lu nolepube. Bo luga'a ma ho tilete nehanaguti mefilise nehite bu ge'ehinogo Kokulumaguti limi'ehina Bouba kibina bo lolo huto minoloto aku alina'mu yabe.

17

Yesuhi gufa'a fato suhi huto i gelehe hu'ehina

Mk 9:2-13; Lk 9:28-36

¹ To loebe loebe loebe yege bulago minelete Yesu Pita hiti Yemesi hiti to ai gona'a Yoni hiti enele'mo mege'i tolotu yatama kosagu enele'moto tilago ana kosalo enali'anisigo mine'ahana yabe. ² To Yesuhi gufa'a enali enubulo le'mo fato suhi hu eto'ehina yabe. To okaba'a fi besa loloto yege legi huto huto hu'ehina. To gukete'a koholina huloto gulu gulu luto fi besa lo'ehina. ³ To koyapa bomale'i Moseugo Elaiyaugo Yesutoga nehetele kaga lite nehago bu ge'ahana. ⁴ Pitau ya hago bu enogoloto ma luto Yesuhi lu emi'ehina: Sipi Bo, ya'maga nohuta bati huto nohune. Kai bati huto yabe litogomo yege nohi loegi monegi maga gilune. Mone kai'i yagi mone Mosehi yagi to mone Elaiyahi yagi huto gi lepalalube. ⁵ Ai kaga luto nohigo sopohi mone besa lo'ehinauba enele'mo samapahi bu'ehina. To ana sponuguti nogo mone ma luto huto hu'ehina: Ya'ma ai nibita hina pana'ni nohibe. Nani nipa'ni aitoga emilata nohube. Lenali kaga'a kehelii emilo. ⁶ Ya noligo Yesuhi koko pana'amagi topa hete sipi koli hilete melugu enokabagati lipi gehesa hi'ahana yabe. ⁷ Ya hago Yesu enalitoga oloto enugufalo meko huloto lu epi'ehina: Lenali koli mehite ho tilo. ⁸ Ya ligo enali be go saga hilete Yesu ai'asigo nohigo bu ge'ahana yabe. To loemale'i minigi'aha'ina yabe. ⁹ Enali ana kosa he'milete kapo melete nelimite amuya kaga luto enekesa biloto Yesu ma luto lu epi'ehina: Ya'manana huto higo lenali bu ge'ahana lenali bona'i luga'a meepilo. Lenali komopatinigu melelete nehinogo Kokulumaguti limi'ehina Bouba keli he'miloto ho tilenogo ana kaga lu huto hilo. ¹⁰ To Yesuhi koko pana'amagi ma lite loka he'ahana: Keya ka kehelise bomagi hena hibe lite Elaiyau yata'a alibe lilata nehabe? ¹¹ Ya lago Yesu lu epi'ehina: O'yo, ma'naka nelabe. Elaiyau asaga'na oto li loloba hilube'mu yata'a kohe toto o'ehina yabe. ¹² Ya hu'ehina nani ma'naka luto lu nolepube. Elaiyau ai ao'ehibe. Ya hu'ehinamo bona'magi Elaiyau nohibe lite menekehelibe. Ya hite enali enemehuba hinanamofihii mege'i melete nehite fato fato suhi hi ete'ahana yabe. Kokulumaguti limi'ehina Bomofihii ana suhi hi etete gabu'i gilina'na hi etalana'mu yabe. ¹³ Yesu ya luto lu epigo enali koko pana'amagi enekesa i hokolo higo Yoni nagami folo epolose bomo'mu linagi lite kehelii bebe se'ahana yabe.

Pana'i mone foipa feleuba le'mo foipa nolana Yesu le'mo bati hu'ehina

Mk 9:14-29; Lk 9:37-43a

¹⁴ To enali babu boana'i nupa hite nehanalo nehe netigo bo moneuba Yesutoga oto gigusa'agu lipito minoloto ma lu'ehina: ¹⁵ Sipi Bo, kai pana'nimofihii kiginaga fi emibo. Ai negi nagi noto nominago gufa'a nohetibe. To ai babu yupahi afoya tibibi nohuto nagamilugu ho koto kola to logogu ho koto kola nohibe. ¹⁶ To nani koko panaka nehanalo le'mo bati hu etalafi luto le'moto onamo enali le'mo bati mehilana'a hi'ahabe. ¹⁷ Ya ligo Yesu ka'alo lu'ehina: Akae, lenali yatai kanalo boana'ise, lenali ka kehelii ule'ale huse'natinii meminabe, to komopatinii bebe soto meminolata hibe. Henaki yupahi lenali hiti nani minoto foipanatinii kofeli'ali nohube? To ana bomofi kumu ma luto lu emi'ehina: Panaka le'moto maga obo. ¹⁸ Yesu ana foipa felemofihii pana'i he'mi etoto bufa hubo ligo ana foipa lebe nohigo ana'asilo ana pana'i bati hu'ehina yabe.

¹⁹ Yalo Yesuhi koko pana'asigo Yesutoga elete ma lite loka he'ahana: Hena hu'ehigo lali foipa fele ho menolufune? ²⁰ Ya lago Yesu ma luto lu epi'ehina: Hena'mugope lenali nanitoga komopatinii nesi'asi mele'ahana'mu yabe. Lenali ma'naka lu lepilunagi kehelilo. Lenali nalepa legeya'a legi huto nanitoga komopatinii nimise'natinii minalina, ma kosamofihii mula kegi'a bu molobo lilana ai lenabaga liyafa huto bilina'mu yabe. To

lili'na yege yege'i lenalitini lilana'mu yabe. ²¹ Ya hu'ehina ya'manamofihi foipa fele ho lifise kapo'a fato'i mone meni'ibe. To nose'na mo sito nunumu foya liseubago anasi ana foipa fele ho lifilina'mu yabe.

Yesu fililoto aku'i ho tilnamofihi kaga'a lu'ehina
Mk 9:30-32; Lk 9:43b-45

²² Yesuhi koko pana'a Galili hepato aku'i e nupa hilago kaga mone ma luto lu epi'ehina: Kokulumaguti limi'ehina Bomofihi fateha'amagi enayanugu le'mete bite bilana kana'a anasi hupamone nohibe. ²³ Ya hinogo enali ho fililabe. To ai melugu limito yege loegi monegi minoto aku'i ho tilina'mu yabe. Ya luto Yesu lu epigo koko pana'amagi enipagu keta hu'ehina yabe.

Sipi mono noto Yesu takisi efahi he'mi'ehina

²⁴ Yesu koko pana'a hiti Kapaneami hepato ga nehetilago sipi mono noto takisi efahi lise bomagi Pitatoga ete ma lite loka he'ahana: Tisatiniuba sipi mono noto takisiba nohe'mina ni'ifihe? ²⁵ Ya ligo Pitau: O'yo, lu'ehina. To Pitau nonuga notigo Yesu aitogati yata'a ma luto loka ho'ehina: Simoni, kai hena hibe luto nokeheline? Ma melugu enikibina bolo kiyi'afu takisi holata nohibe? Mana hepato boana'magifi to bonoho bona'magibe? ²⁶ Pitau lu emi'ehina: Bonoho bona'magi yabe. Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Ya hu'ehinagi ya'mana hepato bona'i takisi efahi mehe'milana'a huto ni'ibe. ²⁷ Ya hu'ehina lali enele'mo topa ho lalune. Kai nagami hefuto buloto faya huku molobo. To yata'a lilata faya'i lito baga'a li aka huloto efahi bu galata'mu yabe. Kai ya'mana efahi liloto nani kaika hiti takisi he'mitogo su halibe.

18

Kuyu'afu ai sipi bo minalibe
Mk 9:33-37; Lk 9:46-48

¹ Yana kana'alo Yesuhi koko pana'a aitoga nehetilete ma lite loka he'ahana: Luga'a enebe ligito kuyu'afu sipi bo kokuluma kapolo kaba hilina ni'ibe? ² Ya lite loka hago Yesu pana'i lagaso'a mone kehe igo ago folagaha'anigu le'mo ho ti'ehina. ³ Ya huloto ma luto lu epi'ehina: Nani ma'naka luto lu nolepube. Lenali komopatini i gelehe hilete pana'i lagaso'a legi mehilana lenali kokuluma kapo'alo mebilana'mu yabe. Ma'naka luto lu nolepube. ⁴ To bo moneuba mino laba huto minoloto ma lagaso pana suhi huto minalina, ya'mana bouba luga'a bo enohoto kokuluma kapolo minalina'mu yabe. ⁵ To bo moneuba nani nigi'nimu ekesa keheliloto yagapana'i ya'ma'a enele'mo bati huto enehe'malina, ai'ya nani'i nehe'malina'mu yabe.

Mi'mi huse'nauba foipana li huto nohibe
Mk 9:42-48; Lk 17:1-2

⁶ Ya hu'ehina bo moneuba yagapana'i ya'ma huse'a nehilana folagaha'aniguti komopa'ani nanitoga melete minalune'mu hilana enele'mo nanitogati he'miletemo'mu ya'ma bo lubaha'agu sipi efa kosahi naga i etelete le'mete bite hege nagami folagaha'agu he'mi meleno. ⁷ To ma melugu bomagi bona'i luga'a foipanagu enelepote bilata nehana boya sipi keta epesilina'mu yabe. Ma'naka luto ya'manana huto hilina'mu yabe. To anana li huto hilina boya sipi keta besilina'mu yabe.

⁸ To kigi kayahakauba foipana li huto nohinogomo kai laga huto he'milago bubo. To kayahi mone kegi'a hiti kigigusa mone kegi'a hitigo minolenogo bati huto minoba minoba hepato bilata'mu yabe. To kigi kayahi luga luga hiti ni'iningo nohuto logo loba loba huto mesobose hepato bilata bati mehu'ehibe. ⁹ To kubukauba foipana li huto nohinogomo kai li kutu hoto he'milago bubo. To mone kegi'a kubusigo ni'iningo minoba minoba hepato bilata bati huto ni'ibe. To kubuka luga luga bati huto ni'iningo nohuto logo loba loba huto mesobose hepato bilata bati mehu'ehibe. Ya luto Yesu koko pana'a lu epi'ehina yabe.

Minigi'ehina sipisipi yagamofihi bame ka'a
Lk 15:3-7

¹⁰ Lenali ya'ma yagapana'i fa'menena nehabe lite li lalabe. Lenali kaba hu bati hilo. Nani ma'naka luto lu nolepube. Kokulumalugu nani Afo'nifihi bu'alo enali agelo'ani kaba hu epelete neminabe. ¹¹ Hena'mugope Kokulumaguti limi'ehina Bouba minigi'ahana sipisipi yaga enele'mo huto hilube luto limi'ehina'mu yabe.

¹² Lenali hena hibe lite nekehelibe? To bo mone'mofihi sipisipi yaga'a 100 nehilanaguti moneko'isi minigilina hena hilina ni'ibe? Ai sipisipi yaga'a 99 analo he'mi epelenogo kosagu kifi'na laga hite nete nehinogo moneko sipisipi yaga'a minigi'ehina sa sa

hilina'mu yabe. ¹³ Nani ma'naka luto lu lepilube. Ai sa sa huto ana sipisipi yaga le'mo huto hulotomo ana moneko yaga'mu luto sipi gelo biloto nu kito bilina'mu yabe. To 99 sipisipi yaga silaga'i fenene mehi'ahanamagi kumu luto gelo mebilina'mu yabe. ¹⁴ Ya'mana suhi luto kokulumalugu Afotinifu nohinauba ma yagapana'i nehana folagaha'aniguti mone meminigilibe luto lulata nohibe.

Bonaka moneuba foipana hu'ehilina le'mo bati huse'mofihhi hapa'a

¹⁵ To bonaka moneuba kaga foipa'a lu keto'ehinogomo kai bitogo letalititigo nehiteti ana foipana'a lepibo. Letali letugufatitigu fala kite ya'mana kaga lu koguna iliyo. To kagaka keheli kiminogomo kalalukafihhi ale'mo fulu hu'ahane. ¹⁶ To kagaka keheli mekiminogomo kai mone'isifi loefi bona'i enele'mo'ohuto moneka bilo. Ya hitogo lugufa bomagi enali kaga mono kagu nina'a hite lu huto hilana'mu yabe. ¹⁷ To ana bomagihhi kaga'anilo keheli meepinogomo mono nonugu asaga mono boana'i lu huto huto lu epibo. To asaga boana'magi kaga'ani keheli meepinogomo bonoho bona'ifi takisi nelina bomagihhi suhi luto nohane luto keheli emibo.

Lu laga hu eto'ehina

¹⁸ Ma'naka luto lu nolepube. Lenali asaga'na ma melugu ninanamofi kumu lu laga hilana Hu'mau kokulumalugu ana suhi huto lu laga hu epalalina'mu yabe. To asaga'na ma melugu bati huto lilina'a Hu'ma kokulumalugu ana huto bati huto yabe lilibe.

¹⁹ Ma'naka mone'a hiti luto lu lepilube. Ma melugu bona'magita folagahatiniguti bo loemale'i ana'ina monekoto komopa'atiti li hepilote anana lili'ibe lite nunumu hila'ina, yalo Afo'nifu Hu'ma kokulumalugu nohinauba anana etimilina'mu yabe. ²⁰ To bo loefi to loegi monegifi nani nig'i'ni mu enekesa kehelilete moneko hepato li nupa hite minalana ya'mana hepato nani folagaha'aniguti enali hiti minaluna'mu yabe.

Koko pana'i foipana'a li mehe'misemofihhi bame ka'a

²¹ To Pitau Yesutoga oloto ma luto loka ho'ehina: Sipi Bo henaki yupahi nalalu'nifu ka foipa lu netolenogo le'mo fulu hilube? Sebeni'a yupahifi? ²² Ya ligo Yesu ma luto lu emi'ehina: Nani sebeni'a yupahi yabe luto lu mekimi'ohube. Sebeni'a teni yupahi babu yupahi kalalukafihhi le'mo fulu hubo luto lu'ohube. ²³ Ya hu'ehina gihiti bo moneuba lili'nalo pana'a hiti tina hi'ahana li eto hilune'mu nehana suhi luto kokuluma kapoya ni'ibe. ²⁴ Ai hapi fito tina hu ete'ahana li eto hilube'mu nohigo bo mone samahi tito tola efahi li'ehina bo le'mete e'ahana yabe. ²⁵ Ya hago ana bo ai tina'alo he'milina efaha'a memino'ehina yabe. Ya higo ana bo hiti fe'noha'a hiti liha'a yagapana'a hiti fato bonatoga noepito efahi lilube lu'ehina. Ya hinogo tina hu'ehina efaha'ni he'mi'ehina okane'a бага ilibe. ²⁶ Ya ligo ana koko pana'auba ana gihiti bo'amofihhi gigusagu lipiloto melugu bu goloto ma luto gihiti bo'amofihhi lu emi'ehina: Kai kiginaga fi nimito negeba hu'ohubo. Nani asaga tina'ni pa so su haluna'mu yabe. ²⁷ To aku'i ana gihiti bouba koko pana'amofi kumu ginaga figo tina hu eto'ehina ana'a hilibe noluto ana koko pana'a he'mi eto'ehina yabe.

²⁸ Ya higo ya'mana bouba heleko limito buto lili'na moneka neli'ina bo mone'mofihhi tina huto tola efaha'a nesi'a emi'ehina bo bu goto lubaha'alo lito li geke geke huloto mele'isi tinaka pa sobo lu emi'ehina. ²⁹ Ya ligo moneka lili'na neli'ina bouba melugu li piloto buka tito lu'ehina: Kai kiginaga fi nimito nesi'a negeba hu'ohubo. Nani tina'ni alihhi pa saluna'mu yabe. ³⁰ Ya lina ana bomofihhi ginaga mefi'ehina. Ya higo ana bo le'moto buto naga foyagu molo'ehina yabe. To ai anaga nohuto tina'a pa so su halibe luto hu'ehina yabe. ³¹ To ya higo enali moneko lili'na nelina bomagi ana suhi hinamofihhi hapa'a be gelete ipakafa he'ahana yabe. To enali asaga kaga bite kaba bo'animofihhi lu emi'ahana yabe. ³² Ya lago gihiti bo'aniuba ya'mana koko pana'a kehe iloto ma luto lu emi'ehina: Kai hapaka bati mehina lili'nalo bo yabe. Kai yata'a nanito yibi hanogo tinaka pa mesalata ana'a hilibe luto lu keto'ohuna yabe. ³³ Nani yata'a kiginaga fi kimito he'mi keto'ohuna yabe. To hena hu'ehigo kai moneka lili'na neli'ina bo kiginaga fi meemi'ahane? ³⁴ Ya luloto ana kaba bo'amofihhi gufagu logo bigo asaga tina'a pa solotogo yabe luto naga'i emi'ehina yabe. ³⁵ To Yesu kaga'a ma luto lu su ho'ehina: To lenali komopatinigu lenalalutinigihhi foipana'ani li pa meso epolo бага meilana kokulumalugu Afo'nifu nohinauba ana huto lenali foipanatini li mehe'mi lepalalina'mu yabe.

19

Bomouba liha'amofihhi le'mo he'milinamo'mu Yesu lu'ehina
Mk 10:1-12

¹ Yesu ya'ma kaga lu epi su holoto Galili hepatogati he'mito Yutia kapogu, Yotani nagami'i muya beletoga bu'ehina. ² Ya nobigo babu boana'magi mege'i melelete anaga neheta'ahana. Yesu analo'i enebesise bona'i enele'mo bati hu'ehina yabe.

³ To Felosi bona'i mone'amagi ai nohinalo ete fi taga nehite loka he'ahana: Lali keya kaguti henana ni'ligo bo moneuba liha'amofih'i fa'mene le'mo he'milenogo bati huto ni'iffiye? ⁴ Yesu lu epi'ehina: Lenali mono bukugu bu gelele ana ka mekeheli'ahanafiye? Ya'ma kagaguti go'ehina: *Yata'a kanagu Hu'mau bomo hiti a'mo hiti lolo hu molo'ehina yabe.* ⁵ *Ya lolo hu'ehinagi bouba ito'afih'i afo'afih'i noha'atitiguti he'mito liha'a le'moto bigo etali nupa hite minete moneko bona'i minala'ibe.* ⁶ Etali loe bona'i meminese hite'atiti moneko bona'i nemina'ina yabe. Hu'mau etele'mo moneko hu'ehina alobole lenali bona'magita loko mehi etatalo. ⁷ Ya ligo Felosi bona'magi loka he'ahana: Koyapa Moseu kaga molo'ehina'auga bo moneuba liha'amo'mu fayahi goloto li emito le'mo he'milube'mu hu'ehinaya henabe lutobe? ⁸ Yesu lu epi'ehina: Moseu komopatnigu sibina huse'ina kehelito fayahi agobo luto liha'amo le'mo he'miloto ya hilina ni'ibe. Yata'a Hu'mau asaga lolo hu'ehina kana'agu ya he'miloto meni'ibe. ⁹ Nani lu nolepube. Bo moneuba liha'a fato bolo mebu'ehinamofih'i le'mo he'miloto fato a'i lilina huto gumina nofalabe, Yesu ya luto lu'ehina yabe.

¹⁰ Ya ligo koko pana'amagi lu emi'ahana: Yana huse'namo ni'ligo bomouba liha'a meliloto fa'mene minolenogo bati huto ni'inagihe, lite li'ahana. ¹¹ Yesu lu epi'ehina: Asaga boana'magi enali ya'mana kaga melilana'mu yabe. Hu'mau ai bo luga'amagihi amuya epi'ehina, enali ya'ma bomagigo lilana'mu yabe. ¹² Kehelilo. Bo enali komopa'anigu kaga fato fato'ni ni'ina'mu lite ana'i menelibe. Bo luga'amagihi ito'anifu a'i melise minose bo enegelata nehabe. To bo luga'amagihi enugufa laga hago ana'i melise neminabe. To luga'a bomagi kokuluma kapolo enekesa kehel'i emite minete mono ka fato fato melugu leli'ali hilune lanamagi liha'ani melise minalune lite lu laga hite neminabe. Bo moneuba ya'ma kaga kehel'i bati hilube lilina ai kehel'i bati hino.

Yesu yagapana'i lusa gi epolo'ehina

Mk 10:13-16; Lk 18:15-17

¹³ Ya'mana yupahi enali yagapana'i lagaso meso'a Yesutoga enele'mete e'ahana. Enali Yesu enugufalo yahi liloto nunumu hu epalalibe lite yabe. Ya nehago ana bona'i Yesuhi koko pana'amagi ka epeki'ahana. ¹⁴ Yesu lu'ehina: Lenali yagapana'i he'mi epelenogo nanitoga eno. Lenali enele'mo memalalo. Kokuluma kapoya yagapana ya'ma'asimagihina ni'ibe. ¹⁵ To Yesu enugufalo yahi liloto lusa gi epoloto he'mi epoloto bu'ehina.

Neheya kola bo fe'noha'a babu lito nina bo

Mk 10:17-31; Lk 18:18-30

¹⁶ Mone yupahi bo moneuba Yesutoga nehetiloto loka ho'ehina: Tisao, nani hetofa suhi hena huto huloto'ni minoba minoba hepa'i lilube? ¹⁷ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Hena hibe luto hetofanamu noloka nohane? Moneko kene'isi nohina Hu'ma aisigo bati hu'ehibe. To kai minoba hepa'i lilube lutomo keya ka li pili koloto mege'i molobo. ¹⁸ To ana bouba Yesuhi loka ho'ehina: Hena keya kabe? Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Keya ka ma luto ni'ibe: *Kai bona'i ho mefilibo. Kai bo alobole etele'mo loko mehobo. Kai gumina mefolobo. Kai bo mone'mofih'i faga faga lu meemibo.* ¹⁹ Kai itokafinogo afokafinogo agoya hu etimibo. To kaika kele'mo bati hilana suhi luto kahalukagihi enele'mo bati hubo. ²⁰ Ya ligo neheya kola bouba lu'ehina: Ya'ma asaga keya ka nani liyafa huto mege'i amolo'ohube. Ana'ina mone'a henana hiti hilube? ²¹ Ya ligo Yesu ana neheya kola bomofih'i ma luto lu emi'ehina: Kai bati huto minalube lutomo asaga fe'nohaka buto bona'i noepito efahi lilotoka guna ito musufalo bona'i epibo. Ya hitogo hetofanaka kokulumalo minalibe. To kai ya huloto nani'i oto nemege'i molobo. ²² Ya'mana neheya bouba Yesu lina kaga keheliloto ipagu gabu gigo ginaga fina bo kaga meluse bu'ehina. Hena'mugope ai fe'noha'a babu lu'ehina bo nohuto ai ana fe'noha'a fato bona'i meepilube luto'a ekesa kehelito bu'ehina yabe.

²³ To Yesu koko pana'a ma luto lu epi'ehina: Nani ma'naka luto lu nolepube. Fe'noha'a hiti bouba ai kokuluma kapo'alo tilinaya aitoga sipi keta hu etalina'mu yabe. ²⁴ Nani mone'a hiti kaga lu lepilube lu'ehina. Kameli yagauga kata hetise neka'mofih'i hokolo kapo'agu nesi'asi keta besinogo tilinaya to fe'noha'a babu luto nina bouba Hu'mamofih'i kapo'alo bilube'mu hilineya sipi keta besilina'mu yabe luto Yesu lu epi'ehina yabe. ²⁵ Enali koko pana'a ya'mana kaga'a kehelilete topa helete ma lite li'ahana: Ya latago minoba minoba hepa'i kuyu'afu lilineya? lite Yesuhi loka he'ahana. ²⁶ Ya ligo Yesu enubugu enogo fiya iloto ma luto lu epi'ehina: Ma melugu bona'magi ya'manana mehilana'mu yabe. Hu'mau aisigo asaga'na lolo hilina'mu yabe.

²⁷ Yesu ya ligo Pitau kaga'alo nona'a lu emi'ehina: Kai bu gobo. Lali asaga fe'nohati he'miloto kai'i kemege'i moloto noone. Ya nohuta lali henana liluta ni'ibe? ²⁸ To Yesu ma luto lu epi'ehina: Nani ma'naka luto lu nolepube. Alihi asaga'namagi yuhufanago lolo hilina yupahi Kokulumaguti limi'ehina Bo ai fana mehenagu minoto kibina bomofhi kefa hisalo minalina'mu yabe. To nani'i nemege'i melete mine'ahana bomagita ya'mana yupahi 12 kefa hisalo minalana'mu yabe. To lenali ya hilete Isilalei naga'i 12 magihi kaba hi epalalabe. ²⁹ To enali bona'i luga'amagi nani kumu lite enekesa yigilete noha'anifi enogona'anifi enetali'anigifi ito'anigi afo'anigihifi yagapana'anifi to foya'anifi he'milete nanitoga alanamagi enali anana'anilo babu lite lilana'mu yabe. To enali bati huto minoba minoba hepa'i lilana'mu yabe. ³⁰ Ya hu'ehina babu bo luga'a yatai yata'a kohe kohe hite nebanamagi aliha'a yupahi alihi alabe. To babu bo luga'a enali alihi nebanamagi alihi yupahi enali kohe tete bilana'mu yabe. Yesu ya'ma luto lu'ehina.

20

Bai naga foyagu lili'na bo

¹ Kokulumamofhi kapo'aya bo mone'mofhi sipi foya'a ni'ina suhi luto ni'ibe. Ya hu'ehigo ai mone etehi folugu'i heleko limito buto bai nagami lolo hilina nose'na foya'agu kifi'na li etalana pana'i noenele'mabe. ² Ai enali luga'a lili'nalo pana'i hiti kaga lilete mone kina mone kina yatai lilana lili'nalo lilana'mu yabe lina kaga komopa'ani monetoga nemalabe. Ya luto lu epoloto ai bai naga'i nose'na foya'agu enoho lifigo bite lili'na lilune'mu nebabe. ³ To yege ti olopa nohago bo luga'a hepa'i folagaha'agu fa'mene fuli nehago ai bu enogo'ehina. ⁴ Ya huloto ai lu epi'ehina: Lenali bite foyatgati hapi fito mino nani mina eto huto lepilube. ⁵ Ya ligo enali bi'ahana. To fuligaha belo kanalo hiti to utehi yege liyofo nohina kanalo hiti ana suhi hu'ehina yabe. ⁶ To yege limi falalube'mu nohigo tauniga nobinati bo luga'a ho tilete nehago bu enogo'ehina. Ya huloto ai ma luto lu epi'ehina: Hena hu'ehigo lenali yatai malo fa'mene ho tilete nehabe? Kana su halina'mu yabe. ⁷ Enali ka'alo nona'a lu emi'ahana: Bo moneuba lili'na melimigo fa'mene nohune li'ahana. Ya lago ai lu epi'ehina: Lenali hiti ka'muya abite bai naga'i foya'nigu lili'na lilo.

⁸ To sinihi gise'na nohigo ana foya afo'afu kaba bo'a kehe iloto ma luto lu emi'ehina: Kai lili'na nelina bona'i kehe ito mina epibo. Alihi e'ahana lili'nalo panatogati hapi fito mina epimo buto yata'a kohe tete ete lili'na li'ahanamagihi alihi epitogo su heno. ⁹ To enali yege limi falalube'mu nohigo ete lili'na li'ahana bona'i kohe tete ete mone kina mone kina li'ahana. ¹⁰ To kohe tete ete yata'a lili'na li'ahanamagi nehetilete lali efahi enohoto babu lito li nupa lite enekesa yigi'ahana. Ya hana moneko suhi hite mone kina mone kina li'ahana. ¹¹ Enali ana mina'ani lilete enugufagu logo bigo gulu gulu foya afo'afu ma lite ka emeki'ahana. ¹² Ya'ma alihi e'ahana bona'i lili'na hupamone kanasi li'ahana mina'ani lali limi'ahata moneko legege suhi luto epi'ahane. Ya hu'ehina lali keta lili'na sipi yege lanalo logobi hiti hiti huto lagabu lili'na li'ohune. ¹³ Enali ya lite lalo enali kagalo nona'a foya afo'afu ma luto enali folagaha'anigu mone nohina bomofhi lu emi'ehina: Nalaluo, nani kele'mo negi noto faga melu keto'ohube. Kaga lutofi mone kinalo lili'na lilabe lugo komopati monetoga yata'a melete alihi lili'na li'ahabe. ¹⁴ Kai efahaka lito hepakaga bubo. Efahi kimi'ohuna suhi luto alihi ete lili'na li'ahana bona'i epilube'mu nohube. ¹⁵ To hena hu'ehibe? Ya'mana nani'ni efaha'niloti ana'ina mone li huto hilube lilunaba bati mehilina ni'ifi? Nani hetofa suhi nohu ketonamo ya'mana hapa'nimu luto nani'i kipakafa nonahafihe? Ya luto foyamofhi afo'afu lu'ehina fono ka yabe. ¹⁶ Ya luloto Yesu ma luto molo emito lu'ehina: Ya'mana suhi luto bona'i enali alihi alanamagi kohe talana'mu yabe, to bona'i enali kohe tete alanamagi enali alihi bilana'mu yabe.

Yesu fililinamofhi kaga'a loegi monegi yupahi lu'ehina

Mk 10:32-34; Lk 18:31-34

¹⁷ Yesu Yelusale hepatoga bilube'mu nohuto 12 aposolo naga'a hiti enele'moto bu'ehina. Enali kapo melete nebite Yesu sumi ka ma luto lu epi'ehina: ¹⁸ Lenali kehelilo. Lali Yelusale hepatoga yatai notune. To nani Kokulumaguti limi'ohuna Bo, enali nele'mete bite sipi mono bona'i to keya kaga lu enelepise bona'i enali enayanuga bilana'mu yabe. Enali ka foya li netete to ho fililune lite kaga lu hetofa hilana'mu yabe. ¹⁹ Ya hilete enali Lomu gamanilo nele'mete binogo enali kiya yokolo ka li netete to naga osatu nibi yigilete to malipu yafalo noho fililana'mu yabe. Ya hinogo loegi monegi yegegu aku'i ho tiluna'mu yabe.

Yemesiugo Yoniugo etali kaba bole minalu'ibe'mu li'aha'ina

Mk 10:35-45

²⁰ Ya'mana yupahi Yemesinogo Yoninogo ito'atitifu, Sebetihi liha'auga ana pana'ale Yesutoga etele'moto oto melugu lipito minoloto mone'nalo loka halube'mu hu'ehina. ²¹ Ya nohigo Yesu ma luto loka ho'ehina: Henanaka'mu nokebesibe? Ya ligo ai Yesuhi ma luto lu emi'ehina: Ma pana'ni loemo neha'ina kai alihhi gihiti bo lolo nohitogomo moneba kayahi lamaga'aga minenogo moneuba kayahi soga'aga minenogo hila'ibe lutoka kaga molobo lu'ehina. ²² Ya ligo Yesu ana a'i lu emi'ehina: Noloka nohata kaga hapa'a hena kaga nolufi luto keheli bati mehuse nolane. Nanitoga huto hilina ekesa nagami'i naluna legitana ni'inaghi letaliba ana konugutiba nala'ina ni'ifihhi? Ya ligo etali li'aha'ina: Le'ali nalu'ina'mu yabe. ²³ Ya la'igo Yesu lu etimi'ehina: Ma'naka lite letali nani ya'ma nagami konuguti nala'ina'mu yabe. Ya hila'ina ninaya moneuba nayahi lamaga'aga minenogo moneuba nayahi soga'aga minenogo hila'inamofihhi hapa'aya nani nasana'ni meni'ibe. Ya'mana kefa hisalo luga'a bona'magihina yabe luto, nani afo'nifu li loloba hu epolo'ehina yabe.

²⁴ Enali nayahi luga luga su hago aposolo naga'magi ya'mana kaga kehelilete ana kogunale ka etemeki'ahana yabe. ²⁵ Ya nehago Yesu kehe i nupa huloto ma luto lu epi'ehina: Lenali keheli'ahabe. Kibina bo mone'mofihhi naga'a mone naga'magi enele'mo laba hilete enali kaba nehi epalabe. To enali sipi bomagi boana'magi labaga liyafa hite lemege'i malalabe tite amuya kaga lilata nehabe. ²⁶ Ya'ma suhi lenali folagahatinigu memineneno. Mone bo lenali folagahatiniguti sipi bo minalube lutomo ai lenali keke keke botini minoto lenehe'meno. ²⁷ Mone boubu lenali'i kaba hu lepalalube lilinauba ai lenali koko kako panatini mineno. ²⁸ Ya'ma Kokulumaguti limi'ehina Bo ai ana suhi huto nohibe. Bona'magi aito lili'na he'mete li etalabe luto meo'ehina yabe. Ai boana'magitoga lili'na li epoloto enehe'malube luto o'ehina. To ai boana'magi kumu luto gufa'a he'miloto asaga boana'i foipana'ani pa so epalalube luto o'ehina yabe.

Etubu pisi lu'ehina bo loemo Yesu etele'mo bati hu'ehina

Mk 10:46-52; Lk 18:35-43

²⁹ Enali Yeliko hepa'i he'mite nebago babu boana'i enemege'i lifite bi'ahana. ³⁰ Etubu pisi lina bo loemo kapo beleha'alo neha'inagati Yesu noabe lana'a kehelilete sipi kehe ilete ma lite li'aha'ina: Tebitihi Pana'ase. Kiginaga fi le'emibo. ³¹ Ya nela'igo babu boana'magi bohoya ka lite etubunepa ilete he'miliyo li'ahana. Enali ya lana etali mekehelise koyo koyo ite kehe napa ite li'aha'ina: Tebitihi Pana'ase. Kiginaga fi le'emibo. ³² Ya la'igo Yesu ho tiloto kehe i etimiloto ma luto etoloka ho'ehina: Nani hena hu letatalugo nela'ibe? ³³ Ya ligo etali lu emi'aha'ina: Sipi Bo, kai le'ubuti'a li gili hu le'etalane luto nolulube. ³⁴ Ya la'igo Yesu keke'i sipi lu etotoloto yaha'a ana bomale'i etubulo meko nohigo ana'asilomele'isi etubu'atiti i gili higo asaga'na bu gelete Yesuhi mege'i melete bi'aha'ina yabe.

21

Yesu sipi bo lolo huto Yelusale hepalugu ti'ehina

Mk 11:1-11; Lk 19:28-40; Yn 12:12-19

¹ Enali Yelusale'i o leba telete Betefasi hepa kegi'a Oliba kosagu nehete'ahana. Ya hilete Yesu aposolo pana'a loemo ma luto lu etototo etoho lifi'ehina. ² Letali hepa'i monelugu nehetelete ana hepalugu toki yaga naga i'ehinogo nala'a hiti nehinogo bu gala'ina'mu yabe. Letali ana yaga naga'a gulu fete etele'mete nanitoga aliyo. ³ To bo moneuba kaga mone nolinogomo ma lite lu emiliyo: Sipi Boubu lili'na lilube'mu yabe li'inogo ai hololu luto letiminogo ana yagale yete aliyo.

⁴ Ya'manana huto hilinaya koyapa'i kaga lu huto huto boubu kaga mone ma luto lu'ehinalo pa salina'mu yabe:

⁵ Lenali Yelusale hepatoga neminana bona'i

ma lite lu epiloto:

Bu galo, lenalitoga kibina botini noabe.

Ai koyone bo,

ai toki yaga gupisalo minoto noabe.

Ai toki yaga ikele'amofihhi gupisalo

minoto noabe.

⁶ To loe aposolo bomale'i kohe toga bite Yesu lu etimi'ehina suhi li'aha'ina yabe. ⁷ Etali toki yaga lalamehi etele'mete a'igo enali kefe'ani toba hete ana toki yaga gupisalo mele'ahane. Ya hago Yesu ana toki yaga gupisalo tito minoto bu'ehina. ⁸ Ya nehago babu boana'magi gukete'ani toba hete kapogu molo helele tete nebago to luga'a bona'magi yafa yaha'a yegete kapogu melete bi'ahana. ⁹ To enali kohe toga bana bona'i hiti to alihhi bana bona'i hiti ma lite kehe napa i'ahana: Tebitihi Pana'a yege filo. Sipi Bomofihhi gi'alo

ma noana bomofihhi Hu'mamofihhi lenegelo bi emilo. Ya lite babu boana'magi kehe napa ite li'ahana yabe.

¹⁰ Yesu Yelusale hepalugu notigo ana hepalugu boana'i bu gelete henana huto nohifi lite ho ti бага ite ete li yege yege hilete li'ahana: Ya'ma bo kuyu'afube li'ahana? ¹¹ To babu boana'i Yesu hiti kapo melete banamagi ma lite li'ahana: Ai kaga lu yege hose bomo Yesu Nasaleta hepato Galili kegi'a bomo nohibe.

Yesu mono nonuga ti'ehina

Mk 11:15-19; Lk 19:45-48; Yn 2:13-22

¹² Yesu mono nonuga tiloto babu bona'magi bisinisi melete ana'ina'ani salimi hila to mina fila hite nehana ya'ma bona'i hesi'ehina. To hitalo efahi senisi hila to hitalo minete nama salimi hila nehanana libe behe hube huto li fulugu felege nobito enele'mo tili tele hu'ehina. ¹³ To ai kaga ma luto lu epi'ehina: Mono bukugu Hu'mau ma luto kaga koyo'ehina: *Nani noha'ni numuna noha'ni yabe lite gi'a nehabe.* Ya hu'ehina lenali ana nohi guminalo bomagihhi suguna hepa'ani li lolo nehabe.

¹⁴ Ya luloto Yesu mono nonuga nohigo enubu pisi lu'ehina bona'i luga'a hiti to enalapusa sibina hu'ehina bona'i luga'a hiti enali Yesutoga ago enele'mo bati hu'ehina yabe. ¹⁵ Ya huto Yesu hetofana li huto nohina'mu lite yagapana'i mono nonugu nehanamagi sipi kehe ilete: Tebitihhi Pana'a yege filo li'ahana, ya nelago mono bo hiti to keya kamofihhi tisa bo hiti enali bu gelete enitaluga logo bi'ehina yabe. ¹⁶ Ya higo enali bu gelete Yesuhi ma lite lu emi'ahana: Ma nelana kagaba kehelihapihe? Ya lago Yesu lu epi'ehina: Nani kehelihohube. Mono ka mone ma luto nina lenali leka mese'ahana ni'ifihe? *Kai lagaso yagapana'i hiti to yagapana ikiliha'a hiti enali Hu'mamofitoga enegelo bi'emilabe.* ¹⁷ Ya luto lu epiloto ai analitogati he'miloto Betani hepatoga buto ana folugu'i mino'ehina yabe.

Yesu nemuya yafa ka emekigo hosopa i'ehina

Mk 11:12-14, 20-24

¹⁸ Yesu Betani hepatogati etehi i behe huto Yelusale hepato noago kapogu kau'na ho'ehina. ¹⁹ Ya higo ai nemuya yafa kapo beleha'alo nina bu goloto buto legeya'a ni'ifi luto bu gana haya'ago ni'igo ana yafamofihhi ma luto lu eto'ehina: Kai alihhi yupahi legeyaka huto mehilibe. Ya ligo ana'asilo mele'isi ana nemuya yafa haya'a hiti to lufusa'a hiti logo bi su ho'ehina yabe. ²⁰ Ya higo Yesuhi koko pana'amagi topa helete ma lite li'ahana: Hena suhi luto nemuya yafa mele'isi logo nobibe? ²¹ Ya lago Yesu ka'anilo nona'a ma luto lu epi'ehina: Lenali lenekesu mehen. Lenali komopatini nanitoga meletele lenali loe lae komopatini meminalina nani ma nemuya yafamofihhi hu'ohuna suhi hilana'mu yabe. To lenali ya'ma sunogo mehilarana'mu yabe. Ma kosamofihhi ma lite lu emilana'mu yabe. Ma kosa ho tito hege nagamilugu limibo lilana lenabaga liyafa huto limilina'mu yabe. ²² Lenali komopatini Hu'mamofitoga meletele ana'ina mone kumu'i nunumu hilana ana nunumutinilo nona'a lilana'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Kiya'afitogati kibina bo li'ahane lite Yesuhi loka he'ahana

Mk 11:27-33; Lk 20:1-8

²³ Yesu mono nonuga aku'i oto tito minoto boana'i kaga enelepito mino'ehina. Ya nohigo enali mono bo hiti to Isilaeli hepato enikibina bo hiti enali Yesutoga elete ma lite loka he'ahana: Hiya'agati lito o'ahata suhi li huto nohane? Ya'mana suhi kuyu'afu kelepi'ehina suhi nohane? ²⁴ Ya lite loka hago Yesu ka'anilo nona'a lu epi'ehina: Nani ana huto kaga mone'ya lenoloka halube. To lenali kaga lenoloka haluna kaga lu niminogomo nani ana huto kagatinilo nona'a hiya'agati lito o'ohuna suhi li huto nohufi lu lepilube. ²⁵ Ya yagi Yoni bona'i nagami'i folo epolo'ehina, ya'mana nagami'i folo epolose'na hiya'agati o'ehibe? Hu'mamofitogati o'ehifi to ma melugu bomagitogati o'ehibe? Ya luto enoloka hago enali ya'mana kaga kehelilete musi musi ka lite ma lite li'ahana: Hu'mamofitogati'na yabe liluta ai ma luto lilina'mu yabe. Hena hu'ehigo lenali Yonihhi komopatini'ni li menemalabe lilina'mu yabe. ²⁶ To ma melugu bona'magihina yabe liluta ya asaga boana kumu'i lelesa nolibe. Hena'mugope enali asaga'i Yoni kumu kaga lu yege nohana bo nohibe lite komopa'ani neeminamo yabe li'ahana. ²⁷ Ya lite lilete enali Yesuhi ma lite lu emi'ahana: Lali mekeheli'ohune. Ya lago Yesu lu epi'ehina: Hiya'agati lito o'ohuna suhi nani li huto nohufi nani ana huto hapa'a lu melepilube.

Kogunale loemale'i bame ka'atiti

²⁸ Ya hu'ehina ma kaga lenali hena hibe lite lenekesa nekehilibe? Bo mone'mofihhi pana'a loemo mine'aha'ina yabe. Mone yupahi pana'a yege'a nohinaga buloto ma luto kaga lu emi'ehina: Pana'ni, kai yatai foyagu buto lili'na libo. ²⁹ To pana'auba бага li gofa hoto lu'ehina: Nani ya lili'na meliluna'mu yabe. Ya luto luloto alihhi minoto komopa'a

i gelehe huloto foyaga bu'ehina yabe. ³⁰ Afo'atitifu mone pana'amofihhi ana luto lu emi'ehina yabe. Ya higo mone pana'auga afo'atitifihi lu emi'ehina: Afo'niga nani foyagu buto lili'na liluna'mu yabe. Ya luto faga o'yo luloto ana foya'anigu lili'na buto meli'ehina yabe. ³¹ Yalo lenali lu nimilo luto Yesu lu'ehina: Ya'ma loe pana'male'i kuyu'afu afo'atitifu lu etimina kagalo mege'i molo'ehibe? Ya ligo enali Yesuhi lu emi'ahana: Yeye pana'auga yabe lite, ya lago Yesu ma luto lu epi'ehina: Nani lusiga luto lu nolepube, takisi efahi nelina bo hiti to mokolo ana'i hiti enali kohe tete Hu'mamofihhi kapo'agu nebase. ³² Hena'mube? Yonihi lenalitoga oloto ai mino bati huto minosemofihhi hapa hapa'a lenelepi'ehina lenali ai kaga'a keheli meemi'ahabe. Ya hago enali takisi efahi lise bo hiti to mokolo ana'i hiti enali Yonihi kaga'a aliyafa hi'ahabe. Lenali ya'manana huto hina abu ge'ahanaya lenali alihhi komopatini i gelehe hite li latahatinigu memele'ahabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Foipa bomagi bai naga'i foya kaba hi'ahanamofihhi bame ka'a

Mk 12:1-12; Lk 20:9-19

³³ Ma bame ka mone'ya aku'i kehelilo, luto Yesu lu epi'ehina. Bo mone'mofihhi sipi foya ni'igo ana foya'agu bai naga'i hekololoto gegisa hu bego hu'ehina. Ya huloto yatama nohi ana foyagu giloto bai nagami'a letise'na mone lolo hu'ehina yabe. Yalo ai ana foya bisinisi malalube'mu hina bomofihhi yanuga bi'ehina. Ya huto emiloto ai ana foya afo'afu bonohi foto kapoga bu'ehina yabe. ³⁴ Alihi nose'na'a li nupa huse kana'a o leba tolago ai lili'nalo pana'a enoho lifigo bai naga'i foyagu lili'na nelina bo nehanalo bi'ahana. Ai nose'na luga'a nimilabe luto enoho lifigo bi'ahana yabe. ³⁵ Ya higo enali ana foyagu lili'na nelina bomagi koko pana'a enele'mete bilete mone'amofihhi osahi nehete mone'amofihhi ho fala nekite to mone'amofihhi efa kosatu he'mibe molobe hite i yopo hi'ahana yabe. ³⁶ Ya hago foya afo'afu koko pana'a mone'a hiti aku'i enoho lifi'ehina yabe. Ai babu luto enoho lifi'ehina yabe. Ya higo enali foyagu lili'na nelina bomagi ana suhi hite enegene mane ilete yata'a hi'ahana suhi hi epele'ahana yabe. ³⁷ To alihhi ai'a pana'a ho lifigo enalitoga limi'ehina. Ya nohigo afo'afu ma luto lu'ehina: Enali pana'nimofihhi kaga'a keheli emilana'mu yabe. ³⁸ Ya higo enali foyagu lili'na nelina bomagi ana pana'a bu gelete ma lite musi musi ka li'ahana: Ya'ma boubu ai afo'afihhi fe'noha'a li su halina'mu yabe. Lenali ho tilo, lali mana pana'a ho fililototi ya'mana foya'a laliti lilune. ³⁹ Ya lilete enali ana foyaguti le'mo fegutoga melete ho filih'ahabe.

⁴⁰ Yalo lenali henabe lite nekehelibe luto Yesu enoloka ho'ehina: Alihi foya afo'afu oloto foyagu lili'na nelina naga'i hena hu epalalina ni'ibe? ⁴¹ Ya luto Yesu enoloka hago enali ma lite lu emi'ahana: Ai oto ya'ma foipa bona'i enele'mo asaga'i sibina hu epoloto enahalina'mu yabe. Ya huloto ai ana foya'a lito fato bo epinogo kaba nehite kana nose'na'a huto nohinogo enali lite bite foya afo'afihhi ai'a luga'a emilana'mu yabe. ⁴² Ya lite lago Yesu ma luto lu epi'ehina: Mono bukugu kaga mone ma luto nina lenali mekeheli'ahafihhe?

Lili'nalo bomagi ya'ma efahi
bati mehina efahi yabe lite li he'mi'ahana.
Yatai ya'mana efahuba nohi nekisa'a
li tokolo hu'ehibe.

Sipi Boubu ai ya'mana suhi li huto higo
lali bu gota laga gofa hibe.

⁴³ Ya'mu luto nani lu nolepube. Hu'mau ai kapo'a lenalitogati lenebe silito fato boana'magi enali bati lili'na ma melugu lite nehilanamagihhi epilina'mu yabe. ⁴⁴ To mone boubu ai ana efapo gupisalo heleko malalina ai ibe laga hube huto gufa'a nesi nesi hilina'mu yabe. To ya'mana efahuba bo mone'mofihhi limo ito i lilika llinaya ana bo gufa'a mumusopa lolo hilina'mu yabe.

⁴⁵ Enali mono bo hiti to Felosi bo hiti Yesu lu'ehina bame ka kehelilete lalitoga lu moloto nolibe lite akeheli'ahana. ⁴⁶ Ya hilete enali yato lilune'mu nehana. To Yesu kumu lu yeye hose bo nohifi boana'magi lite nehite Felosi bomagi enali kumu koli hi'ahana yabe.

22

Ana'i kata nehite sipi nose'na nosemofihhi bame ka'a

Lk 14:15-24

¹ Yesu bame ka mone hiti ma luto lu epi'ehina: ² Kokulumamofihhi kapo'aya gihiti bo mone'mofihhi hapa'a legita huto ni'ibe. Gihiti bomofihhi pana'auga liha'a li'ehigo afo'afu sipi nose'na laita hu'ehina yabe. ³ Ya huloto koko pana'a enoho lifigo enali bite bona'i nose'na nalabe lite kehe i'ahana, ya hago ana bona'magi mebilune li'ahana yabe. ⁴ To ai koko pana'a aku'i mone'a enoho lifito ma luto lu epi'ehina: Nani bona'i kehe i'ohuna

bonatoga lenali bite ma lite lu epilo: Hohe, hohe. Lenali kehelilo. Nani nose'na ali loloba hu'ohube. Nani bulumaka yaga'ni bo'a hiti to yagakafa giliba'a hiti hoto linohi bi'ohube. To asaga'naya ali loloba hugo nose molose huto ni'ibe. Lenali ete ana kata nohuna nose'na nalo. ⁵ Ya luto lu epigo enali koko pana'amagi ana kaga lite bite kehe ina ana bona'magi ana kaga kosele'ani enahago mekehelise bu folola e felela hi'ahana yabe. Moneuba foya'aga nobigo moneuba bisinisi lili'na'alo nobigo hi'ahana yabe. ⁶ Ya nehago luga'a bona'magi ana gihiti bomofihhi koko pana'a enayato lilete naga osatu luga'a nebiyigite to luga enoho fili'ahana yabe. ⁷ Ya hago gihiti bouba italuga logo bigo gimbo'a enoho lifigo bite koko pana'a enehe'ahana bona'i noha'a gobe posa gibe hite enoho su he'ahana. Ya hilete hepa'ani logo goyoboto su he'ahana yabe. ⁸ Ya huloto gihiti bouba koko pana'a kehe iloto ma luto lu epi'ehina: Ana kata huse nose'naya laita huto li loloba hu'ohuta ma ninaya to bona'i kehe uta bona'magi hapa'ani bati mehigo meabe. ⁹ Ya hu'ehinagi lenali kapo loe lae hu'ehinalo bite nehite bona'i bila ela hilana enali'i kehe i nupa hite enele'mete enogo ana kata nose'na nalabe. ¹⁰ Ya luto lu epigo ana koko pana'amagi kapolo kapolo bite mine бага i'ehite bona'i mana'afi to sibina hana'afi kapolo huto hana kehe i nupa nupa hite enele'mete ago enali ana kata nehana nohi li bai tete mine'ahana.

¹¹ Enali boana'i tite mine su helago gihiti bouba bu enagalube'mu nonuga ti'ehina. Ya huloto ai bo mone gukete mana'a li mehekolo'ehina bo nohina bu go'ehina. ¹² To gihiti bouba ya'mana bo ma luto lu emi'ehina: Nalaluo, kai hena hibe luto kimi'ohuna gukete mana'a mehepise ma nonuga ti'ahane? Ya luto loka hago ana bouba ai kaga meluse fa'mene mino'ehina yabe. ¹³ Ya higo gihiti bouba koko pana'a ma luto lu epi'ehina: Lenali ma bo gilo, yato naga ite fegutoga he'mi melenogo ai metepugu minalibe. Ai ana metepugu nohuto yibi nama huloto бага yogo'a henibe yugupobe hilibe. ¹⁴ Yesu kaga'a lu pa so su hoto lu'ehina: Hu'mau bona'i babu lito kehe ilata nohibe. Ya huloto ai ana bonaluguti mone'isi mone'isi enele'malina'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Takisi efahi he'misemofihhi hapa'amu Yesuhi loka he'ahana
Mk 12:13-17; Lk 20:20-26

¹⁵ Enali Felosi bona'magi Yesuhi fi taga huto kaga loka mika halune lite enali lu kehelihana. ¹⁶ To enali pana'alobo'ani hiti to Helotihi pana'alobo hiti enoho lifigo Yesutoga bite ma lite li'ahana: Tisao, kai ma'nakago lu epilata nohanogo lali akehelihane. To kai ma'nakago luto Hu'mamofihhi hapa'amu babu boana'i kaga lu enelepilata nohane. To kai moneko bomofi kumuko luto kekesa yigiba yigiba mehulata nohane. Kai asaga bona'i moneko kagalo luto epilata nohata bo nohane. ¹⁷ Ya hu'ehinagi kai ma kaga lu limibo. Kai henabe luto kekesa noyigine? Lomu gamani bomofito takisi he'milata nohutaba lali keya kagati li gofa nohopi to bati huto nohe'mune? Ya, kagatilo nona'a lu limibo. ¹⁸ Yesu mi'i malalune'mu nehana kaga'ani akeheliloto ma luto lu epi'ehina: Lenali fagalo bona'i. Lenali henabe lite nima'i nemalabe? ¹⁹ Takisi efahi legeya'a mone'a li nelepilo. Ya ligo enali efahi legeya'a mone li emi'ahana. ²⁰ Ya hago ai li enelepiloto enoloka ho'ehina: Ma okaba'a hiti gi'a hiti kiyi'afihina ni'ibe? ²¹ Sipi Lomu kaba bomofihhi ana ni'ibe, li'ahana. Ya nelago Yesu ma luto lu epi'ehina: Ya hinogomo Lomu kaba bomofihhi nasana'a emilo, to Hu'mamofihhi nana'aya Hu'mamofitogago emilo, luto Yesu lu epi'ehina yabe. ²² Yesu ya luto kaga'anilo nona'a lu epina kaga hapa'a kehelilete keka keka lataha'anitu hilete abifa hi'ahana yabe.

Bo fili'ehinagati aku'i ho tisemofihhi hapa'amu Yesuhi loka he'ahana
Mk 12:18-27; Lk 20:27-40

²³ Ana yupahisigo Satusi bona'i Yesutoga e'ahana. Enali ya'mana bomagi filise bona'i aku'i ho metilabe lite lilata nehana yabe. Ya nehana bomagi Yesutoga elete ma lite loka he'ahana: ²⁴ Tisao, Moseu ma luto lu'ehibe. Bo moneuba yagapana'i meketose nohuto fililenogo ana bomofihhi gonauba go'afihhi a'i liloto yagapana'i fili'ehina bomofihhi nona'a ketalina'mu yabe. ²⁵ To koyapa'i sebeni koguna mine'ahana, enogo'anifu liha'a liloto yagapana'i meketose fili'ehina yabe. ²⁶ Ya higo gona'auba ana a'i li'ehina ana huto yagapana'i meketose fili'ehina. Ya higo ana megesalo gona'auba ana a'i liloto ana suhi huto yagapana'i meketose fili'ehina. Ya hite asaga'i ana kogunamagi ana a'i lina yagapana'i meketese fili su he'ahana yabe. ²⁷ Ya hilago alihi ana ana'i fili'ehina yabe. ²⁸ Asaga bona'i fili'ahanagati aku'i ho tilana yupahi ana koguna sebeni'a ho tilana ai ana a'iba kiyi'afihhi liha'a lolo hilina ni'ibe? Asaga'i sebeni'a kogunamagi ana a'i liha'ani le'mo lolo hi'ahana yabe. Enali ya lite Yesuhi loka he'ahana yabe.

²⁹ Ya ligo Yesu ka'anilo nona'a lu epi'ehina: Lenali mono ka hiti to Hu'mamofihhi amuya'a hiti kehelihane bati mehi'ahabe. Lenali lenekesa yigise'natini asaga'i sibina hu'ehibe. ³⁰ Bona'i fili'ahanagati ho tilana yupahi bo hiti a'i hiti li bo alobo mehilana

kokulimalugu agelomagi suhi hite minalana'mu yabe. ³¹ Ya hu'ehina ya'ma filise bona'i aku'i ho tise kagamofihhi lenoloka halube. Mono bukugu Hu'mau ma luto lu lepi'ehina kaga mekeheli'ahafihe? Ai ma luto lu'ehibe: ³² *Nani Abalahahi afo'afita nohube, to nani Isakahi afo'afita nohube, to nani Yakopuhi afo'afita nohube*, luto Hu'ma lu'ehina yabe. Hu'ma ai fili'ahana bona'magi afo'anifu menohunagi enali minoba minoba bona'magihhi afo'anifita nohibe, luto Yesu lu epi'ehina yabe. ³³ To asaga boana'magi Yesu enelepi'ehinana'mu lite enegelo bi'ahana yabe.

*Kohe toto yata'a keya ka
Mk 12:28-34; Lk 10:25-28*

³⁴ Yesu lina kagauba Satusi bomagihhi enabagalo ifi tago enali kaga meluse mine'ahana. Ya hite Yesuhi kaga'auba enoho fi tago kaga melise nehago Felosi bomagi be gelete enali Yesutoga ete li nupa hi'ahana. ³⁵ Ya hago keya ka tisa bo moneuba Yesuhi loka mika hoto mi'i malalube'mu huloto ma luto loka ho'ehina: ³⁶ Tisao, hiya keya kauba asaga keya ka enebe ligito sipi'a ni'ibe? ³⁷ Ya luto Yesuhi loka hago Yesu ma luto lu epi'ehina: *Sipi bo ai Hu'makafu yabe. Kai asaga kugufaka hiti kemehaka hiti kekesa yigise'naka hiti to asaga komopaka Hu'mamofihhi aisigo emi su hobo.* ³⁸ Ya'ma keya kaya ai kohe toto sipi keya ka ni'ibe. ³⁹ To ana megesalo keya kaya yata'a keya kamofihhi suhi huto mone'ago huto nesi'a ni'ibe. Ai ma luto ni'ibe: *Kaika kugufaka le'mo bati huto kaba nohata suhi luto kigi bonaka koyone hu epito enele'mo bati hu epolobo.* ⁴⁰ Ya'ma keya ka loemale'i hapa'a lufusa'a lolo hite emalo ke'aha'igo luga'a Moseu lu'ehina keya ka hiti to kaga lu yege hese bomagihhi enelepimofa'na huse'na'ani ifo etali etugupisalo neminabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

*Mesia kumu Yesu Felosi bona'i enoloka ho'ehina
Mk 12:35-37; Lk 20:41-44*

⁴¹ Enali Felosi bona'i li nupa hite analo nehago Yesu ma luto enoloka ho'ehina: ⁴² Lenali Mesia kumu hena hibe lite nekehelibe? Ai kiyi'afihhi pana'a nohibe? ⁴³ Ya luto enoloka hago enali ma lite lu emi'ahana: Tebitihhi pana'amo nohibe. Ya lago Yesu lu epi'ehina: Ya lanagi to hena higo Sikalafu'uba Tebitihhi le'mo kugu higo ho tito Sipi Bo'nibe lu'ehinabe? Yalo Tebitiu ma lu'ehina:

⁴⁴ Sipi Bo Hu'mau ma luto nani Sipi Bo'nimofihhi
lu emi'ehina:

Kai nayahi lamaga'nilo minolotoka
to nani fatehaka enoho su holenogo,
melugu minelenogo,
kai kigigusatu ifi to epalalane.

⁴⁵ Tebitiu ai'a Sipi Bo'ni yabe luto gi molo'ehinamo to aku'i hena hibe luto Mesiau Tebitihhi tata'afu lolo hilibe? Ya luto Yesu enoloka ho'ehina. ⁴⁶ Ya luto enoloka hago bo moneuba ho tito Yesuhi loka mehalina'a hu'ehina yabe. Ya'mana yupahi Yesuhi kaga'alo koli hilete alihi yupaha'a loka mehe'ahana yabe.

23

*Felosi bomagi hiti to kaga enelepise bomagi hiti hapa'ani Yesu lu kuguma hu epolo'ehina
Mk 12:38-39; Lk 11:43, 46; 20:45-46*

¹ Alihi Yesu babu boana'i li gehesa hite minana hiti to ai'a koko pana'a hiti kaga ma luto beto hu epi'ehina: ² Kaga keheli bati huse bo hiti to Felosi bo hiti enali Mosehi keya kamofihhi hapa'a lu hokolo hise minelata nehabe. ³ Ya hu'ehinagi enali kaga lu lepilete ya hilo ya hilo nelinogomo lenali enabaga liyafa hite enemege'i melete minalo. Ya hu'ehina mone'naya enali bati mehina suhi li huto nehinogomo lenali ana hapa'amofihhi enemege'i memalalo. Enali babu kaga fato fato'i lilata nehanaya ana kaga enali'ani mege'i melelata menehabe. ⁴ Enali kaga lu keta fi epilete enali'ani mino saga hi'ehite enayatu meenehe'melata nehabe. ⁵ Asaga'na li huto hilata nehanaya enali bona'magi bu galabe lite li huto hilata nehabe. Enali mono ka fayahi ge'ahanana enogo gobisalo li hekelela to numuna fayahi ge'ahanana enayanugu sahi bila to yatama gukete'aniga naga ilago limila hite li hekelelata nehabe. ⁶ Mono nonugu enali Felosi bona'magi kefa hisa bati hinalo bona folaganugu mino saga hite nehago asaga bona'magi lenebe tigite lenigitini bona enubulo li saga hilata nehabe. To asaga bona'i li gehesa hite nose'na nete minelata nehanagu ana hilata nehabe. ⁷ Enali bona'magi folagaha'anigu bite ho tite nehago asaga bona'magi enofokehi lite enugufaga soso hu epelelete Tisao lite ligiti halabe lite hilata nehabe. ⁸ Ya hu'ehina lenali kumu'i Tisao lite lenigi meheno. Moneko bo nohina aisigo tisa botini nohibe, ya hu'ehinagi lenali koguna ite minalo. ⁹ To ma melugu bo mone'mofihhi afotifu yabe lite gi mehala. Afotinifu moneko'isi ai'asigo kokulimalugu

nohibe. ¹⁰ Enali lenikibina bona'i yabe lite lenigi memelene. Lenali kibina botini mone'isi nohina ai Mesia nohibe. ¹¹ Ya hu'ehina lenali folagahatiniguti kaba botini ai lenali koko panatini mineno. ¹² To bo moneuba gi'a li saga huloto huto hata hilina ai gi'a alihi melugu limo ilina'mu yabe. Bo moneuba gi'a li saga mehuse legeso huto minalina alihi sipi gihiti bo minalina'mu yabe.

Tisa bona'magi foipana hi'ahanamofihhi hapa'ani Yesu lu hokolo hu epolo'ehina

Mk 12:40; Lk 11:39-42, 44, 52; 20:47

¹³ Lenali kaga keheli bati hulata bo hiti to Felosi bo lenali, ehethinio, kaba hite mino sepa ite minalo. Lenali loe ka luse bo nehabe. Lenali boana'magihi enubulo kokulumamofihhi kasiha'a li hekini lelata nehabe. Lenalitini ana kapo'alo metise nehite boana'magi tilune'mu nehana ana kapo lenali li hokolo mehi epelelata nehabe.

¹⁴ Lenali keya kaga keheli bati huse bo hiti to Felosi bo, ehethinio, lenali kaba hite minalo. Lenali loe lenabaga hiti bo yabe. Lenali keto ana'magihi nohi fe'noha'ani ka'i legelata bo yabe. To lenali ya'mana foipanatini yatama nunumu lilete ifi telata nehanabe. Lenali osahi lepilina'a hofa talibe.

¹⁵ Keya kaga kehelise bo hiti Felosi bo, lenali ehethinio. Lenali loe kaga hulata bo lenabaga kaba hilo. Lenali koko boti lilune lite mone bo ai mono kagatimofihhi mege'i malalibe lite hege nagami beletoga to hepato hepato sa sa hilata bo yabe. Ya hite, koko panatini le'meletemo aku'i lenali logo kapolo lenalitini suhi lite le'mo melelata nehabe. Ya hu'ehina ai lenebege ligito babu luto foipana'a nominabe.

¹⁶ Lenali lenubutini pisi lina bomagita bona'i kapo enelepilune lite nehafiye? Ehethinio, lenali kaba hu bati hilo. Lenali ma lite lilata nehabe: Bo moneuba Hu'mamofihhi mono noha'a gi holoto lusiga luto ifogati yabe lilinaya fa'mene yabe lilata nehabe. Ya hu'ehina bo moneuba fayaha'a lubo labo lina goli efapo gi holoto ma'naka luto ifogati Hu'mamofihhi noha'a yabe lilina. Yalo ai ana lu'ehina ka'a mege'i moloto anana li huto hino. ¹⁷ Lenali lenubu pisi luto negi nagi bo. Henana ai sipina ni'ibe? Ai goli sipina ni'ifi to Hu'mamofihhi noha'auba golimofihhi le'mo lagaso nohibe? ¹⁸ To lenali ma lite lilata nehabe: Bo moneuba Hu'mamofihhi emise nasana emilata nehana hita gi holoto ifogati ma'naka nolube nolina, ya bati huto yabe. Ya hu'ehina to emise nasana hitalo ninamofihhi gi holoto ma'naka luto ifogati yabe lilina, yalo ai lu'ehina suhi lino. ¹⁹ Lenali lenubu pisi lina bo. Henana ai sipina ni'ibe? Ai emise nasana sipina to nasana hitauba emise'namofihhi le'mo gi nohibe? ²⁰ Ya hu'ehina to boubu ai Hu'mamofihhi emise'na go emise hita gi holoto ifogati nolube lilina, ai asaga'na emise'na hitalo ninana hiti to ana hitamofihhi hiti kaga'amofihhi lu amuya nomalabe. ²¹ To bo moneuba Hu'mamofihhi mono noha'a gi holoto ma'naka luto ifogati nolube lilina, ai Hu'mamofihhi sipi noha'a hiti to Hu'ma ana nonuga nohibe luto kehelito kaga'amofihhi lu amuya nomalabe. ²² To bo moneuba kokuluma'i gi holoto ma'naka luto ifogati nolube nolina ai kefa hisa hiti to Hu'ma, anaga nomina bo hiti to bo ana kefa hisalo nohina'mu luto kaga'a lu amuya nomalabe.

²³ Lenali keya kaga keheli bati huse bo hiti Felosi bo, ehethinio. Lenali loe kaga lilata bo lenabagatini kaba hu bati hilo. Asaga'na yuhufa foyagu ni'inana guna ite nayahi luga luga su hago meletele nayahi su hana'amofihhi Hu'mamofihhi emilata nehabe. Ya hi'ahana lenali asaga kaga nekisa'aga sipi loto ninamofihhi he'milata nehabe. Bona'i enele'mo bati huse kagafi, bona'i hiti koguna ito minose'nafi to komopatini monetoga molosemofihhi kaga hapa he'milata nehabe. Nayahi luga luga su hana bati'na ninaloti nesi'asi Hu'mamofihhi emise kaga mehe'milutaya ma sipina ninauba li yege halibe. ²⁴ Lenali lenubu pisi lina bo bona'i kapo enelepilune'mu nehafiye? Lenali guya nose'nagu ume'ume'i noagomo hesi nehe'mite to kameli yaga noagomo lenali fa'mene asaga'i mikili helata nehabe.

²⁵ Keya kaga keheli bati hulata bo hiti to Felosi bo, lenali ehethinio. Lenali loe lenabaga hiti bo lenabaga kaba hilo. Lenali koho to lape'i gupisa'a loko sese hilata bo. Ya nehite guminanatini hiti to lenugufalo ni'inanatu komopa'agu li bai telata nehabe. ²⁶ Felosi bo lenali lenubutini pisi lu'ehina. Yata'a koho komopa'a luga okala huto li gulu gulu luletogo alihi gupisa'aga hiti ana huto gulu gulu lilibe.

²⁷ Keya kaga keheli bati huse bo hiti to Felosi bo, lenali ehethinio. Lenali loe lenabaga hiti bo kaba hu bati hilo. Lenali kene mala mala hepa'i koholi penitu'i nefalana'a hite nehabe. Fegutoga bu go bati huse'a ninaga to komopa'aluga filise bona felisa'anifi to asaga'na kolo tuba inana fato fato'i babu luto bai toto minolata nohibe. ²⁸ Lenali ya'ma suhi lite nehabe. Bona'magi fegutoga lenugufa be gelete lenebebe sana bona'i nehabe lite lilata nehabe. Ya hana komopatinigu faga faga lusemofihhi to kaga li gofa hosemofihhi fato fato'i bai toto ni'ibe.

*Tisa bomagihhi osahi epilina Yesu lu huto hu'ehina**Lk 11:47-51*

²⁹ Lenali keya kaga kehelise bo hiti to Felosi bo, lenali ehethinio. Lenali kaga loe lulata bo kaba hu bati hite minalo. Lenali kaga leli'ali bomagihhi kene mala mala noha'ani gi epelelata nehabe, to lenali bebe sana bomagihhi kene mala malato lose tose kifi'na fato fato'i hekelelata nehabe. ³⁰ To lenali ma lite lilata nehabe: Koyapa'i tatatigi mine'ahana kanagu lali minotitaya tatatigi enehe'moto kaga lu yege hose bo meenohotita'mu yabe. ³¹ Ya'mana kagauba lenalitini lu kuguma nohibe, lenali kaga lu yege helata nehana bo enoho fililata nehana bona'i ana naga'mo lenaliya nehabe. ³² Ya hite enali hapi fi'ahago lenali kehelite enemegi melete ana suhi hime bilana'mu yabe. ³³ Lenali osifa'i yabe. Lenali foipa osifa'mofihi yagapana'a yabe. Hu'ma ka foyagu lenele'mo malalinauba logo kapogu lenoho lifilina'mu yabe. Hena hite lenali koli felenogo Hu'mamofihi ka foyaua lenugufalo melilina ni'ibe? Lenali koli mehilana'a huto ni'ibe luto Yesu lu'ehina yabe. ³⁴ Ya hu'ehinagi lenali kehelilo. Nani kaga lu yege hose bo luga'a hiti, to lataha'anigu kaga bati huto ni'ilina bo hiti to mono ka kehelu bati hi'ahana bona'i hiti lenalitoga enoho lifinogo'ni bilana'mu yabe. Enali folagaha'aniguti luga'a enoho fililabe, to luga'a malipu yafalo enahalabe, to luga'a mono nohatinigu nehinogo naga osatu'i enibi yigilana'mu yabe. To lenali mone hepatoti ene'le'mo he'minogo fato hepalugu netinogo enegene mane ite ene'le'mo fato hepato malalana'mu yabe. ³⁵ To enali komopa'ani bati hu'ehina bona'i melugu nehago luga'a bona'magi enoho fili'ahana, enali asaga ya'mana bona'magihhi gumi'ani lenali lenugufalo pa salina'mu yabe. Bati bo Ebeli ai fili'ehina, ya hulago analoti oto Sekalaya ai Belakaiyahi pana'a, ai'i lenali mono nohi folagaha'agu ho fili'ahana. Asaga ya'ma bomagihhi gumi'ani lenalito oto pa salina'mu yabe. ³⁶ Nani ma'naka luto lu nolepube. Asaga ya'mana gumi'animofohi foipa mina'aua yatai ma nehana boana'i enali enugufalo huto hilina'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

*Yesu Yelusale hepa kumu yibi hu'ehina**Lk 13:34-35*

³⁷ Hege, Yelusale bona'ise. Kaga lu yege hose bo kai enoho fililata hane, to Hu'ma lili'nalo bo kai kumu luto enoho lifigo limina kai efa kosatu enoho nofile. Babu yupahi yagapanaka nani ene'le'mo nupa hilube'mu hulata nohube. To nala kokoleuba yagapana'a koketapa'aluga ene'le'mo nupa nohina suhi luto lenele'mo nupa hilube'mu nohunamo lenali melepesibe. ³⁸ Lenali kehelilo, yatai hepatini fa'mene hepa'i yafa'a minalina'mu yabe. ³⁹ Nani ya'ma kaga luto lu nolepunaya, lenali aku aku'i nani bu menegese mineme bite alihhi yupaha'a ma lite lilana yupahi yabe, Sipi Bomofihi gi'alo o'ehina bo ai Hu'mau be tigilibe luto lu emilibe.

24*Sipi mono nohi sibina hilibe luto Yesu lu'ehina**Mk 13:1-2; Lk 21:5-6*

¹ Yesu mono nohi he'miloto nobigo enali koko panana'amagi aitoga e'ahana. Enali sipi mono nohi ni'ina'mu lepileune'mu hi'ahana. ² Ya hago Yesu ma luto lu epi'ehina: Lenali ma asaga'na bu ge'ahafihhe? Nani ma'naka luto lu nolepube, asaga efahi ma ninaya he'minogo ikupilo akupilo hite meminalina'mu yabe. Enali ibe fologobe hite melugoko limo i su halina'mu yabe.

*Ketana babu luto huto hilina'mu Yesu lu'ehina**Mk 13:3-13; Lk 21:7-19*

³ Yesu Oliba kosagu nohigo koko panana'amagi suguna'i ete ma lite loka he'ahana: Hiya yupahi ya'ma asaga'na huto hilina ni'ibe? Hena huse kana yata'a huto hinogo, to yatai ma me'i su nohenogo kai alube'mu nohane luto liluta ni'ibe?

⁴ Yesu ka'anilo nona'a ma luto lu epi'ehina: Lenali kaba hu bati hilo. Bo moneuba lenimi'i molo lalibe'mu nolube. ⁵ Babu bona'i elete nani nigini nehete ma lite lilana'mu yabe: Nani'ni Mesia nohube. Hu'mau noho lifi'ehina bo lenubuto bilube'mu nohube, ya lilabe. To enali babu boana'i enimi'i malalana'mu yabe. ⁶ Lenali lebato luba nehanamofihi nogo'a kehelilana'mu yabe. To foto'i nehilana lubamofihi kaga'a kehelilana'mu yabe. Ya hu'ehina lenali koli mehilo. Ya'ma asaga'na huto hilinaya to ana su halina kana'a mana'a huto mehu'ehilibe. ⁷ Mone naga'magi ho tite mone naga'i hiti luba hilana'mu yabe. To mone gihiti bo mone'mofihi naga'amagi ho tite mone kibina bomofihi naga'a hiti luba hilana'mu yabe. To babu hepatoga sipi kau'na enahalina to sipi imima'i hiti lilina'mu yabe. ⁸ Asaga ya'mana kana huto hilinaya ai'i moneuba yagapana'i ketalube'mu nohigo yata'a gabu foya nolina suhi luto huto hilina'mu yabe.

⁹ Yalo bomagi lenayato lite nagalugu lenele'mo melenogo kosele lili'na lilenogo alihi lenoho fillana'mu yabe. To nani kumu lite asaga boana'magi lenipakafa halana'mu yabe. ¹⁰ Ya'mana yupahi babu boana'magi komopa'ani sibina hinogo enogo'anigihi enele'mete bite fateha'animagihi enayanuga nebite to enali'ani enogona'ani fateha'ani enele'moloto hilana'mu yabe. ¹¹ To kaga lu yege holata bo faga faga lite babu lite huto hilete babu boana'i enimi'i molomofa'na hilana'mu yabe. ¹² Foipa faipa suhi sipi'a tili tele hulenogo babu bomagi enali koguna ito minose'na'ani he'mi su halana'mu yabe. ¹³ Ya hu'ehina bona'magi amuya melete nani kumu li pili kete nehago nani aku aluna Hu'mau enubuto bilina'mu yabe. ¹⁴ To Hu'mamofihhi kapo'amu luto ka lamana'a ya'ma asaga noto noto kapoga lu yege nehogo asaga boana'i kehelilete fato fato hepalogu bai toto ana kana'a su halina'mu yabe.

Foipana laga mehinana huto hilina

Mk 13:14-23; Lk 21:20-24

¹⁵ To foipa bati mehina napauba hepa'i li sibina hulata nohina lenali bu galana'mu yabe. To koyapa'i kaga lu huto huto bo Tanieliu anana'mu alu'ehina yabe. Ya'manana ai hepa'i Hu'mamofihhi molo emise hetofa hepa'i folagaha'alo ho tito ya'ma sibina huto hilinamo'mu kaga lu'ehina yabe. Bo moneuba ya'mana kaga leka soloto ai ekesa yigi fe lino. ¹⁶ To ya'mana yupahi Yutia melugu nehana lenali koli hite kosaguko tilo. ¹⁷ To bo moneuba noha'a lebatu nohutomo ai noha'alugati fe'noha'a limito melino. ¹⁸ To bo mone foyagu nohutomo noha'nigati gukete'ni lilube luto mebino. ¹⁹ Enali ana'i ya'mana kanalo yagapana hiti hi'ehilana to yagapana'i amihi epite minalanamagi kumu niginaga fi noepube. ²⁰ Lenali nunumu hite minalo, ya hilete yasi hilina yupahifi to fuli yupahi lenali koli mefelese minalabe. ²¹ Ya'mana yupahi sipi keta huto minalina'mu yabe. To me'i yuhufa huto hina kana'alofo to koyapa'i ya'mana ketana huto mehu'ehina yabe. To alihi yupa hiti ana ketana huto mehilina'mu yabe. ²² To Hu'mau ya'mana kana li hupa mone mehititaya asaga boana'i ma melugu meminatita'mu yabe. Ya hu'ehina Hu'ma ai enele'mo eto hu'ehina bona kumu'i ekesu mehalibe. Ya'mu luto ai ya'mana kana'a li hupa mone hilina'mu yabe.

²³ Ya'mana yupahi bo moneuba ma luto lu epilibe: Bu galo. Mesia ma nohibe, e'e muyaga nohibe, ya luto nolinogomo lenali kaga'a kehelile meemilo. ²⁴ To faga faga Mesia to faga faga kaga lu yege hose bo babu lite nehiletile Hu'mau enele'mo eto hu'ehina bona'a enimi'i malalune lite babeyafana lumofihhi lumofihhi fato fato'li li huto hilana'mu yabe. ²⁵ Lenali kehelilo. Ya'ma ka'mu luto kohe toto yata'a kaga alu lepi'ohube.

²⁶ Ka melugu nohibe lite bona'magi nelinogomo lenali anaga ka'ani liyafa hite mebilo. To bu galo. Maga'ma fala kito nohibe lite nelinogomo lenali ka'ani kehelile meepilo. ²⁷ Sopohi fi besa lolata nohina lenali akehelih'ahabe, ya'mana kegi'ati yege tiloto oto mobuto limi fololata nohinaga limi nopalabe. Ana suhi huto Kokulumaguti limi'ehina Bouba nani aku alube'mu hiluna yupahi aluna'mu yabe.

²⁸ Filise bona'i gufa'a mone hepatoga ni'igomo anaga lupahi ete li gehesa hilata nehabe.

Kokulumaguti limi'ehina Bo aku alihi alina kana'a

Mk 13:24-27; Lk 21:25-28

²⁹ Yesu ka mone hiti lu'ehina: Ma melugu sipi ketana huto hilina su ho su nohenogo ana'asilo mele'isi yege fi metepu noinogo to ikahi melenogo asaga sonofi'i kokulumalugu nina melugu limo i su halabe. Kokulumalugu amuyana ninana mopo hu бага ilana'mu yabe. ³⁰ Ya'mana yupahi Kokulumaguti limi'ehina Bomofihhi gufa fayaha'a kokulumato huto nohinogo asaga boana'i ma melugu nehanamagi yibi hu бага ilabe. To Kokulumaguti limi'ehina Bo sopohi ifo'alo minoto noenogo bu galabe. To ai sipi amuya'a hiti to sipi fana meha'atu fi besa loto alina'mu yabe. ³¹ To ai agelo'a babu lito enoho lifinogo enali ufehi fu linogo sipi nogo nomelenogo analo bona'a enele'mo eto hu'ehina guna ilina'mu yabe. To enali me'i nekisa'a loegi loegi ninalo mine бага ilete anagati bona'i guna ite ete bite me'i mone kegi'a nekisa'aga su halana'mu yabe.

Nemuya yafauba bona'i guna ise'mofihhi hapa'a lelepilata nohibe

Mk 13:28-31; Lk 21:29-33

³² Nemuya yafaloti lenali mana'a be go fiya ilete lilo. Nemuya yafa yaha'agu foba'a babu lito ni'igomo yuhufa haya'a nohesibe, ya nohigomo lenali hetofa yege kotaga lu'ehibe ya nohinagihe lite lilala nehabe. ³³ Ya'mana suhi luto alihi asaga'na huto nohinogo lenali be geletemo ma lite kehelilo, kana'a anasi a'o leba toloto hapi afilube'mu nohibe lite kehelilo. ³⁴ Nani ma'naka luto lu nolepu. Yatai kana'alo boana'i mofilise nehinogo ma asaga'na huto hilina'mu yabe. ³⁵ Kokuluma'i hiti me'i hiti su halinaya nani ka'ni fenene mehilina'mu minomo buto minalina'mu yabe.

Anana huto hilina yupahi hiti kana'a hiti bo moneuba mekeheli'ehibe

Mk 13:32-37; Lk 17:26-30, 34-36

³⁶ Anana huto hilina yupahifi to kana'afi bo moneuba mekeheli'ehibe, kokulumalugu agelouba ana huto mekeheli'ehibe, to nani Hu'mamofihhi pana'a nani'ni hiti ana huto mekeheli'ohube. Hu'mau aisigo anasi ana kana'a keheli'ehibe. ³⁷ Kokulumaguti limi'ehina Bo aku alina yupahiya Noaha yupahi huto hu'ehina suhi luto huto hilina'mu yabe. ³⁸ Koyapa'a Noaha kanalo nagami'i bilito enoho fi meto'ehigo asaga boana'magi ya'mana kana'alo sipi nose'na nete to ana'i kata hite nehago ana kana'alo Noau sipi botigu ti'ehina yabe. ³⁹ Ya hina enali ana boana'magi yana'mu huto hilube'mu nohinagi lite enekesa meygise negi nagi nete nehago sipi nagami'i bililoto enoho fi to su ho'ehina yabe. Kokulumaguti limi'ehina Bo aku alube'mu hilina yupahi ya'mana suhi luto huto hilina'mu yabe. ⁴⁰ Ya'mana yupahi bo loemale'i foyagu lili'na lite nehi'inogo mone'amofihhi le'mo fenene nohinogo mone'a ana foyagu lita i he'minogo minalibe. ⁴¹ A'i loemale'i nose'na hesite nehi'inogo mone koto nehila'inaloti mone a'i le'mo fenene nohinogo mone a'i analo ai'asigo minalibe. ⁴² Ya hu'ehinagi lenali Mesiau alina kana'a mekeheli'ahanagi kaba hu bati hite minalo. ⁴³ Lenali ya'ma kaga keheli bati hilo. Bo moneuba guminalo bo alina kana'a keheli'ehitita ai noha'alo kaba gimiloto nohigo guminalo bouba ai noha'agu tiloto fe'noha'a li su mehalina'mu yabe. ⁴⁴ Ya hu'ehinagi lenali asaga yupahi lele hite kosaba kosaba hite minalo, hena'mugope? Kokulumaguti limi'ehina Bo aku limilina ya yupahi alibe lite lele hilana kana'alo mealina fato kanalo nehetilina'mu yabe.

Lili'na pana'i bati'a hiti to foipa'a pana'i hiti etali bame ka

Lk 12:41-48

⁴⁵ Lili'nalo pana'i mone hiya'a bati'a nohuto ai ekesa yigi bati huto lili'na'alo kaba hu bati nohibe? Kaba bo'auha luga'a lili'nalo pana'magi kaba bo'ani le'mo nomoloto kana'a nohinogo nose'na epilata pana'i yabe. ⁴⁶ Alihi sipi bo'auha olenogo asaga lu emi'ehina suhi li su ho'ohutomo ya'ma lili'nalo pana'i ai sipi gelo bino. ⁴⁷ Nani ma'naka luto lu nolepube, sipi bo'auha ya'mana pana'i le'moloto asaga fe'noha'alo li kaba gi etalina'mu yabe. ⁴⁸ To ai bati mehina lili'nalo pana'i nohutomo ai ma luto lilibe: Sipi bo'ni mele'isi i behe huto meabe. ⁴⁹ Ya luto luloto ai kaba hu epolo'ehina pana lalu'agi hiti luba nohuto to bia nagami'i nelete negi nagi nete nehana bo hiti nagami'i nalina'mu yabe. ⁵⁰ Ya huto ya'mana lili'nalo pana'uba sipi bo'a geba huto meminalinalo ana kana'asilo sipi bo'a nehetilibe. To ana pana'uba alina kana mekehelise nohilinalo yabe. ⁵¹ Ya huto nohinogo sipi bo'auha naga osatu ana pana'i bi yigiloto le'moto buto fagalo bona enayanuga bilina'mu yabe. Ya hinogo enali ya'managa nehite sipi yibi bena nehite enagabu kumu usegi asegi ise hepato buto minalina'mu yabe.

25

Teni yafana'magihi bame ka

¹ Yesu kaga luloto bame ka mone lu epi'ehina: Ya'mana yupahi kokulumamofihhi kapo nayahi luga luga su hago nehana yafana'magihi suhi hilina'mu yabe. Bo mone liha'a hiti etayanugu lilu'ibe'mu hilina bo alube'mu hilibe. Ya nohinogo enali ya'mana yafana'magi lamu libi'ani li gilete kapoga bite sa sa hite le'moto alune lite yabe. ² To nayahi mone kegi'a su hana yafana'i enali enekesagu fe melina yafana'i yabe. To nayahi luga kegi'a su hana yafana'i enali enekesagu fe lu'ehina yafana'i yabe. ³ Enekesagu fe melina yafana'magi lamu libi'ani lite banaya to kalasini su nohenogo heki bilana kaba'a melise bi'ahana yabe. ⁴ To enali enekesa hiti yafana'i enali lamu libi'ani nelite to kilulu koha'anigu kalasini heki bai tete su nohenogo heki bilana kaba'a lite bi'ahana. ⁵ Liha'a hiti etayanugu lilu'ibe'mu ha'ina bo ai mele'isi meago asaga yafana'i geba hite minapa minapa higo enubu loko toko higo enubu'i ke'ahana.

⁶ To folugu'i sipi kehe mone ilete ma lite li'ahana: Liha'a hite etayanugu lilube'mu nohina bomo ma noabe. Lenali kapoga bite be gete be tigate le'mete alo lite kehe i'ahana. ⁷ Ya lago enali ya'mana yafana'i ho tilete lamu libi'ani li kulu tite li loloba hi'ahana. ⁸ To enali enekesa fe melina yafana'magi enekesa ni'igo enekesagati kalasini kaba'a hiti lite e'ahana yafana'magihi ma lite enoloka he'ahana: Lenali kalasini luga'a limilo. Lali libiti asabalube'mu nohibe li'ahana. ⁹ Ya lago enali enekesagati kalasini'ani hiti lite ana yafana'magi li'ahana: O'e, ma li'ohuta kalasiniuba lali hiti lenali hiti bati mehilina'mu yabe. Lenali situatuguti bite fato'i mina filo. ¹⁰ Enali enekesa fe melina yafana'magi kalasini mina filune'mu a'nebago ya'mana bo liha'a yanugu lilube'mu hina bo nehete'ehina. Ya higo enali lele hite minana yafana'i ana bo hiti nonuga tilete ana

bouba liha'a hiti etayanugu li'igo ana gukete nose'na babu lite nete mine'ahana. Ya nehago ana noto kasihi hekini lo'ehina yabe.

¹¹ To alihi enekesagu fe melina yafana'i ete kasitoti ma lite kehe i'ahana: Sipi boti yale. Sipi boti yale. Kai kafe sigi letobo. ¹² Ya lago ai sipi bouba ma luto lu epi'ehina: Nani lenali'i mekeheli'ohube lu'ehina yabe. Yesu ana bame ka mone'a hiti molo emiloto ma luto lu epi'ehina: ¹³ Ya hu'ehinagi lenali kaba hu bati hilo. Kokulumaguti limi'ehina Bouba aku alina yupahi to kana'a hiti lenali mekeheli'ahabe.

*Loegi monegi lili'nalo pana'magi bame ka
Lk 19:11-27*

¹⁴ Bo moneuba hepa'a he'miloto foto hepatoga bonohi bilube'mu hilina suhi huto kokulumamofihhi kapo'a minalina'mu yabe. Ai lili'na pana'a kehe i nupa huloto ai enali enayanugu fe'noha'a molo'ehina. ¹⁵ Ai lili'nalo pana'amagihhi hapa'anilo hiti to enali lili'na lilata nehana hapa'ani keheli fe luloto moni efahi guna ito epi'ehina. Mone'amofihhi 5,000 kina emi'ehina, to mone'amofihhi 2,000 kina emi'ehina, to mone'amofihhi 1,000 kina emi'ehina. Ya huto guna ito epiloto abufa hu'ehina. ¹⁶ Ai ana kaba bo'ani abufa hulago 5,000 kina lina bouba hololu luto ana efatoti bisinisi mololoto 5,000 kina aku'i molo emito mone'a hiti efahi huto li'ehina yabe. ¹⁷ To kaba bo'auba 2,000 kina emi'ehina bouba ana huto bisinisi mololoto aku'i 2,000 kina molo emito mone'a hiti efahi huto li'ehina. ¹⁸ Ya ha'ina ai 1,000 kina kaba bo'auba emina bouba ai lito buto melugu keli kifiloto anagu keli ho'ehina yabe.

¹⁹ Yatama kana'a a'mino yatama huloto sipi bo ai aku'i hepa'aga o'ehina. Ya huloto lili'nalo pana'amagihhi efaha'a epi'ehina li nupa huto li eto hilube'mu hu'ehina. ²⁰ To 5,000 kina emi'ehina bo ai o'ehina, ai 5,000 kina mone hiti molo emito liloto oto ma luto lu'ehina: Sipi bo, kai 5,000 kina nimi'ahane. Bu gobo, nani bisinisi moloto'ni 5,000 kina mone'a aku'i okalago li'ohube. ²¹ Sipi bouba ma luto lu emi'ehina: Kai hetofa lili'nalo bo amuya bo nohane. Kai hetofa suhi li huto hu'ahane. Kai lili'nalo kaba hu bati hulata nohane. Kai lagaso'nasimofihhi kumunalo hetofana huto kaba hu bati hu'ahatalo yatai nani babu fe'noto kaba kimi gi ketalube. Kai sipi boka hiti kegelonaguti ete minaliyo. ²² To 2,000 kina sipi bo'auba emi'ehina bo ana huto o'ehina. Ai ma luto lu'ehina: Sipi bo, kai 2,000 kina nimi'ahane. Bu gobo, nani bisinisi moloto'ni 2,000 kina mone'a hiti molo emito li'ohube. ²³ Ya ligo sipi bo'auba ma luto lu emi'ehina: Kai hetofana huto amuya lili'nalo bo yabe. Kai lili'nalo bati huto kaba hulata nohane. Kai lagaso'nasimofihhi le'mo bati huto kaba kimi gitamofihhi okane'a yatai babu fe'noto kimi gi ketalube. Sipi boka hiti kai kegelonaguti ete minaliyo. ²⁴ To 1,000 kina sipi bo'auba emi'ehina bo ana huto olo to ma luto sipi bo'a lu emi'ehina: Sipi bo, nani akeheli keto'ohube, kai hakale kaga lulata nohata bo nohane. Mone bouba foya hekolo'ehinaguti kai nose'na kiflata nohane. To mone meto bo moneuba nose'na legeya'a tili hu'ehinaloti kai nose'na'a lilata nohane. ²⁵ Ya'mu luto nani kai kumu nelesa'ni ligo 1,000 kina nimitamo lito buto melugu keli hoto fala ki keto'ohuna yabe. Ya hu'ohuna efahaka nimi'ahata eto huto ma li keto'ohunagi libo. ²⁶ Ya ligo sipi bo'auba ka'alo ma luto lu emi'ehina: Kai bati mehina lili'nalo bo fuligo koloto nominata bo yabe. Bo mone'mofihhi foyaguti nose'na nokifito to mone melugu bo moneuba nose'na legeya'a tili hu'ehinaloti nose'na'a nani kumu noline luto noho fisa nokitaba kai keheli bati hu'ohuto nolapihe? ²⁷ Ya latagi, kai hena hibe luto efaha'ni efaha nonugu memalane? Ya hatita nani oto ana efaha'nilo molo emi'ahago to mone hiti lutita'mu yabe. ²⁸ Ya hinagi kai 1,000 kina li'ehina be silito 10,000 kina li'ehina bomofihhi li emibo. ²⁹ Hena'mube? Asaga bona'i ana'ina'ani ninalo nani mone'a hiti epilune'mu yabe. To mone bouba ana'ina'a meni'inogo nesi'nasi yanuga li'ehinana nani be sili he'miluna'mu yabe. ³⁰ Ya huto ni'inagi ma bo lili'na melise fulilo bo fegutoga metepu inagu nu kite le'mo he'milo, ya hinogo enali anaga metepugu usegi asegi ite enagabu kumu yolege balege ite gelehe gelehe hite enabagalo heni kofi'ehite yibi hite metepugu minalabe luto Yesu bame ka lu epi'ehina yabe.

Yesu asaga boana'i guna ito enele'mo eto eto hilina

³¹ Nani Kokulumaguti limi'ohuna Bo nohuto gihiti bo suhi huto oto agelomagi hiti aku aluta yupahi sipi kefa hisalo nani minaluna'mu yabe. ³² Ya hu'ehinago'ni asaga melugu boana'i nani nubulo li gehesa hilana'mu yabe. Ya hinogo yaga kaba bouba sipisipi yaga hiti meme yaga hiti enele'mo guna iloto loegu enele'mo luga luga ilata nohina suhi huto nani ana huto ilube. ³³ Nani sipisipi yagamagi nayahi lamaga'aga enele'mo nomoloto to meme yaga nayahi sog'a'aga enele'mo malaluna'mu yabe. ³⁴ Ya hinogo'ni kibina bouba ai oloto nayahi lamaga'niga nehana bona'i ma luto lu epilina'mu yabe: Lenali alo. Afo'nifu lenele'mo bati hilibe. Koyapa'i ai kokuluma hiti me'i hiti lolo hu'ehina kana'alo Afo'nifu kapo'a li hokolo hu lepolo'ehina kapo lenali ete tilo.

³⁵ Hena'mugope? Koyapa'i nani kau'na nonalago lenali nose'na nimi'ahana yabe. To nagami kumu lubaha'ni hosopa noigo lenali nagami'i nimigo no'ohuna yabe. To nani hepa'ni he'miloto ka bo oto nohugo lenali nohatinigu nele'mo mele'ahana yabe. ³⁶ To nani nugufa yapako nohugo lenali nugufalo gukete li hekele nete'ahana yabe. Nani nebesigo koloto nohugo lenali fulu fulunatu ite ete soso hi nete'ahana yabe. Nani naga nonugu nohugo lenali ete bu negete nebe tigi'ahana yabe. ³⁷ Ya linogo enali bati bona'i sipi bomofihi yahi lamaga'aga minanamagi ma lite sipi bomofihi loka halabe: Sipi boti. Hiya yupahi kau'na nokalago bu kogoto nose'na kimi'ohutabe? To hiya yupahi nagami kumu lubahaka hosopa noigo nagami'i kimi'ohutabe? ³⁸ Hiya yupahi ka bo lolo huto nohanogo lali nohatigu kele'mo molo'ohutabe? To hiya yupahi kai kugufa yapako nohanogo lali gukete li hekolo keto'ohutabe? ³⁹ Kai hiya yupahi kebesi'ehigo lali buto soso hu ketola, to naga nonugu nohanogo lali buto kebe tigila hu'ohutabe? ⁴⁰ Ya lite noloka henogo nani sipi gihiti bomofita ma luto lu epilube: Nani ma'naka luto lu nolepube. Musufalo bo mone nalalu'nifihhi ma melugu ya'mana suhi hi ete'ehilana ya'ma nani'i nele'mo bati hi'ahabe.

⁴¹ To nani nayahi sog'a'niga nehana bonatoga i behe huloto ma luto lu epilube: Lenali foipa bona'i. Lenali logo mesobose logo loba loba huto nina hepatoga bilo. Ya'mana logo Afo'nifu Sata hiti foipa fele'a hiti mesobose loba loba logo go epolo'ehinalo yabe. Lenali analo bilo. ⁴² Hena'mugope? Nani kau'na nahago nohugo lenali nose'na menimi'ahanabe, nagami kumu lubaha'ni hosopa noigo lenali nagami'i menimi'ahanabe. ⁴³ Nani ka bo oto hepatinigu nehetuna nohatiniluga nele'mete meti'ahabe. Nani nugufa yapako nohugo lenali gukete nugufalo li mehekele nete'ahana yabe. Nani nebesigo koloto nohugo lenali ete soso mehi nete'ahabe. To nani naga nonugu nohugo lenali ete bu negete nebe metigi'ahana yabe luto gihiti bo lu epi'ehina. ⁴⁴ Ya luto lu epinogo enali ka'alo nona'a ma lite lu emilabe: Sipi Botimaka. Hiya yupahi kau'na kohola, lubahaka hosopa ila, ka bo minola, kugufa yapako minola, kebesila, naga nonugu minola hu'ahanogo lali kele'mo bati mehu'ohune? ⁴⁵ Ya lite loka henogo gihiti bouba ma luto lu epilube: Nani ma'naka luto lu nolepube. Musufalo bo nalalu'nigihhi ma melugu enele'mo bati mehi'ahanaya nani'i nele'mo bati hite menehe'me'ahabe. ⁴⁶ Ya linogo ya'mana bona'i enali enagabu ginogo minoba minoba hilana hepato bilana'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

26

Enali mono noto kaba hi'ahana bomagi Yesuhi fi taga hi ete'ahana

Mk 14:1-2; Lk 22:1-2; Yn 11:45-53

¹ Yesu kaga alu epi su holoto alihhi koko panana'amagihhi ma ka lu epi'ehina: ² Lenali akeheli'ahabe, loe yupahisi minolototi koyapa Hu'mau lubuto bu'ehina yupa kumu Pasa yabe nelana ya'ma nose'na naluta kana'a huto hilina'mu yabe. Ya hulenogoti Kokulumaguti limi'ehina Bomofihi le'mete bite fateha'amagihhi enayanuga melenogo malipu yafalo ho fililana'mu yabe.

³ Ya'ma kana'alo sipi mono nohi kaba bona'i hiti to Isilaeli enikibina bona'i hiti sipi mono bo Kaiyafasihhi nonugu li nupa hite mine'ahana. ⁴ Enali Yesuhi fibe bataga hube hi etelete yato lite ho fililana kaga lube kehelibe hite mine'ahana. ⁵ Ya hu'ehina ya'mana suhi asaga bona'i li nupa hite nose'na nete minelata kanalo ya mehilune. Ya hiluta asaga boana'magi luba li huto hilana'mu yabe lite sumi ka li'ahana.

Maliau tu mesebe Yesuhi lataha'agu heki eto'ehina

Mk 14:3-9; Yn 12:1-8

⁶ Betani hepato Simoni ai koyapa'i lepolosi hepuhi lo'ehina bomofihi nonuga Yesu mino'ehina. ⁷ Ya higo a'i moneuba efaha konugu tu mesebe mina'a tito nina mesebe liloto Yesu hitalo nose'na noto nohinalo oloto ana tu mesebe Yesuhi lataha'agu heki su ho'ehina. ⁸ Ya higo enali Yesuhi koko pana'amagihhi anana be gelete enitaluga logo bigo ipakafa helete ma lite li'ahana: Sipi mina'a tito nina mesebe henabe luto heki hapotili nohibe? ⁹ To ya'mana tu mesebe bo mone'mofihi emutita sipi mina'a tito lilototi enumuhi menina bona'i guna ito eputita'mu yabe. ¹⁰ Ya lite nelago Yesu kaga'animo'ehina bu go fulu tito enogoloto ma luto lu epi'ehina: Lenali henabe lite ma a'mofihi ekesagu hina kaga nelabe? Ai hetofa suhi nani keheli bati hu etona suhi nohu netabe. ¹¹ Lenali asaga yupahi enumuhi menina bona'i hiti minalana'mu yabe. Ya hu'ehina naniya lenali hiti minoba minoba mehiluna'mu yabe. ¹² Ma a'uba ma tu mesebe lataha'nigu heki neto'ehinaya kene keligu bilunamofihi nele'mo loloba nohibe. ¹³ Nani ma'naka luto lu nolepube, asaga

noto noto kapoga ma a'uba li huto hinanamofihi hetofa kaga'a lu yege halabe, ya hilete enali enekesa yigi emite ai kumu'i enekesu mehalibe.

Yutasu Yesuhi fateha'amagihinelelepilube luto ka molo'ehina

¹⁴ Ya'mana yupahi Yesuhi koko pana'a 12 nehanagutu Yutasi Isikelioti yabe lite gi nemalana bouba sipi mono nopo kaba bonatoga gutunu ka ma luto buto lu epi'ehina: ¹⁵ Yesuhi lenelepilunaba lenali henana mina'a nimilanabe? Ya ligo enali kaba bona'magi efahi legeya'a leka selete 30 li nupa hite emi'ahana. ¹⁶ Ya hulago ya'mana kana'aloti Yutasu Yesuhi fateha'amagihinelepilina kana'amu sa sa hu'ehina yabe.

Yesu koko pana'amagi hiti pasa nose'na nalune'mu hi'ahana

Mk 14:12-21; Lk 22:7-14, 21-23; Yn 13:21-30

¹⁷ Yeye mebise beleti nelata nehana kana'alo yata'a Yesuhi koko pana'a aitoga elete ma lite loka he'ahana: Asaga'na hiya'alo li loloba hu keto'ehinogoti kai Pasa nose'na nalane? ¹⁸ Ya lago Yesu lu epi'ehina: Lenali hepalugu tileteti bo mone'mofitoga bilete ma lite lu emilo: Tisau ma luto libe: Nani kana'ni a'o leba notabe. Nani koko pana'ni hiti kai nonugu Pasa nose'na nalube lu'ehibe lilo. ¹⁹ Yesu ya luto koko pana'a lu epalago enali bite lu'ehina suhi huto hulago Pasa nose'na bagita hite li loloba hi'ahana.

²⁰ Ute kana nohigo Yesu koko pana'a 12 hiti hitalo minete nose'na nenete Yesu ma luto lu epi'ehina. ²¹ Nani ma'naka luto lu nolepube. Lenali folagahatiniguti mone bouba nani'i nayato lito fateha'nimagihinelepilina'mu yabe. ²² Ya ligo koko pana'amagi enali enugufagu sibina hu бага igo eniginaga fina bomagi mone'isi mone'isi ho tilete ma lite Yesuhi loka he'ahana: Sipi Bo, nani kumu nolapihe? ²³ Ya lite lago Yesu ka'ani ma luto lu epi'ehina: Nani hiti lapelugu yaha'atu'i beleti nagami i fulu huto nalina bouba ya hilibe. ²⁴ Mono kagu koyapa'i kaga lu yege hose bomagi nani ya'ma Kokulumaguti limi'ohuna Bo fililuna'mu fayahi ge'ahana kaga ninalo nani filinogo'ni pa salina'mu yabe. Ya hu'ehinaya ai nayato lito fateha'nimagi epilina bese. Ke. Ana bo lesa'a gofana lino. Ito'afu ana bo meketatitaya bati huto minatita'mu yabe. ²⁵ Yutasu Yesuhi fateha'amagihinelepise bouba ma luto lu'ehina: Tisao, nani kumu nolapihe? Ya luto loka hago Yesu lu'ehina: O'yo, kai alu huto nohane.

Yesu yupala nose'na koko pana'amagihinepi'ehina

Mk 14:22-26; Lk 22:15-20; 1 Kol 11:23-25

²⁶ Enali nose'na nete nehago Yesu beleti liloto Hu'mamofitoga fokehi hoto nunumu luloto koko pana'a ana beleti li pata sito epila epila nohuto ma luto lu epi'ehina: Lenali lite nalo. Ya'ma nani nugufa'ni ni'ibe. ²⁷ To ai bai nagami kohi mone liloto Hu'mamofitoga fokehi hoto nunumu luloto koko pana'a noepito ma luto lu epi'ehina: Lenali asaga'i ma bai nagamiluguti nalo. ²⁸ Ya'ma nani golaha'ni ni'ibe. Hu'mau lu mu tifise'na'a golaha'ni huto hu molo'ohube. Asaga boana'magihifoipana'ani li gololo tu epalalibe luto nani nohekube. ²⁹ Nani ma'naka luto lu nolepube. Nani mana bai nagami'i menose minomo buto buto'ni Afo'nifihi kokuluma kapo'alo lenali hiti yuhufa bai nagami'i naluta'mu yabe. ³⁰ Ya luto lu бага igo enali mono nama mone lilete fegutoga heleko limite Oliba kosagu tite mine'ahana yabe.

Pitaga nani kumu'i bahane halata'mu yabe luto Yesu lu'ehina

Mk 14:27-31; Lk 22:31-34; Yn 13:36-38

³¹ To Yesu ma luto lu epi'ehina: Yatai lenali nani'i he'mi netete koli fele su halana'mu yabe. Monolugu ma lite kaga lu huto huto bouba go'ehina yabe: *Sipisipi yaga kaba hu'ehina bo Hu'mau ho filinogo sipisipi yaga'a koli hite tili tele hite fele su halana'mu yabe.* ³² Ya hu'ehinaya nani fili'ehilunagati aku'i ho tiloto'ni kohe toga Galili kapogu nobiluna'mu yabe. ³³ Ya luto Yesu noligo Pitau ma luto Yesu lu emi'ehina: Luga'amagi he'mi ketete koli hi su halanaya nani ma'naka he'mi ketoto mebiluna'mu yabe. ³⁴ Ya luto ligo Yesu ka'alo lu emi'ehina: Kai ma kaga matuhakagu li molobo. Yatai folugu'i kokole nogo memolo'ehinogo kai loegi monegi yupahi nani'i mekeheli'ohube luto bahane halata'mu yabe. ³⁵ Yesu ya luto Pitahi lu emigo Pitau lu'ehina: Nani kai'i bahane meho ketalunaya, kai'i hiti moneka fililu'inamo ni'ibe. Ya luto Pita lulago Yesuhi koko pana'a luga'amagi Pita lina'a hite moneko ka lu бага i'ahana yabe.

Yesu Gesemani foyagu nunumu hu'ehina

Mk 14:32-42; Lk 22:39-46

³⁶ Ya huloto Yesu koko pana'a hiti enele'moto hepa'i mone gi'a Gesemani yabe luto ninalo bilete Yesu ma luto koko pana'a lu epi'ehina: Nani meyasilo buto nunumu hilunagi lenali malo nehilo. ³⁷ Ya luloto Pitahi yagi to Sepetihi pana'a loe hiti enele'mo mege toto moneka bi'ahana. Ya hite nehago Yesuhi gufa'agu sipi keta besigo ligo pisigigo

huloto ginaga gofa fi'ehina. ³⁸ Ya huloto ai ma luto lu epi'ehina: Nani fililuna suhi luto nugufagu sipi keta nonebesibe. Lenali malo ho tilete minenogo nani hiti ikaba akaba huto minalune. ³⁹ Ya luto luloto ai nesi'asi i gofa hoto buloto okabagati melugu koloto ma luto nunumu hu'ehina: Oho, Afo'niga, kai kekesa yigilata bati hinogomo, ma ekesa nagami'i nalunamofihhi kofi li he'mi netobo. Ya hu'ehina kai nani'i nemege'i moloto ka'ni liyafa mehuto, kaika kemehuba hilina suhi hubo.

⁴⁰ Ya luto nunumu luloto koko pana'a nehanaga buto enubu'i kelete nehago bu enogo'ehina. Ya huloto Pitahi lu emi'ehina: Hena'mu nehabe? Ho tite lenubu gili gili hite hupamone kanasilo nani hiti kaba gimi gite meminalana'a hi'ahafihe? ⁴¹ Lenali kaba hite minete nunumu hilo. Fibe taga hu lepolose'na lenalitoga huto hu lalibe'mu nolube. Komopatinigu ninanauba lenele'mo kosaba kosaba nohinaya ifo lenugufatini amuya'a meni'ibe.

⁴² Ya luloto Yesu i behe huto buto loe yupahi ma luto hu'ehina: Afo'niga. Ma kofi nanitogati i nebe silito mebinogomo nani nalube, ya hinogo'ni kaika kipagu ni'ilina suhi pa salibe. ⁴³ Ya luto nunumu lu su holoto i behe huto oto koko pana'a enubulu sipi keta higo enubu'i kelete nehago bu enogo'ehina.

⁴⁴ Yesu aku'i he'mi epololoto i behe huto buto loegi monegi yupahi yata'a lu'ehina nunumu aku'i lu'ehina. ⁴⁵ Ya luto nunumu hu su holoto koko pana'a nehanaga i behe huto oto ma luto lu epi'ehina: Lenali lenubu'i bati'a kelete nehafihe? Lenali kehelilo. Kokulumaguti limi'ehina Bomofihhi yato lite bite foipa bomagihi enayanuga bilana kana'a ma'asi huto hilina'mu yabe. ⁴⁶ Lenali ho tilo, abilitagihe. Bu galo, nani'i fateha'nimagi enayanugu li bilina bo ma ahuto hu'ehibe.

Yutasiu Yesuhi fateha'amagihi enayanugu libi'ehina
Mk 14:43-50; Lk 22:47-53; Yn 18:3-12

⁴⁷ Yesu kaga luto nohigo Yutasiu 12 Yesuhi koko pana'a mino'ehinauba Yesu nohinalo nehete'ehina. Ya nohigo babu bona'i mege'i melete yanamagi emita'i yatamana nelite osahi ko nefite bululu hite e'ahana. Ya'mana bona'i enali sipi mono bona'i hiti to soga bona'magi enoho lifigo e'ahana yabe. ⁴⁸ Yutasiu enele'moto ana bona'i yaha babeyafa hu epiloto ma luto lu'ehina: Nani soso hiluna'mu bomoya lenali sa nehana bo nu kiluna'mu yagi lenali bite yato lilo. ⁴⁹ Yutasiu nehetiloto Yesu nohinalo fu luto buto ma luto lu'ehina: Tisao, folugu'i yabe, luto soso hu'ehina. Ya luto luloto Yutasiu Yesuhi nu ki'ehina. ⁵⁰ Ya higo Yesu lu emi'ehina: Nalaluo, lolo hilube luto noata suhi mele'isi li huto hubo. Ya noligo Yesuhi fateha'a bufalo elete yato li'ahana yabe. ⁵¹ Yesuhi hiti moneka mine'ahana bo moneuba yatama emita'i li saga huloto sipi mono bomofihhi koko pana'a inaya koli nopigo i fakala bito ekesa ilaga lu'ehina yabe. ⁵² Ya higo Yesu bu goloto ana bo lu emi'ehina: Yatama emitaka noha'aluga li bibo. Asaga bona'i emitatu'i luba hilata nehana enali ana emita'aniuba laga hu enugufa melenogo fililana'mu yabe. ⁵³ Nani Afo'nifihhi nehe'malibe luto kehe ilunaya agelo gimi bo 12 tauseni'a be ligito babu lito enoho mefilibe luto kai mekehelipiye? ⁵⁴ Nani ya hilunaya Hu'mau fayanugu go'ehinamofihhi mana'a hiya'a huto huto hilinabe? Monolugu ma lite ge'ahana yabe, asaga'na ya'ma suhi luto huto hilina'mu yabe.

⁵⁵ Ana kana'asilo Yesu fateha'amagi ma luto lu epi'ehina: Lenali baukalo bo helata nehana suhi lite nani'i nahalune lite yatama emita'i hiti yatama hosu hiti kefeha hite neafihe? Henabe lutobe? Asaga yupahi nani babu boana'i hiti sipi mono nonugu ka enelepito minolata huna lenali bite nayato meli'ahana yabe. ⁵⁶ Ya hu'ehinaya kaga lu huto huto bomagi mono kagu fayahi ge'ahanalo pa salina'mu yabe.

Ya luto ligo Yesuhi koko pana'a tili tele hite koli fele su he'ahana yabe.

Kanisolemagi enubulo Yesuhi ka foya li ete'ahana
Mk 14:53-65; Lk 22:54-55, 63-71; Yn 18:13-14, 19-24

⁵⁷ Enali Yesuhi yato lina bomagi sipi mono bo Kaiyafasihi nonuga le'mete bi'ahana. Enali keya kaga kehelii bati hi'ahana bo hiti to soga bona'i ana nonuga li nupa hite nehanaloga ti'ahana yabe. ⁵⁸ Pitau foto foto huto enemege'i lifito bu'ehina yabe. Ya huloto ai babafi bomofihhi noho gegisagu ti'ehina. Analo tito ai hiti gimi bomagi hiti metoga minete nehana. Anana anana Yesuhi li huto hi etalanamofihhi hapa hapa'a bu go bati hilube luto yabe. ⁵⁹ Enali sipi mono babafi bona'i hiti to asaga kanisole bomagi bo moneuba Yesuhi faga lu etenogo ho fililana bo'mu sa sa hi'ahana. ⁶⁰ To babu bomagi Yesuhi faga faga li ete'ahana. Ya hana Yesuhi ho fililanamofihhi kaga mana'a lu huto mehi'ahana. Alihi loe bole nehete'aha'ina. ⁶¹ Ya hilete etali ma lite li'aha'ina: Ma bouba ma luto lu'ehina yabe: Hu'mamofihhi sipi mono noha'a tele biloto loegi monegi yegegu aku'i gi бага iluna'mu yabe.

⁶² Ya lite la'igo sipi mono boubu ho tiloto Yesuhi loka ho'ehina: Kai'i kaga kifisa nei'inalo nona'a lilata ni'ifihi? Ya'ma kifisa nei'ina kagaloba kai hena hibe luto nokeheline? ⁶³ Ya luto loka hago Yesu kaga meluse legeso huto mino'ehina. Ya higo ya'ma sipi mono boubu ma lu emi'ehina: Nani ma'naka luto Hu'ma mehiti bomofihhi gi'alo koloka nohonagi kai lu nimibo. Kai Mesiaga Hu'mamofihhi Pana'a nohapi fato'ibe? ⁶⁴ Yesu ka'alo nona'a lu'ehina: Kai a'nolane. Ya hu'ehina lenali asaga'i kaga mone lu lepilube. Yatai hiti to aliha'a yupa hiti Kokulumaguti limi'ehina Boubu ifo muya Sipi Boti Hu'mamofihhi yahi lamaga'a yupa minoloto kokulumamofihhi sopoha'alo aku alina'mu yabe. ⁶⁵ Yesu ya luto lulago sipi mono boubu kata'a li bolala ito pekene pakunu nohuto lu'ehina: Ai Hu'mamofihhi kiya yokolo ka lu eto'ehibe. Lali bona'i luga'a hiti kehe meilune. Ai Hu'mamofihhi kiya yokolo ka yatai a'nolu etago lenalitati akeheli baga i'ahabe. ⁶⁶ Lenali henabe lite nekeheli? Asaga bomagi ma li'ahana: Ai bati mehina kaga lu'ehinago henogoti fililibe lite lu baga i'ahana. ⁶⁷ Ya lilete enali Yesuhi okabagu libi'na nehete osahi emi'ahana. To luga'amagi enayaha osatu bu i polo hi'ahana. ⁶⁸ Ya nehago luga'amagi loka he'ahana: Kuyu'afu nokahabe? Kai Mesiaga nohutomo lu huto hubo.

Pitau Yesuhi bahane ho eto'ehina

Mk 14:66-72; Lk 22:56-62; Yn 18:15-18, 25-27

⁶⁹ Pitau fegutoga noho gegisa foya'aluga mino'ehina yabe. Ya higo sipi mono bo mone'mofihhi lili'nalo pa'tuba bu goloto lu emi'ehina: Kai hiti Yesu Galili bo hiti mino'ahata yabe. ⁷⁰ Ya ligo Pitau asaga bona'magi enubulo bahane holoto lu'ehina: Kai kaga nolatamofihhi nani mekeheli'ohube lu'ehina. ⁷¹ Ya luto luloto ai fegutoga nohi kasito nohigo kele kele yafa a'i moneuba bu goloto bo luga'amagihhi lu epi'ehina: Muya pana'i ai Nasalete bo Yesu hiti moneka mine'aha'ina bo yabe. ⁷² Ya ligo Pitau aku'i bahane holoto ma luto lu'ehina: Nani ma'naka luto mekeheli eto'ohuna bo'mu nelabe. ⁷³ Nesi kanasi minoto bo mone'a analo minanamagi Pitatoga ete ma lite li'ahana: Ma'naka luto Galili bona nagaluguti nohane. Kai nogokauba huto'i noago nokehelune. ⁷⁴ Ya lite lago Pitau lusi amuya mololoto bahane hoto lu'ehina: Faga nolinogo'nimo Hu'mau naga'i nimilibe. Nani ma'naka luto ana bo mekeheli'ohuna bo'mu nelabe. Ya luto noligo ana baga'a hiti kokole nogo molo'ehina. ⁷⁵ Ya higo Pitahi koyapa'i Yesu kaga lu emi'ehina, ekesa hokolo hu'ehina: Kokole nogo memolo'ehinogo loegi monegi yupahi nani'i mekeheli'ohube luto bahane halata'mu yabe. Ya luto lu emi'ehina kaga ekesalo ago fegutoga heleko limito buto ginaga sipi huto yibi hu'ehina yabe.

27

Yesuhi kibina bomofihhi bulo le'mo mele'ahana

Mk 15:1; Lk 23:1-2; Yn 18:28-32

¹ Go'i noligo asaga sipi mono bo hiti to Isilaeli bo olopa'a hiti li nupa hilete Yesuhi ho fililana kaga lu keheli fa keheli hi'ahana. ² Enali seni nagatu'i Yesuhi yato naga'i ilete le'mete bite Lomu gamani bo Pailatihi sipi bo nohinamofihhi emi'ahana yabe.

Yutasi fili'ehina

Apo 1:18-19

³ Yutasiu Yesuhi fateha'amagihhi enayanuga li bi'ehinauba Yesuhi ka foya li etete ai ka'a li melugu malana bu go'ehina. Ya huloto ai komopa'a i gelehe huloto 30 siliba efahi legeya'a sipi mono bomagi to babafi olopa bomagi emi'ahana aku'i ito buto epi'ehina. ⁴ Ya huloto ai lu epi'ehina: Nani foipana ameni'ina bomofihhi yato li lepiloto'ni nani'ni foipana li nubufalo molo'ohube. To ai fililina'mu yabe. Ya luto ligo enali li'ahana: Ya lalinati meni'ibe. Ya'ma kai'naka ni'ibe. ⁵ Ya lite lago Yutasiu ana efahi mono nohi hasagu he'mi lago notito fegutoga buto nagato ai'a naga ho'ehina.

⁶ Ya higo sipi mono bona'magi ana efahi lilete li'ahana: Ya'ma golaha efahi ni'ibe, mono nonugu efanugu li sibi huto malalutaya lali keya kagati o'e lu'ohutomofihhi li gofa haluta'mu yabe. ⁷ Enali ana efa kumu kaga lite lite meletele moneko kalo li mele'ahana: Enali ana efatu'i me somo lolo hulata nohina bomofihhi foya mina filete bonoho bona'i ete filise bona'magihhi kene mala malaluta hepa'i li lolo hilune li'ahana yabe. ⁸ Ya'mu lite ya'mana me'i gi'a Golaha Me'i yabe lite gi mele'ahana yabe. Ya'mana gi'a yatai hiti helata nehabe.

⁹ Koyapa'i kaga lu huto huto bo Yelemayahi bagalo Hu'ma kaga molo'ehina yatai mana'a pa so'ehibe. Ana kaga ma luto ni'ina: *Enali efahi legeya'a 30 siliba lilete ana efatoti ya'ma bo mina filuta mina'a yabe lite Isilaeli bona'magi ka mele'ahana yabe.* ¹⁰ Ana efatu me somo lolo hulata bomofihhi me'i Sipi Bo'niuba mina fibo luto lu nimi'ehina'a huto mina fi'ohube.

Pailatiu Yesuhi lili'na hapa'amu loka ho'ehina

Mk 15:2-5; Lk 23:3-5; Yn 18:33-38

¹¹ Enali Yesuhi sipi Lomu gamani bomofihhi bulo le'mo ho tigo ma luto loka ho'ehina: Kai Yuta bona'magi sipi gihiti bo'ani nohapihe? Ya luto loka hago Yesu lu'ehina: Kaika alu huto nohane. ¹² Enali sipi mono bo hiti Yuta bo olopa bomagi hiti Yesuhi fisa ina kaga'anilo Yesu kaga nona'a meluse legeso huto mino'ehina. ¹³ Ya higo Pailatiu lu emi'ehina: Ma bona'magi babu kaga lite kifisa ite ka foyagu kele'me nemalana kai mekeheli'ahapihe? ¹⁴ To Yesu Pailatihi kaga'alo nona'a aku'i meluse legeso huto mino'ehina. Ya higo ya'ma sipi Lomu gamani bouba babu ekesa yigi'ehina yabe.

Pailatiu ligo Yesuhi malipu yafalo he'ahana

Mk 15:6-15; Lk 23:13-25; Yn 18:39-19:16

¹⁵ Asaga kufugu Pasa nose'na nelata nehana kanalo Lomu gamani bouba naga foyagu nehanaguti asaga boana'magi ya'muya bo li gulu ho etobo lanamofihhi nagaluguti fulu ho etolata nohina yabe. ¹⁶ Ya'mana kana'alo asaga bona'magi gi'a keheli бага i'ahana bo Balabasiu nagalugu mino'ehina. ¹⁷ Asaga boana'i li nupa hago Pailatiu enoloka ho'ehina: Kiyi'afihhi lepilube? Balabasihi li gulu ho etobo ya lite nekehelifi to Yesuhi li gulu ho etobo lite lilete nekehelibe? ¹⁸ Enali Yesuhi ipakafa helete neminanati ka foyalo le'mo ho ti'ahanamo ni'ibe luto Pailatiu akeheli'ohuto enoloka ho'ehina yabe.

¹⁹ Ya luto luloto Pailatiu ka foya nonugu kaba huto nominago liha'auba koko pana'aloga ma luto kaga malago ete lu emi'ahana: Kai foipana'a menina bomofihhi gufalo ana'ina mone li huto mehobo. Nani yatai folugu'i ana hetofa bomofihhi bamu'i bati mehina'a bu goloto'ni ai kumu nugufa'nigu sipi keta nebesi'ehibe.

²⁰ Enali sipi mono bo hiti to Yuta olopa bomagi hiti asaga boana'i sipi ka lite enekesa bilete li'ahana: Kai Balabasihi nohe'mi etoto Yesuhi limitogo ho fililune lite lilo li'ahana. ²¹ To ya'ma Lomu gamani bouba ka luto enoloka ho'ehina: Ma loe bo neha'ina kiyi'afihhi le'mo nagaluguti gulu ho etalube? Ya ligo enali kehe sipi ite: Balabasi yabe, li'ahana yabe. ²² Pailatiu ya lago lu epi'ehina: Ya lanagi Mesiatini ya'ma Yesuhi nani hena hu etalube? Ya luto enoloka hago asaga bona'magi sipi kehe ite li'ahana: Malipu yafalo ho filibo. ²³ Ya lago Pailatiu lu epi'ehina: Hena'mube? Ai henana li sibina hu'ehibe? Ya lina kaga mekehelise enali amuya melete kehe sipi mone'a hiti ite li'ahana: Malipu yafalo ho filibo. ²⁴ Pailatihi kaga'a asaga bona'magi ho fi telete luba li huto hilana suhi hago Pailatiu bu enogo'ehina. Ya hago ai silaga boana'i enubulo nagami'i liloto yaha'a sese nohuto ma luto lu epi'ehina: Ma bomofihhi ho filise foipana kumu nani nugufalo metilibe. Ya asaga'na lenalitinilogagoko minalibe. ²⁵ Ya ligo asaga boana'magi ai ka'alo nona'a lu emi'ahana: Ya'mana ho filise'namofihhi foipana'fali lugufalo tiloto yagapanatimagi enugufalo leheko malalina'mu yabe. ²⁶ Ya lite lago Balabasihi gulu ho etoto le'mo epi'ehina. Ya huloto Yesuhi naga osatu bi yigiloto ho etalo luto gimii bomagi malipu yafalo halabe'mu enali enayanuga epi'ehina yabe.

Gimi bomagi Yesuhi kiya yokolo ka li ete'ahana

Mk 15:16-20; Yn 19:2-3

²⁷ Enali Lomu gamanimofihhi gimilo bomagi Yesuhi le'mete gamani nonuga le'mete netigo gimii bo ana nonuga babu lite nehana ete le'mo bego hi'ahana. ²⁸ Ya hilete enali gukete'a li toba helete golaha kata hupa mone'i li hepi ete'ahana. ²⁹ To ufeha'a hiti nagatu'i kakili'i mone lolo hilete lataha'agu bi ete'ahana. Ya nehite akepa osahi yahi lamaga'aga bilete enalapusa nohi fi emilete kiya yokolo ka ma lite lu ete'ahana: Yuta bona'magihhi gihiti bo'ani yale. ³⁰ Ya lite lilete okabaluga libi'na nehete akepa osahi yahi lamaga'aga li binatu lite lataha'alo i'ahana. ³¹ Enali ya lite kiya yokolo ka li etelete golaha kata li hepi etana li toba nehete ai'a kata'a aku'i li hepi ete'ahana. Ya hilete malipu yafalo halune'mu le'mete bi'ahana yabe.

Yesuhi malipu ho fili'ahana

Mk 15:21-32; Lk 23:26-43; Yn 19:17-27

³² Enali kapo melete nebite Sailini metoga bo gi'a Simoni ai'i be gelete fitu fo etete Yesuhi he'moto malipu yafa'a kofi etobo lago ai kofi he'mo'ehina. ³³ Enali hepa'i gi'a mone Gologota yabe luto ni'ninalo nehete'ahana. Ana gi'a hapa'amofihhi lataha'ani felisa hepa'i yabe lite lilata nehanelo yabe. ³⁴ Ekesa'na hiti li sibi sibi hi'ahana bai nagami'i Yesu nalibe lite emigo nesi'asi nokehelinati aku aku'i no bati mehuse he'mi'ehina yabe.

³⁵ Enali malipu yafalo nekatu Yesuhi ahelete gukete'a guna ito laliti fato fato'i lilune lite masisi suhi hite he'ahana. ³⁶ Ya hilete enali analo nehite Yesu hena hilifi lite ai bota hite mine'ahana. ³⁷ Ifo lataha'aga kaga mone ma lite lilete ka foya emi'ahana kaga fayahi gelete mele'ahana: Ana kaga ma luto leka nesabe: Ya'ma Yesu, Ai Yuta Boana'magi Gihiti

Bo'ani Yabe. ³⁸ Yesuhi luga luga ya kegi'a foipa bole loemo malipu yafalo etehe'ahana. Mone bomofihhi Yesuhi yahi lamaga'aga nehete mone'amofihhi yahi soga'aga he'ahana.

³⁹ Boana'i enali bila ela hanamagi Yesuhi bugu gili gili nehite bai ka ma lite li ete'ahana: ⁴⁰ Kai mono nohi li tele biloto loegi monegi yegegu aku'i gilube lu'ahata bo, yatai kaika kubuto bi negabe. Kai Hu'mamofihhi Pana'a nohutomo malipu yafaloti maga limibo. ⁴¹ Ana hite, to sipi mono bomagi hiti to keya kaga enelepilata nehana bomagi hiti olopa bomagi hiti moneko ka lite Yesuhi bai'i emite ma lite li'ahana: ⁴² Ai luga'a bona'i li enubuto bilata hu'ehina'a huto ai'a li buto mebibe. Yuta bona'magi gihiti bo'animo nohifi fato bo nohibe? Ai malipu yafa he'miloto magu liminogo lali bu goloto o'yo, ai ma'naka luto gihiti bo nohibe lilune. ⁴³ Ai Hu'mamofihhi komopa'a emito ai pana'a nohube lulata hu'ehina ai Hu'mau yatai abuto bino. ⁴⁴ Etali foipa bo loemo Yesuhi luga luga sopaloga etehe'ahana ya'male'i moneko ka lite Yesuhi bai'i emi'aha'ina.

Yesu afli'ehina

Mk 15:33-41; Lk 23:44-49; Yn 19:28-30

^{p 45} To fuligaha kanalo asaga hepa'i fi metepu i бага ito buto aku'i yege limi folose kanalo i besa lo'ehina yabe. ⁴⁶ Yege alimi falalina kana'a nohigo Yesu sipi kehe ito ma luto lu'ehina: Eli, Eli, lema sabakatani? Ai ya'mana kaga ma luto lu gelehe nohune: Hu'ma'nigabe, Hu'ma'nigabe, kai hena'mu nohe'mi netane? ⁴⁷ Ya ligo enali luga'a bona'i ana hepato ho tite nehanamagi ana kaga kehelilete ma lite li'ahana: Ya'ma ai Elaiyahi kehe i noemibe. ⁴⁸ To bo mone enali folagaha'aniguti ho tito hololu luto buto kosopa ise'na lite bai nagamilugu i pota giloto lito oto akepalo itini noloto Yesu bili tuto nalibe luto emi'ehina. ⁴⁹ Ya nohigo bona'i luga'amagi li'ahana: He'mi'ohubo. Elaiyau oto he'malifi bu galune'mu nohune lite nelago, ⁵⁰ Yesu fililube'mu huloto kehe sipi aku'i iloto fili'ehina yabe.

⁵¹ Ya higo ana kana'asilo ka'muya sipi mono nonugu hekini lose kata hasalo mele'ahana folaganuguti i hegege huloto ifogati hapi fito si'aga limito i pa so'ehina. To imima'i hiti noligo efahi ibe kolibe huto limi'ehina. ⁵² To kene mala mala keli i hokolo i бага igo Hu'mamofihhi boana'a babu lite koyapa'i fili'ahana yatai aku'i ho ti su he'ahana. ⁵³ Enali kene mala mala hepa'i he'mi su hete nehago alihi Yesu ho tilago li mone hite sipi tauni hepalugu netigo analo babu bona'magi bu enege'ahana yabe.

⁵⁴ Gimi bomagihhi sipi bo'ani analo minoto Yesuto kaba hu'ehina hiti to luga'a bona'i hiti imima'i linana hiti to asaga huto hinana be gelete enelesa'ani gofa ligo ma lite li'ahana: Ma'naka luto ma boya Hu'mamofihhi Pana'a nohibe. ⁵⁵ Babu ana'i Galili hepa'i he'milete Yesuhi he'malune lite mege'i lifite e'ahana anaga mine'ahana. Ya'mana ana'magi foto'i ho tilete nehite gili gili hi'ahana yabe. ⁵⁶ Enali folagaha'anigu Magatala meluguti a'i mone Malia yabe. To mone Malia Yemesinogo Yosefenogo ito'atitifu yabe. To Sepetihhi pana'a loemale'i ito'atitifu hiti mine'ahana yabe.

Yesuhi keli he'ahana

Mk 15:42-47; Lk 23:50-56; Yn 19:38-42

⁵⁷ Yege limi nofalago fe'noho bo Alimatia hepatogati o'ehina bo gi'a Yosefe, ai ana huto Yesuhi mege'i molomofa'na huto mino'ehina bo yabe. ⁵⁸ Ai Pailatiu nohinaga buloto Yesuhi gufa'a lilube luto loka ho'ehina. Ya higo Pailatiu lu epigo gimi bomagi gufa'a ite ete emi'ahana. ⁵⁹ To Yosefeu Yesuhi gufa'a alito gulu gulu katatu li sa giloto yabe. ⁶⁰ To yuhufa lolo hu'ehina muli efa kapo'agu gufa'a li bi'ehina. Ya huloto sipi efahi mone li behe behe huto kasiha'alo hekini loloto abufa hu'ehina yabe. ⁶¹ Ya nohigo a'i loemale'i Magatala a'i Malia yagi to mone Malia hiti mulito mapahi fite mine'aha'ibe.

Gimi bomagi kene mala mala keli bagalo kaba gimi gi'ahana

⁶² To Yuta bona'magihhi fuli kana ana'ina li tulu huse kana'ani yago'a yabe luto nina asu holago enali sipi mono bona'i hiti to Felosi bona'i hiti Pailatiu nohinaga li nupa hi'ahana. ⁶³ Ya hilete ma li'ahana: Sipi bo yale, ai fagalo boubu mefili'ohuto kaga mone ma luto lu'ehina lu kimilune. Loegi monegi yupahi minoto'ni aku'i ho tiluna'mu yabe luto lu'ehina. ⁶⁴ Ya hu'ehinagi kai gimi bonakamagihhi kaga litogo bite loegi monegi yupahi minalifa lite kene keli бага'alo amuya melete i hekini leno. Koko pana'amagi faga lite gufa'a gumina lilete asaga boanotoga ai aku'i kene keliguti ho ti'ehibe lite enimi'i mele lalabe. Yatai faga li'ahanauba koyapa'i faga lilanamofihhi be ligilibe. ⁶⁵ Pailatiu ma luto lu epi'ehina: Lenali mono nohi kaba gimi gilata nehana bona'i luga'a bite enele'malo. ⁶⁶ Ai ya ligo enali bite kene mala mala keli бага'alo ule'ale hite keya'i suhi hite hekini lo bati hi'ahana yabe. To gimi bo luga'a analo kaba gimi gite mine'ahana yabe.

28

Yesu mulimoguti ho ti'ehina

Mk 16:1-10; Lk 24:1-12; Yn 20:1-10

¹ To etehi go'i noligo Yuta bona'magi fuli yupaha'ani salelegu su halube'mu nohigo loe a'i Malia Magatala to ya'ma fato Malia hiti muli'mogu bi'aha'ina. ² To mele'isi mone imima'i sipinamo li'ehina. Hu'mau mone agelo ho lifigo limi'ehina bouba ya'ma mulimofihhi efapo hekini lose'na li koli he'mito ana efapolo mino'ehina. ³ Ya'ma agelo okaba'alo kopisi'na suhi huto besa besa lo'ehigo to gukete ana huto koholina sipi'amo huto hu'ehina. ⁴ To gimi bomagi ai'i be gelete sipi koli hite afoya foya ilete enubu neta neta bite melugu ke'ahana.

⁵ To agelouba a'male'i lu etimi'ehina: Letali koli mehiliyo. Yesu malipu yafalo ho fili'ahana bo kumu sa sa neha'inamo'mu akeheli'ohube. ⁶ Ai malo'i menohinagihe. Ai fili'ehinagati aku ho tilube luto lu'ehina'a ya huto ho ti'ehibe. Ete manugu tilete koyapa'i gufa'a ko'ehinalo be galiyo. ⁷ To letali yatai koko pana'a nehanalo me'me hite bite fili'ehinagati ho ti'ehibe lite lu epiliyo. Ai Galili kapogu tubuto enali hiti analo fo tumala hilune luto lu'ehinagihe lite lu epiliyo. To nani alu noletumube agelouba ya luto lu'ehina kaga. ⁸ Ya noligo ana a'male'i sipi koli hite aku etegepohi nelite muli'moguti he'mite hololu lite bite koko pana'aloga agelomofihhi nona'a lu epilube'mu bi'aha'ibe.

⁹ To etali hololu lite neba'igo ana'asi enubulo Yesu kapogu huto hu'ehibe. Neha'ifiye? luto lu etimi'ehina. Ya ligo etali ete gigusa'alo nu kilete meto kelete aitoga agoya hu emite mine'aha'ibe. ¹⁰ To Yesu lu etimi'ehina: Koli mehiliyo. Nagonamu tamu'ni nehanaga bite Galili kapogu nanitoga enogo fo tumala hilune, luto lu epiliyo, Yesu ya luto lu'ehina.

Gimi bomagihi suguna ka'ani

¹¹ To a'male'i kapo melete tauniga neba'igo gimi bona'i mulimogu kaba hi'ahanamagi sipi mono bomagitoga bilete asaga'i be ge'ahananamo lu yege he'ahabe. ¹² To sipi mono bomagi ana kaga kehelilete mono kanisole bona'magitoga bite li gehesa hi'ahana. To ya'ma mono bomagi gimi bona'i efahi epilune'mu nehabe. ¹³ Hena'mugope? Enali lu epi'ahana: Yesuhi koko pana'amagi folugu'i ete gufa'a lenali lenubu'i kelete nehago gumina lite fenene hi'ahabe. Ya kaga lu epilo, lite lu epi'ahana. ¹⁴ To ana kanisole bomagi kaga mone hiti lu epi'ahana: To, Lomu kaba bouba ya'ma lenali lenubu'i ke'ahana kagamofihhi kehelilenogo lali ya'mana aitoga bati hu lepalalune, lite li'ahana. ¹⁵ Ya lu epi'ahago gimi bomagi o'yo lite efaha'ani nona'a lilete to mono kanisole bona'i kaga'ani boana'magihi ya'ma lu epi'ahabe. Ya'ma faga luse'na'ani minoba minoba huto bilina'mu yabe. Yatai Yuta bona'i anana keheli amuya mele'ahana.

Yesu koko pana'amagihi enubulo huto hu'ehina

Mk 16:14-18; Lk 24:36-49; Yn 20:19-23; Apo 1:6-8

¹⁶ To Yesuhi koko pana'a nayahi luga luga su hago nigigusagati mone heleko malago Galili kapologa bilete koyapa'i Yesu mone kosagu enelep'i'ehinaga fo tumala hilune lutomo ti'ahana. ¹⁷ To nehetite Yesuhi be gelete aitoga agoya hu emi'ahana. Enali mone luga'amagi yigise loe lae hilete Yesu nohifi fato bo nohifi lite keheli'ahana. ¹⁸ Yesu koko pana'amagihi ma luto lu epi'ehina: Kokulumalugu hiti melugu hiti asaga'na kaba hilane lutomo Afo'nifu ya'ma nimi'ehina. ¹⁹ Yamu'i lenali asaga melugu bonatoga bite nani naga'ni enele'mo lolo hilo. To ana bona'magihi afo'nifihhi gi'alo hiti pana'amofihhi gi'alo hiti to Sikalafu'mofihhi enigilo li melete nagami'i folo epalalo. ²⁰ To asaga nani lu lepi'ohuna ka lenali bite lu enelep'ingogo kehelite liyafa hite mege'i malalabe. To lenali kehelilo. Nani lenali hiti asaga yupahi moneka nohinogoti ma me'i su halina kanagu hiti lenali aku'i minaluta'mu yabe.

MAKI Makiu ka lamana'amu koyo'ehina

Nagami folo epolo'ehina bo, Yoniu lu yege holata hu'ehina

Mt 3:1-12; Lk 3:1-18; Yn 1:19-28

¹ Ka lamana'a, Hu'mamofihhi pana'a Yesu Kilisito kumu maga hapi fito nogobe.

² Koyapa, ka lu huto huto hu'ehina bouba Aisaiya, Yoni kumu ma luto fayahi go'ehina:

Kehelibo. Nani Hu'mau kalo lili bona'ni

ho lifinogo,

kohe toto buto

kapo hokolo hu ketalina'mu yabe.

³ To ai nogo'a ka hepatogati

kehe ito ma lilibe:

Kibina bo kumu'i kapo li hokolo hubo.

Ai kumu kapo le'mo bati hubo.

Ya luto go'ehina yabe.

⁴ To Yoniu, nagami'i folo epolo'ehina bouba, ka hepatoga huto huloto'a yafege goloto ma lu'ehibe: Komopatini i gelehe hite, nagami feledenogo, Hu'mau foipanatini pa so lepalalinagihe. ⁵ Ya ligo, Yutia melugu bona'magi to sipi hepato Yelusale ya'ma bona'magi hiti aitoga bite foipana'animofihhi lu hokolo hilago, ai Yotani nagamilugu nagami folo epolo'ehina yabe.

⁶ To Yoniu, ai gu kata'a kameli yagamofihhi oka'a naku'i hepi'ohuto, to kafa'nama gufa'a gilimi bi'ehibe. To nose'na'a kenu'i hiti upe'mofihhi nogoya'a hiti nolata mino'ehibe.

⁷ To ka'a ma luto lu yege ho'ehina: Nani nemege'i ma'asi alina bo ai lusi bo nohibe. Nani fa'mene bo nohube. Nani bati mehina bomofita, fa'mene lipito su'amofihhi naga'i kisi etaluna bati menohube. ⁸ Nani nagamitu okala hu lepolo'ohuna, to ai Sikalafu'i ho lifinogo komopatini okala huto le'mo bati hu lepalalibe.

Yoniu Yesuhi nagami folo eto'ehina

Mt 3:13-4:11; Lk 3:21-22; 4:1-13

⁹ Ana kanagu Yesu, Galili kapoguti Nasalete hepatogati ago, Yoniu Yotani nagamilugu nagami folo eto'ehibe. ¹⁰ To Yesu nagamiluguti notigo ana'asilo kokoluma'i loko higo Sikalafu'uba nama supo huto aitoga nolimigo bu go'ehibe. ¹¹ To kokulumaguti Hu'mamofihhi nogo'auba ma luto lu'ehibe: Kai nigi moneko pana'ni, nebesita pana'ni nohane. Nani kofokehi gofa nolube.

¹² To yalo ana'asi Sikalafu'uba Yesuhi fitu foto ho lifigo, ai ka melugu bu'ehibe. ¹³ Buto melugu nohuto'a Satau oto fibe taga ho etoba etoba nohigo, 40 yegegu mino'ehibe. To ana hepa'i ka melugu ni'igo lopi yagakafa anasi nehanaga minoto'a, agelomagi kaba nehi etago mino'ehina yabe.

Yesu pana'alobo luga'amagihhi kehe i'ehina

Mt 4:12-22; Lk 4:14-15; 5:1-11

¹⁴ To alihhi Yonihhi naga nonugu le'me mele'ahago, Yesu Galili kapogu nehetito Hu'mamofihhi kapo'mu ka lamana'a lu yege nohoto ma luto lu'ehibe: ¹⁵ Hu'mau molo'ehina kana abaga i'ehinagi, Hu'mamofihhi kapo'a huto hilina kana ma'asi a'alina'mu yabe. Lenali komopatini i gelehe hitetini ka lamana'a kehelite agoya hi emilo.

¹⁶ To Galili nagami beletoga kapo moloto nobuto Simoni to Atulu kogunale faya gutalafa nagamilugu li nemala'igo bu etogo'ehibe. Etali lili'na'atiti faya gutalafa fise bole neha'ibe. To Yesu bu etogoto ma lu etimi'ehina: ¹⁷ Letali faya'i kefeke hilata lili'nalo nemina'ibe. Nemege'i e'inogomo, to nani bona'i kefeke hilata bomale'i letele'mo ho tiluna'mu yabe. ¹⁸ Ya ligo ana'asi faya gutalafa'atiti he'milete mege'i bi'aha'ibe.

¹⁹ To Yesu nesi'asi buloto, Sepetihhi pana'amale'i Yemesi to Yoni bu etogo'ehibe. ²⁰ Enali ana naga'i botigu nehite faya gutalafa'ani mu netifigo Yesu bu enogoto ana'asi ana loe panate kehe igo etali afo'atitifu Sepeti to lili'nalo bona'magihhi hiti botigu he'mi epelete mege'i bifa hi'aha'ibe.

Foipa fele komopa'agu mino'ehina bo yabe

Lk 4:31-37

²¹ To enali Kapaneami kapogu bite nehetigo yalo fuli yupapogu Yesu mono nonugu tito kaga enelepilube'mu nohuto mino'ehina. ²² To ka lu noepigo enali yege fite minete ma lite li'ahana: Ai keheli bati hu'ehina bomofihhi supo huto ka lu nolimibe. Mono ka negana

bona'magihi supo huto lu menolimibe. Ai'a amuya hiti kagamofihhi hapa'a lu lelepise nohibe.

²³ To yalo ana mono nonugu bo mone komopa'agu foipa felemo limi'ehina bouba neheto sipi nogo moloto ma lu'ehibe: ²⁴ Ahi. Yesuo. Nasalete naga'ise. Lalitoga hena'mu noane? Lali lalalube'mu nohuto noapiye? Nani kaimo keheli'ohube. Kai Hu'mamofihhi pana'a, foipa mehuse bo nohane. ²⁵ Ya ligo Yesu keke'na ka lu emito ma lu'ehina: Kaga meluse nohutoka komopa'aguti toto he'mi etobo. ²⁶ Ya ligo foipa feleuba ana bomofihhi le'mo igo kesepu kesepu ito sipi nogo nomoloto moha tuto he'mi etoto komopa'aguti tito bufa hu'ehibe. Ya higo asaga bona'magi topa nehete: Ya'ma hena hu'ehibe? lite, ai loka hago ai loka hago nehite ma lite li'ahana: ²⁷ Ya'ma yuhufa mono'i ahuto hu'ehina ni'ifihhe? Ai foipa felemagi kumu ka epekinogo ka'a keheli emilata nehabe. ²⁸ To yalo mele'isi Yesu kumu ka leli'ali hite bite asaga hepatoga Galili kapogu ni'ina hepatoga bite kaga beto hite lu epi'ehina yabe.

Yesu babu bona'magihi enugufa le'mo bati hu'ehina

Mt 8:14-17; Lk 4:38-41

²⁹ To Yesu ana mono nonuguti limito, Yemesi hiti Yoni hiti limite bite Simoni Atulu kogunale etali noha'atitigu ti'ahabe. ³⁰ To ana nonugu, Simonihhi yami'afu mukohona nobesigo nebelusalo ko'ehigo enali mele'isi Yesuhi ka lu emi'ahabe. ³¹ Ka lu emilago ai buto yato lito ana a'mo le'mo ho tigo nobesinana ana'asi fa hu etago, ai nose'na huto gabu ito epi'ehina yabe.

³² To utehi yege nolimigo, asaga noepesina bona'i hiti to foipa fele komopa'anigu neminana bona'i hiti aitoga enele'mete e'ahabe. ³³ Asaga ana hepatoga bona'magi aitoga ete kasito li gehesa nehago ai fato fato epesi'ehina bona'i babu lite enele'mo bati hu'ehibe. ³⁴ To foipa fele komopa'anigu nemina bona'magihi foipa felemagi li he'mi epolo'ehibe. To enali foipa felemagi aimo Hu'mamofihhi pana'a nohibe lite keheli'ahanaya nigini mehalabe luto Yesu kaga lu laga hu epolo'ehina yabe.

Yesu Galili kapogu kaga lu yege ho epolo'ehina

Lk 4:42-44

³⁵ To yalo'i, etehi folugu'i ho tito buto bona'i menemina hepatoga buto nohuto Hu'mamofitoga kaga luto mino'ehina yabe. ³⁶ To ya higo Simonihhi mege'i lifite sa sa hite bite ai nohinalo nehete ma luto lu emi'ahana: ³⁷ Asaga bona'magi kai kumu sa nehabe. ³⁸ Ya lago Yesu ma lu epi'ehina: Ana, lali ka'muya nina hepatoga buloto nani ana huto ka lu epilube. Nani ana lili'nalo ao'ohuna yabe. ³⁹ Ya luloto buto asaga Galili kapogu bego bego huto mono noha'anigu tito ka lu noepito, to foipa fele li he'mi epololata huto mino'ehina yabe.

Yesu hehe bo mone'mofihhi le'mo ye ko'ehina

Mt 8:1-4; Lk 5:12-16

⁴⁰ To yalo'i hehe bo hepuha'a gofana hu'ehina bo moneuba aitoga lahupa nohi fito amuya moloto ma luto loka ho'ehina: Oho. Nele'mo bati hilapiye? Keheli'ahata bo nohatagi, nele'mo bati hilapiye? lu'ehina. ⁴¹ Ya ligo Yesu sipi keke'i nolu etoto yahi li su toto bako huto ma lu emi'ehina: Ana hu ketalube. Gufa hu bati hino. ⁴² Ya ligo ana'asi gufalo hehe nobesinana i gololo tigo gufa'a gulu gulu lu'ehina yabe. ⁴³ To Yesu amuya ka lu emito ma lu'ehina: ⁴⁴ Kehelibo. Kai ya'ma hu keto'ohunana ka lu meepise minotoka buto sipi mono nonugu tito mono bo kugufaka lepitogo to Moseu koyapa lu molo'ehinana emiletogo, asaga bona'magi bu kegelete kugufaka gulu gulu lu'ehinaya kehelilabe. ⁴⁵ Ya luto ho lififa hu eto'ehigo ai aku'i kaga beto huto luba luba higo, asaga bona'i kehelite Yesutoga li gehesa sipi hilune'mu nehago Yesu fa'mene enubu'anilo olopa hepatoga metise nohuto holupagu nohigo bona'magi yege yege hepatogati aitoga e'ahana yabe.

2

Yesu keni bo mone'mofihhi le'mo ye ko'ehina

Mt 9:1-8; Lk 5:17-26

¹ Kana nesi'asi su holago Yesu Kapaneami hepatoga neheto nonuga ti'ehibe. Ya higo asaga bona'magi: Noha'agu tito nohibe, lite keheli'ahabe. ² To ai nonugu minoto Hu'mamofihhi kagamo lu noepigo, babu bona'magi anaga bite li gehesa nehite kasiha'alo ikini ikini hite minago kapo mone hokolo mehu'ehina. ³⁻⁴ Ya huto ni'igo, loegi loegi bomagi keni bo mone aitoga le'mete alune'mu nehite ago, to kasito bona'i mino kikipa he'ahago aitoga lebat'isi mebase nehite tite nohupitalo li hokolo hi'ahabe. Ai nohinalo li hokolo hite'ani to ana hokolo kapoguti keni bomofihhi nebelusalo nokago le'mo he'mi

etago limoto ko'ehibe. ⁵ Enali Yesu le'mo bati hilibe lite enegekesa kehelite le'me he'mi'ahabe. To Yesu ya'ma enegekesa kehelih'ahanana komopa'atu keheliloto keni bomofihi ma luto lu emi'ehina: Pana'ni, nani foipanaka ali nohe'mi ketobe. ⁶ To ya ligo, enali mono ka negana bona'magi anaga nehanaloti kehelite ma lite enegekesa yigi'ahabe. ⁷ Ya'ma bo henabe luto ya nolibe? Ya'ma foipana li he'mi epololata kiyi'afu nohibe? Hu'mau aigo ya hulata bo nohina ni'ibe. To ai ya'ma bouba Hu'mamofi kumu megeka nolibe. ⁸ To Yesu ana'asi ya'ma enegekesa neyiginana komopa'atu keheliloto ma luto lu epi'ehibe: ⁹ Lenali henabe lite ya'ma lenegekesa neyigibe? Keta mehuse supo hiya'a ni'ibe? Nani keni bomofihi foipanaka li nohe'mi ketobe, luto lu emi'ohuna ya'ma keta hu'ehina suhi hu'ohufiye? O'e. To ho tito nebelusaka kofito bubo luto lu emutita ya'ma keta hinaga lutita'mu ni'ifiye? ¹⁰ To nani Kokulumaguti limi'ohuna Bo nohuna, amuya'ni hiti bo nohuto'ni melugu bona'magihi foipana'ani pa so epololata bo nohunagihe. To lenali ya'ma kehelilabe luto lenelepilube. ¹¹ Ya luloto ai keni bomofihi ma luto lu emi'ehina: Kehelibo. Lu nokumube nolugi kai ho tito nebelusaka kofito bufa hubo. ¹² To ya ligo ana bouba ana'asi ho tito nebelusa'a kofito bufa hu'ehigo, enali asaga'i yege fite topa hete Hu'mamofi kumu fokehi lite ma li'ahana: Akae. Lali koyapa bu mego'ohuta suhi yatai li huto hibe.

Yesu takisi bo Libaihi kehe i'ehina

Mt 9:9-13; Lk 5:27-32

¹³ To Yesu mone kanagu ana huto nagami beletoga buto nohigo to asaga bona'magi aitoga bite li gehesa nehago ai kaga lu epito mino'ehibe. ¹⁴ To anagati he'mito buto Alifasihi pana'a Libai takisi nonugu nohigo bu goto ma lu emi'ehina: Ma bo yale. Kai nemege'i obo. To ya ligo, ai ho tito mege'i bu'ehina yabe.

¹⁵⁻¹⁶ To alihi babu bona'magi Yesuhi mege'i nebite ai hiti pana'alobomagi hiti to takisi bomagi hiti foipa bomagi hiti babu lite Libaihi noha'agu nose'na nete nehago enali Felosi bomagi to mono ka negana bomagi hiti enali ete bu ge'ahabe. Ai Yesu takisi bomagi hiti foipa bomagi hiti nose'na nenago enali bu gete pana'alobomagihi ma lite enoloka he'ahana. Ai ya'ma takisi bomagi hiti foipa bomagi hiti henabe luto nenabe? ¹⁷ To Yesu, ya'ma nelana ka kehelito ma luto lu epi'ehina: Bati hite neminana bona'magi lusa bo kehe neifiye? O'e. Epesi'ehina bona'magi kehe neibe. To nani ana huto bati hite neminana bona'magi kumu menoobe. Nani foipa bona'magihi kehe ito enele'mo bati hilube luto ao'ohuna yabe.

Nose'na mo silata nehanamofihi ka'a

Mt 9:14-17; Lk 5:33-39

¹⁸ To ana kanagu Yoni, nagami folo epolose bo ai hiti to pana'alobomagi hiti to Felosi bomagi hiti enali nunumu hilune'mu nehite nose'na mo site li pisigilete mine'ahabe. Ya hilata nehago bona'magi Yesutoga ete ma lite loka he'ahabe: Ya'ma Yonih'i pana'alobomagi to Felosi bomagi hiti nose'na mo site li pisigilata nehabe. Ya hago to kaika pana'aloboka henabe lite nose'na mo site li pisigilete meneminabe? ¹⁹ Ya lago, Yesu ma luto lu epi'ehina: Mone pana'mofihi liha'a mina filune'mu nehana yupahi ana pana'uba falu'agi hiti nose'na mo site li pisigilete neminafihe? Lali Yuta bona hapati ya huto ni'ifihe? O'e. ²⁰ To alihi yupahi ana pana'uba enehe'mito buto liha'a hiti minala'ina kanagu, falu'agi keke'i li etete li pisigilete minalana'mu yabe.

²¹ To, katamo tafa loto pekene hulenogo enali yuhufa katatu li bati hilune lite nehe metibe. Ya hatita aku'i yuhufana nesi notago tafana'a hilune lite menehetibe. Ya hatita aku'i yuhufana nesi notago tafana'a heti'ehina kapolo li lala bitita'mu yabe. ²² To ana huto, bai nagami'i yuhufana lolo hilete tafa kopogu heki menebibe. Ya hatita, alihi bai nagami'uba hofa toto bilito kofi fi polo huto sibina hulago, nagami'i limi su hatita'mu yabe. Yuhufa bai nagami'i yuhufa kopogu heki nebina yabe. Yesu ya luto ka'anilo nona'a lu epi'ehina yabe.

Fuli yupahi fa'mene mine'ahanamofihi ka'a

Mt 12:1-8; Lk 6:1-5

²³ To alihi mone fuli yupahi Yesu pana'alobo hiti foya kapogu nebite, pana'alobomagi hapi fite nose'na legeya'a nesi'asi ligite nenete bi'ahabe. Ana nose'na laisi tegina ni'ina nose'na ligite ne'ahabe. ²⁴ To ya nehago, Felosi bomagi bu enegete ma lu emi'ahana: Bu gobo. Fuli yupahi lu laga hu'ehina supo kai pana'aloboka henabe lite nehabe? ²⁵⁻²⁶ Ya lago ai ma lu epi'ehina: Lenali mono kalugu bu mege'ahafiye? Koyapasana Abiata sipi mono bo mino'ehina kanagu ya'ma sipi bouba Tebitiu kau'na gofa nohago buto Hu'mamofihi nonugu tito anagati Beleti nose'na lito no'ehibe. Nonoto to ai hiti nehana bomagi epilago ne'ahana yabe. Ana mono beleti nose'na Lepise Beleti yabe, lite gi nehana

ya'ma nose'namofihi fa'mene bomagita nalana lu laga hi'ahana yabe. Mono bomagi anasi nalabe lite mele'ahana ni'ibe. To ana beleti nose'na Tebitiu kau'na gofa nohago lito no'ehina ka mekeheli'ahafiye? Mono kalugu bu mege'ahafiye? ²⁷ To mone hiti ma luto lu epi'ehina: Hu'mau fuli yupahi hena'mu le'mo huto hu'ehibe? Bona'mu le'mo buto hu'ehina yabe. Lenali bona'mo fuli yupapomu'i lenele'mo huto mehu'ehina ni'ibe. ²⁸ To ya higo nani Kokulumaguti limi'ohuna Bomofita nani fuli yupahi kaba bo nominobe. Yesu ya luto lu epi'ehina yabe.

3

Yesu yahi yufu no'ehina bomofihi le'mo ye ko'ehina

Mt 12:9-14; Lk 6:6-11

¹ Mone kanagu hitimono nonugu ti'ehibe. ² To ana nonugu bo mone yahi yufu no'ehina bo nohigo, enali Felosi bomagi Yesu fuli yupapogu le'mo bati hilifi lite mapahi fite mine'ahana yabe. Enali ai ya hulenogo bugu ka emekilune lite mapahi fite mine'ahabe. ³ Ya nehago, Yesu yahi yufu no'ehina bomofihi lu emi'ehina: Ho tito maga obo, luto lu emito'a yalo enali kumu ma luto enoloka habe: ⁴ Fuli yupapogu nani hetofa suhi hilufi sibi suhi hilube? Bomo le'mo bati hilufi keye lilube? Hiya'a eto'ehina suhi ni'ibe. Lenali ka lu nimilo. Ya ligo enali kaga meluse mine'ahana yabe. ⁵ Ya nehite komopa'ani ule'ale hite nehago Yesu ipagu gabu gigo ipaluga logo bigo bulu'i enohoto bu goloto'a yalo ana bomofihi: Kayahi su tobo, luto lu emigo, ai yahi su tologo hetofa yaha'a legita lolo hu'ehina yabe. ⁶ Yesu ya hu etago Felosi bomagi ana'asi limite Helotihini naga'i hiti'i kaga lite boga li'ahabe: Lali ya'ma Yesuhi hiya'a huto ho fililune lite boga li'ahana yabe.

Sipi nagami hefupolugu babu bona'magi li gehesa hi'ahana

⁷⁻⁸ To Yesu pana'alobomagi hiti anagati he'mite bite Galili nagami beletoga bi fa hi'ahago, yege yege boana'magi Galili kegi'ati Yutia kegi'ati Yelusale hepatogati, Itumia kapoguti, Yotani nagami muya beletogati ete to Taiya kegi'ati, Saitoni kegi'ati, babu lite yege yege bona'magi Yesu hu'ehinana kehelilete aitoga e'ahabe. ⁹ Ya hite babu bona'magi e'ahago, Yesu: Nani lilika ilafiye? luto ekesa yigito'a pana'alobo kumu: Lagaso boti mone li bati hi nentalo, luto lu epi'ehina. ¹⁰ Ai epesi'ehina bona'magihi babu lite enele'mo bati hu'ehigo, yalo epesi'ehina bona'magi yege yege'na aitoga aku'i li gehesa hite, aimo bako hilune lite'ani aitoga ikini ikini hite li gehesa hi'ahana yabe. ¹¹ To foipa felemagi Yesuhi bu gelete'ani aitoga kana futite kete sipi nogo melete: Kai Hu'mamofihi pana'a nohane lite lilata hi'ahago, ¹² Yesu: Ya kaya melise minalo, luto enekesa lito lu laga hu'ehina yabe.

Yesu aposolo'a 12 ya'amagihi enele'mo ho ti'ehina

Mt 10:1-4; Lk 6:12-16

¹³ To yalo'i Yesu kosagu tito minoto'a, bita hu'ehina bomagi kumu kehe igo aitoga bi'ahabe. ¹⁴ To aitoga ago ai 12 bomagi enele'mo ho ti'ehibe. Enali aposolo bona'i yabe luto enigi molo'ehina to enali ai hiti minalabe luto enele'mo ho ti'ehina yabe. ¹⁵ To ai enoho liflenogo bite kaga lu epilabe luto to foipa felemagihi enehe'mi epalalabe luto enele'mo ho ti'ehina yabe. ¹⁶ Ana 12 bomagi enigi'ani ya'ma yabe. Simoni, ai gi'a mone Pita yabe lite gi nehana ni'ibe. ¹⁷ To Yemesi Yoni kogunale, etali Sepetihini pana'ale yabe. To etigi'atiti mone'a Boanege yabe lite gi he'ahana yabe. Enali kaguti kokililika nasanamofihi pana'amale'i yabe lite etigi mele'ahana yabe. ¹⁸ To Atulu yagi, Filipi yagi, Batolomu yagi, Tomasi yagi, Yemesi ai Alifiasihini pana'a ai yagi, Simoni ai Kena kapoguti bo ai yagi, ¹⁹ To Yutasi ai Kelioti kapoguti bo yabe. Ana bouba ai alihini Yesuhi gutunu ka fateha'amagihi lu epi'ehina bo yabe. Enaligo enele'mo ho ti'ehina yabe.

Yesu to foipa felemagihi kaba bo'ani yabe.

Mt 12:22-32; Lk 11:14-23; 12:10

²⁰⁻²¹ To Yesu ya'ma aposolo bomagihi enele'mo ho tiloto'a yalo hepa'aga bufa hu'ehibe. To ya higo bona'i babu lite aitoga aku'i bite li gehesa hilaga, Yesugi pana'alobomagi nose'na menese mine'ahanagihe. To ya hago Yesuhi bona'amagi ya'ma kehelilete: Sibi lalibe, lite bite aimo anagati le'mo nu kite bufa hilune'mu habe.

²² To Yelusale hepatogati mono ka negana bomagi limite Yesu kumu ma lite li'ahabe: Oho. Ai komopa'agu foipa feleuba, olopa felemo, gi'a Bielesebulu, ana feleuba komopa'agu tito nohibe. To ana amuya feleuba aimo le'mo amuya nomalago ai bona'i komopa'aniguti fele li nohe'mi epalabe. ²³ Ya lago, Yesu enali kumu kehe igo ago kaga mone fono ka luto lu noepito ya'ma enoloka ho'ehina: ²⁴ Satau ai hiya'a huto Satahi le'mo he'milibe? Ya huto meni'ibe. To moneko naga'i loko hilete ai henogo ai henogo nehite minalana, enali moneko naga'i minalafihe? O'e. ²⁵ To moneko lalamete loko hilete ai henogo ai henogo nehite minalana, moneko lalamete minalafihe? O'e. ²⁶ To ana suhi

huto Satahi naga'i loko hilete ai le'mo he'minogo ai le'mo he'minogo nehite minalana, moneko'i minalafihe? O'e. Ana naga'i su halina ni'ibe.

²⁷ To bo moneuba amuya bomofihi fe'nopo gumina lilube'mu nohuto yata'a hena hilibe? Ai yata'a ana amuya bomofihi naga'motu sa gi ule'ale huloto'a, alihi noha'agu tito fe'noha'a bauna hilibe.

²⁸ To ya huto ni'igo, nani ka'ni lusiga luto lu lepilunagi keheli'ehilo. Bona'magihi foipana'ani silaga'na Hu'mau pa so epalalibe. To ana huto megeka nelana'ani fato fato'na pa so epalalibe. ²⁹ Aku'i moneko'na pa meso epalalina'a ni'ibe. Ai'a Sikalafu'amofi kumu megeka linogomo pa meso epalalina'mu yabe. Ya'ma enugupisalo minoba minoba hilina'mu yabe. ³⁰ Yesu ya luto mono ka negana bomagihi lu epi'ehina yabe. Henabe lutobe? Enali komopa'agu foipa feleuba tito nohigo ya'ma yege fise suhi nohibe lite lago ai ya luto ka epekito lipoti epi'ehina yabe.

Yesu to lalameha'a hiti yabe

Mt 12:46-50; Lk 8:19-21

³¹ To alihi ito'afu to gona'amagi ete nehete fegutoga minete, bo mone'a ho lifigo tito Yesuhi kehe i'ehibe. ³² Ya higo, aitoga li gehesa hite minana bona'magi ma lite lu emi'ahana: Buga. Itokagi kogonakamagi ete nehete fegutoga minete kai kumu kehe neibe. ³³⁻³⁴ To ai: Ya'ma ito'nigi to nogona'ni kuyu kuyu nehabe, luto luto'a yalo aitoga neminana bona'magihi bu go beloloto ma lu epi'ehina: Bu lago. Ya'ma bona'mo ito'nigi nogona'ni nehabe. ³⁵ Ya'ma Hu'mamofihi ka'a kehelite agoya hi emilata nehanamagi enali nogo'nigi netali'nigi ito'nigi nehana yabe, luto Yesu ya lu epi'ehina yabe.

4

Nose'na bigaha'a he kofose'namofihi ka'a

Mt 13:1-9; Lk 8:4-8

¹ To mone yupahi hiti Yesu Galili nagami beletoga buto nohuto kaga lu noepito'a to babu bona'i aitoga li gehesa nehago ai boti nagamilugu ni'igo buto tito anagu mino'ehibe. ² To asaga bona'magi nagami beletoga meto minete kehelite mine'ahabe. Ya hago ai fono kalugu asaga kaga lu noepito ma luto lu epi'ehina: ³ Kehelilo. Bo moneuba nose'na bigaha'a tili huto kafalube luto bu'ehina. ⁴ To tili hu nohe'migo bigaha'a mone kegi'a soto limi'ehigo namamagi ete fine pine hite ne su he'ahana yabe. ⁵ To mone kegi'a me balafaga limito to me'a nesi'asi ni'igo mele'isi ti'ehibe. ⁶ Tiloto yalo lufusa'a meni'igo, to yege tito lolago, mele'isi lo hosopa ito lo i pigi'ehina yabe. ⁷ To mone kegi'a foya kifigu limi'ehina'a foya kifuba tito noi etago, legeya meho'ehina yabe. ⁸ To mone kegi'a hetofa melugu limi'ehina'auba meluguti fifaya nolito tito legeya ho'ehina yabe. Mone 30 hoto mone 60 hoto to mone 100 hoto legeya ho'ehina yabe. ⁹ Ya hu'ehina fono ka yabe. Lenegekesatini ni'ina bona'i ka keheli fe lilo.

Fono ka babu luto lu'ehina'mu henabe lutobe?

Mt 13:10-17; Lk 8:9-10

¹⁰ Yesu ya lulago alihi bona'magi bi su helago ai'a pana'alobo 12 magi, to anaga minana bona'magi fono kamofihi hapa'amu'i loka he'ahabe. ¹¹ To ai ma luto lu epi'ehina: Lenali Hu'mamofihi kapo'amu'i suguna ka hekele lite kehelilabe. To enali fegutoga bona'magihi fono ka anasi lu noepube. Hena'mube?

¹² Enali bu geba bu geba nehite

bu megalabe.

To keheliba keheliba nehite

mekehelilabe.

Enali kehelitita

komopa'ani i gelehe hinogo

Hu'mau foipana'ani li he'mitita'mu yabe.

To enali mekehelilabe luto fono kalugu lu noepube, Yesu ya lu'ehina yabe.

Bigaha'a kofu'ehinamofihi hapa'a lu hokolo hu'ehina

Mt 13:18-23; Lk 8:11-15

¹³ To Yesu ma luto lu epi'ehina: Lenali ya'ma fono kamofihi hapa'a mekeheli'ahafiye? Ana, asaga fono ka hiya hite kehelilabe? Hapa'a ya'ma yabe. ¹⁴ Nose'na tili hu'ehina boubu ai Hu'mamofihi kaga tili hu nohe'mibe. ¹⁵ To tili hu nohe'migo soto limi'ehina'a ya'ma ma hise bona'mo nehabe. Enali kaga kehelilago ana'asi Satau oto komopa'aniguti kagamo enebe nosilibi. ¹⁶⁻¹⁷ To me balafaga limi'ehina'a ya'ma ma hise bona'i nehabe. Enali kaga kehelite ana'asi enegelo bite kagamo komopa'anigu li melete hupamone kanagu ya hite minete yalo aku'i bona'magi ana kagamomu'i fi taga nehi epelete

to enegene mane inogo, enali kaga mele'isi nehe'mibe. Lufusa'ani meni'igo mele'isi nehe'mibe. ¹⁸ To foya kifigu limi'ehina'a ya'ma ma hise bona'i nehabe. ¹⁹ Enali kaga kehelilete'ani aku'i nasana'animu'i enegekesa keheli keheli hite minete to efaha'animu'i enofokehi lite minete to fato fato'namu'i laga epesinogo minete'ani kaga nehe'mibe. Ya'ma luna lanauba kagamo noi etago komopa'anigu legeya menohabe. ²⁰ To hetofa melugu limi'ehina'a ya'ma ma hise bona'i nehabe. Enali kagamo kehelite komopa'anigu li nemalabe. Ya nehago kagauba komopa'anigu tito legeya nohabe. Mone 30 hoto, mone 60 hoto, to mone 100 hoto nohabe. Ya'ma fono kamofihhi hapa'a ya ni'ibe. Yesu ya luto lu epi'ehina yabe.

Libi'mo fala ki eto'ehina ka'a

Lk 8:16-18

²¹ To ka mone hiti ma luto lu epi'ehina: Bona'magi libi'mo li gite'ani somomotu ifi netafi sipa kapogu fala nekifi hitalo nemalabe? Hitalo nemalana yabe. ²² To Hu'mau ana huto yatai fala ki'ehinana asaga'i alihi le'mo huto hilibe. To suguna'asi ifi to'ehina'a alihi lu hokolo hilibe. ²³ Lenegekesa nina bona'i ka kehelilo.

²⁴⁻²⁵ To ma ka hiti lu epi'ehina: Lenali nekehelina kagamomu'i kaba hite minalo. Hu'mau ka kehelilata bomofitoga kaga hapa'a mone hiti lu emilibe. To kaga mekehelilata bomofitoga mone nesi'asi keheli'ehina kagamofihhi hapa'a aku'i fala ki etalibe. Hu'mau ya huto lenali aitoga hi emilata supo huto aku'i babu luto hu epalalibe.

Bigaha'auba ti'ehinamofihhi fono ka yabe

²⁶ To Yesu ma kaga lu epi'ehina: Hu'mamofihhi kapo'a legi huto ma ni'ibe. Bo moneuba nose'na bigaha'a foyagu tili hu he'miloto, ²⁷ yalo buto folugu'i bu'i kola etehi ho tila huto minoto'a nose'na boloto ti'ehina. ²⁸ To hiya huto notina ana bouba menokehelibe. Ai'a meluguti notina yabe. Kapa'a yata'a fifaya nolito tiloto gelemu'a hu mololoto yalo legeya'a hu nomalabe. ²⁹ To ana legeya'a hosa lolenogo ana bouba tagaluna kana'a leba notabe luto buto notagabe.

Kitili ketele bigaha'a ti'ehinamofihhi fono ka'a

Mt 13:31-32; Lk 13:18-19

³⁰ To Yesu ma luto lu epi'ehina: Hu'mamofihhi kapo'a hena legita ni'ibe? Lali hena fono ka luloto hapa'amofihhi lu hokolo hilune? ³¹⁻³² Ya'ma legita ni'ibe. Nose'na mone'mofihhi bigaha'a kitili ketele'asi ni'inagi aku'i melugu kofolenogo tito asaga nose'na bege ligito sipina huto tito yaha'a ha'i fito ni'inogomo namamagi samapa'agu noha'ani negibe. Hu'mamofihhi kapo'a ana nose'na legi huto hofa notabe.

³³ To Yesu fato fato fono ka ana huto lu epi'ehibe. To enali boana'magi mone kehelilago mone hiti lu epila huto mino'ehibe. Yege yege kagamo fono kalugu lu epi'ehina yabe. ³⁴ To asaga bona'i nehago fono kagutiko anasi kaga lu epi'ehina, to alihi bi su helago ai'a pana'aloba'a analigo nehago ai ya'ma kaga hapa'a asaga'na lu hokolo hu epolo'ehina yabe.

Sipi nagamiuba biligo Yesu le'mo fulu hu'ehina

Mt 8:23-27; Lk 8:22-25

³⁵ To, ana yupahi utehi lulago Yesu pana'alobomagihhi ma luto lu epi'ehina: Nagami muya beletoga bilune. ³⁶ Ya luto ligo enali asaga boana'i he'mi epelete ai hiti botigu tite bi'ahabe. To fato fato boti hiti hetegete bi'ahabe. ³⁷ Ya hite nebago sipi abafahuba lito nagami'i bilito'a i gala fuka ito botigu tigo bai talube'mu hu'ehina yabe. ³⁸ To ya nohigo, Yesu boti si'agu nebelusalo bu'i nokago, enali le'mo ho tite ma lu emi'ahana: Oho. Babafio, lali afililune'mu nohutaya kai fa'mene minalapiye? ³⁹ Ya lago Yesu ho tito'a abafahi ka emekito'a to nagami'mofihhi: Lege nobo. Legeso hubo, luto lu emigo abafahuba lege noto to nagami'uba legeso huto fulu hu'ehina yabe. ⁴⁰ To yalo Yesu ma luto lu epi'ehina: Lenali henabe lite koli hi'ahabe? Nani kaba hu lepalaluna ni'inaya mekeheli'ahafiye? Nanitoga lenemehi menimise keheli ule'ale mehi'ahanafiye? ⁴¹ To ya ligo, enali enelesa'ani gofa noligo ai lu emigo ai lu emigo hite ma li'ahabe: Akae. Ya'ma bo kiyi'afu nohibe? Ai abafapomu'i nagami'momu'i kaga noligo ka keheli emi'aha'ibe. Enali ya lite topa he'ahana yabe.

5

Foipa felemagi bomofihhi komopagu ti'ehinamofihhi Yesu le'mo bati hu'ehina

Mt 8:28-34; Lk 8:26-39

¹⁻² To enali nagami muya beletoga, Gatala bona'magihhi kapo'anigu nehetite, to Yesu botiguti nolimigo ana'asi bo moneuba foipa fele ekesa igo negi no'ehina bouba kene mala

mala hepatogati oto aitoga o'ehina yabe. ³ Ana bouba kene mala mala hepatoga minolata hu'ehina yabe. To bona'magi fa'mene naga'motu to seni naga'motu ana bomofihhi sa gi ule'ale hago, ai li hepulu tulata huto mino'ehina yabe. ⁴ Fato fato yupapogu, seni nagatu sa gilago ai ana naga'i li hepulu tuto'a to gi yaha'alo gi'ahana naga'i li pa solata hu'ehina yabe. Ana bouba lopi fito minago enali le'mo fulu mehi'ahana yabe. ⁵ Ai asaga yupapo folugu'i fuligahi hiti kene mala mala hepatoga hiti to kosalo hiti minoto'a, e'apotu gufa'a laga hulata to sipi nogo moloto ahi ahi lulata huto mino'ehina yabe.

⁶⁻⁷ Ana bouba Yesu foto'i noago, bu goto hololu luto buto aitoga lahupa nohi fito minoto'a sipi nogo moloto hekele luto ma lu emi'ehina: Oho Yesuo, Hu'ma sipi kibi-namofihhi pana'a nohane. Henana hu netalube'mu noane? Oho, menohobo. Hu'mamofihhi gi'a hoto koloka nohobe. Menohobo. ⁸ Yesu ana felemofihhi: Ma bomofitogati he'mi etobo, luto lu emi'ehigo ai ya lu emi'ehinagihe. ⁹ To ya ligo Yesu: Kigika ho nimibo ligo ai: Nigi'ni Yege yege'nao yabe, luto'a, lali yege yege fele nohutagihe, luto lu emi'ehibe. ¹⁰ To ya luloto Yesuhi buka tito: Ke. Fele'nimagi mana kapoguti nele'mo mehe'mibo luto amuya moloto loka ho'ehibe.

¹¹ To kosalo lebatu'isi, babu yagamagi lomi kifite nenago felemagi bu gete: ¹² Ke. Yagamagitoga loho lifitogo buto enali hiti minalune, lite Yesuhi loka he'ahabe. ¹³ To ya lago, Yesu: O'yo. Anaga bilo, ligo foipa felemagi ana bomofitogati he'mi etete'ani bite yagamagihi komopa'anigu tite falago, ana yaga, 2000 magi hololu lite nemebite yaba'mogu limite nagamilugu felete fili'ahana yabe.

¹⁴ Ya hilago, yaga kaba bona'magi sipi koli hite me'me hite bite hepatoga bona'i to kifigu bona'i hiti asaga'i ana ka beto hite lu epite mine'ahana yabe. ¹⁵ Yalo asaga bona'magi ete bu galune lite ete Yesutoga nehetite, to ana negi bo ekesa hokolo higo kata bato legeso huto meto nominago bu gelete enelesa'ani lu'ehibe. ¹⁶ To enali bu ge'ahana bona'magi bite ana negi bo'mu to yagamagi kumu kaga beto hilago, ¹⁷ asaga bona'magi ete Yesuhi ma lu emi'ahana: Kai abufa hubo. Hepatilito he'mito bubo lite ka liba liba hi'ahabe.

¹⁸ To ya lago, Yesu analitogati he'mito buto botigu notigo, ana negi bouba oto: Kai hiti bilu'ibe, luto buka tito loka ho'ehina. ¹⁹ To Yesu ma lu emi'ehina: O'e. Kai hepakaloga buto bonaka lu epibo. Sipi Bo, Hu'mau keke'i nolu ketoto kele'mo bati hu'ehinamofihhi asaga'i buto lu epibo. Hu'mau amuya'a hiti bouba kehe'mo'ehina ka ya'ma beto huto lu epibo. ²⁰ Ya ligo ai keheliloto buto Tekapoli hepatoga asaga'i bego bego huto, Yesu hu eto'ehinamofihhi asaga'i ya'ma ka beto huba huba higo, silaga bona'magi yege fite topa he'ahana yabe.

Yesu sipi mono bomofihhi pa'a hiti to yatama kanagu besi'ehina a'mo hiti etele'mo ye ko'ehina

Mt 9:18-26; Lk 8:40-56

²¹ To Yesu botigu tito nagami muya beletoga aku'i nehetito'a nagami nekisa'alo nohigo, babu bona'magi aitoga li gehesa hi'ahabe. ²²⁻²³ Ya nehago, mono nohi kaba bo moneuba, gi'a Yailusi ai Yesuhi bu nogoto oto aitoga lipito minoto amuya moloto ma luto loka ho'ehina: Oho. Lagaso pa'ni sibina nobesigo ma'asi fililube'mu nohibe. Kai buloto kayahi gufa'alo li keheli etetogo mefilise ye koto fulu besilina'mu yabe. ²⁴ Ya ligo, Yesu kehelito ai hiti bi'aha'ibe. To neba'igo yege yege bona'magi etali hiti hetegete nebago ikini ikini hu'ehibe.

²⁵ To ai'i moneuba sopaluga buba buba hu'ehina a'mouba anaga nobina yabe. Ana a'uba 12 foya kanagu ya huto minoto, ²⁶ efaha'a asaga lusa bomagihhi epi su hago to enali luna lana asaga'i hi etete le'mo bati mehi ete'ahanaya ai gabu'i nogigo minoto lusina nobesigo mone gofana huto minomo buto mino'ehina yabe. ²⁷⁻²⁸ Ana a'uba enali Yesuhi kaga nelago, kehelito buto komopa'agu ekesa kehelito ma lu'ehina: ²⁹ Nani kata'a anasi bako hulenogo nebesise'na fa hu netalina'mu yabe. Ya luto buto asaga bona'magi nebana hiti buto'a Yesuhi mege'i bu'ehibe. ³⁰ To kata'a bako higo Yesu ana'asi amuya'a bu su ho'ehina komopa'atu kehelito i behe huto bona'magihhi enoloka ho'ehina: Kiyi'afu kata'nilo bako hu'ehibe? ³¹ Ya ligo, pana'alobomagi ma lu emi'ahana: Akae. Silaga bona'magi kaitoga ikini ikini hite nehago bu go'ahane. To kai, kiyi'afu bako he neto'ehibe luto nolataya henabe lutobe? ³² Ya lago ai bu go beloloto bako hu neto'ehina bona'i bu galube luto bu go belolo'ehibe. ³³ Ya nohigo ana gufa'a le'mo bati hu'ehina a'uba ai ekesa nokehelito koli nohuto to afoya foya noito oto, aitoga lipito asaga ka lu hokolo huto lu emi'ehina. ³⁴ Ya ligo Yesu kehelito ma luto lu emi'ehina: Oho, pa'nimaka. Kai nanitoga keheli ule'ale hu'ahata yanauba kugufaka le'mo bati hibe. Kebesi'ehinana yatai fa hu keto'ehinagihe. Kelesaka melinogo fulu huto bubo.

³⁵ To Yesu ya noluto nohigo, Yailusihi noha'agati bona'i luga'amagi ete ma kaga li'ahana: Pakamo afli su ho'ehina yabe. Ma babafi bo le'mo he'mibo. Ai yatai li

mekehe'malina'mu yabe. ³⁶ To Yesu kehelito enali ka'ani he'mito to anaga bilube'mu nohuto'a ai mono nohi kaba bomofihhi ma luto lu emi'ehina: Kai koli mehubo. Nanitoga keheli ule'ale huto minobo. ³⁷ To ya luloto Pitagi Yemesigi to Yemesihi gona'a Yonigi enaligo enele'moto huto mono nohi kaba bomofihhi noha'aga neheti'ahabe. ³⁸ Nehetigo, anagu bona'magi li nupa hite: Akae, akae, lite yibi nama hite nehago Yesu bu goto nonugu tito ma luto lu epi'ehina: ³⁹ Lenali henabe lite sipi nogo melete yibi hafili nehabe? Ya'ma pa'i mefilise nohuto fa'mene bu'i nokabe. ⁴⁰ Ya ligo enali: Faga yabe lite, kiya hi etago ai enali nonuguti enele'mo he'mito'a ana pa'mofihhi ito'afu hiti afo'afu hiti to ai hiti e'ahana pana'alobomagi hiti enele'moto buto ana pa'i ko'ehinalo hasagu ti'ahana. ⁴¹ To ana pa'mofihhi yaha'a lito ka'aguti Taliya kumi luto, lali kaguti ma lu'ehibe: Pa'nise, ho tibo luto'ni lu nokumube. ⁴² Ya ligo, ana'asi mele'isi ana pa'mouba ko'ehinagati ho tito humofa'na higo, enali sipi enelesa'ani lite yege fi'ahabe. Ana pa'mofihhi foya kana'a 12 yabe. ⁴³ To ho tito humofa'na nohigo Yesu: Ma pa'mofihhi nose'na mone'a lite ete emilo, luto'a yalo amuya ka lu laga huto ma luto ka epeki'ehina: Lenali ya'ma asaga bona'magihi ka lu meepilo. Yesu ya luto lu epi'ehina yabe.

6

Nasaleta hepatoga bona'magi Yesuhi enemegesa hi emi'ahana

Mt 13:53-58; Lk 4:16-30

¹ To Yesu ana kapoguti he'mito buto kapo'aga nehetigo pana'alobo hiti bite neheti'ahabe. ² To fuli yupapogu Yesu mono nonugu tito nominoto kaga hapi fito lu epito nohigo, enali kehelite otopa hete ma li'ahana: Akae, Ya'ma ka kiyi'afu lu emigo nolibe? To keheli fe luse'namo hiyagati kehelito nohibe? To ai mana hepato bo nohinaya ya'ma topa hose foya lise'namofihhi amuya'a hiya'agati li'ehibe? ³ Ai nohi gise lili'nalo bo nohina, ai fa'mene Maliahi pana'a nohina yabe. To Yemesigi Yosesege Yutasigi Simonigi enogo'anifu nohibe. To etali'agi mana hepatiga nehana yabe. Ai hepatilo bo nohinaya ya'ma ka nolina'a hiya'agati keheli'ehibe? ⁴ Ya lite ai kumu enipagu sibina hite mine'ahana. Ya hago Yesu ma luto lu epi'ehina: Ana, lenali hapatini ya huto ni'ibe. Hu'mamofihhi ka'a lu huto huto bo mone'mofi kumu asaga bona'magi fokehi nelibe. Ya huto ni'inaya aku'i ai'a bona'a hiti hepa'alo bona'magi hiti to ai lalameha'a hiti enali fokehi menelibe. Hapa'a ya huto ni'ibe. To lenali ya hapa'amu mege'i melelata nehabe. Yesu ya lu epi'ehibe. ⁵ To enali enipa sibina higo, Yesu anaga topa hose foya melise nohuto epesi'ehina bona'i loe'asi yatu bako huto'a enele'mo bati hu'ehibe. ⁶ Enali aitoga keheli amuya memelese komopa'ani ule'ale higo, Yesu topa hoto enali kumu ipagu gabu'i gi'ehina yabe. To anagati he'mito buto lebatu hepatoga asaga'i bego bego huto buto ka lu enelepimofa'na hu'ehina yabe.

Yesu aposolo bo'a 12 ka lamana'amu enoho lifi'ehina

Mt 10:5-15; Lk 9:1-6

⁷ To yalo Yesu pana'alobo 12 magi kehe igo ago'a ma luto lu epi'ehina: Nani yatai lenoho lifinogo'ni bite bona'magi komopa'aniguti foipa fele enele'me he'milabe. Lenali loemo loemo hite bilo. To ya hite loemale'ita bitetiti ma hiliyo. ⁸ Nose'natiti efa gutiti to ana'ina fato fato'na melise fa'mene biliyo. Letayanugu fatusa anasi lite bila'ibe. ⁹ To letigigusagu'na bitetiti, to letugupisalo naku'i moneko moneko biliyo. Loemo loemo bila'ina'a meni'ibe. Ya hite bilo, luto lu epi'ehina. ¹⁰ To ka mone hiti ma luto lu epi'ehina: Bite hepa'i moneto nehete bo nohi tite kala'ina nopogu kelata hite minaliyo. Fato fato nopogu mekaliyo. Ya hite minetetiti alihi ana hepa'mo minala'ina'a kana su henogo ana nonuguti he'mite biliyo. ¹¹ To mone hepato nehetilainamo to enali letebe metigise to kagatiti mekelise minenogomo letali ana hepatogati he'milu'ibe'mu nehitemo letigigusaloti me'ani kele li he'miliyo. Ya hinogo enali bu gete: Hu'mau ka lemeki'ehina yabe lite kehelilabe. Yesu ya luto lu epi'ehina yabe. ¹² Ya ligo, enali loemo loemo hite bifa hi'ahabe. Asaga hepatoga bite: Komopatini i gelehe hite foipatanini li he'milo, lite kaga lu epi'ahana yabe. ¹³ To foipa fele bona'magihi komopa'aniguti le'me he'mite, to epesi'ehina bona'magihi enugufalo ueli nagami'i folo epelete enele'mo bati hi'ahana yabe. Enali ya hite babu bona'i enele'mo bati hi'ahana yabe.

Nagami folo epolo'ehina bo, Yonihhi, ho fili'ahana

Mt 14:1-12; Lk 9:7-9

¹⁴ To yalo asaga bona'magi Yesu kumu kaga liba liba hago, gihiti bo mone, gi'a Heloti, ai ya'ma kaga keheli'ehibe. To bona'magi mone'a Yesu kumu: Ai Yoniu nagami folose bouba fili'ehinaguti aho notibe. Ya'ma Yesu ai ana bo nohuto, amuya hiti nohuto'a ya'ma yege fise'na legi huto nominanagihe, lite li'ahabe. ¹⁵ To mone'amagi: Ai koyapa bo Elaiyau aku'i huto nohibe, lite li'ahabe. To mone'amagi: Ai Hu'mamofihhi ka'a lu huto huto

bo nohibe, lite, ya'ma koyapa emasana ka lu huto huto bo mino'ehina legi nohibe lite li'ahabe.

¹⁶ To mone gihiti bo, Helotiu ya'ma kaga'ani lilata nehanaga keheliloto ma lu'ehina: Ahi. Ai Yoni nagami folose bo nohibe. Yonihi nani lataka'a laga hu he'mi eto'ohuna bouba fili'ehinaguti aho ti'ehinagihe. Helotiu ya luto kehelil'ehibe. To hena'mube? ¹⁷⁻¹⁸ Koyapa'i Helotiu mone'amagihi enoho lifigo bite Yonihi lite naga'i emite le'mete bite kalabusi nonugu he'mi ete'ahana yabe. To henabe lutobe? Ai Helotiu, go'afihii Filipihi liha'a, gi'a Helotiasi, ya'ma a'i gumina folo'ehigo, Yoni: Ya'ma kogokafihii liha'a li'ahata ya bebe meso'ehina yabe, luto lu emigo Helotiu Yonihi kalabusi emi'ehina yabe. ¹⁹⁻²⁰ To ana a'uba, Helotiasiu ai Yoni kumu ipa'agu sibina higo halube'mu nohuto mino'ehina yabe. Ai ya huto minago, to Helotiu ai Yoni kumu koli nohuto kaba hu eto'ehibe. Yoni ai hetofa bo nohuto to hapa'a bati hu'ehigo, Helotiu ai koli nohuto kaba hu eto'ehina yabe. To Yoni hetofa kaga lu emigo, Helotiu komopa'agu kehelil'ehibe kehelil'ehibe nohuto minoto ka'a kehelilata'a laga'a besi'ehina. Ai Yonihi ka'a kehelito ekesa kehelil'ehibe kehelil'ehibe minoto'a hena'ni hilube luto kehelito mino'ehina. Ya huto minoto ai Yonihi kaba hu eto'ehina Helotiasiu ho mefilise mino'ehina yabe.

²¹ To yalo mone yupahi Helotiasiu ya'ma Yonihi nona'a emilinamofihii geba huto ho fililina kapo'a bu go'ehibe. Ana yupahi Helotiu sipi nose'na laita huto yege yege bona'i kehe igo e'ahabe. Ya'ma koyapa Helotihii ito'afu ai'a keto'ehinamofii kumu beto hilana'mu li gehesa hi'ahana yupapo yabe. Kanisole bo hiti gimi bo hiti to Galili kapoguti sipi bomagi hiti e'ahabe. ²² To ete nose'na ne'ahana yupahi Helotiasihii pa'auba Helotitoga buto enubulo melekehi igo, Helotigi ana melekepo laga'ani epesi'ehina yabe. Helotiu ai sipi laga besigo ana pa'mofi kumu ma luto lu emi'ehina: Oho. Ya'ma melekehi italo henana kimilube? Mone kebesilinana kimilunagi kai lu nimibo. ²³ To kai kapokaga me'i mone luga'a nimibo luto noloka holetogomo, nani o'e meluse kimilunagihe. Henanaka lilane? ²⁴ Helotiu yahi tito ana ka lu emi'ehina yabe. To ya ligo ana palala'uba aitogati he'mito buto ito'afu nohinalo buto: Henana'mu loka halube luto ligo ito'afu ma luto lu emi'ehina: Ya'ma Yoni, nagami folose bomofihii lataka'a nimibo luto loka hobo. ²⁵ Ya ligo palala'uba ana'asi i behe huto buto Helotitoga hololu luto buto ma luto lu emi'ehina: Kai yatai, ma'asi, Yoni nagami folose bomofihii lataka'a ho gitigito lapelugu li moloto ito oto nimibo. ²⁶ Ya ligo Helotiu sipi ginaga fi'ehibe. Aku'i ai yahi tito lu emi'ehina ka'a asaga bona'magi kehelite aimo bu gete neminago, enali kumu lesa'a lu'ehibe. ²⁷⁻²⁸ Lesa'a ligo gimi bo'a mone ho lifi'ehina yabe: Kai buto Yonihi hoto lataka'a ho gitigiloto ito obo, luto lu emigo ana bouba buto Yoni kalabusi nonugu nohinaga tito lataka'a ho gitigito'a lapelugu li moloto ito oto palala'i emilago ai ito buto ito'afihii emi'ehina yabe. ²⁹ To Yonihi pana'alobomagi ya'ma kehelilete bite gufa'a lite yafa bite keli he'ahana yabe. Helotiu ai koyapa ya huto Yonihi ho fili'ehina yabe. Ya hu'ehinaya ai alihii Yesu kumu kaga keheliloto'a: Ya'ma Yonihi fili'ehinaguti aho notibe luto kehelil'ehina yabe.

*Yesu li huto hu'ehina nose'na babu boana'i 5000 epi'ehina
Mt 14:13-21; Lk 9:10-17; Yn 6:1-14*

³⁰ To Yesuhi pana'alobomagi enoho lifi'ehinagati aitoga aku'i ete'ani enali hi'ahana ka hiti to lu epi'ahana ka hiti beto hite lu emi'ahabe. ³¹ To ya ka lilago Yesu ma lu epi'ehina: Lenali mana hepatogati he'mite ete nani hiti butoti bona'i menehanaga bite lenabasu bite minalabe, luto lu'ehibe. Ana hepatoga bona'magi babu lite bila ela hite nehago enali pana'alobomagi mine'ahanagihe. Ya hite minago Yesu: Bite lenabasu bite minalabe, luto lu epi'ehina yabe. ³² To enaligo bite suguna hilete bite botigu tite yu hepatoga bilune'mu nehabe.

³³ To nebago yege yege bona'magi bu enegeke kehelite nohi hepa'anigati he'mite hololu lite melugu kohe tete bite Yesugi pana'alobomagi bilana hepatoga enebege ligite yata'a nehete'ahabe. ³⁴ To Yesu alihii anaga nehete'ahabe enali li gehesa nehanamo bu enogoto keke'i lu epolo'ehina yabe. Enali sipisipi yagamagi, kaba bo'ani meminanu suhi hite nehago bu goto keke'i lu epolo'ehina yabe. Ya huto'a kaga lu enelepiba enelepiba luto mino'ehibe. ³⁵ Ya huto minago sinihi gigo, pana'alobomagi aitoga neete me lite lu emi'ahana: Ya'ma hepatu yu hepa'i ni'lago to sinihi nogigo, to enali nose'na'ani melise e'ahago kau'na enahabe. ³⁶ Kai enoho lifitogo bite asaga bego bego hu'ehina hepatogati bite nose'na mina fite nalabe. ³⁷ Ya lago Yesu: Lenali nehanaya, lenalitinii nose'na epilo, luto lu epi'ehina. Ya ligo enali ma lu emi'ahana: Kai kekesa kehelito lali buto 200 kinaloti'i nose'na mina fito ito oto epilupiyee? ³⁸ Ya lite lago, Yesu: Lenalitoga beleti nose'na henaki ni'ibe? Bite bu gete kehelilo, luto lu epi'ehina yago enali bite kehelilete ete ma lu emi'ahana: Beleti nose'na'a loe yagi loe yagi mone yagi ni'ito, to fayaa'i loe'asi hiti ni'ibe.

³⁹ Ya lago yalo Yesu ma luto lu epi'ehina: Ana lenali asaga bona'magihi enele'mo nupa hinogo meto mineno. ⁴⁰ Ya ligo, yege yege bona'i kifina ni'inalo minela minela hite meto mine'ahabe. Mone 100 bona'i li nupa hite minela hi'ahabe. To mone'a 50 bona'i li nupa hite minela hi'ahabe. ⁴¹ Ya hite meto mine'ahago, Yesu ana beleti nose'na loe yagi loe yagi mone yege to ana faya'i loemo hiti lito'a, kokulumaga bu go saga nohuto Hu'mamofitoga fokehi lu emito beleti nose'na li gofa huto pana'alobo noepigo enali lite bite gabu ite epi'ahabe. To faya'i ana huto li gofa huto epigo enali lite bite epi'ahabe. ⁴² To enali yege yege bona'i nose'na nenete enumu higo he'milete mine'ahabe. ⁴³ To ya hago, fakene hu'ehina nose'na, beleti letuha'a hiti faya'i hiti sulu sulu'ya 12 agu'i he gigite li'ahabe. ⁴⁴ Enali ana nose'na ne'ahana bona'i babu lite, bomagi 5000 ne'ahana yabe.

Yesu hefuhi nagami ifo'alo kapo molo'ehina
Mt 14:22-33; Yn 6:15-21

⁴⁵ To yalo Yesu ana'asi pana'alobo'a amuya ka lu epito ma lu'ehina: Lenali nani kohe tete bite botigu tite nagami muya beletoga Betesaita hepatoga lofotula hilutagi bilo. ⁴⁶ To enali nebago Yesu asaga boana'i enebe tigitog: Hepatiniga abilo ligo bi su he'ahabe. To bi su helago, ai nunumu hilube'mu buto bohupogu tito Hu'mamofihhi ka lu emito mino'ehibe. ⁴⁷ To sinihi gilago, pana'alobo'amagi botigu nagamito folaganugu neminago, to aigo melugu minoto'a bu enogo'ehibe. ⁴⁸ To sipi abafahuba noligo enali osatu boti kefefe nehite lusi foya neligo Yesu bu enogoto, folugu'i kokole nogo nomalago buto nagami ifo'alo kapo moloto enalitoga bu'ehibe. Buto to enebege ligitube'mu i pebisa nohago enali asaga'i bu gete koli gofa hi'ahabe. ⁴⁹⁻⁵⁰ Ai nagami ifo'alo kapo nomalago bu gete: Felemo yabe, lite enegekesa kehelite enonogo'ani ahi sipi lite koli habe. To ai ana'asi kaga luto: Nani yabe. Koli mehilo, luto lu epi'ehina. ⁵¹ To ya luloto enalitoga botigu tito nohigo, ana'asi abafahi li lege no'ehibe. To pana'alobo'amagi enegekesa kehelite kehelite hite otopa he'ahabe. ⁵² Enali koyapa Yesu beleti nose'na le'mo babu lu'ehigo enegekesa hokolo mehigo ai Hu'mamofihhi pana'a nohibe lite mekehelih'ahabe. To ya'ma kana ana huto mekehelise nehite enegekesa kehelite kehelite hite yege fi'ahabe.

Genesalete hepatoga bona'i epesi'ehina'amagihi Yesu enele'mo ye ko'ehina
Mt 14:34-36

⁵³ To, nagami muya beletoga bite Genesalete hepatoga nehete boti nagami nekisa'alo nehete'ahabe. ⁵⁴⁻⁵⁵ Yalo botiguti he'mite limite nehago asaga bona'magi ana'asi: Yesu yabe, lite okaba'a kehelite bite hololu lite bite asaga hepatoga bite epesi'ehina bona'i ukogu ke epelete yafa bite Yesuhi nohinalo enele'mete bi'ahabe. ⁵⁶ To Yesu fato fato hepatoga asaga'i lagaso hepatogafi sipi hepatogafi kifi hepatogafi nehetigo, enali epesi'ehina bona'i aitoga enele'mete maketi hepa'i ke epalago Yesuhi buka tiba tiba hite mine'ahana. Ai kata'a nekisa'asi bako hulenogo fa hu lepalalinagihe lite enegekesa kehelite ukimi ukimi hite loka he'ahabe. To kata'a bako hi'ahana bona'magi epesi'ehinana fa hu epoloto enugufa'ani ye ko'ehina yabe.

7

Koyapa enigiko enagako bomagi kaga lu enelepi'ehina ka'ani
Mt 15:1-9

¹⁻² To mone yupahi Felosi bona'magi to Yelusale hepatogati mono babafimagi hiti ete Yesuhi pana'alobo'amagi enayahi nagamilugu okala mehise nose'na nenago bu ge'ahabe. Ya'ma bu gete enipagu sibina hu'ehibe.

³ Enali Felosi bona'magi to Yuta bona'magi asaga'i, koyapa bona'amagihi hapa'anilo mege'i melete enayahi nagamilugu okala hilete yalo nose'na nenana yabe. To enayahi nagamilugu melise nehite'ani nose'na mo nesibe. ⁴ To ana huto maketi hepatogati nose'na ana'ina lilete'ani yata'a enugufa'ani nagami felelete alihi nenabe. To fato fato hapa'ani koyapa bona'animagi hi'ahana suhi ya'ma silaga'i ana hite nehana yabe. Masu'ani somo'ani kopa lape'ani koha'ani asaga'i nagamitu ifepa afepa ite mine'ahana yabe.

⁵ Enali Felosi bona'magi to mono ka babafimagi hapa'ani ya huto ni'igo, Yesuhi pana'alobo'amagi ya hite enayahi okala mehise nenago, bu enegeite Yesuhi ma lite loka he'ahana: Akae. Kaika pana'aloboka henabe lite afofigihhi hapa'ani nehe'mite, enayahi okala mehise nenabe? ⁶ Ya lago, ai ma lu epi'ehina: Lenali soya kalo bona'i nehabe. Aisaiyau koyapa Hu'mamofihhi ka'a lenali kumu ma'naka luto koyo'ehina yabe. Ai ma luto koyo'ehina:
Ya'ma bona'magi enabagaguti
nofokehi nelinaya,

aku'i komopa'aniguti agoya hi menenimibe.

⁷ To nani kumu yege filata nehanagi, aku'i bona'magihi ka'ani mono'i yabe lite, soya ka lite li epilata nehanamo ni'ibe.

⁸ Aisaiyau lenali kumu ma'naka luto ya luto go'ehina yabe. Lenali Hu'mamofih ka'a nehe'mite bona'magihi ka'ani kehelite mege'i melelata nehabe, Yesu ya luto lu epi'ehina.

⁹ To ya luloto ka mone hiti ma lu epi'ehina: Lenali ma suhi hite Hu'mamofih kaga'a nehe'mibe. Ma suhi hite Hu'mamofih lenemegesa hi emite lenali hapatimofih liyafa nehana yabe. ¹⁰ Moseu koyapa keya ka lu'ehina ka'a ma luto koyo'ehina: *Kai afokafinogo itokafinogo kaba hu etototo minobo.* To, ana huto ka mone hiti ma koyo'ehina: *Ya'ma afo'afinogo ito'afinogo gumi'i etahalina bomofih ai'i ho fililana'mu yabe.* Moseu ya loe ka koyo'ehinamo ni'ibe. ¹¹ Ya huto ni'naya to lenali aku'i ma lite nelabe: Bo mone'mofih afo'afitoga ito'afitoga lu etimibe: Ke, mana efaha'ni Hu'mamofih efaha'a yabe, luto molo'ohube. Ya melutita letumutita'mu yabe. Ana ka luto lulata bomomu'i lenali bati bo nohibe lite nekehelibe. ¹² Lenali ana bouba afo'afugo ito'afugo bati huto he'mi etoto'ehina yabe lite nelana soya ka nelabe. Lenali ya hite Hu'mamofih ka'a le'mo sibina nehabe. ¹³ Lenali hapatinimu'i kaga litetini Hu'mamofih ka'a nehe'mite soya ka lu epilata nehana ni'ibe. To luna lana fato fato'na ana suhi hite nehana yabe. Yesu ya luto ka epeki'ehina yabe.

Bona'magihi enele'mo kolo notana nasana'mu

Mt 15:10-20

¹⁴ To Yesu yalo asaga bona'magihi aku kehe igo ago ma luto lu epi'ehina: Ka lu lepilunagi asaga'i kehelilo. ¹⁵ Ana'ina asaga'i bomofih komopa'agu limilina'a meha'a le'mo sibina mehilibe. Aku'i ai'a komopa'aguti tilina'a ya'ma meha'a le'mo sibina hilina'mu yabe. ¹⁶ Lenegekesatini nina bona'i ka kehelilo.

¹⁷ To ya luloto yalo asaga bona'i he'mi epoloto buto nonugu tito nominago ai'a pana'alobomagi ana fono ka'mu ma lite loka he'ahabe: Suguna ka lu epi'ahatana lu hokolo hu letobo. ¹⁸ To ai ma lu epi'ehina: Lenali hiti ana hite lenegekesa meni'igo neminafiye? To mekeheli'ahafiye? Mafi. Bomofih komopa'agu limilina'auba hiya huto meha'a le'mo sibina hilibe? ¹⁹ Ai anana nolenogomo kupa'agu limito yalo ipa'agu limiloto bu su nohabe. Hiya'a huto meha'a le'mo sibina hilibe? Ya mehilibe. To Yesu ya ligo lali asaga nose'na bati huto naluta'mu yabe. ²⁰ To Yesu ka mone hiti ma luto lu'ehibe: Bomofih komopa'aguti notina'a ya'manauba meha'a le'mo sibina hulata nohibe. ²¹⁻²² Bomofih komopa'aguti ekesa noyiginana asaga'i notina yabe. Moko lise'na, bauna ise'na, bona'i ho filise'na, a'i gumina folose'na, to komopaka hosopa ito ana'ina'mu nani'ni babu luto lilube lulata ya'ma, to foipana fato fato'i huse'na ya'ma yabe. To, bahane hose'na, kolota kolota hapa'a huse'na, siko huse'na, megeka luse'na, kugufaka limo titi huse'na, to keheli sibina huse'na, ²³ ya'mana asaga'i bomofih komopa'agu ekesa kehelilata nohina yabe. Ya'manauba komopa'aguti tito meha'a le'mo sibina hilina'mu yabe.

A'uba Yesutoga keheli ule'ale hu'ehina

Mt 15:21-28

²⁴ Yesu ya luloto, ana hepatogati he'mito buto Taiya hepa'i to Saitoni hepa'i ni'ina kapogu buto'a, nonugu tito suguna huto mino'ehibe. Ya huto suguna huto nonugu folo'ehigo yalo bona'magi kehelilago,

²⁵ to a'i mone pa'amofih komopa'agu foipa fele ti'ehina pa'i ya'ma ito'afu Yesuhi kaga nelago kehelito aitoga buto gigusa'alo lipito mino'ehina yabe. ²⁶ Ana a'mo Giliki ka nolina to Silia metogati Fonisia naga'i nohina a'i yabe. Ai Yesutoga lipito minoto, amuya moloto ma luto loka hoba hoba huto mino'ehina: Oho. Pa'nimofih komopa'agu foipa fele tito nohina kai le'mo he'mi etobo. ²⁷ Ya ligo, Yesu fi taga hu etoto ma luto lu emi'ehina: Mafi. Yagapana'magi nose'na yata'a nelenogo kalamagi alihi nenabe. Yagapana'magihi nose'na'ani be silito kalamagihi epiloto'ni bati supo hulufihe? ²⁸ To ya ligo ana a'uba ma luto lu'ehibe: Afo'ngabe, ma'naka nolataya aku'i kalamagi hita kapoluga minete nose'na letuha'a limo i'ehina'a nelata nehana yabe. ²⁹ Ya ligo, Yesu ma lu emi'ehina: Ma a'ise, kai komopakaguti keheli bati huto ya'ma kaga lu huto hatalo pakamofih komopa'aguti foipa fele le'mo he'mi'ohube. Kipakagu bati hinogo hepakaga bubo. ³⁰ Ya ligo ana a'uba hepa'aga buto neheto pa'a bati huto nebelusalo nokago bu go'ehina. Foipa fele he'mi etoto bufa hu'ehigo ya'ma pa'i bati huto nohigo bu go'ehina yabe.

Ekesa hekini lo'ehina bomofih Yesu le'mo bati hu'ehina

³¹ To yalo, Yesu Taiya hepatogati he'mito buto Saitoni hepa'i folaganugu buto muya beletoga Tekapoli kapo bege ligito buto Galili nagamito nehete'ehina.

³² Ya higo bona'magi mone ekesa hekini lo'ehina to kaga lu bati mehina bo aitoga le'mete bite ma lite Yesuhi loka hete buka ti'ahabe: Oho, ma bose. Kai kayapotu bako huletogo ya'ma bomo bati hilina'mu yabe. Enali ya lite loka he'ahabe. ³³ Ya lago, Yesu ana bomo enalitogati le'moto buto yaha'a ekesa kapogu luga luga bito, to libi'na hoto ana bomofihhi kenetufa'alo folo etoto, ³⁴ yalo kokulumagu bu go saga huto'a: Ke, luloto to ai'a ka'aguti Efata luto, lali kaguti: Hokolo hubo, luto lu'ehina. ³⁵ Ya ligo ana'asi ana bomofihhi ekesa'a hokolo higo to kenetufa naga'i i hepulu tulago kaga lu bati huto lu'ehina yabe. ³⁶ Ya higo, Yesu asaga bona'magihi ma luto lipoti epi'ehina: Lenali fato bona'magihi ya'ma hu'ohunana lu meepilo. Ai ya luto lu laga huto lu epi'ehibe. Yesu luto lu epiba epiba huto hulago, enali aku'i bite fato fato bona'i lu epiba epiba hi'ahana yabe. ³⁷ To asaga bona'magi lusi topa nehete enegelo bite ma li'ahabe: Bogiyo. Ya'ma Yesu ai asaga'na keheli bati nohina yabe. Ai ekesa hekini lo'ehina bomofihhi le'mo bati higo, kaga nokehelibe. To kaga meluse mino'ehina bomofihhi le'mo bati higo, kaga lu bati huto nolibe. Enali ya lite yege fi'ahana yabe.

8

Yesu nose'na li huto huto 4000 boana'magihi epi'ehina

Mt 15:32-39

¹ To yalo ana kanagu, silaga bona'magi Yesutoga li gehesa babu lite nehago, to nose'na'ani meni'igo Yesu ya'ma kehelito pana'alobo kehe igo ago ma lu epi'ehina: ² Ke. Nani ya'ma boana'magihi keke'i nolu epolobe. Enali nanitoga loe yagi mone yagi yegegu mine'ahana to nose'na'ani meni'ibe. ³ To nani enele'mo he'minogo, kau'na enehenogo kapogu fililana'mu yabe. To mone'amagi foto hepatogati e'ahabe. Ya'mu nani keke'i nolu epolobe. ⁴ Ya luto ligo pana'alobomagi ma lu emi'ahana: Lali ya'ma yu hepatoga nohutaya hiya'a huto nose'na lito asaga bona'i epilune? ⁵ To ya lago ai ma luto enoloka habe: Beleti nose'na lenalitoga henaki ni'ibe? To enali: 7 yabe, lu emi'ahabe.

⁶ Ya lago, ai asaga boanatoga: Meto minalo luto ka lu noepito'a, yalo ana beleti nose'na 7 liloto, Hu'mamofitoga fokehi liloto'a yaha'atu beleti li gofa huloto pana'alobomagihi epigo, enali lite bite yege yege bona'magihi gabu ite epigo ne'ahana yabe. ⁷ To ana huto lagaso fay'a'i loe'asi ni'igo, Yesu lito Hu'mamofitoga fokehi lito pana'alobomagihi: Lite bite epilo, luto lu epigo enali lite bite epi'ahabe. ⁸ To asaga'i nenete enumu higo he'mi'ahago, Yesuhi pana'alobomagi nose'na fakene hu'ehina letuha'a lite he gigte, sipi sepeke'na 7 bai toto li'ahabe. ⁹ To ana nose'na ne'ahana bona'i babu lite, 4000 boana'magi yabe. ¹⁰ Ne su helago, Yesu enele'mo he'migo hepa'aniloga bi'ahana yabe. To bi su helago, Yesu pana'alobo hiti ana'asi boti mone'agu tilete Talamanuya kapogu bifa hi'ahana yabe.

Topa hose foya bu galune lite Felosi bona'magi li'ahana

Mt 16:1-4

¹¹ Anaga bite neminago, Felosi bona'magi kehelilete'ani ete Yesuhi hiti kenasabo bilune'mu ete to ai kumu mi'i melete fi taga hi etalune'mu nehite Yesuhi nohinalo nehete loka he'ahabe: Kokulumaguti sipi lili'na topa hose'i fato fato'i liletogo lali Hu'mau kele'mo ho ti'ehina bo nohapi menohapi bu galune. ¹² Ya lite lago, Yesu komopa'agu, abo, luloto, yalo ma luto lu epi'ehina: Lenali yatai bona'i yale. Henabe lite nani fi taga hi netete, kokulumagati sipi lili'na topa hose fato fato'i liletogo bu galune lite nelabe? Ma'naka lu nolupube. Nani lenali yatai bona'magita sipi lili'na topa hose fato fato'i meli lepalalube'mu nohube. ¹³ Yesu ya luloto, enalitogati he'mito buto pana'alobo'amagi hiti botigu tite nagami muya beletoga aku'i bilune'mu nehabe.

Felosi bona'magihi hapa'animofihhi kaba hu bati hilo

Mt 16:5-12

¹⁴ To botigu bilune'mu nehite ya'ma pana'alobomagi enegekesu hago nose'na asaga'i melise beleti nose'na moneko'isi anasi lite nebago, ¹⁵ Yesu fato kaga kehelito lipoti epito ma lu'ehina: Lenali kaba hu bati hite minalo. Ya'ma Felosi bona'magihi hapa'ani to Heloti naga'i nehana bona'magihi hapa'ani mege'i memelese minete kaba hilo. Enali hapa'ani ya'ma yisiti beleti kelo kelo tilina'a legitana ni'ibe. Foipa hapa'ani ni'igo asaga bona'magihi hapa'ani le'mo sibina hulatanamo ni'ibe. ¹⁶ Ya ligo, enali kehelite: Abo. Lali beleti nose'na lito meo'ohutamolo ya linago lite ai lu emigo ai lu emigo hite nehago Yesu kehelito ma lu epi'ehina: ¹⁷⁻¹⁸ Lenali henabe lite beleti nose'na meni'ibe lite kaga nelabe? Nani yamofi kumu menolube. Ka'nimofihhi hapa'a menekeheliyife? Lenegekesa hokolo mehu'ehina ni'ifiye? To lenubutini ni'igo, bu megalune'mu nehafiye? To lenegekesa

ni'igo, mekehelilune'mu nehafiye? Nani ologosi hu'ohunanamofihito beto menehafiye?¹⁹ Nani ologo beleti nose'na 5 li gofa huto'ni 5000 bona'magi epi'ohuna yupahi letuha'a henaki sulu sulu'ya li'ahabe? Ya ligo, enali: 12 sulu sulu'ya yabe lite lu emi'ahana.²⁰ To ai ma lu epi'ehina: To ma'asi, beleti nose'na 7 li gofa huto 4000 bona'magi epi'ohuna yupahi letuha'aya henaki sepeke'na li'ahabe? Ya ligo, enali: 7 sepeke'na yabe lite lu emi'ahana.²¹ Ya lago, ai: Ana henabe lite menekehelibe? Nani beleti nose'namo'mu nekesa keheli keheli hiluna'a meni'ibe. Yesu ya luto lu epi'ehina yabe.

Bu pisi lu'ehina bomofihito Yesu le'mo bati hu'ehina

²² To yalo Yesu to pana'alobomagi hiti Betesaita hepatoga nehetite neminago, bona'magi bo mone bu pisi lu'ehina bomo Yesutoga le'mete bite: Oho. Kayapoto bako huletogobe lite buka tilago,²³ ai bu pisi lu'ehina bomofihito yapo lito, le'moto buto nohi hepatogati he'mito buto le'mo fegutoga moloto libi'na bu'alo ho folo etoto to yatu bu'alo bako hu etoto'a: Henana bu nogane luto loka hago,²⁴ ai gili huto bu go saga huloto ma lu'ehibe: Nani yatai bona'magihito yafa legi hite kapo nemalago bu nogobe.²⁵ Ya ligo, Yesu mone hiti yatu bu'alo bako higo, ai gili gili huto nohuto'a bu'a i gili huto bu go bati hu'ehina yabe.²⁶ To Yesu: Ya'ma nohi hepatoga metise nohutoka hepatoga fa'mene bufa hubo, luto ho lifi'ehina yabe.

Yesuhi Hu'mau koho lifi'ehina bo nohane Pitau lu emi'ehina

Mt 16:13-20; Lk 9:18-21

²⁷ To yalo, Yesu pana'alobo hiti'i Sisalia Filipai kapogu ni'ina hepa'mo bego bego hilune'mu nebago Yesu pana'alobo ma luto enoloka ho'ehina: Asaga bona'magi nani kumu hena ka nelabe?²⁸ Ya ligo, enali ma li'ahana: Mone'amagi Yoniunagami folose bo yabe lite nelabe. To mone'amagi Elaiya yabe lite nelabe. To mone'amagi koyapa ka lu huto huto bo moneuba aku'i ho notibe lite nelabe. Kai kumu ya lite nelana yabe.²⁹ Ya lago, ai: To lenaliya? Lenali nani kumu kaga henana lite nekehelibe? Ya'ma ya luto enoloka nohago, Pitau ma luto lu emibe: Kai Hu'mau kele'mo ho ti'ehina bo, Mesia nohane.³⁰ Ya ligo, Yesu amuya kaga lu epito ma lu epi'ehina: Lenali ana kaga nani kumu bona'magihito lu meepilo. Ya luto lu epi'ehina yabe.

Keke'i luse'nauba nugupisalo tigo fililuna'mu yabe Yesu lu'ehina

Mt 16:21-28; Lk 9:22-27

³¹ To yalo, kaga lu noepito ma lu'ehibe: Nani Kokulumaguti limi'ohuna Bomofita alihi kalana'i mele netete to baga'a hiti'na nugupisalo tinogo kofilube. To enali olopa mono bona'magi hiti sipi mono'i kaba bomagi hiti to mono ka negana bona'magi hiti enemegesa hi nimilete nahalabe. To malipu yafalo noho fililenogo'ni loeyagi moneyagi yegegu keligu minoloto'ni yalo fili'ohunaguti gololo tuto ho tito minalube.³² Yesu ya'ma huto hilina hapa'a lu hokolo hu epi'ehina yabe. To ya lulago Pitau Yesuhi suguna'i nesi'asi le'moto buto bugu ka ma luto lu emi'ehina: Ya'ma ka lege nobo. Henabe luto koho fililabe?³³ To ya noligo, Yesu i behe huto pana'alobo asaga'i bu enogoto ma luto Pitahi ka emeki'ehina: Satao, nemege'ni malube. Kai Hu'mamofitoga keheli emito memonano. Kai melugu bona'magihito kehelise'na'ani lito nominane.

³⁴ Yalo Yesu pana'alobo hiti asaga bona'magi hiti kehe igo ago ma lu epi'ehina: Nemege'i malalube'mu nohina bouba ma huto minalibe. Ai hapa'amu'i: Nemetahana meni'ibe luto he'miloto malipu li kofiloto'a nemege'i bati huto malalina'mu yabe.³⁵ To bo moneuba meha'a li pili koto minalina bomofi ai meha'a fenene hilibe. To bo moneuba nani kumu luto to ka lamana'a kumu luto meha'a nimilina bomofi, ai meha'a minoba minoba hilina'mu yabe.³⁶⁻³⁷ To bouba hena mina'a he'mito meha'a aku'i lilina ni'ibe? Mone meni'ibe. Yogo fe'nohi asaga'i ya'ma melugu ni'inana li laga ilenogo, to meha'a fenene higo bati huto minalifihito? O'e. Ya huto meni'ibe.³⁸ To bo moneubafi ya'ma ka mekehelise foipa nehana kanagu nani kumu to ka'nimu megesa hu nimilenogo, nani Kokulumaguti limi'ohuna Bomofita, alihi ana huto nemegesa hu emito minalube. Nani alihi afo'nifu nele'mo bati hulenogo to fana meha'ni besa lago nohuto'ni to hetofa agelomagi hiti aluna kanagu nani ana bo'mu nemegesa hu emito minalube. Yesu ya luto lu epi'ehina yabe.

9

¹ To Yesu ka mone hiti ma lu epi'ehina: Lusiga lu nolepube. Alihi Hu'mau ai kapo'a amuya hiti le'mo huto hilina kanagu ya'ma bona'i yatai malo nehana'a mone'amagi enali mefilise nehite bu galana'mu yabe. Yesu ya lu'ehina yabe.

Yesuhi gufa'alo sipi fana to eto'ehina

Mt 17:1-13; Lk 9:28-36

² To yalo, loeyagi loeyagi loeyagi yege yupahi su holago, Yesu Pitanogo Yemesinogo Yonigihine enele'moto buto sipi kosagu tito'a, anaga enubu'anilo gufa'a gulu foto besa lago yege fise'na huto mino'ehibe. ³ To kata'a ana huto besa lago lusi koholina lolo hu'ehibe. Melugu bona'magi kata okala henogo ya suhi huto koholina lolo menohibe. Lusi koholina gofa huto lolo hu'ehina yabe. ⁴ To Yesu ya huto yege fise'na lolo nohigo, koyapa bomale'i Elaiya hiti Mose hiti enubulo huto hite'atiti Yesu hiti kaga lite nehago bu ge'ahabe. ⁵ To Pitau Yesuhi ma lu emi'ehina: Oho, babafio. Lali ma hepatoga bati huto nominone. Lali yege goli nohi loe yagi mone yagi gilune. Kaika mone Mosehi mone Elaiyahi mone ya huto gilenogo nokebesifiye? ⁶ Enali pana'alobomagi enelesa gofa ligo, Pitau koli nohuto hena ka lilube, luto ekesa kehelito ana ka lu'ehibe. ⁷ To yalo enalitoga sopohi gilago sponuguti nogo moloto ma lu'ehina: Ya'ma bo nani'ni pana'ni nohibe. Nigi moneko pana'ni nibita hu'ehina pana'ni nohinagi ka'a kehelilo. ⁸ Ya ligo, enali bu ge saga hite'ani fato bomale'i felefa ha'igo, Yesu ai'asigo nohigo bu ge'ahana yabe.

⁹ To alihi kosaloti nelimigo, Yesu amuya ka lu epito ma luto ka epeki'ehina: Lenali yatai bu ge'ahanana bona'magihi lu meepilo. Alihi nani, Kokulumaguti limi'ohuna Bomofita filii'ohunaguti ho notinogo'ni bati hite ka lu epilabe. ¹⁰ Ya ligo, enali kehelite ka lu meepise minete'ani, suguna hite enegekesa yigiba yigiba hite mine'ahabe. Ai filii'ehinaguti ho tilube luto nolina kumofihhi hapa'a henana ni'ibe lite enegekesa kehelite ai loka hago ai loka hago hite mine'ahana yabe. ¹¹ To Yesuhi ma lite loka he'ahabe: Enali mono ka negana bona'magi Elaiya yata'a olenogo yabe lite nelana ka henabe lite ya nelabe? ¹² Ya lago, ai ka'anilo nona'a ma lu epi'ehina: Ma'naka. Elaiya yata'a oloto asaga'na le'mo bati hilibe luto mono kagu akeye'ahana ni'ibe. To Kokulumaguti limilina Bomomu'i henana keye'ahana ni'ibe? Ai kumu ma lite li'ahanamo ni'ina: Bona'magi enemegesa hi emite luna lana asaga'i hi etelenogo gabu'a sipina gilina'mu yabe. Ai kumu ya luto mono fayanugu keye'ahanamo ni'ibe. ¹³ To nani ma luto lu lepilugi kehelii'ehilo. Elaiya ao su hu'ehinagihe. To olago, enali sibi suhi asaga'na hi ete'ahabe. Asaga'na enegekesa yigi'ahanamofihhi suhi ya'ma hi ete'ahana yabe. Mono kalugu ana hi etalabe luto koyapa koyo'ehina ni'ibe. Ai kumu koyo'ehina ka asaga'i ahuto hu'ehina yabe. Yesu ya luto lu epi'ehina yabe.

Yesu mone pana'mofihhi komopa'aguti foipa fele le'mo he'mi'ehina

Mt 17:14-21; Lk 9:37-43

¹⁴ To alihi enali limite bite asaga pana'alobomagi nehanaga nehetite, babu bona'magi enalitoga ete li gehesa nehago mono ka negana bona'magi enali hiti kenasabo nebigo bu ge'ahana yabe. ¹⁵ To nehetigo, asaga bona'magi Yesuhi bu negete'ani yege fite aitoga hololu lite bite be tigi'ahabe. ¹⁶ To Yesu pana'alobo'amagihi ma luto enoloka ho'ehina: Lenali enali hiti hena ka lite mine'ahabe? ¹⁷ To bo moneuba, li gehesa nehanaguti, ma luto lu emi'ehina: Oho, Babafio. Nani pana'nimo foipa fele komopa'agu nohigo, ka meluse nominabe. ¹⁸ To fato fato yupapogu feleuba ekesalo i hekini lolago, ai kana fu tito libi'na goya goya nohuto to бага yogo'a heni sala nokoto to gufa'a kesepu kesepu ilata nohibe. To nani ana pana'ni kaitoga le'moto bilube'mu nohuto'ni ya'ma pana'aloboka, lenali le'mo he'mi etalo luto enoloka nomamo enali le'mo bati mehi etese mine'ahana yabe. ¹⁹ Ya ligo, ai ma luto lu epi'ehina: Abo. Lenali yatai bona'i nanitoga lenemehi mebina bona'i nehabe. Nani lenalitoga henaki yupahi minelenogomo nanitoga lenemehuba bilibe? To henaki yupahi lenegeba huleno'ga ka kehelilabe? Ana pana'mo nanitoga le'mete alo. ²⁰ Ya ligo, enali ana pana'mo aitoga le'mete ago, ana feleuba Yesuhi bu nogoto'a pana'i kalake nohago melugu kanafu tito nokoto kese kese noito, libi'na goya goya huto ko'ehibe. ²¹ To Yesu ana pana'mofihhi afo'afihhi ma luto loka ho'ehina: Panaka henaki kanagu ya huto mino'ehibe? To afo'afu: Koyapasana, lagaso'asi nohinati ya suhi lu'ehibe. ²² Ya huto minoba minoba nohigo ana feleuba pana'nimofihhi halube'mu fato fato yupahi logogu le'mo laki hu'ehina yabe. To fato fato yupahi nagami hefunugu le'mo nofu tu'ehina. To kaiya le'ehe'malatamo kehelii bati nohapiye? To kai kehelii bati hulotoka keke'i nolu le'etotoka le'ehe'mobo. ²³ Ya ligo, Yesu ma lu emi'ehina: Kai henabe luto kehelii bati nohapiye luto noloka hane? Nanitoga kehelii ule'ale huto komopa'a nimumilina bouba asaga'na bati huto li huto hilina'mu yabe. ²⁴ To pana'mofihhi afo'afu ana'asi sipi nogo moloto ma luto lu emi'ehina: Babafio. Kaitoga kehelii ule'ale nohube. Aku'i mone kehelii sibina nohunagi, nehe'mobo.

²⁵ Ya ligo asaga bona'magi hololu lite hetegete neago, Yesu bu enogoto foipa felemofihhi ma luto ka emeki'ehina: Kai foipa fele yale. Ekesa'a бага'a i hekini lo'ahata fele yale. Ma pana'mofihhi komopa'aguti he'mi etoto bufa hulotoka aku'i aitoga meobo. He'mi etoto bubo'ma. ²⁶ Ya ligo ana feleuba sipi nogo moloto pana'i kalake gofana huto ho etoto he'mi etoto bufa hulago, ana pana'i filii'ehina legi huto minabe. To asaga bona'magi bu

gete: Afilifa hu'ehibe lite li'ahana. ²⁷ To Yesu buto yato lito le'mo saga higo, ana pana'i ho tito bati'na mino'ehina yabe.

²⁸ To alihi Yesu nonugu tilago pana'aloboa'magi suguna hite ma lite loka he'ahana: Lali ana felemofihhi he'mi etaluta henabe luto bati mehu'ohune? ²⁹ To ai ma luto lu epi'ehina: Ya'mana felemo amuya kene'i nohina yabe. Lenali fa'mene le'mo he'milana meni'ibe. Hu'mamofitoga yata'a nunumu hite loka helete alihi bati hite le'mo he'milana'mu yabe.

Yesu fililina ka mone hiti lu epi'ehina

Mt 17:22-23; Lk 9:43-45

³⁰ To enali ana hepatogati he'mite bite Galili kapogu kapo melete bi'ahabe. To Yesu: Nani kumu bona'magi kehelilana laga'ni menebesibe luto ligo suguna'i bi'ahabe. Ai pana'aloba kaga lu epito nohigo suguna'i bi'ahana yabe. ³¹ To ai ma luto kaga lu epi'ehina: Bona'magi alihi nani Kokulumaguti limi'ohuna Bomofita nele'mete bite nahalabe. To nehe fililenogo'ni loeyagi moneyagi yegegu keligu minoloto'ni aku'i ho tilube. ³² Ya ligo, enali ya'ma ka'a enelepise'namofihhi mekehelise nehanati to aku'i enelesa'ani ligo hapa'a loka mehese mine'ahana yabe.

Kiyi'afu ai sipi bo minalibe?

Mt 18:1-5; Lk 9:46-48

³³ Bite bite Kapaneami hepatoga nehetigo Yesu nonugu tito nominoto'a pana'aloba ma luto enoloka habe: Lali kapogu noototi lenali henabe kaga lite kenasabo bite mine'ahabe? ³⁴ To enali kaga melise mine'ahana. Hena'mube? Enali kapogu neete ya'ma folagaha'anigu kiyi'afu sipi bo minalibe lite kenasabo bite mine'ahana yabe. To ya'mu enelesa'ani ligo, ka melise mine'ahabe. ³⁵ Ya hago Yesu komopa'atu keheliloto meto minoto'a pana'aloba'a 12 magi kehe igo ago ma lu epi'ehina: Kibina bouba fa'menena'mu kibina bo lolo nohifihhe? O'e. Ai yata'a fa'mene bo nohuto asaga bona'magihi koko hu epoloto alihi kibina bo lolo nohibe. ³⁶ Ya luloto, lagaso yagapana'i mone le'mo saga huto enali folagaha'anigu le'mo ho tito nu kiloto nohuto ma lu epi'ehina: ³⁷ Bo moneuba nani kumu luto ya'ma yagapana'magihi mone'a be tigitto le'moto gulu hilina bouba ai ana huto nebe notigibe. To nani nebe tigilina bouba ai ana huto noho lifi'ehina bo Hu'mau ana huto be notigibe. Yesu ya luto lu epi'ehibe.

Fatehatini lolo mehilina bouba lenalalutinifu nohilibe

Lk 9:49-50

³⁸ To Yoniu ma lu emi'ehina: Babafio. Laliya, bo moneuba kigika hoto foipa fele enele'mo nohe'migo bu gototi: Ya mehobo luto lu laga hu eto'ohuta yabe. Ai lali lemege'i menomalana bo nohinagihe. ³⁹ Ya ligo, Yesu ma luto lu emi'ehina: O'e, ya luto lu laga mehu etobo. Boubafi nigi'ni hoto hetofa suhi topa hose suhi hulata bouba ai aku'i mele'isi nemegeka melilina'mu yabe. ⁴⁰ Lalitoga megesa hu melimilina bouba lalitoga nominana bo nohibe. ⁴¹ Lusiga lu nolepugi kehelihilo. Bo moneubafi moneuba lenali Kilisitohi naga'i nehana kumu luto nagami'i mone nesi'asi lepinogo, Hu'mau alihi nona'a hetofana'a emilibe. Nani bona'ni nagami epi'ahatalo yabe luto mina'a emilibe. Yesu ya lu'ehibe.

Mi'mi huse'nauba foipana li huto nohibe

Mt 18:6-9; Lk 17:1-2

⁴² To ka mone hiti ma luto lu epi'ehina: Aku'i bo moneubafi moneuba ya'ma lagaso yagapana mone le'mo foipa hulenogomo, Hu'mau ana bomofihhi gofana huto ka emekiloto osahi emilina'mu yabe. Ana bomofihhi lubaha'alo efa kosa sipina nagatu mu tifilete to sipi hefupogu le'mo he'mi ete'ahatita bati hitita'mu yabe. Hu'mau lusina huto halina ni'ibe. ⁴³⁻⁴⁴ To ya huto ni'igo, kayapotu foipana huse bo nohapi, ana kayapo laga hu he'mibo. Kayahi laga luga hiti ni'igo logo loba loba huto mesobose hepatoga bilata bati mehu'ehibe. To kayahi mone kegi'a meni'inogo Hu'mamofihhi kapogu tito minoba minoba hilata ya bati huto ni'ibe. ⁴⁵⁻⁴⁶ To ana huto kigitu foipana huse bo nohapi, ana kigigusaka laga hu he'mibo. Kigi luga luga hiti nohuto logo loba loba huto mesobose hepatoga bilata bati mehu'ehibe. To kigigusa mone kegi'a meni'inogo Hu'mamofihhi kapogu tito minoba minoba hilata, ya bati huto ni'ibe. ⁴⁷ To kubuloti foipana huse bo nohapi, ana kubu li buyu hu he'mibo. Kubuka laga luga hiti nohuto logo mesobose hepatoga bilata bati mehu'ehibe. To kubuka mone kegi'a meni'inogo Hu'mamofihhi kapogu tito minoba minoba hilata, ya bati huto ni'ibe. ⁴⁸ Ya'ma logo hepatogaya logo'a mesobose loba loba huto nolago anaga bilana bona'magihi enugufa'ani pata siba siba nohigo sigifa'magi enugufa neba neba hite nelabe.

⁴⁹ To anaga bilana bona'magihi enugufa'anilo, lali nose'nagu hege kusu kusu tito nohuta suhi huto, anaga enugufalo logomo kusu kusu tito lalibe. Yesu ya luto lipoti

epi'ehina yabe. ⁵⁰ To ka mone hiti ma luto lu epi'ehina: Hegemoya hetofa nose'na ni'ibe. Aku'i ekesa'a meni'igo, bati menohibe. Ekesa'a meni'inogomo lali hiya'a huto le'mo bati hilune? Le'mo bati hiluta'a meni'ibe. To lenaliya hetofa hege legi hite minete sibina mehise bati hite minalo. Lenali koguna ite minalo. Yesu ya luto lu epi'ehina yabe.

10

Bouba liha'a le'mo he'milina ka Yesu lu'ehina

Mt 19:1-12; Lk 16:18

¹ Yalo Yesu to pana'alobomagi anagati he'mite bite Yutia kapogu bite'ani to Yotani nagami muya beletoga ni'ina kapogu bi'ahabe. To anagu babu bona'magi Yesutoga ete li gehesa nehago ai mone yupahi hiti kaga lu epilata huto mino'ehibe. Ai hapa'a ya huto ni'ina yabe.

² To Felosi bona'magi ai'i fi taga hi etalune'mu nehite ete ma lite loka he'ahana: Ma bose. Bo moneuba liha'a le'mo he'milina'a ya'ma bati hu'ehifi bati mehu'ehibe. Kai lu limibo. ³ Ya lite lago ai ma luto lu epibe: Moseu hena ka luto koyo'ehina nekehelifiye?

⁴ To anaga ma lite lu emi'ahana: Moseu ma luto lu'ehina: Bo moneuba liha'a le'mo he'milube'ma nohuto ai yata'a fayahi mone goto emiloto yalo le'mo he'milina'mu yabe.

Moseu ya luto koyo'ehina yabe. ⁵ To ya lago, Yesu ma luto lu epi'ehina: Moseu lenali komopatini efahi fi'ehina bo nehago keheli'ohuto'a ana ka luto koyo'ehina yabe. ⁶ To koyapa Hu'mau asaga'na hapi fito li huto hu'ehina kanagu ai ma lu'ehina: *Bo hiti a'i hiti li huto hu'ehina yabe.*

⁷ To yalo ai ma luto lu'ehina: *Bouba ito'afinogo afo'afinogo he'mi etototo liha'a nohinalo buto minalibe.* ⁸ To anaga bigo, etali li nupa hite minete kogunale loto hite minala'ibe. Hu'mau ya luto lu molo'ehigo, ya'mu etali alobole loe bonate meminese moneko bona'i minala'ina ni'ibe. ⁹ To ya higo, Hu'mau le'mo nupa hu'ehina alobole, lenali bona'magi loko mehi etatalo. Yesu ka'anilo ya luto lu'ehina.

¹⁰ To alihi nonugu tite neminete, pana'alobomagi ana kaga'mu loka he'ahabe. ¹¹ To ai ma luto lu epi'ehina: Bouba liha'a le'mo he'miloto to fato a'i lilina bouba, ai gumina nofalabe. ¹² To ana huto, a'uba baha'a he'meto fato bolo bilina a'uba, ai ana huto gumina nofalabe. Ya'ma suhi sigimi hilata nehana yabe.

Yesu yagapana'i lusa gi epolo'ehina

Mt 19:13-15; Lk 18:15-17

¹³ To yalo, bona'magi yagapana'ani aitoga enele'mete ete Yesu bako hu epoloto enunu kito lusa gi epalalibe lite enele'mete neago, pana'alobo'amagi ka epekite lu laga hi'ahabe.

¹⁴ To ya hago, Yesu hu enogoto keheliloto pana'alobo'a sipi ka epekito ma lu epi'ehina: O'e. Ya mehilo. Lagaso yagapana'magi nanitoga bati hite alana'mu yabe. Lu laga mehilo. Yagapana'i suhi hite nemina bona'magi Hu'mamofihhi kapogu tilana'mu yabe. Lusiga lu nolepube. ¹⁵ Bo moneubafi moneuba lagaso yagapana'mofihhi suhi huto Hu'mamofitoga agoya hu emilina bouba, ai Hu'mamofihhi kapogu tilina'mu yabe. To bo moneubafi moneuba lagaso yagapana'mofihhi suhi huto Hu'mamofitoga agoya hu meemilina bouba, ai Hu'mamofihhi kapogu metilina'mu yabe. ¹⁶ Yesu ya luloto, yagapana'magi enunu kito yapo enugufalo li moloto bebe sana ka lu epito mino'ehina.

Yogo fe'nohi babu luto li nupa hu'ehina bomofihhi ka'a

Mt 19:16-30; Lk 18:18-30

¹⁷ To alihi Yesu kapo malalube'mu nohigo, bo moneuba hololu luto oto aitoga lahupa nohi fito ma luto loka ho'ehina: Oho afo'nigabe. Bati bo nohane. Nani hena'ni hulenogo'ni nemehuba minoba minoba hilibe? Lu nimibo. ¹⁸ Ya ligo, Yesu ma luto lu emi'ehina: Kai nani kumu henabe luto bati bo nohane luto nolane? Asaga bona'magi bati bo menehana yabe. Hu'mau ai'asigo bati bo nohina yabe. ¹⁹ To Moseu keya ka lu'ehina ka'a asaga'i kai keheli'ahata ni'ibe. Mone: *Kai bona'i ho mefilibo*, nolibe. To mone: *A'i gumina mefolobo*, nolibe. To mone: *Gumina melibo*, nolibe. To mone: *Ka foya nelinogo kai faga faga melubo*. To mone: *Soya ka luto fe'nohi melibo*. To mone: *Itokafinogo afokafinogo kaga'attiti keheli etimibo*. Ya'ma keya ka kai akeheli'ahata ni'ibe.

²⁰ To ya ligo, ana bouba ma luto lu emi'ehina: Oho, afo'nigabe. Ya'ma keya ka asaga'i lagaso'asi minona kanaguti kehelito mege'i mololata nohuna yabe. ²¹ Ya ligo, Yesu ai'i bu goto minoto ginaga nofigo ma luto lu emi'ehina: Kaika hapaka moneko'isi mehu'ahatana ni'ibe. Kai buto fe'nohakaloti'i mina'a lilotoka ito buto enumuhi menina bona'magihi epiletogomo Hu'mau kokulumaga kemetahanaka yege yege'na molo ketalina'mu yabe. To ya'ma hulotoka oto nemege'i molobo. ²² Ya ligo, ana bouba keheliloto li pisigito mino'ehibe. Hena'mube? Ai'a fe'noha'a babu luto ni'igo kehelito komopa'a keta higo li pisigiloto nohinagati bufa hu'ehina yabe.

²³ Ya higo, Yesu bu goto bona'i bu go beloto pana'alobomagihhi ma luto lu epi'ehina: Ke. Yogo fe'noho bona'magi Hu'mamofihhi kapogu tilana keta gofa nohibe. ²⁴ Ya ligo, pana'alobomagi ka'amui topa hete: Abo. Keta hina ka nolibe lite ai lu eminogo ai lu eminogo hite nehago Yesu ka mone hiti ma luto lu epi'ehina: Pana'alobon'ise. Enali yogo fe'nohi enemetahana'ani ni'ina bona'magi Hu'mamofihhi kapogu tilana keta gofa nohibe. ²⁵ Kameli yagauba neka hokolo kapo'agu kikipa ho'ehina'a fa'mene bati huto bilifiye? O'e. Amuya moloto fito foloto bilina'mu yabe. To ana huto fe'noha'a silaga'i ni'ina bouba Hu'mamofihhi kapogu tilana keta gofa hu'ehina yabe. ²⁶ Ya ligo enali lusina hite topa hete ma lite lu emi'ahana: Yahi, hiya bona'magi Hu'mamofihhi kapogu tilabe? Kiyi'afu bati hinogo Hu'mau buto bilina ni'ibe? ²⁷ Ya lago Yesu enali enamapahi fito ma luto lu epi'ehina: Bona'magi lolo mehilana'a huto ni'ibe. To Hu'mau ai bati nohuto enehe'malina'a huto ni'ibe. Ma melugu bona'magi lolo hilana'a keta hilina asaga'namofihhi enali lolo mehilana'mu yabe. Hu'mau ai amuya'a hiti bouba keta'a hiti'namofihhi lolo hilina'mu yabe.

²⁸ Ya ligo Pitau: Laliya nasana asaga'nati he'mitoti kemege'i moloto o'ohuta yabe, luto noligo Yesu ma luto lu'ehina: ²⁹⁻³⁰ O'yo, to lusiga lu nolepunagi kehelilo. Bo moneubafi moneuba nani kumu luto to ka lamana'amofi kumu luto nasana'a he'milina bouba fa'mene minalifihe? O'e. Nani kumu to ka'nimu luto hepa'agati to me'agati he'mito, to gonamu tamu'amagi etali'agi afo'agi ito'agi he'mi epalalina bouba ai yatai ma melugu nohuto'a, to bona'magi kalana'i nehi etago nohuto'a ai asaga'na lilibe. Hepa'a hiti, me'a hiti, gonamu tamu'a hiti etali'agi hiti ito'agi hiti yagapana'a hiti yege yege'na lilibe. Yatai ma melugu nohuto lilina'mu yabe. To alihi yupahi, kokulumagu mino kosaba huse'na liloto to minoba minoba hilina'mu yabe. ³¹ To yatai sipi bo nehana'amagi mone'a aku'i alihi fa'mene bo minalabe. To yatai fa'mene bo nehana'amagi mone'a enali alihi sipi bo minalabe. Yesu ya luto lu epi'ehina yabe.

Yesu fililnamofihhi ka'a mone hiti lu'ehina

Mt 20:17-19; Lk 18:31-34

³² To alihi, enali Yelusale hepatoga bilune'mu nehite kapo melete'ani to Yesu kohe toto nobigo pana'alobo'amagi enuluhaya bigo kapo nebago to enali enemege'i melete nebana boana'magi koli hite bi'ahabe. ³³ To Yesu pana'alobo'a 12 magihhi enele'moto buto'a, bona'magi alihi hi etalana ka hapi fito lu epito ma lu epi'ehina: Bu galo. Lali Yelusale hepatoga notubune. To anaga sipi mono bomagi to mono ka negana bomagi hiti enali Kokulumaguti limi'ehina Bomofihhi ka foya li etelete fisa ilana'mu yabe. Ya hilete le'mete bite fegutoga bona'magitoga he'mi etalana'mu yabe. ³⁴ To enali kiya hi etete to gufa'alo libi'na hetete osahi emite yalo ho fililabe. Filifa huloto loeyagi moneyagi yege yupahi keligu minoloto, yalo aku'i ho tilina'mu yabe, luto Yesu ai'a kumu ya luto lu epi'ehina yabe.

Yemesiugo Yoniugo etali kaba bole minalu'ibe'mu li'aha'ina

Mt 20:20-28

³⁵ To Yesu ya ka noligo, Sepetihi pana'amale'i Yemesigi Yonigi aitoga ete ma lite lu emi'aha'ina: Afoti'agase. Le'ali yatai koloka halu'ina'a kai o'e meluse le'emibo. ³⁶ To ai: Henana hu letetalube? Henana noloka hala'ibe, luto lu etimigo, ³⁷ etali ma lu emi'aha'ina: Alihi Hu'mau sipi bo kele'mo ho tilenogo le'ali sogakalo lamagakalo luga luga minalu'ina bati hilifiye? ³⁸ Ya nela'igo Yesu ma lu etimi'ehina: Letali noloka ha'inamofihhi mekefihhi'aha'ibe. Nani ekesa'a nagami'i naluna legitana huto hu netalina ni'igi letaliba ana konugutiba bati hite nala'ina ni'ifiye? To nani alihi nugupisalo keta hina nasana kofiluna'a letugupisalo tilenogo letaliba bati hite kofila'ina ni'ifiye? Ya ligo, etali: Le'ali bati huto kofilu'ibe lite li'aha'ina. ³⁹ Ya la'igo Yesu ma luto lu etimi'ehina: Ma'naka. Letali ya'ma nagami konuguti nala'ina'mu yabe. To ana nani nugupisalo alihi tilina'a letali ana hite kofila'ina'mu yabe. ⁴⁰ To ya'ma lamaga'nigago soga'nigago minala'inamofihhi ya'ma nani foya'ni meni'ibe. Afo'nifu, Hu'mau ai le'mo bati hu etoto'ehina bomale'i luga luga'ni minala'ibe. Yesu ya lu etimi'ehina yabe.

⁴¹ To fato pana'alobo'a 10 magi ya'ma ka kehelite Yemesihi Yonihhi sipi ka etemek-ilune'mu nehago, ⁴² Yesu enali kehe igo ago ma luto lu epi'ehina: Lenali fato bona'magihhi hapa'ani kehelih'ahana yabe. Enali kibina bo'animagi kaba bo'animagi huto hata hite enugufa limo titi hite ka epekiba epekiba hite neminana yabe. ⁴³ To lenali ana suhi hite meminalabe. Lenalitoga sipi botini lolo hilina bouba ai lili'na bonatini nohilibe. ⁴⁴ To kibina botini lolo hilina bouba ai kele kele panatini nohilibe. Lenali hapatini ya huto minalibe. ⁴⁵ To Kokulumaguti limi'ehina Bo ai henabe luto melugu noabe? Ai asaga bona'magi kele kele'i hi eminogo kibina bo'ani minalube luto o'ehifiye? O'e. Ai kele kele'i hu epalalube luto to enehe'malube luto o'ehina yabe. To bona'magi ai'i he fililenogo

gufa'aloti'i silaga bona'i foipanaguti mina fito pa so epalalube luto o'ehina yabe. Yesu ya luto lu epi'ehina yabe.

*Bu pisi lu'ehina bo Batimeusi Yesu le'mo bati hu'ehina
Mt 20:29-34; Lk 18:35-43*

⁴⁶ To enali bite Yeliko hepatoga nehetite mine'ahabe. To ana hepatogati, Yesu pana'alobo'amagi hiti babu bona'magi hiti he'mite bite nebago bu pisi lu'ehina bouba gi'a Batimeusi, Timeusihi pana'a yagi, ana bouba me kapo beletoga'a minoto bona'i ukimi ukimi huto mino'ehibe. ⁴⁷ Ya huto minoto'a bona'magi: Ya'ma Nasaete hepalo bo Yesu noabe lite nelago, ai keheliloto ma luto kehe iba iba huto mino'ehina: Akae. Akae. Yesuo. Kai Tebitihi naga'i yale. Keke'i lu netobo. ⁴⁸ Ya ligo, asaga bona'magi: He'mibo. Lege'nobo, lite ka emekigo ai aku'i sipi nogo moloto amuya moloto ma luto kehe iba iba hu'ehina: Oho. Tebitihi naga'i yale. Keke'i lu netobo. ⁴⁹ Ya luto luba luba higo, Yesu keheliloto'a kapogu he'mito buto: Ana bo eno, luto lu epigo enali bu pisi lu'ehina bomofihite kehe ite ma li'ahana: Ma bo yale. Kokoheki lubo. Kai kumu kehe noinagi ho tito aitoga bubo. ⁵⁰ Ya lago, ana bouba gutalafa'a he'miloto topa hoto hololu luto Yesutoga buto neheti'ehina. ⁵¹ Ya higo, Yesu ma luto loka ho'ehina: Nani henana hu ketalube? To bu pisi lu'ehina bouba ma luto lu emi'ehina: Oho. Babafio. Nubu'ni li bati hu netoletogo aku'i bu goto minalube. ⁵² To Yesu ma lu emi'ehina: Kai nanitoga keheli ule'ale nohatalo'i kele'mo bati nohunagihe. Ya hugo hepakaga bati huto bubo. Ya ligo, ana'asi bu'a bati higo bu goto Yesuhi mege'i moloto kapo molo'ehina yabe.

11

*Yesu sipi bo legi huto Yelusale hepalogu ti'ehina
Mt 21:1-11; Lk 19:28-40; Yn 12:12-19*

¹ To enali Yelusale hepa'i lebato bite Oliba kosalo tite, hepa'i mone gi'a Betani, bege ligite bite mone hepatoga gi'a Betefasi, anaga neheti'ahabe. ² To Yesu pana'alobo'a loemo ho liflube'mu nohuto ma luto lu etimi'ehina: Letali miya ni'ina hepatoga bite tilete bihu kasaha'asilo toki yaga naga i'ahana gulu hete nanitoga le'mete aliyo. Ana toki yaga kosaba yaga yagi, bona'i megesalo meti'ahana ni'ibe. Ana toki yagamo le'mete aliyo. ³ To bo moneubafi moneuba: Henabe lite neli'ibe luto letoloka nehenogomo letali ma lite li epiliyo: Kibina bouba kehe noinagihe. To aku alihi le'oho lifinogo le'moto alu'ina'mu yabe. Letali ya lite li epiliyo. To enali mele'isi kehelite ana toki yaga nanitoga ho lifilabe. ⁴ Yesu ya ligo, etali kehelilote bite ana hepalogu tite, to kugumalago nohi kasito toki yaga mone naga i'ahago, ⁵ bu gete gulu hete le'mete neba'igo anaga neminana bomagi bu gete: Henabe lite toki yaga gulu hete le'mete neba'ibe, lite lago, ⁶ etali Yesu lu etimi'ehina ka nona'a lu epi'igo enali kehelite: Ana, le'mete biliyo, lite li'ahana yabe. ⁷ Bite toki yaga Yesu nohinalo le'mete ba'igo enali megesa'alo naku'ani lu malago Yesu analo tito minoto kapogu bu'ehibe. ⁸ To babu bona'i mone'amagi naku'ani kapogu li malago, to mone'amagi kifiguti yafa haya hetigite lite ete kapomolo tili tele hilete li melela melela hite mine'ahana. ⁹⁻¹⁰ To kohe tete bi'ahana bona'magi to mege'i bi'ahana bona'magi hiti bite kanipo fite ma lite fokehi li'ahana: Bogiyo. Fokehi lilo. Hu'mamofitogati kibina boti noabe. Ai kumu fokehi lilo. Oho. Afotifi Tebitihi naga'i noabe. Kibina bo ho tito minalana kana ahuto hibe. Anana'mu fokehi lilo. Hu'mamofi kumu fokehi gofa lilo.

¹¹ Ya lite nelago, Yesu Yelusale hepatoga nehetito tito buto sipi mono nonugu ti'ehibe. Tito ana nonugu ni'ananamofihite asaga'i bu go beloloto to sinihi gigo, ai i behe huto anaguti he'mito buto pana'alobo'a 12 magi hiti bite Betani hepatoga nehetite mine'ahabe.

*Yesu sifehi yafa gumi'i ho'ehina
Mt 21:18-19*

¹² Kelete etepo, Betani hepatogati he'mite nebago Yesu kau'na hago, ¹³ to sifehi yafa mone haya'a hesi'ehigo foto'i bu goto: Legeya ho'ehilibe, luto anaga bu'ehibe. Buto bu goto to legeya'a halina yupahi meo'ehigo ya'mu legeya meho'ehina haya'a anasi ni'igo bu go'ehina yabe. ¹⁴ Bu goto ma lu'ehina: Abo. Ma yafa yale. Bona'magi alihi kanagu legeya'aka ligite menalabe. To ya noligo pana'alobo'amagi ka'a keheli'ahana yabe.

*Yesu sipi mono nonugu ti'ehina
Mt 21:12-17; Lk 19:45-48; Yn 2:13-22*

¹⁵ To bite alihi Yelusale hepatoga nehetigo, Yesu sipi mono nonugu tiloto bu goto ipaluga logo bigo ma hu'ehina. Mono nonugu bisinisi melete mina'a lilata hite neminana bona'magihi ana nonuguti enele'mo tufago bi'ahabe. To efahi senisi hila bona'magihi hita'ani li gelehe hu he'migo, efaha'ani tili tele hu'ehibe. To namaloti'i mina'a lilata hite neminana bona'magihi nebelusa'ani li gelehe hu he'mi'ehibe. ¹⁶ To mono nonugu

koko kapo'ani nemalana bona'magi lu laga huto kapo hekini lo'ehibe. ¹⁷ To asaga bona'i ma luto kaga lu epi'ehina: Hu'mamofihhi kagu henabe luto koyo'ehina ni'ibe? Ma luto koyo'ehina: *Nani noha'nigu asaga bona'i noto noto bona'i enali nunumu hite minalabe. Ya'mu nunumu nopo yabe lite gi halabe.*

Ya luto koyo'ehina ni'inagi, aku lenaliya ana nonugu efahi gumina nelina yabe. Ya nehago guminalo nohi alolo hu'ehina yabe, Yesu ya luto ka epeki'ehina.

¹⁸ To ya higo, olopa mono bomagi to mono ka negana enali ya hu'ehina'mu'i kehelite yalo Yesuhi he fililana kapo'a sa sa hi'ahabe. To silaga bona'magi Yesuhi kaga'amu fokehi lite nehago yamofihhi enali ai kumu koli hite ho mefilise fa'mene mine'ahana.

¹⁹ To utehi noligo, Yesugi ana olopa hepatogati he'mite bite kifi hepalluga ke'ahabe.

Sifehi yafa hosopa i'ehinamofihhi hapa'a

Mt 21:20-22

²⁰ To etehi folugu'i neete sifehi yafa haya'a hiti lufusa'a hiti asaga'i lo hosopa ito lo i pigi'ehigo bu ge'ahabe. ²¹ To Pitau bu goto Yesuhi ka'a beto huto ma lu'ehina: Oho. Afo'nigabe. Bu gobo. Sifehi yafamo kai gumi'i ho'ahatogo alo i pigi'ehina yabe. ²² Ya ligo Yesu ma luto lu epi'ehina: O'yo, Hu'ma amuya bo nohinamofitoga kehelu ule'ale hite minalo. ²³ Lusiga lu nolepube. Lenali bo moneubafi moneuba mana kosamofihhi ka emekito: Managati he'mito buto sipi nagamilugu folobo, luto noluto to komopa'agu ekesa loe lae mehuse ma'naka luto huto hilibe luto kehelu ule'ale hinogo, Hu'mau ka'a kehelito anana hu etalina'mu yabe. ²⁴ Ya'mu nani kaga lu nolepunagi kehelu'ehilo. Kai Hu'mamofitoga nunumu huto ana'ina loka nohotoka, to komopakagu: Hu netalibe luto lama'naka kehelu ule'ale huto ya huletogo Hu'mau ai lolo hu ketalina'mu yabe. ²⁵ To numuna hilube'mu nohutoka to bo moneuba koyapa sibina mone hu keto'ehina'a ni'inogoto kai ya'ma hu'ehinana komopakaguti li he'miloto komopaka fulu hino. Ya nohutoka numuna hilane. Kai ya huletogo kokulumalo Afokafu Hu'mau ana huto kaika foipanaka he'mi ketoto kaitoga komopa'a fulu hilina'mu yabe. ²⁶ To kai bona'magihi foipana hi kete'ahanana komopakaguti mehe'miletogo Hu'mau kokulumalo Afokafu ana huto kaika foipanaka ya'ma mehe'mi ketalina'mu yabe. To kaitoga komopa'a fulu mehilina'mu yabe.

Kiyi'afu koho lifi'ehina ni'ibe lite Yesuhi loka he'ahana

Mt 21:23-27; Lk 20:1-8

²⁷ To Yelusale hepatoga mone yupahi hiti nehete'ahana. To Yesu sipi mono nopogu humofa'na nohigo sipi mono nohi kaba bomagi hiti to mono ka negana bomagi hiti, ²⁸ enali aitoga ete ma lite loka he'ahana: Kiyi'afu sipi bo nohane luto koho lifigo oto ya'ma hulata nohane? Kiyi'afu lu kimi'ehigo ya suhi lulata nohane? Lu limibo. ²⁹ Ya lago ai ma luto lu epi'ehina: Nani ana huto lenoloka halube. Lenali lenoloka haluna'a yata'a ka nona'a lu nimilenogo nani alihi noho lifi'ehina bomofihhi gi'a ho lepilube. ³⁰ Mafi. Yonihhi, kiyi'afu ho lifigo oto nagami folo epolo'ehibe? Kokulumalo bouba ho lifigo oto nagami folo'ehifi, melugu bona'magi ho lifigo oto ya hu'ehibe? Lenali ya noluna kagalo lu nimilo. ³¹ Ya luto ligo enali musi musi ka lite ai loka hago ai loka hago hite ma li'ahana: Henabe kaga lu emilune? Lali: Kokulumalo bouba ho lifi'ehibe, luto lu emilenogo ai: Ya ya, henabe lite agoya hi meemi'ahabe? luto loloka halibe. ³² To lali: Melugu bona'magi ho lifi'ahabe luto lilupiye? to asaga boana'magi Yoni kumu hetofa bo, lu huto huto bo yabe, lite nekeheligo ya'mu enali koli nehite Yesutoga bite ma lu emi'ahana: Lali mekeheli'ohune. ³³ Ya lite ka'alo lu emigo ai: Nani ana huto noho lifi'ehina bomofihhi gi'a ho melepiluna'mu yabe, luto lu epi'ehina yabe.

12

Foipa bomagi bai naga'i foya kaba hi'ahanamofihhi fono ka

Mt 21:33-46; Lk 20:9-19

¹ To yalo, Yesu kaga lu epilube'mu nohuto fono ka ma luto lu epi'ehina: Bo moneuba naga'i foya kofoto to gegisa fi bego bego huto'a, to kaba bo minalana noho gito'a, to naga'i legeya'a li letite bai nagami'i lolo hilana keli mone kifiloto'a, yalo kaba bomagi enele'mo ho tiloto'a, fato kapogu buto mino'ehibe. ² To alihi legeya hoto uya'i lago, legeya'a mone ligilube luto keke keke pana'a mone ho lifigo bigo, ³ enali luba sabo hite osahi emite kehe neigo, ai legeya meligise fa'mene o'ehina yabe. ⁴ Ya hi etago, foya afo'afu keke keke pana'a mone hiti ho lifigo bigo, enali ana hite osahi emite lataha'a i loko hite golahi hilete bati mehina suhi hi ete'ahana yabe. To yalo keke keke pana'a mone hiti ho lifigo bigo ai'i he filii'ahana yabe. ⁵ To yalo fato fato yupahi keke keke pana'a fato fato'i enoho lifigo bago enali mone'a osahi epite to mone'a enehe filite ya hi epele'ahana yabe. ⁶ To yalo

foya afo'afu ma lu'ehibe: Nani keto'ohuna pana'ni ho lifilenogo buto ka lu epilenogo ka kehelilabe. Ya luto ai'a pana'a, gi moneko pana'a yagi aimo ho lifigo bigo, ⁷ enali foya kaba bomagi ana pana'i foto'i bu gete ma li'ahana: Oho. Foya molo lilina pana'a noabe. Lali ho fililototi foya'a laliti lilune. ⁸ Ya lite'ani ana pana'i le'mete bite he fililete, foyaguti le'mete bite he'mi ete'ahana ya'ma lu'ehina kilihe'i yabe.

⁹ To ya hago foya afo'afu keheliloto henana hu epalalibe? Ai keheliloto buto ana foya kaba bomagih'i asaga'i enoho fililoto'a, foya fato bomagi epinogo kaba hilabe. Yesu ya lu epi'ehina yabe. ¹⁰ To ai ma luto ka mone hiti lu epi'ehina: Lenali mono bukugu ya'ma leka meso'ahafiye? Ma luto koyo'ehina ni'ibe:

Lili'nalo bomagi ya'ma efapo
bati mehina efahi yabe,
lite he'mi'ahana.

¹¹ Yatai ana efahuba
hetofana huto hu'ehina.
Sipi Bouba ai ya suhi
li huto higo
lali fokehi lito nominone.

Lenali ana ka mekeheli'ahafiye? ¹² Yesu ya ligo, enali sipi mono bomagi kehelite: Lali'i ka lemekito ana fono ka lu'ehina yabe lite kehelite Yesuhi naga'i emilube'mu hi'ahana aku'i asaga bona'magi kumu koli hite he'mite bifa hi'ahabe.

Takisi efahi he'mise hapa'amu Yesuhi loka he'ahana

Mt 22:15-22; Lk 20:20-26

¹³ Bite yalo Felosi bomagi luga'a to Heloti naga'i bomagi luga'a hiti enoho lifigo, ¹⁴ bite Yesuhi mi'i malalune'mu nehite aitoga ete ma li'ahana: Babafio. Kai lusiga lulata bo nohane. Kai Hu'mamofih'i ka'a ma'naka luto lu lepise bo nohane. Bona kumu koli mehuse bo nohuto Hu'mamofih'i ka'a lusiga luto lu epise bo nohatagihe. Mafi. Sipi kaba bo, gi'a Sisa aimofih'i takisi efahi emiluta bati hu'ehifi bati mehu'ehibe? Ana efahi emilupi meemilune? Ya'ma Lomu gamanimofih'i keya ka mege'i malalupi, he'milune? Kai lu limibo. ¹⁵ Ya nelago, Yesu enali ai'i fi taga hilune'mu enipa nehago kehelito'a ma luto lu epi'ehina: Lenali henabe lite nimi'i nemalabe? Efahi legeya'a mone ite ete nimitogo bu galube. ¹⁶ To ya ligo, enali efahi mone ite ete emilago, ai li saga nohuto ma luto enoloka ho'ehina: Mana efapolo kiyi'afih'i meha'a hiti fayaha'a hiti ni'ibe? ¹⁷ Ya ligo, enali: Sipi kaba bo Sisahi meha'a yabe, lite lago ai ma lu epi'ehina: Ya. Ana, Sisahi nasana'a Sisahi emilo. To ana huto Hu'mamofih'i nasana'a Hu'mamofih'i emilo. Ya ligo, enali hetofa ka nona'a epi'ehinamofih'i hiti to ai kumu topa hete ka melise fa'mene mine'ahana yabe.

Bona'i fili'ahanaguti ho tilana hapa'amu Yesuhi loka he'ahana

Mt 22:23-33; Lk 20:27-40

¹⁸ To yalo Satusi bomagi, enali bona'i fili su helete alihi aku'i ho metilabe lite nelana bomagi, enali aitoga ete ma lite loka he'ahana: ¹⁹ Babafio. Moseu ma luto koyo'ehina keheliohune: *Bo mone yagapana'i meketose fililenogomo liha'a gona'auga lilibe. Gona'auga liha'a liloto yagapana'i ketolenogo ya huto go'afih'i biha'a huto hilabe.* Moseu ya luto koyo'ehina keheliohune. ²⁰ To mafi. Koguna 7 mine'ahabe. To yege bouba ai liha'a lito to yagapana'i meketose fililago, ai megesa'alo bouba ana a'i li'ehibe. ²¹ To ai ana huto yagapana'i meketose fililago, ai'a gona'auga li'ehibe. ²² To ya huto buto ya'ma kohona silaga'i ana suhi huto ana a'i lite yagapana'i meketose fililago, yalo alihi ana a'uba ana huto fili'ehina yabe. ²³ To ya higo, alihi fili'ahanaguti ho tilana yupahi kiyi'afih'i liha'a lolo hilina ni'ibe? Ya'ma kogunamagi asaga'i ana a'i li'ahana ni'ibe.

²⁴ Ya lago, Yesu ka'anilo ma luto lu epi'ehina: Ya. Lenali ya hite kehelio fetaga nehabe. Lenali Hu'mamofih'i ka'a hiti hapa'a hiti mekeheli'ahabe. To Hu'mau amuya'a hiti bo nohigo, lenali menekehelibe. ²⁵ To bona'magi alihi fili'ahanaguti ho tilana kanagu ana'i kata mehilana'mu yabe. To ana'i melilana'mu yabe. Ana kanagu kokulumalo agelomagih'i suhi hite minalana'mu yabe. ²⁶ To fili'ahanaguti ho tilana kaga'mu Moseu koyo'ehina ka mone bu mege'ahafiye? Moseu ya'ma i kulu tito lo'ehina yafa bu go'ehina yupahi, Hu'mau hena ka lu emi'ehina ni'ibe? Ai ma luto lu emi'ehibe: *Nani Abalahahi kibina bo'a Isakahi kibina bo'a Yakopuhi kibina bo'a nohube,* luto lu emi'ehina yabe. ²⁷ Ana ka'amofih'i hapa'a ma huto ni'ibe. Hu'mau ai enubu hiti nehana bona'magih'i kibina bo'ani nohina keheliohune. To ya higo, enali koyapa bona'magi, Abalaha yagi, Isaka yagi Yakopu yagi enali fenene mehise nehabe enali mineme bite nehana yabe, luto nolina ka ya'ma ni'ibe. To lenaliya ya'a ka kehelio fetaga nehana yabe. Yesu ya luto lu epi'ehina yabe.

Kohe toto yata'a keya ka mone ti'ehina

Mt 22:34-40; Lk 10:25-28

²⁸ To enali Yesuhi kaga ya'ma loka nehago, to Yesu ka'anilo kaga bati huto lu noepigo, mono ka enelepise bo moneuba anaga minoto kehelito oto Yesuhi ma luto loka ho'ehina: Keya ka asaga'i ni'ligo, to hiya'a hofa toto be ligi'ehina ka ni'ibe? Lu nimibo. ²⁹ Ya ligo, Yesu ma luto lu emi'ehina: Yata'a ya'ma hofa to'ehina ka ma ni'ibe. *Isilaeli naga'i kehelilo. Kibina bo Hu'mau moneko'na nohuto ai'asigo kibina bo nohibe.* ³⁰ To kai kibina boka, Hu'mamofihhi kemehi emito, kehelhi emito minalane. Kipakatu kemehakatu komopakatu kugufakatu amuya moloto aimomu'i kehelhi emito minobo. Yata'a ya'ma ni'ligo to analo ya'ma ka mone ma ni'ibe: ³¹ Kai bonaka kumu kiginaga fito minobo. Kaika kugufaka kaba nohata suhi huto bonakamofihhi kaba hu etobo. Ya'ma keya ka loemoya, asaga kamofihhi be ligi'ehina yabe. ³² Ya ligo, mono ka enelepise bouba ma luto lu emi'ehina: Oho. Afo'nigabe. Ma'naka nolane. Hu'mau moneko'na nohibe luto lusiga nolane. To ai'asigo kibina bo nohibe luto lusiga nolane. ³³ To lali bona'mofita ai kumu lipatitu lemehatitu komopatitu lugufatitu amuya moloto lebesito kehelhi emiluta bati ka nolane. To bonati'mu liginaga fito lugufati kaba nohuto suhi huto kaba hu epalaluta bati ka nolane. To bona moneuba ya'ma keya ka loemofitoga kehelhi emilata yauba silaga'namofihhi Hu'mamofitoga noemutana to salamana go emutana silaga'i be ligi'ehina yabe. Kai ma'naka nolane. ³⁴ To ya'ma bouba ya huto kehelhi bati huto kaga lu emigo, Yesu kehelise ma lu emi'ehina: Kai Hu'mamofihhi kapo'alo lebat'o'isi tilube'mu nohane. To ya ligo, bona'magi enali enelesa'ani noligo kaga loka mehese mine'ahana yabe.

Mesia kumu Yesu Felosi bona'i enoloka ho'ehina

Mt 22:41-46; Lk 20:41-44

³⁵ To Yesu sipi mono nonugu minoto ka lu noepito ma luto enoloka ho'ehina: Enali mono ka lu enelepise bona'magi henabe lite Kilisito bo Tebitihhi pana'a nohibe lite nelabe? ³⁶ Koyapa'a Tebitiu Hetofa Sikalafu'uba lu emi'ehina ka ya'ma luto ma lu'ehina: Sipi Bo Hu'mau nani Sipi Bo'ni ma lu emi'ehina: Kai lamaga'nilo minotoka, to nani fatehakamagihhi enoho su holenogo melugu minelenogo kai kigigusakatu enemegesa'anilo kifita ilane.

³⁷ Ya luto lu'ehigo Tebitiu ana ka luloto Kilisito kumu: Nani kibina bo'ni yabe, luto ya'ma gi ho'ehina. Ya hu'ehigo enali henabe lite Kilisito Tebitihhi yagapana'a anasi nohibe, lite nelabe? Yesu ya ligo asaga boana'magi ka'amofihhi keheliba keheliba hite ai kumu fokehi li'ahabe.

Keya kaga enelepise bomagihhi Yesu lu kuguma hu epolo'ehina

Mt 23:1-36; Lk 20:45-47

³⁸ To yalo Yesu kaga luto lipoti epiloto ma lu'ehina: Lenali mono ka lu enelepise bomagi kumu kaba hu bati hilo lu nolepube. Enali yatama kata lusi hetofa kata hepita maketi hepialuga hutu hata hite humofa'na hite nehago bona'magi enalitoga lipite enebe netigibe. ³⁹ To enali mono nonugu tite'ani olopa bomagihhi hetofa nebelusalo tite neminabe. To sipi nose'na nalana yupahi ho tite yafege gelete mine'ahana. ⁴⁰ To enali keto a'magihhi fe'noha'ani be nesilite gumina lilata nehana. To asaga bona'magi kehelite lofokehi lilabe lite ya'mu yatama yatama kaga lite nunumu hite mine'ahana yamofihhi hapa'ani ya huto ni'ibe. Ni'inaya alihhi Hu'mau ka foya lilina kanagu enali'ani'mu fagalo bona'i nehabe lilina, to osahi sipi'a mone hiti epilina'mu yabe.

Keto a'i moneuba efaha'a lagaso'a mono nonugu he'mi'ehina

Lk 21:1-4

⁴¹ To Yesu sipi mono nonugu minoto efahi nehe'mina hepa'mo bu goto minago babu bona'magi ete efaha'ani nehe'migo bu go'ehina. Yaga foya bomagi efaha'ani babu luto anagu he'mi'ahana. ⁴² Yalo keto a'i moneuba oto efaha'a loe toea anagu he'migo Yesu bu go'ehina. ⁴³ Ya bu goto pana'alobo kehe igo ago ma luto lu epi'ehina: Lusiga lu nolepube. Ya'ma keto a'uba he'mi'ehina efaha'a yauba asaga bona'i he'mi'ahana'amagihhi enebe ligi'ehina yabe. ⁴⁴ Enali efaha'ani silaga'i ni'inaloti mone'a lite ete he'mi'ahabe. To ai muhi menina a'i nohuto efaha'a asaga'i ni'ina to nose'na mina fito nalube luto molo'ehina efaha'a ya'ma ahe'mi su ho'ehinagihe. Yana'mu ai'a hapa'a bati hu'ehinauba enebe ligi'ehibe, luto Yesu ya luto lu'ehina yabe.

13

Sipi mono nohi tele bilana ka Yesu lu epi'ehina

Mt 24:1-2; Lk 21:5-6

¹ To Yesu sipi mono nonuguti he'mito nolimigo, kolo pana'a moneuba ma luto lu emi'ehina: Oho. Babafio. Bu gobo. Ya'ma nohi fela nopo yabe. Sipi efaha nohi ni'ibe.

² To Yesu ma luto lu emi'ehina: Ya'ma sipi mono nohi bu nogapiye? Bu go bati hubo. Alihi kanagu, ana efaha nohi asaga'i i tobo silenogo, ana efahi asaga'i limo ito mone'isi mone'isi melugu minalibe.

Sipi keta hina nasana fato fato'i huto hilina ka

Mt 24:3-14; Lk 21:7-19

³ To alihi, pana'alobo hiti ana hepatogati he'mite bite mone kosalo, gi'a Oliba, ana kosalo tilete to miya ya'ma sipi mono nohi bu gete nehago Pitagi Yemesigi Yonigi Atulugi suguna hite ma lite loka he'ahana: Ya'ma sipi efaha nohi i tobo silina kana huto hilina'a lali hiya'a huto kehelilune? ⁴ Ya'ma luna lana asaga'i hiya kanagu huto hilibe. Lu hokolo hu letobo.

⁵ To ya lago ai ma luto hapi fito lu epi'ehina: Nani yatai lipoti lu nolepube. Lenali kaba hilo. Bona'magi bahane hete lenele'mo keheli fetaga hilune'mu nehinogomo, keheli bati hilo. ⁶ Ya'ma alihi kanagu fato fato bona'magi babu lite lenalitoga melugu huto hilete ete to faga lite nani nigi'ni hete: Nani Mesia bo nohube, lenubuto bise linogofi, nani Mesia bo lenehe'mose nohube linogo, ya hite faga lite lu epite'ani yalo babu bona'magihi enele'mo keheli fetaga hilana'mu yabe. Lenali ya'mu kaba hi bati hilo. Bo moneubafi moneuba lenimi'i molo lalibe, luto nolube. ⁷ To alihi kanagu hiti, noto noto hepatoga luba hilenogo to luba ka nelinogo lenali kehelite koli mehilo. Ya'ma ma'naka luto huto hilina'mu yabe. To ya'ma kana huto nohinogo me'i su halina kana huto hilube'mu menohibe. ⁸ Yata'a fato fato naga'magi fato fato naga'i hiti luba hilabe. To mone gihiti bomofihhi naga'amagi ho tite mone fato kibinamofihhi naga'a hiti luba hilabe. To fato fato hepatoga imima'i lilibe. To fato fato hepatoga nose'na fenene hinogo sipi kau'na enahalina'mu yabe. To ya'mana asaga'i huto hulenogo, lenali ma lite kehelilabe. Luna lana keta hina nasana asaga'i gofana hilina kana yuhufasi hapi filube'mu nohibe lite kehelilabe.

⁹ To ya'ma huto nohinogo lenalitini kaba hi bati hilo. Boana'magi alihi lenali'i kefefehite bite mono nonugu lenele'mete bite ka foya lilete osahi lepilabe. Nani kumu lite lenele'mete bite gamani bona enubulo to enikibina bona enubulo lenele'mete bite ka foya li lepalalabe. To ya hinogo lenali nani kumu ka lamana'a lu epilabe. ¹⁰ Yata'a kohe toto lenali nani'ni hetofa ka lamana'ni asaga noto noto kapogu lu yege hete lu epinogo yalo alihi me'i asaga baga ito su halina kana huto hilibe. ¹¹ To enali naga'i lepitemete bite ka foya li lepalana yupahi lenali koli mehilo. To kaga lilana ka lenegekesa keheli keheli hite meminalo. Hena'mube? Hu'mau, ana kanagu lenehe'menogo kaga lilabe. Ai lu lepilina ka ya'ma lu epilo. Lenaligo kaga lilana meni'ibe. Sikalafu'uba lenali hiti moneka nehite fatehatinimagihi kaga li epilabe. ¹² To ana huto, ya'ma kanagu gonamu tamu'a mone'amagi ai ho filinogo ai ho filinogo hite minalabe. To bona'i mone'amagi yagapana'ani enehe fililabe. To panala'i pana'magi mone'a ana hite ito'anigi afo'anigi enehe fililabe. Ana kanagu ya hite minalabe. ¹³ To asaga bona'magi nani kumu lite enipagu sibina nohinogo sipi ka lepekilabe. Ya hi lepalanaya aku'i nanitoga kosele'i mehose ule'ale huto minalina bomofi, kana'a su holenogo, Hu'mau le'malina'mu yabe. Yesu ya luto lu epi'ehibe.

Foipana napa'a laga mehina huto hilina ka

Mt 24:15-28; Lk 21:20-24

¹⁴ To Yesu mone ka hiti ma luto lu epi'ehina: To alihi, sipi mono nonugu foipa suhi napauba hepa'i nohi li sibina gofana hulata nohinamofihhi lenali bu galana'mu yabe. To ya'ma koyapa fayapo leka salata bomofita kehelibo. Ya'ma mono nonugu foipa suhi li huto hilenogo, lenali bu gelete yalo lenali Yutia kapogu nemina bona'i me'me hite kosaga tite minalo. ¹⁵ To nohupitalo nominata bomaka fe'nohi lilube luto nohakagu metise kana su halinagi fa'mene mele'isi bubo. ¹⁶ To ana huto foyagu kai gu kata lilube luto i behe huto hepatoga mebuse fa'mene bubo. ¹⁷ Ke. Ana kanagu yagapana'ani hiti nehana a'magi kumu keke'i li epalalo. To yagapana'i yuhufasi kete'ahana a'magi kumu leniginaga fi epilo. ¹⁸ To ya'ma foipa nasana huto hilina kanamu'i lenali ma lite nunumu hilo. Ya'ma kufuga kana huto hu lalibe lite Hu'mamofihhi loka halo. ¹⁹ Hena'mube? Ya'ma kanagu gumi'i gofana huto hofa toto tilina'mu yabe. Koyapa kanagu gumi'i ya huto meti'ehina ni'ibe. Hu'mau me'i hiti to asaga'na li huto hu'ehina kanaguti buto buto yatai kanagu neheto, ya'ma ya huto gofana huto gumi'i hose'na meti'ehina ni'ibe. To ana huto foto'i

aliha'a hiti, ya huto gofana huto sipi gumi'i hose'na metilina'mu yabe. Ya'ma moneko kanagu gumi'i gofana huto sipi huto tilina kana ni'ibe. ²⁰ Ya higo, Sipi Bouba ana kana le'mo tupa mehutita asaga bona'magi filitine. To Hu'mau ai'a enele'mo'ehina bona'magi kumu luto kana ale'mo nesi hu'ehina yabe.

²¹ To ana kanagu, bona'i mone'amagi ma lite lilabe: Bu galo. Mesia bouba maga nehetito lubuto bilibe lite lilabe. To mone'amagi: Bu galo. Meyaga nehetito lehe'malibe lite lilabe. To ya'ma ka li lepelenogo lenali ka'ani mekehelilo. ²² Akili ka lilabe. To ana kanagu faga faga kaga lu huto huto bomagi hiti to faga mono ka luse bomagi hiti ma lite lilabe: Nani Mesia bo yabe, lite faga lite lilabe. To enali fato fato suhi hite topa hese suhi hite hilete ya'ma Hu'mau enele'mo'ehina bona'magi keheli sibina hu epalalune lite babeyafa hite enimi'i malalana'mu yabe. ²³ Ya hilanagi to lenali kaba hi bati hilo. Nani ya'ma huto hilina nasana'mu asaga'i lipoti alepi'ohuna yabe. Ya'mu kaba hu bati hilo.

Kokulumaguti limi'ehina Bouba aku'i alina kana'amu yabe

Mt 24:29-31; Lk 21:25-28

²⁴ To Yesu mone ka hiti ma luto lu epi'ehina: To ya'ma gumi'i gofana huto tilina kana su holenogo yege fenene higo sinihi gilibe. To ikahi hiti besa besa meloto li sabalibe. ²⁵ To kokulumaguti sonofi'i yege yege'na limilibe. To kokulumagu nasana asaga'i li gusili gusili hilina'mu yabe. ²⁶ To yalo, Kokulumaguti limi'ehina Bouba amuya hiti nohuto to fana meha'a sipi besa nolago, ai sopohi hite aku'i kokulumaguti nolimigo, bu galabe. ²⁷ To ai agelomagihi enoho lifilenogo, bite ai'a bita hu'ehina bona'i asaga'i noto noto hepa'i fato fato'i anagati asaga melugu hepatogati me'i nekisalo ni'ina hepatogati silaga'i enele'mete elenogo li gehesa hilabe. Yesu ya lu'ehina yabe.

Sifehe yafauba bona'i guna isemofihhi hapa'a lepilata nohibe

Mt 24:32-35; Lk 21:29-33

²⁸ To mone ka hiti ma lu epi'ehina: Mafi. Sifehe yafa hapa'a lepilugi, kehelilo. Hapa'a ma huto ni'ibe. Ana yafamo yaha'alo moko'a biloto to haya'a yuhufasi nohesigo, lenali bu gete: Kotaga lilibe lite nekehelibe. ²⁹ To ana huto ya'ma ma'asi lu lepi'ohunana huto hulenogo, lenali: Kokulumaguti Sipi Botiuba aku'i alina yupahi ma'asi huto hilibe lite, ma'asi leke ho malalube'mu hibe, lite kehelilabe. Nani lusiga nolepunagihe. ³⁰ Ya'ma yatai nehana bona'magihi kana'ani su mehenogo, ana kana hapi filina'mu yabe. Nani ka'ni fenene huto mefilise ya'ma huto hilina ni'ibe. ³¹ Kokuluma hiti me'i hiti alihhi fenene huto su halina'mu yabe. To nani ka'ni lusiga yagi mefilise huto hilina'mu yabe. Yesu ya luto lu epi'ehibe.

Yesu alina kana'amofihhi bona'i mekeheli'ahana

Mt 24:36-44

³² To Yesu mone ka hiti ma luto lu epi'ehina: Ya'ma huto hilina kana asaga bona'magi menekehelibe. Kokulumaga agelomagi enali hiti menekehelibe. To nani Hu'mamofihhi pana'amofita menokehelube. Afo'nifu, Hu'mau ai'asigoko keheli'ehina yabe. ³³ To ya huto ni'inaya, lenali bu gete minalo. To lenegekesa keheli bati hite minalo. Ana kana huto hilina'a lenali ana hite menekehelibe. Ya hu'ehinagi be go bati hite minalo. ³⁴ Ma huto anana huto hilibe. Bo moneuba hepato he'mito fatoga bilube'mu nohuto'a lili'na bona'magihi lili'na'ani'mu lu epito to bihu kasito minoto kaba nohina bomofihhi lu emilina: Kaba huto minobo, luto bufa hilibe. Ya suhi lenali ana hite kaba hite minalo. ³⁵ Hepa afo'afu hiya kanagu alibe lite lenali menekehelibe. Utehi alifi, folugu'i alifi, kokole nogo nomelenogo alifi, go'i nolinogo alifi, ya'ma menekehelibe. ³⁶ To lenubu'i ke'ehinogo ai mele'isi noenogomo henatini hilabe? To ya higo bu gefe lite minalo. ³⁷ Nani ya'ma lu nolepuna ka asaga bona'magihi ana huto lu noepube. Bu go bati hite kaba hite minalo.

14

Yuta kaba bona'magi Yesuhi naga'i emilune li'ahana

Mt 26:1-5; Lk 22:1-2; Yn 11:45-53

¹ To yalo ana kanagu, sipi mono bomagi to mono ka enelepise bomagi hiti Yesuhi suguna huto naga'i emito ho fililune lite mine'ahabe. To ana kanagu, Yuta bona'magi asaga'i sipi mono yupapo hapi filune'mu hite minete: Loe yupahi su holenogo naga'i emilune lite kana mele'ahabe. Hena'mube? Ana loe yupahi, mono yupahi yagi, sipi nose'na loemo laita hilata nehana kana yabe. Mone nose'na kana Pasa yabe nelana, ya'ma koyapa Hu'mau enubuto bu'ehina yupa kumu yabe. To mone nose'na kana enali beleti nose'na'ani yisiti hiti lolo mehise fa'mene nenana ya'ma yupa kumu yabe. ² Ana sipi mono kana ma'asi hapi filune'mu nehago ya'ma sipi mono bomagi ma lite enegekesa keheli'ahabe: Lali ya'ma Yesuhi sipi nose'na kanagu ho fililenogomo, asaga bona'magi

kehelite luba hilabe. Ya higo, ya'ma nose'na kana su holenogo ho fililune. Enali ya lite kehelite geba hi'ahabe.

A'i moneuba tu mesebe Yesuhi lata'alo heki eto'ehina

Mt 26:6-13; Yn 12:1-8

³ To Yesu Betani hepatoga buto mone bomofihhi noha'agu tito mino'ehibe. Ya'ma koyapa hehe bomofihhi, gi'a Simoni, ai'a noha'agu mino'ehibe. To anaga minoto nose'na nonago, a'i moneuba efaha kopo kofito aitoga o'ehina. Ana konugu mesebe nagami'i hetofana ni'ligo, gi'a Nati yabe, sipi efaoloti mina fi'ehina'a ya'ma kofito oto li hokolo huto Yesuhi lataha'alo i heki eto'ehina yabe. ⁴ To bona'magi mone'a bu gete enipagu logo bigo, ai lu emigo ai lu emigo hite ma li'ahana: Akae. Henabe luto ya huto i hekibe? ⁵ Ana mesebeloti'i mina'a 300 kina lito buto musufalo bona'i epitita bati hutita'mu yabe. To ya huto lataha'alo fa'mene heki'ehina bati mehina supo hibe. Enali ya lite ana a'mofihhi ka emeki'ahabe. ⁶ To ya lago, Yesu ma lu epi'ehina: O'e. Ya ka he'milo. Henabe lite ka emeki'ahabe? Ka meemekilo. Ai bati suhi hu neto'ehina ni'ibe. ⁷ Enali musufalo bona'i lenalitoga asaga yupahi mineba mineba nehanagi to lenali bati hite fato fato yupahi efahi epilana'mu yabe. To nani lenalitoga asaga yupahi minoba minoba mehilube. ⁸ Ya'ma a'mouba nanimo nehe filite keli halana'mu luto yata'a mesebe nugufa'nilo folo neto'ehina ni'ibe. Bona'i keli halune'mu nehana suhi huto nugufa'nilo mesebe folo'ehina yabe. Ai'a so ki'ehina'a ahu neto'ehibe. ⁹ To lusiga nolube. Alihi nani kumu ka lamana'a asaga melugu hepatoga bite kaga beto hite lu epilana nehite ya'ma a'uba hu neto'ehinamofihhi ka'mu ana hite lu epilabe. Ai hu neto'ehinamofihhi beto hite kaga lilabe.

Yutasiu Yesuhi fateha'amagihi enelepise ka molo'ehina

Mt 26:14-16; Lk 22:3-6

¹⁰ Ya noligo aposolo bo moneuba, Kelio naga'i nohina bo, gi'a Yutasi, ai anagati he'mito buto sipi mono bonaloga buto Yesu kumu gutunu ka lu epilube'mu bu'ehibe. ¹¹ Buto Yesu nohinalo yamofihhi lenelepilube luto lu epigo, enali fokehi lite: Efahi kimilutagihe, lite lu emite mele'ahana. Yalo ai Yutasiu Yesuhi enelepilina kapo'a sa sa hu'ehibe.

Yesu pana'alobo'a hiti Pasa nose'na nalune'mu hi'ahana

Mt 26:17-25; Lk 22:7-14, 21-23; Yn 13:21-30

¹² To ana kanagu, sipi nose'na beleti nose'na yisiti hiti lolo mehise nalana yupahi utehi hapi filune'mu nehago sipisipi yaga nala'a Pasa mono yupapo kumu luto helata nehana kanagu, Yesuhi pana'alobo'amagi ma lu emi'ahana: Lali Pasa nose'na hiyaga buto nalune? Hiya nonugu nose'na li nupa huto laita hu ketalune? ¹³ Ya lago, Yesu pana'alobo'a loemofihhi ma lu etimito etoho lifi'ehina: Olopa hepatoga tite to bo moneuba nagami kofi kofito nobinogo letali bu geletetiti bite mege'i biliyo. ¹⁴ To ai tilina nonugu nehetite noho bo ma lite lu emiliyo: Afotifu pana'alobo'ni hiti Pasa nose'na naluta nohi hiya'a ni'ibe luto nolibe. Ya lite lu emiliyo. ¹⁵ To ai ifo nonugu letele'moto tilibe. Anagu sipi nohi mone ai'a ale'mo bati hu'ehinana letelepilibe. Ana nonugu letali Pasa nose'nati li nupa hite le'mo bati hiliyo. ¹⁶ Ya ligo, ana loe bomale'i aitogati he'mite bite olopa hepatoga tite to Yesu lu etimi'ehinana yamofihhi asaga'i bu gelete nohi tite anagu Pasa nose'na le'mo bati hi'aha'ibe.

¹⁷ To utehi noligo Yesugi pana'alobo 12 magi enigi'a aposolo bomagi enali hiti ana nonugu ti'ahabe. ¹⁸ To nose'na nete nehago Yesu ma luto lu epi'ehina: Lusiga nolube. Lenali nani hiti nose'na nenana bona'i lenali folagahatiniguti bo moneuba fatehatimagihi nani kumu gutunu ka lu epilina'mu yabe. ¹⁹ Ya ligo, enali enipagu keta higo, hapi fite mone'isi mone'isi: Nanifiye ligo, nanifiye ligo ya lite loka he'ahabe. ²⁰ To ai ma lu epi'ehina: Lenali folagahatiniguti, aposolo bo moneuba ana hilibi. Nani hiti moneko lapelugu lifito nonana bo yabe, Yesu ya luto lu'ehibe. ²¹ To ka mone hiti ma luto lu epi'ehina: Nani Kokulumaguti limi'ohuna Bomofita noho fililabe ya'ma nani kumu mono kagu koyapa keye'ahana ka nanitoga ahuto hilibi. To Kokulumaguti limi'ohuna Bo kumu gutunu ka fatehatimagihi lu epilina bomofihhi Hu'mau gumi'i gofa huto halina'mu yabe. Akae. Ana bomofihhi ito'afu meketatita bati hutita'mu yabe. Hu'mau gofana huto halina'mu yabe. Yesu ya luto lu epi'ehina yabe.

Sipi Bomofihhi yupala nose'na

Mt 26:26-30; Lk 22:15-20; 1 Kol 11:23-25

²² To nose'na nenago, Yesu beleti nose'na lito bebe sana ka luto yalo i gofa huto epito ma lu epi'ehina: Lite nalo. Ya'mana nani nugufa'ni yabe. ²³ To yalo bai nagami kofi lito, Hu'mamofitoga foke ka luto'a yalo li epilago, enali asaga'i ne'ahana yabe. To nenago, Yesu ma luto lu epi'ehina: ²⁴ Ya'ma nagami'i golaha'ni yabe. Hu'mau bona'magi kumu luto kaga lu molo'ehinalo'i golaha'ni limi su halibe. Ya'ma Hu'mamofitoga lu mu

tifise'na'amu yabe luto golaha'ni li huto hu molo'ohube. Yege yege bona kumu luto limi su halina'mu yabe. ²⁵ To lusiga lu nolepube. Nani yatai bai nagami'i nonobe. Aku'i asaga yupahi menalube. To alihi Hu'mamofihhi kapo'a huto aku'i yalo yuhufasi naluna'mu yabe luto Yesu ya lu'ehibe. ²⁶ Ya ligo, enali mono nama mone lilete yalo nonuguti he'mite bite Oliba kosaga tite mine'ahabe.

Yesu ya'ma Pitau bahane halina ka'mu lu'ehina

Mt 26:31-35; Lk 22:31-34; Yn 13:36-38

²⁷ To anaga Yesu ma luto lu epi'ehina: Lenali asaga'i he'mi netete koli felefa hilabe. Mono kagu Hu'mau koyapa kaga ma ligo keye'ahana: Nani kaba bomofihhi holenogo, enali sipisipi yaga'a tili tele hite bilabe. Ya'ma ka lu'ehina'a nanitoga ahuto hilibe. Lenali he'mi netete ya hite tili tele hilana'mu yabe. ²⁸ To alihi Hu'mau fili'ohunaguti nele'mo ho tilenogo, nani kohe toto buto Galili kapogu buloto aku'i li gehesa hilune. ²⁹ Ya ligo, Pitau ma lu emi'ehina: O'e. Enali asaga'i he'mi ketete fele su nehenogo nanigo minalube. ³⁰ Ya ligo, Yesu ka'alo ma luto lu emi'ehina: Nani lusiga lu nokumube. Kai yatai folugu'i kokole loe yupahi nogo memolo'ehinogo kai nani kumu: Ana bo mekeheli'ohube, luto bahane hoto loeyagi moneyagi yupahi bahane hoto lu epilane. Yesu Pitahi ya lu emi'ehibe. ³¹ Ya ligo, Pitau amuya moloto ma luto lu emi'ehina: O'e. Nani kai kumu bahane hoto lu meepilube. Kai hiti nehe fililune'mu nehinogo, ana huto bahane hoto lu meepilube. To nani ana huto nehe fililana bati huto yabe nolube. To pana'alobo'amagi asaga'i ana hite ya'ma lite li'ahana yabe.

Yesu Gesemani foyagu nunumu hu'ehina

Mt 26:36-46; Lk 22:39-46

³² Yalo bite mone hepatoga, gi'a Gesemani bite nehetite, Yesu pana'lobomagihi ma luto lu epi'ehina: Nani Hu'mamofihhi ka lu emito nunumu hu emilube'mu nohunagi, lenali maga minete meto minalo. ³³ Ya luto ai Pitagi Yemesigi Yonigi, enaligo enele'moto nobigo, komopa'agu sipi keta higo ipa'agu gabu'i gofa gigo ma luto lu epi'ehina: ³⁴ Ke. Nemehuba sipi keta higo, nipagu gabu'i gofa gigo fililube'mu nohube. Lenali maga minete, kaba hite minalo. ³⁵ Ya luto yalo nesi'asi buloto melugu kana fu tito koloto nunumu huto Hu'mamofitoga ya'ma gupisalo gabu'i gise'namofihhi kana'a aku'i huto mehilito to huto hilifi ya luto loe lugufa ekesa kehelito loka ho'ehibe. ³⁶ To ma luto nunumu huto lu'ehina: Oho. Apaobe. Afo'nigase. Kai amuyaka hiti bo nohane. Kai asaga'na hilatana mone keta mehu keto'ehina ni'ibe. To ya'ma hu netalube'mu nohataya he'milapiye? Kai kehelihane. Ya'ma nani foya'ni meni'ibe. Kaika so ki'ahatanamofihhi hu netobo. Afo'nigabe.

³⁷ Ya luloto, i behe huto oto pana'alobo'amagi enubu'i nekago, oto bu goto Pitatoga ma luto lu emi'ehina: Akae. Simonio. Kubu'i nokapiye? Kai hupamone kanagu bati huto kaba hu netalata'a mehu'ahapihe? ³⁸ Yalo enalitoga ma luto lu epi'ehina: Lenali kaba hite minalo. Ya'ma Satau fi taga hu lepololenogo lenali foipana hilafi mehilabe. Lenali foipana hi lalagi luto kaba hite minete nunumu hilo. Lenemehuba ule'ale huto minalube'mu nohinagi aku'i lenugufa lapa mebi'ehina ni'ibe. Ya'mu kaba hi bati hite minete nunumu hite minalo.

³⁹ To Yesu ya luloto mone hiti buto Hu'mamofitoga nunumu huto ya'ma koyapa lu emi'ehina ka ana huto aku'i lu emi'ehina yabe. ⁴⁰ To yalo i behe huto oto bu enagago, enali ana hite enubu'i kefa hi'ahabe. Enubu kolo kolo higo, kefa hi'ahabe. To ai kaga lu epinamo, enali ka melise mine'ahana. Hena'mube? Enubuya higo, henabe ka lu emilune lite, enegekesa yigite legese hite ka melise fa'mene mine'ahana yabe.

⁴¹ To ai mone kana hiti buloto oloto bu enogoto ma luto lu epi'ehina: Lenali ana hite lenabasu bite ke fa nehafiyee? Yatai anasi yabe. Kana'ni ao'ehibe. Bo moneuba nani Kokulumaguti limi'ohuna Bomofita kumu gutunu ka lu epilago, ya'ma fatehatimagi, foipa bona'magi naga'i nimilune'mu nealabe. Bu galo. ⁴² Nani kumu naga'i fatehatimagihhi enelepilata bouba a'noabe. Ho tilo. Lali aitoga bilune.

Fateha'amagi Yesuhi naga'i emi'ahana

Mt 26:47-56; Lk 22:47-53; Yn 18:3-12

⁴³ Yesu ya noligo, ana'asi aposolo bo moneuba, gi'a Yutasi, ai hiti babu bona'magi hiti muki osahi to emita osahi kofite neabe. Enali sipi mono bomagi to mono ka enelepise bomagi hiti to olopa mono bomagi hiti enoho lifilago ete neheti'ahana yabe. ⁴⁴ To Yutasiu koyapa ma luto alu epi'ehina: Buga. Ya'ma nani soso hu etaluna bomofihhi lenali bu gete naga'i emite li pili kete le'mete bilo.

⁴⁵ To Yutasiu yalo Yesutoga ana'asi oto be tigitto: Afo'nigabe luto soso hu eto'ehina yabe. ⁴⁶ Ya higo, enali me'me hite bite naga'i emi'ahabe. ⁴⁷ To ya hago, anaga minana

bo moneuba emita'i li saga huto'a sipi mono kaba bomofihi koko pana'amofihi ekesa'a i gitigito laga hu he'mi'ehibe. ⁴⁸ Ya higo, Yesu ma lu epi'ehina: Lenali yatai henabe lite osahi hiti emita'i hiti nanitoga kofite neabe? Nani guminalo bo nohufihe? ⁴⁹ To nani asaga yupahi sipi mono nonugu lenali nehanalo minoto kaga lu lepilata huto minonamo ni'inaya to lenali naga'i menimi'ahanaya yatai henabe lite emita'i hiti osahi hiti lite neabe? Ana, ya'ma mono kaga koyo'ehinanauba yatai nanitoga huto hilina'mu yabe. ⁵⁰ Ya ligo, pana'aloba'amagi asaga'i aitogati he'mite koli fele'ahabe.

⁵¹ To anaga neheya kola bo moneuba gu kata mehepise koholi kata anasi hepi'ehina bouba Yesuhi mege'i nobigo, enali ai hiti naga'i emilune lite nu nekigo, ⁵² ai mele'isi kata'a enayanugu heto nomoloto gufayapago koli folofa hu'ehina yabe.

Monu kanisole bomagi enubulo Yesuhi ka foyagu mele'ahana

Mt 26:57-68; Lk 22:54-55, 63-71; Yn 18:13-14, 19-24

⁵³ To enali Yesuhi le'mete bite sipi olopa mono bologa le'mete bi'ahabe. To anaga sipi mono bomagi asaga'i to olopa bomagi hiti to mono ka enelepise bomagi hiti li nupa hite mine'ahabe. ⁵⁴ Yesu anaga le'mete nebago Pitau foto'i minoto mege'i buto sipi olopa mono bomofihi kuguma'alugu tito gimbo'amagi hiti meto minoto logo lota huto mino'ehina yabe. ⁵⁵ To sipi mono bomagi to mono kanisolemagi asaga'i ka foya li'ahabe. Ka foya lite, to Yesuhi ho filune lite ai kumu mukulu filina bo sa sa hi'ahabe. Aku'i ho filise ka lilata bo mone huto mehu'ehina. ⁵⁶ Fato fato bomagi Yesu kumu faga lite megeka li'ahago aku'i moneko ka legege hite meli'ahabe. Fato fato ka li'ahabe.

⁵⁷ To mone'amagi ho tite faga lite ma li'ahabe: ⁵⁸ Lali ya'ma bomofi kumu kaga noligo keheli'ohuta yabe. Ai ma lulata lu'ehina: Ya'ma sipi mono nohi bona'magi gi'ahana nohi nani tele biloto'ni aku'i loeyagi moneyagi yege yupahi bona'magi megilana nohi mele'isi gilube. Ya noligo, keheli'ohuta yabe. ⁵⁹ Enali ya lite aku'i ana hite moneko ka melise sibi sibi ka lite li'ahana.

⁶⁰ To yalo, sipi olopa mono bouba folagato ho tito Yesuhi ma luto loka ho'ehina: Kai ka meluse minalapiye? Kai kumu kifisa neinaya henabe ka aku'i lilane? Ya ligo, Yesu enali ka'ani gusunupa'a meni'igo kehelito ka meluse fa'mene mino'ehibe. ⁶¹ Ya higo, sipi olopa mono bouba, mone hiti loka hoto ma lu'ehibe: Kai hetofa bo Hu'mamofihi pana'a, Mesia bo nohapiye? ⁶² Ya ligo, Yesu ma luto lu'ehina: Nani ana bo nohube. To alihi yupahi nani Kokulumaguti limi'ohuna Bomofita Hu'mamofihi lamaga'alo minenogo'ni bu galane. To aku kokulumaguti sopohi hiti noliminogo'ni bu galane. ⁶³ Ya ligo, ana sipi mono bouba komopa'agu logo bigo, gu kata'a li botala ito'a Yesuhi ka emekiloto ma lu epi'ehina: Anasi nolibe. Lali henabe luto fato bona'i enoloka halune? ⁶⁴ Ai'a baga'aluguti Hu'mamofihi megeka noligo keheli'ohune. Henana hu etalune? Lenali kehelite lu nimilo.

⁶⁵ Ya ligo enali asaga'i: Ho fililune lite moneko ka li'ahana. Yalo bona'i mone'amagi Yesuhi libi'na hete'ani to bu'a ifi tete enaya osatu hoto ma li'ahana: Oho, kiyi'afu koho'ehibe. Lu hokolo hubo. To ya nelago gimbo'amagi ana hite enaya osatu he'ahabe.

Pitau Yesuhi bahane ho eto'ehina

Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Yn 18:15-18, 25-27

⁶⁶⁻⁶⁷ Ya nehago Pitau afetoga kugumalugu minoto logo lota huto nominago ana sipi mono bomofihi kele kele pa'a moneuba oto bu goto gili gili huto nohuto'a ma lu emi'ehina: Kai ya'ma Yesu Nasalete naga'i nohina bo hiti mine'aha'ibe. ⁶⁸ Ya ligo Pitau bahane hoto amuya moloto ma luto lu'ehina: O'e. Kai nolataka menokehelube. Ya luto bihu kasito buto mino'ehibe. To kokole nogo molo'ehina. ⁶⁹ To ana kele kele pa'uba bu goto anaga neminana bona'magihi lu epi'ehina: Bu galo. Ka'meya bo Yesuhi pana'a nohibe. ⁷⁰ Ya luto ligo Pitau ana huto: O'e, luto bahane ho'ehina. To kana nesi'asi bu su holago logo lota huto minana bo moneuba Pitahi ma luto lu emi'ehina: Ma'naka. Kai pana'a nohutoka ya'ma faga melubo'ma. Galili naga'i nohata keheli'ohuna yabe. ⁷¹ Ya noligo Pitau huli ka luto to yahi tito amuya moloto ma lu epi'ehina: O'e. Nani ana bomofi kumu lenali kaga lu nimilata nehana ya'ma mekeheli'ohube. ⁷² Ya ligo ana'asi kokole nogo mone hiti molo'ehina yabe. To Pitau Yesu lu emi'ehina ka beto hu'ehina. Yesu koyapa'i lu emi'ehina: Kokole loe yupahi nogo memolo'ehigo nani kumu loeyagi moneyagi yupahi bahane halane. Pitau ana ka'amofihi kehelito beto huto'a yibi hafili gofa hu'ehina yabe.

15

Yesuhi sipi gamani bomofihi bulo le'mete bi'ahana

Mt 27:1-2, 11-14; Lk 23:1-5; Yn 18:28-38

¹ Etehi folugu'i sipi mono bomagi hiti mono ka enelepise bomagi hiti olopa bomagi hiti mono kanisole bomagi hiti asaga'i tutuma'i hite mine'ahabe. Tutuma'i hite Yesuhi yaha'alo seni naga ite le'mete bite gamani koti kaba bomofihhi, gi'a Pailati, ai nohinalo le'mete bi'ahabe. ² To Pailatiu Yesu ma luto loka ho'ehina: Kai Yuta bona'magihhi kighihiti bo'ani nohapiye? To Yesu: A'nolane, luto lu emi'ehina. ³ To sipi mono nohi kaba bomagi fato fato ka lite bugu ka li'ahabe. ⁴ Ya lago, ya'mu Pailatiu mone hiti loka hoto ma lu'ehibe: Kai kaga meluse minalapiye? Enali yege yege ka lite kubugu ka nelanagi ka'anilo nona'a lu meepilapiye? ⁵ To Yesu enali ka'ani bebe mesago, kehelito'a ka meluse fa'mene minago Pailatiu topa hoto mino'ehibe.

Pailatiu ka'ani kehelito Yesuhi fililibe luto lu'ehina

Mt 27:15-26; Lk 23:13-25; Yn 18:39-19:16

⁶ To ana sipi Pasa nose'na kanagu Pailatihi hapa'a ma hulata huto mino'ehina. Ana kanagu kalabusi bo mone enali Yuta bona'magi gi halana bo mone'mofihhi kalabusi nonuguti le'mo he'milata huto hu'ehina hapa'a ya'ma ni'ibe. ⁷ To ana kanagu kalabusi nonugu bo mone, gi'a Balabasi yabe luto mino'ehibe. Ai luba hi'ahana yupahi bo mone'mofihhi ho fili'ehina bo yabe. ⁸ To ya'ma kanagu, asaga bona'magi Pailatioga ete me lite loka he'ahana: Kai mana kanagu hulata hu'ahata hapaka hu letobo. ⁹ To ya lago, ai ma luto lu epi'ehina: Nani ya'ma Yesuhi lenali Yuta bona'magita kibina botinimofihhi le'mo he'mi etalufihe? Lu nimilo. ¹⁰ Ai ya'ma mono bomagi Yesu kumu siko nehite naga'i emi'ahana kehelito'a ya luto enoloka ho'ehinagihe. ¹¹ To ya luto enoloka hago, enali sipi mono bomagi ya'ma anaga li nupa hite nehana bona'i asaga'i enele'mo topa hago, to sipi mono bomagi amuya melete lu epi'ahana: Yesuhi ana'a hiligi lu emilo. Balabasihi gulu ho etobo, lu emilo. Ya nelago ya'ma li nupa nehanamagi asaga'i kehe ite Pailatihi ma lite lu emi'ahana: Yesuhi ana'a hiligi. Balabasihi gulu ho etetoga bino. Ai kalabusi nonuguti fa'mene limilina'mu yabe. ¹² Ya nelago Pailatiu mone hiti ma luto enoloka ho'ehina: Ya'ma bo'mu, lenali Yuta bona gihiti bo yabe lite gi nehana bomofihhi henana lu etalube? ¹³ Ya ligo, enali hekele lite: Ho filibo. Malipu yafalo ho filibo, lite lago, ¹⁴ Pailatiu: Henabe lutebo? Ai hiya foipa suhi hu'ehibe, luto ligo enali sipi nogo bela ka lite: Ho filibo, lite li'ahana yabe. ¹⁵ Ya lago, Pailatiu komopa'ani le'mo fulu hilube luto Balabasihi le'mo he'mi eto'ehina yabe. To yalo Yesu kumu kaga ligo, gimi bo'amagi naga osatu heba heba hi'ahabe. To le'mete bite malipu yafalo halo luto lu epilago, gimi bomagi le'mete bi'ahabe.

Gimi bomagi Yesuhi kiya yokolo ka li ete'ahana

Mt 27:27-31; Yn 19:2-3

¹⁶ Gimi bo'amagi Yesuhi le'mete bite ya'ma sipi kaba bomofihhi nopo, Gamani Nohi yabe, ana nonugu le'mete bi'ahabe. To enali enalalu'ani mone luga'amagihhi kehe igo ago li nupa hi'ahana. ¹⁷ Yalo Yesuhi okoho naku'i hepi etete to lataha'alo ufaha'a hiti naga'i hesete kofi etete, ¹⁸ to hapi fite be tigite: Oho. Yuta bona'magihhi enikibina bo, lite me'na me'na bi'ahabe. ¹⁹ To lataha'a osatu heba heba hite, to libi'na hete aitoga lipite nehite me'na me'na bi'ahabe. ²⁰ To yokolo'na hi su helago, ana okoho naku'i li he'mi etete yalo ai'a kata'a hepi etete fegutoga le'mete bite malipu yafalo ho fililune'mu le'mete bi'ahabe.

Yesuhi malipu yafalo ho fili'ahana

Mt 27:32-44; Lk 23:26-43; Yn 19:17-27

²¹ To le'mete nebagu bo moneuba Sailini naga'i nohina bo gi'a Simoni, Aleksatahi to Lufusihhi afo'atitifu yagi, ai ana kapolo kifiguti noago enali bu gete le'me kefefehite naga'i emite Yesuhi malipu yafa'a gupisalo li malago ai kofito bu'ehibe. ²² Kofito bigo enali Yesuhi le'mete bite Gologota kosalo nehete'ahana. Ana hepa'i gi'a mone lali kaguti, Lataha Felisa'a hepa'i yabe luto gi ho'ohuna yabe. ²³ Anaga nehete Yesuhi bai nagami'i hiti to mone yafa nogoya'a hiti, gi'a mila yabe, yana emilune'mu hana'a mo si'ehibe. ²⁴ To yalo, Yesuhi malipu yafalo nili hete he'ahana yabe. To gu kata'a kiya'afu lilibe lite, li gehe lite melete kati supo hite li'ahana yabe. ²⁵ To ya'ma malipu yafalo he'ahana kana etehi folugu'i bona'i foyaga nebana kanagu yabe. ²⁶ To bo moneuba Yesuhi he'ahanamomu'i fayahi go'ehinamofihhi ana yafa ifo'alo li mele'ahana ya'ma ni'ibe. Yuta Bona'magihhi Gihiti Bo'ani Yabe, luto ya'ma fayahi go'ehina. ²⁷ To Yesuhi hiti guminalo bo loemo ana hite malipu yafalo etehi'ahabe. Mone hete lamaga'aga yafa fite to mone hete soga'aga yafa fite etehi'ahana yabe. ²⁸ Ya hite etahago mono ka koyapa koyo'ehina ka ya'ma huto hu'ehibe. Ana kaga ma lu'ehina: *Ai hiti foipa bole hiti enehi'ahabe.*

²⁹ To anaga kapo melete bi'ahana bona'magi enali bu gete, enayahi koke ite Yesuhi kiya hi etete ma li'ahabe: Ahe. Kubuyaka hino. Kai sipi mono nohi tele biloto aku'i loeyagi moneyagi yegegu gilube lu'ahata bo yale. ³⁰ Kai malipu yafaloti limito kugufaka le'mo bati huto minobo. ³¹ To sipi mono kaba bomagi hiti mono ka enelepise bomagi hiti enali

ana hite kanipo fite kiya hi etete ai lu emigo ai lu emigo nehite ma lite li'ahana: Ya'ma bouba fato fato bona'i enubuto bi'ehinaya aku'i ai'a gufa'a le'mo bati hilina meni'ibe. ³² Ai Mesia bo Isilaeli naga'magihi gihiti bo'ani nohifi? Ana, malipu yafaloti limilenogo, lali bu goloto aitoga kehelito agoya hu emilune. Enali mono bomagi ya lite li'ahabe. To ai hiti malipulo etehe'ahana bomale'i ana hite Yesuhi huli ka lu emi'aha'ina yabe.

Yesu afili'ehina

Mt 27:45-56; Lk 23:44-49; Yn 19:28-30

³³ To fuligahi lulago, asaga hepatoga metepu ito minoto minomo buto utehi 3 kiloko yalo yege aku'i lo'ehina yabe. ³⁴ To ana kanagu Yesu sipi nogo moloto hekele luto ka'aguti ma lu'ehina: Eloi Eloi, lema sabakatani. Ya'ma lali kaguti ma lu'ehina: Oho. Hu'mao, afo'nigabe, afo'nigabe. Henabe luto he'mi neto'ahane? ³⁵ Ya ligo, anaga neminana bona'i mone'amagi ka'a kehelite ma li'ahana: Akae. Ai ya'ma koyapa bo Elaiya, ai kumu kehe noibe. ³⁶ To bo moneuba kehelito hololu luto buto lututuhi lito buto ekesa bai nagamilugu li moloto yalo lito oto eminogo'ni nalibe luto, lito oto yatama osatu li saga huto noemito ma lu'ehina: Bu galo. Ya'ma Elaiyau oto yafaloti le'mo he'mi etalifi bu galune. ³⁷ To Yesu sipi nogo moloto ana'asi sikalafu'i molo su hoto fili'ehibe.

³⁸ To nofiligo, ka'meya sipi mono nonugu kata hasamo ifo'agati hapi fito limito i bololo i su ho'ehina yabe. ³⁹ To Yesu sipi nogo moloto sikalafu'i molo su hoto filigo, gimikaba bo moneuba Yesuhi hapa'a bu goto kehelito ma luto lu'ehina: Ma'naka. Ya'ma bo Hu'mamofihina pana'a ma'naka luto nohibe. ⁴⁰ To ana'i mone'amagi foto'i nehite bu gete mine'ahabe. Mone gi'a Malia, ai Magatala a'i yabe. To mone ana huto gi'a Malia, ai Yosese hiti to lagaso Yemesi hiti ito'atitifu yabe. To mone gi'a Salome yabe. ⁴¹ Ya'ma ana'magi koyapa'i Yesuhi Galili kapogu mino'ehigo mege'i meelata hite to nose'na emilata hite mine'ahana yabe. To fato ana'magi babu luto Yesuhi mege'i bite Yelusale hepatoga e'ahana ana'magi ana hite bu gete mine'ahana yabe.

Yesuhi keli he'ahana

Mt 27:57-61; Lk 23:50-56; Yn 19:38-42

⁴² To utehi noligo, ana kanagu fuli yupahi hapi filube'mu nohigo, fuli yupahi nalana nose'na le'mo bati hilata kana ni'igo, bo moneuba. ⁴³ Alimatia naga'i nohina bo, gi'a Yosefe, ai olopa mono kanisole bo nohuto, ai Hu'mamofihina kapo'a alina kana geba huto minolata nohina bo nohuto, ai lesa'a meligo buto Pailatihi nohinaga tito: Yesuhi gufa'a li nimilapiye, luto loka ho'ehibe. ⁴⁴ Loka hago, Pailatiu: Akae. Afili'ehifiye luto ekesa yigito'a gimikaba bo'a mone kehe igo ago: Afili'ehifiye luto loka hago, ai: O'yo, luto lu emi'ehibe. ⁴⁵ To gimikaba: Afili labata hu'ehibe luto lu emigo, Pailatiu Yosefehi: Gufa'a bati huto lito bubo, luto lu emi'ehina. ⁴⁶ To ya ligo, Yosefepu buto yuhufa koli kata hetofana'a mina filoto lito buto Yesuhi gufa'a yafaloti ho kutu foto ana katamotu sa gito kofiloto buto keli halube luto, buto efaha kosagu kifi'ahana muli'mogu li molo'ehina yabe. To ana muli'mofihina kasiha'alo mone sipi efahi fela'a li behe behe huto hekini lo'ehina yabe. ⁴⁷ To ya nohigo, ya'ma Magatala ai'i gi'a Malia, ai to Yosesehi ito'afu, gi'a ana huto Malia, ana a'male'i Yesuhi gufa'a keli ho'ehina hepa'i bu gete kehelii'aha'ina yabe.

16

Yesu fili'ehinaguti ho ti'ehina

Mt 28:1-8; Lk 24:1-12; Yn 20:1-10

¹ Fuli yupahi su holago, Malia Magatala a'i to Malia Yemesihi ito'afu to Salome, enaligo Yesuhi gufa'alo mesebe falalune lite bite hetofa mesebe mina fi'ahabe. ² To etehi go'i noligo bite muli'ni'ehinaga nehite ai lu emigo ai lu emigo hite ma li'ahana: ³ Ya'ma muli baga'aga ni'inalo efahi fela efapo ni'igo, kiyi'afu li behe behe hu he'mi letalibe? ⁴ To anaga nehetilete bu gago ana sipi efahi baga'agati ali behe hi he'mi'ahago bu gete: Akae, lite topa he'ahana. ⁵ To mulilugu tite bu gete, muli'mofihina kasihi lamaga'aga nehaya kola bo mone koholi kata yatamana hepi'ehina bouba meto nohigo bu gete lusi koli hi'ahabe. ⁶ To ai ma luto lu epi'ehina: Koli mehilo. Lenali Nasaleta bo, Yesu, malipu yafalo fili'ehina bomofihina sa nehana kehelii'ohube. Ai maga menohibe. Aho ti'ehinagihe. Bu galo. Ya'ma mele'ahana hepa'i bu galo. Menohibe. ⁷ To lenali abilo. Bite Pitagi to pana'alobomagihi asaga'i ma lite lu epilo: Yesu koyapa lu lepi'ehinana yamofihina ahu'ehibe. Ai kohe toto Galili kapogu a'nobinagihe. Lenali ya lite lu epilo. ⁸ Ya ligo, enali kehelite enelesa'ani ligo, sipi koli hite'ani ana muli'moguti tite hololu bite koli felefa hi'ahabe. Sipi koli hite'ani asaga bona'i ka lu meepise fa'mene mine'ahana yabe.

Yesu Malia Magatala a'i aitoga huto hu'ehina

Mt 28:9-10; Yn 20:11-18

⁹ To Yesu, fuli yupahi su holago, etehi folugu'i fili'ehinaguti ho ti'ehina yupahi ai yata'a Malia Magatala a'mofihi bulo huto hu'ehibe. ¹⁰ Ana a'i Yesu koyapa foipa fele 7 he'mi eto'ehina a'i yabe. Yesu ana a'mofihi bulo yata'a huto higo, ai buto Yesuhi mege'i mehelata hi'ahana bona'magi yibi gofana hite nehanaga buto nehetito lu epi'ehina: ¹¹ Yesu huto nohigo bu go'ohube luto lu epigo, enali: Faga yabe lite enipagu hu'ehibe.

Yesu pana'i loemale'itititoga huto hu'ehina

Lk 24:13-35

¹² To yalo pana'i loemale'i kifigu bilu'ibe'mu kapo nemala'igo Yesu huto huse fato'i etubulo huto hu'ehibe. ¹³ Ya higo, etali kehelilete i behe hite bite pana'alobo asaga'i ya'ma lu epi'igo, enali: Faga yabe lite enipagu hu'ehibe.

Yesu pana'alobomagihini enubulo huto hu'ehina

Mt 28:16-20; Lk 24:36-49; Yn 20:19-23; Apo 1:6-8

¹⁴ To alihi, aposolo bomagi 11 magi li nupa hite nose'na nenago, Yesu enubulo huto huloto ka epekibe. Hena'mube? Enali, bona'i mone'amagi Yesu fili'ehinaguti ho ti'ehigo bu gete ka lu epigo, enali: Faga yabe, lite enipagu higo komopa'ani ule'ale higo Yesu ya'mu ka epeki'ehibe. ¹⁵ To ai ma luto lu epi'ehina: Lenali asaga melugu hepatoga bite bona'magihini hetofa ka'ni ya'ma ka lamana'a lu epilo. ¹⁶ To bo moneubafi moneuba ana ka kehelito agoya hu nimito nagami falalina bo, ai'i buto bilunagihe. To bo moneubafi moneuba kehelito agoya hu menimilina bomofihi nani gumi'i hoto le'mo he'milunagihe. ¹⁷ To agoya hu nimilana bona'magi enali ya'ma topa hese foya suhi lilabe. Enali nigi'ni hete foipa felemagihini bona komopa'aniguti enele'mo he'milabe. To enali fato fato bona'magihini ka'aniguti kaga lilabe. ¹⁸ To enali osifa'i enayahi lilana to nalisa nagami'i nalanafi ya hilana mefililabe. To enali epesi'ehina bona'magihini enugufalo enayahi melenogo fa hu epalalibe. Hu'mamofihi amuyana'a enalitoga minenogo ya'ma topa hose foya suhi lilabe.

Hu'mau Yesuhi kokulumalugu le'moto ti'ehina

Lk 24:50-53; Apo 1:9-11

¹⁹ To Sipi Bo Yesu ai ana kaga lu epi su holoto'a yalo kokulumalugu tito folofa hu'ehibe. Anaga tito Hu'mamofihi yahi lamaga'aga mino moloto mino'ehina yabe. ²⁰ To enali bu gelete, bite asaga hepatoga biba biba nehite Yesuhi hetofa kaga'a lu yege helata mine'ahabe. To Sipi Bouba enehe'moto enalitoga minago, enali sipi lili'na amuya'a hiti topa hose suhi lite hi'ahabe. To yana'mu bona'magi ya'ma bu gete enali: Lusiga nelabe lite kehelihana yabe.

LUKU Luku ka lamana'amu koyo'ehina

Luku ai Tiofilusitoga ya'ma fayahi go'ehina

¹ Oho, Tiofilusi, nalalu'niga. Babu bona'magi lalitoga huto hu'ehinamofihhi kaga'a fayanugu ge'ahana yabe. Enali enubuguti bu ge'ahana to Hu'mamofihhi kaga'a lu hokolo hi'ahana bona'magi lu epi'ahago fayahi keye'ahana yabe. ² Enali ana bona'magi enubuguti bu ge'ahago anana huto hu'ehina bona'magihhi enabaga enemege'i mele'ahana yata'a mana kaga to asaga yupahi yabe. Enali ya'mana bona'i Hu'mamofihhi kaga'alo lili'nalo bo'a mine'ahana to ya'mana kaga lalitoga nelimibe. ³ Ya higo nani ana huto ya'mana kaga fayahi goto'ni kaitoga he'minogo bilibe. Koyapa'i nani ya'mananamofihhi hapa'amu le'mo bati huto nege'noka ho'ohube. Yatai nani le'mo fotogo huto nogobe. ⁴ Ya hu'ehinagi kai keheliya iloto ya'mana ka enali kelep'i'ahana'a to ma'naka luto ya'ma keheli бага ilune'mu hane.

Agelouba a'i Sekalaiyahi Yoni huto hilina ka lu emi'ehina

⁵ To Yutia bona'i enigihiti bo Heloti ai minana kana'agu mono bo mone mino'ehina gi'a Sekalaiya ai Abaisa mono bo nagaluguti liha'a ai Alonihhi nagaluguti to ana a'mofihhi gi'a Elisapeti yabe. ⁶ Etali Hu'mamofihhi bulo bati hite mine'aha'ina. Etali asaga keya kafi to Sipi Bomofihhi kagafi liyafa hite pelesa meise hite fulu li'aha'ina. ⁷ Mone'naya etali yagapana'atiti memine'ahana. Elisapeti namopa minoto yagapana'i meketose mino'ehina. To etali ya litana oyafale mine'aha'ina.

⁸ To mone yupahi Sekalaiya ai ya'ma Hu'mamofihhi okabalo mamufa gi emilatamofihhi lili'na nolito ana kanagu mono lili'na luga'a ai'amoya iloto mino'ehina. ⁹ Enali mono bomagihhi suhi hite le'mo ho ti'ahana to ai sipi mono nohi folagaha'agu tito kefa hitalo Hu'mamofihhi tu lokiya go emilibe litemo yabe. Ya hago ai Sipi Botimofihhi mono noha'agu notigo, ¹⁰ babu boana'i fegutoga li nupa hite nunumu hite lokiya go emilatana kanagu mine'ahana. ¹¹ To Hu'mamofihhi agelo'a yahi lamaga'aga tu lokiya fi emise'nalo ho tito nohigo Sekalaiyau bu go'ehina. ¹² Ai agelo bu goto topa hoto koli nohigo, ¹³ agelouba ma luto lu emi'ehina: Sekalaiyao, kai koli mehubo. Hu'mau ai nunumuka akeheli'ehibe. Lihaka Elisapeti'u ai panaka ketalina'mu yabe. To kai gi'a Yonio luto molobo. ¹⁴ Ya hinogo kai kipagu bati hinogo kai kofokehi halane. Babu boana'i enali sipi enofokehi ai huto hilina'mu halabe. ¹⁵ Ai Sipi Bomofihhi bu'alo sipi gi'a lili'na'mu yabe. To ai bai nagami'ifi to amuya nagami'ifi menalina'mu yabe. Ito'afihhi ipa'agu nohinogo Hetofa Sikalafu'uba aitoga bai talina'mu yabe. ¹⁶ Ai Isilaeli boana'i asaga'i enipa'ani li gelehe hinogo enali Sipi Bo'ani Hu'mamofitoga bilabe. ¹⁷ Ai Hu'mamofihhi ka'a leli'ali bo legi huto bilina'mu ya'ma lu yege hose bo Elaiya suhi huto amuya bo hilibe. Ai afo'anigi yagapana'ani aku'i enele'mo nupa hilina to ai ana huto kegeiyo bona'i komopa'ani li gelehe hinogo komopa'ani bebe sana bona'magihhi hapa'ani lilabe. To ai Hu'mamofihhi bona'a enele'mo kosaba hinogo Hu'mamofihhi geba hite alina'mu minalabe.

¹⁸ To Sekalaiyau ai agelomofihhi loka hoto lu'ehina: Ya'mana ka nani henabe luto lusiga yabe lilube? Nani oyafa alo'ohube to liha'niuba hiti litana'i alo'ehibe, luto lu'ehina. ¹⁹ To agelouba Sekalaiyahi ka'alo ma luto lu'ehina: Nani nig'i'ni Gebilielita sipi agelo'i Hu'mamofihhi okabalo ho notuna yabe. Ai'a noho lifito lu emibo ligo ya'mana hetofa ka oto lu nokumube. ²⁰ To kai kehelibu. Kai nani kamo keheli menimitamofihhi kai kabagaka hekini lolenogo kaga meluse nohitogo asaga'na huto hilina yupapogo yabe. Ya huto nohitogo kaga moloto nokumuna yupahi anana huto nohinogo kaga lilane.

²¹ Boana'i enali Sekalaiyau mono nonugu mino'ehinamo'mu geba hiba hite minete'ani enali enegeka yigiba yigiba hite ma lite li'ahana: Ai ya meyaluga henana huto nohigo mino yatama nohibe li'ahana yabe. ²² Alihi Sekalaiyau mono nonuguti leheko limito boana'i kaga lu meepi'ehina ya higo enali fegutoga geba hite minana boana'i ma lite akeheli'ahana: Ai mono nonuga tinamoga bame kafi ana'ina mone bu go'ehibe. Ya lite nehago ai bagaguti kaga meluse yatuko babeyafa hu'ehina. To бага'a hepito mino'ehina.

²³ Alihi Sekalaiyahi mono nonugu lili'na luga'a su holago ai hepa'aga bu'ehina. ²⁴ To alichi liha'a Elisapeti ai yagapana'amu'i hiti mino'ehina. Ya huto ai nayahi mone kegi'a su hago ikahi fala kito nonugugo mino'ehina. Ai lu'ehina: ²⁵ Yatai Sipi Bo'niuba ya'ma suhi huto nehe'mabe ya huto boana'magi enali enubuloti nubuya huse'na li he'mi'netabe.

Yesu ai huto hilina kaga agelouba Maliatoga lu emi'ehina

²⁶ To Elisapeti yagapana'a hiti ikahi nayahi mone kegi'a su hoto mone nayatoga leheko malago nohigo Hu'mau ai ya'ma agelo Gebililihi ho lifigo Galili hepa'i moneluga limi'ehina ana hepa'i gi'a Nasalete. ²⁷ Ai yafana'i mone pana'i moneto lepi'ahana pato bu'ehina pana'mofihhi gi'a Yosefe. Ai Tebitihhi nagaluguti yabe. To ya'ma pa'mofihhi gi'a Malia yabe. ²⁸ To agelouba Malia nohinalo buto ma luto lu emi'ehina: Maliao. Nohapihe? Fuluna kaitoga mineno. Hu'mau kai hiti nohuto sipi lusa gi ketalina'mu hetofa hu ketalibe. ²⁹ Maliau ai ya'mana ka keheliloto lataha'a keta hu'ehina. Ipa'agu ekesa yigito ma luto lu'ehina: Ya'ma ka hena ka ni'ibe? luto ligo, ³⁰ to agelouba lu emi'ehina: Malia, kai koli mehobo. Hu'mau ipa'a kaitoga bati nohibe. ³¹ Kehelibo. Kai yagapana kumu hiti huto pana'i ketalata'mu yabe. To kai gi'a Yesu luto molobo. ³² Ai sipi bo minalina'mu yabe. To yege yege bona'magi gi'a liyafa hite Sipi Boti enebe ligi'ehina bomofihhi pana'a yabe lilana'mu yabe. To Hu'mau ai sipi gihiti bo le'mo ho tilina'mu yabe. Tata'afihhi Tebitihhi suhi luto minalina'mu yabe. ³³ Ai Yakopuhi naga'amagihi sipi bo'ani asaga yupahi minalina'mu yabe. To kaba huse'na'a hiti kapo'a ya'ma minomo buto su mehalina'mu yabe.

³⁴ Maliau ai agelomofihhi lu emi'ehina: Ya'mana ka nolatamofihhi hena huto huto hilibe? Nani yafana'i nohuto bolo mebu'ohube. ³⁵ To agelouba Maliahi kaga'alo ma luto lu'ehina: Sikalafu'uba kaitoga alina'mu yabe. To Hu'mamofihhi amuya'auba kifi talina'mu yabe. To ya hinogo ya'mana pana'i alihi ketalata'mu yabe, to bona'magi Hu'mamofihhi Pana'a yabe lite gi'a liyafa hilana'mu yabe. ³⁶ Kehelibo. Kofokafu Elisapeti litana'i alo'ehinamo ninaya ipa'agu pana'i ko'ehibe. Koyapa'i yagapana'i meketalibe lilata hi'ahana yabe. Ya hu'ehinamo yatai yagapana'i mino'ehibe to ikaha'a nayahi mone kegi'a su hoto mone kegi'ati loemo leheko malago abu'ehibe. ³⁷ Ana'ina mone Hu'mau fetaga huto lolo hilina'a huto meni'inagihe.

³⁸ To Maliau agelo lu'ehina: Nani Sipi Bomofihhi koko a'i yabe. Kaga nolatamofihhi Sipi Bo'niuba lolo hu netalibe, Maliau ya luto ligo agelouba he'mi etoto abufa hu'ehina yabe.

Maliau Elisapetihhi buto bu go'ehina

³⁹ Ya'mana kanalo Maliau ho tito kosa mone Yuta hepalugu ni'inalo me'me huto bu'ehina. ⁴⁰ To nonuga tito Sekalaiya nohinalo: Nohapihe? luto Elisapetitoga lu emito be tigi'ehina. ⁴¹ Elisapetiu ai Maliahi nohapihe lina'a kehelilago yagapana'i ipa'agu nohina lehe kolago ti'ehina. To Sikalafu'uba Elisapetitoga bai to'ehina. ⁴² To ai nogo'a sipi'a kehe ito Maliahi lu emi'ehina: Kai luga'a ana'i folagaha'anigu kelemo ho ti'ehina'mu hetofana nohane. To ya'mana yagapana'i kipagu nohina aitoga hiti Hu'mau hetofana hu etalibe lu'ehina. ⁴³ To nani hena hu'ohugo Sipi Bo'nimofihhi ito'afu nanitoga noabe, luto Elisapetiu lu'ehina. ⁴⁴ Kai nebe tigi'ahana nani nubu'niuba nohapihe latamoya keheliehinagi yagapana'i nipagu nohinauba fokehi hoto'a leke ho ti'ehina. ⁴⁵ Alihi Sipi Boubu alu kimi'ehina suhi hilina'mu yagi kai kehelie ule'ale huto sipi kofokehi halata'mu yabe, Elisapetiu ya'ma luto lu'ehina.

Maliahi nama'a

⁴⁶ To Maliau ai lu'ehina: Nipa'niuba Sipi Bomofihhi gi'a li saga nohibe. Nipa'niuba Hu'ma kumu yege nofibe. ⁴⁷ To nemeha'niuba Sipi Bomofitoga fokehi nohoto nehe'mose'na'amofi kumu negelo nobube. ⁴⁸ Nani lilina'alo a'i yabe. Nani fa'menena nohunamoya ai ekesu mehago nanitoga fuluna nonebesibe. Yatai hiti to aliha'a yupa hiti silaga boana'i enali sipi fokehi nanitoga ho'ehina'mu kaga lilana'mu yabe. ⁴⁹ Hu'mau amuya Boubu sipina nanitoga lolo hu'ehibe. Ai'a gi'a hetofana lamana'a ni'ibe. ⁵⁰ Le'mo fuluna'auba asaga bona'i manuga minana agoya hu emi'ahanamagi enalitoga mino bago i'ehibe. To ya huto buto yagapana'magitoga buto enali yagapana'magitoga buloto analo ya humo buba buba hilina'mu yabe. ⁵¹ Yaha'a amuyauba su toto kegeiyo bona'i foipa lu kehelise'na hiti enipa'anigu kegeiyo hi'ahana ya nehago ai li sibi sibi huto katili hu'ehina yabe. ⁵² Ai gihiti bomagi amuya'ani nehago kefa hisaloti enele'mo manuga nomoloto to enali enigi'ani menina bona'i enigi liyafa hu'ehina. ⁵³ Ai hetofa nose'natu'i enakau'na lana bona'i enipa'ani li bai to'ehina. To enali bona'i fe'noha'ani babu lina'a enele'mo he'migo fa'mene bi'ahana. ⁵⁴ Ai Isilaeli lili'nalo bo'a he'mo'ehina. To ai tata'tifitoga kaga lu molo'ehina li hetofa huto hu eto'ehina. ⁵⁵ Ana huto lali tatatitofa lu'ehina'a huto yabe. Nani Abalahatoga keke'i luto'ni to ana huto ai naga'a alihi huto hilanamagi hiti analo minoba minoba hilina'mu yabe.

Maliau ya luto nama lu'ehina yabe.

⁵⁶ To Maliau ai Elisapeti hiti minoto kana'a ikahi loegi monegi minoloto alihi hepa'aga i behe huto bu'ehina.

Elisapetiu Yonihhi keto'ehina

⁵⁷ Elisabetiu yagapana'i ketalina kana'a leba to'ehina. To ya higo ai pana'i keto'ehina yabe. ⁵⁸ Enali Elisapetihī hepa'alo bona'i to ai naga'a ya huto Hu'mau Elisapetihī ginaga fi emigo pana'i mone keto'ehibe lana'a kehelilete Elisapeti hiti enali asaga'i enofokehi he'ahana.

⁵⁹ To nayahi mone kegi'a su hoto loegi monegi mone nayatogati leheko malana kanagu ana pana'i gufa'a laga hilune'mu enali e'ahana. Enali gi'a Sekalaiya lite afo'afito bahalapao lite malalune'mu hi'ahana. ⁶⁰ Enali ya nehago ana pana'mofihī ito'afu ma luto lu'ehina: O'e. Lali Yonio luto gi'a malaluta'mu yabe. ⁶¹ To enali lu emi'ahana: Mone kofokagi ya'mana suhi luto enigi'ani meni'ibe lite li'ahana. ⁶² To enali enayatu babeyafa hite afo'afihī lu emite ma lite li'ahana: Kai hena hibe luto panakamofihī gi'a malalane? ⁶³ Sekalaiyau fayahi galinana'mu ligo ite ete emigo ananalo pana'amofihī gi'a Yoni luto go'ehina. To enali ya'mana gi'a bu gelete'ani enekesa yigiba yigiba hi'ahana. ⁶⁴ To analo'i Sekalaiyahi baga'a i aka higo kenetufa'a aku'i bati hu'ehina. Ya higo ai kaga luto Hu'mamofihī gi'a liyafa hu'ehina. ⁶⁵ To enali hepa'alo bona'i asaga'i noli hi'ahana. To ya'manana huto hinamofihī kaga futili katili huto Yutia kosa hepalugu bula ola hu'ehina yabe. ⁶⁶ Asaga bona'i ana kaga kehelilete enekesa yigi fato hite'ani ma lite li'ahana: Alihi ya'mana pana'uba ai hena hena huto minalibe? Sipi Bomofihī amuya'a ya'mana pana'moftoga ni'ibe lite enali akeheli'ahana.

Sekalaiyahi nama'a

⁶⁷ To Sikalafu'uba ya'ma pana'mofihī afo'afinugu bai tago ka mone lu huto huto ma lu'ehina: ⁶⁸ Lali Isilaeli bona'magihī Sipi Bomofihī gi'a liyafa hilo. Hu'mamofitoga yege filo. Ai lali boana'a lehe'malube'mu o'ehibe. To fatehatimagihī gegisaguti gulu ho leto'ehibe. ⁶⁹ Ai sipi amuya boti lubuto bi'ehinana mone le'mo ho ti letabe. Ai ya'mana bo koyo bo Tebitihī tata'afu yabe. ⁷⁰ Ana suhi huto ai koyapa'i mono bona'amagi enali enabagagu alu epi'ehinamo ya'ma ni'ibe.

⁷¹ Ai ma luto ka molo'ehinamo ni'ibe: Nani fatehatinimagihī enayanuguti aku'i lenele'maluna'mu yabe. To bona'i enali ipakafa nehana bona'magi enayanuguti hiti aku'i lenele'maluna'mu yabe. ⁷² Nani fuluna lepito lenehe'maluna'mu yabe, ai ya luto to tatatigi lu epi'ehina. To ai ana huto ka lamana'a molo'ehinamofihī ekesalo moloto minalina'mu yabe. ⁷³ Ai ma'naka luto koyapa'i tatatifihī Abalahatoga ka molo'ehina yabe. To yatai ai koyapa hapati supo ai lu'ehina'a hilube'mu nolibe. ⁷⁴ Ai fatehatimagi enayanuguti lubuto bilube'mu nohigo lili'na'a lali koko pana'a suhi huto liluta'mu koli mehilune. ⁷⁵ Ai bu'alo foipana melise minalutaya hetofana huto minoba minoba hiluta'mu yabe.

To Sekalaiyau pana'a kumu ka mone hiti ma luto lu'ehina: ⁷⁶ Pana'nise, enebe ligi'ehina bo Hu'ma, ai'a kaga lu yege hose bo'a huto hilane. To ya'ma gi'a kai kumu bona'magi molo ketalabe. Kai yata'a kohe toto lili'na lito bulotoka Sipi Bomofihī kapo'a li hokolo hilane. ⁷⁷ To bona'amagitoga buto lu epitogo enali kehelilete foipana'ani li he'milenogo bati hite minalabe. ⁷⁸⁻⁷⁹ To afotifu Hu'mamofihī fuluna hiti keke'i luse'ni hiti ya'mana nohibe. Ai kokulumalugu fana tose'na lali kumu'i huto hilina yana'uba lehe'moto ana huto bona'i luga'a filise'namofihī metepugu nehana'a ya'ma enele'mo fana talina'mu yabe. To ai fulu kapogu lele'moto bilina'mu yabe.

Sekalaiyau ya luto nama lu'ehina yabe.

⁸⁰ To ana pana'i hofa toloto gufa'amo hiti meha'amo hiti amuya molo'ehina. Ai ka melugu mino'ehina kanagu baga ilenogo Isilaeli bona'i enubu'anilo huto hu'ehibe.

2

Malia ai Yesuhi keto'ehina

Mt 1:18-25

¹ Ya'mana yupahi Sisa Ogasitasi ai Lomu gihiti boubā asaga boanatoga enigi'ani liloto leka salube luto kaga mololoto lenigi lilube lu'ehina. ² Ya'mana enigi lise kana yata'a Sāiliniasi ai gamani boubā Silia melugu bona'magihī kaba bo'ani mino'ehina. ³ Asaga boana'i enigi'ani lilune'mu nehite hepa'anilo bila bila hi'ahana.

⁴ Yosefe ai Tebitihī nagaluguti o'ehina. Ya higo ai Nasaletē hepato Galili kegi'ati he'mito gihiti bo Tebiti ana hepato ito'afu keto'ehina'a ya'ma Yutia melugu bu'ehina. Ana hepa'i gi'a Betelehe yabe. ⁵ Ai gi'a hiti to a'i gi'a lilube'mu Malia nole'moto bi'aha'ina. Ya'ma a'mo Yosefē alihī liha'a lilina a'i yabe. To Malia ai yagapana'mu hiti hu'ehigo bi'aha'ina. ⁶ Betelehe hepato bite neha'igo Maliau yagapana'i ketalina kana'a leba tago hu'ehina. ⁷ To ai yagapana'i yege'a pana'i ketoto'a katatu sa gi etoloto bulumaka yagamagi nose'na nenana sepeke'nagu ko eto'ehina. To etali ya'ma yagamagihī noha'anigu mine'aha'ina. To hena'mugope, bona'i kose nohi bai to su ho'ehinagi anagu meti'aha'ina yabe.

Agelomagi to sipisipi yaga kaba bo'animagi yabe

⁸ To ya'mana yupahi ana hepato sipisipi yaga kabalo bo enali fegutoga yaga kaba hite sininugu mine'ahana. ⁹ To Hu'mamofihhi agelo'a ana yaga kabalo bo nehanalo Sipi Bomofihhi fana mehena'a hiti nehetigo enali ana sipisipi yaga kabalo bo lusina hite koli hi'ahana. ¹⁰ Ya hite koli nehago agelouba ma luto lu epi'ehina: Koli mehite kehelilo. Nani hetofa kaga lenalitoga ito noo lepolona ya'mana kagauba asaga boana'i sepeke'mo sipi enofokehi halina'mu yabe. ¹¹ Yatai sininugu Tebitihhi hepalugu a'i moneuba pana'i mone keto'ehibe. Ai ya'mana boubu lali'i lele'mo kosaba huto lenubuto bilina'mu yabe. Ai sipi bo Yesu Kilisito yabe. ¹² To bu galana'aya ma huto hilinamo ni'ibe. Lenali pana'i mone katatu sa gite bulumakamagi nose'na nenana sepeke'nagu ko etago nohinogo bu galana'mu yabe.

¹³ Kaga agelouba lu epi su nohago ana baga'a hiti babu agelomagi kokulumaluguti ete'ani Hu'mamofitoga fokehi hete nama ma lite li'ahana: ¹⁴ Ifo muyagu Hu'mamofihhi gi'a le'mo saga hite mineno. To melugu bona'magi kumu Hu'mau ipa'agu ai laga besinana enalitoga fuluna hu noepalabe.

¹⁵ To agelomagi he'mi epelete kokulumalugu nebagomo enali ma lite ai lu emigo ai lu emigo hite li'ahana: Ho tilo. Betelehe hepato butoti ya'mana huto hinana Sipi Boubu lu limi'ehinana ya'ma bu galune li'ahana. ¹⁶ To enali ho tite lololu lite bite Malianogo Yosefenogo neha'inalo henetite bu gelete to pana'i bulumaka nose'na sepeke'nagu ko'ehigo bu ge'ahana. ¹⁷ Enali ana pana'i bu gelete Malianogo Yosefenogo agelouba ya'mana pana kumu lu epi'ehinana kaga lu etimi'ahana. ¹⁸ To asaga bona'i sipisipi yaga kabalo bomagi lana ka akeheli su helete ana pana kumu topa hete enekesa yigi babu li'ahana. ¹⁹ To ya hu'ehinamoya Maliau asaga ka ipa'agu li mololoto ekesa yigito legeso huto mino'ehina. ²⁰ To sipisipi yaga kabalo bomagi i gelehe hite he'mite bite Hu'mamofihhi gi'a liyafa hite fokehi he'ahana. Enali asaga'na agelouba lu epinana huto su hana bu gete'ani sipi enofokehi he'ahana yabe.

Yesuhi gi'a mele'ahana

²¹ Alihi nayahi mone kegi'a su hoto mone kegi'ati loegi monegi heleko malago kana minelete ana pana'mofihhi gufa'a laga nehite gi Yesu lite mele'ahana. Koyapa'i ai ito'afihhi ipa'agu huto mehu'ehigo agelouba yamana gi ho'ehina yabe.

Simioniugo Anaugo Yesuhi mono nonugu nohigo bu ge'aha'ina

²² Ito'afinogo afo'afinogo pana'anogo mono nagamitu okala hi etatalana kana'a hu'ehina ana legitana koyapa'i Moseu keya kaga molo'ehina suhi lite hi'aha'ina. Ya'mu ito'afugo afo'afugo ana pana'i le'mete bite Yelusale hepato Sipi Bomofihhi emilu'ibe'mu bi'aha'ina yabe. ²³ Manana Sipi Bomofihhi keya kaga'alo fayanugu ge'ahana: Asaga yege pana'i huto hinamo Sipi Bomofitoga le'mete bite lepilata hilo. Etali ya'ma kagamofihhi keheli emi'aha'ibe. ²⁴ Etali ana hite Hu'mamofihhi fokehi hete lokiya fi emilu'ibe'mu hiti bi'aha'ina. To Sipi Bomofihhi keya kagauba lu'ehina'a huto: Loemo yata'a kigopafi to loemo kigopa gapa'a hiti Hu'ma kumu keye lite emilo luto ge'ahana.

²⁵ To yalo bo mone Yelusale hepato mino'ehina gi'a Simioni yabe. To aiya bati huse bo to Hu'mamofihhi agoya hu emise bo yabe. Ai Isilaeli bona'magi enubuto bilina bo'mu geba huto mino'ehina. To Sikalafu'i hiti Simionitoga mino'ehina yabe. ²⁶ Sikalafu'uba Simionitoga alu emi'ehina mefilise nohitogo Hu'mau le'mo ho ti'ehina bo, ya'ma Mesiau huto hilibu lu'ehina bu goloto fililata'mu yabe. ²⁷ To Simionihhi Sikalafu'uba le'mo kapo malago sipi mono nonugu tito'a Malianogo Yosefenogo to ana pana'i Yesuhi keya kagauba lu'ehina suhi hu etalu'ibe'mu neha'igo bu enogo'ehina. ²⁸ Simioniu ai ana pana'i yahi komopa'alo le'mo mololoto'a Hu'mamofitoga fokehi hoto ma luto lu'ehina: ²⁹ Oho. Sipi Bo. Yatai ya'ma lili'nalo panaka he'mi etetogo fulunagu bino. Ya hitogo nipa'ni koyapa'i kaga lu molo'ahata'a huto fuluna nebesilibe. ³⁰ To nani nubu'niuba ana'ina lubuto bilatana lolo hatamoya bu nogabe. ³¹ Ya'manana kai asaga noto noto boana'magi enubulo le'mo lele hu'ahane. ³² Ai libi'mo moneuba fegutoga bonatoga metepunagu nehilana bonatoga enele'mo besa lalibe. To ai Isilaeli boanaka enigi'a le'mo sipi hilina'mu yabe.

Simioniu ya luto lu'ehina yabe.

³³ Etali Yesuhi ito'afugo afo'afugo Simioniu Yesu kumu lina kalo etegekesa yigi babu li'aha'ina. ³⁴ Simioniu lusa gi etimito ma luto pana'mofihhi ito'afitogo Malia lu emi'ehina: Kehelibo. Ma pana'i ai babu Isilaeli bona'i luga'a enele'mo melugu malalina'mu yabe. To ai ana huto babu bona'i luga'a enele'mo ho tilina'mu yabe. To ai Hu'mamofitogati mone babeyafa'a legi huto huto minalina'mu yabe. Analo'i babu bona'magi ka sibina'a li etalana'mu yabe. ³⁵ Ya hinogo babu bona'magi enekesa yigise'na'ani huto'i minalibe. To mone kosa kosa emitauba ana legitana lutumopakagu fi fulu tilibe.

³⁶ To Hu'mamofihhi ka'a leli'ali a'i mone mino'ehina, gi'a Ana. Ai afo'afihhi gi'a Fanueli, ya'ma bo Ase nagaluguti o'ehina. To Ana aiya litana'i koyapa'i bo lito baha'a hiti nayahi mone kegi'a su hago mone kegi'ati loemo heleko malago kufu mine'aha'ina. ³⁷ Alihi baha'a fililago ai fa'mene mino'ehina. To yatai kufu'a 84 nominabe ya nohuto'a sipi mono nohi hepato menohe'mina litana'i yabe. To ai nose'namofihhi mo sito to nunumu huto minoto Hu'mamofihhi yege fito to mono lili'na'a fuliga hiti folugu'i hiti lito minolata hu'ehina. ³⁸ To yana kana'agu ai enali nehanalo hetetit'o'a Hu'mamofihhi fokehi ho'ehina. To ai ya'mana pana'mofihhi huto hu'ehina kaga'a asaga bona'i Hu'ma kumu'i Yelusale hepa'i oto aku'i lilina'mu geba hi'ahana bona'i lu epi'ehina: Ma pana'uba lali hepati, Yelusale ya'ma le'mo bati hilina'mu yabe.

Yosefe ai aku'i Nasaleta bu'ehina

³⁹ Etali asaga'na Sipi Bomofihhi keya ka'aua lu'ehina'a hi su helete i behe hite Galili melugu hepa'ani Nasaleta bi'aha'ina. ⁴⁰ To ana pana'i olopa hoto amuya bo minoto'a kehelise'na'a hetofana babu luto minago Hu'ma lusa gise'nauba ai hiti minolata hu'ehina.

Neheya bo Yesu mono nonugu ti'ehina

⁴¹ Asaga kufu kanagu Yesuhi ito'afugo afo'afugo bona'i Yelusale hepato li nupa hilata hanalo bilata hi'aha'ina. Koyapa'i Hu'mau lubuto bu'ehina'a kumu Pasa yabe nelana ya'ma sipi nose'na nalata, yana'mu bi'aha'ina. ⁴² Yesuhi kufu'a 12 ni'inamo enali ananalo bilata ya'ma asaga kufu kana Yelusale hepato mono nose'na nalune'mu hite moneko kumu bi'ahana. ⁴³ Ya'mana sipi nose'na nalatamofihhi kana su hago enali i behe hite hepa'aniga bilune'mu kapo melete hapi fi'ahana. To ana pana'i Yesu, ai Yelusale mino'ehina. Ito'afugo afo'afugo ya huto Yelusale minabe'a mekeheli'aha'ina. ⁴⁴ Etali ma lite etegekesa yigi aha'ina: Ai luga'a bona'i hiti alihhi noabe lite ya'ma yupahi mone'a kapo mele'ahana. To alihhi etali hapi fite bona'atitimagihhi folagaha'anigu sa sa hi'aha'ina. ⁴⁵ Etali bu megete'atiti aku'i Yelusale sa sa hite bi'aha'ina. ⁴⁶ To kana loegi monegimogu sipi mono nonugu tite babafi bona'i hiti kaga'anilo keheli minoto enoloka hoto nohigo le'mo huto hi'aha'ina. ⁴⁷ Asaga kaga kehelina bona'magi Yesu kehelise'na'amu to enali loka hana kaga lu epina'amu topa hete enekesa yigi babu lite mine'ahana. ⁴⁸ Etali ito'afugo afo'afugo Yesuhi mono nonugu nohigo bu gelete topa hete ligo ito'afu kehe ito lu'ehina: Pana'ni kai henabe luto ya'ma suhi nohane? To kai ya hanogo le'ali le'elesati'a ligo kai kumu'i higo sa sa nohu'ibe luto ligo, ⁴⁹ ai kaga'atitilo lu'ehina: Letali henabe lite nani kumu'i sa sa neha'ibe? Letali mekeheli'aha'ifiye? Nani afo'nifihhi nonugu ai kumu nohilunamo ni'ibe. ⁵⁰ To etali ya'mana kaga Yesu lu'ehinamofihhi hapa'a keheli bebe mese'aha'ina yabe.

⁵¹ Ya hilete aku'i he'mito ago etali le'mete moneka Nasaleta hepato bi'ahana. To kaga'atiti etabaga liyafa huto mino'ehina yabe. To ito'afu asaga ya'mana kaga komopa'agu li moloto ai mino'ehina. ⁵² To Yesu sipi bo hulago kehelise'na'a hetofana huto minago melugu bona'i hiti to Hu'ma hiti enali bu gana hapa'a bati huto mino'ehina yabe.

3

Yoniu ai nagami folo epolose bo ai kaga lu yege ho'ehina

Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Yn 1:19-28

¹ Sipi Lomu bo Taibiliasi 15 kufu'a kana kaba hu'ehinalo gamani bo Ponitiasi Pailati, ai Yutia melugu bona'magihhi kohe toto kaba huto mino'ehina. To ya'mana kanalo Heloti ai kohe toto Galili kegi'a sipi kaba bo mino'ehina. To go'afu Filipi ai Itulia to Telekonaitisi kegi'a yata'a kaba bo mino'ehina. To gamani bo Laiseniasi ai Abilini kegi'a kaba huto mino'ehina. ² To Anasiugo Kaiyafasiugo etali sipi mono nohi kabalo bole mine'aha'ina. To ya'mana kanalo Sekalaisyahi pana'a Yoni ai ka melugu nohigo Hu'mamofihhi ka'a aitoga lu huto hu'ehina. ³ Ya higo ai Yotani nagami'mo kegi'a Hu'mamofihhi kaga'a leli'ali huto boana'i nehanalo lu yege ho epi'ehina: Komopatini i gelehe hite foipanatinigati li he'mite nagami felelenogo Hu'mau foipanatinini li he'mi lepalalibe, luto mino'ehina yabe. ⁴ Ai ya higo ana legitana lu huto huto bo mone Aisaiyau ka'a bukugu go'ehina suhi huto ma ni'ibe:

Ka melugu bo moneuba nogo moloto

kehe sipi noibe:

Sipi Bomofihhi kapo'a le'mo lele hi etete

to kapo'a le'mo fu lite

li kosaba hi etalo.

⁵ To ya lenali

asaga kemuya li hekini lo su hete
moneko legege hu etalo.
Ana hite
kosa sipi'afi bohupo'afi li gofa hinogo
limo i su halo.
To asaga kapo kiyugu hu'ehina,
le'mo bebe salo.
To asaga kapo efahubago hu'ehina,
le'mo bati hilo.

⁶ To asaga bona'i

Hu'mau ai aku'i lele'mose lilina'a
bu galana'mu yabe.

⁷ To babu boana'i enali nagami falalune'mu Yonitoga elago ai ma luto ana boana'i lu epi'ehina: Lenali laga mehina osifa'mofihli yagapana'i yabe. Kuyu'afu lu lepina'a hite Hu'mamofihli ipakafa hilinamomu'i koli hite he'mite alihi huto hiliனால் be ligite bilune'mu nehabe? ⁸ To lenali foipanatiniguti i gelehe hılanana'muko kehelite minalo. Ya hilenogo nelepilata bu galube. Lenalitiniguti ka mone lu ho tite Abalaha tatatifu yabe lite melilo. Lenali lenegekesa kehelite Abalahau kaba hu letalibe lite ya melilo. To nani lu nolepube. Hu'mau ma efahi lito Abalahahi tata'afi lolo hilibe. ⁹ To sopoloi' huto'i ni'inagi yafa lufusa'a laga huse'na ni'ibe. Ya hu'ehinago asaga yafa legeya'a mehalina hetigito logoguko falalina'mu yabe.

¹⁰ To ai ya luto lu epilago boana'magi loka he'ahana: Lali hena hilune? ¹¹ To Yoniu ai ka'anilo lu'ehina: Bo moneuba gukete loemo li'ohutomo mone kalalukafihli meni'ilinamofihli emibo. To bo mone maka nose'na ni'ilina maka nose'na'a meni'ilina bo hiti guna ite naliyo. ¹² To takisi lise bo mone'a hiti enali ana hite nagami'i falalune'mu e'ahanati enali Yonihli loka he'ahana: Tisao, lali hena hilune? ¹³ To Yoniu ai lu epi'ehina: Lenali moni efahi gamaniuba lu'ehilina legege aloko lilo to mone li be ligite melilo. ¹⁴ To gimi bo mone'amagi ana hite loka he'ahana: Lalimoya, lali ana huto hena hilune? To Yoniu lu epi'ehina: Lenali faga lite ai go'na binogo ai go'na binogo hite fato fato bona'i enehete faga lite ka foyagu enele'me melete efaha'ani meli epalalo. To lenali efahatini loko lilo.

¹⁵ Asaga boana'magi komopa'anigu keheli бага ite Yoni kumu ma lite keheli'ahana: Hu'mau le'mo ho ti'ehina bo, ya Mesia ai'imomu'i nohifi lite enekesa yigi babu lite'ani keheli'ahana. ¹⁶ Ya higo Yoniu kehelito ma luto lu epi'ehina: Nani fa'mene nagamitu'i nofolo lepolobe. To alihi bo mone alina ai amuya'auba nani'i nebe ligito amuya'ni hoto alina'mu yabe. To naniya bati huto gigusa su'amofihli naga li he'miluna'a huto meni'ibe. To ai Hetofa Sikalafu'i lepilina'a hiti to logo'a suhi huto mone hiti folo lepalalina'mu yabe. ¹⁷ To ai emuha'a yanuga li'ehibe. To kifi foya'aguti lilina yabe. To ai nose'na yufagaha'a li nomalana nonugu li nupa huto li malalina'mu yabe. To ya nohuto sibina'a li nupa huto mesobose loba logogu galina'mu yabe.

¹⁸ To Yoniu asaga'i fato fato kaga boana'i enekesa li hokolo huse kaga lu noepito Hu'mamofihli ka'a lamana'a lu yege hoto epi'ehina yabe. ¹⁹ To ya hu'ehina Yoni Helotihli yata'a gamani bo'aniuba babu foipa faipana huto to Helotiu go'afihli liha'a lito gi'a Helotiasi aitoga hu'ehinana'mu Yoniu ya'mana'mu ka emeki'ehina yabe. ²⁰ To ya higo asaga ka Helotitoga Yoniu lina kaga molo emito italuga logo bigo mone hiti ti'ehina foipana'alo naga'i emi'ehibe.

Kohe to'ehina kanagu Yoniu Yesuhi nagami folo eto'ehina

Mt 3:13-17; Mk 1:9-11

²¹ Asaga boana'i nagami felete nehago to Yesu ana huto nagami fololoto nohuto nunumu nohigo kokuluma'i hokolo hu'ehina. ²² Ya nohigo Sikalafu'i kigopa nama legitana huto aitoga nolimigo bu negago kokulumaluguti nogo moneuba ma luto lu'ehina: Kai nani pana'ni yabe. Kai nibita huse pana'ni nohane. Komopa'ni kaitogago nokumube.

Yesuhi tata'amagihli enigi'ani yabe

Mt 1:1-17

²³ Yesu lili'na hapi fi'ehina kanagu foya kana'a 30 bulago hapi fi'ehina. Enali Yosefehli pana'a yabe lite enegekesa keheli'ahana. To Yosefe ai Hilai pana'a. Hilai ai pana'a Matati yabe. ²⁴ To Matati ai Libaihi pana'a yabe. To Libai ai Melekaihi pana'a yabe. To Melekai ai Yanaihi pana'a yabe. To Yanai ai Yosefehli pana'a yabe. ²⁵ To Yosefe ai Matatiasihli pana'a yabe. To Matatiasi ai Emosihli pana'a yabe. To Emosi ai Nehamihli pana'a yabe. To Nehami ai Esilihli pana'a yabe. To Esili ai Nagaihi pana'a yabe. ²⁶ To Nagai ai Meatihli pana'a yabe. To Meati ai Matatiasihli pana'a yabe. To Matatiasi ai Semenihli pana'a yabe. To

Semeni ai Yosekihi pana'a yabe. To Yoseki ai Yotahi pana'a yabe. ²⁷ To Yota ai Yoananahi pana'a yabe. To Yoanana ai Lesahi pana'a yabe. To Lesa ai Selababelihi pana'a yabe. To Selababeli ai Sialitielihi pana'a yabe. To Sialitieli ai Nelaihi pana'a yabe. ²⁸ To Nelai ai Melekaihi pana'a yabe. To Melekai ai Etaihi pana'a yabe. To Etai ai Kosamehi pana'a yabe. To Kosame ai Elemetamehi pana'a yabe. To Elemetame ai Elehi pana'a yabe. ²⁹ To Ele ai Yosuaahi pana'a yabe. To Yosua ai Eliesahi pana'a yabe. To Eliesa ai Yolimihi pana'a yabe. To Yolimi ai Matatihi pana'a yabe. To Matati ai Libaihi pana'a yabe. ³⁰ To Libai ai Simionihi pana'a yabe. To Simioni ai Yutahi pana'a yabe. To Yuta ai Yosefahi pana'a yabe. To Yosefe ai Yonamehi pana'a yabe. To Yoname ai Elaiyakimihi pana'a yabe. ³¹ To Elaiyakimi ai Meliahi pana'a yabe. To Melia ai Menahi pana'a yabe. To Mena ai Matatahi pana'a yabe. To Matata ai Netanihi pana'a yabe. Netani ai Tebitihi pana'a yabe. To Tebiti ai Yesihi pana'a yabe. ³² To Yesi ai Obetihi pana'a yabe. To Obeti ai Boasahi pana'a yabe. To Boasa ai Salamohi pana'a yabe. To Salamo ai Nasonihi pana'a yabe. ³³ To Nasoni ai Aminatapehi pana'a yabe. To Aminatape ai Atiminihi pana'a yabe. To Atimini ai Anaihi pana'a yabe. To Anai ai Hesolonihini pana'a yabe. To Hesoloni ai Pelesihini pana'a yabe. To Pelesi ai Yutahi pana'a yabe. ³⁴ To Yuta ai Yakopuhi pana'a yabe. To Yakopu ai Isakahi pana'a yabe. To Isaka ai Abalahahi pana'a yabe. To Abalaha ai Telahi pana'a yabe. To Tela ai Nehohi pana'a yabe. ³⁵ To Neho ai Selagahi pana'a yabe. To Selaga ai Liyuhi pana'a yabe. To Liyu ai Pelekehi pana'a yabe. To Peleke ai Ibahi pana'a yabe. To Iba ai Silahi pana'a yabe. To Sila ai Kenihi pana'a yabe. ³⁶ To Keni ai Afakasatihini pana'a yabe. To Afakasati ai Semihini pana'a yabe. To Semi ai Noahi pana'a yabe. To Noa ai Lemekihini pana'a yabe. ³⁷ To Lemeki ai Metusalahi pana'a yabe. To Metusala ai Inokihini pana'a yabe. To Inoki ai Yeletihini pana'a yabe. To Yeleti ai Mahalalihini pana'a yabe. To Mahalali ai Kenanihi pana'a yabe. To Kenani ai Inosihini pana'a yabe. ³⁸ To Inosi ai Setihini pana'a yabe. To Seti ai Ataha pana'a yabe. To Atau ai Hu'mamofihini pana'a yabe.

4

Satau Yesuhi fi taga hu eto'ehina

Mt 4:1-11; Mk 1:12-13

¹ Sikalafu'uba Yesutoga bai tago Yota nagami'i he'mito nobigo Sikalafu'uba bona'i menehana ka melugu le'moto bu'ehina. ² Yesu ya'ma ka melugu 40 yegegu su hago nohigo Satau Yesutoga fi taga hu eto'ehina. Ya higo Yesu ana kanagu nose'na menose mo sito mino'ehina. To asaga ya'mana kanamo su hago Yesuhi kau'na ho'ehina.

³ To kau'na nohago Satau Yesutoga nehetito ma luto lu emi'ehina: To kai Hu'mamofihini pana'a nohutomo ma efahi lu emitogo nose'na lolo hino. ⁴ Yesu Sataha kalo nona'a ma luto lu emi'ehina: Mono kauba ma nolibe. *Bona'magi nose'na nenana suhi anasi minalana'a meni'ibe.* Hu'mamofihini ka'a kehelite minalana'a huto ni'ibe.

⁵ To Satau Yesuhi ifo'alo le'moto tito mele'isi asaga hepa'mo bona'magihini naga'i lepi'ehina. ⁶ To Satau Yesuhi ma luto lu emi'ehina: Ya'ma bu nogata hepato bona'magihini sipi bo'ani keke'le mo ho tinogo kigika sipi hilibe. To ya'mana yaga foya asaga'i kimiluna'mu yabe. To asaga ya'mana nanitoga o'ehinana ninaya bo mone'mofihini emilube liluna emiluna'mu yabe. ⁷ To kai yatai kalapusa nohi fito nigi'ni liyafa hilata ya'ma ya huletogo asaga'na kai'naka lolo hilube. ⁸ To Yesu ana kalo ma luto ka emeki'ehina: Mono kalugu ma huto ni'ibe. *Kai Sipi Bo Hu'mamofihini gi'a liyafa hubo. To aigo ka kehelise emibo.*

⁹ To yaloti he'mito Yelusale mono nohi lataha'alo Satau Yesuhi le'moto tiloto ma luto lu emi'ehina: Kai Hu'mamofihini pana'a nohutomo malo ho ti'ohuto lehe kolago melugu limibo. ¹⁰ To mono kagu mone ma luto ni'ibe. *Hu'mau ai agelo'a enoho lifinogo limite kaba hu bati hi ketalana'mu yabe.* ¹¹ To enali kayato linogo efahuba kigigusagu mefilina'mu yabe. ¹² Yesu ka'alo ma luto lu emi'ehina: Kaga ma huto ni'ibe. *Kai Sipi Boka Hu'mamofihini fi taga mehu etobo. Ai Sipi Bokafu nohibe.* ¹³ To Satau asaga kaga luto mi'i molo su holoto he'mito buto fato kana geba huto mino'ehina.

Yesu Galili hepato lili'na hapi fi'ehina

Mt 4:12-17; Mk 1:14-15

¹⁴ Yesu Galili hepato i gelehe huto nobigo Hetofa Sikalafu'mofihini amuyana'aua ai hiti bu'ehina yabe. To ai hu'ehinanamofihini kaga'a asaga hepato bu'ehina. ¹⁵ Yesu asaga boana'i mono noha'anigu kaga lu epilata higo enali fokehi hete'ani gi'a liyafa hi'ahana yabe.

Nasalete bona'magi Yesuhi enemegesa hu emi'ahana

Mt 13:53-58; Mk 6:1-6

¹⁶ Yesu Nasalete bu'ehina. Koyapa'i ai yagapana'i nohuto ya'mana hepato nohuto hofa toto olopa hu'ehina. To ai fuli kanagu asaga hulata nohina'a hapa'a huto mono nonugu Hu'mamofihhi ka'a lu epilube'mu ti'ehina. ¹⁷ To enali mono lu huto huto bo Aisaiyahi buku'a ite ete emi'ahana. Ya nehago ai aho tito ana buku fokoloto ka mone ma luto ni'ina'mu sa huto leka so'ehina:

¹⁸ Sipi Bomofihhi meha'a nani hiti ni'ibe.

Ai ka lamana'a feno'ha'ani menina bonatoga

leli'ali hubo luto

nele'mo ho ti'ehina yabe.

Ai kaga ya'ma luto lubo luto

noho lifi'ehina yabe.

Lenali naga'i li'ahana bona'i

he'mite fa'mene bilo.

Lenali lenubu metepu i'ehina bona'i

lenubutini i fana talibe.

To lenali sipi ketana li'ahana bona'i

bati hite minalabe.

¹⁹ To bona'a kosaba'i

enele'mo malalina kana'a

lu yege hobo luto ya lu'ehina yabe.

²⁰ Yesu ana buku aku'i li kefigito kaba bomofihhi emiloto melugu mino'ehina. Asaga bona'i mono nonugu mine'ahana Yesunogo bulu'i he'ahana. ²¹ To ai kaga luto lu epi'ehina: Ya'ma mono ka lenali keheli'ahago leka so'ohuna yatai huto nohibe nolube.

²² To enali gi'a liyafa hilete kaga hetofana baga'aguti lina'mu enekesa yigi babu li'ahana.

Ya hilete'ani enali li'ahana: Ma bose, ya'mana pana'iba Yosefehe pana'mo nohifi fato pana'i nohibe? ²³ To ya nelago Yesu lu epi'ehina: Nani ma'naka luto lu nolepube. Lenali fono ka mone ma lite nanitoga lilana'mu yabe: Lusa bo kaika kugufaka le'mo bati hubo.

To kai koyapa'i Kapaneami hepato hu'ahatana lali keheli'ohutana yatai ana huto hepakalo ana suhi hubo lite li netalana'mu yabe. ²⁴ To ai ya luto lu noepito lu'ehina: Nani lusiga luto lu nolepube. To mono ka lu yege hose bomofihhi hepa'alo bona'magi ka'a keheli meemilana'mu yabe.

²⁵ To nani lusiga lu nolepube. Koyapa'i Hu'mamofihhi ka'a lu yege hose boti Elaiyaha kana'agu keto ana'i Isilaeli kapogu babu lite mine'ahana yabe.

Ya'mana kanagu sopohi hekini melose to ko'i hiti meigo asaga'na hosopa lege yege yege bona'i kau'na sipi hete kufu loebe monebe to ikahi nayahi mone kegi'a leke hago asaga hepatoga mine'ahana.

²⁶ Ya hu'ehinaya Hu'mau ai Elaiyahi ho lifigo Isilaeli anatoga mone mebu'ehina. Ai fato melugu Salefate, Saitoni kapogu nina hepato keto a'i mone baha'a fililago nohinalo bu'ehina.

²⁷ To ana huto mono bo Elaisaha kana'alo enehepuhi nolana bona'i babu lite Isilaeli kapogu mine'ahana yabe. To ya hite mine'ahanaya mone folagaha'aniguti bo mone le'mo bati mehu'ehina.

To Neamani ai Silia melugu bo yagi aigo le'mo bati hu'ehina yabe luto Yesu lu epi'ehina. ²⁸ To asaga bona'i mono nonugu mine'ahana ana ka'a kehelilete enitaluga lusina huto logo bi'ehina.

²⁹ Enali enitaluga logo bigo ho tite Yesuhi yato lite hepaloguti fegutoga le'mo he'mi'ahana. Ya mana hepa'ani kosagu mino'ehina.

Ya hu'ehigo ya'mana kosa beletoga le'mete bite yabalugu he'mi etelago limilune'mu hi'ahana. ³⁰ To ya hite, lusina hite halune'mu hanamoya ai fa'mene folagaha'anigo kapo moloto abufa hu'ehina.

Yesu bo mone'mofihhi komopa'agu foipa fele nohinana li he'mi eto'ehina

Mk 1:21-28

³¹ Yesu Kapaneami hepato Galili kegi'a limi'ehina ya huto fuli kanagu boana'i kaga enelep'i'ehina. ³² To enali kaga enelepise'na'amu kehelilete topa hete ho ti'ahana. Hena'mube? To Yesuhi ka'a amuya'a hiti ni'igo yabe.

³³ To mono nonugu bo mone mino'ehina aitoga komopa'agu laga mehina foipa felemo mino'ehina. Ai nogo'auba ka mone sipi kehe ito lu'ehina: ³⁴ Oho, Yesuo, Nasalete bo. Kai hena hu letalube'mu noane? Nekesa noyuguna kai lali'i lele'mo sibina hilube'mu noapiye? Kai nani akeheli'ohuna bomo nohane. Kai Hu'mamofihhi fana mehe bo'amo nohane.

³⁵ Ya ligo Yesu ana foipa felemofihhi ka emekito lu emi'ehina: Kai kaga nolata kabaga li sumu kito ya'ma bo he'mi etobo. To asaga enubu'anilo ya'mana foipa fele komopa'agu nohinana ana boti he'mi etoto nobuto le'mo felu hago buto ko'ehina mone gufa'a le'mo sibina hula ya hula mehu'ehina.

³⁶ To asaga bona'i ananalo yege fite minana bu gelete enelesa'ani ligo ai lu emigo ai lu emigo hite li'ahana yabe: Ya'ma henamofihhi kaga nolibe? Ai foipa felemofihhi enikibina bomagifi to lusi amuya bomagi nelana'a huto ka tugo'i ho nolifigo bomofihhi

gufa'aguti heleko limito nobibe lite li'ahana. ³⁷ To Yesu li huto hinanamofihi kaga'a leli'ali yana keg'i'a hago sipi hu'ehina yabe.

Yesu Pitahi liha'amofihi ito'afihi le'mo bati hu'ehina

Mt 8:14-17; Mk 1:29-34

³⁸ Yesu ya'mana sipi mono nohi he'miloto Simonihi nonuga ti'ehina. Simonihi liha'amofihi ito'afihi gufa'a mukoho akoho gofana lito nohigo lalu'afu Yesu he'malibe lite kehe i'ahana. ³⁹ Yesu ai ana a'mo ko'ehinalo buto ho tiloto ana nobesinanamofihi ka emeki'ehina yabe. Ya higo ana nobesinana he'mi etoto nobigo analo mele'isi ana a'uba ho tiloto nose'na le'mo lele huto epila epila hu'ehina yabe.

⁴⁰ To yege alimi falalube'mu nohigo babu bona'i enalalu'anigihhi fato fato'na enebes'i'ehina enele'mete Yesu nohinalo elago ai moneko moneko'isi enugufalo yahi ligo enebesise'na aku'i felele hu'epolo'ehina yabe. ⁴¹ To foipa felemagi babu boana'magitoga mine'ahanana Yesu enele'mo he'mi su ho'ehina. Ya nohigo ana foipa felemagi sipi ka kehe ite li'ahana: Kai Hu'mamofihi pana'a yabe. To ya nelago Yesu ka epekigo enali aku'i kaga melise bi'ahana. To hena'mube? Enali Yesu Hu'mau le'mo ho ti'ehina bo yabe lite akeheli'ahana yabe.

Yesu hepa'i mone'aloga lili'na lito humofa'na hu'ehina

Mk 1:35-39

⁴² Etehi folugu'i ana hepa'i he'miloto bona'i menehana hepa'i mone ni'inalo bu'ehina. Ya hulago boana'i enali ai kumu'i sa sa hite bi'ahana. To ya hite enali fatoga he'mi epoloto mebilibe lite le'mo mele'ahana yabe. ⁴³ Ya nehago ai lu epi'ehina: Nani ana huto Hu'mamofihi kapo'a kumu ka lamana'a fato hepa'molo hiti buto lu epilunamo ni'ibe. To lenaligo mone menehabe. Hu'mau ai ya'mana foya libo luto noho lifi'ehina yabe. ⁴⁴ Ya luto kaga lu epiloto ai Yutia kapogu buto mono nonugu tito ka lamana'a lu yege hoto mino'ehina yabe.

5

Yesu yata'a koko pana'a kehe i'ehina yabe

Mt 4:18-22; Mk 1:16-20

¹ Mone yupahi Yesu Genesalete hefupomofihi kehetoga ho tiloto nohigo Hu'mamofihi ka'a kehelilune lite ai nohinalo babu bona'i ikini ikini hite e'ahana yabe. ² Ya nehago ai bu golago binaga boti loemo nagami beletoga neti'igo bu go'ehina yabe. To ana botilo bomagi enali faya gutalafa'ani okala hilune'mu botiguti aleke he malago yabe. ³ Yesu mone botigu ti'ehina. Ya'mana boti Simonihi boti ni'igo loka hago nagami folagaha'agu nesi'asi fitu fo mololo'ehina. Ya hulago Yesu botigu nohuto bona'i kaga lu enelepi'ehina.

⁴ To Yesu kaga lu epi su holoto Simonihi lu emito lu'ehina: Botika nesi'asi fitu fetogo nagami hefuha'agu bulenogo kalalukagi hiti faya gutalafa lilago limilete melete halabe. ⁵ Simoniu ka'alo lu'ehina: Sipi Bo, lali asaga'i yatai folugu'i faya gutalafa moloto nohunogo go'i lu'ehina mone nesi'a meho'ohuta yabe. Ya hu'ohutamo ninaya kai lata kemege'i moloto faya gutalafa aku'i he'minogo'ni limilibe. ⁶ Ya luto ligo enali бага liyafa hite faya gutalafa'ani li he'mi etago limilago faya'i ti bai telete i bili mo ite faya gutalafa'ani i bolala ise'na hu'ehina yabe. ⁷ Ya higo enalalu'anigihhi fato botigu nehana'amo enehe'malabe lite kehe i'ahana. Enali ete loe sana sana botigu faya'i li bai te su helago ana boti keta huloto nagamilugu ma'asi limise'na hu'ehina. ⁸ To Simoni Pitau huto hinana bu goloto lapusa nohi Yesuhi bulo melugu minoto lapusa filoto lu'ehina. Sipi Bo, he'mi netoto abufa hubo. Nani bo foipa'a nohube, luto lu'ehibe. ⁹ Ai hiti to luga'a enalalu'anigihhi hiti minana babu faya'i linana bu gelete enelesa sipi lu'ehina. ¹⁰ Sebetihhi loe pana'a Yemesiugo Yoniugo etali Simonihi lalu'afugo etali ana hite etelesa lu'ehina. To ya hago Yesu Simonihi lu emi'ehina: Koli mehobo. Yatai faya'i kefefehi hilata lili'naloya ya'ma Hu'mamofi kumu boana'i kefefehi hilata bo suhi huto lenele'mo ho tilube. ¹¹ Ya luto kaga lulago enali boti nagami beletoga ite bite meletele asaga'na analo nehe'mite Yesuhi mege'i lifite bi'ahana yabe.

Yesu bo mone gi yahi sibina hina bo le'mo bati hu'ehina yabe

Mt 8:1-4; Mk 1:40-45

¹² Mone yupahi Yesu hepa'i monelugu nohigo bo mone sipi lepolosi hepuha'aua gufa'alo bai toto minana bo mino'ehina. To ai Yesuhi bu goloto okabagati lapusa nohi fito nunumu hu emito lu'ehina: Sipi Bo, kaikamo nele'mo gololo tilata bati huto ni'ifihhe? ¹³ Yesu gufa'alo yahi mololoto lu'ehina: Nani ya'ma bati huto gololo tilane'mu nokehelube. Ya noligo analo'i mele'isi ana sipi lepolosi hepuha'a i gololo tu eto'ehina. ¹⁴ Ya hulago Yesu amuya moloto ekesa bi'ehina: Kai ya'ma hunanamofihi bona'i lu

meepise kigi bito mono bo nohilinalo bitogo ai kugufaka beloloto bu kogolenogo kai kugufa gololo tinalo nona'a tu lokiya fi emibo. To Mosehi ka'auba lu'ehina'a huto yabe. Ya hitogo asaga bona'i enali yatai agololo ti'ahane lilabe. ¹⁵ To Yesu hinanamofihi ka'a asaga hepatoga bu бага ilago babu bona'i kaga'a kehelilune'mu e'ahana. To enebesise'na'ani hiti li he'mi epalalibe lite aitoga e'ahana yabe. ¹⁶ Ya hu'ehinaya ai asaga yupahi he'miloto bona'i menehana suguna hinaluga buto nunumu hulata hu'ehina yabe.

Yesu gi yahi sibina hu'ehina bo le'mo bati hu'ehina

Mt 9:1-8; Mk 2:1-12

¹⁷ Mone yupahi Yesu boana'i kaga lu epita minanalo keya ka tisa bo to Felosi bo mine'ahana. Enali asaga hepatoti Galili to Yutia kapoguti to Yelusale hepatoti e'ahana. To Hu'mamofihi amuya'auba Yesu hiti minago enebesise bona'i enele'mo bati hu'ehina yabe. ¹⁸ To bona'i luga'amagi bo mone felisa'a asaga'i fili'ehina bo sipalo le'me melele kofite e'ahana. Enali nonuga le'mete tite Yesu nohina bufasilo malalune'mu hi'ahana. ¹⁹ To babu boana'magi kapo i hekini lete minago enali ana besise bo le'mete nonuga tilana kapo'mu sa sa hi'ahana. To enali nohupitalo le'mete tilete hokolo kapo mone lolo hi'ahana li hokolo hilete ana kapoguti ana bo sipa'a hiti he'mi etago babu boana'magi folagaha'anigu Yesu nohinalo limi'ehina. ²⁰ To Yesu ai komopa'anigu keheli amuya mele'ahanamofihi bu goloto lu'ehina: Nalalu'niga foipanaka ali nohe'mi ketobe. ²¹ To keya ka enelepise bona'i to Felosi bona'i Yesu hinana bu gelele kaga ai lu emigo ai lu emigo hite li'ahana: Ya'ma bo kuyu'afu Hu'mamofihi bulo kele'me ka nolu etabe? To bo moneuba foipana'ani li mehe'mi epalalina'mu yabe. To Hu'ma aisigo ya hilina'mu yabe. ²² Yesu kaga nelana akeheliloto lu epi'ehina: Henabe lite lenali lenekesagu kaga fato fato'i lenipaguti notibe? ²³ To hena kauba keta mehu'ehibe? To foipanaka li nohe'mube luna kauba keta mehu'ehifi to kai ho tito kapo molobo luna kauba mehu'ehibe? ²⁴ To nani amuya'ni lenelepilube'mu lu hokolo huto lu lepilube. Kokulumaguti limi'ehina Bouba foipana li he'milinanamofihi ma melugu amuya'a li'ehibe. To gi yahi sibina hu'ehina bo lu emito lu'ehina: Nani lu nokumube, ho tito sipaka lito hepakaga bubo. ²⁵ Ana бага hiti ana bo asaga bona enubulo ho tiloto koloto mino'ehina sipa'a nolito Hu'mamofihi fokehi homo homo huto hepa'aga bu'ehina yabe. ²⁶ To asaga bona'i topa hete afoya gofa ilete Hu'mamofihi gi'a li saga hite li'ahana: Yatai fato huse'i hetofana bu gone lite li'ahana yabe.

Yesu Libaihi kehe i'ehina

Mt 9:9-13; Mk 2:13-17

²⁷ Alihi Yesu kapo moloto buto bo mone takisi nolina ai gi'a Libai yabe, ai takisi nonugu nohigo bu goloto ana bo lu emito lu'ehina: Kai nemege'i moloto obo. ²⁸ To Libaiho ho tiloto asaga'na analo nohe'mito Yesuhi mege'i moloto bu'ehina yabe.

²⁹ Libaiho naha'agu sipi nose'na Yesuhi go etago takisi nelina bo to bona'i luga'amagi hiti ete etali hiti minete nose'na ne'ahana yabe. ³⁰ To Felosi bona'i to keya kamofihi tisa bona'i luga'a enali ana nagaluguti Yesuhi koko pana'amagi lu epite li'ahana: Lenali henabe lite takisi nelina bona'i hiti to foipa bona'i hiti nose'na nenabe? ³¹ To Yesu ka'ani akeheliloto lu epi'ehina: To bona'i meepesina bona'i tota bologa menebabe. To enebesina bonalogo tota bologa bulata nehabe. ³² Nani bona'i foipana'ani menelina bona'i enele'mo bati hilube'mu meo'ohuna yabe. O'e. Nani foipa bona'i kehe inogo'ni komopa'ani i gelehe hise nehanamagi enali kumu oto enubuto biluna'mu yabe, Yesu ya luto lu'ehina.

Nose'na mo sito minosemofihi ka'a

Mt 9:14-17; Mk 2:18-22

³³ Bona'i mone'amagi Yesutoga ka li'ahana: Yonihiko koko pana'amagi nose'na mo site minete nunumu asaga yupahi nehabe. To ana hite Felosi bomagi koko pana'ani ana suhi nehabe. To kai koko panakamagi nose'na noba noba nehite mo site menehabe. ³⁴ Yesu lu epi'ehina: Lenali bo moneuba liha'a lilenogo ana a'mofihi bona'a alana melekehi ite nose li mo silana ni'ifiye? Ana yupahi ya'mana bouba hiti nohinogo yana suhiba hilana ni'ifihe? O'e, ya mehilana'a huto ni'ibe. ³⁵ Ya hu'ehina alihana bo liha'a lilube'mu nohilina le'me nehe'minogo enalalu'anigi hiti minomo mebilina'mu yabe. To ya'mana kana'alo hiti nose'na mo si ete mebilana'mu yabe.

³⁶ Yesu bame ka mone ma luto hiti lu epi'ehina yabe. Bo moneuba yuhufa sioti'aloti ho hegege huto tafa'a sioti hokolo hu'ehilinalo hetilina'a huto meni'ibe. To ai ya hilina yuhufa sioti'a li sibina hilina'mu yabe. To ya'mana yuhufa sioti lito tafa'a siotilo hetinauba legege mehabe. ³⁷ To bo moneuba bai nagami'i yuhufa lolo hu'ohuto lito koyapa sipisipi yagamofihi gufa'a konugu heki memalalina'mu yabe. To ai ya hilina yuhufa bai nagami'uba i kusu tito sipisipi yaga gufa'a kohi i polo tiloto bai nagami'i

i hekito melugu limi su halina'mu yabe. To sipisipi yaga gufa'a kohiti i hegege hu su halina'mu yabe. ³⁸ To yuhufa bai nagami'iya yuhufa sipisipi yaga gufa'a konugu limilina'mu yabe. ³⁹ To bona'magi koyapa bai nagami'i a'nelete aku'i yuhufa bai nagami kumu menoepesibe. To enali ya'ma nelabe koyapa bai nagami'i bati huto yabe nelanamo ni'ibe. Yesu ya luto lu'ehina yabe.

6

Fuli yupapogu lili'na melisemofihi kaga'a

Mt 12:1-8; Mk 2:23-28

¹ To Yesu fuli kana moneluguti nose foya ya'ma laisi legeya tegina ni'inagi folagaha'agu kapo moloto bu'ehina. Ya nohigo koko pana'a mege'i lifite nebanati legeya nesi'asi li laga hite enayanuga lilete li goso gusu ite noha'a li nehe'mite nose'na'a ne'ahana yabe. ² To Felosi bona'i luga'amagi bu gelete ma li'ahana: Fuli yupapogu o'e li'ahana supo lenali hena'mu ya nehabe? ³ To Yesu ka'anilo nona'a ma luto lu'ehina: To lenali koyapa sipi bo Tebitiu hu'ehinanamofihi fayaha'a leka sete mekeheli'ahafihe? Tebitiu lulu'agi hiti sipi enakau'na lo'ehinamo'mu nolube. ⁴ Ya nohigo ai Hu'mamofihi noha'agu tiloto Hu'mamofihi bulo ni'ina beleti lito'a nonoto lulu'agi mege'i ana noepito ne'ahana. To ya'mana beleti mono bona'magigo nelata nehabe. To fato fato bona'i mo silabe. To ya hu'ehinamofihi ka'a leka sete mekeheli'ahafiyi? ⁵ To Yesu ai ma luto lu epi'ehina: To nani Kokulumaguti limi'ohuna Boya ya'ma fuli yupapofihi sipi kaba bo nohube.

Fuli kanagu bo mone yahi sibina hu'ehina Yesu le'mo bati hu eto'ehina

Mt 12:9-14; Mk 3:1-6

⁶ Mone fuli kanagu Yesu mono nonugu buto tito mono ka boana'i lu epi'ehina. Ya nohigo bo mone yahi lamaga'aga sibina hu'ehina bo mino'ehina. ⁷ To Felosi bona'i hiti keya ka kehelise bona'i hiti Yesuhi mapahi fite mine'ahana. To enali fuli kanagu enebesise bona'i enele'mo bati hilifi to enele'mo bati mehilifi lite mapahi fite mine'ahana. To enali fisa ilune'mu ka foyagu Yesuhi le'mo malalana kapo'mu kaba hite mine'ahana. ⁸ To Yesu al'a komopa'anigu abu goloto yahi sibina hu'ehina bomofihi ma luto lu emi'ehina: Kai ho tito malo tobo. Ya noligo ana bo ho tito analo mino'ehina. ⁹ To Yesu ma luto lu epi'ehina: Nani lenoloka nohobe. To keya kauba fuli kanagu hena hilo luto lu'ehinabe? To bona'i enehe'malo lu'ehifi to enahalo lu'ehibe? Le'mo bati hilo lu'ehifi to le'mo sibina hilo lu'ehibe? ¹⁰ To Yesu asaga bona'i mono nonugu minananamagihi bu bego huto bu enogoloto ai ma luto yahi sibina hu'ehina bomofihi ma luto lu emi'ehina: Kayahaka li su tobo. Ya ligo ana bouba yaha'a li su notago aku'i ana'asilo bati ahu'ehina yabe. ¹¹ To enali enitaluga logo bilago ai lu emigo ai lu emigo ma lite li'ahana: Lali Yesuhi hena hu etalune?

Yesu pana'alobomagihi 12 enele'mo'ehina yabe

Mt 10:1-4; Mk 3:13-19

¹² To ya'mana yupahi Yesu nunumu hilube'mu kosa monelugu tiloto Hu'mamofitoga nunumu hu emi'ehina. To nunumu huba huba nohigo sinihi gito go'i lu'ehina yabe. ¹³ To yege tilago koko pana'a kehe igo e'ahana. To ai nayahi luga luga su hago to nigigusagati loemo heleko malago pana'aloba'a liloto aposolo bona'i yabe luto enigi'ani molo'ehina yabe. ¹⁴ To mone folagaha'anigu Simoni yabe luto mino'ehina gi'a Yesu Pita yabe luto molo'ehina. To Atulu ai Simonihi gona'aya. To Yemesiugo Yoniugo to Filipiugo Batolomugo yabe. ¹⁵ To Matiu'ugo to Tomasiugo. To Yemesi ai Alifiasih pana'a. To Simoni ai fato gi'a, amuya ka bo yabe, luto gi'a mino'ehina. ¹⁶ To Yutasi ai Yemesih pana'a. To Yutasi Isikelioti ai aliha'a minoto Yesuhi fateha'amagihi epi'ehina yabe.

Yesu babu boanatoga lili'na yabe

Mt 4:23-25

¹⁷ To Yesu enali hiti limito me'i kuguma hinalo koko pana'a luga'a hiti ho ti'ahana. To babu boana'i Yutia kegi'ati to Yelusale hepatoti yagi to Taiya nagami beletoga bona'i yagi to Saitoni hepati bona'i ete mine'ahana yabe. ¹⁸ To enali enebesise'na'ani li he'milibe lite to ai ka'a hiti kehelilune lite e'ahana yabe. To foipa feleuba enugufalo ti'ehina bona'i ete minago Yesu li he'mi epolo'ehina yabe. ¹⁹ To asaga boana'i Yesuhi gufa'alo enayatu'i meko lilune'mu hi'ahana yabe. To hena'mube? To Yesuhi amuya'auba buto asaga bona'i enele'mo bati higo ye ke'ahana.

Yesu bona'i enofokehi hete neminete to yibi nehite hilanamofihi ka'a lu'ehina

Mt 5:1-12

²⁰ To Yesu koko panana'a bu enogoloto lu epi'ehina: Lenofokehi hose'na lenali fe'nohatini meni'ilina bomagitaloga mineno, to Hu'mamofihhi kapo'a hetofana'a lenali'na yabe. ²¹ To bona'i lenali yatai kau'na nolenahana lenofokehi hete mineno. Alihi nose'na nelete lenumu hilina'mu yabe. To lenali yibi yatai hite nehana bona'i lenofokehi halo. To alihi lenali kiya hilana'mu yabe.

²² To bona'magi enipakafa lenehenogomo lenofokehi halo. To lenali Kokulumaguti limi'ehina Bo mege'i nemelenogomo bona'magi lenipakafa halanamo'mu nolube. To enali lenele'mo he'milana yabe. To ka foipa'a li lepalalabe. To lenigitini li sibina sabana hite halana'mu yabe. To asaga ya'mana nehi lepelonogo lenali sipi lenofokehi halo. ²³ Ya'mana huto nohinogomo kofokehi nohoto hele kolago tila limila nohuto melekehi ibo. To ya hilananamofihhi mina'a kokulumalugu sipi'a mino lepalalina'mu yabe. To koyapa'i tata'anigi ya'mana suhi mono lu yege hose bonatoga foipana hi epele'ahana yabe. ²⁴ Ehe. Lenali fe'nohatini babu lina bona'ise. Lenali bati huto minose'natini ali su he'ahabe. ²⁵ Ehe. Bona'i lenali nose'na yatai lenumu higo nete neminana aliha'a kau'na lenoho laligi. Ehe. Bona'i lenali yatai kiya hite neminana kaba hilo. To lenali alihi sipi yibi hite lenubu nogoya limo ilina'mu yabe. ²⁶ To asaga bona'i lenigitini li saga hilanamoya, ehe, kaba hite minalo. Koyapa'i tatatinigi ana suhi hite fagalo mono bomagitoga li'ahana yabe.

Fatehatimagihhi enele'mo bati husemofihhi ka'a

Mt 5:38-48

²⁷ To ka'ni nekehelina bona'i kehelilo. Fatehatini enele'mo bati hilo. Lenipakafa nehana bona'i enele'mo bati hite hetofanaguti kaga lu epilo. ²⁸ To lenele'mo sibina hilune'mu huli ka lu lepilana bona'i bebe sana ka lu neepite ana hite ka lu sibina hi ketalana bona'i enehe'moto numuna hu epolobo. ²⁹ To bo moneuba kabaga hapa'alo noinogomo mone kegi'a hu emitogo ino. To bo moneuba kefeka nolinogomo guketeka mone hiti li goli mehuto li anaga meletogo lino. ³⁰ To bo moneuba kai ana'inakalo nimibo luto kehe ilina emibo. To bo moneuba ana'inaka gumina li'ehinogomo amuya moloto ka emekito nasana'ani ito obo luto melubo. ³¹ To bona'magi suhi mone hu epalalube luto nokehelilata suhi kalalukagi analitoga hubo.

³² To bo moneuba kaitoga ipa'a nokiminogo to kai ana bomofihhi kipa'a ana huto emilata aliha'a hetofa bo nohube luto kofokehi lilifiye? To bo foipa'amagi hiti enipa epina bona'magi ana hite enipa epilata nehabe. ³³ To lenali bona'i lenele'mo bati hana bonalogo enele'mo bati hilata nehana henana mana'a huto hulata nohibe? To bo foipa'amagi hiti ana suhi ya hilata nehabe. ³⁴ To kai ana'ina bona'i mone'magitoga aku'i nona'a nimilanalalo yabe luto noepitanalo nona'a hena huse hetofana lilata nohane? To foipa bomagi hiti foipa bologa ana'ina'ani neepite ana babeyafa hinana nona'a lilutamo yabe lite lilata nehabe. ³⁵ O'e. Lenali fatehatini enele'mo bati hilo. Ya nehite ana'ina lepilanalo aku'i nona'a limilabe lite melilo. To lenali ya hite minalana aliha'a lenali mina'a sipi lilete Sipi Bo Hu'mamofihhi panana'a minalana'mu yabe. To ai ipa'a fokehi menehana bona'i hiti to foipa bona'i hiti noepito hetofana hu noepolobe. ³⁶ To lenali ana hite Hu'mau lenele'mo bati nohina'a hite lenalalutinigihhi enele'mo bati hilo.

Bona enele'mo yegelo molose'namofihhi hapa'a

Mt 7:1-5

³⁷ Lenali bona'i enele'mo yegelo memelenogo Hu'mau ana huto lenele'mo yegelo memalalibe. To lenali bona'i enifisa fato fato meinogo ya hinogo Hu'mau lenali'i lenifisa fato meilibe. To lenali bona'i foipana'a hu lepololenogo li he'milanaya Hu'mau ana huto foipanatini li he'mito pa so lepalalina'mu yabe. ³⁸ To lenali lenalalutinigihifi bonoho bofi nasana epilo ya hinogo Hu'mau ana huto nasana lepilibe. To ya hinogo bona'magi le'mo bati hite guna i lepote lepi babu linogo bai toto i bili mo ise'na hinogo lepilabe. To bona'i nasana neepina legege'asilo Hu'mau aku'i ana legege'alo nasanatini lepilibe.

³⁹ Yesu ma bame ka lu epi'ehina: To bu sibina hina bo moneuba ana huto bu sibina hu'ehina bo mone yato lito buyu huto mebilina'mu yabe. Ya hilinagi etali loe sana sana kelugu limila'ina'mu yabe. ⁴⁰ To sukulu pana'i moneuba tisa'amofihhi hoto meminolata nohibe. To ai sukulugu buloto lepise kana'a su holenogo huloto'a yalo'i tisa'a hiti moneko legege neha'ibe.

⁴¹ To kai hena hibe luto kefa fulupa kubugu nina bu megose kogonakamofihhi bugu pehena nina bu nogane? ⁴² To kai hena huto kogonokamofihhi ma luto lu emilatabe? Ke, nogona'nimakabe, kubugu pehena nina bati huto li he'mi ketalufihe? To kaika kubugu kefa fulupa ko'ehilina bu megose ya lilata'mu yabe. To kai fagalo bo yata'a kai kubukagu ni'ilina kefa fulupa li he'miloto alihi kogonakamofihhi buguti pehena ni'ilina bu go fana to'ohuto li he'mi etobo, luto Yesu bame ka lu epi'ehina yabe.

Yafa mone numutopa lo'ehilinauba legeya'a ho bati mehalina'mu yabe

Mt 7:16-20; Mk 12:33-35

⁴³ To hetofa yafauba legeya'a sibina huto holata menohibe. To ana suhi huto yafa numutopa'a lo'ehina'auha legeya'a le'mo bati huto holata menohibe. ⁴⁴ To bona'magi yata'a yafa legeya'a loko be gelele'ani ya uma yafa bati yafa yagi lila to yafa numutopa'a ni'inagi lite be go kehelilata nehabe. To enali bona'magi nemuya legeya'a ufehena nina nagatoti ligilata menehabe. To bai nagami'i lolo nehana legeya'a sibina hu'ehina yafa mone ufehi ni'ilinaloti ligilata menehabe. ⁴⁵ To hetofa bo mone'mofihhi ka kehelise'na'a babu lito ipagu hetofana minolata nohibe. Ya hu'ehigo hetofa sunogo li huto hulata nohibe. To bo sibina'amofihhi ka bati mehina'a babu lito ipaguti huto hulata nohibe. Ya nohigo bati mehina suhi li huto hulata nohibe. To yaka'mana kaga enipagu bai toto nominana enabagauti tito bulata nohibe.

Nohi gise'namofihhi hapa'a loemo

Mt 7:24-27

⁴⁶ Lenali henabe luto kibina botimakase kibina botimakase lite nani kumu nelana aku'i ka'ni he'mite kegeiyo hite neminabe? ⁴⁷ Nani ka'ni kehelito nominata bomo henana legita nohibe? Ai ka'ni kehelito to akili mehuse nanitoga kehelii nimito nominata bomo, henana legita nohibe? Nani lu lepilube. ⁴⁸ Bo moneuba noha'a gilube'mu nohuto'a, lukesa keli iba iba huto ya ema kifito buto buto, to efahi huto nohinogomo lukesa filina'mu yabe. Noha'a ya huto ginogomo, alihi ko'mo ito to nagami'i holoto tito nopo gi'ehinalo bilito tiloto nohi tele mebilina'mu yabe. Bati huto gi'ehina nopo ni'igi, nagami'uba ana nopo tele mebilina'mu yabe. To nani ka'ni kehelito agoya hu nimilata bouba, ai ya'ma legita nohibe. ⁴⁹ To aku'i bo moneuba ka'ni kehelito to ana ka'ni he'mito akili huto nominata bouba, ai ya'ma legita nohibe. Bo moneuba noha 'a gilube'mu nohuto'a, lukesa keli nes'i'asi ito fa'mene efapolo lukesa mefise noha'a gilibe. Ya huto ginogomo, alihi ko'mo ito to nagami'i holoto tito nopo gi'ehinalo bilito tito ana nopo ana'asi, mele'isi tele bilina'mu yabe. Nohi asaga'i gofana huto tele bi su halina'mu yabe. Ai akili huto nominata bouba ai ya'ma legita nohibe. Ai ka'ni kehelito to ana ka'ni he'mito akili huto nominata boube, ya'ma legita nohibe. Yesu ya luto lu'ehina yabe.

7

Gimilo bomagihhi kaba bo'animofihhi koko pana'a Yesu le'mo bati hu'ehina

Mt 8:5-13

¹ Yesu asaga kaga boana'magihhi lu epi su holoto Kapaneami hepaluga bu'ehina yabe. ² To Lomu hepato gimii bomagihhi kaba bo'animofihhi koko pana'a mone mino'ehina. Ya higo ana gimii bo'auha ai hetofa pana'ni yabe luto le'mo bati hu'ehina yatai ana koko pana'a sipina besito afilise'na hu'ehinalo Yesu ana hepalugu heneti'ehina yabe. ³ Ya higo gimii bomagihhi sipi bo'aniuba Yesu noabe lite lana'a keheliloto Yuta mono bona'i luga'a Yesutoga koko pana'a oto lusa gi etenogo fa hu etalibe luto enoho lifigo bi'ahana yabe. ⁴ To enali Yesutoga enoho lifigo bana bona'i Yesu nohinalo bilete enali amuya melete eniginaga fina ka lu emi'ahana: Ya'ma bo lalalutifube, ai hetofa bouba kai nehe'malane luto nolunaya bati huto he'malata ni'ifiye? ⁵ To ai ya'mana bouba lali Yuta bona'i lele'mo bati nohuto ai'a mono nohati mone gi leto'ehibe.

⁶ Ya lago Yesu ka'ani kehelii epito ana bona'i hiti moneka bi'ahana. To ana bomofihhi nohi kasitoga lebatosi nebago lalu'agihhi enoho lifigo bite Yesuhi le'mo melete ma lite lu emi'ahana: Sipi Bo kai kosele kahalibe. To nani bati bo menohunagi noha'nigu kai metilane luto nokehelube. ⁷ To ana huto nani fa'mene bo nohunago kaitoga mebiluna'a huto ni'ibe. To kai fa'mene lusa ka'ago litogo koko pana'ni bati hilibe. ⁸ To hena'mube? Nani ana huto napa li'ehina sipi bomofihhi maha'aluga nohugo lili'na nonimina yabe. To nani'ni ana huto gimii bo'ni nehana nani namanuga ana hite nehabe. To nani mone kene'mofihhi bubo luto nolugomo ai bulata nohibe. To mone fato'amofihhi obo luto nolugomo a'olata nohibe. To koko pana'nimofihhi ya lili'na libo luto nolu etogomo ana lili'na lilata nohibe. Ya'mu kai lusa ka'ago li molotogo koko pana'ni le'mo bati hilibe.

⁹ Ya luto ana bouba Yesuhi lu emilago Yesu ana ka'a keheliloto ekesa yigi babu lu emi'ehina. Ya huloto i gelehe huto boana'i mege'i lefeli'ali hana kaga ma luto lu epi'ehina: Kehelilo. Nani lu nolepube, Isilaeli bo moneuba ya'ma fegutoga bouba hina'a huto komopa'a li nimito kehelii ule'ale hu'ehina'a ya'ma bu megolata nohube. ¹⁰ To gimii bomagihhi kaba bo'aniuba Yesuhi bite kapogu le'motaga hite lu eminogo ka'asigo bagaguti lilibe ligo bana bona'i aku'i notoga ete bu gana ana koko pana'a bati huto ye ko'ehigo bu ge'ahana yabe.

Yesu keto'amofihhi pana'a fili'ehinaguti aku'i le'mo ho ti'ehina

¹¹ Yesu nesi'asi minoloto aku'i he'mito Naini hepalugu bu'ehina. To ai koko panana'a yagi to babu boana'i hiti bi'ahana. ¹² Ya hite ana hepa'mofihhi sipi gegisa he mele'ahanalo buho netigo bo mone fili'ehina yafa bite neete kene mala mala hepalugu bilune'mu nehabe. To ana fili'ehina pana'i ya keto a'i mone baha'a koyapa'i afillilago mone'isi nohina pana'a fili'ehigo yafa bite neago babu boana'i ana hepaluguti yibi nama hite enemege'i e'ahana yabe. ¹³ Ya nehago Yesu ana pana'mofihhi ito'afihhi komopa'agu pana'amu luto sipi yibi huto hepuhi nolago ma luto lu emi'ehina: Yibi mehobo. ¹⁴ Ya luloto Yesu i mobuto ana fili'ehina pana'i ko'ehina sipa'alo bu leba toto yahi li'ehina. Ya nohigo enali filise bo ko'ehina sipa li'ahana bona'i analo ho tite lilete nehago Yesu lu'ehina: Pana'ise, nani lu nokumube, kai ho tibo. ¹⁵ Ya luto ligo, mele'isi ana baga hiti ana pana'i ho tito sipa'alo minoloto kaga hapi fito baga li aka huto lu'ehina. Ya nohigo ana pana'i ito'afihhi emi'ehina. ¹⁶ Ya higo asaga boana'i anana bu gelete enelesa'ani gofa ligo Hu'mamofihhi gi'a li saga hite fokehi hete ma lite li'ahana: Mono ka lu yege hose bo sipi mone folagahatigu huto nohibe. To Hu'mau boana'a enehe'moto enubuto bilibe luto a'noabe. ¹⁷ Ya nelite Yesu hinanamofihhi ka'a leli'ali Yutia hepaluga nehago tili tele huto kapo beletoga bula ola hu'ehina yabe.

Yoniu koko pana'a loemo Yesu nohinalo etoho lifi'ehina

Mt 11:2-19

¹⁸ Yonihi koko pana'amagi ya'ma kaga Yesu huto hu'ehina'amu'i kehelite Yonitoga bite lu emi'ahana. ¹⁹ Ai kehelito koko pana'a loemo kehe i bufalo mololoto etoho lifigo kaga mone lite bite Yesuhi loka halu'ibe'mu bi'aha'ina. Kaiba Yoniu kaitoga alube'mu nohina bomomu'i luto lu'ehinana nohapi to fato bona kumu geba hilune?

²⁰ To etali ana bole Yesutoga henetilete lu emi'aha'ina. Le'ali Yoniu nagami folo epolose bouba kai'i ka mone ma lite loka haliyo ligo noo'ibe. Kaiba alane luto lu'ehina'a kegeba nohuta bomofi to fato bo geba hilune? ²¹ To ya'mana yupahi Yesu babu boana'i fato'na epesi'ehina enele'mo bati hu'ehina. To foipa fele babu lito komopa'anigu mino'ehinana li he'mi epolo su ho'ehina. To enubu mone kegi'a sipina hu'ehina bona'i babu lito enubu'ani aku'i li gili hu'epolo'ehina yabe. ²² To Yonihi koko pana'amale'i ete loka hana kalo Yesu ma luto lu etimi'ehina: Letali he'mite bite Yonihi letali bu negago lolo nohunana to letekesatu kehelihaha'inana lu emiliyo. To enubu sibina hina bona'i i gili habe. To enigi enayahi foipa lana bona'i kapo malabe. To hehe bona'i enele'mo gololo tugo babe. To negi bona'i enekesa hokolo higo kaga kehelibe. To fili'ahana bona'i aku'i ya ho ti kosaba habe. To ana huto Hu'mamofihhi hetofa ka'a enumuhi menina bona'magi nekehelibe. ²³ To bona'i enali nani kumu enekesa kehelile loe lae menehana bati hite enofokehi lite neminabe.

²⁴ Ya luto Yesu kaga lu su holago Yonihi koko pana'a abila'igo Yesu Yoni kumu kaga babu boana'i lu epi'ehina: Koyapa'i lenali bona'i menehanalo ka melugu bi'ahana henana bu galune lite bi'ahanabe? To lenali akepa mone'mofihhi habahaba li pisi hu'ehina bu galune lifefiye? ²⁵ To henana bu galune lite bi'ahanabe? To lenali bo moneuba hetofa gukete li hekoloto nohigo bu galune lite bi'ahanafiye? Nani lu nolepube. Enali bona'i hetofa gukete li hekelete to hetofa enugufalo li melete neminana bona'i ya enali gihiti bomofihhi noha'agu minelata nehabe. ²⁶ To ya hu'ehina lu nimilo, lenali henanaya meyaga bu galune lite bi'ahana? To mono ka lu yege hose bofi? O'yo, nani ma'naka luto lu nolepube. Ai lu yege hose bo nohibe. To ai asaga luga'a mono bona'i enohoto yabe. ²⁷ To bo mone Yoni kumu mono kagu ma luto lulatamo ni'ibe: *Mono ka'ni leli'ali bo'ni ya'ma nohibe, luto Hu'mau luloto, to nani yata'a ale'mo he'minogo'ni ai koke toto buto kapo li hokolo hu'ketalibe.* ²⁸ Yesu kaga molo emito lu'ehina: Nani lu nolepube. Yoniu ai asaga bona'i melugu nehana enohoto nohibe. Ya hu'ehina bo mone Hu'mamofihhi bulo lagaso huto nohinauba ai Hu'mamofihhi kapo'alugu Yonihi be ligito nohibe, Yesu ya luto lu epi'ehina yabe.

²⁹ To asaga boana'i to takisi nelina bo enali asaga'i Yesu lina kaga kehelilete ma lite li'ahana. O'yo, Hu'mamofihhi hapa'a bati huto ni'ibe li'ahana. To enali ya hite Hu'mamofihhi mege'i malago koyapa'i Yoni yanuga mone nagami'i fele'ahana. ³⁰ To ya hu'ehina enali Felosi bona'i to keya kaga babafi bona'i enali Yonihi yanuga nagami'i mefe'ehana. Yamomu'i lite enali Hu'mamofihhi kapo hetofa'a noenelepinamo enali enemege'sa hu emite mine'ahana yabe.

³¹ To Yesu lu'ehina: Nani yatai ma nehana boana'i henanalole enele'mo ho tilube? To enali hena huse bo nehabe? ³² To enali yagapana'magi suhi hite hepa'i folagaha'agu nehite fato yagapana'i kehe ilete ma lite lu neepina'a hite nehabe. Lali ufehi fi lepi'ohutamo lenali kehe mei'ahabe. To lali ana huto eniginaga fise yibi nama hutamo

lenali yibi hilana'a hite memine'ahabe. ³³ To Yoni o'ehina nose'na nola to bai nagami'i nola mehu'ehina yabe. Ya nohigo lenali ma lite lu ete'ahana yabe; Foipa fele ai komopa'agu ni'ibe lite li'ahana yabe. ³⁴ To yatai Kokulumaguti limi'ehina Bo ai oloto nose'na noto nagami'i noto nohigo to lenali ma lite neli etabe: Bu galo. Ai nose'na babu lito noba noba bo yabe nelabe. To bai nagami'i ana huto babu lito noba noba bo yabe lite nelabe. To ai takisi nelina bo to foipa bona'magihi enalalu'anifu yabe lite lilata nehabe. ³⁵ To bona'magi komopa'anigu kehelise'na hetofana ni'ifi sibina ni'ifi, luto hapa'ani huto hulenogo bu galabe.

Yesu Felosi bo mone'mofihhi noha'agu ti'ehina

³⁶ To Felosi bo moneuba gi'a Simoni yabe, ai Yesu noha'aluga buto nose'na nalu'ibe luto kehe i'ehina. To Yesu ai ana Felosi bomofihhi noha'aluga buto minoloto nose'na nalu'ibe'mu hi'aha'ina. ³⁷ Ya neha'igo ana hepato foipa a'i mone nominanati Yesu ya huto Felosi bomofihhi nonugu nose'na nena'ibe lana'a ka'a keheli'ehina. Ya huloto ana a'uba efaha kohi mone hetofa'a liloto o'ehina. ³⁸ To ai buto Yesuhi megesaga ho tiloto gigusaluga minoto yibi huto mino'ehina. Yibi nohigo bu nogoyauba Yesuhi gigusa'alo bili bili nohigo soso hu etoto lataha'alo yatama oka'atu li sepa i eto'ehina yabe. Ya nohuto ai efaha konugu tu mesebe nina li'ehinamo Yesuhi gigusa'alo hoto nonoto ana tu mesebe folo eto'ehina yabe. ³⁹ To ai Felosi bouba Yesuhi nose'na nalu'ibe luto kehe i'ehina bouba ana a'uba hinana bu goloto ma huto ekesa yigi'ehina yabe. Ya'ma bo ai mana ka luto mono bomo nohutomo ya'ma a'uba gufa'alo meko nohina hena huse a'i nohifi luto bu galibe lu'ehina yabe. To hena huse foipana lito nominafi luto ai lilibe. ⁴⁰ Yesu kaga lu saga huto lu'ehina: Simonio, nani kaga mone ya li'ohuna lu kimilube. Simoniu lu'ehina: Babafio, kai alubo.

⁴¹ Ya ligo Yesu ma lu'ehina: Loe bomale'i bo mone'mofitogati efahi hite li'aha'ina yabe. Mone bouba loe yagi loe yagi mone yagi bona'magi enigai enayahi su hago kina moni li'ehina yabe. To mone bouba nayahi luga luga su hago kina mone'isi li'ehina yabe. ⁴² To ana bomale'i tinau moni'atiti mehe'mila'ina'a ha'igo moni afo'afu ana moni'amu ekesa meygise ana'a hiliba luto he'mi'ehina yabe. To ya'mana bo loemale'i kuyu'afu ipa'a ana moni etimina bomofihhi fokehi hoto le'mo bati hilinabe lu'ehina. ⁴³ To Simoniu Yesuhi ka'alo ma luto lu emi'ehina: Nani nekesa noyuguna moni efahi sipi'a emi'ehina bouba yabe luto lu'ehina. Ya ligo Yesu ma luto lu emi'ehina: Kai bati huto lusiga lane. ⁴⁴ To Yesu i behe huto ana a'i bu goloto Simonihhi lu emi'ehina: Ma a'i kai bu nogapiye? Nani kai nohakagu oto tugo nigimofihhi okala huse nagami'i meniminogo ai ya'ma a'uba bu nogoya'atu nigigusa'ni okala huloto oka'atu'i li sepa noi netabe. ⁴⁵ To kai nebe metigi'ahata a'noane luto soso mehu neto'ahane. Ya hu'ahata bu gobo, ai ya'ma a'uba yuhufa nonugu notugu nigigusalo soso hu neto'ehina anato ya huba hiba nohibe. ⁴⁶ Kai tu mesebetu'i oka'nigu mefolo neto'ahata ai ya'ma a'uba tu mesebetu'i nigigusa'nilo nofalabe. ⁴⁷ Yatai nani lu nokumube. Nani ya'ma a'mofihhi babu foipana'a asaga'i li nohe'mi eto'ohunogo ai nani kumu sipina nobesibe. To bo mone'mofihhi Hu'mau foipana'a nesi'asi li he'mi etalina aku'i ana bouba nani kumu'i nesi'asi nobesibe. ⁴⁸ Yalo Yesu ana a'mo ma luto lu emibe: Kai foipanaka a li nohe'mi ketobe. ⁴⁹ Ya ligo asaga bona'i ai hiti hitalo minete enali kaga ma lite li'ahana: Ya'ma bo kiyi'afu fato fato bona'magihi foipana'ani li he'mi noepalabe? ya lite li'ahana yabe. ⁵⁰ To Yesu ana a'mofihhi ma luto lu emi'ehina: Kai agoyanaka nanitoga malalata yauba kele'mo bati nohinagi komopaka fulu hinogo kofokehi hoto hepakaga bubo, luto Yesu lu'ehina yabe.

8

Ana'i luga'a Yesuhi mege'i melete kapo mele'ahana yabe

¹ Aliha'a nesi'a minoto Yesu sipi hepa'ifi to lagaso hepa'i ninalo ninalo bula ola huto Hu'mamofihhi kapo'amofihhi hetofa kaga'a boana'i enalitoga lu epimofa'na hu'ehina yabe. To nayahi luga luga su hoto nigigusagati loemo heleko malago hite Yesuhi koko pana'a minana mege'i melete bi'ahana yabe. ² To ana huto ana'i luga'a Yesu enebesise'nafi to foipa fele li he'mi epalana mege'i melete bi'ahana yabe. To analuguti moneya Maliau yabai Magatala hepalo a'i yabe lite gi'a helata hana ailuguti koyapa'i Yesu foipa fele nayahi mone kegi'a su huto mone kegi'ati loemo heleko malago li he'mi eto'ehina yabe. ³ To Yoana, Susahi liha'a ai Helotihhi noha'alo kaba bomofihhi liha'a yagi to Susana to babu ana'i luga'a hiti enali Yesu hiti to koko panana'amagihi fe'noha'anilo ene'ne'ma ene'ne'ma hite bi'ahana yabe.

Bo moneuba nose'na biha'a tili hu'ehinamofihhi bame ka'a
Mt 13:1-9; Mk 4:1-9

⁴ Boana'i hepato hepatoti Yesutoga eba eba hite ete babu lite li nupa hago Yesu ya'ma bame ka mone ma luto lu epi'ehina yabe. ⁵ Bo moneuba nose'na bigaha'a foya'agu buto hekalalube luto bu'ehina yabe. Ana nose'na bigaha'a li futili katili huto nohekalago luga'a kapogu limo koko hu'ehigo bona'magi enigigusatu'i i emagu mele'ahago namamagi fite ne'ahana yabe. ⁶ Luga'a efahubago hina melugu limo ito i polo huto hofa toto linaya me'i nogoya'a meni'igo hosopa ito logo bibe. ⁷ Luga'a nose'na biha'a ana huto ufeha'a hiti nina naga'i hapa'agu limo iloto polo huto nala'a hiti moneka hofa tete ti'ina ai ufeha'a hiti nagauba i etago ti bati mehu'ehina yabe. ⁸ To luga'a me'i nogoya hiti bati huto ninalo limo ina bati huto polo felana hofa tolotol nose'na legeya'a babu luto legeya ho'ehina yabe. To Yesu molo emiloto ma luto lu epi'ehina: Kehelilo. Lenekesa ni'inogomo ya'ma ka keheliya ilo.

Yesu bame ka linamofhi hapa'a
Mt 13:10-17; Mk 4:10-12

⁹ Yesuhi koko pana'amagi ana bame kamofhi hapa lu limibo lite Yesuhi loka he'ahana yabe. ¹⁰ Ya hite loka nehago Yesu ma luto lu epi'ehina: Hu'mau ai'a suguna ka hapa'a alu lepi'ehibe. Ya hu'ehina luga'a boana'i enali bame kagutiko lu noepune ya hulnogo enali gili gili hilete be megalabe to enekesatu'i keheli lanaya ka mana melilana'mu yabe.

Yesu nose'na biha'a tili hu'ehina bame ka'a lu yege ho'ehina
Mt 13:18-23; Mk 4:13-20

¹¹ Bame kamofhi hapa ma huto ni'ibe. Nose'na biha'amoya Hu'mamofhi kaga'a yabe. ¹² Nose'na biha'a kapogu limo inamoya ma huto ni'ibe. Bona'magi kaga mana'a kehelilago analo Satau oto ana kaga komopa'aniguti lito bufa nohibe. To ana kaga kehelite komopa'anigu li melelete bite Hu'mau enubuto bilnogo ai'a kapo bati'alo mine lalabe luto yabe. ¹³ To nose'na biha'a efahubago hina melugu liminamoya ma huto ni'igi bona'i luga'amagi Hu'mamofhi kaga'mu enegelo bite nelibe. Ya nehana ana mono ka komopa'anigu fulu tuto emagu menominabe, enali nesi kana'asi komopa'anigu li melelete nehite fi taga huse'na huto nohigomo mele'isi ho kete ana kaga he'mi su helata nehabe. ¹⁴ To ufehe naga'i hapa'agu limo ina nose'na biha'amoya ma huto hapa'a ni'igi bona'i enali kaga kehelilata nehabe ya nehana enelesa luse'na to yogo fe'nohi bati'amu to enegelonaguti ma melugu minose'nauba neminanalo komopa'anigu bai toto minoto ka mana'a kehelinamofhi le'mo emagu mololago nose'na biha'a mana'a enaliluguti huto hulata menohibe. ¹⁵ To nose'na biha'a me'i bati huto nogoya'a ninalo limo ito bati huto tinamofhi hapa'a ma huto ni'ibe, bona'i enali ka keheli ule'ale hite lilete amuya melete minago enaliluguti nose'na biha'a huto huba hulata nohibe, Yesu ya lu'ehina yabe.

Libi'i ligito lapetu ifi tose'i
Mk 4:21-25

¹⁶ To mone ka hiti ma lu'ehina: Bona'magi libi'i ligite lapetu'i ifi tela to sipa kapoluga melelata menehabe. Hitalo nemalana yabe. To libi'i ya huto'i mele'ahago besa besa nolago bona'i ana logo fana meto be gelete bila ela hite minelata nehabe. ¹⁷ Asaga'na fala kito ninana alihi ai hepa'i kugumato huto hilina'mu yabe. Asaga'na bona'magi ifi togo ninana alihi ai hepa'i kugumato huto hulago logo fana meha'alo huto hulata nohibe.

¹⁸ Yana'mu lenali kaba hu bati hilo. Lenali kaga keheli bati hilanamo'mu nolube. To bo moneuba kehelise'na lilana Hu'mau ai mone'a hiti babu lito emilina'mu yabe. To bo moneuba kehelise'na melise fa'mene nohilina yalo ai kehelise'na mone ali'ohube luto ekesa noyigilina Hu'mau li he'milina'mu yabe.

Yesuhi ito'afu to gonamu tamu'agi
Mt 12:46-50; Mk 3:31-35

¹⁹ Yesuhi ito'afu to gonamu tamu'a aitoga anamo babu bona'magi le'mo bego hi'ahago enali Yesuhi bu'alo mebi'ahana yabe. ²⁰ Ya hite nehago mone kene'tuba bu enogoloto Yesuhi kehe i emito lu'ehina: Kai itokafumo to kogonamu tamukamomagi bu kagalune lite ma fegetoga ho tilete nehabe. ²¹ Ya noligo Yesu ma luto asaga'i lu epi'ehina: Enali Hu'mamofhi ka'a kehelilete mege'i nemalana boana'magiya nani ito'nigi nagonamu tamu'ni nehabe.

Yesu sipi habahi lu emigo felele hu'ehina
Mt 8:23-27; Mk 4:35-41

²² Mone yupahi Yesu koko pana'a hiti botigu tilete ma luto lu epi'ehina: Ma hefuhu nagamilugu ilaga huto muya beletoga bilune, luto lu epi'ehina. Enali hapi fite ana hefunugu boti'anigu bi'ahana. ²³ Boti nagamilugu nobigo Yesu bu'i ko'ehina. Ya hu'ehigo amuya habahi hefupoguti liloto nagami'mouba boti'animogotu tu bai tose'na huloto nagami

hefunugu enele'mo ifi talina'a hu'ehina. ²⁴ Yesuhi koko pana'a enelesa ligo bite Yesuhi le'mo ho tilete ma lite li'ahana: Sipi Bo. Sipi Bo yale. Lali ana'asi fillluta suhi nohibe lite li'ahana. Yesu bu'i ko'ehinati ho tiloto ana sipi amuya habapofi hiti to nagami'i bilina hiti ka etemekito kaga lu etimigo analo mele'isi felele huto bu'ehina. ²⁵ Ya huto felele hulago Yesu ma luto koko panana'a lu epi'ehina: Lenali keheli ule'ale hise'natini hiya'a ni'ibe? Ya ligo enali ekekesa yigi babu lite sipi enelesa'ani ligo enali ai lu emigo ai lu emigo hilete ma lite li'ahana: Ya'ma bo kiyi'afu nohibe? Ai nagami'i nobilinamofihifi to sipi habapofihifi kaga lu epigo enali ka'a keheli emina bo yabe lite enali'ani ligo keheligo hi'ahana yabe.

Yesu foipa fele negibe mone'mofinuguti li he'mi'ehina

Mt 8:28-34; Mk 5:1-20

²⁶ Alihi enali he'mite boti'anigu bite Gegese hepato Galili hefuhu nagami muya belete kegi'a ni'igo bi'ahana. ²⁷ Yesu botiguti heleko limito nagami kehetoga gigusa notigo bo mone foipa fele ailuga nina ana hepato Yesutoga o'ehina yabe. Ana bo koyapa'i gufa'alo gukete'a mehepise gufa yapako kifi kifi kene mala mala hepa'i ninalo bula ola huto muli'mogu minolata nohina bo yabe. ²⁸ Ai Yesuhi bu goloto sipi kehe iloto okabagati ifi toto Yesuhi gigusagu hekili higo koloto sipi kehe ito ma luto lu'ehina: Yesuo, kai ifo muya kokulumalugu Bo Hu'mamofihina Pana'a. Kai hena suhi hu netalube'mu nohane? Ke, kai nagabu gise'na li nugalofa memolobo, luto Yesuhi kehe ito lu emi'ehina yabe. ²⁹ Yesu yata'a foipa fele komopa'aguti li he'mi etana molo nokehelito kehe i'ehina. Babu yupahi ya'mana foipa feleuba ana bo li sa gilago to bona'magi gigusa yapolo naga'i gi pili ko ete'ahana'mu i pulu tigo ka melugu le'moto bulata nohina yabe. ³⁰ Yesu ana bo loka ho'ehina: Kigika gi'aga nohane? Ya ligo ana bouba lu'ehina: Nani nig'i ni yege yegeloita yabe. Hena'mugope babu foipa fele ailuguti bai tete mine'ahana. ³¹ Foipa fele enali ana bomofinugu bai tete minana Yesuhi kehe i emite li'ahana: Kai yatama keligu lele'mo memolobo, lite buka tite li'ahana.

³² Analo afehi lapaluga yaga babu lite nose'na'ani line mane hite foipa felemagi Yesu kumu yagamagi enugufagu lele'mo molobo lago Yesu bilo luto enoho lifi'ehina yabe. ³³ Ya higo enali ana foipa fele ana bomofihina gufaguti he'mite yagamagi enugufagu tite falago ana yaga enali asaga'i yabatoga limilete bite hefunugu nofu ti su he'ahana yabe.

³⁴ Ya hago yaga kaba bomagi anana huto hinana bu gelete asaga boana'i ya hu'ehibe lite lu epimofa'na ana hepato hila to yaga kaba nehana hepato hi'ahana yabe. ³⁵ Babu boana'i hena suhi hu'ehifi lite bu galune lite bi'ahana. Enali Yesu nohinalo elete ana bo gufaguti foipa fele heleko limi'ahana gufalo gukete li hekololoto ekesa'a hokolo nohigo Yesuhi gigusagu nominana ana boana'i bu gelete enelesa'ani ligo koli hi'ahana yabe. ³⁶ Bona'i luga'a enali ana huto hinana bu gete minanamagi kaga beto hite luga'a bona'magi ya huto ana bo negi noto nominanamo Yesu oto le'mo bati hu'ehibe lite lu epi'ahana. ³⁷ Ya hago babu boana'i Gegese hepato'ti ete li nupa hite minanamagi Yesuhi: Bufa hubo lite li'ahana, lali sipi leleati nolibe li'ahana yabe. Ya lite lago Yesu botigu tito he'mi epoloto bufa hu'ehina yabe. ³⁸ Ana bo gufaguti foipa fele Yesu li he'mi etana bouba Yesu kumu: Nani hiti bilu'ibe luto mege'i lifito nobinamo Yesu aku'i ho lifi he'miloto ma luto lu emi'ehina: ³⁹ Hepakaga buto Hu'mau kele'mo bati hu'ehinana'mu bona'i lu epimofa'na hubo. Ya ligo ana bo hepa'alo buloto asaga boana'i ana kegi'a neminana Yesu le'mo bati hu'ehina kaga lu epi бага i'ehina yabe.

Yailusi to a'i mone Yesuhi kefe'alo bako hu'ehina a'i

Mt 9:18-26; Mk 5:21-43

⁴⁰ Yesu nagami hefuhu mula kegi'a nina hepato henetigo babu boana'i li nupa hite geba hite nehantati be gelete hetofana huto ane lite sipi fokehi he'ahana. ⁴¹ Bo mone gi'a Yailusi yabe luto nohina bo ai mono noto kaba nohina bo heneti'ehina yabe. Ya huloto ana bouba Yesuhi gigusagu ho koto koloto: Kai hiti nani hiti nani nonuga bilu'ibe luto Yesuhi loka ho'ehinagi ⁴² yege pa'a mone'isi besito filise'na nohigo bilu'ibe luto loka ho'ehina. Ana pa'i nayahi luga luga su hoto mone kegi'ati loemo heleko malago kufu'a bu'ehina.

Yesu kapo moloto nobigo babu bona'magi le'mo folaganugu melete luga luga lugati peninite nebago bu'ehina yabe. ⁴³ A'i mone mino'ehina asaga yupahi golaha'a he'miba he'miba huto minago kufu'a nayahi luga luga su hoto mone kegi'ati loemo heleko malago minoto asaga yogo fe'noha'a lusa gi etana bona'magi epi su hana mone ana lusa bona'magi nobesinana li felele mehi'ahana yabe. ⁴⁴ Ai ana a'uba babu bona'magi Yesuhi le'mo bego hite minanalo tiloto Yesuhi megesalo oloto kefe'alo ana a'uba bako higo nobesinana mele'isi felele hu eto'ehina. ⁴⁵ Ya higo Yesu: Nugufalo kuyu'afu bako nohibe luto asaga bona'i enoloka hago enali ya mehu'ohune lite bahane nehago Pitau ma luto lu emi'ehina: Kaba bo'ni babu boana'magi kele'mo bego hi'ahane. Henabe luto

bahane halube? ⁴⁶ Aku Yesu lu'ehina: Mone kene'uba kefe'nilo bako higo amuya'ni he'mi netoto nobigo molo nokehelito nolube lu'ehina. ⁴⁷ Ana a'mouba Yesuhi gufalo linanamo'mu le'mo huto hilago keheliloto ai asaga bona'magi enubulo tubuto Yesuhi gigusagu hekili higo koloto asaga bona enogoko bilo Yesuhi gufalo bako hu'ehina kaga hapa'a lu noemito to yana higo nobesinana mele'isi i saki tuto felele hu eto'ehinamo hiti lu hokolo huto lu emi'ehina. ⁴⁸ Yesu lu emi'ehina: Pa'nimaka kaika kaga keheli ule'ale huto minose'nakauba kele'mo ye nokabe. Kai nobitogo kipaka fulu hino.

⁴⁹ Ana kaga Yesu lu su meho'ehigo bo mone kaba bomofihhi nonugati kaga lito oto pakamo filibe luto Yailusihi lu noemito ana'a hiligi yabe luto tisa bo le'mo he'mibo luto lu'ehina. ⁵⁰ Yesu kaga'atiti akeheliloto Yailusihi ma luto lu emi'ehina: Kai koli mehuse nohutoka, pa'i nohibe luto kehelito kaga'ni li pili ko minetogo ai aku'i buna salina'mu yabe. ⁵¹ Yesu ana bomofihhi noha'alo henetiloto asaga bona'ito fegutoga nehago Pitagi Yonigi to Yemesigi enali hiti enele'mago hiti to ana pa'mofihhi ito'afugo afo'afugo hiti ti'ahana. ⁵² Asaga bona'i analo minana ana pa'mofi kumu lite nose'na mo site yibi hiba hiba hite nehago Yesu bu goloto ma luto lu epi'ehina: Lenali yibi nama mehilo. Ma pa'i mefili'ehina fa'mene bu'i ko'ehibe. ⁵³ Ya nohigo asaga bona'magi enali afili'ehinaguti hena huto aku'i ho tiligo nolibe lite Yesuhi kiya hi ete'ahana yabe. ⁵⁴ Yesu ana pa'mofihhi yaha'alo liloto kehe i emito lu'ehina: Ma pa'i kai ho tibo. ⁵⁵ Ya ligo ana pa'mofihhi meha'a i behe huto ago ai mele'isi ho tito bu'i gili higo Yesu nose'na ite ete eminogo neno luto lu epi'ehina. ⁵⁶ To ana pa'mofihhi ito'afugo afo'afugo topa helete etelesa'atiti ligo Yesu ma luto etegekesa bi'ehina: Letali ma huto hinanamofihhi hapa'a bona'i lu meepiliyo luto lu etoto'ehina.

9

Yesu pana'alobo'a 12 magi nehana lili'nalo enoho lifi'ehina
Mt 10:5-15; Mk 6:7-13

¹ Yesu pana'alobo'a nayahi luga luga su hoto nigigusagati loemo heleko malago neminana kehe ito enele'mo nupa huloto ai gi'alo foipa felefi to enebesise'nafi li he'milabe luto enele'mo ho ti'ehina'a hiti to sipi amuya molo epoloto'a epi'ehina. ² Ya huloto ai Hu'mamofihhi kapo'a kumu bite ka lu yege nehete enebesise'na li he'mi he'mi hilabe luto enoho lifi'ehina yabe. ³ Yesu ma luto lu epi'ehina: Lenali kapo nemeletemo lenayanuga ana'ina melise fa'mene bilo. Fatusa osahifi sisaku gutinifi nose'natinifi efahatinifi to guketetini mone li fakene hite melise fa'mene lenayapako bilo. ⁴ To enali lenebe tigilago nohi moneluga tilete analo nose'na nelata fatoga bila ela mehise ana nonugago nehite ana hepa'i he'mite fatoga bilune'muko bilata hilo. ⁵ To hepa'i mone luga nehe netinogomo nonuga lenele'mo menemelenogomo enubulo lenemegesatini epite he'milata hilo. ⁶ Ya luto Yesu pana'alobo'a lu epololago enali asaga hepato hepato bula ola hite ka lamana'a lu yege hete lu epimofa'na nehite epesina bona'i enele'mo ye komofa'na hite asaga kapoga bula ola hi'ahana yabe.

Helotiu kaga Yesuto li keheli'ehina
Mt 14:1-12; Mk 6:14-29

⁷ Heloti Galili kapo kibina bo ai asaga'na huto hinamofihhi kaga'a akehelito nohigo luga'a bona'magi Yoniu nagami folo epolose bo fili'ehinati aku'i ho ti'ehibe lago ai ekesagu pisili bito loe lae hu'ehina. ⁸ Luga'a bona'magi koyapa bo Elaiyau huto nohibe nelago to luga'a bona'magi koyapa mono ka leli'ali hu'ehina bo aku'i ho ti'ehibe lila hite kaga lu samahi ti'ahana. ⁹ Ya nelago Helotiu ma luto lu'ehina: Nani koyapa'i Yonihhi lubaha'a laga huto lataha'a li'ohunamo yagi ai ya'ma bo kiyi'afu nohigo kaga'a fato fato'i babu lito nokehelube? Ya luto luloto ai Yesu kumu mapahi fito sa sa huba huba huto mino'ehina.

Yesu 5,000 bona'i nose'na epi'ehina

¹⁰ Yesuhi aposolo panana'a aku'i ete li nupa hi su helete asaga'na enali hi'ahana Yesuhi lu emi'ahana. Ai asaga'i pana'alobo'a enele'moto luga'a fato bona'i nohe'mi epoloto enaligo Betesaita hepato bi'ahana. ¹¹ Yege yege bona'i Yesu ya huto nobibe lana'a kehelilete mege'i lifite bi'ahana. Ai enebe tigito Hu'mamofihhi kapo kumu'i kaga lu epito epesi'ehina bona'i enele'mo ye ko'ehina yabe.

¹² Utehi yege limi falalube'mu nohigo Yesuhi 12 pana'alobo'amagi aitoga ete ma luto lu emi'ahana: Ma hepa'mo ka me'i ni'inagi kai asaga bona'i enoho lifitogo hepa'i ninalo bila ela hite nose'na'ani sa sa hite nelete kalabe. ¹³ Ya nelago Yesu ma luto lu epi'ehina: Lenalitini nose'na epilo, lu'ehina. Enali ma lite li'ahana: Lali beleti nose'na loegi loegi monegi hiti faya'i loe hiti anasi li'ohune. Kai kekesa nokehelita asaga ya'ma babu bona'magihhi nose'na sa sa huto mina filoto ito oto epilupihe? ¹⁴ Babu bona 5,000 analo mine'ahana Yesu pana'alobo'a ma luto lu epi'ehina: Lenali ana bona lu epinogo li nupa

hila hila hite 50 50 melugu mineno, luto lu epi'ehina. ¹⁵ Yesuhi pana'alobo'amagi ana kaga ana bona'i lu epilete enele'mo melugu malago mine'ahana. ¹⁶ Ya nehago Yesu beleti nose'na loegi loegi monegi hiti faya'i loemo liloto kokulumatoga bu go saga huloto Hu'mamofihhi fokehi holoto ana nose'na li tobo sito pana'alobo'a epigo enali lite bite ana bona'i bite muyaga epila maga epila hi'ahana. ¹⁷ Enali asaga'i ana nose'na nelete enumu'i hulago limo koko hina'a Yesuhi panana'amagi li nupa hite safe nayahi luga luga su hoto nigigusagati loemo heleko malago li gu i'ahana yabe.

Pitau Yesu kumu'i Kilisitou nohibe luto lu'ehina

Mt 16:13-19; Mk 8:27-29

¹⁸ Mone yupahi Yesu ai'asigo nunumu huto nohigo pana'alobo'a aitoga e'ahana. Asaga bona'magi nani kumu'i hena hibe lite li'ahabe? Yesu enoloka ho'ehina. ¹⁹ Ya ligo enali luga'amagi: Yoniu nagami folo epolose bo nohibe lite nelago luga'amagi Elaiyau nohibe lite nelago to luga'amagi koyapa'i lu huto huto bona'i filii'ehina aku'i meluguti ho ti'ehibe lite li'ahana yabe. ²⁰ Ai pana'alobo'a enoloka ho'ehina: Lenali nani kumu'i kiyi'afu nohibe lite lenekesa nekehelibe? Yesu ya luto enoloka hago Pitau ma luto ka'alo lu'ehina: Kai Hu'mau koho lifi'ehina pana'a Mesia nohane lu'ehina.

Yesu gabu ginogo fililina kaga lu'ehina

Mt 16:20-28; Mk 8:30-9:1

²¹ Yesu suguna ka panana'a amuya ka ma luto lu epi'ehina: Bo mone'mofihhi lenali mana kaga lu meemilo. ²² Kokulumaguti limi'ehina Bo sipi gabu'i gilengenog enali olopa bona'i to sipi mono noto kaba bona'i to keya ka babafi bona'i enali enemegesa hu nimita nani'i nehelenog filii'ohunagati aku'i loegi monegi yupahi minoloto Hu'mau nele'mo ho tilibe luto Yesu lu epi'ehina.

²³ To ai ma luto lu epi'ehina: Bo moneuba nani hiti alube lutomo ai'amu'i ekesa yigi fatoga mololoto malipu yafa'a asaga yupahi nani ana huse'na suhi li saga huta huba nohuto nemege'i meleno. ²⁴ To bo moneuba ai'a komopa'a li tokolo huto lu ule'ale huto minalina aliha'a mino bati huse hepato mebuse meha'a minigilina'mu yabe. To bo moneuba nani kumu luto komopa'a nanitoga molo nimito minalina aliha'a meha'a he'milina meminigise mino kosaba'na huto hilina'mu yabe. ²⁵ To bo moneuba lili'na amuya moloto liloto yogo foya bo huto minoto asaga'na melugu ninana ai li su holoto minoto ai'a komopa'a li sibina huto meha'a minigilenog aliha'a ana yogo fe'noha'auba li buto bito he'malina ya'mana asaganauba hena huto he'malina ni'ibe? ²⁶ To bo moneuba nani kumu to kaga'ni enelepise'namo'mu lesa linogo to megesa hu niminog aliha'a Kokulumaguti limi'ohuna Bo hiti Hu'ma hiti agelo'amagi hiti ya'ma fana mehenaguti alana yupahi ana bomofihhi nemegeza hu noemito minalube. ²⁷ Lenekesa ka'ni mehenog. Yatai nani lu nolepube, luga ma ho tite nehana mefilise nehite Hu'mamofihhi kapo'a huto hilina enali yata'a bu gelete fililana'mu yabe.

Yesuhi gufa'a i gelehe huto fato suhi hu'ehina

Mt 17:1-8; Mk 9:2-8

²⁸ Asaga kaga lu epiloto salele mone minoto Yesu ai Pitahi Yonihhi to Yemesigihhi enele'moto numuna hilune lite kosagu ti'ahana. ²⁹ Yesu nunumu huto nohigo okaba'a fato suhi huto huto huloto gukete'a koholi logo huloto gulu gulu luto fi besa lo'ehina. ³⁰ Mele'isi analo bo loemale'i Yesu hiti kaga beto hi'ahana. Ana bole etali Moseugo Elaiyaugo neha'ibe. ³¹ Etali kokulumamofihhi fana meha'a hiti nehetilete Yesu Yelusale hepalogu Hu'mau lu eto'ehina kapolo moloto fililina'mofihhi ka'a lugo keheligo hi'ahana. ³² To Pitagi lulu'afughi kosele'ani enehete enubu'i nokoto kalune'mu nehabe. Kelete'ani ho tite gili hite Yesuhi fana to'ehinana to koyapa bomale'i ho ti'aha'ina bu ge'ahabe. ³³ To bomale'i Yesutogati he'mite bila'igo Pitau Yesu ma lu emi'ehibe: Tisao, lali mana bu go'ohunanaga bati huto nominone. Lali yege nopo loegi monegi gilune. Kai'naka mone to Mosehi mone Elaiyahi mone ya huto gilune, Pitau luto ai lesa nohuto'a ekesa mekeheli'ehina. ³⁴ Ya noligo enalitoga sopohi gilago samapagu pana'alobomagi minete sipi koli hi'ahana. ³⁵ Yalo'i sopopoguti nogo'a moloto ma lu'ehibe: Ya'ma bo nani'ni pana'ni nohibe. Nigi moneko pana'ni le'mo ho ti'ohuna pana'ni ka'a kehelilo. ³⁶ Ya luto lu su ho'ehigo Yesu ai'asigo fa'mene nohinagi bu ge'ahabe. Pana'alobomagi bu ge'ahanana asaga'i suguna hite fato bona'i kaga mone meepise nehite mine'ahabe.

Yesu pana'i mone foipa feleuba komopa'agu ni'ina li he'mi'ehina

Mt 17:14-18; Mk 9:14-27

³⁷ Mone kanagu enali kosa he'mite nelimigo babu bona'i li nupa hite ete Yesuhi kapogu bu ge'ahana. ³⁸ To bo moneuba ana bona'magi folagaha'aniguti kehe ito ma lu'ehina: Tisao, kai yege pana'ni bu gobo. Nani moneko pana'ni nohibe. ³⁹ To foipa fele moneuba

ana pana'i nu nokigo ai sipi kehe ilata nohibe. Ya nohigo ana foipa feleuba ana pana'i nu kito melugu le'mo ho kago melugu afoya tibibi huto nokago bagalugati gele yau yau huto libi'na limilata nohina yabe. Ya nohigo ana pana'mofihi gufa'a hetito sibina huto mele'isi mehe'mi etose'na nohibe. ⁴⁰ To nani koko pananaka le'mo bati hu etalo luto enoloka honamo enali le'mo bati mehilana'a hi'ahabe. ⁴¹ Yesu ka'alo lu'ehina: Akae. Lenali yatai kanalo boana'ise, lenali ka kehelise'natini meminabe to komopatini bebe soto meminolata hibe. Henaki yupahi lenali hiti nani minoto keheli sibinanatini kofeli'ali nohube? Panaka le'moto maga obo. ⁴² Ya noligo ana pana'a noago ana foipa feleuba le'mo ho kago melugu koloto kesepu kesepu noigo Yesu ana foipa felema ka emekito ana pana'i le'mo bati huloto afo'afihi ana pana'i emi'ehina. ⁴³ To asaga boana'i Hu'mamofihi sipi amuya'a bu gelete enali hetofa suhi hibe lilete enegelo bi'ahabe.

Yesu fililina ka'a mone hiti lu epi'ehina

Mt 17:22-23; Mk 9:30-32

Boana'magi enali sipi amuya'amu enegelo nebigo Yesu pana'aloba'a ma luto lu epi'ehina: ⁴⁴ Ma'asi ka mone lu lepilube'mu nohuna lenekesu meheni. Alihi bona'magi Kokulumaguti limi'ehina Bomofihi le'mete bite naga'i emilago Hu'mau keheliloto lu laga mehilibi. ⁴⁵ Ya lina enali ana ka hapa'a mekeheli'ahana yabe. Ana kamofihi hapa'a fala kito ni'igo enali keheli hokolo mehite aku'i loka halupi hena hilupi lite loe lae hite enelesa lu'ehina yabe.

Kiyi'afu ai sipi bo nohibe?

Mt 18:1-5; Mk 9:33-37

⁴⁶ Yesuhi koko pana'amagi enali'aniguti kiyi'afu sipi nohibe lite lilete kenasabo bi'ahana. ⁴⁷ Yesu kaga nelana akeheliloto ai yagapana'i mone metoga le'mo ho tiloto ⁴⁸ ma luto lu epi'ehina: Bo moneuba ma lagaso yagapana'i nani kumu he'malina ai nani'i nehe'malina'mu yabe. To bo moneuba nani'i nehe'malina ai nani'i noho lifigo limi'ohuna bo he'malina'mu yabe. Bo mone folagahatiniguti nesi bo laba huto nohilina ai sipi bo nohibe.

Bo moneuba fatehatini lolo mehilynaya lenali lenalalutinifu yabe

Mk 9:38-40

⁴⁹ Yoniu lu'ehina: Kaba Bo, bo moneuba kai kigi hoto foipa fele li he'mi he'mi nohigo bu goloto ai lali nagaluguti menohigo ya mehubo luto lu laga hu eto'ohune. ⁵⁰ Ya ligo Yesu lu'ehina: Lenali lilina'a laga mehi etalo, ai fatehatini legi huto menohina ai lenali lenalalutinifu yabe.

Samalia bona'i luga'amagi Yesu hepatigu metilibe li'ahana

⁵¹ Hu'mau Yesuhi le'malina kana'a leba tago Yesu Yelusale hepato kapo moloto bilube luto ekesa kehelite mino'ehina. ⁵² Ai bona'i lugufa kohe tete kaga lite Samalia kegi'amofihi hepato mone bite anana anana li loloba nehi etenogo ai alihi bilube luto enoho lifi'ehina. ⁵³ Ya hinamo Samalia hepato bona'momagi enali Yelusale hepato bilube'mu nohibe lana akehelilete enali Yesu hepatigu mealibe lite be metigi'ahana yabe. ⁵⁴ Yesuhi koko pana'a Yemesiugo Yoniugo ya'ma hana hapa'ani bu gelete etali Yesuhi loka he'aha'ina: Sipi Bo, kai kekesa nokehelita kokulumalugu logomu'i kehe inogo ma bona'i oto enoloboto su halina bati huto ni'ifihe? ⁵⁵ Ya lite ha'igo Yesu i gelehe huto: O'e, luto ka etemek'i'ehina. ⁵⁶ Ya hulago enali ana hepa'i he'mite fato hepato bi'ahana.

Bo mone Yesuhi mege'i malalube'mu hu'ehina

Mt 8:19-22

⁵⁷ Kapo melete nebago bo moneuba Yesuhi ma luto lu emi'ehina: Bula ola hilataga nani kemege'i lefelili hilube lu'ehina. ⁵⁸ Yesu ma luto lu'ehina: Ya hilapi? Nani lipoti nokumube. Lopi kalamagi mehi kapolugu minago namamagi yafagu noha'ani minago hu'ehinaya Kokulumaguti limi'ehina Bouba basu bito ko fulu hilina hepa'a meni'ibe. ⁵⁹ Yesu mone bomofihi: Nemege'i molobo luto lu emi'ehina. Ya ligo ana bouba ma luto lu'ehina: Sibi Bo, yata'a nani buto afo'nifu fililenogo keli ho etoloto'ni yabe. ⁶⁰ Yesu ma luto lu'ehina: Kai he'mitogo filise bona'i suhi hite komopa'ani menimise'namagi filii'ehina bona'i keli halabe. Kai buto Hu'mamofihi kapo'a kumu lu yege homofa'na hubo, luto Yesu ana bo lu emi'ehina yabe.

⁶¹ To bo mone fatouba ma lu'ehina: Kemege'i malalunamoya negeba hu'ehitogo yata'a nani buto lalameha'ni nayahi epito soso hu epelenogo'ni yabe, luto Yesuhi lu emi'ehina. ⁶² Yesu ma luto ana bo lu eto'ehina: Bo moneuba ke'muya kifilube'mu golaga'aga minoloto to megesa'aga bu go bu go hilina ke'muya kifilina'a bati mehilibi. To ana huto

bo moneuba nemege'i malalube'mu minoloto koyapa minose hapa'amu ekesa yigi yigi hilina bo ya'ma ai Hu'mamofihhi kapo'alo tilina bati mehilina'mu yabe.

10

Yesu 70 bo'a lili'na'alo enoho lifi'ehina

¹ Alihi Yesu 70 bo'a enele'mo ho tito loemo loemo hepato fato fatolo enoho lifila, enoho lifila higo enali kohe tete nebinogo ai alihi bilube'mu hu'ehina. ² Ai ma luto lu epi'ehina: Babu nose'na foyagu uya'i loto mupa ito ninaya ana nose'na li nupa hilana bona'a loe'asi nehabe. Ya hu'ehinagi lenali bite foya Afo'afihhi numuna hi etenogo ai foya'agu ete lili'na lite nose'na'a li nupa hilana bona'i enele'mo babu lilibe lu'ehina yabe. ³ Lenali bilo. Nani lenali'i sipisipi yaga ikele'a legi huto lopi kalamagihi folagaha'anigu lenoho lufube. ⁴ Lenali efaha gu'ifi gukete gutinifi to lenigigusagu sutinifi melise nebite kapogu lenofo talana bona'i kiya yogokololuguti ka lu meepilete bilata hilo Yesu lu'ehina. ⁵ To lenali nohi monelugu tilune'mu nehitemo yata'a meti'ehite ma lite lilete tilo: Ma nonugu enali enipagu fuluna agoya'a mineno. ⁶ To fulu bo mone gufaluga bati hu'ehilina bo ana nonuga nohilina lenali kaga le'mo bati hite lu emite be netigite fulunatini lenalitogati emilo. To ana bona'i komopa mehana bohoya kagago nelana bona'mo nehinogomo lenali fulunatini i behe huto aku'i lenalitoga alina'mu yabe. ⁷ Lenali ana nonugu legese hite minete nose'na lepi'ahanana nete minalo. Hena'mugope lili'nalo bouba lili'nalo mina'a lilube'mu hilina yabe. To lenali nohi fato fatolugu tila limila mehilo. ⁸ To hepa'i moneto nebinogo ana hepato bona'magi lenele'mo hepalugu melete noha'aniluga lenele'mete nebinogomo lenali nose'na guna ite lepilana nose'nasigo nalo lu'ehina. ⁹ Lenali yana hepato enebesi'ehilina bona'i enele'mo ye kelete ma lite lu epilo: Hu'mamofihhi Kapo'a hokolo hilina kana'a anasi lenalitoga a'o leba notabe lite lu epilo. ¹⁰ To lenali mone hepato bite tilune'mu nehinogo ana hepato bona'magi lenele'mo noha'aniluga melete nose'na melepinogomo lenali bite ana hepa'mofihhi kapolo ho ti'ehite ma lite lilo: ¹¹ Lenali hepatinigu mumusopauba ligigusagu minana aku'i ana hepatinilo li fopo nohune. Ya'ma lenemesega hu epite ya nohutagi lenali ka mone'ya kehelilo, Hu'mamofihhi Kapo'a anasi lenugufalo o leba notabe lite ana hepato bona'i lu epilo. ¹² To nani lu nolepuna, ya'ma Hu'mau asaga bona'magihi kaga loko hilina yupahi Sotomu hepa'i ginaga fi noepito to hepa'mofihhi bona'i lenele'mo bati mehilanamagi kumu ginaga fi meepilina'mu yabe.

Komopa'ani i gelehe mehi'ahana hepa'i

Mt 11:20-24

¹³ Ke, Kolasini bona'ise. Ke, lenali Betesaita bona'ise. Lenalitoga amuya lili'na nohunana enali koyapa'i Taiya bona'i hiti Saitoni bona'i hiti enalitoga li huto hutita enali mele'isi melugu mino laba hite gebona gukete li hekelete lahi enugufalo felete eniginaga foipana'animu'i finogo nehinogo ya bu goto foipana'animu'i nehabe luto huto hulata nohibe. Lenali komopatini i gelehe hılanamo meni'inagihe. ¹⁴ Hu'mau bona'i kaga loko hilina yupahi ai Taiya bona'i hiti Saitoni bona'i hiti enalitoga ginaga fi epito lenalitoga sipi keta hu etago ginaga fi melepilibe. ¹⁵ To lenali Kapaneami bona'ise. Lenalitini kokulumalugu lele'mo saga hilune lite ya'iyia tilafihe? Logo hepalugu limilana'mu yabe.

¹⁶ Yesu koko panana'amagihi ma luto lu epolo'ehina: Bo moneuba katini keheli lepilinaya nani'ni ka keheli nimilibe. To bo moneuba megesa hu lepilinaya nani'i megesa hu nimilina'mu yabe. To bo moneuba nani'i megesa hu nimilina aiya noho lifi'ehina Bomofihhi ya'ma Hu'mamofihhi megesa hu emilina'mu yabe.

70 lili'nalo bo hepatoga e nupa hi'ahana

¹⁷ To 70 bo'a Yesu enoho lifito lili'na epina enofokehenaguti aku'i ete li nupa hi'ahana. Ya hilete enali ma li'ahana: Sipi Bo, kai kigika nohonogo foipa felemagi hiti labaga liyafa hite ka keheli limibe li'ahana. ¹⁸ Yesu lu epi'ehina: Satahi bu nogogo kopisi'na legi huto kokulumaluguti limo noibe. ¹⁹ Kehelilo. Osifa gufalo fito kakamuke'magi luba nehana yakakafamagihi ibe lilika ibe hite nebite ana hite fatehatinimagihi asaga amuya'ani li gofa halabe luto nani amuya lepi'ohube. To ana'ina moneuba lenugufa li sibina mehilina'mu yabe. ²⁰ Ya hu'ehina lenali lenegelo bite foipa felemagi kagati keheli limibe lila o'e luto'ni ya nasanamagi kumu lenegelo mebibu. Lenagitini Hu'mamofihhi kokulumalugu fayahi ge'ahana yanana'mu lenegelo bilo, luto Yesu lu epi'ehina.

Yesu gelo biloto Hu'mamofihhi fokehi ho'ehina

Mt 11:25-27; 13:16-17

²¹ Ana yupahi Sikalafu'uba Yesutoga bai tago gelo biloto ma lu'ehina: Oho. Afo'niga, kokuluma'i hiti me'i hiti sipi kaba bo'a. Kai enegekesa keheli bati hi'ahanamagihi kaika suguna ka lu hokolo mehu epolo'ahata ni'inaya to enali enegekesa keheli bati

mehinamagihi alu hokolo hu epolo'ahata ni'igo kofokehi nolube. O'yo Afo'niga, kaika lu'ahatalo ana suhi ana suhi huto bati huto hulata nohibe.

²² Nani Afo'nifu asaga'na nani nayanuguko molo'ehibe. Bo moneuba Hu'mamofihhi Pana'a nohibe luto mekeheli'ehina. Afo'nifu aisigo keheli'ehibe. To bo moneuba Hu'mamofihhi ai nohibe luto mekeheli'ehinagi Pana'a aisigo keheli'ohuto ai Pana'auga Afo'afihhi enelepito kaga lu epina bona'i enali ana hite Hu'ma nohibe lite kehelilata nehabe lu'ehina.

²³ To Yesu koko panana'a nehanaga i behe huto okaba hu epiloto sumi ka enekesa luga ma luto lu epi'ehina: Lenali ya'ma huto hu'ehinana bu ge'ahana bona'i enegelo bilo. ²⁴ To hena'lumube? Enali koyapa lu huto huto bona'i hiti to gihiti bona'i enali kumu lu nolepube. Lenali bu gela to lenekesagu kehelila nehanana ana huto lekesagu kehelila to lubutiguti bu galune lite helebe helebe hanaya enali mekehelila to bu megalana suhi habe lu'ehina.

Samalia bouba fateha'a le'mo bati hu'ehina

²⁵ Keya ka keheli bati huse bo moneuba Yesuhi mi'i malalube luto Yesu nohinalo tiloto ma lu'ehina: Tisao, nani hena huloto'ni mino kosaba hepa'i lilube? luto loka ho'ehina.

²⁶ Ya ligo Yesu ma luto ana bo loka ho'ehina: Mono ka fayahi ge'ahanagu henabe luto ni'ibe? To hena huto lu gelehe huto leka solata nohane? ²⁷ Ana bouba loka hanalo ma luto lu'ehina: Sipi Bo, Hu'makafu yabe to kai lutumopaka asaga'i ai'i emi su hobo to kemehaka asaga'i ai emi su hobo to amuyaka asaga'i ai emi su hobo to kehelise'naka emi su hobo. To kaika kugufakamofihhi nohata'a huto kalalukafihhi le'mo laga hubo. ²⁸ Yesu ana bomofihhi ma luto lu emi'ehina: Kai kagauba fotogo hinaga lane ya hatagi kai ana lata suhi buto huloto mino bati hilane lu eto'ehina yabe.

²⁹ Ya noligo ana keya kaga kehelise bouba ai'a gi'a le'mo bati hilube'mu Yesuhi ma luto loka ho'ehina: Kiyi'afu nani nalalu'nifu nohibe? luto Yesuhi loka ho'ehina yabe.

³⁰ Yesu ma luto lu'ehina: Bo moneuba Yelusale hepatogati Yeliko hepatoga bilube'mu nohuto nomobigo, guminalo bona'magi kofohi melelete ana bo osahi ho emite to kata'a li hete he'mi etete bifa higo, ai anaga fililube'mu nohuto mino'ehina yabe. ³¹ To ana kapolo mono kaba bo moneuba mekehelise nomobuto ana bomo bu gopa, kapo muya beletoga i pebisa ho etoto buto ya huto foto'i nohuto be ligibe. ³² To ana huto mone Libai naga'aluguti o'ehina bo ai hiti mono bo nohinaya ana hepatoga nehetito he'ahana bomofihhi bu goloto ana'asi kapo beletoga buto be ligito bufa hu'ehina. ³³ To aku'i fateha bo moneuba Samalia kegi'a nohina bouba ai kapo nomoloto anaga oloto bu gopa mele'isi keke'i nolu etabe. ³⁴ Keke'i nolu etoto buto gufa'a gitigi'ehinalo lusa gi etoto bai nagami'i hiti ueli hiti nofoloto sa gi eto'ehina yabe. To ya huloto nu kito le'mo saga huto toki yaga'amofihhi megesa'alo le'mo mololoto ya huto buto bo nohi alana bona'i nekana nopogu le'moto ti'ehina. Ana nonugu kaba huto mino'ehina yabe. ³⁵ Koloto etehi efaha'a loemo leka soto noho bomo noemito ma luto lu emi'ehina: Ya'ma bomofihhi kaba hu etoto minobo. To efahi bati mehinogomo nani aluna yupahi mone'a hiti kimilunagihe. ³⁶ Yesu, ya'ma bame ka lu epi su hoto ya'ma babafi bomofihhi ma luto loka ho'ehibe: Guminalo bona'magi ana bomo hago, to fililube'mu nohigo loe yagi mone yagi bomagi bite bu ge'ahabe. To hiya bouba bona'amofihhi supo huto kaba hu eto'ehibe? Lu nimibo. ³⁷ To ai: Ginaga fi eto'ehina bouba yabe ligo, Yesu: Kai buto ana supo huto minobo luto lu emi'ehina yabe.

Yesu Matanogo Malianogo bu etogo'ehina

³⁸ Yesu koko panana'a hiti kapo melelete bilete hepa'i moneto nehetigo a'i mone gi'a, Mata yabe, luto nohina a'uba Yesuhi noha'aluga le'moto bu'ehina yabe. ³⁹ Matahi gona'a pa'i mone mino'ehina, gi'a Malia, ai Yesu nohina meha'asilo oto minoto Yesuhi kaga'a keheliba keheliba huto mino'ehina yabe. ⁴⁰ Ya nohigo Matau aisigo nose'na laita hula to fato lili'na lila ya hula nohigo kosele hago Matau Yesuhi ma luto lu emi'ehina: Sipi Bo, asaga lili'na Maliau he'mito nani'igo nimigo noluna kai nani'i kegekese yigi menonimipihe? Kai Maliahi le'mo he'mitogo ai oto nani'i nehe'malibe, luto Matau lu'ehina yabe. ⁴¹ Ya noligo Yesu ka lu emito lu'ehina: Matao, Matao. Kaiya kekesa yigiba yigiba silaga'namu'i nohuto kipakagu keta hulata nohane. ⁴² Ya'ma nohata ni'igo moneko'nasiya anasi ni'ibe. To Maliau ai eto'ehina suhi nohina yabe. Ai ya'ma ka lamana'a kehelilata nohina ni'igo mone li he'mi etalina'a meni'ibe.

11

*Numuna huse'mofihhi hapa'a Yesu lu epi'ehina
Mt 6:9-13; 7:7-11*

¹ Mone yupahi Yesu hepa'i moneto buto minoloto nunumu lu su nohago mone koko pana'auha ho tito ma luto lu emi'ehina: Sipi Bo, koyapa'i Yoniu koko panana'a nunumu enelep'i'ehina ana suhi huto kai nunumu lelepibe lu'ehina yabe. ² Ya noligo Yesu ma luto lu epi'ehina: Lenali nunumu hilune'mu nehitemo ma lite lilo: Afotiga, kai kigika hetofana huto minalibe. Kai kapoka ai huto hino. ³ Nose'nati kai kana'amu kana'amu limilata hubo. ⁴ Kai foipanati li he'mi letetogo lali ana huto asaga bona'magi foipana nehi letana li he'mi epalalune. To kai sipi fi taga huse'nagu lele'mo memolobo.

⁵ To Yesu ma luto koko pana'a lu epi'ehina: Lenaliluguti moneuba lalu'afihhi nonuga folugu'i buto ma luto lu emilibe: Nalaluo. Kai beleti nose'na loegi monegi nimibo. ⁶ Mone nalalu'nifu kapo moloto nanitoga o'ehinagi nanitoga nose'na emiluna'a meni'igo kaitogati nimitogo ito buto emilube. ⁷ To ya luto kehe noitogo ana noha'alugati kalalukafu ma luto lilina'mu yabe: Kafe ahikini loloto'ni yagapana'ni hiti sipalo ako'ohutagu hena hibe luto oto kosele nahanaga luto kehe kehe noine? Nani ko'ohunaguti ho tito buto anana li mekimiluna'mu yabe. ⁸ Yesu ma lu'ehina: Nani lusiga lu nolepube. Ana bo kai kalalukafu minana'a huto nose'na nimibo luto kehe itamo ai ho tito li mekimilube'mu hilinamoya to kai kubuya mehinogo kehe iba iba huto minata'mu ai kalalukafu alihi ana nose'na ho tito li kimilina'mu yabe. ⁹ Ya'mu'i nani lu nolepube. Lenali Hu'mamofitoga loka henogo ai ana'ina lepilibe. Lenali ana'ina'mu sa sa huba huba hilete alihi li huto hilabe. Lenali kasito begele begele nehinogo Hu'mau kafe sigi lepalalibe. ¹⁰ Asaga bona'i Hu'mamofihhi loka holenogo ai ana'ina epilina'mu lilata nehabe. To bo moneuba ana'ina'mu sa sa huloto li huto hulata nohibe. To bo moneuba kasito begele begele nohigo Hu'mau kafe sigi etolata nohibe. ¹¹ To lenaliluguti monepi monepi yagapanatinimagi faya kumu kehe noinogomo osifa'i lite bite epilafi? O'e. ¹² To yagapanatini moneuba kokole mu'amu kehe noinogomo kakamuke'i mone lite bite epilafi? O'e. Ya'ma hiti bati mehu'ehibe luto Yesu lu epi'ehina. ¹³ Yalo ana huto lenali bo foipa'amagita yagapanatini enele'mo hofa telete ana'ina bati hu'ehina enegelo bite epilata nehabe. Ya suhi lito ana huto kokulumalugu nohina bo, Afotinifu, ai'a hapa'a sipi hetofana ni'igo aitoga loka halune'mu nehana Hetofa Sikalafu'a epilina'mu yabe, luto Yesu koko panana'a lu epi'ehina.

Yesu lili'na Bielesebulu hiti lila'ibe li'ahana

Mt 12:22-30; Mk 3:20-27

¹⁴ Yesu bo mone foipa feleuba baga'a li hekini lago minolata hina ya Yesu ana foipa fele li he'mi etolago ana bo bagaguti kaga lu'ehina. Ya nohigo boana'i analo minete bu ge'ahana. Enali enelesa ligo enekesa yigi fato fato hi'ahana yabe. ¹⁵ Yesu ya hinana bu gelete luga'a bona'magi ma lite li'ahana: Bielesebulu foipa felemagihhi sipi kaba'ani nohinago ai ma bomofihhi aitogati amuya emi'ehigo yanatu'i foipa fele li nohe'mibe lite li'ahana. ¹⁶ To luga'a bona'magi Yesuhi mi'i malalune'mu ma lite lu emi'ahana: Kai kokulumalugu Hu'mamofihhi babeyafa'a hu lepibo lite li'ahana. ¹⁷ Yesu kaga'ani akeheliloto ma luto lu epi'ehina: Hepa'i moneto bona'i loko hite guna ite mino luga luga hite loe bona'i lolo hite luba hilana ya'mana hepa'i sibina hilina'mu yabe to koguna naga'i mone neminanaguti fuku lite luba hilete fato fato'i minalana enali asaga'i bati mehilana'mu yabe. ¹⁸ To Satahi ai naga'a fuku lite loe naga'i hilete enali'ani luba hilana fato fato hite minalana Satahi kapo'a hena huto minalina ni'ibe? Lenali nani kumu'i Bielesebulu amuya emi'ehigo foipa fele li he'mi he'mi nohibe lite nelanamo'mu lenali'i lenoloka nohobe, luto Yesu lu'ehina yabe. ¹⁹ To ma'naka luto Bielesebulu amuya emi'ehigo foipa fele li he'mi he'mi nohibe lite nekehelina to kiyi'afu panatini enehe'mago foipa fele li he'mi he'mi nehabe? Ya hu'ehigo enali'ani panatinimagi yasi lolo hilete katini li loko hite kehelilabe. ²⁰ O'e, Hu'mamofihhi ai amuya'aloti foipa fele li nohe'mube ya nohugo ana nohunanauha Hu'mamofihhi kapo'a anasi lenalitoga a'o leba to'ehibe luto lenubulo huto huloto lenelepilata nohibe.

²¹ To amuya bo moneuba gimimage'i huloto nohi fe'noha'a kaba gimigito minolata nohina ya yogo fe'noha'a bati huto enubu nini minolata nohibe luto Yesu lu'ehina yabe. ²² To lusi amuya bo mone nehilitoto hepa kaba nominalina bo hiti luba hilete ana bo holoto gimimage'a li su holoto asaga'na gumina lina fe'noha'a guna ito bona'i epilina'mu yabe.

²³ Bo mone ai nalalu'nifu legi huto menohilina ai'ya fateha'ni nohibe. To bo moneuba nehe'moto pana'alobo'ni enele'mo nupa mehilina ai ma'naka luto pana'alobo'ni enegene ito enele'mo tili tele hulata nohibe luto Yesu lu'ehina yabe.

Foipa fele aku'i i behe huto o'ehina

Mt 12:43-45

²⁴ Foipa feleuba bona'magi enugufaguti leheko nolimitomo ai ka me'i ninalo mino fulu hilina hepa kumu sa sa hulata nohibe to ana foipa feleuba mino fulu hilina hepa'i sa sa hina bu megotomo ai'a ma luto lulata nohibe: Nani he'mito o'ohuna noha'nilo aku'i bilube luto ana foipa feleuba ekesa yigilata nohibe. ²⁵ Ya luto ekesa yigilotomo ai i behe huto buto he'mito o'ehina noha'a le'mo bati hago gulu gulu luto ni'igo buto ana foipa feleuba bu golata nohibe. ²⁶ To ya hu'ehigo ai aku'i ana noha'aguti heleko limiloto buto nayahi mone kegi'a su hago mone kegi'ati loemo heleko malago foipa fele enele'moto ago ana noha'agu minelata nehabe. Koyapa'i ana bo nesi'a sibina huto minolata hinamo yatai babu foipa fele ete ai gufagu minago aimoya mone'na suhi huto foipa gofana loto sibina bo minolata nohibe, luto Yesu lu'ehina yabe.

Lofokehenaguti minosemofihhi hapa'a

²⁷ Yesu ya'mana kaga lu бага ilago a'i moneuba babu bona'magihhi folagaha'aniguti ka mone ma luto Yesuhi kehe ito lu emi'ehina: Ai koyapa'i keketoloto amihi kimi'ehina a'uba ai fokehenaguti gelo bito minalibe luto ana a'uba Yesutoga lu'ehina. ²⁸ Ya noligo Yesu ma luto lu emi'ehina: O'yo. To enali bona'i Hu'mamofihhi ka'a keheli emite mege'i melete minelata nehana bona'i enali fokehenaguti enegelo bite minalabe luto Yesu ana a'i lu emi'ehina yabe.

Bona'i luga'amagi Yesu kumu topa hose suhi li huto hitogo bu galune li'ahana
Mt 12:38-42

²⁹ Babu bona'i li nupa hite Yesu le'mo folagahi hite minago Yesu ka mone ma luto lu epi'ehina: Yatai boana'ise, bati mehana boana'i nehabe. Enali sipi lili'nakamofhi kumu topa hose'na'a Hu'mau bati huto yabe lilina yamofihhi hu lelepibo lite noloka nehanaya nani hu meenelepiluna monoko Yonaha topa hose'na'a hu enelepiluna'mu yabe luto Yesu lu'ehina. ³⁰ Koyapa'i Yonau Hu'mamofihhi maki'a lolo huto Nineba bonatoga nehete'ehina yabe. Ana suhi huto Kokulumaguti limi'ehina Bo Hu'mamofihhi maki'a lolo huto yatai boana'i enalitoga minalina'mu yabe. ³¹ To kokuluma hiti me'i hiti alihi su nohenogo Hu'mau bona'a enele'mo fato fato nohinogo sipi a'i gihiti a'i yabe lilata nehana a'mouba ai sofo kegi'ati ai'a hiti to yatai boana'i hiti ho tilete ai ana gihiti a'uba foipana'animu'i li yege ho epalalina'mu to enifisa ilina'mu yabe. Hena'mugope ya'mana gihiti a'i ai me'i beleha'aga nominoto kapo moloto Solomonihhi hetofana huto bona'i mono ka lu epimofa'na nohina nokehelibe. Ya hu'ehina Solomonihhi be ligito hoto nohina malo'i ni'ibe to lenali komopatini i gelehe menehanagihe. ³² Kokuluma hiti me'i hiti su nohenogo Hu'mau bona'i enele'mo kehelilube'mu hilina yupahi Nineba bona'i enali ho tilete enali yatai bona'magihhi enifisa ilete foipana'animu'i li yege ho epalalina'mu yabe. Hena'mugope enali Nineba bona'magi Yonau lu epina ka'a kehelilete enali komopa'ani li gelehe hi'ehite yabe. Ya hu'ehina yatai Yonahi be ligito nohina maga'ma ni'ibe luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Lugufamofihhi fana meha'a
Mt 5:15; 6:22-23

³³ Bona'magi libi logo'ani li kulu tilete fala kite lapetu ifi tete memeelelata nehabe. Enali noha'anigu huto'i mele'ahago besa besa loto ni'igo ana fana meto bona'i bu gelete nonuga bilata nehabe. ³⁴ Kugufamofihhi libi'i logo'aya suhi huto kubuka ni'ibe. To kubuka bati huto ni'igomo asaga kugufaka bati huto fana toto minolata nohibe. To kubuka bati mehu'ehigomo asaga kugufaka metepu ito minolata nohibe. ³⁵ Ya hu'ehinagi kai asaga yupahi kaba hu bati hubo fana mehena kailugu nina asaga'i metepu i lalibe'mu nolube. ³⁶ To asaga kugufaka fana mehi huto bai toto mone metepuna nila ya hula mehu'ehinogomo ai besa asaga kapoga bilina'mu yabe. To libi'uba fana meha'a kaitoga besa besa nolana'a hilina'mu hapakamofihhi hetofana'a ahuto hilibe.

Felosi bona'i hiti tisa bona'i hiti enali bati mehina suhi li huto hi'ahana
Mt 23:1-36; Mk 12:38-40

³⁷ Yesu ana kaga lu su holago Felosi bo moneuba: Noha'nigu buto nose'na nani'i hiti nalu'ibe luto kehe igo Yesu buto hitalo minoto nose'na nalube'mu hu'ehina. ³⁸ Ya nohigo ana Felosi bouba Yesuhi bu gana ai yahi okala mehuse nose'na nonago ekesa yigi babu lu'ehina yabe. ³⁹ Felosi bouba ya huto ekesa yigi babu noligo Yesu ma luto lu emi'ehina: Lenali Felosi bona'i, lenali asaga yupahi kohatinimofihhi fegu'aga le'mo gulu gulu lila to lapatinimofihhi fegu gupisa'aga li gulu gulu lilata nehabe. Ya nehana lenali komopatinigu luba huse'na to foipa faipana babu luto bai toto ni'ibe, luto Yesu lu'ehina. ⁴⁰ Lenali negi nagi bo yabe. Hu'mau ai fegu'aga lolo hu'ehina bouba ai ana huto komopa'aluga lolo mehilina ni'ifihe? ⁴¹ Ya hu'ehinagi kai kohakagu to lapekagu ni'ilinana musufalo bona'i epiletogo asaga nasanaka gulu gulu lu su halibe luto Yesu Felosi bona'i lu epi'ehina.

⁴² Ehe, lenali Felosi bona'ise. Lenali kaba hu bati hilo. Lenali nose'na tu kifina fato fato'i to ketuyafi mamufafi agepafi nayahi luga luga su hago nina to lenali naeni'a nelite moneko'isi Hu'mamofitoga emilata nehabe. Ya hite Hu'mamofitoga komopatini meemise to bona'i enele'mo bati mehi'ahabe. To lenali bona'maghi enele'mo lenemetoga melete minalana to Hu'mamofihina nasana'a lenegekesu mehose emilata nehite komopatini bebe senogo minalana'mu yabe.

⁴³ Ehe, lenali Felosi bona'ise. Lenali mono nonugu sia'a bati hinalo bona folaganugu minelago asaga bona'magi lenebe tigite lenigitini li saga bona folaganugu hilata habe. ⁴⁴ Ehe, lenali kaba hu bati hilo. Lenali kene mala mala hepa suhi hite fala kite nehago bona'i ifo'alo bila ela nehite lenali kumu'i me'i afeha'alo nehabe lite mekehelilata nehabe, Yesu ya luto Felosi bona'i lu epi'ehina yabe.

⁴⁵ Keya ka tisa bo moneuba ma luto Yesuhi lu emi'ehina: Babafio, kai ya luto kaga nolotumo lalitoga hiti kaga lu sibina nohu letane luto lu'ehina yabe. ⁴⁶ Ya ligo Yesu ka'alo lu'ehina: Ehe, lenali keya kaga kehelise bo kaba hu bati hilo. Lenali asaga yupahi boana'i keya kagatinimofihina ana'ina li keta fi epelelago enali enigi'nalo keta'mu filite kofite nebago to lenali lenayahi kosa'atu'i mone anana li enehe'melata menehabe. ⁴⁷ Ehe lenali'mase. Lenali koyapa'i ligike fakehatinimagi lu huto huto bona'i enehete mamufa gilata kapogu keli he'ahana yatai lenali li hokolo hilete li kuguma hite ana kene mala mala'ani nehabe luto Yesu lu'ehina yabe. ⁴⁸ Ya'mana hapatinimu'i koyapa ligike fakehatinimagihi enemege'i melete minete lenali komopatini ya'mana hi'ahana sukumu bati hulago neminabe. Enali lu huto huto bona'i enehete keli he'ahago lenali kene mala mala'ani li hokolo hite li kuguma nehabe. ⁴⁹ Ya hu'ehigo koyapa'i Hu'mamofitoga kaga kehelise'na'a bati huto ni'igo ai ma luto lu'ehina yabe: *Nani lu huto huto bona'i hiti kaga lu yege hose bona'i hiti enalitoga enoho lifinogo nehetilenogo bona'magi enegene mane inogo luga koli nefelenogo luga'a enahalabe.* ⁵⁰ Ya hu'ehina enali yatai boana'magi koyapa'i kokuluma'i hiti me'i hiti huto nohigo minete fili'ahana lu huto huto bona'magi kumu lite ka foyagu bite Hu'mau osahi epilinamo ya'ma lilana'mu yabe. ⁵¹ Koyapa Ebeli fili'ehina kanaloti oto Sekalaya ai sipi mono nohi gegisa'agu mamufa gilata hitalo fili'ehinalo yanana'mu asaga'i luto yatai boana'i enalitoga minalina'mu yabe. Ma'naka luto lu nolepube, ya'manana'mu luto mina'a sipi yatai boana'magi ma nehana he'milabe luto Yesu lu'ehina yabe.

⁵² Ehe, lenali keya kaga kehelise bona'ise. Lenali bona'magi kaga kehelise'na'ani li sibina hilete lenali kaga keheli kapo li hokolo mehise nehago bona'i kaga bati'a kehelilune'mu nehana lenali lu laga hi epelenogo mekehelilata nehago to lenali hiti ana kaga bati'alo mege'i memalalata nehabe, luto Yesu lu'ehina yabe.

⁵³ Yesu ana hepa'i he'mito nobigo Felosi bona'i to loto kaga kehelise bona'magi enali ipakafa Yesuhi helete enali amuya enipa hulago kaga Yesunugu lu bilune lite li'ahana. Ya hite enali ⁵⁴ Yesuhi bagalo ka fato fato babeyafa hite loka helete kaba bagalo hi'ehite ka mone sibina'a nolinogomo ka foyagu le'mo malalune lite hi'ahana yabe.

12

Faga faga husemofihina kaba huse'i

Mt 10:26-27

¹ Babu boana'i li nupa hite yege yege'magi ikini ikini hite ai gufalo ai gufalo hite mone'mofihina gigusalo i sala kose suhi hite nehago ana kana'alo Yesu pana'aloba'a yata'a luto lu epi'ehina: Lenali Felosi bona'magi faga faga lilana'mu hapa'ani kaba hu bati hite minalo. ² Asaga'na fenene huto ninana alihi hepa'i kugumato huto nohinogo to asaga'na ifi toto ninana alihi bona'magi bu galana'mu yabe. ³ Ana huto asaga kaga folugu'i metepu inagu lilata nehana bona'magi yegelo kehelilabe. To asaga kaga lenali sumi sumi hite nonugu fala kite nelana enali hepa'i kugumato ti saga hite ho ti'ehite kehe ite lu hokolo hite lilana'mu yabe, luto Yesu lu'ehina yabe.

Bouba moneko bo koli huse'i yabe

Mt 10:28-31

⁴ Nalalu'nigita, nani lu nolepube. Lenali bona'magi mone bo gufa'a halana'mu lenali koli mehilo to enali aku'i aliha'a fato suhi mone'a hiti mehilana'mu yabe. ⁵ Lenali koli hilana bona'i nani lenelepilube, luto Yesu lu'ehina. Bona'i enohogo enohogo nohina bo Hu'mau, lenali ai'i koli hi etalo to ya'ma amuya'a hiti bo nohuto bona'i logo kapogu enele'mo he'mi epololenogo limilana'mu yabe, luto Yesu lu'ehina yabe. Nani lusiga luto lu nolepube, lenali ya'mana bo kaba hu bati hilana'mu nolube.

⁶ Nayahi mone kegi'a su hago namamo loe toaloti'i mina filata nehanamoba keheli'ahafihe? lu'ehina. Ya hu'ehina Hu'mau mone lagaso nama ekesu halina'a huto

meni'ibe, luto Yesu lu'ehina yabe. ⁷ To latahatinigu nina okaya Hu'mau leka so'ehina mu yabe. Ya hu'ehinagi lenali lenelesa linogo koli mehilo. Lenaliya Hu'mamofihhi bulo asaga lagaso meso namamagihi mina'ani enebe ligite nehabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Yesuhi gi'a lu yege hosemofihhi hapa'a
Mt 10:32-33; 12:32; 10:19-20

⁸ To nani lu nolepube. Bo moneuba nani nig'i'ni boana enubulo lu yege homofa'na hilina ana huto Kokulumaguti limi'ehina Bouba ai ana bomofihhi gi'a lu yege homofa'na Hu'mamofihhi agelo'amagihi enubulo hilina'mu yabe. ⁹ Ya hu'ehina to bo moneuba nani'i megesa hu nimito boana'magi enubugu buya hinogo minalina nani ana huto megesa hu emito Hu'mamofihhi agelo'amagi enubulo minaluna'mu yabe luto Yesu lu'ehina yabe.

¹⁰ Bo moneuba Kokulumaguti limi'ehina Bomu'i ka foipa'a lu etalina Hu'mau ai foipana'a li he'mi etalina'mu yabe. To bo moneuba Sikalafu'mofihhi ka foipa'a lu etalina Hu'mau foipana'a li mehe'mi etalina'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe. ¹¹ To enali ka foya lilune'mu nehite mono nonugu lenele'mete bite gamani bona'i to kibina bona'i nehilana enubulo lenele'mete nebinogomo lenali koli hilete lenegekesa yigi yigi hite ma lite mekehililo: Lali hena huto kaga'anilo lilune? Lali hena kaga lu epilune? ¹² Ya'ma lite lenekesa yigi babu nelilana kana'alo kaga'anilo lilana kaga Sikalafu'uba lenelepilina'mu yabe, luto Yesu lu'ehina yabe.

Yogo fe'noho bomofihhi bame ka'a

¹³ Babu boana'magihi folagaha'aniguti bo moneuba Yesuhi ma luto kaga lu emi'ehina: Tisa, kai nogo'nifihhi lu emitogo yogo fe'nohi afoti'afihhi omiha'a lilu'ina'a guna ito luga'a nani'i nimilibe. ¹⁴ Ya ligo Yesu ka'alo ma luto lu emi'ehina: Ma bose. Hena hibe nolane? Kuyu'afu nani'iyasiba nele'mo ho ti'ehigo kagatiti loko hoto yaga fe'nohatiti guna ise bo nohube? ¹⁵ Ya luto luloto asaga boanatoga ma luto lu epi'ehina: Lenali kaba hu bati hilo. Lenali kaba hu bati hite nehite mole'ale'namu'i muyana'nise lite melilo. Yaga fe'noha'a babu lito minana bouba ya fe'nohi malana'a huto komopa'a bebe mesalata nohibe luto Yesu lu'ehina yabe.

¹⁶ Sipi bo moneuba me'aluguti nose'na babu luto hu molo'ehina. ¹⁷ To ya higo ana sipi bouba komopa'agu ma luto ekesa yigi'ehibe: Hena'ni hilube? Noha'ni nose'na li nupa huto molose noha'nimo kikipa habe. Hena'ni hilube? ¹⁸ To ekesa yigito ma lu'ehibe: Ma hilube. Ana nopo tele bito'ni yuhufa nohi sipina giloto'ni nose'na'ni hiti fe'noha'ni hiti yagu'i li malalube. ¹⁹ To yalo'i nipa'nigu ma luto lilube: Fokehi libo nipa'niyao. Nose'na hiti fe'nohi hiti babu luto ni'inagi yatai asaga foya kanagu fuli minalube. Fuli minoto'ni to nose'na noba nobo huto'ni to yokolo'na huba huba huto minalube. Fokehi libo nipa'niyao. ²⁰ To ana bouba ya ligo, Hu'mau: Kai negi bo nohane, luto, kai yatai folugu'i fililata'mu yabe. Filito to felekamo kugufaka he'mito bilina'mu yabe. To ya huto nofilitogomo, ya'mana li nupa hu molo'ahatanamo kuyu kuyu hite lilabe? Hu'mau ya luto lu emi'ehina. ²¹ To Yesu ma luto lu epi'ehina: Nani ya'ma lu nolepube. Ana huto asaga bona'mo Hu'mamofitoga hosapa ite nehana to enali'ani kumu salahi fiba fiba nehana bona'magi enali asaga'i ana bomofihhi supo hite neminabe. To Hu'mau enali hapa'ani sibina ni'igo bu goto ana huto ka epekilina'mu yabe.

Hu'mamofihhi komopati emisemofihhi hapa'a
Mt 6:25-34

²² To Yesu pana'alobo'a lu epiloto ma luto lu'ehina: Nani lu nolepube. Lenali minosenatini'mu lenekesa yigi babu melite to lenali ma melilo: Lali henana nalune? To lenali lenugufatini'mu lenekesa yigi babu lilete ma lite melilo: Lali henanatu'i lugufatilo ifi talune? ²³ To hetofana huto minose'nauba nose'namofihhi hoto ni'ibe to kugufauba guketemofihhi hoto ma'naka ni'ibe. ²⁴ Namamagi lenubu galo. Enali nose'na hekelete nose'na li nupa hite to nose'na noha'anifi to ana'ina'ani malalana noha'ani meni'ibe. Ya hu'ehinagi Hu'mau nose'na epilata nohibe. To lenali Hu'mamofihhi bulo boana'magita namaya enehete enebe ligite nehabe. ²⁵ Ma nehana folagahatiniguti bo moneuba ekesa keheliba keheliba huto kufu kana'a mone hiti lugufabu minomo buto minalina ni'ifihhe? ²⁶ To ana lagaso'na mone ya hite lolo menehanaloti hena hibe lite lenali fato'namu lenekesa yigi babu lilata nehabe, luto Yesu lu'ehina yabe. ²⁷ Lopi kif'i'na talo'a tilata nehanamo hena hena hite tilata nehafi lenali bu galo. Enali lili'na lila to enali gukete'ani lolo hila menehabe. Ya hu'ehinagi nani lu nolepuna. Koyapa bo Solomonu sipi fe'noho bo minana'a huto gukete mana'a li mehekolose kif'i'na talo'a hetofa'amagi hana'a huto mino'ehina yabe. ²⁸ Hu'mau ai'a kif'i'namagihi gukete hu epololata nohibe. Kifi'na malo yatai nehana yago bifa hilana'mu yabe to logouba enoloboto su halina'mu yabe. Fa'mene kif'i'namolo Hu'mau gukete nohu eplanamo ninago ana huto Hu'mau gukete

hu ketalina'mu yabe. Ya hu'ehina Hu'mamofihhi keheli bati hite keheli emilenogo Hu'mau ai lenele'mo bati hu lepalalina'mu yabe. Lenalise, ka keheli ule'ale huse'natini nesi'asi minana boana'i yabe, luto Yesu lu'ehina yabe. ²⁹ Ya hu'ehinagi lenali lenekesa yigi babu lite hena nose'nati nalune lila to hena nagamiti nalune lila ya hite melilo. Lenali lenekesa yigiba yigiba mehilo. ³⁰ Enali ma melugu fegutoga bona'magi asaga namu enekesa yigi babu lilata nehabe. Ya hu'ehina Afotinifu anana anana lilana ya'mana ya'mana lilabe luto akeheli'ehibe. ³¹ Ya'iyana'mu lenekesa meygise Hu'mamofihhi kapo'a lenugufa komopa'alo li kohe tete yata'a meledenogo ai Hu'mau asaga namu lepesilina'a hiti lepilina'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Hetofana fato fato'i kokulumalugu li nupa husemofihhi hapa'a

Mt 6:19-21

³² Lenali lagaso naga'nise, koli mehilo. Afotinifu ai'a kapo'a lepilunagihe luto kaga lu hetofa hu'ehina yabe. ³³ Lenali asaga fe'nohatini bona'i luga'amagihhi epinogo efahi ananalo leplenogo aku'i ana efahi musufalo bona'i epilo. To lenali kosaba gu'i efahi li malalatamo analo'i sibina mehilina'mu yabe. To lenali ifo muya yogo fe'nohatini kokulumalo meminigilina'mu yabe. To kokulumalugu guminalo bona'i menehabe to efahatini sifolohi megilina'mu yabe. ³⁴ Lenali hetofa mina'a lenalitini ni'ilinalo ana hepato komopatinini minalibe.

Lili'nalo pana'magi li loloba hite minalanamofihhi ka'a

³⁵ Lenali katatini li hupa mone hite hepote to gilimitini ilete to logo kokululu lite lele hite minalo. ³⁶ To lenali bona'i luga'amagi kaba bo'ani he'mi epoloto ana gukete nehanaga bu'ehigo lele hite nehago kaba bo'aniuba oto gelo bi epoloto enofokehi nohana suhi lite lenali minalo. Ya hite, geba kaba bo'ani hite nehago kaba bo'aniuba oto kasito noigomo mele'isi kafe nekisi etabe. ³⁷ To kaba bo'aniuba oto koko panana'a bu enagalina enubu'i mekese geba hite nehinogomo yalo ana koko panalo enofokehi halabe. Nani lu nolepube. Sipi bouba ai'a kata'a li hupa mone huto hepiloto'a to gilimi'a iloto hitalo enele'mo moloto ai'a nose'na gabu ito epilina'mu yabe. ³⁸ To ai folugu'ifi folugu'i kokole nogo memolo'ehinogofi otomo koko panana'a bu enagalina enubu'i meke'ehitemo enali ya'mana koko panana'amu'i fokehi lilibe, luto Yesu lu'ehina yabe. ³⁹ To ka mone hiti lipoti nolepugo ya'ma kehelilo. To nohi afo'afu guminalo bouba oto noha'aguti gumina lilina kana'a keheli'ohutomo ai he'mi'ehigo noha'aguti tito gumina lilata menohibe. To hena'mugope ai kaba gimii gito minolata nohigo yabe. ⁴⁰ Lenali hiti ana hite lele hite minalo. Kokulumaguti limi'ehina Bo ana huto lenali lenekesa meygise fa'mene nehinogo ya'ma kanagu alina'mu yabe.

Hetofa koko pana'i hiti foipa koko pana'i hiti bame ka'a

Mt 24:45-51

⁴¹ Pitau ma luto Yesuhi lu emi'ehina: Sipi Bo ya'mana kaga lali'isigo lu nolimipi to ma asaga bona'i hiti lu limi бага noine? ⁴² To Yesu lu'ehina: Kaba bo mone ekesagu fe lina bo nohuto ai lili'na'a kaba hu bati huto minoto to sipi bo'auba kaba bo le'mo ho tiloto lili'nalo bo'a nose'na li keheli epilifi? ⁴³ Alihi sipi bo'a oloto koko pana'a bu galina koyapa'i lu eto'ehina'a huto nohutomo ya'mana koko pana'a gelo bilibe, luto Yesu lu'ehina. ⁴⁴ Nani ma'naka luto lu nolepube. Sipi bouba asagana'alo ana bo kaba bo le'mo ho tilina'mu yabe. ⁴⁵ To ya hu'ehina ya'mana koko pana'auba ma luto ekesa kehelilibe: Kaba bo'ni minoba minoba nohuto mele'isi menoabe, ya luloto ai luga'a koko pana'a hiti luba hilete boana'i asaga'i amuya nagami'i nelete negi nagi nete minalabe. ⁴⁶ Ya nehinogo sipi bo'a oto bu galina lele mehuse nohinogo italuga logo binogi kai bati mehta koko pana'i yabe luto keye luto emitatu'i ibe laga hube huto nesi nesi huto kegeyi hina'mu luto he'milina'mu yabe.

⁴⁷ Sipi bo'amofihhi hapa'a akeheli'ehilina bo ai aku'i ana'ina'a le'mo lele mehuse kegeyi huto sipi bo'amofihhi ka'a keheli meemise nohilina sipi bo'auba ana koko pana'a osahi sipi halina'mu yabe. ⁴⁸ To lili'nalo bo moneuba sipi bo'amofihhi ka'a keheli bati menohina mone foipa hu'ehigo ai'i osahi nesi'asi fulu huto halina'mu yabe. To Hu'mau bona'i mono'mofihhi nasana epi'ehinana enali aku'i babu lite analo molo emite epilabe. To boana'i enali babu ana'ina bo mone'mofihhi yanugu meelata nehana alihi enali ananalo aku'i babu lito molo emito ana bouba epilata nohibe.

Yesu kumu lite bona'i loko hi'ahana

Mt 10:34-36

⁴⁹ Nani ma me'fi'mo suhi huto galube, luto limi'ohuna yabe. To ya'mana fi'mo mele'isi ma melugu hololu luto lalifi luto nemehi nomolobe, luto Yesu lu'ehina yabe. ⁵⁰ Nani mone fi taga huse'na nanitoga huto hilibe, luto nekesa noyugube, lu'ehina. Ya nohuna yatai

ana fi taga huse'na su mehenogo sipi keta nonebesibe, luto Yesu lu'ehina yabe. ⁵¹ Lenali lenekesa neyigina nani ma melugu fuluna lito noabe lite nelafihe? O'e, fuluna meni'ibe. Nani boana'i enele'mo luga luga hilube'mu yabe. ⁵² Yatai hiti aliha'a hiti lalamehi nayahi mone kegi'a su hago moneko nonugu neminabe. Ya nehana loko hite loe naga'i hilete loegi monegimagi loelo fateha'ani etele'mo lolo nehinogo to loemale'i loegi monegimagi enele'mo fatehi hilana yabe. ⁵³ Ya hite loko hilete afo'anifu panana'a enele'mo fatehi lolo nohinogo to pana'amagi afo'anifihi le'mo fatehi lolo hilabe. To ito'anifu pa'a enele'mo fateha'a lolo nohinogo pa'amagi ito'anifihi le'mo fatehi hilana'mu yabe. To a'mofihhi lito'afu le'mo fatehi nohinogo ana a'uba lito'afi le'mo fatehi hilina'mu yabe.

Ana'ina huto hilinamofihhi kana'a kehelise'i

Mt 16:2-3

⁵⁴ Yesu boana'i hiti ma luto lu epi'ehina: Lenali yege limi nofalanagati sopohi notinogo bu geletemo analo mele'isi ma lite lilata nehabe: Ko'i ilube'mu nohibe lite nelago analo ko'i ilata nohibe. ⁵⁵ To yofo kegi'ati habafahi noagomo lenali yege lalube'mu nohibe lite nelago analo mukoho luto yege lolata nohibe. ⁵⁶ Lenali faga fagalo bona'i. Lenali me'i hiti kokuluma'i hiti bu go bati hilete hena huse'na ni'ifi lite bu galo. Ya hu'ehina lenali hena hibe lite yatai kanamofihhi hapa'a ya'ma nani kumu'i bu go bati menehabe? Yesu ya luto lu'ehina.

Ka foyaga kele'mo malalube'mu hilina bo hiti kaga le'mo bati hiliyo

Mt 5:25-26

⁵⁷ To hena hibe lite lenalitini lenekesa yigi bati hite to bati hina sukumu loko hite latahatinigu li fu lilata menehabe? ⁵⁸ To bo moneuba ka foyagu kele'mo malalube'mu kele'moto nobinogomo kapoga nebite ana bo kaga le'mo bati huto mone'na lu emibo. Bonaka ka foyagu kefefehuto buto koti kaba bomofihhi yanugu melenogo koti kaba bomagi kele'mete bite gimimogohi epinogo enali nagalugu lenele'mo mele lalabe, luto Yesu lu'ehina. ⁵⁹ Nani yatai lenali'i lipoti lu nolepube. Lenali nagalugu minalana hepatogati mele'isi su mehalana'mu yabe. Yata'a lenalitoga sipi'afi lagaso'afi efa lenaya he'ahanana epi pa se su heletogo yabe, luto Yesu ya luto lu epi'ehina yabe.

13

Bo moneuba foipana'a li mehe'milina ai fililina'mu

¹ Ana kanalo bona'i luga'a mine'ahanamagi Galili bona'i luga'amagi Hu'mamofitoga lokiya fi emite Pailatihi bomagi eneha'ahana kaga Yesuhi lu emi'ahana. ² Ya nelago Yesu ka'anilo ma luto lu epi'ehina: Lenali nekehelina ya'mana Galili bona'i ya hite filina'mu enali asaga Galili bona'i enehete sipi foipa bona'i nehabe lite lenekesa neyigifihhe? ³ O'e. Nani lu nolepunaya lenali foipanatini li mehe'milana lenali asaga'i enali hi'ahana suhi lite fili su halana'mu yabe. ⁴ To ma 18 bona'i Siloami hepalugu yatama nohuba i tele bito limito enoho gehesa koyapa'i hu'ehinamoba lenali nekehelina asaga Yelusale boana'i enehete foipa bona'i nehafihhe? ⁵ O'e. Nani lu nolepunaya, lenali foipanatini li mehe'milana lenali asaga'i enali hi'ahana suhi hite fili su halana'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina.

Nemuya legeya meho'ehinamofihhi bame ka'a

⁶ To Yesu bame ka mone ma luto lu epi'ehina: Bo moneuba nemuya yafa foya'agu hekolohina yabe. Mone yupahi legeya'a ho'ehifi luto buto bu ganamo meho'ehigo bu go'ehina yabe. ⁷ Ya huloto foya kaba bo'amofihhi ma luto lu emi'ehina: Kehelibo. Yatai loegi monegi kufu kanalo oto nemuya legeya'a lo'ehifi luto bu nogonamo ana yafalo legeya'a meho'ehibe. Kai ya'mu mana yafa hetigitogo limino. Henabe luto fa'mene tiba tiba huto ni'ito me'i nogoya'a no su halibe? ⁸ Foya kaba bo'auba ma luto sipi bo'a lu emi'ehina: Sipi bo, kai yatai kufugu mone'a he'mitogo ni'inogono nani ana yafa hapa'agu ke'muya kifloto kifi'na pata sito foba hu'ehilina ana hapa'alo molo bego hilube. ⁹ Ya hu'ehinogo mone kufu kanagu legeya'a halifi bu goloto menohenogomo kai ana yafa hetigilane, luto foya kaba bo'auba sipi bo'amofihhi lu emi'ehina yabe.

Yesu fuli kana'agu falame a'i le'mo ye ko'ehina

¹⁰ Mone fuli yupahi Yesu mono nonugu minoto bona'i mono ka lu enelep'i'ehina. ¹¹ Ya hinalo a'i mone foipa feleuba besise'na le'mo gufalo malago 18 kufu'a mino'ehina a'i mino'ehina. Ana a'i asaga yupahi koli'ali huto ho tito humofa'na mehuse minolata nohina a'i yabe. ¹² Yesu ana a'i bu goloto kehe i emito ma luto lu'ehina: A'ise, kai kebesise'naka ali nohe'mi ketobe. ¹³ Ya luloto Yesu ana a'mofihhi gufalo yahi ligo analo mele'isi besise'na he'mi etago ana a'i ho ti fefe luloto Hu'mamofihhi gi'a li saga huto fokehi

ho'ehina yabe. ¹⁴ To mono noto kaba hu'ehina bouba ya huto Yesu ana a'i fuli yupahi le'mo bati hina'mu luto ipagu logo lo'ehina. Ya higo ma luto asaga boana'i lu epi'ehina: Lili'na lise kana'a loegi loegi loegi yupahi minolata nohune. To lenali lenebesise'natini li he'mi lepalalabe litemo lili'na lilata nohuta kanalo elata hilo. Ya huto lepesi'ehinogomo fuli kanagu mealo luto, mono nohi kaba bouba lu'ehina yabe. ¹⁵ Ya ligo Yesu ka'alo ma luto lu emi'ehina: Lenali fagalo bona'i yabe. Fuli kana'alo lenali asaga'i toki yagatini naga i'ahanati gulu fete enele'mete bite nagami'i epilata nehana yabe. ¹⁶ Ya hu'ehina yatai ma a'i Abalahahi tata'afu yabe. To Satau kufu kanagu 18 le'mo naga i'ehina yabe. Ya hu'ehina fuli kanalo nani ana naga'i ya li gulu noho etobe luto Yesu lu'ehina yabe. ¹⁷ Ya luto Yesu lulago Yesuhi ka'auha fateha'a bona'i enubuya sipi higo lipite nehago luga'amagi asaga Yesu Yesu hetofana hinana'mu lite enegelo bite mine'ahana.

Hu'mamofihhi Kapo'a henana suhi huto ni'ibe?

Mt 13:31-32; Mk 4:30-32

¹⁸ Yesu lu'ehina: Hu'mamofihhi Kapo'a hena suhi luto ni'ibe lu'ehina? Henana hiti etele'mo legege hilube? ¹⁹ Ai nose'na mone'mofihhi kitili legeya'a legi huto ni'ibe. Bo moneuba ana yafa legeya'a lito buto foya'agu he kofolenogo anana hofa toto yafa legi huto tilenogo ana yafa musa'alo namamagi noha'ani gilata nehabe, luto Yesu lu'ehina.

²⁰ Aku'i Yesu enoloka ho'ehina: Henana hiti Hu'mamofihhi Kapo'a li legege hilube? ²¹ A'i moneuba beleti nose'na lolo nohuto yisiti ana fala'ualugu he'mi lago ana beleti hofa toto yeve bito notina suhi huto Hu'mamofihhi Kapo'a sipi huto hilinamo ni'ibe, luto Yesu lu'ehina.

Lagaso kasihhi

Mt 7:13-14, 21-23

²² To Yesu sipi hepa'ifi lagaso hepa'ifi ninalo bula ola huto boana'i mono kaga lu epimo lu epimo Yelusale hepatoga bilube'mu hu'ehina yabe. ²³ Ya nohigo bo moneuba ma luto Yesuhi lu emi'ehina: Sipi bo, Hu'mau bona'i loe'asi enele'malina ni'ifihe? Ya luto loka hago Yesu ma luto lu epi'ehina: ²⁴ Lenali felisatini li amuya melete minalana Hu'mamofihhi hepatoga bilana kapogu kitili'a folo hokolo hite bilana'mu yabe. Nani lu nolepube. Asaga bona'i ana hite ana kapogu folo hokolo hite tilune'mu hilanaya folo hokolo hite metilana'mu yabe. ²⁵ Alihi nohi afo'afu ho tiloto kafe li hekini lolenogo lenali fegutoga ho tilete nehite kasito begele begele hiba hiba nehite: Kafe sigi letobo, nelinogo nohi afo'afu ma luto lilina'mu yabe: Lenali hiya'agati neana bona'i nehabe? Nani lenali'i mekeheli lepelo'ohuna bona'i nehabe luto lilina'mu yabe. ²⁶ Nohi afo'afu ya nolinogo lenali aku'i ma lite lu emilana'mu yabe: Kai lali'i hiti nose'na noloto hepatigu mono ka lu limi'ahatamo yabe lite lilana'mu yabe. ²⁷ Ya nelinogo nohi afo'afu aku'i ma luto lu leplilina'mu yabe: Lenali hiya'agati e'ahafi nani mekeheli lepelo'ohube. Lenali foipa hise fagalo bona'i bifa hilo, luto nohi afo'afu lilina'mu yabe. ²⁸ To Abalahau Isakau Yakopu to asaga lu yege hose bona'i Hu'mamofihhi hepa'alo nehinogo lenali bu gelele lenali fegutoga minalana'mu yabe. Ya nehinogo lenali sipi yibi hite lenabaga yogo'alo heni heni hite minalana'mu yabe. ²⁹ To boana'i yege notinagatifi yege limi nofalanagatifi to luga luga yofa kegi'atifi li nupa hi su helete Hu'mamofihhi hepa'alo minete nose'na nete minalana'mu yabe. ³⁰ Yatai bona'i alihhi neana enali yata'a neenogo to bona'i yata'a yatai neana enali alihhi alana'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina.

Yesu Yelusale hepa kumu ginaga fi'ehina

Mt 23:37-39

³¹ Ana yupahi Felosi bona'i luga'amagi ete ma lite Yesuhi lu emi'ahana: Helotiu kahalube'mu nohinagi kai ma hepa'i he'mito foto'i fatoga bubo, lite lu emi'ahana. ³² Yesu ka'anilo ma luto lu epi'ehina: Lenali bite ya'ma lopi kalamofihhi lu emilo: Nani foipa fele enoho lifi he'mila to bona'i enele'mo bati hula huto yatai nohuna to yago aku'i ana hiluna'mu yabe. Ya huloto yege loebe monebe nehinogo lili'na'ni su haluna'mu yabe. ³³ Ya hu'ehina yatai hiti yago hiti to ologo hiti nani kapo moloto Yelusale hepato biluna'mu yabe. Hena'mugope bo mone hete enali fato hepato memalabe. Enali Yelusale hepatoko he fili melelata hi'ahana ni'ibe.

³⁴ Ke, Yelusale naga'ise. Yelusale naga'ise. Lenali lu yege hose bona'i enehela to Hu'mau enoho lifigo kaitoga elata hana bona'i efa kosahi he'mi melete enehelata habe. Henaki yupahi nani kele'mo namanuga asaga yupahi malalube. To kokole ito'afu nala'a enele'mo koke'na'aluga mololata nohibe ya suhi luto yabe. To lenali he'mi netenogo lenali'i lenele'mo namanuga memalaluna'a habe. ³⁵ Yatai Hu'mau ya'mu'i kehelito hepatini ahe'mi su ho'ehibe. Nani lu nolepube. Lenali nani'i bu menegese nehite alihhi Sipi Bomofihhi gi'alo noana bomofihhi lenegelo bi emilana'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

14

Bo mone gufa'a hofa notana Yesu le'mo bati hu'ehina

¹ Mone yupahi fuli kanagu Yesu sipi bo Felosimofihhi hepato buto nose'na nalube'mu nohigo asaga bona'i ana nonuga minana Yesuhi mapahi fi'ahana. ² Bo mone gi yahi hofa tago nominana bo Yesu nohina nonuga ti'ehina. ³ Keya ka lu epise bo to Felosi bomagihi Yesu ma luto enoloka ho'ehina: Mono fuli kanagu bati huto bona'i enele'mo bati hilina ni'ifi ya hilina meni'ibe? ⁴ Ya ligo ana bona'i enali kaga mone meli'ahana. Yesu ana bo gufa'a le'mo bati huloto he'mi etago bu'ehina. ⁵ Ya huloto ma luto lu epi'ehina: To bo mone lenali folagahatiniguti pana'afi to bulumaka mone'afi fuli kanalo kelimogu limilina ana bouba buto fuli kana ni'ibe luto mele'isi le'mo saga mehilina ni'ifhe? ⁶ To enali ana bona'magi Yesu enoloka hana ka'alo nona'a lu emilana bati mehi'ahana yabe.

Bona'i enele'mo bati huse'na

⁷ Asaga bona'i ana nonugati ete nose'na nalune'mu ana bona'i enali yata'a siatoko minalune'mu hago Yesu bu enogoto bame ka mone ma luto lu epi'ehina: ⁸ Mone yupahi ana gukete hite sipi nose'na nalune'mu kehe neinogomo lenali hetofa hepa'i lite minelata mehilo. Kibina bo mone'mofihhi ana gukete nose'nalo kehe i'ehilana'mu lenali ai hepa'a li lababe. ⁹ Lenali ya hi'ehinogomo ana sipi nose'na nogoto lenali kehe ilina bouba ma luto lu lepilina'mu yabe: Lenali ya'ma hetofa sia'i ma bomofihhi emilo. Ya linogo lenalitoga sipi lenubuya hinogo asaga bona enemegesaga melugu bite minalana'mu yabe. ¹⁰ Ya hu'ehinagi lenali bo moneuba ana gukete huloto sipi nose'na nogoto lenali'kehe noinogomo lenali kasitoga bite melugu minalo. Ya nehinogo nohi afo'afu ma luto lilina'mu yabe: Nalalu'niga, kai malo oto sia'i hetofa'alo minobo. Ya linogo asaga bona enubugu kegelu bito minalata'mu yabe. ¹¹ To bo moneuba ti saga huto nohuto gi'a li saga hilina Hu'mau le'mo laba huto le'mo lagaso bo lolo nohuto to, bo mone laba huto minoto agoya bo minalina Hu'mau sipi bo le'mo lolo hilina'mu yabe luto Yesu lu'ehina yabe.

¹² To ana nose'na laita hinalo kehe igo ana bona'i Yesu ma luto lu emi'ehina: Kai fuligaha nose'nafi to utehe nose'na epilube'mu nohanemo kalalukagihifi to kai kalamehaka'afi to yogo fe'noha'ani babu lina bona'i analigo kehe ilata mehobo. Hena'mube? Enali alihi ana hite nose'na go noeputa nona'a gete kimilina'mu yabe. ¹³ To kai nose'na goto nalube'mu nohanemo musufalo bona'ifi gi yahi fili'ehina bona'ifi enigigusa sibina hu'ehina bona'ifi to enubu pisi lu'ehina bona'i ya'ma kehe ito nose'na efahi goloto epito nalo lu epilane. ¹⁴ Enali ya'mana bona'magi nose'naka nona'a gete mekimilinaya kai alihi kegelu bilana'mu yabe. Hena'mu kegelu bilabe? Alihi Hu'mau bulo bona'i bati hite mine fili'ahana to ti su nehenogo Hu'mau ana nose'nakalo mina'a kimiloto pa salina'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Sipi nose'na laita hu epolo'ehina bame ka'a

Mt 22:1-10

¹⁵ To ana nose'nalo gehesa hi'ahanamagi moneuba kehelito Yesuhi ka'alo alu emi'ehina: Hu'mamofihhi Kapo'alugu nose'na nalune'mu nehite li gehesa hilanamagi enofokehi lilanamo ni'ibe. ¹⁶ Ya lu'ehigo Yesu ma luto bame ka lu emi'ehina: Bo moneuba sipi nose'na laita hilube'mu nohuto yege yege bona'mo elesa molo'ehina. ¹⁷ To laita nohina yupapogu keke keke pana'a ho lifigo, buto kehe i'ehina: Alo. Alo, luto, nose'na li nupa hunogo nalanagi alo, luto lu epigo, enali asaga'i: ¹⁸ O'e. Mebilune, ai ya ligo ai ya ligo enipa'ani nehite soya ka ana keke keke pana'amofihhi lu emite fato fato ka lu emi'ahabe. Mone: Ke. Me'mo mone yuhufasi mina fi'ohunagi ya'ma buto bu galube'mu nohube, luto lu emi'ehibe. ¹⁹ To mone: Ke. Bulumaka yagamo nayahi luga luga su hago yuhufasi mina fi'ohuna yabe. Foya'nigu me'mo kifise'na kefefehite me'i lilabe luto mina fi'ohunagi buto babeyafa hilube'mu nohube, luto lu emi'ehibe. ²⁰ To mone: Ke. Ai yuhufasi kata hu'ohunagi ya'mu mebilube'mu nohube, luto lu emi'ehibe. ²¹ Ya lite lago, keke keke pana'mo i behe huto buto afo'afihhi ya'ma kaga'ani asaga'na lu emigo, ai ipaluga logo bogo lu'ehina: Kai me'me huto buto hepato buto lagaso hepa'mo hiti sipi hepa'mo hiti sa sa hutoka fato bona'mo enelemoto obo. Kene'i nehana bona'i hiti enayahi sibina hu'ehina bona'i hiti enubu pisi lu'ehina bona'i hiti to enigigusa sibina hu'ehina bona'i hiti sa sa huto enele'moto obo, luto lu emi'ehina. ²² To ya ligo keke keke pana'a buto ana huloto oto: Afo'niga, ya'ma lu nimi'ahatana to hepa'i kekelo mone'i hibe, luto lu emigo ²³ afo'afu ma luto lu emi'ehina: Kai aku'i buto olopa me kapolo hiti to kifigu hiti analo'i sa sa huloto malo'i enele'mo kefefehite huto hepa'ni le'mo kikipa halabe luto enele'moto obo. ²⁴ To ka'ni mone lu nokumuna keheliohubo. Enali yata'a elesa molo'ohunamofihhi bona'magi enogomo meepilunagihe. Nose'na'ni menalabe luto noluna yabe. Yesu ya lu'ehina bame ka yabe.

Bo ai ekesa yigi bati huloto Yesuhi mege'i meleno

Mt 10:37-38

²⁵ Babu boana'i Yesuhi mege'i lifite nebago Yesu i behe huto ma luto ana boana'i lu epi'ehina: ²⁶ Bo moneuba nanitoga o'ehilinaya ai ito'agi afo'agi etali'agi to gonamu tamu'a to ai'a meha'amofi gufa'amofi ya'ma enalito megesa hu meepe'ehilina ai ana bouba nani koko pana'ni lolo mehilina'mu. To ana huto ai'a gufa'a laga besilina bona'i nani koko pana'ni lolo mehilina'mu. ²⁷ To bo moneuba ai malipu yafa'a kofloto nani'i nemege'i memalalina nani koko pana'ni lolo mehilina'mu yabe. ²⁸ To bo mone lenali folagahatiniguti ai yatama yatama nohi gilago tilube lutomo ai yata'a ana noto mina'a he'milina'amu melugu minoto yaki'a he'mito ana nohi gilunagi luto ekesa yigi bati hulata nohibe. Ai ekesa yigiloto henaki'a efatu'i ana nohi gi бага ilufi luto kehelilata nohibe. ²⁹ To ai ekesa yigi bati mehuse hagulu hagulu tito ana nohi kefa hisa lolo huto mololoto efahi su nohenogomo he'mi'ehigo kifi noligigo bila ela nehana bona'magi ana bomofihi kiya'a hi eteme bila ela hilata nehabe. ³⁰ Ya nehite ma lite ana bona'magi lilata nehabe: Ma bouba nohi gilufi luto gi hapi finaya ana nohi gi бага meibe lite lilata nehabe. ³¹ To gihiti bo moneuba fato gihiti bo hiti luba hilu'ibe luto bilube'mu nohutomo ai minoto ma luto ekesa yigi bati huto ma luto nolibe. Nani gim bo'ni 10 tauseni enele'moto nobinogo'nimo ai fato gihiti bouba 20 tauseni gim bo'a hiti enele'moto alina'mu keheli bati huloto ma luto lulata nohibe. Ai ya'mana 20 tauseni gim bo'a nehana gihiti bouba nani'i nohoto nele'mo he'milifi luto yata'a ekesa yigi bati hulata nohibe. ³² To ai gim bo'a babu lite menehagomo ai amuya molo fato gihiti bo haluna'a huto menohube luloto'a fateha'a foto'i nohigo luba mehilu'ina aku'i fulu hilu'ibe luto kaga leli'ali bolo kaga he'mi etago bulata nohibe. ³³ Yesu ana kaga'a lu бага i'ehina: Ana suhi huto mone bomaka asaga yogo fe'nohaka kemegesha hu emiloto ya suhi meminalata nani koko pana'ni lolo mehilata'mu yabe lu'ehina yabe.

Amuya'a menina hege

Mt 5:13; Mk 9:50

³⁴ Hegemoya bati'na ni'ina'mu to lenali hegemo legitana nehabe. To hege laga'a fenene hilina aku'i enali hena hinogo hege bati huto laga'a hilina ni'ibe? ³⁵ Ya'iyia hina hege foyagu tili hilana foya le'mo bati mehilina'mu yabe. To yagamagihi si'ani hiti li nupa mehilata nehabe. Fa'mene li he'milata nehabe. Lenali yalo kehelilo, lenali lenekesa ni'inogomo keheli bati hite kehelilo, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

15

Sipisipi yaga fenene hu'ehinamofihhi bame ka'a

Mt 18:12-14

¹ Mone yupahi takisi nelina bona'i hiti to ka'i leli nehana bona'i hiti Yesu nohinalo ete ai kaga'a linalo kehelite mine'ahana yabe. ² Ya nehago Felosi bona'i to keya ka tisa bo bu gelete gulu gulu bite ma lite Yesuhi ka emeki'ahana: Ma bouba ai foipa bona'i hiti enele'mo bati huto enali hiti nose'na nolata nohibe. ³ Ya lite lana kaga'ani Yesu akeheliloto bame ka mone ma luto lu epi'ehina yabe.

⁴ Lenali bonatini moneuba sipisipi yaga'a babu lite 100 nehago to mone fenene hinogo, hena nohibe? Sipisipi yaga'a yege yege'na holupa hepatoga ene'ehito ya'ma fenene hu'ehinamofihhi buto sa sa nohibe. ⁵ To sa sa huto bu goba bu goba huto'a to etafa huloto fokehi nolito nu nokibe. ⁶ Ya huloto kofito buto to hepatoga nehetiloto'a falu'agi hiti to bona'agi kehe noibe. To neenogo ma luto lu epibe: Sipisipi yaga'ni fenene hu'ehinana huto higo le'moto oto lenali hiti nani hiti legelo bilunagihe. Ya lu'ehina kilihe'i yabe. ⁷ To nani ana huto ma luto lu nolepube. Foipa bo moneuba foipa hapa'a he'mito to komopa'a i gelehe hinogomo ifo muya nehanamagi kokulumalugu gofana hite enegelo bilana'mu yabe. To bona'i yege yege'namagi hapa'ani bati'na ni'ina to komopa'ani i gelehe mehise nehinogomo, enali kumu kokulumalugu yege nesi'a filabe. To foipa bouba, ai foipa hapa'a he'mito, to komopa'a i gelehe hinogomo, lusina hite enegelo bilana'mu yabe. Yesu ya luto lu epi'ehina yabe.

Moni efahi nimigi'ehina

⁸ To mone hiti ni'igi a'i moneuba siliba efaha'a 10 molo'ehina. To mone fenene hinogo, hena nohibe? Ai libi'mo fulu kulu tiloto lito buto noha'a asaga'i lito sa sa nohibe. ⁹ To sa sa huba huba hulago alihi efaha'a huto hinogomo, gi'a'agi hiti bona'agi kehe ito ago ma nolibe: Lenali nanilo li nupa hitemo legelo bilune. Efaha'ni fenene higo, yatai bu goto nolube. Ya lu'ehina kilihe'i yabe. ¹⁰ To nani ana huto, ma luto lu nolepube. Foipa

bouba sibi hapa'a he'mito to komopa'a i gelehe hinogomo, Hu'mamofihigelomagi ya'ma bomofi kumu yege filana'mu yabe.

Pana'i fenene hu'ehina

¹¹ Yesu ka mone hiti lu'ehina: Bo moneuba pana'i loemo eteketo'ehina. ¹² To nehite gona'auba afo'afih lu emi'ehina: Apaobe. Alihi nimilata nasana yatai nimibo. Ya luto ligo afo'atitifu ana'ina'a kita huto fuku luto etimi'ehibe. ¹³ To ya hulago gona'auba kana loemofi mone'afi minoto aku'i ana'ina'a li gu ito kofiloto foto hepatoga buto mino'ehibe. Ana hepatoga nohuto'a foipa hapa'a huto mino'ehina. ¹⁴ To efaha'a asaga'na ana hapa'alo he'miba he'miba huto mele'isi su ho'ehibe. To ana hepato sibi kana'a ni'igo nose'na fenene hu'ehina yabe. Ya higo ana pana'mo efaha'a menina kene'i nohuto kau'na ho'ehibe. ¹⁵ Kau'na nohoto buto ana hepato bona'mo mone'a hiti mino'ehibe. To ya'ma bouba ana pana'mo ho lifigo yaga hepatoga buto yaga maya epilata huto mino'ehina yabe. ¹⁶ To bona'magi nose'na meemise nehago yagamagihi nose'na nalube luto ekesa kehelito anana bati huto natita'mu yabe. ¹⁷ To alihi ekesa'a hokolo higo ma luto lu'ehibe: Ke. Afo'nifih lili'nalo bona'magi henaki'a nose'na nelete mone'a nehe'mibe? Asaga'i ya nehanagi to nani kau'na gofa nonahago mana hepatoga nofulube. ¹⁸ Ma hilube. Ho tito'ni buto afo'nifuloga buto ma lu emilube: Ke. Afo'nigabe. Nani Hu'mamofi kumu to kai kumu foipana hu'ohuna yabe. ¹⁹ Ya hu'ohunagi kai yatai pana'ni yabe, luto nigi mehalata'mu yabe. Lili'na panaka nele'malata'mu yabe. ²⁰ Ya luto ho tiloto kapo moloto afo'afuloga bibe.

To foto'i noago afo'afu bu goto sipi ginaga nofigo hololu luto buto nu kito soso hu eto'ehibe. ²¹ To pana'auba ma luto lu'ehibe: Ke. Afo'niga, nani Hu'ma kumu to kai kumu foipana hu'ohunagi kai yatai pana'ni yabe, luto nigi mehalata'mu yabe. ²² Ya ligo afo'afu lili'nalo bona'a kehe ito ma luto lu epi'ehina: Me'me hite bite laga hina kata lite ete hepi etalo. To sahi yaha'alo bilina'a, to su'mo gigusa'alo bilina'a lite ete emilo. ²³ To bulumaka yaga nose'na emi'ohuta yaga bite keye lite laita hilo. Lofokehi hilutagihe. ²⁴ Ya'ma pana'nimo filih'ehina legita minoto aku'i nohibe. To fenene huto minoto yatai aku'i huto hu'ehibe. Ya ligo enali hapi fite nose'na nenete enegelo nebite mine'ahana yabe.

²⁵ To olopa pana'a foyagati noago enali nama nelite to melekehi neite nehago kehelito, ²⁶ lili'nalo pana'i mone'amofih kehe igo ago ma loka ho'ehibe: Enali henabe lite ya nehabe? ²⁷ To ai ma lu emi'ehibe: Kogonaka a'oto nohibe. To afokafu pana'ni bati huto nohibe, luto yege nofito bulumaka yaga'a nose'na emi'ohutana keye lu'ehibe. ²⁸ Ya ligo olopa pana'uba ipa'agu logo bigo okaba huto anagu metise nohoto fegutoga siko huto mino'ehina. Ya hu'ehina'mu afo'afu limito: Atibo, atibo, ligo, ²⁹ ana pana'uba afo'afitoga ma lu emi'ehibe: Abo. Kaika lili'nakalo foya kana babu luto mino'ohuna yabe. To kaikamo kehelito minoto'ni akili mehu'ohunagihe. To kaimo meme yaga mone, lagaso'asi mone, menimise mino'ahata yabe. Nafalu'nifu hiti noloto yege fitita'mu yabe. Menimise mino'ahatagihe. ³⁰ To aku'i ya'ma panaka kapo ana'mo hiti efahaka he'mi su ho'ehina pana'mo ai ago bulumaka yagaka nose'na emi'ohutana ai kumu keye lu'ahatagihe. ³¹ Ya ligo afo'afu ma lu emi'ehibe: Pana'ni. Kai hiti asaga yupahi nohu'ibe. To ana'ina'ni asaga'i kai'naka ni'inagi yege pana'ni nohatagihe. ³² To ya'ma kogonaka filih'ehina legita minoto yatai nohibe. To fenene huto minoto yatai huto hu'ehibe. Ya hu'ehinana'mu lali bati huto yege fito lofokehi nolune, luto lu'ehina. Yesu ya lu epi'ehina kilihe'i yabe.

16

Kaba bo moneuba lili'na li bati mehu'ehinamofih bame ka'a

¹ Yesu koko panana'a ma luto lu epi'ehina: Fe'noho bo mone minolata hina bomofih kaba bo'a mone minolata hu'ehina yabe. Ya higo bona'i luga'amagi ana fe'noho bomofih ma lite lu emi'ahana yabe: Kaba bokauba efahakamo he'mi su nohabe. ² Ya lago ana fe'noho bouba kaba bo'a kehe iloto ma luto loka ho'ehina: Hena hu'ahanogo kai kaga ya'ma nokehelube? Kai asaga fe'noha'ni ma'asi buto leka so su holoto fayahi go molo su ho netobo. Kai aku'i asaga'na nani'nilo kaba bo yatai meminalane'mu nolube. ³ Ya luto fe'noho bouba ligo ana kaba bouba ma luto lu'ehina: Nani sipi bo'niuba lili'na'niloti a'nele'mo he'milube'mu linogo nani hena'ni hilube? Nani amuya moloto ke'muya mekifila to fato bona'i nose'na'mu kehe iluna nubuya'ni hilina'mu yabe. ⁴ Ya hu'ehina yatai nekesa mone'ya noyugube. Lili'na'niloti sipi bo'niuba nele'mo he'minogomo bo moneuba noha'aluga nele'mo bati huloto nele'mo bilina bomofih nonuga bilube. ⁵ Yalo ai asaga bona'i sipi bo'amofih efahi tina hi'ahana bona'i mone'isi mone'isi kehe iloto yata'a bomofih henaki sipi bo'nimofitoga tina hu'ahane? ⁶ Nani 100 mesebe kopo

li'ohube lilina'mu yabe. Ya linogo kaba bouba tina'alo tiketi noemito mele'isi malo minoto 50 yabe luto gobo, lu'ehina. ⁷ To mone bomofihl loka ho'ehina: Kaibe, kai henaki tina hu'ahane? Mone tauseni'a kile gu'i li'ohube. Tinalo tiketika malo nolito 800 yabe luto fayahi gobo, luto kaba bouba lilina'mu yabe. ⁸ To alihi sipi bouba ana kaba bomofihl bu goloto yege fi'ehina yabe. Hena'mugope ai lataha'anigu bebe sana bona'magihi suhi li'ehina. Ma melugu bona'magi enali ya huse bona'i hiti lili'na moneka lilana, enali Hu'ma ka mege'i nemalana bona'i enahalana'mu yabe. Guminalo hapa'a ya'ma keheli bati nehabe, luto Yesu lu'ehina.

⁹ Nani lu nolepube, luto Yesu mone hiti ma lu'ehina: Lenali bati mehina efahi ma melugu nina hiti lenali bona'i enele'mo bati hite enele'mo lenalalutinigi enele'mo lolo hilafiyee? O'e. Ya hilenogo alihi efahi lise kana'a su halina yupahi lenali lenele'mete kokulumatoga minoba minoba hepato bilanafiyee? O'e, luto Yesu lu epi'ehina yabe. ¹⁰ To bo moneuba nesi'nasilo kaba huto hulinamofi to amuya moloto kaba hu bati hilina alihi sipina huto hilinalo ana huto kaba hu bati hilina'mu yabe. To bo moneuba nesi'nasilo kaba hu bati mehilina ana huto sipina huto hilinalo kaba hu bati mehilina'mu yabe. ¹¹ Ma melugu bati'na'a kaba hu bati mehilata alihi kokuluma hepalogu lusi bati'na'a hena huto kaba hilana ni'ibe? ¹² To kai bo mone'mofihl efaha'afi fe'noha'afi kaba hu bati mehilata yana'mu kai efahakafi fe'nohakafi kuyu'afu kimilina ni'ibe?

¹³ Sipi bo loemale'i lili'na'atiti moneko bouba lilina'a huto meni'ibe. Mone'mofihl ipakafa nohoto mone'mofihl fokehi halina'mu yabe. To mone'mofihl le'mo bati nohuto mone'mofihl le'mo hale hilina'mu yabe. Lenali moneko kumu Hu'mamofihl nasana'a le'mo bati nehite efahi le'mo bati nehite mehilana'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Yesuhi kaga mone mege ka li'ahana

Mt 11:12-13; 5:31-32; Mk 10:11-12

¹⁴ Felosi bona'magi asaga kaga Yesu lina kehilite kiya hi ete'ahana yabe. Hena'mugope enali efa kumu'i bati'nati yabe lite li enogolagalo nemalana bona'magi yabe. ¹⁵ Yesu ma luto ana Felosi bona'i lu epi'ehina: Asaga bomagihi enubulo lenali bati hu'ohuta bo nohuna lite lilata nehanaya Hu'mau komopatnigu bu go fulu tuto abu go'ehibe. Bona'magi enali hetofa fe'nohati yabe lite li pili kete minelata nehananaya Hu'mamofihl bulo kisilito tuguma bito bati mehinana ni'ibe.

¹⁶ Mosehi keya kaga'a hiti to lu huto huto bona'magi kaga keye'ahanana hiti Yonihl kanalo mino bati hu'ehina yabe. Ya hu'ehina Yoniu minana kana'aloti oto oto yatai ya'ma yupahi Hu'mamofihl ka lamana'amofihl kapo'a asaga hepatooga huto nohibe. Ya nohigo asaga bona'i amuya melete peninite Hu'mamofihl ana kapo'alo li hokolo hite bilune'mu nehabe. ¹⁷ Alihi kokuluma hiti me'i hiti su hoto bilinaya keya ka'a nesi kasi hupamone'i mone ninaya su hoto mebilina'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

¹⁸ Bo moneuba liha'a nohe'mi etoto fato a'i liha'a lilina ai bo alobo sibi sibina higo foipana'a nominabe. To bo moneuba liha'a le'mo he'mi'ehilina fato bouba liha'ni yabe luto lilina ai ana bouba sipi foipana'a li huto hulata nohibe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Lasalasi to fe'noho bo

¹⁹ Bo moneuba efaha'a babu luto ni'igo ai asaga yupahi hetofa gu kata hepilata huto to hetofa hatofa nose'na babu luto nolata huto mino'ehina yabe. ²⁰⁻²¹ To, kasiha'alo bo mone gi'a Lasalasi, analo kolata hu'ehina yabe. Ai kene'i nohuto to gufa'alo hepuih babu luto loba loba huto mino'ehibe. To kene'i nohuto to kau'na nohoto ana sipi bomofihl nose'na letuha'a bati huto natita'mu yabe. To anaga nokago kalamagi ete hepuih'a kehe nenete mine'ahana yabe. ²² Ya huto minoloto'a alihi fililago agelomagi le'mete bite Abalaha koyapa filito bu'ehina hepatooga le'mete bago Abalahau ai nu kito mino'ehina yabe. To, alihi yupahi ana sipi fenoho bomo ai ana huto fililago keli he'ahana yabe. ²³ To ai logo hepa'mo ai'a Hete hepa'i anaga buto gabu sipi'a nogigo ya nohuto hiha lu'ehina: Akae. Akae, luto minoloto bu go saga huto'a Abalaha foto'i nohuto Lasalasihi nu ki'ehinalo bu go'ehina yabe. ²⁴ To, bu nogoto kehe ito ma lu'ehibe: Oho. Abalahao, afo'nigase. Keke'i nolu netobo. Kai Lasalasi ho lifigo ai yaha'a nagamilugu mololoto kenetufa'niloga mololenogo ketipa ilina'mu yabe. Nani mana logo guluya me'mogu nagabu'ni sipi nogigo nohunagihe. ²⁵ To Abalahau ma lu emi'ehibe: Pana'ni. Koyapa hapaka beto hubo. Kai koyapa ana'inaka hetofana babu luto ni'igo, kofokehi luto mino'ahata yabe. To Lasalasi ai koyapa kene'i nohuto sibina huto mino'ehina yabe. To yatai ai bati huto nohigo to kai kagabu'i nogigo nominane. ²⁶ To lali hiya huto kehe'malune. Folaganugu mone sipi yaba'mo ni'igo bo moneuba lali kegi'agati kaitoga bilina kapo meni'ibe. To ana huto kai beletogati lalitoga alina mone meni'ibe ²⁷ To Abalahau ya ligo ai ma lu'ehina: Ke. Afo'nigase. Yalo Lasalasi afo'nifihl hepatooga ho lifibo. ²⁸ Nani nogona'ni 5 magi nehana. Enali ya'mana gabu'i gise hepatooga mealabe luto Lasalasiu lipoti epilina ni'ibe.

29 Ya ligo, Abalahau ka'alo nona'a lu emi'ehina: Henabe luto ho lifilube luto, mono buku ni'ibe. Moseu koyo'ehina ka hiti, to Hu'mamofihhi ka lu huto hulata bona'mo keye'ahana ka hiti ni'ina yabe. Ana kaga kehelilana'mu yabe, ligo ³⁰ ai: O'e. Abalahao, afonigase, mekehelilabe luto, to bo mone fili'ehina bouba aku'i anagati ho tito buto kaga lu epinogomo ka kehelite komopa'ani i gelehe hilana'mu yabe, ligo ³¹ ai: O'e luto, enali koyapa koyo'ehina kagama mekehelise nehanagi to ana huto fili'ehina bo moneuba fili'ehinagati ho tito buto kaga lu epinogomo ka'a ana hite mekehelilana'mu komopa'ani ule'ale hite minalabe, lu emi'ehina. Yesu ya luto lu'ehina kilihe'i yabe.

17

Foipanamofihhi hapa'a

Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42

¹ Yesu koko panana'a lu epi'ehina: Asaga'na fato fato ninauba huto hulenogo asaga boana'i foipanagu enele'mo malalina huto hu'ehina yabe. Ya hu'ehina enali'ani anana li huto hilata nehana bona'moya ke luto nolu epolobe. ² Ma lagaso meso boana'magihi foipanagu enele'moto folo lalibe. Ya hu laligi sipi efahi mone lubaha'alo naga ilete hege nagamilugu lita fo bilenogo ai aku'i ana foipa foipana li huto mehilibi. ³ Lenali kaba hu bati lenalitinimu'i hilo. Kogonakauba foipana li huto nohinogomo kai ka emekibo. To komopa'a i gelehe nohinogomo kai foipana'a li he'mi etobo. ⁴ To sebeni'a yupahi moneku yegegu foipana huloto sebeni'a yupahi kaitoga oto ma luto lu kimilibe: Nani yatai komopa'ni i gelehe nohube, ya hulenogomo kai yalo foipana'a li he'mi etobo.

Kaga kehelu ule'ale huse'i

⁵ Aposolo pana'magi Yesuhi ma lite lu emi'ahana: Kaga keheliloto ule'ale huse'nati le'mo sipi hu letobo. ⁶ Yesu ka'anilo ma luto lu epi'ehina: Lenali yafa legeya lagaso'asi mone'mofihhi suhi luto kaga kehelise'natini ni'inogomo ya'mana nemuya yafa'a ma lite lu etalo: Kai ma yafamaka hapa'aka hiti i gonomi huloto buto hege nagamilugu kaika hekololoto tibo, lite linogo ana yafauba lenabaga liyafa huto kagatini kehelilina'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Lili'nalo bomofihhi lili'na nolina hapa'a

⁷ Lili'nalo boka moneuba foyakagu ke'muya nokiflinatifi to holupa kifigu yagaka kaba nohilinagati noenogomo me'me huto oto nose'naka nobo, luto lulata nohata ni'ifihe? ⁸ O'e, ya lulata menohane. Nose'na'ni li loloba hu netoloto gilimika i hetofa nohuto nose'na'ni alifito ito oto nimitogo nani yata'a nolenogo'ni kaika alihi nose'naka nalane, luto lulata nohibe. ⁹ Lili'nalo bo'auba sipi bo'amofihhi бага liyafa huto agoya hu emina'mu sipi bo'auba lili'nalo bo'amofihhi bati huto hetofa suhi hane, luto gepohi lilata nohifi? ¹⁰ Ana suhi luto lenalitoga hiti ni'ibe. Ya hu'ehinagi asaga'na Hu'mau lu lepoho'ehilina suhi hi su heletemo lenali ma lite lilo: Lali lili'nalo bati mehuta bo yabe. Ana'ina nolutaya ai lali lili'nati ni'ibe.

Falame bona'i teni'a Yesu enele'mo bati hu'ehina

¹¹ Yesu Yelusale hepatoga mege'i mololoto Samalia kapo'a hiti Galili kapo'a hiti folagaha'atitigu bu'ehina. ¹² Ya huto hepa'i monelugu notigo falame bona'i nayahi luga luga su hago nehana Yesutoga e'ahana. Enali ete Yesuhi gufasilo ete ho metina foto'i ete ho tite mine'ahana yabe. ¹³ Ya hilete kehe sipi ma lite i'ahana: Yesuo. Sipi Boti. Kai kiginaga fi limibo. ¹⁴ Yesu bu enogoloto ma luto lu epi'ehina: Lenali binogo mono bona'magi belelete lenugufatini bi geno. Enali kapogu nebago falame'ani gololo ti su ho epolo'ehina yabe. ¹⁵ Ya higo moneko bouba falame'a bu gana gololo ti su nohago bu goloto ai i behe huto nooto sipi kehe ito Hu'mamofihhi fokehi ho emitto o'ehina yabe. ¹⁶ Ya huloto oto Yesuhi gigusagu golaga fito nokoto Yesuhi gepohi li'ehina yabe. Ya'mana bo ai Samalia kapolo bouba yabe. Yuta bona'magi ya'ma Samalia bona'mofihhi enele'mo laba hilata nehana. ¹⁷ Ya nohigo Yesu kehe ito lu'ehina: Nayahi luga luga su hago bo enele'mo bati hu'ohube. Ya hu'ohuna naeni'a hiya'a nehabe? Enali henabe lite ete Hu'mamofihhi fokehi menehabe? ¹⁸ Hena hibe luto fatoga bouba aisigo oto Hu'mamofihhi gi'a li saga huto fokehi nohabe? ¹⁹ Yesu ma luto ana bo lu emi'ehina: Kai kaga kehelu ule'ale nohatanauba kele'mo bati nohinagi kai ho tito bubo.

Hu'mamofihhi Kapo'a alina'mu yabe

Mt 24:23-28, 37-41

²⁰ Felosi bona'i luga'amagi Hu'mamofihhi Kapo'a hiya yupahi huto hilina ni'ibe, lite Yesuhi loka he'ahana. Ya lago Yesu ka'anilo ma luto lu epi'ehina: Hu'mamofihhi Kapo'a alina yupahi boana'magi enubu'anitu'i be megalana'mu yabe. ²¹ Bo moneuba

Hu'mamofihhi Kapo'a ma nina bu galo lula muya nina bu galo lula mehilina'mu yabe. Hena'mugope Hu'mamofihhi Kapo'a lenali folagahatinigu hiti ni'ina'mu yabe.

²² Yalo koko pana'a ma luto lu epi'ehina: Alihi kana mone huto hilina yupahi lenali lenipagu yibi hilete ma lite lilabe: Kokulumaguti limi'ehina Bomofihhi kana'a mele'isi aku huto huleno go bu galune. Ya lilana lenali bu megalana'mu yabe. ²³ To bona'i mone'a ana lite minalanamagi muyana bu gobo lila to mana bu gobo lila hilana'mu yabe. Ya lilenogo lenali heleko limite bite anana sa sa mehilana'mu yabe. ²⁴ Kopisi'nauba i begena huloto kokulumatoga mone kegi'a buto i begena hula oto mone kegi'a i begena hula nohinana yago Kokulumaguti limi'ehina Bouba yatai ya'ma kana'alo ana suhi hilina'mu yabe. ²⁵ Ya hu'ehina ai yata'a sipi gabu foya kofila to enali yatai bona'i ma nehanamagi okabagu bu go bati mehise megesa hu emila hilenogo yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe. ²⁶ Koyapa'i Noaha kanalo huto hu'ehina suhi lito ana huto Kokulumaguti limi'ehina Bomofihhi kana'alo huto hilina'mu yabe. ²⁷ Asaga bona'i minete nose'na neba neba nehite ana'i kata hite nehago Noau sipi botigu tilago nagami'i bilito asaga boana'i enoho fito su ho'ehina suhi hilina'mu yabe. ²⁸ Koyapa'a Lotiu minana kanalo enali nose'na nelete nagami'i nelete fato fato'na mina flete foya hekelete to nohi gila hite mine'ahana yabe. ²⁹ Ana yupahi Lotiu Sotomu hepa'i he'mito nobigo kokulumaluguti sipi logo loto ekesa efahi go'i ito limiloto asaga boana'i enoho su ho'ehina yabe. ³⁰ Kokulumaguti limi'ehina Bo aku alina yupahi yana suhi luto hepa'i kugumato huto'i huto hilina'mu yabe.

³¹ Ya hilina yupahi bo moneuba nohupita'alo nohilina aku'i noha'aluga limito fe'noha'a lilube'mu mehilina'mu yabe. Hena'mugope hololu luto bufa hilina'mu. Ana huto bo moneuba foya'agu minalina hepa'aga mebilina'mu yabe. ³² Lotihi liha'amoga lenekesa yigilo. Ai kapogu i behe huto fulu huto minoto ana'asi filii'ehinana'mu beto hilo. ³³ Bo moneuba nugufa'ni sibina hiligi luto kaba huto le'mo bati bati hilina gufa'a he'milina'mu yabe. To bo moneuba nani lili'na nolito gufa'a kaba hu bati mehuse he'mi hale hilina alihi gufa'a huto hilina'mu yabe. ³⁴ Nani lu nolepube. Ya'ma kanalo mone sininugu bona'i loemo moneka sipalo ke'ehila'inaloti mone le'mo bufa nohinogo mone'isi ana sipalo koloto minalina'mu yabe. ³⁵ A'i loemale'i nose'na laita hite nehila'inaloti mone a'i ai le'mo saga nohinogo moneko a'i melugu minalibe. ³⁶ To ana huto bo loemomale'i foyagu lili'na lite nehila'ina mone bo ai le'mo saga nohinogo moneko bo ana foyagu minalina'mu yabe. ³⁷ Yesu ya luto lu epigo enali ma lite loka he'ahana: Sipi Bo, ya'ma nolata kaba hiya'alo huto hilina ni'ibe? To Yesu lu epi'ehina: Yaga filii'ehina hepa'i nina analo lupahi ete li nupa hite he loli'ali hite bego bego hite neminana yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

18

Keto a'i hiti kaga loko huse bomofi hiti bame ka'atiti

¹ To kosele meenehenogo ute etehi nunumu hilana bame ka Yesu lu epito ma luto lu epi'ehina: ² Kaga loko hulata bo hepa'i moneto mino'ehina ai ana bouba Hu'mamofihhi koli'a mehula to asaga bona'i agoya hu meepi'ehina yabe. ³ Ana hepato keto a'i mone mino'ehina ai asaga yupahi kaga loko hulata bo nohinalo ma luto oto buka tito lu emilata hu'ehina: Fateha'niuba nani'i nele'mo sibina hilube'mu nohinagi kai ka foyagu nobinogomo nehe'mobo, lu'ehina yabe. ⁴ Kaga loko nohina bouba yata'a ana eto a'i mehe'malube'mu hu'ehina alihi ma luto ekesa yigito lu'ehina yabe: Nani Hu'mamofihhi koli'a menohu etona ana huto bona'i enele'mo bati menohuna yabe. ⁵ Ya hu'ehina ma keto a'i ai kosele lili'na nimilina suhi nohibe. Ya hinogo nani ka foyagu le'mo nemelenogomo mana a'i he'malube. To mone ya huto mehe'maluna ai asaga yupahi oba oba nanitoga hinogo nugufa'ni nagabu gito kosele'ni nahalibe, lu'ehina yabe. ⁶ To Yesu lu'ehina: Bati mehina suhi luto kaga loko hulata nohina bomofihhi kaga'a kehelilo. ⁷ Ana suhi huto Hu'mau boana'a enele'mo eto hu'ehina enali asaga utehi etehi aitoga kehe ite lehe'malibe lite lilata nehana meenehe'malina ni'ifihhe? Hu'mau tala tele huto enehe'malina ni'ifihhe? ⁸ Nani lu nolepube, Hu'mau hololu luto enehe'malina'mu yabe. Ya hu'ehina Kokulumaguti limi'ehina Bouba aku'i alina yupahi ma melugu bona'i aitoga enipa molo emite kehelili ule'ale hite nehinogo alina ni'ifi, ya mehilanabe?

Felosi bona'i hiti takisi lilata nohina bo hiti bame ka'a

⁹ Bona'i luga'amagi lali bati bona'i nohune lite enali'ani enugufamofihhi fokehi nehite to fato bona'momu'i enali bati mehana bona'i nehabe lite lilata nehana'mu Yesu ma bame ka lu'ehina: ¹⁰ Bo loemo nunumu hilu'ibe'mu mono nonugu ti'aha'ina yabe. Mone Felosi bo yagi to mone bo takisi lilata nohina bo yabe. ¹¹ Ai Felosi bouba ho tiloto faha'alo buto ho tito nohuto ma luto nunumu komopa'agu hu'ehina: O Hu'mao, nani bona'i luga'amagi suhi huto menohube ya'mu nani kegepohi nolube. Bona'i gumina felete to bo alobo loko hila ya hila nehana bomagihhi suhi huto naniya menohube. Ana huto ya'ma bo ai takisi

lilata nohina bo legi huto menohube. ¹² Asaga lili'na kanagu loe yupapo nose'na mo sito menose nominoto'ni to nose'nafi to fe'noha'ni leka soloto teni'a huto nohinogomo loko huto mone'a kaitoga mololata nohuna yabe, luto lu'ehina yabe. ¹³ To takisi lilata bo fato'i ho tito minoloto kokulumatoga bu go soga huto bu megose melugu lipito bu goloto minoto yahi gofa holoto ma luto nunumu lu'ehina: O Hu'mao, nani foipa bo kai kiginaga fi nimibo. ¹⁴ Yesu lu'ehina: Nani lu nolepube, takisi lilata bo ai Hu'mamofihhi ipa'a emi'ehinamofihhi ai ya'ma lamana bo yabe luto ligo noha'aga nobibe. Ya hu'ehina to ya'ma fato bo ai bati mehu'ehibe. To bo moneuba gi'a li saga hilube'mu lilina Hu'mau le'mo melugu nomoloto ni'ibe. To bo moneuba agoya huse to gi'a laba hilina Hu'mau fokehi hoto gi'a li saga hilina'mu yabe, luto Yesu lu'ehina yabe.

Yesu lagaso yagapana'i lusa gi epolo'ehina

Mt 19:13-15; Mk 10:13-16

¹⁵ Bona'i luga'amagi Yesu yaha'atu yagapana'i lagaso meso'ani lusa gi epalalibe lite enele'me e'ahana yabe. Ye nehago Yesuhi koko pana'amagi bu gelete ka'ani epeki'ahana. ¹⁶ Ya nehago Yesu ana yagapana'i: Alo, luto kehe i bufalo molo'ehina. Yagapana'i lenali he'mi epelenogo nanitoga eno. Lenali enele'mo memalalo. Hu'mamofihhi Kapo'a ana huto ya'ma yagapana'magina hiti ni'ibe. ¹⁷ Nani lusiga luto lu nolepube. Bo moneuba yagapana'magi Hu'mamofitoga agoya hu emise nehana ya suhi huto menohinogomo ya'ma bo ai Hu'mamofihhi Kapo'alugu lusiga luto metilina'mu yabe, Yesu lu'ehina.

Yogo fe'noho bo

Mt 19:16-30; Mk 10:17-31

¹⁸ Yuta bo moneuba ma luto Yesuhi loka ho'ehina: Tisao, hetofa bo yale, nani hena huloto'ni minoba minoba hepato bilube? ¹⁹ Ya ligo Yesu ma luto lu emi'ehina: Kai hena hibe luto hetofa bo yabe luto lu'ahane? Asaga bona'i bati bona'i menehabe, Hu'ma ai moneko'isi hetofa bo nohibe. ²⁰ Kai keya ka keheli'ahane: *Kai bo alobole etele'mo loko huto a'i gumina mefolobo. Kai bona'i mone ho mefilibo. Kai gumina melibo. Kai faga melubo. Kai itokafinogo afokafinogo etabaga liyafa huto agoya hu etimibo.* ²¹ Ana boubu Yesuhi ma luto lu emi'ehina: Nani lagaso'asi nohuto'ni ana keya ka mege'i molomo molomo noona yatai hiti ana huto mege'i mololata nohube. ²² Yesu kaga'a keheliloto ma luto ana bo lu emi'ehina: Kai mone'nasi hilata ni'ibe. Kai asaga yogo fe'nohaka bona'i epi su nohoto to efahaka fe'noha'ani menilina bona'i noepito huletogo kokulumaluguti bati'naka lilata'mu yabe. Ya huloto nani'i nemege'i molobo, Yesu lu emi'ehina. ²³ Ya ligo ana Yuta bo ai ana kaga'a keheliloto fe'noho bo nohina'mu ekesa asaga nasana'ni musufalo bona'i meepiluna yana yigito ipagu nunu gigo ginaga fi'ehina yabe.

²⁴ Yesu ana bo bu gana yogo fe'noha'amu luto ginaga nofigo ma luto lu epi'ehina: Bona'i enali yogo fe'noha'ani babu lito nina bona'i Hu'mamofihhi Kapo'alo bilune'mu hilana keta epesinogo metilana'mu yabe. ²⁵ Neka'mofihhi kapo'alo kameli yagauba folo hokolo huto tilina keta besilina'mu yagi to Hu'mamofihhi Kapo'alo yogo fe'noha'a babu lito ni'ina boubu sipi keta besilina'mu yabe. ²⁶ Bona'i enali ana kaga kehelinamagi ma lite Yesuhi loka he'ahana: Ya latago Hu'mamofihhi Kapo'alo minoba minoba hepa'iba kuyu'afu analo tilube'mu bati hilina ni'ibe? ²⁷ Yesu ka'anilo nona'a lu'ehina: Ana'ina bona'magi lolo mehilana Hu'mau ai le'mo huto hilina'mu yabe.

²⁸ Pitau lu'ehina: Bu gobo. Lali hepato he'miloto kai'i kemege'i o'ohuta yabe. ²⁹⁻³⁰ Nani lusiga luto lu nolepube, luto Yesu lu'ehina. Asaga bona'i Hu'mamofihhi Kapo'amu lilete noha'ani liha'ani enogona'ani to ito'anigi afo'anigi to yagapana'anigi he'mi epelelete alana alihi Hu'mau babu lito bati'na'anilo ma'asi kanalo epilina'mu yagi, to alihi kana'a alube'mu hilina yupahi enali hetofa hepa'i minoba minoba huse'i nina ya'ma lilina'mu yabe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Yesu fililoto aku'i ho tilina kaga loegi monegi yupahi lu'ehina

Mt 20:17-19; Mk 10:32-34

³¹ Yesu yahi luga luga su hago gigusaga loemo leke ho malago aposolo panana'a enele'moloto ma luto lu epi'ehina: Kehelilo. Yatai Yelusale hepato tilune. Ya hulnogoti lu huto huto bona'magi koyapa'i asaga kaga Kokulumaluguti limi'ehina Bomofi kumu lime lime ti'ahana yatai nose'na'a huto hilibe. ³² Enali fegutoga bona'magi enayanugu epilana'mu yabe. Ya hilenogo enali kaga bati mehina'a li etelete le'mo sibina hilete okabaluga libi'na he etalana'mu yabe. ³³ To enali nagatu'i biyigi etelete yafalo nili henogo fililoto aku'i loegi monegi yegegu su holenogo ho tilina'mu yabe. ³⁴ Yesu ya luto lu epina kaga enali aposolo panana'amagi hapa'a mekeheli'ahana yabe. Yesu lina kaga hapa'auga analitoga fala ki epolo'ehigo ana kaga lu epina enali keheli bati mehi'ahana yabe.

Yesu bu'a sibina hu'ehina bo le'mo bati hu'ehina

Mt 20:29-34; Mk 10:46-52

³⁵ Yesu Yeliko hepa lebato noago musufalo bo mone bu'a pisi lu'ehina bouba kapo beleha'aga nohuto kapolo bila ela hana bona'magi efahifi nose'nafi mone'a nimilo, luto kehe ilata nohigo bu go'ehina. ³⁶ Babu boana'i kapo melete bila ela nehago ana bu'a pisi lina bouba keheliloto enoloka ho'ehina: Lenali hena nehabe? ³⁷ To enali ma lite lu emi'ahana: Yesu Nasaleta hepalo bo kapo moloto noabe. ³⁸ Ya lite nelago ai mele'isi kehe ito ma luto lu'ehina: Ke, Yesuo. Sipi boti Tebitihi Pana'ase. Kai kiginaga fi nimibo. ³⁹ Ya noligo bona'i analo minanamagi ka emekite: Kaga meluse fa'mene minobo li'ahana. Ya nelago ana bouba aku'i ai sipi kehe ito lu'ehina: Tebitihi Pana'ase. Kai kiginaga fi nimibo. ⁴⁰ Ya ligo Yesu kapo moloto nobinati ho tiloto: Ana bo le'mete alo lu'ehina. Ana bo Yesu nohinalo olago Yesu: Hena hu ketalube? luto loka ho'ehina. ⁴¹ Ya higo ana bouba lu'ehina: Sipi bo, nani nubu'ni pisi lu'ehina nele'mo bati hitogo aku bu galube lu'ehina yabe. ⁴² Ya ligo Yesu ma luto lu emi'ehina: Kai nanitoga komopaka nimi'ahata ya'mu kubuka yatai i gili hinogo bu gobo. ⁴³ Yesu ya luto noligo ana'asi ka'a mege'i moloto ana bomofihhi bu'a i gili mele'isi hu'ehina yabe. Ya hulago ana bouba Yesuhi mege'i moloto nobuto Hu'mamofihhi gelo bi emi'ehina yabe. To babu bona'magi anana huto hina bu gelete Hu'mamofihhi ana hite fokehi hete gi'a li saga hi'ahana yabe.

19

Sakiasi ka'a

¹ Yesu Yeliko hepalugu tiloto ana hepa'i folaganugu bilube'mu hu'ehina. ² Bo mone mino'ehina gi'a Sakiasi. Ai takisi lilata nehanalo kaba hu'ehina aitoga efaha'a babu lito mino'ehina. ³ Ai Yesu hena huse bo nohifi luto bu galube'mu hu'ehina. Ya hina ai hupamone bo nohigo asaga bona'magi Yesuhi le'mo folagaha'anigu mele'ahago ai Yesuhi bu mego'ehina. ⁴ Ya huloto ai kohe toga hololu luto buto sifehe yafagu tiloto'a afenuga oto Yesu nobinogo ai bu golago limito bu galube'mu hu'ehina. ⁵ Ya higo Yesu ana yafa hapa'alo oto ho tiloto bu golago tito Sakiasihi bu goloto ma luto lu'ehina: Sakiasio, kai hololu luto limibo. Nani yatai kai hiti buto nohakagu minalu'ibe'mu nohube, lu'ehina yabe. ⁶ Sakiasiu yafaloti hololu luto limito yahi emito gelonaguti be tigitto noha'aga bi'aha'ina. ⁷ Ya neha'igo asaga bona'i bu gelete gulu gulu bite ma lite li'ahana: Akae. Bati mehina suhi luto hetofa bomouba buto foipa bomofihhi nonugu minalube'mu nohibe, lite enitaluga logo bi'ehina yabe. ⁸ Sakiasiu ho tiloto ma luto Sipi Bo Yesuhi lu emi'ehina: Sipi Bo, kai kehelibo. Nani yatai asaga fe'noha'ni folaganuguti fuku luto luga kegi'a fe'noha'ani menilina bona'i epilube. To bo mone'mofihhi faga faga lu etoloto'ni ana'ina'a gumina li'ehiluna ya'ma luga'a loegi loegi molo babu lito emiluna'mu yabe, luto lu'ehina. ⁹ Ya ligo Yesu ma luto Sakiasi kumu lu emi'ehina: Yatai kaika naga'i Hu'mau a'enele'mo'ehibe. Ya'ma bo hiti ai Abalahahi tata'afu nohibe. ¹⁰ Hena'mugope Kokulumaguti limi'ehina Bouba ai bona'i fenene hi'ahana sa sa huto enele'mo huto hilube luto o'ehina yabe, luto Yesu lu emi'ehina.

Lili'nalo bomagi efahi li'ahana bame ka

Mt 25:14-30

¹¹ Yesu lina kaga kehelina bona'i bame ka mone luto lu epi'ehina. Hena'mugope ai Yelusale hepa'i lebato oloto nominago enali Hu'mamofihhi Kapo'a yatai ma'asi huto hilina'mu yabe, lite nekeheligo yabe. ¹² Ya'mu Yesu ma lu'ehina: Sipi bo mone foto hepatoga bulenogo gihiti bo le'mo lolo hilune'mu hilana ai aku'i i behe huto hepa'aga alina'mu yabe. ¹³ Mebu'ohuto yata'a teni'a lili'nalo bo'a kehe i nupa huto goli efahi epila nohuto ma luto lu epolo'ehina: Lenali ya'mana efahi nolepunaloti bisinisi melete efahi luga'a mone hiti li huto hilafi nani alihhi oto bu nelagalube. ¹⁴ Ya nohigo hepa'alo bona'magi enali ana bo sipi ipakafa he'ahana. Ya nehago ana bo abufa nohigo bona'i luga'a enoho lifigo kaga lite mege'i lifite bite enali ma lite li'ahana: Ya'ma bouba ai lali gihiti boti lolo mehilibe luto kehelihune li'ahana yabe.

¹⁵ Ya hu'ehina alihi ana bo le'mo gihiti lolo hi'ahana. Ya hago ai oto ma luto lu'ehina: Koyapa'i efahi epi'ohuna lili'nalo bo'nimo kehe ilo. Nani epila epila huloto bu'ohuna efatoti henaki luga'a hiti efahi lila lila hi'ahafi nani bu go kehelilube. ¹⁶ Ya ligo yata'a nehetina bouba ma luto lu'ehina: Sipi bo, kai mone goli efahi nimi'ahatamoloti bisinisi moloto'ni teni'a lolo huto hu'ehina li'ohube. ¹⁷ Ya ligo gihiti bouba lu emi'ehina: Kai hetofa lili'na li'ahane. Kai bati lili'nalo pana'ni yabe. Kai lagaso mesonalo kaba hu bati hatago yatai sipi kigi kiminogo teni'a kaba hilane. ¹⁸ Yalo ana megesalo bouba oto lu'ehina: Sipi bo, kai goli efahi moneko'isi nimi'ahatamoloti nani lili'na emugo luga'a yatai efapo faifu'a li'ohube. ¹⁹ Ya higo gihiti bouba lu emi'ehina: Kai nayahi mone kegi'a

su hago hepa'i kaba hilane, luto kele'mo nomolobe. ²⁰ To mone lili'nalo pana'a nehetiloto ma luto lu emi'ehina: Sipi bo, mone goli efapo nimi'ahatamo ma li'ohube. Nani gulugu fala kito li gu'i keto'ohuna ma bati huto asaga'i ni'ibe. ²¹ Kaimo bu kogonamoya hosopa bo nohane, luto ya'ma bouba lu emi'ehina. Fato bona'magi ana'ina meelata nehana kai lilata nohane. Bona'magi nose'na foya'anigu hekelelata nehana kai ya'ma nose'na lilata nohane. Ya'mu kai kumu'i nani koli nohube luto ya'ma lili'nalo bouba lu'ehina. ²² Yalo gihiti bouba ana lili'nalo pana'a ma luto lu emi'ehina: Kai bati mehata lili'nalo pana'i yabe. Kaika kagakamu ka foyagu kele'mo malaluna'mu yabe. Nani'ya bo nohuto'ni bona'magi ana'ina'ani nolito to nose'na foya'anigu hekele'ahana yana'ani lilata nohuna bomo nohube. Keheli'ahapi, ya? ²³ Ya hu'ehina'mu kai hena hibe luto efaha'ni efaha nonuga memolo netane? Ya hu'ahatita nani oto ana efaha nonugati efahi mone'a hiti molo emi'ahago lutita'mu yabe. ²⁴ To sipi bouba ma luto analo nehana bona'i lu epi'ehina: Lenali ai ya'ma bogolati mone goli efahi emi'ohunanamo lite luga'a teni'a li'ehina bo emilo, luto lu'ehina. ²⁵ To enali ana bona'magi sipi bo lu emi'ahana: Sipi bo, ai bouba li'ehinamo aku'i hena hibe luto ya'ma goli efahi mone hiti li emilune? li'ahana. ²⁶ Nani lu nolepube, luto sipi bouba lu epi'ehina: Asaga bona'i ana'ina luga'a li'ehilana nani aku'i nana'anilo molo emi epalaluna'mu yabe. Ya hu'ehina to bo moneuba ana'ina melise fa'mene nohuto nesi'nasi li'ehilina be silito li he'miluna'mu yabe. ²⁷ Ya hu'ehina enali nani kumu'i gihiti bo meminalane li'ahana fateha'ni enele'mete ete nani nubulo enoho fililo, luto gihiti bouba lu epi'ehina yabe.

Yesu gihiti bomagi suhi luto Yeslusalale hepalugu ti'ehina

Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Yn 12:12-19

²⁸ Yesu ana bame ka lu epiloto kohe toga Yelusale hepa kapo mege'i moloto bu'ehina. ²⁹ Ya huloto ai Betefasi hepa'i hiti Betani hepa'i hiti nina o leba toloto Oliba kosoloti loe koko pana'a etoho lifigo etali kohe tete bifa hi'aha'ina. ³⁰ Ai ma luto lu etimi'ehina: Letali muya nina hepato bite tilete ana hepalugu toki yaga ikele'a mone naga i'ehinogo ana yaga megesalo bona'i meti'ahana bigelete naga'a gulu fete le'mete aliyo. ³¹ To bo moneuba letoloka hoto hena hibe lite toki yaga gulu neha'ibe? nolinogomo letali ma lite lu emiliyo: Sipi boti'auga kehe igo yabe liliyo. ³² Etali ana kapo melete bilete asaga kaga Yesu lu etimi'ehina suhi ni'igo bu ge'aha'ina yabe. ³³ Ana toki yaga gulu fete neha'igo toki yaga afo'afu ma luto etoloka ho'ehina: Letali hena hibe lite yaga'ni gulu nefa'ibe? ³⁴ Ya noligo etali: Sipi boti'auga le'mete aliyo luto kehe igo yabe, lite li'aha'ina. ³⁵ Ya lilete ana toki yaga le'mete Yesu nohinalo bi'aha'ina. Ya hilete ana toki yaga gupisalo gukete'ani meletele Yesuhi ifo'alo le'mo malago mino'ehina yabe. ³⁶ Yesu ya huto toki yaga gupisalo nobigo asaga boana'magi gukete'ani kapogu molo lehete lite tibi'ahana yabe. ³⁷ Yelusale hepatoti kapo mone Oliba kosalo limi'ehinalo Yesu o leba notago Yesuhi babu pana'alobomagi li nupa hilete Hu'mamofihhi fokehi hete sipi kehe ilete hite Yesu asaga'na fato fato'i bu ge'ahago li huto hina'mu enegelo Hu'mamofihhi bi emite: Hetofa suhi hu letane, li'ahana yabe. ³⁸ Hu'ma ai Sipi Bomofihhi gi'alo o'ehina bo lusa gi etoto amuya emilina'mu nohigo lali gi'a li saga hilune. Hu'mamofihhi komopa'aguti ma bona'magitaloga bati hulata nohibe. Ifo muya Sipi Boti Hu'mamofihhi gi'a liyafa hilune, li'ahana yabe. ³⁹ Ya lite nehago Felosi bona'i luga'amagi ana bona folagaha'aniguti Yesuhi kehe ite ma lite li'ahana: Tisa kai pananaka lu epitogo kaga nelana anasi he'mino. ⁴⁰ Yesu Felosi bona'magi ka'anilo lu'ehina: Nani lu nolepube. Nani he'milo luto lu epiluna nani kumu efahi ka'ma ninamagi kaga lilete yege fite enegelo bilana'mu yabe.

Yesu Yelusale hepa kumu yibi hu'ehina

⁴¹ Yesu Yelusale hepa lebatu nehetiloto ana hepa'i bu golago bula ola huto beloloto yibi huto ma luto lu'ehina: ⁴² Yelusale naga'ise. Kai yatai bati huto fulunaguti minosemofihhi hapa'a akehelitita bati huto mina tino. Ya hu'ehina yatai ya'manana fenene huto ni'igo kai bu megane. ⁴³ Kai kehelibo. Alihi kana mone huto hilina yupahi fatehakamagi ete kele'mo bego hilete luba hilana ke'muya kifilana'mu yabe. Ya hite asaga kegi'ati kele'mo bego hite kele'mo folaganugu malalana'mu yabe. ⁴⁴ Ya hite enali kele'mo tigili tegele sete kele'mo sibina sabana hilete ana hite anagu boana'ni nehilana hiti enele'mo sibina sabana hilana'mu yabe. Ya hite efaha noha'a asaga'i tele bi su hete tili tele hite he'milana'mu yabe. Hena'mube? Kai Hu'mamofihhi kana'alo oto nubuto bilibe luto keheli meemise minata'mu yabe.

Yesu sipi mono nonugu bu'ehina

Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Yn 2:13-22

⁴⁵ Yesu sipi mono nonugu tiloto maketi melete ana mono nonugu nehana bona enele'mo fitu fo he'mi'ehina. ⁴⁶ Ya nohuto ma luto lu epi'ehina. Mono kauba ma luto lulata

nohibe: *Noha'niya nunumu nohi minalibe*. Ya hu'ehina lenali guminalo bona'magi suguna hepa'ani li lolo nehabe.

⁴⁷ Yesu kana'amu kana'amu mono nonugu boana'i kaga lu epilata hu'ehina. Ya nohigo enali mono noto kaba bo keya kaga keheli bati hulata bo to asaga boana'magi kaba bo'ani enali asaga'i Yesuhi mapahi fite nehite kapo mone li hokolo hilete halune'mu hi'ahana yabe. ⁴⁸ Ya hana asaga boana'i Yesuhi kaga'a amuya melete keheli bati hilune'mu hago yana'mu enali ana bomagi Yesuhi halana kapo'a li hokolo mehi'ahana yabe.

20

Kiyi'afu kigi sipi'a kimi'ehinabe lite Yesuhi loka he'ahana

Mt 21:23-27; Mk 11:27-33

¹ Mone yupahi Yesu boana'i sipi mono nonugu enele'mo nupa huloto kaga lu epito to ka lamana'a lu epito nohigo enali sipi mono noto kaba hi'ahana bo yagi enali keya kaga keheli bati hulata bo yagi to asaga boana'magi kaba bo'ani yagi enali asaga'i Yesutoga ete ma lite loka he'ahana: ² Kai lu limibo. Kai hena huse kigi li'ohuto ya'ma asaga'na li huto nohane? To kiyi'afu ya'mana sipi kigi kimi'ehigo ya'ma lili'na noline? ³ Ya lite loka hago Yesu ma luto ka'anilo ma luto lu'ehina: Yatai lenali kehelilo. Nani kaga mone lenoloka halunagi lenali lu nimilo. ⁴ Yoniu nagami'i folo epololata hu'ehinanaba kokulimalugu'na ni'ifi fa'mene bona'magi hina ni'ibe? ⁵ Ya ligo ana bona'magi enali ai bugu egago ai bugu egago hilete komopa'anigu kenasabo bilette ma lite li'ahana: Hena hibe luto ka'alo lilune? Hu'mamofitogati yabe liluta ai ma luto lilina'mu: Hena hibe lite lenali Yonihi keheli meneemibe? ⁶ To lali fa'mene bona'magi hina yabe luto liluta asaga bona'i ma nehanamagi efa kosatu'i he'milago hehe hite lahalana'mu yabe. Hena'mugope enali Yoniu lu yege hose bo yabe lite amuya melete keheli neemina yabe lite li'ahana. ⁷ Ya lilete Yesuhi ka'alo ma lite nona'a li'ahana: Yoniu nagami nofolo epalanana hiya hepatogati o'ehifi lali mekeheli'ohune. ⁸ Ya lago Yesu ma luto lu epi'ehina: Ana huto nani lili'na nolunamofihi hapa'a lu melepiluna'mu yabe.

Foya kofu'ehina kilihe'i

Mt 21:33-46; Mk 12:1-12

⁹ To Yesu boana'magih kilihe'i mone lu epi'ehina: Bo moneuba naga'i foya kofoloto'a, to kaba bona'mo enele'mo ho titu buto, foto hepatoga buto minoba minoba hu'ehina yabe. ¹⁰ To alih legeya'a hoto uya'i lago legeya'a mone'a ligilube luto, kele kele pana'a mone ho lifigo bigo enali luba sabo hite osahi emite kene igo meligise fa'mene o'ehina yabe. ¹¹ Ya hi etago foya afo'afu kele kele pana'a mone hiti ho lifigo bigo enali ai'i ana hite osahi emite to golahi hite le'mete bite fegutoga he'mi ete'ahana. Ai ana huto meligise i behe huto fa'mene o'ehina. ¹² To foya afo'afu kele kele pana'a mone hiti ho lifigo bigo enali ana hite, osahi emite fegutoga he'mi ete'ahana. ¹³ Ya hi etago foya afo'afu: Hena'ni hilube? luto, nani'ni pana'nimo nibita hu'ehina pana'mo ho lifilube. To ho lifilnogo bigo enali bu gete enelesa'ani lite ka'a kehelilafiyee? bu galube, luto lu'ehina. ¹⁴ To ho lifigo bigo enali bu gete kaga lite li'ahana: Oho. Ya'ma yege pana'a noabe lite, ho fililototi foya'a laliti lilune'mu nohune lite, ¹⁵ le'mete bite fegutoga he'mi etete ho fili'ahana yabe.

Yesu enoloka ho'ehina: Ya hago foya afo'afu keheliloto hena hu epalalibe? ¹⁶ Ai buto enali enoho su holoto'a foyamo fato bona'mo epinogo kaba hilabe. Yesu ya luto lu epi'ehina kilihe'i yabe. Ya lu epigo boana'magi kehelilete ma li'ahana: Abo, ya'ma kaba bona'magi ya hilalafi? O'e, ya mehilabe. ¹⁷ Yalo Yesu enubu goloto ma luto lu epi'ehina: Kehelilo, hena kagauba ya'maguti mono ka fayahi ge'ahana ninagu hapa'a legeya'a huto hilibe?

Ya'ma efapo lapusa'a lili'nalo bomagi

bati mehina yabe lite

li he'mi'ahana

aku'i yatai yuhufa noto

folaganugu lapusa finogo

amuyana hetofana minalina'mu yabe.

¹⁸ Asaga bona'i ya'mana lapusa'amofih hapa'aluga felete minalana enali asaga'i i gofa he su halana'mu yabe. To ya'mana lapusa'a limo ito bo mone'mofih halina ana bo ai pehena legi huto i keye luto me'i lolo hu etalina'mu yabe.

Takisi efahi he'mise'namu Yesu loka he'ahana

Mt 22:15-22; Mk 12:13-17

¹⁹ Ana yupahi keya ka babafi bo to sipi mono noto kaba enali kumu luto Yesu bame ka ligo enali keheli sibina hilete Yesuhi ana hepato naga'i emilune'mu hana babu

boana'magi mege'i nemalago koli he'ahana yabe. ²⁰ Ya hago enali fato kanalo naga'i emilune lite mapahi fite bi'ahana. To Yesuhi mapahi fite minalabe lite bona'i luga enoho lifigo bi'ahana yabe. Enali ya'mana bona'i enali bati bona'i suhi hite Yesuhi lalu'agita nohune lite bi'ahana yabe. Enali ya hite bite nehite loka babu lite heba heba hite fi taga hi etelenogo ai Yesu kaga bati hinaga lilifi to bati mehinaga nolinogomo naga ito le'mete sipi gamani bo nohinalo bilune lite mine'ahana yabe. ²¹ Enali ya'mana Yesuhi mapahi fite bana bona'magi ma lite Yesuhi loka he'ahana: Tisa kai fotogo hina kaga lula to boana'magi hetofa kaga lu epilata nohanogo keheli ketolata nohuta yabe. Kai sipi enighiti bomagihi koli'ani menohata yabe. Kai lusigago luto Hu'mamofihhi mono ka'a boana'i lu epilata nohata yabe. ²² Ya hulata nohata kai kehelitaba takisi bati huto epilata nohupi bati mehina suhi luto epilata nohune? ²³ Ya hana Yesu faga faga nelana ka'animo'fihhi hapa'a akeheliloto ma luto lu epi'ehina: ²⁴ Efahi legeya'a mone li nelepilo. Kiyi'afihhi okaba'a hiti gi'a hiti ya'mana efahi legeya'alo ni'ibe? ²⁵ Ya luto enoloka hago enali sipi bo Sisahi gi'a hiti okaba'a hiti ni'ibe li'ahana. Ya lago Yesu lu epi'ehina: Sisahi nana'a Sisahi emilo to Hu'mamofihhi nana'a ya Hu'mamofitogago emilo. ²⁶ Yesu ka'anilo lu epina kagauba enoholago enelesa ligo babu bona'i minanalo Yesuhi naga ilupi naga meilupi lilete kaga melise enabaga hekini lelete fa'mene mine'ahana yabe.

Filise'naguti ho tisemofihhi hapa'amu Yesuhi loka he'ahana

Mt 22:23-33; Mk 12:18-27

²⁷ Mono bona'i luga'a enali filise'naguti bona'i aku'i ho metilana'mu yabe lite lilata nehana enigi'ani Satusi bona'i enali Yesutoga e'ahana. Enali Yesuhi loka he'ahana: ²⁸ Tisao, Moseu ma kaga limi'ehina yabe: Bo moneuba yagapana'i meketose nohuto fililoto liha'a he'mi etoto nobinogomo ana bomofihhi gona'auba liha'a lilenogo etali yagapana'i filii'ehina bomofito nona'a ketala'ina'mu yabe lu'ehina yabe. ²⁹ Mone yupahi koguna sebeni'a mine'ahana enogo'anifu liha'a liloto yagapana meketose filii'ehina. ³⁰ Ya higo ana megesalo gona'auba go'afihhi liha'a koyo'i li'ehina yabe. ³¹ Ai ana huto yagapana meketose filito nobigo ana bomofihhi megesalo gona'auba koyo'i li'ehina. Ananago hite sebeni'a kogunamagi ana a'i yagapana ketalufi lite linamo enali asaga'i ana a'i hiti yagapana meketose filii su he'ahana. ³² Ya hilago alihhi ana a'i filii'ehina yabe. ³³ To asaga bona'i filii'ahanagati ho ti su halana yupahi ana koguna ho tilana ai ana a'iba kiyi'afihhi liha'a minalana ni'ibe? luto Yesuhi loka he'ahana yabe. To asaga sebeni'a kogunamagi ana a'i liha'ani li etalafihhe?

³⁴ Yesu ka'anilo nona'a lu epi'ehina: Boana'i yatai kana'alo neminana enali li bo alobo hilata nehabe. ³⁵ Ya hu'ehina boana'i Hu'mau lamana nehana yabe luto ho tilabe lu'ehina enali alihhi kana'alo mine bati hılanamagi li bo alobo mehilana'mu yabe. ³⁶ Enali aku'i mefililana'mu yabe. Enali agelo bona'magi suhi lite minalana'mu yabe. Hu'mau filii'ahanaguti enele'mo ho tilana'mu yago enali ai'a yagapana'a minalana'mu yabe. ³⁷ To koyapa'i Moseu bona'i filii'ahanaguti aku'i ho tilana'mu yabe luto huto lelepi'ehina. Ai fayahi mone koyoto lu'ehinagi lagaso yafa logo lana guluya meha'aguti nogo'auba Sipi Bo kumu ya'ma Abalahagi Yakopugi to Isakagi Hu'ma, Sipi Bo'anifita nohube luto Mosehi lu emi'ehina. ³⁸ Ya hu'ehina Hu'mau ai filise bona'magihi Sipi Bo'anifu menohibe. Enali nehana bona'magi Sipi Bo'anifu nohibe. Ai Hu'mamofihhi bu'alo asaga bona'i mefilise asaga'i ho tite nehabe, luto Yesu lu'ehina. ³⁹ Yesu ya luto noligo keya ka enelepise bona'magi ma lite li'ahana: Tisao, kai bati ka luto mana ka lane. ⁴⁰ Ya lilete enali koli hite aku'aku'i Yesuhi mone ka loka mehe'ahana yabe.

Yesu bona'i Mesia kumu enoloka ho'ehina

Mt 22:41-46; Mk 12:35-37

⁴¹ Ya hu'ehina Yesu ma luto enoloka ho'ehina: Hu'mau le'mo ho ti'ehina bo kumu hena hibe lite enali Tebitihhi Pana'a yabe lite lilata nehabe? ⁴² Mono nama buku monelugu Tebitiu ai'a ma luto lu'ehina:

Sipi Bo Hu'mau ma luto nani Sipi Bo'ni
lu emi'ehina:

Kai nayahi lamaga'aga minobo.

⁴³ Ya hu'ehitogo nani alihhi fatehaka

kamanuga enele'mo malaluna'mu yabe.

⁴⁴ Tebitiu ai'a Sipi Bo'ni yabe lu'ehinamo aku'i hena hibe luto Mesiau Tebitihhi pana'a lolo hilibe?

Keya ka enelepise bona'magihi hapa'ani

Mt 23:1-36; Mk 12:38-40

⁴⁵ Babu bona'magi Yesuhi kaga'alo kehelite nehago Yesu ma luto koko panana'a lu epi'ehina: ⁴⁶ Lenali keya ka babafi bona'i kaba hu bati hite minalo. Enali yatama yatama gukete li hekelelete enali yole'ale ite humofa'na nehago asaga bona'magi soso hu epelete enebe tigite hila asaga bona'i li nupa hite minelata nehana enubulo hilata nehabe. To enali mono nonugu asaga boana'magi enubulo minelete to sipi nose'na nelata nehano hepa'i bati'a lite minelata nehago asaga li nupa hite minana bona'magi, akae enali hetofa bona'i yabe lite lu epelelata nehabe. ⁴⁷ Enali keto ana'magihhi fe'noha'ani mone yupaha'a enimi'i melete gumina lilete to mone yupaha'a bona'magi enubulo lali bati bo nohune lite sipi nunumu yatamalo hilata nehabe. Hu'mau foipa bona'i enahalina yupahi ma bona'i lusina huto enoho fala kilina'mu yabe, luto Yesu koko panana'a lu epi'ehina yabe.

21

Keto a'uba Hu'mamofihhi efaha'a emi'ehina

Mk 12:41-44

¹ Sipi mono nonugu fe'noho bona'magi efaha lapelugu nemalana Yesu minoto bu enogo'ehina yabe. ² Ya nehago fe'noha'a menina keto a'i mone baha'a fililago nominana a'uba nesi safa efaha'a loemo lapelugu he'mi malana Yesu bu go'ehina. ³ Ya huloto Yesu ma luto lu epi'ehina: Nani ma'naka luto lu nolepube. Ma keto a'i baha'a fililago fe'noha'a menina a'i nominana ai asaga boana'i enohoto efaha lapelugu nohe'mibe. ⁴ Enali ya'ma bona'i luga'a enali fe'noha'ani babu lito nina nesi'asi Hu'mamofitoga neemibe. Ya hu'ehina ya'ma keto a'i ai fe'noha'a ma'naka luto menina aitoga nina efaha'a asaga'i he'mi su nohabe. To aitoga nose'na'a lito nalina efaha'a lusiga luto noha'a luga meni'ibe, luto Yesu lu epi'ehina yabe.

Sipi mono nohi sibina hilina'mu yabe luto Yesu lu'ehina

Mt 24:1-2; Mk 13:1-2

⁵ Bona'i luga'amagi sipi mono nopofi kumu ma lite kaga li'ahana: Enali ya'ma mono nohi hetofa efatu'i li hekelelete to Hu'mamofitoga mone'na boana'magi mele'ahanana'mu hiti kaga nelago Yesu ma luto lu epi'ehina: ⁶ Asaga'na yatai lenali bu neganana alihi kana'a mone huto hilina yupahi ma asaga efahi ilala kete ibe gofa hibe hite melugoko limi su halana'mu yabe, luto Yesu lu'ehina yabe.

Keta huse'na babu luto huto hilina yabe luto Yesu lu'ehina

Mt 24:3-14; Mk 13:3-13

⁷ Enali ma lite Yesuhi loka he'ahana: Tisa, hiya yupahi ya'mana huto hilina ni'ibe? Henana yata'a huto hinogo bu goloto ya'manana kai lu'ahatana anasi yatai huto hilube'mu nohibe luto keheliluta ni'ibe?

⁸ Ya lago Yesu lu epi'ehina: Lenali kaba hu bati hilo. Mone lenimi'i mele lalabe'mu nolube. Babu bona'i nani nig'i'ni hete ma lite lilana'mu yabe: Nani'ni ya'mana bomo nohube. To ma lite lilana'mu yabe: Kana'a anasi yatai lebato huto nohibe. Ya nelinogomo lenali ana bona'i bite enemege'i memalalo. ⁹ To aliha'a sipi luba nehabe lite nelinogomo lenali lenuluhayaguti fiki fiki hinogo koli mehilo. Lubana hena asaga'na yata'a fato fato'i huto hu su holenogo alihi anana me'me huto mehilina'mu. ¹⁰ Yesu ma luto ka mone lu epi'ehina: Mone bo naga'magi ho tite mone bo naga'i hiti luba hilina'mu yabe. To mone gihiti bomofihhi bo'a hiti fato gihiti bomofihhi bo'a hiti luba li huto hite hilana'mu yabe. ¹¹ Sipi imima'i melugu lilina'mu yabe. To mone kegi'a sipi kau'na helenogo enebesise'na babu lito huto hilina'mu yabe. To kokulumalugu babeyafana sipi sipi, fato fato'i huto huloto lenele'mo lenesa fato'na huto lilina'mu yabe.

¹² Ya hu'ehina ya'mana asaga'na huto mehu'ehinogo yata'a lenegene mane hite lenele'mo sibina hilana'mu yabe. Enali mono nonugu lenele'mo melete naga'i lepi-lana'mu yabe. Enali nani nig'i'ni li melugu malalune lite lenele'mo gihiti bo enubulo hiti gamani bona enubulo hiti bite ka foya lilana'mu yabe. ¹³ Ya'ma lenali kapotini hokolo hinogo ka'ni lu yege halana kana'a huto hilina'mu yabe. ¹⁴ Ya hu'ehinagi lenali ya'ma ka foyalo kaga mone ete nelilete nogo lu epiluta kaga yabe lite kaga lenekesagu li gehe lite loloba hite meminalo. ¹⁵ Nani'ni kaga hetofa'a lenabagalo mololoto'ni to ka kehelise'na hetofa'a lepiluna'mu yabe. To asaga fatehatinimagi nani lepilina kaga li gofa mehila to lisi'ani luga mebilana'mu yabe. ¹⁶ Itokafugo afokafugo to kogonamu tamuka to kalalukagi hiti enali asaga'i fatehaka lolo hilana'mu yabe. Ya hilete monepi monepi lenoho fililana'mu yabe. ¹⁷ To asaga bona'magi sipi lenipakafa halana'mu yabe. Hena'mugope lenali nani nig'i'ni lu yege homofa'na hilana'mu lite yabe. ¹⁸ Ya hu'ehina Hu'mamofihhi bulo okatiniguti moneko'isi mone fenene mehilina'mu yabe. ¹⁹ Lenali

amuya melete kehelise ule'ale hite mino bati hite nehite aku'i lenali mino bati huse hepatini lilabe.

Yelusale hepa'i sibina hilibe luto Yesu lu'ehina

Mt 24:15-21; Mk 13:14-19

²⁰ To alihi gimi bomagi ete Yelusale hepa'i li bego nehinogo lenali bu gelete ma lite kehelilo. Yelusale hepa'i li sibina huse kana'a yatai huto nohibe lite lilo. ²¹ Ya'mana yupahi Yutia hepato nehana bona'i koli hite kosagago ti su halo. To Yelusale bona'i lenali hepatini he'mite legete fato hepatogago bi su halo. To lenali fegutoga nehana bona'i ana nohi hepa gegisagu metilo. ²² Ya'mana yupahiya Hu'mau bona'i osahi epilina to li sibina hilina'mu yabe. Ya hulenogo asaga kaga mono bukugu ninamofihhi mana'a huto hilina'mu yabe. ²³ Ke. Enali ana'i yatai yagapana'ani hiti hi'ahanafi to yagapana'ani amihhi neepina ana'ise. Ana kanagu sipi ketana ma melugu huto hulenogo Hu'mamofihhi ipagu logo bise'na'aua asaga boana'i sa sa hilina'mu yabe. ²⁴ Sipi emitaua enohoto nalina'mu yabe. Fateha'animagi naga'i epite enele'mete bite fato bona folagaha'anigu he'mi epalalana'mu. To fatoga bona'magi enigi'aniuba Yelusale hepa'i ilenogo aku'i fato bona'magi enehete enele'mo nehe'mite enali'ani minalana'mu yabe. Enali Hu'mau molo'ehina kanagu minete to kana su holenogo he'milabe.

Kokulumaguti limi'ehina Bouba aku alihi alina

Mt 24:29-31; Mk 13:24-27

²⁵ Ikato yegelo to sonofito fato fato lu huse lu huse'na huto hilina'mu yabe. To melugu asaga bona'magi enipa'anigu koli hulenogo hege nagamiluguti sipi nogo moloto bililina'mu yabe. ²⁶ Asaga boana'magi melugu ana'ina mone huto hilube'mu nohibe lite enekesa yigi fato fato hite minete sipi enekesa luto enubu'ani metepu ito loe loe hilina'mu yabe. Hena'mugope kokulumalugu sonofi'i hiti ifo muya hiti asaga'i mopo hu бага ilana'mu yabe. ²⁷ Ya hulenogo analo Kokulumaguti limi'ehina Bo aku huto hilina'mu yabe. Sponugu lusi sipi amuya'a hiti fana mehana'aguti a'alina'mu yabe. ²⁸ Ya'manana hapi fito huto hilube'mu nohinogomo lenali ho tilete latahatini li saga hilo. To Hu'mau lenele'malube'mu hilina kana'a huto hilina'mu yabe.

Nemuya yafa bame ka'a

²⁹ Yalo Yesu ma bame ka lu epi'ehina: Lenali nemuya yafamo hiti to asaga yafa luga'a minelata nehanalo lenekesa yigi malalo. ³⁰ Haya'ani helililoto nohesigomo yege anasi lalina kana'a o leba notabe lilata nehabe. ³¹ Ana suhi luto asaga'na huto nohinogomo Hu'ma bona'a enele'malina kana'a o leba notabe lite lilo, luto Yesu lu epi'ehina yabe. ³² Lenali ma kaga lenekesagu li malalo. Enali yatai boana'i mefilise nehinogo asaga'na huto hilina'mu yabe. ³³ Kokuluma'i hiti me'i hiti su hoto fenene huto bilinaya nani kaga'ni su hoto fenene huto mebilina mino lito buto minalina'mu yabe, luto Yesu lu'ehina yabe.

Yesuhi koko pana'a kaba hu bati hilana

³⁴ Ya hu'ehina lenali kaba hu bati hilo. Lenali asaga yupahi amuya nagami'i nelete negi nagi ne lalabe. Lenali lenugufalo'namu'i lenekesa yigiba yigiba mehilo. Ya'mana suhi lenalitoga huto nohinogomo yalo Sipi Bomofihhi Kana'a hololu luto analo mele'isi lenalitoga nehetilina'mu yabe. ³⁵ Asaga kapoga me'i tina'a limina'aga mino бага ite nehana boanatoga ya'mana kana'a huto hu бага ilina'mu yabe. ³⁶ Lenali kana'amu kana'amu ute etehi asaga yupahi kaba hu bati hite minalo. Lenali asaga yupahi Hu'mamofitoga nunumu foya liba liba hinogo ai amuya lepilibe. Ya hinogo asaga'na huto hilinamofihhi lenali li lenemegeasaga nemelete Kokulumaguti limi'ehina Bo ai okabalo ho tilana'mu yabe luto lu'ehina.

³⁷ To asaga yupahi Yesu sipi mono nonugu boana'i mono kaga lu enelep'i'ehina. Ya huloto folugu'a Oliba kosagu tito kolata hu'ehina yabe. ³⁸ To asaga etehi folugu'i asaga boana'i Yesuhi ai ka'a kehelilune lite sipi mono nonugu elata hi'ahana yabe.

22

Yutasu kaba bomagihhi enayanugu Yesu malalina ka molo'ehina

Mt 26:1-5, 14-16; Mk 14:1-2; 10:11; Yn 11:45-53

¹ Ana'inatu mone yeye mebise beleti nose'na lolo hite nelata nehana ai Pasa yabe lite lolo hite fuli kanalo nelatana ya'ma o leba to'ehina. ² To enali mono bona'i to kaga keheli bati hi'ahana bona'i enali boana'magihhi koli hilete ma lite li'ahana: Lali hena hulototi Yesuhi ho fala kilune?

³ To Yutasi Isikelioti yabe lite gi helata hana bomofitoga Satau nehetito komopa'agu ti'ehina. Ai aposolo bo 12 ya'ma nagaluguti yabe. ⁴ Ya higo Yutasiu sipi mono bo to mono noto kaba gimi negina bona'i enalitoga Yesuhi enayanuga bilinamofihi gutunu ka lu epilube'mu bu'ehina yabe. ⁵ Ya ligo enali enegelo bilete fokehi kaga lu bati hilete efahi kimiluta'mu yabe li'ahana. ⁶ To Yutasiu bati huto yabe, luto ka'anilo lu'ehina. To ai Yesuhi mi'i moloto le'moto oto enayanugu malalinamofihi kapo'a sa sa hu'ehina. Ai boana'i babu lite Yesu hiti meminalana yupahi yabe luto ana kana geba huto mino'ehina yabe.

Aposolo pana'i loemale'i Pasa nose'na li loloba hi'aha'ina

Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Yn 13:21-30

⁷ Pasa nose'na nose kana o leba tago sipisipi yaga nala'a hiti ya'ma keye lilune'mu nehana. ⁸ Yesu Pitanogo Yoninogo etele'mo kohe tolotu bite letali Pasa nose'na li loloba nehi'inogo buto nalune luto etoho lifi'ehina yabe. ⁹ Etali Yesuhi loka helete ma lite li'aha'ina: Hiya'alo buto ana nose'na li loloba hilu'ibe? ¹⁰ Ai ma luto lu etimi'ehina: Letali Yelusale hepalugu neti'inogo bo moneuba nagami sipi somo kofito nobuto letofo talina'mu yabe. Letali ana bo mege'i lifite bitetiti ai nonuga notinogomo ana nonuga tiliyo. ¹¹ Ya hilete nohi afo'afahi ma lite lu emiliyo: Tisauba kai kumu ma luto lu'ehibe koko pana'ni hiti Pasa nose'na naluta nohiba hiya'a ni'ibe? luto lu'ehibe lite lu emiliyo. ¹² To ai sipi hasa mone ifolo hita hiti to sia hiti ni'ilina letelepinogo letali anaga asaga Pasa nose'na li loloba hiliyo. ¹³ Yalo etali bilete asaga Yesu kaga lu etimi'ehina suhi huto huto higo etali Pasa nose'na li nupa hi'aha'ina yabe.

Yesu aposolo pana'a gufa'a epi'ehina

Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; 1 Kol 11:23-25

¹⁴ Kana'a o leba tolago Yesu hepa'anilo hepa'anilo lito hitalo siato minolago analo aposolo pana'a hiti mino bego hite mine'ahana. ¹⁵ To Yesu ma luto lu epi'ehina: Nani ma Pasa nose'na lenali hiti moneko kumu yata'a no kohe tolototi laga'ni nobesigo nani alihi nagabu foya li kofilube. ¹⁶ Nani lusiga ma'naka luto lu nolepube, nani aku'i mone hiti Pasa nose'na lenali hiti menose nohinogo ananamofihi nose'na legeya'a li huto Hu'mamofihi Kapo'alo hilina'mu yabe. ¹⁷ To ai masu mone lito Hu'mamofihi fokehi holoto ma luto lu'ehina: Lenali ya'mana lilete lenalitini guna ilo. ¹⁸ Nani lu nolepube, yatai hiti to alihi hiti nani bai nagami'mofihi pana'a menose nohinogo'ni alihi Hu'mamofihi Kapo'a alina'mu yabe. ¹⁹ To ai beleti lito Hu'mamofihi fokehi ho emiloto li gofa holoto enali'i epiloto ma luto lu epi'ehina: Ya'mana nani nugufa'ni yabe. Lenali kumu nugufa'ni he'mito fililuna'mu yabe luto nolepube. Lenali ya'mana suhi hilete nelata nehite nani kumu'i lenekesu meheno. ²⁰ Alihi enali ne su helete ai bai nagami'i lito ana suhi huloto ma luto lu'ehina: Ya'ma bai nagami'i nolepunaya nani golaha'nilo lenali kumu kaga lu molo'ehina yabe luto Hu'mau lu mu tifise'namo yuhufasi ni'ibe.

²¹ Ya hu'ehinaya lenali bu galo. Ma nohuta hita folagahatigu lalalutifu moneuba nani'i nimi'i moloto fateha'nimagihi enayanugu bilina bo nohibe. ²² Kokulumaguti limi'ehina Bo Hu'mau lu'ehina mege'i moloto fililina'mu yabe. Ya hu'ehinaya ai fatehe bomagihi enayanugu nele'moto buto malalina bomofi buya hilina'mu yabe. ²³ Yesu ya luto lu epilago to enali ai loka hago ai loka hago hilete ma lite li'ahana: Kiyi'afu ya'mana suhi hilina ni'ibe?

Sipi gi'a hilina'mu kiyi'afu enebe tigilibe?

²⁴ Yesuhi koko panana'aguti kiyi'afu sipi bo nohilibe lilete kenasabo bi lumala hi'ahana. ²⁵ Ya nehago Yesu ma luto lu epi'ehina: Kibina bo ma melugu nehanamagi enalitoga amuyana ni'igo bona'ani kaba nehi epalabe to kaba bona'i enaliya Bona'magi Enalalu'anigi yabe, luto enigi'ani ni'ibe. ²⁶ Ya hu'ehinagi lenali ya'mana suhi mehilo. To bo mone folagahatiniguti nani sipi'a nohube luloto ai yagapana'i lagaso'a legita huto mineno, to kaba bo ai koko pana tegi huto mineno. ²⁷ To butinilo kiyi'afu kaba bo nohibe ai mino laba huto nose'na nonanaubafi to ai koko kako humo emilata nohinaubabe? Ai mino laba huto nose'na nolata nohinauba kaba bo nohibe. Ya hu'ehina nani folagahatinigu nohuna ya koko bo legi huto lenehe'malube luto nohube.

²⁸ Asaga yupahi nanitoga fi taga huse'na nehetilata hinalo nani'i mehe'mi netose lenali nani hiti minelata hi'ahabe. ²⁹ To Afo'nifu ai Kapo'a nani'i nimi'ehina ana suhi huto Kapo'a nani lenali'i nolepube. ³⁰ To Kapo'nilo lenali nose'na nete to nagami nete hita'nilo hilabe. To lenali gihiti bomagihi kefa hisalo minelete ma melugu nayahi luga luga su hoto nigigusagati loemo heleko malago ya'ma Isilaeli naga'i nehana enali kaga'anilo kaba hilete nehite ya huto kaga latagi lite kehelu epalalana'mu yabe, luto Yesu aposolo pana'a lu epi'ehina.

Yesu Pita kumu nig'i'ni ifi talane luto lu emi'ehina

Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Yn 13:36-38

³¹ Simonio. Simonio. Kai kehelibo. Satau lenali kumu enimi'i malalube luto higo Hu'mau lu laga mehu etobe. Ai lenali'i lenele'malube luto uiti legeya'a hiti noha'a hiti li gelehe huba huba huto kehe noibe ya'ma tegi huto lenebe ligilube'mu nohinagihe, luto Yesu lu'ehina. ³² Ya hu'ehina nani afo'nifih loka hoto kaitoga kehe'malibe luto ahu'ohube to kai nanitoga komopaka moloto nominatana mehe'mibo. To alihi komopaka i gelehe huto olotomo yalo kaikago'i kai to kogonakamagihi enele'mo amuya molobo. ³³ To Pitau ma luto lu emi'ehina: Sipi Bo, nani kai hiti buto nagalugu moneka bilu'ibe luto loloba huto nohube. To kai hiti moneka fililu'ibe luto loloba huto nohube. ³⁴ Ya ligo Yesu Pitahi lu emi'ehina: Pitao, nani ma'naka luto lu nokumube. Yatai folugu'i kokole nogo memolo'ehinogo loegi monegi yupahi nani nig'i'ni li fala kito ai'i mekeheli'ohuna bo'mu kaga nelabe luto lilata'mu yabe.

Yesu pana'alobo'a lipoti lu epi'ehina

³⁵ To Yesu lu epi'ehina: Yata'a lenoho lifi'ohuna yupahi efahatinifi gutinifi to lenigigu'natinifi melise bilo, luto lu lepuna yupahi lenali luga'a meni'ibe lite sa sa hi'ahafi ya mehi'ahabe? To enali li'ahana: O'e ya mehu'ohune. ³⁶ To yatai kehelilo, luto Yesu lu epi'ehina: Mone bouba gu'afi to efaha'a ni'inogomo yatai li pili keno. To bo moneuba sipi emita'a meni'inogomo bufalo'na hetito buto bona'i epinogo efatoti mina filenogo ai sipi emita'a alino. ³⁷ Hena'mube? Mono bukugu kaga ma luto ni'ibe: *Enali foipa bo hiti le'mo malalabe*. To nani lu nolepube lu'ehina. Ya'mana kagauba nanitoga huto hilina'mu yabe. Asaga fayahi keye'ahana ya'ma kaga monolugu nani kumu'i ninalo yatai mana'a huto hilube'mu nohibe. ³⁸ Ya luto lu noepigo enali ma lite li'ahana: Sipi Bo, kai bu gobo. Lali sipi emita'i loemo ma molo'ohune. To ai: Anasi yagi he'milo, luto lu epi'ehina.

Yesu Gesemane foyagu nunumu hu'ehina

Mt 26:36-46; Mk 14:32-42

³⁹ To Yesu fegutoga limiloto asaga yupahi hulata nohina suhi huto Oliba kosagu ti'ehina. Ya nohigo aposolo panana'a mege'i lifite bi'ahana. ⁴⁰ Ai ana kosalo nehetiloto ma luto lu epi'ehina: Lenali nunumu hite nehinogo lenalitoga fi taga hu lepolose'na huto mehilibe. ⁴¹ To Yesu analo enali'i he'mi epololoto ai'asigo bo moneuba efahi he'mi nomalana legege'alo bu mololoto lapusa nohifito lipito minoloto ma luto nunumu hu'ehina: ⁴² Afo'niga kehelitomo ya'ma nagabu gise'na nanitoga ni'ina li he'mi netobo. Kaikamo kekesa kehelito bati huto yabe lutomo anana li he'mi netobo. To kai o'e litogomo nani ana nagabu gise foya li kofilube. ⁴³ To agelo bo mone aitoga nehetiloto le'mo amuya molo'ehina. ⁴⁴ Yesuhi sipi keta besilago mone'a hiti nunumu hu'ehina. Ya nohigo golaha gobi holoto melugu limo i'ehina yabe.

⁴⁵ Ai nunumu ahu su holoto tito koko pana'a nehanaga bu'ehina. Enali sipi keta epesilago enubu'i ke fili'ahago bu enogo'ehina. ⁴⁶ To ai ma luto lu epi'ehina: Lenali hena hibe lite lenubu'i kelete nehabe? Lenali ho tite lenubuna hete mine fe lite nunumu hilenogo lenimi'i molose'nauba lenalitoga huto mehilibe.

Yutasu Yesuhi fatehe bomagihi enayanugu molo'ehina

Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Yn 18:3-11

⁴⁷ Yesu kaga noluto babu bona'magi neago Yutasu, aposolo nagaluguti moneuba kohe to epalago e'ahana. Ai Yesuhi nu kiloto ya'ma bo yabe luto enelepilube'mu Yesu nohinalo o leba to'ehina. ⁴⁸ Ya higo Yesu lu emi'ehina: Kai ya'ma nunu nokitanasiuba Kokulumaguti limi'ehina Bomofih fatehe bomagihi enayanugu nele'mo nomalapihe? ⁴⁹ Enali aposolo pana'amagi ana huto nohinana bu gelete ma lite lu emi'ahana: Sipi Bo, sipi emitati ma li'ohutatu'i enahaluta bati hutofih? ⁵⁰ Ya nelite moneuba emitatu'i lito sipi mono kaba bo'animo'fih koko pana'a inaya igeka higo lamaga'aga ekesa i hesi he'mi'ehina yabe. ⁵¹ Ya higo Yesu bu goloto ma luto lu emi'ehina: Ya'ma suhi anasi yagi lenali yatai he'milo. Ya luloto ana bomofih gufalo meko higo ana ekesa'a aku'i bati hu'ehina yabe.

⁵² To sipi mono bona'i to mono noto kaba gim negina bona'i to olopa bona'i enali Yesuhi le'malune lite ana bona'i ma luto Yesu lu epi'ehina: Lenali emita'i nelite osahi nelite hite neanaba lenali lubalo bo le'malune'mu nehafih? ⁵³ Nani asaga yupahi lenali hiti sipi mono nonugu minolata hu'ohuna lenali nani naga'i menimi'ahana yabe. Ya hi'ahana yatai lenali kanatini huto nohigo metepunamofih amuya'a hiti yabe, Yesu ya luto lu'ehina.

Pitau Yesuhi nani mekeheli'ohube luto bahane ho'ehina

Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Yn 18:12-18, 25-27

⁵⁴ Ai ya luto alulaga enali yato lite bilete le'mete mono bomagihi kaba bo'animoifihi nonuga le'mete ti'ahana. Ye nehago Pitau ai enemege'i lifito fala kito bu'ehina. ⁵⁵ Logo mone ya'mana nohi gegisagu ge'ahana ya hilete enali mine'ahana. To Pitau ana bona'i hiti ana logo gete nehanalo mino'ehina yabe. ⁵⁶ To koko palala'i mone ana logolo minanauba Pitahi bu go bati bati hu'ehina. Ya'mana palala'uba amuya moloto bulu'i holoto yahi fisu ho emito ma luto lu'ehina: Ma bo ai Yesu hiti minolata nohina bo yabe. ⁵⁷ Ya ligo Pitau o'e luto luloto lu'ehina: Apa'niga. Nani ana bo mekeheli'ohuna bomofi kumu nolane. ⁵⁸ Nesi'asi mino ka nohigo bo moneuba Pitahi etafa huto bu goloto lu'ehina: Kai ya'ma bo Yesuhi naga'moguti nohane. Ya ligo Pitau bahane hoto lu emi'ehina: Nalalu'niga, nani fato bo nohube. ⁵⁹ Ya luloto nesi'a mino yatama nohigo fato bo moneuba amuya mololoto yahi Pitatoga fisu holoto ma luto lu'ehina: Lusiga luto ma boya Yesuhi koko pana'a nohibe. Ai ana huto Galili kapolo bo nohibe, lu'ehina. ⁶⁰ Ya ligo Pitau: O'e. Ma boya nani mekeheli'ohuna kaga nolane. Ya noligo loegi monegi yupahi bahane holoto luto mele'isi ana бага hiti kokole nogo molo'ehina. ⁶¹ Ya nohigo Yesu i behe huto bu golago buto Pitahi bugu bu gago Pitau koyapa'i Yesu ma luto lu emi'ehina kaga ekesa hokolo hu'ehina: Ya'mana folugu'i kokole nogo memolo'ehinogo loebe monebe yupahi Yesuhi mekeheli'ohube luto bahane ho netalata'mu yabe. ⁶² Ya huloto Pitau fegutoga limiloto ginaga fito lubaha'a hosopa igo ginaga sipi huto amuya moloto yibi hu'ehina yabe.

Enali Yesuhi osahi emi'ahana

Mt 26:67-68; Mk 14:65

⁶³ Enali Yesuhi yato lite kaba hu etete minana bomagi kiya yokolo hu emilete osahi he'ahana. ⁶⁴ Enali Yesuhi bulo alo nagatu gi pili kelete osahi helete ma lite loka he'ahana: Kiyi'afu osahi koho'ehifi kai lu limibo. ⁶⁵ Ya nehite enali kaga bati mehina'a hiti to huli ka hiti li ete'ahana yabe.

Enali Yesuhi kanisole bolo ka foya li ete'ahana

Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Yn 18:19-24

⁶⁶ Alihi yege tilago enali Isilaeli kaba bona'i to monoto sipi kaba bona'i to keya ka enelepise bona'i enali li gehesa hilete enali Yesuhi le'mete kanisole bo noha'anigu bilete ma lite li'ahana: ⁶⁷ Kai lu limibo. Kai Hu'mau le'mo ho ti'ehina bo, Mesia nohapi to fato bobo? To Yesu lu epi'ehina: Nani lu lepilunaya nani ka'ni keheli menimilana'mu yabe. ⁶⁸ To nani kaga mone lenoloka halunaya lenali ana ka'nilo nona'a lu hokolo hite lu menimilana'mu yabe. ⁶⁹ Ya hu'ehinaya yatai hiti to asaga yupahi alihii Kokulumaguti limi'ehina Bo ai Hu'ma asaga amuya aitogago nina Bomofihi yahi lamaga'aga minalina'mu yabe, Yesu lu'ehina. ⁷⁰ To enali: Ya hu'ehinaya kaiya Hu'mamofihi pana'a nohapihe? Ya lago Yesu lu epi'ehina: Lenali alu huto hite nelabe. ⁷¹ Ya ligo enali li'ahana: Lali fato bo Yesuhi kaga'a keheli'ehina bo sa sa mehilune to lali yatai ma bomofihi бага'aguti a'noligo a'nokehelune.

23

Pailatiu Yesuhi ka foya li ete'ahana

Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Yn 18:28-38

¹ Ya hilete enali asaga'i ho tilete Yesuhi le'mete Pailatihi bulo bi'ahana. ² Enali hapi fite ka foya li etelete ma lite li'ahana: Lali ya'ma bo bu gota ai nagatimagihi hapa'ani le'mo fato fato suhi hu'ehibe. Ai takisi sipi Lomu bo ya'ma Sisatoga mehe'milo luto laga hu letalina kaga nolina bo yabe. To ai Mesia'ita gihiti bo nohube luto lulata nohina. ³ Ya lago Pailatiu Yesuhi loka ho'ehina: Kai ma'naka luto Mesiaga Yuta bona'magi gihiti bo'ani nohapihe? Ya ligo Yesu Pailatihi ka'alo nona'a lu emito lu'ehina: Kaika alu huto nohane. ⁴ To Pailatiu i behe huloto sipi monoto bona'i hiti to asaga boana'i minanamagihi ma luto lu epi'ehina: Ma bomofihi foipana'a bu megobe. ⁵ Ya ligo asaga bona'magi sipi hite kehe ilete ma lite li'ahana: Ai boana'magitoga kaga lu epilago ai ka'auba asaga Yutia kegi'a boana'i enele'mo luba hulata nohina yabe. Ai Galili kapoguti hapi filoto ya'mana suhi humofa'na nohigo yatai ya'malo noabe.

Yesuhi Helotihu bulo ka foya li ete'ahana

⁶ Pailatiu ana ka'anilo keheliloto ma luto enoloka ho'ehina: Ya'mana boba Galili kapolo bo nohifihe? ⁷ Enali lu emigo akeheliloto Yesu ai Helotihu kaba hu'ehina melugu bo nohigo keheliloto Helotihu nohinaga Yesuhi ho lifi'ehina. To ya'mana yupahi Helotihu Yelusale hepatoga oloto'a mino'ehina yabe. ⁸ Helotihu Yesu bu goloto gelo bi'ehibe. Ai Yesuhi ka'ago kehelilata nohuto hena huto ana bo bu galube luto kana yatamalo geba huto mino'ehina. Yesu topa hose'na foya mone li huto hinogo bu galube luto ekesa kehelito minolata hu'ehibe. ⁹ Ya higo Helotihu Yesuhi kaga babu luto fato fato'i loka ho'ehina yabe.

To Yesu Helotihhi kaga'alo nona'a lu meemise mino'ehibe. ¹⁰ Enali sipi monoto bona'i to keya kagalo keheli bati hi'ahana bona'i enali Yesuhi meha'asilo nehite kaga amuya melete lilete ka foya li ete'ahana. ¹¹ To Helotiu gimbi bo'a hiti Yesu kaga foipa foipa'a lu etelete kiya hu ete'ahabe. Ya nehite enali kata mone hetofa fayaha'auba lubo labo lu'ehina katatu'i hepi etelete he'mi etago Pailatiu nohinalo aku'i bu'ehina yabe. ¹² Helotiu koyapa'i Pailati hiti fatehi lolo hite minelata hi'aha'ina yabe. Ya hi'aha'ina yatai li koguna i'aha'ibe.

Pailatiu ligo Yesuhi malipu yafalo he'ahana

Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Yn 18:39-19:16

¹³ To Pailatiu sipi mono bona'i to kibina bona'i to boana'i hiti enele'mo nupa higo enali ete li gehesa hi'ahana. ¹⁴ Ya hago ai lu epi'ehina: Lenali ya'ma bo aku'i le'mete nanitoga elete ma lite li'ahabe, ai boanatinagihhi bati mehina kaga lu noepina bo yabe. Ya li'ahana nani yatai lenali lenogobisalo mana bouba kegeiyo'na li huto hu'ehilina'mu beloloto bu gona asaga lenali lilete ka foyagu le'me nemalana suhi ai li huto mehu'ehibe. ¹⁵ To Helotiu hiti ana huto ya'manamofihhi kegeiyo hu'ehilinanana'a bu megose nanitoga ho lifigo aku'i le'mete neabe. Lenali kehelilo, to ai ya'ma bouba foipana sipi'a li huto ya huto haluta bati huto yabe to ai sipi foipana li huto mehu'ehinaya hena hibe luto ho fililune. ¹⁶ Ya hu'ehinagi nani nagatu'i ya'mana bo biyigiloto'ni gulu hoto he'mi etenogo'ni bilibe. ¹⁷ Ya hu'ehina koyapa kanagu suhi mone ma hite mege'i melelata hi'ahana. To Pasa nose'na nelata nehana ya'ma sipi fuli kanagu Pailatiu nagalugu nehana boguti mone'isi enele'mo he'migo bilata hi'ahana yabe. ¹⁸ Ya noligo asaga boana'i li nupa hite minanamagi sipi kehe ilete ma lite li'ahana. Ya'ma bo ho nefilite Balabasihi le'mo buto bi letobo. ¹⁹ Balabasiu ai gamani bona'magi kaga'mu luto luba li ho tiloto bo mone ho filihinalo nagalugu le'mo malago nominana yabe. ²⁰ To Pailatiu aku'i kehe ito lu epiloto Yesuhi he'mi etenogo bilube'mu hu'ehina. ²¹ Ya ligo enali kehe napa ilete ma lite li'ahana: Malipu yafalo halo. Malipu yafalo halo. ²² Ya lago aku'i loegi monegi yupahi Pailatiu lu epi'ehina: Lenali hena'mu nelabe? Ai ya'ma bouba hena huse foipana li huto hu'ehibe? Ai'i ho fililuta foipana'a nani bu megona bomu'i lenali halune halune nelabe. Ya hu'ehinagi nani naga osatu'i biyigiloto'ni he'mi etenogo bilibe. ²³ Ya ligo enali amuya melete ule'ale hilete sipi kehe ite babu kaga lite ya hite malipu yafalo halune'mu hi'ahabe. To enali sipi kehe ite kaga lanauba Pailatihi ka'a hete le'mo meluga mele'ahana yabe. ²⁴ Ya hago Pailatiu enali lana ka'aniuba hago enali enemege'i moloto enabaga liyafa hilube'mu hu'ehina yabe. ²⁵ Ya'ma bo ai gamani bonatoga luba li huto huloto bona'i enoho filihina bomofihhi boana'magi aku'i le'malune lite lago Pailatiu Balabasihi li gulu fo etago bu'ehina. To enali kaga lana enemege'i moloto Yesuhi gimbi bomagihhi enayanugu molo'ehina yabe.

Yesuhi malipu yafalo he'ahana

Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Yn 19:17-27

²⁶ Enali Yesuhi le'mete kapo melete nebite kapogu bo mone Simoni ai Sailini melugu bo fo telete yato li'ahana. Ai kifiguti oto sipi hepalugu tilube'mu nohina bo yabe. To enali Yesuhi malipu yafa lite gi'nalo malago kofiloto Yesuhi mege'i moloto bu'ehina.

²⁷ To babu boana'i bululu hite mege'i lifite nebago luga'a ana'magi eniginaga fi emilete yibisu kalasu hi etete lubaha'ani hosopa igo bi'ahana yabe. ²⁸ Ya nehago Yesu i behe huloto ma luto lu epi'ehina: Lenali Yelusale ana'ise. Nani kumu'i yibi nama mehi netalo. Lenalitini'mu hiti to lenali yagapanatinimagitoga yibi nama hi epalalo. Sipi ketanauba hu epalalibe. ²⁹ To kana alihhi mone huto hilina yupahi ma lite lilana'mu: Enali ana'i yagapana'i meketose, enali yagapana'i mekete'ahana, enali ana'i yagapana'i amihi meligi'ahana, ya'ma enali bati hite minalunagihe. ³⁰ Ya manana huto hilina yupahi enali kosamagihhi ma lite lu epilana'mu: Miya kosamaka limito ifi to letobo. To bohupo'magihhi lele'mo fala ki letobo, lite lilana'mu yabe. ³¹ Yatai ya'mana suhi yafa nogoya'a hiti ninalo nehabe ya nehana enali yafa hosopa i'ehinalo hena suhi hilana ni'ibe? ya'ma luto Yesu lu epi'ehina.

³² Enali ana hite foipa bole loemo etele'mete hiti bi'ahana. Enali Yesu hiti moneko kumu enoho fililune'mu hi'ahana yabe. ³³ Enali bohupo'i mone nina kosa lataha felisa legita kosa yabe lite lilata nehanalo Yesuhi malipu yafalo nehete to foipa bole luga luga ete'ehana yabe. Mone'i yahi lamaga'aga nehete mone'i Yesuhi yahi sogaga malipu yafalo nehete hi'ahana. ³⁴ Ya hite neenahago Yesu ma luto lu'ehina: Foipana'ani li he'mi epolobo, Afo'niga. Enali ya'mana li huto nehananamofihhi hapa'a ya suhi nohutagihe lite keheli bati mehi'ehite nehabe. Ya noligo enali gukete'alo enali'ani kati yokolo'na hilete li futili katili hi'ahana yabe. ³⁵ Bona'i luga'a analo ho tite minete gili gili nehago Yuta kaba bomagi Yesuhi kiya hi etete yokolo ka lu etete ma lite li'ahana: Ai fato bona'i enehe'mo'ehina yabe. To ai lusiga luto kokulumaguti o'ehina bo, Mesiau, Hu'mamofihhi

pana'a nohutomo ai ai'a he'malibe. Enali ya lite bai'i emite mine'ahabe. ³⁶ Enali gimim bogami hiti ana hite kiya yokolo hu ete'ahana. Enali gufasilo bu leba telete ekesa nagami'i emilune'mu hi'ahana yabe. ³⁷ Ya hilete enali ma lite bai'i emilete li'ahana: Kai lusiga luto Yuta bona'magi kibina bo'ani nohutomo yalo yatai kaika kubuto bibo. ³⁸ To fayahi mone ifo lataha'alo gete mele'ahanamofihhi ka'a ma luto mino'ehina: Ma Bo Ai Yuta Bona'magi Gihiti Bo'ani Yabe.

³⁹ Foipa bo loemo malipu yafalo Yesu hiti etahana moneuba ma luto Yesuhi bai'i emito huli ka lu eto'ehina yabe: Kai lusiga luto Mesiaga nohutomo kaika kubuto biloto le'ali'i le'ehe'mobo. ⁴⁰ Ya ligo mone malipu yafalo luga'aga he'ahana bouba ana ka'a keheliloto ma luto ka emeki'ehina: Kai ai hina suhi luto kagabu noginaya kai Hu'ma kumu koli mehapihe? ⁴¹ Enali le'ali'i le'ahanaya bati hite nele'ahabe. Le'ali bati mehina suhi li huto hu'ohu'ina hapati'amu lite bati hite nele'ahabe. Ya hu'ehina ai ya'ma bouba kegeiyo huto foipana li huto mehu'ehina bo nohibe. ⁴² Ya luloto ma luto Yesuhi lu emi'ehina: Yesuo. Kai alihhi kaba bo lolo hulotomo nani kumu'i kekesu mehen. ⁴³ Ya ligo Yesu ma luto lu emi'ehina: Nani ma'naka luto lu nokumube. Yatai ma'asi kai nani hiti miya omihhi foyagu minalu'ibe.

Yesu afili'ehina

Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Yn 19:28-30

⁴⁴ To fuligaha kana lolo hulago analo asaga melugu metepu i бага ito buto utehi yege nesi'asi limi'ehina. ⁴⁵ To ka'muya sipi mono nonugu pa sose kagamofi kumu hasa hu mele'ahanalo kata mone sipi yatamalo li putu putu tite i hekini le'ahana ya'ma folaganuguti i hegege huto i loe hu'ehina yabe. ⁴⁶ To Yesu sipi kehe mone'a hiti iloto ma luto lu'ehina: Afo'niga. Kai kayanugu nemeha'ni nomolobe. Ai ya luto luloto afili'ehina yabe. ⁴⁷ Gimim bogamihi kaba bo'aniuba ya'manana huto hinamofihhi hapa'a bu go su holoto Hu'mamofihhi gelo bi emito ma luto lu'ehina: Ma'naka luto ya'ma boya bebe sana bo yabe. ⁴⁸ To asaga boana'i ete li nupa hite gili gili hana asaga'na huto higo enubu'aniguti bu ganamagihhi sipi enelesa'ani ligo ya'mana fato huse'na huto hibe lite enekesa keheli keheli hilete i behe hite bi'ahana. ⁴⁹ Yesuhi laluga'agi luga'a hiti to ana'i luga'a hiti Galili kapoguti Yesuhi mege'i lifite e'ahanamagi nesi'asi foto'i mino melete mine'ahana enali asaga'na Yesuhi hu etanana bu ge'ahana yabe.

Enali Yesuhi gufa efaha mulilugu mele'ahana

Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Yn 19:38-42

⁵⁰ To bo mone mino'ehina ai gi'a Yosefe. Ai sipi hepa'i mone Yuta melugu nina hepa'i gi'a Alimatia hepato bo yabe. Ai kanisole nohuto komopa'a bati huto ni'igo bebe soto koyone huto nominana bo. ⁵¹ To ai mono kanisole bona'i luga'amagi Yesu kumu lulata hana ka'ani laga'a mebesilata hu'ehina. Ai Hu'mamofihhi Kapo'a alina'mu yabe luto geba huto nominana bo. ⁵² Ya'mana bouba Pailatitoga buto loka hoto lu'ehina: Nani Yesuhi gufa'a lilube'mu nohunaya bati hutofililube'mu nohibe. ⁵³ Ya luto luloto Pailatiu: O'yo, ligo Yosefeu buto Yesuhi gufa'a malipu yafaloti lilago limiloto koholi katagu le'mo mololoto sa gi etoto lito buto muli kapo efanugu lolo hi'ahana koyapa'i filii'ehina bona'i memele'ahana ana mulilugu molo'ehibe. ⁵⁴ Ya'ma kana ai fuli kanalote nete minalana nose'na li loloba huse kanagu ni'inamo to fuli kana'a yatai ahuto hilube'mu nohibe.

⁵⁵ To ana'i enali Galili kapoguti ho tilete Yesuhi mege'i lifite e'ahana ana'i enali Yosefehi mege'i melete bi'ahana yabe. Ya hilete enali efaha muli'i bu ge'ahana yabe. To ana bite Yosefeu Yesuhi gufa'a hena hena huto malafi lite bu go bati hi'ahana yabe. ⁵⁶ Enali abu gelete noha'aniga bila bila hi'ahana. Ya hilete enali tu mesebe hiti to hetofa kifina hiti li loloba hi'ahana yabe. To fuli yupahi enali keya kauba lu'ehina suhi hite mino fulu hite enabasu bi'ahana yabe.

24

Yesu aku'i ho ti'ehina

Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Yn 20:1-10

¹ To yalo etehi folugu'i ana ana'magi tu mesebe hiti to tu bina kifina hiti li loloba hite mele'ahana lilete'ani Yesuhi gufa'a mele'ahana efaha mulito bi'ahana. ² To sipi efatu'i muli kasihha'alo i hekini le'ahana ali behe hu he'mi'ahago hokolo huto ni'igo bu ge'ahana. ³ Ya hilete enali ana muli kasito bilete he'mi ete'ahana nebelusalo bu gana Sipi Bo Yesuhi gufa'a meni'igo bu ge'ahana. ⁴ Ya hu'ehigo enali enekesa yigi fato fato hilete negi naghi nete nehago bo loemo ana lebato ho ti'aha'ina to etali gukete'atitiuba fi besa lo бага i'ehina yabe. ⁵ Enali ana ana'i enelesa'ani ligo koli hilete melugu lipi gehesa i бага i'ahana. Ya nehago etali ana ana'i lu epi'aha'ina: Lenali hena hibe lite filii'ahana

bona'magi hepalugu aho ti'ehina bomofi kumu'i sa sa nehabe? ⁶ Ai malo menohibe. Ai aho ti'ehibe. Ai Galili kapolo lenali hiti nohuto ma luto lu lepi'ehina kaga molo lenali lenekesa yigilo. ⁷ Enali Kokulumaguti limi'ehina Bo foipa bomagihi enayanugu binogo malipu yafalo henogo filito loegi monegi yupahi ho tilina'mu yabe luto lu lepi'ehinamo ni'ibe. ⁸ Ya la'igo enali ana ana'i Yesu koyapa'i lu epi'ehina ka'a enekesa hokolo hu'ehina yabe. ⁹ Ya higo enali ana muli efa kapo he'mite i behe hite bi'ahana. Ya hilete enali bite aposolo pana'a nayahi luga luga su hoto nigigusagati mone heleko malago nehanamagi hiti to asaga bona'i luga'a hiti asaga kaga lu epi'ahana. ¹⁰ To ana ana'i enali anana huto hina bu ge'ahanaya Malia ya'ma Magatala hepato a'i yagi Yoana yagi to Malia, Yemesihi ito'afu yagi to luga'a ana'i hiti bite bu ge'ahanamagi Yesuhi aposolo pana'a ya huto asaga'na huto hu'ehibe lite lu epi'ahana yabe. ¹¹ Ya lite lu epigo enali aposolo pana'amagi kilihe ka beto hu nelimibe lite ana ka'ani li lataha'anigu memele'ahana. ¹² To aku'i Pitau ho tito hololu luto buto ana Yesuhi he'mi ete'ahana mulito nehete'ehina. Ya huloto ai lipito ana muli kapoluga bu galago tina Yesuhi sa gi ete'ahana kata'ago ni'igo bu go'ehina. Ya huloto ai aku'i i behe huto hepatoaga buloto ya'mana huto hu'ehinanamu'i ekesa keheli keheli hu'ehina yabe.

Emeasi hepa kapolo loe bomale'i Yesuhi bu ge'aha'ina
Mk 16:12-13

¹³ Ana yupahi Yesuhi pana'alobo'a loemo kapo melete lagaso hepa'i mone Emeasi yabe lilata nehanalo bi'aha'ina. Ana hepa'i Yelusaleti foto huka huto nina hepato yabe. ¹⁴ Etali kapo melete nebite asaga'na huto nohinanamofihhi ka'a beto hite bi'aha'ina. ¹⁵ Etali kaga beto hite nebite ana kaga ai lu emigo ai lu emigo hite neba'igo Yesu ai'a oto folagaha'atitigu huto hulago li moneko hite moneka bi'ahana yabe. ¹⁶ To etali ai abu ga'inaya to ai Yesu nohibe lite okaba'a bu go fe lite hite bu mege'aha'ina. ¹⁷ To ai ma luto etoloka ho'ehina: Letali henana'mu kaga lime lime nebite kapo nemala'ibe? Ya ligo etali etiginaga fina bole mopo mehise ho ti fefe hi'aha'ina. ¹⁸ Ya hilete mone bo gi'a Kiliopasi yabe lite gi'a nehana bouba ma luto lu emi'ehina: Babu bona'i fato fato hepato li nupa hite yatai Yelusale hepato nehabe. To kai mone'isimaka asaga'na Yelusale hepalugu yatai kana'agu huto hu'ehinanaya mekeheli'ahapihe? ¹⁹ Ai ya luto loka hago Yesu ma luto loka ho'ehina: Henana huto hu'ehibe? Kai lu nimibo. Etali ma lite lu emi'aha'ina: Ya'mana Nasaleti bo Yesu aito huto hu'ehinana yabe. Ai ka lu yege hose bo nohuto ai asaga boana enubulo hiti to Hu'mamofihhi bulo hiti amuya lili'na liloto to amuya kaga lu epi'ehina bo yabe. ²⁰ To enali sipi mono boti to enali enikibina botimagi enali gamani bomagihi enayanugu mele'ahana yabe. Ya hago enali malipu yafalo ho fili'ahana yabe. ²¹ Ya hu'ehina lali koyapa'i ma luto lekesa yigi emi'ohuta. Ai ya'mana bouba Isilaeli boana'i enubuto bito enele'mo hetofa kapogu malalibe luto keheli'ohuta yabe. To mone kaya ma huto ni'ibe. Asaga'na ahuto hu'ehina kana'aya yatai loegi monegi yupahi lolo hilube'mu nohibe. ²² To yatai etehi folugu'i ana'i luga'a lali nagaluguti mulito bite Yesuhi gufa'a sa sa hana minigi'ehigo enali i behe hite ete ana kaga lu limigo lali topa hoto tili hu'ohuta yabe. ²³ To enali ya hite ete lalitoga ma lite li'ahana yabe: Lali agelo bomagihi enemeh'ani bu gonogo ana agelouba ma luto lu limi'ehina: Ai aho tito nohinagihe luto lu'ehina yabe. ²⁴ To lalitigiti bo luga'amagi ana hite bite ana Yesuhi mele'ahana muli'i bu ge'ahana ya'a ana'magi li'ahana suhi lite Yesuhi gufa'a bu mege'ahana yabe.

²⁵ Ya luto lulago Yesu ma luto lu etimi'ehina: Letaliya negi ne'aha'ibe. Koyapa'i lu huto huto bona'magi ge'ahana ka'animu letali keheli fulu hite li latahatitigu mele'aha'ibe. ²⁶ Henabe lutobe? Mesiahi yata'a gabu foya kofiloto su henogo Hu'mau le'mo ho tigo alihi Hu'mamofihhi fana mehena'agu ti'ehibe, luto, ²⁷ to ai Moseu hiti to lu huto huto bomagi hiti ai kumu fayahi koyapa'i ge'ahanaloti mono kaga silaga'namo hapi fito luto tiloto etegekesa lu hokolo hu'ehina.

²⁸ Ya ligo enali kapo melete bite etali nemina'ina hepato tilu'ibe'mu neha'igo Yesu ai etimi'i molo ka huloto kapogago'i bu bebe salube'mu hu'ehina yabe. ²⁹ Ya nohigo etali yato lite le'mo melelete ma lite lu emi'aha'ina: Yege alimi folose'na nohina sinihi gilina'mu yagi kai le'ali hiti buto kalune. Ya la'igo Yesu etali nonuga tite mine'ahana yabe. ³⁰ Alihi enali nose'na nalune'mu nehite Yesu etali hiti moneto mine'ahana. Ya huloto ai beleti nose'na liloto Hu'mamofitoga fokehi ho emiloto gofa hoto etimi'ehina yabe. ³¹ Ai ya nohigo etali etubu'atiti i fana tago Yesuhi bu gete akeheli'aha'ina yabe. Ya neha'igo ana'asilo Yesu etali etubulo minigi'ehina yabe. ³² To etali kaga li'aha'ina: Le'ali kapo moloto noo'igo ai mono kamofihhi hapa hapa'a lu le'emi'ehina nohigo ana kanalo komopati'agu sabiyana lolo hu le'eto'ehina yabe.

³³ Etali ya lite lilete ana'asilo ho tite i behe hite Yelusale hepatoaga bi'aha'ina. Etali nehetelete nayahi luga luga su hoto nigigusagati mone heleko malago Yesuhi aposolo

pana'a hiti to luga'a bona'i hiti li nupa hite nehago bu enege'aha'ina. ³⁴ To enali lu etimi'ahana: Lusiga luto Sipi Boti aho ti'ehibe. Simoniu ai'a abu go'ehibe. ³⁵ Enali ya lago etalitoga ana hite kapo melete neba'igo Yesu etubulo huto hu'ehina kaga ana hite beto hite lu neepite to ya huto beleti nose'na lito gofa hoto le'emigo bu go bati hu'ohu'ibe, lite lu epi'aha'ina yabe.

Aposolo pana'magi Yesuhi bu ge'ahana

Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Yn 20:19-23; Apo 1:6-8

³⁶ Enali ya'mana kaga beto kato hite lu keheli fa keheli hite nehago Sipi Bo ai'a folagaha'anigu huto hu'ehina: Fuluna lenalitoga mineno, luto Yesu lu epi'ehina. ³⁷ Ya higo enali topa hete sipi koli hilete fele noabe lite keheli'ahana. ³⁸ Ya nehago Yesu ma luto lu epi'ehina: Lenali henabe lite topa nehabe? To lenali henabe lite lenekesa yigi yigi nehabe? ³⁹ Lenali nigi nayaha'ni bu galo. Nani'ni nohube. Lenali nani nugufalo li kehelite, bu galo. Ai felemofihi gufa'a hiti felisa'a hiti meminolata nohibe. To naniya nugufa'ni hiti felisa'ni hiti ni'igo bu negabe. ⁴⁰ Yesu ya luto lu epiloto ai yaha'a hiti gigusa'a hiti enelepi'ehina. ⁴¹ Ya ligo enali enegelo gofa bilette Yesuhi ka'a li lataha'anigu memelese ai nohibe lite mekeheligo Yesu enoloka ho'ehina: Lenali nose'na mele'ahafihi? ⁴² Ya ligo enali laita hi'ahana faya'i nekisa mele'ahanana li emi'ahana. ⁴³ Ya hago ai ana faya'i liloto enubulo no'ehina yabe.

⁴⁴ Ya huloto ai ma luto lu epi'ehina: Koyapa'i nani lenali hiti nohuto'ni alu lepi'ohuna yabe. Asaga kaga nani kumu lite Mosehi bukugufi to lu huto huto bomagi bukugufi to nama li'ahana bukugufi koyapa'i fayahi ge'ahana asaga ya'mana kagauba legeya'a mana'a huto hilibe luto lu lepi'ohuna yabe. ⁴⁵ To ai ya luto lu epito enegekesa lu hokolo higo enali Hu'mamofihi ka'a fayahi go'ehina keheli bebe se'ahana. ⁴⁶ Ya hago ai lu epi'ehina: Mono kagu ma luto nina yabe. Mesiau gabu gise'na li kofito fililoto loegi monegi yupanugu aku'i kene keliguti ho tilina'mu yabe. ⁴⁷ To ai gi'alo Yelusale hepatoti hapi filete kaga'a lite noto noto bona'i asaga kapoga lu yege henogo ai gi'alo komopa'ani i gelehe hilete foipana'ani'guti mino bati hinogo Hu'mau foipana'ani li he'mi epalalibe. ⁴⁸ Lenaliya ya'ma lu nolepuna kaga li futili katili hite yege yege bona'i lu epilana'mu yabe. ⁴⁹ Ya nehinogo Afo'nifu ka molo yofo hu'ehinana nani'ni lenalitoga ho lifinogo'ni limilina'mu. Lenali ya'mana nohi hepalugu geba hite nehinogo kokulumamofihi amuyana'a lenalitoga alina yupahi hapi filina'mu yabe.

Hu'mau Yesuhi kokulumalugu le'moto ti'ehina

Mk 16:19-20; Apo 1:9-11

⁵⁰ Ya huto lu epiloto ai enele'mo bululu huto hepaluguti fegutoga limilete Betani enele'moto bu'ehina yabe. Ya huloto ai yahi li saga huloto lusa gi epolo'ehina yabe. ⁵¹ Ai lusa'a gi epoloto nohigo Hu'mau fulu huto kokulumalugu le'mo saga hu'ehina yabe. ⁵² To enali Yelusale hepa'ani i gelehe hite nebite enegelo bime bime bi'ahana yabe. ⁵³ Ya hilete enali asaga yupahi sipi mono nonugu nehite Hu'mamofihi gi'a liyafa hiba hiba hite mine'ahana yabe.

YONI Yoniu ka lama'amu koyo'ehina

Mino kosaba huse kaga

¹ Koyapa'i yata'a me'mo asaga'na huto mehu'ehigo Kaga mino'ehina. Ai to Hu'ma hiti moneka mine'aha'ina yabe. Kaga to Hu'ma ai'a moneko legege nohibe. ² Koyapa'i yata'a Kaga Hu'ma hiti moneka mine'aha'ina yabe. ³ Hu'mamofihhi Kaga'auga asaga'na ailugutiko lolo huto ti'ehina to mone lolo hu'ehina'a be meligi'ehina yabe. ⁴ Mino kosaba husemofihhi kaga ailugu ni'igo ya'mana kagauba asaga bona'i enele'mo fana tolata nohibe. ⁵ Ya'mana fana mehuga metepu li besa lolata nohinagi metepu'uba fana mehi le'mo fi tolata menohibe.

⁶ To Hu'mau bo mone ho lifi'ehina ai gi'a Yoni yabe. ⁷ Yoniu kohe toto fana mepofi kumu ya'ma kaga'a boanatoga lu yege henogo asaga bona'magi kehelilete ana kaga komopa'anigu li malalabe luto huto hu'ehina yabe. ⁸ Yoniu ai'a fana mehi menohina ai ya'ma fana mehi kumu boanatoga kaga lu yege halube'mu o'ehina yabe. ⁹ Ya'mana fana mehi lamana'auga asaga melugu noto noto bona'i enele'mo besa lo бага ilina'mu yabe.

¹⁰ Ana Kaga ai melugu nohuto to yana Hu'mamofihhi Kaga'auga asaga me'momu'i lolo li huto hu'ehina ni'inaya to melugu boana'magi ai'i kehelile bati mehi'ahabe. ¹¹ Ai'a me'alo o'ehinagi aku'i ai'a bona'amagi bu go bati hite be tigite agoya hu meemi'ahana yabe. ¹² To bona'i luga'amagi be tigite le'mo bati hite agoya hu emi'ahana. To ya hi'ahanamagihhi ya'ma Hu'mamofihhi yagapana'a yabe luto ai enele'moto enebe tigi'ehina. ¹³ Enali Hu'mamofihhi yagapana'a lolo hi'ahana ito'anigihhi afo'anigihhi enugufa enemeto meni'ibe. Hu'mau ai'a yagapana'ni yabe luloto afo'anifu nohibe.

¹⁴ Kagauba ai bo huto huloto lali folagahatigu mino'ehina. Lali ai fana meha'a abu go'ohune. Ai ya'ma moneko pana'mofihhi fana meha'a afotifu ho lifigo o'ehina aitoga fuluna'a hiti ka lamana'a hiti bai toto mino'ehibe. Ai fana meha'aya pana'a yege'a aigo afo'afitogati li'ehina.

¹⁵ Yoniu sipi kehe ito kaga'a ai kumu ma luto lu yege ho'ehina: Ai ya'ma alihi nemege'i noanauba nebe ligito kibina bo nohina luto hena'mugope ai koyapa'i yata'a mino lito bu'ehigo nani alihi ito'nifu neketo'ehina yabe. Ai ya'ma bomofi kumu lu'ohuna yabe luto Yoniu ya lu'ehina.

¹⁶ Bona'i enehe'mose'na'a samahi ti'ehinaguti limito lusa gi leto'ehina koyo koyo bito lusa limiba limiba nohibe. ¹⁷ Hena'mugope Hu'mau keya ka Mosehi bagalo molo'ehina. Ya hu'ehinaya lehe'mose'na hiti to ka lamana'a hiti Yesu Kilisitotogati noabe. ¹⁸ To bona'i moneuba Hu'mamofihhi bu mego'ehibe. Ya'ma Hu'mamofihhi pana'a moneko'uba ai afo'afi hiti moneka mine hepi'aha'inauba Hu'mamofihhi hapa'a lu huto huto lu limi'ehina yabe.

Nagami'i folo epolose bo Yoniu kaga lu'ehina

Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Lk 3:1-18

¹⁹ Yuta bona'magi mone yupahi mono noto bona'i luga'a hiti to Libai naga'amofihhi bona'i luga'a Yelusale hepatogati enoho lifigo Yoni nohinalo henetite loka halune'mu hi'ahana: Kaibe, kiyi'aga nohane? ²⁰ Ya lite loka hago Yoniu kaga mone bahane mehose lu huto huto ma luto lu epi'ehina: Nani Hu'ma le'mo ho ti'ehina bo, Mesia'ita ya'ma menohube. ²¹ Enali aku'i loka he'ahana: Kai kiyi'aga nohane? Kai Elaiyaga nohapihe? Yoniu nona'a lu'ehina: O'e, ya'ma menohube. To aku'i loka he'ahana: Kai kaga lu huto hulata kegeba hu'ohuta bomo nohapihe? Ya lite loka hago Yoniu: O'e, lu'ehina. ²² Kai kiyi'aga nohapi lu limibo. Lali loho lifi'ahana bonatoga kagalo nona'a lu epiluta'mu yagi kaika kiyi'aga nohube nolane? ²³ Ya lite lago Yoniu lu epi'ehina: Nani mana nohube:

Bo moneuba ka meluguti

Sipi Bomofihhi Kapo'a

bili etobo luto,

sipi kehe noinamofihhi nogo'a nohibe.

Ya'ma kehe noinana nani nohube. Koyapa'i lu huto hulata bo Aisaiyau yanana luto lu'ehina yabe.

²⁴ Loka he'ahanamagi enali Felosi bona'magi ya'ma Yonitoga enoho lifigo e'ahana yabe. ²⁵ Enali loka he'ahana: Kai Mesia'ita menohube lane to Elaiya'ita menohube lane to kaga lu huto hulata bo sipi'a menohube lane, yalo kai hena hibe luto boana'i nagami'i nofolo epalane? ²⁶ Ya lite loka hago Yoniu ka'anilo nona'a ma luto epi'ehina: Nani fa'mene

nagami lafatu nagami'i nofolo epolonaya folagahatinigu bo mone ho tito nohina bu mege'ahabe. ²⁷ Ai nani nemege'i alihi noabe ya nohina nani ana bomofihigi gigu su'amofihigi naga gulu ho etaluna'a huto bati menohube.

²⁸ Ya'mana kaga li'ahana Betani hepato Yotani nagami'i muya beletoga huto hu'ehina. Analo Yoniu nagami'i folo epolo'ehina hepatoya.

Hu'mamofihigi sipisipi yaga nala'a Yesu yabe.

²⁹ Eteka'a Yesu Yoni nohinalo agaga bu goloto ma luto lu epi'ehina: Malo Hu'mamofihigi sipisipi yaga nala'a nohibe. Ai asaga noto noto bona'magi foipana'ani li he'mi noepololata nohibe. ³⁰ Ya'ma bomofi kumu ma luto lu lepilata nohuna: Bo mone alihi nemege'i noana ai nebe ligito nohibe. Hena'mugope ai koyapa'i analo nohigo alihi nani ito'nifu neketo'ehina yabe. ³¹ Nani ai'i kehelu bati mehu'ohuna. Ya hu'ohunaya ya'mana bo Isilaeli bona'i enelepilube luto nagami lafahi boana'i folo epolo'ohuna yabe.

³² Yoniu kaga mone ma luto lu huto hu'ehina: Sikalafu'uba nama lolo huto kokuluma'i he'mito limito aito mino'ehigo bu go'ohube. ³³ Nani ai'i kehelu bati mehu'ohuna ni'inaya Hu'ma ai'a nagami'i buto folo epolobo luto noho lifi'ehina ma luto lu nimi'ehina: Kokulumaluguti limito bo mone'mofito lataha'alo nomenengo bu galata bouba ai bona'magitoga Hetofa Sikalafu ho lifigo limilina'mu yabe. ³⁴ To nani anana abu go'ohube. Ana bo Hu'mamofihigi pana'a nohibe lu nolepube, luto Yoniu lu'ehina yabe.

Yesu aposolo bo loegi monegi enele'mo'ehina

³⁵ Yago eteka'a Yoni pana'aloboa'loe hiti ho tite mine'ahana. ³⁶ Ya hi'ahago Yesu anaga kapo moloto nobigo Yoniu bu goloto ma luto lu'ehina: Bu galo. Ma bo ai Hu'mamofihigi sipisipi nala'a nohibe. ³⁷ Loe pana'alobomale'i Yoniu ya luto lina'a akehelilete Yesuhi mege'i lifite bi'aha'ina. ³⁸ Ya neha'igo Yesu i behe huto bu etogoloto ma luto lu etimi'ehina: Letali henana'mu sa sa neha'ibe? Ya ligo etali ma lite lu emi'aha'ina: Labai, kai hiya nonugu nominane? li'aha'ina. Ya'ma Labai lali kagaluguti lu gelehe huto babafi bo yabe. ³⁹ Ya lite loka ha'igo: Letali ete bu galiyo, luto Yesu lu etimi'ehina. Ya ligo etali nohi nominana bite bu gelete ai hiti ana yupahi analo mine'ahana. Hena'mugope utehi yege alimi falalube'mu nohigo yabe.

⁴⁰ Atulu, Simoni Pitahi gona'auba Yonihigi kaga'a kehelilata nohinauba Yesuhi mege'i moloto bu'ehina. ⁴¹ Ai yata'a buto go'afihigi Simonihi sa sa huto bu goloto ma luto lu emi'ehina: Lali Mesiahi abu go'ohune, lu'ehina. Ya'ma Mesiahi ho gelehe huto Kilisito, gimofihigi hapa'a Hu'mau le'mo ho ti'ehina bo, nolune. ⁴² Ya lu emiloto Simonihi le'moto Yesutoga bu'ehina. Ya higo Yesu bu goloto ma luto lu'ehina: Kai Yonihigi pana'a Simonigamo nohane. Alihi kai kigika Kifasio luto haluta'mu yabe, lu'ehina. Ya'mana gi'a lu gelehe hiluta Pita, ai mana gimofihigi hapa'a Efahigi yabe.

Filipi hiti Natanieli hiti Yesu kehe i'ehina

⁴³ Yago eteka'a Yesu Galili kapogu bilube'mu nohuto Filipi bu goloto: Nemege'i obo, luto kehe i'ehina. ⁴⁴ Filipiu ai Betesaita hepa'i Atulunogo Pitanogo ana hepato bo yabe. ⁴⁵ To Filipiu bo mone Natanielihigi sa sa huto bu goloto ma luto lu emi'ehina: Koyapa'i Moseu ma bomofi kumu keya kagu go'ehinamo lali abu go'ohune. Ai Nasalete hepato Yosefhegi pana'a yabe. ⁴⁶ Ya luto ligo Natanieli loka ho'ehina: Nasalete hepato ana'ina hetofa'a mone huto hilina ni'ifihige? O'e. Ya luto loka hago Filipiu lu emi'ehina: Kai oto bu gobo.

⁴⁷ Natanieli Yesu nohinalo nobigo bu goloto ai kumu ma luto lu'ehina: Bu galo. Ma bo lusi Isilaeli meto bo faga faga menina bo nohinagihe. ⁴⁸ Ya ligo Natanieli loka ho'ehina: Kai nani'i hena huto kehelu'ahane? Yesu lu emi'ehina: Filipiu kai'i kehe mei'ehigo nemuya yafa hapa'aluga nohanogo bu kogo'ohube. ⁴⁹ Ya luto lu emigo Filipiu lu'ehina: Tisao, kai Hu'mamofihigi pana'a nohane. Kai Isilaeli meto gihiti bomo nohane. ⁵⁰ Ya ligo Yesu ka'alo nona'a ma luto lu emi'ehina: Kai nemuya yafa hapa'aluga nohanogo bu kogo'ohube noluna kaga kehelu ule'ale huloto nolapihe? Alihi ya'mana mone be ligito sipina bu galata'mu yabe. ⁵¹ To Yesu ma luto lu epi'ehina: Nani ma'naka luto lu nolepube, kokuluma'i hokolo nohinogo Hu'mamofihigi agelo'amagi Kokulumaguti limi'ehina Bomofilo tila limila nehinogo lenali bu galana'mu yabe.

2

Kena Hepato bo alobole etayanugu li'aha'ina

¹ Galili kegi'a Kena hepato loegi monegi yege minoloto bo alobole loemo etayanugu li'aha'ina. Bo alobole etayanugu li'ina nonugu Yesuhi ito'afu mino'ehina. ² Bo alobole etayanugu lila'ina ete bu galube lite Yesu hiti pana'aloboa' hiti kehe ite elesana mele'ahago anaga bite nehete'ahana. ³ To bai nagami'i a'ne su helago Yesuhi ito'afu lu emi'ehina: Enali bai nagami'ani asu ho'ehibe. ⁴ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Ma a'i

yale, nani kumu ka ya hubo ya hubo melubo. Nani kana'ni meo'ehibe. ⁵ Ya ligo koko pana'amagihhi Yesuhi ito'afu ma luto lu epi'ehina: Lenali ai kaga lu lepillinamofihhi mege'i malalo.

⁶ To Yuta bona'magi mono hapa'aniuba lu'ehina'a huto enayaha'ani okala hilana'mu lite me somo loegi loegi loegi babu nagami'i monoko mesomogu hefesia nonuga mino'ehina. ⁷ Ma me somogu asaga'i nagami'i hefi bai talo, luto koko pana'i Yesu lu epi'ehina. Ya ligo enali nagami'i hefi bai te su he'ahana yabe. ⁸ Ya hilago ai lu epi'ehina: Lenali nagami anaguti luga'a hekite lite bite nose'nalo kaba hu'ehina bomofihhi emilo ligo enali ana hite bi'ahana. ⁹ Ya hago nose'na kaba hu'ehina boubu nagami'uba bai nagami lolo hu'ehina nesi'a hekito nokeheli'ehina. Hiyagati ya'ma bai nagami'i ite e'ahafi luto ekesa yigi'ehina. Ya hinaya to enali ana nagami hefite bana koko pana'magi akeheli'ahana yabe. To nose'nalo kaba hu'ehina boubu liha'a yanugu nolina bomofihhi kehe ito lu emi'ehina: ¹⁰ Asaga bona'magi bai nagami'i mana'a yata'a guna igo ne su helete alihhi bai nagami'i nesi'a sibina hu'ehinana guna igo nelata nehanana ninaya kai bai nagami'i mana'amo mololoto nohatiti yatai lito ane.

¹¹ Galili kegi'a Kena hepato Yesu amuya lili'na'a ya'ma yata'a yupahi li huto hu'ehina. To ai hetofa hapa'a enelepilago pana'alobomagi Yesuhi komopa'ani emite keheli bati hi ete'ahana yabe. ¹² Ya'manana su holago Yesuhi ito'afu yagi gona'a hiti to pana'alobo'a hiti Kapaneami hepato limite lugufa kana mine'ahana yabe.

Yesu sipi mono nonuga bu'ehina

Mt 21:12-13; Mk 11:15-17; Lk 19:45-46

¹³ Yuta bona'magi Pasa nose'na ya'ma koyapa'i Hu'mau lubuto bi'ehina yupa kumu luto nose'na naluta kana'a leba notago Yesu Yelusale hepato ti'ehina. ¹⁴ To sipi mono nonuga bona'i luga'amagi bulumaka yaga, sipisipi yaga to namalo maketi melete nehago ai tito bu enogo'ehina. To luga'a bona'magi efahi li behe hite epilata hite nehago bu enogo'ehina. ¹⁵ Ya huloto Yesu naga'i mone lito bona'i i biyigilata naga'i lolo huloto bulumaka yaga, sipisipi yaga to bona'i hiti sipi mono nonuguti enegene ito fegetoga enele'mo he'mi'ehina. To efahi leka sose to li behe hite epite nehana bomagihhi hita'ani ai li tiligi soto efaha'ani libe fulugu bibe hu'ehina. ¹⁶ To namalo bisinisi li huto bomagihhi ma luto lu epi'ehina: Lenali afo'nifihhi noha'a situa li lolo mehite ana'inatini lite bufa hilo. ¹⁷ Ya ligo enali koko pana'amagi koyapa'i mono bukugu ka mone ma luto ni'inauba enekesa i hokolo hu'ehina: *Oho, Hu'mao, kai nohaka sipina nebesinana ni'igo bona'magi li sibina hilana komopa'nigu golo nobibe.*

¹⁸ Yesu ya hu'ehigo Yuta bona'magi i behe hite loka he'ahana: Kai amuya lili'na hena huse'i sipi li huto hitogo kai ma'naka luto kigi ni'igo ya'mana lili'na noline lilune? ¹⁹ Ya lite lago Yesu ka'anilo nona'a lu'ehina: Lenali ma Hu'mamofihhi nopo tele bilenogo nohi loegi monegi yegegu nani aku'i giluna'mu yabe. ²⁰ Ya ligo enali Yuta bomagi li'ahana: Kufu 46 enebe ligigo ma nohi gi su he'ahanamo ninaya kai loegi monegi yupahi li ho tito aku'i gi su halube nolapihe? ²¹ Yesu kaga lu'ehina mono nohiya ai'a ya'ma gufa'amu lu'ehina yabe. ²² Alihi Yesu mala mala hepaga limito yege loegi monegi minoto'a aku'i filihhi naguti ho tina yupahi pana'alobomagi koyapa'i ya'mana ka lu'ehina'a enekesa i hokolo hu'ehina. Ya higo ya'ma mono bukugu fayahi go'ehina ka'a hiti to Yesu ya'mana lu'ehina ka'a hiti beto hite keheliya ite komopa'anigu mele'ahana yabe.

Yesu asaga bona'i fato fato'i keheli su ho'ehina.

²³ To Pasa nose'na nelatana bona'i Yelusale li gehesa hite nose kana'alo Yesu lusi amuya lili'na fato fato'i li huto hina ya'ma babu bona'magi bu gelete aitoga komopa'ani emi'ahana. ²⁴ Ya hana enali'i Yesu keheli meepe'i'ehibe, hena'mugope ai asaga bona'magi hapa'ani akeheli su ho'ohuto yabe. ²⁵ Bona'magi kumu bo moneuba ya huse bo nohibe luto lu meemilina'mu. Hena'mugope ai asaga bona'i yege yege'i nehanamagi komopa'ani hiti hapa'ani hiti akeheli baga i'ehina yabe.

3

Yesu Nikotimasi hiti kaga lu'ehina

¹ Yuta bona'magi kaba bo'ani mone mino'ehina ai Felosi nagaluguti bo gi'a Nikotimasi yabe. ² Mone yupahi ai sininugu Yesutoga oloto ma luto lu emi'ehina: Tisao, kai Hu'mau koho lifigo limi'ahata babafi nohataya lali akeheli'ohune. Kai lusi lili'na nolita'a huto mone kene'uba melilina Hu'ma aitoga mino hetofa hulenogomo yabe. ³ Ya ligo Yesu lu'ehina: Nani ma'naka luto lu nokumube. Kene'i moneuba Hu'mamofihhi Kapo'a bu megalina ai ito'afu aku'i keto kosaba hu tegi hilinaubago yabe. ⁴ Ya ligo Nikotimasiu loka ho'ehina: Olopa boubu ito'afihhi mupaguti aku'i hiya'a huto limilinabe? Ito'afihhi

mupagu aku'i tinogo loe yupahi ketalina'a huto meni'ibe. ⁵ Ya luto ligo Yesu ka'alo nona'a lu'ehina: Nani ma'naka lusiga luto lu nokumube. Kene'i moneuba Hu'mamofih Kapo'a bu galube linogomo ai nagami'uba hiti to Sikalafu'uba hiti yata'a keto kosaba hilinaubago yabe. ⁶ Ana'ina bona enugufaguti huto hulata nohina ya enugufa yabe. To Sikalafu'uba li huto hulata nohina ya Sikalafu'i yabe. ⁷ Itokafih mupaguti aku'i huto huto luto lu nokumuna'mu kai kekesa yigito topa mehobo. ⁸ Yasi nolitomo mehoba hinaga fato fato kegi'a lito nobigo nogo'ago kehelilata nohataya to hiya'aloti huto huloto hapi nofifi to hiya kegi'a nobifi ya'a mekeheli'ahane. Asaga bona'i Sikalafulugu mino kosaba nehana enali ya'manana legita hite nehabe. ⁹ Ya ligo Nikotimasiu ka'alo nona'a loka ho'ehina: Hiya'a huto ya'manana huto hilina ni'ibe? ¹⁰ Ya luto loka hago Yesu lu emi'ehina: Kai Isilaeli bona'magi babafi'animo nohataya mana kaga keheli hokolo mehane. ¹¹ Nani ma'naka luto lu nokumube. Lali keheli'ohutanamofih kaga'a noluto to lubutu bu go'ohutanamofih lu yege nohotaya to lenali folanganugu mone kene'maka lali kaga keheli limilata'a mehane. ¹² Nani ma melugu'namofih kaga lu lepugo ka'ni keheli menimibe. Ya hanogo to kokulumagu'namofih kaga'a lu lepilunauba hiya'a hite ka'ni keheli nimilana ni'ibe? ¹³ Bo moneuba kokulumalugu meti'ehibe. Hu'mau le'mo ho ti'ehina bo, ya'ma Kokulumaguti limi'ehina Bouba moneko aisigo kokuluma hepa'i he'mito limi'ehibe.

¹⁴ Koyapa'i Moseu ka melugu osifa'i yafalo'i li saga hu'ehina, ana supo lite Kokulumaguti limi'ehina Bouba yafalo li saga hilana'mu yabe. ¹⁵ Ya hilenogo aitoga komopa'ani emite minalana bona'magi aliha'a minoba minoba hepa'i lilana'mu yabe. ¹⁶ Hu'mau ma melugu bona'i asaga kumu laga'a besina'mu luto sipi ginaga nofigo gi moneko pana'asi ho lifigo limi'ehina. Asaga bona'magi aitoga keheli ule'ale hite komopa'ani molo emite mefililana minoba minoba hilana'mu yabe. ¹⁷ To Hu'mau ma melugu pana'a ho lifigo limi'ehina ai mana melugu bona'i loko hilibe lutogope enele'mo enubuto bilibe luto ho lifi'ehina yabe.

¹⁸ Bo moneuba Hu'mamofih pana'a agoya hu emilina ai ka foya melilina'mu. To bo moneuba ai'i agoya hu meemilina ai ka foya ali'ehilibe. Hena'mugope ai Hu'mamofih moneko pana'amofih agoya hu meemi'ehina'mu yabe. ¹⁹ To ka foya lisemofih hapa'a ma huto ni'ibe. Ma melugu fana mehena ahuto hu'ehina to bona'magi metepunamu laga epesibe. Enali metepunamu'i laga epesinaya hena'mugope enali foipa faipana lite nehana hapa'aniuba bati mehu'ehigo yabe. ²⁰ To bo moneuba foipa faipana lito minoto fana mehenamofih ipakafa halina fana tose kapogu mebilina'mu yabe. Hena'mugope foipa faipa suha'a asaga bona enubugu hu yege mefilube'mu yabe. ²¹ Ya hu'ehina ai ma'naka suhi hulata nohina bouba fana tanalo huto hulata nohibe. Ya higo asaga bona'magi bu go bati hilete Hu'mamofih mege'i moloto ai amuyalo lili'na'a li'ehibe lite lilata nehabe.

Yoniu Yesu kumu li huto hu eto'ehina

²² Alihi Yesu to pana'alobomagi Yutia kegi'a henetilete analo kana loemo minete ana moneka nehite boana'i nagami'i folo epolo'ehina. ²³ To Aenoni hepato Selimi lebato nagami'i babu lito ninalo Yoniu ana huto bona'i nagami'i folo epolo'ehina. To boana'i aitoga ete hago nagami'i folo epolo'ehina. ²⁴ Yonih gihiti bo Helotiu nagalugu le'mo memolo'ehigo yabe.

²⁵ To Yonih pana'alobo'a luga'amagi Yuta bo mone'mofih kenasabo bite Yuta bona'mofih mono ka'anigu gufa'ani okala hilata nehana hapa'ani'mu ya'ma kaga moneya kenasabo bi'ahana. ²⁶ Ya hilete enali Yonitoga bite ai'a pana'alobo'amagi lu emi'ahana: Tisao, ai kumu lulata nohata bomo Yotani nagami mula beletoga kai hiti mine'aha'ina bomoba kai keheli eto'ahapihe? Ya bomouba ai nagami'i nofolo epalago asaga boana'i aitogago nebabe. ²⁷ Ya lite lago ka'anilo Yoniu nona'a lu'ehina: Kokulumaluguti Hu'mau ana'ina mone bomofih emilina ya ai'a lilina'a huto menohibe. ²⁸ Koyapa'i kaga mone ma luto lu lepi'ohunamo lenalitin akeheli'ahabe. Nani Mesia'ita menohunaya Hu'mau nele'mo kohe to etoto noho lifigo o'ohube. ²⁹ To bo moneuba ai mone lilagomo ana a'i ai'a liha'a minolata nohibe. To liha'a lina bomofih lalu'afu ho tito bagaguti lina kaga keheliloto gelo sipi bito liha'a ma'asi li'ehina bomofih bagaguti kaga kehelilata nohibe. Ya'ma suhi luto yatai nani komopa'nigu sipi negelo nobube. ³⁰ Ai gi'a tito sipi nomenogoo nani nig'i ni limito nesi'asi minalibe.

Kokulumaluguti limi'ehina bo

³¹ Ai ifogati o'ehina bo asaga'nalo ai kaba'a nohibe. To ma meto huto hu'ehina bo ai mana melugu bomo nohinogo melugu ninanamofih kagago lulata nohibe. To ai kokulumatogati o'ehina bouba asaga'na be ligito tito nohibe. ³² Ai asaga'na abu go'ehinamofih hiti to asaga kaga akeheli'ehinamofih hiti lu yege holata nohibe. Ya hulata

nohinaya bo moneuba ana kaga'a keheli bati huto mege'i memololata nohibe. ³³ To bo moneuba kaga'a li pili kolotomo Hu'mau ma'nakago lulata bo nohibe lulata nohibe. ³⁴ Hu'mau ho lifigo o'ehina bouba Hu'mamofihhi kaga'ago lu yege holata nohinaya hena'mugope Hu'mamofihhi Sikalafu'auaba aitoga bai to'ehigo yabe. ³⁵ Afo'afu Pana'a laga'a gofa besigo kibi'ehina pana'ni yabe luto aitogago meha'a emi su holoto asaga'na ai yaha'a loko molo'ehibe. ³⁶ Bo moneuba Hu'mamofihhi Pana'a komopa'a emito gi'a liyafa hilina bati huto minoba minoba hilina'mu yabe. To bo moneuba Hu'mamofihhi Pana'a kaga'a keheli meemilina to mege'i memalalina ya'ma Hu'mau hima muhi fi etenogo minoba minoba hepa'i melilina'mu yabe.

4

Yesu Samalia hepato a'i hiti ka beto hu'ehina

¹ Ya'mana kana'alo Felosi bomagi Yesu Yonihi be ligito babu boana'i nagami'i folo epoloto aposolo naga'a enele'mo lolo nohibe lana kaga keheli'ahana yabe. ² Ya hu'ehinaya Yesu boana'i nagami'i mefelo epolo'ehina ai aposolo pana'amagi nagami'i fele epele'ahana yabe. ³ Yesu Felosi bomagi ai kumu li'ahana kaga akeheliloto Yutia meluguti he'mito Galili kegi'a bilube'mu nohuto, ⁴ Samalia kegi'a folaganugu i gofa hoto bu'ehina yabe.

⁵ Ya huloto Samalia kegi'a Saika hepato koyapa'i Yakopu pana'a Yosefehhi emi'ehina me'li lebato nehethi'ehina. ⁶ Analo koyapa'i Yakopu hepeligi'ehina nagami gelumu'i ninalo Yesu kapo foto'i moloto ago kosele'i hago analo mino basu bi'ehina ya fuligaha kana'alo yabe.

⁷ Ai analo nohigo Samalia a'i moneuba nagami'i heflilube'mu o'ehina. Ya higo ana a'i lu emi'ehina: Nagami'i mone hefi nimitogo nalube. ⁸ To enali aposolo pana'amagi hepatogati nose'na mina fite lite alune'mu abi'ahana yabe. ⁹ Ana a'uba Yesuhi lu emi'ehina: Akae, kai Yuta bomo nohata nani Samalia a'mo nohube. Enali Yuta bona'magi Samalia bona'i hiti koguna ite meneminanamo ninaya henabe luto nagami'i hefi nimibo nolane? ¹⁰ Ya ligo Yesu ka'alo nona'a lu emi'ehina: Hu'mau hetofana epilata nohina hiti to nagami'i hefi nimibo luto koloka nohana bo hiti kai keheli'ahatita, ai'i loka hatago mino kosaba nagami'i kimitita'mu yabe. ¹¹ Ya ligo ana a'uba lu'ehina: Sipi bo, kai somoka ito meo'ahata ma keligu nagami'i afehi emagu nina kai mino kosaba nagami'i hiya'agati lilata ni'ibe. ¹² Koyapa'i Yakopu tatatifu ma hepeligise nagami keli limi'ehibe. To ai yagapana'a hiti bulumaka sipisipi yaga'a hiti mana nagamiluguti hefi epigo ne'ahanamo ninaya kai amuyakauba Yakopuhi amuya'a be ligi'ehibe nolapihe? ¹³ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Ma nagami'i nalana bona'i aku'i nagami kumu epesilina'mu yabe. ¹⁴ To nani epilube'mu nohuna nagami'i bo moneuba nalina aku aku'i nagami kumu mebesilina'mu yabe. Nani emiluna nagami'uba ailuguti ipi opoho nagami'uba nohina'a huto se menose logoba logoba hilina'mu yabe. ¹⁵ Yesu Ya luto ligo ana a'uba lu'ehina: Sipi bo, kai ya'mana nagami'i nimi'ehitogo nagami kumu menebesinogo alihi yupaha'amagati oto kosele lili'na tito nagami'i aku'i meheflilube. ¹⁶ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Kai buto bahaka kehe ito malo aliyo. ¹⁷ Ya ligo Yesuhi ana a'uba lu emi'ehina: Nani baha'ni menohibe. Ya luto ligo Yesu lu emi'ehina: Baha'ni menohibe luto nolata ya'ma ma'naka nolane. ¹⁸ To bo 5 yamagi li'ahatamoya yatai neha'ina bo ai bahaka menohibe. Kai ma'naka lu nimi'ahane. ¹⁹ Ya noligo ana a'uba topa hoto lu'ehina: Akae. Sipi bo, yatai a'nokeheli ketobe, kai kaga lu huto hulata bo nohane. ²⁰ Koyapa'a Samalia tata'nigi ma kosagu tite Hu'mamofihhi enegelo bi emite gi'a li saga hi'ahana ninaya lenali Yuta bona'magita ma lite lilata nehabe. Hu'mamofihhi gelo bi emilata hepa'i Yelusale ni'ibe. ²¹ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Ma a'i yale, nani lusiga luto lu nokumube. Alihi mone kana'alo ma kosalokofi to Yelusale hepatokofi bona'magi Hu'mamofihhi enegelo bi meemilana'mu yabe. ²² To lenali Samalia bona'magita ya bomofihhi gelo bino emutagi lite keheliya meise minelata nehabe. Lali Yuta bona'magita legelo bi emilata nohuta boya lali keheli sepa i eto'ohune. To Hu'mau lele'mo lubuto bise'na lali Yuta bona'magitagu li huto hu'ehibe. ²³ Ya hu'ehina kana'a alube'mu hu'ehina kana'a ma ahuto hu'ehibe. To bona'i Hu'mamofihhi enegelo bi emilata nehanamagi enali enemeha'a hiti bati suhi lusiga suhi lite gelo bi emilabe. Ya nehinogo Afo'nifu ana suhi lite gelo bi emilana bona'i laga'a besilina'mu yabe. ²⁴ Hu'mau ai Sikalafu'i nohibe. Enali Sikalafu'uba enehemengo gelo bi emilune'mu nehite ma'naka suhi hilabe.

²⁵ Ya ligo ana a'uba lu'ehina: Hu'mau ho lifi'ehina bo ai Kilisitou yabe lite gi'a helata nehana bo alibe li'ahanamoya nani akeheli'ohube. Ai oloto asaga'namofihhi kaga'a lu limilina'mu yabe. ²⁶ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Kai hiti kaga luto yatai nohu'ina, nanimo nohube.

²⁷ Ya noligo ana'asilo Yesuhi koko pana'amagi nehetilete ai a'i mone hiti kaga beto neha'igo bu gete topa he'ahana. Enali a'mo henana lilane melite to Yesu henabe luto lu noemine loka mehese fa'mene mine'ahana yabe.

²⁸ Ya hago ana a'uba nagami somo'a analo nohe'mito tauniga buto bona'i ma luto lu epi'ehina: ²⁹ Nani koyapa'i lolo hu'ohunana lu hokolo huto lu nimi su nohana bo lenali bite bu galo. Ai Hu'ma ho lifi'ehina bo Mesia nohifi fato bo nohibe? ³⁰ Ya luto lu epigo enali hepa'anigati he'mite bite Yesuhi bu ge'ahana.

³¹ Ya nehago koko pana'amagi Yesuhi nose'naka nobo lite go'na bi'ahana. ³² Ya nelago ai lu epi'ehina: Lenali mekeheli'ahana nose'na luga'a nani li'ohube. ³³ Ya ligo koko pana'amagi ai loka hago ai loka hago hete ma li'ahana: Nose'na mone bouba ito oto emi'ehifi lite lu keheli'ahana. ³⁴ Ya nehago Yesu lu epi'ehina: Noho lifi'ehina bouba lili'na malalina agoya hu emito lili'na'a li бага iluna ya'ma nose'na'ni legi huto ni'ibe.

³⁵ Lenali ya'ma lite nehabe. Nose'na legeya'a ligisemofihhi kana'a ikahi loegi loegi ni'ibe. Nani lu nolepunagi foyatini belelete bu go bati hilo. Nose'na uya'i alo su ho'ehibe. ³⁶ Bo mone ai nose'na legeya'a ligi nupa nohinalo mina'a lito minoba minoba husemofihhi nose'na'a li nupa nohibe. Nose'na he kololata nohina bo hiti ligi nupa hulata nohina bo hiti etali moneko suhi lite etegelo bila'ibe. ³⁷ Bo moneuba nose'na nohekelenogo moneuba ligi nupa husemofihhi babu bona'magi keheli emi'ahana. ³⁸ Koyapa'i fato bona'magi lili'na lite he kele'ahana foyagu lenali bite nose'na'a ligi nupa hilabe luto nani lenoho lifi'ohube. Lenali ana foyagu lili'na meli'ahana fa'mene mina'a analitogati lilata nehabe.

³⁹ To asaga'na koyapa'i hu'ohunamofihhi ma bouba lu huto hu su ho neto'ehibe luto ana a'uba lu epina'mu lite Samalia nohi hepaga nehana bona'magi babu lite Yesuhi keheli ule'ale hi ete'ahana. ⁴⁰ Enali Samalia bona'magi Yesutoga ete lali hiti minalune lite koyo koyo bite kehe i'ahana. Ya hana'mu luto Yesu enali hiti yege loemo mino'ehina yabe.

⁴¹ Ai lu epina kagamofihhi babu bona'magi keheli emi'ahana. ⁴² Ya hilete ana a'mofihhi ma lite lu emi'ahana: Yatai lali keheli amuya molone. Kai lu limita kaga ni'igopa laliti бага'aguti akeheli etone. To ai lusiga ma'naka luto asaga melugu boana'i oto enele'mo enubuto bilibe li'ahana bomo nohibe lite li'ahana yabe.

Yesu gamani bomofihhi pana'a le'mo ye ko'ehina

⁴³ Yesu yege loemo ana hepato alihhi he'mito Galili metoga bu'ehina. ⁴⁴ Yesu ai'a kaga mone ma lulata lu'ehina ya'ma aku'i lu epi'ehina: Kaga lu hokolo lulata bouba me'alo nehetilina ai'a bona'amagi koyone hu meemi'ahana'mu yabe. ⁴⁵ Ya luloto ai Galili melugu nehetigo anaga bona'magi be tigi'ahana. Hena'mugope koyapa'i Pasa nose'na Yelusale hepato li nupa hite nana kanalo topa hose'na fato fato'i li huto hu'ehina enali'ani bu ge'ahana'mu lite yabe.

⁴⁶ Koyapa'i Kena hepato Galili melugu Yesu nagami lafatu bai nagami'i li lolo hu'ehinalo bu'ehina. Kapaneami hepato gamani bomofihhi pana'a besigo mino'ehina bo ana hepato mino'ehina. ⁴⁷ Yesu Yutia meluguti he'mito Galili kegi'a noabe lana'a ana bouba keheliloto pana'a Kapaneami hepato filise'na ma'asi nohina kehe inogo'ni oto le'mo ye kalibe, luto Yesu nohinalo bu'ehina. ⁴⁸ Ya higo Yesu lu emi'ehina: Lenali kaga'ni keheli menimise nehite babeyafana fato fato'i li huto hinogo'ni bu gelete nani kumu keheli ule'ale hilata nehabe. ⁴⁹ Gamani bouba lu'ehina: Sipi Bo, pana'ni fili laligi mele'isi nemege'i obo. ⁵⁰ Ya noligo Yesu lu emi'ehina: Kai panaka ye kalina'mu yagi abubo. Ya luto ligo ana bouba Yesu lu emi'ehina ka'a keheli ule'ale huto bu'ehina. ⁵¹ Kapogu nobigo koko pana'amagi kaga lite ete ma lite lu emi'ahana: Panaka aye koto nohibe. ⁵² Ya nelago ai hena kana'alo pana'ni ye ko'ehibe? Ya ligo enali lu emi'ahana: Yago utahi gufalo mukoho akoho nolina su ho eto'ehibe. ⁵³ Panaka ye kalibe luto ya'mana kana'alo Yesu lu emi'ehina ka'auba ekesa hokolo hu'ehina. Ya'mu lite ai naga'a hiti Yesu kumu keheli ule'ale hi ete'ahana.

⁵⁴ Alihi Yesu Yuti'a metogati he'mito Galili kegi'a oloto ya'ma loe yupahi sipi lili'na babeyafana li huto hu'ehina yabe.

5

Betesaita hefuhi nagami belete Yesu bo mone le'mo ye ko'ehina

¹ Ya'manana su holago alihhi Yuta bona'magi mono fuli li nupa hite nose'na nalana yupahi Yesu Yelusale hepatoga ti'ehina. ² Mone nagami gelumu kumu Hibulu nogoguti Betesaita yabe lite gi'a helata nehana mone sipisipi yagamagi sipi kasiha'anilo Yelusale mino'ehina. Ya'mana gelumu nagami belete mino enabasu bilata nohi nayahi mone kegi'a su hago mino'ehina. ³ To ya'mana gelumu nagami'uba mopo hilina'mu geba hite babu bona'i enubu pisi lu'ehinafi, enigi enayahi foipa lo'ehinafi, to felisa'ani amuya

memolo'ehinafi babu lite enabasu bilata nonugu li gehesa hite mine'ahana yabe. ⁴ To kana'amu kana'amu Hu'mamofihii agelo'aua ana nagami gelumu'li li mopo nohigo besi'ehina bo moneuba kohe toto ana gelumu nagamilugu nokago besise'na le'mo ye kolata hu'ehina. ⁵ Bo mone koyapa'i besigo 38 kufu be ligi'ehina anagu mino'ehina. ⁶ Ai analo melugu lokoto nohigo Yesu bu goloto'a besigo yatama kana'a mino'ehibe luto akehilito ma luto loka ho'ehina: Kai ye kalube luto nokeheli'pihe. ⁷ Ya luto loka hago ana bouba Yesuhi lu emi'ehina: Sipi Bo, gelumu nagami'li mopo nohigomo bo moneuba nehe'moto anagu nele'mo menomalabe. Nani'ni ana nagamilugu limilube'mu nohugomo fato bona'magi nebe ligite yata'a limite ye kelata nehabe. ⁸ Ya luto ligo Yesu lu emi'ehina: Ho tito nebelusaka lito kapo molobo. ⁹ Ya noligo ana'asi mele'isi ana bo besise'na su hago nebelusa'a lito kapo molo'ehina yabe.

To ya'mana kana'a fuli yupahi yabe. ¹⁰ Ya'mu lite Yuta bomagi besise'na ye kana bomofihii li emi'ahana: Yatai fuli yupapo nina. Kai keya kaga o'e luto molo'ohutamofihii pelesa ito nebelusaka kofito noane. ¹¹ Ya lago enali ka'anilo nona'a lu epi'ehina: Nele'mo ye kana bouba nebelusaka lito kapo molobo luto lu nimigo ai baga'a liyafa huto noobe. ¹² Ya ligo enali loka he'ahana: Nebelusaka lito kapo molobo lu'ehina bo ai kiyi'afube. ¹³ To ai ye ko'ehina bouba le'mo ye kana bomofihii gi'a keheli bati mehu'ehina. Hena'mugope bona'i babu lite li gehesa hana'mu luto Yesu abufa hu'ehigo yabe.

¹⁴ Aliha'a Yesu ana bo sipi mono nonugu nohigo bu goloto lu emi'ehina: Kai bu gobo, yatai ye koto nohane. Mone sipi keta'a hiti alihi kaitoga aku'i huto hu laligi foipana nohata he'mibo. ¹⁵ Ya ligo ya'mana bouba buto Yuta bo lu epi'ehina: Ya'ma bo Yesu nele'mo ye ko'ehina yabe. ¹⁶ Fulii kanagu besi'ehina bomofihii le'mo bati hu'ehina'mu lite Yuta bomagi ana yupahi fite Yesuhi kalana'i molo etalune'mu hi'ahana.

¹⁷ Ya nehago Yesu lu epi'ehina: Nani afo'nifu asaga kanagu lili'na lilata nohinago nani ana huto lili'na lilube. ¹⁸ Ya luto lina kamu'li Yuta bomagi enipagu logo sipi bigo enugufa'ani ule'ale hite Yesuhi ho fililune'mu ana'asilo hi'ahana. Hena'mugope ai fuli kana'anilo o'e li'ahanamofihii pelesa noito Hu'ma nani'ni afo'nifu nohibe luto Hu'ma hiti ai'a le'mo moneko hina'mu yabe.

Hu'mamofihii Pana'aua lili'na lili'namofihii gi mino'ehina.

¹⁹ Ya hago Yesu lu epi'ehina: Nani ma'naka lu nolepube. Pana'aua nasana ai ekesaguti mone li huto hulata menohibe. Yata'a afo'afu lolo higo bu goloto lolo hulata nohibe. To afo'afu lolo hulata nohina suhi Pana'aua ana suhi lolo hulata nohibe. ²⁰ Hena'mugope bita hina Pana'a nohigo asaga'na lolo nohina Pana'a lepilata nohibe. To ya'mana be ligito sipi amuyana afo'afu lepinogole lenali bu gelete lenekesa yigi babu lite akai lilana'mu topa hilabe. ²¹ Afo'afu filii'ahana bona'i aku'i enele'mo ho ti kosaba hulata nohina'a ya'ma ana huto Pana'aua laga'a besilina bona'i filii'ahanaguti enele'mo ho tilina'mu yabe. ²² To afo'afu bona'i foipanalo ka foya melilina ai Pana'amofitoga ana lili'na molo'ehinago aisigo foipa bona'i ka foya li epalalina'mu yabe. ²³ To asaga bona'magi afo'afitoga enegelo bi emite gi'a li saga nehana'a hite Pana'amofihii ana hilabe. To mone kene'uba Pana'a agoya hu meemilina, ho lifi'ehina afo'afihii agoya hu meemilina'mu yabe.

²⁴ Nani ma'naka lu nolepube, kene'i moneuba nani ka'ni kehilito li pili koto'a to noho lifi'ehina bomofitoga komopa'a malalina yanauba mino bati huto minoba minoba huse'na ya'ma li'ehibe. To ai ka foya melilina filise'namofihii be ligito aku'i mino kosaba huse'i ali su hoto nominabe. ²⁵ Nani ma'naka lu nolepube, kana'a huto hilube'mu hu'ehina kana'a yatai ahuto hu'ehibe. To enali filise bona'magi Hu'mamofihii Pana'amofihii nogo'a kehelinogole luga bona'i kehelite li pili kalanamagi mino kosaba hilana'mu yabe. ²⁶ Mino kosaba huse'namofihii Afo'afinugu nina Pana'mofitoga fitu fo emigo ai'agu mino kosaba huse'na ni'ibe. ²⁷ To ai Kokulumaguti limi'ehina Bomo nohinago asaga ka foya li epolose'nalo Pana'amofihii gi emi'ehibe. ²⁸ Asaga bona'i kene keligu nehanamagi Hu'mamofihii Pana'amofihii nogolo lilana kana'a noanagi lenali topa hete lenekesa yigi babu melilo. ²⁹ To enali filise bona'i ya hite nogo'a kehelilete kene keliguti ho tilabe. Ya hilete enali bati foya li'ahana'amagi ho tite mino kosaba nehinogo to foipa foya li'ahana'amagi ho tite minago Hu'mau enifisa iloto ka foya li epalalibe.

Luga'a bona'magi Yesuhi hapa'a lu huto hi'ahana

³⁰ Ana'ina mone nani'ni nekesaguti li huto mehiluna'mu yabe. Afo'nifu kaga lu nimi'ehina'a huto bona'i kaga'ani loko hiluna'mu yabe. Ka foya noli epolonauba bati hulata nohinaya hena'mugope nani'ni nemeha'nilo meluna ai noho lifigo limi'ohunamofihii mege'i moloto nolugo yabe.

³¹⁻³² To nani'nisigo kaga mone nani'nimu'li lu noepugomo lama'naka lolo menohinaya to fato bo moneuba nani kumu ya huse bo nohibe luto kaga noligomo nani kumu ya ma'naka nolibe luto kehelilata nohube. ³³ Koyapa'i lenali koko panatini enoho lifigo

Yonitoga lite bago ai ma'naka alu epi'ehibe. ³⁴ Bo moneuba nani hapa'ni lu lepilnamofi kumu nekesa yigi mupa ito meluna lenali'i Hu'mau aku'i lenubuto bilinamofi kumu luto ya'ma kaga lu nolepube. ³⁵ Libi logouba asaga bona'i enele'mo besa nolana'a huto Yoniu nohigo ana fana meha'agu lenali hupamone kana'asilo komopatinigu laga higo lenegelo bite mine'ahabe. ³⁶ Ya hu'ehinaya Yonih be ligi'ehinanauba nani hapa'ni yatai lu huto nohibe. Asaga lili'na nani kumu lito li su halane luto Afo'nifu nimi'ehina nani nolube. Ya'mana lili'na nolunauba ai'a boana'i enelepino bu gelete Hu'mau ho lifigo limi'ehinagi lite lilabe. ³⁷ To Afo'nifu ai'a noho lifi'ehinauba nani hapa'ni lu huto ahuehibe. Lenali okaba'a mone bu gela to bagaguti kaga mone nesi'a kehelila mehi'ahabe. ³⁸ Ya'mu luto ai ka'a lenalilugu meni'ibe. Hena'mugope ai Pana'a ho lifigo o'ehinamofih kehelu ule'ale mehilana'mu yabe. ³⁹ Lenali mono bukugu fayahi keye'ahanamofih mino kosaba hilana limilibe lite ana fayahi loko luku hite asaga kaga go'ehina bu gelata nehabe. To ya'mana fayahuba nani hapa'ni kumu lu huto huto lu lepilata nohibe. ⁴⁰ Nani ya'ma mino kosaba huse'na lepilube luto nolugo lenali lilune lite aku'i nanitoga mealune'mu nehabe.

⁴¹ Bona'magi nani nigi'ni li saga hilanamofi kumu nani sa sa menohube. ⁴² Ya nohuna lenali hapatini akeheli'ohube. Hu'mau keke'i lu lepulo'ehinana lenali komopatinigu meninamoya nani akeheli lepulo'ohube. ⁴³ Nani Afo'nifih gi'alo o'ohunamo lenali nani ka'ni kehelu menenimibe. To bo moneuba ai'a gi'alo o'ehigomo lenali be tigite ka'a lilata nehabe. ⁴⁴ Mone lenalalutinigitogati sipi lenigi lilata nehana lenigi Hu'mamofih aitogati olata nohina lenali melilata nehabe. Ya hi'ahana hiya'a kehelu ule'ale hite komopatinu emilabe? ⁴⁵ Nani kumu afo'afito lenifisa inogo ka foya li letalibe lite lenali mekehelilo. Moseu ai lehe'malibe lite kehelilata nehana bouba ai lenifisa iloto ka foya li lepalalina'mu yabe. ⁴⁶ Lenali Mosehi ka'a kehelu li pili ke'ahatita ana hite nani ka'ni kehelu pili katita'mu yabe. Hena'mugope ai nani kumu luto fayahi koyapa'i go'ehina yabe. ⁴⁷ To Moseu fayahi go'ehina kaga'a li pili kete mege'i memalanago hiya'a hite nani ka'ni li komopatinigu malalana ni'ibe?

6

Yesu 5,000 boana'i nose'na epi'ehina

Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lk 9:10-17

¹ Yesu ya luto kaga alu epi su holoto alih Galili nagami hefuhi Taibiliasi yabe lite gi helata nehanaga i gofa hoto bu'ehina. ² To ai topa hosemofih fato fato'i enebesi'ehina bonato li huto higo babu boana'i bu ge'ahanamagi mege'i lifite bi'ahana. ³ Yesu lapa luga titi kosa bohupoto pana'aloba'a hiti meto mine'ahana. ⁴ Yuta bona'magi fuli kana'ani Pasa nose'na li nupa hite nelata nehana kana'ani o leba to'ehina. ⁵ Yesutoga babu boana'i mege'i lifite neago bu enogoloto'a Filipih ma luto lu emi'ehina: Hiya'agati nose'na mina fito ma boana'i epinogo nalabe? ⁶ Yesu ai'i hilina suhi akeheli'ehinamoya Filipiu henabe lilifi luto fi taga hu eto'ehina yabe. ⁷ Ya ligo Filipiu lu'ehina: Nose'na 200 kinaloti mina fito ma bona'i epiluta luga'a butomo he'milina'mu yabe. ⁸ Ya ligo aposolo pana'a mone Simoni Pitahi gona'a Atulu ma luto lu'ehina: ⁹ Beleti nose'na nayahi mone kegi'a su hago faya'i loe hiti pana'i moneuba li'ehinaya ma babu boana'i enubuto mebilina'mu yabe. ¹⁰ Ya luto lulago Yesu lu epi'ehina: Lenali silaga boana'i lu epinogo melugu mineno. Analo kif'na nebelusa legi ninalo bosigo 5,000 mine'ahana. ¹¹ Enali melugu mine su helago Yesu beleti nose'na lito nunumu huto Hu'mamofitoga fokehi holoto ana bona'i guna i epi epi hu'ehina. To loe faya'mo lito ana suhi huloto epigo nete enumu hu'ehina yabe. ¹² Asaga bona'i ana nose'na nete enumu hulago Yesu pana'aloba'a lu epi'ehina: Nose'na letuha'a nelete nehe'mina yakalesa mehilitagi lenali li nupa hilo. ¹³ Ya ligo nayahi mone kegi'a su hago tumo beleti ne'ahanaguti letuha'a li nupa hite 12 sulu sulu'ya li bai te'ahana.

¹⁴ Ana boana'magi Yesu babeyafa suhi sipi'a li huto hina bu gelete li'ahana: Ma'naka luto ma boya kaga lu huto huto hulata bo ma melugu limilibe li'ahana aisimo nohibe. ¹⁵ Ya nelago enali ete enele'mete bite nigihiti bo kaba'ani lele'mo lolo hilana'mu yabe luto akeheli epolo'ehina. Ya huloto anagati i minigito kosa moneto ai'ago ti'ehina.

Yesu hefuhu nagami gupisalo kapo molo'ehina

Mt 14:22-33; Mk 6:45-52

¹⁶ Utehe kana nohigo pana'aloba'a hefuhu nagami beletoga limi'ahana. ¹⁷ Enali botigu tilete hefuhu nagami'i i gofa hete Kapaneami hepatoga enubu bu go lite nebago sinihi gi'ehina to Yesu belesa'i enalitoga meneheti'ehina. ¹⁸ To sipi habafahi liloto hege nagami'i lusina huto bili'ehina yabe. ¹⁹ Enali botigu bu foto'i nemalago Yesu nagami gupisa'alo kapo moloto boti lebato noago bu gelete enelesa ligo koli gofa hi'ahana. ²⁰ Ya nehago Yesu lu epi'ehina: Nanimo noonagi lenali koli mehilo. ²¹ Ya luto ligo enali Yesuhi botigu le'mo

malalune'mu nehago ana'asilo botiuba nebana hepa'mofihhi nagami keheto bu'ehina yabe.

Yesu kumu boana'magi sa sa hi'ahana

²² Yago eteka'a babu boana'i nagami hefuihhi mula kegi'a minanamagi boti mone'isi ni'igo bu ge'ahana. Yesu pana'alobomagi hiti mone botigu mebu'ehina enali he'mi etete enali'anigo bago bu ge'ahana yabe. ²³ To Yesu beleti nose'na hiti faya'i hiti lito fokehi holoto'a babu boana'i epigo ne'ahana hepa lebato Taibiliasi boti luga'a nebago bu ge'ahana. ²⁴ Ana botigu Yesu pana'alobomagi hiti menehago bu gelete Yesuhi sa sa hilune lite luga'a botigu ana boana'i tite Kapaneami bi'ahana yabe.

Yesu bona'i enele'mo kosa huse beleti nose'na yabe

²⁵ Nagami hefuihhi muya beletoga ana bona'magi Yesuhi etafa hilete ma lite loka he'ahana: Tisao, maga hiya yupahi o'ahatabe? ²⁶ Ya lite loka hago Yesu lu epi'ehina: Nani ma'naka lu nolepube. Lenali nani kumu sa sa nehanaya nani lili'na sipi'a suhi li huto hu'ohuna muya'alogope, beleti no lenumu hi'ahanamo'mu lite nani'i sa sa nehabe. ²⁷ Minoba minoba mehilina nose'nalo lenali foya melite minomo titi minoba minoba hilina nose'naloko foya lilo. Ai ya'ma nose'na mino bati minoba minoba huse'namo yabe. Hu'mau Pana'amofihhi ya'mana nose'na mino kosaba husemofihhi lepilibe luto gi'a a'emi'ehibe. ²⁸ Ya luto enali Yesuhi loka he'ahana: Lali hena suhi huloto Hu'mamofihhi lili'na'a li etalune? ²⁹ Ya lago Yesu ka'anilo nona'a lu epi'ehina: Hu'mamofihhi lili'na'a ma huto ni'ibe. Ai'a ho lifigo o'ehina bomofitoga komopatini emite minalo. ³⁰ Ya ligo enali loka he'ahana: Amuya babeyafana hena huse'i kai li lubulo hitogo bu goloto kaitoga komopati kimilune? Kai hena foya li huto hilata ni'ibe? ³¹ Mono kagu ma luto nina'a hite tatatigi mana nose'na ka melugu a'ne'ahana yabe. Ai kokulumalugu beleti nose'na nalabe luto epi'ehina yabe. ³² Ya lite lago Yesu ka'anilo nona'a lu epi'ehina: Nani ma'naka lu nolepube. Moseu kokulumalugu beleti melepi'ehina, nani Afo'nifu kokulumalugu lusi beleti lepilata hu'ehina yabe. ³³ Ya'mana beleti Hu'mau epilata hu'ehinauba melugu boana'i enele'mo mino kosaba hilibe luto kokuluma hepa'i he'mito limi'ehibe. ³⁴ Ya luto ligo enali Yesuhi lu emi'ahana: Sipi bo, ya'mana beleti asaga yupahi limibo. ³⁵ Ya lite lago Yesu lu epi'ehina: Enele'mo mino kosaba huse beleti nani'ni nohube. Bo moneuba nanitoga alinamofihhi kau'na mehalibe. To komopa'a nanitoga nimilina bomofihhi nagami kumu mebesilina'mu yabe.

³⁶ Ya hu'ehinaya koyapa'i nani alu lepi'ohube. Lenali nani'i abu nege'ahanaya keheli pili menekabe. ³⁷ Asaga bona'i nani Afo'nifu nimilinamagi nanitoga alana'mu yabe. To nanitoga alana bona'i enubunepa ito enele'mo mehe'miluna'mu yabe. ³⁸ Nani noho lifi'ehinamofihhi mege'i moloto lili'na lilube luto kokuluma he'mito limi'ohube. To nani'ni nemeha'nilo lili'na mone meliluna'mu yabe. ³⁹ Ai noho lifigo limi'ohuna bomofihhi meha'a ma huto ni'ibe. Ai boana'i nimi'ehinaguti mone kene'i li sibina mehu etalibe kokuluma hiti me'i hiti su halina yupahi aku'i enele'mo saga huto kosaba hiluna'mu yabe. ⁴⁰ Afo'nifu ma luto keheli'ehibe. Asaga bona'i pana'a bu gelete komopa'ani emilanamagi mino kosaba hepa'i lilabe. Ya hinogo nani kokuluma hiti me'i hiti su halina yupahi enele'mo ho ti kosaba hiluna'mu yabe.

⁴¹ Nani kokulumaluguti limi'ohuna beleti nohube lina kamu'i Yuta bona'magi gulu gulu bilete ipakafa he'ahana. ⁴² Ya hilete li'ahana: Ya'ma bo Yosefehe pana'a Yesuumo nohifihe? Ai afo'afnogo ito'afnogo akeheli'ohutamo minaya yatai ai hena hibe luto kokulumaluguti limi'ohuna bo nohube nolibe? ⁴³ Ya lite nelago Yesu lu epi'ehina: Lenalitinu lenugufagu gulu gulu mebito. ⁴⁴ Bo moneuba ai'agati nanitoga mealina Afo'nifu noho lifi'ehinauba nanitoga le'mo kefehe higo olenogo alihhi kokuluma'i hiti me'i hiti su halina yupahi nani ana bomofihhi le'mo ho ti kosaba hilube. ⁴⁵ Kaga lu yege holata bomagi fayahi mone ma lite: Asaga bona'i Hu'mau enelepilibe. Ya'ma koyapa'i ge'ahana ni'ibe. Afo'nifogatiga kaga lite kehelilete li pili kelata nehanamagi nanitoga elata nehabe. ⁴⁶ Bo moneuba Afo'nifihhi bu mego'ehibe. Ai Hu'ma hiti nohinati o'ehina boubu aisigo Afo'afihhi bu go'ehibe.

⁴⁷ Nani ma'naka lu nolepube: Bo moneuba nani'i keheli nimilina ai minoba minoba hepa'i bati'a lilina'mu yabe. ⁴⁸ Mino kosaba huto minoba minoba beleti nose'na nani'ni nohube. ⁴⁹ Ka melugu tatatinigi mana nose'na ne'ahana ya enali filii'ahabe. ⁵⁰ Ya hi'ahanaya to kokuluma'i he'mito limi'ehina beleti mone kene'uba nalina ai aku'i mefililina'mu yabe. ⁵¹ Mino kosaba huse beleti kokulumaluguti he'mito limi'ehinamoya nani'ni nohube. Ya'mana beleti nose'na mone boubu nalina ai minoba minoba hilina'mu yabe. Ana beleti nose'na nani emiluna nani'i nugufa'ni yago melugu asaga bona'i epi бага inogo enali ana hite minoba minoba hepa'i lilabe.

⁵² Ya luto lu epina kaga'mu Yuta bomagi bela ka lite kenasabo bibu bibu hite li'ahana: Ya'ma bouba hiya'a huto gufa'a liminogo naluta kaga nolibe? ⁵³ Ya lite lago Yesu lu epi'ehina: Nani ma'naka luto lu nolepube. Kokulumaguti limi'ehina Bomofihhi gufa'a hiti golaha'a hiti menalana mino kosaba huse'i lenalilugu meminalina'mu yabe. ⁵⁴ To bo moneuba nani nugufa hiti golaha'ni hiti nalinauba minoba minoba hepa'i bati'a li'ehinogo su hose kana'alo alihi nani le'mo ho ti kosaba hiluna'mu yabe. ⁵⁵ Hena'mugope nani nugufa'niya nose'na mana'a ni'ibe, to golaha'niya ana huto nagami'i mana'a ni'ibe. ⁵⁶ To mone kene'uba nani nugufa'ni hiti golaha'ni hiti nalinauba naniloga mineno to nani aimogu minenogo huto monekolugu minalu'ina'mu yabe. ⁵⁷ Mino kosaba huse Afo'nifu noho lifi'ehina'mu nani ai kehelito minoba minoba nohube. Ya'mana suhi huto nani'i nalina bouba nani keheli minomo tubuto minalina'mu yabe. ⁵⁸ Ya'ma noluna beletiya kokulumaluguti limi'ehibe. To koyapa'i tatatinigi nelete filii'ahana beleti'mu menolube. Ya'ma nani noluna beleti nalinauba mefililina minoba minoba hilina'mu yabe. ⁵⁹ Kapaneami hepato bona'i li gehesa huto mono kaga lu kehelilata nehana nonugu Yesu asaga kaga ya'ma enelep'i'ehina yabe.

Minoba minoba husemofihhi ka'a Yesu lu'ehina

⁶⁰ Yesuhi koko pana'amagi kehelilete ma lite li'ahana: Ai enebe ligi'ehina ka amuya kaga nolelepibe. Kiyi'afu ana kaga kehelilina ni'ibe? ⁶¹ Yesuhi pana'alobo'amagi ya lite gulu gulu bite nelana kagalo komopa'anigu bu enogoloto lu epi'ehina: Nani ma noluna kagauba latahatini lenele'mo negi nonago he'milune'mu nehafihe? ⁶² Kokulumaguti limi'ehina Bouba koyapa'i mino'ehina hepatoga aku'i tilina ya hena huto ni'ibe? ⁶³ Sikalafu'uba ai'a aku'i bona'i enele'mo kosaba hulata nohibe. Fa'mene lugufaua nesi'asi lehe'molata nohibe. Ya'ma nani noluna kagaya mino kosaba huse'na hiti Sikalafu'i hiti nina ninamofihhi lu nolepube. ⁶⁴ Ya nohunaya luga'amagita nani kaga'ni keheli pili mekabe. Yesuhi fateha'a li enayanugu bilina bo hiti to kaga'a li pili mekalana bona'i hiti koyapa'i komopa'anigu abugo fulu ti'ehina yabe. ⁶⁵ Ya'mu luto kaga mone'a hiti molo emito ma luto lu epi'ehina: Ya'ma lilabe luto'ni nani ma luto lu lepi'ohuna yabe. Bo mone'mofihhi Afo'nifu amuya meemilina nanitoga mealina'mu yabe.

⁶⁶ Yesu ya luto lina ka'amu lite pana'alobo'a mege'i lefelili hana enali luga'amagi he'mi etete tili tele hite bila ela hi'ahana yabe. To aku aku'i i behe hite ai hiti minomofa'na mehilune'mu hi'ahana. ⁶⁷ Ya hago 12 koko pana'amagihhi Yesu enoloka ho'ehina: Lenalibe, lenali ana hite he'mi netete bilafi? ⁶⁸ Ya luto enoloka hago Simoni Pitau ka'alo nona'a lu'ehina: Sipi Bo, lali kiyi'afitoga biluta'mu nolane? Minoba minoba huse'na epimofihhi kaga'a kaitogago ni'ibe. ⁶⁹ To kai Hu'mamofihhi lamana pana'a monekomo nohane luto komopati kaito kimito keheli ule'ale ahu keto'ohune. ⁷⁰ Ya luto lina ka'alo Yesu nona'a lu epi'ehina: Nani 12 koko panana'i lenele'mo'ohunamo ni'ifihhe? Lenali folagahatiniguti mone kene'i foipa fele nohibe. ⁷¹ Simoni Isikelioti yabe lite gi helata nehana bomofihhi pana'a ai aposolo bo mone nohina'a gi'a Yutasi ai Yesu kumu fateha'amagi enelepilina yanana'mu Yesu lu'ehina yabe.

7

Yesuhi gonamu tamu'amagi ai'i komopa'ani meemi'ahana

¹ Ana kaga su holago Yesu Galili kegi'a kapo moloto bu'ehina. To Yuta bona'i Yutia melugu nehanamagi kofohi legete ho fililune li'ahana'mu luto ana kegi'a mebu'ehina yabe. ² To Yuta bona'magi fuli kana'ani keya ka mele'ahana bokisimofihhi yege nohi gi ete'ahana kan'a yabe lilata nehana kana'a leba to'ehina. ³ Ya higo Yesuhi gonamu tamu'amagi ma lite lu emi'ahana: Kai ma hepa'i he'mito Yutia kegi'a bitogo pana'alobokamagi yatai nolita foya bu galabe. ⁴ Bo moneuba gi'a keheli бага ilabe lutomo ai asaga'na suguna huto lolo hulata menohibe. To kai ya'mana supo nohutomo asaga boana'magi enubulo li huto huto lolo hitogo bu galabe. ⁵ Ai'a gonamu tamu'amagi keheli sepa mei'ehite ya'ma kaga li ete'ahana yabe. ⁶ Ya lite lago Yesu lu epi'ehina: Nani kana'ni lamana'a meo'ehibe. Asaga kanaya lenalitini bilata kanatini bati hutomo ni'ibe. ⁷ To ma melugu boana'magi lenali'i fatehi mehilana nani'i nipakafa hete fatehi hi netalana'mu yabe. Hena'mugope enali foipa suhi nehanamofihhi hapa'ani lu huto nohu epolona'mu lite yabe. ⁸ Ya'mana fuli kana'a lifupa nehanalo lenalitini bilo. To nani ya'mana fuli kana lifupa nehanalo biluna kana'ni bati huse'na'a meo'ehibe. ⁹ Ai ya luto lu epiloto Galili melugu mino'ehina yabe.

Keya ka yege nonugu mele'ahanamofihhi fulu kana'a lifupa nehanalo Yesu bu'ehina

¹⁰ Ya luto lulago alina'a Yesuhi gonamu tamu'a fulu kana lifupa nehanalo abilago ai fato'i mone yupahi enemege'i bu'ehina. Ai huto'i mebu'ehina fala kito suguna'i bu'ehina

yabe. ¹¹ Enali Yuta bona'magi ai'i sa sa hite enoloka he'ahana: Ya'ma bomoba hiyaga nohibe? ¹² Ya lago enali li gehesa hite nehana boana'magi sumi sami kaga ai kumu li'ahana: Ai hetofa bomo nohibe, lite luga'a bona'magi nelago to luga'a bona'magi ma lite li'ahana: Ai bona'i faga faga lu epilata nohina bo yabe. ¹³ Enali Yuta bona'magi koli hite Yesu kumu kaga huto'i meli'ahana sugunako lilata hi'ahana yabe.

¹⁴ Fuli kana lifupa hite nose'na nete folaga talaga nohigo Yesu sipi mono nonugu tito boana'i hapi fito mono kaga huto'i lu epi'ehina. ¹⁵ Ya nohigo enali Yuta bomagi enekesa yigi babu lilete ma lite li'ahana: Ma bomofihhi mone bouba melepi'ehinamo ninaya hena suhi luto buku leka nosabe? ¹⁶ Ya lite lago Yesu lu epi'ehina: Nani lu nolepuna kagaya nani'ni kaga'ni menina ai Hu'mau noho lifigo limi'ohuna bomofihhi kaga'a ni'ibe. ¹⁷ To bo moneuba Hu'mamofihhi baga'a liyafa huto mege'i malalube'mu nani lu yege nohona kagamofihhi hapa'a keheli bebe salina'mu yabe. Hu'mamofihhi kaga'a nolufi to nani'ni komopa'niguti tina kaga nolufi ai'a keheli sepa ilina'mu yabe. ¹⁸ Bo moneuba komopa'aguti tina kaga lulata nohina ai'a gi'a li saga hilube'mu nohibe. To ai ho lifi'ehina bomofihhi gi'a li saga hu etalube'mu nohina boya faga fagana'a menina fotogo huto nohibe. ¹⁹ Moseu keya ka melepi'ehina ni'iffhe? Lenali ya'mana keya ka li pili kete mege'i memele'ahabe. Lenali hena hibe lite noho fililune'mu nehabe? ²⁰ Ya luto ligo asaga boana'magi Yesuhi ka'alo nona'a li'ahana: Kaitoga foipa fele ni'ibe. Kiyi'afu koho fililube'mu nohibe? ²¹ Enali ya lite loka hago Yesu lu epi'ehina: Nani topa hose'na sipi amuya'a hiti hu lenubulo mologo be gelete topa hete lenekesa yigi babu li'ahabe. ²² Panatini enugufa laga huse suhi koyapa'i Moseu lenelepi'ehinamoya ma'naka luto ya'ma suhi Mosetogati meo'ehina yata'a tatatinigi hapi fi'ahana yabe. Ya hu'ehina fuli kana'agu panatinimagihhi enugufa'ani laga hilata nehabe. ²³ Lenali Mosehi keya ka'a mege'i malalupi lite lenekesa kehelilete fuli kanagu panatini enugufa laga hilata nehabe. Ya hilata nehanamo nani fuli kana'alo bo mone le'mo ye ko'ohunamomu'i lenali henabe lite kafa nehabe? ²⁴ Lenubutu bu gelata nehanamofihhi loko hilata nehanana nehe'mite ma'nakamofinogo loko hilo.

Ai Mesiau nohifi li'ahana

²⁵ Yelusale bona'i luga'amagi ma lite li'ahana: Enali ho fililune'mu nehana bomo ya'ma nohifi? ²⁶ Bu galo. Ai asaga bona'i li gehesa hite nehanagu kaga nolinalo mone kene'uba ho tito ka'alo nona'a melibe. Enali kaba bomagi Mesiau mana'i nohibe lite akeheli'ahafi hena hi'ahabe? ²⁷ To Mesiau huto hilina hepa'iya bo moneuba mekehelinogo huto hilibe. To ya'ma bo huto hu'ehina hepa'aya akeheli baga i'ohune.

²⁸ Yesu sipi mono nonugu kaga enelepito nohinagati sipi kehe ito lu epi'ehina: Nani'ni hiti to nani o'ohuna hepa'i hiti lenali akeheli bati hi'ahafihe? Nani'ni nemeha'nilo meo'ohube. To ma'naka luto nani'i noho lifi'ehina boya ya'ma fotogo hu'ehina bo lenali bu mege'ahabe. ²⁹ Ya hi'ahana nani ai'i akeheli eto'ohube. Hena'mugo ai'a noho lifigo aitogati nani o'ohuna'mu yabe. ³⁰ Ya luto ligo enali yato hite naga'i emilune'mu hanaya mone bufalo lite ya hite mehi'ahana hena'mugope ai kana'a meo'ehina'mu yabe. ³¹ Ya nehago babu boana'i luga'amagi ai ka'a keheli pili kelete ma lite li'ahana: Alihi Mesiau oloto sipi lili'na ma bouba li huto hu'ehinamofihhi hoto sipi'a li huto hilina be ligilifhe?

Yesuhi naga ilabe lite gimi bo enoho lifi'ahana

³² Yesu kumu luga'a bona'magi ya lite musi musi ka lana'a Felosi bomagi akeheli'ahana. Ya hilete enali'ani hiti babafi bo hiti bite gimi bomagi Yesuhi naga ilabe, lite enoho lifi'ahana. ³³ Ya nehago Yesu lu epi'ehina: Lenali hiti nani nesi kana'asi nohuto'ni ai noho lifi'ehina bo nohinaga aku i behe huto biluna'mu yabe. ³⁴ Ya hinogo'ni lenali nani'i sa sa hilana bu menagalana'mu yabe. To nani minaluna hepatoga lenali mealana'mu yabe. ³⁵ Ya ligo Yuta bomagi ai loka hago ai loka hago hite ma lite li'ahana: Ai hiya'aga bu'ehinogo lali sa sa hilutaga'mu nolibe? Giliki nogo nehana metoga Yuta bo nehite Giliki bona'magihhi hepatu buto mono kaga enelepito bilube'mu nolifhe? ³⁶ To ai ma luto nolibe: Nani'i sa sa hilana bu menagalana'mu. Nani buto minaluna hepatu lenali mebilana'mu yabe. Ya luto nolina kagamofihhi hapa'a hena huto ni'ibe? enali ya lite li'ahana yabe.

Mino kosaba huse nagami'i

³⁷ Fuli kana lifupa nehanamofihhi su hose yupahiya Yuta bona'magihhi sipi kana'a yabe. Ya'mana yupahi Yesu ho tito kehe sipi ito lu epi'ehina: Mone kene'mofi nagami kumu nobesilina nanitogati oto neno. ³⁸ Mono kagu Hu'mau ma luto fayahi go'ehina yabe: Mone kene'uba nani'i keheli pili kalina ai komopa'aguti mino kosaba huse nagami ipi opohi lagalina'mu yabe. ³⁹ Aitoga komopa'ani emi malalanamagi Sikalafu lilana'mu Yesu ya'ma kaga lu'ehina. Ya'mana kana'agu Hu'mau Yesu kokulumalugu le'mo saga hilina to fana mehena'a meli'ehina'mu luto Hu'mau Sikalafu'i metoga ho melifi'ehina yabe.

Bona'i loko hite loe naga'i minala

⁴⁰ Babu bona'magi ai kaga linamofihii kehelilete li'ahana: Ma'naka luto ma boya kaga lu huto hulata bomo nohibe. ⁴¹ To luga'amagi li'ahana: Ai Mesiaumo nohibe. Ya nelago luga'amagi li'ahana: Mesiau Galili metogati huto mehilina'mu yabe. ⁴² Mono bukugu lite ge'ahana: Tebiti mino'ehina hepallugu Betelehe yagi Tebitihii ai'a naga'aguti Mesiau huto hilibe luto ni'ina yabe. ⁴³ Ya lite Yesu kumu lilete ana bona'i minanamagi loko hi'ahana yabe. ⁴⁴ Luga'amagi Yesuhi yato lite nagalugu le'mo malalune'mu hanaya mone gufalo enayahi meli'ahana yabe.

Enikibina bona'magi Yesuhi keheli bati mehi ete'ahana

⁴⁵ Gimi bomagi i behe hite sipi mono noto bo hiti Felosi bo hiti nehanalo bago enoloka he'ahana: Lenali henabe lite le'mete meabe? ⁴⁶ Ya lite enoloka hago gimi bomagi lu epi'ahana: Ya'mana bouba kaga lu'ehina'a huto koyapa'i mone bouba kaga melu'ehibe. ⁴⁷ Ya lite lago Felosi bomagi lu epi'ahana: Lenali'i hiti lenele'mo negi nagi no'ehifihē? ⁴⁸ Felosi bomagita kabati moneuba ana bomofitoga komopa'a emi'ehigo bu ge'ahana ni'i'fihē? ⁴⁹ Ma li gehesa hite nehana bona'magi Mosehi keya ka'a keheli bati mehi'ahabe. Yamomu'i luto enali asaga'i Hu'mamofihii bu'alo bati mehi'ahabe. Gumi'i enahalibe. ⁵⁰ Nikotimasiu koyapa'i Yesutoga bu'ehina bo enali nagaluguti boyago analo nohinati ma luto lu epi'ehina: ⁵¹ Lali keya katigu nina'a huto bo moneuba li huto hu'ehinanamofihii hapa'a li huto mehula kaga'a mekehelila hu'ohutomo fakupagu naga'i meemilutamo ni'ibe. ⁵²⁻⁵³ Ya luto ligo enali loka he'ahana: Kai hiti Galili bomo nohapihe? Mono ka leka so bati huto bu gobo, kaga lu hokolo hulata bo Galili metogati huto mehilina'mu yabe.

8

A'i moneuba bolo bu'ehina

¹ Asaga boana'i noha'aniga bu su nehago Yesu ai'asigo Oliba kosagu ti'ehina yabe. ² Ya hu'ehinagati etehi folugu'i sipi mono nonuga aku'i nehete'ehina. Ya nohigo babu boana'magi ete le'mo bego hago ai melugu minoto kaga hapi fito lu enelep'i'ehina yabe. ³ Ya nohigo kaga enelepilata nehana bo yagi to Felosi bo yagi hite enali a'i moneuba fato bo hiti ko'ehina le'mete nehete'ete ete asaga bona'magi enubu folagato le'mo ho ti'ahana yabe. ⁴ Ya hilete Yesuhi ma lite lu emi'ahana: Tisao ma a'uba fato bo hiti nokago etafa hi'ahabe. ⁵ Lali keya katigu Moseu ka mone molo'ehina ya a'i moneuba ya nohinogomo efa kosatu i fililo, lu'ehibe. To kai hena hibe luto nokeheline? ⁶ Enali fisa ilune'mu ya'ma kaga mi'i melete loka he'ahana. Ya hana ai Yesu melugu lipi tipi huto yahi kosa'atu mumusopagu fayahi goto mino'ehina yabe. ⁷ Ya higo enali analo ho tilete nehete loka heba heba hago Yesu bu go saga huto lu epi'ehina: Lenali folagahatinigu bo mone'mofihii foipana'a menilinauba mana a'mofihii gufalo efa kosahi yata'a he'mi meleno. ⁸ Ya luto lu epiloto aku'i melugu lipito mumusopagu fayahi goba huto bu mino'ehina. ⁹ Enali ya luto epi'ehina ka kehelilete moneko moneko bila bila hite bu su he'ahana. Yata'a olopa bomagi bilago ana mege'i bila bila hi'ahana. Ya hago Yesu ai'ago nohinalo ana a'i ho tiloto analo mino'ehina yabe. ¹⁰ Ya hilago Yesu bu go saga huto ana a'i loka ho'ehina: Ma a'i yale, hiyaga babe? Ka foya li ketalina bo mone memino'ehifihē? ¹¹ Ya luto loka hago ana a'uba lu emi'ehina: Sipi Bo, bo mone memino'ehibe. Ya ligo Yesu lu emi'ehina. Nani ana huto ka foya meli ketaluna'mu yabe. Kai bufa hulotoka aku aku'i foipana mehobo.

Yesu ma melugu libi'a

¹² Yesu aku'i ma luto lu epi'ehina: Nani ma me'mofihii libi'a nohube. Bo moneuba nani'i nemege'i malalinauba lo mesobose libi'i ligiloto metepulugu kapo memalalina'mu yabe. ¹³ Ya luto ligo Felosi bomagi li emi'ahana: Yatai kaika'mu kaga nolatauba lemana'a li huto menohibe. ¹⁴ Ya lite lago Yesu ka'anilo nona'a lu'ehina: Nani'nimu kaga nolunaya ya ma'naka nolube. Nani ho tito o'ohuna'a hiti to nobuna hepa'i hiti nani'ni akeheli'ohube. Hena'mugope nani ho tito o'ohuna hepa'i hiti to nobuna hepa'i hiti ya'ma lenali mekeheli'ahabe. ¹⁵ Lenali ma melugu suhi hite bona'i hapa'ani loko hilata nehanaya nani bo mone'mofihii hapa'a loko mehulata nohube. ¹⁶ To nani bona'i hapa'ani loko hilube lilunaya eto huto loko hiluna'mu yabe. Hena'mugope nani'nigo ya mehiluna ai noho lifigo limi'ohuna Afo'nifu nani hiti moneka nohigo yabe. ¹⁷ To keya katinigu ka mone ma luto ni'ibe: Loe bomale'i moneko kaga la'igomo ana ka'atiti ma'naka lolo nohibe. ¹⁸ To nani'nimu kaga noluna ana huto noho lifigo limi'ohuna Afo'nifu nani kumu kaga'ni nolibe. ¹⁹ Ya ligo enali loka he'ahana: Afo'kafu hiya'a nohibe? Ya lago Yesu lu epi'ehina: Nani'i hiti nani afo'nifi hiti lenali mekeheli'ahabe. Nanimo keheli'ahatita nani afo'nifihii ana hite akehelitita'mu yabe.

²⁰ Asaga ya' mana kaga sipi mono nonugu efapo melelata nehana lape'i nina hasagu minoto enelep'i ehina yabe. To bona'magi anagati ete yato lite naga'i meemi'ahana ya hena'mugope ai kana'a meo'ehina'mu yabe.

Nani nobuna hepato lenali mebilana'mu yabe

²¹ Yesu aku'i ma luto lu epi'ehina: Nani abu'ehinogo'ni lenali sa sa hilapa hinogo foipanatinigu fililana'mu yabe. Nani biluna hepato lenali mebilana'mu yabe. ²² Ya luto ligo Yuta bomagi li'ahana: Nani biluna hepato lenali mebilabe nolunaya ai'a ho fililube'mu nolifihē? ²³ Ya lite lago Yesu ka'anilo nona'a lu'ehina: Lenali maloti huto hi'ahanaya nani ifogati o'ohube. Lenali ma melugu bona'i nehanaya nani ma melugu bo menohube. ²⁴ Ya'mu luto lenali foipanatinini hiti fililabe nolube. Nani kumu ya'ma bo kiyi'afu nohifi lite keheli pili meke netalana foipanatinini ni'inogo fililana'mu yabe. ²⁵ Ya luto ligo enali loka he'ahana: Kai kiyi'agamo nohane? Ya lite loka hago Yesu lu epi'ehina: Nani yata'a hapi nohuto lu epi'ohuna bomo nohube. ²⁶ Lenali hapatinimofihī kagatini loko hu lepalaluna babu lito ni'ibe. Ai noho lifigo limi'ohuna bomofihī hapa'a bebe soto ninamofitogati keheli'ohuna kaga ma melugu boanatoga lu yege holata nohube.

²⁷ To enali afo'afi kumu nolina kaga keheli bati mehi'ahana yabe. ²⁸ Ya hago Yesu ma luto lu epi'ehina: Alihi Kokulumaguti limi'ehina Bomofihī gi'a li saga hilana yupahi aimo nohinagi lite keheli sepa neite to nani'ni nemeha'nilo ana'ina mone li huto mehu'ohuna. Afo'nifu nelepi'ehinamofihī enelep'i'ohuna keheli fotogo hilabe. ²⁹ To ai noho lifi'ehina bomofihī bita hina suko hulata nohuna'mu luto ai he'mi netoto mebu'ehina, nani hiti moneka nohibe. ³⁰ Yesu ya luto enelepina kaga babu bona'magi kehelilite ai'i keheli pili kete'ahana yabe.

Ka lamana'auba lenubuto bilina

³¹ Yesuhi keheli mana hi etana Yuta bomagihī ai ma luto lu epi'ehina: Nani lenelep'i'ohuna kaga mege'i melete li hetofa hilana ya'amagi pana'alobo naga'ni lolo hilabe. ³² Ya hinogo ka lamana'auba lenalitoga minoto ana ka lamana'auba lenele'mo lenubuto bilina'mu yabe. ³³ Ya ligo enali li'ahana: Lali Abalahahi tata'agitamo nohune. Koyapa'i mone'a bona'magi koko pana'ani lali memino'ohuta yabe. Lenali lenubuto bilabe luto nolataba ya hena'mu nolane? ³⁴ Ya lite lago Yesu ka'anilo nona'a ma luto lu epi'ehina: Nani ma'naka luto lu nolepube. Asaga bona'i foipana li huto nehanamagi foipanamofihī keke'le'nehabē. ³⁵ Koko pana'uba lalamehi monelugu i koloto minomogone'na menohina ana lalamenugu pana'uba analo minomogone'na nohibe. ³⁶ Ya hu'ehina pana'uba lenubuto binogomo ma'naka luto lenubuto bi'ehina bona'i nehabē. ³⁷ Lenali Abalahahi tata'agita nehanaya nani akeheli'ohube. Ya hi'ahanamo ninaya nani lenelep'i'ohuna ka'ni lenalilugu memino'ehina'mu lite nani noho fililune'mu nehabē. ³⁸ Nani Afo'nifu nelepi'ehinanamofihī kaga nolunamo to lenali afo'tinigi lu lepi'ahana suhi nehabē.

³⁹ Ya ligo enali ka'alo nona'a li'ahana: Afo'tifu Abalahau nohibe. Ya lago Yesu lu epi'ehina: Lenali Abalahahi pana'a mana'i nehatita ai li'ehina lili'na litita'mu yabe. ⁴⁰ To nani Hu'mamofitogati ma ka keheli'ohunamofinogo lu epi'ohube. Ya nohunamo lenali keheli menimise noho fililune'mu nehabē. Abalahau ya'ma huse'na li huto mehu'ehina yabe. ⁴¹ Lenali afo'tinigi hi'ahana supo nehabē. Ya ligo enali li'ahana: Lali gulu bo menohune. Lali afo'tifu nohina ya Hu'mau nohibe. ⁴² Ya lite lago Yesu lu epi'ehina: Hu'mau lenali afo'tinifu mana'i nohitita, aitogati o'ohunamofita yatai ma nohuna nele'mo laga hatita'mu yabe. Nani nemeha'nilo meo'ohuna ai noho lifi'ehina yabe. ⁴³ Nani lenelepuna kaga lenali henabe lite keheli fe menelabe? Hena'mugope nani kaga'ni lenali mekehelilune'mu nehabē. ⁴⁴ Lenali foipa bo Sataha yagapana'mo nehanago ai mege'i malalune'mu nehabē. Yata'a kanagu bona'i enoho fili'ehina yabe. Ai bati suhi mege'i moloto memino'ehina hena'mugope aitoga bati hapa'a meni'igo yabe. Ai faga lusemofihī afo'afu nohinago faga luse'nayoga aitoga bai toto ni'ibe. To faga fagauba kaga'a lamana'a lolo hulata nohina bo nohibe. ⁴⁵ Ya hu'ehina nani ka ma'naka lenelepuna lenali ana ka'ni keheli hetofa mehabē. ⁴⁶ Lenali folagahatiniguti hiya boba nani foipana'ni lu huto hilina ni'ibe? Ya hu'ehina nani ma'naka lu lepi'ohunamofihī lenali hena hibe lite keheli menimi'ahabe? ⁴⁷ Enali Hu'mamofihī pana'amagi asaga kaga'a kehelilata nehanamo ninaya aku lenali Hu'mamofihī pana'a menhabē. Yamo'mu lite nani ka'ni keheli menenimibe.

Nani mino'ohuna kana'alo Abalahau huto mehu'ehina

⁴⁸ Yuta bomagi aku i behe hite Yesutoga ete loka he'ahana: Kai Samalia kegi'a bo nohane, to foipa fele kai kugufagu ni'ibe lulata nohuta ya ma'naka nolupihē? ⁴⁹ Ya lite loka hago Yesu lu epi'ehina: Nanitoga foipa fele menohibe. Nani Afo'nifihī gi'a li saga

nohuna'mu lenali nani'i nele'mo melugu nemalabe. ⁵⁰ Nani nig'i'ni li saga hilube luto foya menolube. Ai bona'i guna malalina bo moneko'uba nani nig'i'ni li saga hilube'mu nohibe. ⁵¹ Nani ma'naka luto lu nolepube. Nani kaga'ni liyafa huto mege'i malalinauba mefililina'mu yabe. ⁵² Ya ligo Yuta bomagi lu emi'ahana: Yatai keheli bati hu ketone. Kailugu foipa fele nohibe. Abalahau filigo, kaga lu huto hulata bo filigo hi'ahanamo ninaya, kai: Nani kaga'ni liyafa huto mege'i malalinauba mefililibe nolane. ⁵³ Lali afo'tifu Abalahau fili'ehibe. To kai be ligilube'mu nolapihe? To kaga lu huto hulata bo ana hite fili'ahanamo ninaya kai hena huse bo lolo hilube'mu nolane? ⁵⁴ Ya lite loka hago Yesu ka'anilo nona'a lu epi'ehina: Nani'ni nig'i'ni liyafa hilunaya nani nig'i'ni fa'menena lolo hilina'mu yabe. Ya hu'ehina Afo'nifu ai'a nig'i'ni li saga huto gelo nobinamo laliti Hu'matifu nohibe lilata nehabe. ⁵⁵ Lenali ai'i mekeheli'ahana, nani keheli eto'ohube. Ai'i nani mekeheli'ohube lutita suhi huto faga lutine. Ya hutitamo ninaya ai'i keheli eto'ohuto ka'a liyafa nohibe. ⁵⁶ Lenali afofinifu Abalahau nani huto hiluna kana'a bu galube luto gelo bi'ehina abu goloto fokehi aho'ehibe. ⁵⁷ Ya ligo Yuta bomagi lu emi'ahana: Kai olopa bo lolo mehu'ahatamo ninaya Abalahahi abu go'ohuto nolapihe? ⁵⁸ Ya lite lago Yesu ka'anilo nona'a ma luto lu epi'ehina: Nani ma'naka luto lu nolepube. Abalahau huto mehu'ehina kana'alo nani minomo buto mino'ohuna yabe. ⁵⁹ Ya luto ligo enali efa kosahi lite Yesuhi ilune'mu hi'ahana. Ya hana Yesu fala kito sipi mono nonuguti he'mito bufa hu'ehina yabe.

9

Yesu bu pisi lu'ehina bo le'mo bati hu'ehina

¹ Yesu kapo mololoto noboto bo mone keto'ehina kanalo bu pisi lu'ehina bu goto mino'ehina. ² To pana'alobomagi loka he'ahana: Babafio, ma bo bu pisi lu'ehina hena hu eto'ehibe? Ai'a foipana'aubafi to ito'afinogo afo'afinogo etali foipana'atiti'mube? ³ Ya lago Yesu lu epi'ehina: O'e. Enali foipana'aniuba mehu eto'ehibe. Ai bu pisi lu'ehinana'mu Hu'mamofihhi amuya'auba le'mo hetofa hu etenogo gili hinogo boana'i ya'mananamofihhi bu galabe. ⁴ Lali yege lenogo noho lifi'ehina bo afo'nifihhi lili'na'a lilata nohune. To sinihi ginogo bona'magi lili'na melilune'mu nehabe. ⁵ Nani ma melugu minoto asaga noto noto bona'magihhi libi'ani besa lose'na'a nohibe. ⁶ Yesu ya luto'a me'i mone lito yatu yigito libi'na ho moloto oifa'i lolo huto ya'ma bomofihhi bu'alo nolofo etoto lu emi'ehina: ⁷ Kai buto mone nagami'i Siloami hefuto kokabana bilibo. Ya'ma hefuhhi gi'amofihhi hapa'a Ho Lifi'ehina Yabe nela. Ya ligo ana bomo buto hefuto okabana bilito i behe huto noago bu'i gili gili hu'ehina.

⁸ Ya hu'ehigo laluhagi koyapa'i ya'ma boubu nose'namu buka buka tilatamo bu ge'ahanamagi loka he'ahana: Muya boubu meto minoto buka tu'ehina bo ai nohifihe? ⁹ Ya lago mone'amagi: O'yo, ana bo nohibe, lite lago mone'amagi: O'e, lite, menohibe. Ai okaba'a ana legita ya'ma buka tuse bo nohibe. Ya lite nelago ya'ma boubu lu epi'ehina: Nanisi nohibe. ¹⁰ Enali ai'i loka he'ahana: Kubuka hena huto le'mo bati hu'ehina? ¹¹ Ya loka hago ai kaga'anilo nona'a lu epi'ehina: Yesu yabe nelana boubu me'i lito libi'na hoto oifa'i lolo huto nubunilo foloto Siloami hefuto kokabana bilibo luto ligo analo buto'ni nokabana nobilito mele'isi gili gili huto nominobe. ¹² Ya ligo enali loka he'ahana: Ana bo hiyaga nohibe? lite lago ai: Nani mekeheli'ohube, luto lu epi'ehina yabe.

Felosi bomagi bu pisi lu'ehinamofihhi loka he'ahana

¹³ To enali ya'ma bo bu pisi lu'ohuto'amo le'mete Felosi bona'i nehanalo bite nehiti'ahana. ¹⁴ Ya'ma Yesu oifa'i lolo huto bomofihhi bu'a le'mo bati hu'ehina kana'a ya'ma mono fuli yupahi yabe. ¹⁵ Ya hu'ehina'mu Felosi bona'magi ana bomofihhi loka he'ahana: Kubuka hena huto le'mo bati hu'ehina? Ai ma lu epi'ehina: Bo moneuba oifatu nubunilo folo netago nagamito nokabana bilito yatai nubunitu bu nogobe. ¹⁶ Ya ligo Felosi bona'i mone'amagi ma li'ahana: Ya'ma kene'i kubuka li hetofa hu eto'ehinauba mono fuli yupapogu foya li'ehina'mu ai Hu'mamofitogati meo'ehinagi ya'ma keya kalugu mone: Mono fuli yupapogu lili'na melilo, litomo ni'igo ya'ma bo kagamofihhi keheli he'mi'ehinagihe, lite li'ahana. To mone'amagi li'ahana: Henabe? Ai ma bomofi kumu amuya lili'na li eto'ehina'mu henabe luto foipa bo nohibe? Ya lite lilete folaganuguti tele'ahana yabe.

¹⁷ Ya'mu Felosi bona'magi ana bomo aku loka he'ahana: Nubun'i gili gili hu neto'ehina lulata nohuta, ai kumu hena kekesa kehelilata nohane? Ya lago ai lu'ehina: Kaga lu huto huto bo nohifi? ¹⁸⁻¹⁹ To ya'ma bo yata'a bu pisi lu'ehigo gili hu'ehina'a yamofihhi Yuta bona'magi keheli ule'ale mehite ito'afinogo afo'afinogo etali kumu kehe ite ago etoloka he'ahana: Ma boya panatiti nohifihe? To ketona kana'agu bu pisi lu'ehina lilata neha'ifihe? Yatai hena huto bu nogabe? Lu limiliyo. ²⁰ Ito'afugo afo'afugo

etali lu epi'aha'ina: Panati'a nohibe, lite to ketona kanagu bu pisi lu'ehina'mu ya'ma keheli'ohu'ibe. ²¹ Yalo'i ai gili huto bu nogana'mu hiti to bu li gili hu eto'ehina ya'ma bomofihhi le'ali mekeheli'ohu'ibe. Panati'a ai olopa bo nohinagi kaga baga'aguti lu lepilina ai'ago loka halo. ²² Ito'afugo afo'afugo Yuta bona'i kumu koli nehite ya'ma kaga lu epi'aha'igo hena'mube? Koyapa'i Yuta bona'magi kaga lu laga hi'ahana: Bona'i moneuba Yesu kumu Hu'mamofihhi le'mo ho ti'ehina pana'a'nokehelube. ²⁶ Ya ligo enali loka he'ahana: Ai hena hena hu keto'ehibe? Hena huto kubuka le'mo bati hu'ehibe? ²⁷ Ya lago ai lu'ehina: Abo. Nani ya'mana alu lepi su ho'ohunamo lenali keheli sibina nehabe. Lenali henana mone hiti kehelilabe? Lenalimoya pana'alobo'a lolo hilafihe? ²⁸ Ya ligo enali huli ka lu emite li'ahana: Kai ya'ma bomofihhi pana'a nohane. Lali Mosehi ka'alo mege'i nomoloto pana'alobo'a nohuta yabe. ²⁹ Hu'mau koyapa'i Mosehi kaga lu emi'ehina yamofihhi akeheli'ohune. To Yesu ya'mana bomofihhi hepa'agati o'ehina lali mekeheli'ohune. ³⁰ Ya nelago ana bouba lu epi'ehina: Abo. Lenali nelanamolo topa nohobe. Ai nubu pisi lu'ehinamo li hetofa huto ye ko hu neto'ehinagi lenali ai kumu asaga'i mekeheli'ahabe. ³¹ To Hu'mau foipa bona'magihi mekeheli to megesa hu epilatana'mu akeheli'ohube. To mone'amagi aitoga agoya hu emi'ahana'a to mege'i melelata nehana'amagihi kehelilata nohibe. ³² To afehi ema'aga ma me'i huto hu'ehinagati kana nobigo kene'i moneuba bu pisi lu'ehina bona'mofihhi li gili hu eto'ehinana lali mekeheli'ohune. ³³ Ya hu'ehina'mu ya'ma bomo Hu'mamofitogati meo'ehitita ai amuya'a hiti bona'i enele'mo bati mehilita'mu yabe. ³⁴ Ya ligo enali kaga'alo nona'a emi'ahana: Kai foipanagu keketona bose. Laliti'mu kaga mone li lelepilata nohapi? Ya lite nelite ana bomofihhi le'mete mono nonuguti he'mi ete'ahana yabe.

²⁴ To Yuta bona'magi ketona kanagu bu pisi lu'ehina bomofihhi aku'i kehe ite ago lu emi'ahana: Ya'ma hetofa huto hu keto'ehina'mu Hu'mamofihhi ai'ago foke ka lu emibo. Ya'mana Yesu foipana lilata bo nohina keheliya i'ohune. ²⁵ Ya lago ai lu epi'ehina: Ai foipa bo nohifi lamana bo nohibe luto ya'ma nani mekeheli'to'ni yata'a nani nubu pisi lu'ehinamo yatai gili huto bu nogobe luto'ni a'nokehelube. ²⁶ Ya ligo enali loka he'ahana: Ai hena hena hu keto'ehibe? Hena huto kubuka le'mo bati hu'ehibe? ²⁷ Ya lago ai lu'ehina: Abo. Nani ya'mana alu lepi su ho'ohunamo lenali keheli sibina nehabe. Lenali henana mone hiti kehelilabe? Lenalimoya pana'alobo'a lolo hilafihe? ²⁸ Ya ligo enali huli ka lu emite li'ahana: Kai ya'ma bomofihhi pana'a nohane. Lali Mosehi ka'alo mege'i nomoloto pana'alobo'a nohuta yabe. ²⁹ Hu'mau koyapa'i Mosehi kaga lu emi'ehina yamofihhi akeheli'ohune. To Yesu ya'mana bomofihhi hepa'agati o'ehina lali mekeheli'ohune. ³⁰ Ya nelago ana bouba lu epi'ehina: Abo. Lenali nelanamolo topa nohobe. Ai nubu pisi lu'ehinamo li hetofa huto ye ko hu neto'ehinagi lenali ai kumu asaga'i mekeheli'ahabe. ³¹ To Hu'mau foipa bona'magihi mekeheli to megesa hu epilatana'mu akeheli'ohube. To mone'amagi aitoga agoya hu emi'ahana'a to mege'i melelata nehana'amagihi kehelilata nohibe. ³² To afehi ema'aga ma me'i huto hu'ehinagati kana nobigo kene'i moneuba bu pisi lu'ehina bona'mofihhi li gili hu eto'ehinana lali mekeheli'ohune. ³³ Ya hu'ehina'mu ya'ma bomo Hu'mamofitogati meo'ehitita ai amuya'a hiti bona'i enele'mo bati mehilita'mu yabe. ³⁴ Ya ligo enali kaga'alo nona'a emi'ahana: Kai foipanagu keketona bose. Laliti'mu kaga mone li lelepilata nohapi? Ya lite nelite ana bomofihhi le'mete mono nonuguti he'mi ete'ahana yabe.

Bona'mofihhi komopa'anitu mono'i mekeheli'se'namu

³⁵ Enali ana bomo he'mi ete'ahana yamofihhi Yesu kehelito ai kumu sa hu'ehina. Ai etafa huto lu emi'ehina: Kai Kokulumaguti limi'ehina Bomofi kumu keheli pili ko'ahatafihe? ³⁶ Ya ligo ai lu emi'ehina: Sipi Bo yale, ai kumu nelepiletogo'ni komopa'ni emito kehelilube, luto lu'ehina. ³⁷ To Yesu lu emi'ehina: Kai bu go su ho'ahatagi yatai lu nokimina bo ma nohinagihe. ³⁸ Ya noligo ai Yesuhi lu emi'ehina: Sipi Bo'nimaka. Nani kaitoga keheli ule'ale nohube, luto gigusagu golaga fito ko'ehina.

³⁹ Ya nohigo Yesu lu'ehina: Nani ma metoga oloto bona'magihi hapa'ani bu goloto loko hulube. Bona'i luga'a enubu pisi lu'ehina suhi hite yanamagihi bu galana lolo hu epalalube. To bu galana suhi hite nehanamagihi li fili ko epalalube nolube, Yesu lu'ehina. ⁴⁰ Ya luto ligo Felosi bona'i mone'amagi ya'ma kaga'amofihhi kehelite loka he'ahana: Lali kumu nolapi, ya? Lenali hiti lenubu pisi lu'ehibe luto ya nolapiye? ⁴¹ Ya lago Yesu lu epi'ehina: Lenali lenubu pisi nelinogomo nani fakupa ka lu melepi'ohuna. To lali lubuti ni'inagi bu go fe nolune lite ya'ma nelana yana'mu lenali komopatnigu fi hekini lo su hago fakupa ka nolu lepolobe.

10

Sipisipi yagamagihi gomoge'na bame ka'a

¹ Yesu mone kaga lu epi'ehina: Nani ma'naka lu nolepupe. Bona'i moneuba sipisipi yagamagihi bihu kasito metise buto folaganuguti leke ho limito baukalo bo to lubalo bo nohibe. ² To bomo moneuba kasitogati tilinamo ana bona'i sipisipi yagamagihi kaba bo nohibe. ³ Kasito nomina bouba kafe sigi etenogo sipisipi kaba bouba tiloto sipisipi yaga'amagihi enigi nohenogo moneko moneko'isi henogo enali nogo'a kehelite mege'i melete bilabe. ⁴ Bihuguti enele'mo fegu toto kohe toto nobigo sipisipi yagamagi nogo'a kehelilite kapogu fi hele tete mege'i lifite bilata nehabe. ⁵ Enali fato bona'mofihhi mekeheli'ahana ai mege'i melete mebilana'mu koli hite aitogati he'mite bifa hilabe. Hena'mube? Enali fato bomofihhi nogo'a mekeheli'ahana yabe, luto Yesu ya lu'ehina.

⁶ Ana bame ka lu epi'ehinaya Felosi bona'i enali ya'ma bame kamofihhi hapa'a mekeheli'ahana yabe.

Yesu ai sipisipi yagamagih kaba bo'ani hetofa bo nohibe

⁷ Yesu ka mone hiti aku'i lu epi'ehina: Ma'naka lu nolepube. Nani'ni sipisipi yagamofih komoge'namofih kafemo nohube. ⁸ Koyapa'i kohe te'ahanamagi faga lilata enali baukalo bo to lubalo bona'i huto hi'ahana. Ya hago sipisipi yagamagi ka'ani mekeheli'ahana yabe. ⁹ Nani kafe legi huto nohube. Bona'magi nele'mo felu mehese tite nehago Hu'mau enubuto bito kaba hu epalalina'mu yabe. Ana bona'magi fegutoga bilete nonugu tilete ya'ma bite ete hite'ani sipisipi yagamagih suhi hite nose'na nelata nehabe. ¹⁰ Baukalo bona'uba tilube'mu nohuto sipisipi yagamagih enele'mo sibina huto gumina liloto enoho fililina'mu nohibe. Nani enehe'malube luto enubuto bilube'mu o'ohunagihe. Ya nohuto mino kosaba huse'i epilube'mu nohugo enali minomo buto minose'na'a lilete asaga'i hetofa hite minalabe.

¹¹ Nani sipisipi yagamagita kaba bo'ani bati'a nohube. Nani ya'ma kaba bo'ani nohuto'ni sipisipi kumu fililube luto enubuto biluna ya'ma nani nohube. ¹² To bo kaba huse'namofih lili'nalo efatoko lilina bo ya'ma sipisipi yaga ai'a lusi kaba bo menohina'a to kaba hu bati menohibe. Ai sipisipi yaga hiti ketoloto minoto'a to lopi kala moneuba hagulu tilube'mo ago ya'ma kaba bo bu goto sipisipi yaga he'mi epoloto mele'isi koli nofalago lopi kalauba enohoto nalube'mu nohigo sipisipi yagamagi bu gete tili tele hilata nehabe. ¹³ Hena'mube? Ya'ma lili'nalo efatoko lilina bo ai sipisipi yagamagi kumu mekehelise fa'mene minoto pe'mo mone lilina'muko keheli'ehibe. Ai sipisipi yagamagih lusi kaba bo'ani menohibe. ¹⁴⁻¹⁵ Nani sipisipi yaga kaba bo'ani bati'a nohube. Afo'nifu nani kumu keheli'ehibe. To nani ana huto ai kumu keheli'ohube. Ya nohuto'ni sipisipi yaga'ni enali kumu ana huto akeheli'ohuna yabe. To enali ana hite nani kumu akeheli'ahana yabe. To nani enali kumu enubuto bito fililube'mu nohube luto lu molo'ohube. ¹⁶ To fato fato sipisipi yaga'ni mana bihugu menehana'a enali'i sa sa huloto enele'moto oto li nupa hu epalalube. Enali nogo'ni kehelite ete li nupa hite to kaba bo'ani moneko'isi nohigo moneko'na hite minalune'mu habe.

¹⁷ Enali kumu fililube luto nohugo Afo'nifu nani kumu bita huto komopa'a niminogo aku'i fili'ohunaguti nele'mo ho tinogo minalube. ¹⁸ Bona'i moneuba noho fililube'mu nohuto nemeha'ni li he'mi menetalina'mu yabe. Enali kumu fililube luto nani'ni liluna malaluna ni'ibe. To nemeha'ni li he'milufi to li he'miloto aku'i lilube yanamofih nani foya'ni ni'ibe. Ya'ma Afo'nifu ya hubo luto lu nimi'ehina kaga keheli emi'ohube, luto Yesu lu'ehina yabe.

¹⁹ Ana kaga lu epigo Yuta bona'magi kehelite ya'mana lu'ehina kagamofi kumu lilete ana bona'i minanamagi loko hi'ahana. ²⁰ Mone'amagi ma li'ahana: Foipa felele komopa'agu tito minago negi no'ehinagihe. Henabe lite ai'a ka'a nekehelibe, lenaliya? ²¹ To mone'amagi ma li'ahana: O'e. Bo mone'mofih komopa'agu foipa fele nohinogomo ya'ma hetofa kaga menolibe. Foipa feleuba bu pisi lu'ehina bomofih bu'a li bati hu etalifihe? O'e, ya'ma mehu etalibe.

Yuta bona'magi Yesuhi enemegesa hi emi'ahana

²² Ko ito yasi hina kana huto higo to Yelusale hepalugu koyapa'i sipi mono nohi aku gi'ahanamofih enali ya'ma beto hise ya'mu sipi nose'na nalata yupahi analo Yuta bona'i li gehesa hi'ahana yabe. ²³ Ana yupapo Yesu ya'ma mono nonugu tito mone nosipetoga gi'a Solomoni Nosipeto yabe ya nelana ai anagu kapo nomalago ²⁴ Yuta bona'magi aitoga ete le'mo bego hite loka he'ahana: Lali loe lae nohuta henaki kana bulenogo komopati li hokolo hu letalane? Hu'mau kokulumaluguti ho lifi'ehina bo, Mesiau, ya'ma nohapi ma'naka luto lu limibo. ²⁵ Ya nelago Yesu kaga'anilo nona'a lu epi'ehina: Yata'a nani alu lepi su ho'ohugo lenali ya'ma kaga'mu keheli ule'ale mehi'ahana. Afo'nifu kaga lu molo neto'ehinamofih lili'nauba ya'ma nani kumu ya suhi lenelepi'ehina yabe. ²⁶ Lenali ka lamana'a lu lepi'ohunamofih lenali keheli ule'ale mehi'ahana yagi sipisipi yaga'ni menehanagihe. ²⁷ To sipisipi yaga'nimagi nogo'ni kehelilata nehabe. Nani enali kumu keheliya igo nemege'i mele'ahana. ²⁸ Ya'ma yagapana'nimagi mino kosaba huse'na epilube luto mefilise mineme bite minalabe. Nani enunu ki'ohunaguti fato boubane mefililina'mu yabe. ²⁹ Ya'ma yagapana'ni nimi'ehina bo, Afo'nifu ai asaga'i enebe ligi'ehina. To kaba hu epolo'ehinaguti fato bo moneuba oto be mesililina'mu yabe. ³⁰ Afo'nifu hiti nani hiti moneko babeyafalo nohu'ibe.

³¹ Ya ligo Yuta bona'magi efahi lite aku halune lite lago ³² Yesu lu epi'ehina: Afo'nifu lili'na nimi'ehina ya'ma lenogobisalo babu luto li huto hu'ohugo ana hetofa lili'na moneko'i li'ohuna, hena'mu nahalune'mu nehabe? ³³ Yuta bona'magi enali ka'alo nona'a ma lite lu emi'ahana: Lali hetofa lili'naka li'ahata'mu ya'ma mekahaluta kai fa'mene bo nohatitamo ni'igo Hu'mamofih lube sibina huto lu'ahatamo afo'nifu ai hiti nani hiti

moneko babeyafalo nohu'ibe luto ya lu'ahata'mu fakupa ka lu ketoto kahalune'mu hune. ³⁴ Ya lago Yesu lu epi'ehina: Lenali keya katinigu Hu'mau lu'ehinamo keye'ahana: *Lenali hu'ma suhi hite nehabe*. ³⁵ Ya'ma lali mono kaga keye'ahana lamana ka ni'igo mino lito bu'ehina kaga ni'ibe. Hu'mau ka'a lu epi'ehina'a enali kumu nani suhi hite mine'ahabe luto Hu'mau lu'ehina. ³⁶ To nanimoya Afo'nifu nele'mo ho tito melugu noho lifi'ehina. Nani Hu'mamofhi pana'a nohube luto'ni ya'ma lenali henabe luto lube sibina huto lu'ahatabe lite nelabe? ³⁷ Afo'nifhi amuya lili'na'a menolinogo'nimo nanitoga keheli menimilabe. ³⁸ Analo'i nani kumu keheli ule'ale mehite ya'ma lili'na li'ohunana'mu keheli ule'ale hite minalune'mu hilo. Hena'mube? Ya'ma lili'na li'ohutamo ni'igo Hu'mau nehe'moto nanitoga i ke'moto moneko'na nomino'ibe. To nani ana huto aitoga i ke'mobe.

³⁹ Ya luto lu epigo enali mone hiti aku naga'i emilune'mu nehago ai enayanuguti enebe silito bufa hu'ehibe.

⁴⁰ To Yesu buto Yotani nagamito leke hoto koyapa'i Yoni ana nagami folo epolose hepato buto mino'ehina. ⁴¹ Anagu nohigo babu boana'i nehetite li'ahana: Yoni lili'na amuya'a hiti meli'ohuto to ai ma bo kumu kaga lu'ehina'a ya'ma lama'naka lu huto hu'ehina. ⁴² Ya'mana kegi'a bona'magi babu luto Yesu kumu keheli ule'ale hite agoya hu emi'ahana yabe.

11

Lasalasi afili'ehina

¹ Hepato mone Betani analugu bo mone Lasalasi yabe gi'a nelana ai minoto besi'ehina. Ya'ma Betani hepa'i loe ate Malia to Mata mine'aha'ina. ² Ya'ma Maliau ai Yesuhi gigusa'alo tu mesebe hekito folo etoto oka'atu kele li eto'ehinamofhi etali'afu Lasalasi ya'ma besi'ehina bo yabe. ³ To ana a'male'i Yesutoga kaga melete lu emi'aha'ina: Sipi Bo, kai kibita huse bo kahalukafhi besi'ehina yabe. ⁴ To Yesu ya'mana besi'ehinaga obo luto li'aha'ina'mu kehelito lu'ehina: Ya'mana Lasalasi besise'na huto hu eminogo fililoto meminalina'mu ya'ma bona'magi kehelite Hu'mamofhi gi'a liyafa hilabe. Yana'mu nani pana'a nohugo enali ana hite nig'i'ni liyafa hilune'mu nehabe.

⁵ To Yesu Matahi to gona'a hiti'i to Lasalasi hiti komopa'a epi'ehina yabe. ⁶ To Lasalasi besi'ehinamofhi kaga kehelito Yesu nominana hepallugu loe yupahi hiti mino'ehina. ⁷ Minoto pana'alobo lu epi'ehina: Lali i behe huto Yutia melugu bilune, Yesu lu'ehina. ⁸ Ya ligo pana'alobomagi lu emi'ahana: Babafio, henabe luto anaga bilune? Hupamone kana Yuta bona'magi efa kosatu kahalune lite lago lanamoya to ana kegi'a lu kehelito bilune lapiye? ⁹ Ya lago Yesu lu epi'ehina: Yege tilengo mone yupahi go'i luto fana talibe. Bona'i moneuba kapo moloto nobinogo yege notigo efanuguti kanafu tito mekalina'mu yabe. Hena'mube? Fana tose'namofhi melugu bu go bati huto ho koto mekalibe. ¹⁰ To bo moneuba sinihi ginogo kapo moloto bilina ho kalina'mu yabe. Hena'mube? Komopa'agu fana tose'na'a meni'igo yabe. ¹¹ Yesu ya luto mone hiti lu'ehina: Lalalutifu Lasalasi ai bu'i ko'ehina to nani buto le'mo ho tilube. ¹² Ya ligo pana'alobomagi lu emi'ahana: Sipi Bo yale. Bu'i ko'ehina ye kalina'mu yabe. ¹³ Yesu lu epi'ehinamofhi hapa'a ya'ma Lasalasi afili'ehibe. Enali enegekesa kehelite ai fa'mene bu'i ko'ehibe. ¹⁴ Enali sibi enegekesa kehelite nehago Yesu lu hokolo huto lu epi'ehina: Lasalasi afili'ehibe. ¹⁵ Afilitita aitoga nani meminotita'mu nipagu bati huto nohigo ya'ma lenali kumu ya luto nolugo alihi nanitoga keheli ule'ale hi nimilabe. Yalo'i lali aitoga bilune. ¹⁶ Ya ligo Tomasu fato gi'a Ubabeya yabe lalugahi pana'alobo lu epi'ehina: Ke, bati huto babafi boti ai hiti lali hiti binogoti loho fililabe.

Yesu fili'ahanamagihine'le'mo ho tise bo yabe

¹⁷ To Yesu to pana'alobo'a Betani hepato nehetite Lasalasi fili'ehinogo enali gufa'a keli he'ahana yege yupahi loegi loegi ni'igo keheli'ahabe. ¹⁸⁻¹⁹ Betani hepa'i Yelusale hepato lebat'o'i ni'inalo ya'mu Yuta boana'i babu lite Mata hiti Malia hiti bu galune lite ete soso hi etete eniginaga fi etimi'ahana.

²⁰ To Matau Yesu noana kehelito nonuguti he'mito limito aitoga nobigo Maliau noha'anigu fa'mene mino'ehina. ²¹ Matau buto Yesuhi fo tula hoto lu emi'ehina: Oho, Sipi Bo'nimaka. Kai noha'nigu minatita netali'nifu meflitita'mu yabe. ²² To yatai hiti nani a'nokehelube. Kai afokafitoga loka hetogo Hu'mau mone'na kimilinagihe, luto Mata lu'ehina. ²³ To Yesu lu emi'ehina: Ketalikafu fili'ehinaguti le'mo ho tilina'mu yabe. ²⁴ Ya ligo Matau lu emi'ehina: Su halina kana sipi'a yanugu Hu'mau netali'nifhi le'mo ho tilina keheli fe lu'ohube. ²⁵ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Nanisigo fili'ahana bona'i enele'mo ho tilata bo nohuto mino kosaba huse'na epilata bo nohube. To bona'i moneuba nanitoga keheli ule'ale nohinogo gufa'a fililenogo aku ya'ma bo mino lito buto minalube.

²⁶ To bona'i moneuba nanitoga i ke'moto minoto to keheli ule'ale hu nimito minalina mefililina'mu yabe. Ya'ma keheliya ito nominatafihe? ²⁷ Ya ligo Matau lu emi'ehina: O'yo. Sipi Bo, Hu'mamofihina pana'a le'mo ho ti'ehina bo nohane. To kokulumaluguti koho lifigo melugu limi'ahata ya'ma akeheli amuya molo'ohube.

Yesu ai yibi hu'ehina

²⁸ Matau ya lu emito i behe huto buto gona'a Malia nohinalo buto musi huto kaga lu emi'ehina: Babafiti noanogo kai kumu kehe noibe. ²⁹ Ya ligo Maliau kehelito mele'isi ho tito aitoga bu'ehina. ³⁰ Yesu nohi hepato menehito Matau yata'a lu emi'ehina kapo'alo ya minago Maliau anaga nehete'ehina. ³¹ To Yuta bona'magi Maliahi eniginaga fi emi'ahanamagi nonugu minete ai ho tito mele'isi leke ho nolimigo enali bu gete enegekesa kehelite ai kene mala malatoga buto yibi bilube'mu nobibe lite mege'i melete bi'ahana.

³² Maliau Yesu nohinalo nehete'ehina lipito gigusalugu nu kito lu emi'ehina: Sipi Bo'nimaka. Kai nohatita netali'nifu mefililita'mu yabe. ³³⁻³⁴ Ya luto yibi nohigo Yuta bona'i e'ahanamagi hiti yibi nehago Yesu bu go'ehina. Bu goto komopa'agu sipi ginaga figo mehi epito enoloka ho'ehina: Lenali hiyaga keli he'ahana? luto ligo enali: Malo'i oto bu gobo, Sipi Bo yale, lite lu emi'ahana. ³⁵ Ya nelago Yesu yibi hu'ehina. ³⁶ Yibi nohigo Yuta bona'magi ma lite li'ahana: Bu galo. Ai ya'ma bo kumu sipi keke'i li eto'ehina. ³⁷ Ya lago mone'amagi ma li'ahana: Abo. Bu pisi lu'ehina bomofihina le'mo bati hu'ehinamo yana'mu henabe luto Lasalasi besi'ehinamo le'mo ye katita mefililita'mu ya hifihe?

Yesu Lasalasi le'mo ho ti'ehina

³⁸ Ya li'ahago Yesu mone hiti komopa'a sipi ginaga figo kene mala malatoga buto ya'ma mulimofihina efahi mone baga'alo hekini le'ahanaga nehete'ehina. ³⁹ Yesu ma lu epi'ehina: Ya'ma efahi li he'mi'ehilo. Ya ligo filii'ehina bomofihina etali'afu Matau lu emi'ehina: Sipi Bo'ni yale, Loegi loegi yupahi mele'ahanagi tuguma'i gofa nobibe. ⁴⁰ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Hena'mube? Yata'a lu kimi'ohunamofihina mekeheli'ahatafihe? Kai nanitoga keheli ule'ale hinogomo Hu'mamofihina amuya'a hiti fana tose'na'a hiti bu galane luto lu kimi'ohunagihe. ⁴¹ Ya ligo hekini le'ahana efahi li he'mi'ahana. To Yesu bu go saga huto ma lu'ehina: Afo'niga, nani kumu kehelilata nohane. Yana'mu foke ka lu kimilata nohube. ⁴² Nani kumu kehelilata nohatana keheliya i'ohube. Yalo'i nani aku ya nolugo hena'mube? Ma bona'magi kai melugu noho lifi'ahata'mu ya'ma keheli ule'ale hilabe. ⁴³ Ya luto luloto ai ka mone sipi kehe ito: Lasalasio, leke ho limibo, lu'ehina. ⁴⁴ Ya ligo filii'ehina bouba ho tito yogolo poto leke ho limigo gigusa'a yaha'a katatu sa gi'ahana to okaba'a hiti sa gi'ahana. Lasalasi ya minago Yesu lu epi'ehina: Gulu ho etenogo bino.

Yuta bona'magi Yesuhi halana ka lu hetofa hi'ahana

Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lk 22:1-2

⁴⁵ To babu Yuta bona'i Maliatoga nehete'ahanamagi Yesu hu'ehinanamo bu gete aitoga keheli li pili ke'ahana yabe. ⁴⁶ To luga'amagi i behe hite Felosi bona'i nehanalo bite Yesu hu'ehinana'mu lu epi'ahana. ⁴⁷ Ya lu epite nehago Felosi bo hiti to sipi mono noto kaba bona'i hiti li nupa hite mono kanisole bona'i li gehesa hite ma kaga li'ahana: Ya'ma bouba amuya lili'na babu luto li'ehinagi henati hilune? ⁴⁸ Lali mehe'mi etenogo ai amuya moloto nominago yege yege boana'i aitoga kehelite agoya hu emilabe. Enali ya hilenogo Lomu gamani bona'i kehelite lali sipi mono nohati tele bite lali nagati hiti asaga'i enoho fililune'mu habe. ⁴⁹ Ya nelago enaliluguti bo moneuba gi'a Kaiyafasi, ai kufugu mono nohi kaba bo sipi'a ya'mauba ho tito lu epi'ehina: Lenali negi nete mekehelilata nehabe. ⁵⁰ Henabe lite asaga Yuta bona'magi fililabe? Filinogo fenene hilibe, menekehelifihine? Ana bouba ai monoko'isi boana'mofi kumu fililina bati huto ni'ibe. ⁵¹⁻⁵² Ya'ma kaga lu epi'ehina'mu ai'a keheli'ehina'a meni'ibe. Ana kufugu sipi mono noto kaba bo nohigo lu huto huto bo legi huto ya'ma Yesu ai asaga Yuta bona'magi kumu fililina to enali kumu hiti fililoto to Hu'mamofihina panana'a futili hi'ahana'amo enele'mo nupa hilibe. Ya'ma kaga'amofihina hapa'a mekehelise fa'mene bagaguti lu epi'ehina yabe. ⁵³ Ya lu epi'ehigo ana kanagu Yuta kaba bomagi lu kehelite ho fililune lite yamofihina kapo'a sa sa hite mine'ahana. ⁵⁴ Yana'mu Yesu Yutia metoga folaganugu kapo memoloto anagati he'mito mone hepa'i gi'a Efelemu ka metoga lebatu'i ana hepato buto minoto pana'alobo hiti mine'ahana yabe.

⁵⁵ To analo'i Yuta bona'magi Pasa nose'na nalana kana ma'asi huto hinogo to bona'i fato fato hepatogati ete Yelusale nehete'ehina enugufa okala hilana yanamofihina mono nose'na nalabe lite bi'ahana. ⁵⁶ Enali Yesu kumu sa sa nehete sipi mono nonugu li nupa hite ai loka hago ai loka hago hite li'ahana: Kai henabe luto nokeheline? Mana sipi nose'na nalanaga alifi mealibe? lite li'ahana. ⁵⁷ To sipi mono nohi kaba bomagi hiti to Felosi bona'magi

hiti boana'i lu epi'ahana: Yesu nominalina hepa'a kehelilete ete lu limilo, lite ya'ma kaga mele'ahana. Hena'mube? Naga'i emilune, lite li'ahana yabe.

12

A'i moneuba Yesuhi gigusa'alo tu mesebe folo'ehina

Mt 26:6-13; Mk 14:3-9

¹ To yege yupahi nayaha'ni su hoto mone kegi'a moneko'isi leke ho malago Pasa nose'na nalana kana huto meo'ehibe. Yesu ya'ma fili'ehina bo Lasalasi le'mo ho ti'ehina'a hepa'i, Betani yabe, ai buto analo mino'ehina. ² Ana hepato enali Yesu kumu nose'na mone laita hite loloba nehago Matau guna ito epigo Lasalasi hiti Yesu hiti hitalo minete ne'ahana. ³ Ya nehago Maliau mone kopogu tu mesebe nagami'i nina yama mesebe sipi efatoti mina fi'ehinamofihhi ai lito Yesuhi gigusalo i hekiti folo etoto yatama oka'atu keke li eto'ehina. Ana mesebeuba nonugu asaga'i tu hetofa'a bi'ehina. ⁴ Ya higo Yesuhi pana'alobo moneuba gi'a Yutasi Isikelioti ya'mana bo alihhi Yesu kumu Felosi bona'i gutunu ka lu epilina ai ma lu'ehina: ⁵ Abo. Ya'ma tu mesebemofihhi fato boubu mina finogo mina'aloti 300 kina yabe lite bite enumuhi menina bona'i epilina ni'ibe. Henabe luto fa'mene folo eto'ehibe? ⁶ Yutasiu ya luto faga lu'ehina muhi menina bona'i kumu kaba mehu epolose ai gumina lilata bo nohibe. Ai'ago efaha gu'i lito kaba hulata aku ai hapa'a ana efaha gu'moguti gumina lilata hu'ehina. ⁷ To Yesu lu'ehina: O'e, he'mi etalo. Ma a'uba nehete keli halana yupapofi kumu mesebe folo neto'ehinagi ya'ma ai'a ni'ina'mu yabe. ⁸ Asaga kana enumuhi menina bona'i lenalitoga neminabe. Asaga kana nani lenalitoga meminalube, luto lu'ehina yabe.

Yuta bona'magi Lasalasi halana ka lu hetofa hi'ahana

⁹ To Yuta bona'magi babu lite Yesu Betani hepalugu nominanamofihhi kehelite anaga bi'ahana. Enali Yesuhi bu galune lite to fili'ehinaguti le'mo ho ti'ehina Lasalasi bu galune lite bi'ahana. ¹⁰ Ya'ma hu'ehina'mu sipi mono noto kaba bomagi kehelite Lasalasi halana ka lu hetofa hi'ahana. ¹¹ Hena'mube? Babu Yuta bona'magi Lasalasi fili'ehinaguti le'mo ho ti'ehina'mu kehelite mono kaba nagatogati he'mite to Yesutoga kehelite ule'ale hite agoya hi emi'ahana yabe.

Yesu Yelusale hepato gihiti bo suhi huto ti'ehina

Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lk 19:28-40

¹² Mone yupahi eteka'a babu boana'magi Pasa nose'na nalana kana'alo li gehesa hite Yesu Yelusale hepato alibe lite kehelihahabe. ¹³ Ya kehelilete yafa haya'a i gofa hete mone olopa kapo nekisa'alo melete to mone yafa haya'amo lite bite fo tula helete enegelo bi'ahana: Oho, Hu'mamofitoga fokehi li emilo. Hu'mamofihhi bo noananamofihhi gi'a liyafa hilo. Hu'mao, kai Silaeli gihiti bomofihhi lusa gi etobo, lite hekele li'ahana. ¹⁴ Ya nelago Yesu toki yaga sa huto mone'mofihhi gupisa'alo minoto o'ehina. Ya huto koyapa'i ai kumu mono bukugu fayahi keye'ahana:

¹⁵ Yiona hepato bona'magita koli mehilo.

Gihiti botini lenalitoga nooto
toki yaga ikele'amofihhi megesalo
minoto noana.

Bu galo.

¹⁶ Ya'ma hi'ahana kana'agu Yesuhi pana'alobomagi mono kaga koyapa'i fayahi ge'ahanamofihhi hapa'amu mekehelite to boana'magi Yesu kumu enegelo bi'ahananamu ana hite hapa'amu mekehelihahana. To alipo Yesu fili'ehinaguti ho tito kokulumamofihhi fana tose'nagu ti'ehina yana kanagu ya'ma mono fayahi ge'ahanamofihhi beto hite kehelihahana.

¹⁷ Koyapa'i Yesu Lasalasi mulilugu mele'ahana fili'ehinaguti le'mo ho ti'ehinamofihhi kana'a babu boana'i minete bu ge'ahana'amagi bite Yesu kumu lu yege he'ahana yabe. ¹⁸ Ya hu'ehina'mu ya'ma babu boana'i Yesuhi amuya lili'na'amu akehelite kapogu fo tula hete li nupa hi'ahana. ¹⁹ Ya nehago Felosi bomagi ai lu emigo ai lu emigo ma lite li'ahana: Bu gete kehelilo. Lali ai be meligilata nohune. Bu galo, noto noto boana'i silaga'magi mege'i melelata nehabe.

Giliki metoga bona'i Yesu kumu bu galune lite sa hi'ahana

²⁰ To Yelusale hepalugu boana'i tite mono nonugu sipi nose'na nalana yupahi luga'amagi Giliki bona'i hiti moneko kumu ti'ahana. ²¹ Enali ete Yesuhi pana'alobo'a mone Filipi, ai Betesaita hepato Galili meluguti o'ehina bo aitoga ete lu emi'ahana: Babafio, lali Yesuhi bu galune'mu hune. ²² Ya lago Filipiu kehelito lalufihhi Atulu nohinalo buto ana kaga lu emi'ehina. To keheligo etali moneka Yesutoga bite lu

emi'aha'ina: Giliki bona'i enali kai kumu sa sa nehabe. ²³ Ya la'igo Yesu lu etimi'ehina: Yatai Kokulumaguti limi'ehina Bomo sipi fana meha'a aitoga huto hilina ya'ma kana'a ma'asi huto hilina'mu yabe. ²⁴ Lusiga lu nolepube. Mone nose'na biha'a melugu melimilina, fa'mene minoto pata sito boloto metilina'mu. To nose'na biha'a mone tili hu mo ito bololoto tito legeya'a babu luto halina'mu yabe. ²⁵ To ana huto bo moneuba mino lito buse'na'a amuya'a hiti li pili nokenogo ai'a fenena ailina'mu. To bo moneuba ma melugu mino lito buse'na'a li pili mekalina, megesa hu emilina, ya'ma bomofihhi fenene mehuse ai kokulumalugu minoba minoba hilina'mu yabe. ²⁶ To bona'i moneuba foya'ni li netalube'mu nohuto'a nemege'i malalina'mu yabe. Ana kele kele pana'ni suhi huto nani nominonaga ai hiti minalu'ibe. Ana bo foya'ni netalata nohigo afo'nifu le'mo ho tito sipi gi molo etalibe.

Yesu fililina kana'amu kaga lu epi'ehina

²⁷ To Yesu kaga mone hiti lu epi'ehina: Yatai nani nipa'nigu nagabu gofa nogibe. To nani henabe lilube? Afo'niga ma kana lolo mehu netalata ya lilufi? Hena'mube? Ya'ma keke'i luse'na nugupisalo huto hina kanagu o'ohunagi huto hu netolenogo minalube. ²⁸ Ke, afo'niga. Kigikamo le'mo hofa tobo. Ya ligo kokulumaluguti nogo'a moneuba lu emi'ehina: Nani nig'i'ni le'mo hofa to'ohunagi to aku mone hiti le'mo hofa talunagihe.

²⁹ Ya ligo li nupa hi'ahana boana'magi ana nogo'a kehelite ma li'ahana: Kokililika nolibe, lite to mone'amagi: Agelo moneuba lu emi'ehibe, lite li'ahana. ³⁰ To Yesu lu epi'ehina: Ya'mana nogo'auba kaga nani kumu melu'ehina. Ya'ma lenalitini'mu lu'ehina yabe. ³¹ Yatai Hu'mau asaga melugu boana'magihhi guna malalibe. Ya'ma me'i kaba bo, Satahi le'mo laba hinogo amuya'a limilina'mu yabe. ³² To enali meluguti nele'mo saga hilenogo nani babu boana'i nanitoga enele'mo moloto kefefehhilunagihe. ³³ Yesu ya luto lu'ehina'amofihhi hapa'a ma nina, malipu yafalo henogo fililnamofihhi gabu gise'na'a hiti lilina ya'ma kagauba lu hokolo hu epoloto enelepi'ehina. ³⁴ To ya luto ligo bona'magi kagalo nona'a lu emi'ahana: Lali keya ka bukugu fayahi ge'ahana: Mesia ai minoba minoba hilina'mu, henabe luto enali Kokulumaguti limi'ehina Bomofihhi meluguti le'mo saga hite ho fililabe, luto lu'ahata? Kokulumaguti limi'ehina Bo kiyi'afu nohibe? ³⁵ Ya lago Yesu lu'ehina: Lenali folaganugu fana tose'nauba bula ola huto hu'ehinamofihhi hupamone kana su halina'mu. Lenali ya'ma fana tose'na ni'igo analo nehilo. Ya hite, metepuna lenalitoga lenebe ligi lalibe luto lu'ohube. Bona'i metepunagu minoto kapo bilina bu go bati mehuse kapo'a menokehelibe. ³⁶ Ya'ma fana meha'alo lenali mege'i nemelete anagu foya lamana'a lite minalo. Lenali ya hilete fana tose'namofihhi boana'i lolo hilabe.

Yuta bona'magi Yesutoga kehelu ule'ale mehi'ahana

Yesu ya luto lu epito ai buto fato hepatoga fala kito mino'ehina. ³⁷ Ya'ma amuya'a hiti foya babu luto enubulo li'ehinamo'mu enali aitoga kehelu ule'ale mehite to agoya hu meemi'ahana. ³⁸ Ya hu'ehina'mu koyapa'i lu huto huto bo mone, Aisaiyau ai fayahi koyo'ehinamofihhi ya'ma lama'naka luto lu huto hu'ehina:

Sipi bo yale.

Lali ka lamana'a lu yege ho'ohuna,

kiyi'afu ana kagati

kehelu ule'ale hu'ehibe?

To Sipi Bouba amuya'a enelepi'ehinogo

kiyi'afu kehelu i'ahabe?

³⁹ Enali aitoga kehelu ule'ale mehi'ahanamo henabe lutobe? Yana'mu Aisaiyau mone hiti fayahi koyo'ehinamo ma ni'ibe:

⁴⁰ Hu'mau enubu li fili ko epolo'ehina.

Ai enegekesa fi hekini lo epolo'ehina.

Ya hu epolo'ehinagi

enali enubutu bu megalana'mu

to enegekesatu kehelu meilana'mu

to komopa'ani i gelehe hite

nanitoga mealana

lenele'mo ye kalube luto lunamobe.

O'e, kaitoga mebilune lite li'ahanagihe.

⁴¹ Ya'ma koyapa'i lu huto huto bo, Aisaiya ai'i Hu'mau le'mo ho ti'ehina bomofihhi fana meha'a bu go'ohuto Yesu kumu kaga luto koyo'ehina.

⁴² To Yuta enikibina bona'magi babu lite Yesutoga kehelu ule'ale hite aku Felosi bona'i kumu koli hite lu huto mehise fa'mene mine'ahana. Lu meepi'ahana hena'mube? Enali Yesuhi kaga li pili kalune'mu nehanamagi enegekesa kehelite Felosi bona'magi Yesuhi

agoya hu emi'ohuna'mu kehelilete mono nonuguti lele'mo he'mi lalibe lite fa'mene mine'ahana. ⁴³ Enali Hu'mau foke ka lu epi'ehina'a nesi'asi epesigo to noto noto bona'magi enofoke ka lu epi'ahana ya'mana sipi epesi'ehina'mu yabe.

Yesuhi kaga'auga bona'magihi hapa'ani loko hilina

⁴⁴ To Yesu bona'i li nupa hi'ahanamagihi kehe ito sipi kaga lu epi'ehina: Bona'magi nani kumu kehelilite enali nani'nimuko mekehelite noho lifi'ehina bo, Afo'nigi hiti le'alitoga enali kehelile ule'ale hi'ahana. ⁴⁵ To bona'magi bu nenegete noho lifi'ehina bo, Afo'nifihiti hiti bu negabe. ⁴⁶ To nani ya'ma melugu oto minoto libi'i mone suhi huto nominobe. Ya nohugo bona'magi nanitoga kehelile ule'ale hite metepuna monelugu meminalana'mu. ⁴⁷ To bona'magi ya'ma kaga'ni kehelile he'milenogo nani ai'a hapa'a loko mehilube'mu hube. Nani melugu oto noto noto bona'i kaga'ani loko hilube'mu meo'ohube. Noto noto bona'magihi enubuto biluna'mu yabe luto'ni yana'mu o'ohunagihe. ⁴⁸ Bona'magi enemegesa hi nimilana to ka'ni kehelile he'milana enali'i kene'i moneuba ka foya li epoloto kaga'ani loko hilibe. Ya'ma lu epi'ohuna kaga'auga me'mo hiti kokulumamo su halina kana'agu hapa'animo'fihiti loko hilibe. ⁴⁹ Ya'ma kaga lu'ohunamofihiti nani'nisigo meni'ibe. Noho lifi'ehina bo, Afo'nifu ai'a lu huto hilane luto lu'ehina kagamo ya'ma nani lu yege holata nohube. ⁵⁰ To Afo'nifu kaga lu molo'ehina yanauga bona'i enubuto binogo mino kosaba hilana'a ya'ma lilabe akehelile'ohube. Kaga'ya lu nolepuna Afo'nifu lu'ehina baga'aguti ya'ma lu nolepube.

13

Yesu pana'alobomagihiti enigigusa'ani nagamitu okala hu epolo'ehina

¹ To mone kana'a nose'na laita hite nalana Pasa yabe nelana ya'ma yupahi leba talina Yesu ma meluguti he'mito afo'afihiti hepato bilina kana ma'asi huto hilibe luto akehelile'ehina. Ai boana'a ma melugu mine'ahanamagihi asaga yupahi keke'i lu epolo'ehina. To ai keke'i lu epolose'na'a minomo buto su meho'ehigo ai filile'ehina.

² Utehi Yesu to pana'alobomagihiti hiti nose'na nete mine'ahana. Ya nehago Satau lu kehelito Yutasi, Simoni Isikeliotihiti pana'a, ai Yesuhi fateha'a gutunu ka epilibe luto lu molo eto'ehina. ³ Yesu afo'afu asaga kaba huse'na emi'ehina kehelito to Hu'mamofitogati limito o'ehina hiti to i behe huto Hu'mamofitoga aku'i bilina ya'mana akehelile'ehibe. ⁴ Ya hu'ehina'mu Yesu hitaloti he'mito kefe gu'a kisi he'mito tauli kata mone lito li bilisa hoto ⁵ to nagami'i somogu hefito pana'alobomagihiti enigigusa'ani okala hu hapi fito ho tiloto tauli kata li bilisa ho'ehinatatu keke li epolo'ehina. ⁶ To ya huto'a Simoni Pita nohinaga buto minago Pitau loka ho'ehina: Sipi Bo yale. Nigigusa'ni okala hu netalapi, luto ligo ⁷ Yesu lu emi'ehina: Ya'ma huto hu ketonana mekeheline. Alihi ya'ma hapa'amu komopakatu keheliliya ilane. ⁸ Ya ligo Pitau lu emi'ehina: O'e, kai nigigusa'ni okala mehu netalata'mu lusiga nolube. Ya ligo Yesu lu emi'ehina: To nani okala mehu ketolenogo'ni kai pana'alobo'ni lolo mehilane. ⁹ Ya ligo Pitau lu emi'ehina: Sipi Bo, nigigusa'nigo okala mehutoka nayaha'ni lataha'ni asaga'i okala hu netobo. ¹⁰ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Bona'i moneuba nagamilugu kolago ya'ma bomofihiti gufa'a gulu luto ligo aku'i okala mehilina'mu. Mone yupahi gigusa'ago okala huloto ya'ma anasi gulu gulu lilibe. To lenali ana hite komopatinigu gulu gulu lu'ehina. Fologahatinigu kene'i moneko'isi gulu gulu melu'ehina yabe luto Yesu lu epi'ehina. ¹¹ Ya'ma kamofihiti moneko'i gulu gulu melu'ehinamo henana ni'ibe? Bo moneuba fateha'amagihi gutunu ka lu epilina ya'ma bo'mu Yesu kohe toto akehelile'ehina.

¹² Ai enigigusa'ani okala hu su ho epoloto kefe gu'a aku'i i kololo bito hitalo buto meto minoto enoloka ho'ehina: Ya hu lepoto'ohunamofihiti hapa'a akehelile'ahanafihe?

¹³ Lenali nani kumu Babafio lite to Sipi Botio nigi hana ma'naka lite nigi habe. Ya'ma nohube. ¹⁴ Nani Sipi Botini hiti Babafitini nohube. To nani lenigigusatini ma'asi okala hu lepoto'ohunagi lenalitini ana hite ya'ma ai okala hu etenogo ai okala hu etenogo ya'ma hilo. ¹⁵ Nani babeyafa'a lenelepi'ohunagi lenali ya'ma hu lepoto'ohunamofihiti kehelile ana hite agoya hu epite minalo. ¹⁶ Lusiga lu nolepube. Koko pana'a mone afo'afihiti be ligi'ehina pana'i menohibe. Ana huto kaga lito bu'ehina bo mone ai ho lifi'ehina'amofihiti be meligi'ehina yabe. ¹⁷ Ya'mu lusiga lu lepi'ohuna, yatai lenali kehelile'ahana. Kehelilete mege'i melete nehago komopatinigu babahi hilina'mu yabe.

¹⁸ Nani lenali kumu asaga'i menolube. Enele'mo ho ti'ohuna'amofihiti akehelile'ohube. Koyapa'i mono bukugu fayahi ge'ahana ya'ma lama'naka lu huto hilinamo ni'ibe: *Nose'na noto mino'ina bouba gigusatu la'misa nefi'ehibe.*

¹⁹ Nani ya'ma huto mehu'ehinamofihiti ka'a yata'a lu lepi'ohunamo ya'ma alihi huto hinagi nanitoga kehelile ule'ale hu nimilabe. ²⁰ Ma'naka lu nolepube. Enali nani ho

lifi'ohuna bomofihhi be tigilana enali ana suhi hite nani nebe netigibe. To ana huto nani nebe tigilana bona'magi enali ya'ma noho lifi'ehina bo Afo'nifu be netigibe.

Yesu fateha'amagi nele'malabe luto lu huto hu'ehina

Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lk 22:21-23

²¹ Yesu ya luto luloto komopa'agu sipi keta higo lu hokolo huto lu epi'ehina: Ma'naka lu nolepube. Folagahatiniguti kene'i moneuba fateha'nimagihi nani kumu lu epilina'mu yabe. ²² Ya ligo pana'alobomagi ai bu gago ai bu gago hite enegekesa loe lugufa yigite lu'ehinamofihhi hapa'a mekeheli'ahana. ²³ Pana'alobo mone'a Yesu bita hina'a ai Yesutoga hepito mino'ehina. ²⁴ Ya nohigo Pitau kisuma huto obo luto ligo noago lu emi'ehina: Kai Yesu lu'ehina bo'mu kiyi'afube luto loka hobo. ²⁵ Ya ligo ana pana'uba Yesutoga minomo tubuto loka ho'ehina: Sipi Bo, fatehakamaghi lu epilina bo kiyi'afu nohibe? ²⁶ Ya ligo kagalo nona'a Yesu lu emi'ehina: Nani mone beleti nose'na tobo sito lito supu nagamilugu i fulu huto emiluna ya'ma bo nohilibe. Ya luto luloto mone beleti nekisa i fulu huto Yutasi Simoni Isikelioti pana'a li emi'ehibe. ²⁷ Emigo Yutasu lito noto nohigo ana'asi Satau komopa'agu ti'ehina. Ya higo Yesu lu emi'ehina: Ana'ina lolo hilube'mu nohata me'me huto lolo hubo. ²⁸ Ya ligo hitalo neminamagi Yesu lu emi'ehina ka ya'ma keheli bati mehi'ahabe. ²⁹ Yutasu efaha gu'i kaba hu'ehinagi pana'alobomagi enegekesa kehelite ya'ma nose'na li nupa hite nalana'mu Yesu nose'na mone hiti buto mina fi letobo lutomofi to mone nose'na lito buto enumuhi menina bona'i li epibo, ya'ma ka lu noemunafi enali ya'ma enegekesa keheli'ahana yabe. ³⁰ To Yutasu beleti lito ana'asi nonuguti leke ho limito bu'ehibe. Metepu ito folugu kana hu'ehina yabe.

Yesu yuhufa ka lu molo'ehina

³¹ Yutasu enalitogati leke ho limito nobigo Yesu lu epi'ehina: Yatai kana'ni huto nohigo nani Kokulumaguti limi'ehina Bomofita nani fana meha'ni ahuto hibe bu galabe. Yatai Hu'mamofihhi fana meha'na nanitoga huto hulenogo bu galabe. ³² Hu'mamofihhi fana meha'na nanitoga huto nohinogo nani Kokulumaguti limi'ehina Bomofita enelepilube. To ana suhi huto Hu'mau fana meha'nimo enelepilina'mu, mele'isi ya hilina huto ni'ibe. ³³ Oho, pana'nimagita. Lenali hiti nani nesi kanasi minoto'ni ma'asi atibilube. Lenali nani kumu sa hilete koyapa'i Yuta bona'i lu epi'ohuna: Biluna hepatoga mebilana'mu ya'ma lenali hiti ana hite anaga mebilabe luto lu nolepube. ³⁴ To yuhufa kaga lu molo'ohuna ma lu nolepube. Lenali komopatinini lenogotinihifi emilo. Nani komopa'ni lenalitoga lepi'ohunagi lenali ana hite ai komopa'a eminogo ai eminogo hite ya hilo. ³⁵ Lenali komopatinini lenogotinihifi eminogo yege yege bona'magi Yesuhi pana'alobo'a nehabe lite lilete kehelilabe.

Yesu Pitahi nani kumu megesa hu nimilane lu'ehina

Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lk 22:31-34

³⁶ Yesu ya ligo Simoni Pitau loka ho'ehina: Sipi Bo yale, hiyaga bilube'mu nohane? ligo Yesu ma lu emi'ehina: Biluna hepato mebilata'mu yabe. Nani kohe toto bulenogo'ni alihi nemege'i moloto bilane. ³⁷ Ya ligo Pitau loka ho'ehina: Sipi Bo, kai kohe toto buletogo henabe luto nani yatai kemege'i mebilube? Nani yatai kai kumu mele'isi fililube'mu nohuto lu nokumube. ³⁸ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Ya hifi? Nani kumu fililube'mu lusiga nolapi? Nani ma'naka lu nokumube. Etehi folugu'i kokole nogo memalalina kana kai yupahi loebe monebe nani kumu menokehelube luto bahane hoto lu epilane, Yesu ya luto lu emi'ehina yabe.

14

Yesu Hu'mamofihhi kapo'a lu enelep'i'ehina

¹ To Yesu pana'alobo'a ka lu epi'ehina: Komopatinigu koli mehilo. Lenali Hu'mamofitoga keheli ule'ale hite to nani'nitoga ana hite keheli ule'ale hilo. ²⁻³ Ifo muyalo Afo'nifihhi hepa'i ni'inalo nohi babu luto ni'inagi nani kohe toto tito hepatini li kuguma hilube. Yanuga li kuguma hu su holoto'ni i behe hu limito lenali kumu lenele'malube luto'ni lenali hiti nani nohunalo minalune. Ya'ma huto hilinamo meni'itita lu hokolo hu leputita'mu yabe. ⁴ To nani biluna hapa'nimofihhi kapo ya'ma lenali akeheli'ahabe. ⁵ Yesu ya luto lu epigo Tomasu lu emi'ehina: Sipi Bo yale, bilata hepa'i mekeheli'ohuta ya'ma kapo'a hiya'a huto kehelilune? ⁶ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Ya'ma kapomo nani'ni nohube. To ka lamana'a hiti nohuna to mino kosaba huse'na hiti nani'ni nohube. Ya nohunagi bona'i mone'amagi Afo'nifitoga bilune'mu nohune lite aku i pebisa ho netete aitoga bi menehetilabe. ⁷ Lenali nanimomu'i kehelite Afo'nifi kumu kehelilune'mu habe. To ma kanagu lenali bite ai kumu nekehelite to bu negabe.

⁸ Ya luto ligo Filipiu lu emi'ehina: Sipi Bo yale, Afokafihi lelepibo. Lelepiletogo lali keheli baga ito anasi'ya minalibe. ⁹ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Yatama kana'a nani hiti lenali asaga'i mine'ahanamo nani kumu mekeheli'ahatafi, ya Filipio? Afokafihi lepibo luto henabe lutobe nolane? Buga. Bona'i mone'amagi bu nege'ehinogomo ya'ma enali Afo'nifi hiti be ge'ahabe. ¹⁰ Filipio, nani hiti Afo'nifi hiti moneka nohu'ina yamofihhi keheli ule'ale hu'ahatafihe? To ana huto Afo'nifu nanitoga i ke'moto nominana keheliya i'ahatafihe? Ya'ma kaga ma'asi lu lepi'ohunana nani'ni meni'igo Afo'nifu nanitoga i ke'mo'ehinamofihhi kaga'a lu nolepube. Afo'nifu ai lili'na'a nonimigo ya'ma lili'na li eto'ohube, ya luto Yesu pana'alobomagihhi lu epi'ehina. ¹¹ Ya luto ma lu'ehina: Nani hiti Afo'nifi hiti moneka mino'ohu'inamo to nanitoko i ke'moto mino'ehinamo hiti ya'ma keheli ule'ale hilo. Yamofihhi keheli ule'ale mehitemo amuya lili'na li huto hu'ohunanamofi kumu lenali nanitoga keheli ule'ale hu nimilo. ¹² Lusiga lu nolepube. Bona'i mone'amagi nanitoga keheli ule'ale hu nimirigo ya'ma nani amuya foya'ni suhi hite lilana'mu to, ma'naka luto mone hiti foya'nimofihhi be ligite babu lite lilabe. Hena'mube? Nani Afo'nifitoga tito minenogo'ni enehe'menogo babu lite amuya lili'namo lilabe. ¹³ To lenali hena hena nasana'mu nigi'nilo lite loka helenogo nani ya'ma huto hu lepalalube. Afo'nifihhi pana'a nohunagi ya hu lepalalube'mu hugo bona'magi kehelite Afo'nifihhi enofoke ka li emilabe. ¹⁴ To lenali fato fato'namu nigi hete noloka helenogo ya'ma huto hu lepalalube.

Hu'mau Sikalafu'i epilina'mu lu molo'ehina

¹⁵ Lenali komopatini neniminogo ya'ma kaga lu molo'ohunanamo keheli nimilabe. ¹⁶ Ya hilenogo'ni Afo'nifitoga Sikalafu'i ka lamana'amofihhi afo'afu ai lenehe'malina ai'i loka holenogo lepilibe. Ya'ma Sikalafu'i lepilenogo ai hiti lenalitoga minoba minoba hilina'mu yabe. ¹⁷ Noto noto bona'magi ai'i bu megelata to mekeheliyata nehite ana Sikalafu enalitoga melimilina'mu yabe. To lenali ai'i kehelilata nehabe. Hena'mube? Ai lenali hiti moneka minoto komopatinigu huto nohibe.

¹⁸ To nanimoya he'mi lepololenogo'ni megusa pana suhi hite meminalabe. Lenali nehanalo aku alube. ¹⁹ Hupamone kana'a minolenogo noto noto bona'magi bu me-negenogo aku lenali bu nagalabe. To nani lito buto nohunagi lenali ana hite mine lite bite minalanagihe. ²⁰ Yana yupahi huto hulenogo lenali Afo'nifitoga i ke'maluna ya'ma kehelilabe. To lenali nanitoga i ke'malana to nani lenali hiti minaluna ya'ma kehelilabe.

²¹ To bona'i mone'amagi komopa'ani nimi'ahanamagi kaga molo'ohunana kehelite nemege'i melelata nehabe. Ana komopa'ani nimi'ahanamagihi Afo'nifu enali'i komopa'a epilibe. Nani ana huto ya'ma bona'magihi komopa'ni epito nani hapa'ni enelepilube. ²² Yesu ya luto ligo Yutasiu, fato Yutasi ya'ma Isikelioti menohina, ai loka ho'ehina: Sipi Bo yale, henabe luto noto noto bona'i kai'naka meenelepise lalisigo nolelepine? ²³ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Bo moneuba komopa'a nimito nohutomo kaga'nilo mege'i malalibe. Afo'nifu ana bomofihhi komopa'a emilibe. Ya huto Afo'nifi hiti nani hiti ana bomofitoga buto ai hiti moneka minalune. ²⁴ To bo moneuba komopa'a menimilina kaga'ni mege'i memalalibe. Ya'ma kaga keheli'ahana'a nani'ni kaga'ni meni'ibe. Noho lifi'ehina bo Afo'nifu, ai kaga'a lu nimi'ehina'a ya'ma lu nolepunamo ni'ibe.

²⁵ Nani ma'asi bilunagi ya'ma kaga lu nolepuna lenali hiti nominone. ²⁶ Afo'nifu nigi'nilo lenehe'malina ya'ma Sikalafu'i lenalitoga ho lifilina'mu yabe. Ai nehetito asaga nasana'mu lenelepiloto to asaga kaga'ni lu lepi'ohuna'a beto hu lepilina'mu yabe.

²⁷ To nani he'mi lepoloto fuluna mone lepinogo'ni ya'ma fuluna'niuba lenalitoga minolata nohibe. Noto noto bona'magi fuluna'a epise'na ya'ma nani melepilube'mu, foko'na lepilube'mu nohube. Lenegekesa yigi yigi mehise to komopatinigu lenesea linogo kati mehilo. ²⁸ He'mi lepalalube luto aku'i lenalitoga alube lutomo ya'ma lenegekesa keheli'ahana. Lenali komopatini nimi'ehinogomo Afo'nifitoga tilube lutomomu'i kehelite lenegelo bilana'mu yabe. Hena'mube? Ai amuya hiti nebe ligi'ehina bo nohinagi lenehe'malibe. ²⁹ Kohe toto yatai kana'agu lu nolepunamofihhi alipo ya'ma kaga huto hulenogo lenali keheli ule'ale hilabe. ³⁰ Yatai kana'a hupamone ni'igo mone kaga melepilunagi asaga noto noto bona'magihi kaba bo sibi hu'ehinauba oto huto hilibe. Ai nele'mo sibina huto babeyafa hilinamofihhi amuya'auaba nebe meligilina'mu yabe. ³¹ Ya huto hilenogo nani komopa'ni Afo'nifihhi emi'ohuna yanamofihhi noto noto bona'magi ya'ma kehelilune'mu habe. Yana'mu Afo'nifu kaga lu nimi'ehina mege'i mololata nohube, Yesu ya luto to kaga mone lu epi'ehina:

Lali yatai ho tito ma hepatogati he'mito nobune.

¹ Yesu molo emito ma luto lu epi'ehina: Nani ya'ma bai naga'i hapa'a lamana'a nohube. To Afo'nifu bai naga'i foya afo'afu nohibe. ² Nanitogati yafa moneuba ya'ma legeya'a mehalina'a yamofihhi laga hu he'milina'mu yabe. To yafa mone'mofihhi legeya'a helenogo legeya'a silaga'i halibe luto noluto sibina hina'a laga hu he'mi he'mi nohibe. ³ To ya'ma mono ka kohe toto lu lepi'ohunauaba lenali komopatini gulu gulu ligo mino bati hite nehabe. ⁴ Lenali ya'ma nanitoga ete hepiteminalo. Ya hi'ahana'mu nani lenalitoga buto i hepito minalube'mu hube. Hapa'a hiti yaha'a hiti i mehepise minoto yaha'auba ai'asigo ni'tito legeya'a halina'a mone meni'ibe. Lenali ya'ma ana suhi hite ete nanitoga i mehepilana ana huto lenalitoga legeya'a mone mehalina'mu yabe.

⁵ Bai naga'mofihhi hapa'a nani ya'ma nohube. Lenali ya'ma letoha'a nehabe. Mone'a enali nanitoga ete hepiteminalana ya'ma nani ana suhi huto enalitoga buto i hepilenogo enalitoga legeya'a babu luto halina'mu yabe. Lenali ya'ma nani hiti i mehepise ana'ina legeya'a lilana'a mone meni'ibe. ⁶ Luga'amagi enali nanitoga ete i mehepilana ya'ma i pigilata nohina ya suhi hite gulu gulu bilenogo laga hu he'milube'mu hibe. Haya'a ya'ma i pigilago logogu laga hite keyelata nehabe. Nanitoga ete i mehepina bona'i enalitoga ana suhi huto hilinamo ni'ibe. ⁷ Lenali ya'ma nani hiti minototi kaga'ni komopatinigu minalina ana'ina'mu buka tilana huto hu lepilube'mu hibe. ⁸ Lenalitoga legeya'a babu luto helenogo lenali lama'naka nani bona'ni lolo hite minelenogo Afo'nifihhi fana meha'a ya'ma sekele mamu'a hiti huto hilina'mu yege yege bona'magi be gelete kehelilabe. ⁹ Afo'nifu ai'a komopa'a nimilata nohibe. Nani ana suhi huto komopa'ni emilata nohube. Ya hulago lenali komopa'ni lepilata nohunamo yanamofihhi kaba huse'na'nigu minalo. ¹⁰ Nani Afo'nifihhi bagaguti ka'a kehelito liloto komopa'a nimilata nohina yanamofihhi kaba huse'na'nigu nohunamo ni'ibe. Ana suhi hite nabagaguti kaga kehelite lilete komopa'ni lepilata nohuna yamofihhi kaba huse'na'nigu minalabe.

¹¹ Nani komopa'nigu haya noinago komopatinigu ana suko huto haya ilina yauba i futili huto bai toto minalibe luto kaga ya'ma lu lepi su hoto nominobe. ¹² Ya'ma luto nolu leplobe. Komopa'ni lepilata nohuna ana suko hite lenali komopatini ai eminogo ai eminogo helite bilabe. ¹³ Kene moneuba ai gibo laluga'ni kumu yabe luto minoto lito nohina'aloti he'miloto fililina ya'ma komopa'a epi'ehinamofihhi hapa'a huto hilube'mu hibe. Fato suhi komopa'a ai epilata nohinamofihhi nasana be meligilina'mu yabe. ¹⁴ Lenali kaga nolenelepunalo mege'i melelata nehana nalalu'nigita yabe luto lilube'mu hube. ¹⁵ Kele kele pana'i moneuba kaba bo'amofihhi lolo hu etoto moloto hu'ehina komopa'agu kaga ni'ina mekehelinago nani ya'ma kanalolenali kumu kele kele pana'ni yabe luto melilube. Nani ya'ma Afo'nifitogati kaga keheliohuna lu huto huto alu lepi su ho'ohunamo ninaya yatai lenali kumu nalalu'nigita nehabe luto nolube. ¹⁶ Lenali nani'i ya'ma nele'mo eto menehabe. Nani ya'ma lenele'mo eto hugo lenali bite legeya'i li huto hilenogo amuya moloto minoba minoba huto minalibe luto lu lepolorohuna. Ya hilete nani nig'i'ni kehelite ana'ina henana'mufi Afo'nifitoga buka tilana'alo lepilube'mu hibe. ¹⁷ Komopatini ai eminogo ai eminogo hilabe luto nolu leplobe.

Metoga bona'magi Yesuhi pana'amagihhi luba ka lu epilabe lu'ehina

¹⁸ Metoga bona'magi mono ka mekehelise lenali kumu enitaluga logo binogo luba hi epelenogomo lenali ya'ma lite lenegekesu mehese kehelilabe. Sipi Boti metoga nohigo hapi fite luba he'ahanamo ni'ibe lite kehelilabe. ¹⁹ Lenali mono ka mekehelii'ahana bona'magihhi folagaha'anigu minalana enali lenalitoga komopa'ani lepitine. Nani ya'ma enali folagaha'anigu lenele'mo eto hugo enali lite melete hi'ahana ya'ma lenali he'mi'ahanamo ni'ibe. Yana'mu lenali'i ya'ma luba ka li lepilata nehabe. ²⁰ Nani kaga mone ma luto lu lepi'ohunamo yamofihhi lenegekesu mehese kehelilo. Kele kele pana'uba kaba bo'auba lolo huto moloto nohina nasana be meligilina'mu yabe. Enali nani'i kalana'i mele netelata nehanaya lenali hiti ana hite kalana'i mele lepalalune'mu hube. Nani kaga'ni kehelite li gu mei'ahanamo ni'inaghi lenali kagatini ana suhi hite kehelite li gu meilune'mu hube. ²¹ Noho lifi'ehina bomu'i kehelife meli'ahana ya'mu nani nig'i'ni lenalitoga ni'ina'mu yabe lite ya hi lepalalune'mu hube. ²² Nani enalitoga limito huto huto kaga lu meepi'ohunalo ni'itita enalitoga foipana'ani mino meepalatita'mu yabe. To ka foya melilina'mu yabe. Ya hu'ehinaya foipana'ani hena hena hite he'milana ni'ibe? ²³ Moneuba nani'i luba ka lu nimilata nohilina Afo'nifi hiti ananago huto luba ka lu noemibe. ²⁴ Nani folagaha'anigu fato suhi amuya'a hiti ya'ma koyapa'i bona'magi li huto mehi'ahanamofihhi li huto hutita enalitoga foipana meminatine. To ya'ma be gologo bi he'mi'ehite nani'i luba ka li nimiba li nimiba nehite Afo'nifihhi ananago hite luba ka neli etabe. ²⁵ Ya hilago mono bukugu ka mone ma lite fayahi keye'ahana ya'ma amuya moloto ni'ibe: *Enali ya'ma fa'mene'mu nani'i luba ka li nimi'ahanamo ni'ibe.*

²⁶ Afo'nifu lolo huto fi hetofa hu lepalalina kamofihhi lataka'a Sikalafu'uba ya'ma Afo'nifitoga nohibe. Ai'i ho lufugo Afo'nifitogati limito hapa'ni lu huto hilube'mu hibe. ²⁷ Lenali ya'ma foya hapi hu'ohunaguti nani hiti mineme bite mine'ahanamo ni'inagihe, lenali hiti hapa'nimu ana suko hite li huto hilana'mu yabe, luto Yesu ya lu'ehina yabe.

16

¹ Aliha'a ana'ina mone lolo hi neepelenogo mono ka he'mi lalabe luto kaga ya'ma kohe toto lu nolepube. ² Enali ya hite mono nohi fi hekini lo lepalalana'mu. To kana mone hupamone hilube'mu lenoho fililabe lite nehinogo Hu'mamofihhi lemehi noempupe lite lenahalana'mu yabe. ³ Enali ya'ma Afo'nifi hiti nani hiti bu le'ego bati mehise ya suhi lolo hilana'mu yabe. ⁴ Nani kohe toto kaga ya'ma lu nolepuna ya'ma amuya nemelenogo ya'ma lite lilana'mu: Afotifu koyapa'i lu limi'ehinamo ya'ma huto hibe lite beto hilabe. Hapi huna kanalo lenali hiti minoto lito hiluta kana yatamalo ni'igo mele'isi lu melepi'ohunamo ni'ibe.

Sikalafu'mofihhi foya'a

⁵ Yatai ya'ma noho lifi'ehina bomofihhi nohinaga i behe huto bilube'mu nohugo lenalitogati bo moneuba hiyaga bilube'mu nohane luto noloka meho'ehibe. ⁶ Kaga ya'ma lu nolepugo keke'i luse'namofihhi komopatinigu bai notabe. ⁷ Nani ka legeya'a lilugi kehelilo. Nani i behe huto tiluna nasanauba ana'ina lamana'a li huto hu lepilina'mu yabe. He'mi lepoloto metutita lenehe'malina bo ya'ma melimitita'mu yabe. Tiloto'ni ya'ma ho lifinogo lenalitoga limilina'mu yabe. ⁸ Limiloto metoga bona'magihhi foipana'animofohi to li lamana hulatanamofihhi hapa'amu to foipana lepilina'mofihhi hapa'amu ka foya lilitanamofihhi hapa'amu kehelil fe lilana'mu yabe. ⁹ Enali nani kumu kehelil ule'ale menehana foipanamofihhi hapa'amu linogo kehelilabe. ¹⁰ Lamananamofihhi hapa'amu lilenogo ma lite kehelilana'mu yabe, nani Afo'nifitoga i behe huto netinogo aliha'a mone'a hiti be menagalana'mu yabe. ¹¹ Ka foya lilitanamofihhi hapa'amu linogo ma lite kehelilana'mu yabe, ya'ma melugu gihiti bo, Satau foipana'mu ka foya li'ehinamo ni'ibe.

¹² Kaga lu lepiluna babu luto ni'inaya yatai mele'isi lu lepi su ho'ehinogo'ni keta lepesi laligi. ¹³ Mono ka lamana'amofihhi afo'afu fana meha'a hiti Sikalafu'uba ai'a limiloto lamana kaga komopa'agu lenele'moto bilube'mu hibe. Yamofihhi ai'a ekesa kehelito lu melepilina'a huto ni'inaya, Hu'mau lu'ehina'a huto lu lepilina'mu yabe. Ya huloto minoto ana'ina huto hilina'mu lu lepilina'mu yabe. ¹⁴ Ai kaga ya'ma nanitogati liloto nolenelepinogo fana meha'ni liloto nohinogo huto hilube'mu hibe. ¹⁵ Afo'nifitoga ana'ina ninamofihhi nanigu ni'ma su ho'ehinamo ni'ibe. Yamofihhi Sikalafu'uba kaga ya'ma nanitogati liloto lu lepilube'mu hibe luto alu nolepube.

Keke'i luse'na hiti enegelo bise'na hiti ka lataka'a

¹⁶ Lenali kana'a nesi'a neminete nani'i be menagalune'mu habe. Yamofihhi ifo'alo nesi'a minete nani'i aku bu nagalana'mu yabe. ¹⁷ Ya luto lulago pana'alobo luga'amagi enali ma lite li kehelil fa kehelil nehite li'ahana: Ka'a ya'ma henana'mu nolibe? Kana mone minete nani'i be menagalana'mu yabe. To yamofihhi ifo'alo nesi'a minete bu nagalana'mu yabe. To Afo'nifitoga i behe huto tilube luto nolina ya'ma hena'mu nolibe? ¹⁸ Ya lite lilete mone ma lite li'ahana: Kana'a nesi'a yabe luto nolina ya'ma hiya kana'mu nolibe? Kaga li'ehina yamofihhi hapa'a menokehelune. ¹⁹ Lite lilete loka halune'mu nehago Yesu ya'ma kehelil fotogo huloto ma luto lu epi'ehina: Kana'a nesi'a neminete nani'i be menagalana'mu to yanamofihhi ifo'alo nesi'a neminete nani'i aku'i bu nagalana'mu yabe luto lu'ehina'mu lu kehelil fa kehelil hi'ahafihe? ²⁰ Lama'naka lu lepilugi kehelilo. Lenali ya'ma yibusu kalasu hite nehinogo melugu bona'i mono ka mekehelil'ahana'amagi enali enegelo bilune'mu habe. Ya nehinogo lenali keke'i lilana'mu yabe. Ya nehinogo komopatinigu le'mo gelehe hinogo babahi hinogo haya ilina'mu yabe. ²¹ Ai'i moneuba yagapana'i ketalina nohinogo hupamone kana keke'i liliibe. Minoto keto ha foloto pana'a huto hu'ehina'mu luto gelo bito keke'i lu'ehina'a yamofihhi ekesu henogo mekehelilina'mu yabe. ²² Lenali hiti ana suhi hite yatai keke'i lilana aku'i bu lenegenogo'ni komopatinigu haya ilube'mu hina'a bai talina'mu. Ya'ma huto hulenogo kene moneuba lenebesilito li mehe'milina'mu yabe.

²³ Ana huto hilina kanagu ana'ina'mu noloka mehalana'mu yabe. Nani lama'naka lu nolepube. Lenali bona'ni nehanamu'i Afo'nifitoga buka tilana yamofihhi nani nigil'nilo lepilina'mu yabe. ²⁴ Lenali afeha'aga ema mine lite ti'ahanalo ya'ma nani nigil'ni lite nehite ana'ina'mu buka buka meti'ahanamo ni'ibe. Komopatinigu haya ilina nasanauba i futili huto bai toto minalibe lite buka tite lilune'mu nehabe.

Metoga asaga nasana enebe ligito nohube

²⁵ To kaga ya'ma lu lepiba lepiba humo buto mino'ohunamofihhi bame ka'a lu lepi'ohuna. Kana mone tupa hilube'mu hibe yamofihhi ka'a bame ka lepila aku suguna ka lu melepiluna'mu Afo'nifihhi hapa'amu lu hokolo huto lu lepilube'mu nohube. ²⁶⁻²⁷ Kana'a ya yupahi nig'i'ni lite minete buka tilana'mu yabe. Nani Afo'nifitogati limi'ohunamofihhi ka'a keheliya ilete komopatini nimi'ahana ya'mu Afo'nifu ai'a komopa'a nolepinamo ni'ibe. Yamofihhi lenali kumu luto Afo'nifitoga buka ti lepalalube luto ya'ma lu menolepugi ai'a komopa'a nolepinagihe. ²⁸ Nani Afo'nifihhi he'mi etoto metoga limi'ohuna. To ya'ma hepa'i he'mito Afo'nifitoga tilube'mu hube.

²⁹ Ya luto ligo pana'alobomagi ma lite lu emi'ahana: Yatai bame ka menolane. Lu hokolo hu leto'ahatamo lu nolimine. ³⁰ Ya'ma yata'isi kai kumu ya'ma luto nokehelune. Bona'magi enali yata'a kaga lu hokolo hu ketalana meni'ibe. Kaika silaga nasana'mu keheli su ho'ahana. Kai Hu'mamofitogati limi'ahata yana'mu keheli amuya molo'ohune. ³¹ Ya lite linogo Yesu ma luto lu epi'ehina: Lenali yata'isi keheli amuya nemalafihe? ³² Kana mone hupamone hilube'mu huto ana kana'a ma'asi a'nohinogo lenali he'mi netete tili tele hite hepatiniga bi su halune'mu nehabe. Bilenogo nani'nisigo minalube. To Afo'nifi hiti minalu'ibe'mu nohu'ibe. Yamofihhi nani'nigo meminaluna'mu yabe. ³³ Nani fuluna'niuba lenalitoga minalibe luto kaga ya'ma lu nolepube. Lenali ya'ma metoga kalana'i nemele lepelenogo lenipagu sibina mehino. Nani'ni yamofihhi ma metoga nasanamofihhi abe ligi su holoto nohube.

17

Yesu pana'alobomagi kumu Hu'mamofitoga loka ho'ehina

¹ Yesu ai kaga lu su holoto kokulumagu bu go saga huto ma luto Hu'mamofihhi lu emi'ehina: Afo'nigabe. Kana'a tupa nohube. Kai nani'i panakamofihhi fana meha'a li huto huto mololatogo panakamofita nani kai fana mehaka li huto hilube. ² Kai noto noto bona'magihhi afo'anifita noho lifi'ahata bomofita nanitoga enele'mo molo'ahata kai mino kosaba huse'na epilube luto lu'ahatamo ni'ibe. ³ Mino kosaba huse'namofihhi hapa'a ma huto ni'ibe, Hu'mau lamana'a moneko'i kai hapaka to noho lifi'ahata panaka Yesu Kilisito nani hapa'ni keheli'ehinogo mino kosaba huse'naka yamofihhi huto hu epilibe. ⁴ To foya nimi'ahata li su nohago metoga kaika fana mehaka huto hulata nohigo enelepi'ohube. ⁵ Ke, Afo'niga, me'i huto mehu'ehigo kai hiti kokuluma fana meha'ni hiti mino'ohuna, ana suhi huto yatai kubulo nohugo aku'i fana mehaka nimitogo lito minalube luto nolube.

⁶ Melugu bonatogati mone'a nanitoga enele'mo molo'ahata enalitoga fuluna ka amuya moloto lu epi'ohunamo ni'ibe. Kai nagaka nanitoga enele'mo malatogo enali kagaka kehelite kemege'i mele'ahabe. ⁷ To nanitoga nasana ni'ina ya'ma kaitogatiko ni'ibe lite akeheli'ahabe. ⁸ To kaga lu moloto nimi'ahata ya'ma lu epugo yalo'i akeheli su he'ahabe. To kaika noho lifitogo kaitogati limi'ohuna'a ya'ma keheli ule'ale hi'ahabe.

⁹ Nani enali kumu yabe luto kaitoga koloka nohobe. Melugu bona'i mono ka mekeheli'ahanamagi enali kumu menolube. Nimi'ahata enali'i kai nagaka nehanagihe luto enali kumu koloka nohobe. ¹⁰ To nani naga'i ya'ma kaika naga'i nehabe. Kai naga'i ya'ma nani naga'i nehabe. To komopa'anitu hite melete nehana nasanauba nani fana mehena'ni li huto hulata nohibe. ¹¹ Nani metoga minaluna kana'ni asu nohabe. Kaitoga molo emite nehinogo nani kaitoga mele'isi tilube'mu nohugo enali melugu minalana'mu. Ke, hetofa Afo'niga, kai ka lamana'amofihhi kigika nimilatogo epi'ohunamofihhi kaika enele'mo hetofa hu'ehitogo ya'ma kagamofihhi kaba huse'nakagu minalabe. Ya hilete le'ali komopati'a hepito ninamofihhi suhi hite enali komopa'ani moneko hepito minalube. ¹² Enali hiti minota yupahi ya'ma nanitoga enele'mo molo'ahata bona'i ya'ma kaika kigika nimi'ahata yamofihhi amuya'auba ya'ma kagakaloti enehe'moto nohugo yamofihhi kaba huse'nakagu mine'ahana. Ya hilago kaba hu epoloto nohugo haya mekele'ahana yabe. To mono bukugu keye'ahanamofihhi kaga mone ule'ale hilibe luto logo hepa'mofihhi nasana bo, ai'a moneko'isi ya'ma fakene huto huto hu'ehina. ¹³ Ya'ma kaitoga bilube'mu nohuto ya'ma metoga enipagu haya ilinamofihhi nasanauba i tili tele huto bai toto minalibe luto melugu minoto ma luto lu nokumube. ¹⁴ Nani kaga lu molo'ahata lu epi'ohunamo ni'ibe. Nani metoga nasana menohugo enali ana hite metoga naga'i menehabe. Metoga nasana bona'magi enali luba enehelata nehabe. ¹⁵ Kaika nani bona'ni enele'moto kokulumalugu tilane luto menolube. Melugu minenogo bo foipa'a Satau luba huto enoho lalibe luto ya'ma kaba hu epalalane luto lu nokumube. ¹⁶ Ya hu'ehina'mu nani melugu naga'i menohube. To ana hite enali melugu naga'i menehabe. ¹⁷ Ka lamana'a ya'ma komopa'anigu limilina'a yamofitu enele'mo eto hubo. Kai kaka ya'ma lamana'a ni'ibe. ¹⁸ Kaika ya'ma metoga lili'na ka lu netoto noho lifitogo ana huto metoga enali lili'na ka lu epito enoho lifito li epi su ho'ohube. ¹⁹ Enali ka lamana'auba

komopa'anigu limiloto enele'mo eto hulenogo enali bonakamagi huto hilana yana'mu nani'ni komopa'ni nugufa'ni le'mo eto huto nomolobe.

²⁰ To enali kumuko menolube. Bona'i luga'amagi pana'alobo'nimagihi ka lamana'amu mege'i meelata hite nanitoga keheli ule'ale hilana bona'i enali kumu kaitoga koloka nohobe. ²¹ Komopa'ani hepito minela minela hite minalabe luto lu nokumube. Ke, Afo'niga. Kai to nani hiti minetogo nani to kai hiti mino mone huto minalu'ibe. To enali ana hite le'alitoga mine melenogo mino mone huto minalune. Ya hilenogo melugu bona'i kaika noho lifitogo limi'ohuna yamofihhi keheli ule'ale hilabe. ²² Le'ali komopati'a moneko legege huto ni'ibe. Ana huto enali komopa'ani moneko legege hinogo minalabe luto sekele mamu'a hiti fana mehaka nimi'ahata ya'ma ana huto epi'ohube. ²³ Nani nemehi epugo to enali enemehi nimilago enali komopa'anitu mu tiftite moneko lolo hite minalabe. Ya hilete nehinogo melugu bona'magi enali noho lifitogo limi'ohunamofihhi keheliya ilabe. To komopaka nanitoga mololata nohata nasanauba pana'alobo'ni enalitoga ana huto komopaka mololata yanamofihhi melugu bona'magi be gelete keheliya ilabe.

²⁴ Ke, Afo'niga. Nanitoga enele'mo molo'ahata bona'i ya'ma enali nani minaluna mine malalabe luto lu nokumube. Yalo nehite ya'ma me'i huto mehu'ehigo komopaka nanitoga molo'ahata kokulumagu fana meha'a molo neto'ahatomofihhi bu go fe lilabe. ²⁵ Ke, hetofa Afo'niga. Melugu bona'magi enali kai hapakamofihhi keheliya mei'ahana. Nani'nisigo ya'ma akeheli'ohube. To pana'alobo'nimagihi enali kaika noho lifitogo limi'ohunamofihhi akeheli'ahabe. ²⁶ Nani hapaka lu hokolo huto lu epi'ohuna to lu epito minaluna'mu yabe. To komopaka nonimitanauba enalitoga minalibe luto nani nemeha'auha ana huto enalitoga minenogo nani ana huto enalitoga mino hepito minalube luto ya'ma nohuna yabe.

18

Yesuhi naga'i emi'ahana

Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lk 22:47-53

¹ Yana kaga lu epito Yesu to pana'alobo'a hiti hepaluguti he'mite koho'ya mone gi'amofihhi Kitoloni yabe analo limite tite yafa nose'na foya monelugu enali tite mine'ahana. ² To Yutasiu, Yesuhi fateha'amagihhi enelepilina bouba, ai ana foya hepa'mo keheli'ehina. Yesugi pana'alobomagi anaga li nupa hilata nehana foyamo ni'ina keheli'ehina. ³ Ya huto kehelito ai sipi mono noto kaba bona'magi to Felosi bona'magi enali gimi bona'i luga'a to mono noto lili'na bona'i luga'a hiti enoho lifigo Yutasiu enele'moto bu'ehina. Enali emita'i lite to kunufa libi'mo hiti lamu hiti ligi besa lelite kapogu melete foyalo bilana'mu yabe. ⁴ To Yesu yata'a ya'ma asaga huto hu epalalina'mu akehelito gimi bomagi nehetigo ai nehanalo kohe toto buto lu epi'ehina: Kiyi'afi kumu sa nehabe? ⁵ Ya luto enali lu emi'ahana: Nasaletе hepato bo, Yesu yabe, nelana bomo lite lago: Nani ana bo nohube, Yesu lu'ehina.

Ya'ma gimi bomagi nehanalo Yutasiu Yesuhi fateha'amagihhi enelepise bo, ai hiti enalitoga moneko ho tito mino'ehina. ⁶ Yesu ana bo nohube luto lu epigo enali topa hite enemegesagati bite ho kete ke'ahana. ⁷ Ke'ahago Yesu aku enoloka ho'ehina: Kiyi'afihhi sa sa nehabe? luto ligo enali: Yesu ya'ma Nasaletе bo yabe, lite li'ahana. ⁸ Yesu lu epi'ehina: Nani alu lepi su hoto ana bo nohube luto noluna. Nani kumu sa nehanaya ma pana'alobo'ni nehanaya he'mi epelenogo bino. ⁹ Ana kaga'a koyapa'i lu molo'ehina: Afo'niga, asaga pana'ni nimi'ahataguti bo mone'mofihhi meminig'i'ehina yabe luto lu'ehina. Yana kaga huto hu su ho'ehina. ¹⁰ To Yesu lu noepigo Simoni Pitau yatama emita mone yaha'alo minago ai li saga huto sipi mono noto kaba bomofihhi koko pana'a nohigo ko kese kese igo ekesa'a mone kegi'a i hapati he'mi'ehina. Ana bomofihhi gi'a Malakasi yabe. ¹¹ Laga higo Yesu Pitahi lu emi'ehina: He'mibo. Emitaka noha'agu aku li molobo. Menokehelipi? Ya'ma Afo'nifu nagabu gi netalina ekesa nagami'i suhi huto nalube'mu nohube.

Yesu le'mete mono kaba bomofitoga bi'ahana

¹² To gimi bomagi hiti to kaba bo'aniuba Yesuhi naga'i emite to Yuta gimi bona'i hiti le'mete bite ¹³ sipi mono bo gi'a Anasa nohinalo neheti'ahana. Ya'ma kufugu mone sipi mono noto bo gi'a Kaiyafasi yabe, ai mono nopo kaba huse to Anasa ai yami'afu nohibe. ¹⁴ Ana bo, Kaiyafasi koyapa'i sipi mono nonugu li nupa hi'ahanamagihhi bagaguti lu epi'ehina: Hena'mugope lali asaga nagatiloti bo moneko'isi ho fili letalina'mu bati huto yabe lu'ehina.

Pitau Yesu kumu mekeheli'ohube lu'ehina

Mt 26:69-70; Mk 14:66-68; Lk 22:55-57

¹⁵ Enali Yesuhi le'mete nebago Simoni Pitau to pana'alobo moneuba megesa'agu mele'aha'ina. To sipi mono noto kaba bouba ana pana'a keheli'ohuto Yesu hiti ai hiti neba'igo noha'amofihhi nosipeha'aga tibo ligo Yesu hiti ti'aha'ina. ¹⁶ Ti'aha'igo Pitau fegetoga kasiha'alo mino'ehibe. Ya'ma Yesuhi pana'a sipi mono noto kaba bouba keheli bati hu'ehina pana'uba ai i behe huto Pita fegetoga nohinalo buto palala'i moneuba kasiha'alo kaba hulata nohinamofihhi lu emi'ehina: Ma bo bati huto le'moto nonugu tilu'ibe luto Pitahi le'moto ti'aha'ina. ¹⁷ Ana palala'uba Yesutoga bu go saga huto Pitahi lu emi'ehina: Miya bomofihhi pana'a mone nohapi menohane? luto ligo: O'e, nanimoya menohube, luto Pitau lu'ehina yabe.

¹⁸ Ana folugu yasi noligo koko pana'magi hiti to gimmi bomagi hiti logo mone gete lota bata hite nehago Pitau enalitoga buto ana logolugu ho tito lota huto yalo mino'ehina.

Sipi mono bouba Yesuhi loka ho'ehina

Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lk 22:66-71

¹⁹ To sipi mono kaba bouba Yesuhi mege'li mele'ahana bo'amofi hiti to kaga'a enelepise nasana'mu loka ho'ehina. ²⁰ Loka hago Yesu lu emi'ehina: Yege yege yupahi nani kaga'ni asaga boana'magihhi lu epilata nohuto ya nasanamofihhi fala meki'ohuna. To Yuta bona'i asaga li gehesa mono nonugufi to sipi mono nonugufi analo kaga lu epito nohuto suguna kaga lu meepi'ohuna. ²¹ Ya'mu henabe luto nege'noka nohane? Kaga'ni kehelilata nehana boana'magihhi enoloka hobo. Enali kaga li epi'ohunanamofihhi keheli bati hi'ahanago enege'noka hobo. ²² Yesu ya luto lu emigo gimmi bo moneuba yatu бага hapa'alo ito lu emi'ehina: Ma bo sipi mono noto kaba bo'mu nohigo henabe luto ya'ma kaga lu noemine? Kelesaka menolifihhe? ²³ Ya ligo Yesu ka'alo nona'a lu emi'ehina: Nani bahane ho'ohuna ka ni'inogomo mana bona'magihhi enubu'anilo ana kaga'ni lu hokolo huto epibo. To nani ka lu'ohunanamofihhi lama'naka ni'inogomo henabe luto noho'ahane?

²⁴ Analo'i Yesuhi naga'i emi'ahana'a Anasau sipi mono noto kaba bo Kaiyafasitoga ho lifi'ehina.

Pitau Yesu kumu mekeheli'ohuna mone hiti lu'ehina

Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lk 22:58-62

²⁵ To Pitau logo lota huto nohigo bona'i luga'amagi lu emi'ahana: Miya bo, kai pana'a nohapihe? nelago Pitau bahane hoto lu epi'ehina: O'e, pana'a menohube. ²⁶ To ya noligo sipi mono noto bomofihhi koko pana'auga Pitau bona'amofihhi ekesa laga hu eto'ehina'a ai loka ho'ehina; Ana foyagu Yesu mino'ehinalo kai hiti mino'ahatamo bu kogo'ohunamo ni'ifihhe? ²⁷ Loka hago Pitau lu'ehina: O'e, luto bahane hago ana'asi fegetoga kokole moneuba nogo molo'ehina yabe.

Yesu Pailati bulo ho ti'ehina

Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Lk 23:1-5

²⁸ To etehi folugu'i enali Kaiyafasihhi noha'aguti he'mite Yesuhi sipi gamani bomofihhi noha'alo le'mete bi'ahana. Yuta bona'magi ana noha'agu meti'ahana. Hena'mube? Enali Pasa nose'na nalana kana leba tago Yuta bona'magi fegetoga bona'i li gehesa mehilune lite lugufati kolota kolota hu leto lalibe lite ana nonuga meti'ahana. ²⁹ Meti'ahanago Pailatiu fegetoga nehano limito lu epi'ehina: Ma boya, henana fisa noi etabe? ³⁰ Ya ligo enali ka nona'alo lu emi'ahana: Ma bouba foipa meli'ehinagi kaitoga le'moto meo'ohunagihhe, foipana meli'ehitita kaitoga le'moto meotita'mu yabe. ³¹ Ya lago Pailatiu lu epi'ehina: Lenali le'mete bite keya katini ninaya ka foya yanatu ka'a loko hilata hilo, lenalitini yabe. Ya ligo Yuta bona'magi li emi'ahana: O'e, lali keya kaguti mone kaga bona'i mone malipu yafalo ho mefilibo lu'ehinagi le'moto o'ohuta. ³² Ya'ma kaga li'ahananamomu'i koyapa'i Yesu ana yafalo flinamofihhi hapa'a pana'alobo'a enelepiti'ehina ka ya suhi kaga'ani ni'ibe. ³³ To Pailatiu i behe huto ya'ma gamani nonugu tito Yesuhi kehe igo ago loka ho'ehina: Kai Yuta bona'magihhi gihiti bo nohapihe? ³⁴ Ya ligo Yesu ka nona'alo lu emi'ehina: Ya'ma noloka ho'ahata'mu kaika kekesaguti keheli'ahatafi fato bona'magi nani kumu lu kimi'ahana yabe? ³⁵ Ya luto ligo Pailatiu lu emi'ehina: Nani Yuta nagaluguti bo menohube. Kaika bona'i to sipi mono bona'ani enali nanitoga kelemete e'ahanamo ni'inaya, kaibe, henana hu'ahatabe? ³⁶ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Nani kapogu kaba huse'na'ni ma melugu meni'ibe. Nani kapogu kaba huse'na'ni ma melugu ni'itita pana'alobo'nimagi nani kumu naga i lalibe lite Yuta bona'i luba hilete naga'i menimitita'mu yabe. O'e, nani kaba huse'na ma melugu huto mehu'ehina yabe. ³⁷ Ya ligo Pailatiu loka ho'ehina: Kai kighiti bo nohane ya hifi? luto ligo

Yesu lu'ehina: O'yo, kigihiti bo nohane luto lusiga nolane. To ito'nifu neketo'ehina'mu to huto hu'ohuna'mu ma melugu ka lamana'amu ya'ma lu yege haluta ya'ma nasana'muko o'ohunagi kehelilabe. To bona'i ka lamana'alo mege'i melete nehanamagi nani kaga'ni lu epise'namofih i akehelilata nehabe. ³⁸ Ya luto noligo ai loka ho'ehina: To ya'ma ka lamana'a henana ni'ibe? Pailatiu ya lu'ehina yabe.

Yesuhi fililina ka li mele'ahana

Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lk 23:13-25

Analo Pailatiu Yuta bona'i fegutoga nehanalo buto lu epi'ehina: Meya boya foipana meli'ehinago mone fakupa ka melu eto'ohunagihe. ³⁹ To asaga Pasa nose'na nalata kana'agu mone hapa'a ni'igi lenali kumu aku'i naga'i mele'ahana bona'i moneko'isimofih i gulu hago bilina. Ya huto ma Yuta bomofih i gihiti bo nohigo gulu ho lepelenogo bilibe, bati huto ni'ifihe? luto Pailatiu ya lu'ehina. ⁴⁰ Ya ligo enali nogo'a felana melete li'ahana: O'e, ai'a ya mehobo. Lali Balabasihi gulu ho etobo. Lite li'ahana. Ya'ma bo Balabasiu koyapa'i luba huto gumina lilata bo naga'i emi'ahana yabe.

19

¹ To lite nehago Pailatiu kehelito Yesuhi le'moto buto gim i bona'i naga osatu biyigiloto ho etalo luto ligo enali ho ete'ahana. ² To gim i bomagi Yesuhi lataha'alo ufeha'a hiti naga'i hesete kofi etete to okoho naku'i mone li hepi ete'ahana. ³ Ya hilete Yesuhi gigusa'alo lahupa nohi fite li emi'ahana: Oho, Yuta bona'magih i kigihiti bona'anise, lite yokolo'na ka lu emite bite enayatu he'ahana.

⁴ Ya nehite minago Pailatiu i behe huto fegutoga buto Yuta bona'i li nupa nehanalo kaga mone hiti lu epi'ehina: Bu galo, nani loka ho etoba ho etoba nohuto foipana'a mone sa nohugo li sibina mehu'ehinagi lenalitoga le'moto ago bu galabe. ⁵ Ya luto ligo Yesu lataha'alo ufeha'a hiti naga'i hese'ahanaya to okoho naku'i hepi ete'ahanaya ai fegutoga nobigo Pailatiu lu epi'ehina: Ma botinise, bu galo, luto lu'ehina. ⁶ To sipi mono noto kaba bona'i hiti to gim i bona'i hiti Yesuhi bu gete nogo'ani sipi'a li'ahana: Yafalo ho filibo. Yafalo ho filibo. Ya lite lago Pailatiu lu epi'ehina: Lenali le'mete malipu yafalo ho fililo. Ya'ma nasana'mu lenali foyatini yabe. Nani foipana'a bu mego'ohuna'mu luto hetofa bo nohinaya henana fisa i etalube? ⁷ To Yuta bona'magi ka nona'alo lu emi'ahana: Ai miya bo Hu'mamofih i pana'a nohube lu'ehina yana'mu ai hiti Hu'mamofi hiti moneko'na nohu'ibe nolina yana'mu ho fililibe. Lali keya kaguti ya luto nolibe.

⁸ Ya lite li'ahago Pailatiu ana kaga'ani kehelito koli gofa hu'ehina. ⁹ Ai Yesuhi le'moto aku'i gamani noha'anugu tito loka ho'ehina: Kai kapoka hiya'a ni'ina'mu? Ya ligo Yesu legeso huto ka lu meemise mino'ehina. ¹⁰ Pailatiu lu'ehibe: Kaga meluse nohapi, ya? Malipu yafalo ho filibo lutofi gulu ho ketolenogo bilane luto'ni amuyana nanitoga ni'ibe. Menokehelipihe? Amuya bo hiti nohube. ¹¹ Yesu ka nona'alo lu emi'ehina: Kai amuya hiti bo nohapi? Afo'nifu yana amuyanaka kimi'ehina ni'ibe. Ai'asigo kaba hu netago nahalata'mufi gulu ho netalata'mu kaika meni'ibe. Miya boub a lu laga menohigo to ya'ma boub a kayanugu nele'mo molo'ehina bo ai'a foipa nasana'mu kebe ligi'ehina yabe. ¹² Yesu ya noligo Pailatiu kehelito ekesa yigi yigi huto koli gofana hu'ehina. Ai ekesa kehelito gulu ho etalina'mu aku Yuta bona'magi hekele lite lu emi'ahana: Kai gulu ho etoletogo ya'ma sipi gihiti bo, Sisau, Lomu hepato nomina bo ai hiti kalalukale'i meneha'ibe. Bona'i moneuba nani sipi gihiti bo nohube lilina ya'ma Sisahi fateha'a lolo nohibe, lite li'ahana. ¹³ Ya nelago Pailatiu kaga'ani kehelito Yesuhi fegutoga le'moto limito kagamofih i loko hilata hepato mone kefa hisalo mino'ehina. Anaga babu efa mele'ahanalo Hibulu kaluguti Gabata yabe nelana yalo mino'ehina.

¹⁴ To Pasa nose'na nalata kana mone yege meo'ehigo fuligahi nohigo Pailatiu Yuta bona'i lu epi'ehina: Bu galo. Ma bo lenali gihiti botini nohibe. ¹⁵ Ya noligo enali nogo'ani sipi'a lu emi'ahana: Ho filibo. Ho filibo. Malipu yafalo ho filibo. Ya lago Pailatiu enoloka ho'ehina: Gihiti botini yafalo ho lepalalufihe? luto ligo ya'ma sipi mono noto kaba bomagi lu emi'ahana: Lali ligihiti bo, Sisa ai'asigo nohina. ¹⁶ Ya lite nelago Pailatiu kaga'anilo kehel i epito Yesuhi malipu yafalo ho fililabe luto enayanugu le'mo molo'ehina yabe.

Yesuhi malipu yafalo he'ahana

Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lk 23:26-43

Enali Yesuhi le'mete bi'ahana. ¹⁷ To Yesu ai malipu yafa'alo kofito nobigo enali hepato gati he'mite mone lataha felisa'a hepato bite nehete'ahana. Yana hepa'i Hibulu kaluguti Gologota yabe nelana. ¹⁸ To analo'i enali Yesuhi malipu yafalo nilitu he etelete melugu ana yafamo li saga hite fi'ahana. To enali bo loemo ana hite yafalo hete Yesuhi yafa'alo luga luga melugu fi'ahana. ¹⁹ Ya hi'ahago Pailatiu mone keya'a lolo huto ma fayahi koyo'ehina: Yesu Nasaleta Bo Yuta Bona'magih i Enigihiti Bo Yabe. Ana fayahi

koyo'ehinana yafa lataha'alo ifoga mele'ahana. ²⁰ Mele'ahago ya'ma Yesuhi malipu yafalo nili he'ahanaga Yelusale hepato lebato'i ni'igo Yuta bona'i babu lite ete ana fayahi koyo'ehinanamo bu gelete leka se'ahana. Ana fayapo ka'a loegi monegi ma ni'ina, Hibulu ka, Lomu ka, Giliki ka koyo'ehina yabe. ²¹ Sipi Yuta bo, mono'i kaba hilita nehanamagi Pailatihi lu emi'ahana: Yuta bona'magihi enigihiti bo koyo'ahatamo melebesigo bati mehu'ehinagi he'mibo. Aku mone hiti koyoto: Ma boubu nani Yuta bona'magihi enigihiti bo nohube lu'ehinanamo ya'ma akoyobo. ²² Enali ya lite lu emigo Pailatihi ka nona'alo lu epi'ehina: Nani koyo'ohunanamomu'i koyo su henogo'nimo minalina'mu yabe.

²³ To gimi bomagi Yesu malipu yafalo nili nekatu hete'ani gu kata'a lite guna ite loebe loebe mele'ahago gimi bona'i mone'isi mone'isi lilube lite li'ahana. To Yesuhi yatama naku'a ai'a li meheti'ehina kata hetofana ni'ibe lite, ²⁴ gimi bomagi kaga ai lu emigo ai lu emigo li'ahana: Ma kata loko hilune'mu pekene mehilita kiyi'afu lilibe lutoti kati supo hite li'ahana. Yana hite hi'ahana'mu koyapa'i mono bukugu fayahi ge'ahana.

Enali kata'ni guna ite moneko moneko'isi lite to naku'nimofihhi kati suhi hite li'ahana.

Ya'ma kaga'mu ana huto huto hu'ehina. Gimi bomagi ya'ma kata'a kumu ya hi'ahana yabe.

²⁵ To Yesu malipu yafa'alo nekisa'aga ito'afu ho tito mino'ehina. To ana hite bo mone'mofihhi gi'a Kolopasi, ai'i liha'a Maliagi to Magatala hepato a'i hiti, Maliagi enaliya nehana. ²⁶ Enali ya minete nehago Yesu ito'afi hiti to bita hina'a koko pana'a hiti bu etogoto ito'afihhi lu emi'ehina: Ma a'ise, muya bo panakamo nohibe, luto ²⁷ to ana koko pana'amofihhi lu emi'ehina: Ma a'i, itokafu nohibe, luto lu'ehina. To ya lu'ehigo ana koko pana'auba ito'afihhi noha'aluga le'moto kaba hu eto'ehina yabe.

Yesu afili'ehina

Mt 27:43-56; Mk 15:42-44; Lk 23:44-49

²⁸ To Yesu lili'namofihhi nasana'mu baga i'ehina akehelito koyapa'i mono fayahi keye'ahana kaga'a huto hilinagi ai lu'ehina: Nani nagami'i naluna nipa'ni nohibe. ²⁹ Ya luto ligo analo mone bai nagami'i kopogu ni'igo bona'magi heletuya'a legitana lito yafa haya hisope yabe nelana yafalo moloto li saga hite melete emi'ahana. ³⁰ Ya li emigo Yesu bili tuto noloto lu'ehina: Nani lili'na asu habe, luto ligo lataha'a bu go lipito fili'ehina yabe.

Yesuhi ipa'alo heni bi'ehina osatu fi'ahana

³¹ To Yuta bona'magi Pailatihi loka ho'ehina: Malipu yafalo he'ahanamofihhi gigusa'ani li gofa hu epalalune'mu yafaloti li he'milune. Ya litemo hena'mube? Gigusa'ani li gofa hilenogo mele'isi fililabe. To Yuta bona'magihi fili'ehina bona'mofihhi fuli yupapogu malipu yafalo meminalina'mu yabe nelana ya'mu gufa'ani li he'mi epalalune lite Pailatihi anana loka he'ahana. Ya'ma he'ahana yupahi falate yagi to ana fuli yupahi mono'i leba talina'mu yabe. ³² Ya lite li'ahago Pailatihi lu laga mehu'ehigo gimi bona'i luga'amagihi enoho lifigo enali bite Yesu hiti to gumina lise bomale'mofi hiti ete'ehanalalo nehetite mone'mofihhi gigusa'a hete li gofa hite to mone luga'alo bite ana huto li gofa hi'ahana. ³³ To Yesuhi malipu yafalo bilete ai afili su ho'ehinaya enali bu gete gigusa'a li gofa mehi'ahana. ³⁴ Ya mehi'ahago gimi bo moneuba heni bi'ehina osahi lito Yesuhi fatipa fi laga hu'ehibe. Ya fi eto'ehigo golapo hiti nagami'i hiti ana'asi fatipaguti limi'ehina yabe. ³⁵ Ma fayapo nogana boubu yanamofihhi nasana abu go'ehina yabe. To lali ma'naka lu'ehinamofihhi keheliya i'unogo to ai hiti lusiga lulata nohina akeheli'ehigo yana'mu lenali Yesu kumu keheli ule'ale hite agoya hu emilabe. ³⁶ Bona'magi Yesuhi ya'ma asaga'i hi ete'ahana koyapa'i mono bukugu fayahi keye'ahana'mu ana huto hu'ehina: *Felisa'a moneko'isi li gofa mehi etalabe, koyo'ehinana hiti* ³⁷ To mone hiti keye'ahana ni'ina: *Boana'magi fi ete'ahana bomofihhi bu galabe.*

Enali Yesuhi mulimogu mele'ahana

Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lk 23:50-56

³⁸ To alipo bo moneuba gi'a Yosefe yabe, Alimatia hepato bo ai Pailatitoga buto Yesuhi gufa'amo lilube'mu keligu halube luto loka ho'ehina. Ya'ma Yosefeu Yesu mege'i molo'ehina bo to Yuta bona'magi kumu koli nohuto legeso hu'ehina. Ai loka hago Pailatihi lu emi'ehina: O'yo, alibo ligo Yosefeu buto yafaloti Yesuhi gufa'a li he'mito molo'ehina. ³⁹ To bo mone hiti, gi'a Nikotimasi ai koyapa'i mone folugu'i buto kaga li'aha'ina yana boubu tu kifina fato fato'i gi'a mea to aloe yabe ya'ma babu li loloba huto yanamofihhi lito buto Yosefeu hiti malipulo bi'aha'ina. ⁴⁰ Etali bite nehetite Yesuhi gufa'a yafaloti

le'me he'mite katatu'i sa gite tu kifina hiti melege figite sa gi'aha'ina. Etali ya Yuta bona'magihi hapa'ani ana hite fili'ehina bona'mofihhi keligu melelata ya'ma etali ana suhi hite sa gi'aha'ina yabe. ⁴¹ To ya'ma hepa'i bona'magihi Yesuhi ho fili'ahanaga mone nose'na foya lebatu'isi ninaya to analo efaha muli'i mone ni'igo koyapa'i fili'ahana bona'i memele'ahanagu mele'aha'ibe. ⁴² To ana muli'mofihhi foto'i meni'igo to Yuta bona'magihi fuli yupahi ma'asi huto hilina'mu etali mele'isi Yesuhi gufa'a ana mulilugu mala'igo ko'ehina yabe.

20

Yesu kene mala mala hepatogati ti'ehina

Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lk 24:1-12

¹ To Salele napa'a etehi folugu'i go'i melu'ehigo Maliau, Magadala hepato a'i yabe, ai ho tito buloto mulito nehetito baga'alo hekini lo'ehina efapo ai'a li koli he'mi'ehinamofihhi bu go'ehibe. ² Ya bu goloto'a i behe huto hololu luto Simoni Pita hiti to Yesu bita hu'ehina koko pana'a hiti etalitoga buto lu etimi'ehina: Enali Sipi Boti muli'moguti le'me he'mite kofite bifa hi'ahanagi hiyaga mele'ehilabe? Mekehelune, luto lu'ehina. ³ Ya ligo Pitau to ya'ma koko pana'a hiti kehelite hepatoti he'mite kene mala malatoga bi'aha'ina. ⁴⁻⁵ Etali anaga hololu lite neba'igo ya'ma koko pana'auba Pitahi be ligito mulito nehetito kaba fito bu goloto gufa'a sa gi'ahana koholi kata yasigo bu goto melimi'ehibe. ⁶⁻⁷ Ya huto fegutoga nominago Simoni Pitau alihi oto mele'isi muli'mogu limi'ehina. Ai ana huto Yesuhi gufa'a sa gi'ahana koholi kata bu goto to lataha'alo sa gi'ahana kata fato'i ni'igo bu go'ehina. Ya'ma latahalo katamo fato koholi kata hiti meni'igo ke figito li fato'i molo'ehina ni'igo bu go'ehina. ⁸ To ya'ma koko pana'i kohe toto mulito yata'a neheti'ehinauba ai hiti muli'mogu limito bu goto Yesuhi fililago aku ho ti'ehina'mu keheli ule'ale hu'ehina. ⁹ Etali ya'ma mono bukugu fayahi mone keye'ahana: Ai fililoto Hu'mau aku'i fili'ehinaguti le'mo ho tilina ya'ma kumu keheli bati mehi'aha'ibe. ¹⁰ To pana'alobomale'i bu gete i behe hite hepa'atitiga bi'aha'ibe.

Yesu Maliahi huto hu'ehina

Mt 28:9-10; Mk 16:9-11

¹¹ To Maliau kene mala malatoga minoto yibi huto mulito fegutoga mino'ehina: Ai yibisu kalasu nohuto kaba fito muli'mogu bu goto agelo bo loemo koli kata hepi'aha'inamale'i neha'igo bu go'ehibe. ¹² Ana muligu Yesuhi gufa'a mele'ahana hepato agelo moneuba Yesuhi lataha'a ko'ehinalo minago to agelo moneuba gigusa'a mino'ehinalo anaga minabe. ¹³ To etali Maliahi loka he'aha'ina: Ma a'ise, henabe luto yibi nohane? Ya nela'igo ai ka nona'alo lu etimi'ehina: Enali Sipi Bo'ni magati le'me he'mite kofite hepa'a mele'ahanalo mekeheli'ohunagihe. ¹⁴ Ya luto'a fegutoga mino ho tito i behe huto kene mone anaga lebatu ho ti'ehinamofihhi bu go'ehina. Ana bo Yesu nohinaya Maliau ai'i mekeheli'ehibe. ¹⁵ Mekeheligo Yesu lu emi'ehina: Ma a'ise, henabe luto yibi nohane? Kiyi'affhi sa sa nohane? luto ligo Maliau ai foya kaba bo nohina ekesa kehelito lu emi'ehina: Nalalu'niga, kai gufa'a li kofito molo'ahata hepato nelepitogo analo buto le'moto alube. ¹⁶ Ya luto ligo Yesu lu emi'ehina: Maliau, ligo Maliau aitoga i behe huto Hibulu kaluguti lu emi'ehina: Labonio. Ya'ma kaga'a hapa'a Babafio yabe. ¹⁷ Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Kai nunu mekibo. Nani yata'a aku afo'nifitoga metise nohugo nogona'ni nehanalo buto ka lu epi netobo: Nani kokulumalugu Hu'mamofitoga tito afo'nifu afotinifu aitoga tilube'mu nohube. ¹⁸ Yesu ya luto ligo Maliau buto pana'alobo'amagihi ana kaga'a lu epito Sipi Bo'ani bu go'ehinamo ka lu epi'ehina.

Yesu pana'alobo'magi nehanalo huto hu'ehina

Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Lk 24:36-49

¹⁹ Ya'ma Salele napagu utehi yege limi'ehigo Yesuhi pana'alobo enali mone nonugu li gehesa nehite Yuta bona'magi kumu koli nehite kasito hekini lo'ehinaga mine'ahabe. To ya'ma nehanago Yesu folaganugu mino ho tito kaga lu epi'ehina: Lenalitoga fuluna'a mineno. ²⁰ Ya luto luloto yaha hiti fatipa hiti enelep'i'ehina. Ya nohigo pana'alobomagi be gelete Sipi Bo'animo'fihhi enofokehi napa'a he'ahana. ²¹ To Yesu ka mone hiti lu epi'ehina: Lenalitoga fuluna'a a'mineno. Afo'nifu ma melugu noho lifigo limi'ohunaya nani ana huto lenoho lifinogo melugu tili tele hilana'mu yabe. ²² Ai ya luto nohuto sikalafu'i fulu bi epoloto lu epi'ehina: Hetofa Sikalafu'mo lepilenogo komopatinigu limito mineno. ²³ To bona'i komopa'ani i gelehe hilenogo lenali foipana'ani li he'mi epalalabe kaga'ni molo'ohube. To bona'i komopa'ani i gelehe mehilenogo foipana'ani mehe'mi epalalanaya ana foipana'ani minalina'mu yabe.

Tomasu Yesuhi bu go'ehina

²⁴ Pana'a moneuba, Tomasiu fato gi'a Loe Lae keto'ehina pana'i ai Yesu yata'a enubu'anilo huto hu'ehina yupahi mehu'ehibe. ²⁵ To alihi pana'alobo'magi lu emi'ahana: Lali Sipi Boti bu go'ohune, lite lago Tomasiu lu epi'ehina: Ya'ma kaga lu neniminamofi kumu mekeheli'luna'mu yabe. Nani yaha'alo nilitu fi'ahana'a bu golotofi to nayahi muse'a fuheto li kehelitofi to nayahi fatipa fi'ehinalo li kehelitofi ya huto'ni aho ti'ehina yabe luto kehelu ule'ale hilube'mu nohube.

²⁶ To kana mone salele bu'ehigo pana'alobomagi Tomasi hiti li nupa nonuga nehite kasito hekini lo'ehigo mine'ahana. Ya nehago Yesu ai huto folagaha'anigu mino huto huto lu epi'ehina: Lenalitoga fuluna'a mineno. ²⁷ Ya luto luloto Tomasihi lu emi'ehina: Malo'i kayaka musoka afito nayaha'ni luga luga bu gobo. To ya huloto kayatu li su toto fatipa'nigu nufuheto li kehelu molobo. Ya huloto kekesa yigi yigi huse'naka he'miloto nanitoga kehelu ule'ale huto agoya hu nimibo. ²⁸ Ya ligo Tomasiu lu emi'ehina: Oho, Sipi Bo'ni yale. Kai Hu'ma'niga nohane, lu'ehina. ²⁹ To Yesu lu emi'ehina: Tomasiu, kai kubukatu bu nogoto kehelu ule'ale nohata yabe. Bona'i moneuba bu menonogoto kehelu ule'ale huto agoya hu nimilina ya bomo gelo sipi bilina'mu yabe.

Yoni ma fayahi go'ehinamofhi hapa'amu yabe

³⁰ To Yesu sipi lili'na amuya'a hiti pana'alobo'amagihi enubu'anilo babu lito fato fato'i li'ehina anana ma bukugu fayahi mekoyo'ehina. ³¹ Yesu ya'mana sipi lili'na li'ehinamofhi kaga lu lenelepi'ehina'a fayahi koyo'ehinago kehelite Hu'mamofhi Pana'a nohinaya to le'mo ho ti'ehina bo, Mesia nohinaya lenali ya'ma kehelu ule'ale hilana'mu to aitoga agoya hu emilenogo mino kosaba huse'na lepilina'mu yabe.

21

Yesu pana'alobo'a nehanalo huto hu'ehina

¹ To alihi Yesu mone kana hiti pana'alobomagihi Galili hefupo nagamito beletoga huto hu'ehina. Ma suhi huto hu'ehina. ² Pana'alobo'amagi Simoni Pitagi Tomasigi fato gi'a Loe Lae eteketo'ehina yabe nelana to Natanieligi ai Galili kapomofhi Kena hepato bo to Sepetihina pana'amale'i hiti to Yesuhi fato pana'alobo'a loemo etali hiti li nupa hite ana hefuhu nagami beletoga mine'ahabe. ³ Ya nehite Simoni Pitau lu epi'ehina: Nani buto faya'i lilube'mu nohube, ligo enali lu emi'ahana: Lali hiti bilune, lite enali nagami'i beletoga bite boti monelugu tilete nagami mupa'alo bite folugu'mo faya'i babeyafa hite aku aku'i faya'i meli'ahana. ⁴ To etehi yege tilube'mu nohigo Yesu oloto nagami'i beletoga kehetoga mino ho ti'ehina. Ya higo pana'alobomagi Yesuhi meha'a mekeheli'ahana yabe. ⁵ To Yesu kehe ito lu epi'ehina: Pana'ise. Faya'mo li'ahafihe? luto ligo enali lu emi'ahana: O'e, meli'ohune. ⁶ To Yesu lu epi'ehina: Botihi lamaga'aga faya'i gotalafa'i he'mi malalo. Faya'i luga'a lilabe. Ya ligo enali kehelite gotalafa he'mi malago faya'i babu lite gotalafatu kefefe hite botigu li malalune'mu nehago ana faya'i sipi keta higo memele'ahana. ⁷ To Yesu bita hu'ehina pana'auba Pitahi lu emi'ehina: Miya kene'i Sipi Boti nohibe, luto ligo Simoni Pitau, Sipi Boti nohibe nolina'mu kehelito koyapa'i gu kata ahe'mi'ehinagi naku'a mone sa gito biloto nagamilugu leke ho moloto Yesutoga bu'ehina. ⁸ To ya higo pana'alobo botigu nehanamagi beletoga bilune'mu nehite faya gotalafa'i kefefe hite kehetoga lebatoyisi 100 mitalo bi'ahana. ⁹ To enali ya hite nehete botiguti limite to meya faya'i hiti beleti nose'na hiti logogu molo'ehinana bu ge'ahana. ¹⁰ To Yesu lu epi'ehina: Faya'i ma'asi li'ahana'a mone'a malo'i ite alo. ¹¹ Simoni Pitau botiga buto faya'i gotalafa'mo abai to'ehinagu faya'i babu lite napa'a hiti leke se'ahana 153 faya'mo li nupa hi'ahana. Ya'ma babu faya'i gotalafalugu bai to'ehinagi i hepulu metu'ehina yabe. ¹² Ya kefefe hite minago Yesu lu epi'ehina: Lenali maga ete nose'na nalabe. To asaga pana'alobomagi ai kumu enelesa noligo kiyi'aga nohane lite loka mehe'ahanaya, Sipi Boti nohibe lite enegekesa kehelu'ahana. ¹³ To Yesu logo nolanaga buto faya'i guna ito to beleti nose'na hiti ana huto guna ito epi'ehina.

¹⁴ Koyapa'i Yesu pana'alobomagihi fili'ehinaguti ho ti'ehina'a kohe toto loe kana enubu'anilo huto hu'ehinagi to ya'ma nose'na guna i'ehina kana hiti enalitoga huto hu'ehina yabe.

Yesu Pitahi kaga lu molo'ehina

¹⁵ To enali nose'na ne su he'ahago Yesu Simoni Pitahi lu emi'ehina: Simonio, kai Yonihi pana'a yale, kiginaga fi nonimitana enali'animo'fhi be ligi'ehina ni'iffihe? ya ligo Pitau lu emi'ehina: O'yo, Sipi Bo yale, niginaga fi nokumuna yamofhi akeheli'ahane. Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Kai sipsisipi yaga'ni nala'a kaba hu epolobo. ¹⁶ To Yesu ge'noka Pitahi mone hiti ho'ehina: Simonio, Yonihi pana'a yale, kiginaga fi nonimitana ni'iffihe? ya ligo Pitau lu emi'ehina: O'yo, kai kumu nonebesinana akeheli'ahane, Sipi Bo'nimaka. Ya ligo

Yesu lu emi'ehina: Kai sipisipi yaga'ni kaba hu epolobo. ¹⁷ To Yesu ge'noka mone hiti Pitahi ho'ehina: Simonio, Yonihi pana'a yale, nani kumu nokebesifhe? Ya luto loka hago Pitau kehelito Yesu loegi monegi loka ho'ehina kiginaga fi nonimitaya yana'mu ipa'agu gabu nogigo ka lu emi'ehina: Sipi Bo yale, kai yege yege'na keheli baga ito niginaga fi nokumunaya akeheli'ahane. Ya luto ligo Yesu lu emi'ehina: Kai sipisipi yaga'ni kaba hu epolobo. ¹⁸ Nani ma'naka lu nokumube. Koyapa'i kai nehaya kola nohutoka gu kata hiti letika hiti biloto hepa'i fato fato'i bula ola hu'ahata kai'naka ni'ibe. To alihi oyafa loloto mone kanagu kayaka su toloto nohitogo bona'magi naga'i kimite hepa'i monelugu mebilube'mu nohilata anaga kaimofihhi kele'mete bilabe. ¹⁹ Yesu ya'ma kaga lu emi'ehina'mu Pitahi fililinamofihhi hapa'a mone yupahi huto hilina ya'ma lepi'ehibe. To Pitahi ho fililina'mu Hu'mamofihhi gi'a liyafa hilina'mu yabe. To Yesu lu emi'ehina: Pitao, Nemege'i molobo.

Yesu bita hu'ehina pana'amofihhi kaga lu molo'ehina

²⁰ To Yesu lu emigo Pitau i behe huto ya'ma Yesu bita hu'ehina pana'a nohigo bu go'ehina. Ya'ma boubu koyapa'i Yesu hiti pana'alobo'a hiti nonugu minete Pasa nose'na nete nehago loka ho'ehina: Sipi Bo, kai kumu kiyi'afu fatehakamagihhi gutunu ka lu epilina. ²¹ Ya'ma loka ho'ehina bomofihhi nohigo Pitau bu goto Yesuhi lu emi'ehina: Sipi Bo, mana bomofihhi henana hu etalibe? ²² Ya ligo Yesu lu emi'ehina: Ai minoba minoba huto nani aluna yupapo minenogo ya'ma kaika foyakamo ni'ifiye? Kaika nemege'i molo'ohubo. ²³ Ana kaga'mu Yesu pana'alobomagi kehelite ya'ma bita hu'ehina pana'amu'i mefililibe lite li'ahana. Yesu ya'ma kaga mefililibe, luto melu'ehinagi ai lu'ehina: Ai minoba minoba huto nani aluna yupapo minenogo ya'ma kai'naka ni'ifiye? ya'ma Yesu lu molo'ehinana ni'ibe.

²⁴ To ya'ma Yesu bita hu'ehina pana'auba kaga nasana'mu lu epito to anana fayahi koyo'ehina bo ma nohibe. To ya hu'ehina'mu lali kaga lu'ehinamofihhi akehelito ma'naka lu'ehina yabe lu'ohune.

Ma fayahi koyo'ehina su halina'mu yabe

²⁵ To Yesu huto hu'ehinana fato fato'i babu luto ni'igo mekoyo'ohube. Ana'ina babu luto ni'inaya pepagu fayahi gomolo gomolo huto babu buku huto hulenogo asaga melugu moloto kikipa halina'mu yabe.

APOSOLO LILI'NA'ANI

¹ Oho Tiofilusio. Nani yata'a buku'nigu Yesu yata'a hapi fito li huto hu'ehinana hiti to kaga lu epi'ehina hiti ninamofihhi fayahi go'ohube. To lili'na'a hapi fito li'ehinamoloti ti бага iloto, ² kokulumalugu ti'ehina kana moloto oto pa sobe. Kokulumalugu meti'ehigo Sikalafu'uba Yesuhi he'mago kaga ma luto enele'mo nupa hu'ehina aposolo panana'a lu epi'ehina. ³ Koyapa'i Yesu ai gabu foya li kofito fililoto ai alihi aposolo pana'amagitoga huto hu'ehina. Ai fili'ehinagati ho tiloto kosaba bo nohube luto babuna fato fato'i aposolo pana'a hu enubulo molo'ehina. To 40 yupaha kanagu aposolo pana'amagi Yesu enubulo huto huto huloto Hu'mamofihhi Kapo'amofihhi kaga'a beto hu epi'ehina yabe. ⁴ Yesu aposolo pana'a hiti nohuto kaga ma luto lu epi'ehina: Lenali Yelusale hepa'i he'mite mebito. Lenali'i lepilube luto Afo'nifu kaga koyapa'i molo'ehinana lenalitoga alina'mu geba hite minalo. To nani anana'mu koyapa'i kaga alu lepi'ohuna yabe. ⁵ Yoni nagami lafatu'i boana'i nagami'i folo epolo'ehina yabe, Ya hu'ehina lenali yatama kana mebu'ehinogo Sikalafu'uba komopa'anigu tilina'mu yabe.

Yesu kokulumalugu ti'ehina

Mk 16:19-20; Lk 24:50-53

⁶ Aposolo naga'magi Yesu hiti bite li nupa hite minelete ma lite loka he'ahana: Sipi Bo, yatai ya'ma kana'alo Isilaeli kapo aku'i li kosaba hilata ni'ifihe? ⁷ Ya lite loka hago Yesu ma luto lu epi'ehina: Ana suhi huto hilina yupa hiti to kana'a hiti molosemofihhi nani Afo'nifugo keheli'ehibe. To ya yupahi huto hilibe lite lenali mekehelilana'mu yabe. ⁸ Ya hu'ehinaya Sikalafu'uba lenalitoga alina yupahi lenali amuya lilete, Yelusale kegi'afi, to asaga'i Yutia to Samalia kegi'a buto nohe'muna to melugu foto'i nekisa'aga nani kumu'i lu yege halana'mu yabe. ⁹ Yesu ya luto kaga lu su holago enali be gelete nehago Yesu kokulumalugu notigo sopohi moneuba oto le'mo fenene enubuloti hu'ehina.

¹⁰ Ai ya huto notigo aposolo pana'a enali kokulumalugu be goba be goba lite nehago ana'asilo bo loemo koholi gukete li hekolose bole enali nehanalo ho ti'aha'ina. ¹¹ Etali ma hite lu epi'aha'ina: Lenali Galili bose, henabe lite maga ho ti'ehite kokulumamofihhi bulu'i nehabe? Ya'ma Yesuhi, yatai Hu'mau lenalitogati le'moto kokulumalugu notina okaba hiti bo ana suhi luto aku'i mone yupahi alina'mu yabe.

Yutasihhi hepato nona'a lili'na lilina bo mone le'mo huto hi'ahana

¹² Ya la'igo enali ya'mana Oliba kosa he'mite Yelusale i behe hite bi'ahana yabe. Oliba kosa ai Yelusale hepa'i lebatosi mino'ehina yabe. ¹³ Ya hu'ehigo enali Yelusale'i nehetilete minelata nehana nohi hasagu ti'ahana. Enali enigi'ani, Pitau, Yoni, Yemesiu yagi to Batolomu, Filipi yagi to Tomasi, Atulu yagi to Matiu, Alifiasihhi pana'a Yemesi, Simoni gimbo yagi, to Yutasiu Yemesihhi pana'a ya hite enali asaga'i mine'ahana. ¹⁴ Ya'ma bo asaga'i enali komopa'ani monetoga melete li nupa hite numuna hite minelata hi'ahana. To ana'i luga'a hiti to Maliau Yesuhi ito'afi hiti to gonamu tamu'a enali ana hite moneko ete li nupa hite nunumu hite mine'ahana yabe.

¹⁵ Nunumu hite minana kana'a nesi'a babu luto enebe ligilago mone yupahi 120 bona'i li nupa hite minago Pitau ho tiloto ma luto lu epi'ehina: ¹⁶ Nagonamu tamu'nimagita lenali keheliho. Koyapa'i monolugu fayahi mone nina Sikalafu'uba Tebitihhi bagalo lu huto hu'ehina yabe. Ai Yutasi kumu lu'ehina, ya'ma bouba ai Yesuhi halana bona'magihi kapo'ani li hokolo hilina'mu yabe. Ya lite fayahi ge'ahana ana suhi ahu'ehibe. ¹⁷ Koyapa'i Yutasiu ai lali hiti moneka minototi ai hiti ya'mana lili'na moneka li'ohuta yabe luto Pitau lu epi'ehina yabe.

¹⁸ Yutasiu Yesuhi fateha'amagi emina efatu'i me'i nesi'a mone mina fi'ehina yabe. Ai ana melugu buto ho kago ipa'a folaganuguti i hokolo gehesa higo asaga komopa'agu ninana fegutoga limi su hago fili'ehina yabe. ¹⁹ Alihi asaga bona'i Yelusale minanamagi ya'mana kaga keheli'ahana yabe. To enali kaga'aniguti ya'mana hepa'i gi'a Akelatama yabe li'ahana. Ya'mana kagaguti gi'a he'ahanamofihhi hapa'a golaha me'i yabe luto ni'ibe.

²⁰ Yalo Pitau lu'ehina: Ya'ma fayahi namamo lise bukugu ni'ina, ai ma luto yabe.

Ai noha'a yu'nohi mineno.

Bona'i mone ana nonugu memineno.

To mone hiti ma luto ni'ina yabe.

Bo moneuba ai hepa'i lito

nona'a lili'na alino.

²¹ Ya'mu luto yatai bo mone lali hiluta suhi luto Yesu filito ho ti'ehinamofihhi bu goto ya'ma kaga'a lu yege halune, ai ya'mana bo Yesu hiti moneka humofa'na huta kana'a

luga lemege'i molomofa'na hu'ehilina boguti le'mo ho tiluta'mu yabe. ²² Koyapa'i Yoniu boana'i nagami'i folo epolomofa'na higo to Yesu lili'na'a hapi filoto limo limo oto Hu'mau lalitogati Yesuhi le'moto ifoga ti'ehina, ya'ma asaga'na nolunamofihhi bu go бага i'ehilina bo le'mo ho tilune. To ai ya'mana bouba lali hiti moneka lili'na lito Yesu filiehinaguti ho ti'ehibe luto lu yege haluta bo yabe. ²³ Pitau ya luto lulago bo loemo etele'mo ho ti'ahana; Yosefe, ai Basabasi, to mone fato gi'a Yasitasi yabe luto nohina hiti to Mataiyasi hiti etele'mo ho ti'ahana yabe. ²⁴⁻²⁵ Ya hilete yalo enali nunumu ma lite hi'ahana: Sipi Bo, kai asaga bomagihhi komopa'anigu bu go fulu tise bo nohane. To yamu'i, Sipi Botimaka, ma bo loeguti hiya bouba ya'mana hepa'i lito lili'na lilifi kai lelepibo. To Yutasu kapo'aga bilube'mu nohuto aposolo lili'na he'mi'ehinana'a ana lili'na kosaba bo lilinamo ni'ibe. ²⁶ Ya lite nunumu hilete enali luga'amagi Mataiyasio yabe lite enayahi netigo to luga'amagi Basabasio yabe lite enayahi tina Mataiyasiu be ligi'ehina yabe. Ya higo enali Mataiyasihi nayahi luga luga su hoto nigigusagati mone heleko malago aposolo pana'i minanalo le'mo mele'ahana yabe.

2

Sikalafu'i limi'ehina

¹ Sikalafu'i limise kana'a olago enali moneko nonuga ete li nupa hite mine'ahana. ² Ya hi'ahago mele'isi kokulumaluguti nogo molo'ehina, ai amuya habafahi suhi luto nogo molo'ehina, ya huloto li nupa hite nehana nonugu tito ana habafahuba bai to'ehina. ³ To logo guluya meha'a legina huto nohigo bu ge'ahana. Ya nehago ana logo guluya meha'a nesi nesi huloto moneko moneko bonato mino бага i'ehina. ⁴ To Sikalafu'uba asaga aposolo pana enalitoga bai tago enali fato fato kaga li'ahana, ai Sikalafu'uba li enabagalo malana kaga li'ahana yabe.

⁵ Yuta bona'i luga'a Yelusale ete mine'ahana, enali mono bona'i hiti to bona'i luga'a fato fato hepatoti ete li nupa hite mine'ahana. ⁶ Ya hite nehanalo sipi nogo kokulumaluguti malana kehelilete babu bona'i limo gehesa hilete aposolo pana'magi kaga fato fato nogo hite nelago limo gehesa hana bona'magi nogo'aniguti fato fato'i kaga nelago kehelila kehelila hi'ahana. Ya hilete enali ana kagalo topa helete enegelo gofa bi'ahana. ⁷ Ya hilete enali luga'aga enekesa yigi babu nelite luga kegi'a enegelo bilette ma lite li'ahana: Enali asaga bo ma kaga nelana asaga'i Galili bogo nehabe. ⁸ Hena hi'ehite enali moneko moneko bomagita nogoti hite kaga fato fato nogoguti nelabe? Enali itotigi atotigi lago keheliohuta nogomoguti kaga nelabe. ⁹ Maga li gehesa huto nohuta bona'iyia Patia to Mitia to Ilama hepatoti bo yabe, to lali Mesopotamia bona'i yagi, Yutia to Kapatosa hepatoti, to Punitasi to Esia bona'i yabe. ¹⁰ Filigia to Pamifilia kegi'ati, Iyipi bona'i Libia kegi'a Sailini lebatoti yagi, lali Lomu bo maga oto nominota. ¹¹ Lali Yuta bo hiti to fato bona'i Yuta bona'magi hapa'ani li'ohuta bona'i yagi, Kiliti to Alebia bona'i yagi lali asaga'i fato fato nogoti nina nohuta enali ana mone'isi nogotiguti Hu'ma amuya lili'na li huto hu'ehinamofihhi lu yege hago nogotiguti kehelii бага une. ¹² Ya hilete enali topa helete enekesa yigi babu lilete enali'ani ma lite ai loka hago ai loka hago hi'ahana: Ya'ma kaga nelanaguti hena suhi huto hilina ni'ibe? ¹³ Ya nelite luga'amagi kiya yokolo ka lu epelete enali kosaba bai nagami'i babu lite ne'ehite nelabe li'ahana.

Pitau lu yege ho'ehina'a

¹⁴ Ya lago Pitau hiti to nayahi luga luga su hoto nigigusagati mone heleko malago nehana aposolo naga'i hiti asaga'i ho tilete kehe sipi iloto kaga lu hokolo huto asaga boana'i ma luto lu epi'ehina: Lenali Yuta bona'i hiti to asaga boana'i lenali Yelusale ete li gehesa hite nehanamagita nani kaga mone'ya lilube'mu nohunagi kehelilete ya'mananamofihhi hapa'a kehelii bati hilabe. ¹⁵ Lenali lu kehelii fa kehelii nehana'a hite ma bomagi enali bai nagami'i ne'ehite negi nagaga nelabe lite melilo. Yata'isi ma'asi etehi ni'ibe. Bona'i ete ya'ma kana'a bai nagami'i menelata nehabe. ¹⁶ Ya hu'ehinaya ya'ma huto nohinanalo koyapa'i lu huto huto bo Yoeliu ma lu'ehina yabe:

¹⁷ Ya'ma suhi kokuluma hiti me'i hiti
 su halina yupahi
 li huto hiluna'mu yabe luto
 Hu'ma lu'ehina:
 Nani Sikalafu'nimofihhi amuya'a
 asaga boanatoga
 molo бага iluna'mu yabe.
 Lenali panatinimagi to patinimagi hiti
 enali lu huto huto bona suhi lite
 kaga lu yege halana'mu yabe.

To nani fato fato'na
neheya kola botinimagihi
enali enubulo li huto hiluna'mu yabe,
to oyafatinimagi bamu'i
nani hu enubulo malaluna'mu yabe.

¹⁸ To ana huto
ya'mana yupahi asaga boana'i
enali nani lili'na neli netanamagihi
Sikalafu'nimofihi amuya'a analitoga
malalube,
yahi nogo'ni enali babafi bana suhi lite
kaga'ni lu yege halabe.

¹⁹ Nani babeyafana fato huse'i
kokulumatoga ifoga
li huto nohuto ana huto ma afetoga
melugu li huto nohinogo'ni
golahi hiti logo hiti
to lokiya sopohi huto hilibe.

²⁰ Nani yege li gelehe hinogo'ni
metepu gilibe.
To ikahi le'mo gelehe hinogo
golahi huto hilibe.
Ya huto asaga'na huto hu su holenogo
Sipi Bo kibinamofihi kana'a huto huloto
i besa lo бага ilibe.

²¹ Ya hinogo
boana'magi Sipi Bomofihi gi'a halana
enali'i Hu'mau enele'menogo
ai boana'a minalabe.

Kaga lu yege holata bo Yoeliu ya'ma luto lu'ehina yabe.
²² Lenali Isilaeli bomagita ya'ma kaga kehelilo. Nasalete bo Yesuhu kaga lu lepilube'mu
nohube. Ya'mana bomofihi yato Hu'mau amuya lili'na emigo li'ehina hiti topa hose'na
hiti to babeyafana hiti li huto huto lenali folagahatigu bu'ehina, ya Hu'mau ho lifi'ehina
bo nohibe lite lenali bu go bati hilabe luto yabe. ²³ Koyapa'i Hu'mau ai'a ekesa yigito
mololoto ai ya'mana bo Yesuhi lenali lenayanugu molo'ehina yabe. To enali kaga li gofa
hose bomaghi enayanugu meleletetini malipu yafalo hago filii'ehina yabe. ²⁴ Ya hi'ahana
Hu'mau ya'mana bu aku'i le'mo ho ti'ehibe. Ai gabu gigo filii'ehinana asaga'i li he'mi
su ho'ehibe. Hena'mugope kene mala malauba ya'mana bomofihi gufa'alo meligo yabe.

²⁵ Ya'ma luto Tebitiu ai kumu'i kaga mone ma luto lu'ehina:
Sipi Bouba asaga yupahi nubulo higo
bu go'ohube.

Ai nayahi lamaga'aga nohinago
nani'i ana'ina
moneuba nele'mo felu mehalina'mu yabe.

²⁶ Ya'mu luto nani nipa'nigu laga nohigo
nani nofokehe kaga nolube.
Nugufa'niuba hiti hetofana'mu geba huto
minalibe.

²⁷ Kai nugufa'ni he'mitogo
filise bona'magi hepatoga meminalibe.
To ana huto

lamana bomofihi gufa'a he'mitogo
tuguma mebilina'mu yabe.

²⁸ Kai minoba minoba hepa'i ni'inamofihi
kapo'a a'nelepi'ahane.

Yalo kai nani hiti moneka minalu'inauba
nani nugufa'nigu

laga gofa nebesilina'mu yabe.

Tebitiu ya'ma luto lu'ehina yabe.

²⁹ Nigibo nagabose, nani ma'naka luto Tebitiu tatatimofihi kaga'a lu hokolo huto lu
lepilube. Ai afigo akeli he'ahana ai kene keli'a yatai kana'alo lali hiti ma folagahatigu
ni'ibe. ³⁰ Ya hu'ehina ai Tebitiu kaga lu yege hose bo nohibe, ai Hu'mau ma luto lu

molo'ehina kaga akeheli yafa hu'ehina yabe. Nani panaka mone kai siakalo nona'a minalina kiminogo'ni kai hepa'i lilina'mu yabe. ³¹ Tebitiu Hu'mau li huto hilube'mu nohinamofihi hapa'a abu goloto Mesiau aku'i ho tilina kaga ma luto lu'ehina:

Hu'mau filise bona'magihi
hepalugu gufa'a he'minogo
meminalina'mu yabe.

To gufa'a tuguma mebilina'mu yabe.

³² Ya'mana Yesuhi Hu'mau ale'mo ho ti'ehigo lali bu golototi ai kaga'a lu yege nohone.

³³ Yatai ai kokulimalugu tito Hu'mamofihi yahi lamaga'aga nohibe. Ai koyapa'i afo'afu emilube ka lu molo'ehina'a huto Sikalafu'i afo'afitogati ali'ehibe. To lenali yatai bu gela kehelila nehananaya Yesu ai yatai lalitoga molo бага i letabe. ³⁴ Tebitiu ai'a kokulimalugu meti'ehinaya, ai ma luto lu'ehina:

Sipi Bo Hu'mau Sipi Bo'nimofihi ma luto
lu emi'ehina:

Malo nayahi lamaga'aga minobo.

³⁵ Ya hu'ehitogo

alihi fatehaka kigigusaluga
enele'mo melenogo bilabe.

³⁶ Ya hu'ehinagi asaga Isilaeli naga'magita ya'mananalo kehelibe bebe salune. Ya'mana Yesuhi lenali malipu yafalo hago fili'ehina, ai'i Hu'mau Sipi Bo le'mo lolo higo nohina ai Yesu Kilisitou nohibe luto, Pitau ya luto lu epi'ehina yabe.

³⁷ Asaga boana'magi ya'mana kaga kehelilete enali enesa'ani ligo Pita hiti to luga'a aposolo pana'magitoga ma lite enoloka he'ahana: Ligibo lagabose. Ya lanago lali hena hiluta ni'ibe? ³⁸ Pitau ka'anilo ma luto lu epi'ehina: Lenali mone'isi mone'isi komopatini i gelehe hilete Yesuhi gilo nagami'i falalana lenali foipanatini li he'minogo Hu'mamofitogati amuyana Sikalafu'a lepilibe. ³⁹ Koyapa'i Hu'mau ka molo'ehinaya lenalitoga hiti to yagapanatiniloga hiti to asaga'i me'i foto nehana hiti, asaga'i enali Sipi Boti Hu'matifu kehe ilina bona'i ya'manana epilina'mu yabe.

⁴⁰ To Pitau fato fato kaga lu hokolo luto lu epi'ehina. Ai ma luto lu'ehina: Lenali kaba hu bati hilo. Hu'mau foipa bona'i osahi epilinagi bonatini ma bati mehana bona'i enemege'i melete enali hapa'ani li lalagi kaba hite minalo. ⁴¹ Ya luto Pitau lulago ai ka'a kehelibe bati hana bona'i ana yupahi nagami'i fele su he'ahana. Ya'mana yupahi bona'i nehana'alo Hu'mau molo emi'ehina 3,000 boana'i yabe. ⁴² Enali aposolo pana'magi kaga'ani mone'a hiti kehelilune lite amuya mele'ahana, to enigibo nagabo ene'ehinola, nose'na monekolugu li nupa hite nela hite to nunumu monekolugu li nupa hilete hilata hi'ahana yabe.

Yesutoga komopa'ani emi'ahana bona'magi minetemofihi hapa'a

⁴³ Sipi lili'na fato fato'i to topa hose'na hiti aposolo naga'magihi enayato Hu'mau babu luto li huto higo asaga boana'i enali be gelete enesa'ani ligo koli hi'ahana. ⁴⁴ To asaga boana'i enali Yesutoga komopa'ani neeminamagi enali hiti ho ti бага l'ahana. To asaga enali nasana'ani keheligo asaga mono bona'i li nupa hite minanamagihina lolo hu'ehina. ⁴⁵ Enali fe'noha'ani bona'i neepite efahi lilete ana efa guna i eto eto lite lilata hi'ahana yabe. ⁴⁶ Asaga yupahi utehi etehi moneko naga'i lolo hite sipi mono nonuga li nupa hite bilata hi'ahana, to noha'anigu nose'na monekolugu nupa hite nelata hi'ahana, to fuluna kiya yokolo'nagu minete nose'na nelata hi'ahana yabe. ⁴⁷ Asaga yupahi utehi etehi Hu'mamofihi gi'a li saga hite minelata hago asaga boana'magi enugufagu bati hu'ehina yabe. To asaga yupahi Sipi Bouba boana'i luga'a enubuto bito enali folagaha'anigu molo emilata higo boana'i babu lu'ehina yabe.

3

Gi sibina hu'ehina bo ai gigusa'a aku'i bati hu'ehina

¹ Mone yupahi Pitaugo Yoniugo utehi yege limito sili sili noligo nunumu hilata kanalo sipi mono nohi ni'inaloga ti'aha'ina. ² To Hetofa Kasito yabe luto gi'a nina kasito bo mone gigusa'a sibina lo'ehina ito'afu keto'ehina mino'ehina. Asaga yupahi ya'mana kasito le'mete ete he'mi etago nohuto boana'i mono nonugu elata hanamagihi efa kumu kehe ito nominana bo yabe. ³ Ya'mana boubu Pitaugo Yoniugo sipi mono nonugu tilu'ibe'mu neha'igo bu etogoloto ana'ina nimiliyo luto kehe i'ehina. ⁴ Ya ligo Pitaugo Yoniugo ana bo bu go fiya ilete ma luto Pitau lu emi'ehina: Le'ali'i bu le'egobo. ⁵ Ya la'igo ana'ina nimilu'ibe'mu nela'ifi luto etubugu etogo'ehina. ⁶ Ya higo Pitau ma luto lu emi'ehina: Nani efahi meli'ohube, ya hu'ohunaya nani li'ohunana kimilube. Yesu Kilisitou Nasaleti Bomofihi gi'alo nolu ketonagi kai kapo molobo. ⁷ Ya luto lu emiloto Pitau ana bomofihi

yahi lamaga'a liloto he'moto le'mo ho ti'ehina. Ya higo ana'asilo mele'isi ana bomofihi gi'a hiti to gihupaba'a hiti aku'i amuya moloto bati hu'ehina. ⁸ Ya hulago ana bouba leke holago tiloto kapo nesi'a i gofa huto mololoto Pitanogo Yoninogo hiti sipi mono nonuga bu'ehina. To ai sipi gelo biloto kapo moloto nobuto, heleko lago tiloto limiloto huto Hu'mamofihi gi'a li saga huto fokehi li'ehina yabe. ⁹ Ya huto nobigo asaga li gehesa hite minana boana'magi ana bo bu ge'ahana. ¹⁰ Enali ana bona'magi ya'ma bo ai sipi mono nopofihi Hetofa Kasiha'alo nohuto ana'ina'mu kehe ilata bo ma nohibe lite akeheli'ahana. Ya hilete hena suhi huto hifi lite topa he бага иlete enekesauba loe lae hu'ehina yabe.

Pitau sipi mono nonugu kaga lu'ehina

¹¹ Ana bouba Pitanogo Yoninogo etunu ki pili koloto Solomonih Hasa yabe lite gi'a mele'ahanagu nehago babu boana'i lime gehesa hite yege fi'ahana. To enali ana boana'i enekesa'ubago higo enekesa'ani lu'ehina yabe. ¹² Ya hago Pitau bu enogoloto kaga ma luto ana boana'i lu epi'ehina: Isilaeli Naga'ise. Hena hibe lite ya'manalo lenekesa yigi babu nelabe? Lenali hena'mu le'ali'i bulu'i nehe'ahabe? Etali'atiti amuya'atitiloti ma bo lusa gi eta'igo kapo nemalabe lite nekehelifhe? O'e, ya huto meni'ibe. ¹³ Ai Abalaha to Isaka, to Yakopu hiti to lali tatatigi asaga'i enali Hu'ma'anifu ai Yesu koko pana'amofihi gi'a liyafa hu'ehina yabe. Ai ya'mana bo fateha'amagi enayanuga epilago Pailatiu lu kehelito le'mo huto bito he'mi etalube'mu hina lenali Pailatihi bulo lenemegesa hu emi'ahana yabe. ¹⁴ Ai hetofa bo foipana'a meni'ina bomofihi lenali lenemegesa hu emi'ahana yabe. Ya hilete lenali fato bo moneuba bo mone ho fili'ehina ya'ma bo limibo lite Pailatihi kehe igo ai le'mo lepi'ehina yabe. ¹⁵ Ai hetofa bo kapo bati'a lelepito mino kosaba huse hepato lele'moto bilube'mu nohina bo lenali ho fili'ahabe. Ya hilago Hu'mau aku'i kene keliguti le'mo ho ti'ehina, le'ali ya'mananamofihi kaga'a lu yege hose bole nohu'ibe. ¹⁶ To le'ali Yesutoga komopati'a moloto le'emehi emi'ohu'ibe. Ya'mu luto Yesuhi gi'aua ma gigusa sibina nohina bomofihi le'mo amuya nomalago lenali kehelilete bu go bati nehabe. Yesutoga komopati'a emitto le'emehi emi'ohu'ina Hu'mamofitogati le'alitoga o'ehinauba ya'ma amuyana hetofana aitogati oto lenali lenubulo huto nohigo asaga'i bu go бага neibe.

¹⁷ Lalalu'nigita ma'naka lite lenali hiti to kaba botinimagi hiti lenali ka keheli bati huse'natini meni'igo ya'ma suhi li huto hi'ahabe. ¹⁸ Ya hi'ahana koyapa'i Hu'mau kaga mone ma luto kaga lu yege hose bomagihi enabagalo lu'ehina, Mesia'nifu ai gabu gise'na li kofilibe. Ya lu'ehinalo lenali ya'ma suhi li huto hi'ahanauba ana kaga бага i'ehibe. ¹⁹ Ya hu'ehinagi lenali komopatini i gelehe hinogo ai Hu'mau foipanatini kele li he'mi lepalalibe. ²⁰ Ya hite nehinogo kana monelugu Sipi Bouba yuhufa amuya lepilibe. Ya huloto Mesiahi lenalitoga ho lifilibe. Ya'mana bo Hu'mau koyapa'i le'mo ho ti'ehina, ai Yesu yabe. ²¹ Ai yatai kokulumalugu nohuto mone yupahi Hu'mau asaga'na kokulumagu hiti melugu hiti ni'inana le'mo kosaba hilina kana'a geba hilina'mu yabe. To koyapa'i kaga'a lu yege holata bomagi enabagalo Hu'ma lu'ehina'a huto yabe. ²² Moseu ma luto lu'ehina: *Sipi Bo ai Hu'ma afotinifu nohibe, ai nani'i hu'ehina suhi luto kaga lu yege hose bo mone ho lifinogo lenalitiniguti huto hilina'mu yabe. Ai asaga kaga lu lepinamofihi keheli bati hite minalo.* ²³ To asaga boana'i ya'mana bomofihi kaga'a keheli meemilana Hu'mau enoho filinogo ai bona'a hiti aku aku'i meminalana'mu yabe. ²⁴ To Samueliu yagi to kaga lu huto huto bo luga'a alihi ai megesalo huto hi'ahanamagi enali asaga'i yatai kana'amofihi kaga lu yege he'ahana yabe. ²⁵ Lenali kaga lu yege hose bomagihi yagapana'ani minalo. Koyapa'i Hu'mau tatatinigitoga ule'ale kaga molo'ehina lenali li enebe sililata bona'i yabe. Ai ma luto Abalahahi lu emi'ehina: *Kai tatakafitoti asaga melugu boana'magi lusa li бага илабе.* ²⁶ Hu'mau koko pana'a le'mo ho tiloto lenali lusa lepilibe luto lenalitoga yata'a ho lifi'ehina. Ai komopatini li gelehe huto foipanatini li he'mi lepalalube luto o'ehina yabe.

4

Pitaugo Yoniugo kaba bomagi enubulo ka foya li etete'ahana

¹ Pitaugo Yoniugo etali sipi mono nonugu boana'i kaga lu epite neha'igo sipi mono noto kaba bo hiti to kimi bomagihi kaba bo'ani hiti to Satusi bona'i enali analo e'ahana. ² Yesu fili'ehinagati aku'i ho ti'ehina ana suhi lite asaga filise bona'i aku'i ho tilana'mu yabe lite boana'i lu epite neha'ina'mu enali enitaluga logo bi'ehina yabe. ³ Ya hilete enali etayato lite naga ite sinihi agilube'mu nohigo nonuga etele'me mele'ahana yabe. ⁴ Ya hana enali babu boana'i etali ka'atiti akeheli bati hilete liyafa hite mege'i mele'ahana. Enali ya'mana boana'i asaga'i 5,000 yabe.

⁵ Yago eteha'a kaba bo'ani hiti babafi bona'i hiti to keya kaga lu neepina bo hiti enali asaga'i Yelusale li gehesa hi'ahana. ⁶ Enali sipi mono bona'i enikibina Anasiu,

to Kaiyafasiu hiti, to Yoniu to Alekasatau yagi asaga'i sipi kaba enikibina bo naga'i li monokolugu ete li nupa he su he'ahana. ⁷ Enali enubulo Pitanogo Yoninogo etele'mo ho tilete ma lite etoloka he'ahana: Letali hena hite li huto neha'ibe? Hena huse amuyana li'ehite li huto neha'ibe? To letali kiyi'afihhi gi helete ya'mana suhi li huto neha'ibe? ⁸ Ya lite etoloka hago Pitatoga Sikalafu'uba bai tologa ai ma luto lu epi'ehina: Lenali Isilaeli bona'magi kaba bo'anise. To olopa babafi bona'ise. ⁹ Le'ali bo mone gigusa'a sibina hu'ehina yatai le'mo bati hu'ohu'inaamofihhi le'oloka helete ya'mana bo hena huto bati hu'ehifi lite keheli bati hilune'mu nehabe. ¹⁰ Ya hiletemo lenali asaga'i hiti to Isilaeli naga'i hiti ya'manana keheli bebe salo. Yesu Kilisitou Nasaleta Bo ai gi'alo ma bomofihhi gufa'a amuya moloto bati hu'ehibe. Ya higo ai folagahatinigu yatai lenubulo ho ti'ehibe. Lenali Yesuhi malipu yafalo hago fili'ehinamoya Hu'mau aku'i kene keliguti le'mo ho ti'ehibe. ¹¹ Yesuhi ai kumu luto mono bukulugu ma luto ni'ina yabe:

Efaha nohi gilata bomagita

laga melepesina efahuba

aliha'a sipi huto huto

hetofa amuya efahi lolo hulata nohibe.

¹² Bo mone fato'i'i nohinauba melehe'malina'mu yabe. Yesu ai'asigoko lele'mo lubuto bilata bo nohibe. To asaga hepa'i ni'inalogati mone gihiti bo fato'i lubuto biloto lele'malibe luto Hu'mau le'mo huto mehu'ehina yabe.

¹³ Pitaugo Yoniugo etali koli mehise amuya melete kaga lu yege ha'ina enali bu ge'ahana. To etali babafi bomale'i memina'ina fa'mene bole neha'ibe lite kanisole bomagi akeheli'ahana. Ya'mu lite enali kaba kanisole bomagi enekesa yigi babu lilete ma lite akeheli'ahana, koyapa'i etali Yesuhi mege'i melete moneka mine'ahana yabe. ¹⁴ To etali gufa'a le'mo bati hi'aha'ina bo hiti moneka ho tite nehago be gelete ya'mu lite enali kanisole bomagi etali la'ina kaga'atitilo nona'a mone meli'ahana yabe. ¹⁵ Ya hilete enali kanisole bomagi nonugati etele'mo fegutoga he'migo nelimi'igo enali'ani musi musi ka ma lite li'ahana: ¹⁶ Ma bole hena hu etatalune? Asaga Yelusale bona'magi etali topa ho'ehinanamo ya'ma sipi foya mone li huto huto hi'aha'inaamofihhi kaga'a akeheli su he'ahanamofihhi lali bahane mehaluta'mu yabe. ¹⁷ Ya'mu luto etali ya'mana kaga fato fato hepatoga boana'magihi lu epimofa'na mehiliyo, to letali Yesuhi gi'a aku aku'i mone'a hiti helete boana'i kaga lu meepiliyo luto etegekesa bilune li'ahana. ¹⁸ Ya lite kaga lu kehelilete Pitanogo Yoninogo aku'i nonuga kehe ite etele'mete tilete ma lite lu etimi'ahana: Letali aku aku'i Yesuhi gi'a helete ai gi'alo boana'i enelepilata lu meepiliyo lite etegekesa bi'ahana yabe.

¹⁹ Ya lite lago Pitaugo Yoniugo ma lite kanisole bomagihi ka'anilo lu epi'aha'ina: Lenalitini loko hite hiya kagauba Hu'mamofihhi bulo bati hilifi lite kehelilo. Lenali kagamofihhi mege'i malalu'ifi to Hu'mamofihhi mege'i malalu'ifi lenaligo kehelilo lite li'aha'ina yabe. ²⁰ To le'ali kaga lu yege hose'nati'a mehe'milu'ina'mu yabe. Asaga'na le'ubulo huto higo bu go'ohu'inaamofihhi to le'ekesatu'i keheli'ohu'ina le'ali lu yege homofa'na hilu'ina'mu yabe. ²¹ Ya lite la'igo enali kanisole bona'magi amuya melete kaga lu etetelete etele'mo he'mi'ahana. Enali naga'i etimilana kaga li huto mehi'ahana yabe. Hena'mugope asaga boana'magi huto hu enubulo molo'ehinamofi kumu lite Hu'mamofitogago enegelo bi emite gi'a liyafa hana'mu yabe. ²² To Pitaugo Yoniugo topa ho'ehinamo sipi lili'na li huto hite le'mo bati hi'aha'ina bo ai koyapa bo kufu'a 40 li he'mi'ehina bo yabe.

Enali Hu'mamofitoga amuya'a lilune lite nunumu hi'ahana

²³ Pitanogo Yoninogo etele'mo he'mina ana kana'asilo etalalu'atitigi nehanaga bilete asaga kaga kanisole bona'magi lu etete'ahana enali'i beto hu epi'aha'ina yabe. ²⁴ Ya hila'igo enali asaga'i akehelilete komopa'ani monetoga melelete ma lite Hu'mamofitoga nunumu hi'ahana: Sipi Bo, kai kokuluma hiti me'i hiti to hege nagami'i hiti to asaga'na sigina mehinanalo ni'ina kaika lolo hu'ahata yabe. ²⁵ Koyapa'i Sikalafu kagu kaga mone ma luto Tebitiu ai koko panaka lali tatatifihi bagalo lu'ahata yabe:

Enali fegutoga bona'i henabe lite

enitaluga logo bilata nohigo,

lali nagatimagi sibi sibi enekesa

fato fato'i neyigibe?

²⁶ Enali enikibina bo asaga

noto noto hepatogati ho ti baga

to sipi bo hepato hepato mino baga i'ahana

to ti su helete

Sipi Bo Hu'ma hiti to Mesia'afi hiti

enemegesa hu etimite
etele'mo melugu malalune lite
ho ti бага ilana'mu yabe.

²⁷ Ya'ma Tebitiu koyapa'i ya lu'ehinagi to lusiga ma'naka luto Helotiugo Ponitiasi Pailati hiti enali fato naga'a hiti to Isilaeli bona'i enali Yesuhi le'mo melugu malalune lite moneko ma hepalogu li nupa hi'ahana, ya'ma koko panaka mana'a koyapa'i le'mo molo'ahata yabe. ²⁸ Enali asaga'i monekolugu li nupa hilete asaga'na koyapa'i li huto hilabe luto amuya kaga lu'ahata ai anana huto hilina'mu yabe. ²⁹ Oho, Sipi Bo, amuya kaga asaga'i li'ahanamofito kai yatai kehelibo, ya huloto lali kai koko pananaka lehe'mobo. Ya hu'ehitogo lali amuya moloto koli mehuse kai kagaka lu yege ho ketalune. ³⁰ To kai kayahaka li saga huloto enebesise bona'i enele'mo bati nohuto to topa hose'na fato fato'i to sipi lili'na koko panaka hetofa'a Yesuhi ai gi'alo li huto hubo. ³¹ Enali ya hite nunumu ahilago li nupa hite nehana nonugu imima'i li'ehina. Ya huloto enali to Sikalafu'uba tito bai tolago enali Hu'mamofihhi kaga'a lu yege homofa'na hi'ahana yabe.

Hu'mamofitoga komopa'ani emite minana bona'i enali koguna ite mine'ahana

³² Hu'mamofitoga komopa'ani emite minana bona'i enali moneko kaga liyafa hite mine'ahana. To bo moneuba ai fe'noha'alo bu goloto nani'ni nasana'ni ni'ibe luto melu'ehina. Asaga fe'noha'a enali asaga'i nehanamagi enali'na hiti li бага i'ehina. ³³ Enali aposolo naga'magi Sipi Bo Yesu fili'ehinagati aku'i ho ti'ehinamofihhi kaga'a lu yege nehago ana ka'aniuba amuya sipi molo'ehina yabe. Ya hago Hu'mau fuluna enalitoga epi бага ito hetofa lu epolo'ehina yabe. ³⁴ Bo mone enali folagaha'aniguti nose'namu fito fe'noha'amu sa mehu'ehina yabe. Enali me'ani hiti to noha'ani hiti ni'inamagi fato bona'i efaloti neepite enali ana efahi lite bite, ³⁵ aposolo naga'magihi epigo enali guna ite enemeto enemeto hite epilata hi'ahana yabe.

³⁶ Ya hite minanagu bo mone mino'ehina ai gi'a Yosefe. Enali aposolo naga'magi Banabasio lite fato gi mele'ahana. Ya'mana gimofihhi hapa'aya ma luto ni'ibe, ai amuya kaga lu epito enekesa bilata bo yabe. Ai Libai nagaluguti Saipalasi hepato bo yabe. ³⁷ To ai'a me'a nesi'a fato bomofihhi noemito efahi liloto ana efahi lito buto aposolo naga'magihi epi'ehina yabe.

5

Ananiasiuo Safailaugo

¹ Bo mone mino'ehina gi'a Ananiasiu, to liha'amofihhi gi'a Safaila. Ananiasiu bo mone'mofihhi me'a noemito efahi aitogati li'ehina. ² Ya huloto liha'a hiti lu kehelilete efahi luga'a etali'atiti fala nekite luga'a lite bite aposolo naga'i epi'aha'ina. ³ Ya ha'igo Pitau ma luto lu'ehina: Ananiasio, hena'mu Satau kai komopakagu tilago Sikalafu'i mi'i moloto faga luloto efahi luga'a li fala ki'ahane? ⁴ Koyapa'i ana me'i mina mefi'ahago, ya'mana kana'alo ya'mana me'i kai me'i mino'ehina yabe, to ana me'i bona'i noepito efahi litogomo ana efahi kai'naka lolo nohibe. Komopakagu henabe luto kehelito ya'ma suhi li huto hane? Kai lali'i limi'i memolo'ahata Hu'mamofihhi mi'i moloto faga lu emi'ahata yabe. ⁵ Ananiasiu ana kaga keheliloto ana'asilo fililoto melugu limito ko'ehina. Ya higo enali ya hinamofihhi kaga'a kehelina bona'i nelesa'ani gofa lu'ehina yabe. ⁶ To enali neheya kola bomagi ho tilete gukete li hekele telete le'mete bite keli hete'ahana yabe.

⁷ Ya hilete nesi'a mino yatama nehago Ananiasihhi liha'a oto nonuga ti'ehina. To ai anana huto hu'ehina mekeheli'ehina yabe. ⁸ Ya higo Pitau lu emi'ehina: Lu nimibo, metitiloti efahi li'aha'ina ya'masi anasi ni'ifihe? Luto ligo, O'yo. Anasi ya li'ohu'ina yabe lu'ehina. ⁹ Ya ligo Pitau lu emi'ehina: Kai hiti bahaka hiti letali henabe lite lu kehelilete Sipi Bomofihhi Sikalafu'a mi'i mele'aha'ibe? Bahaka akeli he ete'ahana bona'i yatai ma'asi kasito foiya nehanago enali kai'i ana hite kofite bilana'mu yabe. ¹⁰ Ya luto Pitau noligo ana'asilo fililoto gigusa'agu limito ko'ehina. Ya higo enali neheya kola bo lite bu gana ana a'i fili'ehigo bu gelete kofite bite baha'a keli he'ahana ya'ma beleha'alo keli hete'ahana yabe. ¹¹ Asaga Hu'mamofitoga komopa'ani emi'ahanamagi to luga'a fato fato boana'magi hiti anana huto hu'ehinamofihhi kaga'a kehelili бага ilate enelesa'ani sipi lu'ehina yabe.

Babeyafana fato fato'i huto hu'ehina

¹² Enali aposolo bomagi topa ho'ehinana babeyafana fato fato'i babu lite boana'magi folagaha'anigu li huto hi'ahana. Ya hago enali Hu'mamofitoga komopa'ani emite minelata hanamagi enali asaga yupahi utehi etehi Solomonihhi Nosipenugu li nupa hilata hi'ahana yabe. ¹³ Enali mone luga'a Hu'mamofihhi komopa'ani emi'ahanamagi koli hilete

enali hiti ete li nupa mehi'ahana yabe. Ya'mu lite enali boana'magi enofokehi helete lusi kaga lu epele'ahana yabe. ¹⁴ Ya hana babu boana'i Sipi Bomofitoga komopa'ani emi'ahana nehanalo luga'a yuhufa babu lite ete ikele ikele hi'ahana yabe. ¹⁵ Ya nehago enali boana'magi enebesie'hina bona'i ukogu enele'mo melelete kapolo fato fato ukogu ko epele'ahana yabe. To Pitau kapo moloto nobinogo ai meha'auba enebesise bona luga'amagihie enugufalo heleko melenogo ye kalabe lite yabe. ¹⁶ Yelusale hepa kegi'ati babu bona'i li nupa hite neete enebesise bona'anifi to foipa fele komopa'anigu minana hiti enele'mete ana bona'i ye ke su he'ahana yabe.

Enali aposolo bona'magihie ketana epi'ahana

¹⁷ To ya higo mono sipi kaba bo hiti to asaga bona'a hiti moneka mine'ahana to enali Satusi naga'magi hiti enali asaga'i enipakafa sipi he'ahana. Enali enegekesa kehelilete naga epilune lite lu keheli'ahana. ¹⁸ Enali aposolo bona'i enayato lite sipi naga nonugu enele'me mele'ahana yabe. ¹⁹ Ya hilago ana folugu'i Sipi Bomofihie agelo'auba naga gegisa li hokolo huloto aposolo bona'i enele'mo fegu toloto ma luto lu epi'ehina: ²⁰ Lenali bite sipi mono nonugu ho tilete hetofa kapomu'i lite bona'i ka lamana'a lu epilo. ²¹ Aposolo bona'magi ka'a liyafa hilete folugu'i go'i yuhufa noligo sipi mono nonugu tilete hapi fite ka enelepite mine'ahana.

To sipi mono noto kaba bo yagi laluga'agihie kehe i nupa huloto kanisole bona'i hiti Yuta bona'magi olopa bo'ani hiti ete li gehesa hi'ahana. Ya hilete aposolo bona'i naga nonugati enele'mete alabe lite enoho lifi'ahana yabe. ²² Enoho lifi'ahana bona'magi naga noto nehetilete aposolo bona'i menehago sa hi'ahana. Ya hilete enali i behe hite bite kanisole bonatoga ma lite lu epi'ahana: ²³ Lali naga noho kasito nehetito bu gota kasiha'a amuya melete loki helete kaba bo kasito gimie gi baga ite mine'ahabe. Ya huloto lali kafe sigito bu gota anagu bona'i memine'ahana afele su he'ahana. He'ahago bu goloto noone. ²⁴ Ya lite lago enali sipi mono noto kaba bo hiti to enali sipi mono noto gimie bona'magi hiti aposolo bona'i hena hi'ahafie lite enegekesa yigie babu li'ahana. ²⁵ Ya nehago bo mone nehetinauba ma luto lu epi'ehina: Kehelilo. Lenali naga nonugu enele'mo mele'ahana bomoya sipi mono nonugu ho tite nehite boana'i kaga neenelepibe. ²⁶ Ya lite lago enali mono noto gimie bo yagi to luga'a gimie bo'a hiti enele'mo mege toloto buto aposolo bona'i sipi mono nonugati enele'mete e'ahana. Enali gimie bomagie aposolo bona'i osahie meepise enele'mete e'ahana yabe. Hena'mugope aposolo bomagie kaga'anilo kehelite nehana bona'magie enitaluga logo binogo efa kosatu'i legene ite loho fililafie lite enelesa'ani ligo yabe.

²⁷ Enali gimie bomagie aposolo bona'i enele'mete ete kanisole bona'magie folagaha'anigie enele'mo ho ti'ahana. Ya hilago sipi mono noto bomagie kaba'aniuba ma luto enoloka ho'ehina: ²⁸ Lenali boana'magitoga Yesuhi gie'a helete kaga lu meepilo luto ule'ale ka luto laga hu lepolo'ohuta yabe. Ya hu'ohuto bu galo, lenali kaga'tinimotuba asaga Yelusale hepa'mogu bu baga i'ehibe. To lenali lali kaluga lilete Yesuhi enali ho filie'ahana yabe lilune'mu nehabe. ²⁹ Ya lite lago Pitau yagi to luga'a aposolo bomagie kaga'anilo nona'a lu epi'ahana: Lali bona'magie kaga'anilo enemege'i memalaluta, Hu'mamofihie ai kaga'asigie mege'i malaluta'mu yabe. ³⁰ Lenali Yesuhi malipu yafalo hu so kilete malipu yafalo ho filie'ahana lali tatatigie Hu'ma'anifu ai aku'i le'mo ho ti'ehina yabe. ³¹ Hu'mau le'moto tito yahie lamaga'aga molo'ehigo nohibe. Lali Isilaelie bona'magie kaba botie lehe'malube luto nohinago lali aitogagie komopatie emite aitogagie binogie foipanati li he'mi letalina'mu yabe. ³² Asaga ya mananamofihie kaga'a lu yege hose bo lali nohune, to Sikalafu'uba hiti ya'mana kaga lu yege nohabe. To ya'mana kaga keheli komopa'anigie malana boana'i Hu'mau Sikalafu'a enalitoga nomalabe.

³³ Enali kanisole bona'magie aposolo bomagie lanaga kehelilete enitaluga logo bigie enoho fililune'mu hi'ahana. ³⁴ Ya hago kanisole bona'magihie folagaha'anigutie bo mone ho ti'ehina. Ai gie'a Gamelieliu, Felosie bo yabe. Ai keya ka lu enelepilata bo, to enali asaga boana'magie ya nohinana'mu lite sipi fokehie lilata nehana, ai aposolo bona'i enoho lifigie fegutoga limie'ahana. ³⁵ Ya nehago ai kanisole bona'i ma luto lu epi'ehina: Isilaelie naga'ise. Lenali ma bomagihie enugufalo li huto hilune'mu nehananalo lenalie lenegekesa yigie fe lilete li huto hilo. ³⁶ Lenalie akeheli'ahabe. Kohe kanagie Teutasie ho tiloto ma lu'ehina yabe: Nani amuya'ni hiti bo nohube. Ya luto ligo 400 bona'magie mege'i mele'ahana yabe. Ya higo gamanie boubie ho fililago asaga bona'i mege'i mele'ahanamagie tili tele hite bula ola nehago ai'a lili'na'a li huto hu'ehina fenene hale hu'ehina. ³⁷ Alihi ai megesalo gamanie boubie boana'magie enigie lina kana'alo Yutasi Galilie boubie ho tiloto luga'a boana'magihie kaga lu epigie ai mege'i ana suhie mele'ahana. Enali ho tilete mege'i melete gamanie bona'i hiti luba hite enele'mo he'milune'mu hi'ahana. Ya hina ai ana huto fililago mege'i malana boana'i tili tele hi'ahana. ³⁸ Ya hu'ehinagie nani yatai lu nolepube. Lenalie ya'ma

bomagihhi koli'ani hiletetini he'mi epelenogo mineno. Ya'ma lili'namofihhi hapa'a fa'mene bona'magi nelinogomo sibina huto fenene hilibe. ³⁹ To Hu'mau ya'mana lili'nalo kaba hu'ehinogomo lenali laga mehi epalalana'mu yabe. To lenali Hu'mau hiti luba hite neminana bona'i lolo hi lalabe'mu lu nolepube. ⁴⁰ Ya luto ligo kanisole bona'magi kaga'a mege'i mele'ahana. Ya hilete aposolo bona'i kehe ilete naga osatu enibi yigi'ahana. To enali amuya ka epekite aku aku'i Yesuhi gi'a helete kaga lu epimofa'na mehilo. Ya lite lu epilete aposolo bona'i he'mi epalago bi'ahana. ⁴¹ Aposolo bona'i enali kanisole bona nohi he'milete fegutoga limilete enegelo bi'ahana. Hena'mugope, Yesuhi gi'a lu yege hananalo Hu'mau enagabu foya kofilabe luto ekesa keheli'ehinalo yabe. ⁴² To asaga yupahi sipi mono nonugufi to enali'ani noha'anilugafi li nupa hite minete boana'i kaga lamana'a enelepote to Yesu Hu'mau le'mo ho ti'ehina bomofi kumu'i lu epiba lu epiba hite mine'ahana yabe.

6

Nagahi mone kegi'a su hoto mone kegi'ati loemo heleko malago bomagi aposolo bona'i enehe'me'ahana

¹ Ya'mana kana'alo ka lamana'a mege'i malana bona'i luga'a babu lite ete ikele'ahana. To luga'a ka lamana'a mege'i malana bona'magi Giliki nogo nehanamagi enali luga'a Hibulu nogo nehanamagi ka epeki'ahana. Ma lite li'ahana: Lenali asaga yupahi nose'na'ani meni'ina boana'i enehe'melata nehanaya to keto ana'i enemegesa hu epite menehe'melata nehabe. ² Ya lago 12 aposolo bomagi luga'a boana'i enemege'i malana kehe i nupa hilete ma lite lu epi'ahana: Lali Hu'mamofihhi kaga'a lu epise'na he'miloto boana'magi nose'na guna ito epimofa'na hiluta bati mehilina'mu yabe. ³ Nigibo nagabose. Lenali nayahi mone kegi'a su hago mone kegi'ati loemo heleko melenogo lenali folagahatiniguti enele'mo ho tilo. Enalitoga Sikalafu'uba bai tago kaga keheli bati hi'ahago boana'magi enali kumuko nelilana bo yabe. Ya hilete ya'mana bo enele'mo melenogo ya'mana lili'na kaba hite lilabe. ⁴ Ya hinogo laliti nunumu huse'na hiti to boana'i kaga lu yege hose'namofihhi lili'na'asigo li eto huto lito bilune. ⁵ Asaga boana'magi aposolo bona'magi lu huto hana kalo enegelo bi'ahana. Ya hilete Sitifenitoga Sikalafu'uba bai tana bo le'mo ho ti'ahana. To Filipiu yagi Polokolu yagi Nikeno yagi Timoni yagi Pamenasiu yagi to Nikolasiu ai Atioki hepatogati fegutoga bo Yuta bona'magi mono kagamofitoga komopa'a molo'ehina bo hiti enele'mo ho ti'ahana yabe. ⁶ Enali ya'mana bo li nupa hite ete aposolo bona'magi naga'magi enubulo ho tigo enali ana bomagihhi enugufalo enayahi li saga hite melelete nunumu hi epelete lusana epi'ahana lusa gi epele'ahana.

⁷ To Hu'mamofihhi kaga fato fato hepato leli'ali hago bu бага i'ehina. Ya higo babu boana'i luga'a hiti Yelusale hepatogati komopa'ani i gelehe hite Hu'ma kaga'a liyafa hi'ahana. To enali sipi mono noto kaba bona'i luga'a babu lite ana hite komopa'ani i gelehe hite ka lamana'a mege'i mele'ahana yabe.

Yuta bona'magi Sitifenihhi ka foya li ete'ahana

⁸ Sitifenitoga Hu'mau Sikalafu'a emilago amuya sipi liloto boana'magihhi folagaha'anigu babeyafana fato fato'i li huto hu'ehina. ⁹ Ya nohigo luga'a bomagi ho tilete ai kaga'a pelesa i'ahana. Ya'mana bona'i enali Yuta bona'i fato mono ka nekehelina bo, enali fato mono'ani Lali Foyati yabe lite gi'a helata nehabe. To enali Sailini hepatoti yagi Alekasatilia yagi, to mone'amagi Silisia yagi to Esia, asaga ya'ma hepatogati ete li nupa hite nehana bomagi yabe. ¹⁰ Sikalafu'uba kaga bati hina'ago Sitifenihhi lu bagalo malago ana bomagi lana kaga'aniuba ai kaga'a be meligi'ehina yabe. ¹¹ Ya hilete ya'mana bona'magi bati mehina suhi li huto hilete fato bona'i mone'amagihhi enekesa bigo enali ma lite li'ahana: Ai Mosenogo Hu'manogo etigi holoto kiya yokolo ka lu etoto'ehibe. ¹² Enali ya lite lana kagauba asaga boana'i to keya ka enelepilata bo hiti to olopa napa bo enali enipaluga lu boyogo fi'ahana. Ya hago enali Sitifenitoga bite yato lite le'mete bite mono kanisole bona'magitoga le'mete bi'ahana. ¹³ To enali faga faga lu melete ka foya li etalana bona'i luga'a enele'mo mele'ahana. Ya'mana bomagi ma lite li'ahana: Asaga yupahi ya'ma bouba suguna mono nohatimofi hiti to Moseu keya ka li'ehinamofi kumu luto kaga lu sibina hulata nohina yabe. ¹⁴ Lali keheli'ohunogo ma luto lu'ehina yabe: Yesu Nasalete bouba ya'ma hepa'i sipi mono nohi tele bito li foipa loloto koyapa'i Moseu limigo ana suhi lilata nohuta ai li nohe'mito fato suhi lepiluna'mu yabe lu'ehibe. ¹⁵ Ya lago asaga bona'i kanisolelugu mine'ahanamagi Sitifenihhi bulu'i he'ahana. Ya nehago Sitifenihhi okaba'a agelomofihhi suhi lito i besa lo'ehina yabe.

7

Sitifeniu mono kanisolemagi enubulo kaga lu hokolo hu'ehina

¹ Sipi mono noto kaba bouba Sitifenihi loka ho'ehina: Enali ma'naka nelafihe? ² Ya luto loka hago Sitifeniu lu emi'ehina: Nogo'nigita afo'nigita kehelilo. Hu'mau fana meha'a hiti bouba koyapa'i tatatifu Abalahau Halani hepato mebu'ohuto Mesopotamia hepato minana kana'aluga nehetito bulo hu'ehina. ³ Ya huloto ma luto lu emi'ehina: Kai meka hiti to kogokagi afokagi he'mi epololoto nani me'i mone kelepilube'mu nohunalo bubo. ⁴ Ya luto lu emigo Abalahau Kalitia me'i he'miloto Halani buto mino'ehina. Alihi Abalahahi afo'afu fililago yatai ma nehana hepato Hu'mau le'mo molo'ehina yabe. ⁵ Hu'mau: Kaika me'i yabe luto Abalahahi nesi'a loko huto melepi'ehina yabe. Alihi ma me'i kiminogo'ni li'ehitogo yagapanaka ana hite huto alihi hilanamagi mana me'i molo lilana'mu yabe luto Hu'mau lu emi'ehina. Abalahahi yagapana'a memine'ahana kana'alo ya'mana kaga Hu'mau lu molo eto'ehina yabe. ⁶ Hu'mau ma luto lu'ehina: Yagapanaka naga'i fato bona'magi melugu minalana'mu yabe. Ya hi'ehinogo me'i hapa'a bona'magi kai yagapanaka koko kako pana'ani enele'moloto hilenogo 400 kufu'a bilina'mu yabe. ⁷ Ya hilenogo alihi nani ya'mana bona'i kai yagapanaka enele'mo koko kako'ani lolo hi'ahana bona'i nani ka foya li epoloto osahi epilube. To liha'a kai yagapanakamagi ya'mana me'i he'milete bilabe. Ya hilete enali alihi elete ma'asi ni'ina meto ete nani'i komopa'ani nimate nunumu nama lilabe luto Hu'mau lu'ehina yabe. ⁸ Ya luto huloto Hu'mau enugufa laga huse'mofihi mone'na kaga Abalahatoga molo'ehina. To alihi minoto Abalahau pana'a Isakahi ketoloto ai nayahi mone kegi'a su hoto mone kegi'ati loegi monegi leheko malana kana'a minoloto gufa'a laga hu eto'ehina. Isakau ai Yakopuhi afo'afu, to Yakopu 12 tatatigi afo'anifu minoto ana huto enugufa'anilo laga hu epolo'ehina.

⁹ Enali tatatigi Yosefahi ipakafa helete fato bona'i le'mo neepite efahi li'ahana yabe. Ya hago Iyipi metoga le'mete bi'ahana. To Hu'mau ai hiti moneka mino'ehina. ¹⁰ Ya huto asaga ketana aitoga huto hu'ehina. Aitoga fuluna emito ka keheliya ise'na kibina bo Felo ai okaba'alo bulo emi'ehina. Ya higo Iyipi gamani bomagihhi kaba bo'ani hiti to ai noha'agu asaga fe'noha'alo hiti kaba gimilibe luto Felou Yosefahi le'mo molo'ehina ho ti'ehina. ¹¹ Ya hulago Iyipi me kegi'a hiti Kena me kegi'a hiti nose'na minigigo sipi kau'na he'ahana. To enali tatatigi nose'na nalanana'mu sa sa hi'ahana. ¹² Yamu'i Iyipi melugu nose'na ni'ibe lite lana kaga Yakopu keheliloto tatatigi enoho lifigo yata'a yupahi ana hepato neheti'ahana. ¹³ Alihi aku'i ana hite nebago Yosefegu go'agihhi kaga lu hokolo huto nani Yosefita lu epi'ehina. To ya nohigo Felou Yosefahi naga'a ana yupahi bu enogo'ehina yabe. ¹⁴ Yosefegu afo'afu Yakoputoga kaga moloto kai hiti to asaga naga'i Iyipi alo luto ligo bi'ahana. Enali 75 boana'i e'ahana. ¹⁵ Ya luto kaga malago Yakopu Iyipi melugu limito minoto anaga fili'ehina. To tatatigi hiti ana hite ana melugu fili'ahana yabe. ¹⁶ To alihi enali felisa'ani Sekeme hepatoaga lite bite koyapa'i Abalahau mone me'i nesi'a Hemoho pana'amofitoti mina fi'ehina melugu mulilugu keli he'ahana.

¹⁷ Hu'mamofihi kana alo ya'mana li huto hilube'mu hilina, yata'a Abalahatoga yama li huto hilube'mu nohube ligo kehelihina supomofihi kana'a yatai ahuto hilube'mu nohibe. Isilaeli naga'i hofa telete sipi hite Iyipi melugu pulu tite babu nelabe. ¹⁸ Alihi kibina bo Iyipi melugu huto huloto kaba hu'ehinauba Yosefahi gi'a mekeheli'ehina yabe. ¹⁹ Ya'ma kibina bouba ai bonati enele'mo bati mehu'ehina yabe. Ai bati mehina suhi tatatigotoga li huto huloto fitu fo epoloto amuya kaga ma luto lu epi'ehina: Yagapanatini nonugati he'mite fegetoga enele'mo melenogo enali fililabe. ²⁰ Ya hina kanaluga Mosehi ito'afu keto'ehina. Ai hetofa pana'i nohigo Hu'ma laga'a besi'ehina. Ito'afugo afo'afugo fala kite nonuga kaba hi eta'igo ikahi loegi monegi bu fili'ehina. ²¹ Alihi le'mo fegu telago Felohi pa'auga le'moto buto ai'a pana'a legi huto kaba hu eto'ehina. ²² To Moseu Iyipi bona'magihhi keheliya ise'namo ya'ma asaga kaga keheli su hose sukulugu buloto amuya kaga noluto lili'na amuya moloto nolito sipi bo huto huloto mino'ehina.

²³ Alihi Mosehi kufu'a 40 bulago Isilaeli bona'i laluga'ihhi buto bu enagalube luto ekesa keheliloto bu'ehina. ²⁴ Iyipi bo moneuba Isilaeli bomofihi kaga lube sibina hube nohu etago bu goloto Isilaeli bomofitoga moloto Iyipi bo nona'a emito ho fili'ehina yabe. ²⁵ Mosehi ai naga'amagi ma lite enekesa kehelilafi luto ai kehelihina yabe. Ya'ma bouba Iyipi bona'magi enayanuguti lele'mo lubuto bilifi lite keheli bebe salafi luto kehelihina. Enali keheli bebe mese'ahana yabe. ²⁶ Nohi koto ete kaga Moseu ana huto Isilaeli bo loemo luba neha'igo bu etogo'ehina. Ai ana bole etele'mo baba ilube'mu huloto ma luto lu etimi'ehina: Nalalu'nile'ita letali moneko naga'mo neha'ina letali letugufagu hena luba neha'ibe? ²⁷ Ya noligo ai gona'a nohana bouba Mosehi le'mo felu holoto ma luto lu emi'ehina: Kuyu'afu lu ketago kai kabati'a minoto le'ali kaga loko hilube'mu nohane?

28 To yago Iyipi bo mone ho fili'ahata ana supo luto yatai nani'i nahalube'mu nolapihe?
 29 Ai ya luto lina kaga Moseu keheliloto koli huto Mitia melugu buto minoloto anaga liha'a liloto pana'a loemo eteketo'ehina yabe.

30 To 40 kufu kana bulago agelo moneuba Sainai kosa lebato ka me'i ni'inalo nohigo bulo hu'ehina. Agelouba logo guluya meha'agu ufeha'a hiti yafa lagaso'agu mino'ehina.
 31 Moseu ana logo guluya meha'a bu goloto topa holoto hena suhi nolifi luto bu go bati hilube'mu ana'asilo bu leba to'ehina. Ya huloto Hu'mamofihhi nogo'a keheli'ehina:
 32 Nani tatakamagihhi tata'anifita yabe. Abalahagi Isakagi to Yakopugi Hu'ma'anifita nohube. Ya luto ligo Moseu afoya iloto lesa'a ligo ana logo guluya meha'a bu megose mino'ehina. 33 Ya nohigo Sipi Bo lu emi'ehina: Ho ti'ahata me'iya lamana'a ni'ninagi kigigu bi'ahata suka kisi he'mibo. 34 Nani bona'ni Iyipi nehanamagi asaga enagabu lili'na nelina abu enogo'ohube. Enali usegi asegi ite yibi nama nelana nani akeheliloto enele'mo enubuto bilube luto alimi'ohube. Yatai kai ho titogo Iyipi koho lifinogo'ni bilane.

35 Ya'mana Mosehi Isilaeli bona'magihhi enemegesa hu emi'ahana yabe. Kuyu'afu kele'mo ho tigo kaba hu letoto kagati loko hilube'mu nohane? Enali ya lite loka he'ahana. Ya'mana bouba kaba bo'anifi to enehe'mose bo yabe luto Hu'mau ho lifi'ehina yabe. Ufeha'a hiti yafa lagaso'agu agelouba logo guluya meha'agu bu go'ehinana ya'ma kene'uba Mosehi he'mo'ehina. 36 Ai Iyipi hepatogati enele'mo nobuto babeyafana hiti topa hose'na hiti Iyipi melugufi Safa Nagami beletogafi to ka melugu hiti 40 kufugu li huto hu'ehina. 37 Ya'mana Moseu ma luto Isilaeli bona'a lu epi'ehina: Nani nele'mo huto hu'ehina bameto suhi huto li moloto kaga lu yege hose bo lenali folagahatiniguti le'mo ho tilina'mu yabe lu'ehina. 38 Ya'mana bouba Isilaeli bona'ni ka melugu ai hiti li nupa hi'ahana. Ai tatatigi hiti to agelouba Sainai kosagu Moseu hiti kaga li'ahana yabe. Hu'mamofihhi kaga'a minoba minoba huse'mofihhi liloto ya'ma lalitoga lu limi'ehina bo nohibe.

39 To tatatigi kaga'a keheli he'mi'ahana. Ya hilete enali Mosehi le'mo felu hete fato le'mo nemelete Iyipi melugu aku i behe hite bilune'mu hi'ahana. 40 Ya hilete Alonihi ma lite lu emi'ahana: Ana'ina meha'a mone lolo hu letetogo ai ya'mananauba kohe toto lele'moto bilibe. Moseu Iyipi hepatogati lele'moto o'ehina bo ai henana hu bufalo molo'ehifi lali mekeheli etone. 41 Ya lite lilete yafatu bulumaka yaga nala'amofihhi meha'a lolo hite melelete lokiya fi emilete anana lolo hana'mu lite nose'na gete melekehi i'ahana yabe. 42 Ya nehago Hu'mau enemegesa hu epiloto enali kokulumalugu ikahi sonofitoga komopa'ani emite minalabe'mu he'mi epolo'ehina yabe. To kaga lu yege hose bomagihhi mono bukugu fayahi ge'ahana ma luto ni'ina:
 Isilaeli bona'ise.

Ka melugu nani kumu lite
 yagakafa hete lokiya fi menimi'ahana
 kana'a kufu 40 yupahi yabe.
 43 Lenali Molokihhi yege noha'a kofilete
 to sonofi'i meha'a Lefani
 ya'mananamofitoga komopatini epilune lite
 meha'a lolo hi'ahana yabe.
 Ya'mu nani foto metoga Bebiloni kegi'a
 lenoho lifi he'milube.

44 Koyapa'i tatatigi ka melugu minana yupahi komopa'ani emi'ahana yege nohi Hu'mamofihhi bulo mino'ehina. To Hu'mau Mosehi ya suhi lito ana yege nohi gibo luto faya'a lepi'ehina suhi lite gi'ahana yabe. 45 Alihi tatatigi Yosua hiti fato bona'magi me'i lilune'mu e'ahana. Ya hago tatatigi enubulo Hu'mau me'i hapa bona'i enoho lifi he'mi'ehina. Ya'mana kana'aluga ana yege nohi lite bite malago anaga ni'igo Tebitiu huto hu'ehina yabe. 46 Hu'mau Tebitihhi bita hu'ehinatu fuluna emitto ai kumu'i keheli bati hu eto lago Yakopu Hu'mamofihhi mono noha'a mone gi etalube luto Hu'mamofitoga nunumu huto loka ho'ehina. 47 Ya lu'ehina ya'mana nohi Solomoni'u gi to'ehina yabe.

48 Kaga lu yege helata bona'i moneuba ma luto lu'ehina'a huto Hu'ma kokulumalugu minolata bouba enali bona'magi gise nonugu menominagihhi luto ma lu'ehina:

49 Sipi Bouba lu'ehina:
 Kokuluma'i goto hepa'ni yabe,
 to melugu nani nigigusa iluna'mu yabe.
 Lenali hena huse nohi gi netalana ni'ibe?
 Nani mino nabasu biluna hepa'niba
 hiya'a ni'ibe?

50 Ya'mana asaga'na nani'ni nayanugati
 lolo mehu'ohunanamo ni'ifihhi?

⁵¹ Lenali kegeiyo bona'i. Lenali kaga mana'a Hu'mau molo'ehina li komopatinigu melete meminanana bona'i yabe. Lenali asaga'i tatatinigi hi'ahana ana supo lite nehabe. Asaga yupahi lenali Sikalafu'i le'mo he'milata nehabe. ⁵² Koyapa'i kaga lu yege hose bo minana mone kiyi'afihhi le'mo sibina mehi'ahana ni'ibe? Lamana bo'a, Yesu yabe, alinamofihhi kaga'a lu yege hete koyapa'i e'ahana bo enoho fili su he'ahabe. To yatai halune'mu hana bomagi enayanugu lenali malago ya'mana bo aho fili'ahabe. ⁵³ Hu'mau keya ka'a agelomofihhi yato malago limi'ehina lenalitini ana kaga li'ahanamofihhi mege'i melete komopatinigu li menemalabe luto Sitifeniu ka epeki'ehina yabe.

Sitifenihhi efaha osatu i fili'ahana

⁵⁴ Ya luto kaga enali kehellelele enipagu logo bigo enabagalo heni kofilete Sitifenihhi sipi ipakafa he'ahana. ⁵⁵ Ya nehago Sikalafu'uba Sitifenitoga bai tolago kokulumatoga bu gologo ti'ehina. Ai Hu'mamofihhi fana mehena'agu Yesu yahi lamaga'aga nohigo bu go'ehina. ⁵⁶ Ya huloto Sitifeniu lu epi'ehina: Bu galo. Kokulum'a'i i hokolo nohigo Hu'mamofihhi yahi lamaga'aga koyapa'i Kokulumaguti limi'ehina Bo nohigo bu nogobe. ⁵⁷ Ya luto noligo enali enegekesa'ani fi hekini lelete ho tite kehe sipi ite ahi kala kala meletele Sitifenihhi bite nu ki saga hi'ahana. ⁵⁸ Ya hilete hepaluguti fegutoga le'mo meletele efaha osahi hapi fite gufalo he'mi mele'ahana. Enali yata'a Sitifenihhi faga lube molobe hi ete'ahana bona'magi gukete'ani kisite neheya kola bo mone gi'a Soliu yabe luto nohina bomofihhi metoga mele'ahana. ⁵⁹ Ya hilete efaha osahi Sitifenihhi gufalo ite mine'ahana. To Sitifeniu ma luto nunumu hu'ehina: Sipi Bo Yesu, kai nemeha'ni libo. ⁶⁰ Ya noluto ai lapusa noto minoloto mone'a hiti kehe sipi iloto ma luto lu'ehina: Sipi Bo, enali ya'ma li huto nehana foipana'ani'mu luto kekesa mekehelibe. Sitifeniu ya luto luloto ana'asilo fili'ehina yabe. Ya hite, Sitifenihhi hanana'mu Soliu keheliogo gufaluga bati hu'ehina yabe.

8

Soliu Yesutoga komopa'ani molo emi'ahanamagi enahalube'mu nohube lu'ehina

¹ Ya'mana kana'aloti fato bona'magi hapi fite Yelusale hepalugu Yesutoga komopa'ani molo emite neminanana boana'i enegene mane ite neenahago tili tele hite Yutia kegi'a nebago Samalia kegi'a nebago hi'ahana yabe. Ya hana 12'a aposolo bona'i Yelusale analo mine'ahana yabe. ² Hapa'ani bati hina bona'i Hu'mamofihhi ka'amofihhi mege'i nemalana bona'magi Sitifenihhi sipi yibi nama nehi etete le'mo keli he'ahana yabe.

³ Soliu ai amuya mololoto Yesuhi bona'magihi le'mo sibina hilube'mu nohube luto lu'ehina. Bona'magi noha'aniluga tiloto limiloto nohuto Yesutoga komopa'ani emite minana bona'i kefefehi ho lito limi limi fegutoga huloto bo hiti ana'i hiti nagalugu enele'mo molo'ehina yabe.

Ka lamana'a Samalia kegi'a lu yege he'ahana

⁴ Enali Yesutoga komopa'ani emi'ahanamagi tili tele hite bite minela minela hi'ahana hepatoga ka lamana'a lu yege he'ahana. ⁵ Filipiu sipi hepa'i monelugu Samalia limiloto ka lamana'a boana'i enubulo lu yege nohoto Mesiahi gi ho'ehina yabe. ⁶ Ana hepatoga bona'i enali li nupa hilete ka'a enegekesa hokolo hite nekehelite babeyafana li huto hina hiti bu ge'ahana yabe. ⁷ Babu bona'magiluguti foipa felemagi sipi kehe ilete leheko limi'ahana yabe. To bona'i enugufa'ani ketipa'i fili'ehinafi to enigigusa sibina hu'ehinafi ya'ma bona'i Filipiu enele'mo bati hu'ehina. ⁸ Ya huto li huto hu'ehinana ya'mana hepatoga bona'magi bu gelete lusi enegelo bi'ahana.

⁹ Ya'mana hepalugu bo mone mino'ehina gi'a Simoni ai yatama yupahi nalisana li huto nohigo Samalia bona'magi bu gelete topa hilata enelesa lu'ehina. Ai nani nikibina bo nohube, lulata hu'ehina yabe. ¹⁰ To asaga bona'i enigi hiti to enigi meni'ina hiti enali amuya melete Simonihhi ka'a keheli emi'ahana. Ya hilete enali ya lite li'ahana: Ya'ma boubha aitoga Hu'ma sipi amuyana emi'ehina bo nohibe lite lilata hi'ahana. ¹¹ Enali amuya melete ana bomofihhi ka'a mege'i mele'ahana. Hena'mugope? Babu yupahi nalisana li huto hina yanamofihhi bu gelete babeyafana suhi huto ni'ibe lite enelesa lu'ehina yabe. ¹² To Filipiu Hu'mamofihhi kapo'amu luto ka lamana'a lu noepito to Yesuhi gi'a ho epina kagamofihhi komopa'anigu li meletele bo hiti ana'i hiti nagami'i fele'ahana. ¹³ Simoniu ai hiti komopa'i gelehe huto nagami fololoto Filipi hiti moneka mine'aha'ina. Ai topa hose'na hiti to babeyafana fato fato'i Filipiu li huto hina Simoniu bu goloto ekesa yigi babu lu'ehina yabe.

¹⁴ Enali aposolo naga'i luga'a Yelusale hepatoga mine'ahanamagi Samalia bona'magi Hu'mamofihhi mono ka'a li tokolo habe lago keheli'ahana. Ya hilete Pitanogo Yoninogo ana hepatoga etoho lifi mele'ahana. ¹⁵ Etali ana hepatoga henetilete Sikalafu'i ana

bona'magi lilabe luto nunumu hi'aha'ibe. ¹⁶ Enali Yesuhi gi'aloکو nagami'i fele he'migo Sikalafu'uba enalitoga melimi'ehina'mu lite yabe. ¹⁷ To Pitaugo Yoniugo etayaha'atiti enali lataha'anilo mala'igo Sikalafu'i enalitoga limi'ehina.

¹⁸ To Simoniu etali etayahatiti lataha'anilo mala'igo Sikalafu'i lina bu go'ehina. Ya huloto Simoniu moni efahi etalitoga lito buloto ma luto lu'ehina; ¹⁹ Letali ya'ma amuyana nani'i nimiliyo. Ya hi'inogo nani ana suhi huto nayaha'ni bona'i lataha'anilo melenogo'ni Sikalafu'i lilabe luto etimi'ehina. ²⁰ Ya noligo Pitau lu emi'ehina: Kai hiti efahaka hiti lito logo kapogu bubo. Henabe luto efahakatu Hu'mamofihī amuyana mina filane? ²¹ Lili'nati mone'a ya'mana ma'naka luto kai nasanaka meni'ibe. Kai komopaka Hu'mamofihī bulo'i bebe soto meni'ibe. ²² Foipa faipa kekesa nokehelitana he'miloto komopaka i gelehe huto Hu'mamofitoga nunumu hitogo ya'ma kekesa noyigitamofihī Hu'mau li he'mi ketalibe. ²³ Kai komopakagu luba huse'na bati mehinamofihī babu lito ni'igo foipanauba kele'mo naga i'ehibe, Pitau lu'ehina. ²⁴ Ya ligo Simoniu ka'alo nona'a lu etimi'ehina: Letali Sipi Bomofitoga numuna hu nete'inogo ai nehe'malibe. Ya hi'inogo asaga'na nela'inamofihī huto mehu netalibe.

²⁵ Alihi etali bu ge'aha'inanamofihī kaga'a hiti Hu'mamofihī kaga'a hiti lu epi su helete etali i behe hite Yelusale kapo melete bi'aha'ina. Etali kapo melete nebite Samalia fato fato hepato ka lamana'a lu epime lu epime bi'aha'ina yabe.

Filipiu Itiopia gamani bo ka lamana'a lu emi'ehina

²⁶ Hu'mamofihī agelo'auba Filipihī ma luto lu emi'ehina: Kai ho tito Yelusaleti bu'ehina kapolo giyaka lito yofoli mobuloto Gasa hepatoga limibo. Ya'mana kapo ka melugu bu'ehina kapo yabe. ²⁷ Ya luto lu emilago Filipiu ho tito nobuto ana kapolo Itiopia bo mone nobigo bu go'ehina. Ai kaba bo Itiopia melugu Katesihī kibina a'mofihī asaga fe'noha'alo kaba hulata bo. Ya'mana boubā Yelusale oto mono ka nokehelina yabe. ²⁸ Ya nohinati ai kale legi hu'ehinagu hosi yaga kefefē higo minoloto i behe huto kapoga bu'ehina. Ya nohuto koyapa kaga lu yege holata bo Aisaiyaha buku leka somo bu'ehina. ²⁹ Ya higo Sikalafu'uba Filipihī ma luto lu emi'ehina: Kai ana bo nobinalo buto gufalo li letogo moneka biliyo. ³⁰ Ya ligo Filipiu lololu luto buto ana bo nobina lebato buloto kehelina Aisaiyau kaga lu yege holata bomofihī leka somo bu'ehina. To Filipiu ana bo loka ho'ehina: Leka nosata bukumofihī kaga hapa'aba keheli'ahapihe? ³¹ To ana boubā Filipihī kaga'alo nona'a lu'ehina: Bo moneuba kaga hapa'a kehelise'na lu menimi'ehinogomo hiya'a huto nani'ni keheliluna ni'ibe? Ya luto luloto Filipihī kehe igo yaga kefefē hu'ehina kalegu Filipiu tito moneka minete bi'aha'ina. ³² Hu'mamofihī kaga'a hupamone'i ana boubā leka so'ehina ma luto ni'ina yabe:

Ai sipisipi yaga suhi huto

ho fililune'mu nehana'a hite

le'mete e'ahana yabe.

Ai sipisipi yaga nala'a supomofihī oka'a

laga nehi etago

legesō huto koyone ito nominana'a huto

ai ya'mana boubā ana suhi lito

kaga nesi'a mone melu'ehibe.

³³ Bona'magi enemege'i emi'ahana.

To enali le'mo melugu meletele

bebe mesana suhi lite

ka foya emi'ahana yabe.

Ai boana'amagihī hapa'ani

hiya boubā lu yege halina ni'ibe?

Ma melugu minose'na'a su hago

aku aku'i maga menohibe.

³⁴ Ya'ma gamani boubā Filipihī ma loto loka ho'ehina: Kaga lu yege holata boubā kiyi'afi kumu ya'ma kaga nolibe? To ai'a kaga nolifi to fato bomofihī kaga nolibe? ³⁵ Ya loto loka holago Filipiu hapi fito kaga lu'ehina: Ai ya'mana hupamone mono kagaguti hapi fito luto buto Yesuhi kaga bebe sosemofihī ni'inalo molo emito lu emi'ehina. ³⁶ Etali kapo melete bite nagami'i mone ni'inalo heneti'aha'ina. Ya hilete ana gamani boubā Filipihī lu emi'ehina: Bu gobo, nagami'i ma ni'ibe. Nagami folose kapo'ni henanauba hekini lo neto'ehibe? ³⁷ Ya loto ligo Filipiu lu emi'ehina: Ka lamana'amofihī komopakagu li malalata nagami'i falalata'mu habe. Loto ligo nani komopa'nigu li molo'ohube. Yesu Mesiau Hu'mamofihī Pana'a lamana'a nohibe loto komopa'nigu keheli mana hu'ohube loto ana boubā lu'ehina. ³⁸ Ya loto luloto ai ana gamani boubā hosi yaga'a le'mo laba higo ho ti'ehigo Filipi hiti ana gamani bo hiti moneka heleko melugu meletele

nagamilugu limi'aha'ina. Ya hilete Filipiu ana bo mono nagami'i folo eto'ehina yabe. ³⁹ Ya hilete nagamiluguti fa'mene kugutatoga neti'igo Hu'mamofihhi Sikalafu'auha Filipihhi le'mo minigi'ehina. Ya higo gamani boubha Filipihhi aku aku'i bu mego'ehina. Ai ya huloto gelo bimo bimo hepa'aga nobina kapo kiyaka lito bufa hu'ehina yabe. ⁴⁰ To Filipiu Asitoti hepalugu huto hu'ehina. Ai hepato hepato bula ola huto ka lamana'a lu yege homofa'na hu'ehina. Ya huloto alihi Sisalia hepalugu heneti'ehina yabe.

9

Soliu komopa'a i gelehe huto ka lamana'a komopa'agu li molo'ehina

¹ To Soliu Hu'mamofihhi boana'a aitoga komopa'ani emite mino hetofa hi'ahana enoho fililube luto lusiga lu'ehina. Ya huloto sipi mono nohi kaba bo'a nohinalo bu'ehina. ² Ai ana kaga lu emigo sipi mono noto kaba boubha fayahi mone Yuta bona'i mono nonuga gehesa hi'ahanamagi Tamasiko hepato bite neminanamagitoga go'ehina. Ya huloto ya'mana fayahi Solihhi emi'ehina. Ana fayanugu ma luto go'ehina. Enali Sipu Bomofihhi Kapo mana'alo mege'i nemalalana bo hiti ana'i hiti Soliu bu enogolotomo ai enele'moto naga ito Yelusale enele'moto alibe.

³ Soliu kapo moloto buloto Tamasiko hepa kasito heneti leba notago kokulumaluguti libi tegina moneuba fi besa lolito oto le'mo bego hu'ehina. ⁴ Ya higo Soliu melugu limito koloto nogo'a moneuba ma luto noligo keheli'ehina: Solio, Solio. Kai henabe luto negene mane ito nonahane? ⁵ Ya ligo Soliu loka ho'ehina: Sipi Bo, kai kiyigabe? Nani negene mane ito nonahata Yesuitomo yabe, luto ana nogouba lu'ehina. ⁶ Ya luto luloto ma luto lu emi'ehina: Kai ho tito hepalugu tibo. Alihi bo moneuba ya'ma suhi hubo luto lu kimilina'mu yabe. ⁷ To enali Soli hiti moneka mege'i e'ahanamagi i gofa mehise analo'na lolo hite ho ti mebilete kaga nesi'a enabagaguti mone meli'ahana. Enali kaga nogo'a kehelinaya bona'i mone huto hago bu mege'ahana yabe. ⁸ Soliu meluguti ho tiloto bu'a i gili hu'ehina ana'ina nesi'a mone bu mego'ehina yabe. Ya higo mege'i melete ana bona'magi yato lite Tamasiko hepalugu ti'ahana yabe. ⁹ Loegi monegi kanagu bu'a i gili mehigo ya'mana kana'aluga nagami'i hiti nose'na hiti mo sito mino'ehina yabe.

¹⁰ Hu'mamofitoga komopa'a emito minolata hina bo mone Tamasiko hepalugu mino'ehina gi'a Ananiasi. To bamulugu Sipi Boubha, nani ma nohube. ¹¹ Ya luto nogolo noligo Sipi Boubha lu emi'ehina: Kai ho tiloto Fotogo Kapo yabe lite gi'a helata nehana kapolo bubo. Ya huloto Yutasihhi noha'agu Tasasi hepato bo gi'a Soliu yabe luto ni'ina boubha nunumu huto nohinogo bu galata'mu yabe. ¹² To bamulugu bo mone gi'a Ananiasiu yaha'a bu'alo meko higo ana bu'a aku'i i gili hilube'mu bu go'ehibe. Sipi Boubha ya luto lu emi'ehina yabe. ¹³ Ya ligo Ananiasiu ka'alo nona'a lu emi'ehina: Sipi Bo, babu bona'magi ya'ma bomofihhi kaga'a nelago nokeheluna bo nohibe. Kai boanaka Yelusale'i enegene mane ise bati mehina suhi babu luto ya'mana boubha li huto nohibe lago nokeheluna yabe. ¹⁴ Sipi mono noto kaba boubha kaga lu etoto ho lifigo Tamasiko hepalugu kaitoga kigi ho kimate neminana ai naga ito enele'moto bilube luto maga yatai noabe. ¹⁵ Ya ligo Sipi Boubha lu emi'ehina: Kai bubo. Ai nanitoga komopa'a nimilina bo le'mo ho ti'ohuna ai nani nig'i'ni liloto fegutoga bona'i to enikibina bona'i hiti to Isilaeli bona'i asaga'i analitoga lu yege homofa'na hilina'mu yabe. ¹⁶ To nani kumu luto asaga gabu gise'na li gufalo molomo bilinamofihhi nani'ni lepiluna'mu yabe luto Hu'mau lu'ehina.

¹⁷ Ya luto lulago Ananiasiu buloto ana nonuga tiloto Solihhi gufalo yahi li'ehina. Ya huloto ya'ma luto lu'ehina: Solio nalalu'niga. Sipi Boubha noho lifigo noobe. Maga nooto kapogu bu go'ahata bo Yesu ai'a yabe. Kai kubuka aku'i i gili nohinogo Sikalafu'i kaitoga limilibe luto nani'i noho lifi'ehibe. ¹⁸ Ya noligo ana'asilo mele'isi Solihhi bu'aguti fayai'ili'a legitana limo noigo bu'a aku'i i gili higo asaga'na bu go'ehina. Ya higo ai ho tito analo nagami'i folo'ehina yabe. ¹⁹ Ya huloto alihi nose'na nolago amuya'a ai aku'i li'ehina yabe.

Soliu kaga mana'a Tamasikosi lu yege ho'ehina

Soliu nesi'a kana Yesuhi mege'i melelata bona'i hiti Tamasiko mino'ehina. ²⁰ Soliu mono nohi ni'inaga bu bebe soloto Yesu kumu ma luto lu epi'ehina: Yesu ai Hu'mamofihhi Pana'a nohibe. ²¹ Ya higo asaga bona'i enali Solihhi kaga'a kehelite minana otopa helete sumi ka lite ai loka hago ai loka he'ahana. Yesuhi gi'a ya'ma lite Yelusale nehago ya'mana boubha enoho filihhi'ehinamo ni'ifi fato bo nohibe? Ai ana supu huto bona'i magati naga ito sipi mono noto kaba bo nohinalo enele'moto bilube'mu nohifi hena nohibe?

²² Ya lite lana Soliu lu yege ho epina kagauba amuya molo'ehina. Ya higo Yuta bona'i luga'a Tamasiko hepalugu neminanamagi kaga'a lina kehelilete topa he'ahana. To Yesu bo mana'i Mesiau nohibe luto lu epina kagauba amuya molo'ehina'mu enali Solihhi nona'a lu meemi'ahana yabe.

²³ Babu kana'a minelete Yuta bona'magi Solihi ho fililune lite kaga li nupa hite minete lu keheli'ahana yabe. ²⁴ Ya hago Soliu ana kaga'ani akeheli'ehina yabe. Enali Yuta bona'magi ute etehi Solihi ho fililune lite hepato kapo nila nila hu'ehinalo gimigi бага ilata hi'ahana yabe. ²⁵ Ya hilata hago Solihi mege'i melelata hana pana'amagi mone folugu'i safegu le'mo melelete le'mete limite hepato bihu gegisa mone hokolo hu'ehina kapolo nagato fulu fulu hite he'mi etago fegutoga limi'ehina yabe.

Soliu Yelusale hepalogu mino'ehina

²⁶ Soliu Yelusale hepato buलो Yesuhi mege'i melelata bona'i hiti i kalalube'mu hu'ehina. Ya nohigo enali Yesuhi mege'i menomalana bo nohibe lite koli hi ete'ahana. ²⁷ Ya hago Banabasiu oto he'moto aposolo bona'i nehanalo le'moto bu'ehina. Banabasiu Solitoga Sipi Bouba kapogu bulo hu'ehina hiti to Sipi Bouba kaga lu emi'ehinamofihihapapa' lu hokolo hu'epi'ehina. To ana huto Soliu Tamasiko hepato asaga kaga Yesu kumu amuya luto lu yege ho epi'ehinamofihiti Banabasiu lu epi'ehina. ²⁸ Ya hulago Soliu aposolo bona'i hiti moneka minoto Yelusale kegi'a Yesuhi ka lamana'a lu yege amuya he'ahana. ²⁹ Yuta bona'i Giliki nogo nehana bona'i hiti Soliu kaga lu noepito enali hiti kenasabo bi'ahana. Ya nohigo enali ho fililune lilete hi'ahana. ³⁰ Ya hago enali Yesuhi mege'i nemalana bona'magi kehelilete Solihi le'mete Sisalia hepato limilete Tasasi ho lifi he'migo bu'ehina.

³¹ Ya hulago Yutia kegi'afi Galili kegi'afi Samalia kegi'afi Yesutoga komopa'ani mele'ahana bona'magi fuluna agoyanaguti bati hite mine'ahana. Ya hago bona'i luga'a babu lite huto hilete enalitoga ete ikele'ahana. Ya hilete enali Sipi Bomofihimege'i melete minago Sikalafu'uba enele'mo amuya molo'ehina yabe.

Pitau Eniasihile'mo bati hu'ehina

³² Pitau asaga hepato bu' бага iloto mone yupahi Hu'mamofihibona'a Lita hepato neminana enebe tilube'mu bu'ehina. ³³ Ya huloto bo mone'mofihigi'a Eniasiu yabe luto nohinamofihibu go'ehina. To ai ana bo gi yahi foipa lo'ehigo kapo memolose sipa'aloko koloto nominago kufu'a nayahi mone kegi'a su hoto mone kegi'ati loegi monegi heleko molo'ehina yabe. ³⁴ Pitau lu emi'ehina: Eniasio. Yesu Kilisito yatai kele'mo bati nohibe. Kai ho tito nebelusaka tili huto tege hubo. Ya noligo Eniasiu ko'ehinaloti mele'isi ho ti'ehina yabe. ³⁵ Ya hinana asaga Lita bona'i hiti to Seloni bona'i hiti be gelete komopa'ani i gelehe hite Hu'mamofitoga emi'ahana yabe.

³⁶ Yopa hepato Hu'mamofitoga komopa'a moloto nominana a'i mone mino'ehina. Ai gi'a Tabita ana gi'amofihihapa'a Giliki kaguti Tokasi. Ai asaga yupahi enumuhi meni'ina bona'i enehemotone'eme'lo bati hulata nohina a'i yabe. ³⁷ Ya'mana kana'asilobesise'na gufalo tigo fili'ehina. Ya higo enali nagami ke etete gufa'a sese hi etelete nonugu ifo hasagu he'mi ete'ahana yabe. ³⁸ To Lita hepa'i Yopa hepa lebatomino'ehina. Ya hu'ehigo enali Yesutoga komopa'ani melete neminana bona'magi Pitau ya huto Yopa hepato noabe lana'a kehelilete bo loemaletoga kaga ma lite melete etoho lifi'ahana: Ke, kai hololu luto mele'isilalitoga obo. ³⁹ Ya lite lana kaga keheliloto Pitau ho tiloto enemege'i moneka bi'ahana. Ai ana hepato henetilago nohi ifo hasagu le'mete ti'ahana. Ya hago asaga keto ana'magi yibi hilete Pitahi ete le'mo bego hilete Tokasiu nohuto lolo huto epi'ehina gukete li lepi'ahana. ⁴⁰ Ya hago Pitau asaga bona'i ana hasaguti enele'mo fegu tolotolapusa nohi filoto nunumu hu'ehina. Ya huloto ai ana a'mofihii behe huto bu goloto ma luto lu'ehina: Tabitao, kai ho tibo. Ya noligo bu i gili huto Pitahi bu goloto sipaloti ho tito analo mino'ehibe. ⁴¹ Ya nohigo Pitau buto he'moto yato lito le'mo saga hu'ehina. Ya huloto keto ana'i nehanalo le'moto buto enelepi'ehina. ⁴² Ya hu'ehinamofihikaga'a lu yege hago asaga Yopa kegi'a bu бага igo babu boana'magi Hu'mamofitoga komopa'ani melete mine'ahana yabe. ⁴³ Pitau Yopa hepalogu bo moneuba yaga gufa'atu gukete hetilata nohina gi'a Simoni hiti ai noha'agu babu kana mino'ehina yabe.

10

Agelouba limito Koniliasihitoga kaga molo'ehina

¹ Bo mone Sisalia hepato mino'ehina. Ai gi'a Koniliasi. Ai Lomu gimibouba 100 gimibomagi kaba'ani mino'ehina. Ya hu'ehina gimibomagi nupa hi'ahanamofihigi'a Itali yabe lite he'ahana. ² Ai mono ka mege'i nomalana bo yabe. Ai hiti lalameha'a hiti asaga'i Hu'mamofitoga enemehi emite mine'ahana. Yuta bona'i luga'a enumuhi meni'ina bona'i Koniliasiu enehemolata nohuto Hu'mamofitoga amuya moloto nunumu hulata hu'ehina. ³ Utehi yege liyofonohigo bamu'i bu go'ehina. Ai ana bamulugu Hu'mamofihii agelouba nonugu tito ma luto lu'ehina: Koniliasio. ⁴ Ya ligo Koniliasiu bu goloto koli huto loka ho'ehina: Sipi Bo, hena hibe? Ya ligo agelouba Koniliasihii lu emi'ehina: Asaga hetofa

foya suhi nohatana'mu luto Hu'ma ekesu mehago nunumuka keheligo bati hu'ehibe. ⁵ Ya hu'ehinagi yatai bona'i mone'a enoho liftogo bo mone gi'a Simoni Pita yabe luto gi'a ni'ina bo Yopa hepato nohinaga bino. ⁶ To ai Simoni yaga gufa'atu gukete hetilata bo hege nagami beletoga nominana bo hiti moneka neha'ibe. ⁷ Agelouba ya luto lu emiloto i fenene hu'ehina. Ya hulago Koniliasiu koko pana'a hiti gimi bo mone hiti kehe i'ehina. Ya'ma gimi bouba Koniliasii hiti moneka humofa'na nohuto ai mono ka mege'i nominalana bo yabe. ⁸ Koniliasiu asaga'na bulo hu'ehinanamofihii ya'mana loegi monegi bomagihi hu hokolo huto lu epiloto enoho lifigo Yopa hepato ga bi'ahana yabe.

⁹ Eteka'a enali kapo melete bite Yopa hepa lebato henetigo Pitau fuligaha kana'alo nohupitalo minoto nunumu hilube'mu ti'ehina. ¹⁰ Ai kau'na sipi hago nose'na nalube'mu nohuto yuhufa nogoto laita nohuto bamu'i mone bu go'ehina. ¹¹ Ai kokuluma'i i hokolo nohigo analugati sipina mone nasana kata legi huto nekisa'alo loegi loegi ni'inalo naga'i luga luga gi hepila gi hepila hite sa gi'ahanana melugu limi'ehina. ¹² Ana sagu yagakafa lomo lumofi osifa'ifi lopi namafi fato fato'i mino'ehina. ¹³ Ya nohigo nogo moneuba ma luto lu'ehina: Pitau, ho tito enohoto nobo. ¹⁴ Ya ligo Pitau ana kagalo nona'a ma luto lu'ehina: Sipi Bo'ni, o'e. Koyapa'i keya kagu nose'na kolo tanana hiti to lu laga hi'ahana hiti mo sibo luto nose'na ni'ibe. Nani ya'mana nose'na mo sito menonana nose'na ni'ibe. ¹⁵ To Pitau ya noligo ana nogouba aku'i ma luto lu emi'ehina: Hu'mau nalo luto molo'ehina nose'na kai mo sise nose'na ni'ibe luto melubo. ¹⁶ Ana nogouba loegi monegi yupahi ya luto lulago ana sa gi'ehinana kokulumalugu aku ti'ehina.

¹⁷ To Pitau hena huse bamu'i bu gofi luto ekesa yigi babu lu'ehina. Ya nohigo Koniliasiu enoho lifi'ehina bona'i Pita nohina nohi sa sa hite be gelete bite kasihii fegutoga mine'ahana. ¹⁸ Enali kehe ite enoloka he'ahana: Simoni Pita maga nohifi menohibe? ¹⁹ Pitau ana bamu'mofihii hapa'amu ekesa yigiba yigiba nohigo Sikalafu'uba ma luto lu'ehina: Kai kehelibo. Loegi monegi bomagi kai kumu lite sa nehabe. ²⁰ Ya nehanagi kai ho tito limito enebe tigito moneka bilo. Kai kekesa loe lae meyigibo. Ya'mana bona'i nani'ni enoho lifi'ohube. ²¹ Ya hulago Pitau ya'mana bo nehanalo limiloto ma luto lu epi'ehina: Nani kumu sa sa nehanamo maga nohube. Lenali henabe lite e'ahabe? ²² Ya ligo enali lu emi'ahana: Koniliasiu sipi gimi bouba loho lifigo o'ohune. Ai Hu'mamofitoga komopa'a emitog nominago Yuta bona'magi koyone hine emina bo yabe. Kai kaga lu emitogo kehelilibe luto Hu'mamofihii agelo'a moneuba Koniliasihii nonuga bilane luto kehe igo noone. ²³ Ya lite lago Pitau lu epi'ehina: Nonuga tilo. Lali koloto yago etehi bilune.

Ya luto ligo kelete eteka'a ho tilete kapo melete nebago Yopa bona'i luga'amagi enemege'i melete bi'ahana yabe. ²⁴ Enali kapo melete bite kapogu nohi mone kelete eteka'a Sisalia hepalugu heneti'ahana. To Koniliasiu naga'a yagi to gufalo laluga'agi luga'a hiti ai hepa'alo enele'mo nupa higo enegeba hite mine'ahana yabe. ²⁵ Pitau Koniliasihii noho kasito buho notigo Koniliasiu bu goloto gigusagu lipito koto be tigi'ehina. ²⁶ Ya higo Pitau le'mo ho tiloto ma luto lu emi'ehina: Nani asaga bona'i nehana'a huto fa'mene bo nohube. ²⁷ Ya luto luloto Koniliasihii noha'a luga netite Pitau kaga lu emimo lu emimo tiloto babu bona'i li nupa hite nehago Pitau bu enogo'ehina. ²⁸ Ya huloto ma luto lu epi'ehina: Lenalitini akeheli'ahabe. Yuta bo moneuba fato naga'i hiti koguna ito minose'namoya lusiga luto o'e lite Yuta bona'magi lu laga hi'ahanamo ni'ibe. Ya hu'ehinamoya Hu'mau ma luto nelepi'ehibe: Bo mone'mofihii kolo tana bo yabe lula to kolo metana bo yabe lula mehobo. ²⁹ Ya luto lu'ehigo nani kaga'a pelesa meise ai nogo'a liyafa huto noobe. Ya'mu luto nani yatai lenoloka nohobe. Lenali hena hibe lite nani'i kehe i'ahabe?

³⁰ Ya ligo Koniliasiu ka'alo nona'a lu'ehina: Ya'ma kanalo utehi noligo ologo noha'nigu minoto nunumu hu'ohuna yabe. Ya nohugo gulu gulu gukete hekolose bo mone nubuloga oto ho ti'ehina. ³¹ Ya huloto ma luto lu'ehina: Koniliasio. Asaga bona'i enumuhi meni'inamagi enehe'moto enele'mo bati hulata nohatamolo Hu'mau nunumu ka akeheli'ehibe. ³² Ya hu'ehinagi Yopa hepato bo mone Simoni Pitau yabe luto nohinamofitoga bona'i enoho liftogo bino. To ai Simoni yagakafa gufa'a gukete hetilata nohina bomofi hiti hege nagami beletog nemina'ibe. ³³ Ya'mu luto kaitoga mele'isi enoho lufugo bi'ahanamo kai bati huto a'noane. To Sipi Bouba lu kabagalo melenogo lilata kaga lali kehelilune luto Hu'mamofihii bulo li gehesa huto nohune luto Koniliasiu Pitahi lu emi'ehina yabe.

Pitau Koniliasihii nonugu kaga lu yege ho'ehina

³⁴ Pitau hapi fito kaga lu'ehina: Yatai kehelii fotogo nohuto ma'naka luto Hu'mau bona'i moneko legege hite nehabe luto kehelilata nohobe. ³⁵ Ai'i agoya hu emite bebe sana suhi hilata nehana bona'i asaga'i nupa bofi safe bofi Hu'mau kehelii bati hu epololata

nohibe. ³⁶ Isilaeli bona'i koguna ite fulunaguti minalabe luto asaga bona'magihi Sipi Bo'ani Yesu Kilisitotoga ka lamana'a malago limi'ehina kaga, lenali kehelilata nehabe. ³⁷ Galili hepatoti hapi filoto Yutia kegi'a bu бага igo sipina Yoni nagami'i fololoto li huto hinana lenali kehelilata nehabe. ³⁸ Yesuhi Nasaletе bomofitoga Hu'mamofihі Sikalafu'auba amuya emi'ehinamofihі lenali nekehelibe. Ai asaga kapoga bula ola huto hetofa suhi huto Satau naga'i epi'ehina bona'i enele'mo gulu ho'ehina. Hena'mugope Hu'mau ai hiti moneka nohigo yabe. ³⁹ Asaga'na Yuta kegi'afi to Yelusale hepatogafi Yesu li huto hu'ehinamofihі kaga lali bu go'ohutamo lu yege nohone. Enali malipu yafalo ho fili'ahana yabe. ⁴⁰ Ya hago loegi monegi yupahi Hu'mau fili'ehinagati le'mo ho tigo huto hu'ehina yabe. ⁴¹ Silaga bona'i be mege'ahana lalisigo Hu'mau ai le'mo ho ti'ehina bomofi kumu luto bu go'ohutoti yabe. Hu'mau kene keliguti le'mo ho tilago ai hiti nose'na moneka no'ohune. ⁴² Filise bona'ifi to kosaba bona'ifi enali kaga'ani loko hu epalalina bo Hu'mau le'mo ho ti'ehina'mu luto loho lifigo lu yege nohone. ⁴³ Asaga'i kaga lu yege hose bomagi Yesu ai kumu kaga ma lite li'ahana. Enali aitoga komopa'ani malalanamagihi foipana'ani ai gi'alo linogoti li he'mi epalalibe.

Fegutoga bona'magi Sikalafu'i li'ahana

⁴⁴ Pitau kaga lu epito nohigo ai kaga'a kehelite minana bonatoga Sikalafu'i limi'ehina yabe. ⁴⁵ Yuta bona'i Hu'mamofitoga komopa'ani emise bona'i luga'a Yopa hepatoti Pitahi mege'i e'ahanamagi fegutoga bona'magitoga Hu'ma fokehena Sikalafu'i epina be gelete topa he'ahana yabe. ⁴⁶ Enali fegutoga bona'magi fato fago nogo hite Hu'mamofitoga enegelo bi emite fokehi hana kehelilite yabe. Ya hago Pitau lu epi'ehina: ⁴⁷ Ma bomagi lali li'ohuta suhi lite Sikalafu'i li'ahabe. Nagami'i mefalalo luto bo moneuba laga hu epalalina ni'iffihe? ⁴⁸ Ya luloto lu epi'ehina: Lenali Yesu Kilisitohi gi'alo nagami'i falalo. Ya lulago alihi ana bona'magi lali hiti nesi kana minoto bilane lite Pitahi le'mo mele'ahana yabe.

11

Yelusale hepato mono bona'i yaki'a huto hi'ahabe luto Pitau lu huto hu'ehina

¹ Yutia kegi'afi to Galili kegi'a aposolo bona'i hiti to Yesutoga komopa'ani melete minanamagi ya hite fegutoga bona'magi ana hite Hu'mamofihі kaga'a libe lana'a keheli бага i'ahana yabe. ² Pitau Yelusale tilago fegutoga bona'i enugufa laga huse'nalo amuya nemalana bo luga'amagi ka emeki'ahana. ³ Enali ma lite li'ahana: Enali enugufa'ani laga mehi'ahana fegutoga bona'magihi nonuga ti'ahatamo enali hiti nose'na ne'ahana. Henabe luto? ⁴ Ya lago Pitau asaga hu bulo molo'ehinamofihі hapa'alogati hapi fito tiloto ma luto lu hokolo huto lu epi'ehina:

⁵ Nani Yopa hepalugu nunumu nohunagati bamu'i mone ma huto bu go'ohube. Sipi sa nekisa'a loegi loegi ni'inalo naga'i gi hepi'ahanana kokulumaluguti limito nani nugufalo mino'ehibe. ⁶ Ananamofihі komopa'agu henana ni'ifi luto bu go bati hu'ohuna ana sago yagakafa lumofihі lumofihі enigi loegi loegi ni'ina hiti osifa'ifi to lopi namafi babu lito ni'igo bu go'ohuna yabe. ⁷ Ya nohugo nogo moneuba ma luto lu nimi'ehina: Pitao, kai ho tito ma yagakafa enohoto nobo. ⁸ Ya noligo nani ma luto lu emi'ohuna: Sipi Bo, nani ya mehiluna'mu yabe. Ya mana yagakafa kolo tana nose'na Hu'mau menalo luto lu laga hu'ehigo nani mo si'ohuna nose'na ni'ibe. ⁹ Ya lugo ana nogouba kokulumaluguti aku'i ma luto mone hiti lu nimi'ehina: Hu'mau nose'na nose'mofihі yabe luto molo'ehina kai aku'i mo sise nose'na yabe melubo. ¹⁰ Ya'ma nogouba loegi monegi yupahi ya luto lulago ana sipi sana kokulumalugu ti'ehina yabe. ¹¹ Ana kana'asilо Sialiatі bo loegi monegi enoho lifigo anamagi nani kolata huna noho kasito heneti'ahana yabe. ¹² Ya hago kekesa loe lae meyigito mana bo enemege'i bubo luto Sikalafu'uba lu nimi'ehina yabe. Ya hulago Sialiatі Hu'mamofitoga komopa'ani emite neminana bo luga'amagi hiti Koniliasihі nonuga moneka buto ti'ohuta yabe. ¹³ Ya hunogo koyapa'i Koniliasihі nonuga agelouba tiloto ma luto kaga mone ma luto lu emi'ehina: Kai koko panaka Yopa hepatoga enoho liftogo bo mone'mofihі gi'a Simoni Pita yabe luto sa huto le'mete alabe. Yana agelomofihі kaga'a Koniliasiu lu nimi'ehina yabe. ¹⁴ Ai mono kaga lu lepelenogo ya'mana kagalo kaika hiti lalamehaka hiti kehelilite Hu'mamofitoga komopatini emilabe, agelouba ya luto lu emi'ehina. ¹⁵ To nani kaga hapi fito lu noepugo koyapa'i lalitoga huto hu'ehina suhi luto Sikalafu'uba enalitoga limi'ehina. ¹⁶ Ya higo koyapa'i Sipi Botiuba lu limi'ehina kagalo nekesa i hokolo hu'ehina yabe. Ai mana kaga ma luto ni'ina: Yoni nagami lafatu folo epolo'ehina, alihi lenali'i Sikalafutu folo epalalana'mu suhi lenalitoga limito minalibe. ¹⁷ Lali koyapa'i Sipi Boti Yesu Kilisitotoga komopati molo emi'ohunogo Hu'mau gelo bito Sikalafu'i limi'ehina ya'mana suhi huto fegutoga bona'i mone'amagi aitoga komopa'ani emi'ahago Hu'mau ana huto gelo bito Sikalafu'i epi'ehibe. Nani kiyi'afita nohuto'ni Hu'mamofihі kapo'a hekini lube? Ya luto Pitau lu epi'ehina yabe.

¹⁸ Ya ligo enali Pitahi bu fi kutu nehanana he'milete Hu'mamofitoga fokehi hete gelo bite ma lite li'ahana: Hu'mau fegetoga bona'magi komopa'ani i gelehe hulenogo enali hiti ana hite minoba minoba hilabe lite enegelo bi'ahana.

Yesuhi naga'i Atioki hepato ho tite lili'na li'ahana

¹⁹ Sitifenihi ho fili'ahana kana'aluga komopa'ani emito mine'ahana bona'magi enegene mane ite enahago enali tili tele hite fato fato hepato bi'ahana yabe. Luga'amagi Fonisia hepato foto'i nebago Saipalasi to Atioki hepatoga nebago hilete ka lamana'a Yuta bona'magisigo lu epi'ahana. ²⁰ To Hu'mamofitoga komopa'ani melete minana bona'i Saipalasi bo hiti to Sailini bo hiti Atioki hepatoga bite Sipi Bo Yesuhi ka lamana'a fegetoga bona'i hiti enalitoga lu yege hete lu epi'ahana yabe. ²¹ Sipi Bomofihi amuya'a enalitoga minago babu bona'i luga'a ana kaga kehelite komopa'ani i gelehe hite Sipi Bomofihi mege'i mele'ahana yabe.

²² Ya'mana kagauba Yelusale hepato Yesuhi nehanalo henetigo analoti Banabasihi ho lifigo Atioki hepatoga bu'ehina yabe. ²³ Banabasiu ana hepato buto henetiloto Hu'mamofihi boana'a bati hite nehago bu enogoloto gelo sipi biloto bati hite nehanagi ana suhi lite fulunaguti koguna ite asaga komopatini Sipi Bomofihi emite mino mana hilo luto enogo'na bi'ehina yabe. ²⁴ Banabasiu ai hetofa bo minoto komopa'a Hu'mamofitogago emito minago Sikalafu'uba aitoga bai tago mino'ehina. Ya higo babu boana'i komopa'ani i gelehe hite Sipi Bomofihi naga'a hiti ikelete moneka mine'ahana yabe.

²⁵ To alihi Banabasiu Solihi sa sa huto Tasasi bu'ehina. ²⁶ Ya huto Solihi bu goloto Atioki aku'i le'moto o'ehina. Ya hilete ana hepato kufu mone'a mino бага ite Yesuhi naga'a enele'mo nupa hite sipi luga'a ka mana'a enelepi'aha'ina yabe. Aposolo bomagi Atioki hepato yata'a yupahi Kilisiteni enigi li'ahana yabe.

²⁷ Ya'mana kana'alo Yelusale hepatoti kaga lu yege holata bo Atioki limi'ahana yabe. ²⁸ Ya hana bomagihi folagaha'anigu bo mone bu'ehina gi'a Agabasi. Ai Sikalafu'mofihi amuya'alo ho tiloto asaga melugu nose'na fenene hilinegi hepato hepato kau'na halana'mu yabe luto lu huto hu'ehina. Ya lu'ehinalo alihi Kolotiasiu kibina bo minana kana'alo ya'mana kau'na he'ahana yabe. ²⁹ Ya hago aposolo bomagi Yesutoga komopa'ani emite minana enalalu'anigi Yutia kegi'a nehanamagihi enehe'malune lite kaga lu keheli'ahana. Ya hilete Yesutoga komopa'ani emite minanamagi efahi ga'i legete li nupa hilete guna ite luga'a enali'ani nemelete luga kegi'a enalitoga mele'ahana. ³⁰ Ya hilete Banabasinogo Solinogo ana efa etimigo Atioki lite bite mono olopa bona'i epi'aha'ina yabe.

12

Helotiu Yemesihi ho nofilito Pitahi nagalugu le'mo molo'ehina

¹ Ya'mana kana'alo Helotiu gihiti bouba hapi fito Yesutoga komopa'ani emina bona'i enegene mane ito enohoto enagabu gise'na li huto hu epolo'ehina yabe. ² To ai Yonihi gona'a Yemesihi kosa emitatu i gitigigo fili'ehina yabe. ³ Ya hinanalo Yuta bona'magi be gelete enegelo sipi bigo Helotiu bu goloto Pitahi nagalugu le'mo molo'ehina. Yisiti komopa'agu meni'ina Beleti Nelata nehana kana'agu Helotiu ya'manana li huto hu'ehina yabe. ⁴ Helotiu Pitahi yato lito naga nonugu le'mo molo'ehina. Ya huloto loegi loegi gimigi bomagihi kaba hi etela hi etela hilabe enali enayanugu he'mito'ehina yabe. Pasa nose'na kana'a su holenogo alihi Yuta bona'i enali enubulo le'moto bilube luto Heloti keheli'ehina. ⁵ Ya higo Pitau nagalugu nohigo gimigi bomagi kaba hi'ahana. Ya'mu lite enali Yesuhi komopa'ani emite minana bona'magi Hu'mau he'malibe lite amuya melete nunumu hi ete'ahana yabe.

Agelouba Pitahi nagaluguti le'mo gulu ho'ehina

⁶ To Helotiu yago'a yabe luto Pitahi Yuta bona enubulo le'mo ho tilube'mu hu'ehina folugu'i gimigi bo loemale'i folagaha'atitigu Pitau ko'ehina. To enali sipi seni nagatu gilo gite yato gite hite he'mi etetele folugu'i kaba gimigi galata nehana bomagi kasito gimigi gite mine'ahana yabe. ⁷ Ya hago ana folugu'i agelo bo moneuba Pitau nohina naga nohi hasagu huto higo fana meha'aua i besalo бага i'ehina. Ya huloto ana agelouba Pitahi gi'na'alo le'mo kule kule huto le'mo ho tiloto lu emi'ehina: Kai mele'isi ho tibo. Ya noligo ana'asilo gi yato gi'ahana seni naga'i gulu hoto melugu limo i'ehina yabe. ⁸ Ya higo agelouba ma luto lu emi'ehina: Gilimika noito kigigusagu suka bibo. Pitau agelouba lina suhi hu'ehina. Ya nohigo yatama guketeka i besoga bibe huloto nemege'i moloto obo. ⁹ Ya ligo Pitau ya'mana hasaguti he'mito agelo mege'i lifito bu'ehina ya hu'ehina agelouba ma'naka luto ya'mana nohu netabe luto mekeheli'ehina fa'mene bamu'i bu

nogobe luto ekesa kehelii'ehina. ¹⁰ Etali kapo melete neba'igo yata'a gimii bo luga'a kaba hi'ahananamagihi enebe ligite bite to yalo kaba hi'ahana mone luga'amagihi enebe ligite bite to kasihi sipi kafe gi'ahanalo heneti'aha'ina. Ya hilete ete naga noho gegisalo haka ule'ale hite aeonitu he mele'ahanalo nea'igo ana haka ai'i i hokolo higo tauni kapo giyaka lite bi'aha'ina hepa'i folaganugu kapo melete nebite agelouba Pitahi he'mi etoloto i fenene hu'ehina.

¹¹ Ya higo Pitahi huto hu etananalo ekesa i hokolo hu'ehina. Ya higo ma luto kehelii'ehina: Ma'naka luto Sipi Bouba agelo'a ho lifigo oto Helotiu amuya malago to Yuta bona'magi hiti enali nahalune'mu nehanamagi enayanuguti nele'mo gulu fabe.

¹² Ai ya luto ekesa keheliloto Yoni Makihii ito'afu Maliahi nonuga bu'ehina. To enali babu bona'i ya'mana nonuga li nupa hite nunumu hite mine'ahana. ¹³ Pitau ana noto henetiloto nohi kasito begele begele nohigo koko pa'i mone gi'a Lotau kafe sigilube'mu o'ehina. ¹⁴ Ai Pitahi nogo'a keheliloto sipi gelo biloto kafe mesigise i behe huto luga'a bona'i nehanaga hololu luto bu'ehina. Ya huloto ma luto lu epi'ehina: Pitau fegetoga ho tiloto nohibe. ¹⁵ Ya ligo, kai negi ka nolapihe? li'ahana. Ai: Lusiga luto lama'naka Pitau nohibe luto amuya moloto kaga noligo enali li'ahana: O'e, ai Pitahi meha'a nohilina'mu yabe, li'ahana. ¹⁶ Ya lite nehago Pitau fegetoga begele begele nohigo kafe sigite Pitahi be gelete enali topa he бага i'ahana. ¹⁷ Ya nehago Pitau sipi kaga melilo luto yatu babeyafa hu'ehina. Ya huloto Sipi Bouba naga nonuguti le'mo fegetoga molo'ehina kaga lu epi'ehina. Lenali ya'ma kaga lite bite Yemesi hiti lalalutigi hiti lu epi бага ilo. Ya luto lu epiloto Pitau fegetoga limito fato hepatoga bu'ehina yabe.

¹⁸ Go'i ligo etehi gimii bomagi topa hete Pitau hiyaga bu'ehibe lite ai lu emigo ai lu emigo hilete mekehelii'ahana. ¹⁹ Gihiti bo Helotiu: Mele'isi Pitahi sa sa hilo, luto gimii bo enohose ka ligo enali bite sa sa hana bu mege'ahana yabe. Ya hago Helotiu gimii bomagihi ka foya li epoloto lenali'i lenoho fililube luto lu epi'ehina.

Ya luto huloto alihii Helotiu Yutia me'i he'mito Sisalia kegi'a limito hupamone kana anaga mino'ehina yabe.

Helotiu fili'ehina

²⁰ To Taiya hepatoga bona'i hiti Saitoni hepatoga bona'i hiti enali'i Helotiu sipi enipakafa holoto italuga logo bigo nohigo enali bu galune lite li nupa hite monekolugu e'ahana. Enali Balasitosiu kibina bomofihi nokana hepato kaba hulata bomofito yata'a kaga ai hiti lu bati hulototi yabe lite enalitoga le'mo mele'ahana. Ya hilete ya'ma kibina bomofihi hepaluguti nose'na enali hepa'anilo lite bago nelata nehana'mu lite Helotihii ya'mana bona'i aku'i enele'mo fulu hubo lite aitoga yibi hi'ahana yabe.

²¹ To Helotiu kana mone mololoto ana yupahi enikibina bomagi nehekalana gukete'a hekololoto sipi kefa hualoto mino saga huto nohuto bona'i yatama kaga lu epi epi'ehina. ²² Ya nohigo asaga bona'magi sipi kehe ite li'ahana: Ma kaga nolina ya bona'uba noligope mone'namofihi meha'aua Hu'mau tegi huto nolibe. ²³ Ya nelago ana'asilo Sipi Bomofihi agelo'aua Helotiu Hu'mamofihi gi li saga huto fokehi mehana'mu luto ho filigo limito ko'ehina. Ya higo giniihii ipa'aguti henilete gufa'a ne su hago fili'ehina yabe.

²⁴ Ya hulago aku'i Hu'mamofihi ka'a hepato bula ola huto pulu tito hofa to'ehina yabe. ²⁵ To Banabasiugo Soliugo mono foya lili'na Yelusale neli'ina su holago Yoni Makihii le'mete i behe hite e'aha'ina yabe.

13

Banabasinogo Solinogo mono fayalo etoho lifi'ahana

¹ Atioki hepalugu Hu'mamofihi kaga'a mege'i melete neminana boana'magi folagaha'anigu kaga lu yege holata bo luga'a hiti to kaga enelepise bo hiti mine'ahanamagi enigi'ani Banabasi yagi Simioni fato gi'a Nupa Bo yabe lilata hana bo yagi to Lusiu, Saillini hepato bo yagi Manaeni ai Helotihii gamanilo hofa to'ehina bo yagi to Soliu yagi hite mine'ahana yabe. ² Ya hite, enali komopa'ani Sipi Bomofitoga emite nunumu nama lite nose'na mo site nehago Sikalafu'uba oto ma luto lu epi'ehina: Lenali Banabasinogo Solinogo etele'mo ho tinogo nani lu etoto'ohuna lili'nalo bila'ibe. ³ Ya ligo enali nose'na mo site minete nunumu hi etetelete enayaha babeyafa hite lusana etimilete etoho lifigo bi'aha'ina yabe.

Etali ka lamana'a Saipalasi kegi'a lu yege he'aha'ina

⁴ Sikalafu'uba ya huto etoho lifigo bilete etali Selusia hepato heneti'aha'ina. Selusia hepato sipi botigu ti'igo ana botiuba etele'moto Saipalasi metoga hege nagamilugu ti'ehinaga bu'ehina yabe. ⁵ Ya hilete etali Salamisi hepato henetite Yuta bona'magi li nupa hite minete kaga lu kehelii fa kehelii nehana nonugu tite Hu'mamofihi ka lamana'a

lu epi'aha'ina. To etali Yoni Makiu ana lili'na etehe'moto lilibe lite le'mete bi'aha'ina yabe.

⁶ Etali asaga kegi'a Saipalasi metoga hege nagamilugu ti'ehinanalo bite Pefosi hepato heneti'aha'ina. Pefosi hepato nalisalo bo moneuba fato fato suhi lumofihilumofihiluhuto hulata nohina bo nohigo bu ge'aha'ina. Ai Yuta bo nohina kaga lu huto huto bo nohubo nolibe. Ai ana bomofihigi'a Bayesu yabe. ⁷ Ana nagamilugu ti'ehina metoga gamani bo mone mino'ehina gi'a Segiu Polasi ekesagu fe lina bomofihiluhulo'afu yabe. To ya'ma gamani boubasoliugo Banabasiugo Hu'mamofihikaga'a li'inogokehelilubeluto kehe i etimi'ehina. ⁸ Ya hina Elimasi nalisalo bo fato fato suhi lumofihilumofihiluhuto nohigo Giliki nogoguti Elimasio lite lu gelehe hi'ahana ya'ma bouba etali'i etele'mo melugu mololata hu'ehina. Ya nohuto ya'ma gamani bomofihietali ka kehelitokomopakagu li memoloboluto Elimasiu ya luloto ekesa bi'ehina yabe. ⁹ Ya nohigo Soliu mone gi'a Polu aitoga Sikalafu'uba bai tolago ai ana bomofihibilu'i holoto lu emi'ehina: ¹⁰ Kai Satahi pana'a. Bati'na asaga'i ni'inamagihikai fateha'ani yabe. Asaga faga faga hiti bati mehina suhiti kailugu babu lito bai toto ni'i'ibe. Kai asaga yupahi Sipi Bomofihika mana'a faga fagagu li mololata nohane. ¹¹ Yatai Sipi Bomofihiyaha'aubakaitoga liminogokubuka pisi linogofana mehana bu megose luga'a kana minalane. Ya ligo ana'asilomele'isi Elimasihibu'alo nupa sopohi teginaua ifi to'ehina. Ya higo ai yato lito kapolepite bilana bona kumu lika tika huto sa sa hu'ehina yabe. ¹² Ya higo gamani boubaanahuto hina bu goloto topa holoto Sipi Bomofihikaganelepinamofihikomopa'agu li molo'ehina yabe.

Etali Atioki hepato Pisitia melugu mono foya li'aha'ina

¹³ Polu yagi to bona'i luga'a ai hiti kapo malanamagihitienali Pefosi hepatogati he'mite sipi botigutelete Pega hepato Pamifilia kegi'a bi'ahana. Ya nehago Yoni Makiu he'mi etoto to Yelusale hepatoga i behe huto bu'ehina yabe. ¹⁴ Enali Pega hepa'i he'milete kapo melete Atioki hepato Pisitia kegi'a bi'ahana. Ya hilete fuli yupahi kana'alo Yuta bona'magi mono nonuga tite mine'ahana. ¹⁵ Mono noto kanisole bomagi Moseu li'ehina keya ka hiti to kaga lu huto hulata bomagifayahi ge'ahanana hiti leka selete alihi kaga ma lite Polu hiti lalu'agi hiti lu epi'ahana: Nagonamutamu'ise, boana'magikomopa'ani li amuya malalana kaga lite e'ehitemo lenali lu hokolohite lu epilnamoni'i'ibe.

¹⁶ Polu ho tito yahi tiloto ma luto kaga lu epi'ehina: Isilaeli bona'ni hiti to fegutoga bona'i asaga'i Hu'mamofitoga komopatini emite neminanamagitananililuna kaga kehelilo. ¹⁷ Ma Isilaeli bona'magi Hu'ma'anifu tatatitigi enele'mo ho ti'ehina. Enali Iyipi melugu ka bona'i mine'te babubona'i huto hi'ahana. Ya hago alihi Hu'mamofihilusi amuya'auaana meluguti enele'mofegutogamaga e'ahana yabe. ¹⁸ Ya huloto ka melugu 40 kufukanaganu Hu'mamofihiketahu etanana li huto hite mine'ahana yabe. ¹⁹ Hu'maunayahi mone kegi'a su hoto mone kegi'agati loemo heleko malago hepa'i Kena melugu enohofu loloto ai bona'a ana me'i epigo ana me'mofihihapa'a lolohite mine'ahana yabe. ²⁰ To enali 450 kufu ana melugu mine'ahana.

Ya huloto alihi kaga'ani loko hulata bo epiloto nehago ana enemegesalokaga lu yege holata bo Samueliuhuto hu'ehina. ²¹ To enali kibinabo'ani kaba hu epalalina'mu kehe igo Solihi Kisihipana'a Beyaminihinagaluguti 40 kufukana kaba hu epalalibe luto Hu'mauepi'ehina. ²² Hu'mau Solihi le'mo nohe'mito Tebitihikibinabo'ani le'mo ho ti'ehina. Ai kumu luto Hu'mau ma luto lu'ehina: *Nani Yesihi pana'a Tebitihi le'mo huto hu'ohube. Ya'mana bo nani nibita hina bo nohigo komopa'ni ai'i noemube. Ai asaga ka'nimofihimege'i moloto agoya hu netalibe.* ²³ To Hu'mau li huto hilube luto koyapa'i kamo'ehinasuhibuhuto ya'manabo Tebitihinagaluguti bo mone huto hu'ehina Yesu yabe. Ai koyapa'i Hu'mau kaga molo'ehinamo'mu ya'mana boubasaga Isilaeli bona'i enele'mo enubutobilina bo nohibeluto epi'ehina. ²⁴ To Yesu huto mehu'ehigo Yoniu yata'a Isilaeli boana'i foipanatinihemilo luto komopatini i gelehe hite mone nagamifalalo luto kaga lu yege ho'ehina. ²⁵ Yoniu lili'na'a su halubemu nohuto ma luto enoloka ho'ehina: Nani kumu kuyu'afu nohibelite nekehelibe? Lenali gebahite nehana bomonani menohube. Ya hu'ehinalenalikehelilo. Ai alihi nemege'i noana bomofihinani gigusagusu'a kisi he'mi etaluna'a huto bati mehana bo nohubeluto Yoniu ya lu'ehina yabe.

²⁶ Abalahahi tata'agita to ma fegutoga bona'i hiti Hu'mamofihitagoya hu emilatanahanamagitanalulu'nigitase. Hu'mamofihikaga'auaalali'i lele'mo lubutobilibe lu'ehinana alimi'ehibe. ²⁷ Enali Yelusale bona'magi hiti kaba bona'amagi hiti Yesu ai lele'mo lubutobilina bo nohibelite mekehelilato kaga lu yege holata bomagi asaga fuli yupahi lekaselata hana kaga hiti keheliyamei'ahana yabe. Enali Yesuhi faga lite fisa inauba kaga lu yege hose bona'mofihikaga'aniuba pa so'ehina yabe. ²⁸ Enali ana'ina mone Yesu li sibina hu'ehilina'mu ai'i halunelite sa sa hana bu megelete gamani bo

Pailatihi fa'mene ho filibo lite kehe i'ahana. ²⁹ To mono kagu ai kumu lu'ehinamofihini enali asaga'na li huto hi etelago Yesuhi bona'magi malipu yafaloti le'mo lago limite muligu he'mi ete'ahana yabe. ³⁰ Ya hana Hu'mau filiehinagati aku'i le'mo ho ti'ehina yabe. ³¹ Enali Yesuhi mege'i melete Galili kegi'ati Yelusale kegi'a bula ola hi'ahanamagi babu yupahi bu ge'ahana yabe. Ya hi'ahanamagi yatai Isilaeki bonatoga ya'ma Yesu kumu lu yege nehabe. ³²⁻³³ Ya'mu luto lali yatai lenalitoga ka lamana'a ma luto lu epilune luto noone. Ya'manana koyapa'i Hu'mau tatatigi epilube lu'ehinana yatai lali panana'animagita alimi'ehibe. Mono nama buku kupa'agu 2 enali keye'ahana Yesuhi le'mo ho tilibe luto mono kagu ma luto ni'ibe:

Kai nani pana'ni nohane.

Yatai'isi kai afokafita lolo hu'ohube.

³⁴ To Hu'mau filiehinagati le'mo ho ti'ehina'mu aku aku'i tuguma'i mebilibe luto ma luto lu'ehina:

Koyapasana Tebititoga kaga molo'ohuna'a huto nani hetofa lusa mana'a kimiluna'mu yabe.

³⁵ Ana suhi luto mono nama buku mone hepaga ma luto lu'ehina:

Kai panaka mana'a he'mi etetogo tuguma mebilibe.

³⁶ To Tebititu Hu'mamofihini mege'i moloto lili'na lito boana'magi folagaha'anigu melugu mino'ehinamo akeheli'ohuna. Ya huloto alihifiligo tatatigi kene keli beleha'alo keli ho etago tuguma bi'ehina yabe. ³⁷ Ya hu'ehina Hu'mau le'mo ho ti'ehina bomofihini gufa'a tuguma mebi'ehina yabe. ³⁸ Ya hu'ehinagi nalalu'nigita lenali keheli bati hilo. Lenalitoga kaga ma luto lu yege nohone. Ya'mana bouba ai asaga foipatini li he'mi su holoto lenele'mo lenubuto bi'ehibe. ³⁹ Mosehi keya ka'auba lenele'mo lenubuto bito foipatini li he'mito bebe sana bona'i yabe luto lenigi mehalina'mu yabe. Ya hu'ehina ya'ma bomofitoga komopa'ani emite minalanamagi asaga foipana'ani li he'mi epoloto enele'mo enubuto biloto bebe sana bona'i yabe luto enigi molo'ehibe. ⁴⁰ Ya hu'ehinagi lenali kaba hu bati hilo. Koyapa'i kaga lu huto huto hulata bomagi ka mone ma lite li'ahanauba lenalitoga o lalibe:

⁴¹ Lenali enemegeka lilata bona'i

lenali topa hete

gili gili hilete fililo.

Nani lenali kanalo lili'na mone nolube.

To bo moneuba

ya'mana kaga lu hokolo hilina

lenali ai ka'a keheli meemilana'mu yabe.

⁴² Ya lu epito Polugo Banabasiugo li gehesa hilata nonugati he'mite fegutoga limilu'ibe'mu neha'igo boana'magi mone fuli yupapogu kanagu aku kaga mone'a hiti ete lu limila'ibe lite lu etete'ahana yabe. ⁴³ To li gehesa hite nehana bona'i bila ela nehago Yuta bona'i luga'a hiti to fegutoga bona'i Yuta bona'magihini mono ka keheli'ahana luga'a hiti Polunogo Banabasiugo etemege'i lifite bi'ahana yabe. Ya nehago etali kaga lu epite enele'mo amuya melete Hu'mau lenehe'menogo ai yanugu minalo lite li'aha'ina yabe.

⁴⁴ Mone fuli kanagu silaga bona'i taunigati Sipi Bomofihini kaga'a kehelilune lite li gehesa hi'ahana. ⁴⁵ Ya hago Yuta bona'magi babu boana'i li gehesa hana bu gelete siko hilete enipakafa he'ahana. Ya hilete Polu kaga nolina kaga'a li sibi hite fagalo bo nohatagi kaga meluse analo he'mibo lite bunepa i'ahana. ⁴⁶ Ya nelago Polugo Banabasiugo ule'ale hilete ma lite kaga li'aha'ina: Ma'naka luto lenali Yuta bona'magita Hu'mamofihini ka'a kohe toto lu nolepu'ibe. Ya hu'ina lenali Hu'mamofihini ka'a keheli he'minana to lenali minoba minoba hepa'mofihini nasana'mu melebesibe lite lago le'ali he'mi lepoloto fegutoga bonatoga nobu'ibe. ⁴⁷ Sipi Botiuba kaga ma luto molo'ehinamoya lali'i limi'ehina:

Fegutoga bona'magitoga

fana tose'na kele'mo ho ti'ohube.

Melugu bona'i yege yege'i nehanamagihini

enele'mo enubuto bilane luto

kapo li hokolo huse bo

kele'mo ho tube.

⁴⁸ Ya noligo enali fegutoga bona'magi kehelilete enegelo bilete Sipi Bomofihini ka'alo fokehi he'ahana. To asaga bona'i minoba minoba hepatoga bilabe luto Hu'mau elesa molo'ehinamagi aitoga komopa'ani emi'ahana yabe.

⁴⁹ To Sipi Bomofihini kaga'a ya'mana kegi'a tili tele huto bula ola hu'ehina. ⁵⁰ To Yuta bona'magi fegutoga ana'i enikibinamagi Hu'mamofihini ka kehelilata nehana hiti to

hepalugu olopa bona'i hiti enekesa li бага иlete Polunogo Banabasinogo enegene mane hite etele'mo hepa'aniguti fegutoga mele'ahana. ⁵¹ Ya hago etali etigigusagu su'atiti kisite mumusopa i tili hilete Ikoniu hepatoga bi'aha'ina. ⁵² Ya ha'igo Atioki hepalugu Yesuhi mege'i mele'ahanamagitoga Sikalafu'mofihhi amuya'auba enalitoga bai tago enegelo sipi bi'ahana yabe.

14

Etali Ikoniu hepalugu mono foya li'aha'ina

¹ To Ikoniu hepato etali ana suhi aku'i hi'aha'ina. Polugo Banabasiugo Yuta bona'magi li gehesa hilata nehana nonugu tilete ka lu yege he'aha'ina. Etali kaga amuya'a hiti le'mo bati hite lu epi'igo yege yege Yuta bona'i hiti to fegutoga bona'magi hiti ana kaga komopa'ani lu mele'ahana. ² To ya hana Yuta bona'magi ana kaga komopa'anigu li memolose minanamagi fegutoga bona'i luga'a faga lu nelepebe lite enalitoga enele'mo melelete Yesutoga komopa'ani emite minana bona'i enipakafa hete faga faga nelabe lite ka epeki'ahana. ³ Polugo Banabasiugo yatama kana'a Ikoniu hepato nehite amuya melete Sipi Bomofihhi ka'a lu yege he'aha'ina. Ya ha'igo Sipi Bouba babeyafana lumofihhi lumofihhi fato fato'i topa hose nasana hiti li etayato higo li huto hi'aha'ina. To ya'mananauba ai fulu kaga'a lamana'a ni'ibe luto boana'i enepepibe luto yabe. ⁴ To ya'ma hepato boana'i loko hilete luga'amagi Yuta bona'magi hiti komopa'ani monetoga melete minago to luga'a bona'i Polunogo Banabasinogo etalitoga melete komopa'ani monetoga melete mine'ahana yabe.

⁵ Ya'mu lite fegutoga bona'i hiti to Yuta bona'i hiti kaba bo'ani hiti mino kelele lilete Polunogo Banabasinogo etele'mo sibina huloto efa kosatu i fililune lite lu kehelihana. ⁶ Ya lite lana kaga etali kehelilete ana hepa'i he'mite koli hite i minigite bite Likonia kegi'a loe tauni Lisitala hepa'i hiti to Tebe hepa'i asaga lagaso meso hepa'i ana loe tauni lebato ni'inalo bula ola hite mine'aha'ina. ⁷ To etali ya'mana hepatoga ka lamana'a lu yege hete mine'aha'ina yabe.

Etali Lisitala mono foya li'aha'ina

⁸ Lisitala hepalugu bo mone gigusa luga luga sibina loto fili'ehina ito'afu keto'ehigo kapo memolose minolata hu'ehina. ⁹ Ya'ma bouba Polu lina kaga'a kehelito mino'ehina. Ya higo Polu ana bo bu go bati hu'ehina kaga'a komopa'agu li molo'ehigo gigusa'a le'mo bati hilube luto kehelihina. ¹⁰ Ya huloto Polu ana bomofihhi kehe napa ito lu emi'ehina: Kigigusaka fi su toto ho ti fefe lubo. Ya luto ligo ana'asilo ana bouba gigusa'a bati higo ho tiloto leke hoto mone'a kapo molo'ehina. ¹¹ To ya higo babu boana'magi Polu li huto hu'ehinana bu gelete enali Likonia nogo'aniguti sipi kehe ilago bila ela hite ma lite li'ahana: Kilihe bona'mo suhi hite lolo hite yatai lalitoga limi'aha'ibe. ¹² Ya lite kehe ilete Banabasihi Yeusio lite gi mele'ahana. To Polu kaga lulata bo nohibe lite gi'a Hemesio lite mele'ahana. ¹³ Ya'ma Yeusihhi noha'a tauni beletoga ni'igo ana mamufa gilata bouba bulumaka yaga bo'a hiti to bilasi'a lose tose'i hiti lito tauni kasito o'ehina. Ya higo ai hiti to babu boana'i hiti kuguhi ge etimilune'mu hi'ahana. ¹⁴ Ya hilune'mu nehago Banabasiugo Polugo ana kaga kehelilete gukete'atiti hegege nehite etali ana boana'magi folagaha'anigu hololu lite bite ma lite kehe i'aha'ina. ¹⁵ Lenali ma bona'i henabe lite ya'ma suhi li huto hilune'mu nehabe? Lenali hana suhi huto bona'mo nohu'ibe. Le'ali fa'mene bo nohu'ibe. Le'ali ka lamana'a lenalitoga lu yege halu'ibe'mu o'ohu'ibe. Ya'ma kaga lamana'auba komopatini i gelehe hinogo foipa faipa hapatini he'milete minoba minoba bo Hu'mamofitogago komopatini emilo. Ya'ma bo Hu'mau ai kokulumaligu nohuto lenalitoga ko'i lepigo kana'amu kana'amu foyatinigu maya hu mololata nohibe. Ai asaga nose'na lepigo nelete lenugufagu laga higo lenegelo bilata nehabe, luto Polu ya luto lu epi'ehina. ¹⁶ Polugo Banabasiugo etali ya'ma kaga la'ina babu boana'magi mekehelise kuguhi go etimilune'mu amuya mele'ahana yabe.

¹⁷ Ya nehago Atioki hepatoti Pisitia kegi'ati to Ikoniu hepatogati hiti Yuta bona'i luga'a ete babu boana'i kaga lu epigo enalitoga melelago Poluhi efa kosatu i fililete kefefehite ya'ma nohi hepatogati fegutoga afili'ehibe lite le'mo he'mi'ahana yabe. ¹⁸ Ya hago Yesuhi kaga'a kehelise bona'magi Poluhi bite le'mo bego hago ai ho tiloto tauniga ya'ma aku'i ti'ehina. Eteka'a ai'a hiti Banabasi hiti Tebe hepato bi'aha'ina yabe.

Etali Silia kegi'a Atioki i behe hite bi'aha'ina

²¹ Polugo Banabasiugo ka lamana'a Tebe hepatoga lu yege ha'igo babu bona'i luga'amagi etali kaga kehelu bati hilete etemege'i mele'ahana. Ya hilete i behe hite Lisitala hepato bilete yaloti Ikoni to yaloti Atioki hepato Pisitia kegi'a bi'aha'ina. ²² Ya hilete etali Yesuhi kaga'a kehelise bona'magih amuya melete mono ka lu epiba epiba hite li pili kalo lite lu epi'aha'ina. Ketana babu luto yata'a kofito bulototi alihi Hu'mamofih kapo'agu tilune lite Polugo Banabasiugo lu epi'aha'ina yabe. ²³ To asaga Yesuhi kaga'a kehelise bona'magi folagaha'aniguti kaba bo'ani mone enele'mo ho tila ho tila hi'aha'ina. Etali nose'na mo site minete nunumu hu epelete Sipi Bomofitoga komopa'ani molo emite minanamofih yanugu enele'mo molo'ehina yabe.

²⁴ To etali Pisitia kegi'a tite bumofa'na hi su helete alihi Pamifilia hepato heneti'aha'ina. ²⁵ Etali Pega hepato ga lamana'a lu yege helete yaloti he'mite Atalia hepalogu limi'aha'ina yabe. ²⁶ To Atalia hepatoti botigu ti'igo botiuba etele'moto Atioki bu'ehina. Koyapa'i ya'ma hepatoti Yesuhi kaga'a kehelise bona'magi Hu'mamofih kaba hu etototo amuya etiminogo mono foya lila'ibe lite ai yanugu etele'mo mele'ahana. To etali ana mono foya li бага ilete i behe hite aku'i ana hepato e'aha'ina yabe.

²⁷ Etali Atioki hepalogu nehetilete Yesutoga komopa'ani melete neminana bona'i kehe i nupa hilete Hu'mau etali'i kaba hu etoto'ehina hiti to fegutoga bona'magi kapo'ani li hokolo higo enali hiti ana hite aitoga komopa'ani mele'ahanamofih kaga'a lu epi'aha'ina yabe. ²⁸ Ya hilete etali ana Yesuhi kaga kehelise bona'i hiti babu kana anaga mine'aha'ina yabe.

15

Yelusale hepalogu li nupa hite tutuma'i mele'ahana

¹ Bona'i luga'amagi Yutia kegi'ati ete Atioki henetilete Yesuhi kaga'a kehelise bona'a kaga ma lite enelepi'ahana: Lenali Mosehi keya ka lu'ehina'a hite mege'i melete lenugufa laga mehilana lenugufatini li lenubuto mebilana'mu yabe, lite ya'ma kaga'ani lu epite hapi fi'ahana. ² Ya hago etali Polugo Banabasiugo etubufaluga ya hanana'mu lite logo bigo ana bona'i hiti kenasabo bite enogolagagu fibu fibu hi'ahana. Ya hilete enali Polunogo Banabasinogo hiti to luga'a bona'i etalitoga malana hiti Yelusale hepato tite aposolo bona'i hiti to olopa bona'i hiti nehanalo kaga lu bebe salabe lite enoho lifi'ahana yabe.

³ Yesuhi kaga kehelise bona'magi ana hepatogati enoho lifigo enali Fonisia kegi'a bite to Samalia kegi'a bilete li'ahana: Fegutoga bona'magi Hu'mamofitoga komopa'ani emi'ahanamofih kaga lu epi'ahana. Enalalu'anigi ya'ma kaga kehelilete enegelo sipi bi'ahana yabe. ⁴ To enali Yelusale hepato henetigo Yesuhi kaga kehelise bona'magi hite aposolo bona'i hiti to olopa bona'magi etebe tigi'ahana. Ya hago etalitoga Hu'mau etoto'ehinamofih hapa hapa'a lu epi'aha'ina yabe. ⁵ To Felosi naga'i mone'amagi Yesuhi agoya hu emilata enali ho tite ma lite li'ahana: Ya'ma fegutoga bona'i enali enugufa'ani laga hilenogo Mosehi keya ka'fa lu epinogo mege'i malalabe lite li'ahana yabe.

⁶ Ya'mana ya lite lago aposolo bona'i hiti to olopa bona'i hiti ana kagamofih kehelu kehelu hilete lu monetoga malalune lite li nupa hi'ahana. ⁷ Enali kenasabo bite kaga lumupa ilago Pitau ho tiloto ma luto lu'ehina: Nalalu'nigitase. Koyapa kanagu nani'i fegutoga bona'magitoga ka lamana'a lu yege ho epilenogo enali ana kaga kehelite li komopa'anigu malalabe luto Hu'mau lenali folagahatiniguti nele'mo ho ti'ehina lenali kehelu i'ahabe. ⁸ Hu'mau asaga bona'magi komopa'ani bu go fulu titu bu nogana bouba ai komopa'ani bu gana bati hu'ehigo Sikalafu'i lali'i limi'ehina suhi luto enali'i epi'ehibe. ⁹ Ai lali'i fato suhi nohu letoto enali'i mone fato suhi mehu epolo'ehibe. Enali komopa'ani aitoga emigo ya hanalo nona'a foipana'ani li he'mi epolo'ehibe. ¹⁰ Ya hu'ehinaya lenali yatai hena hibe lite Hu'mamofih fi taga hi etalune'mu nehabe? Lenali Hu'mamofih mege'i malalune'mu nehana bona'i ketana enemegesagu ligo mefi epalalo. Koyapa'i tatatigi hiti to laliti hiti ana ketana kofito mebiluta'a hu'ohuta yabe. ¹¹ Ya hu'ehina lali ma luto komopati emilata nohune: Ya'mana bona'i foipana'ani li he'mi epoloto ai'aloto enele'mo molo'ehina'a huto Sipi Bo Yesu lali'i ginaga fi limi'ehina'mu luto Hu'mau aku'i lele'mo'ehibe luto Pitau lu'ehina yabe.

¹² Pitau ya luto kaga lulago asaga bona'i li gehesa hite nehanamagi kaga'ani lege'nete legeso hi'ahana. Ya hilete Polugo Banabasiugo la'ina kagalo enekesa mele'ahana. To ya hago etali etayato Hu'mau babeyafana fato fato'i ya'ma topa hose nasanamofih fegutoga bona'magi folagaha'anigu li huto hu'ehina kaga lu epi'aha'ina yabe. ¹³ Etali ka'atiti ali su hela'igo Yemesiu ho titu lu'ehina: Nani liluna kaga kehelilo, nalalu'nigita. ¹⁴ Hu'mau yata'a yupahi fegutoga limito enali folagaha'aniguti ai'a bona luga'a

enele'mo'ehinamofihhi kaga'a Simoni u alu lepi'ehibe. ¹⁵ To kaga lu yege holata bo-magihi ka'aniuba ya'mananalo moneko ka pa nosabe. Ya'ma mono bukugu fayahi keye'ahanamo ni'ibe:

¹⁶ Sipi Bouba ma luto lu'ehina:

Nani alihi i behe huto
oloto'ni Tebitihi noha'a
i tele bito limito ko'ehina
nani aku'i gi kosaba hilube.
To fe'noha'a ya'mana
nonuguti tuguma bi'ehilina
nani yuhufana li malalube.

¹⁷ Ya hu'ehinogo

fato fato bona'i asaga'magi
Sipi Bomofihhi sa sa hilabe.
Asaga bona'i noto noto nehanamagihi
nani'ni bona'ni yabe luto
elesa molo'ohube.

¹⁸ Ya'mana kaga koyapa'i

Sipi Bouba ai'a lu hokolo hu'ehina kaga
yatai hiti ai'a nolibe.

¹⁹ Ya hu'ehina nani'ni ma luto nokehelube. Enali fegutoga bona'magi komopa'ani i behe hite Hu'mau mege'i nemelenogomo lali kapo'ani hekini loto ketana ligo mefi epalalune, Yemesiu ya luto noluto yabe. ²⁰ Lali enalitoga fayahi goloto ma luto lu epilune: Fato fato'na enemaha'amagihi kuguhi go nepilana nose'na ya'ma kolo tana nose'na ni'inagi menalata. To enali bo alobo gulu hete ai he'mi etenogo ai he'mi etenogo mehilabe. Enali yagakafa lubaha'ani nagatu gi polo hago golahubago hu'ehilina menalabe. ²¹ To asaga nohi

hepato bo mone minola minola hi'ehite asaga fuli kanagu Yuta bona'i li gehesa hite kaga lu keheli fa keheli nehana nonugu Mosehi keya ka'a leka so epilata to ana ka'a lu yege holata asaga nohi hepato nehanamoya lali ya'ma akeheli'ohune luto Yemesiu lu'ehina yabe.

Fegutoga bona'i Yesuhi kaga'a kehelise'na'a enalitoga fayahi mele'ahana

²² To aposolo bona'i hiti to olopa bona'i hiti asaga mono bona'i hiti kaga lu monetoga melelete enali bo luga'a folagaha'aniguti enele'mo ho tinogo Atioki hepato Polunogo Banabasinogo hiti enoho lifinogo bilabe lite kehelihana. Ya hilete enali Yutasihi fato gi'a Basabasiu yabe lite gi helata nehana bo hiti to Silasi hiti etele'mo ho ti'ahana. Ya'mana bole asaga bona'magi bati bo neha'ibe lite lilata nehana bole yabe.

²³ Enali fayahi mone ma lite gete etali etayanugu mele'ahana: Lali aposolo bona'i hiti to olopa bona'i hiti lenalalutinigita fegutoga bona'i Atioki hepato hiti Silia hepato hiti to Silisia hepato hiti neminanamagita lenalitoga bati hite nehafihe luto fayahi nogo lepolone. ²⁴ Bo luga'a lali folagahatiguti lenalitoga bite kaga fato fato'i lu lepigo lenali'i keta lepesi'ehina lali akeheli'ohune. To lali ya'ma kaga bite lu epilo luto enoho melifi'ohune. ²⁵ Ya'mu luto lali kaga lu monetoga mololototi folagahatiguti lalalutile'i loemo etele'mo ho tiloto lenalitoga kaga lite bila'ibe luto Polunogo Banabasinogo lebesina bole lalalutigihhi hiti moneka enoho lufunogo ba'ibe. ²⁶ Etali Sipi Boti Yesu Kilisitohi foya koli mehise lite neba'igo filise'na li etugufalo babu yupahi mele'aha'ina yabe. ²⁷ Ya'mu luto loe bole Yutasinogo Silasinogo etoho lufune. Ya hutagi etali'atiti etabagaguti ya'mana kaga lu lepila'ibe. ²⁸ Sikalafu'uba lali hiti moneka nohigo kaga ya'ma luto lu'ohune. Lali ketana fato'i aku'i mone melepilune. Lenali ya'ma suhisigo hilo. ²⁹ Fato fato'na enemaha'amagihi kuguhi go nepilana nose'na menalo. Yaga golahi mo silo. To yagakafa bona'i nagatu gipolo hu'ehilana menalo. Lenali bo alobole ai he'mi etenogo ai he'mi etenogo mehilo. Lenali silaga ya'mana kaga mege'i melete nesi'a mone pelesa meise minalana bati hilana'mu yabe. Lenali bati hite minalo.

³⁰ Ana fayahi epilete enoho lifigo bana bomagi Atioki hepato henetilete Hu'mamofihhi komopa'ani emite neminana bona'i enele'mo nupa hilete ana fayahi epi'ahana. ³¹ Ya hago enali ana bona'magi hetofa kaga fayanugu ge'ahana leka sete be gelete enugufagu laga higo enegelo bi'ahana. ³² Yutasiugo Silasiugo etali kaga lu yege holatamale'i kaga yatamalo lu epite enalalu'anigihhi koli mehilo lite enele'mo amuya mele'aha'ina. ³³ Yutasiugo Silasiugo nesi kana'asi ana hepato minela'igo enalalu'ani nehanaga aku'i i behe hite bila'ibe lite fulunaguti etoho lifi'ahana yabe. ³⁴ Ya hilune'mu nehago Silasiu managa minalube luto keheli'ehina.

³⁵ Polugo Banabasiugo ya'ma Atioki hepalugu kana mone'a mine'aha'ina. Etali hiti to bona'i luga'amagi hiti kaga enelepila to Sipi Bomofihhi ka lamana'a lu yege hela hite mine'ahabe.

Polugo Banabasiugo loko hi'aha'ina

³⁶ Alihi nesi'a kana minelete Polu Banabasihi ma luto lu emi'ehina: Le'ali koyapa'i Sipi Bomofihhi kaga'a lu yege ho epi'ohu'ina bona'i le'alaluti'agi nehana hepatoga buto enebe tigimofa'na hilu'ibe. Ya hulototi'a enali bati hite nehafi to hena hite nehafi bu enagalu'ibe. ³⁷ Ya luto ligo Banabasiu: Yoni Makihi le'mo le'emegetoto ai bilune. ³⁸ Ya ligo Polu: O'e luto, koyapa ya'ma pana'uba Pamifilia kegi'ati he'mi le'etoloto fato kapoga bu'ehina. Le'ali hiti moneka humofa'na huto lili'na li бага mei'ehina pana'i yago le'ali hiti mebilibe luto Polu ya lu'ehina. ³⁹ Polugo Banabasiugo ana kaga'mu lite kenasabo bite etogalagu fibu fibu hilete loko hi'aha'ina. Ya hilete Banabasiu Makihi le'moto Saipalasi ya'ma hege nagamilugu ti'ehina metoga botigu tite bi'aha'ina. ⁴⁰ Ya neha'igo Polu Silasihi le'moto nobigo laluga'agi ma lite li'ahana: Hu'mau kaba hu letoto letehe'menogo biliyo, lite li'ahana. ⁴¹ Polu Silia kegi'a hiti Silisia kegi'a hiti buloto Hu'mamofitoga komopa'ani emi'ahana boana'i kaga lu epito enele'mo amuya molomo bu'ehina.

16

Polunogo Silasinogo hiti Timotiu ikoloto bu'ehina

¹ Polu Tebe hepato hiti Lisitala hepato hiti heneti'ehina. Ya'mana hepato Hu'mamofitoga komopa'a emito nominana bo gi'a Timoti yabe. Ai ito'afu Yuta a'uba ana huto Hu'mamofitoga komopa'a emito nominana yabe. To ai afo'afu Giliki melugu boya. ² Asaga Hu'mamofihhi naga'amagi Lisitala hepalugu hiti to Ikoniu hepalugu hiti Timoti kumu hetofa pana'i yabe lite fokehi lilata nehana pana'i yabe li'ahana. ³ Polu Timotihi le'moto bilube'mu gufa'a laga hu eto'ehina. Hena'mugope ya'ma pana'mofihhi afo'afu Giliki bu mino'ehina'mu luto Yuta bona'i ana hepatoga nehanamagi fegutoga pana'i nohibe lite akeheli'ahana'mu yabe. ⁴ Enali kapo melete tauniga nebite koyapa'i Yelusale hepatoti olopa bona'magi hiti aposolo bomagi hiti lu epi'ahana kaga Hu'mamofitoga komopa'ani mele'ahana bona'i lu epime lu epime nebite ya'mana kaga lenali mege'i melete minalo lite lu epi'ahana yabe. ⁵ Ya hilago Hu'mamofihhi boana'magi aitoga amuya melete ule'ale hite komopa'ani emite neminago luga'a bona'i ete enalitoga ikele ikele hago asaga yupahi babu bona'i huto hi'ahana yabe.

Polu bamulugu Masetonia melugu bo bu go'ehina

⁶ Enali Filigia kegi'a hiti Galesia kegi'a hiti folagaha'atigu bi'ahana. Ya hago Sikalafu'uba Esia kegi'a mono ka lu yege mehalabe luto laga hu epolo'ehina yabe. ⁷ Enali Misia kegi'a hiti bu бага ilete Bitinia hepalugu tilune lite babeyafa hana Yesuhi Sikalafu'auba metilo luto kapo hekini lo epolo'ehina. ⁸ Ya higo enali Misia kegi'a be ligite Toloasi hepatoga limi'ahana. ⁹ To ana folugu'i Masetonia bouba ma luto kehe noigo Polu bamu'i bu go'ehina: Kai hege nagamilugu igofa hoto Masetonia bona'i oto lehe'mobo. ¹⁰ Polu ya huto bamu'i abu golago lali mele'isi Masetonia biluta kapo'mu sa sa hu'ohuta. Hena'mugope Masetonia bonatoga ka lamana'a lu yege halo luto Hu'mau lali'i kehe noibe lutoti lu keheli'ohuta.

Mone a'i Litiau komopa'a i gelehe hu'ehina

¹¹ To lali Toloasiti he'mito boti monelugu tilenogo ana botiuba lele'moto buto Samotalase aelanigu tiloto o'ehina. To eteha'a lele'moto Niapolisi bu'ehina yabe. ¹² To lali ya'mana hepa'i he'miloto Filipai hepalugu heneti'ohuta. Ana hepa'mo koyapa'i Lomu gamaniuba mino'ehina Masetonia kegi'alugu tauni ya'ma sipinamo fato hepa'i be ligi'ehina hepa'i yabe. Lali luga'a kana ya'mana hepato mino'ohuta yabe. ¹³ Fuli kanagu lali hepaluguti he'mito fegutoga limito nagami beletoga bu'ohuto ya'mana nagami beletoga Yuta bona'magi nunumu hilata nehilana hepa'i ni'ilifi luto bu'ohuta yabe. Lali melugu mino labasu bilototi analo ana'i li gehesa hi'ahana kaga lu epi'ohuta. ¹⁴ Ya'mana analuguti mone a'mofihhi gi'a Litia yabe luto nohinauba kagati keheli'ehina. Ai Taitaila hepato a'uba safa guketelo bisinisi nomalana a'i yabe. Ai Hu'mamofitogago agoya hu emito nominana'mu luto Sipi Bouba ekesa'a li hokolo higo Polu lina kaga keheliya i'ehina. ¹⁵ Ai kaga keheliya ina'mu luto ai'a hiti lalameha'a hiti mono nagami'i fele'ahana yabe. Ai nagami'i afololoto ma luto kaga lu limi'ehina: Nani kumu Sipi Bomofitoga komopaka bati huto emi'ahane lite keheli'ehitemo nani noha'niluga ete minalo. Ya luto ana'uba koyo koyo bito kehe ina'mu luto noha'aluga buto mino'ohuta yabe.

Polu Siliasuogo Filipai hepalugu nagalugu mine'aha'ina

¹⁶ Mone yupahi nunumu hepato nobunogo kele kele pa'i mone'amofihhi foipa fele komopa'agu nominago alihi huto hilinana ya yupahi huto hiliba luto lu huto hulata nohina pa'uba lofo tumala hu'ehina. Ya'mana pa'uba alihi huto hilinanamofihhi kaga'a lu huto hulata hinanalo asaga yupahi efahhi babu lito kaba bo'amagihhi li epilata huto nominana yabe. ¹⁷ Ai Polu hiti lali hiti lemege'i lifito nobuto ma luto sipi kehe i'ehina: Ya'ma bo enali i'fo muyagu Hu'mamofihhi koko pana'a nehabe. Lenali lenugufatini li lenubuto bilabe lite lu yege nehabe. ¹⁸ Babu yupahi ya'ma pa'uba ya lumofa'na higo Poluhi kosele'a hago i behe huto ana foipa felemofihhi ma luto lu emi'ehina: Yesu Kilisitohi gi'alo kehe nounagi leke ho limito bufa hubo. Ya ligo ana foipa feleuba ana'asilu ana pa'mofihhi komopa'aguti mele'isi hele ko limi'ehina. ¹⁹ Kaba bo'amagi be gelete aku aku'i efaha'ani lilata nehanana su hago enitaluga logo bigo Polunogo Silasinogo kefefehite hepa'i folaganugu gamani bona'i nehanalo etele'moto bite ho ti'ahana. ²⁰ Enali etele'mete bite Lomu gamani bo enubulo ho tilete ma lite li'ahana: Ya'mana bole Yuta bole neha'ibe. Etali hepiti li sibina neha'ibe. ²¹ To lali Lomu bona'magita lotiuba mege'i memalalo luto o'e lu'ehina kaga etali lu epimofa'na neha'ibe. Lali Lomu bona'i nohutago etali kaga'atiti mekehililuta'mu yabe. ²² Ya lago luga'a bona'magi ana hite anagu heleke melete etifisa i'ahana. Ya hago enali Lomu gamani bomagi gukete'atiti toba he etetelete naga osatu etibiyigilo li'ahana. ²³ Ya lago naga osatu babu lito etibiyigilete naga'i etimi'ahana. To naga noto kasito gimih gilata bo: Kai le'mo huto kasito gimih bati gibo lite amuya ka li ete'ahana. ²⁴ Ya lite amuya kaga li etana keheliloto ana gimih kaba bouba etele'moto buto naga nohi folagaha'agu ni'ina hasagu etele'mo fitu fo bi'ehina. Ya huloto etigi etayato naga'i giloto lukesalo husoko hu etoto'ehina yabe.

²⁵ To folugu'i Polugo Silasiugo nunumu nama Hu'mamofitoga lite mine'aha'ina. Ya ha'igo luga'a bona'i nagalugu minanamagih kehelite mine'ahana yabe. ²⁶ Ya neha'igo ana'asilu sipi imima'i liloto naga noho lukesa asaga'i li kule kule hu baga i'ehina. Ya nohuto naga noho kasihi asaga'i mele'isi i hokolo hu baga noito nagalugu minana bona'magih enayanugu gi'ahana naga'i asaga'i gulu ho baga i'ehina. ²⁷ Ya hulago naga kasito kaba gimih gi'ehina bouba ho tiloto asaga kasihi hokolo hu su ho'ehigo bu go'ehina. Ya huloto nagalugu bona'mo silaga'i afele su he'ahabe luto lesa'a gofa ligo yatama emita'a li kisito ai'a lubaha'a laga hilube'mu hu'ehina. ²⁸ Ya higo Polu bu goloto sipi kehe i emito ma luto lu'ehina: Lali asaga'i maga nohutagi kaika kugufaka li sibina mehobo. ²⁹ Ya ligo naga noto kaba gimih nogina bouba libi kumu kehe iloto hololu luto hasagu ti'ehina. Ai lesa'a gofa ligo afoya foya iloto Polunogo Silasinogo etigigu tito ko'ehina. ³⁰ Ya huloto Polunogo Silasinogo etele'mo fegutoga mololoto ma luto etoloka ho'ehina: Letali sipi bole, nani hena hinogo'ni Hu'mau nele'mo nubuto bilibe? ³¹ Ya ligo etali lu emi'aha'ina: Kai Yesutoga komopaka emiletogo Hu'mau kele'mo kubuto bino'gi ai pana'a lolo hilane. To kai lalamehaka hiti ana hilabe. ³² Ya hilete etali Sipi Bomofihhi mono ka'a ai noha'agu nehana bona'i hiti ai'a hiti asaga'i lu epi baga i'aha'ina yabe. ³³ Ya ha'igo ana folugu'i naga noto kasito kaba hulata bouba Polunogo Silasinogo fugepa'atiti bito etehepuhi lo'ehinana nagami'i mukoho luto okala hu etoto'ehina yabe. Ya huloto ana'asilu mele'isi lalameha'a hiti asaga'i nagami'i fele'ahana yabe. ³⁴ Alihi Polunogo Silasinogo noha'aluga etele'moto tito nose'na etimigo ne'aha'ina. To ai'a hiti lalameha'a yatai Hu'mamofitoga komopati noemune lite enegelo gofa bi'ahana yabe.

³⁵ Etehi go'i lulago Lomu gamani bomagih gimih bo enoho lifigo ete ma lite li'ahana: Ya'mana bole etele'mo he'mitogo bi'ino. ³⁶ Ya lago naga noto kasito kaba hulata bouba ana kaga buto ma luto Poluhi lu emi'ehina: Lomu gamani bona'magih kai hiti Silasih hiti nagaluguti gulu hete biliyo lite gimih bomagitoga kaga malago lite e'ahana. Ya lanagih letali letipagu fulu huto biliyo luto lu etimi'ehina. ³⁷ Ya ligo Polu Lomu gamani bomagih gimih bo'ani ma luto lu epi'ehina: Le'ali Lomu bo nohu'inamo ana'ina mone li sibina hu'ohu'igo legi enali faga lite asaga boana'i li gehesa hite nehana enubulo faga osahih le'emithe nagalugu le'ele'mo mele'ahabe. To yatai enali fala kite le'ele'mo he'milune nelafihhe? Enali ma'naka lite ya mehilana'mu yabe. Enali'ani ete enayanugati le'ele'mo fegutoga malalana'mu yabe. ³⁸ Polu ya luto ligo gimih bomagih ana kaga lite bite Lomu gamani bomagih lu epi'ahana. To Polugo Silasiugo Lomu bo nohu'ibe la'ina kaga Lomu gamani bomagih kehelilite enesela'ani gofa lu'ehina. ³⁹ Ya hilete enali Lomu gamani bomagih Polunogo Silasinogih eniginaga ka lu etimilete etele'mo fegu te'ahana. Ya hilete ma hepa'i he'mite bufa hiliyo lite etoho lifi'ahana yabe. ⁴⁰ Ya hago Polugo Silasiugo naga nonuguti fegutoga limilete Litiaha nonuga bi'aha'ina. Analo Hu'mamofitoga komopa'ani emite minana bona'i Hu'mamofitoga amuya melete komopatini aitogago emite minalo lite amuya kaga lu epilete he'mi epelete bi'aha'ina yabe.

17

Tesalonika bona'magi Polunogo Silasinogo etahalune'mu hi'ahana

¹ Etali kapo melete bite Afipolisi kegi'a henetilete yaloti he'mite bite Apolonia kegi'a henetilete ana hite ya'ma hepa'i be ligite bite Tesalonika hepato heneti'aha'ina. Ya'mana hepato Yuta bona'magi mono noha'ani mone ni'igo bu ge'aha'ina. ² Polu hulata nohina suhi luto Yuta bona'magi kaga lu keheli fa keheli hilata nehana noha'anigu buto ti'ehina. To ai loegi monegi fuli kana'agu mono bukugu ana bona'i kaga ma luto lu epi'ehina: ³ Mesiau gabu foya liloto filito aku ho tilibe luto Hu'mau le'mo ho ti'ehina. Ya'ma Yesu kumu kaga lu nolepuna boya ai Mesiau nohibe luto lu yege hago enali enegekesa keheliya i'ahana. ⁴ Luga'a boana'magi etali ka'atiti keheli komopa'anigu melete etemege'i mele'ahana. Giliki bona'i luga'a babu lite Hu'mamofitoga agoya hu emite mine'ahana bona'i ana hite, to enighiti ana'magi ana suhi hite etemege'i mele'ahana yabe.

⁵ Ya hago Yuta bona'i luga'amagi enogolagu higo enipakafa helete enumuhi meni'igo kegeiyo neminana bona'i enele'mo nupa hi'ahana. Enali nonugu nonugu tauniga litete limilete hite ete bo mone Yesonihi nohi li bego hite Polugo Silasiugo ana nonugu neha'ifi meneha'ifi lite libe tele bibe hite nehi'inogomo etele'mo fegutoto bona'magi enubulo etele'mo malalune lite yabe. ⁶ Ya hana etali meneha'igo Yesoni hiti lalu'agi luga'a hiti enayato lite gamani bona'i enubulo bilete nogo'ani sipi ma lite li'ahana: Enali ya'ma bomagi asaga hepa'i li sibina nehana yatai ma hepato li sibina hilune'mu nehabe. ⁷ To Yesoni ya'mana bo noha'aluga enele'moto bu'ehinamagi Sisahi kaga'a ligofa helata nehite ma lite lilata nehana yabe: Kibina bo fato mone nohina gi'a Yesu yabe. ⁸ Ya nelago asaga boana'i hiti to gamani bo hiti ana kaga keheli ete topa hete kehe sipi sipi i'ahana. ⁹ Ya hilete gamani bona'magi Yesoni hiti lalu'agi hiti enalitogati efahi mone'a lu molo'ehinanamo nelite he'mi epalago bi'ahana yabe.

Polugo Silasiugo etali Belia hepallugu mono foya li'aha'ina

¹⁰ To ana folugu'i sinihi ginogo Yesutoga agoya hu emi'ahana bona'magi Polunogo Silasinogo Belia hepato mele'isi etoho lifi'ahana. Ya hago etali Belia hepato henetilete Yuta bona'magi mono li gehesa huse nonuga bite ti'aha'ina yabe. ¹¹ Enali Yuta bona'i Belia hepallugu enegekesa hokolo nehanamagi hetofana hite koyone hi'ahana. To luga'a Yuta bona'i Tesalonika nehanamagi suhi lite memine'ahana. Enali Belia bona'magi ka'atiti keheli bati hite laga'ani epesigo asaga yupahi mono buku'ani hiti lite e'ehite Polugo Silasiugo faga lila'ifi ma'naka lila'ifi lite leka so bati hite bu golata hi'ahana. ¹² Ya hilete babu boana'i etali ka'atiti komopa'anigu li pili kago to babu enighiti Giliki ana'i to bona'i babu lite enali hiti ana hite ana kaga komopa'anigu li pili koto hi'ahana. ¹³ Ya hago alihi Tesalonika Yuta bona'magi Polu ya huto Hu'mamofihhi ka'a Belia bona'i lu noepibe lana'a keheli'ahana. Ya hilete enali ana hepato bite boana'i faga faga lube epibe hite enegekesagu lu pisili bite enele'mo negi nagi ne'ahana. ¹⁴ Ya nehago Yesutoga agoya hu emi'ahana bona'magi Poluhi mele'isi le'mo he'migo hege nagami beletoga limi'ehina. Ya nohigo Silasiugo Timotiugo etali Belia hepato mine'aha'ina. ¹⁵ To Poluhi le'mete moneka bana bona'magi le'mo foto'i melete Atenisi hepato bi'ahana. Ya hilete enali aku'i i behe hite Belia alune'ka nehago Polu Silasinogo Timotinogo etali kumu mele'isi nani nohunaga aliyo luto kaga malago lite bi'ahana yabe.

Polu Atenisi tauniga mono ka lu epi'ehina

¹⁶ Polu Silasinogo Timotinogo Atenisi hepato etegeba huto nohuto bu gana ana hepallugu ana'ina meha'a babu lite yafatu lolo hite mele'ehite komopa'ani ananamagihi epite neminago bu go'ehina. Ya huloto anana'mu luto Poluhi ipagu keta hu'ehina. ¹⁷ Ya higo kaga lu keheli fa keheli hilata nehana mono nonugu tiloto Yuta bona'i hiti to fegutoga bona'i luga'a Hu'mamofitoga komopa'ani emite minelata nehana bona'i hiti kenasabo bilata hu'ehina. To asaga yupahi babu boana'i hepa'i folagaha'agu limo gehesa hite minete kaga lu keheli fa keheli hilata hanalo Polu kaga lu epilata hu'ehina yabe. ¹⁸ To luga'a Epikuli bona'i to Sitoiki bona'i kaga enelepilata bo'animagi Polu hiti kenasabo bilete luga'amagi ma lite li'ahana: Ya'ma hagulu hagulu ka nolina bo ai henamofihhi kaga lu epilube'mu nohibe? To luga'a bona'magi li'ahana: Ai fato melugu meha'agi kaga'ani lu yege nohabe. Polu Yesu kumu ai filiehinagati aku'i ho ti'ehibe luto ka lamana'a lu yege ho epina'mu ya lite li'ahana yabe. ¹⁹ To enali Poluhi le'mete kanisole bona'i li gehesa hepa'i gi'a Aleopagu yabe lite bite ma lite li'ahana: Kai yuhufa kaga boana'i noenelepitamofihhi hapa'a lali keheli bati hilune'mu nohune. ²⁰ Kai lu noepita kaga lali keheluta fato huse ka lu noepine lali ana kagamofihhi hapa'a hena huto ni'ifi lali kehelilune. ²¹ To asaga Atenisi bona'i hiti to fato hepato bona'i luga'a ete ana hepato mine'ahanamagi hiti yatai yuhufa kaga kehelise yupahi yabe lite limo gehesa hi'ahana yabe.

²² To Polu Aleopagu kanisole bona'i enubulo ho tiloto ma luto lu'ehina: Lenali Atenisi bose. Asaga mono kaga lusemofito lenali amuya nemalago bu nolenogobe. ²³ Lenali komopatini emilata nehanana asaga'i hepatinigu ni'ina nani kapo nomoloto'ni abu go su ho'ohube. To kuguhi gelata nehana hepato kaga mone ma lite fayahi gete mele'ahago bu go'ohube: Ya'ma mekeheli'ohuta nasana meha'alo yabe. To lenali ya'mananamofihhi meha'a bu mege'ahananalo komopatini emite fa'mene'mu minelata nehana yatai nani kaga'a lu hokolo huto lu nolepube. ²⁴ To Hu'mau kokuluma'i hiti me'i hiti to asaga'na fato fato'i anagu ni'inana lolo hu'ehina bo ai kokuluma'i hiti me'i hiti Sipi Bo'a nohuto bona'magi enayatu gilata nehana mono nonugu tito meminolata nohibe. ²⁵ To ai ana'ina'a su holenogo bona'magi enayanugati he'mete meemilana'mu yabe. To hena'mugope asaga bona'i sikalafu'ani episemofihhi to mino kosaba husemofihhi to silaga'na ai'ago epilata nohibe. ²⁶ Koyapa'i moneko bo lolo hu'ehinaguti nupa bo safe bo fato fato'i noto noto'i bite mino бага ino luto enoho lifigo analo mine'ahana yabe. Ai'a yata'a kana'a molo epoloto ya hepato bila bila hilo luto me'i enemeto enemeto epi бага i'ehina. ²⁷ To ai Hu'mamofihhi sa hilabe luto ya hu'ehina. To enali ai kumu'i sa sa hite bula ola hilete be go lamana hilabe. To ai ana bo foto'i menohina laliti lemeto lemeto nohibe. ²⁸ Ya nohigo kaga mone ma ni'ibe: To ai yanuguko mino kosaba huto bula ola huto nominone.

To luga'a bonatinimagi kilihe ka ma lite li'ahana'a huto ni'ibe: Lali hiti ana huto ai'a yagapana'a nohune.

²⁹ Ma'naka luto Hu'mamofihhi yagapana'a nohutagi ya'ma lali Hu'mamofihhi hapa'a li sibina huto golitufi silibatufi to efatufi ana'ina meha'a bona'magi enegekesa keheli bati hi'ahanamagi enayatu lolo hi'ahanana'mu ai nohibe luto lekesa mekehelilune. ³⁰ Koyapa'i kaga keheli bati mehuse kanagu yatai kana'alo li huto nehanamofihhi li huto nehanamofihhi li huto hilata hi'ahana Hu'mau bu go he'mi'ehina yabe. To yatai ai asaga bona'i ma luto lu noepibe: Lenali foipana li huto nehana he'mi su helete komopatini i gelehe hilo. ³¹ To ai asaga melugu bona'i ka foya liloto guna ilube luto limilina kana'a molo eto hu'ehibe. To ai ya'mana lili'na lilibe luto bo mone le'mo ho ti'ehinauba guna i epalalibe. Ai ana bo fili'ehinagati le'mo ho tilotomo ya'mana asaga bona'i enelepigo be gete keheli'ahabe.

³² Filise bo kene keliguti aku'i ho ti'ehibe luto Polu lina kamu'i luga'a bona'magi kiya hi ete'ahana. To luga'amagi ma lite li'ahana: Mone yupahi ana kaga aku'i lu limitogo kehelilune. ³³ Ya lite lilago Polu li gehesa hite nehanaloti he'mito bu'ehina. ³⁴ To luga'a bona'magi kaga'a keheli komopa'anigu melete mege'i mele'ahana. Ya hana bona'magi folagaha'aniguti bo mone Tionisiu ai Aleopagu kanisole bo hiti to mone a'i Tamalisi hiti to luga'a bona'i hiti ikelete mege'i mele'ahana yabe.

18

Polu Koliti lili'na li'ehina

¹ Alihi Polu Atenisi hepatoti he'mito Koliti hepato bu'ehina. ² Ya huloto Yuta bo mone gi'a Akuila yabe ai Ponitasi hepato kete'ahana bo nohigo bu go'ehina. Ya'ma bouba liha'a Pilisila hiti Itali kegi'atoga bite nemina'inati ma'asi e'aha'ina yabe. To hena'mugope gamani bo Kolotiasiu ai gihiti bouba Yuta bona'i asaga'i Lomu hepa'i he'mite bilo luto enoho lifi he'migo etali ete neha'inalo Polu bu'ehina. ³ Polu koyapa'i kata nohi gilata'na naga'atu hetito efaha'a lilata hu'ehina suhi ana alobolemale'i ana suhi neha'igo ai buto ete'ehemoto mino'ehina. ⁴ Ai asaga fuli kana'alo Yuta bona'i li nupa hite mono kaga lu keheli fa keheli hilata nehana noha'anigu tiloto Yuta bona'i hiti to Giliki bona'i hiti Yesu Hu'mamofihhi lusi pana'a huto hu'ehibe, luto kaga lu epi'ehina.

⁵ Alihi Silasiugo Timotiugo Masetonia hepa'i he'mite ai nohinalo limi'igo asaga yupahi Polu mono kaga lu epiba lu epiba huto nohuto ma luto Yuta bona'i lu epi'ehina: Yesu ma'naka luto Hu'mau le'mo ho ti'ehina bo nohibe. ⁶ Ya luto lu epina enali ana ka'a keheli komopa'anigu memolose kiya hi etelata hago Polu ya nehagomo hulata nohina'a huto gukete'agati mumusopa i tili nohuto ma luto lu epi'ehina: Lenali lenugufatini le'mo lenubuto mebilana ya lenali hapatini'mu luto yabe. To nani yananal kaba mehu'ohube. Yatai ya'maloti fegutoga bona'i nehanaga buloto Yesu kumu enali'i lu yege hoto minaluna'mu yabe. ⁷ Ya luto luloto Polu ho tito buto fegutoga bo mone gi'a Titiu Yasitasi ai Hu'mamofitoga komopa'a emito nominana bomofihhi noha'a Yuta bona'magi mono ka beto hilata nehana noho le'ato ni'igo anaga kete mine'aha'ina yabe. ⁸ To Kilisipau, Yuta bona'magi li nupa nehana mono noto kaba hu'ehina bouba ai lalameha'a hiti Sipi Bomofitoga komopa'ani emite Poluhi ka'a mege'i mele'ahana. Ya nehago Koliti

bona'i luga'a babu lite Poluhi ka'a kehelilete ana mono ka li pili kete nagami'i fele'ahana yabe.

⁹ Mone folugu'i Poluhi bamu'i hu bulo mololoto Sipi Bouba ma luto lu emi'ehina: Kai koli mehuse kaga lu hokolo huto lu epibo. Kai kosele'i nahabe luto kabaga hekini loloto meminobo. ¹⁰ Nani kai hiti nohunagi bo moneuba kai'i mekahalina'mu yabe. Bona'i ma hepalugu babu lite nehana nani bona'ni nehabe. ¹¹ Ya luto lu emigo Polu Hu'mamofihhi mono ka'a ana hepato enelepito minoto kufu mone yagi ikahi nayahi mone kegi'a su hoto mone kegi'a nayatogati mone heleko malago huto su hago mino'ehina yabe.

¹² Ya nohigo alihi Galiohi Lomu gamani bo Gilisi melugu le'mo ho tigo minana kana'alo Yuta bona'i li nupa hite ho tilete Poluhi yato lite ka foya le'mo melelete ma li'ahana: ¹³ Lali keya katiuba o'e lu'ehinagu kaga ya'ma bouba ma hepato asaga bona'i Hu'mamofihhi kaga'a fato'i noenelepito enali'i kefefefe suhi nohibe. ¹⁴ Ya nelago Polu ka'anilo nona'a lilube'mu nohigo Galiohu ho tito Yuta bona'i ma luto lu epi'ehina: Lenali Yuta bose. Ya'ma bouba gamaniuba kaga molo'ehina'amofihhi pelesa ila to foipa suhi mone li huto hula hu'ehitita nani lenali katini keheli leputine. ¹⁵ To lenali kaga noloka hela ana'ina gi'a hela to lenali keya katini lu nimila nehagomo nani o'e luto nolube. Lenalitini ana kagatini lu sepa ilo. To nani ya'ia lite nelana kamofihhi ka foya'a meliluna'mu yagi to kaga'a loko mehilube'mu nohunagihe, ya'ma gamani bo Galiohu lu'ehina. ¹⁶ Ya luto luloto ka foya lilata nonuguti fegutoga enele'mo amuya he'migo limi'ahana. ¹⁷ Ya higo Yuta bona'i li nupa hite kaga lilata nehana noto kaba bo Sosetenisihhi enali nu kite ka foya lilata nehana kasito segihi osahi emi'ahana yabe. To ya hananalo ya'ma gamani bo Galiohu, ya habe luto ekesa mone meyi'ehina yabe.

Polu Silia kegi'a Atioki i behe huto bu'ehina

¹⁸ Polu Koliti hepato lalua'gi hiti babu kana minoloto Pilisilanogo Akuilanogo Silia metoga botigu tite bilune'mu bi'ahana. Ai mebu'ohuto lama'naka nolube luto Senikilia hepalugu golagalo yahi ti'ehina'mu luto oka'a laga hu'ehina yabe. ¹⁹ Enali Efeso hepalugu henetilete Pilisilanogo Akuilanogo he'mi etoto'ehina. Ya huloto Yuta bona'magi li nupa lite mono kaga beto hilata nehana nonugu ai tiloto Yuta bona'i hiti kaga lu keheli fa keheli hi'ahana. ²⁰ Lali hiti yatama kana minoto kaga mone'a hiti lu limilane lite lana ai o'e lu'ehina. ²¹ Ya luto ka'ani pelesa iloto ma luto lu epi'ehina: Ai Hu'ma linogomo nani aku'i lenalitoga oto bu lenagalube. Ya luloto botigu tiloto Efeso hepa'i he'mito bu'ehina.

²² Buto Salsalia melugu henetiloto Yelusale hepato buto lalua'gi Yesuhi komopa'ani emi'ahanana enebe tigiloto aku'i Atioki hepato bu'ehina yabe. ²³ Analo'i nesi kana minoloto ana hepa'i he'miloto Galesia kegi'a hiti Filigia kegi'a hiti bula ola huto boana'i Yesutoga komopa'ani melete neminanamofihhi enele'mo amuya molomofa'na hu'ehina yabe.

Apolosiu Efeso hepato hiti Koliti hepato hiti minoto foya li'ehina

²⁴ To Alekasatilia hepatoti Yuta bo mone oto Efeso hepato mino'ehina bomofihhi gi'a Apolosi yabe. Ai kaga le'mo bati huto lu epilata nohina to ana huto Hu'mamofihhi mono ka fayanugu ge'ahanamofihhi keheli bati hu'ehina bo yabe. ²⁵ Enali ya'ma bomofihhi Sipi Bomofihhi Kapo'alo le'mo melete kaga lepi'ahago ana kagauba komopa'a amuya molo'ehigo nohuto Yesu li huto hu'ehinamofihhi kaga'a boana'i enelepito to lu epi'ehina. Ya hu'ehina to ai Yoniuhhi nagami'i folo epololata hu'ehinanago ai keheli'ehina yabe. ²⁶ To ai hapi fito Yuta bona'magi kaga nupa hite lite minelata nehana noha'anigu tito ka lu hokolo huto lu epi'ehina. Ya higo Pilisilaugo Akuilaugo ka'a kehelilete noha'atitiluga le'mete bite Hu'mamofihhi kapo'amu mone'a hiti lepi bati hi'aha'ina yabe. ²⁷ Alihi Apolosiu Gilisi metoga bilube'mu nohigo Efeso Yesuhi agoya hu emi'ahana bona'magi he'mete fayahi mone Gilisi hepalugu minela bona'anitoga Apolosihhi ya hepatoga be tigte le'mo bati hilo lite fayahi gete emi'ahana. Apolosiu ana hepatoga nehetiloto luga'a bona'i Hu'mau enele'mo koyone huloto komopa'ani aitoga emite minalanana ai'a epi'ehina. Enali Hu'mau enehe'mo'ehina bona'i ya'ma Yesutoga komopa'ani emi'ahanamagi Apolosiu kaba hu epoloto hetofana huto enehe'mo'ehina. ²⁸ To ai asaga boana'magi enubulo Yuta bona'magi kaga bati mehina'a lilata nehana ana ka'anilo nona'a lu epigo ai ka'auba enali ka melugu ho fi to'ehina. To ai Yesu kumu ma'naka luto Mesiau nohibe luto Hu'mau mono kagu go'ehinaloti leka soloto enelepito higo enegekesa keheli amuya mele'ahana yabe.

19

Polu Efeso mono foya li'ehina

¹ Apolosiu Koliti hepatoga minana kana'aluga Polu kosa ubago hina kapo luga kapo moloto oto Efeso hepato neheti'ehina. Ya huloto Efeso hepalugu Yesutoga agoya hu

emi'ahana bona'i luga'a bu enogoloto enoloka ho'ehina: ² Lenali Yesutoga komopatini emi'ahanalo Sikalafu'i li'ahanafihe? O'e, koyapa'i Sikalafu'i ni'ibe lite lu limigo lali mekeheli'ohuta yabe lite ka'alo nona'a li'ahana. ³ Ya lago Polu aku'i enoloka ho'ehina: To lenali henamofihhi nagami'i fele'ahabe? Ya ligo enali lu emi'ahana: Lali Yonihhi nagami'i folo'ohune. ⁴ Ya lite lago Polu lu'ehina: Koyapa'i boana'i komopatini i behe hilo luto lu epito Yoniu nagami'i folo epolo'ehina. To bo mone nani nemege'i noana bo Yesu, aitogago komopatini emite minalo luto Isilaeli bona'i lu epi'ehina yabe. ⁵ Polu ya luto lu epigo enali ana kaga kehelilete Sipi Bo Yesuhi gi'alo nagami'i fele'ahana. ⁶ Ya nehago Polu lataha'anilo yahi noligo enalitoga Sikalafu'i limigo fato fato nogo hite Hu'mamofihhi ka'a ana nogoguti li'ahana. ⁷ To ya'mana bona'i nayahi luga luga su hoto nigigusagati loemo heleko malana'amagi yabe.

⁸ Polu Yuta bona'magi mone kaga lu kehelii fa kehelii hilata nehana nonugu tiloto amuya moloto ka lamana'a lu epito ikahi loebe monebe mino'ehina. Ai enali hiti kenasabo bi enohoto Hu'mamofihhi Kapo'alo bilabe luto amuya kaga lu epi'ehina yabe. ⁹ Ya lina kaga luga'a bona'magi kehelii komopa'anigu memeelete silaga boana'magi enubugu Sipi Bomofihhi Kapo'a lu sibina hi'ahana yabe. Ya lago Polu nohe'mi epoloto pana'alobo'a enele'moto buto asaga yupahi Tilanuhi ka enelepilata nonugu tito kaga lulata hu'ehina yabe. ¹⁰ To ai ya huto minoto kufu loemo li he'mina kana'agu Yuta bona'ifi Giliki bona'ifi to silaga bona'i Esia melugu mine'ahanamagi Sipi Bomofihhi ka'a akeheli su he'ahana yabe.

Sikibahi pana'amagihhi kaga'ani

¹¹ Hu'mau Poluhi yato babeyafana fato fato'mofihhi li huto hu'ehina yabe. ¹² Poluhi hakisipi'afi to gukete'a pekene higo he'mi'ehinana lite bite enebesi'ehina bona'magi enugufaga soso hago enebese'na'ani su ho epolola to foipa fele komopa'anigu minolata hu'ehina bona'magi ana hite enugufa soso hago ana foipa fele heleko limito bulata hu'ehina yabe. ¹³ To Yuta bona'i luga'amagi bula ola hite foipa fele ho lifi nehe'mite efahi lilata nehanamagi enegekesa kehelite Sipi Bo Yesuhi gi'a ya'ma babeyafalo foipa fele ho lifilube'mu hu'ehina. Ai foipa felemofihhi ma lite lu emi'ehina: Polu kaga'a lu yege nohana bo Yesuhi gi'alo kehe noube. ¹⁴ Yuta bona'magi sipi mono bo'ani Sikibahi pana'amagi ya'ma suhi li'ahana. ¹⁵ Ya nehago foipa feleuba ma luto lu epi'ehina: Nani Yesuhi kehelito to Poluhi hapa'a hiti akeheli'ohube. To kaihe kiyi'agabe? ¹⁶ To ana foipa fele komopa'agu nohana bouba enugufalo heleko moloto sipi luba huto enoho'ehina. Ai lusina huto fugepa'ani bigo gukete'ani toba hoto li behe kege hube higo ana nonugati he'milete enugufa yapako hololu lite bi'ahana. ¹⁷ Asaga Yuta bona'i hiti to Giliki bona'i hiti Efeso hepato neminanamagi foipa feleuba enoho'ehibe lite lana ka kehelilete enelesa'ani gofa ligo sipi koli hi'ahana. Ya hilete Sipi Bo Yesuhi gi'a iyafah hite fokehi he'ahana yabe. ¹⁸ Babu bona'i Hu'mamofihhi agoya hu emi'ahanamagi ete asaga boana'magihhi enubulo lu sibina hila to foipa hapa'ani lu huto huto hi'ahana. ¹⁹ To luga'a bona'magi ana hite nalisa enehelata nehanamagi buku'ani li nupa hite asaga bona'magi enubulo logogu ge'ahana. To asaga logo ge'ahana bukumofihhi mina'a li nupa hite bu gana sipi efahi leka sete 10,000 kina ya'ma huto hu'ehina yabe. ²⁰ Ya'ma hananaguti Sipi Bomofihhi kaga'auga amuya mololoto i futili katili huto bula ola huto ule'ale hu'ehina yabe.

Efeso bona'magi Poluhi bunepa i'ahana

²¹ Alihi anana huto hu su holago Polu kapo moloto Masetonia kegi'a buto Gilisi melugu nehilito yagati he'mito Yelusale bilube luto ekesa kehelii'ehina. Ya'ma melugu bu бага iloto'ni ana huto alihi Lomu kegi'a bilube luto lu'ehina. ²² Ya luto ekesa akeheliloto Timotiu yagi to Elasatu yagi etali ai'i he'mete lili'na neli'ina bole Polu etoho lifigo Masetonia melugu neba'igo ai'a Esia melugu nesi'a kana mino'ehina.

²³ Ya'mana kana'agu luga'a bona'magi Sipi Bomofihhi Kapo'amu lite fatehi fi etelete kehe napa ite bati mehi suhi li huto hi'ahana. ²⁴ To bo mone mino'ehina gi'a Temetiliu ai silibatu'i ana'ina lolo hulata bo yabe. Ai fato fato'na meha'a silibatu lolo huto Atemasihi sefu noha'agu nomalago ana bisinisi'auga lili'na neli etana bona'magi mina'a bati hite li'ahana yabe. ²⁵ Ya hago lili'na bona'a hiti to mone'ago lili'na lilata nehana bona'i Temetiliu kehe i nupa huloto ma luto lu epi'ehina: Ma bose, lali fe'nohati ma lili'naloto huto nohinamofihhi lenali be ge'ahabe. ²⁶ Ma bo Polu nohinamofihhi hapa'a lenalitini lenubutu be gelete akehelilata nehabe. Ai silaga bona'i Efeso maga asaga'i nehana hiti to asaga Esia kegi'a bu бага iloto ma luto lu epilata nohibe: Bona'magi enayatu ana'ina meha'a lolo hite komopa'ani emilata nehanaya faga faga suhi nehabe luto lu epilata nohibe. ²⁷ Poluhi ya'mana ka'auga bisinisi lili'nati li sibina nohuto sipi a'i Atemasihi meha'a lolo hite mele'ahana noha'a boana'magi enubugu fa'menena le'mo lolo hilina'mu yabe. Koyapa'i Esia bona'i hiti to luga'a melugu bona'magi ya'ma a'i meha'amofihhi

komopa'ani emite minelata hi'ahana yatai Poluhi ka'aua sipi gi'a li sibina hilube'mu nohibe lite li'ahana yabe.

²⁸ Ya luto ligo li gehesa hite minana bona'magi kehelilete lusina huto enitaluga logo bigo kehe sipi ite li'ahana: Efeso bona'magita Atemasi sipi a'mo laliti nohibe lite hapi fi'ahana. ²⁹ Ya hite, kehe napa neigo silaga bona'i ana hepatoti ho ti baga ite kehe napa ilago bila ela hite Poluhi lalu'afugoy hiti kapo melete moneka nebana bole Gaiyasi hiti Alisitaka hiti Masetonia kegi'ati etayato lite hololu lite tutuma'i melete nehanalo bi'ahana. ³⁰ Ya nehago Polu bona'magi folagaha'anigu heleko moloto buto ai'a kaga lu epilube'mu nohigo lalu'agi mebuo lite le'mo mele'ahana. ³¹ To luga'a gamani kaba bona'i ai lalu'agi lolu hite mine'ahanamagi: Kai tutumalugu mebuo lite aitoga ka mele'ahana. ³² To li nupa nehana bona'i luga'amagi fato ka lite kehe neigo to luga'amagi fato ka lite kehe neigo hago ana hepallugu kagauba pisili bigo negi nagi ne'ahana. To bona'i mone'amagi enali henabe lite li gehesa nehafi lite keheli bati mehi'ahana. ³³ To Yuta bona'magi mone bomofhi Alekasata gi'a yabe folagaha'anigu le'mo malago binana'mu lite luga'a bona'magi ai kaga hapa'a nohibe lite fisa i'ahana. Ya hago Alekasatau yaha babeyafa huto kaga'anilo nona'a lu epilube'mu hu'ehina. ³⁴ Ya nohigo asaga bona'magi ai Yuta bo nohigo be gelete moneko kumu koyapa li'ahana kaga lu kululu pa sete aku'i ma lite li'ahana: Efeso bona'magita sipi ati Atemasiu nohibe, lite yatama kana ana kagago luba luba hi'ahana.

³⁵ Alihi Efeso kusi kusi boubu silaga bona'magi kaga'ani i lege'noloto ma luto lu epi'ehina: Lenali Efeso bona'ise. Atemasihi mono noho hepa ma Efeso ni'igo kokulumuluguti sefu efahi limi'ehina malo ni'ibe lite lilata nehanamoya asaga bona'magi akeheli'ahabe. ³⁶ To mone kene'uba ya'mananamofi kumu lu fala mekilina'mu yabe. Ya hu'ehinagi lenali kagatini analo lege'nete lenuluhaya tite ana'ina mone mele'isi li huto mehilo. ³⁷ Lenali ya'ma bo loemo etele'mete e'ahana bomale'i etali ana'inatini gumina felela to lali ana'ina Atemasi lugefati kumu lu sibina hila mehi'aha'ibe. ³⁸ To Temetiliu hiti to ai lili'nalo bo'a hiti bo mone'mofhi ka foya li etalune litemo ka foya lise kana'a fato yupahi kana'alo alanamo ni'ibe. Ya hinogo gamani bona'i nehanago enali ka foya li epelete ka'ani lu bati hu epalalanamo ni'ibe. ³⁹ To lenalitinilo kaga mone'a hiti ni'inogomo tutuma'i melete kaga lilata nehana ana yupapo lu huto hinogo asaga bona'magi ana kaga lu bebe salanamo ni'ibe. ⁴⁰ Yatai yegegu luba hulototi kaga yuhufa fato'i ligo futita'mu yabe. Ya'mananamofhi kaga hapa'a ma'naka luto meni'inanalolo li nupa hutago mone gamani boubu hena hibe lite li nupa hi'ahabe luto loloka hatita kaga hapa'a lu emilutana'mu sa sa hutita'mu yabe. ⁴¹ Kusi kusi boubu ya luto kaga lu epiloto ana bona'i enele'mo tili higo bula ola hi'ahana yabe.

20

Polu Masetonia kapogu hiti Giliki kapogu hiti bu'ehina

¹ To ya'ma kaga limito fililago Polu Yesuhi kaga kehelise bona'i kehe igo ago kaga luto enele'mo laga huto'a enebe tigito analitogati he'mito bu'ehina. Ai Masetonia kapogu buto ana melugu nehete'ehina. ² Ya'ma kapogu buto Yesu kumu kaga babu luto noepito to enele'mo laga nohuto buto buto'a Giliki kapogu nehete'ehina. ³ Ana kapogu ikahi loebe monebe minoto to alihit botigu tito Silia melugu bilube luto nohigo Yuta bona'magi ai kumu boga lite nehago Polu kehelito i behe huto Masetonia kapogu aku'i bilube luto bu'ehina. ⁴ To ai hiti bi'ahana bona'i Belia hepato bomo, gi'a Sopata, Pilasihi pana'a, ai yagi to Tesalonika hepato bona'i loemo, etigi'atiti Alisitaka yagi Sekatasu yagi to Tebe hepato bo mone gi'a Gaiyasi hiti to Asia meto bona'i loebe monebe enigi'ana Timotiu yagi Tikiku yagi Tolofimu yagi enaligo yabe. ⁵ Enali kohe tete bite Toloasi hepatoaga legeba hite mine'ahana. ⁶ To lali ya'ma fuli yupahi beleti nose'na yisititu lolu melise nenana ya'ma su hago lali Filipai hepatoaga botigu tito buto 5 yegegu bu'ehigo lali Toloasi hepatoaga nehetiloto anaga enali nehanalo li nupa hutoti 7 yegegu mino'ohune.

Polu Toloasi hepallugu mino'ehina kana su ho'ehina

⁷ To lali minoto salele yupahi mone yatama nohi ifo hasagu tito li gehesa huto Yesuhi ka'a beto huto beleti nose'na li gofa huto nalube'mu nohuto, Polu li nupa hi'ahanamagihi kaga lamana'a lu epiba lu epiba nohuto yago lenehe'mito bilunagi luto kaga lu noepibe. ⁸ To lali li nupa hu'ohuna hasagu ifo nopogu mino'ohuna. Yanagu libi'i babu luto li kulu ti'ahabe. ⁹ To Polu kaga luba luba nohigo pana'i mone neheya kola gi'a Eutikusi hokolo kapoguluga fito minoto bu kolo kolo huto'a to bu'i kofa huto ana ifo muya loebe monebe hasaguti limo ito felisa'a i gofa hago fili'ehina yabe. Ya higo bona'magi le'mo saga hite fili su habe lite keheli'ahana. ¹⁰ To Polu anaga limito ya'ma pana'mo ifi toto koloto nu ki'ehina. Lenelesatini melino luto mefilise nohibe lu'ehina. ¹¹ To yalo ifo nopogu tito

beleti nose'na li gofa huto epito to nose'na noloto kaga luba luba huto minoto go'i ligo bufa hu'ehibe. ¹² To enali ya'ma pana'i mefilise nohigo le'mete komopa'anigu bati higo mine'ahabe.

Polu Toloasi hepatogati he'mito Miletusi hepato bu'ehina

¹³ To Polu melugu mone'a hiti bilube luto nobigo lali botigu tito kohe toto Asoso hepatoga buto anagati Poluhi lofotula hilune luto bu'ohune. ¹⁴ To Asoso hepatoga nehetito Poluhi le'moto botigu moneko'na buto Mitilini hepatoga nehetune. ¹⁵ To anagati he'mito buto alih Kiosi hepa'i lebat'o'i buto bege ligito buto etehi Semosi hepato neheti'ohune. To eteha'a anagati he'mito buto Efeso hepato bege ligito buto ana yupapogo Miletusi hepato nehetune. ¹⁶ Polu Yelusale hepatoga mono fuli yupapogu ya'ma gi'a Petikosu yupahi yabe ana yupapogu nehetilube luto to Efeso hepatoga buloto Esia kapogu minaluna kana le'mo yatama hilibe luto ligo lali Efeso hepa'mo bege ligito buto Miletusi hepatoga neheti'ohune.

Polu Efeso hepatoga mono'i olopa bona'mofihhi mone kaga lu epi'ehina

¹⁷⁻¹⁸ To ya'ma Miletusi hepato nohuto Polu bona'i ho lifigo buto Efeso hepatoga Yesuhi kaga'a kehelise nehanamofihhi olopa bona'i enali'i kehe ito enele'moto ago Polu ma luto lu epi'ehina: Lenali hapa'ni bu gete a'nekehelibe. Nani ya'ma Esia kapogu yata'a o'ohuna kanaguti hapa'ni bu gete nekehelibe. ¹⁹ Nani Sipi Bomofihhi agoya hu emito lili'na lito minolata napa'a ya'ma hu'ohube. To lenali kumu yibi nohuto lili'na'a lito mino'ohube. To Yuta bona'magi nanimomu'i boga liba liba hite nele'mo sibina nehago mino'ohuna yabe. ²⁰ To kaga lu yege hoto mono nasana'mu lenelepito mone lenehe'malina ka fala mekise lu lepi'ohuna. Ya'ma asaga bona'ni li gehesa nehanogo lu lepilata huto to lenali nohatinigu moneko'na moneko'na nehago lu lepila huto mino'ohuna yabe. ²¹ Nani Yuta bona'i hiti fegutoga bona'i hiti lu epito lipoti epi'ohuna: Lenali foipanatini he'mite komopa'ani i gelehe hiti Hu'mamofitoga minete Yesu Kilisito Sipi Boti aitoga agoya hu emilo luto lu epi'ohube. ²² To yatai kehelilo. Hu'mamofihhi hetofa Sikalafu'uba amuya moloto noho lifigo Yelusale hepatoga nobube. To anaga buto nehetilenogo hena hi netalabe nani keheli bati menohube. ²³ To ya'ma Sikalafu'uba asaga hepatoga nonehetugo kalabusi naga'i kimilabe luto gabu gilina suhi huto hi ketalabe luto lu nimigo keheli'ohube. ²⁴ Ya luto nolimigo to nani minalufi fililufi luto ya'ma negekesa kehelito nemeha'ni su holenogo bati huto ni'inagiy ya'ma Sipi Bo Yesuhi foya'a nimi'ehina Hu'ma lehe'mose'namofihhi ka'a hiti ka lamana'a hiti lu yege hoto ya'ma lili'na'nimofihhi su holenogo bati hilunagihe.

²⁵ To ka mone hiti lu lepilugi keheli'ehilo. Lenali okaba'ni aku'i be megalabe. Nani lenalitoga bula ola nohuto ya'ma Hu'mamofihhi Kapo'a kumu'i lu hokolo hu letoto humofa'na hu'ohuna bomofita okaba'ni alihi be megalabe luto akeheli'ohube. ²⁶ To yatai mone kaga lipoti nolepu. Lenalitogati bona'i moneuba kokulumalugu menehetilenogo nani nugupisa'nilo meminalina'mu yabe. ²⁷ Ya'ma noluto hena'mube? Nani ya'ma Hu'mamofihhi lu kehelise nasana asaga'i lu hokolo huto mone'a fala meki'ohuna yabe. ²⁸ To lenali Hetofa Sikalafu'uba kaba bona'i minalabe luto lenele'mo ho ti'ehina bona'i, lenali Hu'mamofihhi naga'i kaba hi epalalo. Ai'a golaha'aloti mina fi'ehina bona'i to sipisipi kaba bo suhi huto kaba hi epalalo. ²⁹ Nani lenalitogati bu fa hulenogo foipa bona'i lopi kala tegi nehana bona'i enali lenofolagahatinigu ete ginaga mefilete komopatini le'mo sibina hilabe luto keheli'ohube. ³⁰ To lenali mone'amagi lenofolagahatiniguti huto hite faga lite Hu'mamofihhi kagamo lu sibina sabana hite pana'alobo enali le'malabe lite kagamo lu sibina hite lilabe. ³¹ Ya hilanagi lenali kaba hite minalo. Nani loeyagi moneyagi foya kanagu etehi utehi hiti lenali kumu yibi huba nohuto mono kaga lu lenelepi'ohuta yamofihhi mehe'mise mino'ohunagi ya'ma lenekesu meheni.

³² To yatai nani Hu'mau kaba huse'na'a to lehe'mose'namofihhi ka'a yanagu lenele'malube luto aitoga molo lepolo'ohube. Ai ka'atu lenele'mo bati bati huto amuya molo lepalalibe. Ya huto ya'ma bebe sose'na'a pana'alobo'amagihhi guna mololotana ya'ma lepilina'mu yabe. ³³ To nani mone bomofihhi siliba efahifi goli efahifi gukete'afi laga'ni nebesibe luto gili gili huto loka meho'ohuna. ³⁴ To nayaha'nitu ya'ma lili'na li'ohutamofihhi mina'atu nose'nati hiti to nalalu'nifihhi hiti mina fi'ohuna ya'mana lenali keheli'ahana. ³⁵ Nani ya huto asaga yupahi sipi lili'na lito lenelepi'ohuna ya'ma lali asaga lili'na amuya menehana bona'i he'moto lilata suhi huto minolata ya'ma lenelepi'ohube. Sipi Boti, Yesu ai'a ma lu'ehina: Ana'ina lilata bati mehibe. To ana'ina fato bona'i epilata ya bati huto komopakagu gelo bilana yabe luto lu'ehina. Lali ya'ma ka'a beto huto bati huto nominone.

³⁶ To Polu ya'ma kaga lu su hago enali hiti ai hiti lahupa nohi fite nunumu hi'ahana. ³⁷ To enali yibi gofa hite nu nekite soso hi ete'ahana. ³⁸ Ai okaba'ni aku'i be megalabe lu epi'ehina yana'mu enipagu gabu'i sipi nogigo le'mete bite boti het'i'ehinaga neheti'ahana yabe.

21

Polu Yelusale hepatoga bu'ehina

¹ To lali ana bona'i enebe tigitu he'mi epoloto botigu tito buto buto fu lu'ehina kapo molototi Kosu metoga nehete'ohune. To etehi anagati he'mito buto Lote metoga nehete'ohune anagati buto Patala metoga nehete'ohune. ² Anaga limoto fato boti Fonisia hepato bilina boti sa sa huto bu goloto ana botigu tito bu'ohuta yabe. ³ Ana botigu buto buto Saipalasi hege nagamilugu ti'ehina metoga sofo kegi'a ni'igo bu goto bege ligitu buto Silia kapoga buto Taiya hepatoga nehete'ohuna. Fe'nohi anaga botiguti li he'milune lite nehete'ohune. ⁴ To lali anaga Yesuhi ka'a kehelise bona'i sa hutoti enali hiti yegegu 7 ya'ma kana'a mino'ohune. To enali Hetofa Sikalafu'uba lu epigo Polu kumu Yelusale hepatoga meubuo lite amuya melete kaga lu emi'ahabe. ⁵ To ya'ma li nupa hu'ohunamofihhi kana'a su hago anagati he'mito buna yupahi enali asaga'i liha'ani hiti yagapana'ani hiti lele'mete bite to hepa'i he'mite lele'mete nebago lali asaga'i moneko'na nagami beletoga kehetoga lahupa nohi fito nunumu hu'ohune. ⁶ Yalo lali minoloto ai be tigitu ai be tigitu huto botigu notugu enali aku'i hepa'aniga bifa hi'ahabe.

⁷ To Taiya hepatogati he'mito buto Tolemesi hepato nehete'ohune anaga neminana bonati Yesuhi kaga'a kehelise nehanamagihhi enebe tigitoti enali hiti minoto moneko yegegu ko'ohune. ⁸ Koloto etepo anagati he'mito buto Sisalia hepatoga nehete'ohune kaga lamana'a lu epilata bo, gi'a Filipi yabe, ai'a noha'agu ti'ohune. Ya'mana bo koyapa kanaga Yelusale hepalogu mono bona'magi ai'a hiti to lalufu 6 enali hiti enele'mo ho ti'ahana. ⁹ Ai pa'a yafana'i loebe loebe ana hite Hu'mamofihhi kaga'a lu yege hose nehana enali anaga mine'ahabe. ¹⁰ To lali ana bomofihhi hepalogu loe yupahi nominogo huto huto bo moneuba gi'a Agabasi Yutia kapoguti o'ehina. ¹¹ Ai lalitoga oto Poluhi leti'a liloto ai'a yaha gigusa'asi ana letitu sa nogit ma noluto lu'ehina: Hetofa Sikalafu'uba ma nolibe, Yelusale hepatoga neminana Yuta bona'magi ya'ma letimofihhi afo'afumo ya'ma hiti sa gi ule'ale hilete naga'i ite fegutoga bonatoga le'mete bilabe. ¹² Ya ligo lali hiti to ana hepato bona'i asaga'i ya'ma kehelise Poluhi amuya melete buka tite Yelusale hepatoga meubuo lu'ohune. ¹³ To Polu ma luto lu limi'ehina: Lenali henabe lite yibi gofa nehite nipa'nigu nagabu'i gito le'mo sibina nehabe? Nani Sipi Bomo Yesu kumu Yelusale hepatoga naga'i nimilafi noho fililafi nani ya'mana bati huto yabe luto nokehelube. ¹⁴ Ya luto ligo lali kaga lu emuta ya huto amuya nomalago o'e luto mekeheligo lali he'mito: Ana Sipi Boti molo'ehina'a huto huto hino, luto lu emi'ohuta yabe.

¹⁵ Ana hepato kana mone'a minototi lali fe'nohati li nupa huto anagati he'mito kapogu moloto Yelusale hepatoga bu'ohune. ¹⁶ To Yesuhi pana'alobo mone'amagi Sisalia hepa'i bona'i enali hiti lali hiti bu'ohune. Enali lele'mete bilete Saipalasi kegi'ati o'ehina bo, gi'a Masoni ai'a noha'agu kalabe lite ai koyapa'i hapi fi'ehinaguti Yesuhi mege'i molo'ehina bo, ai nopogu bu'ohuna.

Polu Yemesihi fo tula hu'ehina

¹⁷ Yelusale hepato nehete'ohune anaga nemina bonatimagi lebe tigitu soso hi lete'ahana. ¹⁸ Kolototi etehi Polu hiti Yemesiu nohinaga bu'ohune. To mono bona'i olopa enali hiti analo mine'ahana. ¹⁹ Polu enebe tigitu'a kaga'a asaga'i lu epito ya'ma Hu'mau fegutoga bona'i hetofa hu epolo'ehina'a ya'ma Poluhi foya'a li'ehina'mu asaga'na yamofihhi kaga lu epi'ehina yabe. ²⁰ Enali asaga'i ya'ma kehelilete Hu'mamofihhi fokehi li'ahabe. To Poluhi kaga ma lu emi'ahabe: Lalalutiga, kehelibo. Ya'ma Yuta bona'magi samahi tite Yesuhi naga'i lolo hi'ahabe. To enali koyapa keya kamu'i amuya melete ule'ale hite mege'i melelata nehabe. ²¹ Fato bona'magi kai kumu ma nelabe: Kai fegutoga bona'magihhi hepatoga neminana Yuta bona'momu'i Mosehi mono'i keya ka lu'ehina'a he'mito lu'ahane lite nelabe. Kai panatini Hu'mamofihhi keya'a suhi huto enugufa laga mehilo to Yuta bona'magihhi hapa'ani he'milo luto lu'ahane lite nelabe. Enali ya nelago maga nehana Yuta bona'i akeheli'ahana yabe. ²² To kai yatai maga o'ahatamo enali kehelilanagi hena hilane? ²³ Lali lu kimiluta'a hubo. Mafi. Lalitoga bomagi loeyagi loeyagi Hu'mamofihhi gi'a hoto kaga melete oka'ani laga mehila'ahabe. ²⁴ Kai enalitoga buloto hepiletogo moneko'na hite mono nonugu tite Yuta bona'mofihhi kuguhi go epi'ehilana komopa'ani le'mo bati hilata suhi hite enali oka'ani laga hilabe luto salamana galana'ani mina fi etobo. Ya huletogo asaga bona'i kehelilete kai kumu faga li'ahana lite ai Polu ya'ma Mosehi keya ka mege'i nomalabe lite kehelilabe. ²⁵ To ya'ma fegutoga bona'i Yesuhi ka'a mege'i nemalana bona'magi kumu lali fayahi goloto ma ka moloto alu epi'ohune. Lenali kuguhi go epi'ehilana yagamo ya'ma fele hitalo mele'ahana'a ya'ma menalo. To golapo menalo. To lubaha'a li polo hu fili'ehina yaga menalo. To moko mehite kaba hilo. Ya'ma ka asaga'i fayahi goto alu epi'ohuna yabe. ²⁶ Enali ya lago Polu etehi ana loebe loebe bona'i enele'moto buto kuguhi go

epi'ehinamofihhi nasana ya'ma li'ehina. Ya huloto sipi mono nonugu titu ya'ma kuguhi go epi'ehilanamofihhi su halina kana'a ya'ma bona'mofihhi kuguhi moneko moneko'isi epila Polu lu epi'ehina.

Sipi mono bona'i Poluhi naga'i emi'ahana

²⁷ To ana kanagu 7 yege yupahi su halube'mu nohigo, Yuta bona'magi Esia kapoguti e'ahana enali Poluhi sipi mono nonugu nohigo be gelete asaga li gehesa he'ahana boana'magihi kenasabo bi epelete Poluhi nu nekite kehe ite ma labe: ²⁸ Oho, Isilaeli bona'ise. Mele'isi ete lehe'malo. Ya'ma boubasaga asaga hepato bona'i enele'mo keheli sibina hulata bo yabe. Lali Yuta bona'i lemege ka luto to lali mono'i he'mito fato ka lu yege hoto to mana sipi mono nohatimomu'i sibi ka lu epito nohina bo yabe. To ai lu laga hu'ohuta suhi huto mana sipi mono nohatigu fegutoga bona'i enele'moto titu ya'ma nopo le'mo foipa hibe. ²⁹ Enali Polu Efeso hepa'i bo mone gi'a Tolofimu ai hiti tauniga nohi hepalugu neha'igo be ge'ehite enegekesa kehelite Polu ana bomo sipi mono nonugu le'moto ti'ehifiye? lite kehelite ya li'ahana. ³⁰ Ya nelago ana olopa hepato bona'i asaga'i kehelite hololu lite li nupa hite Poluhi nu kite le'mete mono nonuguti kefele hite limilago mele'isi ya'ma sipi mono nohi kafe gi'ahabe. ³¹ To enali Poluhi ho fililune'mu nehago Lomu gimimagihi kaba'ani bo Yelusale hepato sipi luba nehabe lite lu emigo keheli'ehina. ³² Kehelito ana'asi ai gimimagihi bo luga'a hiti to kaba'animagi hiti enele'moto hololu luto li gehesa nehanalo enele'mago enali hololu lite li gehesa nehanalo limite nehete'ahana. To boana'magi ya'ma gimimagihi kaba'ani bo hiti to ai'a gimimagi bo'a hiti be gelete Poluhi osahi halune'mu hanamo he'mite fa'mene mine'ahana. ³³ To gimimagihi kaba'aniuba buto Poluhi naga'i emito seni naga'i loemotu sa gibo luto gimimagihi lu epito le'mo'ehibe. To boana'magihi ma luto enoloka habe: Ya'ma bo ki'afube? To hena hu'ehibe? luto enoloka ho'ehina. ³⁴ Enoloka hano enalitogati moneuba ai fato ka ligo ai fato ka ligo nehite enubugu fite lubamofihhi hapa'a mekehelise nohuto gimimagihi bona amuya nopogu le'mete bilo luto bona'a ya lu epi'ehina. ³⁵⁻³⁶ Enali le'mete bite to nohi haka tilune'mu nehago asaga bona'i enemege'i bite ho fililo lite enipakafa nehite hekele lite neligo yana'mu gimimagihi Poluhi nu nekite le'mo saga hite bi'ahabe.

Polu luba hilune'mu nehana'amagihi kaga lu epi'ehina

³⁷ To ana gimimagihi amuya nopogu le'mete tilune'mu nehago Polu ya'ma kaba bomo ma luto lu emi'ehina: Nani ka mone lu kimiluna bati hifiye? Ya ligo kaba boubasaga loka ho'ehina: Giliki ka keheli'ahapihe? ³⁸ Kai ya'ma Iyipi bo nohapihe? Ya'ma Iyipi bo gimimagihi bo'a 4,000 ka hepato enele'moto buto gamanimagihi luba hilune'mu nehite enele'moto bu'ehina bo kai ya'ma nohapihe? ³⁹ To Polu ma luto lu emi'ehina: Nani Yuta bo Silisia kapogu Tasasi hepato olopa nohi hepato yanugu ito'nifu neketo'ehina. Nani ya'ma li gehesa nehana'amagihi kaga lu epiluna bati huto ni'ifihe? ⁴⁰ Gimimagihi kaba bo: Alubo luto, ligo Polu hakalo minoto yaha'a li saga higo to enali kaga lege'nago ai Hibulu nogoguti ma luto lu epi'ehina:

22

¹ Lenali afo'nigi nogona'nigi nalalu'nigitase. Kaga'nimofihhi hapa'a lu lepilunagi keheli'ehilo. ² Polu ya luto ya'ma Yuta bona'mofihhi nogoguti lu noepigo enali ka mone hiti melise mine'ahabe. To ai ma luto lu epi'ehina:

³ Nani Yuta bona'i nohube. Meya Silisia kapogu Tasasi hepato ito'nifu analo'i neketo'ehina. Yalo ma Yelusale hepato enele'mete ago sukulu titu to ya'ma babafi bo gi'a Gamelieli nepitito minago ya'ma tatatigihhi mono'i keya ka'ani keheliya ito ya'ma hapa'agu keheli amuya huto hofa to'ohuna yabe. To lenali yatai hi'ahana suhi huto nani ana huto hulata minoto Hu'mamofitoga amuya moloto mino'ohuna. ⁴ Nani ya'ma Yesuhi kapogu mele'ahana'amagihi enegene mane huto onoho'ohube. Yana bona'mo hiti ana'mo hiti naga'i epito kalabusi nonugu enele'moto fitu fo'ohuna. ⁵ Ya'ma mamufa gilata bo, sipi bo to mono kanisole bona'i hiti enali asaga'i ya'ma hapa'ni koyapa ya huto ni'igo ma'naka nolibe keheli'ahabe. Enali fayahi keye'ahanana nimiloto noho lifilago buto Tamasiko hepato buto Yuta lalo'anifihi epiloto ana hepato Yesuhi kaga keheli'ehina. ⁶ Nani ya'ma hiti naga'i epito seni naga'i sa gi epoloto Yelusale hepato enele'moto oto osahi epilabe luto bu'ohuna yabe.

Polu komopa'a i gelehe hu'ehina ka lu epi'ehina

⁶ To yana kana'a kapo moloto nobuto Tamasiko hepato nehete'lube'mu nohugo fuligaha'agu kokulungaluguti mone fanahuba nanitoga besa besa lo'ehina. ⁷⁻⁸ Ya nolago nani melugu limoto nokago nogo'a moneuba lu nimi'ehina: Solio, Solio. Kai henabe luto nohoba nohoba nohane? luto ligo kehelito'ni: Kibina bo'nimaka kiyi'agabe? loka

hago: Nani Nasaleta bo, Yesu nohube. Noholatanamoya nohube, luto lu'ehina. ⁹ To enali nani hiti bu'ohuta bona'magi ya'ma fana besa lo'ehinana be gete to ka lu nimi'ehina nogo'amofihhi mekeheli'ahabe. ¹⁰ To nani loka ho'ehina: Kibina bo'nio, nani hena hilube, lugo Sipi Bouba lu nimi'ehina: Ho tito Tamasiko nohi hepalugu tiletogo kaika hilitanamofihhi Hu'mau kaga molo keto'ehina'a asaga'i lu hokolo hu ketalabe. ¹¹ To nani ya'ma fana tose'auba nubugu figo bu pisi ligo nohugo nalalu'nifu enali nayahi lite nele'mete bago Tamasiko hepatoga neheti'ohune.

¹² To bo mone mono'i mege'i malalata bomo, ai'a gi'a Anianiasi yabe ai kumu asaga Yuta bona'magi fokehi nelina bo ai anaga mino'ehina. ¹³ To ai oto nanitoga lebatu ho tito minoloto lu'ehina: Solio, nalalu'niga kubu bati hino, ligo nani ana'asi bu go bati huto aimo bu go'ohuna. ¹⁴ To ai ma lu nimi'ehina: Hu'mau, tatatigihi kibinauba kaikamo kele'mo ho tibe. Kai ka'a kehelito mege'i malalane luto to ai'a hetofa agoya hu emi'ehina bo Yesuhi bu goloto to ai baga'aluguti nogo'a kehelilane luto kele'mo ho ti'ehina yabe. ¹⁵ To ya'ma bo kumu bu go'ahata hiti kehelihata hiti asaga'na kai tili tele huto buloto yege yege bona'i yanana lu epilane luto ai molo'ehibe. ¹⁶ To yatai hena'mu geba huto nominane? Ho tito buto Yesuhi gi'alo holoto foipanaka he'mito nagami'i folobo.

Polu ka lamana'a fegutoga bona'i lu yege hose'na'amofihhi Hu'mau ka molo'ehina

¹⁷⁻¹⁸ To yalo nani Yelusale hepatoga aku'i oloto sipi mono nonugu tito nunumu huto bamu'i bu nogoto Yesu kaga lu nonimigo bu go'ohube. Nubu bu go saga hugo ma lu nimi'ehina: Kai me'me huto Yelusale hepatogati he'mito bufa hubo. Ya'ma hepatoga bona'i nani kumu kaga lu yege hose'na'a keheliheli he'milanagihe. ¹⁹ Ya luto ligo nani ma luto lu emi'ohube: Kibina Bo'nise, koyapa nani asaga fato fato mono nonugu tito agoya hu kimi'ahanamagihi enele'moto naga'i epito to segi osahi epito mino'ohuna ya'ma enali keheliheli bati hi'ahana. ²⁰ To kai kumu kaga lu epise bo, Sitifeni efa kosatu afli'ahana halune'mu nehago nani yanaga minoto halana bomofihhi kata'ani kaba huto to golahi limito filifa hu'ehina'a bati suhi nehabe luloto mino'ohuna ya'ma enali kehelihahabe. ²¹ To ya lu emugo ai: Mana hepatogati he'mito bufa hubo. Nani fegutoga bona'ilogata fato'i koho liflube'mu nohube, luto Sipi Bo ya lu nimi'ehina yabe.

²² Polu ya luto beto hu epologo kehelite mine'ahabe. To ai ya'ma fegutoga bona'magi kumu ka noligo ana'asi enali nogo sipi melete ma li'ahana: Ana bomo ho filibo. Metoga mefilise minalina bati mehibe. Ho filibo. ²³ To enali ya lite yafege gete sipi nogo melete enipakafa hite kata'ani li botala ite he'mite mumusopa getete ifo muya he'milago nebite nehago, ²⁴ Lomu gimi bona'magihi kaba'aniuba bona'a lu epi'ehina: Poluhi ule'ale nonugu le'mete tilo. Segi osahi emilenogo ya'ma Yuta bona'magi ai kumu hekele lilata ho filibo litemofihhi lu hokolo hu letalibe luto lu'ehina. ²⁵ Ya luto lu epigo gimi bomagi le'mete bite nonugu tite sa gi etago Polu mone kaba bo yanugu ho ti'ehinamofihhi loka ho'ehina: Nani Lomu bona'i nohunagi foipana'ni ni'ifi meni'ibe henabe ka foya meli'ahago osahi nimilatagihe? ²⁶⁻²⁷ Ya ligo ana kaba bouba ya'ma ka kehelito buto sipi kaba bo'a nohinalo lu emi'ehina: Ya'ma bo Lomu bo nohinagi kai hena hu etalube'mu nohane? ya ligo ana sipi kaba bouba Polu nohinaga buto ma loka ho'ehina: Kai lu nimibo. Kai Lomu bona'i nohapihe? O'yo luto Polu lu'ehina. ²⁸ Ke, nani ya'ma sipi efa'poloti he'mito Lomu bona'i lolo hu'ohuna'a mina fi'ohube luto ligo Polu ka'alo nona'a lu emi'ehina: Nani ya'ma Lomu bona'i nekete'ahana yabe. ²⁹ Ya luto noligo osahi emilune'mu nehana bona'magi mele'isi aitogati he'mite topa he'ahana. To ya'ma sipi kaba bouba Poluhi seni nagatu sa gi'ehinagi to ai'a Lomu bo nohube lu'ehinagi yana'mu kehelito koli hu'ehibe.

Polu kanisole bo enubulo kaga Yuta bona'i lu hokolo hu epi'ehina

³⁰ Ya'ma gimi bona'magihi kaba bouba Yuta bona'magi Polu kumu henana fisa i'ahanamofihhi hapa'a kehelilube'mu nohuto eteka'a Poluhi seni naga'i gi'ahana'a li he'milo luto bona'a lu epigo li he'mi'ahana. Yalo'i ya'ma kaba bouba sipi mono noto kaba bona'i hiti to mono kanisole bona'i hiti li nupa hilete minalo luto kaga molo'ehina. Ya hago ai Poluhi le'moto buto enogobisalo ho tilube'mu he'mi eto'ehina.

23

¹ Polu kanisolemagi enubugu bu go fiya i'ohuto ma luto lu epi'ehina: Nalalu'nimagita. Nani ana'ina mone li sibina mehuse Hu'mamofihhi bu'alo kapo molomofa'na huto nugufa'nigu laga higo minomo tito tito yatai hiti ana nohube. ² Ya luto noligo sipi mono noto kaba bo Anianiasi ai Poluhi bufalo nehana bona'i kaga nolina бага i gofa halo luto lu epi'ehina. ³ Ya ligo Polu lu emi'ehina: Kai helegu'i gupisa'alo fayahi ge'ahana suhi huto nohane. Hu'mau kai kabaga i gofa halinamo ni'ibe. Kai yalo nohuto keya kauba lu'ehina'a huto nani'i kaga'ni loko nohataya ana keya ka kaika li gofa nani'i nahalo luto enogo'na nobine. ⁴ Ya noligo Poluhi metoga nehana bona'magi ma lite lu emi'ahana: Kai

Hu'mamofihhi sipi mono bo'amofihhi ka bati mehina'a lu eto'ahane. ⁵ Polu ka'anilo nona'a lu'ehina: Nalalu'nigita ai sipi mono bo nohibe luto nani mekeheli'ohube. Mono kauba ma luto lulata nohina: Kai bonakamagi kaba bo'animofihhi kaga foipa'a melu etobo.

⁶ To luga'a kanisole bo Satusi yagi to luga'a kanisole Felosi yagi hite Polu bu enogoloto ai kehe ito ma luto lu epi'ehina: Nalalu'nigita. Nani afo'nifu Felosi bo nohigo nani'ni hiti ana huto Felosi bo nohube. Nani bona'i fililete aku'i ho tilana kaga'a lu noepuna ana kagamu'i lite lenali yatai ka foya neli netabe. ⁷ Ai ya luto lulaga ana'asilo mele'isi Felosi bona'i hiti to Satusi bona'i hiti kenasabo bi lumala hilete loko hi'ahana. ⁸ Hena'mugope Satusi bona'magi bona'i fili'ahanaguti aku'i ho metilabe nelite to agelo hiti fele hite menehabe nelago to Felosi bona'magi yanana ni'ibe lite kehelilata nehana'mu yabe. ⁹ Enali akehelilite kehe kehe inanauba sipi higo kenasabo bigo keya ka enelepise bo Felosi nagaluguti luga'a ho tilete ka epekite ma lite li'ahana: Lali ma bouba ana'ina mone li sibina hu'ehinamofihhi kaga hapa'a mekehelune.

¹⁰ Kenasabo binanauba napa huloto luba huse huse hago gimmi bomagihhi kaba'aniuba Poluhi yahi luga luga lite li gepe hilana'mu yabe luto keheli'ehina. Ai ya huloto gimmi bo'a bona folagaha'aniguti limite Poluhi le'mo saga hite gimmi bomagihhi ule'ale noha'anigu le'mete bite malalabe luto enoho lifi'ehina.

¹¹ Ana folugu'i Sipi Bouba Poluhi metoga ho tito nohuto ma luto lu emi'ehina: Kai koli mehuto amuya kekesa molobo. To koyapa'i ma Yelusale hepato nani kumu kaga amuya moloto lu epi'ahata suhi Lomu hepato buto ana huloto lu epibo.

Poluhi ho fililune lite Yuta bona'magi ka lu keheli'ahana

¹² Eteka'a Yuta bona'i li nupa hite ka lu keheli'ahana. Ya hite nehite, nose'na mo sito minoto Poluhi ho fililototi nalune lite enogolagalo enayahi ti'ahana. ¹³ Ya'mana kaga lu kehelina bona'i li nupa huto 40 magihhi yabe. ¹⁴ Ya lilete enali mono noto kaba bo hiti olopa bona'i hiti nehano bite ma lite lu epi'ahana: Lali nose'na mo sito nohuto Poluhi ho fililotigo yabe luto logolagalo layahi ti бага iloto noone. ¹⁵ Ya nohutagi yatai lenali hiti kanisole bona'i hiti Poluhi le'mete limite limilo lite Lomu gamani bomofitoga kaga malalo. To ai oloto kaga hapa'a aku'i lu bati huto lu limilibe lite mi'i malalo. Lali kofohi moloto kapogu gimmi gi'ohuto ho fililuta'mu yabe.

¹⁶ Ya lite nelago Poluhi etali'afihhi pana'aua akeheliloto gimmi bomagihhi ule'ale nonugu buto Poluhi lu emi'ehina. ¹⁷ Ya ligo Polu gimmi bo mone kehe ito ma luto lu emi'ehina: Ma nehaya kola pana'uba kaga mone lito o'ehinagi kai le'moto buto gimmi bomagihhi kaba'animofihhi emitogo ana kaga lu emilibe. ¹⁸ Ya luto ligo ana gimmi bouba ana pana'i le'moto buto gimmi bomagihhi kaba'ani nohinalo ho tiloto lu emi'ehina: Ma pana'uba kaga kai'i lu kimilibe luto Polu nagalugu nohina bouba nani'i noloka hago le'moto noobe. ¹⁹ Ana kaba bouba ana pana'i yato lito le'mo sugunaluga buloto loka ho'ehina: Kai hena ka lu nimilube'mu o'ahane? ²⁰ Ya ligo nehaya kola pana'uba lu emi'ehina: Enali Yuta bona'magi kai'i ete koloka hete Poluhi le'mete kanisole bonatoga limilune lite li'ahabe. To kanisolemagi Polu lu'ehina hapa'a mone'a hiti keheli bati hilune nelabe lite ete gimmi'i malalune li'ahabe. ²¹ Ya li'ahanagi kai ka'anilo mekehelibo. Hena'mugope? Ai'i ho fililune lite luga'a bona'i 40 magihhi kapogu kofohi moloto gimmi gilune li'ahabe. To enali yatai kai o'yo lilapi lite kegeba hite ka lilata ka kehelilune'mu nehabe. ²² Ya luto ligo gimmi bo kaba'aniuba ana pana'i ma luto amuya kaga lu emito ekesa bito ho lifi'ehina: Ya'mana kaga nani oto lu huto hu emi'ohube luto mone bomofihhi lu meemibo.

Gamani bo Felikiu to Poluhi le'mete bi'ahana

²³ Ya huloto gimmi bomagihhi kaba'aniuba loe gimmi bole kehe iloto ma luto lu etimi'ehina: Gimmi bo 200 yamagi enele'mo loloba nehite hosi yaga gupisalo bo 70 yamagi neenele'mete to hiso bo 200 yamagi enele'mete utehi sininugu Sisalia hepato bilabe. ²⁴ Lenali Polu minoto bilina hosi yaga luga'a neli etete kaba hu bati hi etete le'mo bati hite sipi gamani bo Felikitoga le'mete bilo. ²⁵ Yana bouba fayahi mone ma luto ka go bu'ehina:

²⁶ Gamani bo Felikio. Nohapihe? Nani Kolotiasiu Lisiasiu ya'ma fayahi nogo ketobe. ²⁷ Enali Yuta bona'magi mana bo yato lilete ho fililune'mu nehana nani ai ka'a keheli'ohuna ai Lomu bo nohigo nani hiti gimmi bo luga'a hiti olototi le'mo buto bi'ohune. ²⁸ Enali henabe lite fisa nei etafi luto nani kehelilube'mu ana bo le'moto enali kanisole'anilo limi'ohube. ²⁹ To ai ana bouba ho filise'nafi nagalugu le'mo molose suhi huto ana'ina mone li sibina mehu'ehigo nani bu go'ohube. Enali Yuta bona'i keya ka'anilo kaga li sibina hu'ehibe lite fisa ite lokasigo he'ahabe. ³⁰ Enali ya'mana bo ho fililune lite suguna kaga mone li'ahana yatai huto nohigo keheliloto'ni kaitoga mele'isi ho nofulube. To enali fisa neina bona'magi kai kubuloko lu huto hite yana'mu luto fisa nune lite lu kiminogo kehelilane.

³¹ Ya luto fayahi go epina hiti gimí bomagi lilete ka'a liyafa hite Poluhi le'mete folugu'i Atipatili hepato bi'ahana. ³² Eteka'a melugu kapo malana gimí bomagi aku'i i behe hite kapoguti neago hosi yaga gupisalo minete bana bomagi le'mete moneka hepato bi'ahana. ³³ Enali Poluhi Sisalia hepato le'mete bilete ai hiti faya hiti gamani bomofíhi emi'ahana. ³⁴ To gamani boubá ana fayahi leka soloto: Kai hiya kegi'a bo nohane luto Poluhi loka ho'ehina. Ya higo: Nani Silisia bo nohube luto Polu lu emi'ehina. ³⁵ Ya ligo gamani boubá lu emi'ehina: Enali kifisa neina bona'i henetilenogo kai kagaka kehelilube. Ya luto luloto Helotíhi gamani nonugu nagalugu he'mi etete gimí bomagi kaba hu etalo lu'ehina yabe.

24

Yuta bo olopa'amagi Poluhi fisa i'ahana

¹ To nayahi mone kegi'a su hago kana minelete sipi mono noto kaba bo Ananiasí yagi Yuta olopa bona'i luga'a hiti to enali kaga'ani li nupa huto lulata nohina bo gi'a Tetalasi hiti Sisalia hepato bi'ahana. Ya hilete Poluhi fisa ite ka foya li etalune'mu hana kaga sipi gamani bo Felikihi bulo henetite lu emi'ahana. ² Ya hilago sipi gamani boubá Poluhi kehe igo aolago Tetalasiu ma luto hapi fito fisa i'ehina: Nigihiti bo, Felikio. Kai hetofana huto kaba hu letanogo luba mehuse fulunaguti nominota yabe. Kai bati huto kekesagu fe lina bomaka asaga'na koyapa'i metigu sibina hu'ehinamofíhi lali nagatimagíhi le'mo bati hilo luto lu epi'ahata yabe. ³ Ya'mu luto lali komopatigu laga gofa nolebesigo kaitoga lusina huto kofokehi holata nohune. ⁴ Ya hu'ehina yatama kana kele'mo molo lalugi kai kiginaga fi limito hupamone kagati kehelilane luto koloka nohone. ⁵ Lali ya'ma bo bu gota ai kegeyo bo nohibe. Ai asaga kapoga hepato hepato Yuta bona'i hiti kenasabo bi enohomofa'na huto ka noepkina bo nohibe. To ai Nasalene naga'mofíhi kaba bo'a nohibe. ⁶ Ai huto mono nohati sipi'a li kolo talube'mu nohogo yato li'ohune. To laliti keya katimofíhi mege'i moloto ka foya li etalune'mu hu'ohune. ⁷ Ya nohonogo gimí bo kaba'ani Lisiasíu oto amuya moloto layanuguti lebesilito le'mo buto bi'ehibe. ⁸ To enali ka foya li etalune lilana bona'i kai kubulo ete lilabe lu'ehibe. To kaika ya'mana bo loka holotoka asaga kaga lali fisa noutamofíhi kehelilane ya luto Tetalasiu lu'ehina. ⁹ To Yuta bona'magi hiti anagu heleke melete Tetalasihi he'mete Poluhi fisa ite ma lite li'ahana: Asaga kaga ma'naka luto nolibe.

Polu Felikihi bulo kaga lu hokolo hu'ehina

¹⁰ To sipi gamani boubá Poluhi kaga lilibe luto bugu egago Polu ma luto ka'anilo nana'a lu'ehina: Kai babu kufu minoto ma meto bona'magi ka'ani loko hulata nohata bomaka lubuto nani kaga'ni negelonaguti lu hokolo hilube'mu nohube. ¹¹ Kai enoloka hatita kaga ma luto kehelitita'mu yabe. Nani yata'isi nayahi luga luga su hoto nigigusagati loemo heleko malago kana ma'asi su hago Yelusale hepatoga tito Hu'mamofíhi agoya hu emilube'mu nohugo kehelilane. ¹² To nani Yuta bona'i hiti enali sipi mono nonugu kenasabo bi enohola to bona'i kaga li nupa hite lu kehelí fa kehelí hite hepalugufi to mono nonugu nehago enubunepa nougo enali bu menege'ahabe. ¹³ To enali yatai ya'mana kaga nifisa neina ka hapa'a mone lu hokolo hite ya kamu'i fisa nouné lite lu mekimilana'mu yabe. ¹⁴ Ya hu'ehina ya'mana ka nani lu huto huto lu kimilube. Enali faga lite nifisa neina Kapolo mege'i moloto'ni tatatigi Hu'ma'anifu agoya hu noemuna yabe. To nani ana huto Mosehi keya kagu ge'ahana hiti to kaga lu yege holata bomagi bukugo ge'ahana kaga hiti silaga'na kehelí mana nohuna yabe. ¹⁵ To Hu'mau ana'hina mone li huto hilube lu'ehinamofíhi enali'ani geba hite nehago nani ana huto kehelí komopa'nigu molo'ohuto geba nohube. To bona'i sibina'afi to mana'afi filí'ahanagati Hu'mau aku'i enele'mo ho tilina'mu ya'ma geba nohube. ¹⁶ Ya'mu luto asaga yupahi Hu'mamofíhi bulofi to boana'magi enubulofi foipana mone li huto hu lalugi luto komopa'ni bati suhi huto minalube'mu kehelí amuya moloto minolata nohuna.

¹⁷ To nani Yelusale hepatoti he'mito buto fato hepatoga kufu kana nominonati aku anaga moni efahi lito buto nani bona'ni epila to kuguhi gola hilube'mu bu'ohuna. ¹⁸ Ya hilube'mu nohuto keya kauba lu'ehinamofíhi mege'i moloto nani nugufa'ni okala hilube luto sipi mono nonugu tito nohugo enali be nege'ahana. To babu boana'i nani hiti moneka meminago to luga'a bona'magi luba kaga meli'ahana. ¹⁹ To ya hina luga'a Yuta bona'i Esia kegi'ati ete nayato li'ahana. To enali ya'mana bomagi enalitoga kaga mone ni'igo nifisa ite nayato li'ehitemo kai kubulo malo ete ka foya li netalabe. ²⁰ To enali mehi'ehinogomo ma nehana bomagi koyapa'i nani kanisole enubulo nele'mo ho tigo foipana li'ohunamofíhi lu huto hugo kehelí'ehitemo lu kimilabe. ²¹ Nani nekesa nokeheluna koyapa'i folagaha'anigu ho ti'ohuto kaga mone'isi ma luto kehe i'ohube: Filí'ahana bona'i Hu'mau aku'i enele'mo ho tilina'mu yabe luto'ni lu'ohuna. Ya'mana

kaga hapa'amu kehelito li pili ko'ohunana'mu lenali lenubulo nifisa neibe luto yana kaga nani lu epi'ohube luto Polu lu'ehina yabe.

²² Ya ligo Felikiu ka lamana'a hapa'a bona'magi Yesuhi kapo'agu melete minela nehana hapa'ani kehelito bati hu'ehina'a ai kaga lu laga huloto ma lu'ehina: Anasi yabe. Alihi gimigi bomagihi kaba'ani Lisiasiu olenogo lenali kagatini lu niminogo loko hulube. ²³ To Felikiu gimigi bo mone'mofihi Poluhi nagalugu le'moto buto he'mi eto'ohuto luga'a kanagu fegutoga le'mo he'mitogo yegelota nohinogo lalu'agi nose'nafi guketefi he'mete emilune'mu nehinogomo kai o'e luto laga mehu epolobo luto Felikiu lu emi'ehina yabe.

Felikiu Poluhi naga nonugu kufu loe kana he'mi eto'ehina

²⁴ Luga'a kana bulago Felikiu liha'a Tulusilau Yuta nagalugu a'i hiti le'moto o'ehina. To Felikiu Poluhi kehe igo ago Yesu Kilisitotoga agoya hu emito minose'namofihi kaga ligo kehelito kehelito huto mino'ehina. ²⁵ Ya hu'ehina Poluhi kagauba bati huto minose'mofihi hapa'afi to bona'i enali'ani enugufa'ani kaba hu bati husemofi to alihi Hu'mau ka foya li letalinamofihi kana'amu lu emi'ehina. Ya ligo Felikihi lesa'a ligo Poluhi lu emi'ehina: Kai bufa hubo. Nani aku'i mone yupahi kehe ilunagi buto nohubo. ²⁶ Ana kana'alo ekesa kehelito Polu efahi luga'a nonimitogo'ni gulu ho etalube luto ligo ya'mu asaga yupahi kehe igo ago etali kaga lilata hi'aha'ina yabe.

²⁷ To ya'ma bo, Felikiu ai Yuta bona'magi nani kumu laga lebesina bo nohibe lilabe ya luto enalitoga mololoto Poluhi naga nonugu he'mi etago mino'ehina. Yalo loe kufu kana'a bulago Felikiu ana hepa'mofihi kaba huse lili'na he'mito buto ana gamani lili'na mone lilube'mu bu'ehina. Yalo'i fato kaba bo mone'mofihi gi'a Posiasi Fesitasiu ya'ma Sisalia hepato nehetito mino'ehina.

25

Sisau Lomu kibina bouba ka'ni kehelilibe luto Polu kehe i'ehina

¹ Analo Fesitasiu loegi monegi yupahi mino koloto alihi Yelusale hepato bu'ehina yabe. ² Ya higo analo mono noto kaba bona'i hiti to Yuta olopa bona'i hiti aitoga bite Polu kumu amuya melete fisa ite ma lite Fesitasihika buka tite lu emi'ahana: ³ Kai bati huto lehe'moto Poluhi ho lifitogo Yelusale hepato eno. To hena'mugope, enali kapoga kofohi melete gimigi'ehite ho fililune'mu nehite yabe. ⁴ To Fesitasiu ka'anilo nona'a lu epi'ehina: Polu nagalugu Sisalia nohinagi nani hupamone kanasi nohuto anaga biluna'mu yabe. ⁵ Ya hiluna'mu yagi olopa botini enele'mo he'minogo nani hiti limite ana bouba ana'ina mone li sibina hu'ehifi fisa ilabe.

⁶ Fesitasiu luga'a kana nesi'a enali hiti minoloto Sisalia bu'ehina. Eteka'a ka foya lilata nonugu tito minoloto Poluhi le'mete tilo luto enoho lifi'ehina. ⁷ Ya higo Poluhi le'mete tilago Yuta bona'i Yelusale hepato limi'ahanamagi le'mo bego hilete kaga fato fato'i lu etete fisa i'ahana to ka hapa'a mone ya kaga'mu yabe lite lu hokolo mehi'ahana. ⁸ Ya higo Polu gufa'a li buto bito ka'anilo nona'a ma luto lu epi'ehina: Nani Yuta bona'magi Keya ka'ani li gofa hola to sipi mono nohi li sibina hula to Lomu sipi gamanimofihi kaga lu sibina hula mehu'ohube luto lu'ehina. ⁹ Ya ligo Fesitasiu Yuta bona'magi bati bo yabe lite nofokehi halabe luto ekesa keheliloto enalitoga moloto Poluhi loka ho'ehina: Ya'ma kifisa neina kaga Yelusale hepato me'animoya anaga tito nani nubulo ho titogo ka foya li ketalabe luto nokehelipihe? ¹⁰ Ya luto loka higo Polu ka'alo nona'a lu emi'ehina: Nani nifisa ise hepa'i ni'inalo sipi Lomu gamani bomofihi bulo maga ho ti'ohube. To nani Yuta bonatoga nani foipana mone li huto mehu'ohunaya kaika akehelito bati hu'ahana. ¹¹ To nani foipana lito ni'ifi to filise suhi luto ana'ina mone li sibina hu'ehinogomimo ya bati hite noho fililabe. To enali nifisa neina kamofihi hapa'a meni'inogomo bo moneuba nayato lito meepilina'mu yabe. Nani sipi gihiti bo Sisahi kehe inogomimo kaga'ni kehelilina'mu yabe luto Polu lu emi'ehina. ¹² Ya luto ligo Fesitasiu kanisole bona'a hiti ka lu kehelilite Poluhi ma luto lu emi'ehina: Kai sipi gamani bo Sisau kaga'ni kehelilibe latagi kai bati huto Sisahi bulo buto ho tilane.

Fesitasiu Polu kumu Agilipahi loka ho'ehina

¹³ Alihi kanagu kibina bo Agilipa hiti to liha'a Benisi hiti Fesitasihika Sisalia hepato ete be tigi'aha'ina. ¹⁴ Etali nesi'a kana ana hepato minela'igo Fesitasiu Poluhi kaga'mu kibina bomofihi lu emi'ehina: Bo mone maga Felikiu naga nonugu he'mi eto'ehina nohibe. ¹⁵ To nani Yelusale hepato bu'ohugo Yuta mono nohi kaba hulata bona'i hiti to olopa bona'magi hiti ya'mana bomofihi kaga'a lu nimite fisa ite ho filibo lite nogo'na bi'ahana yabe. ¹⁶ Ya lago nani ka'anilo nona'a ma luto lu'ohuna: Lali Lomu bona'magita hapatiya bo mone'mofihi fa'mene fisa ilata menohune. Bo mone'mofitoga kaga ni'igomo yata'a ka foya lu epololata bomofihi bulo ho tigo lali geba hu'ohunogo ana bouba kaga

fisa neinamofihhi kehelhi bati hulata nohibe. ¹⁷ Ya hilete enali maga moneka nani'ni hiti nehetito nani yatama kana memino'ohube. Eteka'a ka foya lilata nonugu nani minoloto'ni ana bo le'mete tilo luto enoho lifi'ohube. ¹⁸ Enali kaga fisa neina bona'i ho ti'ahanaya to enali ana'ina foipana li huto hu'ehina mone ni'ina lu huto hilafi luto keheluna enali lu huto mehi'ahana yabe. ¹⁹ Enali mono kamu'i lite ka emekila to bo mone fili'ehinamofihhi gi'a Yesu aku'i ho tito nohibe luto Polu nolina kamu'i hiti yabe. ²⁰ To nani ya'mana kagalo nekasa yigi yigi huna hapa'a kehelhi bati mehuto'ni ma luto loka ho'ohuna: Kai Yelusale bitogo nani kagaka keheliluna bati hutofihe? ²¹ Ya lugo Polu kaga'nilo nona'a lu'ehina: Nani nagalugu nohinogo'ni alihi sipi gihiti bo Sisau kaga'ni kehelilina'ni yabe. Ya ligo nagalugu bite he'mi etenogo nohinogo alihi kana'agu Sisatoga ho lifilube. ²² Ya luto ligo Agilipau Fesitasihi ma luto lu emi'ehina: Nani'ni ya'ma bomofihhi kaga'a keheliluna'ni yabe lu'ehina. Ya ligo Fesitasu yago etehi kaga kehelhi etalane luto lu'ehina yabe.

²³ Ya ligo kelete eteka'a Agilipaugo Benisiugo etali gukete hekolo bati hite be gete he'mite hilete e'aha'ina. Etali ana hepato gimbi bo hiti to olopa bona'i hiti tutuma nonugu tite minelete Fesitasu Poluhi le'mete tilo luto kehe igo le'mete ti'ahana. ²⁴ Ya hilago Fesitasu lu'ehina: Kigibina bo, Agilipao, to asaga bona'i malo lali hiti nehanamagita lenali ya'ma bo bu galo. Asaga Yuta boana'i Yelusale nehanamagifi to maga nehanamagi hiti enali ai'i nani bulo fisa i'ahana. To enali sipi kehe ite ai meminalina'ni yabe lite ho filibo li'ahana. ²⁵ To nani ma bo bu go'ohuna ai fililina'a li huto mehu'ehibe. To ai'a sipi gihiti bo Sisau kaga'ni kehelilibe luto lu'ehigo nani ho lifinogo'ni bilibe luto nekasa yigi'ohuna yabe. ²⁶ To ailuguti kaga bati hina'a sipi gamani bomofitoga fayahi genogo'ni bilina'a meli'ohuna. Ya'mu luto kigibina bo Agilipao, kai kubulo hiti enali enubulo hiti ya'ma bo le'moto noobe. Lali asaga'i kaga kehelhi bati hulototi nani alihi ka hapa'a lito mone fayahi galube. ²⁷ To nani nagalugu nohina bo mone'mofihhi fisa ite kaga li'ahana'a fayanugu megese ho lifinogo'ni bilinaya bati mehilina'ni yabe luto ya'ma Fesitasu luloto lu'ehina.

26

Polu Agilipaha bulo ka'a lu hokolo hu'ehina

¹ Ya luto ligo Agilipau Poluhi ma luto lu emi'ehina: Kai nani nubulo kagaka alubo. Ya ligo Polu yaha'a li saga huloto ma luto lu epi'ehina:

² Kibina bo Agilipao. Yatai kai kubulo kaga'ni lu hokolo huto negelo bito lu kimilube'ni nohibe. To enali Yuta bona'magi nifisa neina kaga lu kimiluna'ni yabe. ³ To Yuta bona'magi hapa'ani hiti to enali enoloka helata nehanamofihhi kai keheliya i'ahane. To nalalu'niga kai kaga'nilo kosele'i mekehenogo kehelito minobo.

⁴ Asaga Yuta bona'magi nani koyapa'i neheya bo mino'ohunamofihhi hapa'ni akehelu su he'ahabe. To nani me'nigu minoloto'ni alihi Yelusale hepato bula ola huto mino'ohunamofihhi hapa'ni akehelu'ahabe. ⁵ Enali nani'i koyapa'i kehelhi nete'ehitemo lu hokolo hu kimilabe. Nani koyapa'i yata'a Felosi bona'magihhi hapa'ni lito mino'ohuna ya'mana suhi kehelhi'ahafi fulu huto meni'ibe. Ai asaga mono katimofihhi hapa'a hoto ni'ibe, lite lu kimilabe. ⁶ To nani yatai maga ho ti'ohugo nifisa ite ka foya neniminamofihhi hapa'a ma huto ni'ibe. Koyapa'i Hu'mau tatatigihhi kaga molo epolo'ehinamofihhi mana'a huto hilibe luto'ni nani geba hu'ohube. ⁷ Enali nayahi luga luga su hoto nigigusagati loemo heleko malago nagatimagi utehi etehi Hu'mamofitoga nunumu nama lite minete komopa'ni aitoga amuya melete emite ananamofihhi nogo geba hite mine'ahana yabe. To kibina bo'nimaka, nani'ni hiti anana'ni luto komopa'ni emito geba hu'ohunana'ni lite Yuta bona'magi yatai nifisa neibe. ⁸ To lenali Yuta bona'i henabe lite Hu'mau fili'ahana bona'i enele'mo ho metilibe lite lenegekese nekehelibe?

⁹ Koyapa'i nani'ni asaga suhi li huto huto Yesu Nasalete bomofihhi gi'a li melugu malalube luto asaga negekese kehelhi'ohuna yabe. ¹⁰ To nani ya'mana suhi Yelusale hepallugu ali huto hu'ohube. Mono noto kaba bona'magitogati kaga liloto'ni Hu'mamofihhi bona'a babu lito nagalugu enele'mo mologo alihi enoho nefiligomo nani bati hite nugufagu laga hina suhi nehabe hulata hu'ohuna yabe. ¹¹ Nani babu yupahi Yuta bona'magi li nupa hite minelata nehana nonugu posa gito enayato lito naga osatu enibi yigiloto Yesutoga komopa'ni neemina he'milafi luto naga'ni epi'ohuna. Enali kumu luto nani nitaluga logo bilata higo fato fato hepato foto'i nehanalo enegene mane ito enoholata hu'ohuna yabe.

Polu Kilisitohi bona'a lolo hu'ehina kaga lu hokolo hu'ehina

¹² Ya'mana suhi hilube luto mono noto kaba hulata bomagi buto ana suhi li huto hubo lite noho lifigo Tamasiko hepallugu ti'ohuna. ¹³ Kibina bo'nimaka, fuligaha kanalo

nani kapo moloto notugo kokulumaguti fana mehenaua yege hoto limito nani'ni hiti to nemege'i melete bana bona'i hiti nohutoalo lusina huto fi besa lo'ehina yabe. ¹⁴ Ya higo lali asaga'i melugu limito ko gehesa hulototi nani nogo mone ma luto Hibulu nogoguti ligo keheli'ohube: Solio, Solio. Kai hena hibe luto nani'i negene mane ito nonahane? Kosa kosa'namofihi kigigusatu'i noita kaika kugufakagu limo fito kugufamofihi gabu foya noemine. ¹⁵ Ya luto ligo ana nogomofihi ka'alo nona'a nani ma luto lu'ohuna: Sipi Bo'ni, kai kiyi'agabe? Ya luto Sipi Bouba lu'ehina: Nani Yesuita negene mane ito nonahata bomofita nolube. ¹⁶ Ya nohunagi kai ho tito ho ti fefe lubo. Kai keke keke pana'ni loto huto yatai kubulo hu'ehinana hiti to alihi kubulo hilineanamofihi luga'a bonatoga lu yege halane luto nani kaitoga kubulo hu'ohube. ¹⁷ Isilaeli bona'i hiti to fegutoga bona'i hiti enali folagaha'anigu koho lifinogo'ni bita bonatogati nani keke'mo kubuto biluna'mu yabe. ¹⁸ To kai enubu'ani li gili gili huto metepunaguti fana mehenagu enele'mo nomoloto Sataha amuya'aguti Hu'mamofihi kapo'agu enele'mo malalane. Ya hitogo enali komopa'ani nanitoga nininogo foipana'ani keke li epelenogo Hu'mau enele'mo eto higo nehana bona'magi folagaha'anigu hepa'ani lilabe.

Polu mono foya li'ehinamofihi kaga'a Agilipahi lu emi'ehina

¹⁹ Kibina bo, Agilipao. Nani ya'ma luto kokulumaguti nubulo hinamofihi ka'a pelesa mei'ohube. ²⁰ Nani yata'a hapi fito Tamasiko hepa'alugu bona'i lu epiloto'ni alihi Yelusale bona'i lu epiloto to asaga Yutia kegi'a hepa'i ni'inalo ni'inalo lu epimofa'na huloto'ni to ana huto fegutoga bona'i hiti ma luto lu yege ho epi'ohuna: Lenali foipa fato fato suhi nehanamofihi he'mi su helete Hu'mamofitoga i behe hite bilete hetofa sunogo hite bona'i enubulo minalanauba mana'a huto hilibe. ²¹ Nani ya'mana suhi hunana'mu lite Yuta bona'magi mono nonuguti nayato lite noho fililune'mu hi'ahana yabe. ²² Ya hana ya'mana kana'agu Hu'mau neheme'molata higo mino'ohuna. Ya'mu luto nani maga ho ti'ohuto bona'i lagaso'afi to napa'afi mone'ago hite nehanamagi enubulo nani kaga'ni lu noepube. Ma noluna kagaya koyapa'i kaga lu yege hose bomagi hiti Moseu hiti huto hilibe lite li'ahana'a nani ana huto lu noepube. ²³ Ai Mesiau gabu foya lito fililoto ai yata'a kohe to leteto kene keliguti aku'i ho tilina'mu yabe. Ai Yuta boti hiti fegutoga bona'i hiti ya'ma lubuto bise'namofi hiti mino fana toto minosemofihi kaga'a lu yege ho epilina'mu yabe lite li'ahabe luto Polu lu'ehina yabe.

²⁴ Polu ya luto kaga noligo Fesitasu bunepa ito amuya kaga ma luto lu emi'ehina: Poluo. Kai negi nohane. Kehelise'nakauba kekesagu bai toto keke'mo negi nonago negi kaga nolane. ²⁵ Ya ligo Polu kaga'alo nona'a ma luto lu emi'ehina: Sipi bo, Fesitasio. Nani negi nagi meno'ohube. Nani nekesa'ni ni'igo ma'naka luto nolube. ²⁶ To kibina bo, Agilipao. Kai ya'manana asaga'i keheliya i'ahata'mu luto nani koli mehese amuya moloto kaga lu nokumube. To ya'manana fala kito sugunaluga huto mehu'ehinagi kai asaga'i yege yege'i huto hu su ho'ehinana akeheli bati hu'ahane. ²⁷ Kibina bo, Agilipao. Koyapa'i ka lu yege holata bomagi li'ahana kaga keheli'ahata ni'ifihē? Nani nekesa nokeheluna kai akeheli'ehilata'mu yabe. ²⁸ Ya ligo Agilipau ma luto Poluhi lu emi'ehina: Yatai hupamone kana'asilo nani'i Kilisitohi bo nele'mo loto hilube luto kai nokehelipihe? ²⁹ Ya ligo Polu ma luto lu'ehina: Hupamone kanafi yatama kanafi ya bati huto ni'ibe. Ya hu'ehina nani nunumu'ni Hu'mamofitoga ma luto ni'ibe: Kaika hiti to asaga bona'i yatai malo kaga'ni nekehelinamagita nani suhi loto hilabe luto nokehelube. Ya hu'ehina ma seni naga'i lenalitoga meminalibe luto nokehelube.

³⁰⁻³¹ Polu ya luto lulago ya'ma kibina bouba gamani bona'a hiti to Benisi hiti ho tilete nonuguti fegutoga limite ma lite lu keheli'ahana: Ya'ma bomofihi ho filila to nagalugu le'mo molola hilutana mone li huto mehu'ehibe. ³² Ya hilete Agilipau Fesitasihina ma luto lu emi'ehina: Ya'ma bouba Lomu gihiti bo Sisa ka'ni kehelilibe luto kehe meitita lali gulu ho etonogo bitita'mu yabe.

27

Polu botigu tito Lomu melugu bu'ehina

¹ Botigu tito Itali hepalugu bilune lite enali lu bati hilago Poluhi hiti to luga'a nagalugu nehana bona'i hiti Yuliasiu Lomu gimī bomagihi kaba'ani ai ya'ma sipi gihiti bomofihi luba bona'amagi yabe lite enigi helata hanamagihi enayanuga bi'ahana. ² Boti mone Esia hege nagamilugu bilube'mu Atalamiti hepatoti nohinagu lali buto tiloto nobuto anagu Alisitaka, Tesalonika metogati Masetonia hepato bo nohigo moneka bu'ohuta yabe. ³ Ya huloto eteka'a Sitoni hepato nehete'ohuta. Ya'ma gimī bona'i kaba'ani Yuliasiu Poluhi le'mo laga huto'a ai lalugagita ete be tigite ana'ina'amu muhi nobilina emilo luto lu epi'ehina. ⁴ Yaloti ho tito nobunogo habahuba losopagati boti li kose'na hina'mu luto Saipalasi nagamilugu me'mo ti'ehinalo kegi'a habahi menolina sopaga i molo i molo huto

bu'ohuta yabe. ⁵ To Silisia hiti Pamifilia hiti hege nagami mupa'a i gofa hoto Lisia kegi'a Maila hepato neheti'ohuta. ⁶ Ya hepato ti gimi bomagihi kaba'aniuba boti Alekasatilia hepato ti Itali metoga bilube'mu nohinagu lele'mo molo'ehina yabe.

⁷ Hege nagami'i nobiligo habahuba hiti lito luna higo botiuba fulu fulu huto bigo ya humo nobunogo loe lugufa kana'a li he'munogo kosele kasele gofa lohologo alihi Naitasi hepa'mofihi mula kegi'a neheti'ohuta. To habahuba felele mehuse na higo ana kegi'a bu yatama mehuse Kiliti nagamilugu me'mo ti'ehinalo ni'ina kegi'a habahi melinaloga boti li moloto Salomone Nekisa be ligito bu'ohuta yabe. ⁸ Hege nagami'uba bilito gofana'a higo kapo bilutana'mu huloto hege nagami beleha'aga boti li molo li molo huto E nubuto Bilata Hisa yabe lite gi'a helata nehana Lasia hepa heba neheti'ohuta yabe.

⁹ Ana hepato ga babu kana minonogo hege nagami'i babu lito bililoto muyagu tigo ya'mu luto kapo mebiluta suhi higo analoko nohunogo Yuta bona'magihi sipi yupapo foipana'ani kele li'ehina yupahi alebe ligi'ehina. Ya higo Polu ma luto logo go epolo'ehina: ¹⁰ Ma bose, hege nagami'i lusina huto biliba huloto asaga fe'no hiti boti hiti ho fi tenogo bona lugufa he'mi su haluta suhi nohigo nani bu nogobe. ¹¹ Ya lina kaga gimi bo kaba'aniuba mekehelise boti afo'afu yagi to botilo nolina bo yagi etali la'ina kaga'atiti loko keheli bati huto mino'ehina yabe. ¹² Boti melelata nehana hisalo yasi yupahi bati huto meminese hepa'i ni'inago hege nagamilugu boti li moloto babeyafa huto Finikisi hepato neheti'luta bati hilifi lite babu bona'magi li бага i'ahana. Boti melelata nehana hise Kiliti ni'ina ai layahi yoga'aga bu hu nomoloto si'a layahi lamaga'aga hu molo'ehinago yalo bati huto yasi kana'alo minalupi lite li'ahana yabe.

Hege nagamilugu sipi habafahi li'ehina

¹³ To yofa kegi'ati fulu fulu yasi ligo enali li'ahana suhi hilune'mu hilete botigutu ketana he'migo hege nagamilugu limito ni'ina li bilite botigu li melelele Kiliti beletoga boti li mele li mele hite bilune'mu hi'ahana. ¹⁴ Ya nehago ana'asilo mele'isi yege notina kegi'ati sipi habafahi lito nagamilugu me'mo ti'ehinanagati limi'ehina. ¹⁵ Ya huloto boti oto ana habahuba li kule kule higo ana habahi ilaga huto mebiluta'a higo ya hunipa ya hunipa huloto he'munogo ana habahuba fa'mene lele'moto bu'ehina yabe. ¹⁶ Layahi sog'a kegi'a Kota lagaso me'i ti'ehinanamofihi be ligito nobuto habafaha nohi nesi'a limi'ehina. Ya higo kapo bilutana'mu huloto sipi botimofihi lagaso boti'atu le'mo buto bi'ohuta yabe. ¹⁷ Enali lagaso boti kefele hilago hehe hilete sipi botimofihi sopa'aga nagatu'i amuya melete gi ule'ale hi'ahana. Libia hege nagami beletoga buto kehelugu fi pota gilupi lite enelesa'ani gofa ligo koli bena hilete sipi botimofihi habafaha noha'a li koyofa hilago habahuba ai'a enele'moto bu'ehina. ¹⁸ Italuga logo bina habahuba amuya moloto liba liba higo eteka'a sipi botigu ni'ina fe'nohi ga ilegete nagamilugu li he'mi mele mele hilete, ¹⁹ ologo'a sipi botimofihi nasana asaga'i enayatu lite nagamilugu he'mi mele'ahana yabe. ²⁰ Ya hilago babu kana'aga yege okaba'a sonofi'i okaba'a hiti bu mego'ohuta yabe. Ya'ma kokulumagu sopopotu fi hekini lo'ehinagi biluna kapo'a bu mego'ohune. To sipi habafapogo babu lito liba liba huto mino'ehina yabe. Ya higo lugufati lubuto bito meminaluta supu nohibe luto kehelune.

²¹ Babu kana'agu nose'na mo site minago Polu folagaha'anigu ho tiloto ma luto lu epi'ehina: Ma bomagita, lenali koyapa'i nani lu lepuna kaga liyafa hite Kiliti hepa'i he'mite meatita ya'ma huto ketana li lugufalo memolola to babu fe'noha'ani meminigila hitita'mu yabe. ²² Ya hu'ehinaya nani yatai lu nolepube, lenali lenugufatinugu fulu bati hino. Hena'mugope bo mone meminigilina ma botigo li sibina huto minigilina'mu yabe. ²³ Nani Hu'mamofihi lalua'afita nohuto'ni asaga yupahi komopa'ni aitogago emito minolata nohuna bo nohube. Ya'mu luto yatai folugu'i Hu'mamofihi agelo'auba nani nemetoga ho ti'ohuto ma luto lu nimi'ehina: ²⁴ Poluo, kai kelesa melinogo koli mehuse. Ya'ma sipi bo, Sisahi bulo buto ho tilana'mu yabe. To kai kehelibo. Asaga bona'i ma sipi botigu nehana enali'i Hu'mau kai'i akimi'ehibe. ²⁵ Ya luto lu'ehinagi nalalu'nigita lenali asaga'i lenelesa melinogo koli mehilo. Hena'mugope Hu'mau lu nimi'ehina'a huto hilina'mu yabe luto nani komopa'ni aitoga emito nohube. ²⁶ Ya'mu luto lali hololu luto butoti me'i ti'ehinana mone ni'ilinaga minose gilune.

²⁷ To nayahi luga luga su holoto nigigusagati loegi loegi hele ko malana yagi folugu'i botiuba Metitelia hege nagami folagaha'agu haya koloto bu'ehina. Ya nohigo folugu kana folaga talaga nohigo botilo kaba bomagi botiuba hege nagamilugu me'i mone ni'ina lebatu nobigo be ge'ahana. ²⁸ Ya hilete enali nagato sipi gela'a hiti'na naga ilete nagami hefunugu he'mi etago limilete bu gana ana hefuhu supa noto emagu'na minago nesi kana'a minoka hilete aku'i ana suhi hite bu gana nesi'asi sebaya toka hu'ehigo be ge'ahana. ²⁹ Botiti efatoga buto ibe tele bibe hilifi lite enelesa'ani gofa ligo ya'mu lite yatama naga'i loegi loegilo keta'a hiti'na naga ila ila hilete botimofihi megesa'agati

he'migo hefunugu limilago go'i mele'isi lilibe lite numuna hi'ahana. ³⁰ Ya nehago botigu lili'na lite humofa'na hilata nehana bomagi i fenene hite koli hilune lite lagaso boti hefunugu he'migo limilago babeyafa suhi lite sipi boti golaga'agati nagato keta'a hiti'na naga inogo hefunugu limilina suhi hila ya hila hite akili akili mine'ahana yabe. ³¹ Ya nehago Polu bu enogoloto gimmi kaba bomofihhi to bona'a hiti ma luto lu epi'ehina: Enali botigu kaba hite humofa'na hilata nehana bomagi ma sipi botigu meminalana lenali lenugufatini li lenubuto mebilana'mu yabe. ³² Polu ya luto lu epigo gimmi bomagi sipi botilo naga i'ahana naga'i ho laga hu he'migo boti nagami mupa'alo bu'ehina.

³³ Go'i alilube'mu go kulu kulu notigo nose'na mo site minana bona'i nose'na luga'a nalo luto Polu ma luto enogo'na bi'ehina: Lenali 14 yegegu habafahi su halifi lite geba geba hite minete ana kana'agu nose'na mo site menose mine'ahabe. ³⁴ Ya'mu luto nalalu'nigita lenogo'na nobunagi nose'na no lenubuna hete yalo lenali bati hilabe. To latahatinigu okatini mone'isi i tegiloto fenene mehilina'mu yabe. ³⁵ Polu ya luto luloto beleti nose'na lito asaga enali enubulo Hu'mamofitoga fokehi ho emito nunumu huloto li pata sito nalube'mu hu'ehina. ³⁶ To enali ka'a keheli emite enugufagu laga higo enali silaga'i nose'na no бага i'ahana. ³⁷ To botigu asaga'i mino'ohuta asaga'i leka soto li nupa huto bu gota 276 bona'i mino'ohuta yabe. ³⁸ Asaga bona'i nose'na no бага ilete aliha'a legeya nose'na luga'a botigu mele'ahana hege nagamilugu he'milago bi bi hilago boti keta mehuse hu'ehina yabe.

Boti tele tulu bi'ehina

³⁹ Botigu kaba hite humofa'na hilata nehana bomagi etehi go'i noligo ya huto hege nagami beletoga nootagi lite bu go bati mehi'ahana. To benebehi ni'inalo sibilipa homo mololata nohina ni'inago analo bati hilifi boti li bego hilune li'ahana yabe. ⁴⁰ Ya lilete naga'i moneto ketana naga ilete he'migo hefunugu limito boti li tokolo hu'ehina ho hepulu tu he'migo hefunugu nolimigo moneko kumu ana botimofihhi le'mo fotogo hago nobina naga'i gulu ho he'mi'ahana. Ya hilete botimofihhi golaga'agati habafaha noha'a li putu tago habafahaba enubulogago enele'mo tufoto nobigo hege nagami kehetoga be gelete bi'ahana yabe. ⁴¹ Ya hana ana boti'aniuba efato buto tiloto ilepa hoto ule'ale hu'ehina. To hege nagami'uba amuya bilito tito huto botimofihhi ana'ina'a mone li gofa hu'ehina yabe.

⁴² Ya'mu lite ana botigu minana nagalugu bona'i koli mefele'ehinogo enoho fili su halune lite gimmi bomagi li'ahana. ⁴³ Ya hago gimmi bomagi kaba'aniuba Poluhi le'mo buto bito he'malube'mu ekesa keheliloto lenali enoho mefililo luto laga hu epolo'ehina. To asaga bona'i nagamilugu nogosa ite keheli'ahana'a nukuma nete kehetoga kohe tete bilo, luto enoho lifi'ehina. ⁴⁴ To luga'a bona'i botilo li pili kete nehinogo itebe gili nehina'alo li'ehinogo hege nagami'uba lele'moto kehetoga bilibe lu'ehina. Ana suhi hilete asaga bona'i asaga'i bati hite kehetoga bu бага i'ahana yabe.

28

Polu Molita hepato mino'ehina

¹ Lali asaga'i bati huto kehetoga buloto keheluta ana hege nagamilugu ti'ehina metoga nehetutamofihhi gi'a Molita yabe lite gi'a he'ahana yabe. ² Ya'mana hepato boana'magi hetofana hite lele'mo bati hi'ahana. To ko'i ilube'mu nohigo yasi higo logo gelete asaga'i lele'mete ana logolo laba hulago lota hu'ohuta yabe. ³ Polu musa logo mone sa giloto moloto lito logogu he'migago ana logo sago osifa'i mone nohinati logouba mukoho ligo fi gene toto limito Poluhi yanugu folo'ehina. ⁴ Ana osifa'uba Poluhi yaha'alo heni kofigo ana hepato bona'magi be gelete ai lu emigo ai lu emigo ma lite li'ahana: Ma bomagita manauba bo mone ho filii'ehilina ni'ibe. Ai hege nagamilugu mefilinana nohibe. Ya hina bebe sana sipi felemouba minoba minoba mehilibi luto keheli'ehibe. ⁵ Ya nelago Polu ana osifa'mo li fiki higo logogu buto lo filigo to ana osifa'uba Poluhi yaha'a mone heni getefe meho'ehina yabe. ⁶ To Poluhi yaha'a lupe lupe bilifi lila to mele'isi limito melugu kalifi lite bulu'i helete yatama kana minana sibina mone mehu'ehina. Ya higo enali enekesa aku'i yigi fato melelete ma lite li'ahana: Ai felemo suhi mone fato'mofihhi nohibe.

⁷ Ya'mana nagamilugu ti'ehina me'i kibina bo mone'mofihhi gi'a Pubiliasi yabe luto mino'ehina bomofihhi ai me'alo yabe. Ya'mana bouba ai noha'aluga lele'moto buto hetofana huto kaba hu letago ai nonugu nohi loegi monegi ko'ohuta yabe. ⁸ Ya'mana kana'alo Pubiliasihi afo'afihhi besigo si'alugati bila to gufa'a mukoho akoho ligo koloto mino'ehina. Polu ana bo aitoga buloto gufa'alo yahi lito nunumu hu etago besise'na'a su ho eto'ehina. ⁹ Ai ya huto ye kolago babu bona'i ana ti'ehina metoga enebesigo mine'ahananamagi Polutoga ago ai ana huto enele'mo ye ko su ho'ehina yabe. ¹⁰ Ya'mu lite enali hetofana hite lele'mo bati hi'ahana. Alihi ana nagamilugu ti'ehina me'mofihhi

hepa'i he'mito bilune'mu nohunogo nose'nati su ho'ehina nona'a babu lite botigu li bai te lete'ahana yabe.

Polu Lomu hepato neheti'ehina

¹¹ Ya'mana nagamilugu ti'ehina me'mo ikahi loegi monegi minoloto alihi boti mone sipi habafahi lina kana'alo oto mana ti'ehina melugu ni'ina botigu tilenogo lele'moto bu'ehina. To ya'mana boti Alekasatilia hepatoti yabe. To ana botimofihhi sopa'aga gi'a Felemofihhi Pana'a Loemale'i Yabe lite fayahi ge'ahana. ¹² To lali Sailakuyu nohi hepato nehetilototi ana hepato yege loegi monegi mino'ohuta. ¹³ To ana hepa'i he'miloto lali i bego huto Legiu nohi hepato nehetito nohi mone'isi koloto eteka'a yofe kegi'ati habahuba li hapi fito botiti hago loe yupahi bulago lali Puteoli hepato neheti'ohuta yabe. ¹⁴ Ya'mana hepato Hu'mamofitoga komopa'ani emite neminana bona'i bu enogonogo ana bona'magi lali hiti salele mone minete bilabe lite lele'mo mele'ahana. To ya huloto Lomu hepato o'ohuta yabe. ¹⁵ To Lomu hepato ligibo lagabomagi ya hite neabe lite lali kumu lana'a akeheli'ahana. To enali lali'i legeba hite eba eba hite Apiasi Maketi hepato Kalina Nohi Loegi Monegi ni'inalo nehetilete lali'i lebe tigi'ahana. Ya hago Polu bu enogoloto gufa'agu laga gofa higo Hu'mamofihhi gelo bi emi'ehina yabe.

Polu Lomu hepato mono ka lu yege ho'ehina

¹⁶ Lomu hepato nehetulenogo Poluhi ai'asigo gimi bo moneuba kaba hu etenogo minalibe luto Lomu gamani bouba lu'ehina yabe.

¹⁷ Alihi nohi loegi monegi koloto Polu ana hepato Yuta kaba bona'i kehe i tulu hu'ehina. Ana bona'i enali ete li nupa hilago ma luto lu epi'ehina: Nigibo nagabose. Lali bonati enele'mo sibina hula to tatatigitogati lilata nohuta suhati mone li sibina mehu'ohunamo ni'inamo Yelusale hepalugu nagalugu nele'me melelete Lomu bona'magi enayanugu nele'mo mele'ahabe. ¹⁸ Enali Lomu gamanimagi ka foya nimite kaga'ni kehelina nani ka foipa'a lu sibina mehu'ohugo noho fililana kaga'mu sa sa hana meni'igo he'mi netalana'mu yabe. ¹⁹ To nani bona'nimagihhi enifisa mei'ohunamo ni'inaya Yuta bona'magi ya'mana kaga pelesa ibe. Ya'mu luto kapomu'i sa sa huloto Sisau gihiti bo sipi'auba kaga'ni kehelilibe luto kehe i'ohube. ²⁰ To ya'ma kagasi'mu luto lenali'i kehe i nupa huto lu nolepu. Nani lenali'i bu lenogoto kaga lu lepilube luto yabe. To asaga lali Isilaeli bona'magita geba nohutanamofihhi ya'ma Hu'mau le'mo ho ti'ehina bo, Mesiahi nani komopa'ni emito nohuto geba nohube. Ya'mana'mu luto ma seni naga'uba yatai nayanugu ma ina i'ehibe. ²¹ Ya luto ligo enali ma lite lu emi'ahana: Kai kumu lite Yutia kegi'ati fayahi mone gete lu melimi'ahabe. To Yutia kegi'ati bonati mone'amagi ete kai kumu ya huto hu'ehibe lite to sibina hu'ehibe lite yana kaga mone lu melimi'ahabe. ²² Ya hu'ehina kai kabagakaguti lu hokolo huto lu limilata kaga lali kehelilune. Hena'mugope asaga boana'magi enabagakaguti kehelutamo ya hite ya'ma naga'magi loko hite fato nehabe lite kaga foipa'a lana'asigo nokeheluta yabe.

²³ To enali kana mone melelete ana kana'alo babu bona'i ete Polu nohina nonugu li nupa hi'ahana. Etehi hapi fito Polu kaga hapa hapa'a lu epiba lu epiba huto nohigo buto yege limi foloto sinihi gi'ehina. To ai ana huto Hu'mamofihhi Kapo'amu kaga'a le'mo bati huto lu epi'ehina. To ai kaga koyapa'i lu huto huse bomagi hiti to Moseu hiti fayahi keye'ahanamofihhi lu yege ho epi'ehina. To ya'ma kaga'atu enele'mo amuya moloto komopa'ani li keta mehuse hinogo Yesutoga komopa'ani emite minalabe luto lu'ehina yabe. ²⁴ Luga'a bona'magi ya luto lu epina kaga kehelu komopa'anigu nemalago to luga'amagi keheliya kalesa hi'ahana yabe. ²⁵ Enali'ani fato fato enegekesa yigilete bula ola hilune'mu nehago Polu kaga mone ma luto lu epi'ehina: Tatatifihhi Aisaiyahi kaga lu yege holata bomofihhi bagalo Sikalafu'uba ma'naka luto ma luto lu emi'ehina yabe:

²⁶ Ya'ma boana'magitoga kai buto ma luto lu epibo:

Lenali kaga'a kehelu kehelilana
 ana kagamofihhi hapa'a
 kehelu hokolo mehilana'mu yabe.
 Lenali bu goba bu goba hilanaya
 ana bu galanamofihhi hapa'a
 mekehelilana'mu yabe.

Ya luto lu epibo.

To hena'mube?

²⁷ Ya'ma boana'magi
 komopa'ani hekini loto ni'igo
 enegekesa'aniuba kaga kehelilina'mu
 kosele'a nohago

enali enegekesa'ani
 i hekini lete nehabe.
 To henabe lutobe?
 Enali enubu'anigu bu gete kehelite
 to enegekesagu kaga binogo kehelite
 to komopa'anigu
 nani kaga keheli fe lite hilete'ani
 komopa'ani i gelehe hite
 nanitoga elenogomo
 enele'mo bati hiluna'mu yabe.
 Ya hu epalalunaya
 enali'i anana hu lalibe lite
 enubu fili kete,
 enegekesa hekini lete,
 to komopa'ani i sepa ite nehanagihe.
 Hu'mau ya luto lu'ehina yabe.

²⁸ To Polu mone kaga hiti lu epi'ehina: Yatai nani Hu'mau enubuto bilata kaga'a
 lu nimi'ohuto fegutoga bona'i nehanalo noho lifi'ehinagi enali ana ka lamana'a ke-
 helilune'mu nehabe. ²⁹ Polu kaga alu epi su holago Yuta bona'i bula ola hi'ahana.
 Enali'ani bite ai bugu figo ai bugu figo hite kenasabo bibu bibu hi'ahana yabe.

³⁰ Polu ai'a mina fi'ehina nonugu kufu loemo minoto boana'i aitoga elata hana koyone
 kaga lu epito enebe tigito enele'mo hu'ehina. ³¹ Ai Hu'mamofhi kapo'amofhi kaga'a
 lu yege ho epito Sipi Bo Yesu Kilisitohi kaga'a enelepito amuya kaga lu epilata higo bo
 moneuba kaga'a mone i laga mehu'ehigo Polu anaga mino'ehina yabe.

ROMU Polu koyoto epi'ehina fayahi

¹ Nani Poluita, Yesu Kilisitohi koko pana'a nohuto ma fayahi nogobe. Koyapa'i Hu'mau nani kumu kehe ito nele'mo ho tito ka lamana'a lu yege hobo luto lu nimi'ehina yabe.

² Koyapa'i Hu'mau kaga lu huto hulata bona'magihi ya'ma hetofa ka lamana'a molo epigo to ana kaga mono bukugu fayahi ge'ahana yabe. ³ Hu'mamofihhi pana'a lali Sipi Boti Yesu Kilisitohi yabe luto ai kumu ya'ma hetofa ka lamana'a ni'inagihe. Ai Tebitihi nagatogati o'ehina'a lusi bo nohibe. ⁴ Ai filii'ehinogo aku Hu'mau filii'ehinaguti le'mo ho ti'ehina to sipi amuya'a hiti mino'ehina. Yana'mu ai Hu'mamofihhi lusi pana'a nohibe luto hapa'a hetofana ni'igo lali bu goloto keheli'ohuta yabe. ⁵ To Hu'mau Yesu kumu ai koko pana'ni nohane luto lu nimito nele'mo ho ti'ehina. Hena'mube? Nani asaga melugu bona'i kaga'a lu epinogomo ka kehelite komopa'ani Hu'mamofitoga mele emite minalabe luto ya'ma noho lifito ana lili'na sipi'a nimi'ehina. ⁶ Ya'ma lenali Lomu hepato bona'i hiti ka lamana'a lu lepise nehanana ya'ma Hu'mau lenalimo kehe igo Yesu Kilisitohi mege'i mele'ahanaya.

⁷ Ya'mu luto nani fayahi lenalitoga asaga Lomu bona'i Hu'mau komopa'a lepito to nani yagapana'i nehabe lu'ehinalo nogobe. Ai Hu'mau afotifu to Sipi Boti Yesu Kilisitohi fuluna'a hiti lenehe'mose'na'a hiti lenalitoga mineno.

Foke ka lu'ehina

⁸ Yata'a nani lenali kumu Hu'mamofitoga gelo nohube. Hena'mube? Asaga hepato nobunogo noto nota bona'magi lenali Yesu Kilisitohi mege'i nemalanamu'i ya'ma kaga liba liba nehana yagi akehelito gelo nohube. ⁹ Nani Hu'mamofihhi pana'amu ya'ma hetofa ka lamana'a lu yege hoba hoba nohube luto'ni ya'ma lusiga noluta Hu'mau ai keheli bati hu'ehina. Ma'naka luto nani asaga yupahi ete hiti ute hiti lenali kumu Hu'mamofitoga nunumu nohugo ana huto ai keheli'ehina yabe. ¹⁰ To nani ma hepato nominoto lenalitoga bilube'mu nohuto Hu'mamofihhi loka henogo ai lu laga mehinogo kapo moloto lenali nehanalo biluna'mu yabe. ¹¹ Nani ya'ma huto bu lenagaluna sipi laga'ni nonebesibe. Nani mono ka mone'a hiti lepilenogo amuya melete minalabe luto bilube'mu nokehelube. ¹² To ya'ma huto hapa'a ma ni'ibe. Buloto'ni lenehe'menogo lenali ana hite nehe'malabe. Nani'ni Yesu kumu keheli ule'ale nohanauba lenehe'malibe. To lenali keheli ule'ale nehanauba nehe'menogo huto minalune.

¹³ Nalalu'nigitabe, keheli fe lilo. Babu yupahi lenalitoga buto lenebe ligilube'mu nohugomo fato lili'nauba nele'mo mololata nohibe. Nani nekasa kehelito fegutoga bona'i Hu'mamofihhi kaga'alo mege'i mele'ahana suhi luto lenali ana hite mege'i malalabe luto ya'ma nebesi'ehina. ¹⁴ To nani melugu bona'i asaga'namofihhi nona'a suhi huto epilube. Hena'mube? Ka keheli bati hi'ahana bona'i hiti ka mekehelise bona'i hiti to sipi hepato naminana bona'i hiti kifigu naminana bona'i asaga'i enali'i ka lamana'a lu epiluta to enehe'maluta ya'ma nani lili'na'ni ni'ibe. ¹⁵ Ya'mu nani Hu'mamofihhi ka lamana'a lenali Lomu hepato naminana bonatoga lu lepilube'mu nohugo sipi laga nebesigo ana foya lilube luto amuya molo'ohube.

Hetofa ka lamana'a amuya kaga nina

¹⁶ Hetofa ka lamana'a keheli fe lu'ohunogo nelesa'ni melu'ehibe. Hu'mamofihhi kaga'a amuya ka hiti ninauba bona'magi Yesutoga komopa'ani nemalanamagihi asaga'i ya'ma enubuto bilina'mu yabe. Ana kagauba Yuta bonatoga kohe toto buloto yalo fegutoga bonatoga buto enele'mo bati hilina'mu yabe. ¹⁷ To ya'ma hetofa ka lamana'auba foipa bona'i Hu'mamofihhi bu'alo enele'mo bati hilina ya'ma lelepi'ehina yabe. Hapa'a henana ni'ibe? Yata'a hiti to aliha'a hiti bona'magi Yesutoga komopa'ani emite nehago enele'mo bati hilina. Ya'ma ka lamana'a hapa ni'ibe. To koyapa'i mono bukugu fayahi ge'ahana ma ni'ibe: *Bona'i moneuba Hu'mamofitoga keheli ule'ale huto agoya hu emigo, ya'ma bomofihhi Hu'mau bebe sose bo nohibe luto mino kosaba huse'na emilina'mu yabe.*

Asaga bona'magi Hu'mamofihhi enemegesa hu emi'ahana

¹⁸ To bona'magi enali foipa faipana'ani babu lite liba liba nehite to hetofa kaga'a fala kite to hetofa kapo hekini lalibe. Hu'mau ya'ma foipana nasanamofihhi bu goto sipi enipakafa halinamofihhi ya'ma kokulumaluguti limi'ehina abu go'ohune. ¹⁹ Bona'magi Hu'mamofihhi hapa'amu enali komopa'anitu akehelite bati hi'ahana. Hu'mau ai'a hetofa hapa'a huto'i enelepi'ehibe. Ya higo enali Hu'mamofihhi hetofa hapa'a akehelite'ahanamo aku'i enali foipana lilana ya'mu Hu'mau osahi epilata nohibe. ²⁰ Koyapa'i Hu'mau kokuluma'i hiti me'i hiti li huto hu'ehinafi ai fenene huto nina hapa'afi to amuya'a

minoba minoba huse'i hiti meha'a hiti abu go huto hi'ahabe. To ya'ma hiya'a huto hu'ehibe? Enali ai'a lolo hu'ehinana bu gete keheli'ahana. Enali Hu'ma nohifi menohibe lite ya menelabe. Ya'ma ka meni'ibe. ²¹ Enali ai kumu keheli bati hite aku gi'a liyafa menehabe. Aitoga enofokehi menelibe. Enekesa keheli sibina nehite negi nagi nete neminago komopa'anigu metepu sipi'a gi'ehibe. ²² Enali keheli baga i'ohune lilata nehanaya faga faga lite negi nagi nete mine'ahana yabe. ²³ Enali ya'ma minoba minoba nohina bo, Hu'ma, ai'a gi'a liyafa mehite to fokehi melilata nehabe. To mone enali'ani lolo hi'ahananamofihi ya'ma liyafa hite kanipo nefibe. Ana'ina meha'a lolo hite yege nefibe. Bomofihi meha'a yagi namamofihi meha'a yagi kafa'namamofihi meha'a yagi osifa meha'a yagi efapotufi yafatufi lolo hilete lipite yege filata nehabe.

²⁴ Ya nehago Hu'mau megesa hu epi'ehina. Ai nehanalo memino'ehigo enekesa yigi'ahanamo foipana fato fato'i nehite to asaga hapa'ani kolota kolota nehabe. Ya hananauba enugufa'ani li sibina fato fato'i nehabe. ²⁵ Enali Hu'mamofi kumu lusi kaga keheli he'mite faga luse'nalo mege'i malalana enali Hu'mamofihi agoya hu meemise ai'a lolo hu'ehinanalolite lipite nunumu nehana yabe. To Hu'ma aisigo lali lipito lofoke ka lu emuba lu emuba hiluta ya ni'igi keheli'ohune. Ma'naka yabe.

²⁶⁻²⁷ To ya nehana'mu Hu'mau ana bona'i bu enogoloto enalitogati he'mito megesa hu epi'ehina. Ya higo enali fato fato foipana'ani babu lite nelibe. Enali alobole nehana suhi he'mite fato suhi nehana. Ana'magi enali hapa'ani he'mite foipa hapa'amofihi mege'i melete ana'i fato fato'i moko liba liba hi'ahana. To bomagi ana hite ana'mo he'mite enipagu laga epesigo bonatoga bite moko nelibe. Ya hite, enugufa'ani le'mo sibina hi'ahago yana'mu enali foipana'animofohi nona'a lilabe.

²⁸ Hu'mau ana bona'i yege yege'na enalitogati he'mi'ehigo enali ya'ma Hu'mamofi kumu lusi kaga ni'ina ya'ma mekehelite pelesa ite enegekesa keheli'ahana fato fato'i ya'ma mege'i nemalabe. Bati mehina supo hite neminabe. ²⁹ Enali komopa'anigu li sibinana foipana fato fato'i babu lite bai tete minabe. Enali fe'noha'ani li moloba moloba nehite lalitisigo ni'inaga lite musufalo bomofihi meemise'na to kenasabo bise'na to bomofihi yogo fe'noha'a bu gelete lilube lise'na to enoho filise'na to luba hise'na to faga faga luse'na to enipakafa hoto enemegeka luse'na to bona'i mone kumu musi musi ka lilete faga luse'na nehana yabe. ³⁰ Enali folagaha'anigu foipa ka ai lu emigo ai lu emigo minose'na to Hu'mamofitoga ipakafa hise'na to huli ka lise'na to enugufa limo titi hise'na hiti to kugumalugu hutu hata hise'na to enali foipa enekesa yigise'na to ito'anigihi afo'anigihi kaga keheli he'mise'na babu lito enalitoga mino'ehina yabe. ³¹ To enali moko lilata nehana. To enali enogolagalo enayahi tite kaga mele'ahana yamofihi he'mite pelesa ilata nehana. To enali'ani hetofana hu epelese meni'igo to eniginaga mefilata nehabe. ³² To bona'i moneuba Hu'mamofihi keya ka mege'i memalalinagi fililina'mu yabe lite nelana ya'ma keheli fiya i'ahana. Ana mono ka akeheli'ahanaya aku foipana'ani hilata nehabe. To bona'i moneuba foipana li huto hinogo enali bu gelete bati huto yagi yana suhi hubo, lite lu emi'ahana yabe.

2

Hu'mau kaga loko hu epolo'ehina hapa'a

¹ Nalalu'niga, kai ana bona'magihi foipana'ani samahi tito ni'inaya laga'ni menezesibe luto ya nolapiye? To kai henabe luto ana bona'i enifisa ilata nohane? Kai ana huto foipana hulata menohapiye? Kai foipana hulata nohataya kaga meni'ibe. Kai ana suhi luto minalataya ya'mu kubuyaka hino. ² Hu'mamofihi hetofa hapa'a akeheli'ohune. Bona'magi ana foipana hilenogo Hu'mau osahi epilina'mu akeheli'ohune. ³ Kai kekesa yigito Hu'mau ya hite foipana huse bona'magihi enifisa iloto halube'mu nohoto nani kumu bu gofa'na fa'na huto mekehelilibe luto nolapiye? Kai hiti foipana nolitani'igo henabe luto Hu'mau bu megalina'mu yabe? ⁴ Hu'mau bona'magihi hetofa hu epalalina hiti eniginaga filata nohina hiti ni'ina'mu kai o'e luto kemegeza hu emito nominane ya huto ni'ifihe? Hu'mau kai kumu keke'i nolu ketoto komopa'a i gelehe hilibe luto noluna yamofihi kegeba huba huba nohinaya menokehelipi? Komopaka i gelehe huse'naka yamofihi geba huto yatama kana nominabe. ⁵ Kai komopaka ule'ale huto higo Hu'mamofihi kaga mekehelise nohatogo foipanaka munu munu suhi huto hilibe. Ya'mu'i Hu'mau ka foya malalina to kaga loko hilina yupahi noenogo ai bona'magihi sipi enipakafa enohoto to kai hiti osahi kimilina ya'ma huto hulinagi bu galune. ⁶ Asaga bona'magi fato fato suhi hilata nehanamofihi Hu'ma guna ito mina'a epi eto eto hilibe. ⁷ To bona'i luga'amagi Hu'mamofitoga agoya hu emite hetofana hiba hiba nehana to fana tose hepato bilune'mu nehite Hu'mau lele'mo ho tilibe lite nelana mino kosaba huse'namofihi kapogo bilune'mu nehana enali'i Hu'mau enele'mo kosaba hilibe. ⁸ To

bona'i luga'amagi enali ana'ina'animu kaba hite fato bona'i meenehe'mete'ani ka lamana'amofihhi kehelhi he'mite foipa kapogu mehelata nehago Hu'mau sipi ka epekito enipakafa enahalibe. ⁹ Ya hilina kanagu foipana lise bona'magi asaga'na sipi ketana lite enagabu'i giloto ya'ma Yuta bonatoga kohe toto huto huloto yalo fegutoga bonatoga hiti huto anana hu epalalibe. ¹⁰ To Hu'mau asaga bebe sose bona'magihi ya'ma Yuta bonatoga kohe toto yalo fegutoga bonatoga hiti fana tose'na yagi enele'mo hofa tose'na yagi to fuluna'a ya'ma asaga'na epilube'mu nohibe. ¹¹ Hu'mau Yuta bona'i hiti fegutoga bona'i hiti bu'alo moneko babeyafa hi'ahago bu golata huto mino'ehibe.

¹² To fegutoga bona'magi Moseu koyo'ehina keya ka folagaha'anigu meni'igo ana ka mekeheli'ahana ya'mu ana keya kauba kaba mehu epolo'ehina. Enali foipana lilete yabalugu limilana'mu yabe. To Yuta bona'magi enali keya ka kehelhi'ahana. Enali foipana hilenogomo ana keya ka kehelhi'ahanamu'i Hu'mau hapa'ani kehelito kaga'ani loko hilina'mu yabe. ¹³ Hena'mube? Keya ka enegekesatu anasi kehelhi'ahanamagi yanauba enele'mo bati hilinamo meni'ibe. Keya ka kehelite hapa'a mege'i nemalanamagihi ya'ma Hu'mau enele'mo bati hilinamo ni'ibe. ¹⁴ Ya huto ni'igo fegutoga bona'magi enali keya ka mekeheli'ahana aku'i mege'i melenogomo keya kamofihhi hapa'a komopa'anigu kehelhi'ahanamo ni'ibe. Ya'ma Mosehi keya ka meni'igo ana kamofihhi hapa'a komopa'anigu keheligo keya ka'ani lolo nohibe. ¹⁵ To enali keya kauba ya hilo ya mehilo luto lu'ehinamofihhi hapa'amu kehelite komopa'anigu bati huse'nafi sibina huse'nafi ya'ma loe lae ni'ina kehelhi'ahana. Ya hite enegekesa kehelite minelata nehago bu go'ohune. ¹⁶ To mone sipi yupahi Hu'mau ka foya molobo luto Yesuhi lu emilina kanagu ai bona'magihi suguna ka lilatana to enegekesa kehelilatana komopa'anigu lolo hi'ahanamofihhi lu hokolo hu epololoto kaga'ani loko hilibe. Yana'mu nani Yesuhi hetofa ka lamana'aluguti lu yege holata nohube.

Yuta bona'magi Hu'mamofihhi keya ka kehelhi fe nelana

¹⁷ To kaiibe? Kai Yuta bo nohube nolapihe? Lali Yuta bona'i ya'ma keya ka kehelhi fe noluto ya'mu lali lamana bona'i nohune lula Hu'mamofihhi hapa'a kehelhi bati nohune luto ya nolapihe? ¹⁸ To kai hetofana hiti foipana hiti ni'igo fuku luto foipana li he'mito ya hilata ni'ifihe? To kai Hu'mau laga besi'ehina'amofihhi kehelito to keya kaluguti bebe sose hapa'a kehelito hulata nohapihe? ¹⁹ Kai yananamofihhi kehelhi bati hulata nohuto bu pisi lu'ehina bo suhi huto hetofa kapo enele'moto bilata to metepugu nomina bo libi'a mone suhi huto fana to epololata nohapihe? ²⁰ To kai babafi bo, kehelhi sibina hu'ehina bona'mu kaga lu enelepito enehe'malapihe? To mone yagapanauba kaga mekehelise nominana'a suhi huto nohigo kai mono kaga lepilata nohapihe? Hu'mamofihhi keya kaluguti lama'naka kaga hiti to kehelhi bati huse'na kaga hiti ya'ma bai tago ni'ubi luto lulata nohane. ²¹ Kai bona'i luga'amagihi mono ka enelepito nominobe lata nominolata ya'ma lusiga ni'inogomo henabe luto ana kaga mege'i mololata menohane? Kai lu yege ho epololata: Gumina melibo, luto lu noepita aku'i kai gumina nolipihe? ²² A'i gumina mefolobo luto lu epilata aku'i kai a'i gumina nopalapihe? To faga lugefa laga'ni menezesibe luto lulata nohuto aku'i ana lugefa noha'alugu tito fe'noha'afi efaha'afi gumina nolipihe? ²³ Kai Hu'mamofihhi keya ka kehelhi bati hu'ohune luto yalo ana kaga'a mege'i memalalata mo ni'inaya to Hu'mamofihhi gi'a le'mo melugu nomalane, ya huto ni'ifihe? ²⁴ Yananamofi kumu lite mono bukugu fayahi keye'ahana: *Lenali Yuta bona'magita hapatini sibina ni'igo, fegutoga bona'magi bu gelete Hu'mamofihhi gi'a le'mo sibina hilata nehabe.*

²⁵ Kai Yuta bona'i enugufa laga hi'ahananaloga kehelhi emito to keya ka mege'i mololetogo hetofana huto hilibe. To kai keya ka mege'i memololetogo ya'ma kugufa laga hu'ahata ni'inamo fenene hilina suhi hilibe. ²⁶ To fegutoga bona'i moneuba gufa laga mehuse'uba keya ka mege'i mololata nohigo Hu'mau bu'alo bebe sose bo nohibe luto lilina'mu yabe. ²⁷ Mone yupahi fegutoga bona'magi lenali Yuta bona'i lenifisa ilabe. Hena'mube? Lenali ya'ma keya ka fayahi ge'ahanana hiti lite to lenugufa laga hi'ahanana hiti ni'inagi yalo lenali keya kamofihhi li gofa hilata nehana. Fegutoga bona'magi enali enugufa laga mehi'ahanamo keya ka mege'i mehelata nehabe. ²⁸ To kaga su holenogo lusi Yuta bona'i kiyi'afu nohibe? Ai'a gufa'a laga hu'ehina bo ya'ma lusi Yuta bo nohifihe? O'e. Ya'ma gufa'a laga hu'ehinauba ana bomofihhi Yuta bo lolo mehilina'mu. Ya'ma bati mehu'ehina yabe. ²⁹ Gufalo laga hu'ehina ni'ifi meni'ifi nohina bo komopa'a emagu Hu'mau le'mo bebe sose bo, ai lusi Yuta bo nohibe. Keya kauba ya'ma bomofihhi komopa'agu le'mo bati mehu'ehinogo Hu'mamofihhi Sikalafu'uba aisigo ana bomofihhi le'mo bati hu'ehina. Ya hulata nohina bomofihhi melugu bona'magi gi'a liyafa helata menehanaya, Hu'mau ai'asigo ana bomofihhi fokehi hoto gi'a liyafa holata nohibe.

3

¹ To ya hu'ehina Yuta bona'magi fegutoga bona'i enebe ligi'ahanafiye? To Yuta bona'magi enugufa laga hi'ahanamoya enali kumu bati hu'ehinafihe? ² O'yo, bati hu'ehibe. Hena'mube? Hu'mau yata'a kaga'a Yuta bonatoga molo epolo'ehina. Yuta bona'magi Hu'mamofihi hapa'a akehelite agoya hu emi'ahana yabe. ³ To ana Yuta bona'i mone'amagi mono kaga mege'i memele'ahago Hu'mau kaga lu molo'ehinana asaga'i huto mehiliifihe? ⁴ O'e, ya huto meni'ibe. Fato fato bona'magi mi'i malalinafi, faga faga lilanaya aku'i Hu'mau ai'asigo ma'naka lulata bo nohinagihe. Mono bukugu Hu'mamofi kumu fayahi ge'ahana:

Asaga kagaka fotogo huto ni'ibe.

Ya hu'ehinago

kai ka foyalo enele'mo ho tilata,

kai kagauba enahalube'mu hibe.

Enebe ligilina suhi huto ni'ibe.

⁵ Nani bomagi enekesa yigilata nehana suhi luto kaga nolube. Lali foipa faipa hapatiuba Hu'mamofihi bebe sana hapa'alo huto hilina lali henabe luto liluta ni'ibe? Hu'mau lali'i osahi noliminogo bati mehina suhi nohibe luto liluta ni'ifiye? Lali foipa faipa hapatiuba Hu'mamofihi bebe sana hapa'alo huto hilina lali henabe luto liluta ni'ibe? Hu'mamofihi hapa'auba lali foipanatilo nona'amofihi mina'a limilina ai ya bati huto menifihe? ⁶ Ya huto meni'ibe. Hu'mamofihi hapa'a bati mehitita asaga melugu bona'i kaga'ani loko mehitine.

⁷ To nani faga luse'na'niuba Hu'mamofihi bebe sanalo huto hinogomo fana tose'na'a mone hiti tilina ni'ifiye? Ya hinogomo henabe luto foipa bo nohane luto nifisa ilibe? ⁸ Nani ma kaga lilufi? Lali babu foipanati liloto nohutagi aku hetofana huto hilina'amu ya'ma hiluta ni'ifiye? O'e, ya huto meni'ibe. Bona'i luga'amagi lemege ka leli'ali hite ma lite li'ahana: Ai Polu ma luto lu'ehina: Lali foipanati linogomo Hu'mamofihi bebe sose'na'a huto hilina'mu yabe, lite li'ahana. Faga nelago nani ya'ma kaga melu'ohuna. Yamofihi nelana bona'i nehinogomo Hu'mau osahi epilina ya bati huto ni'ibe.

Lamana bona'i moneko'isi menohibe.

⁹ Ya'mu henana ni'ibe? Lali Yuta bona'magita fegutoga bona'i enebe ligi'ohupi? O'e, ya huto meni'ibe. Foipanauba lali asaga Yuta bona'i hiti fegutoga bona'i hiti ifito leto'ehigo lali moneko suhi huto nohune. ¹⁰ Mono bukugu ma kaga fayahi keye'ahanamo ni'ibe:

Lamana bo melugu mone menohibe.

¹¹ To Hu'mamofihi kaga

keheli bebe sose bo mone menohibe.

Ana huto ai kumu kehe ito

sa sa hilata bo menohibe.

¹² Asaga bona'magi Hu'mamofitoga he'mite

sibi sabana hite

enemegea hu emi'ahana.

Mone bati huse bo menohibe.

Ya'ma yege yege bonaluguti

bati bo mone menohibe.

¹³ Enali kene keliguti hokolo hu'ehinaguti

tu nobina suhi huto kaga'ani ni'ibe.

Kenetufa'ani i gelehe hite

faga ilata nehabe.

Kaga'ani osifa'mofihi nalisa'a suhi huto,

enabaga kosaloti lilata nehabe.

¹⁴ Enabagaguti kenasabo nebina ka

to huli ka hiti nelana bai toto ni'ibe.

¹⁵ Enipa'anigu sipi logo nobigo,

mele'isi bona'i enoho fililata nehabe.

¹⁶ Enali fato fato hepatoga bite,

li sibina sabana hite

ketana li enugufalo nemalabe.

¹⁷ Enali koguna ito minose'mofihi hapa'a

keheli bati menehabe.

¹⁸ Enali Hu'mamofi kumu enegekesa neyigite,

koli menehabe.

¹⁹ Lali mana keheli'ohune. Bona'i moneuba keya kaloga mege'i nomelenogo ana keya kauba le'malibe. Ya hu'ehigo ana bouba nani lamana bo nohube luto ekesa kehelilina meni'ibe. Ya'ma keya kauba melugu bona'i yege yege'magihi hapa'ani bati mehu'ehina yabe luto enabaga'ani yanauba hekini lo'ehigo Hu'mau kaga'ani loko hilina'mu yabe. ²⁰ To bona'i moneuba keya kalo mege'i moloba moloba nohigo keya kauba ana bomo Hu'mamofihhi bulo le'mo bati mehilina'mu yabe. Ya'ma keya kauba ana bomofihhi foipana'a lepilube'mu nohigo kehelilibe.

Hu'mau bona'i komopa'ani le'mo bati huse hapa'a

²¹ To yatai lali keya kauba lele'mo bati mehigo bu go'ohuna yabe. Hu'mau yuhufa lele'mo bati husemofihhi hapa'a lelepi'ehina. Koyapa'i Moseu hiti to kaga lu yege hose bona'magi hiti anana'mu fayahi keye'ahana. ²² Bona'i moneuba komopa'a Yesu Kilisitotoga molo emigo Hu'mau ana bomo le'mo bati hilibe. Ai asaga bona'i komopa'ani Kilisitotoga mele emi'ahanamagihi enele'mo bati hilibe. Hu'mamofihhi bulo silaga bona'i moneko babeyafa hite nehago bu golata nohibe. ²³ Hiya huto moneko babeyafa nehabe? Lali asaga bona'magita foipana li'ohutogo Hu'mamofihhi fana mehena'a meliluta'mu ana'alo i fetaga hu'ohune. ²⁴ To Hu'mau ai pana'a Yesu Kilisito kumu lele'mo bati hu'ehina yalo nona'a emilutana'a meni'ibe. Ai fa'mene lele'mo bati huto foipanamofihhi nagaluguti gulu fo leto'ehibe. ²⁵ Hu'mau pana'a Yesu Kilisito ho lifigo malipu yafalo fili'ehinamo'mu bona'magi aitoga komopa'ani neeminogo ai enele'mo bati hilina'mu yabe. Koyapa'i Hu'mau foipa bona'i enegeba huto foipana'ani bu go falaga falaga moloto osahi meepise fa'mene mino'ehina. ²⁶ Yatai kana'alo Hu'mau bona'magihi foipana'ani he'mi epoloto enele'mo bati nohibe. Ya nohuto hapa'a bati huse'na ni'inamofihhi lelepi'ehibe. To ana huto bona'magi komopa'ani Yesuhi keheli ule'ale hi'ahana'mu Hu'mau enele'mo bati hulata nohibe.

²⁷ Lali ya'ma keheli'ohuto lugufa limo titi hilupi? O'e, ya huto meni'ibe. Mone bouba keya kagalo mege'i mololenogo le'mo bati hilifi? O'e, Ai Yesuhi keheli ule'ale higo yanana-siuba le'mo bati nohibe. ²⁸ Ya'ma ka hapa'amu lali keheli su ho'ohune. Bo moneuba Yesutoga keheli ule'ale nohinalo Hu'mau ai'ago ana bo le'mo bati nohinagi to keya kauba yana bo le'mo bati mehilina'mu yabe. ²⁹ To Hu'mau lali Yuta bona'magitalogako nominafi? O'e, ya huse'i meni'ibe. Ai fegutoga bona'magitoga hiti minolata nohibe. ³⁰ Hu'mau loe lae nohina bo menohibe. Yuta bona'magi aitoga agoya hu neeminogo enele'mo bati hilibe. To ana huto fegutoga bona'magi aitoga agoya hu neeminogo enele'mo bati hilibe. To ana huto fegutoga bona'magi aitoga agoya hu neeminogo ai enali hiti enele'mo bati hilina'mu yabe. ³¹ Ya nohina'mu lali agoya hu emiloto keya kamofihhi lu laga hilupi? O'e, ya huto meni'ibe. Lali Hu'mamofihhi agoya hu emiluta ni'igo to keya kamofihhi le'mo ho ti fefe lilune.

4

Abalahahi hapa'a

¹ To lali tatatifu Abalaha ai kumu hena ka lilune? Ai Hu'mamofitoga hena hu'ehina? ² Ai hetofa suhi babu luto hulata mino'ehina'mu lamana bo nohane lutita Abalaha gufa'a limo titi hutita'mu yabe. To Hu'mamofihhi bulo gufa'a limo titi mehilina'mu yabe. ³ Mono bukugu fayahi ge'ahana: Abalahau Hu'mamofitoga agoya hu emi'ehinamu'i Hu'mau komopa'a bu goloto lamana bo nohibe luto lu'ehina. ⁴ To bona'i moneuba foya lilenogo lili'nalo lilina'mu yabe. Foya li'ehinaloti efa mina'a lilibe. ⁵ To bona'i moneuba nani'ni bebe sanamofihhi foya'a lolo mehilube'mu nani Yesuhi ai'asigo anasi keheli ule'ale hilube luto lulata bo yamofihhi Hu'mau foipana'a li he'mi etoto lamana bo nohibe luto'a nolibe. Ya'ma keheli ule'ale huse'na'a Hu'mau bu goloto ana bomofihhi le'mo bati hilina'mu yabe. Hu'mau ai'amo kehelito ana bo kumu ya luto lu molo'ehina yabe. ⁶ To koyapa bo, Tebitiu ai ana ka hapa'aguti kaga lu'ehina. Hu'mau lamana bo yabe luto fa'mene le'malina bouba gelo bilibe luto, Tebitiu ma fayahi koyo'ehina:

⁷ Hu'mau foipana'a li he'mi eto'ehina bouba
gelo biba biba nohinagihe.

Hu'mau foipana'a kele li eto'ehinagihe.

⁸ To Hu'mau bo mone'mofihhi foipana'a
leka mesalina

yana bouba fokehi sipi luto minalinagihe.

⁹ Ya'ma enegelo nebinamagihi Tebitiu lu'ehinana enugufalo laga hi'ahanamagi kumu anasi lu'ehifiye? O'e, Yege yege enugufa laga mehi'ahana bona'magi hiti kumu luto lu'ehina yabe. Nani mono kaguti lu'ohuna: *Abalahau Hu'mamofitoga agoya hu emi'ehigo*

ananamu'i lamana bo nohibe luto Hu'mau ya lu'ehina. ¹⁰ To ya'ma kaga hiya kanagu lu'ehibe? Gufalo laga hu'ehina kanagu lu'ehifi to yata'a gufalo laga mehu'ehina kanagu lu'ehibe? Yata'a Abalaha gufalo laga mehuse kanagu Hu'mau lamana bo nohibe luto lu'ehina yabe. ¹¹ Alihi Abalahau gufa'alo laga hu ete'ahago mino'ehina. Anana hena ni'ibe? Abalahau Hu'mamofihhi keheli ule'ale hu'ehigo Hu'mau lamana bo nohane lu'ehina. To ya'ma alipo gufa'a laga huto

molo'ehinamofihhi keya'a suhi huto hu'ehina. Ya huto Abalahau kohe toto asaga bona'i enugufa'ani laga mehuse'namagi Hu'mamofitoga keheli ule'ale hite mine'ahanamagihi afo'anifu nohibe. Ana bona'magi Hu'mamofihhi bulo bebe sose'i nehabe. ¹² To Abalahau ai ana huto bona'i luga'a enugufa'ani laga hi'ahanamagihi afo'anifu nohibe. Enugufa'ani laga hi'ahana yamofi kumu afo'anifu nohifiye? O'e, Yata'a Abalahau gufa'a laga mehu'ehina kanagu Hu'mamofihhi keheli ule'ale huto mino'ehina suhi luto enali neminana'mu afo'anifu nohinagihe.

Hu'mau koyapa'i kaga lu molo'ehina'a huto hilina'mu yabe

¹³ Koyapa kanagu Hu'mau Abalahahi kaga lu emi'ehina: Asaga hepa'i hiti me'mo hiti yagapanakamagihi epilube luto kaga molo'ehina. Abalahau mone keya ka mege'i molo'ehinamu'i Hu'mau ya'ma kaga molo emi'ehinafiye? O'e. Abalahau agoya hu emi'ehinogo lamana bo nohibe luto ya'ma Hu'mau kaga lu molo eto'ehina. ¹⁴ Bona'i moneuba keya kasigo mege'i malalinaya Humau kaga molo'ehinamofihhi keheli ule'ale huse'i hapa'a fenene hitita'mu yabe. To Hu'mau kaga lu molo'ehina'a hiti fenene hitita'mu yabe. ¹⁵ Ana keya ka ni'inogo bona'mofihhi foipana'ani huto hilina'mu to Hu'mau hima muhi fi epalalibe. To keya ka meni'inogo bona'magi keya ka mege'i memelete pelesa ilatanamo meminalina'mu yabe.

¹⁶ To Hu'mau lu molo'ehina ka hapa'a henana ni'ibe? Lali aitoga keheli ule'ale huse'na ya ni'ibe. To hena'mube? Ana kagamo fa'mene limi'ehina suhi huto Abalahahi yagapana'a asaga'magihi hiti ana kaga molo epolo'ehina. Lali Yuta bona'i keya ka mege'i nomalaluta bonatoga hiti to Abalaha suhi luto Hu'mamofihhi agoya hu emise bonatoga hiti ya'ma kaga molo leto'ehina yabe. Abalahau ai lali asaga bona'magita afotifu nohinagihe. Hena'mube? Ai Hu'mamofihhi keheli ule'ale hu'ehina yamofihhi lelepi'ehibe. ¹⁷ Koyapa'i Abalaha kumu mono bukugu fayahi ge'ahana: *Nani babu noto noto bona'magihi afo'aniga kele'mo lolo nohube*, luto Hu'mau ya luto lu molo'ehina. To Abalahau Hu'mamofihhi bulo minoto ana kagamofihhi keheli ule'ale hu'ehigo ana kaga molo'ehinauba huto hulatamo ni'ibe. Hu'mau fili'ahana bona'i enele'mo ho tilata nohina bouba to ana'ina asaga'na huto mehu'ehina alihhi le'mo huto hilina bouba ya'ma kaga lu molo'ehina yabe. ¹⁸ Abalahau ai'a naga'a bu megose minoto Hu'mau ma'naka nolibe luto lulata to keheli ule'ale huto Hu'mamofihhi huto hilina kana'a geba huto molo'ehina. Yamu'i Hu'mau aimo babu noto noto bona'i afo'anifu le'mo ho ti'ehina yabe. Ananamu'i mono bukugu fayahi mone ge'ahana: *Bonaka tatakafu babu luto huto hilabe*. ¹⁹ Ana kanagu Abalahau ai lebato 100 foya kana melugu mino'ehina. Ai oyafamofihhi gufa'a pisigi'ehigo to liha'a Selahi litana'i huto pana'i meketalina huto mino'ehina. Etugufa'atiti amuya memolo'ehinagi Abalahau ana kagalo ekesa yigito keheli ule'ale huto komopa'a amuya molo'ehina. ²⁰ Ana kagalo kehelise'na'a fenene mehu'ehigo Hu'mau kaga molo'ehinamu'i loe lae mehu'ehina. Kehelise'na'auba amuya molo eto'ehina. To yamu'i Hu'mamofihhi foke ka lu emi'ehina. ²¹ Ai Hu'mau kaga molo'ehinanamu komopa'agu keheli ule'ale huto alihhi hu netalibe luto keheli fe luto mino'ehina. ²² To Abalahau Hu'mamofihhi keheli ule'ale hu'ehinamu koyapa'i fayahi ge'ahana: *Hu'mau bu goloto lamana bo nohibe luto lu'ehina*. ²³ Yana Hu'mamofihhi bulo lamana bo nohibe luto lu'ehina ka keye'ahana ya'ma aisigo ka meni'ibe. ²⁴ Lali kumu hiti ana fayahi keye'ahana yabe. Sipi Boti Yesu fili'ehinaguti Hu'mau le'mo ho ti'ehinalo komopati emitto keheli ule'ale huto minalutamofihhi Hu'mau lamana bona'i nehabe luto lulata nohibe. ²⁵ To Yesu lali foipanati li he'mi letalibe luto Hu'mau ho lifigo oto fili'ehina. Ya hulago aku'i Hu'mau fili'ehinagati le'mo kosaba holoto lali kumu bebe sana bona'i lele'mo lolo hu'ehina yabe.

5

Hu'mau bona'i enele'mo bebe so'ehina

¹ Lali Hu'mamofihhi keheli ule'ale hutogo ai lele'mo bebe so'ehibe. Yana'mu Sipi Boti Yesu Kilisitou lalitoga hu'ehinanamu'i Hu'mau yatai lele'mo fulu nohibe. ² Yatai ya'ma fulunagu minoto keheli ule'ale huse'namofihhi ai'a kapo li hokolo hu letago Hu'mamofihhi lehe'mose'nagu ti'ohune. Ya'mu luto Hu'mamofihhi fana mehenagu bilune luto bu mego'ohutana geba hu'ohuta legelo bito nohuto lilune. ³ To keta nohinauba lali'i huto hu letolenogo ana huto legelo bito minolata nohune. Hena'mube? Ya'ma keta

nolebesinanauba lele'mo amuya melenogo mino lito bilune. ⁴ To lali amuya lekesa molo lito bilutaya Hu'mau kehelito laga besigo lali kumu fokehe lilibe. To lali kumu fokehe lilata'mu lali lekesa kehelito ai kumu geba huto minalube. ⁵ Ya'ma geba huto minaluta yanauba kehelise'nati le'mo laba mehilina'mu yabe. Hena'mugope? Hu'mamofihhi Sikalafu'i limito lali komopatiguo ho lifigo keke'i lu leto'ehinana huto hu бага i'ehina.

⁶ To lali amuya memolo'ohutaya Hu'mau mone kanagu lu kehelito Kilisito melugu ho lifito foipa boana'magihi fili epalalibe luto molo'ehina yupahi melugu limi'ehina. ⁷ To bati bo mone'mofito bo moneuba fili etenogo lali topa halune. Bati bo mone'mofihhi bo moneuba fili etalifi mefili etalifi ya'ma keta huto'i ni'inaya ana huto mehiliba luto lali lekesa kehelilata nohune. ⁸ Lali foipana lito nominonogo Kilisito lali kumu fili'ehina. Yana'mu Hu'mau sipi keke'i lu letoto lelepigo bu go'ohune. ⁹ To ai fililoto golaha'atu mina fi letoloto Hu'mamofihhi bulo lele'mo bati bona'i lolo hu'ehibe. Ya huto'a mone'a hiti lehe'menogo lali foipanatomihhi nona'a meliluta'mu yabe. Hu'mamofihhi hima muha'aguti lele'mo lubuto bilibe. ¹⁰ Koyapa'i Hu'mamofihhi fateha'a lolo huto minota kana'agu ai'a pana'a fili'ehinauba fatehi huto minose'na li nohe'mito Hu'mau hiti lele'mo moneko koguna i'ehibe. Ya'mu luto yatai Hu'mau hiti koguna ito nohuta Hu'mau Kilisito'i le'mo kosaba hu'ehina'auga lali hiti lele'mo lubuto bilina'mu yabe. ¹¹ To ya'ma anasigo meni'ibe. Yesu lali hiti Hu'ma hiti lele'mo hepito laluga'aga lolo hu'ehigo ya'mu luto lali sipi legelo nobune.

Atahi hapa'a yagi Yesuhi hapa'a yabe

¹² Yata'a kanaguti bo moneuba Atau nohuto foipana li huto hu'ehina. Ya hu'ehigo filise'nauba ma melugu huto hu'ehina. To ya higo yege yege bona'magitoga foipana huto higo filise'nauba ananamu'i tili tele higo analo bona'i fililata nehabe. ¹³ Yata'a asaga melugu bona'magihi foipa faipana hi'ahana. Alihi Hu'mau keya ka lu molo'ehina. To kohe toto keya ka lu meepina kanagu Hu'mau foipana'ani leka meso'ehibe. ¹⁴ To Atau melugu minana kanagu bigo Moseu huto hu'ehina kanagu filise'nauba melugu bona'i asaga'i kaba hu epolo'ehina yabe. Atau Hu'mamofihhi kaga mekehelise kegeiyo hu'ehigo filise'nauba kaba hu eto'ehinaya to ana huto enali Atahi suhi mehi'ahana bona'magihi kaba hu epolo'ehina yabe.

To Atau ai aliha'a alina bomofihhi meha'a legi huto mino'ehibe. Ana bo Yesu yabe. ¹⁵ To etali moneko babeyafa bomale'i meneha'ibe. Hu'mau foipanati he'mi letoto lehe'malina hapa'auga Atahi foipana be ligi'ehina. Ya'ma bo Atau, foipana lilata hu'ehina ya'mu babu bona'i foipana lite fili'ahana. Aku'i Hu'mamofihhi lehe'mose'nauba ya'ma foipanamofihhi hapa'a abe ligi'ehina yabe. Ai bo'a moneko'isi nohina lalitoga fa'mene limi'ehina ana bo Yesu Kilisito yabe. Ai'a lehe'mose'nauba bona'magita lele'mo bati hu'ehina yabe. ¹⁶ To Hu'mau fa'mene lehe'mose'na hiti to ana bouba foipana'a hu'ehinana hiti moneko babeyafa huto meni'ibe. Atau moneko kumu foipana hu'ehigo Hu'mau enifisa ito fililabe luto lu'ehinaya aku'i yatai bona'i foipan'ani babu luto hi'ahanamu'i enifisa meise, bati bona'i nehabe luto foipana'ani li he'mi epolo'ehina yabe. ¹⁷ To moneko bo Atau foipana li huto hu'ehigo filise'nauba asaga bona'magihi kaba bo'ani lolo huto naga'i epi'ehina. To bo moneuba Yesu Kilisito hu leto'ehinanauba filise'namofihhi be ligi'ehinagihe. Asaga bona'magi Hu'mamofihhi enehe'mose'na hiti to ai'a fa'mene enele'mo bati huse'na hiti komopa'anigu lilana bona'magi mineba mineba hilana Kilisito'i kapogu kaba bona'i lolo hilabe.

¹⁸ To bo monekomofihhi foipana'auga asaga boana'i enifisa ito ka foyagu enele'mo molo'ehinagihe. To ana huto bo monekomofihhi ya'ma Kilisito bebe sose suhi hu'ehinanauba asaga bona'i filise'namofihhi nagaluguti gulu ho epoloto mino kosaba huse'na fa'mene epilata nohinagihe. ¹⁹ To mone bo Atau pelesa ito Hu'mamofitoga agoya hu meemigo foipa bona'magi babu lite huto hi'ahana to ana suhi huto mone bouba Yesu Hu'mamofitoga agoya hu emigo bebe sose bona'i babu lite huto hilanagihe.

²⁰ Hu'mau bona'i foipana'ani ni'igo bu goloto enelepilube luto keya ka lu epi'ehina. Ya keya kauba huto hu'ehigo foipana'ani samahi tito hu'ehibe. To foipana'ani babu luto huto hu'ehigo Hu'mau enehe'mose'na sipi'a mone hiti li huto higo be ligi'ehina yabe. ²¹ To foipana'aniuba asaga bona'i kaba hu epolo'ehigo filise'namofihhi nagaluguti mine'ahana. To Hu'mau lehe'mose'nauba kaba hu letolenogo Sipi Boti Yesu Kilisito Hu'mamofihhi kapogu lelepito buto mino kosaba huse hepato lele'mo mololata nohibe.

6

Yesutoga lali huto nohune

¹ Yana'mu lali hena ka lilune? Hu'mau lele'mo bati hu'ehinaya lali foipana liba liba hulunogo ai'a lehe'mose'na'auga mone hiti huto hu letalina'mu yabe luto ya lilupi?

² O'e, ya huto meni'ibe. Lali foipana'mu fililata suhi huto foipana lisemofihhi ahe'mi su ho'ohune. Henabe luto aku foipana liba liba huto minalune? ³ Menokehelipi? Lali nagami'i folo'ohuto Yesu Kilisito hiti lali moneko babeyafa hu'ohune. Yesu ai'a fili'ehinamu'i lali hiti moneko babeyafa suhi huto hu'ohuta yabe. ⁴ To Yesu Kilisito fililago keli he'ahana suhi luto moneko'na hilune luto nagami'i folo'ohune. To ana huto afotifihhi hetofa amuya'auba Kilisitohi fili'ehinagati le'mo ho ti'ehina supo huto lali yuhufahi hapati huto minalune luto nagami'i folo'ohune. Nagami'i folose hapa'a ya huto ni'ibe.

⁵ Ai fili'ehinaya lali ana huto fililuta nohunogo aitoga hepito minalune. Hu'mau ai'i fili'ehinagati le'mo ho ti'ehinamo ni'igo lali ana huto fili'ohunagati lele'mo ho ti'ehina suhi mino kosaba huto aitoga hepito moneko babeyafa hilune'mu nohune. ⁶ Koyapa'i hapati Kilisito hiti malipu yafalo fili'ehina ya'ma lali akeheli'ohune. Hena'mugope foipanauba lugufagu foya nolnamofihhi amuya'a su ho letalibe. Ya hulenogo lali foipanamofihhi keke keke yagapana'a aku'i meminaluta'mu yabe. ⁷ Bo mone fililenogo foipa hapa'amofihhi amuya molo'ehina ya'ma asu halina'mu yabe. ⁸ Lali Kilisito hiti fili'ohuta keheli'ohune. To lali ana huto ho tito ai hiti minaluta keheli ule'ale hulata nohune. ⁹ Lali mana keheli'ohune. Yesu fili'ehinagati ho tito aku mone'a hiti mefililina'mu yabe. Filise'nauba aitoga amuya memolo'ehina to be meligilina'mu yabe. ¹⁰ Ai foipanamofihhi kumu amuya'a li he'milube luto moneko yupahi fili'ehinauba su ho'ehibe. To yatai ai Hu'mamofihhi hiti hepito mino kosaba huto nominobe. ¹¹ Ya'mana suhi lite lenalitini afli'ohune lite lilanauba foipanamofihhi keke keke hu meminalana'mu yabe. Lenali Yesu Kilisito hiti hepito minete Hu'mamofihhi mino kosaba huse'na limi'ehinalo minaluna'mu yabe.

¹² Ya hinogo foipana liseuba lenali lenugufatinimofihhi kaba hu meepalalina ya'mana lenugufagu laga lepesilata nohinamofihhi mege'i memalalo. ¹³ To lenali lenugufatini mone kegi'a foipana lili'nalo memalalo. Ma'naka, lenali asaga komopatini hiti lenekesa yigise'na Hu'mamofitogago molo emilenogo foipanamofihhi fili'ahanagati ho ti kosaba hite minalana suhi huto yabe. Asaga lenugufatini komopatini Hu'mamofitogago eminogo ai lili'na'a hetofanamofihhi li huto hilibe. ¹⁴ Lenali akeheli'ahabe. Foipanauba lenali kaba botini aku meminalibe. Hena'mugope yatai lenali keya kamofihhi mege'i melete menehabe. Lenali Hu'mamofihhi lenehe'mose'nauba yatai kaba hu lepalago nehabe.

Hetofa lili'namofihhi koko pana'a

¹⁵ Henati hilune? Lali keya kalo memino'ohuta Hu'mamofihhi lehe'mose'nalo nohuto fa'mene foipa faipana liluta ni'ifihe? Ya huto meni'ibe. ¹⁶ Lenali mekeheli'ahafihe? Bo mone'mofihhi lenali lenugufatini emilete baga liyafa hilana lenali koko pana'a lolo hite minalabe. Lenali foipanamofihhi koko pana'a minelete ananalo filisemofihhi lilana'a huto ni'ibe. To lenali ya mehitemo ka lamana'a mege'i molosemofihhi koko pana'a minelete yanaloti mino bebe sosemofihhi hapa'a lilana to Hu'mamofihhi gobisalo minalabe. ¹⁷ Koyapa'i lenali foipanamofihhi koko pana'a mine'ahanaya to yatai Hu'mamofihhi hetofa kapa lu lenelepi'ehinanamu'i kehelite ana kaga ma'naka luto mege'i meelata nehabe. Yana'mu Hu'mamofitoga lofokehi nolune. ¹⁸ Hu'mau foipana nagaluguti gulu fo lepolo'ehinago lenali bebe sosemofihhi koko pana'a lolo hi'ahana yabe. ¹⁹ Lenali komopatini lapa mebi'ehigo keheli bati mehi'ahanamo ni'inagi nani lu hokolo huto huto kaga lu lepi'ohuna. Koyapa'i lenali kolo tana hapatinimofihhi lenugufatiniuba koko pana'a lolo hulago keya ka pelesa ite foipana babu lite li'ahana. Ana suhi lite lenali yatai lenugufa luga'atu hetofa lili'na lisemofihhi eminogo koko pana'a lolo hite minenogo aliha'a lamana bona'i huto hilabe.

²⁰ Koyapa'i lenali foipanamofihhi koko pana'a minelago ya'mana kana'alo hetofanauba kaba mehu lepolo'ehina, fa'mene mine'ahana yabe. ²¹ Koyapa'i ya hite foipana li'ahanalo yatai lenubuya nohibe. To ya'ma hi'ahananauba lenele'mo bati hu'ehifihe? O'e. Ananauba lenele'mo sibina hu'ehinaya to filise kapolo lenele'mo malalibe. ²² Yatai Hu'mau foipanamofihhi naga'i gulu ho lepologo ai'a koko pana'a lenele'mo lolo hu'ehina. Ya higo legeya'a ya'ma ni'ibe. Lenali lenemehatini aitoga emite minelete alihi mino kosaba huse hepato tito minoba minoba hite minalabe. ²³ Foipanauba ai'a koko pana'magihhi lili'nalo nona'a epilata nohinaya filise'na yabe. To Hu'mau fa'mene milinamofihhi ya mino kosaba huse'i ni'ibe. Ya'manamofihhi Sipi Boti Yesu Kilisito hiti lele'mo hepito moneko'na liluta'mu yabe.

7

Alobole li'ahana suhi ka

¹ Nalalu'nigitabe, lenali Yuta bona'magi asaga keya kamu'i keheli keheli bati hi'ahana. Bona'i mone mefilise nomina kanago keya kauba hu eto'ehina keheli'ahabe. ² Mone

ka nesi'a ni'igi. A'i moneuba baha'a mefilise nohigo aitoga minalibe luto keya kalugu fayahi ge'ahana. To baha'a fililenogomo ya'ma keya ka alobole minala'ibe lu'ehina ka ya'ma a'i kumu su hoto fa'mene nohibe. ³ To ana a'mouba baha'a mefilise nohigo fato bologa buto minalina ai moko hilibe. To baha'a filinogomo fato bologa kata helenogo keya kamofihigi ligofa mehilingi to mokolo a'i meminalibe. ⁴ Nalalu'nigitabe, lenali yana suhi hite nehabe. Lenali yatai Kilisito bomofihigi gufa'a hepitemehana bona'magita keya kaloga filia'ahabe. Ya'mu keya kauba kaba hu meepololata nohibe. To ya'ma ai filiehinagati ho ti'ehina bo, Yesu, ai'a bona'a lolo hilete ai kumu Hu'mamofihigi foya hetofa'a lilata hilabe. ⁵ To lali yata'a komopatimofihigi hapa'a mege'i moloto mino'ohutaya keya kauba komopatigu foipa faipana li huto higo lugufatiuba ana suhi mege'i moloto filisemofihigi nagalugu mino'ohuta yabe. ⁶ To yatai keya ka nagaluguti Hu'mau gulu ho leto'ehina. Lali koyapa hapa'a keya kalugu koyo'ehinamofihigi hapa'amu filiohuto yuhufi hapati li moloto nohune. Koyapa keya kamofihigi foya'amo melise nohuta yuhufasi Sikalafu'i mege'i moloto foya'a nolune.

Keya ka to foipana hiti hapa'atiti yabe

⁷ Ya'mu lali hena ka lilune? Ya'ma keya ka sibina hu'ehifiye? O'e, ya mehu'ehibe. Keya kauba nani foipana'ni li huto hu neto'ehigo keheli'ohube. To keya ka mone'mofihigi kaga lu'ehina: *Kai bomofihigi ana'ina'a ni'inogogo bu goloto kubunaga'i mehobo* lu'ehina. Ya melutita nani foipanamofihigi hapa'a mekehelutita'mu yabe. ⁸ To keya kauba foipanamofihigi hapa'a nelepi'ehigo ana foipanauba bona'i nasana'ani fato fato'i lilane luto nele'mo keheli keheli hibe. To keya ka meni'inogomo foipanauba amuya meminago legeso huto mino'ehina. ⁹ Koyapa'i nani keya kamoya mekehelise fa'mene mino'ohuna. To keya ka nanitoga huto hu'ehigo foipana'niuba hekele luto amuya molo'ehibe. Ya higo nani filise kapolo hapi fito moloto fililuta bu'ohube. ¹⁰ To ya'ma keya kamoya kehe'moto mino kosaba'na hu ketalibe nolina ya'ma keheliloto'ni keya kauba li tiligi soto noho fililata suhi lolo hu'ehina yabe. ¹¹ Hena'mube? Foipana'niuba keya kamofihigi nelepitito nima'i moloto komopa'nigu noho filigo mino'ohube.

¹² Ya'ma Hu'mau keya ka lu molo'ehina'amoya to lu laga hu'ehina kagaya ya'ma ni'ina, to ana keya ka moneko moneko'isi asaga'na hetofana ni'inagi, bebe sose kaga to lamana kaga ni'inagihe. ¹³ To ana hetofa kagauba nani'i noho fili kapogu nele'mo molo'ehifiye? O'e, ya mehu'ehibe. Foipana'niuba ya'ma hetofa keya ka li tiligi soto filise kapogu nele'mo molo'ehibe. Ya huto hetofa keya kauba foipanamofihigi hapa'a nelepilibe luto ana hapa'a le'mo huto hu'ehibe. Ya'mu keya kauba foipana le'mo hofa tago nani ya'ma foipana mone hiti be ligi'ehinana sipi'a huto hilibe.

Bona'mofihigi hapa'a loe lae ni'ina

¹⁴ To ya'ma keya ka Hu'mamofihigi nasana ni'ibe. Ya'ma lali keheli'ohune. Ana kaga bati huto ni'igo nani mege'i malalube'mu nohube luto aku'i foipanamofihigi koko pana'a nohuto'ni ana keya kamofihigi kapolo menomolobe. ¹⁵ Nani hulata nohunamofihigi hapa'ni menokehelube. Nani hetofana hilube luto lulata nohunamofihigi ya menohube. To hetofana kumu laga'ni nebesi'ehina suhi hilube'mu nohunaya mehulata nohube. To foipanamofihigi kumu laga'ni menezesibe lula suhi ya hulata nohube. ¹⁶ To nani foipanamofihigi kumu laga'ni menezesibe luto aku'i yanamofihigi mege'i mololatamo ni'inogogo yanauba keya kamoya lamana ka ni'ina'mu yabe luto nelepigo anamofihigi anokehelube. ¹⁷ Ya nohigo nani ya hulata nohunamoya nani'ni meni'ibe. Foipana komopa'nigu nohinauba ai'a amuya moloto nele'mo sibina higo foipana lilata nohube. ¹⁸ To komopa'nigu to fegutoga nugufagu hiti hetofa hapa'a menominabe luto keheli fe nolube. To hetofana suhi hilunamofihigi komopa'nigu ya ni'igo yana suhi hilube'mu nohube luto'ni amuya'ni bati mehu'ehigo hetofana mehulata nohube. ¹⁹ Nani hetofana hilube luto lulata nohunamofihigi ana suhi mehulata nohube. To ya hu'ehinaya foipana mehilube luto keheliloto aku foipanamofihigi mege'i mololata nohube. ²⁰ Ya huto ni'igo foipana kumu laga'ni menezesina suhi ni'ina ya hulata nohunamofihigi hapa'a henana ni'ibe? Nani'nisigo ya menohube. Foipanauba komopa'nigu minoto nele'mo foipa nohibe.

²¹ Ya huto nohigo hapa'a moneuba nele'mo lolo hulata nohina ya'ma bu goloto akeheluto ma ni'ibe. Nani hetofana hilube luto nohugo foipa kapofi lamana kapofi loe lae ni'igo foipanauba ai'a kapolo nele'moto bulata nohibe. ²² Nani Hu'mamofihigi keya ka'amu komopa'nigu laga hina ni'ibe luto negelo nobube. ²³ To komopa'nigu ya nohugo nugufa'niuba fato hapa'a lolo huba huba nohibe. Ana hapa'auba hetofa negekese'ni keheli'ohunamofihigi luba nohibe. Keya kamu'i hetofana ni'ibe luto negekese akeheli'ohuna yamofihigi fato hapa'auba laba hu eto'ehina. Ya nohugo nugufa'nilo foipanauba le'mo sibina huto nugufa'nimofihigi naga'i emilata nohibe. ²⁴ Ke, nubuya'ni nohibe. Bati mehina bo nohube. Nugufa'niuba foipana nohuto filise kapogu nomalanaya

kiyi'afu nehe'malina bo nohibe? ²⁵ Lali Sipi Boti Yesu Kilisitou nehe'malina bo ai'asigo nohibe. Ai foipanamofihhi hapa'auba amuya moloto he'mi netabe. Ya'mu Hu'mamofitoga negelo nobube.

To nani ma huto nominobe. Nani Hu'mamofihhi keya ka mege'i malalube luto keheliohuna nipa nohibe. To aku'i tafa komopa'niuba foipa hapa'alo mege'i moloto kele kele hu etolata nohibe.

8

Hu'mau Sikalafu'a ho lifigo bona'i komopa'anigu limito mino'ehina

¹ Yatai bona'magi Yesu Kilisitotoga hiti hepiteminago moneko'na nehana yanamofihhi Hu'mau enifisa meilina to osahi meepilibe. ² Henabe lutobe? Sikalafu'mofihhi kagauba lali'i Yesu Kilisitotoga lele'mo hepiloto foipana nagaluguti hiti to filise'na kapoluguti ahe'mi leto'ehigo mino kosaba husemofihhi lilata nohune. ³ Bona'magihhi komopa'ani amuya memolo'ehinagi keya kauba lehe'mo'ehina bati mehu'ehibe. Hu'mau aigo lehe'mo'ehina. Yata'a ai bona'i foipa hapa'animu ka epekito enifisa i'ehina. Ya huto ai'a pana'a melugu ho lifigo bona'i enugufa amuya memolo'ehina suhi lolo huto minoto lali foipanatomofihhi nona'a li pa salibe luto filio'ehina yabe. ⁴ To lamana ka molo'ehinamofihhi liyafa hite mege'i malalabe luto lu'ehina. Hena'mugope lali koyopa'i mino'ohuta suhi huto yatai menohune. Lali kosaba kapolo mege'i nomolone. Sikalafu'mofihhi kapolo nomolonogo keya kauba lamana suhi hilo lulata ya'ma hetofa kamofihhi lali kehelito ya huto nominone. ⁵ To enali enugufa'aniuba nohinalo mege'i nemalanamagi enali enugufa'aniuba kehelise'na'anomofihhi kaba hu epoloto naga'i epi'ehina. To enali Hu'mamofihhi Sikalafu'uba lu noepinalo mege'i nemalanamagi Sikalafu besise'namofihhi kehelite neminago ai enegekesa kehelise'na'anomofihhi kaba huto enele'molata nohina yabe. ⁶ To Sikalafu laga lebesise'nalo lali mege'i nomolota bona'magita Hu'mamofihhi fuluna'a litoti to hetofa mino kosaba husemofihhi lilata nohune. To enali enugufa'aniuba laga enebesise'nalo mege'i nemalana bona'magi filise kapogu bilata nehabe. ⁷ To bona'i enugufa'aniuba laga besise'nalo mege'i nemalanamagi nehago kehelise'na'aniuba kaba hu epalago enali Hu'mamofihhi fateha'a nehana yabe. Henabe lutobe? Enali Hu'mau kaga lu molo'ehina'amofihhi kehelio'ehina he'mite pelesa i'ahana. Ya'ma Hu'mamofihhi kaga'a amuya'anitu mekelite to analo mege'i memelelata nehabe. ⁸ To enali ya hite enugufa'anilo mege'i nemalanaya Hu'mau bu enogoto fokehi melilina'mu yabe.

⁹ Lenali ya hite meneminabe. Hu'mamofihhi Sikalafu'uba yuhufa komopatinigu nominago lenali ka'a kehelite agoya hu emilata nehabe. To bona'i moneuba Yesu Kilisitohi meha'auba komopa'agu menohinogomo ana bona'i Yesuhi bona'i menohibe. ¹⁰ To Kilisitou komopatinigu nominenogo to lenugufatinimofihhi foipanamu filio'ehinaya lenemehatini minoba minoba hilibe. Hena'mube? Hu'mau komopatinu lenele'mo bati hu'ehinogomo Sikalafu'uba komopatinigu limito minago mino kosaba huse'i lilabe. ¹¹ To Hu'mamofihhi Sikalafu'i Yesu filio'ehinaguti le'mo ho ti'ehinauba lenali komopatinigu nominenogomo ya'ma Kilisito le'mo ho ti'ehinauba komopatinigu minoto lenugufatini fililinalo kosaba'i le'mo huto hilina'mu yabe.

¹² Nalalu'nigitabe, tafa hapatini foipa hapatiniuba kefefehu nolepelenogo yamofihhi mekelise foipanamofihhi mege'i memalalo. ¹³ Lenali analoga komopatinu mololenogo lenele'mo sibina hinogo fililana'mu yabe. To lenali Hu'mamofihhi Sikalafu'uba lenele'mo amuya melenogo ana foipa hapatini keye linogo minoba minoba hilabe. ¹⁴ Asaga bona'i Hu'mamofihhi sikalafu'uba enele'moto bulata nohina enali Hu'mamofihhi lusi panana'a nehabe. ¹⁵ To ya'ma Hu'mau lepi'ehina Sikalafu'uba koko pana'a lenele'mo lolo huto lenelasa melu'ehibe. Lenali Hu'mamofihhi lusi pana'amagita li tifito logogose'namagi neminete ai kumu: Apaobe, Apaobe, lite kehe neibe. ¹⁶ Hu'mamofihhi Sikalafu'uba lali lemehati hiti li hepito'a moneko legege nohuto'a Hu'mamofihhi pana'amagita nehabe luto nolimibe. ¹⁷ Yalo'i lali pana'amagita nohunogo ai'a bona'amofihhi lusa gi epalalina'a lali hiti limilnagihe. To Hu'mau Kilisitohi hetofa nasana li molo emilina'a ya'ma ana huto limilenogo lilune. To lali Kilisito gabu gise'na'a hiti ya'ma ana huto kofiloto nohunogo ai'a fana meha'a hiti limilenogo liloto aitoga hepito minalune.

Fana talina yupahi

¹⁸ Nani mana kehelio'ehina hokolo hu lepolutu Yesu kumu lagabu'i nogigo minaluta yamofihhi alihhi mana meha'a sipi'a moneuba lalitoga huto hilina be ligilina'mu ya'ma lilune luto lu nolepube. ¹⁹ To Hu'mau asaga melugu lolo hu'ehina'a yanagu neminanamagi ai pana'amagihhi enele'mo ho tilina yupahi geba hite amuya melelata nehabe. ²⁰ To Hu'mau melugu lolo hu'ehinana asaga'namofihhi komopa'a pata silibe luto Hu'mau ka epekito lu molo'ehina. Ya'ma ana'ina'a asaga'i ai'a sibina huto hilibe melu'ehina. Hu'mau ai

pata silibe luto kaga molo'ehina. To mone'i lali bu megose'namofihi geba hilitamo ma ni'ibe. ²¹ Hu'mau asaga melugu neminanamagihi aku'i le'mo bati hulenogo alihi pata mesise Hu'mamofihi pana'amagi hetofa hite minalana ya'ma kanagu keta husemofihi nagaluguti gulu fo epalalibe. ²² To yatai Hu'mau lolo hu'ehinanauba usegi asegi huto ana legita a'i moneuba pana'i noketana sipi gabu gise'na suhi huto nominamo ni'igo akeheli'ohune. ²³ To asaga melugu neminana usegi asegi hite hilita neminago enali'anigo menehabe. Lali hiti Hu'mamofihi Sikalafu'i kohe toto limi'ehina bona'magita komopatigu yibi bena huto yibi huto usegi asegi ilata nohune. Ya nohuto Hu'mau lugufati kosaba'na lolo huto lele'mo bati hilina kana'amu geba nohunogo keta huse nagaluguti gulu ho letalibe. ²⁴ To Hu'mamofihi hetofana hu letalinamofihi bu megose geba huto yanauba nohunogo Hu'mau yana'mu kehelito lubuto bi'ehina. Ya'ma geba nohunamofihi yatai bu go'ohuna, ya'ma geba hilineamo meni'ibe. Bo moneuba mone'mofihi geba huse'i alihi bu galina henabe luto mone kana hiti geba hulata nohibe? Ya huto meni'ibe. ²⁵ To lali mone bu megose'namofihi geba huto hugo Hu'mau limilina'mu yabe luto geba huto minomo buto kosele'i melohose huto minalune.

²⁶ Ya'ma geba hulata komopati amuya memolose nohunogo Hu'mamofihi Sikalafu'uba lalitoga oto lehe'malina'mu yabe. Lali aitoga henana loka haluta mekeheli'ohunogo ai keheli'ehina. Ya'ma Sikalafu'uba lali kumu Hu'mamofitoga baga'atu kaga meluse komopa'a amuya'auba buka tilata nohibe. ²⁷ Ya higo Hu'mau asaga bona'i komopa'anigu bu goto keheligo Sikalafu'uba enali kumu ekesa yigiba yigiba nohigo yanamofihi Hu'mau kehelilata nohibe.

²⁸ To lali mana akeheli'ohune, Hu'mau lu kehelise'namofihi bona'a enali kumu kehe igo bite aitoga komopa'ani emi'ahanamagihi ai asaga huto hilina kanagu hetofana hu epololata nohinagihe. ²⁹ Hu'mau fuku lu'ehina bona'i enali'i pana'a Yesu yabe moneko babeyafa hite gona'a lolo huto minalabe luto Yesu yege'a pana'i minoto naga'a enele'mo molo'ehina yabe. ³⁰ To Hu'mau ekesa kehelito enele'mo molo'ehina bona'magihi aitoga kehe igo e'ahabe. To ai kehe igo e'ahanamofihi foipana'ani he'mito bebe sose bona'i enele'mo lolo hu'ehina. To ya huto bebe sose bona'i enele'mo lolo huto ai hetofa fana meha'agu enele'mo molo'ehina.

Hu'mau lali kumu ginaga fi'ehina ka

³¹ Ya'ma asaga'na hu leto'ehinamofihi hapa'a henana ni'ibe? Hu'mau to lali hiti nominenogomo kiyi'afu loho fi talina bo nohibe? ³² Ai koyapa'i pana'a nu ki pili koto meminose lali kumu asaga'i ho lifito bona'magihi enayanugu epi'ehigo fili leto'ehina, ya'ma limi'ehina bo, Hu'mau, ai loe sana sana mina'a meni'inamofihi fa'mene limilina'mu yabe. ³³ To Hu'mau lu kehelito lele'mo ho ti'ehinagi kiyi'afu lifisa ilina bo nohibe? Ana hilina bo mone menohibe. Hu'mau ai'asi bebe sose bona'ni nehabe luto ya'ma lali kumu luto lulata nohinagihe. ³⁴ Kiyi kiyi'afu lifisa iloto ka foya lilube'mu nohibe? Yesu ai'asigo lali kumu fililoto ho tito aku Hu'mau lamaga'aga le'mo'ehigo nominabe. Analo nominoto lali kumu Hu'mamofihi amuya loka holata nohibe. ³⁵ To Yesu lali kumu ginaga fi limi'ehinalo to kaba hu bati hu leto'ehinalo lali ya'ma hepitoti minaluta nohunogo kiyi'afu yanaloti lele'mo loko hilibe? Keta hu letalinauba analoti loko hilifiye? Analoti fi taga hu letalinaubafi? Gabu gi letalinaubafi? Nose'na fenene hinogo kau'na lalalinaubafi? Musufalo nasanauba ya hu letalinafi? Luba huse'nauba ya hilifi? Filise'namofihi amuya'auba aitogati loko hu letalinafiye? O'e, ya huto Yesu ginaga fi limi'ehinagati loko hu letalinamo meni'ibe. ³⁶ Yananamu'i koyapa'i mono bukugu keye'ahana:

Fatehatimagi kai kumu asaga yupahi
loho fililune'mu nehago
asaga yupahi yana lalalina kana'amu
geba huto minalune.
Lali sipisipi yaga keye lilina legi huto
geba huto nominone.

³⁷ Ya'ma huto hu letalana asaga'namofihi Yesu be ligi'ehigo bati huto minalune. Yesu ai sipi ginaga fi limito kaba hu letago aitoga ule'ale huto minolata nohune. ³⁸ Nani mana keheli ule'ale nohube. Mone filise'nafi to ma melugu minose'nafi, foipa agelomagifi to kokulumagu felemagifi anagu kaba huse kene'magifi to mone yatai ni'ina nasanauba huto huse'nafi to aliha'auba huto hilineafi, asaga'magi Yesutogati lele'mo loko mehilana'mu yabe. ³⁹ To mone ifo muyalo ni'ina me'i afenuga ni'inafi moneuba Yesutogati lele'mo loko mehiline'mu yabe. Hu'mau lali kumu sipi ginaga fise'na'amofihi Sipi Boti Yesu Kilisito limi'ehinamofihi ya'ma melugu lolo huto minolatana asaga'namagi lele'mo loko mehilana'mu yabe.

9

Hu'mau Yuta bona'i enele'mo ho ti'ehinamagi yabe

¹ Nani lusiga nolube. Nani Kilisitohi bona'a nohoto'ni faga menolube. To Hu'mamofihhi Sikalafu'uba komopa'nigu nomina'aua lusiga nolane luto ai nelepi'ehina. ² Ya'ma Yuta bona'magi nani'ni bona'i nehago enali kumu sipi laga'ni nebesigo nani keke'i lu epolobe. ³ To Hu'mau enele'mo bati huloto to nani enali kumu yabe luto gumi'i nohoto Kilisitotogati nele'mo loko hulenogo, bati huto yabe nolube. Hena'mugope? Hu'mau ya hu netolenogo Yuta bona'ni enubuto bilibe luto bati huto yabe nolube. ⁴ Hena'mube? Enali Hu'mau enele'mo ho ti'ehina bona'i nehabe. Ai enali'i mehuba hina'a pana'ni nehabe luto to sipi fana meha'agu enele'mo molo'ehina. Ai agoya hu niminogo'ni kaba hu lepalalube ya'ma kaga luto lu molo'ehina. Ai ana huto keya ka lu epito molo'ehina. Enali Hu'mamofihhi gi'a liyafa huse hapa lamana'a keheli'ahana. Ai enalitoga alihi le'mo huto hilina ka hetofana lu molo'ehinamofihhi kehelite li'ahana. ⁵ To koyapa'i enali Hu'mamofitoga komopa'ani mele'ahana tatatigihhi naga'aniguti huto hi'ahabe. To Kilisito ai gufa'a hiti bo nohibe luto ana huto Yuta bona'i naga'aniguti huto hu'ehina yabe. Ya hu'ehinagi lali Hu'mau asaga kaba hu'ehina botimo liyafa huba huba nohunagihe. Ma'naka yabe.

⁶ To ya huto ni'igo Hu'mau bona'magihi kaga molo'ehinana huto mehu'ehina nolufihe? O'e, ya melu'ohube. Hu'mau Yuta bona'magihi asaga'i enele'mo nupa huloto enali naga'i folaganuguti bona'a mone'a fuku lu'ehina. ⁷ To ana huto Abalahahi yagapana'amagi asaga'na Hu'mamofihhi bona'a menehabe. Koyapa'i Hu'mau Abalaha ma lu emi'ehina: Panaka Isaka ketalina yagapana'amagihi enalisigo kaika naga'i minalabe luto lu'ehina. ⁸ Ya'ma kaga hapa'a ma ni'ina, asaga Abalahahi yagapana'a Hu'mamofihhi lusi bona'a menehabe. Hena'mube? Hu'mau Abalahahi pana'a moneko kumu kaga bebe sose ka molo'ehina yabe. To ya'ma pana'asigo ketalina yagapana'amagihi enali'anigo Abalahahi lusi naga'i nehana yabe. ⁹ Ya'ma Hu'mau kaga molo'ehina ma ni'ibe: *Kufu mone bulago lihaka Selau pana'i ketalinagi to ana kanagu aku'i alube a'nolube.*

¹⁰ To ya'ma kagago meni'ibe. To mone hiti ana huto ni'ibe. Lepekau loe lae pana'i eteketo'ehina to enali afo'atitifu Isaka lali Yuta bona'magita tatatifu yabe. ¹¹⁻¹² Yata'a etali huto mehi'aha'igo to hapa'atiti hetofanafi sibinafi huto mehuse Hu'mau Lepekahi ma luto lu emi'ehina: *Yege pana'uba gona'amofihhi kele kele'i hu etalibe luto lu'ehina.* Ya huto Hu'mau mone pana'amofihhi hapa'a bu goto bati huto yabe luto le'mo ho ti'ehifihhe? O'e. Ai foya'a ni'igo mone pana'a fuku luto nani bona'ni yabe luto li gehe li'ehina yabe. Hena'mube? Hu'mau ya huloto asaga bona'magihi li gehe li'ehinamu enelepilube'mu nohibe. ¹³ Ya'mu Hu'mau hu'ehinamu'i mono bukugu fayahi ge'ahana: *Nani Yakopu nibita hu'ehina pana'i yabe, luto to Isau hapa'a laga'ni menebesigo nemegesa'ni emi'ohube* luto Hu'mau lu'ehina yabe.

¹⁴ Ya huto ni'igo lali Hu'mamofihhi hapa'a bati mehu'ehina yabe lilupi? O'e, ya menolune. ¹⁵ Koyapa'i ai Mosehi ma lu emi'ehina: *Nani nibita hilina bonatoga hetofana hu etalube to nibita hilina bonatoga niginaga filugi nani ya'ma foya'ni ni'ibe* luto Hu'ma ya luto ligo ai yalo li gehe lilata nohibe. ¹⁶ Bona'i moneuba: Nani hetofana hulata nohube luto to Hu'mamofihhi bona'a minalube luto lalinamu'i Hu'mau ana bomo le'malifiye? O'e, ya mehilibe. Bona'i foya'ani meni'ibe. Hu'mau enele'malina ai'asigo foya'amo ni'ibe. Ai ekesa keheliloto bona'mofihhi ginaga fi emilata nohinamo ya'ma anasi ni'ibe. ¹⁷ To Hu'mau koyapa'i sipi bo Felohi lu emi'ehina ka fayahi ge'ahana: *Nani Iyipi melugu sipi bo'ani henabe luto kele'mo ho ti'ohube? Sipi kaba bo lolo hu keto'ohunogo alipo sibina hiluna kanagu amuya'ni enelepilube'mu nohugo asaga noto noto bona'magi bu gelete nigi'ni liyafa hilabe* luto lu'ehina yabe. ¹⁸ Yamu'i lali Hu'mamofihhi hapa'amu ma keheli'ohuna, ai bona'i mone'a kumu niginaga filube luto to fato bona'i mone'mofihhi komopa'a fi hekini lo etalube luto lu'ehina. Ya'ma ai foya'a ni'ibe.

Hu'mau ka epeki'ehina'a hiti to fuluna'a hiti ni'ina

¹⁹ To lenali bo moneuba ma luto lu nimilibe: Hu'mau ai'a mone bona'mofihhi ekesa fi hekini lo etago aku henabe luto ana bomo fisa ilina'mu yabe? Ai ya hu etoloto henabe luto ka emekilibe? To kiyi'afu Hu'ma ekesa keheli'ehina'amofihhi be ligilibe? ²⁰ O'e ya melubo. Kai Hu'mamofihhi kagalo nona'a emilata bomo kiyi'afu kele'mo ho ti'ehibe? Bona'i moneuba me somomo lolo hu su holenogomo somomouba: Kai henabe luto ma huto lolo hu neto'ahane luto lilifiye? Ya kaga melilina'mu yabe. ²¹ Ya'ma somo lolo hilata bouba ai'amo ekesa keheliloto me'mo i pata putu huto mone nose'na somo lolo hilina to mone heletuya somo lolo hilina ai foya'a yabe.

²² To Hu'mau yana suhi huto hu'ehibe. Ai foipa bona'i enipakafa enahalina hiti to amuya molo epalalina hiti enelepino'go kehelilabe. Yana'mu ka epeki'ehina bona'magihi

ma'asi enahalinamofihī fulu huto minoto komopa'ani i gelehe hilana'mu enegeba huto mino lito bu'ehina. ²³⁻²⁴ To bona'i mone'amagihi fana meha'agu enele'mo moloto keke'i lu epoloto minalina ana huto ai foya'a yabe. Ai ya huto lalimo Yuta bona'magitogati fegutoga bona'magitogati mone'a kehe ito lele'moto fuluna'a limito komopa'a lalitoga fi limi'ehina. To henabe lutobe? Asaga bona'magi ai'a fana meha'a sipina ni'ina'mu enali kehelite fokehi lilabe. ²⁵ Koyapa'i kaga lu yege hose bo, Hosea ai mono bukugu anamu'i ma koyo'ehina:

Bona'i fato'na nani'ni menehana'a
nani'ni bona'ni yabe luto ya lilube.

To fato metoga bona'i mone'a
menebesi'ehina'a

aku niginaga fi epilube luto
ya lilube.

²⁶ To mone melugu bona kumu,

lenali bona'ni menehabe luto
yata'a lu'ehinago

aku analo enali kumu

Hu'mau minoba minoba hu'ehina bo,

ai'a yagapana'a nehabe luto
ya lilibe.

²⁷ To lu yege hose bo, Aisaiyau Isilaeli bona'mu ma lu'ehina: *Ya'ma Isilaeli bona'magi kehe'i suhi huto samahi tite nehinogo Hu'mau folagaha'aniguti bona'i mone'a nesi'asi enubuto bilibe.* ²⁸ Hu'mau asaga noto noto bona'i foipana nehanamu'i nona'a mele'isi epi su halina'mu yabe. ²⁹ To ya'ma suhi luto koyapa'i Aisaiyau mone hiti mono bukugu koyoto ma lu'ehina: *Sipi Botiuba amuya hiti nohuto lali asaga'i loho su hoto mone'amagita keke'i melitita lali Yuta bona'magita asaga'i fenene hutita'mu yabe. Koyapa'i Hu'mau Sotomu hepalo to Gomola hepalo bona'i enahago fili su he'ahana yana suhi luto lali filito fenene hu su hotita'mu yabe.*

Isilaeli bona'i keya kalo mege'i melelata nehana

³⁰ Ya'mu lali hena kaga lilune? Ya'ma nokehelune. Fegutoga bona'magi Hu'mamofihī bulo bebe sose foya melilata nehana, enali Hu'mamofitoga keheli ule'ale hilata nehago ai enele'mo bati hu'ehina. ³¹ Yuta bona'i koyapa'i Hu'mau enele'mo ho ti'ehina'amagi enali keya ka kehelite mege'i melete Hu'mamofihī bulo bebe sana bona'i nohune lite enubuto bilinamofihī kapo'a sa sa nehite bu mege'ahana. Ya yagi Hu'mau enele'mo bati mehu'ehina yabe. ³² Henabe lutobe? Enali keya kamofihī foya'a liba liba hite aku Hu'mamofihī keheli ule'ale mehi'ahana. Enali ya hite mone sipi efatoti figana futite he kete ke'ahana yana bona'i suhi lite mine'ahana yabe. ³³ Hu'mau koyapa'i Yesu kumu suguna ka luto ana efapomu'i lipoti lu epi'ehina'mu mono bukugu fayahi ge'ahana ma ni'ibe:

Bu galo.

Nani Yuta bona'magihi Yiona hepalogu

mone sipi efahi nomolobe.

Enali efatoti figana futite,

he kete enahalibe.

To bona'i luga'amagi aitoga

keheli ule'ale hilana,

enali lesa'ani melise

enofokehi lilabe.

10

¹ Nalalu'nigitabe, nani bona'ni ya'ma Yuta bona'i enali kumu Hu'mau enubuto bilibe luto nolugo nipa'nigu nohibe. Nani enali kumu yabe luto Hu'mamofitoga buka tiba tiba nohube. ² Enali Hu'mamofitoga amuya melete bati huto nominone lite nehago bu goto lusiga nolube. Enali ya nehago aku'i Hu'mamofihī hapa'a keheli bati mehilita nehabe. ³ Enali Hu'mau bona'i le'mo bati huse hapa'a yamofihī mekeheli'ahabe. Enali enegekesa'ani keheli'ahanamofihī hapa'a mege'i nemalabe. Enali Hu'mau enele'mo bati huse hapa'a mekehelite aitoga agoya hu meemi'ahabe. ⁴ Hu'ma ho lifi'ehina bo, Kilisito, ai huto hu'ehigo keya ka mege'i molose'namu enele'mo bati hilina asu ho'ehibe. Ya su ho'ehinamu aitoga komopa'ani emite keheli amuya malago Hu'mau bona lamana'i enele'mo lolo hulata nohina yabe.

Hu'mau enubuto bise'namofihī ka

⁵ Bona'i moneuba keya kamofihli li pili kalina Hu'mamofihli bulo bona'i lamana'i hilinamu Moseu keya ka ma fayahi go'ehina: *Keya ka mege'i malalina bouba minoba minoba huse'i lilina'mu yabe.* ⁶⁻⁷ Aku'i kai Hu'mamofitoga keheli ule'ale huto komopaka emi'ahatalo kele'mo bati hilina'mu ma fayahi mono bukugu goto lu'ehina: *Kai kiyi'afu kokulumagu tiloto lalitoga ka lamana'a hapa'a lito alibe luto melubo. To ana huto kiyi'afu keligu limiloto lalitoga ka lamana'a hapa'a lito alibe luto ya melubo, lite keye'ahana.* To ya'ma fayahi hapa'a ma ni'ibe. Kai Yesu Kilisito kokulumagutifi, fili'ehinatifi oto lehe'malina ya'ma sa sa mehubo. ⁸ Yesuhi mege'i molose'namofihli hapa'a ya huto meni'ibe. Ana fayahi ma luto mono bukugu nolibe: *Ka hapa'a foto'i meni'ibe. Lebatotisi ni'tito komopakagu kabagakagu ni'ibe.* To lali kagamu'i lu yege nohota ka yabe. ⁹ To lali mana lu yege nohone. Kai kabagakaguti Yesu nani kibina bo'ni nohibe luto lilata to Hu'mau fili'ehinatifi le'mo ho ti'ehibe luto komopakagu ma'naka luto kehelilata nohatogo ai kele'mo bati hinogo minoba minoba hilane. ¹⁰ Lali Hu'mamofitoga keheli ule'ale hunogo komopatigu lele'mo bati hilibe. To lali labagatiguti Yesu kibina boti nohibe luto nolunogomo ai lele'menogo minoba minoba hilune. ¹¹ Yanamofi kumu enali mono bukugu fayahi keye'ahana: *Bona'i moneuba Hu'mamofitoga keheli ule'ale huto komopa'a emiloto lesa meluse hetofana huto minalibe.* ¹² Ya'ma fayahi keye'ahanamu yege yege boana'magihi keye'ahanamu, Yuta bona'i hiti to fegutoga bona'i hiti enali moneko nehanamo ni'ibe. Hu'mau ai enali li gehe meli'ehina. Ai yege yege bona'magihi kibina bo'ani moneko'isi nohuto'a aitoga kehe ilata nehanamagihi enele'moto lusa gi epalalina'mu yabe. ¹³ Ya'ma kagamu'i mono bukugu fayahi ge'ahanamo ni'ibe: *Kibina bomofihli gi'a hoto lehe'mobo lite kehe ilata bona'magi asaga'i Hu'mau enele'mo bati hulenogo mino kosaba huse'i lilabe.*

¹⁴ Ya lutomo ni'igo enali Hu'mamofitoga komopa'ani memele'ahana bona'magi hiya hite aitoga kehe ilabe? To enali kaga'a mekeheli'ahana bona'magi hiya hite aitoga keheli amuya malalabe? To bo moneuba ka lamana'a lu meepilenogo hiya hite ana kaga'a kehelilabe? ¹⁵ To Hu'mau kaga'a lu yege hose bona'i ho melifinogo kaga tili tele mehinogo kiyi'afu ana kaga lu enelepilibe? Yana'mu mono bukugu fayahi ge'ahanamo ni'ibe: *Enali kapo melete hekili hekili hite hetofa kaga'a lite neana bona'magihi enigigusalo soso hu epoloto gepohi lilune.* ¹⁶ Aku'i bona'i mone'amagi ana ka lamana'aloga kehelite mege'i memele'ahabe. Koyapa Hu'mamofihli kaga lu yege hose bo, Aisaiyau, ai fayahi mone koyo'ehina: *Kibina bo'nio. Hetofa kagaka lu epi'ohutaya kiyi'agihli kiyi'agihli ma'naka lite ya'ma kehelite mege'i mele'ahabe?* ¹⁷ To ya huto ni'igo bona'magi Kilisito kumu hetofa kaga lu yege hago keheli'ohune. To ana kaga keheliloto Hu'mamofitoga agoya hu emilata nohune.

¹⁸ To nani mone koloka halube. Ya'ma Yuta bona'magi Hu'mamofihli ka'a keheli'ahana meni'ifihli? O'e, enali akeheli'ahana yabe. Mono bukugu ma fayahi ge'ahana:

Lu yege hose bona'mofihli nogo'ani
asaga melugu hepatoga bula ola higo,
boana'magi keheli'ahana.
To ya'ma mono kaga'ani biba biba nohigo,
silaga kapoluga
boana'magi keheli'ahana yabe.

¹⁹ To nani mone hiti koloka halube. Yuta bona'magi ka lamana'a mekeheli'ahana ni'ifihli? Ya huto meni'ibe. Keheli'ahana yabe. Hu'mau koyapa'i enali kaga'a mege'i memele'ahana kumu kohe toto Mosehi bukugu lu'ehina ka'a fayahi koyo'ehina:

Nani fato melugu boana'magihi
enigi'ani meni'ina
enele'moto hulenogo
lenali bu gelete siko hilabe.
To noto noto bona'i
ka keheli sibina hi'ahanamagihi
nani enele'mo bati nohinogo'nimo,
lenali kehelite lenipagu logo bilibe.

²⁰ To Aisaiyau amuya moloto Hu'mamofihli lu'ehina ka'amu ma luto koyo'ehina:

Nani kumu sa sa mehi'ahana bona'magi
nehanalo bu nehetugo
enali be nege'ahana.
Nanitoga kehe mei'ahanamagi
enubulo huto hugo keheli'ahana yabe.

²¹ Ya hu'ehina'mu Hu'mau Isilaeli bona'magi kumu ka mone hiti lu'ehina ma ni'ibe: *Nani asaga yupahi enele'malube luto nayatu babeyafa nohugo aku'i enali ka keheli he'mite to komopa'ani nunu gina boana'i nanitoga mealune'mu nehabe.*

11

Hu'mau Isilaeli bona'magi kumu fulu huto minose'namofihhi hapa'a

¹ Ya'mu nani koloka nohobe: Hu'mau ai'a Yuta naga'i he'mi epolo'ehifiye? O'e, ya'ma mehu'ehibe. Nani Yuta bo nohunagi. Abalaha yagapana'a nohube. Nani biha'nimofihhi gi'a Beyamini yabe. ² Hu'mau koyapa'i fuku luto enele'mo'ehina bona'a he'mi meepolo'ehina. Hu'mamofihhi kaga lu yege hose bouba, Elaiyau Isilaeli bona kumu lu'ehina ka mono bukugu ni'igo beto hilane. Ai ka foyagu enele'mo moloto ma luto Hu'mamofihhi loka ho'ehina: ³ *Sipi Bo'mio. Enali kaga lu yege hose bonakamagihhi enehe filite, to efaha hitakalo i tele tulu bi'ahana. Ya hi'ahago nanisigo nominogo enali nehalune'mu nehanagihe.* Elaiyau ya luto lu'ehina yabe. ⁴ Ya ligo Hu'mau ka'alo nona'a ma luto lu emi'ehina: *Kaisigo menohane. Bona'i luga'amagi 7 tauseni nanitoga agoya hu nimite neminabe. To enali kene'i mone lugefa gi'a Baali meha'aloga gigusa'agu enalahupa mefise bona'i neminana yabe.* ⁵ To yatai kanagu ana huto ni'ibe. Hu'mau bona'i mone'amagi ai ginaga figo li gehe lito enele'mo'ehina bona'magi neminabe. ⁶ Enali hetofa suhi lite mine'ahana bona'i nehago enele'mo'ehifiye? O'e, ai'a ginaga fi epolo'ehinalo enele'mo'ehibe. To hena'mube? Ai enali hetofa suhi lite mine'ahanalo enele'matita enali Hu'mau lusiga luto ginaga fi lepolo'ehifi ya mehu'ehifi lite mekehelitine.

⁷ To ya huto ni'igo Isilaeli bona'magi ma hite neminabe. Enali Hu'mau enele'malina hapa'a sa sa hi'ahana aku'i enali asaga'i meli'ahabe. Mone kegi'a nesi'a bona'magihhi Hu'mau bita hu'ehina'amagi enaligo ali'ahana yabe. To ya'ma meli'ahana bona'magi komopa'ani hekini lago Hu'mamofihhi nogo'a kehe igo mekeheli'ahabe. ⁸ Ananamo'mu mono bukugu fayahi ge'ahana: *Hu'mau komopa'ani hiti kehelise'na'ani hiti le'mo keta hu'ehina. To enubu'ani hiti enegekesa'ani hiti hekini lo'ehigo enali yatai kana'agu mekehelise fa'mene neminabe.*

⁹ To koyapa bo, Tebitiu mone fayahi go'ehina ya'ma mono bukugu ni'ibe: Enali sipi nose'na melenogomo kofohi meleno.

Enele'mo laba huto osahi epino.

¹⁰ To enali be megalabe luto enubu'ani li fili kete mineno.

To asaga yupahi enemegesalo sipi ketana meleno, luto, li figi gite bilabe, luto lu'ehina.

¹¹ Nani mone koloka nohobe. Ya'ma Yuta bona'magi li figi gi'ahana'mu Hu'mau enali kumu he'mi su ho'ehinafihe? O'e, ya luto meni'ibe. Ai lu kehelito i behe huto fegutoga bona'magihhi enubuto bilube luto, Yuta bona'magi be geleste siko hilabe lu'ehina. Enali enubuto bise'na yana'amu laga'ani epesilina'mu yabe. ¹² Yuta bona'magi foipana li'ahanaloti'i Hu'mau noto noto bona'magihhi lusa gi epolo'ehina. Ya'ma Yuta bona'magi Hu'mamofihhi lusa'amu le'mo laba hite he'mi'ahago Hu'mau fegutoga bona'magihhi li hetofa hu epolo'ehina yabe. Ya hu'ehina'mu alihhi Yuta bona'i luga'amagi Kilisitohi kaga kehelite aitoga komopa'ani emilana kanagu ya'ma Hu'mamofihhi lusa gise'nauba mone hiti hofa talina'mu yabe.

Hu'mau fegutoga bona'magihhi enele'mo bati hilibe

¹³ Yatai nani Hu'mamofihhi kaga'a lito bulata bo nohuto'ni lenali fegutoga bona'i ka lu nolupebe. Nani Hu'mau lili'na nimi'ehina'mu nofokehi nolube. ¹⁴ Ya'ma mono ka lili'na nolugo Yuta bona'nimagi kehelite siko hilete ana kagamu'i lagati lebesibe lite nelago Hu'mau mone'amagihhi enele'menogo mino kosaba huse'i lilabe. ¹⁵ To Hu'mau Yuta bona'magihhi enele'mo he'mi'ehinalo asaga melugu bona'magi Hu'mamofihhi lulu'agi lolo hi'ahana yabe. Ya hu'ehina'mu alihhi kana'agu Hu'mau aku Yuta bonatoga i behe huto enele'menogo legelo bise'na babu luto huto hilibe. Ana kanagu Hu'mau fili'ahanamagihhi mino kosaba huse'na epilnagi minoba minoba nehana suhi lite minalabe.

¹⁶ To mone beleti nose'na ni'igo mone'a enali li gofa hite Hu'mamofihhi nose'na yabe lite ai'a molo emi'ohune lite li gehe li'ahana ni'igo aku ya'ma beleti nose'na asaga'i ai'a hiti ni'ibe. To ana suhi huto yafamo lufusa'a hiti bati huto ni'igo yaha'a ana huto bati huto ni'ilina'mu yabe. ¹⁷ To Yuta bona'magi foyagu kofe'ehina oliba yafa supo hite neminabe. To fegutoga bona'magi lopi oliba yafa supo hite nehabe. To Hu'mau hetofa yafamofihhi yaha'a mone'a laga hu he'miloto to lopi yafaloti yaha'a mone lito

oto hetofa yafa laga hu'ehinalo li molo hepito nagatu sa gilago nogoya'a logoto ana lopi yafamofihhi yaha'a le'mo bati nohilibe. Lenali fegutoga bona'magita ya'ma lopi yafamofihhi yaha'a molo hepi'ehinana legi hite neminabe. Yana'mu Hu'mau yata'a Yuta bona'magihhi mino hetofa huse'na epi'ehina yamofihhi lenali fegutoga bona'magita yatai lite bati hite neminabe. ¹⁸ Ya huto ni'igo to lenali ya hite neminago enali Yuta bona'i laga hu he'mi'ehina yaha'amo legita nehana'amagi kumu lenali sibi lenegesata meygilo. Henabe luto lenali lenugufa limo titi nehabe? Lenali fa'mene yafa yaha'a yana suhi nehabe. Yafa lufusa'auba lenali'i kaba huto amuya molo lepalalina'mu lenali ai'a kaba menehabe.

¹⁹ Nani ya nolugi lenali ma luto lu nimilabe: Hu'mau lali'i ya'ma yafa yaha'a laga hu he'mi'ehinalo li hepito malago bati huto nominone. ²⁰ O, lusiga nelabe. Ya'ma Yuta bona'i enali Hu'mamofitoga kehelu ule'ale mehi'ahago Hu'mau laga hu he'mi'ehigo lenali aitoga komopatini emite kehelu amuya malago ai li hepito molo lepola'ehina. Ya hu lepola'ehigo lenali yanana'mu lenugufa limo titi hu lalibe luto legeso hite lenesatini nolinogo minalo. ²¹ Hu'mau enali ya'ma Yuta bona'i lusi yafa yaha'a suhi hite nehanamagihhi ginaga mefise he'mi'ehinagi yamu'i lenali kumu ginaga fito henabe luto laga mehu lepalalibe? ²² Hu'mamofihhi hapa'a loemo ni'ina. Fulu huto lehe'mose hiti to ipagu logo bito osahi limise hiti ya ni'igo kehelilo. Ai sibina sabana huse bona'magihhi ka epekito osahi epilata nohina. To lenalitati ai fulu huto li hetofa hu lepalalata nohibe. Lenali agoya hu emilata nehite fulunagu minete bati hite minalabe. Lenali aku kegeyo hilenogo ka lepekito laga hu he'mi lepalalibe. ²³ Hu'mau sipi amuya bo nohinagi Yuta bona'magi komopa'ani li gelehe hite Hu'mamofitoga agoya hu emilenogo ai enali ana yafalo aku'i li hepito epalalina'mu yabe. ²⁴ Lenali fegutoga bona'magi lopi oliba yafamofihhi yaha'a suhi lite nehabe. Hu'mau lenali ana yafaloti laga huto ai'a yafalo li hepi lepola'ehinamo keta huse lili'na li'ehina yabe. To Yuta bona'magi hetofa oliba yafamofihhi yaha'a legi hite nehana'mu Hu'mau mone yupahi enali aku'i yafa'alo enele'mo hepilina'a nohinogomo ya'ma sipi lili'na'a meni'ibe.

Hu'mau yege yege bona kumu fulu huto minose'na

²⁵ Nalalu'nigitabe. Mone suguna ka lu lenelepilugi kehelilo. Lenali kehelite lali kehelise'nati sipi bati nohune lite lenugufa limo titi hu laligi ma kaga lu nolopube. Yuta bona'magi Hu'mamofihhi enemegesa hi emiba emiba hite komopa'anigu ule'ale hise'namofihhi kana'a mone su halina'mu yabe. Fegutoga bona'magi Hu'mamofitoga komopa'ani emilana bai tenogomo Hu'mau Yuta bona'magihhi aku'i enele'malina'mu yabe. ²⁶ Hu'mau asaga Isilaeli bona'magihhi enele'menogo bati hilanamofihhi kaga mono bukugu ma lite fayahi ge'ahana:

Enubuto bilina bouba Yiona hepa'mofihhi kosaguti huto hilibe.

Ai Yakopuhi yagapana'magihhi foipana'ani asaga'i li he'mi epalalibe.

²⁷ Ana yupahi

nani foipana'ani li he'miloto

enele'mo bati hilube luto

enali kumu ya'ma kaga lu malalube,

luto Hu'mau ya hu'ehina yabe. ²⁸ To ya'ma Yuta bona'magi Kilisitohi hetofa ka lamana'alo mege'i memelese nehite Hu'mamofihhi fateha'a lolo nehabe. Hena'mube? Enali Kilisitohi enemegesa hi emi'ahago ai ya'mu fegutoga bona'i lenali'i lenele'malube luto lu'ehina. To koyapa'a Hu'mau kohe toto ya'ma Yuta bona'i afo'anigihhi fuku lu'ehina'mu enali kumu Yuta bona'i Hu'mamofihhi laluga'agi minelata nehabe. ²⁹ Hu'mau ekesa loe lae mehuse'i nohibe. Ai'a bita hu'ehina bona'magihhi fuku luto lusa gi epalalina'mu kehelilo. Ka'a enali kumu lu molo'ehina'a huto hilina'mu yabe. ³⁰ Lenali fegutoga bona'magita, koyapa'i Hu'mamofitoga agoya hu meemi'ahana yagi to yatai Yuta bona'magi kaga'a kehelu he'mi'ahago Hu'mau lenali'i ginaga fi lepiggo fulu hite neminabe.

³¹ To ana huto Yuta bona'magi Hu'mamofitoga agoya hu meemise nehago ai lenali'i ginaga fi'ehina ana huto enali kumu alihhi ginaga fi epilina'mu yabe. ³² Ya hu'ehina'mu asaga bona'i, Yuta bona'i to fegutoga bona'i hiti, enali pelesa ite kegeyo hi'ahago Hu'mau naga'i suhi huto epi'ohube luto nokehelibe. Nokehelito ya'ma ginaga fi epilube'mu hibe.

Hu'mamofihhi gi'alo liyafa hilata nohune

³³ Akae. Hu'mamofihhi kehelise'na'a hetofa hatofa ni'inagihhi. Ai asaga'namofihhi keheliya ito bai to'ehina yabe. Keheli bati huse'na'a sipi ni'inagi ekesa yigise'na'a kiyi'afu kehelilibe? To hapa'amu hiya bouba anana kehelilibe? ³⁴ Yana'mu mono bukugu fayahi keye'ahanamo mone ma ni'ibe:

Sipi Botihi komopa'agu
 ekesa kehelilata'na
 hiya bo moneuba kehelilibe?
 Hiya keheli bati huse bouba
 ana hubo, ana hubo luto
 ya'ma kaga lu emilibe?
³⁵ Kiyi'afu Hu'mamofihhi hetofana'a
 emi'ehilinanalo
 Hu'mau nona'a aku emilina'a lilibe?
 Bona'i bati hilina'a mone meni'ibe.

³⁶ Ya hu'ehina'mu asaga me'i hiti kokuluma'i hiti to ana'ina asaga'i ai'ago ni'ina'mu to ai'ago kaba huto nominabe. Ya mehu'ehitita asaga'na fenene hitita'mu yabe. Ya'mu Hu'mamofitoga gepohi luto asaga yupahi mino lito buto fokehi sipi'a lino. Ma'naka.

12

Hu'mamofihhi lili'na lilata nohune

¹ Nalalu'nigitabe. Hu'mau sipi ginaga fi limi'ehina'mu nani lenoloka hoto buka tilube. Lenali lenugufatini Hu'mamofitoga molo emilo luto, hetofa kuguhi legi huto mino kosaba'natini emite li molo etalo. Lenugufatini ya emilenogo Hu'mau ai lenali kumu fokehi lilibe. Ya hu'ehina'mu lenali Hu'mamofitoga agoya hu emite to gi'amo liyafa hilata nehana yamofihhi lusiga mono ka ni'ibe. ² To lenali asaga melugu bona'magihi hapa'ani mege'i memalalo. Hu'mau komopatini li gelehe hu lepololenogo lenegekesa kehelise yuhufana lolo hilina'mu yabe. Ya hulenogo Hu'mamofihhi hetofa hapa'amu kehelite to ai bita nohina'mu to ekesa kehelina bati nohina'mu hiti asaga hetofanamofihhi ai'a fokehi luse'na'mu lenali keheliya ilabe.

³ To Hu'mau nele'mo hetofa hu'ehina bo noho lifi'ehigo nani ma kaga mone lu nolepube. Hu'mau keheli ule'ale huse'i fato fato'i guna ito lepi'ehina. Ya'mu lenali lenugufatini limo titi mehilo. Lenalitati be ligite kehelinogo mone'a hiti metilo. Hu'mau mono ka limi'ehinamofihhi keheliya ite minete hapatini le'mo eto eto hite minalabe. ⁴ Lali moneko bomofihhi gufa'a suhi luto nominone. Gufa'a moneko'na ni'inaya aku fato fato kegi'a to fato fato foya nelibe. ⁵ Ya huto lali yege yege bona'i fato fato nohuta li nupa huto Kilisitotoga hepito moneko'na nohune. To gufa'a moneko'isi suhi huto kegi'a moneko moneko li nupa huto hepi'ohune. Ai'a gufa'a legi huto nominone. ⁶ Ya hu'ehina'mu Hu'mau lehe'moto fato fato lili'na limi'ehina. Ya huto limi'ehina'mu kehelise'natilo lili'na liluta bati hilibe. To folaganuguti kene'i moneuba mono ka lu yege hose lili'nalo minoto'a Hu'mau emi'ehina keheli ule'ale huse'nalo yamofihhi mono kaga lu yege hoto minalibe. ⁷ To bo moneuba Hu'mamofihhi lili'na lenali kumu lilube luto bati huto amuya moloto ana lili'na lilata nohibe. To moneuba Hu'mamofihhi ka enelepilube luto babafi bo hilina, ya bati huto amuya moloto ka'a enelepilinamofihhi lili'na lilibe. ⁸ To bo moneuba boana'i komopa'anigu keta hi'ahanamagihi enele'mo amuya malalina yamofihhi lili'na lilibe. To bo moneuba ana'ina'a babu luto ni'igo guna ito epilube luto ligo, ana bo komopa'agu beyaga neinogo fato bona'i fa'mene epilata huto minalibe. To moneuba Hu'mamofihhi bona'a kaba hulata nohina ai ana lili'nalo amuya moloto kosele'i mehenogo lili'na lilibe. To mone bouba bona'magihi ginaga fito enehe'malube luto ai ana lili'nalo bati huto liloto fokehi lito minalibe.

⁹ Lenali leniginaga fise'namu fato bona'mofihhi leniginaga fi emite lusiga lite komopatini emilo. Foipa faipa huse'namofihhi hapa'a lagati melebesibe lite lenemegeza hu emilo. Ya hite, asaga lamana huse'namofihhi li pili kete mineme bite minalo. ¹⁰ Lenali ai ginaga fi eminogo ai ginaga fi eminogo hite koguna ite minalo. Ya hite minete lenigitini liyafa mehise bonatinimo le'mo hofa tete minalo. ¹¹ Lenali Hu'mamofihhi lili'na amuya melete lilo. Fa'mene fuli meminese lenegelo bite Sipi Botimofihhi lili'na'amu lite komopatinigu babahi hinogo minalo. ¹² Lenali Hu'mamofihhi bu galana yupahi mineme bite geba hilanauba lenele'mo amuya melenogelo lenofokehi lilo. To keta huse'nauba lenalitoga huto nohinogomo komopatinigu fulu huse'na'mu Hu'mau lenehe'malinamofihhi geba hite minalo. To asaga yupahi kosele'i melenehenogo Hu'mamofihhi loka hete nunumu hilo. ¹³ Lenali Hu'mamofihhi bona'a enumuhi meni'ina'amagihi fe'nohatini fuku lite li epilo. To bonoho bona'i elenogomo nohatinigu enele'mo melenogelo tilenogelo nose'na epite malo kalo lite, ya lu epilo.

¹⁴ To bona'i mone'amagi lenegene mane neinogo Hu'mamofihhi loka hete ana bona kumu gumi'i enohobo melise li hetofa hu epolobo lite ya'ma loka halo. ¹⁵ To bona'i moneuba gelo binogomo ana hite aitoga lenegelo bilo. To bona'i moneuba yibi bona

nohinogomo lenali aitoga bite yibi hite keke'i lu etalo. ¹⁶ To lenali moneko hepatoga neminana bona'magihi fulu hite minete komopatini moneko babeyafa hite minalo. Lenali bona'i enubulo hutu hata hilata to sipi bonako yaga foya bonako enele'mo fulu hilata mehilo. Lenali laba hite bona'magihi suhi hite neminanamofihhi ya hite minalo. To lenali asaga'na keheli бага i'ohuta bona'i nohune lite ya lenekesa mekehelilo.

¹⁷ To bona'i moneuba lenele'mo sibina nohinogomo lenali foipana nona'a meemilo. Aku'i bona'magi bebe sose hapa'amu nelanamofihhi ya'ma lenali mege'i melete minalo. ¹⁸ Lenali asaga yupahi yege yege bona'i hiti fulu hite minalo. Lenali luba ka genaga le'mo huto mehilo. ¹⁹ Nalalu'nigitabe, bona'i moneuba lenele'mo sibina hulenogomo ipakafa mehete to ana bona'mofihhi li pa salune lite ya melilo. Ya'ma Hu'mau ita bise'nauba enahalinamo ni'ibe. Ya hu'ehina'mu mono bukugu fayahi ma ge'ahana: *Nani foipa bona'mofihhi nona'a epilube luto, Sipi Botiu ya lu'ehina. Foipana'ani'mu osahi epito i pa saluna ya'ma nani foya'ni yabe.* Yanana'mu mono bukugu mone hiti fayahi ge'ahanagi lenali kehelilo: ²⁰ *Fatehaka kau'na nohenogo kai nose'na li emibo. Ai nagami kumu nobesinogo kai hefito emibo. Kai ya huletogo ai hu'ehinana'mu buya hilibe. Ya lite keye'ahanamofihhi ka'a mege'i malalo.* ²¹ Lenali ya hite hetofa suhi hite hilenogomo foipa hapa'auba lenele'mo laba mehilina'mu yabe. Lenali hetofa hapatiniuba foipana bege ligilina'mu yabe.

13

Lali gamani bona'i kaga mege'i malalune

¹ Lenali asaga gamani bona'magihi kaga kehelite mege'i malalo. Hu'mau enali enele'mo ho ti'ehigo enali kaba huse lili'na lilata nehana'mu ai enele'mo molo'ehibe. Gamani bona'i mone kegi'amagi fa'mene hite memine'ahanaya, Hu'mau ai enele'mo ho ti'ehina yabe. ² Ya hu'ehina'mu bona'magi gamani bomofihhi kagalo keheli he'mite enemegesa hu emilenogo enali Hu'mamofihhi kaga'alo he'milata suhi lite nehabe. Ya nehinogomo Hu'mau ana pelesa ilata nehanamofihhi osahi epilina'mu yabe. ³ To bebe sete nehana bona'magi ana gamani bona'i kaba huse'na'amofihhi koli mehilata nehabe. Kegeiyo huse bona'magi ana gamani kumu koli hilata nehabe. To lenali eto eto hite lamana hiti ana kaba bona kumu koli mehilabe. Ya bati hite minelenogo ana kaba boubala lenali kumu fokehi lilibe. ⁴ Ya'ma gamani bo Hu'mamofihhi lili'na lilata bo ai lenehe'malina bo nohina yabe. Lenali li sibina hilenogomo ana kaba bomu'i koli hilo. Ai amuya bo nohuto li sibina hulanamofihhi nona'a lepilibe. Ai kegeiyo nehana bona'i Hu'mau ita binogo ka epekilina bo'a suhi huto ai osahi epilina'mu yabe. ⁵ Yana'mu lenali gamani bona'magihi kaga kehelite mege'i malalanamoya hena'mube? Hu'mamofihhi ita bise'na lenalitoga huto hu laligi gamanimofihhi kaga'a mege'i melenogomo komopatinigu fulu huto bati hilibe.

⁶ To gamanimagi Hu'mamofihhi kele kele hi etalabe lite kaba huse foya nelibe. Ya'mu lenali gamanimagi lilanaga lilanaga hite takisi kefahi epilo. ⁷ To ya hite gamani bona'magihi mina'a efahi asaga'i epilo. Ya'ma takisi efahatini fato fato'i epilo. Ya hite takisi bona'i kaga'ani kehelite to enalitoga agoya hu epite limi lalabe lite mele'isi ana'ina ya'ma bona'i asaga'i epilo.

Koguna ite minalana hapa'a

⁸ Bona'i moneuba lepi'ehinamofihhi nona'a pa sete mele'isi li emilo. To mone hiti ni'igo lenali boana'i ginaga fi emise'namu ya'ma minoba minoba hite nehanaya su mehalina'mu yabe. Lenali ya ginaga fi emilatanamofihhi ya'ma Hu'mamofihhi keya ka mege'i melelata nehana'mu yabe. ⁹ To keya kaluguti ma luto lu'ehina: *A'i gumina mefolobo. Bona'i ho mefilibo. Gumina melibo. Bona'mofihhi fe'noha'a lilube luto kubu naga'i mehobo.* Ya'ma keya ka asaga'i li nupa hu'ehina'amofihhi hapa'a ma ni'ibe: *Kai kugufaka kaba hulata nohata supo huto asaga bona'magihi kaba hu epoloto kiginaga fi epibo.* ¹⁰ Lenali bonatinimu ginaga fi epilete mone li sibina mehi epalalana'mu yabe. Ya hilata nehanaya asaga keya ka mege'i mele su he'ahana suhi lite neminabe.

¹¹ Ya'ma ginaga fi epilata nehabe luto nolunaya henabe luto nolube? Hu'mau Sipi Botiuba lele'malina kana'a lebat'isi ni'inagihe. Koyapa lali yata'a Kilisitohi keheli ule'ale huto komopati emi'ohuta lele'malina kana'a foto'i mino'ehina, to lubuto bilina kana lebat'is nehetilibe. Yana'mu lenali lenubu kolo kolo hite neminabe. Yatai topa hete ho tilo. ¹² Yatai kana'a sinihi gise suhi huto ni'ina ma'asi su halibe. Kokulumalugu go'i lilina'mu yabe. Lali foipana nohutana metepuhi nasana li he'mi su halune. To go'i lulenogomo lali gimi gito Sataha naga'i hiti lugufati foipana nohinana'a hiti luba hilune. ¹³ Lali yegemofihhi besa besa'alo minototi agoya huse bona'magita minaluta nohune. Lali kegeiyo huse'na melilune. To bia nagami'i negi noto huse'nafi to moko lise'nafi to a'i gumina folose'nafi

to luba huse'nafi to kenasabo bise'nafi asaga'i mehiluta'mu analo lemegesa hu emilune. ¹⁴ Lenali lenugufaluga laga besise'namofihi foipa nasanamu'i lenegekesa yigi yigi mehite ananamofihi le'mo laba hilo. Sipi Boti, Yesu Kilisitohi helegu'i lite ya suhi hite neminana bona'i lenali li so kite aitoga minete ule'ale hite minalo.

14

Lenali bonatinimofihi kaga loko mehilo

¹ To bona'i moneuba Hu'mamofitoga keheli bati mehina olenogo be tigite le'malo. Ai ekesa keheli ule'ale mehu'ehinogomo ana mono kamu'i kenasabo mebise lenali folagahatinigu ana bomo le'mo fulu hite le'mo malalo. ² To bona'i moneuba komopa'a Hu'mamofitoga fulu huto nohinogo nose'na fato fato'i asaga'i bati huto nolata hilibe. To fato bona'i komopa'a Hu'mamofitoga keheli amuya memolo'ehina bouba guya'asigo nolata hilibe. ³ To lenali fato fato nose'namo nenanamagita ya'ma nose'na mone'a mo nosina bomofihi ka meemekilo. Ai'a ekesa keheli'ehinamofihi kaga loko mehilo. To ana huto lenali mone nose'na mo nesina guya'asigo nenanamagita ya'ma nose'na yege yege'i nonana bomofihi hapa'amu ka meemekilo. To hena'mube? Hu'mau ana bomofihi ale'mo'ehinagihe. ⁴ Ana bona'i Hu'mamofihi lili'nalo bona'a nohibe. Lenalitini keke keke bona'i menohibe. Ai'a lili'na afo'afu Hu'ma, ai hapa'amu kehelito bati hinogofi bati mehinhogofi ai'a kehelilina'mu yabe. Lenali foyatini meni'ibe. Hu'mau he'moto le'mo amuya mololenogo ana bomofihi hapa'a bati huto huto hilina'mu yabe.

⁵ To bo moneuba mone yupahi hofa talina kana ni'ibe luto to ya'ma yupahi lulata nohibe. To mone bouba asaga yupahi moneko babeyafa ni'ibe luto lulata nohibe. Etegekesa kehelise'na ule'ale hite bati foya'atiti yabe. Lenali ana hite ya kehelilo. ⁶ To mone yupahi napa ni'ibe lulata bouba Hu'mamofihi gi'a liyafa huse'namu'i ana yupapogu fuli minalibe. To asaga nose'na nalata bouba ana huto Hu'mamofihi gi'a liyafa huse'namu'i kaba huto nominabe. To ai ana nose'namo Hu'mamofitoga gepohi luto bati huto yabe luto lu emito nonabe. To bo moneuba fato nose'na mo sito guya'asigo nalina ai ana huto Hu'mamofihi gi'a liyafa huto bati huto yabe lu emito nonabe. ⁷ To lali ma melugu nohuto fililupi minalupi ya'ma kaba huse'na laliti meni'ibe. Fililenogo minolenogo yamofihi nasana'mu lalitisigo meni'inagi Sipi Botiuba ai'a kaba huse'na'a ni'inagihe. Lali lubu hiti minoto nohuta ya'ma Sipi Bomofihi agoya hu emilata nohune. ⁸ To fililata nohuta ya'ma Sipi Bomofihi agoya hu emilata nohune. Yana'mu ya'ma lubu hiti minoto lito hiluta to fililuta ya'ma Sipi Bomofihi nasana lolo hilune'mu hune. ⁹ Ya nohina'mu Kilisitou filito aku fili'ehinagati ho ti'ehinagi yatai fili'ahanamagihi lubu hiti mino lito nohutamofihi ai kaba bo nohinagihe. ¹⁰ Ya hina'mu lenali henabe lite bonatinimofihi ka emekite ka'a loko nehabe? To henabe lite le'mo laba nehabe? Hu'mau kefa hisalo minoto kaga loko huse yupahi lali asaga'i bu'alo ho tito minolenogo lali kumu ka foya liloto kaga loko hilina'mu yabe. ¹¹ Ya hilina'mu mono bukugu ma lite fayahi ge'ahana:

Nani nubu hiti

minoba minoba nohuna bo nohube.

Silaga boana'magi yege yege'na nogobisalo

enalahupa nohi fite minelete

to enabagaguti ma lilabe:

Hu'mao, kibina boti nohane, lilabe,

Sipi Bouba ya luto nolina yabe.

¹² Ya hina'mu lali asaga'i Hu'mamofihi bulo foyati li'ohuta'mu minenogo ai kagati loko hilibe.

Bonatini enele'mo sibina mehilo

¹³ Yana'mu lenali bonatinimagihi kaga'ani loko hise enifisa ilatana li he'milo. To lenali bonatinimu'i lenegekesa kehelite enele'mo sibina mehilune lite, to foipa kapogu enele'moto bu laligi lolo huse'natinimofihi kaba hu bati hilo. ¹⁴ To nani Sipi Boti, Yesu aitoga hepi'ohugo nipa'nigu ya'ma keheliya i'ohuna ma ni'ibe. Asaga nose'na ai'a keya'i hu'ehina'a meni'ina'mu asaga'i gulu gulu hu'ehina'a nalutagi mo sise'na meni'inaya. Aku bo moneuba ekesa kehelito mone nose'na keya'i hu'ehina'mu yabe luto ai'a komopa'agu kehelito gulu gulu mehu'ehina nose'na huto hinogo menalibe. ¹⁵ To lenali mone nose'na nalana'mu fato bouba bu goloto ana nose'namu komopa'a sibina hinogomo henabe lite ana nose'na nalabe? Yalo lenali ana bo'mu leniginaga mefise bati mehu'ehina. Ya'ma bo'mu Kilisitou afili'ehinagi komopa'a amuya memolo'ehina bomofihi le'mo sibina hu laligi ana nose'na menalo. ¹⁶ Ana huto lenali mone nasana'mu bati huto ni'ibe lite kehelihanamoya aku bona'i moneuba ekesa kehelito bati mehina nasana yabe luto kehelinogo lenali anana lolo hise'namu li he'milo. Ana

bouba lolo hise'na komopa'aua sibina hinogomo ya'ma bati mehilina'mu yabe. Li he'milo. ¹⁷ Hu'mamofihhi kapogu minaluta hapa'a ma ni'ifihe? Nose'na hiti nagami'hi hiti nalutanamofihhi nasanabe? O'e, ya huto meni'ibe. Hu'mamofihhi Sikalafu'uba komopatigu lamana huse'na hiti to mino fulu huse'na hiti to legelo bise'na ya'ma lolo nohina ya'ma Hu'mamofihhi kapo ni'ibe. ¹⁸ To lenali Kilisitohi ka'a kehelite agoya hu emilenogo Hu'mau lenali kumu fokehi lilata nohibe. Ya nohigo bona'magi ana hite ma'naka lite ananamu'i enofokehi lilabe.

¹⁹ Ya hu'ehina'mu lenali bonaloga fulu huse'namofihhi nasana'mu le'mo saga hino. Lenali ya hite bonatini enehe'mago ai le'mo amuya melenogo ai le'mo amuya melenogo hite bati hite minalabe. ²⁰ Lenali nose'na nalanana'mu Hu'mau bona'i ene'le'mo'ehinamagihhi li sibina mehi epalalo. Asaga nose'na lali bati huto nolata nohuta, aku lenali mone nose'na nalana'mu bona'uba keya'i hu'ehinana ni'ibe luto komopa'agu keta nohinogomo yana nose'na menete mo silo. ²¹ Lenali fato fato nose'namo yagafi, bai nagami'ifi asaga'na nalanamofihhi bonatini bu goloto komopa'agu li sibina hinogomo lenali ya'ma nose'na he'mite menalo. ²² Lenali ya'ma ni'ina'mu lenipagu kehelite Hu'mau bati huto yabe linogomo lenali kehelite mine lite bite lu hokolo mehilo. Bo moneuba nose'na mone noloto ekesa kehelito bati huto nalube luto ligo komopa'agu keta mehinogomo ana bo gepohi lilata nohibe. ²³ Aku ana nose'na nolago ekesa loe lae higo to komopa'agu keta hinogomo Hu'mau fisa ito ka emekilibe. Hena'mube? Ai kehelie'ehinaloti ule'ale mehuse komopa'a keta higo nalina'mu yabe. To lenali ana hite asaga kehelie'ahanaloti ule'ale mehuse komopatinigu keta hilina'mu foipanatini huto hilibe.

15

Kilisitohi hapa'alo mege'i malalatamofihhi ka'a

¹ Lenali Hu'mamofihhi kehelie amuya nemalanamagita bona'i komopa'anigu kehelie bati mehanamagihhi ketana'ani kofi epelete enehe'malo. Ya hite, lagatini lepesise'nalo mege'i memalalo. ² To bona'i kehelieya meina'a keta epesilina nasana yamofihhi lenali ene'le'mo bati hilo. Bonatinimagihhi lenogotinifihhi suhi huto nohigo Kilisitotoga ene'le'mo hetofa hite amuya melenogo ya bati huto huto hilina'mu yabe. ³ Hena'mube? Kilisitou laga'a besi'ehinalo mege'i memolo'ehina yabe. Ai kumu mono bukugu fayahi keye'ahana: *Bona'magi huli ka lu kimi'ahana yamofihhi aku'i nanitoga ana huto huto hu'ehina yabe.* ⁴ Ya'ma koyapa'i mono bukugu fayahi ge'ahanamofihhi asaga kagauba Hu'mamofihhi biluta kapo'mu lelepito bu megose'namofihhi geba huto mino lito buto lele'mo amuya malalina'mu yabe. ⁵ To Hu'mau lenele'mo bati hilata to lenele'mo amuya mololata bouba lenele'mo agoya hinogo lenali Yesu Kilisitohi hapa'a babeyafalo mege'i melete koguna ite moneko bona'i hite minalabe. ⁶ Ya hinogomo lenali asaga'i moneko'na hite lenonogotini Hu'mamofihhi kanipo filana'mu yabe. Sipi Boti Yesu Kilisitohi afo'afitoga lenegelo bilabe. Ya'ma aitoga loka hu lepoloto nunumu nohube.

Ka lamana'a fegutoga bona'magitoga huto hilibe.

⁷ To Yesu Kilisitou lenele'mo'ehina'mu lenali ana hite Kilisitohi bona'a ene'be tigte folagahatinigu nehana ya'ma komopatini epilo. Ya hilenogo Hu'mamofihhi gi'amuhofa talibe. ⁸ Nani lu nolapube. Kilisitou Yuta bona'magihhi ene'he'malibe luto koko pana'ani lolo hilube'mu o'ehina. To henabe lutobe? Ai Hu'mau koyapa'i Yuta bona'magihhi tata'anifitoga kaga molo'ehinana ya'ma le'mo huto hilibe luto yabe. Ya huto Hu'mamofihhi hapa'a bebe salina'mu to lamana ka'a beto huto epilube'mu kokulumaguti limito o'ehina yabe. ⁹ To fegutoga bona'magi Hu'ma ginaga fi epigo aitoga enegelo bilabe luto o'ehina yabe. Ana ginaga fise'namu mono bukugu fayahi keye'ahana:

Nani fegutoga bona'i nehanalo
kai kumu negelo bilunagihe.

Kigika liyafa huto
kanipo fise nama lilunagihe.

¹⁰ To ana huto kaga mone hiti ni'ibe:
Fegutoga bona'magita lenegelo bilo.

Lenali hiti to Yuta bona'i
Hu'mau ene'le'mo hu ti'ehina'amagihhi hiti
ai kumu lenegelo bilo.

¹¹ To mone hiti ni'ibe:
Fegutoga bona'magi lenali asaga'i
Sipi Bomu'i lenofokehi halo.
Yege yege boana'magita aitoga babu lite

lenegelo bilo.

¹² To lu huto huto bo, Aisaiyau ana huto Kilisito kumu ma luto fayahi go'ehina:

Bo moneuba

Tebitihi afo'afihhi Yesehi naga'i

huto huloto

fegutoga bona'magihhi kibina bo

lolo hilibe.

Ya nohinogomo

enali ai lele'mo bati hilina bo yabe lite,

keheli emite geba hite

komopa'ani aitoga mele melete minalabe.

¹³ Nani Hu'mamofihhi loka noho lepolobe. Lenali Hu'mamofihhi keheli ule'ale hite neminenogo ai'a gelo bise'na to fuluna'a hiti lenalitoga huto hinogo lenifita ilata nehana'a mone hiti le'mo hofa talina'mu yabe, nolube. To Sikalafu'uba lenele'mo amuya melenogo lenifita ilete kanihi sipi fino, luto nolube.

Polu lesa melu'ehina kaga fayahi koyo'ehinamofihhi hapa'a

¹⁴ Nalalu'nigitabe, lenali lamana bona'i nehite to mono ka keheli fe lite to mono kaga ai lu emigo ai lu emigo hilana bati hite ya nehago yamofihhi keheli ule'ale nohube.

¹⁵ Keheli'ohunaya aku'i lenali kumu koli mehuse nohuto'ni mone kaga amuya ka luto ya'ma fayahi koyoto nolepube. Lenali ana kaga beto hilabe luto amuya moloto akoyo'ohuna. Hu'mau lili'nalo bona'a nele'mo ho tito Yesuhi kaga lelili huto buto fegutoga bona'magihhi lu epilane luto noho lifigo nani nelesa melulata nohinagihe.

¹⁶ Nani Yesu Kilisitohi lili'nalo bo nohunagi nani fegutoga bona'i Hu'mamofihhi бага'aguti lamana ka lito lu yege ho epologo keheli'ahanaya, enali mamufa molo emi'ehina suhi hite nehabe. To nani lusa gilata bo suhi huto nohube. To Sikalafu'uba enele'mo bati hinogo Hu'mau fokehi luto, enele'malube ligo ya'ma mono bona'i lolo huto lili'na nolube.

¹⁷ Ya hina'mu nani Yesu Kilisitotoga hepito nehe'mago Hu'mamofihhi lili'na'a li'ohunana'mu negelo nobito nugufa'ni li saga nesi'asi nohube. ¹⁸ Ya'ma foya hena'ni huto lutita ni'ibe? Ya nohuto'ni nelesa meligo Yesu Kilisitou nehe'mago'ni fegutoga bona'magihhi Hu'mamofitoga enele'mo'ohunamofihhi kagasigo lu epilata nohube. Yesu Kilisitou nele'mo hetofa higo fegutoga bona'magihhi mono ka keheliya ilabe luto foya'a li etoto mino'ohuna. Ya'mu keta mehuse huto lu lepilugi kehelilo. Nani ya'ma mono ka lu huto huse'a lu noepube.

¹⁹ To huse mehuse suhi huto ule'ale nasana lito oto mololoto nohuto Sikalafu'amofitogati amuya liloto topa hose'na'a hiti lilenogo kehelilabe. To nani Yelusale hepatogati hapi fito Kilisitohi ka lamana'a asaga'i lu huto holito buba buba huto ya'ma me'le'mo bego bego huto lililikamu metoga buto lu yege ho'ohuna. ²⁰ Ya hina'mu tafa'agu aku'i li gulufu hilube luto Kilisitohi ka lamana'auba buto bu nehe meti'ehina kosabalugu ana ka'a lu huto epilube luto amuya mololata hu'ohunaya hapa'ni ya ni'ibe.

Yana'mu fato boubu kohe toto ka lamana'a lu epito molo'ehinamofihhi hepato henabe luto bilube? Yanalo mebilube'mu nohuna yabe. ²¹ Yanana'mu mono bukugu fayahi mone ge'ahanamo ni'ibe:

Enali ai kumu lu meepi'ahana bona'magi

aku enali be galana'mu yabe.

To ai kumu mekeheli'ahana bona'magi

aku keheliya ilana'mu yabe.

Polu Lomu bonatoga bilube'mu nohina ka

²² Ya'ma nani ka lamana'a mekeheli'ahanamagihhi lu yege haluna'mu lenali Lomu hepatoga nehanalo bilube'mu hunaya aku babu yupahi mebu'ohuna yabe. ²³⁻²⁴ Ya nohugo mana hepatoga ka lamana'amofihhi lili'na asu hago, nani babu foya kanagu lenalitoga bilube'mu nohunagi yatai ya biluna yupahi geba huto nekesa nokehelube.

Nani Sepeni melugu bilube'mu nohuto kohe toto lenali yata'a nehetito lenali hiti nesi'a kanagu bati huto minolenogo laga'ni nebesilibe. Yalo lenali nehe'mete noho lifinogo aku'i kapo moloto Sepenigo bilube. ²⁵ Ya bilunamoya yatai nani ma'asi Hu'mamofihhi bona'a Yelusale hepalugu nehanamagihhi enehe'malube luto enalitoga nobube. ²⁶ Enali Yelusale hepatoga Hu'mamofihhi bona'a mone'amagi enumuhi meni'ina nehago Masetonia hepato bona'magi hiti to Akaiya hepato bona'magi hiti li kehelite mone efaha'ani li nupa hite nimigo nani ana efahi lito Yelusale hepatoga bilube'mu hube. ²⁷ Nani ana bona'i lu meepise nohugo enali'ani kaga lite kehelite efahi li nupa hi'ahana yabe. Lali Yelusale bona'i enehe'moto nona'a epilune lite li'ahana. Hena'mube? Yelusale bona'magi yata'a Yesuhi kaga'a lelite bite fegutoga bona'i lu epi'ahago kehelite mine bati nehana. Yana'mu fegutoga bona'magi Yuta bona'i enehe'melata nehanaya, bati huto ni'ibe. Enali Yuta

bona'magihī kele kele'i fite efaha'ani epilanagi bati huto ni'inagihe. ²⁸ To nani ana efaha'ani lito buto epito ya'ma lili'na su holenogo nani Sepeni melugu buloto lenali Lomu hepatoga nehanalo buto nehetilube. ²⁹ To lenalitoga buto lenofotula hoto Kilisitou lusa gi lepalalina babu luto lenalitoga huto hilibe luto'ni ya'ma akeheli'ohuna yabe.

³⁰ Nalalu'nigitabe, nani lenogo'na bito Sipi Boti Yesu Kilisito kumu yabe luto to ai'a Sikalafu'uba ginaga fi limise'namu yabe luto kehelilo. Lenali hiti nani hiti moneka nohune luto Hu'mamofitoga nununu hite nani kumu le'mo amuya molobo lite yamofihī loka he netalo. ³¹ Nani Yelusale hepato bilube'mu nohugo bona'i Kilisitohi kaga mekehelite Yutia kapogu neminana mone'amagi nahalune'mu nehago nele'mo sibina hi lalagi nani kumu Hu'mau kaba hu netalina'mu aitoga loka halo. To Kilisitohi bona'i Yelusale neminanamagi nebe tigigo asaga kaga lu epilenogo kehelite enofokehi lilabe luto nolube. Yamofihī Hu'mamofihī loka he netalo. ³² Ya hinogo lenalitoga bilube'mu Hu'mau lu laga mehilenogo bilunagi nipa'nigu sipi negelo biloto lenali hiti nani hiti hepito bati huto minalune. ³³ To Hu'mau, fuluna hapa'a nohina boubā lenali hiti minalina'mu yabe. Ma'naka.

16

Polu lalufu kaga lu epi'ehina

¹⁻² Lenali kehelilo. A'i mone, gi'a Fibi yabe luse a'i ai Senikilia hepatoga minoto Kilisitohi naga'amofihī lili'na lito enehe'molata a'uba lenalitoga nehetilenogo lalalutifihī suhi huto be tigilo. Sipi Bomofihī gi'amu'i be tigite Hu'mamofihī bona'magita le'melata suhi hite ya hilo. Ai boana'i babu luto enehe'moto to nani hiti nehe'mo'ehina yana'mu hetofa lalalutifu nohigo he'mete le'malo.

³ To alobole loemo Akuilagi to Pilisikagi neha'ifihe luto koyonamo lu etimilo. Etali hiti Yesu Kilisitohi lili'na moneka li'ohuta yabe. ⁴ Koyapa'i bona'magi nahalana kanagu etali etugufa kaba mehise nehe'me'aha'ina yabe. Ya hi'aha'inaya nani nofokehi lito nanigo etali kumu ya liluna meni'ibe. Asaga Kilisitohi naga'magi etali kumu enofokehi lilata nehana yabe. ⁵ To etali noha'atitigu Kilisitohi naga'magi li nupa hilata nehana, nehafihe luto ya lu epilo.

To nalalu'nifu sipi nebesise bo, Epanetusi nohapihe luto nolunagi lu emilo. Asaga Esia melugu bona'magi Kilisitohi kehelī ule'ale huto nehana, ai kohe toto Kilisitohi kehelito yata'a huto hu'ehina bo yabe. ⁶ To a'i mone gi'a Malia, nohapihe luto li emi netalo. Ai gobi hana lili'na lenali kumu li'ehina yabe. ⁷ To nalalu'nile'i Yuta bo Atolonikusigi to Yuniasigi, etali nani hiti kalabusigu mino'ohuta bole neha'ifiye li etimilo. Yata'a nanimo fa'mene nohugo etali kohe tete Kilisitohi naga'i lolo hite mine'aha'ina yagi asaga aposolo bona'magi etali kumu keheligo noenebesise.

⁸ To nalalu'nifu nonebesina bo Apiliatusi nohapihe luto nolube. Ai hiti nani hiti Sipi Boti kumu bati huto koguna ito nomino'ibe. ⁹ To Ubanu nohapihe luto lu emilo. Ai to nani hiti Kilisitohi lili'na monekoto li'ohu'ina yabe. To Satakisi, laga'ni nonebesina bo nohigo nohapihe luto lu emilo. ¹⁰ To Apelesi nohapihe luto nolube. Ai Kilisito kumu ule'ale huto lusi bo nohina'mu asaga bona'magi akeheli'ahabe. To Alisotobuluhi noha'agu neminana bona'i nehafihe luto lu epilo. ¹¹ To Helotioni nohapihe luto lu emilo. Ai nani suhi luto Yuta nagalugu nohibe. To Nasisuhi noha'agu Kilisitohi naga'magihī nehafihe luto lu epilo.

¹² To loe bole Tilifane hiti to Tilifosa hiti Sipi Bomofihī lili'na neli'inaya neha'ifiye luto nolube. To Pesisa, ai lusina nebesina bo nohigo nohapihe luto lu emilo. Ai gobi hago Sipi Bomofihī lili'na babu luto li'ehina yabe. ¹³ To Lufusi nohapihe luto nolube. Ai Sipi Bomofihī lili'na li bati bati huto lilata bo nohibe. To ai'a ito'afu ana huto nohapihe luto ya lu etimilo. Ai ito'nifi tegi huto nohina a'i yabe. ¹⁴ To Asinikilitumo Felegoniumo Hemesiumo to Patolobasiumo Hemasiumo to lenali Kilisito kumu nogonamu tamu'ni lolo hi'ahana bona'i asaga'i bati hite nehafihe luto nolube. ¹⁵ To Filologusigi Yuliagi alobole neha'ifihe luto to Neleusigi to etali'afihī neha'ifihe luto nolube. To Olipasi hiti to Hu'mamofihī naga'i lenalitoga neminana boana'i bati hite nehafihe luto nolube.

¹⁶ Lenali asaga'na ai soso hu etago ai soso hu etago hite Yesu Kilisito kumu moneko'na hiti minalo. To asaga Kilisitohi naga'i fato fato hepatoga nehanamagi lenali kumu laga'ani neepisigo nehafihe lite nelago ya'ma fayahi nani nokoyobe.

Poluhi kaga'a asu halibe.

¹⁷ Nalalu'nigitabe, lenegekesa lito'ni lu nolupube. Bona'i mone'amagi Yesuhi naga'a loko hilune'mu to kehelī ule'ale hise'namu li sibina nehanamofihī kaba hu bati hilo. Nani kaga lepi'ohunanamofihī le'mo sibi saba hilata to hetofa mono kaga kehelī he'milata nehana yabe. Lenemegesa hi epilo. ¹⁸ Enali ya hise bona'magi Sipi Boti Kilisitohi lili'na menelibe. Enali enugufa'ani laga enebesise'namofihī mege'i nemalabe. To enali

legeso hite laga hina ka mi'mi hi'ahana ka lilenogo lenalitoga mone keheli bati mehilana bona'magi laga hina ka nelabe lite mege'i meelata nehabe. Lenali kaba hu bati hilo. ¹⁹ To lenali ka lamana'amofihhi keheli ule'ale hite amuya melete mege'i nemalana asaga boana'i keheli su he'ahabe. Yana'mu lenali keheli sibina mehise nehago nofokehi nolube. To lenali hetofa hapa'amofihhi keheli bati hite mege'i malago bati huto yabe. Ya hilata nasana nebesibe. To foipa hapa'amofihhi mekeheli'ehilo. ²⁰ To hupa mone kana bulenogo Hu'mau komopatigu fuluna'a limi'ehina bouba ma'asi lenele'moto lenigigusatou Satahi iti kalana'mu yabe.

To Sipi Boti Yesu lehe'mose'na'a lenalitoga minalibe luto nunumu nohube.

²¹ To nani hiti moneka lili'na nolu'ina bouba, Timotiu, lenali nehafiye luto noligo nani nokoyobe. To nalalu'nigi Yuta bona'magi enigi'ani Lusiugi Yesonigi Sosipatagi ana hite nehafiye lite nelago nokoyobe.

²² Nani Tetiasita, Poluhi baga'aguti kaga ma noligo fayahi koyolata bo Sipi Boti'mu yabe luto lenebe notugube.

²³ To nalalu'nifu, Gaiyasu nehafihe luto nolibe. Ai'a noha'agu Kilisitohi naga'i mone'amagi li nupa hilata nehana. To Elasatu gamanimofihhi efahi kaba bo, to gonamu tamu bo mone Kuotasi hiti lenali kumu nehafihe lite nela'ibe.

²⁴ Sipi Boti Yesu Kilisitou lenehe'mose'na lenalitoga minalibe. Ma'naka.

Lali Sipi Bomofihhi gi'a liyafa hilune

²⁵ Lali Hu'mamofihhi gi'a liyafa hilune luto nolube. Ai kehelise'natini le'mo amuya hinogo lenali loe lae mehise aitoga ule'ale hite minalabe. Yesu Kilisito kumu ka lamana'a nani lepi'ohunana ya ni'ibe. To ana huto Hu'mau koyapa kanagu suguna ka mone emasana fala ki'ehinamofihhi yatai Sipi Botiuba hepa'i kugumato li huto hu'ehina ka ya'ma lu hokolo hu lepolo'ehina yabe. ²⁶ Ya'ma kaga koyapa fala kito mino'ehinaya, yalo lu huto huto bomagi ana kaga fayahi keyete yanauba li hokolo hu'ehigo akeheli'ohune. Yatai huse mehuse suhi nohina bo, Hu'mau lu epilo luto lu molo'ehinamofihhi lali noto noto bona'magi asaga'i lu epilata nohune. Ya lu epito nohunogo enali asaga bona'magi ana kaga kehelite aitoga agoya hu emite mege'i malalabe.

²⁷ Hu'mau ai'asigo Sipi Bo nohibe. Ai'asigo keheli bati huse bo nohinagi yege filo. To Yesu Kilisito kumu yabe luto sipi lenegelo bite gi'a liyafa hinogo hofa teno. Ma'naka.

KOLITI Napa 1

Polu koyoto epi'ehina fayahi

¹⁻² Hu'mamofihhi ai ka'alo Yesu Kilisitohi aposolo lolo hilane luto nele'mo eto hu'ehina bo Poluita nani'ni ya'ma lalalutifu Soseteni hiti moneka nohutoti'a Koliti hepatoga Hu'mamofihhi naga'i lenalitoga fayaha nasana ya'ma koyoto nolepu'ibe. Lenali Yesu Kilisito lenele'mo bati higo Hu'mau bona'i minalabe luto elesa molo lepi'ehina. Lenali hiti to noto notomagi hiti Sipi Bo Yesu Kilisitohi gi'a kumu keheli li pili ke'ahana bona'i enali hiti moneko elesa molo lepi'ehina. Yesu ai enali sipi bo'ani hiti lali sipi boti hiti nohinagihe.

³ Afotifu Hu'mamofihhi aitogati to Sipi Boti Yesu Kilisitohi aitogati lenehe'mose'na to fuluna'a lenalitoga mino moloto mineno.

Koliti bonatoga mono'mofihhi amuya'a huto hu'ehina'mu foke ka lu'ehina

⁴ Hu'mau ai Yesu Kilisito kumu yabe luto lenehe'mose'na lenele'mo hetofa hu lepolo'ehina'mu nani lenali kumu luto keheliloto kana'amu kana'amu Hu'mamofihhi foke ka lulata nohube. ⁵ Ai Hu'mau ka keta mehuse lu huto hulatana to kehelise'na fato fato nasanutu lenele'mo hetofa hu'ehigo mono'mofihhi mina'a babu luto li'ahana'a ya'ma ni'ibe. ⁶ Kilisitohi kaga'auba komopatinigu ule'ale huto fuluna'a huto hu'ehina. ⁷ Ya'mu lenali fa'mene Sipi Boti Yesu Kilisito alihi metoga huto hilina'mu geba hite nehite Hu'mamofihhi kamofihhi legeya'a mone lenebe meligise lenalitoga ahuto hu бага i'ehina yabe. ⁸ Ai ya'ma Sipi Boti Yesu Kilisito henetilina kanalo foipanatini meminenogo to lufusatini amuya malago minalabe luto kaba hu lepoloba lepoloba nohinogo kanatini su halibe. ⁹ Hu'mamofihhi pana'a Yesu Kilisito lali Sipi Boti ya'ma aitoga i ke'malabe luto elesa molo lepilina yana'mu ai hetofa hu lepalalina'a akeheli'ohune.

Koliti bona'i enali mono kumu lite loko luku hi'ahana

¹⁰ Nalalu'nigitabe. Nani Sipi Boti Yesu Kilisitohi gi'alo yabe luto lu hokolo hu lepito ya'ma lilugi, kehelilo. Lenali kaga fato fato'i nelite loko mehilo mono ka'mu nekehelite lenegekese hiti komopatinini le'mo moneko hite minalo. ¹¹ Na'o bogiyo. Nani folagahatinigu kenasabo bise ka huto nohina ya'ma Koloehi bona'amagi lago keheli'ohuna ya'ma lu nolepube. ¹² Ya hu'ehina'mu ka'a ma luto nolube. Lenalitogati luga'amagi lali Poluhi naga'i nohune lite lilata nehabe. Ya lite nelago luga luga'amagi lali Apolosihi naga'i nohune lite lilata nehabe. To luga'amagi lali Pitaha naga'i nohune lite lilata nehabe. To luga'amagi lali Kilisitohi naga'i nohune lite lilata nehabe. ¹³ Yamofihhi hena hena hu'ehibe? Enali Kilisitohi loko hi'ahago pana'alobomagihhi hiti loko hi epele'ahana ni'ifihe? To Poluita, nani lenali kumu yabe luto malipu yafalo fili'ohufihe? To Poluita nani niginiuba ho hauta holago mono nagami'i fele'ahafihe? Ya huto meni'ibe.

¹⁴ Nani lama'naka mono nagami'i mefolo lepolo'ohunamo ni'inagihe. Ya hu'ehina'mu komopa'nigu bati nohube. Bo loemo Kilisipoko Gaiyasiko hiti etalisigo folo etoto'ohunamo ni'ibe. ¹⁵ Lenali ya lite li lalabe luto: Ai gi'auba ho hauta lahago mono nagami'i folo'ohutamano ni'ibe. Lenali ya'ma lu lalaba luto nolube. ¹⁶ To mone ma luto nokehelube. Setefanohi bona'a enali hiti folo epolo'ohuna luga'a enali kumu mekehelube. ¹⁷ Kilisitou ai naga'a mono nagami'i folo epalalane luto noho melifi'ehibe. Ai ka'a lamana'a lu huto huto hu epilane luto lu neto'ehinamo ni'ibe. To ana huto Kilisitou ai melugu bona'magi nelana ka lu epilane luto noho melifi'ehibe. To hena'mube? Ya'ma nelana kagauba Kilisitou malipu yafalo fili'ehina kagamofihhi amuya'a limi lalibe luto yabe.

Kilisito ai Hu'mamofihhi felisa to kehelise'na'a ni'ibe

¹⁸ Kilisitohi kaga'a amuya'a amuya'a hiti ni'igo yana'mu ma kehelilo. Malipu yafalo fili'ehina kaga'a ya'ma kegeiyo bona'magi fililana kapogu melelata nehana nekehelite negi nasana yabe lite nelanaya to lali'i kapo lamana'agu nobuta bona'magita kehelutogo Hu'mamofitogati amuya'a kaga ni'ibe luto keheli'ohune. ¹⁹ Yanana'mu mono bukugu Hu'mau lu'ehina ka mone ma luto fayahi koyo'ehinamo ni'ibe:

Nani enali kehelise'nati
 bati hu'ehibe lite
 nelana bona'magihhi
 kaga'ani ho laga hinogo
 limilina'mu yabe.
 To kehelise'nati ni'ibe lite

neminana bona'magihi
 kehelise'na'ani yamofih
 keheli he'miluna'mu yabe.

²⁰ Ya'mu kehelise'nati ni'ibe lite neminana bona'i hiya'a hite minalabe? To mono kamofih keheli akeheli nohune lilata nehana bona'i hiya'a hite minalabe? To yatai kanamofih hapa'amu kaga foya lilana bona'i hiya'a hite minalabe? Hu'mau ai'a bona'magi kehelise'na'ani fa'mene kaga ni'ibe luto keheli'ehina yabe.

²¹ Ya'mana hapa'a ma ni'ibe. Hu'mau kehelise'na'a amuya huto nohigo bona'i enali'ani kehelilata nehana yanatu Hu'mamofih hapa'a bu galune lite alune'mu bati mehi'ahana. Ya'mu Hu'mau keheligo bati higo Kilisito fili'ehina ka'a lu epise'na ya'ma bona'magi kehelite negi nasana yabe lite nelana'a ya'ma bona'i luga'a lu epugo kehelite aitoga agoya hu emilune lite fifa neigo Hu'mau enubuto bilata nohibe. ²²⁻²³ Yuta naga'magi enali ya'ma ka kehelilune lite topa hose nasana hulenogo bu galune lite amuya nehabe. Giliki bona'i ana hite enali ananamofih hapa'a kehelilune'mu nelite sa sa nehite kupomo'i fite minelata nehabe. Ya nehanaya lali ya'ma Kilisitohi malipu yafalo he'ahanamofih kaga lunogo Yuta bona'magi enali keheligo keta hulata nohibe. To Giliki bona'i enali kehelite negi ka yabe lite lilata nehabe. ²⁴ Ya nehanaya lali Hu'mau lele'mo'ehina bona'magita Yuta bona'i nohuta Giliki bona'i hiti nohuta laliya Kilisito kumu nokeheluta ya'ma Hu'mamofih felisa to kehelise'na'a ni'ibe luto nokehelune. ²⁵ Bona'magi enali Hu'mamofih foya'mu Kilisito malipu yafalo fili'ehina ya'ma negi nasana ni'ibe lite nelago ana Hu'mamofih negi nasanauba bona'magihi kehelise'na'ani be ligilata nohibe. To Hu'mamofih foya'mu amuya'a meni'ibe lite nelago ya'ma Hu'mamofih amuya meni'ina nasanauba bona'magihi amuya'ani be ligilata nohibe.

²⁶ Nalalu'nigitabe. Hu'mau lali hena legita bona'i elesa molo lepi'ehinamo ni'ibe? Beto hite kehelilo. Asaga bona'magihi lenali kumu hetofa kehelise'na'ani hiti keheli fe lite mine'ahana'a babu lite nehabe lite nelafiye? O'e ya menelabe. To amuya bona'i lenalitoga babu lite nehabe lite nelafi? Ya menelabe. To ana huto lenigi hite nehana'amagihi lenalitogati babu lite nehabe lite nelafi? Ya menelabe. ²⁷ Ya nehanaya bona'magihi enubulo kehelise'na'ani bati mehina'a lali Hu'mau lele'mo'ehina yabe. To bona'magihi enubulo amuyati menina'a lali Hu'mau lele'mo'ehina yabe. Hena'mube? Enali kehelise'nati bati hu'ehibe lite to amuya hiti nohune lite lilata nehanamagi enubuya'ani hulata hilabe luto yabe. ²⁸ To bona'magihi enubulo limite nehana'a ya'ma Hu'mau elesa molo epilata nohibe. Hena'mube? Bona'magihi enubulo enikibina lolo hite mina'ahana'a hiti to fa'menena'a hiti enali Hu'mau lukesa'ani sigilata hilibe luto ene'mo laba hiliina'mu yabe. ²⁹ To ya higo melugu bona'i moneuba Hu'mamofih bulo gufa'a limo titi lalibe luto ya suhi hu'ehina ni'ibe. ³⁰ Ya hu'ehinaya Hu'mau lali Yesu Kilisitotoga lele'mo hepi'ehina yabe. Kilisitou ai ya'ma lali Hu'mamofih ka'a keheli bebe salutamofih hapa'a minalibe luto yabe. To ai Hu'mamofih gobisalo mino fu luto minalutamofih hapa'a minalibe luto, to foipanati li he'mi letelenogo komopati gulu gulu linogo minalutamofih hapa'a minalibe luto yabe. To ai Kilisitou lali'i foipanaguti gulu ho letalibe luto yabe. ³¹ Ya'mu kaga mone mono bukugu ma lite fayahi keye'ahana ya'ma ule'ale hilibe: *Lenali fokehi lilune'mu nehana bona'magi Sipi Botiuba hu lepolo'ehina'amofih fokeha'a lilo.*

2

Polu Kilisitohi he'ahanamofih ka'a beto hu epi'ehina

¹ Nalalu'nigita nani lenalitoga neheti'ohunamo ya'ma Hu'mamofih suguna ka'a lu lepilube luto ya'ma kehelise'na'ani bati hu'ehina bona'magihi kaga lilata nehana supo huto laga hina ka lu melepi'ohube. ² O'e. Nani ma luto keheli amuya mololoto bu'ohunamo ni'ibe. Nani lenalitoga buto nohuto'ni kaga luga'a melu'ohuna yagi Yesu Kilisito ai kumu hiti to malipu yafalo he'ahana yamofih ka'asigo beto hu lepilube luto keheli'ohunamo ni'ibe. ³ To lenalitoga foiya bito nehetilube'mu nohuto laga lepesifi melesifi luto mino'ohuna ya'ma amuya'ni meni'igo nefelele'i bigo afoya ito mino'ohunamo ni'ibe. ⁴ Ya huto nohuto Hu'mamofih kaga lu'ohuna lenegekesa lilube luto metoga bona'magi kehelise'na'ani ni'ina kagaguti lenimi molose ka lu melepi'ohube. Hu'mamofih amuya'auba to Sikalafu'uba nani'i kaga'ni le'mo hetofa hu'ehigo legeya'a lolo hulata hu'ehibe. ⁵ To ya higo lenali Hu'mamofih kumu keheli amuya malalana yanauba bona'magi keheli fe lilata nehana yamofih meni'ibe. O'e, Hu'mamofih amuyalo lenifita ilabe luto ya hu'ohunamo ni'ibe.

Hu'mamofih suguna ka'a Sikalafu'uba lu huto hulata nohibe

⁶ To ya huto ni'inaya nani ka keheli bati mehuse liluta ni'ifihe? O'e. Nani lama'naka Hu'mamofihhi kagu hofa tete mine'ahana bona'amagi ya'ma keheliya ito kagaguti lu lepilata nohube. To ya nohutaya ya'ma metoga enigihiti bona'i fililete fa'menena lolo hilanamagi keheli fe lite kaga lilata nehana ya suhi huto liluna'a meni'ibe. ⁷ O'e, nani keheli bati huto lulata nohuna'a Hu'mau koyapa'i komopa'agu suguna huto keheli molo'ehina yamofihhi lu huto hulata nohube. Keheli molo'ehina ka'a ya'ma bona'magita lali Hu'mamofihhi fana meha'agu minalune luto koyapa'i ana'ina li huto mehina yupahi Hu'mau le'mo keta mehuse huto molo leto'ehina. ⁸ Metoga enigihiti bona'magi enali anamofihhi keheli molo'ehina kagamofihhi hapa'a mekeheli'ahabe. Kehelitita yamofihhi lali Sipi Bomofihhi fana mehenamofihhi afo'afihhi ya'ma malipu yafalo mehatita'mu yabe. ⁹ Ya hu'ehina'mu kaga mone ma lite mono bukugu fayahi keye'ahanamo ni'ibe:

Bona'magi bu mege'ahana
to enegekesatu mekeheli'ahana nasana,
to bona'magihhi komopa'anigu
mekeheli'ahana nasana,
ya'ma Hu'mamofihhi
komopa'ani emi'ehilana bonatoga
le'mo huto hilina'mu yabe.

¹⁰ Ya nasana'amu Hu'mau ai Sikalafu'a ho lifigo oto lu huto hu limilata nohibe. Ana Sikalafu'uba silaga bona'magihhi komopa'anigu to Hu'mamofihhi komopa'agu fala kito ni'ina'a hiti kehelilata nohinagi ya'ma lu hokolo hu leto'ehibe. ¹¹ Hiya bouba ya'ma lalu'afihhi komopa'amofihhi hapa'a keheli'ehibe? Komopa'amofihhi afo'afu ai'asigo kehelilina'mu yabe. Ana huto Hu'mamofihhi komopa'amofihhi hapa'a ya'ma Hu'mamofihhi Sikalafu'uba moneko ai'a kehelilina'mu yabe. ¹² To lali ma melugu bona'magihhi sikalafu'i meli'ohutamo ni'ibe. Lali Hu'mau mono ka molo leto'ehina yamofihhi keheli fe lilune luto Hu'mamofihhi Sikalafu'a li'ohutamo ni'ibe.

¹³ To ya higo lali'i bona'i luga'a Hu'mamofihhi Meha'a li'ahanamagihhi ai ka'a lu keheli huto lu epiluta nohuto lali bona'magi keheli'ahana ka lu epiluta meni'ibe. Lali Hu'mamofihhi Sikalafu'uba lu limilina ka'asigo lulata nohune. ¹⁴ Bona'i luga'a Hu'mamofihhi Sikalafu'a hiti menehilana bona'i enali ya'ma Hu'mamofihhi Sikalafu'mofihhi kaga'a mone mekehililana'mu yabe. Enali hena hite kehelilabe? Meni'ibe. Sikalafu'i hiti nehilana bona'magi kehelilana'a huto ni'inaya, Sikalafu'i hiti menehilana bona'magi kehelinogo fa'mene kaga legi lolo hilube'mu hibe. ¹⁵ Lali hetofa Sikalafu'i hiti nohiluna bonago nasana asaga'i fa'mene bu go fe lilana'a ni'inaya bo moneuba enali hapa hapa'ani lu huto mehilube'mu higo keheli bati menehabe. ¹⁶ Ya hu'ehina'mu kaga ma lite keye'ahanamo yamofihhi lamana'a ni'ibe:

Sipi Bomofihhi komopa'agu kaga ni'ina
yamofihhi bo mone
ki'afu kehelilina ni'ibe?
Kaga'ago noligo
ya'ma hiya bouba le'mo bati higo
lu'ehina ni'ibe?
Mone meni'ibe.

Mone meni'inaya lali ya'ma Kilisitohi kehelise'na'a lu huto hu letago nominone.

3

Bona'i Hu'mamofihhi foyalo bona'a lolo hite nehana

¹ Nigibo nalalu'nigitabe. Ya'ma kaga lu lepi'ohuna'mu nani lenalitoga ma melugu bona'i kehelise'na'ani hiti lu epilata nohuna'a ana suhi huto lepi'ohube. Lenali mono kagu amuya memelese Kilisitohi lagaso yagapana'i inapu tegi hite nehago nani Hu'mamofihhi Sikalafu'a hiti menehana'a lu epilatamofihhi ya'ma lu lepi'ohube. ² Nani komopatinimofihhi amuya nose'na melepepe fa'mene amipo lepi'ohunamo tegi huto ni'ibe. Komopatinimofihhi amuya nose'na ya'ma hiya hite nalabe? To lenali yatai ya'ma nose'na amuya nalana bona'magihhi legegeto menehabe. Lagaso yagapana tegi hite neminabe. ³ Lenali koyapa'i mine'ahana legegeto fa'mene nehabe. Lenali ai siko higo ai siko higo nehite luba sabo hite fa'mene bona tegi hite mine'ahana suhi hite ya'ma hapa'amofihhi huto huto ni'igo koyapa lenemehiti minelata nehabe. ⁴ Lenali luga'amagi Poluhi bona'a nohune lite nelago to luga'amagi Apolosihhi bona'a nohune lite nelana bona'i ya'amagita lenali kumu fa'mene melugu bona'i suhi hite nehabe luto lu lepalaluna'mu yabe.

⁵ Lenali lali'i henabe lite loko hilata nehabe. Apolosi hiti Polu hiti le'ali fa'mene Hu'mamofihhi koko pana'amale'ita Sipi Bouba lilina ka lu le'eto'ehina'a huto ka lu lepito

nohu'igo ai kumu agoya hu emi'ahanamo ni'ibe. Hu'mau le'emi'ehina lili'na lilu'ina ni'ibe. ⁶ Bigaha'a nani'ni lito kofu'ohuna ya'ma suhi huto nani folagahatinigu lili'na hapi fi'ohuna. Apolosiu ai bigaha'alo nagami'i hekito ligilata Hu'mau ya'ma lusa agigo legeya'a holata nohibe. ⁷ Ya hu'ehina'mu lito kofolata nohina bo ai kumu melilune to nagami'i ligilata nohina bo ai kumu meliluta ni'inaya lusa gigo legeya'a le'mo holata nohina bo Hu'mamofihhi ai moneko kumu lilune. ⁸ Lito kofolata nohuna to nagami'i ligilata nohina le'ali moneko legegeto nohu'ibe. Mina'a ya'ma lili'na li'ohu'ina legegeto eto eto huto lilu'ina'mu yabe. ⁹ Le'ali Hu'mamofihhi lili'nalo bo'a nohu'ibe. Hu'mamofihhi foya'a lenaliya nehabe.

To mone hiti fono ka luto lenali Hu'mamofihhi nohi hepa'a lolo hite nehabe. ¹⁰⁻¹¹ Hu'mau lili'na nimi'ehina'mu luto nani nohi gise'namofihhi lamana'a ufe'ye yafa lukesa lito fi'ohuna. To anamofihhi gupisalo bona'i luga'amagi molo emite nohi gilata nehabe. Lukesa fugo mino'ehina ya'ma Yesu Kilisito yabe. Ya'ma li sigito mone fato lukesa aku'i filana'a meni'ibe. Yana'mu nohi neginamagi keheli fe lite minete kaba hite gilabe. ¹² To lukesa yamofihhi gupisalo moneuba goli efahi yatufi, to siliba efatufi, to mina'a tito nina efatufi, to helebole yafatufi, to akepatufi kifnatufi gilina yamofihhi minoto nohi gi'ehina ya suhi huto hapa'a huto hilube'mu hibe. ¹³ Minoto Kilisitohi Sipi Yupahi alina kanagu hapa'a huto hilina'mu yabe. Ya nehinogo logo sipi i kulu tilube'mu hibe. To ana logouba nohi negite lili'na li'ahanamofihhi hapa'a li huto hilina'mu yabe. ¹⁴ Bo moneuba lukesamofihhi gupisalo nohi gi'ehina ana logouba lo su mehalinagi fa'mene minalina yamofihhi ai'a mina'a lilina'mu yabe. ¹⁵ To bo moneuba nohi gi'ehinamofihhi lili'na logouba lo su ho etalina yamofihhi ai mina'a melilina'mu yabe. Ai lili'na lito gi'ehina Kilisitou li fekilito to ana bomo logoguti buto bilina'mu yabe.

¹⁶ Lenali ya'ma Hu'mamofihhi sipi mono noha'a nehabe to Hu'mamofihhi Sikalafu'uba komopatinigu minoto nohina yamofihhi mekeheli'ahafihe? Ya'ma lenali akeheli'ahana. ¹⁷ Hu'mamofihhi noha'a ya'ma eto huto ni'ibe. To ai noha'a ya'ma lenali nehanagihe. Luga'amagi enali Hu'mamofihhi sipi noha'a li sibina hilanamofihhi Hu'mau ai'a ana suhi huto ana bona'i enele'mo sibina hilina'mu yabe. Ya'ma lenele'mo sibina hilana bona'magihhi Hu'mau enele'mo sibina hilina ni'ibe.

¹⁸ Lenali komopatini keheli sibina mehilo. Lenalitogati moneuba nani ma melugu bona'magihhi keheli'se'na'ani bati huto li'ohuna bo nohube luto lilina ya'ma ai kehelise'na'a he'mito bona'magihhi enubulo keheli'se'na bati mehina bo lolo huto minalibe. Henabe lutobe? Ai ya hulenogo lusi keheli'se'na Hu'mamofitogati lilibe luto yabe. ¹⁹ Metoga bona'magi keheli'se'na'ani yamofihhi Hu'mau kehelinogo legeya'a lolo mehilina'mu yabe. Ya hu'ehina mono bukugu Hu'mau kumu kaga mone ma lite fayahi keye'ahanamo ni'ibe: *Hu'mau ai enali keheli fe lu'ohune lite ana'ina neligo kofohi nemele epalago kofohi molo'ehinagu ananamofihhi bagagu enele'mo buto nohibe.* ²⁰ To fayahi keye'ahana mone hiti ma huto ni'ibe: *Sipi Bouba enali keheli fe lite nohuta bo nohune lite nelina bona'magi enegekesa keheli'lata nehana ka ya'ma fa'menena lolo hulata nohibe luto Sipi Bouba keheli'ehibe.* ²¹ Ya hu'ehina'mu lenali bona'magihhi enugufa le'mo lite metilo. Ana'ina silaga nasana lenali kumu yabe luto Hu'mau molo lepola'ehinamo ni'inagihe. ²² Nani Poluita to Apolosi to Pita lali ya'ma lenali kumu yabe luto kaba he'mi letago nohune. To melugu nasana silaga'i to minolatanafi fililatana to yatai ni'ina nasana alihi huto hilina nasanamofihhi silaga'i lenali nasana ni'ibe. ²³ To lenali ya'ma Kilisitohi bona'a nehabe. To Kilisito ya'ma Hu'mamofihhi pana'a nohibe.

4

Aposolomagi Kilisitohi mono ka'a li'ahanamofihhi hapa'a

¹ Lenali lali kumu kehelinogo Kilisitohi lili'nalo bo'a to Hu'mamofihhi suguna ka'a kaba huto leli'ali bo lolo nohuta keheli'lo. ² To kaba bo'a enali foya'a li'ahanaguti mone tito be ligi'ehina ka henana ni'ibe? Afo'afu lina'asigo hite li'ahanamo ni'ibe. ³ To nani'ni ka lilube. Lenali hiti to bona'i luga'a hiti lolo hite minete nani hapa'nimofihhi kehelinogo lamana'a lolo mehilina'mu yabe. To nani'ni hapa'ni beto mehiluna'mu yabe. ⁴ Nani nipa'nigu keta mehuse nohuto foipana'ni ni'ifi meni'ifi mekehelube. To ya hu'ehina lenali folagahatinigu lili'na li'ohunogo foipana'ni meni'igo nohube luto melilube. Nani hapa'nimofihhi Sipi Bo moneko'uba li huto hilube'mu hibe. ⁵ Ya hu'ehina'mu lenali bona'magihhi hapa'ani'mu lilata nehana amuya memalalo. Sipi Bouba ai'a i behe huto oto suguna'i fenene huto ni'ina nasana yamofihhi le'mo hutotoga malalube'mu hibe. To bona'magita legekesa keheli'lata nohutaga hiti ya'ma li huto hu su halube'mu hibe. Ya huloto Hu'mau ai'a bona'magihhi hapa'ani moneko moneko'isi bu galina guna moloto enele'mo hetofa hu epololota liyafa hilube'mu hibe.

⁶ Nalalu'nigita lenali lali hapati ya hite bu gelete kehelu fe lilabe luto kaga nolunamofihhi nani to Apolosihhi le'aliti'a ka lu moloto nolube. Monolugu hite melete minalo lite li'ahana ka'a ya'ma be meligise bona'i luga'a enele'mo ho tila luga'a enele'mobe kohobe mehilo. ⁷ Ki'afu ligo lenugufa le'momo titi nehabe? Lenalitoga ana'ina bai toto ni'ina yamofihhi Hu'mau ya nasana melepi'ehifihe? O'e. Hu'mau ana'ina silaga'i lepi su ho'ehinamo ni'inagihe. Lenali henabe lite nekeheligo Hu'mau ana'ina melepi'ehina lolo nohigo laliti li huto nohune nelite lenugufatini le'momo tilata nehabe.

⁸ Lenaliya lenalitinimu ma lite kehelilata nehabe: Lali lusa gigo ana'inati bai toto ni'ibe. Lali asaga'na kehelu baga ito nohune lite nelafiye? Lali menohutogo lenali monolugu kibina bo lolo hite nehafihe? Lenali ya hite lebe ligi'ahanamo ni'ifi ya? Nohune lite lilata nehanaya Hu'mamofihhi bulo lama'naka kibina bo lolo hilana ni'inaya, ya hite minete lali'i lele'mete binogo lenalitoga mino moloto ligihiti bogo ana huto lolo huto minaluta ni'itita bati hitine. ⁹ Nani nekesa kehelito ma luto lu nolepube. Hu'mau aposolo hiti lali fa'mene bona'magihi komopa'anigu lele'momo limito molo leto'ehina'a lolo nohibe. Ya hulago lalahana bo nohuta suhi lolo nohibe. Asagatoga agelo bona'i nehana to metoga bona'i nehana enali gili gili hite lali'i lubugo sibina hilago nohune. ¹⁰ Lali ya'ma Kilisito kumu yabe luto negi bona'i lolo huto nohutaya, lenali ya'ma Kilisitotoga nokeheluta nasanati bai toto ni'ibe lite kehelilata nehabe. Lali amuya hiti menohutaya lenali amuya hiti bo likibina bo tegi hite lolo nehana. Ya lite nekehelifihe? Bona'magi lama'naka luto lali'i ya'ma lele'mobe hokobe hilata nehanaya to fato bona'magi lenali lenugufa le'momo tilata nehabe. ¹¹ Yatai huto nohina kana'alo lali ya'ma nose'nati'mu yafi nagami kumu kau'na nolahago filito nominone. Guketeti meninana nohune. To sahi lehelata nehabe. Nohati meni'igo bula ola huto fa'mene nominone. ¹² Lugufamofihhi nasana huto hilibe luto laliti layahatitu amuya foya lito li huto hulata nohune. Lali kumu lele'mobe hokobe hi'ahana bebe sose ka lu epololata nohune. Kalana'i nemele letago lipakafa menohose fa'mene nominone. ¹³ Yatai huto nohina kana'alo lele'mo sibina nehanaya fa'mene enele'mo fulu hulata nohune. Lali fa'menena lolo huto bona'i asagatoga sosopana legi huto minolata nohune. Ya'ma lali minomo buto yatai hiti ya huto nohune.

¹⁴ Nani lenubuya hilibe luto ya'ma kaga fayahi menokoyobe. Nani komopa'ni nolepuna pa'ni pana'ni lenegekesa li hokolo huto fayahi ya'ma nokoyobe. ¹⁵ Kilisitohi kamu'i babafi lilana bona'i ya'ma babu lite nehanaya afotinigi asaga'ni menehabe. Yesu Kilisitohi hetofa ka kohe toto lu lepito aitoga lenele'mo bu'ohunagi afotinifita nani'nisigo lolo huto nohube. Ya'mu lenali pa'ni pana'ni yabe luto lu'ohuna. ¹⁶ Ya hu'ehina ya'ma nani nigiyakagu ite nemege talabe luto lenegekesa lito nolugi kehelilo. ¹⁷ Nani ya hilabe luto Timotihi ho lufugo lenalitoga foia nobibe. Ai'i komopa'ni emi'ohuna bo Sipi Bomofihhi mono kagu pana'ni lolo huto minoto ana'ina le'mo fu luto lolo hulata nohina bo ai buto nani Yesu Kilisitohi mono ka'amofihhi kapo'a Kilisitohi naga'a noto noto nehana enelepito minolata nohunamofihhi buto aku'i lu lepinogo kehelilabe.

¹⁸ Lenalitogati luga'amagi nani kumu ya'ma mealina'mu yabe lite lenugufa limo titi hite kegeiyo fa'mene minelata nehanaya. ¹⁹ Sipi Bouba lu kehelinogo bati hinogomo nani lenalitoga nobuto kegeiyo hite neminana bona'magihi kagi'ani keheliloto Hu'mamofitoga amuya mele'ahanamo ni'ilifi yamofihhi hapa'a li huto hilube. ²⁰ Hu'mamofihhi mono kamofihhi kapo'a fa'mene kagagu meni'ibe. Hu'mamofihhi amuya'agu yamofihhi huto hulata nohibe. ²¹ To lenali nani kumu henabe lite lilata nehabe? Kipakafa'a hiti obo lite nelafihe to komopaka bati hinogo fulu huto obo lite nelabe? Lenoloka ya nohobe.

5

Moko lise nasana'mu huto huto ni'ibe

¹ Lenali kumu ma lite lama'naka lago nani keheluna: Lenalitoga moko lise'na fato'i Hu'mamofihhi mekehelu'ahana bona'magitoga ya'ma sipi foipana huto mehuse'namofihhi yana hiti huto huto ni'ibe. Lenalitoga bo moneuba afo'afihhi liha'a ni'ibe nelago nokehelube. Yana'mu ya'ma nolube. ² To lenali henabe lite ana'ina ya'ma huto huto ni'ina yamofi kumu lenubuya nehinogo lenugufa'mu menekehelibe. Henabe lite lenugufa le'momo tilata nehabe? Lenali bati hite keke'i nelite lenubuya hulata nohina nasana lilata nohina bomofihhi ya'ma folagahatiniguti li he'mi etalana ni'ibe. ³ Nani nugufatu foto'i nohuto komopa'niguti yamofihhi lenubuya hulata nohina nasana lolo hina bo ai'i kaga ya'ma folagahatinigu nohuto hu tegi huto Sipi Boti Yesuhi gi'alo ka loko hu su hoto ma luto lu nolepube. ⁴ Lenali Sipi Bo Yesuhi ai bulo ai amuyalo li gehesa hite nehinogo nani molo kehelito komopa'ni kehelu lepinogo ⁵ ana mokolo bomofi folagahatiniguti he'mi etelete Satahi yanugu malalabe luto nolu lepolobe. Hena'mube?

Ya'ma gufa'aua foipa nohina hapa'a Satau le'mo sibi hulenogo to komopa'a li gelehe higo Hu'mau ana bo buto bulenogomo Sipi Bo Yesu Kilisito nehetilina kanagu meha'a minalibe luto yabe.

⁶ Ana'ina keta'a hiti lite minete lenugufa limo titi nehana yamofihhi kehelhi sibina hulata nohube. Lenali beleti nose'na lolo nehana hapa'a nekehelifiye? Beleti nose'nagu mone yisiti kitili ketele'nauba i tili huto bula ola huto yeye bilina'mu yabe. Ya'ma mokolo bomofihhi hapa'a yisiti tegi huto lenali folagahatinigu bula ola huto bati mehibe. ⁷ Ya hu'ehina'mu yisiti'mu sa sa hite loko hite li he'mi su henogo nebinogo legeya'a laga'a hiti lolo hilo. Lenali ya hilete yisiti nasana meni'ina beleti, Pasa nose'na nalana yupapogu nonotanana hetofa suhi huto minalabe. To hena'mube? Lali lubuto bilatana sipisipi yaga Kilisitohi ya'ma lali foipana'mu yabe luto fili'ehinamo ni'ibe. To ya'mu aiya lali Pasa nose'na nalata yupapogu holata nohuta sipisipi yaga suhi huto nohube. ⁸ Yamofihhi Kilisitotoga hepito legelo bito minalune luto beleti nose'nagu yisiti meni'ina yamofihhi foipana hiti moko lilata yisiti suhi li he'mi su holoto yisiti nasana'a meni'ilina nasana yamofihhi eto'ehina hapa'a lito to ka lamana'a legeya'amofihhi nasana yamofihhi nohuto legelo bito minalune.

⁹ To nani fayahi mone koyapa'a na luto koyoto lepi'ohunamo ni'ibe: Lenali kegeiyohilata nehana bona'i humofa'na hiti meminalo luto lu lepola'ohuna. ¹⁰ Ya'mu nani Hu'mamofihhi mekehelihahana bona'magi ana'i guminalo'nafi to yogo fe'nohi babu luto lilube lilatanafi to keya ka li gofa huse'nafi lugefa li filata bofi enali kumu melu'ohuna. Enali ya'ma me'i he'miluta yupahi mege'i malalutalo nehana yana'mu enali hiti lali hiti melugu nohutoti nominone. ¹¹ Nani ma luto koyo lepi'ohunamofihhi hapa'a ni'ibe: Hu'mamofihhi ka nokehelube luto lenalalutinifu moneuba moko foya lito sibina hilifi to gumesilo a'i lolo hilifi nalisalo lugefa nasana lito minalifi to bona'magi enemegeka lilifi to negi nagamitoko humofa'na hilibe, to keya ka i gofa huto humofa'na hilibe, bona'i ya hana'a hiti mino hepito nose'na menalabe luto lu lepola'ohunamo ni'ibe.

¹²⁻¹³ Nani fegutoga bona'i nehana enali'i kaga luto lu laga hu epolose'na yamofihhi nani foya meni'ibe. To enali fegutoga nehanamagihhi foipana'amofihhi kaga ya'ma Hu'mau loko huto lilina'mu yabe. Lenalitini folagahatinigu mono ka nekehelina bona'i enali'i foipana'animofihhi kaga'amu lilana yamofihhi bati hilube'mu hibe. Ya hu'ehina'mu mono bukugu ma lite keye'ahanamo yamofihhi kehelite minalo: *Foipa bo ai'i he'mi etenogo folagahatinigu meminenno.*

6

Mono'ani meni'ina bona'magihhi enubulo foipanamofihhi ka'la melilo

¹ Lenalitogati moneuba ya'ma lalu'afihhi foipana'a lito nohilinauba ai ana kaga'a ya'ma mono bona'magitoga lu huto mehuse mono'ani meni'ina bona'i enalitoga bite ka foya lulata nohina ya nasana'mu lenubuya menohifihe? ² Lali Hu'mamofihhi bona'a nohunogo alihi fegutoga bona'magihhi ka'ani loko hiluta'a mekehelihahana ni'ifihe? O'yo, alihi lenali fegutoga bona'magihhi kaga'ani loko hilabe. To ya hilana'a ni'igo henabe lite lenali folagahatinigu ni'ina ka nesi'asi ni'ina'a loko menehabe? ³ Lenali nekehelifihe? Lali minoto agelo bona'magihhi kaga hiti loko huto lilune'mu hune. Ya hu'ehina ana'ina fa'mene nasana ya'ma huto hulenogomo, keta mehuse huto fa'mene lu laga hilune'mu hune. ⁴ Yamofihhi kaga'a huto nehinogomo lenali hena'mu Hu'mamofihhi bona'i nohuta lali nokehelutogo limilata nohina bo enalitoga lelite bilago lu laga hi lepelelata nehabe? ⁵ Lenali ya'ma kaga kehelinogo lenubuya hilibe luto lu nolepube. Lenalitoga ekesa hokolo hina bo mone menohifihe? To lenalitoga kagatini huto nehinogomo aitoga lelite binogo le'mo fulu lepalalinamoya, lenali ya'ma ya suhi menehana yabe. ⁶ Lenalitoga moneuba lalu'afihhi hiti foipana'atiti huto hulenogomo Hu'mamofihhi mekehelihahana bona'magitoga lelito bigo lu laga hi ete'ahabe. Bati mehina suhi nehabe. Lenali ka foya huto hulata nohina yanauba mono katini li kele lilata nohube.

⁷ Lenali bona'a mone'amagi foipana hi lepelenogomo henabe lite legese hite fa'mene meneminabe? Elenele'mo sibina hinogo ya bati hitine. To ai foyagu le'mo melenogo ai ka foyagu le'mo melenogo nehite ya bati mehu'ehibe. ⁸ Lenali ya'ma lenalitini hiti ana nasana li sibina nehago gumina bauka nelata nehabe. Ya nehite lenali kogunatini hiti ana suhi hi epelelata nehabe. ⁹ Ana'ina foipana lilata nehana bona'magi Hu'mamofihhi ai kapo'agu henetilana'a meni'ibe. Yamofihhi mone kehelihahafihe? Lenali komopatinigu kehelhi sibina mehilo. Moko takolo bona'i to nalisa lugefa bona'i to ibe sili abe sili bo to bo luga'a bomagihhi enugufa li sibina nehite ana'magi suhi hite minese bo ¹⁰ to gumina taminalo bo to fe'nohi samahi tito lilube lilata nehana bo to bia nagamitoko humofa'na nehana bo, to enemegeka lilata nehana bo, to fakupa ka lite luba hilata nehana bo, ya

nehana'amagihhi Hu'mamofihhi kapogu metilana'mu yabe. ¹¹ To lenali luga'a koyapa'i ya suhi hite mine'ahanamo ninaya yatai foipanatini ahe'mi lepoloto Hu'mamofihhi bona'i minalabe luto komopatini okala huto le'mo babahi higo nehabe. Sipi Boti Yesu Kilisitohi gi'alo yabe luto to Hu'mamofihhi Sikalafu'amofihhi gi'amu luto lenele'mo bati higo nehabe.

Hu'mamofihhi gi'a lenugufatinitu hofa talo

¹² Lenali asaga hapa'a keya'i meni'igo bati huto hiluta'mu yabe lite lilata nehabe. Ma'naka nelanaya to asaga hapa'a yanauba lenele'mo bati mehilina'mu yabe. To nani ana huto asaga hapa'a bati huto hilune lite nelana ka mege'i malalufiye? O'e. Mone hapauba naga'i nimilenogo bati mehibe. ¹³ Lenali ya'ma nose'na lipagu nasana ni'ibe to gupatigu ya'ma nose'na'mu ni'ibe lite lilata nehabe. Ma'naka nelanaya minoto Hu'mau ai ana hiti ana hiti he'minogo fa'menena lolo hilube'mu higo su halina'mu yabe. Lugufaua ya'ma moko'mu yabe luto meni'ibe. Sipi Bomofihhi nasana ni'ibe. To Sipi Bouba ai'a lugufamofihhi afo'afu nohibe. O'yo, lali aku alihi Hu'mamofihhi bulo ho hito minonogo ai lugufu'mu ka foya li letalina'mu. To lali lugufatu Sipi Bomofihhi gi'a li hofa talune. ¹⁴ To Hu'mau Sipi Bo Yesu fili'ehinaguti le'mo ho ti'ehina ana suhi huto amuya'aloti lali'i lugufamo lele'mo ho tilube'mu hibe.

¹⁵ Mega lenugufaua Kilisitohi gufa'amofihhi nekisa'a ni'ina yamofihhi menekehelifihe? To Kilisitohi gufa'amofihhi nekisa'a mone kapolo a'i hiti le'mo moneko'na hilupihe? Ai ya huto meni'ibe. ¹⁶ Lenali ya lite menekehelifihe? Bo moneuba mokolo a'i moneto i keledenogo etali etugufa'atiti le'mo moneko hilete minala'ina yamofihhi mono bukugu fayaha kaga mone ma luto ni'inamo ni'ibe: *Etali loemale'ititihhi etugufa'atiti moneko lolo hulenogo hepiteminala'ibe.* ¹⁷ Ya huto ni'inaya luga'amagi enali Sipi Bomofitoga i hepilenogo ai hiti komopa'ani moneko lolo hilube'mu hibe.

¹⁸ Lenali moko takolo nasana mele'isi he'mite bilo. Bona'i moneuba fato foipa nasana lilina ya nasanauba ai'a gufa'alo le'mo sibina mehilibi. To moko tako lilina ya nasanauba ai'a gufa'a komopa'a le'mo sibina hilina'mu yabe. ¹⁹ Lenali ya'ma lite mekeheli'ahafihe? Lenugufatini ya'ma Sikalafu'mofihhi sipi mono nohi ni'ibe. Hu'mau lenali lenugufamofihhi komopa'agu minoto lito hilibe luto molo lepolo'ehina yabe. Lenali ana lenugufamofihhi afo'agita menehabe. ²⁰ Hu'mau lenali mina'a fi lepolo'ehinamo ni'igo lenali lenugufamofihhi ai'asigo ni'ibe. Ya hu'ehina'mu lenugufaua Hu'mamofihhi gi'a fi hele hu eteno.

7

Bo alobomagihhi enali ka

¹ Lenali fayahi keyete nenimite ma lite noloka he'ahanamofihhi lu huto hilugi kehelilo. Bo moneuba liha'a melise minalube luto lilina yamofihhi bati huto ni'ibe. ² To ya hu'ehinaya kaga mone ni'igi kehelilo, moko lise'nauba enimi'i mololatana nasana babu luto ni'inago ya nasanauba enemeto enemeto hite, lenali ana'i lilete lihatini hiti minalana yamofihhi bati huto ni'ibe. To ana'i enali ana hite bahatinilo bite bahatini hiti minalanamofihhi bati huto ni'ibe. ³ To bo kaiya kugufaka mone kegi'amofihhi lihaka o'e melu etobo. To ana huto a'maka kugufaka mone kegi'a bahakamofihhi o'e melu etobo. ⁴ A'i, kai kugufakamofihhi kaga'a kaitogati meni'ibe. Bahakamofihhi nasana ni'ibe. To bomaka kai kugufakamofihhi ka'a ya'ma kai'na meni'ibe. Lihakamofihhi nasana ni'ibe. ⁵ Bo alobole letali letugufamofihhi lite amanapa lolo mehiliyo. Fa'mene Hu'mamofitoga nunumu hite malalu'ibe'mu keta mehuse hite kanatiti kanatiti lu kehelilete kana'a melelete lila'ina yamofihhi bati hilube'mu hibe. Malala'ina kana'a su holenogomo aku'i li hepitemalaliyo. Malala'ina kana'a be liginogomo yamofihhi Satau ai enimi'i molo hinogo foipa hi lalibe luto nolube.

⁶ Bo alobo hite minalabe luto lu memolo lepolobe, fa'mene kehelilete lepito nolube. ⁷ Nani komopa'niuba ma luto nolube: Nani nohuna suhi hite kofuta minalanamoya. Ya hu'ehina'mu Hu'mamofihhi amuya'aua fato fato suhi huto lele'mo huto hu'ehina yamofihhi kapo'a fato fato suhi huto ya suhi ma suhi huto ni'ibe.

⁸ Yafa'ana'i hiti to nehaya kola hiti to keto ana'i hiti enali ka'ani ya'ma ma luto nolube. Enali nani suhi lite bolo mebase ana'i melise mineme bilana yamofihhi bati hilube'mu hibe. ⁹ Ya hilanamoya moko lise lenegekesa yamofihhi bo alobo topa helatana lenegekesa kehelilanamo, yanamofihhi logo'aua lenele'mo sibina hu laligi bati hite bo alobo lolo hite minalo.

¹⁰ Bo alobo lenali kaga lilugi kehelilo. Yamofihhi nani ka'nisigo meni'ibe. Sipi Bomofihhi bagaguti kaga hiti nolube. Lenali ana'magi bahatini mehe'mi epalalo. ¹¹ To bahatini he'mi epelete yamofihhi bolo mebase fa'mene minalo. To bahatini hiti aku'i li hepitemalalo. To lenali bomagi lenali lihatini mehe'mi epalalo.

¹² Boana'i luga'amagihi kaga lilugi, kehelinogo Sipi Bouba kaga luto keheliloto nolibe lite mekehelilo. Nabaga le'mo babahi higo nolube. Kilisitotoga komopa'a molo emi'ehina bo mone'mofihi liha'auba mono ka mekehelise a'i minalina ai baha'a hiti minalu'ibe luto nelinogo baha'auba ho lifi mehe'milina'mu yabe. ¹³ To Kilisitotoga komopa'a molo emito minalina a'i mone'mofihi baha'auba mono ka mekehelise minalina ya'ma liha'a hiti koguna huto minalu'ibe luto nekehelinogo liha'auba mehe'mi etalibe. ¹⁴ Yana'mu bati huto minala'ina'mu yabe. Hu'mamofihi ka mekehelise bona'i enalitoga liha'animagihi Hu'mamofihi lusa yauba enalitoga hiti buto nolibe. To mono ka mekehelise ana'i enalitoga ya'ma baha'animagihi lusa yauba enalitoga hiti buto nolibe. Ya nohigo yagapana'animagi Hu'mamofihi lusa'ani hiti lolo hite neminabe. Enalitoga lusa meminatita yagapana'ani ya'ma Hu'mamofihi ka'a mekehelise bona'i suhi hite lolo hite minatita'mu yabe. ¹⁵ Mono ka mekeheli'ehilina boubafi to mono ka mekehelilina a'ubafi baha'afi to liha'afi he'mi etoto bilube luto nelinogomo o'e melilo. Hu'mamofihi ka keheli'ehilinauba o'e meluto naga ito li pili kaluta'a meni'ibe. Hu'ma koguna ite hepite minalabe luto elesa molo'ehinamo ni'ibe. ¹⁶ Ya ni'ina'mu a'i kai bahaka hiti hepite minala'ina yamofihi Hu'mamofihi kapogu bahaka le'moto alapihe le'moto mealane? Ya'ma keheli'ahapi, ya? To bo kai lihaka hiti epite minala'ina ya'ma lihaka Hu'mamofihi kapogu le'moto alapihe le'moto mealane? Ya'ma keheli'ahapi, ya? Ya'mu lenali mele'isi mehe'miliyo luto nolube.

Hu'ma suhi hite minalabe luto lu leto'ehina ana suhi huto minalune

¹⁷ Lenali lenemeto lenemeto hite Sipi Bomofihi suhi lolo hite minete lite hilabe luto lu lepole'ehina to Hu'mau elesa molo emina yupahi lolo huto moloto minolata nohina yanamofihi mono kagagu minalo. Nani noto noto Yesuhi naga'amagihi ya'ma kaga lu epito lu laga hulata nohube. ¹⁸ Bona'i luga'amagi Hu'mamofihi keya'a enugufa laga hi epele'ahago Sipi Bouba elesa molo epinogo o hetetilanamagi ana huto ana keya'i ya'ma Yuta bona'i enali li mehe'milabe. To bona'i luga'amagi enugufalo Hu'mamofihi keya'i meni'ilinamagihi Sipi Bouba elesa molo epinogo o hetetilanamagi ana keya'a kumu ya'ma fegutoga bona'i enali buka metilabe. ¹⁹ Enugufa laga hite minalana to enugufa laga mehise minalana enali'i nasana fa'menena meni'ibe. Hu'mamofihi bagaguti kaga'a kehelite lite minalana nasana yamofihi lamana'a ni'ibe. ²⁰ Bona'magita lolo hite melete nehago Hu'mau elesa molo epi'ehina yamofihi komopa'aguko minalo. ²¹ Kai kele kele pana'i lolo huto nohatogo Hu'mau elesa molo kimi'ehina yana'mu kegekese loe lae mehinogo ana'asiloko minobo. To kele kele pana'i lolo huto minoto foya lilata nohataguti gulu ho ketalune lite nelinogomo o'e melubo. ²² Kai kele kele yagapana'i nohatogo Sipi Bouba elesa molo kimi'ehina'a kai Sipi Bouba foipanaguti pa so ketoto gulu ho keto'ehina bomo nohata kehelibo. To kai ya'ma fa'mene nohatogo Sipi Bouba elesa molo kimi'ehina'a kai Kilisitohi kele kele yagapana'a lolo huto nohata kehelibo. ²³ Yesu ai'a lenali'i mina fi'ehinamo ni'ibe. Ya hu'ehina'mu metoga bona'i hapa'animofihi kele kele'i lolo mehise Kilisitohi kele kele'i hi etete minalo. ²⁴ Nigibo nalalu'nigita. Lenali lenemeto lenemeto hite ya'ma koyapa'i lite melete nehago Hu'mau elesa molo lepi'ehina analoko yatai kana Hu'mamofitoga hepite minalo.

Bo meli'ehina'a hiti keto a'i hiti ka'atiti

²⁵ To bolo mebi'ahana ana'mu to liha'ani meli'ahana bo'mu ya'ma Sipi Bomofihi bagaguti kaga meli'ohutaya Sipi Bouba komopa'a nimito nele'mo lamana nohina yana'mu ka'ni nifita ilata nohuna bamosofita ya'ma nolube.

²⁶ Yatai kana'a ya'ma keta huse nasanamofihi komopa'agu nohutogo lenali fa'mene minalana bati hilibe. ²⁷ To lihaka nohifi mehe'mi etobo luto keheli'ohube. To ana'i melise nohapi ana'mofi kumu sa sa mehubo luto keheli'ohube. ²⁸ To a'i lilata yamofihi sibina mehilube'mu hibe. To fa'mene nohilina a'i monebua baha'alo bilinamofihi sibina mehilina'mu yabe. Anabole neminanamagi nasana'muko keke'i lite minalana, ya suhi lenalitoga huto hu lalibe luto negekese nokeheluto ya'ma nolube.

²⁹ Nalalu'nigita, kaga ya'ma lu lepiluna kehelilo. Hu'mau molo'ehina kana asu halube'mu hibe. To kana'a hupamone hu'ehinago liha'ani hiti nehana'amagi bati hite liha'ani menina bo tegi hite Hu'mamofihi foya'a amuya melete minalo. ³⁰ To yibi hafili hite neminana'amagi minete lite hılanamofihi yibi hafili mehu tegina lolo hinogo minalo. To lenegelo bilata nehana lenali minete lite hilana yauba lenegelo mebi tegina lolo hinogo minalo. To fe'nohi mina fite neminana'amagi fe'nohatini memino tegina lolo hinogo minalo. ³¹ To ma melugumofihi yogo fe'nohi molose'na lite ete hilata nehana yamofihi ya mehuse suhi hinogo minalo. Hena'mube? Me'mofihi ya'ma fayaha'a hiti ni'igo bu goto kehelito nominotaya fenene hilube'mu nohigo ya'ma kaga nolube.

³² Lenali ya'ma fa'menena'mu yamofihi lenegekese yigiba yigiba hite keta huse'namu minalabe luto keheli'ohuto nolube. Bo kofuta nehana'amagi Sipi Bomofihi foya'muko

kehelite minalune'mu habe. Minete Sipi Bouba kehelinogo bati hilibe lite lilenogo lilune'mu habe. ³³ Liha'ani hiti nehanamagi metoga nasana'muko kehelilune'mu habe. Ya nehinogo liha'animagi kehelinogo bati hilibe litego lilune'mu habe. ³⁴ Ya nehite enegekesa loemo nekehelite neminabe. To ana suko hite yafana'i panala'i enali Sipi Bomofihili lili'namuko kehelite minalune'mu habe. Ya nehite komopa'ani enugufa'ani Sipi Bomofitoga molo emilina linogo kehelilune'mu habe. To baha'a hiti ana'i enali metoga nasana'muko kehelilune'mu habe. Ya hilete baha'animagi kehelilaga hilaibe lite ya hilune'mu habe.

³⁵ Lenali bati hite minalabe luto kaga ya'ma lu nolepube. Lenali kapo fi hekini nologopa, lenali negi menese komopatini li nupa hite meledenogo Sipi Bomofitoga asagato minete agoya hi emite minalabe luto nolube.

³⁶ To bo moneuba ai pa'a ya'ma bolo bilina legege hulenogomo ya'ma kaba huto le'mo mololoto nohinogo komopa'agu laga'a besinogo kosele'i henogomo baha'alo ho lifilube'mo nohutomo, ho lifilina ya'ma sibina mahalube'mu hibe. ³⁷ Ya hilineamoya bo moneuba komopa'atu ma luto kehelilaga amuya malalube'mu hibe: Pa'ni ya'ma fa'mene minalibe luto kehelinogo pa'a minalibe, keta mebesinogomo lu huto huto lu laga hinogo bati hilube'mu hibe. ³⁸ Ya hu'ehina bo moneuba ai pa'a baha'a lilibe luto kehelilaga emilina ya'ma bati hilube'mu hibe. To moneuba pa'a ho melifise le'mo mololoto minalina yamofihili bati huto mino lito tilube'mu hibe.

³⁹ A'i moneubafi moneuba baha'auba moloto hilina, hilina'a huto mino lito buto minalinagihе. Baha'a fililenogo ya'ma bo moneto bilube lutomo bilibe. Ya hu'ehinaya sibi saba huto mino lito bilina'a meni'ibe. Sipi Bomofitoga komopa'a emilina bolo bilina'mu yabe. ⁴⁰ Negekesa keheluna ana a'i bolo mebuse fa'mene minalina ya'ma gelo bito minalube'mu hibe. Ya suhi huto kaga ni'inaya negekesa keheluna Hu'mamofihili Sikalafu'i nanitoga nohigo nolube.

8

Faga lugefa nasanamofihili seba'a epilata nehana ka'a

¹ To faga lugefa nasanamofihili seba'a nelata hi'ahana yamofihili keheluto lu lepilube'mu nohube. Lali asaga bona'magita ana'ina hapa hapa'a akehelilata nohune lite nelafihе? Yamofihili kehelilaga hana'ina hapa'a kehelise ago keheliletini lenugufa le'momo titi nehabe. To komopatini ai eminogo ai eminogo hite to ai he'menogo ai he'menogo hite minalana ya nasanauba lufusatini lolo hu'ehinogo bati hite minalana yabe. ² Luga'amagi enali kehelise'nati napa huto ni'ibe lilana ya'ma enali kumu lilune. Kehelise'namofihili legeya'a mone'a hiti meli'ahabe luto lilune. ³ Luga'amagi enali komopa'ani Hu'mamofitoga molo hetofa hilana enali ya'ma Hu'mau kehelinogo bati hilune'mu habe.

⁴ Ya hu'ehina faga lugefamofihili seba'amua ya'ma luto kehelilata nohune: Faga lugefa ai ya'ma nasana lamana'a meni'ibe. Hu'mau ai moneko lamana'a nohibe. ⁵ Fato fagalo kene'i silaga'i kokulumagu to melugu nehabe lite lilata nehabe. To foipa lugefanamofihili sipi bona'i to enigihiti nehana kene'i babu luto nehana kehelilaga hana'ina. ⁶ Lali ya'ma Hu'ma afotifu moneko'i nohibe luto kehelilaga ohutamo ni'inagi aitogati ana'ina silaga'i huto hu su ho'ehina. To laliya ai kumu ni'ibe luto hilune luto nohune. To Sipi Bo moneko'i Yesu Kilisitohi ai yanagu ana'ina silaga'i huto hu'ehina to lali ai yanuguko nohune.

⁷ Ya huto ni'inaya bona'i luga'a enali ya'ma hapa'a ya huto ni'ibe lite mone kehelilaga ilana'a mehabe. To ya hana'amagi seba'amua enali koyapa'i to yatai hiti lugefamua lusi kene'i nohibe lite kehelilata hi'ahanamagi komopa'ani lapa mebi'ehinagi to enali seba'a nete ana lugefamofihili amuya'amua kehelilaga ketana lolo nohigo nete komopa'ani le'mo sibina hilata hi'ahanamo ni'ibe. ⁸ Hu'mau ai nose'na nonotana to menonotana yamofihili kehelinogo sibina lolo mahalube'mu hibe. Seba'a nolata'na yamofihili kehelinogo sibina hilafihе? To menolata'na kehelinogo bati hilibe. Aitoga ya huto meni'ibe.

⁹ To bonatinitoga mone ya huto ni'ifi, meni'ifi kehelilo. Fa'mene luga'amagita lenali lenegekesa kehelite fa'mene nalune lite nehana'amagita lenalalutinigihi mono kagu amuya memele'ahanamagihе enali komopa'ani li sibina hi lalagi, ya'mu kehelinogo keta lepesino. ¹⁰ Kai komopaka hokolo hinogo minalata lugefa nasanamofihili nonugu seba'a noto nehitogo, kalalukafu moneuba kehelinogo komopa'a keta huto lapa mebinogo nohilinauba bu kogoloto ya'ma luto lilina'mu yabe: Nonanogo nani ana huto nalube luto luloto nalube'mu hibe. ¹¹ Noloto'a ya'ma kalalukafu mono ka'a nesi'a kehelilaga hana'ina bouba Kilisitou mina fi'ehinamo ni'inago kai komopakagu buloto foipa huto sibina mehilina ni'ifihе? ¹² Lenali ya suhi nehite lenalalutinigihi enele'mo mumusopa i epelete komopa'ani enele'mo sibina hilata nehabe. Komopa'ani li sibina hi epalana ya'ma Kilisitohi le'mo sibina hilana'a suhi huto lolo hilina'mu yabe. ¹³ Ya hu'ehina'mu nani

lugefa nasanamofihiseba'a nenenogo nalalu'nifu ya nasana'mu yabe luto keheli sibina hu lalibe luto ai kumu kehelugo keta hu lalifihe luto lugefanamofihiseba'a mo sito nohuto minomo buto minalube.

9

Aposolo bona'magi foya hapi fi'ahanamofihiseba'a

¹ Nani kumu henabe lite nekehelibe? Mone lulata bomofihiseba'a koko pana'a nohibe lite nelafihe? Ya menohube. Nani Hu'mamofihiseba'a koko pana'a nohibe. Nani kumu ya'ma aposolo bo menohibe lite nelafihe? Nani lusi aposolo bo nohibe. Nani ya'ma Sipi Bo Yesu bu mego'ohufihe? Bu go'ohube. Foya'nimofihiseba'a legeya'a Sipi Bomofihiseba'a nehe'mose'nagu huto hulata nohina yamofihiseba'a lenali ya'ma ya suhi menehafihe? Nehabe. ² To bona'i luga'amagi kumu aposolo lolo mehabe linogo lenali nani kumu aposolo bo nohibe lite nekehelibe. Aposolo foya'nimofihiseba'a legeya'a Sipi Bomofihiseba'a lusalo huto hu'ehina'amofihiseba'a lenali ya'ma nehabe.

³ Hapa'nimu lilata nehana enali kaga ya'ma lu gelehe ito lu epilata nohibe. ⁴ Luga'amagi enali lalitogati nani foya'ni li'ohunaloti nose'na yafi nagami'i menalibe lite lu laga hi netalafihe? Bati mehilibe. ⁵ Aposolo luga'a enali to Sipi Bomofihiseba'a gonamu tamu'a hiti to Pita enali ana'i yagapana'ani hiti mono foyalo bilata nehago nose'na epilata nehabe. To lali ana suko huto lihati hiti mono foya lilutamoya nose'nati menimilana yamofihiseba'a bati hilifihe? Bati mehilibe. ⁶ To nani hiti Banabasi hiti le'alisisgo le'eyatu foya lilata nohutoti'a nose'nati'a lilata nohu'ibe. Enali suhi huto le'ayatu lili'na melise naluta lu laga hu le'ete'ahana yamofihiseba'a bati huto ni'ifiye? Mehu'ehibe. ⁷ Kibina bo enali luba hilana nasana to nose'na'ani enali'ani efaha'anitu mina filata nehafi? Menehabe. To moneuba foya lito li huto huto hekele'ehinogo lito menalina ni'ifihe? O'e. To moneuba bulumaka yaga kaba huto amiha'ani menalifihe? Nalibe. Ya'mu lenali nose'na le'emilo, luto nolube.

⁸ To kaga luto nolunamofihiseba'a ya'ma metoga bona'magihiseba'a kaga nolube. Ya hu'ehinaya mono bukugu kaga hiti anagu huto nohibe. ⁹ Moseu keya ka lu'ehina kaga ma luto lu'ehinamo ni'ibe: *Bulumaka moneuba foya noli epoloto kifit nalube'mu nohinogomo o'e melilo.* To Hu'mau kaga ya'ma lu'ehina bulumaka enali kumuko melu'ehibe. ¹⁰ Bona'magihiseba'a lalimo hiti lu'ehinamo ni'ibe. Foya lilata nehana enali legeya'a huto higo nalune lite keheli'ehite hekelelata nehana ya bati hulata nohibe. ¹¹ To nani Banabasi hiti le'ali ya'ma lenalitoga kompatinimofihiseba'a nasana legeya'a hekololata nohu'ina yanamofihiseba'a lenalitogati le'agufamofihiseba'a nasana lulu'ina'mu keheligo keta nohifihe? ¹² Luga'a enali lenalitogati nose'na fe'nohi lilata nehana ya nasanauba bati hu'ehinamo ni'inaya lama'naka le'ali hiti ana suhi huto linogoti bati hilinamoya le'ali hapi huto foya li'ohu'inagati ema meli'ohu'inamo ni'ibe. Kilisitohi ka lamana'amofihiseba'a kapo fi hekini lo eto lalufihe luto lenalitogati nose'na fe'nohi lilabe lite li'ahanamo ya'ma he'miloto ketana lito humofa'na hulata nohu'ibe. ¹³ Sipi mono nonugu foya nelina'amagi enali mono nonugutiko ite neana nose'na luga'a nelata nehabe. To logo'nogo hite kuguhi koyo emilata nehana bona'i logo'nogo hite nose'na laita hite nelata nehabe. Ya nehana'a ya'ma lenali menekehelibe. ¹⁴ To ai Sipi Bomofihiseba'a leli'ali bona'i lali ana suhi huto ka lamana'a keheli'ahanaloti lugufamofihiseba'a nose'na lilabe luto lu lepolo'ehinamo ni'ibe.

¹⁵ Ya hu'ehinaya nani'ni ya'ma kapogu menobube. To lenali ya'ma ana suhi li netalabe luto keheli'ohuto fayahi ya'ma mekoyobe. To bo moneuba ya'ma nani suhi huto Hu'mamofihiseba'a lu nolopito mina'a melise negelo bilata nohuna li sibina hu lalibe luto yamofihiseba'a kumu kehelugo keta nohinago fililata nasanauba nanitoga lilifihe? luto yana'mu kehelugo keta mehuse nohibe. ¹⁶ Ka lamana'a lu huto hulata nohibe. Yana'mu lusi bo nohibe luto liluna yamofihiseba'a bati mehilina'mu yabe. Lili'na'amofihiseba'a nani nugupisalo molo'ehinamo ni'ibe. Ka lamana'a lu yege mehotita akae, bati mehina suhi huto minotita'mu yabe. ¹⁷ Foya ya'ma nani'ni negekesa kehelito li huto huto lutita yamofihiseba'a minomo buto mina'a lutita'mu yabe. Nani'ni negekesa kehelito meli'ohunamo ni'inago yamofihiseba'a kumu ma luto ni'ibe. Hu'mau ana foya nugupilo molo netago lilata nohibe. ¹⁸ Ya hu'ehina'mu mina'a lilata nohunamofihiseba'a ma luto ni'ibe. Nani mono foyalo nobuto ka lamana'a mina'ani meni'ina bona'i lu epilata nohibe. Ya nohuto ka lamana'a lulatanamofihiseba'a lugufamofihiseba'a nose'na litalana'mu li'ahana ya'ma he'milata nohibe. Nani negelo bise'amofihiseba'a ya'ma mina'a nolube.

¹⁹ Nani asaga bona'magihiseba'a kekele bo'ani menohube. Aku'i bona'i yege yege'i ya'ma Kilisitotoga enele'mo malalube luto fa'mene kekele'ani lolo huto nohibe. ²⁰ Yuta bona'i Kilisitotoga enele'mo malalube luto Yuta bo enalitoga minoto, Yuta bona'magihiseba'a suhi lolo hu'ohuna. To nani'nimu Moseu keya ka lu'ehina kagamofihiseba'a kekele'i hu etoto ni'igopa keya kalo kekele'ani hi etelata nehana bona'i ya'ma Kilisitotoga enele'mo

malalube luto enalitoga mino moloto keya ka lu'ehina kamofihhi kele kele pana'a suhi lolo hu'ohuna. ²¹ To fegutoga bona'i enali Moseu keya ka lu'ehina ka mekeheli'ahana bona'i Kilisitotoga enele'mo malalube luto fegutoga bona'magi enalitoga mino moloto keya ka mekehelise bo suhi huto lolo huto mino'ohuna. Ya'ma Hu'mamofihhi bulo ya'ma ai'a lu'ehina ka'ba mege'i memalalube luto melilube, nani'ni Kilisitou lu'ehina ka'ba mege'i moloto keheliya i'ohube. ²² To bona'i mone'a komopa'anigu Hu'mamofihhi kagagu amuya'ani menina Kilisitotoga enele'mo malalube luto nani amuya'ni menina bo suhi huto lolo huto mino'ohuna. Nani ya huto fato fato bona'i enehe'malube luto bona'i fato fato bona'i enalitoga minoto fato fato suhi lolo hu'ohunamo ni'ibe.

²³ Silaga nasana yamofihhi fa'mene ka lamana'a huto holito bilibe luto lolo hulata hu'ohube. To Hu'mau lusa nogi epoloto nani hiti lusa gi netalibe luto lulata nohube. ²⁴ Lenali ma lite menekehelifiye? Yokolo'na lolata hepato ya'ma yagapana'magi enali yege yege'i hololu lilata nehana nasana ya'ma moneko'uba kohe toto hololu luba luba huto hetenitio mina'a lilata nohibe. Lenali ana hite Hu'mamofitoga bite sekele mamuti lilune lite hololu lilo. ²⁵ Yagapana'i yokolo'na hilana enali enugufa amuya malalune lite hapi fite fato fato legege hite elata nehabe. Lilune'mu nehite enali sekele mamu nasana fa'menena'mu ya suhi hilata hi'ahana yabe, lali ya'ma sekele mamu'a minoba minoba nasana'mu ya suhi hilune. ²⁶ Nani'ni hiti ya'ma hololu lulata nohuna yamofihhi keya'a hiti nasana bu go'ohuto fotogo huto hololu lulata nohube. Nani foya li'ohunamofihhi nani ho fetaga mehube. ²⁷ Nani bona'magihhi mono ka lu epi epi huto nohuto nani'ni fa'menena lolo hu lalube luto nugufa'ni lelito limoto moloto kaba'a hu etoto nominobe.

10

Faga lugefamofihhi lipite agoya mehi etalo

¹ Nalalu'nigita lali tatatigi lolo hite melete hi'ahana yana'mu kehelilabe luto lenelepilugi kehelilo. Moseu Iyipi metogati enele'moto nobigo enali yege yege bona'i sopohuba ifi to epalago bi'ahana enali asaga'i hege nagami'i lite bi'ahana. Ana nagami'mofihhi gi'a Safa Nagami'i yabe. ² Ya nehite Mosehi mege'i malalabe luto sopohuba to hege nagami'uba asaga'i mono nagami'i lolo higo fele'ahana. ³ To enali ka melugu nebago Sikalafu'uba kokulumaguti nose'na li huto hu epigo asaga bona'i nete mine'ahana. ⁴ To Sikalafu'uba efanuguti nagami'i li huto hu epigo asaga bona'i ne'ahana. To ana efahi Hu'mamofihhi Sikalafu'uba li huto higo yauba enemege'i moloto bu'ehina. Ana efahi yamofihhi Kilisito yabe luto yatai lali nokehelune. ⁵ Ya hu'ehinaya Hu'mau ana Isilaeli bona'i luga'a enali kumu foke ka meli epalago kame metoga fili su he'ahago sekuya'ani i tili tele hu'ehina.

⁶ To Yuta bona'i tatatimagi enalitoga nasana huto hu'ehinamofihhi lali legekese li hokolo huto huto hu'ehinamo ni'ibe. Lali ya'ma foipa nasana'mu lipoti melenogo ana suhi lolo hu lalutigi. ⁷ Enalitogati luga'amagi faga lugefa nasana'mu lipi emite agoya hi emite mine'ahana. Lenali ya'ma ya suhi mehilo. Yamofihhi mono bukugu ya'ma fayahi ma lite keye'ahanamo ni'ibe: *Bona'i enali meto minete nete ete ho tilete faga lugefa nasanamofihhi gelo bite melekehi hi'ahana.* ⁸ Ya hilete moko lise nasana fato fato'mofihhi li huto hite mine'ahana ya suhi mehilune. Enalitogati luga'amagi ana nasanamofihhi foipana li huto hite minago Hu'mau nona'a epigo ana moneko'isi yupahi moneko bona'i luga'a babu lite fili'ahana'a ya'ma 23,000 fili su he'ahana. ⁹ To mone yupahi hiti enalitogati luga'amagi Sipi Bo kumu komopa'a bati hina bo nohibe lite fi taga hi etago, Hu'mau enoho lifi'ehina osifa'magi heni epalago fili su he'ahana. Lali hiti ya huto Sipi Bomofihhi fi taga mehu etalune'mu nohune. ¹⁰ To mone yupahi hiti enalitogati luga'amagi Hu'mamofihhi bugu nefigo enoholata bo agelouba enoho'ehina. Lali hiti ya mehilune.

¹¹ Enalitoga nasana huto hu'ehina yanauba lalitoga sipina lipoti nomalana yamofihhi bu galune. Me'i hiti kokuluma hiti kana'atiti hupamone nohinagu nohune. Kaga ya'ma legekese lite yamofihhi beto hite fayahi keye'ahanamo ya'ma ni'ibe.

¹² Ya hu'ehina'mu ya'ma moneuba ai'amu kehelito Hu'mamofihhi kagu amuya moloto nohilina bouba buto sibina hu laligi, yamofihhi legeso huto kaba huto minalibe. ¹³ Lenalitoga lenimi'i mololata nasanauba huto huto o hetenitina ya'ma noto noto bona'i asagatoga ana suko huto hulata nohibe. Ya hu'ehinaya Hu'mau keheligo ule'ale hulata bo nohinago fi betaga hube nohina nasana moneuba huto huloto lenali amuya be ligito enele'mo felu halina'a lolo nehinogomo Hu'mau ai'a lenele'mo bati huto amuya lepito bihu komogetalo lenelepileno bite fa'mene mineba mineba minalana'mu yabe.

¹⁴ Ya hu'ehina ya'ma nalalu'nigita lugefa nasana faga faga lugefa nasanalalo meminese hitetini eto hite minalo. ¹⁵ Lenali komopatini lenegekese hiti'namo nehabe. Yamofihhi kaga'a ya'ma lilugi lenalitini kehelite bu go fe lilo. ¹⁶ Konugu ya'ma bai nagami'i Kilisitou

lusa gito molo'ehinamofihhi ya'ma nonototi Kilisitohi golaha'a lusa gito molo'ehina ya'ma guna ito lilata nohune. To beleti lusa gito molo'ehina ya'ma nonototi Kilisitohi gufa'a lusa gito molo'ehina ya'ma guna ito lilata nohune. ¹⁷Yupala nose'na ya'ma moneko'i nose'na lali asaga'i nolata nohune. Ana suhi luto lali asaga bona'i i hepito moneko'i lolo hulata nohune.

¹⁸Lenali ya'ma Isilaeli bona'magi kumu kehelilo. Enali Hu'mamofitoga kuguhi keyete nose'na nelata nehana bona'magi mamufa gilata hitalo Hu'mamofitoga moneko'na hite i hepilata nehabe. ¹⁹Kaga nolunamofihhi hapa'a ma huto ni'ibe. Lugefa nasanamofihhi seba'a nelata nehana nasana fa'menena ni'ibe. To lugefa nasana ai hiti fa'menena ni'ibe. ²⁰Hu'mamofihhi mekeheli'ahana bona'magi enali seba'a nelata nehana ya'ma Hu'mamofi kumu meni'ibe. Sibi felemagihhi seba'a nelata nehabe. Ya hu'ehina'mu nani'ni ya'ma lenali hiti sibi fele hiti i hepilana bati mehibe luto kehelilo'ohube. ²¹Sipi Bomofihhi konuguti nelete to sibi kene'magihhi konuguti nelete hilana ya'ma koho loeguti nolata'a meni'ibe. To Sipi Bomofihhi hitaloti nelete sibi felemagihhi hitaloti nalana'a meni'ibe. ²²Lali foipa felemagihhi seba'a nonogomo Sipi Bomofihhi ita bi laligi lali enohoka mehilune. Lali amuyatiuba ai'a ya'ma be meligi'ehibe.

²³Lenali ya'ma nasana asaga'i lilitamo ni'ibe lite lilata nehanaya silaga nasana lilenogoti ya nasanauba lele'mo bati mehilube'mu hibe. Ana'ina silaga'i liluta'a ni'ibe lilata nehanaya ya'ma nasana silaga'i lelito nobuto mono ka le'mo hetofa hiluta'a meni'ibe. ²⁴Yamofi kumu nani ma nolube, bo moneuba ai ai'na'ago yana'mu kaba huto mekehelise lalu'afi kumu hiti kehelino. Lenalalutinigihhi enehe'mete hetofana hu epalalo.

²⁵Lenali ya'ma maketigati yaga nose'na mina fito nalune lite lilete mina fite nalo. Ya nehite faga faga lugefa nasanamofihhi nonuguti ni'ifiye lite kehelinogo komopatini keta hinogo lebesi lalibe lite enoloka mehete fa'mene nalo. ²⁶Yamofihhi mono bukugu fayahi ma lite keye'ahanamo ni'ibe: *Metoga nasana silaga'i ni'ina yamofihhi afo'afu Sipi Bo ai'a nohinagi lali asaga nose'na bati huto nalune'mu nohune.*

²⁷To Hu'mamofihhi kaga mekehelilata bo moneuba nose'namu elesa molo lepi'ehinogo ya'ma noha'agu tilune litemo tilanagihe. Tinogo nose'na lenubulo molo lepilenogo ya'ma lenegekesa kehelinogo komopatini keta mehinogo fa'mene nalabe. Fa'mene nelete felemagihhi seba'a ni'ifihe lite loka mehe etalo. ²⁸Fa'mene nenengo bo moneuba ya'ma yaga ya'ma lugefa nasanamofihhi seba'a ni'ibe luto lu hokolo huto lu nelepinogomo ana bomofi kumu kehelinogo keta nehinogomo he'mite mo silo. ²⁹Lenalitini komopatini sibina hilina'a meni'ibe. Lenalalutinigihhi komopa'ani sibina hu lalibe luto nolube. To nani komopa'ni keta menohigo henabe luto ai komopa'a keta nohinaguti kehelito'ni mo silune lite nelafiyee? ³⁰To nani Hu'mamofihhi fokehi holoto nose'na nalunamo ni'inaya, Hu'mamofihhi fokehi holoto naluna nasana'mu moneuba nehabe luto kehelilo sibina nohite lite nelafiyee?

³¹Nani lenali kalo nona'a ma luto nolube. Lenali nose'na nalune'mu nehitemo to yafi nagami'i nalune'mu to silaga'na hilune'mu Hu'mamofihhi gi'a huto huto hilibe lite ya suhi lolo hilabe. ³²Lenali Yuta bona'i nehana to fegutoga bona'a nehana to Hu'mamofihhi bona'a naga'i enali enubulo kehelilo sibina hi'ehilana nasana yamofihhi li huto mehilo. ³³Nani ana suhi huto bona'i fato fato enali bu negenogo bati hilibe luto nohuto'ni nani'ni nasana'ni bati hilibe luto meni'ibe. Asaga bona'magi Hu'mau enubulo bise'na'a lilabe luto foya'a lito nominobe.

11

¹Nani Kilisitou ito bu'ehina giyakagu ito mege'i mololata nohube. Lenali ana suhi hite nani nigiyakagu ite nemege'i malalo.

Ana'magi kakili'ani bilanamofihhi ka'a

²Lenali yamofihhi lolo huto moloto hu'ohunamo ka kehelilo su he'ehite nani lu yege ho'ohuna kaga kehelilete yamofihhi ka'a mege'i melete neminabe. Yamofi kumu nokehelugo laga'ni nebesilata nohite. ³To kaga mone linogo'ni kehelilabe, kehelilo. Bo ya'ma ana'magihhi afo'anigita nehabe, to Kilisito ya'ma bomagita afo'inifu nohinagi to Hu'ma ya'ma Kilisitohi afo'afu nohite. ⁴Bo moneuba ai lataha'alo kakili'i bi'ohuto Hu'mamofitoga ka lilinafi to Hu'mamofihhi ka lu huto huto hilinafi ai Kilisitohi le'mo laba hilina nasana lolo hilube'mu hibe. ⁵To a'i moneuba kakili'i mebase Hu'mamofitoga ka lilinafi to Hu'mamofihhi mono ka lu huto hilinafi ya'ma baha'amofihhi le'mo laba hilina nasana lolo hilube'mu hibe. Ya hilinamofihhi ya'ma ana'i luga'amagihhi oka'ani laga hi su hete neminana ana'magihhi tegi lolo hilube'mu hibe. ⁶Ya hu'ehina'mu a'i moneuba mono nonugu tito lataha'alo ana'ina ifi toloto ya mehu'ehinogomo ya'ma lataha'alo oka'a laga hi su hete le'mo hupamone hi etalo. To a'i moneuba oka'ni he'mi netenogo

nubuya'ni hilibe lilina a'uba kakili'i li biloto mineno. ⁷To bomagi mono ka lilana kanalo lataha'anilo ana'ina lite ifi telete minalana bati mehilina'mu yabe. Hena'mube? Enali ya'ma Hu'mamofihhi nasana hiti to Hu'mamofihhi sekele mamu'a lolo hi'ahabe. To ana'i enali ya'ma bomagihhi sekele mamu'a nehabe. ⁸Hu'mau ai bo ya'ma a'mofitogati lito lolo mehu'ehinagi a'i ya'ma bomofitogati lito lolo hu'ehina yabe. ⁹To Hu'mau bomo ya'ma lihakamofhi kumu yabe luto le'humo huto mehu'ehibe. A'i ya'ma bomofi kumo yabe luto le'mo huto hu'ehina yabe. Ya'ma ana'i enali ya'ma bomofihhi sekele mamu'a nehabe. ¹⁰Yamofihhi mono ka'a lite nehago agelo bona'magi bu gete neminabe. Ana'i enali bomagihhi kaba hise'na'animofihhi keya'a mone ya'ma lataha'anilo kakili'i lite ifi telete minalana yamofihhi bati hilube'mu hibe. ¹¹Ya huto ni'inaya bona'i ya'ma ana'magihhi kaba nehanaya to ana'i ya'ma bomagihhi kaba nehana yamofihhi Sipi Bomofihhi bulo ya'ma boana'i fato fato'mofihhi minalana yamofihhi laga mehilina'mu yabe. ¹²Yata'a ana'i ya'ma bomofitogati lito lolo hu'ehinamo ni'ibe to yatai kana bomagi ana'magitogati huto huto bona'i i futili huto nominone. To bona'i hiti ana'i hiti silaga'i yamofihhi Hu'mamofitogati huto hu'ehina nasana ni'ibe.

¹³Lenalitini kehelite bu go bati hilo. A'i moneuba lataha'alo ana'ina bona'i li gehesa hilanaga ifi metose Hu'mamofitoga loka halina yamofihhi bati hilina ni'ifihe? ¹⁴To bo moneuba oka'a yatamalo ni'inogo minalinauba yamofihhi hapa komopatitu kehelinogo bati mehilube'mu hibe. Yamofihhi hapa'a koyapa'i mono ka mekehelise minana kanagu akeheli'ahanamo ni'ibe. ¹⁵To ana'magihhi lataha'anilo oka yatamalo ana'ina ifi te'ahana sekele mamu'a Hu'mau epi'ehina'a legi huto ni'ibe. Ana'magihhi oka'ani yatamalo minana'mu lite ya'ma keheligo fokehi lilata nohibe. ¹⁶Moneuba ya'ma kaga keheli he'milube'mu nohuto ma luto kehelino. Fato suhi yamofihhi lali hiti Hu'mamofihhi naga'a luga'a hiti mone lito menohune.

Yupala nose'nalo li nupa hise'na

¹⁷Ana'ina mone kumu keheli sibina hulata nohuna yamofi kumu lenofokehi meluse lenegekesa lito lu lepilugi kehelilo. Lenali mono kalo li nupa hilete komopatini li mehepise loko hilata nehite mono kauba lenele'mo bati mehilibi. ¹⁸To mono kagu li nupa nehago lenali komopatini loko hulata nohibe lite lu nimigo lama'na ka nelafihe luto mone kegi'a kehelube. ¹⁹To loko hi'ahanauba hiya bona'magi Hu'mamofihhi bulo mono ka'mu amuya melelata nehana le'mo huto hulata nohibe? ²⁰To lenali Sipi Bomofihhi yupala nose'na nalune'mu li nupa hite minete nose'na nelata nehana ya'ma Sipi Bomofihhi nose'na meni'ibe. ²¹Lenali nose'na lelitete no bati mehise lenalitini mele'isi eto eto hite nelago bona'i luga'a kau'namu filite minelata nehabe. To bona'i luga'amagi bai nagamiko nete nete komopa'ani enegekesa sibi saba hulata nohibe. ²²Lenali nohatini meni'igo ya suhi lolo hilata nehafihe? Lenali nose'na nalune litemo nohatiniluga minete nalo. Lenali Hu'mamofihhi bona'a enali kumu keheligo enumuhi meni'ina bona'i enali keheli sibina enubuya hina suhi lolo hilata nehabe. Ya nehana nasana'mu henabe luto lu lepilube. Lenofokehi lilufihe? O'e lenofokehi melilube.

²³Lenofokehi melilube luto henabe nolube? Koyapa'i lu lepi'ohunagi Sipi Bo Yesuhi ya'ma mi'mi hu'ehina sinipogu ²⁴beleti nose'na liloto Hu'mamofihhi foke ka luto gofa hoto noepito lu'ehina: Ya'ma nani nugufa'ni lenali kumu luto nolepube. Nani kumu keheli nimite ya hite nete minalo. ²⁵To nose'na nelago bai nagami kofi ana suhi huto lito ma luto lu'ehina: Ya'ma konugu Hu'mamofihhi mu tifise'namofihhi ka'a kosaba'namofihhi golaha'ni malalunamo ni'ibe. Nalana'amu nalana'amu ya'ma nani kumu keheli nimite ya hite nete minalo. ²⁶Asaga yupahi lenali ya'ma beleti nose'na hiti bai nagami'i hiti nalana'amu nalana'amu Sipi Bo molo'ehinagi ai fili'ehina ka'a lu huto huto hite mine lite bite nehinogo ai i behe huto limilina'mu yabe.

²⁷Yamofihhi bona'i luga'amagi enali Sipi Bomofihhi beleti nose'na hiti bai nagami'i hiti li sibi sibi hite nalana ya'ma Sipi Bomofihhi gufa'a hiti golaha'a hiti li sibi hinogo foipana huto hilina'mu yabe. ²⁸Yamofihhi beleti nose'na hiti bai nagami'i hiti nalune'mu nehitemo kohe tete komopatinigu kaga ni'ilina sa sa hilete nalo. ²⁹To bo moneuba Sipi Bomofihhi gufa'amofihhi hapa'a keheli fe meluse fa'mene nalina yamofihhi foipana huto hilube'mu higo Hu'mau nona'a guna malalibe. ³⁰Ya hu'ehina'mu lenalitogati luga'amagi yupala nose'namu keheli fe meluse fa'mene nelenogo kana'amu kana'amu amuya'ani meni'ina to epesise'na huto hulata nohibe. To luga'a fililata nehabe. ³¹Lali hapati'mu sa sa huto lu huto huloto minotita ya suhi huto Sipi Bouba yanamofihhi nona'a melimitita'mu yabe. ³²Ino bano minaluta yamofihhi Sipi Bouba lali hapati li huto huto osahi limilube'mu hibe. Lenali mono ka mekehelise bona'i hiti mino sibi hite nehite sibina hi lalabe luto ya suhi hu letolata nohibe.

³³ Ya'mu nalalu'nigita, lenali yupala nose'na nalune lite nehitemo li nupa hite minete bona'i luga'amagi kumu enegeba hite nehinogo o neheti su helenogo hapi fite nalo. ³⁴ Moneuba ai nose'namu kau'na sipi henogomo noha'aluga minoto kohe toto neno. Li gehesa hite li sibi sibi hi'ehinogo lenalitoga foipana huto hu laligi. To kaga luga'a nani'ni nobuto le'mo fe lilube.

12

Sikalafu'uba mono kamofihhi amuya'a limilata nohibe

¹ Nalalu'nigita, Sikalafu'uba amuya fato fato'mofihhi limilata nohina hapa'a keheli sibi hise kumu lu lepilugi kehelilo. ² Lenali koyapa'i mono ka mekehelise bona'i nehago lenegekesa fi hekini lago negi nete nasana luga'amofihhi faga faga lufefagu bite i hepilata hi'ahanamo yamofihhi keheli'ahanamo ni'inagihe. ³ Yanamofihhi megesa'aga linogo'ni kehelilagi keheli'ehilo. Bo mone'mofihhi Hu'mamofihhi Sikalafu'uba le'mo babahi higo Yesuhi le'mo gumi'i molo emito melilube'mu hibe. To Sikalafu'uba babahi mehinogo Yesu ya'ma Sipi Bo'ni nohibe luto melilina'mu yabe.

⁴ To mono kamofihhi amuya'a fato fato'mofihhi ni'inaya Sikalafu'i moneko'uba ana amuya'a limilata nohibe. ⁵ Mono kamofihhi foya'a fato fato suhi huto ni'inaya foyamofihhi afo'afu Sipi Bo ai moneko'i nohibe. ⁶ To mono'mofihhi amuya'a fato fato'mofihhi foya'a lilata nohutaya Hu'mau moneko'uba lehe'mago lilata nohune. ⁷ Sikalafu'i yauba monolagu bati hite minalabe luto mono'mofihhi amuya'a silaga'i guna moloto limi su holata nohibe. ⁸ Mone'mofihhi ya'ma Sikalafu'uba le'mo babahi higo mono ka keheliya ito lulata nohibe. Moneuba ana huto Sikalafu'ubago le'mo babahi higo fato fato hapa'a lu bati huto lulata nohibe. ⁹ To bo moneuba ai ana Sikalafu'moubago le'mo babahi higo Hu'ma kumu keheli ule'ale hinalo amuya nasana huto hulata nohibe. Moneuba ana Sikalafu'uba le'mo babahi higo epesi'ehilina bona'i enele'mo ye kolata nohibe. ¹⁰ To moneuba topa hose nasanamofihhi foya lilibe luto amuya nohibe. Moneuba Hu'mamofihhi bagaguti ka'a lilibe luto komopa'a ekesa li hokolo hu etolata nohibe. Moneuba ya'ma ana'hina silaga'i Hu'mamofihhi Sikalafu'mofitoga ni'ina meni'ina nasanamofihhi hapa'a bu go bebe salibe luto komopa'a ekesa li hokolo hu etolata nohibe. To moneuba fato ka bona'magihi enonogo'aniguti mono ka sibigopa lilibe luto бага le'mo babahi hulata nohibe. Moneuba enali enonogoguti lu hokolo huto lu epilibe luto бага le'mo babahi hulata nohibe. ¹¹ Ya nasanamofihhi amuya silaga'i Sikalafu'i moneko'uba ai'a ekesa kehelito le'mo eto eto huto guna moloto limi su holata nohinamo ni'ibe.

Lugufa'a moneko nehepinogo kele kele nasana moneko'i minalibe

¹² Bona'magita lali Kilisitohi lugufa moneko'na tegi huto nohune. To lugufamofihhi kele kele nehi etana nasana ligi layahati lokaba labaga lubu legekasa yamofihhi babu luto ni'ibe. Enali ya'ma nekisa'a li nupa hago lugufa moneko lolo huto ni'ibe. Kilisitohi gufa'a ana suhi huto ni'ibe. ¹³ Sikalafu'i moneko'uba lalitoga limiloto mono kagu lele'mo nupa higo lugufamofihhi suhi huto moneko'i lolo huto nohune. Sikalafu'i moneko'uba lali'i asaga'i mono'i folo leto'ehina lugufamofihhi suhi huto moneko lolo huto minalune luto lele'mo nupa hu'ehibe. Ya higo lali Yuta bona'i to Giliki bona'i, kele kele bona'i to fa'mene nohuta bona'i lali moneko Hu'mamofihhi Sikalafu'i lito komopatigu molo su holoto moneko'i lolo nohune.

¹⁴ Lugufamofihhi kele kele'na ya'ma moneko'i meni'ibe. Babu lite nehabe. ¹⁵ Yamofihhi ligigusaua ma luto melilube'mu hibe: Nani yaha'a menohube. Ya hu'ehina'mu gufamofihhi nekisa'a menohube luto luloto lugufa he'miloto ai'asigo meminalube'mu hibe. ¹⁶ To legekesauba ma luto melilina'mu yabe: Nani bu'a menohunago ya'ma gufamofihhi nekisa'a menohube luloto lugufa he'miloto ai'asigo meminalube'mu hibe. ¹⁷ Lugufalo ya'ma lubugo minatita lugufa'auba hena huto ekesa kehelitine? To lugufago ya'ma legekeseago minatita lugufa'auba hena huto tu bitine? ¹⁸ Yamofihhi ya huto meni'ibe. Hu'mau ya'ma ai'a ekesa keheli fe luto lugufamofihhi kele kele'a asaga'i ya'ma foyaga fato fato'mofihhi enele'mo tulu hu'ehina. ¹⁹ Lugufamofihhi nekisa'a moneko'i minatita lugufa ya'ma sibina huto fa'menena lolo hitine. ²⁰ Yatai ya'ma kele kele nasana babu luto nehago lugufa moneko'i ni'ibe.

²¹ Ya hu'ehina'mu lubu'uba layapofihhi ma luto lu meemilube'mu hibe: Kai lali lufusati menohatagi he'miloto bubo. To latahatiuba ligigusamofihhi ya luto melu etalina'mu yabe: Kai lali lufusati menohatagi he'mito bubo. ²² Ya huto meni'ibe. Lugufamofihhi nekisa'a luga'a amuya nasana ya'ma meminatita lali mino bati huto meminotita'mu yabe. ²³ To lugufamofihhi nekisa'a mone kumu kehelutogo limite nehana'a yamagihhi kaba hu epololata nohune. To lugufamofihhi buya'a hulata nohina nasana yamofihhi guketetu ifi toto sekele mamu hulata nohutaya. ²⁴ Lubuya mehuse nasana ya'ma huto'i minelata

nehabe. Hu'mau ya'ma lugufa li huto hu'ehina lugufa nekisa'a limite nehana'a enali'i kaba hu bati hu'ehina. ²⁵ Lugufamofih nekisa'a enali fato fato hite meminese legege hite ai kele kele'i hu etenogo ai kele kele'i hu etenogo hite minalabe luto foya epi'ehina. ²⁶ Ya hu'ehina'mu lugufa nekisa'a mone'mofih kota'i helenogo keke'i lili namofih luga'amagi enali hiti keke'i lu бага ilana'mu yabe. To lugufa nekisa'a mone'aua bati huto minenogomo luga'a silaga'magi enegelo bi su hete enegelo bilana'mu yabe.

²⁷ Ma suhi huto ni'ibe. Lenali asaga'i li nupa hite Kilisitohi gufa'a legi huto moneko'na lolo hite kele kele'i hi etete nehabe. ²⁸ Lali Kilisitohi naga'a lolo nohuta bona'magita ma huto nohune. Hu'mamofih naga'a lalitoga ana huto enele'mo eto higo nehabe. Yata'a luga'a aposolo lele'mo eto hulago lali foya ti'ehibe. Yaloti limito Hu'mamofih ka'a lu yege hose homofih bagaguti kaga lu huto hulata bo. Analoti limito Hu'mamofih ka hapa'a enelepise bo amuya suhi fato fato'mofih li'ahana bo, enele'mo eto hu'ehina. Analoti limito topa hose nasanamofih lolo hu'ehina bo to amuya'aloti epesina bona'i enele'mo ye kose bo hiti to enehe'malata bo to foya kaba bo to foya fato enonoguti fa'mene kaga lu huto hilata bo, enele'mo eto hu'ehina. ²⁹ Lali asaga'i aposolosigo lele'mo eto hu'ehina ni'ifihe? To lali asaga'i ka'a yege hose bagaguti kaya lu huto huto bonago hiti lele'mo eto hu'ehina ni'ifihe? To lali asaga'i mono ka hapa'a enelepise bonago lele'mo eto hu'ehina ni'ifihe? To fato fato topa hose nasanamofih suhi li huto hilata bonago lele'mo hu'ehina ni'ifihe? O'e, o'e, ya huto meni'ibe. ³⁰ To epesina bona'i enele'mo ye kelata bonago lele'mo eto hu'ehina ni'ifihe? To fato fato enonoguti fa'mene lu huto hilata bonago lele'mo eto hu'ehina ni'ifihe? To enali enonoguti lu hokolo hite lu neepina bonago lele'mo eto hu'ehina ni'ifihe? O'e, o'e, ya huto meni'ibe. ³¹ Ya'mu lenali mono kamofih amuya'a tito nina'a lilune lite amuya malalo.

To nani amuya nasanamofih kapo lamana'a enebe ligilanamofih ka'a lenelepilugi kehelilo.

13

Lemehi epito enehe'molata ka

¹ Nani niginaga mefise nohuto bona'magihi enonogo'anigutifi to agelo bona'magihi enonogogutifi mono ka lutita nani fa'mene minotine. Ya'ma fa'mene pepe notina nasana belo nogo ya suhi huto fa'menena lolo hutine. ² To nani Hu'mamofih ka lu huto huto hulata bo lolo huto huto'ni Hu'mamofih suguna ka'a yamofih kehelu su ho'ohuto'ni to Hu'mamofih kamofih nekisa mokisa'a hiti kehelu su hoto nohuto'ni to nani linogo kosa mone li sibi hu he'milibe luto kehelu ule'ale hu'ohuto'ni niginaga mefise fa'mene minotita fa'menena lolo hutine. ³ To ana'ina asaga enumuhi meni'ina bona'i enehe'malube luto fe'noha'ni he'mi su holoto to enali kumu luto nugufa logogu he'miloto'ni niginaga mefise fa'mene minotita fa'menenamo ni'inago ya nasanauba nele'mo bati mehitita'mu yabe.

⁴ Eniginaga fise nehilana bona'magi enipakafa mehese agoya hite minalune'mu habe. Enali siko mehese enali'ani'mu kehelinogo metinogo enali'ani enigi'ani lelite metilana'mu li saga mehilune'mu habe. ⁵ Eniginaga fise nehilana bona'magi enali bebe mesose hapa'ani melise, yogo fe'nohi li pili mekose, hipa mehi epelese, bona'magihi foipana lu gehe meli epelese, ⁶ foipa nasanauba i futili nehinogo enegelo mebise, lamana'amofih nasanauba i futili nehinogo enipagu bati huse'na kehelilune'mu habe. ⁷ Eniginaga fise nehana bona'magi enali keta'a hiti nasana fa'mene kosele'ani meenehenogo kofilana'mu yabe. Ana'ina'mu asaga'i kehelite amuya melete minalana'mu yabe. Komopa'aniguti Hu'mamofih agoya hu emite enifita ite minete Hu'mamofih kagu amuya melete minomo buto minalana'mu yabe.

⁸ Eniginaga fise nasana ya'ma su mehose minoba minoba hilina'mu yabe. Hu'mamofih бага'aguti lu huto hulata ka yamofih su halina'mu yabe. To fato enonogoguti lulata nasana ya'ma su halube'mu hibe. To kaga fato fato'mofih hapa'a kehelilatana hiti ya'ma su hoto fenene hilina'mu yabe. ⁹ Ka hapa'a kehelilatana hiti lu huto hulata ka lulata nohuta yamofih ifo haya'alo ni'ibe. ¹⁰ Minoto aliha'a ya'ma minoba minoba nasana hapa'alo huto nohinogo ifo haya'alo ni'ina nasana su hoto fenene hilina'mu yabe.

¹¹ Nani yagapana'i inapuhi lolo huto minoto inapu ka luto mino'ohuna, to inapupagi kehelilata nehana enegekesa kehelito mino'ohunamo yata'isi ya'ma olopa bo lolo huloto'ni, yagapana'i inapupagih nasana ahe'mi'ohube. ¹² Ana suhi huto yatai kana'a kehelilata nohuna ya'ma gapo gapo'uba lokaba labaga li gelehe higo bu goto bu go fe luse mehu'ohuta ya suhi huto ni'ibe. Aliha'a ai bulo bu genogo ai bulo bu genogo huto bu galune. Yatai kana'a kehelise'na hiti mone kegi'a anasi kehelu'ohune. Alihi kana'a kehelu su halune. Aliha'a yamofih legeya'a lamana'a lubulo huto hinogo Hu'mau lali hapati kehelu su ho'ehina ya suhi huto lali bu goto kehelu fe luto kehelilune'mu hune.

¹³ To minoba minoba hilana nasana ya'ma yabe. Hu'mamofitoga keheli amuya nomolota to huto hilina'a sa sa huto geba nohuta to liginaga fise nohuta yamofihhi nasana loebe monebe nehanaya liginaga fise nohuta yamofihhi le'mo kohe to'ehibe.

14

Hu'mamofihhi bagaguti kaga beto hu epilata nohutauba tito ni'ibe

¹ Ya hu'ehina'mu lenali bona'i leniginaga fi epelete enehe'malune lite nelitemo amuya malalo. To analo'i Hu'mamofihhi Sikalafu'a nolepina amuya luga'a lilune lite nelitemo amuya malalo. Ya hite nehite Hu'mamofihhi bagaguti ka'a lu huto hilata nasana'muko kehelinogo tino. ²⁻³ Luga'amagi fato enonogoguti fa'mene ana'asi lilata nehana ya'ma bona'i lu meepise Hu'mamofihhi lu emilata nehabe. Enali ya'ma Sikalafu'uba ene'le'mo bati hu'ehigo Hu'mamofihhi suguna ka'a nelago bona'i luga'amagi keheli negi nelata nehanaya, Hu'mamofihhi bagaguti kaga'a lu huto nehana enali bona'i monolugu ene'le'mo olopa hilata nehabe, to ene'le'mo amuya meyelata nehabe, to ene'le'mo ba yegelata nehabe. ⁴ Fato enonogoguti ana'asi lilata nehana enali komopa'ani le'mo hetofa hilata nehanaya Hu'mamofihhi bagaguti lu huto hilata Hu'mamofihhi kagu nehanamagi ene'le'mo hofa telata nehabe.

⁵ Lenali fato enonogoguti lilana hapa'a li su halabe luto keheli'ohunaya, Hu'mamofihhi bagaguti kaga'a li huto hilana'mu yabe luto kehelinogo tilana'mu yabe. Hu'mamofihhi bagaguti kaga'a beto hilata nehana bona'magi fato enonogoguti lilata nehabe ya'ma ene'be ligi'ehibe. To fato enonogoguti nelinogomo to bo moneuba ka'ani lu gelehe huto lu hokolo hilina bo nohinogomo ana ka nelanauba asaga bona'i Hu'mamofihhi kagalugu ene'le'mo hofa talabe. ⁶ Nalalu'nigita, nani lenalitoga nobugo Hu'mau lu huto huto lu nimi'ehina ka'a to mono ka hapa'a mone luga'a to komopa'nigu keheli'ohuna ka'a to Hu'mamofihhi ka'a komopa'niguti beto huto lenelepise ka'a lu huto hu nolepito fato enonogoguti kaga lu nolepinogo yanauba hena hena huto fi hele hu lepalalibe?

⁷ Fa'mene nasana sipilohi yamofihhi hetofa lite fu melinogomo ya hena huto nogo sipi malalina keheli'ibe. ⁸ To ufehi enonogo'a bati huto fu melilana ya'ma henana'mu kehe noibe lite bite luba hilana nasana le'mo bati mehilana'mu yabe. ⁹ Ana suhi hite lenali fato nogoguti lilana yamofihhi bona'i luga'amagi hena hena hite keheli'ibe. Fa'mene fato enonogoguti nelinogo kagatini yamofihhi habafahuba li sibi saba hinogo fa'menena lolo hilube'mu hibe. ¹⁰⁻¹¹ Negekesa keheluna noto noto fato fato enonogo ni'ibe, to keheli'luta kamogo ni'inaya, fa'mene nani enonogo mone keheli sibina hiluna ya'ma enonogomofihhi afo'afu nani kumu kehelito fato hepato bo lolo hiluna'a hube, to nani ana suhi huto ai kumu kehelito fato hepato bo lolo hilina'a nohibe. ¹² To lenali hapatini ana suko huto ni'ibe. Sikalafu'mofihhi amuya lenalitoga huto hilibe lite amuya meyelata nehanamofihhi bati huto ni'inaya, Yesuhi naga'a Hu'mamofihhi ene'le'mo hofa talabe litemo amuya malalo.

¹³ Ya hu'ehina'mu fato enonogoguti kaga fa'mene ana'asi lilana bona'magi hapa'a bati hilete lu hokolo hite lu epilanamofihhi amuya lilune litemo Hu'mamofitoga kehe ilabe. ¹⁴ Nani fato enonogoguti Hu'mamofitoga lilunamofihhi nipa'niguti tinogo lilube'mu hube. Negekesa'niuba nasana lamana'a li huto mehilina'mu yabe. ¹⁵ Ya hu'ehina ya'ma hena hena hilube? Ya suhi hinogo bati hilube'mu hibe. Sikalafu'uba komopa'nigu babahi higo nani Hu'mamofitoga loka nohago negekesauba keheli fe nolinogo nabagatu lu huto hilube. Sikalafu'uba komopa'nigu mono nama hiti noligo ana huto negekesauba keheli fe nolinogo nabagaloti lilube. ¹⁶ Ya mehiluta ya'ma kai komopakakuto Hu'mamofihhi fokehi halube luto lilata yamofihhi kaitogati ya suhi keheli bati mehilata bona'i luga'amagi kai kaka mekehelilana'a ni'inaya enali hena hena hite lama'naka yabe lite lilabe. ¹⁷ Kai Hu'mamofihhi fokehi lamana'a lilata'a hetofana hiti kalalukafu ya'ma keheli bati mehinogo hena huto komopa'a le'mo hetofa hu etalibe?

¹⁸⁻¹⁹ Fato enonogoguti kaga lulatana yamofihhi nani ya'ma babu luto lulata lenebe ligito lulata nohube. Ya hu'ohuna'mu Hu'mamofihhi fokehi lilata nohunaya, nani ya'ma kehelinogo lamana'a lolo hitine. Li gehesagu fato enonogoguti kaga yatamalo lilube lutomo fa'mene lutita ni'inaya nani ya'ma kehelugo nolimibe. To komopa'ni negekesatu keheli fe luto bona'i ene'le'mo bati bati hilube luto ya'ma mono ka loesimo lu epilatanamofihhi kehelugo notibe.

²⁰ Nalalu'nigita, fato enonogoguti kaga lulatana'mu yagapana inapupagi suhi hite minete foipa hapa'a mekehelilo. Ya hite, minalanaya yagapana inapupagihhi kehelise'na hiti meminalo. Enali kaga keheli fe menelibe. To lenali kaga kehelite le'mo fe lilune lite ya'ma olopa bona'magihhi kehelise suhi lilo. ²¹ Mono bukugu kaga mone ma lite fayahi keye'ahana:

Sipi Bouba ma luto nolibe:
 Nani mone fato hepatoga bona'i
 enele'menogo
 enali ete ma bona'magih
 ya'ma fato enonogoguti
 nani nabagaguti kaga lu epilanamoya
 fa'mene ka'ni mekehelilana'mu yabe.

²² Anamofih luga'a ka lilugi kehelilo. Fato enonogoguti kaga sibigopa lulatana yanauba Hu'mamofih ka kehelihahana bona'magi kumu luto babeyafa'a huto menohibe. Hu'mamofih ka mekehelihahana bona'magi topa halabe luto babeyafa'a ni'ibe. To Hu'mamofih bagaguti ka'a bati huto lu huto lu huto lu epilata'a yanauba Hu'mamofih ka mekehelihahana bona kumu yabe lutomo meni'ibe. Hu'mamofih ka kehelihahana bona'magih ya'ma lufusa'ani ule'ale hulata ni'ibe.

²³ Ya hu'ehina'mu lenali asaga'i Yesuhi naga'a li nupa hite fato enonogoguti kaga lite nelinogo, yamofih kana'a mono ka mekehelihahana bona'ifi to fegutoga bona'ifi tite kehelite negi nagi nenabe lite kehelilune'mu habe. ²⁴ To Hu'mamofih bagaguti ka'a bati huto lu huto huto nehinogo, Hu'mamofih mekehelihahana bofi, fegutoga nehana bo moneuba lenalitoga tito ka kehelilube'mu hibe. Ya hilinauba ya'ma asagato foipana'amofih hapa'a lu huto hi etete ka foyagu le'mo malalana'mu yabe. ²⁵ Ya hilenogo komopa'agu nasana fala kito ni'inamofih huto hilenogo ai mino fe luto melugu golaga fito minoto Hu'mamofih lahupa fi emito Hu'mau lama'naka lenalitoga nohibe luto lilube'mu hibe.

Mono kamofih nasana nehete su hoto nehete

²⁶ Nalalu'nigita, ya hu'ehina'mu hena hilune? Lenali mono kamu'i li gehesa hilune lite nehitemo ya'ma Hu'mamofih kagagu lenele'mo moneko moneko'i hite hofa talanamofih hapa'a ya'ma hilata nehabe. Moneuba mono nama lelito olata nohibe. To moneuba kaga giyaka lito lu epise kaga lelito olata nohibe. Moneuba Hu'mamofih bagaguti kaga'a fato fato'mofih lelito olata nohibe. Moneuba fato enonogoguti lulata-mofih lelito olata nohibe. Moneuba fato enonogoguti lu'ehina kagamofih hapa'a lu hokolo hilineamofih lelito olata nohibe. Ana suhi asaga lilana Yesuhi naga'a enehe'moto amuya molo epalalibe lite ya suhi hilo. ²⁷ Fato enonogoguti kaga lilana yamofih asaga bona'magita melilo. Loefi loeyagi moneyagifi enalisigo ya suhi lite moneko moneko nelinogo moneuba hapa'a lu gelehe huto lu epino. ²⁸ Mono kagu li gehesa hite nehete hapa'a lu gelehe huto lu epilina bo mone menehinogomo to moneuba fato enonogoguti lilube'mu nohuto'amo ai kaga luse mineno. Ai'asigo monetoga nohuto ai'a ka hiti to Hu'mamofitoga lino. ²⁹ To Hu'mamofih bagaguti kaga ya'ma bona'i loemofi, loebe monebefi enali lu huto hite lilune'mu nehinogomo, luga'amagi enali nekehelite kaga'ani loko hite kehelilana'a legeso hite minalabe. ³⁰ To li gehesa hi'ahanalo mone bouba legeso huto nohigo Hu'mamofih Sikalafu'uba komopa'agu yuhufa kaga emigo lilube'mu nohutomo kohe toto lilina bouba ya'ma fa'mene nohinogo lino. ³¹ Ya hite, Hu'mamofih bagaguti kaga lilune lite nehitemo, fa'mene lu su halabe. Ya nehite moneko moneko lilenogo, luga'a enali mono ka kehelinogo komopa'ani babahi hilibe. ³² Hu'mamofih bagaguti kaga lu huto hilana bomagi lu huto hilana'mu kaba hite minalabe lite li'ahanamo ni'ibe. ³³ Hu'mau ya'ma le'mo sibi sibi hilina nasanamofih afo'afu menohibe. Ai'a lele'mo fu luto minalina'muko ekesa kehelilata nohina afo'afu nohinagihe.

Kilisitohi naga'a asaga'i mono kalo li nupa hite nehago ya'ma ³⁴ ana'magi enali kaga melise fa'mene mineno. Ana'magi ana li gehesagu kaga lilana meni'ibe. Ana'i ana suhi hite kaba bo meminalabe luto Moseu keya ka lu'ehina kagu ya'ma limite minalabe lutomo ni'ibe. ³⁵ Enali mono nasana mone kumu loka halune lite nelitemo noha'aniluga minete baha'animagih enoloka henogo lu kehelihahana fa'kehelihahana. Ai' moneuba mono kalo li nupa hi'ehilanagu kaga lilineamofih lubuya huse nasana ni'ibe.

³⁶ Hu'mamofih kaga'a lenalitogati hapi huto hulago ya suhi lilata nehafihe? To lenalitinisigo kehelihahana ni'ifihe? O'e, ya huto meni'ibe. ³⁷ Lenalitogati moneuba ai'amu kehelinogo, mono ka lu huto hulata bo lamana'a lolo hilina to komopa'agu Sikalafu'a hiti bo lolo hilina ya'ma, ka fayahi koyoto nolepuna asaga'i yamofih Sipi Botiuba lu molo'ehinamo ni'ibe luto kehelino. ³⁸ Bona'i moneuba ya'ma kaga kehelihahana yamofih ai kaga'a mekehelilo.

³⁹ Ya hu'ehina'mu nalalu'nigita ma lite kehelilo. Hu'mamofih bagaguti kaga li huto hilune litemo amuya malalo. Fato enonogoguti fa'mene ana'asilo lulanamofih o'e

lite meli epalalo. ⁴⁰ Mono kumu li nupa hite minete ana'ina silaga'i hite melete hilana yamofihhi lamana huto legeso huto bu бага ino.

15

Yesu fili'ehinaguti ho ti'ehinamofihhi ka'a

¹ Nalalu'nigita ka lamana'a alu lepugo keheli'ahabe. Ana kagamo aku'i lu lepilube. Giyaka giyaka fito lu lepugo lite lufusatini alolo hu'ehinamo ni'ibe. ² Lenali ana ka lamana'a lu lenelepi'ohunamofihhi li pili kete li'ehinogomo ya'ma le'mo ye ko sibina mehu'ehinogomo ya'ma, lenubuto bilube'mu hibe.

³ Mono ka tito ni'ina ka'a lu nimi'ehina'asigo lenali'i lu lepito ma luto lu lepi'ohube: Kilisitou lali foipanati'mu fili'ehina ya'ma mono bukugu ai ana hilibe lite koyapa'i emasana keye'ahanamo ni'ibe. ⁴ Filigo keli hete'ahana mono bukugu li mele'ahana kana'a loebe monebe keligu minoto mopo huto ho ti'ehina. ⁵ Ho tiloto kohe toto buto Pitahi huto hu be li'ehina, analoti buto Pita hiti pana'alobo luga'a 12 asagatoga huto hu enebe li'ehina. ⁶ Analoti bona'a naga'i 500 enali li nupa hite nehago analo huto hu enebe ligo be ge su he'ahana. Enalitogati asaga enubu hiti nehanaya mone'a fili'ahana ya'ma kanagu nokoyobe. ⁷ Analoti gona'a Yemesihi huto hu be li'ehina analoti aposolo asaga'i huto enebe li'ehina.

⁸ Alihi ya'ma nani mone fato kanagu neketo'ehina pana tegi huto nohugo huto hu nebe li'ehina. ⁹ Nani aposologuti limito nohube. Nani Kilisitohi naga'a kalana'i molo epoloto enohoto hu'ohuna bo aposolo yabe luto nigi'ni mololago nelesa'ni ligo nohube. ¹⁰ Nani aposolo lolo huto nani hapa'ni fato fato huto ni'ina yamofihhi Hu'ma komopa'a hokolo hina bouba lu netago lolo hu'ohube. To ai komopa'a bati hina bouba aposolo lili'nalo nele'mo malago fa'mene lolo mehube. Nani foya li'ohuna yamofihhi aposolo luga'a enebe ligito li'ohuna yabe. To nani hena'niloti lutine? Hu'ma komopa'a bati hinauba nanitoga minago li'ohube. ¹¹ To nani foya lito lu huto huto lepi'ohuna ka ni'ifi to aposolo luga'amagi foya lite lu huto huto lepi'ahana ka ni'ifi, moneko ka ni'ibe. To lenali keheli ule'ale hi'ahana ka moneko'na ni'ibe. Fato fato ka meni'ibe.

Yesu fili'ehinguti ho ti'ehina'mu lali hiti ana huto ho tilune'mu hune

¹² Kilisitou ya'ma fili'ehinaguti ho ti'ehina ka ma luto lu noleputogomo lenalitogati luga'amagi henabe luto fili'ehilana bona'i aku'i ho tilana meni'ibe lite lilata nehabe? ¹³ Ya'ma fili'ehilana bona'i aku'i ho tilana meni'ibe lite nelana kaga yamofihhi lamana'a meni'ibe. Ya huto lamana'a ni'itita Kilisitou fili'ehinaguti ho metitine. ¹⁴ To Kilisitou ya'ma ho metitita mono ka noluta ya'ma fa'mene'mu lutogo lenali fa'mene'mu lenifita ite minatine. ¹⁵ To mone hiti ni'itita'mu yabe. Lali Hu'mamofi kumu lu'ohuta ya'ma ai'a Kilisitou fili'ehinaguti le'mo ho ti'ehinamo ni'ibe luto lulata nohutaya filise'naguti le'mo ho metise nasana ni'itita Kilisitohi Hu'mau le'mo ho metitine. To yamofihhi kaga'a lu'ohuta ya'ma Hu'mamofi kumu lu'ohuta ka faga faga lutita'mu yabe. ¹⁶ Fili'ahana bona'i ho metilabe luto ka ya'ma lamana'a meni'itita, Kilisitohi le'mo ho metitita'mu yabe. ¹⁷ To Hu'mau ya'ma Kilisitou fili'ehinaguti le'mo ho meti'ehina ka'a lamana'a ni'itita lenali lenifita neitita kagauba fa'menena lolo hitita'mu yabe. Hena'mube? Lenali foipanatini ya'manauba minatita'mu yabe. ¹⁸ To Kilisito kumu keheli ule'ale hilata nehana fili'ahana bona'i haya kalatita'mu yabe. ¹⁹ To lali Kilisitou yatai ma melugu nohuta kana'asigoko lele'mo bati hilina ni'itita bona'i luga'a asaga'magi lali kumu kehelite keke'i nelinogo ate ate luto minatita'mu yabe.

²⁰ To ya huto meni'ibe. Kilisitou ya'ma lama'naka fili'ehinaguti aho ti'ehina yabe. To ho notito fili'ahana bona'i ana hite tilabe luto kohe toto ti'ehina. ²¹ Ya'ma hapa'amofihhi ma ni'ibe. Bo mone Atau ai fililata nasana le'mo kohe to letoto fili'ehina ana suhi huto fato bo moneuba Kilisitou fili'ehilutaguti ho tiluta nasana le'mo kohe to letoto ho ti'ehina. ²² Lali asaga'i Atahi naga'a nohuta yagi asaga'i fili su haluta'a huto nohune. To ana suhi huto lali Kilisitohi naga'a nohuta bona'i asaga'i keliguti ho ti su halutamamo ni'ibe. ²³ Fi lehe tete ho tilabe luto lu leto'ehinalo ho tilune'mu hune. Kilisitohi le'mo kohe to letoto ho ti'ehinamo ni'ibe. Alina kana'alo ya'ma ai naga'a lali ho tiluta'mu yabe. ²⁴ Analoti aliha'a minoto asaga'na su halina kana'a huto hilibe. Ana kanagu Yesu ai'a enighiti bo to sipi kaba bona'i hiti to Satahi amuya bo'a enali amuya lelito limi su holoto ya'ma me'i kai kapoka yabe luto afotifu Hu'mamofihhi yanugu meledenogo kaba nohinogo kana'a su halina'mu yabe. ²⁵ Yatai ya'ma Kilisitou foya'a lito kaba huto mino lito nobinogo Hu'mau fateha'amagihi gi fehupa'aga enele'mo malago foya'a li su halube'mu. ²⁶ Ya huloto yalo fatehati bo sipi'a ho fililube'mu hibe, gi'a ya'ma filise nasana yabe. ²⁷ Yamofihhi mono bukugu ma lite fayahi keye'ahanamo ni'ibe: *Hu'mau bona'i hiti to ana'ina asaga'i ya'ma ai'a gigusa'aluga lele'mo molo su halina'mu yabe.*

Ana ka ya'ma kehelilete Hu'mamofi kumu hiti lu'ehina kaga ni'ifihe lite mekehelilo. Hu'mau ai'a Kilisitohi gigusa'luga lele'mo nupa hulata nohibe. Ai ya'ma Kilisitohi gigusaluga meminalina'mu yabe. ²⁸ Hu'mau ai'a bona'i hiti to ana'ina silaga'i ya'ma pana'amofihigi gigusaluga lele'mo nupa hinogo pana'auba ai afo'afihigi gigusaluga minoto agoya hu etalibe. Ya hulenogo afo'afu minomo tito lebe ligi su halina'mu yabe.

²⁹ Lenalitogati luga'amagi filii'ahana bona kumu yabe lite mono nagami'i felelata nehabe. Fili'ohutaguti ho tilata'a meni'itita ya'ma henabe lite nefalabe? Lenali filii'ahana bona'i luga'amu lenegekesa kehelite nagami'i folo epolo'ahana, keliguti ho tilata'a meni'itita henabe lite ya hi epelelata habe? ³⁰ To fili'ohunaguti ho tise nasana'mu kehelu amuya memolo'ohutita nani henabe luto ya'ma noho fililuta nasanamofihigi gupisalo keta'a hiti asaga yupahi nominobe? ³¹ Nalalu'nigita, Sipi Boti Yesu Kilisitou ai'a nani lili'nagu lenele'mo molo'ehina yamofihigi kehelu'ohuto'ni Hu'mamofihigi bulo ma luto nolube kana'amu kana'amu filliluta nasanauba lifito ago nominobe. ³² Nani ya'ma Efeso hepatoga lopi yagakafa legi hite nehana bona'i hiti luba fito mino'ohuta yabe. To bona'magihigi ka'aniya nani ya huto filliluta nasanaluga mino'ohunamomu'i ya'ma henana lamana'a huto hu nimilibe? Fili'ohutaguti ho tilata meni'ilina yamofihigi nani ya huto mino'ohunanauba fa'menena lolo hilibe. To fili'ohutaguti ho tilata meni'ilina'a yamofihigi lenalitogati bona'i luga'amagi ma lite ligo bati hitine: Yago filliluta ni'igi yatai nose'na yaga hoto nagami'i hiti laba lona noto minalune.

³³ To ya huto meni'ibe. Bona'i mone'amagi ya'ma kaga lilata enali lenele'mogopa hi lalagi ya'ma enali ka'anilo nolube. Sibi humofa'na nehana bona'magitoga bite i ke'malana bona'magi enali komopa'anigu ana hite sibina hilana'mu yabe. ³⁴ Lenali ya'ma komopatini hokolo hinogo eto hite nehite foipa nasana lenemegesa hi emilo. Lenalitogati bona'i luga'amagi Hu'ma kumu menekehelibe. Yamofihigi fa'mene kehelinogo lenubuya hilibe luto nolube.

Filise'naguti lugufati kosaba'i lolo hinogo ho tise nasana

³⁵ To luga'amagi ma lite lilabe: Fillilago pata si'ehina bona'i enali hena hena hite ho tilanabe? To enugufa enokaba henana tegi hinogo huto hilabe? ³⁶ Ya'ma kaga sibigopa negi ka nelabe. Lenali nose'na notina hapa'a nekehelifye? Lenali nose'na bigaha'a lite he kefelata nehanamofihigi fa'mene ana'asi tilina meni'ibe. Filito sekuya biloto yalo boloto tilata nohibe. ³⁷ Biha'a nasana ya'ma fato suhi huto ni'ibe. To nose'na ya'ma fato huto ni'ibe. Moneko okaba hiti meni'ibe. To legeya'a kile'i ni'ina to fato nose'na ni'ina biha'ago he kololata nohune. To he kololotogo notina'a haya'a hiti ya'ma aliha'a huto hulata nohibe. ³⁸ To Hu'mau ai kehelu fe luloto lu eto'ehina'a huto gufa'a emi'ehinalo ana suhi huto boloto tilata nohibe. To legeya'a ana huto noha'a ana suhi huto fato fatomofihigi huto hulata nohibe.

³⁹ Lugufamofihigi hapa'a ana huto moneko'i meni'ibe. Bona'magita lali lugufati ana huto fato'i to yagakafamagihigi enugufa fato'i, to namamagihigi fato'i, to faya'magihigi ana huto fato'i ni'ibe.

⁴⁰ Kokulumagu nasana silaga'i ni'ina to metoga ana huto ana'ina silaga'i ni'inaya, kokulumagu nasana silaga'i ni'inamofihigi sekele mamu'a fato'i to metoga ni'ina ana huto sekele mamu'a fato'i ni'ibe. ⁴¹ Yegemofihigi silikeha'a fato'i, ikahi ai silikeha'a fato'i, sonofi'i enali ana huto silikeha'ani fato'ni'ibe.

⁴² Filise'naguti ho tilatanamofihigi hapa'a hiti ana suko huto ni'ibe. Lugufa keli halatana yamofihigi fa'mene pata sise'na ni'ibe. To lugufa gololo tilina'a yamofihigi pata mesise minoba minoba huto su mehalina'mu yabe. ⁴³ Keli hose'na ya'ma futu'a ni'ibe. Gololo tise nasana ya'ma silikeha'a hiti ni'ibe. Keli hose'na ya'ma lapa mebinana ni'ibe. Gololo tise'na ya'ma amuya'a hiti ni'ibe. ⁴⁴ Keli nohota nasana ya'ma me'mofihigi lugufamo ni'ibe. Gololo tise'na ya'ma kokulumamofihigi lugufati ni'ibe. Me lugufa ni'ina ana huto kokulumagu lugufamo huto hilibe. ⁴⁵ Ya hu'ehina'mu mono bukugu ma lite fayahi keye'ahanamo ni'ibe: Yege bo Atau ya'ma meha'a hiti lolo huto minolata hu'ehinamo yanamofihigi afo'afu lolo huto mino'ehina. To aliha'a Ata tegi bo gi'a Yesu ai'a amuya moloto minoba minoba hilutanamofihigi afo'afu lolo huto mino'ehina. ⁴⁶ Ya huto ni'inaya kokulumaguti lugufa kohe toto huto hilina meni'ibe. Metoga lugufamo ya'ma kohe tolagu kokulumaguti lugufa ya'ma alihi huto nohina yabe. ⁴⁷ Kohe toto melugu bo Atau ai ya'ma metoti lolo hu'ehina, ya hu'ehina'mu luto melugu bo mino'ehina. Alihi Ata tegi bo Yesu ai ya'ma kokulumaguti bo limoto mino'ehina. ⁴⁸ Melugu bo mino'ehina babeyafa huto metogati yagapana'a nohune. To kokulumaguti bo mino'ehina babeyafa huto kokulumaguti nasana lali minalune'mu hune. ⁴⁹ To metogati ai meha'a li'ohuta ana huto kokulumagu bomofihigi ai meha'a lilune'mu hune.

⁵⁰ Bogiyo, kaga mone'ya lilugi kehelilo. Me lugufatu Hu'mamofihhi kapogu mebiluta'mu yabe. To fulupa ito fa'menena lolo hilina lugufaua nasana amuya'a hiti minoba minoba huse nasana mone melilinamo ni'ibe.

⁵¹ Kehelilo. Nani suguna ka mone lu lepilugi. Lali mone'a fili su mehaluta ni'inaya asaga'i nominana'a hiti fili'ahana'a hiti lali fa'mene li gelehe huto kosaba lugufamofihhi asaga'i lito i kololo bi su halutamo ni'ibe. ⁵² Aliha'a su halina kana ufepo neinogo fili'ahanamagi ho tilete fulupa ite tuguma'i mebilana'a minalana'mu yabe. To lubu noha'a fili koto nohiluta'a hiti mele'isi i gelehe huloto fato lugufa lito i kololo bilutamo ni'ibe. ⁵³ Lugufa ya'ma fulupa ito tuguma'i bilata nohina nasanauba amuya moloto minolata nohina nasana ya'ma gukete suhi huto lito i gololo tilube'mu hibe. To filise'namofihhi lolo hu lalutigi minoba minoba nasana lito i gololo bilibe. ⁵⁴ To fulupa ilata lugufaua minoba minoba huto minose'na lito i kololo bilina yupahi kaga ma luto mono bukugu koyo'ehinamo huto hilube'mu hibe: *Minoba minoba nasanauba fililata nasanamofihhi be ligi'ehinamo ni'ibe.* ⁵⁵ To ka mone hiti ni'ina:

Fililata nasana

kai loho fililata nohata

amuyaka hiya ni'ibe?

Fililata nasana kai ufehakatuu

lele'mo lagabu'i gise nasana

hiya ni'ibe?

⁵⁶⁻⁵⁷ Foipa nasanauba ya'ma fililata nasanamofihhi ufehe neka'a lolo hu'ehibe. To keya ka li'ahana kaga'mu yabe luto foipa nasanauba lelepito amuya hiti lolo hu'ehinaya Hu'mau ai Sipi Boti Yesu Kilisitohi lu emilago foipa nasana be ligilata nohina amuya limilata nohinagi, ya'mu fokehi nolune.

⁵⁸ Ya hu'ehina'mu nalalu'nigita, lenali amuya melete ho ti kibi kibi hite ule'ale hite minalo. Ya nehite Sipi Bomofihhi foyagu kana'amu kana'amu amuya melete lelite bilabe. Sipi Bomofi kumu yabe lite foya'a lelite binogo buto fa'menena lolo mehilibe lite nekehelite lilo.

16

Yesu naga'amagihhi efahi li nupa hilabe luto lu epi'ehina

¹ To yatai lenali Hu'mamofihhi bona'magi Yelusale hepato nehana kumu yabe lite moni efahi li nupa hilabe luto lu lepilugi kehelilo. Galesia hepatoa mono bona'magihhi lu epi'ohuna suhi hite hilo. ² Lenali efahi nelina suhi hite ana legegeto kehelite fuli yupa yupapo salele napagu ya'ma luga'a fuku lite le'mo eto eto hite melete minalo. Fa'mene nehinogo buto nehe netinogo'ni efahi li nupa hilune'mu ligitagahi hi lalagi yatai li nupa hilo. ³ Lenalitoga binogo'ni bona'i mone'a enele'mo eto hilana bomagihhi fayaha nasana epiloto enoho lifinogo'ni, li nupa hi'ehilana efahi ya'ma Yelusale hepatoa lelite bilabe. ⁴ To lenali kehelinogo bati hinogomo nani hiti moneka bilune.

Polu enalitoga bilube'mu nohuto ka'a lu malago bu'ehina

⁵ Nani Masetonia hepatoa bilube'mu nohunaya anaga buto'ni kana'a nesi'a minoto lenalitoga bilube'mu hube. ⁶ Lenalitoga buto kana'a nesi'a minomo netinogo ko'mofihhi kana'a su halina ni'ifihe? To kapoga nele'mo bati hilana ya'ma yagafi yagafi biluna'mu yabe. ⁷ Nani ya'ma yatai kana yamofihhi fa'mene kapoga nobuto lenali'i bu lenogomo biluna yamofihhi bati mehilube'mu hibe. Ya hu'ehina'mu Sipi Botiuba kehelinogo lenalitoga buto kana nesi'a minototi bilube luto nolube.

⁸ Nani ya'ma Efeso hepatoa nohugo Yuta bona'magihhi sipi nose'na nalana yupahi, gi'a Petikosu nelana, ana fuli su halina'mu yabe. ⁹ Ya'maga Sipi Bomofihhi ka'amofihhi kapo'a bili etoto foya'ni huto higo nolugo legeya'a holata nohibe. To ka lamana'amofi kumu fatehe bo'a babu lite nehabe.

¹⁰ Timotiu lenalitoga buto henetilenogo be tiginogo gufa'a gabu meginogo bati huto minalibe. To nani Sipi Bomofihhi foya lilita nohuna ana suhi huto lilita nohibe. ¹¹ Ai nehaya kola nohina'mu lenali ai kumu kehelinogo melimino. Nani hiti nigibo nagabo luga'a hiti geba huto nohutagihe. Lenali legeso hite kaba hi etete ho lifinogo fulu fulu huto kapoga oba oba huto nanitoga o henetilibe luto geba nohube.

¹² To lalutifihhi Apolosihhi ka'a lilugi, lalutitigihhi Kilisitohi bo luga'a enali hiti lenalitoga bilibe ekesa lito ho lifi'ohunamo ai yatai bilina'a babahi mehibe. Yata'isigo ni'igopa kana'a monelugu bilina kapo'a hokolo hilenogo lenalitoga bilube'mu hibe.

Polu keke'i lu epoloto fayahi koyo su ho'ehina

¹³ Lenali kaba hite minelete Hu'mamofihi ka kehelilatanamofi kumu ule'ale hite minalo. Ya nehite koli mehise gimi bomofihi hapa'a lite amuya melete minalo. ¹⁴ To lili'na nasana silaga'i lilune'mu nehitemo komopatini ai emigo ai emigo hite lolo hilabe.

¹⁵ To nalalu'nigitabe, mone lu lepilugi kehelilo. Lenali Setefanasi to lalameha'a enali kumu ya'ma lite keheli'ahabe: Enali Akaiya hepatogati kohe tete Hu'mamofihi ka kehelilete komopa'ani li gelehe hite Kilisitoga keheli emi'ahana. To Hu'mamofihi bona'a enalitoga keke foya minalune lite lilete lilata nehabe. ¹⁶ Ya'ma lenali ya suhi nehana bona'i hiti to enali hiti Hu'mamofihi foya lite nehana bona'i luga'a hiti enemege'i malalo.

¹⁷ Koliti bona'magi lenali kumu keke'i lu epoloto nohunaga Setefanasi hiti Fotunatasi to Akaikasi enali nanitoga elago komopa'nigu nokehelugo bati nohibe luto negelo nobube. ¹⁸ Ya huloto'ni nani hiti lenali hiti asaga'i enali'i bu go lu mala huto nohutogo lipagu legelo bi'ohuta. Lenali bona'i ya hana'a enali kumu kehelinogo bati hino.

¹⁹ Esia metoga Hu'mamofihi bona'amagi enali lenali kumu keke'i neli lepalago nolube. To Akuila to liha'a Pilisila etali nonugu mono kumu li nupa hilata nehana bona'magi enali Sipi Bomofi kumu yabe lite lenali kumu keke'i neli lepalago nolube. ²⁰ Lalalutigita lenali kumu nehafihe lite asaga bona'magi li'ahana. Lenalitini moneko moneko'i soso hi epelete minalo.

²¹ Nani Poluita fayahi koyolata osahi nehe'mose bona'nimofihi yanuguti lito nani'ni keketini nolu lepoloto fayahi ya'ma nayaha'ni koyo su nohobe.

²² Moneuba Sipi Bomofihi mehi meemilina ya'ma Hu'mau gumi'i molo etelenogo yabalugu limilibe.

Nani Giliki kaguti: Malana ta, noluto lali kaluguti Sipi Botio kai obo, luto nolube. ²³ Sipi Boti Yesu lehe'mose'na lenalitoga mino moloto mineno. ²⁴ Komopa'niuba Yesu Kilisito kumu yabe luto lenalitoga minolata nohibe.

KOLITI Napa 2

Polu koyoto epi'ehina fayahi

¹ Poluita nani Yesu Kilisitohi aposolo nele'mo ho ti'ehinamofita to bo mone lalutifu hiti moneka nohutoti'a Koliti hepatoga Hu'mamofihhi bona'a to Giliki melugu mine'ahana'a hiti asaga'i mineme bite ete hi'ahana lenali fayahi ya'ma koyo nolepito ma luto nolube.

² Afotifu Hu'ma to Sipi Boti Kilisitohi aitogati lenehe'mose'na'a to fuluna'auga ya'ma lenalitoga mino moloto mineno.

Polu gelo bise'namofihhi gupisalo mino moloto minoto Hu'mamofihhi fokehi li'ehina

³ Sipi Boti Yesu Kilisitohi ai afo'afihhi Hu'mamofihhi fokehi lilune. Ai fulunamofihhi afotifu to lele'mo fulu hulata afotifu nohibe. ⁴ Ai keke'i luse'namofihhi hapa'a fato fato'i huto nohigo lele'mo bati hulata nohibe. Ya huto Hu'mau lele'mo bati hulata nohina yamofihhi lali ana huto lalalutigihhi luga'a keke'i luse'namofihhi enugupisa'anilo huto nohinogomo enele'mo fulu hiluta nasana ni'ibe. ⁵ To Kilisitohi gupisa'alo keke'i luse'na samahi tito anamofihhi nekisa'a mone lalitoga hulata nohibe. Ana suhi huto Kilisitohi lehe'mose'na'a ya'ma lalitoga napa huto li huto hulata nohibe. ⁶ Lalitoga keke'i luse'na huto hulata nohina ya'ma lenalitoga fuluna huto hilibe luto to lenele'mo bati hilibe luto huto hu limilata nohibe. To fuluna'a ya'ma lalitoga huto hu limilata nohina ya'ma lenali kumu yabe luto huto hu limilata nohinagihe. To fuluna'auga lenalitoga mino moloto fi hetofa nohu lepelenegro keke'i luse'na lalitoga huto hulata nohina ana suhi huto lenalitoga huto nohinogomo fi siti bite minete lilabe luto ni'ibe. ⁷ To lali lenali kumu lifita ilata nohuta ya'ma ule'ale nohigo ma luto kehelilata nohune. Lali keke'i luse'na lilata nohuta ya'ma lenali hiti keke'i luse'na kehelite nehite fulunamofihhi ketipa'a lali lilata nohutana lenali ana hite lilabe.

⁸ Lalalutigitabe, Esia metoga nohuto keke'i luse'namofihhi lu gupisalo minomo ti'ehinamo ni'ibe. Ya'mu lenegekesu ho lalibe luto lilube kehelilo. Mone kegi'a ya'ma keta'a hiti nasana goli'a hiti nasanauba lugupisalo tiloto lele'mo ho kalina'a nohigo molo emito minalupi fililupi luto mone mekeheli'ohutama ni'ibe. ⁹ To ya'ma fililatanamofihhi ka'a nolune luto komopati kotinifa gi'ehina yanauba ya hu'ehinaya mone huto hu melimi'ehinamo ni'ibe. Lali amuya'amu kehelutogo limo ito fa'menena lolo hulenogo Hu'mau filise'naguti lele'mo ho tilata bomofihhi ai amuya'amu kehelutogo minalune luto ya'ma nasana huto hu limi'ehinamo ni'ibe. ¹⁰ To ai'a ya'ma filise'namu lubuto bi'ehina ya hulago yanauba minoto aku'i haka ho molo letalube'mu hibe. Ya'ma hu letoba letoba huto ya'ma ka'a keheliya ito nohuto aitoga lifita'i molo'ohune. ¹¹ To lenali Hu'mamofitoga lilana yanauba bati nohigo Hu'mamofihhi ai'a komopa'a lamana huto yabe luto nolu etenogo lito lubuto bilenegro bona'a asaga'magihhi enabagaguti lali kumu Hu'mamofihhi fokehi hite enegelo bate minalabe.

Polu Koliti bonatoga bilube'mu nohuto fato suhi lolo hu'ehina hapa'a

¹² Laliti'mu kehelutogo nesi'a tilata nohina. Ya'ma ya hu'ohuto'mu komopati lusiga noluto to lama'nakagu ya'ma metoga nohutogo komopatiuba nasana mone kumu li fitu falina'a meni'ibe. Lali Hu'mamofihhi ka mekeheli'ahana bona'i enali enubulo ya suhi huto minoto mono ka kehelilata nehana bona'i lenali lenubulo bati huto minolata nohune. To lali metoga bona'magi kehelilata nehanalo amuya moloto bati huto mino'ohuta meni'ibe. Hu'mau lele'mago ai amuya'alo bati huto minolata nohune. ¹³⁻¹⁴ Nani kaga'ni faga faga hiti menolube. Kaga hapa lapa'a mone fala menokube. Fayahi koyoto lepelenegro'ni leka sete keheliya ilabe luto koyolata nohube, luto akeheli'ohube. To luga'a lenali mele'isi nani hapa'ni akeheli fe li'ahana suhi hite lenali aliha'a kehelii fe lite su halabe luto nokehelube. Ya hilenogo lenali kumu nani kehelugo tilata nohina ya suhi hite lenali Sipi Bo Yesuhi ya'ma kana napa'alo nani kumu kehelinogo tilibe.

¹⁵ Kaga ya luto noluna ya'ma keheliya i'ohuto lili'na kana loe yupahi lenalitoga biluna nasanauba komopatinigu bati hilibe luto le'mo babahi hu'ohuna. ¹⁶ Buto bu lenogoloto Masetonia metoga buto minoloto aku'i i behe huto oto lenalitoga nehetinogo nele'mo kohe tete kapogu molo netenogo Yutia metoga bilufihe luto kehelii'ohuna yabe. ¹⁷ To nani ma luto lugo keta mehuse huto fato'mofihhi hu'ehinamo yabe lite nelafihe, ya? To nani ya'ma bona'i Hu'mamofihhi ka mekeheli'ahana enali tegi huto ya'ma lilube luto lu'ohuna kana'a nabaga'ni moneko'i o'yo lilube to komopa'nigu o'e lilufihe luto lu'ohuna ya'ma futu'a lolo mehilihi? ¹⁸ Hu'ma ai lamana'amofihhi afo'afita nohigo nani kele kele pana'a nohunamofita henabe luto moneko kumu o'yo luto to o'e luto lilube?

¹⁹ Hu'mamofihhi pana'a Yesu Kilisito ai hapa'a ya'ma nani hiti to Silasi to Timoti lali lu lepi'ohuta bo ai ya'ma kaga lu'ehina luga'a o'yo luto nohigo luga'a futu'a lolo huto o'e luto faga lilata menohibe. Asaga'i ya'ma lama'naka'a lu'ehinaloti legeya'ago ho бага ilata nohibe. ²⁰ Hu'mau lu limi'ehina ka'a fato fato'mofihhi ya'ma ai'a kago legeya'a holata nohibe. Yana'mu ya'ma Hu'mamofihhi fayaha'a mino бага ito nominabe, luto Yesu yabe luto lama'naka luto Hu'mamofihhi fokehi lulata nohune. ²¹ Hu'mamofitinifu lenali hiti Kilisitotoga lele'mo malago minoba minoba hilutamo ni'ibe. To Hu'mamofitinifu ya'ma ai'a lili'nalo lele'mo eto hu'ehinamo ni'ibe. ²² To ai'a bona'a minalune luto komopatigu keya'a molo leto'ehinamo ni'ibe. Ai aliha'a lele'mo laga hina huto mino бага ilinamofihhi babeyafa'a lolo huto ya'ma ai Sikalafu'a komopatigu molo letago mino'ehinamo ni'ibe.

²³ To naniya lenalitoga mebu'ohuna hapa'a ma huto ni'ibe. Nani Koliti metoga buto ka lepekito lenele'mo sibina hu lalube luto kehelugo kehelih'ohuna keta nebesigo mebu'ohunamo ni'ibe. Kaga ya'ma komopa'nigu bu nogoloto nohina bo Hu'mau keheligo bati higo lu nolepube. ²⁴ To lenali keheliya ise'natinimofihhi amuya melete nehabe, ya'ma kehelih'ohutamo ni'inaya lenalitoga buto nani kibina bo lolo hilube luto mone melu'ohube. Fa'mene lenalitoga komopatinigu enegelo bilibe luto lenele'mo bati huto foya'a lilata nohube.

2

¹ Nani ma luto kehelih'ohuna. Keke'i lilana nasana li huto hu lepi lalugihe luto kehelugo keta nebesigo lenalitoga mehilube luto komopa'nitu lu laga hu'ohube. ² Nani'ni keke'i luse nasana lepilenogo'ni mone kiyi'agi komopa'nigu le'mo bati hi netalabe? Lenalitinisigo nehabe komopatinigu kehelih'ohuna sibina hinogo ya suhi mehilube'mu hube. ³ To lenalitinini ana'ina lilata hi'ahana le'mo fe lilabe luto fayaha nasana koyapa'i koyoto lepi'ohunamo ni'ibe. Lenali ya hilenogo nani lenalitoga bugo komopa'nigu le'mo bati hi nete'ahana aku'i komopa'nigu laga mehilina nasana lolo hi nete lalabe luto ya'ma ya hu'ohunamo ni'ibe. Laliti'mu ya'ma luto nokehelube. Nani komopa'nigu negelo bise'na kehelutita komopatinigu lenegelo bise'na li huto hu lepilibe. ⁴ To komopa'nigu kehelih'ohuna hu'ohube, to komopa'nigu hepuhi lago lenali kumu yibi sipi huto fayahi ya'ma koyo lepi'ohuna to komopatinini le'mo sibina hilube luto ni'igopa komopa'nigu lenali kumu ya'ma amuya moloto nohube yamofihhi hapa'a lenelepilube luto ya'ma ana fayahi koyo'ohuna yabe.

Foipa foya lilata bomofihhi kolotanana'a li he'mi etalana ka'a

⁵ Bo mone kumu luto fayahi koyo'ohuna ai ya'ma komopatigu laga mehina nasana li'ehina ya'ma nanigo'i lolo mehu netabe. Lenalitoga luga'a hiti komopa'nigu laga mehinana li'ahanamo ni'ibe. Li nupa linogo'ni ya'ma botoga keta hu lalibe luto asaga bona'i hiti yamofihhi lolo hu leto'ehinamo ni'ibe luto melu'ohube. ⁶ Lenali asaga'magita osahi emite ana'ina le'mo fe lite lolo hilana ya'ma anasilo su halube'mu hibe. ⁷ Yatai ya'ma boya komopa'agu sibina hinogo mono'i he'mi su ho lalibe lite foipana'a pa so etete le'mo bati hilo. ⁸ Ya hu'ehina'mu ya'ma lenemehi emite komopatinimofihhi hapa'a lepilabe luto lenegekese lito lenoloka nohobe. ⁹ Nani ma luto le'mo bati hulata nasana'mu luto yata'a fayahi koyoto lepi'ohunamo ya'ma ka'ni kehelilafihe luto yamofihhi hapa'a huto hilibe luto fi taga hu lepoloto koyoto lepi'ohunamo ni'ibe. ¹⁰ Lenali bo mone'mofihhi foipana'a li pa so etelago nani ana huto li pa so etolata nohube. Ai'a foipana'a lu huto hu'ehina ya'ma li huto hu nete'ehina ni'igo ya'ma pa nosobe. Ya hu'ehina lenali kumu kehelito Kilisito'ni bulo ya'ma ¹¹ Satau ai fi taga hu letoto lebe ligi lalibe luto foipana he'milata nohube. Satau ya'ma ana'ina lolo hu letalube luto kehelilata nohina'a akeheli su ho'ohune.

Polu Toloasi hepato nohuto ekesa loe lae hu'ehina ka'a

¹²⁻¹³ Nani Kilisito'ni ka lamana'a lu yege halube luto Toloasi hepato nonehetugo Hu'mau ai'a kapo li hokolo hu netago keheliloto'ni bo mone nalalu'nifu Taitasiu ai meago yabe luto sa sa huloto'ni negekese loe lae higo ana hepato bona'magi nayahi epito he'mi epoloto Masetonia kapoga buto sa hilube luto bu'ohuna yabe.

Kilisito'ni ka'a lu huto huse'a nohune

¹⁴ Akae. Hu'mamofihhi legelo bi emilune. Hu'mau ai'a Kilisitotoga lele'mo hepilago ai foipana he'mi leto'ehina'mu fokehi hoto kanipo filata nohuto'a megesa'alo lele'mo leli'ali nohina yabe. Ya higo lali noto notoga buto ka'a lu noepinogo ana kagauba hetofa tu'a tili tele huto nobina suhi huto noto noto i futili huto nobibe. Ya'mu lali Hu'mamofihhi keke'i lu etoto legelo bi emilune. ¹⁵ Lali Kilisito'ni tu'a lamana'a legi huto nohutita Hu'mamofihhi kuguhi koyo emilago bona'i enubuto bito noenele'mana bona'i hiti to yabalugu limilata

nehana bona'i hiti ya'ma tu'a enoholata nohibe. ¹⁶ Foipanamofihhi nasana lolo hi'ahana enali tu nebite fililata nehana nasanamofihhi tuguma'i enahago fililata nehabe. To lubuto bi'ehina bona'a lali tu nebite minolatanamofihhi tu'a loholoto lele'mo mopo higo kosaba lemehtiti lolo huto minolata nohune. Foya yamofihhi asaga bona'i enali'ani amuya'aniloti bati mehu'ehigo aku'i laliti ya'ma lilune. ¹⁷ Lali bona'i luga'amagi hite melete nehana'a nehana ya suhi lolo hulata menohune. Bona'i luga'a asagatoga Hu'mamofihhi ka'amu kehelilago kefahi li huto hu epilina nasana lolo hulago foya'a li etelata nehanaya lali ya'ma komopati lamana hinogo minaluta Hu'mamofihhi bulo buto Kilisitotoga i hepiloto mono ka'a lulata nohune.

3

Lu mu tifise'namofihhi ka'a kosaba'namofihhi foya'a lilata nohune

¹ Lali ligiti li ho tilune luto ka'a yamofihhi aku'i hapi fi'ohutamo ya'ma ni'ifihhi? To bona'i luga'amagi enigi'ani li ho tilata nehana suhi huto lenalitoga fayahi melenogo bilibe luto lali hapatimofihhi fayahi mone koyoto lenelepilupihe? To lenali ligiti li ho tite fayahi keyenogo lito buto fato bonatoga epilupihe? ² Ya suhi huto meni'ibe. Nani foya'nimofihhi fayaha'a lenali ya'ma nehabe. To fayahi koyolata nasana ya'ma komopatigu fayahi koyolago bona'i asagatoga bu gelete leta sete kehelilatana ya'ma ni'ibe. ³ Lali lenalitoga foya lilago lenali Kilisitohi fayahi koyolatana'a lolo hilago ya suhi huto hapa'a huto huto ni'ibe. To fayahi koyolata nasana ya'ma nagamitu mekoyo'ehibe. Amuya moloto minoba minoba bo Hu'mamofihhi Sikalafu'uba fayahi koyo'ehina ya'ma fa'mene lapelegusa efato meni'ibe. Komopatiniguya fayahi koyo malago ni'ibe.

⁴ Lali ligiti li ho tilune luto meni'ibe. Lali Kilisito kumu yabe luto Hu'mamofihhi amuya'alo minoto ai gi'a li ho tiluta ni'ina'mu nani ya'ma nokoyobe. ⁵ Foyatimofihhi legeya'a mone lalitigati huto hulata nohibe luto ya hu tegi ka luto keheliloto kehelise'nati amuya moloto mone meminabe. Ana'ina lolo hutogo bati hulata nohina ya'ma Hu'mamofitogati yamofihhi ni'ibe. ⁶ Hu'mau ai'a ya'ma lele'mo bati higo lu mu tifise'namofihhi ka'a kosaba'namofihhi foya'a ya'ma lilata nohune. Lu laga hi'ahana ka fayahi keye'ahana ya'ma keheliya ise'namofihhi foya ni'igopa Sikalafu'i li emilata foya'a ni'ibe. Lu laga hi'ahana ka fayahi keye'ahana yauba lemehtati filise'na li huto hu limilata nohibe. To Sikalafu'uba minoba minoba huto lemehtiti minolata nasana ya'ma li huto hu limilata nohibe.

⁷ To Moseu keya ka lu'ehina ka tafa komopati sibina husemofihhi li huto huse nasana ya'ma lapelegusa efato fayahi koyo'ehina ya nasanauba ni'igopa Hu'mamofihhi fana meha'a huto hu'ehinabe. To ana keya ka lu'ehina kamofihhi fana meha'a ya'ma minoto su meho'ehina Mosehi gobisalo fana mehi yanauba sipi ni'igo Isilaeli bona'magi enali analo henetite bu okaba'a silifi'aua enubu hago okaba'a bu go bati mehi'ahanamo ni'ibe. ⁸ Mono ka tafa'amofihhi fana meha'a ya suhi huto mino'ehinamo ni'inaya Sikalafu'uba mono ka kosaba'i yatai li huto hu limilata nohina yamofihhi fana meha'a le'mo inomo tinogo sipi'a minalibe. ⁹ Komopati li sibina hulatanamofihhi lolo huse'na yamofihhi lu mu tifise'namofihhi ka fana meha'a ya'ma imo limito ni'ibe. To foipana meni'igo minolatana mone'a yamofihhi foya'a fana meha'a ya'ma mone'a tito ni'ibe. ¹⁰ To tafa'a lu mu tifise kamofihhi fana meha'a ya'ma fenene hu'ehibe. To lu mu tifise kaga kosaba'namofihhi fana meha'aua napa'a huto be ligito minoba minoba hilana'mu yabe. ¹¹ Ana'ina minomo buto su halinamofihhi fana meha'a ya'ma napa huka huto hu'ehinamo ni'ilinaya ana'ina mino lito buto mino foto'i molose'na yamofihhi fana meha'a minomo tito sipi'a mino'ehina.

¹² Lifta ilata nohuta nasana ya suhi huto ni'inaya mono ka keta mehuse huto lu aku toto lu yege hoto epilata nohune. ¹³ Ya nohuto Mosehi suhi huto menohune. Ai Isilaeli bona'magi ya'ma fana meha'a besa besa loto mino'ehina yamofihhi su halube'mu nohigo ete bu ge lalabe luto golaga bagalo gu'motu ifi to etago minolata hu'ehina. To lali Hu'mamofihhi kosaba ka molo'ehinamofihhi fana talina'amu fala mekiluta nohune. ¹⁴ To enali komopa'ani fi hekini lago mineme bite nehago Hu'ma lu mu tifise'namofihhi kaga tafa'a yauba aku'i ifi tago enali kaga leta sete keheli bati mehi'ahanamo ni'ibe. To ifi tete sa gi'ahana ya'ma fa'mene mone gulu mefalina'mu yabe. Kilisito moneko'uba gulu foto li he'milata bo nohinagihe. ¹⁵ Isilaeli bona'i enali yatai kana ya'ma Mosehi fayapofihhi ka'a leta selata nehite kehelise'na'ani ifi tago menekehelibe. ¹⁶ To komopa'ani li gelehe hite Sipi Bomofitoga minenogo ai ifi tete sa gi'ahana ya'ma gulu fo epalalina'mu yabe. ¹⁷ To Sipi Bo yabe luto noluna ya'ma Sikalafu'mofi kumu nolube. To Sipi Bomofihhi Sikalafu'uba minolata nohinaga ana'ina moneuba naga'i letalina'a meni'ibe. ¹⁸ Lali ya'ma logobisati aitoga ifi toto sa meg'i'ehinogo Sipi Bomofihhi fana meha'a gapo gapo'i legitanagu bu galata suhi huto Sipi Bomofihhi fana meha'a bu goto nohutogo ai fana meha'aua fi fana to letoto

lele'mo gelehe higo Sipi Bomofihhi suhi lolo huto nohuta yabe. Ya'ma Sipi Bomofihhi Meha'a ai ya hu letalata nohibe.

4

Lugufa'a ya'ma somo kele'a ya suhi huto ni'ibe

¹ Hu'mau ai keke'i luse'namu foya'a yamofihhi lu leto'ehinamo ya'ma to komopatigu keta mehina'mu kosele'i kasele'i mehone. ² Ya nohutoti foipana amuya'a hiti huto hu lalibe luto suguna huto sibi hapa'a lilata nasana lemegesa hu emiloto mone fagamofihhi gupisalo minoto Hu'mamofihhi ka'a li sibina hulata ya'ma ya suhi menohune. Lali Hu'mamofihhi bulo ai'a ka'a lu aku toto ma'naka luto lu huto huto lu noleputogo bona'i asaga'magi lali hapati keheligo fu luto ni'ibe. ³ To ka lamana'a lu yege nohota sapuya'a lutita ya'ma enali yabalugu limilata nehana enalitogago noluna ya hulata notine. ⁴ Enali ya'ma ana metogati gihiti bo moneuba gi'a Satau, ai komopa'ani fi hekini lago Kilisitotoga kehele meemise neminabe. To ai komopa'ani fi hekini lago enali ka lamana'amofihhi fana meha'auba komopa'anigu limilenogo Kilisito Hu'mamofihhi babeyafalo nominana bomofihhi fana meha'a bu go fe lite bu menegabe. ⁵ Lali mono ka nokehelito laliti'mu lu lepiluta'a mehune. Yesu Kilisito ai lali'i Sipi Boti to lali Yesu kumu yabe luto lenali koko panatini lolo huto minoto minalune luto lu lepilata nohune. ⁶ Hu'mau ai koyapa'i metepuhi ni'inagu fi besa lobo luto ligo go'i lu besa lo'ehina. To ai'asigo ya'ma lufago komopatigu ai'a kamofihhi fana meha'auba mino kikipa hago Kilisitohi gobisalo Hu'mamofihhi silikeha fayaha'a huto hu lamana nohigo bu golata nohune.

⁷ To lali ai fana meha'a komopatigu li'ohuta bona'magita fa'mene bona'i lugufa lapa mebi'ehina bona'i nohune. Ana'ina mone hetofa hatofanamofihhi mina'a ti'ehina'a sa megise bati mehina kapogu malalina suhi huto fana meha'a ya'ma komopatigu limi'ehina yabe. Henabe? Ai kagamofihhi amuya'a lalitoga meni'igo ai Hu'mamofitoga ni'ina yamofihhi hapa'a huto hilube luto yabe. ⁸ To laliya keke'i luse'namofihhi gupisalo nohutogo yanauba lele'mo tili tele hilina'a meni'ibe. To legekasa loe kehelito negi no'ohuta yamofihhi kehelutogo sibi mehu'ehibe. ⁹ Fatehati loto nehanamagi babu lite kalana'i nemeletago Hu'mau afotifu menohe'mi letana yabe. Kalana'i mele letete ya nehanogo lagabu'i gilago sibigopa filito fenene mehune. ¹⁰ Ana suhi huto Yesu minoto lito hu'ehinamofihhi komopa'a ana huto lugufaga huto hilibe luto lugufagati Yesuhi he nefiligo mino'ehina babeyafa ya'ma lito humofa'na hulata nohune. ¹¹ To lali lubu hiti nohutogo kana'mu kana'mu bona'magi enali Yesu kumu lite lali ete nehete nehete hite lele'mo sibina sabana hite fililatanagu lele'mo meletata nehana yamofihhi Yesu minoba minoba amuya'amofihhi ya'ma lali fililuta lugufaga huto hilibe luto ya suhi huto huto hu limilata nohibe. ¹² Ya hulago lalitoga fililatanaua foya'a lilata nohibe, to lenalitoga ule'ale huto nominana nasanauba foya'a lilata nohibe.

¹³ Mono bukugu fayahi ka mone ma lite keye'ahanamo ni'ibe: *Nani aitoga nemehi emilata nohuto'ni ka lulata nohube*. Ya lite keye'ahago lali ana legegeto aitoga kehele amuya mololata nohutoti ka'a lulata nohune. ¹⁴ Ya nohutoti ma luto kehelilata nohune. Hu'mau Sipi Bo Yesuhi fili'ehinagati le'mo ho ti'ehina ai suhi huto lali hiti ana huto lele'mo ho tiloto lenali hiti Yesu ai nohinalo lele'mo malalube'mu hibe. ¹⁵ Lali asaga nasana ya'ma lenali kumu yabe luto lolo huto moloto hulata nohune. Hu'mau lehe'mose'namofihhi nasana i tili huto binogo bona'i asaga'magi kehelilete Hu'mamofihhi foke ka lite enegele bi emite Hu'mamofihhi fana meha'auba bu бага o бага ito minalibe.

Lali kehele ule'ale huse'nagu nominone

¹⁶ Lali ya hu'ehina'mu yabe luto kosele'i kasele'i mehone. Lugufati lagabu'i gilata nohinaya kana'amu kana'amu komopatigu lele'mo amuya hulata to kosaba'i asaga yupahi limilata nohibe. ¹⁷ Metoga kalana'i mele letalana nesi'a yamofihhi su halina yanauba sekele mamu'amofihhi laga hina'a su mehose minoba minoba hilina'a li huto hu limilibe. Ana sekele mamu'a limilina'a yanauba lali kumu kalana'i nemalana li'ohutana be ligilina'mu yabe. ¹⁸ To ya huto ni'igo lali ana'ina keta'a hiti li limilata nehana yanauba ni'igopa ana'ina suguna nasanauba huto hu limilibe luto ana kegi'a komopatigu bu goloto minolata nohune. Ya'mana metoga ni'ina lubutu bu golata nohuta nasana yauba fa'menena lolo hilina'mu yabe. Ya'ma lubutu bu menogotanauba amuya moloto mino foto'i moloto minoba minoba huto minalina'mu yabe.

5

¹ Lali ma luto kehelilata nohune. Ya'ma me lugufamo fulupa ilina nohi legita ni'ina to tele bilenogo Hu'mau kokulumagu minoba minoba nohi mone li huto huto molo leto'ehina yamofihhi bona'magi enayatu megi'ahana fa'mene Hu'mau ai amuya moloto

minalina nohi hepa'a gi'ehinamo ni'ibe. ² To lali ya'ma ya hu'ehina'mu kokulumagu nohi li huto huto lelepilibe luto laga'a keheli'ohuto amuya nomolo fa'mene lugufamo hiti minolata nohuta'mu yabe luto kiligi ito minolata nohune. ³ Lali lemehati yupa'i mino lalibe luto yamofih kokulumagu kosaba lugufati nohi suhi huto lito li hepinogoti bati hilibe. ⁴ Lali ma metoga nonugu nohuto yanamofih keke'i luse'na keta keta nolebesigo kiligi ito nohune. Lali ya'ma me lugufati, nohi tafa'a legi huto ni'inana ya'ma mone'na heti he'milune luto menokehelune. Tafa'a gukete fa'mene ni'inogo kosaba gukete lito li hepito minalune ago kehelilata nohune. Ya nohuto filise'namofih nasana lolo hu'ohuta ya'ma amuya moloto minoba minoba hilutanauba mikili halibe luto lulata nohune. ⁵ Ananamofih lamana'a ya'ma huto hu limilibe luto le'mo babahi hu leto'ehina ya'ma Hu'ma ai'asigo nohibe. Ai ya huto lele'mo hetofa hilina nasanamofih babeyafa'a ya'ma ai Hu'mamofih Sikalafu'iya molo leto'ehibe.

⁶ Lali yamofi kumu keheli eminogo komopati le'mo hetofa hu letelenogo koli mehuse minalune. Ya nohutoti ya suhi huto yamofih kehelilune. Me lugufa hiti minolata nohuta kana'a ya'ma Sipi Bomo sa huloto kame hepato nominone. ⁷ Yatai kana ya'ma komopatitu Hu'mamofih ka'amo'mu kehelutogo amuya moloto nominana ya huto ni'ibe. Legeya'a ya'ma mele'isi bu mego'ohune. ⁸ Ya nohutoti sibi komopati le'mo hetofa huto nohinogoti lugufatu kame hepato nominotamofih ya'ma he'mito koto hepatoga Sipi Bo hiti minolata'a yamofih laga'a kehelilata nohune. ⁹ Minolatana yamofih ya'ma metoga kame lugufa hiti minolata nohuta'afi to ifoga koto hepatoga minaluta'afi ya'ma Sipi Bouba bu legenogo bati hilibe luto fana hoto minoto lito hulata nohune. ¹⁰ Yamofi kumu ya'ma luto ma keheli'ohune. Mega lugufa hiti nohuto ana'ina lito moloto hu'ohuta bati huto ni'ifi to sibina huto ni'ibe yamofih mone kegi'a ai eto eto huto kaga loko huto pa sose'na limilibe luto minoto lali asagatoga Kilisitohi ka foya kefa hisalo ho tiloto kululu tito nehetilune.

Hu'mau lele'mo bati hulenogo ai hiti hepito minalutamofih ka'a

¹¹ Sipi Bomo lelesa nolinogo nohuta ni'ibe. Yamofih keheli'ohutoti bona'magihi enegekesa lito ka lamana'a keheli emilo lu epilata nohune. Hu'mau ai hapati asaga'i bu golata nohibe. To lenali ana suhi hite hapa'ni ya'ma komopatinitu kehelilata nehafih luto nokehelube. ¹² Lali ya luto linogoti keheli'ehinogo lali ya'ma ligiti le'mo ho tilune luto lu noleputa'a meni'ibe. Lenali fa'mene lali kumu keheli bati hinogo netinogo lenali bona'i luga'amagihi komopa'ani topa mehanogo minete enugufamofih nasana'muko kehelite enigi'ani li ho tite minelata nehana'a yamofih nani hapa'ni lu epinogo keheli bati hilabe luto nolune. ¹³ Lali kumu negi bona'i yabe lite li'ahanamo ni'ifihe? Ya'ma Hu'mamofih foya'amu yabe luto ni'ibe nohune. To legekese yigise'na bati huto ni'ibe lite li'ahanamo ni'ifihe? Yamofih lenali kumu ni'ibe nohune. ¹⁴ Ya hu'ehina'mu Kilisitou ai meha'a limilata nohinauba lele'mo hetofa higo lalitigo lugufati lelito tiluta'a meni'ibe. Lali ya'ma luto keheli emilata nohune. Ai bo moneuba lali bona'i asaga kumu yabe luto fili'ehinamo ni'inagihe. To lali asaga'i ana suhi huto tafa hapatimo'mu fili'ohuta'a ya'ma keheli'ohune. ¹⁵ To bona'i asaga kumu yabe luto fili'ehinamofih ya hu'ehina'mu lubu hiti nohuto yamofih lalitisigo minoto lito mehuse ai kumu luto minoto lito hilune.

¹⁶ Yamofih lali melugu bona'magi kehelise'na mege'i mololoto hapa hapa'ani lu su meho epalalune'mu hune. To lali koyapa'i ya huto Kilisitohi ana huto gufa'amofih hapa'a bu go'ohuta, ana babeyafalo yata'isi ya'ma aku'i mone bu megone. ¹⁷ Ya hu'ehina'mu bona'i moneuba Kilisitotogo hepiloto molo emi'ehilina ai yuhufana lolo nohilibe. Tafa hapa'a su ho etolago kosaba hapa'a ahuto hu'ehilina yabe. ¹⁸ Ana nasanamofih legeya'a ya'ma Hu'mamofih nasanago ni'ibe. Lali koyapa'i ai fatehe bona'a mino'ohutaya ai'a ya'ma Kilisito kumu luto lele'mo fulu hulago ai'a bona'a nominone. To ya huto lali bona'i luga'a ya'ma ana huto enele'mo fulu hilina ka'a lu epilabe luto lu limi'ehinamo ni'ibe. ¹⁹ Lu limi'ehina'mu Hu'mau ai'a Kilisitohi ho lifigo oto minoto metoga bona'i asaga'i hiti ai'a hiti enele'mo ketipa ilube'mu huto mino'ehibe. Ya huloto foipana'ani li he'mi epololoto aku'i leka so su meho'ehina yana'mu ka foya melilina'mu yabe. To lele'mo ketipa iloto kaga'a ya'ma folagahatigu molo leto'ehinamo ni'ibe.

²⁰ Ya hu'ehina'mu lali Kilisitohi ka'a leli'ali bona'i Hu'mamofih ka lamana'a lu lepilata nohuta keheliloto lenegekesa lito ya'ma Hu'mau lu lepilata nohina suhi huto nohune. Kilisito kumu Hu'mau lenele'mo fulu hinogo aitoga bite hepilo. ²¹ Kilisito ai foipana'a meni'ina bo ya'ma Hu'mau lali kumu luto lali foipanati ai gupisa'alo molo eto'ehina. Hena'mube? Ya'ma lali Kilisito hiti i hepiloto Hu'mamofih bulo fotogo huto minalune luto yamofih lolo hu'ehina.

6

¹ Hu'mamofihile'mo bati nehana bona'i lali lenegekese lito ma luto lu lepilata nohune. Hu'mamofihilehe'mose'na'a molo lepalalina buto fa'menena lolo mehino. ² Hu'mau lu'ehina ka'ya ya'ma ma huto ni'igo kehelilo:

Nani lenehe'mose kapo
hokolo hu'ohuna kanagu
lenali ka keheli'ohunamo ni'ibe.
To lenubuto bise kanalo
lenele'mo bati hu'ohunamo ni'ibe.
Ya lu'ehibe.

Kehelilo. Kana lamana'a yata'isigo ni'ibe, lubuto bise kana ya'ma ana huto yatai ya'ma ni'ibe.

³ Lali ana huto bona'magitoga foya lilata nohuta'mu kosele ka li lalabe luto yamofihimono kaga behefe limi labale luto ya mehu'ohune. ⁴ Lali Hu'mamofihifoyalo bo'a nohutagihe yamofihihapa'a li huto luto ma luto molo lito bulata nohune. Keke'i luse'namofihigupisa'alo nohutoto to ufeha'a hiti nasanamofihigupisalo minoto to i'i o'enamofihigupilo mino'ohuta yatai ketipanamofihikomopa'agu nominone. ⁵ Segi osatu ite i kehe li keheli nehago naga nonugu mino'ohuta kalana'i melele lehalune'mu nehago minolata hu'ohutamoni'ibe. Keke'i luse foya lito nohuto, lubu'i mekose ho tiloto nohuto nose'nati menose minomo buto nohutogo Hu'mamofihifoyalo bo'a nohutamofihihapa'a ya'ma huto huto hulata nohibe. ⁶ Ya huto nominotaya komopati besa lago nohuto kehelise'na minoto komopati fulu higo minoto lalalutigihi noenehe'motogo Sikalafu'i hiti minoto komopati bati huto epilata nohune. ⁷ Lusiga luto ka legeya'a noluto Hu'mamofihiamuya lito minolata nohune. Lamana'a ni'igo nominoto'a nohutogoyanamofihigimi mage'a helegu'a lolo huto lito nominone. ⁸ Ligiti le'mo ho tise'namu to lubuya huse'namofihifolagaha'agu minolata nohune. To lofokehi lilitana to libe pigi bibe hilata nehana yamofihifolaganagu nohutogo Hu'mamofihifoyalo bo'a nohutamofihihapa'a ya huto huto hulata nohibe. Fagalo bo yabe lite neli letago faga meluse minolata nohune. ⁹ Hapati'mu sa sa nehanaya Hu'mau hapati keheli su ho'ehinabe. To fililatanalo lebat'isi ni'igo fililune'mu nohutaya fa'mene lubu hiti minolata nohune. To lahago filito bu'ohutamagita fa'menena lolo menohune. ¹⁰ To keke'i luse'namofihigupisalo nohuto legelo biba biba huto nominone. Salafa'amofita sibigopa bona'i asagatoga mono'mofihife'noha'a hiti enele'mo lolo hulata nohune. Lumuhi menina'a nohutogo komopatimofihife'noha'a bai toto ni'igo nominone.

¹¹ Oho, Koliti bona'ise. Komopa'ni ya'ma lenalitoga babu luto ni'ibe. To labaguti lusiga luto lu nolepune. ¹² Laliti yamofihikomopati amuya moloto lenele'mo hetofa hulata nohune. Lenali lenemehi limilata nehana yamofihines'i'asi ni'ibe. ¹³ Lenali kumu kehelugo pa'ni pana'ni lolo nehago kaga'ni ya'ma lu nolepube. Mone kegi'a beleha'aga pa sete ana hite lenemeha'a nanitoga melenogo mineno.

Hu'mamofihimono noha'a nohune

¹⁴ Hu'mamofihika mekehelise bona'magitoga bite mino hepitemoguna lolo mehilo. Lamana'a hiti to laga mehinana hiti etali hena hite i hepitemenala'ibe? Ya'ma i mehepila'ina'mu yabe. To fana mehena hiti metepuna hiti moneko kumu minala'ifiye? O'e, ya huto meni'ibe. ¹⁵ To Kilisitohi ai kala bo'a Sata hiti etali hena hite komopa'atiti hena hite le'mo hepila'ibe? Ya hila'ina meni'ibe. To Hu'mamofihika kehelito nominota bona'a lali hiti to ai ka'a menekehelina bona'i enali hiti hena huto koguna huto minalune? Ya huto meni'ibe. ¹⁶ To Hu'mau hiti lugefa nasana hiti moneko nonugu minala'ifiye? Ya huto meni'ibe. Nekehelifihe? Hu'ma amuya moloto minoba minoba bomofihinoha'a lali ya'ma nohune. Ya hu'ehina'mu Hu'mau ma luto lu'ehinamo ni'ibe:

Nani bona'nimagihi komopa'anigu
minoto lito minoloto'ni
enali folagaha'anigu humofa'na hilube.
To nani enali sipi bo'ani lolo huto
minalube.
To enali nani yagapana'ni lolo hite
minalabe.

¹⁷ Yamu'i Sipi Bo ai ma luto lu'ehinamo ni'ibe:
Nanitoga mekehelise neminana'a
he'mi epelete foto'i minalo.
To nani lu laga hu'ehinamofihibi
bati mehina nasanaloo

ya'ma li mekehelilo.

Ya hilenogo nani'ni kaba hu lepoloto
lenele'mo hetofa hilube'mu hube.

¹⁸ Ya huloto'ni afotinifita minalube,
to lenali ya'ma pa'ni pana'ni lolo hite
minalabe.

Ya'ma Hu'ma amuya bouba

huse mehuse suhi huto

ai'a kaga'a ya luto lu'ehinamo ni'ibe.

7

¹ Nemehi lepi'ohuna nalalu'nigitabe. Hu'mau ya'ma ka lali kumu lu molo'ehina yabe. Ya'mu lali komopati to lugufati le'mo sibina hulata nasana asaga'i li he'milototi komopati gulu gulu linogo Hu'mamofitoga koli'a hiti minalune.

Polu komopa'ni li gelehe hana'mu gelo bi'ehina

² Lenali komopatini lalitoga malalo. Lali lenalitoga li sibina mehu lepolo'ohune. To bo mone'i le'mo sibina mehu etone. To lenipagu fito ana'inatini mone li sibina mehu'ohune. ³ Nani ka ya'ma lenifisa ilube luto lu melepolo'ohube. Nani koyapa'i lu lepi'ohuna ka mone aku'i yatai lu lepilube. Lali lenali hiti moneka minoto lito fililuta ni'ifi fa'mene minaluta ni'ifi ana suhi huto mino lito buto minalune. Komopa'ni lenalitoga mino'ehinamo minalube'mu hibe luto alu lepi'ohunamo ni'ibe. ⁴ Lenali Hu'mamofitoga ule'ale hite neminana komopa'nitu kehelio'ohuto lenofokehi nolube. Lenali komopa'ni le'mo fulu nehago keke'i luse'namofihhi gupisalo nominoto'ni bati huto minoto negelo'ni sipi nobube.

⁵ Masetonia kapogu oto neheti'ohuta mone'a labasu mebune. Ya nohigo kalana'i melele lugufamofihhi luba'a hilata to komopatimofihhi lelesa luse'na yanauba luga luga huto huloto lele'mo loe lae huto mino'ohutamo ni'ibe. ⁶ Ya huto nohutogo megusa yagapana'magihhi komopa'ani le'mo bati hulata bo Hu'mau ai ya'ma Taitasi le'mo gelehe hilago oto le'mo amuya molo leto'ehina. ⁷ Ya huloto i gelehe huto o'ehinauba ya'ma anasi lele'mo bati hu'ehinamo meni'ibe. Lenali aimo le'mo bati hi'ahana ka'a ya'ma lelito ago kehelilototi komopati ketipa igo nohune. To nani'i bu nagalune lite kehelite minelata hi'ahana to foipa nasana huto hu'ehina'mu leniginaga figo mineme bite neminana to nani kumu yabe lite fi hetofa hi netete amuya melelata nehana'a ya'ma ka'ni lu nimilago yata'isi komopa'nigu kehelio bati huto kehelugo tigo nohube.

⁸ Nani koyapa'i fayahi mone koyo lepito leka sete kehelite komopatini keta hu'ehina yana'mu yatai komopa'nigu kehelugo keta mehibe. Fayahi luto koyo'ohuna kanamofihhi ya'ma kana'a hupamone'isi komopatini'gu kehelio sibina nehago kehelilototi'ni lama'naka komopa'ni kehelio sibina hu'ohunamo ni'ibe. ⁹ To yatai ya'ma komopa'ni bati nohigo nolube. Komopatini sibina hu'ehina ya'ma yamofihhi kumu lenipagu keta hulatanamofihhi komopatini i gelehe hana'mu luto nipagu lama'naka kehelio bati nohube. Lenali leniginaga fi'ehina ya'ma Hu'mau keheligo lamana nasana lolo hulago kehelio'ehinamo ni'ibe. Ya higo nani kaga'ni lenele'mo sibina mehu'ehibe. ¹⁰ Hu'mamofihhi kamu'i liginaga filata nohinanamofihhi le'mo gelehe hulata nasana li huto hinogo Hu'mau lubuto binogo minalune. Yamofihhi liginaga fise nasana yamofihha'a li huto hilina aliha'a ya nasana'mu kehelinogo mone sibina mehilube'mu hibe. To mono'i mekehelise bona'i ginaga fise'na yauba negi nagi nasana li huto nohigo filite bilata nehabe. ¹¹ Bu galo. Ginaga fise'na ya'ma lapa mebi'ehibe. Yamofihhi lenalitoga legeya'a nesi'a huto mehu'ehibe. Legeya'a sipi'a ahuto hu'ehibe. Hu'mamofihhi kagalugu lenele'mo babahi huse'na to hapatini bati huto le'mo huto huse'na to foipa nasana fitu fose he'milata huse'na sipi'a to Hu'mamofihhi ita bise'na lenelesa luse'na to nani kumu kehelio ite amuya molose'na, to foipanamofihhi mone kegi'a epilata'na ya'ma nasana ya hina'a li huto hu'ehina ya'ma lenalitoga nona'a huto hulago lenali foipana memino'ehinamofihhi hapa'a huto nohibe.

¹² Ya hu'ehina'mu koyapa'i fayaha nasana ma luto koyo lepi'ohuna yamofihhi foipana'a lilata bomofihhi ai kumu luto meni'ibe. To foipa nasana lolo huto molo eto'ehina bomofihhi ai kumu hiti luto meni'ibe. Kaga'a lu lepugo Hu'mamofihhi bulo lenali lalitoga malalanamofihhi hapa'a huto hilibe luto yamofihhi kumu koyoto lepi'ohunamo ni'ibe. ¹³ To lenali ana hilete komopati le'mo kefa i'ahanamo ni'ibe.

To komopatigo le'mo hetofa hi'ahana yamofihhi kumu luto meni'ibe. Lenali Taitasihi komopa'a le'mo fulu hago ai komopa'agu gelo bito nohigo anamofihhi ka'a ya'ma kehelito laga'a nominone. ¹⁴ Nani koyapa'i lenele'mo hofa toto lenali kumu nofokeha kaga'ni ya'ma Taitasihi lu emi'ohunamo ni'ibe. To lenali kumu ka lu emi'ohuna yamofihhi

legeya'a ya'ma huto hu su ho'ehinamo ni'ibe. Nani ka'ni ya'ma faga hiti mone lu melipi'ohunamo ni'ibe. Ana huto lenigitini le'mo ho hito Taitasihi lu emi'ohunamofihhi ya'ma legeya'a alolo hu'ehinamo ni'ibe. ¹⁵ Taitasiu ai lenalitoga bulago koli'a hiti keheli emite to keke'i li etete lenipagu melete be tigilete he'me'ahana to ka'a keheli emi'ahana yana'mu kehelito meha'a lenalitoga molo'ehina ya'ma napa ho lito bulata nohobe. ¹⁶ Nani lenali kumu keheluna ana'inatini fotogo hutogo ni'igo nugufa'ni sibina mehinogo bati huto minalube'mu hube. Ya'ma komopa'nigu bati nohigo nokehelito lu nolepube.

8

Mono kumu lite efahi li nupa hılanamofihhi ka'a

¹ Nalalu'nigita, Masetonia hepatoga agoya hi emise bonatoga Hu'mamofihhi he'mose'nauba lamana'a lu huto hu'ehina yamofihhi lu lepilube. ² Enali eniginaga fise gofana yamofihhi komopa'agu minete salafa'a mine'ahanauba fa'menena lolo hinogo komopa'anigu sabiyana sipi huto lolo higo efahi li nupa hi'ahanamofihhi nesi'a meni'ibe. ³ Nani enali hapa hapa'ani keheli bati huto keheli'ohuto nolube. Enali'ani enegekesa kehelite babahi hite enali efaha'ani epite amuya'anilo molo legege hite lagaso'a mone'i tite mine'ahana. ⁴ Nani enegekesa lito ya mehu'ohugo enali'ani kehelite logo'na hete Yutia kapogu Hu'mamofihhi bona'amagihhi komopa'ani bati hinogo kehelimana nasana li huto hite enele'mo bati hilana kefahi epilane lite loka heba heba hite li'ahana. ⁵ Ya nehite ana'ina nesi'a lolo hilune'mu nelafihe, luto nokehelugo ya hi'ahana yabe. Yata'a ya'ma Sipi Bomofitoga komopa'ani keheli emilete Hu'mau lilina malalina'a hilune lite lilete lalitoga hiti komopa'ani limilete mine'ahana. ⁶ Enali ya suhi hilago Taitasiu ya'ma lenali komopatini keheli bati hilana foya hapi fi'ehina ya'ma li su hoto lilihe luto yamofihhi lu eto'ohuta yabe. ⁷ To keheli ule'ale hise'natini to Hu'mamofihhi ka lu yege hose'natini to mono'i hapa'a keheli fe lite kehelise'natini to mono'mofihhi foya'amu amuya molose'natini to lenemehatini epite lehe'mose'natini limilata nohina ya nasanamofihhi legeya'a babu luto huto hu'ehina'mu yabe luto komopatigu keheli bati huse foya lilete kefahi li nupa hilana'mu ana hite keta mehuse hilabe luto nolube.

⁸ Nani lenogo'na bito melu'ohube. Mono ka nekehelina bona'magihhi luga'aga ana foya'mu babahi hi'ahabe. Yamofihhi lu lepinogo'ni lenali enehe'mose'na legege hite ya'ma huto ni'inamofihhi hapa'a huto hilibe luto nolube. ⁹ Lenali Sipi Boti Yesu Kilisitohi lehe'mose'namofihhi akehelilata nehanamo ni'ibe. Ai sekele mamu'mamofihhi afo'afu lenali kumu yabe luto muhi meni'ina bo lolo hu'ehina yamofihhi lenali anatu mono'mofihhi yogo fe'noho suhi hilabe luto ya suhi hu'ehinagi nani ya'ma lu nolepugo lenali giyaka lite ana hite bilabe.

¹⁰ To kaga mone ma luto keheli'ohuna lu lepinogo'ni keheliya ilenogo lamana'a huto hilibe. Lenali ya'ma tafa foya kanagu hapi fi'ahana ya'ma yatai li su halanamofihhi bati hilube'mu hibe. Lenalitini yamofihhi mele'isi kefahi li nupa hilune lite lilete keta mehuse hapi fi'ahanamo ni'ibe. ¹¹ Ya hu'ehina'mu molo emite lelite nebite keta mehuse hite hapi mefi'ahanamofihhi suhi hite keta mehuse hite li su halana ananamofihhi legeya'a ya'ma nasana mele'ehilana legege'alo li huto hilabe. ¹² Komopatinigu keheli bati hite kefa malalana ya'ma Hu'mau kehelinogo bati hilube'mu hibe. Lali memolo'ehiluta legegeto ni'igopa ana'ina molo'ohuta babeyafalo melenogoti Hu'mau bu gago bati hulata nohobe.

¹³ Enali luga'amagi lamana hite minenogo lenali sibina hite minalabe luto efahi li nupa hite epilolo nolune meni'ibe. ¹⁴ Lenali yogo fe'nohi yatai kanagu enali salafa'a enoho lifilenogo ana'ina moneko legegetoko huto hilibe lu'ohunamo ni'ibe. To minoto kana mone yupahifi enali'ani yogo fe'nohuba lenalitoga kau'na kanagu ho lifinogo ya'ma moneko legegetoko mine melete minalabe. ¹⁵ Guna melete epiba epiba hılanamofihhi ya'ma mono ka bukugu kaga'a ma huto ni'inamo ni'ibe:

Enali nose'na babu lite
li nupa hi'ahanamagihhi enumu higo
mone he'mi'ahana'a meni'ibe.
To nesi'asi li nupa hi'ahana'amagi
mone kau'namu mefili'ahanamo ni'ibe.

¹⁶ Ya'ma Taitasiu lenali kumu luto lenehe'moto fifa ilata nohuna ana legegeto aitoga huto higo Hu'mamofihhi fokehi holata nohune. ¹⁷ Lali lu emutogo keheli'ehibe luto liluta'a meni'ibe. Ai'a komopa'aua bati hinogo foya lenalitoga bilube'mu hibe. ¹⁸ Taitasi hiti to lalalutifu mone hiti etoho lufuna yabe. Ana bouba ka lamana'a lu yege holata nohinogo Hu'mamofihhi bona'i asaga'i kehelite gi'a liyafa nehana yabe. Ai hiti Taitasi hiti etoho lufune. ¹⁹ Hu'mamofihhi bona'a enali ana bomofi kumu komopa'anigu keheli bati hilana kefahi lelito buto enele'mo bati hinogo moneka bilabe lite le'mo mele'ahana.

Ana foya ya'ma Sipi Bomofihhi fana meha'a le'mo sipi hilibe luto to komopati babahi higo enehe'malube'mu nohune luto foya lilata nohuta yamofihhi hapa'a huto hilibe luto ya'ma komopati epise foya lilata nohune.

²⁰ Yamofihhi laga mehina ka mone huto hu lalibe luto babu efahi ya'ma legeso hite kaba hila'ibe luto etoho lufugo neba'ibe. ²¹ Lali nasana lolo hutogo Sipi Bouba ai'asigo kehelinogo bati hilibe luto ni'igopa bona'magita ana hite kehelilenogo fotogo hilibe luto lilata nohune.

²² Lali ya'ma etali hiti lalalutifu mone'i hiti enoho lufutogo foiya nebabe. Ana bo ya'ma babu yupahi fi taga hu etoto bu go'ohuna amuya nasanamofihhi hapa'a huto hu'ehibe. Yatai ya'ma lenali kumu keheligo ule'ale nohuto amuya babu luto nomalabe. ²³ Taitasihi hapa'amu kehelilune lite nelinogomo lenali kumu yabe luto ai hiti nani hiti foya lilata nohu'ina botini loemo ya'ma nohu'ibe. To Taitasigi hiti moneka bila'ina bole'i lalalutigihhi hapa'atiti kehelilune lite nelinogomo etali Hu'mamofihhi ka nekehelina bona'atitimagi etoho lifigo foiya neba'ibe. To etali Kilisitohi fana meha'a le'mo saga hilata neha'ina bomale'i neha'ibe. ²⁴ Lali lenali'i lenele'mo napa huto noluna yamofihhi lamana'a huto hilibe lite lenali ana bona'i lenemehi epinogo Hu'mamofihhi bona'magihhi li gehesa'alo li gehesa'alo lenali keheliya ilabe.

9

Yutia hepatoga mono bona'magi kumu efahi li nupa hi'ahanamofihhi ka'a

¹ Yutia kapogu Hu'mamofihhi bona'a enehe'mete efahi epilanamofihhi ka'a akehelihahabe. Yamofihhi henabe luto aku'i koyo lepilube? ² Ana foya'mu komopatini topa nohago keheliloto lenigitini li ho tito lenali hapatini'mu Masetonia bonatoga ma luto lu epi'ohube: Hu'mamofihhi agoya hu emise bona'i Akaiya hepatoga nehanamagi tafa kufugu mele'isi le'mo bati hilette kefahi huto hulata nohina kapo'a li huto hi'ahanamofihhi ka'a ya'ma Masetonia bona'i lu noepugo bona'i luga'amagi enali amuya melete katini kehelilete ana foya'mu enipagu keta mehuse hu'ehina. ³ Nani ana foya'mu lenigitini li ho tito lu lepi'ohuna kagauba buto fa'mene lo lalibe luto lu'ohunalo ya'ma anamoloko melete keta mehuse hilabe luto nigibo nagabo ya'ma enoho lufugo nebabe. ⁴ Nani'ni aliha'a nohunamofihhi Masetonia bona'i hiti buto lenali kefahi li nupa huse'namu ligitagahi nehago lenele'mo bati huto lu lepi'ohuna ka'ni limi lalibe luto nani hiti to lenali hiti lubuyati hu lalibe luto yabe. ⁵ Yamofihhi ya'ma nani'ni nokehelugo bati higo nalalu'nigita ya'ma enogo'na hoto enoho lufugo kohe tete lenalitoga foiya nebabe. Bi nehetinogo lenali kefahi epilune lite ema afetoga ka'a nimi'ahanamo ni'ibe. Yamofihhi yata'a kanaga li nupa hinogo minalibe. Ya hilenogo nani lenalitoga bu nehetito lenohoka lenohoka hinogo'ni kefahi malalana'a huto ni'igopa komopatini li hokolo hite minete kefahi mehelata hi'ahanamofihhi hapa'amo lama'naka huto hilibe.

⁶ To kefahi li nupa hilana'mu fono ka ya'ma ya luto noluna kehelih'ehilo. Lenali bigaha'a nesi'a ho kafaluta ya'ma minoto legeya'a nesi'asigo lilune'mu hune. To bihi nasana asaga bihina lolo hiluta yamofihhi minoto samahi tito lilune'mu hune. ⁷ Ya hu'ehina'mu ya'ma suhi lilabe. Lenali fato fato komopatinitu kehelite keheliya ite kehelilana legegeto hite ya'ma kefahi he'milabe. To enipakafa hiti nehinogo bona'magi enohoka enohoka hinogo ya mehuse komopatinigu babahi hite he'milabe. Enegele bite kefahi he'milata nehana bona'magihhi Hu'mau bu gago laga'a besilata nohinagihe. ⁸ Hu'ma ai amuya bo hapa'a nohina bo keta mehuse huto ana'ina ai amuya'a huto hu lepilibe. Ya hulenogo lenalitini lenumu'i nehinogo lenehe'mose foya fato fato bona'mofihhi lilune litemo ana'ina'mu sa mehilana'mu yabe. ⁹ Mono bukugu ka fayahi mono bona'magi kumu mone ma luto ni'inamo ni'ibe:

Ai'a ana'ina'a guna ito salafa'amagihhi enehe'moto epilata nohibe.

Ai'a keke'i lu epolose'na'a i laga mehuse mino lito buto minalube'mu hibe.

¹⁰ Hu'mamofihhi ai'a biha'a nasana li huto hu limigo hekolo'ohuta anamofihhi legeya'a silaga'i huto higo lito minoto ho tito nohune. Ai'a lenali hiti minoto bigaha'a li huto hu lepi su holoto lusa gito le'mo napa hulenogo enehe'mose'natini yamofihhi legeya'a mino bai toloto i futili huto minalube'mu hibe. ¹¹ To amuya fe'nohatini hiti lolo hite bona'i enehe'mete fato fato bona'i hiti ene'le'mo bati hilenogo enehe'mose'natini legeya'a huto hilenogo enali lali kumu yabe lite Hu'mamofihhi fokehi lilana'mu yabe. ¹² Lenali ya hite, Hu'mamofihhi naga'a enehe'me'ahanauba legeya'a huto hu'ehina mone ana muhi menina bona'i ene'le'mo bati hu'ehina to mone hiti Hu'mamofihhi enegele bite babu lite neminana ni'ibe. ¹³ Lenali Kilisitohi ka lamana'a kehelilete li pili kete lite neminana yamofihhi hapa'a

to lenali Yelusale hepatoga mono ka keheli'ahana bona'i to lenalalutigihi luga'a asaga'i enali hiti lenipagu bati hinogo kehelite babu lite enehe'melata nehanamofihhi hapa'a huto hilenogo Hu'mamofihhi fayahi mino бага ito minalibe lite le'mo ho tilune'mu habe. ¹⁴ Ya hilenogo Hu'mamofihhi lehe'mose'na'a fato suhi huto lenalitoga li huto nohina'mu yabe lite komopa'ani lenalitoga melete lenali kumu yabe lite Hu'mamofitoga buka tilune'mu habe. ¹⁵ To lali Hu'mamofihhi ai'a lehe'moto fi hetofa hu leto'ehinamofihhi afo'afihhi Yesu kumu yabe luto lu su meholatamofihhi ya'ma fa'mene iyo iyo ka lu etoto fokehi lilune.

10

Polu ai'a foya'a le'mo amuya molo'ehina

¹ Poluita nani ya'ma Kilisitohi fuluna'a hiti lehe'mose nasana'a hiti kumu luto lenegekesa lito lu lepilugi kehelilo. Kehelite nani kumu ya'ma lite lilata nehabe. Lalitoga oto minoto ai'a amuya'a hiti bo menohinaya kaga'a nagami'a hiti lu lepilata hu'ehina. Ya huloto buto minoto golagaguti kaga lu lepilata nohibe. Lenali ya nelabe. ² Nigibo nalalu'nigita, lenalitoga buto minoto melugu bona'magihhi komopa'anitu kehelite lilata nehanamofihhi suhi huto foya'a lito nominabe lite nani kumu lilata nehana bona'i nogolagaguti kaga lu epilube luto lilunamofihhi babahi huto lipoti lu epilunamoya lenali luga'amagita ana suhi huto nogolagaguti lu lepi lalugi nohoka mehilo. ³ Lali fa'mene bona'i ma metoga minoto humofa'na hu'ohutamoni ni'inaya Hu'mamofihhi kaga kumu yabe luto luba hulata nohuta yamofihhi metoga bona'magihhi tafa komopa'anitu kenasabo bilata nehana ya huto meni'ibe. ⁴ Mono kamofihhi luba'agu foya lilata nohutamofihhi metogati gimi mage'i huto nohuto meni'ibe. Ya'ma Hu'mamofihhi amuya'a hiti nohuto yanatu fatehe bona'magihhi fa'mene kaga'animofihhi bihu gegisa'a tele bilata nohune. To enali amuya moloto li pigi binogo ni'igo, ⁵ Hu'mamofihhi hapa'a keheliiya ise'namofihhi kapo'a hekini lalune'mu ana'ina lite enita bise kaga'ani li nohe'mune. To Kilisitohi agoya hu emiluta'asigo huto hilibe luto kehelito fato fato'mofihhi naga'i emito nohune. ⁶ Lenali nani ka'ni keheli fe nelanamofihhi ya'ma babahi huse helenogo bona'a luga'a ka pelesa ilata nehanamagihhi osahi enahalune luto enegeba huto nohune.

⁷ Nani hapa'ni lenogobisalo huto nohinamofihhi legeya'a bu galo. Lenalitogati bo moneubafi moneuba ai'amu kehelito Kilisitohi yagapana'a lolo hilinauba ai'amu ma luto kehelibe. Ai moneko'i Kilisitohi bona'a menohibe. Lali hiti ana huto asaga Kilisitohi yagapana'ago nohune. ⁸ Sipi Bomofihhi foya'amu kehelito amuya'a limilata nohinamofihhi lenele'mo laba husemofihhi ni'igopa lenele'mo lukesa fi lepalalube luto ni'inaya nani ana amuya'amu luto nugufa lelito tito kaga lu lepilunamofihhi nubuya mehilina'mu yabe. ⁹ To fayaha nasana yama koyoto nolepuna yamofi kumu lenelesa lusemofihhi ka'a koyoto nolepuna'mu ya'ma lenegekesa mekehelilo. ¹⁰ Nani kumu ya'ma lite lilata nehabe: Fayaha nasana'mu kaga'a koli'a hiti to amuya'a hiti koyolata nohinaya logobisalo ya'ma amuya bo menohibe. To futu'a kaga lulata nohinamofihhi ya'ma nagami'a hiti lulata nohibe lite lilata nehabe. ¹¹ Bona'i ya hi'ahana'amagi enali ma lite kehelilabe: Nani foto'i nohuto ka fayahi koyoto lepilata nohuta ananamofihhi legeya'a moneko legegeto folagahatinigu nohuto li huto huto melenogo'ni bu galube'mu hube.

¹² Bona'i enugufa lelite titi hite neminana bona'i enalitoga lali i hepito legege hilune luto enali suhi huto nohune luto nolupiye? O'e. Bona'i ya hi'ahana'a enali hapa'ani ka keheli melete sibigopa ka lilata nehabe. Enali enegekesa'anilo kehelite ai bu gago ai bu gago hite hapa'ani li gehe nelibe. ¹³ To laliya Hu'mau melimi'ehina foya sokapo kumu lugufati li ho tiluta meni'ibe. Ai'a limi'ehina foya sokapo hiti lili'na hiti ya'ma'asigo liluta ni'ibe. To ana amuya'a hiti lili'na'a hiti limi'ehinana mone lenalitoga liluta luto lu limi'ehina yabe. ¹⁴ Lali foya'amofihhi legegeto huto lulata nohune. Foyamofihhi kupa'alo yamofihhi lama'naka lenalitoga ni'inamo ni'inaya yabe. Hiya hutobe? Lali kohe toto ya'ma lenalitoga nehetito lali labagaguti Kilisitohi ka lamana'a yata'a hapi hite keheli'ahanamo ni'ibe. ¹⁵ Lali bona'i luga'amagihhi enali foyagu laga'a keheli'ahana suhi huto moloto lali li'ohutamoni ni'ibe luto lugufa lelito tise kaga lulata mone mehune. Keheli ule'ale huse'natini yamofitoga yahi lilenogo lali lenalitoga buto foyamofihhi kupa'a Hu'mau molo leto'ehina'a ya'ma le'mo hofa talune luto ya'mu komopatigu lebesi'ehinamo ni'igo kehelito nominone. ¹⁶ Ya hulototi lenemegegesa ni'ina hepatoga bona'magihhi enalitoga ka lamana'a lu huto huto lu epiloto bo mone'mofihhi foya kupa'agu lali'i li huto hu'ohutamofihhi lugufa lelito tilatanamofihhi kaga luse'a mone lu meemilune.

¹⁷ Mono bukugu kaga mone ma luto ni'inamo ni'ibe: *Moneuba lelito titi huto kaga lilube'mu nohina boubu ai Sipi Boubu li huto hu'ehina'mu keheli emito Sipi Bomofihhi gi'a liyafa huse ka lilibe.* ¹⁸ Moneuba ai'a gufa'a lelito tito nolilogomo ya'ma fa'menena lolo nohibe. Sipi Boubu ana bomofihhi gi'a le'mo ho tigo lamana'a lolo hu'ehibe luto lilune.

11

Polu to faga aposolo bona'magi

¹ Kaga nesi'a mone lu nolepinogo'ni negi ka lolo nohinogo kosele kasele'i meleneheno. Fa'mene ya'ma legeso hite kehelilo. ² Nani lenali kumu yabe luto Hu'mau siko hulata nohina'mu yabe luto amuya mololata nohube. Lenali bo alobo suhi meko'ehina pa'i bala bulu tigo mino'ehina ana legi hite nehite bo monekomofito bilabe luto nani keya'i molo lepolo'ohuna ya'ma Kilisito nohibe. ³ Yamofihhi ya'ma osifa'uba mi'i mololata nohinamofihhi hapa'a kehelilite lite minete Ebahi ya'ma faga kagaloti mi'i molo eto'ehina, ana kagaloti lenalitoga bona'i luga'amagi enimi'i molo lepalalana'mu kehelilata nehana golo golo gilenogo babahi Kilisito kumuko kehelilata nehanamofihhi he'mi lalabe luto nekehelugo keta nohigo nolube. ⁴ Lenalitoga bona'i moneuba henetito Yesuhi hapa'a lali lu lepilata nohutamo ya suhi huto ni'igopa meha'a fato fato'mofihhi mone lu lepi'ehinamofihhi to koyapa'i lalitogati li'ehinamo ni'igopa fato fato'mofihhi kosaba kaga lu lepi'ehinamo ya'ma to ka lamana'a lalitogati kehelil'ahanamo ni'igopa mono ka fato fato'mofihhi lu nolepi'igo o'e lite melise fa'mene kehelilite emilata nehanamofihhi bati huto ni'ifihi? O'e, yana'mu komopa'nigu keta nohigo nolube.

⁵ Nani'nimu kehelugo nanitoga ana'ina ya suhi ma suhi sa sa huloto aposolomagihi bo sipi enonogo melete enigigusa'aluga nominona legita lolo mehibe. ⁶ Nani nabagaguti kaga lu lepilata nohuna nesi'a amuya memolo'ohunamo ni'inaya to Hu'mamofihhi ka hapa'a kehelilite bati hu'ohuna yabe. To yamofihhi hapa'a fato fato suhi huto lu hokolo huto lenubulo li moloto lu lepilata nohune.

⁷ To lenali lenele'mo hofa talube luto nani'ni imo limito minoto Hu'mamofihhi ka lamana'a lu lepi'ohunalo mina'a mone liluna'a mehu'ohuna yamofihhi sibina hu'ehifi bati hu'ehibe? ⁸ Lenalitoga mono foya nolito lenehe'malube'mu nohube luto to Hu'mamofihhi naga'i luga'agati yogo fe'nohi lilata hu'ohuna ya'ma enali nasana'ani gumina lise suhi huto lolo hu'ohuna ni'ifihi? ⁹ To lenalitoga nohuto ana'ina mone kumu sa huto buto mone lu melepi'ohunamo ni'ibe. Nani'ni sa sa huto humofa'na nohugo Masetonia hepatogati nalalu'nigi nehete ana'ina nimite li nabaga meelata hi'ahana. To lenalitoga ya'ma fa'mene nohuto keta'a hiti nasana mone ligo mefi lepolo'ohunamo ni'ibe. To mino lito tito aku'i ligo mefi lepalalube luto nolube. ¹⁰ Kilisitohi ka lamana'a komopa'nigu ni'igo lama'naka nolube. Ana suhi hulata nohuna nugufa le'mo napa huto hu tegi huto noluna kapo henana'mu Akaiya kapotiniguti mone fi hekini melalana'mu yabe. ¹¹ Ya'ma yamofihhi hena'mu nolube? Komopa'ni melepi'e ya hulata nohufihe, ya suhi huto meni'ibe. Komopa'ni lepi'ohunamofihhi Hu'mau moneko bu go'ehibe.

¹² Lenalitogati mina'a melito aku'i kohe toto nasana lilata nohuta ya suhi huto minalube'mu hube. To yamofihhi fa'mene'mu ni'igopa bona'i luga'amagihi Polu foya lilina yamofihhi babeyafalo minalune lite lilata nehana enugufa lelite ti lalabe luto yamofihhi lukesa'ani li sigilata nohune. ¹³ Bona'i ya hana'amagihi aposolo faga fagamofihhi to mono ka foyamofihhi faga faga'a lite minete, Kilisitohi aposolo'a lali'i babeyafa'a lolo hilata nehabe. ¹⁴ Ya nehite yamofihhi nasana'a fato fato'mofihhi mone li'ahabe luto lilupihe? Ya luto meni'ibe. Satau ai hiti ya'ma agelo bona'a fi fana tete enali babeyafa'a lolo hulata nohibe. ¹⁵ To Satahi foya'a lilata nehana bona'i enali ana hite lamana'amofihhi keke'le'i hi emilata hi'ahana babeyafalo enali'ani babahi hite lolo hite minete nehago topa mehalune. Enali minete sibi foya'a lilata nehana yamofihhi mone legeya'a lilune'mu hube.

Polu aposolo foya lito gabu'i gi'ehinamofihhi ka'a

¹⁶ Kaga lu'ohunamo aku'i lilube. Nani kumu negi bo lolo nohibe lite kehelite mehilo. Sibi yamofihhi nani kumu ma lite nekehelitemo kehelilite nimilenogo nugufa nesi'a le'mo napa huka huto lilube. ¹⁷ Nani kaga ma luto liluna ya'ma Sipi Bouba lu'ehina supo huto lilugopa fa'mene nugufa lelito tito ka'a hapi fi'ohube luto sibigopa negi kaga lilube'mu hube. ¹⁸ Bona'i silaga'magita lugufamofihhi nasana'mu le'mo napa hite kaga lilata nehanagihe, nani ana huto fa'mene babeyafa huto lilube. ¹⁹ Akae. Lenali ana'inamofihhi lenali ana'ina hapa'amu kehelilata nohuta bona'i nohune lite li'ahanamo ni'inaya luga'amagi negi nagi ka lenelepilago keta mehuse hite kehelil'ahanamo nehabe. ²⁰ To koko yagapanatini lenele'mo malalune'mu nehite, to nose'natini lenebesilite nalune'mu nehite, to fi taga hi lepelete nehite, to enigihiti bo lolo hi lepalalune'mu nehite, to lenogolaga lenabaga i gofa halune'mu nehinogo yana'mu lenali keke'na ka meepekise kehelilite epilata nehabe. ²¹ Lali ya'ma ananamofihhi suhi amuya memolotogo lenali koli nehabe lite nelafihe? Lali lenalitoga agoya huto mino'ohune. Yana'mu lubuyati hilifihe ya?

Mone'amagi ana'ina ya suhi ma suhi hite haha luloto ya'ma li'ohune lite nehinogo nani hiti negi bona'magihhi suhi huto nelesa melinogo lilunagihe. ²² Enali'ani'mu Yuta bo nohune lite lilata nelago, nani hiti ana huto Yuta bomo nohube. Enali'ani'mu Isilaeli bona'i Hu'mau lele'mo ho ti'ehina'a nohune lite lilata nelago, nani ana huto lulata nohube. Enali aku'i ana hite enali'ani'mu Abalahahi tata'agita nohune lite lilata nehago nani analo enemege'i moloto lulata nohube. ²³ Enali'ani Kilisitohi kele kele bo'a nohune lite nelago nani ya'ma sibigopa negi nagi ka lilube. Nani enebe ligito Kilisitohi koko bo'a fato fato'mofihhi nohube. Nani foyamofihhi keke'i luse nohuna ya'ma fato fato suhi huto ni'ibe. To mono ka'mu luto naga nonugu tilata nohuna to segi osatu nehelago nagabu'i gilata hu'ehina. Babu yupahi nani filise'na hu'ohunamofihhi fato fato legegeto tito ni'ibe. ²⁴ Yuta bona'i enali kana nayahi mone kegi'a su hago osatu nehe'ahana 39 higo nehe'ahabe. ²⁵ Kana loebe monebe Lomu bona'magi segihhi osatu nehe'ahanamo ni'ibe. Kana moneko yupahi efa osatu nehelago filise'na hu'ohunamo ni'ibe. To kana loebe monebe higo boti ya'ma li gofa higo nagamilugu limise'na hu'ohunamo ni'ibe. To kana moneko yupahi nagamilugu hege nagami'i gupisalo minoba minoba nohugo ikahi tiloto limilago, yege tiloto limilago hu'ehina yabe. ²⁶ To kana babu luto yatama kapo buba buba humofa'na huto nohugo ko'uba nagami'uba hago filise suhi huto mino'ohuna yanamofihhi gupisalo tito mino'ohunamo ni'ibe. To lubalo gumina bona'magi kofohi nemalago buto kapo molo'ohunamo ni'ibe. Yuta bona'i nani hepato bona'magi to fegutoga bona'magi nohose'na hite nehago folagaha'anigu mino бага ito mino'ohunamo ni'ibe. Sipi hepatoğa buto bona'magi li gehesa hite nahalune'mu nehago mino бага ito mino'ohunamo ni'ibe. To fa'mene ka me'i ni'ina metoga hiti foya yupa kopa humofa'na huto filise'na huto mino'ohunamo ni'ibe. Hege nagamilugu ya'ma folose supofihhi legegeto to mono ka faga hiti lilata nehana bona'nimagihhi folagaha'anigu mino бага ito bula ola nohunamo ni'ibe. ²⁷ Hitupa foya lito nugufa nagabu'i gigo humofa'na huto nubui' ko bati mehuse humofa'na huto kau'namu filito yafi nagami kumu nebesigo yasi'mu filito mino'ohunamo ni'ibe. Gukete'mu to nebelusa'mu sa sa huto mino'ohunamo ni'ibe. ²⁸ To yanamofiko mone meni'ibe. Kana'amu kana'amu komopa'nigu nagabu gigo nogo noto hepatoğa buto Sipi Bomofihhi bona'magihhi asaga'i kaba hu epololata foya'mu kehelugo keta nebesigo minolata nohube. ²⁹ Luga'amagi Hu'mamofihhi kagu amuya memalago nani keke'i lu epoloto nohube. To luga'amagi enali Hu'mamofihhi kagu ho kete limi'ahanamagihhi komopa'anigu keta nohigo kehelito nominobe.

³⁰ To nani nasana mono kumu nugufa le'mo hofa talube luto noloto'nimo amuya memolo'ohuna yana'mugopa le'mo napa huto linogo'ni bati hilube'mu hibe. ³¹ Sipi Bo Yesuhi afo'afu Hu'ma ai'a ya'ma nani kumu bati huto nokehelibe lama'naka luto'nimofihhi keheli'ehibe. Ai gi'a li saga huto fokehi luba luba hulata hiluna'mu yabe. ³² Nani Tamasiko hepatoğa nohugo gihiti bo Aletasi gamaniuba naga nonugu nele'mo malalube'mu nohuto lito nohi hepato gegisa'amofihhi kasinugu kofohi mele'ahana. ³³ Ya nehago nigibo nalalu'nigi enali sipi sepekele'nagu li gu ilete bihu gegisa hokolo hu'ehinaguti fitu fe he'migo leke ho limito fegutoga folo'ohuna yabe.

12

Polu komopa'amofihhi bamu'i ego'ehina ka'a

¹ Nugufa le'mo hofa taluta ka'a kosaba'i yamofihhi mone le'mo bati mehilinaya fa'mene yamofihhi lilube. Komopa'ni li gelehe higo ana'ina bamu'i bu go'ohuta to Sipi Bouba lu belegepa ito lu'ehina yamofihhi yata'isi beto huto lenelepilugi kehelilo. ² Nani Kilisitohi bona'a mone'i keheli'ohube. Nani ya'ma nasana mone bu go'ohuna kana'a kufu 14 nobigo bo mone ai'a ya'ma Sipi Bouba fa'mene le'moto tito kokuluma ifo muya gupisalo ni'inagu ya'ma ti'ehina. Nani gufa'a hiti ni'ifi to gufa'a gololo tilago ni'ifi luto ya'ma keheli bati mehube. Hu'mau ai'a ya'ma keheli'ehibe. ³⁻⁴ To ana bo ai Sipi Bouba fa'mene le'moto tito ya'ma Palatise gi nohota foyagu tito ka'a lu bagaguti meluse to metoga bona'magit lu huto mehilabe luto ya'ma keheli'ehina. Nani ana bo ya'ma keheli'ohube. To gufa'a hiti ni'igo ti'ehifi to gololo tiloto kokulumagu ti'ehifi yamofihhi nani mekeheli'ohube. Hu'mau aigo keheli'ehibe. ⁵ Ana bomofi kumu luto gi'a le'mo hofa toto lilube luto ya'ma nani'ni hapa'ni le'mo hetofa huto melilube'mu hube. Nani'nimu lilube luto yamofihhi lapa mebi'ohuna yamofi kumu ya'ma lu hetofa huto liluna'mu yabe. ⁶ Nugufa le'mo hofa taluna ka'a lilube luto lutita lama'naka luto lutitamo ni'inaya negi nagi bo meminotita'mu yabe. Ya hu'ehinaya, nani kumu kehelinogo ti lalibe luto yamofihhi mone melilube'mu lube. Ana'ina'mu lugo to lolo huto moloto nohugo lenalitinu bu gete akehelilata nehana ana legegeto huto minalina'mu yabe.

⁷ Sipi Bomofitogati ana'ina kosaba'i bu goto moloto hu'ohunamofitoga komopa'ni ti lalibe luto nugufa meme'agu ema ufeha'a hiti nasana monetu fi'ehinamofihhi Satahi kele kele pana'a moneuba ai komopa'ni tu kehelinogo ti lalibe luto nayaha'ni nalapihe luto lu'ehinamo ni'ibe. ⁸ Ya hinogo he'mi neto lalibe luto Sipi Bomofitoga kana loebe monebe yupahi loka ho'ohunamo ni'ibe. ⁹ Buka tugo ka'a ma luto lu nimi'ehina: Nani felisa'niuba kai amuya memalalata'mu yamofihhi babu luto kimito kele'mo bati hulata nohibe. Nani kehe'mose nani'niuba kaitoga i bilito buto ni'inogo ana'ina mone kumu buka tilata'a meni'ibe luto lu nimi'ehina. Ya hu'ehina'mu Kilisitohi amuya'aua nani'i nele'mo amuya malalibe luto lapa mebi'ohuna yana'muko le'mo hofa toto noluto'ni negelo'ni bilata nohunagihe. ¹⁰ To Kilisito kumu yabe luto amuya memalaluna ni'ifihe? To nele'mobe hokobe hi netalana ni'ifihe? Keke'i luse'namofihhi gupisalo minaluna ni'ifihe? To bauna fise'na to kalana'i melese'namofihhi gupisalo minalunamo ni'ifihe? O'yo. Fa'mene yana'mu komopa'nigu keheli sibina mehu'ohube. Nani lapa mebi'ohunalo ya'ma ai'a amuya'a nimilago amuya mololata nohunagihe.

Polu Koliti bona'i keke'i lu epolo'ehina

¹¹ Ya'ma nani kumu lulata nohuna ka negi nagi ka lu'ohunamofihhi lenali kehelite melete hi'ahana yanauba nele'mo topa nohago nolube. Lenalitati nele'mo hofa tenogo bati hilinagi. Nani fayahi afo'afita fa'mene bo nohunaya enali enegekesa sipi bo nohune lite keheli'ahana lenalitoga bite nehana'amagi nebe meligi'ahana yabe. ¹² Nani lenalitoga foya bati huto lugo topa hose suhi to ana'ina kosaba'i bu go bati huse nasana kosele'i meho'ehina'a hiti huto hulata nohina yanauba aposolo bomofihhi hapa'ni li huto hulata hu'ehina. ¹³ To lenali henana'mufi sa sa hilete Hu'mamofihhi naga'amagihi li gehesa luga'a lenali babeyafalo meni'ibe. Nani lenalitoga moneko nasana huto mehu'ohunana ni'ibe. Nose'natini to ana'inatini lenebesilito kalana'i memolo lepolo'ohunamo ni'ibe. Ya huloto lenele'mo sibina luse'na yamofihhi lenali keheli sibina hite hi'ehilanamo yana'mu foipana'ni he'milo luto lenoloka halufihe, ya?

¹⁴ Nani lenalitoga loe yupahi bu'ohunamo ni'ibe. To yatai ya'ma aku'i bilube luto le'mo bati nohube. Binogo'ni kohe toto buto nugufamofihhi nose'na'a hiti fe'noha'a hiti efaha'a hiti mone lenoloka mehaluna'mu yabe. Lenali yogo fe'nohatini'mu ni'igopa lenali kumu yabe luto amuya mololata nohube. Yagapana'i kitili'amagi ito'anigi afo'anigi enele'mo nupa hilana'a mehabe. Enali ito'anigi afo'anigi lelite tite nose'na enabagagu bilana'amuko keheli bati hite minelata nehabe. Nani afotini'fihhi suhi huto nohuto ya'ma lu nolopube. ¹⁵ Ya suhi huto nani lenali kumu yabe luto yogo fe'noha'ni minoto lito hulata nasana'ni li he'milube luto keta mehuse huto nohube. To nani ya huto komopa'ni lenelepilata nohunogo lenali komopatinitu nani kumu lenemehi melelata nehanamofihhi inomo limito minalifihe?

¹⁶ Bona'i luga'amagi nani kumu ya'ma lite lilata nehabe: Ai'a nasana'a li be sililata'a mone menilinaya ai suguna'i huto bona'magihi fi taga hu letoloto limi'i mololoto ana'inatini be sili'ehilina ni'ifihe lilata nehabe. ¹⁷ To nani hiya huto ya hu'ohuna ni'ibe? Lu nimilo. Nani yagapana naga'ni lenalitoga enoho lufugo bite ana'ina mone bite li'ahafihe? O'e. ¹⁸ Taitasi ya'ma bilifihe luto lu eto'ohuna to lalalutifu mone ho lufugo moneka bi'aha'igo yamofihhi Taitasiu buto lenalitogati ana'ina mone lenebesili'ehifihe? O'e, le'ali komopati'a li hepiloto kapo monekolugu ito moneka nobu'ibe.

¹⁹ Kaga oto lulata nohuna yamofihhi lenali keheligo ka'ni ya'ma lenele'mo hetofa huse kaga noluna lolo nohifihe? Ya suhi meni'ibe. Nani Kilisito hiti nohuto'ni Hu'mamofihhi bulo kaga lulata nohube. To nigibo nalalu'nigita, lamana'a nani kumu yabe luto melube. Mono kagu lenele'mo hetofa hilube luto lulata nohube. ²⁰ Nani lenalitoga buto bu lenagaluna lenali kumu kehelinogo bati mehili'fihhi luto, to lenali nani kumu ana hite kehelinogo bati mehili'fihhi luto nokehelugo keta nonebesibe. To lenalitoga kenasabo bise'na to siko huse'na, to ibe fitobe nasana, to molomo titi hilata'na, to libe pigi bibe nasana, huli tali ka mege ka lulata, bona'i enugufa lelite tite, li sibi sibi hilata nasana yamofihhi ni'inogo buto nehetito bu go lalube luto nokehelugo keta nonebesibe. ²¹ Lenalitogati luga'amagi ema afeha'aga komopatini kolo tago, moko lise'na to mokolo'namu enegekesa yigi yigi hi'ahana'a ya suhi ma suhi huto komopatini li gelehe mehise ya suhi hite nehinogo lenalitoga buto nehetiluna yamofihhi lenogobisalo Hu'ma'niuba nele'mo laba hilenogo lenali foipanatini'mu nipa'nigu ekesa ho lalibe luto nokehelito keta nonebesigo ya hulata nohube.

¹ Ya'ma lenalitoga aku'i binogo kana'a loebe monebe hilina'mu yabe. Mono bukugu kaga ma luto ni'ina: *Ka foya lilana kanagu bo moneuba foipana hulenogo bo loebefi loebe monebefi bu gelete lu huto hilenogo lama'naka litemo ni'ibe*. Lenalitoga bu nehetilenogo ana kaga'a keheliloto ka'a lilube'mu hube. ² Afeha'aga ema foipanatini hiti mine'ahana'a to luga'a lenali hiti lalitoga alihi kana buna yupahi lipoti lepito lu'ohunamo ananamofihi nugufa'a foto'i nohuto aku'i ya'ma nolube. Alihi aku'i buto lenubuto mebiluna'mu yabe. ³ Kilisitou ya'ma kaga lu nimigo lulata nohunamofihi hapa'amu lenali sa sa nehana ya'ma bu go fe lilabe luto Kilisitou ai'a lenalitoga foya lilata nohina yamofihi agoya'a hiti meni'igo folagahatinigu amuya'a hiti lilata nohibe. ⁴ Koyapa'i lama'naka luto ai legeso huto nohigo malipu yafalo he'ahanamo ni'ibe. Yatai ya'ma afo'afih Hu'mamofihi amuya'a lito ho tito minomo buto nohibe. Lali ana huto ai hu'ehina suhi huto legeso huto nohutaya aitoga i hepiloto Hu'mamofihi amuyalo buto lifita ito minolata nohuta yamofihi hapa'a lenalitoga li huto hu lepiluna'mu yabe.

⁵ Lenali ya'ma lama'na ka mono kagu nehafi komopatinimofihi fi taga hi etete bu geletetini yamofihi hapa'a lu huto hilo. To Yesu Kilisitohi ya'ma komopatinigu le'mo malago nominanamofihi hapa'a akeheli'ahafi ya? To komopatinigu menominogomo lenali ka'a keheli fetaga hi'ahafi, kehelilo. ⁶ To nani ya'ma ka'a keheli fetaga hu'ohuna'a meni'ibe. Ya suhi hite bu nagalabe luto fifa ilata nohube. ⁷ Hu'mau keheli'ehinogo foipanatini li huto mehilabe luto nani Hu'mamofitoga loka hoto nominobe. Lenali bu negenogo mono bo lamana'a lolo huto minalube luto meni'ibe. Lenali Hu'mamofihi ka keheliya ilana yanauba huto hu lamana hilibe luto lulata nohube. To nani fa'mene bo mono kalugu minaluta'a ya bati hibe. To nugufauba mono bo nohuna lolo hilinamofihi fa'menena ni'ibe. ⁸ Lali ya'ma'amagita hena hena huto ka lamana'amofihi luba li emilune? Fa'mene fi hetofa hu etalune luto amuya moloto legeya'a huto hilina'mu nominone. ⁹ Lali bona'magihi enubulo amuyati'mu sa sa nohutogo lenali mono kagu amuyatini hiti minalana ya'ma lipagu lagati lebesilina'mu yabe bati hilune'mu hune. Ya nehinogo komopatinigu fi fana talibe luto Hu'mamofitoga kaga luto nohune. ¹⁰ Nani lenalitoga buto keke'i luse'na lepi lalube luto fato'i nohuto lipoti kaga lu huto huto fayahi ya'ma koyoto nolepube. Sipi Bouba amuya nimi'ehina nasanaloti lenali'i lenefelu haluna'a meni'ibe. Lenali lenufusatini le'mo amuya malalibe luto lu nimi'ehinamo ni'ibe.

¹¹ To nalalu'nimagita, kaga lu su hoto ma luto lilube. Lenali lenipagu keheli bati hite minalo. To lipoti lu lepito kaga ya'ma noluna kehelite komopatini le'mo hetofa hite le'mo lamana hılanagihe. Ya nehite lenalitini komopatini le'mo moneko hilete fulunagu minalo. Ya hilenogo Hu'mamofihi mehi lepise'na to fulunamofihi afo'afu lenalitoga minalina'mu yabe. ¹² Lenali ai be tinogo ai be tinogo hite minete, ai soso hu etenogo ai soso hu etenogo hite koguna ite minalo. To Hu'mamofihi bona'i malo nehana asaga'magi keketini li lepelelata nehabe.

¹³⁻¹⁴ Sipi Bo Yesu Kilisito lehe'mose'na yauba to Hu'mau mehi limilata nohina yanauba Hu'mamofihi Sikalafu'uba lenele'mo hepilata nohina'a yanauba lenalitoga mino lito buto mineno.

GALESIA Polu koyoto epi'ehina fayahi

¹ Poluita nani aposolo bo nohugo ya'ma bo moneuba noho melifi'ehina yabe. To bona'magi lili'naga meli nete'ahana yabe. Yesu Kilisito to aimo filii'ehinaguti le'mo ho ti'ehina bouba, afotifu Hu'ma ya'ma ai'a kaga'alo aposolo lolo hu'ohuna yabe. ² To nani nalalu'nigihni luga'a maga nehana'a enali hiti moneka nohutoti ya'ma Yesuhi naga'a Galesia metoga minete bi'ahana bona'i lenali fayahi ya'ma koyoto nolepunagihe.

³ Afotifu, Hu'mau to Sipi Boti Yesu Kilisito aitogati lehe'mose'na hiti fuluna'a hiti lenalitoga minomo tito mineno.

⁴ Yesu ai afotifu Hu'ma ai kaga'alo ya'ma ho tilina kana'alo foipanauba lele'mo sibina nohinogo gulu ho letalina'mu yabe luto lali foipanati'mu yabe luto ya'ma ai'a gufa'a h'emihina yabe. ⁵ Ya hu'ehina'mu Hu'mamofihni gi'am u fokehi liba liba huto mino lito buto minalibe. Ma'naka.

Ka lamana'a fato'i mone meni'ibe

⁶ Lenali ya'ma Kilisitohi lehe'mose nasanagu molo emilabe luto elesa molo epi'ehina bomofitoga mino hepi bati hite meminese lenemegea hi emilete fato monologu ya'ma bite lenegekesa melete kehelilata nehabe. Nani ya'mu ya'ma nehana'amu topa hoto oho luto nolu lepolobe. ⁷ Ka lamana'a ya'ma fato fato ka meni'inaya fa'mene bona'i luga'amagi Kilisitohi ka'a ya'ma li sibina hilupi lite fato mono ka lu lepote komopatini li sibi hite yamofihni suhi hilata nehabe. ⁸ Nanifi to kokulumaguti agelo moneubafi ka lamana'a afeha'alo lu lepiluta logo hepalugu naga'i lolo hiluta'alo ni'ibe. ⁹ Ya'ma kaga koyapa'i lu'ohuta ana'ago aku'i nolube. Mone'amagi ya'ma ka lamana'a afeha'alo lu melepi'ahanamo lu sibi hite fato'mofihni lolo hite lu lepilana ya'ma logo hepalugu naga'i lolo hilana'mu yabe luto aku'i ya'ma nolube.

¹⁰ Ka noluna ya'ma bona'magi bu gete laga'a kehelilabe luto nolufihe? O'e. Hu'mau ai'a bu genogo bati hilibe luto ya'ma nolube. Nani ya'ma bona'magi nani kumu kehelinogo tilibe luto foya ya'ma nolufihe? O'e, to nani bona'magi nani kumu laga epesilina'mu sa sa nohufiye? O'e, Ya'ma hutita Kilisitohi keke bo'a lolo huto meminotita'mu yabe.

Polu aposolo lolo hu'ehinamofihni hapa'a

¹¹ Nalalu'nigita nani ya'ma kaga lu lepilugi kehelilo. Ka lamana'a lu lepi'ohunamo yamofihni bona'magi enegekesa kehelite yamofihni li huto hi'ahana meni'ibe. ¹² To melugu bona'magitogati meli'ohube. To bona'magi menelepi'ahana. Yesu Kilisitou ai'asigo lu hokolo huto huto lu nimi'ehinamo ni'ibe.

¹³ Nani koyapa'i Yuta bo nohuto lali folagahatigu minoto ana'ina lolo huto moloto hu'ohuna'a alu lepugo kehelih'ahabe. Nani ya'ma komopa'ni ule'ale huto Yesuhi ka'a kehelih'ahana bona'i kalana'i molo epoloto enahalube luto enoho lifi he'mito enele'mo sibina sabana hu'ohunamo ni'ibe. ¹⁴ Yuta yagapana'i nafalu'nigihni enebe ligitito ito'nigihni afo'nigihni to tatatigihni ka'ani ya'ma limi lalibe luto ana kauba amuya moloto minalibe luto luloto ya'ma amuya moloto ya hulata hu'ohunamo ni'ibe.

¹⁵ Ya hulata hu'ohunamoya Hu'mau ai'a ya'ma afeha'aga ito'nifihni ipagu nohugo bu goloto meli nimito nele'mo eto huloto ai'a foya'a lilube luto elesa molo nimi'ehinamo ni'ibe. ¹⁶ Eleso molo nimi'ehina ya'ma keheligo tigo ka'a ya'ma fegutoga bona'i enalitoga ka lamana'a lu yege hoto ya'ma luto lu hofa talane luto pana'amofihni hapa'a lu huto huto nelepi'ehina. To ya hu'ehinaya ana kagamu'i ya'ma nani fato'i lu nimilo luto bona'magihni suhi lolo huto loka meho epolo'ohunamo ni'ibe. ¹⁷ To Yelusale hepatoga aposolo kohe tete lolo hite mine'ahana'a bu enagalube kagamu'i enoloka halube luto meti'ohunamo ni'ibe. Anaga mebuse ka me'i mone Alebia metoga fotoga buto minoto i behe huto Tamasiko hepatoga buto neheti'ohuna. ¹⁸ Nehetito nohugo yalo kufu kana loebe monebe nobigo Pitahi bu galube luto Yelusale hepatoga nehetugo ai hiti loe salelegu mino'ohu'ina yabe. ¹⁹ Ya huto nohu'lito aposolo bo luga'a bu meenogobe. Sipi Bomofihni gona'a Yemesihni ya'ma aigo bu go'ohuna yabe. Yana bona'magi aposolo nele'mo ho meti'ahanagi Hu'mau ai'ago nele'mo ho ti'ehina. ²⁰ To ya'ma nolunaya mone faga menolube. Ya'ma fayahi nokoyona Hu'mamofihni bulo lama'naka luto fayahi nokoyobe.

²¹ Yelusale hepatoga ya huto minoloto'ni ya'ma Silia metoga to Silisia metoga ya'ma buto mino'ohuna yabe. ²² To Yutia melugu Yesuhi pana'alobo'a ya'ma nogokabalo bu mege'ahana yabe. ²³ Enali ya'ma bona'i luga'amagi kag'a lago ya'ma lite kehelih'ahana: Kalana'i molo letoto lohoto ho lifi'ehina Yesuhi ka li sibina hilube luto hu'ehina bomo aku'i i gelehe huto bona'i ya'ma Yesuhi ka lamana'a lu noepibe. ²⁴ Ya lite lilete ya'ma

hapa'a kehelite nani kumu yabe lite Hu'mamofitoga fokehi hete enegelo hi'ahanamo ni'ibe.

2

Aposolo bona'i luga'amagi Poluhi lili'na'amu kehelite mele'ahana

¹ Ya hulago kufu kana'a 14 nobigo ya'ma Banabasi hiti le'ali Yelusale hepatoga aku'i i behe huto bulototi'a Taitasihi ya'ma le'moto buto moneka bu'ohuta. ² Yamofihhi fa'mene ya mebu'ohube. Hu'mau ka'a lu hokolo huto lu nimi'ehinalo ya'mu bu'ohuna yabe. Ya'ma fegutoga bona'i ka lamana'a ya'ma lu huto huto lu epilata nohuna ka ya'ma mono kalo enighiti bo enali'anisigo li nupa hite suguna nehago beto hu epi'ohuna yabe. Nani ya'ma foya'a kohe toto lito mino'ohuna'a to aku'i yatai lito nominana'a yamofihhi fa'menena lolo hu lalibe luto nani foya'nimu buto beto epi'ohuna yabe. ³ Ya hulago enali ya'ma Taitasi Giliki bo nohinaya yana'mu Hu'mamofihhi kaga kehelise bo ya'ma Yuta bo lolo hilibe luto gufa'alo laga huse'na'a hiti minalibe lu memolo ete'ahana yabe. ⁴ Aku'i ema afetoga bona'i luga'a enali minete fagalo bo ya'ma ete folagahatigu suguna'i nehetite mine'ahanamagi enali ya suhi huto gufa'a laga hu etalune lite li'ahabe. Lali Kilisitotoga buto molo emiloto minoto li mele'ahana kamofihhi nagalugu memino'ohutamono ni'ibe. Enali yamofihhi hapa'a bu galune lite nelite keya ka lu laga huto lu'ehinamofihhi kele kele'i panana'a ana suhi hite kagagu lele'mo malalune lite kofohi kapo o'ehina. ⁵ Enali ya bomagi lali'i lele'mo afetoga malalune lite nelago lali ka lamana'amofihhi hapa'amu kaba hu lepola'ohuta ya'ma ka lamana'auba lenalitoga buto le'mo amuya malalibe luto ka'ani he'mito kana'a mone'ya hiti mege'i memolo'ohutamono ni'ibe.

⁶ Ya higo enali mono kaba bona'magi mone fato ka hiti memele'ahana yabe. Enali lusi kaba bona'i mine'ahafi ya memine'ahafi nani keheli bati mehube. To ya nehafi menehafi kehelugo fa'menena ni'ibe. To Hu'mau ai bona'magihhi enugufa'anigo bu goloto enele'mo ho tila limila menohibe. Komopa'ani bu goloto ya nohibe. Ya huto ni'inaya nani Yelusale hepatoga buna yupahi ya'ma mono ka kaba bona'i enali kosaba ka mone lu menimi'ahana yabe. ⁷ Enali ma lite keheli'ehite: Hu'mau ai Pitahi ya'ma Yuta bona'i enalitoga ka lamana'a lu huto huto lu epilibe luto lu eto'ehinamo ana suhi huto nani ya'ma fegutoga bona'i enalitoga ka lamana'a lu huto huto lu epilane luto lu neto'ehina, enali ya'ma keheli'ahana yabe. ⁸ Pitau ai Hu'mamofihhi amuyalo ya'ma Yuta bona'magihhi aposolo lolo hu'ehina. Ana suko huto nani ya'ma Hu'mamofihhi amuyalo fegutoga bona'magihhi aposolo lolo hu'ohuna. ⁹ Ya hulago Yemesiugo Pitagu Yoniugo mono'mofihhi enikibina bo nehafihite lite keheli'ahana yamagi Hu'mau pa sose foya'alo le'mo hetofa hu'ehibe lite nani kumu ya lite keheli'ahana. Kehelilete lalalutifu yabe lite Banabasi hiti le'eyanugu li'ahana. Ya hilete lenali fegutoga bona'magitoga Hu'mamofihhi foya nelinogo laliti Yuta bona'magitoga nelinogo huto minalune lite lu mele'ahana. ¹⁰ Enumuhi meni'ina bona'i enali limite nehana'a i bebisa meho epolose enehe'malane lite nelite ya'ma kaga'asigo lu nimi'ahana. To ana foya emasana amuya moloto li'ohube luto kehelito nohunalo nohube.

Atioki hepato Polu Pitahi ka emeki'ehina ka'a

¹¹ To Pitau ai Atioki hepatoga olago ai mone bati mehina suhi huto higo nani bu go bati huloto li gehesa nehago asaga bona'magihhi bulo ka emeki'ohuna yabe. ¹² Kohe toto ya'ma fegutoga bona'i Hu'mamofihhi ka'a kehelise'namagi hiti Pitagi hiti nose'na monekoluguti nelago aliha'a ya'ma Yuta bona'i mone luga'a Yemesiu enoho lifi'ehina'amagi elago bu enogoloto enali kumu luto lesa'a lu'ehina. Lesa noligo fegutoga bonatoga nose'na menose mo sito enali'i he'mi epolo'ehina. Fegutoga bona'i enali hiti enugufa laga mehuse'na minalibe lite lu mele'ahana bona enali kumu lesa lu'ehina. ¹³ Ya huloto buto lelito ola lelito bula nohigo Yuta bona'i luga'a laluga'i ana suhi hite kenetufa'ani loe hiti bona'magihhi suhi lite Pitahi le'mo laga hina'a hago Banabasi enalitoga molo emito enali suhi huto lesa lu'ehina. ¹⁴ Ya hite minete ka lamana'amofihhi kapogu fotogo hite mebago bu enogoloto'ni ya'ma bona'i luga'a enali enogobisalo ya'ma Pitahi ya luto lu emi'ohuna: Kai ya'ma Yuta bomono nohataya Yuta bona'i lolo huto moloto yanagu mebane. Fegutoga bona'i enali lolo hite melete nehananagu nobane. To kai henabe luto ya'ma fegutoga bona'i enali Yuta bona'i lolo hite melete nehananagu bilabe luto lu laga hu'ahana? Ya bati mehu'ehibe luto ka emeki'ohuna yabe.

Yuta bona'i hiti fegutoga bona'i hiti keheli ule'ale hi'ahana'mu yabe luto enubuto bilata nohibe

¹⁵ Lali ya'ma fegutoga bona'i sibigopa minelata nehana bona'i huto mehune. Yuta bona'i huto hu'ohutaya, ¹⁶ yama luto kehelilata nohune. Moseu keya ka lu'ehina ya ema keheliya iloto foya'a lelito buto minenogoti foipanati su halina'a meni'ibe. Yesu

Kilisito kumu yabe luto kehelu ule'ale huto foipanati meminenogo komopatigu le'mo bati hu'ehinogo minalune'mu hune. Ya luto keheliloto keya ka lu'ehina ka'amofih foya'a lito buto minenogo foipanati meminenogo minalune luto Yesu Kilisito kumu kehelu emi'ohune. Keya ka lu'ehina kamofih mege'i melelata nehanaya Hu'mau enele'mo lamana hilina'a ya'ma meni'ibe. ¹⁷ To lali Yuta bona'magita Kilisitotoga buto i hepiloto foipanati su halibe luto nohutaya fegutoga bona'i tegi huto foipa nasana lilata nohutogo yana'mu henabe luto lilune? Kilisito ya'ma foipana lilo luto lele'mo bati hulata bo nohifih? Ya luto meni'ibe. ¹⁸ To nani tatatifu Moseu lu'ehina kaga yata'a kehelise amuyamofih le'mo laba huto he'mito Kilisitohi kagalo mege'i nomolona bomofita aku'i i gelehe huto Mosehi kaga mege'i malalo linogo nani kumu keheligo lama'naka luto foipa bo nohibe lite lilana'mu yabe. ¹⁹ To ya'ma keya ka lu laga huto lu'ehina kamofih nagalugu mone memino'ohunaya keya kamu'i fili'ehina bo tegi huto lolo huto ana kamofih nagalugu menominobe. Hu'mamofi kumu yabe luto minalube luto ho ti'ohunamo ni'ibe. Nani anamofih foipana lilata nohuna'mu Kilisito hiti malipu yafalo fili'ehina moneka le'ehe'ahana lolo hu'ehinaya. ²⁰ Ya hu'ohunaya yatai ya'ma minoto lito nohuna ya'ma nani'nigo minoto lito mehube. Kilisitohi komopa'nigu minoto lito nohigo nugufaloti minoto lito nohuna. Ya'ma Hu'mamofih pana'amu kehelu ule'ale huto minolotana nohuto minoto lito nohube. Ai ya'ma komopa'a nimitoga mololoto minoto lito hina'a nani kumu yabe luto gufa'a he'miloto fili'ehinamo ni'ibe. ²¹ Yesu nofilito Hu'mamofih lehe'mose'na'a nele'mo hetofa hu'ehinamo ni'igo ya'ma li sibina huto he'miluna'a meni'ibe. Lu laga huto lu'ehina ka'a ema'alo keheliloto foipanati meminago Hu'mamofitoga lele'mo lamana higo mino'ehinalo ni'itita ya'ma Kilisitohi ai'a fili'ehina'a fa'menena lolo hitine.

3

Keya ka hiti to Hu'mau kaga molo'ehina'a hiti

¹ Oho, Galesia bona'ise. Negi nagia lenali ya'ma ki'afu lenele'mo gopa napa hu'ehigo Kilisitohi ka lamana'alo ahe'mi'ahabe? Nani Yesu Kilisitohi malipu yafalo hago fili'ehinamofih babeyafa'a lolo huto lu lepi'ohugo lenubutu bu go akutele bu ge'ahanamo ni'ina. Henabe luto aitogati he'mi'ahabe? ² Nasana mone kumu lenoloka halube. Kehelite lu nimilo. Lenali Hu'mamofih Sikalafu'a hiya hite li'ahabe? Moseu keya ka lu'ehinana kehelite lilete li'ahana ni'ifih? O'e, ya'ma meni'ibe. To Kilisitohi ka kehelu bati hilete lenemehi emilete li'ahanamo ni'ibe. ³ Hena'mu negi nete mine'ahana ni'ibe? Hu'mamofih Sikalafu'mofih kapo'alo hapi hite lelite tite bi'ahanamo yabe. Ya'ma yatai he'mite tafa kapomogu bite nehetilafih? ⁴ Lenalitoga kalana'i meletago huto hu'ehina nasana asaga'i ya suhi huto lenugupisalo ti'ehinamo fa'mene ni'ifih? Ya huto meni'ibe luto nekesa nokehelube. ⁵ Hu'mau ai'a Sikalafu'a molo lepolola to amuya nasana lenalitoga topa hose'na luto hula nohina bouba henabe luto ya nohibe. Keya ka keheliya ite mege'i melelago lenele'mo bati hulata nohifih? To Kilisitohi ka lamana'a keheliya ite agoya hu emilago lenele'mo hetofa hulata nohinamo ni'ifih? O'yo, ya'ma ni'ibe.

⁶ Mono kagu Abalahahi hapa'a ya'ma lite fayahi keye'ahanamo ni'ibe: *Ai Hu'mamofih agoya hu emito minago ya'mu lama'naka luto bati hina bo yabe luto lu molo eto'ehina.*

⁷ Ya'mu ma lite kehelilo. Hu'mamofih agoya hu emilata nehana'a enalisigo ya'ma Abalahahi panana'a lamana'a nehabe. ⁸ Fegutoga bona'i enali Hu'mamofih agoya hu emilenogo yamofih foipana'ani li he'mi epalalibe. Koyapa'i mono bukugu Hu'mau ai'a Abalahahi ka lamana'a lu emi'ehina ya'ma lite kehelite mono kagu fayahi ma lite keye'ahanamo ni'ibe: *Kai agoya hu nimi'ahatalo lusa gi keto'ohuna ya'ma melugu bona'i asagatoga li su halube'mu hibe.* ⁹ Ya'ma Abalahau kehelu ule'ale huto agoya hu emilata hu'ehina hetofa kapogu giyaka ito bu'ehina. To enali ana hite Hu'mamofitoga agoya hu emilata ana kapoloko ite bilana'a enali lusa'agu bi falalabe.

¹⁰ To Moseu keya ka lu'ehina kagagu bi felelete ai mege mege nehana bona'i enali gumi'ani tinago salafa'a minalana'mu yabe. Hena'mube? Yamofih mono bukugu ya'ma lite fayahi keye'ahanamo ni'ibe: *Moseu keya ka lu'ehina kaga yege yege'na ni'inagi yamofih mone nesi kegi'a mege'i memelese he'milana'a enali gumi'uba ho epalalibe.* ¹¹ Bona'i mone'amagi Moseu keya ka lu'ehina kagagu bite i hepilette nehago ya'ma Hu'mau enele'mo bati hilina'a ya huto meni'ibe. Yamofih hapa'a ahuto hu'ehibe. Yamofih mono bukugu kaga mone ma luto ni'ibe: *Hu'mamofih kehelu ule'ale huto agoya hu emilago le'mo bati hu'ehina bouba ai minoba minoba huse'na'a lilina'mu yabe.* ¹² To keya ka mege'i malalata nehana Hu'mamofih kehelu ule'ale hite agoya hu emilata nehanalo enele'mo bati hilina'a meni'ibe. Enali keya ka mege'i malalata nehanamagi ana kaga lu'ehinana'a mone nesi'a mehe'mise asaga'i hu бага ilana bona'magi ana nehanalo

minoba minoba huse'na lilana'mu yabe. To ya mehilanamagi enali gumi'ani tilina'mu yabe luto keya kagu ni'ibe.

¹³ Ya huto ni'inaya keya kamomu'i lalitoga gumi'i ho'ehina'a kilisitou ai gupisa'alo li'ehina yabe. Ya huto keya kamofihhi gumi'mofihhi nagaluguti gulu ho leto'ehina yabe. Ananamomu'i mono bukugu ma luto ni'ina: *Yafalo halana bomofitoga gumi'i tilibe*. To Kilisitou ai lali kumu luto malipu yafalo fililoto ya'ma gumi'iloti lubuto bi'ehinagihe. ¹⁴ To ai henabe luto ya huto fili'ehibe? Hu'mau Abalahahi lusa gi emito ka molo'ehina'a ya'ma fegutoga bonatoga hiti li huto hilibe luto yabe. To lali Yesu Kilisitohi keheli ule'ale huto aitoga agoya hu emiluta bona'i nohune luto Hu'mau ai Sikalafu'i epilube luto lu molo'ehina'mu yam'na keheliloto lilune'mu hune.

Keya ka hiti to Hu'mau kaga lu molo'ehina hiti

¹⁵ Nalalu'nigita, nani babeyafa'a moneto lu moloto lilugi kehelilo. Bona'i loemale'i etali ana'ina mone kumu lite lu mu tifite fayahi kayala'ina etali moneuba lito ligofa hoto gupisalo ka mone molo emito loka hoto fayahi kayalina'a meni'ibe. ¹⁶ To yana'mu Hu'mau ya'ma Abalaha to panana'a lenele'mo hetofa hilube luto mu tifito limito lu'ehinamo ya'ma panana'a asaga kumu melu'ehinamo ni'ibe. Moneko'i Kilisito kumu lu'ehinamo ni'ibe. ¹⁷ Nani ya lu lepi'ohuna ka hapa'a ya'ma nolube. Hu'mau koyapa'i mono fe'nohi kumu lu mu tifito lenele'mo hetofa hilube luto lu molo leto'ehinamo ni'ibe. Ya hulago aliha'a kufu kana 430 nobigo Moseu keya ka lu'ehina ka'a huto hu'ehina. To keya ka lu'ehina ka'a aliha'auba Hu'mau lu leto'ehina ka'amofihhi be meligiilina'mu yabe. Ya'ma yata'a lu molo'ehina ka fenene mehilube'mu hibe. ¹⁸ Hu'mamofihhi mono lusamofihhi lubuto bise'na'a ya'ma keya kaguti ni'itita yamofihhi Hu'mau kaga lu leto'ehina kagaguti melutita'mu yabe. Ya hu'ehina'a ya'ma meni'ibe. Hu'mau henabe luto Abalaha lusa gi eto'ehibe? Abalahau keya ka kehelito mege'i molo'ehinalo ni'ifi? O'e, ai Hu'mau lu molo eto'ehina ka'alo yabe. To lali lubuto bise'na'a lilutana ana huto ai lu molo leto'ehina ka'alo ni'ibe.

¹⁹ Yamofihhi ya'ma keya ka lu'ehina ka'a ya'ma hena'mube? Lu laga hu'ehina'mu ana'ina foipana lolo hulata nohutamofihhi hapa'a lu huto hilibe luto nolelepigo Hu'mau molo'ehinamo ni'ibe. To molo lito buto minoto yamofihhi lele'mo hetofa hilibe luto lu eto'ehina bo Abalahahi pana'a Yesu Kilisito huto hulenogo keya kamofihhi kana su halibe luto lu'ehinamo ni'ibe. To keya ka lu'ehina ka'amo ya'ma agelo luga'amagi kokulumaluguti limite folagahatigu nohina bo Mosehi yanugu melelago lu limi'ehinamo ni'ibe. ²⁰ To Hu'mau Abalahatoga ya'ma lusamofihhi kaga molo'ehina'mu ai'asigo molo emi'ehina. Agelo bona'magihhi ya'ma epilago enali lite epi'ahanamo ya'ma meni'ibe. To folaganugu minana bo meni'ibe. Hu'mau ai'a moneko'i nohina bo ai'ago ya'ma lusamofihhi kaga lubuto bise'na'a limi'ehina yabe.

Moseu keya ka'a huto hilinamofihhi hapa'a

²¹ To Moseu keya ka lu'ehina kauba ya'ma Hu'mau lu limito molo'ehina ka'a be ligilifihe? Ya huto meni'ibe. Keya kauba lali le'mo amuya moloto minolata nohuta nasana ni'itita yamofihhi lama'naka luto keya ka lu'ehina kauba foipanati li he'mi letenogo Hu'mamofihhi bulo lamana bona'i nehabe luto ligo minaluta kapoti huto hitine. ²² Ya hu'ohutaya lali melugu bona'magita asaga'i foipanamofihhi amuya nagalugu nohutogo yamofihhi hapa'a mono bukuguti li huto hite mele'ahanamo ni'ibe. Ya hulago yana'mu ya'ma Yesu Kilisito kumu luto keheli ule'ale huto agoya hu emutogo lenubuto bilube luto lu molo leto'ehina yamofihhi legeya'a liluta ahuto ni'ibe.

²³ Yuta bona'i lali koyapa'i ya'ma lali Yesu Kilisitotoga keheli ule'ale huto agoya hu emise kapo huto mehigo keya ka lu'ehina kauba naga'i limigo nagalugu mino lito buto nobutogo keheli ule'ale huse'namofihhi kauba huto hu lamana hu'ehina. ²⁴ To keya ka yauba kaba hu letoto lele'mo bebe sose kapo lolo hulago nohutogo Kilisitotoga lele'mo malago ya'ma alihi Yesutoga agoya hu emito Hu'mamofitoga lele'mo lamana higo minaluta'mu yabe. ²⁵ Lali agoya hu emise'namofihhi kapo'a huto higo analo nobunogo keya kamofihhi kaba'alo menominune.

²⁶ To lenali ya'ma Yesu Kilisito kumu keheli ule'ale huto agoya hu emuta'mu yabe lite yata'isi asaga'i Hu'mamofihhi yagapana'a lolo hite nehabe. ²⁷ Mono nagami'i felelete Kilisitotoga molo emi'ahana silaga'i Kilisitohi legegeto suhi molo emite hepi'ahana. ²⁸ To ya hu'ehina'mu Yuta bona'i nehana to fegutoga bona'i nehana, kele kele'i yagapana'i lolo hite tina'a limina'a hite mine'ahana, fa'menego minelata hi'ahana boana'i fato hite minelata hi'ahana. Yamofihhi su ho'ehigo yatai lenali asaga'i Yesu Kilisitotoga bite hepote moneko koguna lolo hi'ahabe. ²⁹ Lenali Kilisitohi naga'i lolo hi'ahana ni'inogomo yana'mu Abalahahi panana'a lolo hite nehite Abalahahi yogo fe'nohi Hu'mau molo etalube luto lu eto'ehina ya'ma asaga'magita lenali'na lolo hilube'mu hibe.

4

¹ Mone ma luto lilugi kehelilo. Pana'i lagaso'asiuba ai afo'afu fililenogo asaga yogo fe'nohi li nupa huto lilina pana'uba ai lagaso'asi nohinogo fa'mene enali kele kele pana'i kaba nehana tegi huto kaba nehi etabe. ² Lagaso'asi nohinogo go'agi afo'agi enali yogo fe'noha'a kaba hi etalana'mu yabe. To afo'afu kana'a molo'ehinaya tupa hulenegro aku'i lilina'mu yabe. ³ Ana suhi ya huto lali koyapa'i Hu'mamofih kagu olopa bona'magi suhi huto meminose melugu bona'magi lu laga hi'ahana ka mege'i mololata hu'ohuta yabe. ⁴ Ya hulago aliha'a ya'ma kana'a molo'ehina ya'ma su nohago Hu'mau pana'a ho lifigo limito melugu o'ehina yabe. Ana pana'mofih i to'afu melugu a'i yabe. To ana pana'uba huto huloto ai Mosehi keya kamofih agoya hu etoto mino'ehina. ⁵ Mino'ehina'mu lali ya'ma keya ka lu'ehina kamofih nagaluguti gulu ho letelenogo Hu'mau lele'mo aitoga malalibe luto hu'ehinamo ni'igo lali Hu'mamofih pana'a huto hilune'mu hune.

⁶ To lenali Hu'mamofih pana'i lolo hite nehana yabe luto Hu'mau pana'amofih Sikalafu'uba komopatigu ho lifigo limi'ehina. Limito nohigo lali Hu'mamofih kumu: Oho, Apaobe lulata huto nominone. ⁷ Ya hu'ehina'mu lenali kele kele'i yagapana'i lolo hite nehanagopa Hu'mamofih pana'a nehabe. To ai panana'a nehabe luto Hu'mamofih mehi emise'namofih ai felisa nasanamofih afo'afu bo lolo huto neminabe.

Polu Galesia bona kumu keke'i lu epolo'ehina

⁸ Fegutoga bona'i lenali koyapa'i Hu'mamofih kumu keheliya meise faga faga lugefamofih nasana kele kele'i hi epite minete nagalugu minete agoya hi epelete mine'ahana yabe. ⁹ To yatai lenali Hu'mamofih hapa'a bu go fotogo nehabe. Ya'mu ya'ma luto lu nolepube. Lama'naka. Hu'mau lenali'i bu lenogoto nohibe. Ya higo fa'menena gusunupa'a meni'ina felisa meni'ina yamofih henabe luto aku'i lenogobisa emite ya'ma felemagih nasana'mu agoya nehi etete neminabe? ¹⁰ Ya hite nehite, Hu'mau kehelinogo bati hilibe lite fato fato yupahi kanalo to ikahi o boloto filito hu'ehina nohina kanalo to melekehi kufugu kanalo to lenekesa keheli keheli nehite fuli minelata nehana yabe. ¹¹ Foya'nimofih legeya'a lenalitoga huto mehinogo fenene hilibe luto kehelugo aku'i keta gofa nohibe.

¹² Nalalu'nigita, nani buka tito lilugi. Nani lenali suhi huto Moseu keya ka lu'ehina kamofih nagaluguti nele'mo ho tigo ho tito nohube. Lenali nani suhi ya'ma bu go bati hite bu gete lilo. Lenalitoga mino lito nobugo lenali laga mehina nasana lolo mehi nete'ahanamo ni'ibe. ¹³ Lenali keheli'ahabe. Nani koyapa'i keke'i luse'na nebesilago yata'a hapi huto ka lamana'a lu lepi'ohunamo ni'inagihe. ¹⁴ To nugufa'nigu bati mehigo keta lepesi tegi hu'ehinaya nani fa'mene kosele'i melenoho'ehinamo ni'ibe. To mu lenipa hu'ehinamo ni'ibe. Lenali bu negete Hu'mamofih agelo'a le'malana suhi hite nebe tigite nele'me'ahabe. To ana huto Yesu Kilisitohi le'malana suhi hite nele'me'ahabe. ¹⁵ Ke, kana'a ya yupahi lenegelo sipi bite mine'ahanamo ya'ma yatai hiyaga nobibe? Lenali hapatini'mu lama'naka luto ma lu lepilugi kehelilo. Lenali lenubu he lilune lite lilenogomo fa'mene he lite nani'i nele'mo bati hite kimilune nelite lite fa'mene nimitita'mu mine'ahana yabe. ¹⁶ To yatai kana'amofih ka lamana'a lu nolepuna'mu yamofih fatehe bonatini lolo nohufiye?

¹⁷ Ya'ma faga mono ka lu lepilata nehana bona'magi lenele'mo netibe. To ya'ma nehana lenele'mo bati hilabe menehabe. Le'mo kela ho tila hilenegro nani kumu sibina hi netete enali'ani enigi'ani le'mo saga hilune lite amuya melete nehabe. ¹⁸ Ana'ina lamana'amu yabe luto lenofokehi holata nohuta ya'ma bati hutomo ni'ibe. Lenalitoga buto minona yupahifi ya'mago meni'ibe. Kana'amu kana'amu lolo hilata nehinogo bati hilube'mu hibe. ¹⁹ Panana'nimagita, nani lenali kumu luto keke'i luse aku'i nokehelube. Ana'magi yagapana'i ketalune'mu nehite keke'i lilata nehana, ya suhi huto keke'i luse'na sipi aku'i nokehelube. Kilisitohi babeyafa'a suhi huto lenalitoga huto hilibe luto lenali kumu kehelugo keta nebesilata nohibe. ²⁰ Lenalitoga mele'isi buto lenogobisalo fato fato suhi huto kaga lepilube luto kehelilata nohuto lenali kumu negekesa yigi yigi nohube.

Hegago Selago etali keya'mofih kaga

²¹ Moseu keya ka lu'ehinamofih agoya hu etalune lite lilata nehanamagita, lenoloka nohenogo lu nimilabe. Lenali keya ka lu'ehinamofih fayaha'a nasana leka sete keheli fotogo mehafihe? ²² Yagu'ya ma lite keyete mele'ahanamo ni'ibe: Abalahahi ai pana'a loemo eteketo'ehina. Mone'i ya'ma kele kele pa'auga keto'ehina. To mone ya'ma mina fi emi'ahana a'uba keto'ehina. ²³ To kele kele a'uga keto'ehina yamofih fa'mene huto hu'ehina. To mina fi emi'ehina a'uga keto'ehina ya'ma Hu'mamofih bulo lu emi'ehina ka'alo ya'ma keto'ehina. ²⁴ To ya ka'amofih komopa'agu nekisa'a mone ma luto ni'ibe: Ana ate loemo etali Hu'mau lu mu tifise ka'a loemo yamofih babeyafa'a lolo hi'aha'ina. Lu mu tifisemofih kaga'a mone ya'ma Sainai kosaguti lu huto hu'ehina

yamofihikomopaga'agu nehana bona'magi enali keya ka lu'ehinamofihikele kele'i hi etete neminabe. Yamofihisuhihuto kele kele a'i Hegahi yagapana'a lolo hi'ahana. ²⁵ To Alebia metoga Sainai kosamofikumu Hegahi kosa yabe lite lilata nehabe. To Hegau ai Yelusale hepatoga fa'mene metoga mino'ehina anamofihibabeyafa'a nohibe. Yelusale hepa'i ya'ma Moseu keya ka lu'ehinamofihimegusa'a lolo hite nehana bona'magihi koto hepa'animo ni'ibe. ²⁶ To kokulumagu Yelusale hepa'mofihini'ina yauba mina fite emi'ahana a'i Selau ai suhi huto yamofihini'ibe. Yalo'i minete lite nehana bona'i ya'ma keya kamofihinagalugu menehabe. Ya hu'ehina'mu ana hepa'uba itotifu lolo hu'ehibe. ²⁷ Ya hu'ehina'mu mono bukugu fayahi mone Sela kumu ma lite keye'ahanamo ni'ibe: Namopa a'uba yagapana'i hiti huto meketose mino'ahata, kai komopakagu bati huto kehelibo. Kai kagabu'i ginogo yagapana'i meketose mino'ahata keke'i meluse kaika kegelobito minobo. Hena'mube? Ai baha'aua he'mi eto'ehina a'uba yagapana'i ketalina'mu yabe. Yagapana'i babu luto huto hilenogo ai bo hiti nohina a'mofihibe ligilina'mu yabe, ya luto ligo keye'ahana yabe.

²⁸ Nalalu'nigita, lali Abalahahi pana'a Isakaha supo huto Hu'mau lepi'ehina ka'alo huto hu'ohune. ²⁹ Fa'mene huto hu'ehinauba Hu'mamofihisikalafu'mofihika'alo huto hu'ehina bomofihiya'ma kalana'i mele etete luba ka li emi'ahana. Ana suhi yata'isi ya'ma huto hulago keya ka lu'ehina kamofihimege mege hite foya nelina bona'magi kalana'i mele letelata nehabe. ³⁰ To ya hu'ehinaya mono bukugu ka'a hena hena huto ni'ibe? *Kele kele a'mo hiti ai pana'a hiti etali'i etoho lifi he'minogo bi'ino. Kele kele a'mofihipana'aua yogo fe'nohi aitoga li memalalibe. Mina fite li emi'ahana a'mofihipana'aua ai'asigo lilibe,* lite keye'ahanamo ni'ibe. ³¹ Yana'mu nalalu'nigita, lali ya'ma kele kele a'mofihiyagapana'i menohune. Mina fite emi'ahana a'mofihiyagapana'a nohutaya. Hu'mamofihisikalafu'mofihife'nohi nasana'a lilitamo ni'ina'mu yabe.

5

Tafa'a nagalugu meminalutamofihika'a

¹ Naga'i melepinogo minalabe luto Kilisitou ai'a gulu ho leto'ehinamo ni'ibe. Ya hu'ehina'mu bona'i luga'amagihi enali Mosehi keya kamofihinagalugu aku'i lenele'mo melenogo kele kele'i hi etalabe lite nelinogomo o'e lite amuya malalo.

² Nani Poluita lu lepilugi kehelilo. Lenali keya kagamu'i lugufa laga huto minalune lite kehelilipilana ya hite, Kilisitohi lenehe'mose'nauba lenalitoga fa'menena lolo hilina'mu yabe. ³ To aku'i lenelepi bati hilugi kehelilo. Mone'amagi enali keya kagamomu'i enugufa laga hilanamagi enali keya kamofihimege mege'i hite melete foya'a lelite bilana'mu mone kegi'a he'milete sibina hilana'mu yabe. ⁴ Lenali luga'amagi keya ka kehelinogo foipanati meminenogo Hu'mamofihibulo lamana bona'i nohune lite nelana lenali Kilisito hiti hepitemu tifi'ahanamofihilaga hilete nehago aitogati lenehe'mose'na'a nehe'mibe. ⁵ To lali ya'ma Hu'mamofihisikalafu'mofihikeheli ule'ale hu'ohuta'mu yabe luto foipanati meminenogo Hu'mau lele'mo bati hu'ehina bona'i minalune luto yamofihia'ago ya hu'etoto minolata nohune. ⁶ Yesu Kilisitotoga buto i hepito minaluta ya'ma lugufa laga huse'na to lugufa laga mehuse'na li nupa napa huto mone'na legeya'a meni'ina futu'a yabe luto lilune. Keheli ule'ale hulatanamofihifayaha'a komopatigu minelenogo komopati bona'i asagatoga malaluta'muko legeya'a yabe lilune'mu hune.

⁷ Lenali mono'mofihikapo'a bati hite lelite nebinogo moneuba hena huto kapo fi hekini lo lepalago ka lamana'amu henabe lite lenemegesa hi emi'ahanamo ni'ibe? ⁸ Hu'mau elesa molo lepi'ehina bouba ai'amofihilenogo'na hoto ya suhi mehu lepolo'ehinamo ni'ibe. ⁹ Enali kaga lilanana'ani ma luto ni'ibe: Mone yisiti nesi'aua palau'a nose'nagulimiloto nominago beleti nose'na yeye bito hofa tolototo бага ilina'mu yabe. ¹⁰ To lenali nanitoga bilabe luto kehelugoketa mehigo lu nolepube. Sipi Bomofitoga hepilata'mu yabe luto Hu'mamofihifuluna'a lenugufaga ni'ilina'mu nani nokeheluna suhi huto lenali kehelilana yamofihibuto so kilune luto nokehelube. To lenele'mo sibi hulata nohina bo ai yisitiu nose'naguminalina suhi huto ya'ma foipana'amofihinona'a lilina'mu yabe.

¹¹ Nalalu'nigita, nani bona'magihi enugufalo Hu'mamofihhi keya kamofihhi laga huse'na keya'a hiti minalabe luto fi lehe toto bu'ohuna ni'itita kalana'i lenugufalo minalibe luto lu epito minotita ya'ma Yesuhi malipu yafalo fili'ehina yamofihhi ka'a lu nolepuna'mu mu lenipa hulata nohinamofihhi su hatita'mu yabe. ¹² To lenele'mo sibina hilata nehana enali'ani enugufa'ani asaga'i hobe laga hibe hite minalana ni'inaya nani negelo bilube.

¹³ Nalalu'nigita, anamofihhi nagalugu mone meminalabe luto elesa molo lepi'ehinamo ni'ibe. To nagalugu meminanamu yabe lite lenugufamofihhi bita hulata nohina nasanamofihhi kele kele'i mehi etalo. Komopatini epilete ai he'menogo ai he'menogo hite minalabe. ¹⁴ Moseu keya ka lu'ehina ka'a li nupa huto hapa'a mone'mofihhi ma huto ni'ibe: *Kaika'mu kehelilata nohata ya suhi huto kalalukagi kumu kehelito komopaka epilane.* ¹⁵ Lenali ma he'mise. Yagamagi suhi lite ai heni etago ai heni etago hite asaga'i sibina hi lalabe luto kaba hu bati hilo luto lenegekesa nolube.

Tafa komopatimofihhi legeya'a hiti to Sikalafu'mofihhi legeya'a hiti

¹⁶ Mone ma luto nolube. Lenali fana meha'a hiti Hu'mamofihhi Sikalafu'uba lilina ka lilina ka hite melete hilo. Ya hilete tafa komopatiniuba ana'ina'mu bita hulata nohina nasanamofihhi foya'a melilo. ¹⁷ Tafa komopatini ya'ma laga'auha Sikalafu'mofihhi lu бага lu emilata nohibe. To Sikalafu'mofihhi nasanauba tafa komopatimofihhi ana huto lu бага lu emilata nohibe. Ya hilete etali luba sabo hite mina'igo lenali ana'ina lolo hite melete hilune lite babahi hite mele'isi ya mehabe. ¹⁸ Sikalafu'uba lenele'mo lolo hu'ehigo Moseu keya ka lu'ehinauba ya'ma kibina botini lolo mehulina'mu yabe.

¹⁹ Tafa komopatinimofihhi foya'a ya'ma suguna nasana ni'igopa ahuto hulata nohibe. Ma huto hulata nohinamo ni'ibe. Moko lise nasana to foipa nasana hiti asaga kolotana'a lugufamofihhi buya hulata nasana yabe. ²⁰ To faga lugefa nasanamofihhi fokehi holatana, nalisanauba komopa'ani li sibi hulatana, fatehe bona tegi hilata nehana to gulu gulu bilata nehanana luba sabo hulatana, siko hulatana, enali'ani keheligo tigo amuya meelata, to loko hite mine luga luga nehite minelata nasana. ²¹ To enipakafa enehete enele'mo laba hilatana to bia nagamito nete minelata nehana, nose'na li goli fite hiti ne su helatana to ana'ina luga'a ya suhi hite lilata nehana ya'ma nasana'mu koyapa'i alu lepi'ohunamo ni'ibe. To ya'ma aku'i yatai lenegekesa lito lu nolepunagihe. Ana foipana lilana'a enali Hu'mamofihhi kapo'agu bi mefalalana'mu yabe.

²² To Sikalafu'mofihhi legeya'a ma suhi huto hulata nohibe. Mehi lepito komopatini lepilata nohina, lenegelo bise'na hulata nehana, mino fulu huse'na, kosele'i melenohose bati huto minose'na, lenele'mo bati hulatana, komopatini lamana hite minolata, foyagu agoya emilata nohuto Hu'mamofihhi kaga'a mone kegi'a mehe'milata, ²³ legeso huto limito minolatana lenugufamofihhi laga lepesise'na kaba hilata nasana yanamo ni'ibe. ²⁴ To Yesu Kilisitohi naga'i lali tafa komopatimofihhi bita hulata nasana to foipana'mu enuluhaya ilatamofihhi aho filigo fa'menena lolo hu'ehinamo ni'ibe. ²⁵ Sikalafu'mofihhi amuya'alo minoto lito nohutaya ya'mu Sikalafu'mofihhi kapoloko mege'i moloto bilune. ²⁶ Lugufa'uba hofa toloto ai fitu fenogo ai fitu fenogo nehinogoti bona'magihi komopa'anigu sibina hilana nasana melilune. To siko ai hu etenogo ai hu etenogo yanamu'i ya mehilune.

6

Keta'a hiti nasanalalo ai he'menogo ai he'menogo hilutana

¹ Nalalu'nigita, lenali folagahatinigu moneuba foipa foya li huto hulenogo lenali Sikalafu'i hiti nehanamagita leniginaga fi etenogo yamofihhi fulu hite le'mo bati bati hilo. Ya nehitetini lenimi'i malalana'mu limite ke lalagi kaba hilo. ² To keta lenoholata nohina nasana yamofihhi ai he'menogo ai he'menogo nehite Kilisitohi ka lu molo'ehinamofihhi ya'ma bati hite kehelilana'mu yabe. ³ To bo moneuba fa'mene lusi bo menohina'auha ai'a kumu nani sipi bo nohube luto hapa'a futu'a suhi huto ni'igo kehelilina'a ai kehelilana huto negi nose suhi nohilina'mu yabe. ⁴ Yana'mu folagahatiniguti mone'amagi eto eto hite hapa hapatini bu go bebe salo. To hapatini mone bati hinogo bu gelete ana hapa hapatini lenegelo bise kamofihhi huto hilina. Yamofihhi lenalitini lite melete hilana yanauba li huto hilibe. Bona'i mone'amagihhi hapa'aniga kehelilana melete legegeto hilafi lite ya melilo. ⁵ Foyamofihhi ketana'a aguna ito le'mo eto eto huto afo'agita lolo huto nohune.

⁶ Kilisitohi mono ka kehelite neminana bo lenali ana ka le'mo eto eto nehana bo lenali ana'ina guna ite epilabe.

⁷ Lenali komopatinigu kehelilana fetaga mehilo. Hu'mamofihhi mi'i mele'ahanamofihhi meni'ibe. Bona'magi enali foya lilanalalo minete yamofihhi legeya'ago lilana'mu yabe. ⁸ Mone'a enali tafa komopa'anilo kehelite tafa komopa'animofihhi foya ya'ma fililatana li huto hilana'mu yabe. To mone'amagi enali Sikalafu'mofihhi foya lilana enali minete

Sikalafu'mofihi legeya'a enemehi mefilise mino kosaba huse nasana lamana'a lilana'mu yabe. ⁹ Ya huto ni'igo ana'ina lamana'amu ya'ma kosele'i mehose amuya moloto lito ho tito hilune. Buto kosele'i melahalutamofihi Hu'mau molo'ehina kana'alo minoba minoba huse nasana li huto hilutana yamofihi legeya'a lilune. ¹⁰ Ya nohuto kana'ati ni'igo bona'i asaga'magihi lemehi epito hetofa hu epalalune. Ya nehinogoti mono kagu ligibo enali'ani lalalutigihi nasana ya'ma lelito tito enele'mo bati hilune.

Lipoti molo epito keke'i lu epolo'ehina

¹¹ Lenali fayahi napa'a ya'ma nani nayaha'niloti koyo'ohuna. Ya bu galo. ¹² Bona'i luga'amagi enali enugufa'ani le'mo ho tilata nehanamagi lenalitini lenugufa keya'i gufa laga hu'ehina'a hiti minalabe lite amuya meelata lenegekesa lite nehabe. To enali enugufaga henabe lite laga nehabe? Hu'mamofihi keya'a enugufaga minalibe lite nehana'a meni'ibe. Ya'ma Kilisitou malipu yafalo fili'ehinauba ya'muko lele'mo bati hilina ni'ibe lite lilenogomo Yuta bona'magi kalana'i mele epilabe. Enali ya'ma kehelite kete higo Yuta bona'i kalana'i mele lepalalana'mu hu lalibe lite enugufa laga nehana yabe. ¹³ To enugufaga keya'i laga hi'ahana bona'i enali Moseu keya ka lu'ehina ka mone kegi'a mege'i menemalabe. To lenali ma lite nekehelibe. Lenali hiti enali hiti keya'a hiti nehite molo emilenogo enali'ani enugufa'ani lelite tilune'mu nehabe. ¹⁴ Nani ya'ma ana'ina'nimufi yana'mu melube. Sipi Boti Yesu Kilisitohi malipu yafalo fili'ehinamofihi ya'ma ka'a moneko kumu liyafa huto lu emilata nohube. Yana'mu yabe luto melugu nasana fulupa ito kisililatana'mu kehelinogo metilibe. To ana huto melugu nasana'mu kehelito mege'i molo'ohunamofihi bu nogogo nele'mo kefefehilina'mu yabe. ¹⁵ Lugufalo Hu'mamofihi keya'i laga hu'ehina ya ni'ifihe? Laga mehu'ehina ya ni'ifihe? Yamofihi ya'ma lamana'a meni'ibe. Kosaba lemehati hiti minaluta nasana moneko'isi lamana'a ni'ibe. ¹⁶ Yagu'ya mineme bite mine'ahana'a lenalitoga Hu'mamofitogati fuluna'a to keke'i luse'na'a lenele'mo bebe sese'na minomo tito minalibe. Ya nehinogo Hu'mamofihi yagapana'a silagatoga ya'ma minalibe.

¹⁷ Ma kaga lu nolepuna su halibe. Kalana'i mele netete nehago nufuhe'i nugufalo ma ni'igo yamofihi nani Yesuhi keke keke bo'a nohube. Yamofihi hapa'a huto hulata nohinamo ni'inagi kaga ya'ma lu nolepuna mamofihi le'mo gupilo bo moneuba keta foya aku'i menimilina'mu yabe.

¹⁸ Nalalu'nigita, Sipi Boti Yesu Kilisitohi lenehe'mose'nauba komopatinigu mino lito buto mineno. Lama'naka.

EFESO Polu koyoto epi'ehina fayahi

¹ Oho, Efeso bona'ise. Lenali Hu'mamofihhi naga'ise. Lenali Sipi Boti Yesu Kilisitotoga ule'ale hite neminana bona'ise. Nehafihe? Nani Poluita Hu'mamofihhi kaga'a lu molo'ehina'mu ya'ma Yesu Kilisitohi aposolo bo lolo hu'ohunamofita fayahi ya'ma koyoto nolepube. ² Afotifu Hu'ma to Sipi Boti Yesu Kilisitohi aitogati lenehe'mose'na to fuluna'a lenalitoga minomo tito minalibe.

Kilisitotoga mino heputa'mu mono lusa fato fato'mofihhi molo leto'ehina

³ Sipi Boti Yesu Kilisitohi afo'afu Hu'ma ai lele'mo fulu huto kokulumaguti mono lusa fato fato'mofihhi Kilisitotoga buto mino hepina'mu yabe luto limi'ehina yabe. Limina'mu yabe luto fokehi lilune. ⁴ Ai ya'ma koyapa kana me'mofihhi ana'ina huto mehu'ehigo nani naga'i lolo hilabe luto lele'mo'ehibe. To lali kumu yabe luto Kilisitou ho lifinogo lele'mo eto hinogo foipanati meminenogo to sibina mone laliti meni'igo gobisalo minalabe luto lele'mo'ehina yabe. ⁵ Ya hite kehelite minalana'mu yabe to Hu'mau lali kumu ginaga fito Yesu Kilisito ai'a yagapana'a lele'mo lolo hilibe luto mehi limi'ehina yabe. Ya'ma hilube luto laga'a besigo fokeha'a li'ehina yabe. ⁶ Hu'mau ya huto keke nolu letoto ai'a bita hu'ehina pana'a ho lifigo oto lali bati mehina bona'magita lele'mo lamana hu'ehibe. Ya huto hetofana hu'ehina'mu fokeha'a lilata nohune.

⁷⁻⁸ Kilisitou aiya golaha'atu mina fi letoto foipana nagaluguti gulu ho letalibe luto foipanati li he'mi letalibe luto fili'ehinamo ni'ibe. Ya'mu Hu'mau lalitoga mehi limise'na'a sipi nohina kehelihohune. ⁹ To ai'a keheliya ito ya'mamofihhi legekesa lu hokolo hu leto'ehina to ya huto ai'a suguna huto molo'ehina ka alihi Kilisitou le'mo huto hilina'a komopa'aguti ma luto lu hokolo hu leto'ehina. ¹⁰ Alihi kana'a huto hulenogo Kilisitou ana'ina asaga'i kokulumagu nehanamagi to melugu nehanamagi li nupa napa huto lataha'a lolo hilibe luto ai hiti moneko'na hite minalabe luto lu'ehina.

¹¹ To silaga'i ya'ma Hu'mau komopa'atu keheliloto lu molo'ehinalo lilata nohibe. Ai'a koyapa kana'a ekesa kehelito lu molo'ehinalo Kilisito hiti moneko'na minalabe luto lele'mo'ehibe. ¹² To ya'mu lali Yuta bona'i kohe toto Kilisito kumu agoya hu emito geba huto minota bona'magita lali Hu'mamofihhi hetofa gi'a liyafa huto minalune.

¹³ To lenali ana suhi hite ka lamana'a Kilisitou lenubuto bilata bo nohina ka kehelite Kilisitohi kehelihohune hite agoya eminogo Hu'mau nani bona'ni minalabe luto ai'a Hetofa Sikalafu'amo lepi'ehina yabe. Koyapa'i lu molo'ehina suhi huto lepi'ehina ni'inagihhe. ¹⁴ To hena'mube? Hu'mau bona'magi yaga osahi laluanigi epilata nehana suhi huto ai Sikalafu'i limilata nohina yabe. To hena'mube? Ai'a bona'amagi alihi epilube luto molo'ehina'a lali'i ana huto liluta kehelilune luto yabe. To Hu'mau foipana nagaluguti pa so letoloto ai'a bona'a lele'malina keheliluna luto ai'a Sikalafu'i limilata nohina ni'ibe. Ya'mu Hu'mamofihhi gi'a liyafa huto fokehi hoto minalune.

Polu Hu'mamofitoga nunumu lu'ehina

¹⁵⁻¹⁶ To ya nohigo nani lenali Sipi Boti Yesu kumu kehelihohune hite agoya emilata nemina, to Hu'mamofihhi bona'i asagatoga lenemehe epite minelata nehana ka keheliloto lenali kumu luto Hu'mamofitoga fokehi hoba hoba nohuna ya'ma menohemube. Lenali kumu yabe luto Hu'mamofitoga lulata nohuna ni'ibe. ¹⁷ To Hu'mau Yesu Kilisito Sipi Botimofihhi afo'afu, fana meha'a hiti afotifu, ai mehi lepito lenegekesa le'mo hokolo hinogo to Hu'mamofihhi hapa'a lu lepilenogo lenali keheliya ite Hu'mamofihhi hapa'a kehelihohune hite ya hilabe luto loka nohobe. ¹⁸ To lenegekesa yigisenamofihhi li hokolo hulenogo Hu'ma hiti alihi mine bati hilana hapa'a kehelilabe luto, to lenali panana'a alihi lepilube luto lu molo'ehina'a kehelilabe luto, loka nohobe. ¹⁹ To aitoga agoya hu emi'ohutana bona'magita lalitoga ai amuya'a sipina'auga foya lilata nohina kehelilabe luto, Hu'mamofitoga loka nohobe. ²⁰ Ana amuya'a sipina'auga Kilisitou fili'ehinaguti le'mo ho tiloto kokulumagu le'moto tito Hu'mamofihhi lamaga'aga le'mo malago mino'ehinamo ni'ibe. Ya'mana amuya'a lali komopatigu ni'ina kehelilabe luto Hu'mamofihhi loka nohobe. ²¹ Kilisitou Hu'mamofihhi lamaga'aga nohuto enikibina bo'anifi gamani bofi kaba bofi to amuya bo'anifi enali asaga'i enebe ligito ai moneko'i sipi bo'ani nominabe. To ma melugu nehana enikibina bofi to alihi huto hilina enikibina bofi ai Kilisitou enebe ligito nohigo ai gi'a mino amuya moloto napa huto mino'ehinamo ni'ibe. ²² To Hu'mau asaga'na Kilisitohi maha'alugu li nupa huto molo'ehinamo ni'ibe. ²³ To kehelihohuna bona'magihhi kaba boti minalibe luto latahati le'mo lolo hu'ehina yabe.

lali Hu'mamofihhi bona'magita gumita'a lolo huto nohuto gufa'a lolo hu бага nouta yabe. Ya huto ni'inaya to ai'a silaga'na lolo бага ilata bo nohibe.

2

Lemehati filii'ehinaguti lele'mo kosaba hu'ehina

¹ Lenali koyapa'i ka mekehelise minete foipanagu mine'ahana to yamu'i lenemehi filito bigo mine'ahana yabe. ² Ya'ma kanagu'ya lenali melugu bona'magihi foipa kapogu foipanamofihhi komopagu bila ela hite foipa kene'magihi kaba bo'ani Sataha amuyalo minete aitoga i ke'mete minelata hi'ahanamo ni'ibe. ³ Lali asaga'i koyapa'i enali tegi huto minoto komopatimofihhi ka laga'a mege'i moloto mega lugufamofihhi to kehelise'natimofihhi kaga'a keheliya iloto mino'ohuta. Ya huto komopatigu foipa hiti nohutoti enali tegi huto Hu'mau foipana'mu ipakafa osahi limilina suhi huto mino'ohuta ni'ibe.

⁴ Ya huto nohutogo Hu'mau ai'a mehi limise'na babu luto minana'mu yabe luto sipi ginaga fi letoto komopa'a limi'ehinamo ni'ibe. ⁵ Ya nohuto lali foipanimomu'i lemehati filito bigo nohutogo Kilisitou filii'ehinaguti le'mo ho ti'ahanalo lubuto bito lele'mo'ehina yabe. Ya huto ai ginaga fi lepole'ehina'amu lenubuto bi'ehinamo ni'ibe, nekehelifiye? ⁶ Ai Yesu Kilisito hiti moneka kokulumagu huto minoto asaga'na kaba huto minalune luto lele'mo ho tito aitoga lele'mo hepi'ehina yabe. ⁷ Hena'mube? Hu'mau ai ya'ma alihi huto huto alina kana'alo yanagu sipi ginaga fi limise'na hiti to hetofa lehe'mose'na'a hiti ya'ma Yesu Kilisito kumu yabe luto lu'ehinamo ni'igo yamofihhi nasana'a kehelito minomo buto kehelilune. ⁸ Nekehelifiye? Hu'mau lali hetofa suhi huto minolatatanilo lubuto bina meni'ibe. O'e, ai'a ginaga fi leto'ehinalo agoya hu nimilata nehana'mu yabe luto lubuto bi'ehina ni'ibe. To ya'ma agoya hu emutana laliti meni'ibe. Ai Hu'mau fa'mene lele'mo ya huto hu'ehina yabe. ⁹ To ya higo hena hena foya lito minenogo ya'ma suhi lolo hu leto'ehina ni'ibe? Yamofihhi meni'ibe. Yamofi kumu lugufa lelito tise'namofihhi meni'ibe. ¹⁰ Lali Hu'mamofihhi yahi fayaha'a nohutogo ai'a Yesu Kilisitotoga molo emutamofihhi foya lilabe luto lele'mo huto hu'ehibe. To ana foyamo lite bona'magi enehemete minalabe luto koyapa'i lu kehelito molo leto'ehina yabe.

Kilisitotoga lele'mo moneko hu'ehina yabe

¹¹ Lenali koyapa'i fegutoga bona'i mine'ahana lenegekesu meheno. To yamofihhi kana'agu Yuta bona'magi enali Hu'mamofihhi keya'i kumu yabe lite enugufalo laga hi'ahana hiti mine'ahana lenali kumu fayahatini meni'ina bona'i nehabe lite mega enugufalo faya kumu li'ahanamo ni'ibe. ¹² Ana kanagu lenali Kilisito hiti hepitememine'ahana ni'ibe. To Yuta bona'i enali fulilo meminese lenali fa'mene ino bano mine'ahana. To Hu'mau ai'a bonatoga lu molo epole'ehina kaga alihi lele'mo huto hilina ka yabe luto lu molo epole'ehina kaga lenalitoga lu memalago lenali fegutoga bona'i fa'mene mine'ahana yabe. Lenali Hu'mamofihhi mekehelise nehite ai lele'mo bati hilibe lite mekehelise minete ma melugu fa'mene sibina hite mine'ahana ni'ibe. ¹³ Lenali ana kanagu foto'i mine'ahana bona'i yatai Yesu Kilisitotoga hepiteminog Kilisitohi golaha'auba lenele'mo gegisa'agu lenele'mo malago Hu'mamofitoga nehete nehabe. ¹⁴ Kilisitou ai'a lele'mo fulu hilata bo nohibe. Ai lali asaga'i Yuta bona'i hiti fegutoga bona'i hiti lele'mo fulu higo moneko bona'i lolo nohune. To folagahatigu hasa mino'ehinana li tele bito nohe'mito lele'mo hepi'ehinamo ni'ibe. ¹⁵ To ai Kilisitou Yuta bona'magihi keya kamofihhi komopa'agu ya'ma lilo melilo lite fato fato ka li'ahanamo ya'ma pa salube luto ai'a gufa'a nohe'mito filii'ehigo ana ka su ho'ehina ni'ibe. To ya huloto lali loe bona'i fatehi mino'ohuta bona'i kosaba naga'i moneko lele'mo huto huloto aitoga lele'mo hepilago lali fulu huto koguna ito nominota ni'ibe. ¹⁶ Ai malipu yafalo nofilito lali'i loe bona'i lipakafa lohoto luba sabo huto mino'ohuta yamofihhi i laga hu letoto lele'mo moneko huto Hu'mamofitoga lele'mo molo'ehinamo ni'ibe. ¹⁷ Ya huto foto'i mine'ahana fegutoga bona'i lenali to lebato'isi gegisagu mino'ohutamo Yuta bona'i lali asaga'i fulunamofihhi kaga ka lamana'a lu yege hoto limigo keheliohune. ¹⁸ Kilisitou ya huto kapo bili letolago lali Yuta bona'i to lenali fegutoga bona'i lali asaga'i Hu'mamofihhi Sikalafu'uba lehe'menogo afotifu nohinaga bu nehetilata nohune.

¹⁹ Ya higo yatai lenali fegutoga bona'i fa'mene fato bona'i meneminana yabe. Lenali hiti Hu'mamofihhi naga'i enali hiti Hu'mamofihhi hepa'i bona'a lolo nehabe. To Hu'mamofihhi yagapana'a lolo huto nehabe. ²⁰ Ya huto ni'igo lali Hu'mamofihhi bona'i asaga'i nopo tegi huto nominone. Enali aposolo bo to Hu'mamofihhi ka lu yege hose bona'i enali lukesa'a lolo hite nehago yamagihi enugupisalo lele'mo malago minomo buto nohune. To Yesu Kilisito ai nohi ya'ma lapusa'a lolo huto nohibe. ²¹ Ya huto ai nohi asaga'i lele'mo ule'ale higo i ke'moto buto lamana nohi Sipi Botimofihhi yabe luto minomo buto sipi huto hilata

nohibe. ²² To lenali hiti bona'i luga'a hiti Kilisitotoga hepiletu Hu'mamofihhi noha'a lolo hite nehago ai'a Sikalafu'auba ana nonugu minolata nohibe.

3

Polu fegutoga bona'i enali kumu luto foya li'ehina

¹ To ya huto ni'igo Poluita nani Kilisito kumu yabe luto ya'ma fegutoga bona'i lenalitoga ka lamana'a lu lepi'ohunamu'i naga nonugu nele'mo mele'ahana ni'igo nani lenali kumu afotifihhi loka nohobe. ² Lenali nani kumu keheli'ahabe luto keheli'ohune. Hu'mau mehi nimito lenalitoga mono foya lilane luto lu neto'ehinamo keheli'ahana ni'ibe. ³ Hu'mau ai suguna kamofihhi hapa'a lu huto huto lu nimi'ehinamo ni'ibe lite akeheli'ahanamo ni'ibe. Anana'mu luto ya'ma kohe toto hupa mone'isi fayahi koyoto lepi'ohunamo ni'ibe. ⁴ Lenali ya'ma leka sete nekehelite nani Hu'mau suguna huto Kilisito kumu lu'ehina suguna ka'amofihhi hapa'a ya'ma komopa'niitu keheli fotogo huto kehelilatana to bu go'ohuna'a lenali kehelilabe luto ana fayahi koyoto lepi'ohunamo ni'ibe. ⁵ Suguna kamofihhi hapa'a ya'ma koyapa'i mine lite bi'ahana bona'i enalitoga huto mehu'ehinamo ni'ibe. To yatai ka lamana'a lu yege hose bo to hetofa aposolo bona'i enalitoga Sikalafu'uba ana suguna kamofihhi lu hokolo huto lu epilane nohibe. ⁶ Suguna kamofihhi hapa'a ma luto ni'ibe. Ka lamana'a molo'ehinamofihhi legeya'a ya'ma fegutoga bona'i lenalitoga to Yuta bona'i enalitoga moneko babeyafalo koguna moneko'i lolo huto nehinogo Yesu Kilisito kumu yabe luto Hu'mau Yuta bonatoga lu molo epolo'ehina lenali li hetofa hite lilabe luto lu'ehinamo ni'ibe.

⁷ To Hu'mamofihhi ka lamana'amofihhi foya'a lito keke'le'i bo minalane luto lu nimi'ehina yabe. Ya hilane luto Hu'mamofihhi hetofa mehi nimise'na'a to ai'a amuya'a hiti nanitoga li huto huto molo'ehinamo ni'ibe. ⁸ To nani mono bona'i limite nehanaguti nani'i limito mino'ohunamofita nohunaya Hu'mau mehi nimise'na nanitoga huto higo Kilisitotoga keheli emilata bona'magihhi enele'mo mino bati bati huse hapa'a leka soto soto su meholatanamofihhi ka lamana'a ya'ma fegutoga bona'i lu huto huto lu epilane luto yamofihhi foya kaga'a lu neto'ehinamo ni'ibe. ⁹ To Hu'mau suguna kamofihhi hapa'a ai foya'a lito li su halinamofihhi hapa'a ya'ma nani'ni lu huto huto nohugu bona'i kehelilabe luto nele'mo'ehinamo ni'ibe. Ya'ma Hu'mau ana'ina silaga'i li huto hulata nohina bouba koyapa koyapa'i ana suguna ka hapa'a ai'a komopa'agu fala kito minomo buto mino'ehibe. ¹⁰ Hena'mube? Yatai Hu'mamofihhi yagapana'a lali moneko'na huto nominenogo ya'ma kokulumagu agelo enigihiti bo to amuya'ani hiti bo nehanamagi lali bu legelete Hu'mamofihhi keheli bati huse'na fato fato'mofihhi yatai keheli bati hilabe luto ni'ibe. ¹¹ Hu'mau ai koyapa'i ana'ina li huto mehu'ohuto komopa'atu lu moloto buto mino'ehinamofihhi legeya'a ya'ma Sipi Boti Yesu Kilisitohi ho lifigo limi'ehinamo ni'ibe. ¹² Ai kumu luto keheli amuya moloto minototi aitoga hepito minenogoti kapo hokolo hu letenogo ya'mu keheli amuya moloto minoto lelesa melinogo nohuto Hu'mamofihhi bulo bu nehetilune. ¹³ Ya'mu ya'ma luto lepilugi kehelilo. Nani lenali kumu yabe luto kaso'a hiti yanamofihhi gupisalo nohutogo kehelilite komopatinigu lenagabu'i megino. Lenali kumu yabe luto lenele'mo fana talube luto ya nohunagi lenofokehi lilo.

Kilisito komopa'a limilinamofihhi hapa'a

¹⁴⁻¹⁵ Nani ananamomu'i ya'ma kokulumalugu neminana to melugu neminana asaga'i lali ai'a gi'a lilune luto afotifu lamana'a lapusa fito lipi emito lenali kumu yabe luto aitoga ya'ma luto lulata nohube. ¹⁶ Hu'mau ai'a fana meha'a babu luto hefu tegi ni'inaguti ai'a meha'a lenalitoga ho lifinogo limito amuya'a li huto hu lepinogo kehelite amuya melelenogo ai'a komopatinigu hofa toto ule'ale hilibe luto loka nohobe. ¹⁷ To Kilisito kumu keheli amuya melenogo ai'a komopatinigu minoto mino amuya malalibe luto loka nohobe. To Kilisitohi komopa'a lepilinanaua lufusatini limito lenele'mo amuya lolo hinogo, ¹⁸ lenali to mono ka keheli'ahana bona'i luga'a hiti asaga'i Kilisito komopa'a lepi'ehinana yamofihhi keheli amuya malalabe luto loka nohobe. ¹⁹ To Kilisito komopa'a limi'ehinamofihhi hapa'auba yamofihhi bona'magita keheli'ahana ya'ma be ligi fala'nala huto ni'ibe. Ya huto ni'inaya yamofihhi sibigopa keheliya inogo Hu'mau asaga'nagu bai toto nominana bouba ana suhi huto lenali komopatinigu bai toto minalibe luto loka nohobe.

²⁰⁻²¹ Ai amuya'amofihhi hapa'a lalitoga li huto hulata nohina bo Hu'mau, ai loka holata nohina bo to legekesa keheli'ohutana be ligito huto hulata nohina bo Hu'mau ai'a fana meha'a sipi hu'ehinana asaga kene'magi kehelite koyapa koyapa fokeha'a liba liba hite mineno. Ai'a ka'a keheli'ohuta bona'i Yesu Kilisito hiti moneko'na huto lele'mo lolo hu'ohutamomu'i fokeha'a lino. Ma'naka.

4

Sikalafu'uba lele'mo hepi'ehinalo minalune

¹ To ya higo nani Sipi Bomofi kumu luto naga nonugu nohunamofita lenegekese lito lu lepilube. Hu'mau lamana hite minalabe luto lelele'mo'ehinamofihhi hapa'a mege'i melete lamana hite minete lite hilo. ² Ya nehite komopatini lelite limite fulunagu minete agoya hite minete mineme bite kosele'i melepehenogo komopatini epite ai he'mago ai he'mago hite minalo. ³ To fulunamofihhi naga'atu mu tifi lepola'ehinamo ni'ibe. Ya'mu ya hite, naga'i laga hu lagali ai kaba hu etenogo ai kaba hu etenogo hite nehinogo Hu'mamofihhi Sikalafu'uba lelele'mo moneko'na hu'ehina suhi hite minalo. ⁴ Henabe lutobe? Lali ka'a kehelito nominotamagita Kilisitohi gufa'a tegi huto moneko'na alolo hu'ohutagihe. To ana huto Hu'mamofihhi Sikalafu'uba moneko'na nohinagihe. To lali'i Hu'mau alihi hetofa suhi Kilisito tegi huto lele'mo lolo hilibe luto lele'mo'ehinamomu'i moneko huto lofokehi lito bu mego'ohuta fa'mene geba nohutagihe. ⁵ Sipi Boti moneko'i nohinagihe. To mono ka kehelii amuya moloto mege'i mololata hiluta ka moneko'i ni'inagi to Kilisito kumu yabe luto nagami'i fololata nohutana moneko'i ni'inagihe. ⁶ To lali asaga bona'magita afotifu Hu'ma moneko'i nohinagihe. Ai'asigo mone'na silaga'namofihhi Sipi Bo kibina bo minoto nohinagihe. Ai ya huto silaga'na kaba hulata nohibe. To asaga hepatoga hiti to asaga'namofihhi komopagu moneko kumu minolata nohina. To asaga'nagu minoto lili'na'a lilata nohinagihe.

⁷ Kilisitou ai kehelito li limilana legege huto lali moneko monekotoga ai'a lehe'mose'na'a limilata nohuto foya'a guna moloto limi'ehinamo ni'ibe. ⁸ Yamofi kumu ya'ma mono bukugu ka fayahi mone ma luto ni'ibe:

Ai ifoga notito naga nonugu nehana'a

enele'moto ti'ehinamo ni'ibe.

To ya huloto

bona'magihhi hetofana fato fato'na

li epi'ehinamo ni'ibe.

⁹ Ifoga ti'ehinamofihhi hapa'a ya'ma kaga henana ni'ibe? Ai me'mofihhi komopa'agu limi'ehinaguti i behe huto ti'ehinamo ni'ibe. ¹⁰ To ai limi'ehina bo to aku'i i behe huto kokuluma kokuluma'i be ligito ti'ehina bo moneko'i nohuto yamofihhi asaga melugu to kokulumagu mino бага ilube luto ti'ehinamo ni'ibe. ¹¹⁻¹² To hetofana limi'ehinamofihhi hapa'a ma ni'ibe. Kilisitou lehe'mose'na'a fato fato'na limi'ehina ni'ibe. Lali luga'a aposolo lele'mo molo'ehinamo ni'ibe. To luga'a ai ka'a lu yege holata bo, to luga'a ya'ma ai'a ka leli'ali bo, to luga'a babafi minete ya'ma ka lamana'a lu ha'i fise bo, to luga'a mono kaba bo, lele'mo molo'ehinamo ni'ibe. Ana fato fato lili'nalo lehe'mose'na'a limi'ehina ni'ibe. To hena'mube? Lali Hu'mamofihhi bona'a nohutamagita lili'natilo lele'mo amuya nohutamagita lele'mo hofa to su halibe luto yabe. ¹³ Ya humo humo hutoti mono ka mege'i malaluta'mu kehelii moneko'i huto to Hu'mamofihhi pana'amofihhi hapa'a kehelii bati huse'nati moneko'na lolo hinogo hulototi Kilisitohi bona'a hofa toto olopa hilutagihe. ¹⁴ Lali ya huto lagaso yagapana'i tegina meminose amuya moloto nohinogoti limi'i melelata bo enali faga faga li liminogo faga faga kamofihhi yasi'aua lele'mo miyalo malo hinogo miyalo i ke'malupi malo i ke'malupi lu liluta hu laligi. Enali'i bona'i luga'amagihhi enimi'i melete enele'mo kehelii sibina nehana yabe. To laliya lele'mo kehelii sibina hi lababe. ¹⁵ Aku'i lali liginaga fi epito Hu'mamofihhi kaga ma'naka luto ai lu eminogo ai lu eminogo hutoti ai latahati lolo huto nohina bo Kilisitotoga mino kikipa holototi fato fato suhi huto aitoga hofa talune. ¹⁶ Lali ya huto aitoga hepito minenogo ai kaba hu noletabe. To lali gumita'a fato fato nekisa'a moneko moneko nomenone, ai fato fato nagatu lele'mo hepilago moneko gufa'a lolo huto nominone. To lali ya huto nohutogo fato fato nekisa'a lili'na'a li bati bati hulata nohigo ai ginaga fi emigo ai ginaga fi emigo huto nohigo gufa'a asaga'i moneko huto amuya moloto hofa notabe.

Lali Kilisitohi bona'magita mino kosaba lemehi lilune

¹⁷ Yamofihhi nani Sipi Bomofihhi bulo lenegekese lito lu nolepube. Hu'mamofihhi ka'a mekehelilata boana'i enali enegekesa kehelilata nehana bati mehina fa'menena kehelilata nehabe. Enali tegi lolo hite meminalo. ¹⁸ Enali ya'ma komopa'ani enegekesa hokolo mehigo negi nagi nete komopa'ani hekini lolago fa'mene mine'ahana. Enali Hu'mau lele'mo bati huse'na'amofihhi melise nehite enegekesa sibina higo mine'ahabe. ¹⁹ To komopa'ani fi hekini lo'ehigo ana'ina foipa faipanamofihhi komopa'agu minete moko huse'na fato fato'mofi kumu enibita higo kosele'i meenehenogo enubuya mehiningo lolo hilata nehabe.

²⁰ Lali Kilisitohi hapa'a lu nolepito lenali ya'ma suhi hite minalabe luto melepi'ohutamano ni'ibe. ²¹ Lali Kilisito kumu ma'naka luto lu lepi'ohuto ni'ibe. To lenali ai'a mege'i nemalana bona'i nehitetini Yesu lamana huto nominana hapa'a lusiga luto keheli'ahanamo ni'ibe. ²² Tafa lenemehi hite minete lite hago to lenugufa yauba faga hite luto lenimi'i mololata hu'ehinamo ni'igo lenali koyapa komopatanimofihi sibina hi'ahana. Ya hu'ehinagi tafa komopatini he'milo. ²³ To komopatini lenegekesa kehelise'natini le'mo kosaba hinogo mineno. ²⁴ To kosaba lenemehi li hepiteminalo. Hu'mamofihi eto'ehina mehi to fotogo hu'ehina mehi tegi hite kosaba lenemehi hepiteminalo.

²⁵ To ya higo lenali faga faga lilata hapatini he'milo. To lali asaga'i hepito Kilisitohi gufa'a lolo hu'ohutamano ni'inaya ya'mu kaga lamana kago ai lu eminogo ai lu eminogo hite minalo. ²⁶ To lenipakafa lenehenogo foipana li lalabe lite mele'isi he'mite su halo. Lenipakafa lenehenogo mineba mineba hite nehinogo yege liminogo bati mehibe. ²⁷ Satahi ya'ma kapo hekini lo etalo. ²⁸ To gumina lilata hi'ahana bona'i lenali he'milete lenigigusa lenayatu amuya melete foya lite nose'natinini f'nehohatini li huto hite enumuhi menina bona'i enehe'mete leniginaga fi epite amuyatini hiti minalo. ²⁹ Huli ka mone lenabagaguti mone melilo. Kaga lamana'a lite ai he'menogo ai he'menogo hilana kapomo sa hi lepalalana ka linogo enali katini kehelilana bona'i luga'a keheli bati hinogo enele'mo bati hilanagihe. ³⁰ Hu'mamofihi Sikalafu'a le'mo ipagu sibina mehilo, yamofihi lenigiki ka lite le'mo felu kalu mehalo. Hena'mube? Hu'mau alih kana napa'a huto hulenogomo lenalimoya gulu hoto fi hetofa hu letalibe luto Sikalafu'a yaga osahi tegi huto lepi'ehina ni'ibe. ³¹ Lenali enipakafa hose'na hiti to kenasabo bise'na hiti to enemegeka lite ya'ma asaga'i keheli he'milo. To luba lenegekesa mehino. ³² Lenali komopatini fulu hinogo ai ginaga fi emigo ai ginaga fi emigo hite minalo. Hu'mau ai'a Kilisito kumu yabe luto foipanatinini li he'mi lepolo'ehinamo ni'igo lenali ana suhi hite foipanatinini ai li he'mi etenogo ai li he'mi etenogo ihe'ma ahe'ma hite minalo.

5

Fi besa lenogo minalune

¹ Lenali Hu'mamofihi yagapana'a laga besi'ehinana'a lolo hite nehanagi ai babeyafalo minalo. ² Ya nehite asaga bona kumu leniginaga fite minalo. Kilisito ai ana huto lali kumu yabe luto ginaga fito gufa'a sibi he'mi'ehina yamofihi Hu'mamofihi kuguhi koyo eminogo Hu'mau tu'a keheligo bati hu'ehinagihe.

³ To lenali'i moko huse'na to ai'i gumina folose'na to ananamo'mu yokolo ka luse'na to fato bomofihi nasana'a liba liba hilube luto lenipa huse'na lenali folagahatinigu huto mehino. To ananamo'mu kaga lumofa'na mehilo. ⁴ To kolo tana ka yagi, negi nagi ka yagi, to kiya yokolo ka laga mehinana'a yagi lilana'ya laga mehilube'mu hibe. Hu'mamofitoga fokehi lite minalo. ⁵ Lenali ya'ma ka kehelite minalo. Moko lilata bona'i to anananamo'mu enipagu hilina bona'i enali Kilisitohi to Hu'mamofihi kapolo minete lite metilana'mu yabe. To ana huto enali fato bomofihi nasana'a lilube luto enipagu hilina bona'i enali ana hite ana kapolo metilana'mu yabe. To hena'mube? Enali Hu'mamofitoga enemehi meemise ma melugu nasanatoga enemehi emilata lugefa nasana suhi huto mege'i melelata nehana bati mehibe.

⁶ To bona'i luga'amagi fi taga hi lepalalabe lite faga faga lite lu nelepino'go ka'ani mekehelilo. Foipa nasana yamofihi hite minelata nehananamo'i enali'i Hu'mamofihi keheli meemi'ahana bona'i enalitoga Hu'mamofihi ita bise'na huto hilina'mu yabe. ⁷ Ya'mu lenali bona'i ya hana'a hiti mino hepiteminalo. ⁸ Lenali koyapa'i enali suhi hite metepugu mine'ahanamo ni'ibe. Yatai ya'ma Sipi Bomofitoga nehepiteminalo fana mehatini hiti lolo hite nehabe. Ya'mu fana mehenamofihi legeya'a lolo hite yanamofihi babeyafalo minalabe. ⁹ Fana mehenamofihi legeya lamana'a ya huto hulata nohibe. Komopatini lamana'a hiti minose'na to fotogo huto minolatana to ka lamana'a lulatana yabe. ¹⁰ Ya'ma ana'ina lolo hilune luto lilana ya'ma Sipi Bouba kehelino'go bati hilina'muko sa hilo. ¹¹ Luga'amagi metepunagu to futu'a lolo nehinogomo enali hiti mino mehepilo. Lenali ya'ma ananamofihi'ya li fana tete li hokolo hi etalo. ¹² Ana'ina suguna'i hite nehanana yamofihi enubuya hulata'na ni'inagihe. Yamofihi kaga melilune. ¹³ To huto hulata nasana yauba fana nototo asaga'namofihi okaba'a le'mo huto nohinana ni'ibe. To ya'ma le'mo huto hu'ehinamofihi lusi hapa'a fana mehena hiti'na lolo nohigo bu galune. ¹⁴ Yamofihi mono ka mone ma huto ni'inamo ni'ibe:

Lenubu'i ke'ahana bona'i
lenali ho tilo.

Fili'ahanaguti aho tilo.

Kilisitou

ya'ma fi besa lo lepalalube'mu hibe.

¹⁵Ya'mu lenali minete ho hite hilana ka ya'ma kaba lamana'a hite minalo. To negi nagī nete meminalo. Keheli fe hite yanagu minalo. ¹⁶Yatai ya'ma kanagu foipa nasanamofihī li fulugu bi'ehinamo ni'inagihe. Ya'mu ana'ina lamana'a lilata kana'a huto hu lepilinamo ya'mu lenebe meligino. Kana'a fa'menena lolo hu lalibe luto yabe. ¹⁷Ka mekehelise bona'i lolo hite meminese Sipi Bouba foyaka lu lepola'ehinamo yamofihī bu go bebe sete bu gete minalo.

¹⁸Bai nagami'i nete negi nagī menalo. Ya'ma komopatini le'mo sibina hilinagi he'milo. To Hu'mamofihī Sikalafu'uba ai komopatinigu mino bai tenogo minalo. ¹⁹To kaga ai lu emigo ai lu emigo hilata nehite Hu'mamofihī fokehi hete ya hite i'emi a'emi nama mono nama ai lu eminogo ai lu eminogo hite komopatinigu Sipi Bomofihī fokehi lite nama lite lenegelo biba biba hite minalo. ²⁰Ya nehite Sipi Boti Yesu Kilisito gi'a liyafa hite kana'amu kana'amu silaga'namu Hu'ma afotifihī fokehi hete minalo.

Bo alobole etali hapa'atitimofihī ka

²¹Lenali Kilisito kumu keheli emite minete ai agoya hu emigo ai agoya hu emigo hite minalo.

²²Ana'i lenali bahatinimagihī agoya hu epite minalana yauba Sipi Bomofihī agoya hu emi'ahana ya lolo hilina'mu yabe. ²³Kilisitou ai bona'magita latahati lolo huto minoto lele'mo nupa huto kaba hu letoto nohina suhi luto bona'magi liha'ani kaba hilabe. To Kilisito lali ya'ma gufa'a nohutogo ai'asigoko lubuto bilata bo nohibe. ²⁴Ya'mu Hu'mamofihī naga'i lali'i Kilisito hī agoya hu emilata nohunogo ana suhi hite ana'i enali baha'animagihī agoya hu epilata hilabe.

²⁵Bona'i lenali lihatinimagihī komopatini epilo. Kilisitou ai lali ka'a nokeheluta bona'magita komopa'a lepito lali kumu luto gufa'a katiya'i huto fili'ehina suhi hite komopatini epilo. ²⁶⁻²⁷Kilisitou henabe luto gufa'a he'mito fili'ehibe? Ya'ma lali gufa'a nohuta bona'magita ai ka'aloti nagami okala hu letoto lele'mo eto huloto Hu'mamofihī bulo nugufa'ni lele'moto tilina kanagu bati huto, kolo tanana hiti to mone sibina sabana hinana hiti meni'igo gulu gulu luto lamana'a huto minalune lutomo ni'ibe. ²⁸To bona'i lenali lenalitini komopatini'mu leniginaga filata kaba nehanamo ni'ibe. Ana suhi hite, lihatinimagihī leniginaga finogo komopatini epilo. Liha'amo ginaga finogo komopa'a emilata bo ai'a gufa ginaga filata nohinagihe. ²⁹⁻³⁰To hiya bona'magi enugufa'ani'mu luba nehi etana nehabe? Menehabe. Lali bona'magita lugufati kaba hiluta lamana huto nose'na emito minose'na nominone. Lali Kilisito hī gufa'a nohuta'mu luto ai'a bona'a ana suhi huto kaba hu letolata nohibe. ³¹Ya hu'ehina'mu mono bukugu ka mone ma luto ni'ibe: *Bo moneuba ito'afinogo afo'afinogo he'mi etoloto liha'amofitoga buto i ke'moto etali'atiti etugufa'atiti keheli emite minete moneko'na lolo hite minala'ibe.* ³²To ana kamofihī hapa'a fala ki mino'ehina yamofihī Kilisito hī to bona'a lali kumu yabe luto nani nekesa ya'ma nokehelube. ³³Ya hu'ehinaya ya'mu bona'i lenali silagatoga yamofihī lenugufatini'mu kehelilata nehana ya suhi hite lihatinimagi kumu kehelite leniginaga fi epilo. To ana'i lenali silaga'i ya'ma bahatinimagihī enigi'ani le'mo saga hite minalo.

6

Yagapana'magi to ito'anigi afo'anigi lolo hite minete hilana ka

¹Panala'i pana'i lenali Sipi Bomofi kumu lite kehelite itotinigi afotinigi hī agoya hu epite enali ka'ani keheli epilo. Yauba ya'ma lenali kapo lamana'a hokolo nohibe. ²⁻³Keya kaguti ana'ina huto hilibe luto molo'ehina kamo hiti kohe toto lu'ehina ka ni'ibe. Ma luto lu'ehinamo ni'ibe: *Lenali itotinigi afotinigi hī enigi'ani le'mo saga hilete melugu mino bati hite kana'a yatama minoba minoba minalata'mu yabe* luto lu'ehinamo ni'ibe.

⁴To ito'anigita afo'anigita lenali ya'ma yagapanatini enele'mo enitaluga binogo li sibina mehilo. Lenali Hu'mamofihī ka'amu enegekesa linogo keheli fotogo hite kaga'a lu epilo. Kaba hi neepelenogo mono kagu hofa talabe.

Kele kele bona'i enigina bona'i lolo hite minete lite hilana ka

⁵Kele kele bona'i lenali metoga enikibina bomagihī koli hite agoya hu epelenogo ka'ani kehelinogo komopatini lamana hinogo Kilisito hī suhi hite agoya hī ete'ahanamofihī ya hite kehelilabe. To lenali kumu kehelinogo keta mehinogomo fulu hite minete kaga'ani kehelilo. ⁶Lenaliya enikibina bo lenugufa leneme hī epite agoya nehi epelenogo yamofihī lenubu genogo bati hilibe luto ni'igopa lali Kilisito hī ya suhi kele kele'i hu etoto minalune lilete Hu'mamofihī fokehi lu lepalalina suhi hite minalo. ⁷Bona'i lenali kumu keheli'ahana ni'igopa Sipi Bomofihī kehelite komopatinigu babahi hinogo foya'a kosele kasele mehese lilo. ⁸Lenali ya'ma keheli'ahabe. Mone'a enali koko pana'a nehanana'a

to enigihiti bo lolo hite nehana'a enali lamana'a lolo hite hi'ahanalo'i Sipi Bouba nona'a epilina ni'ibe.

⁹ To lenali hiti bona'i lenali koko yagapanatinimagihi ana hite keheli bati hi epelete ana suhi hite enehe'mete luba ka lu meepilo. Ya nehite ma lite kehelilo. Koko yagapanatini hiti to lenali hiti ya'ma kokulumagu Sipi Bo afotinigu moneko'i nohibe. Ai enigihiti bona'i to enigi menina bona'i moneko legege nehabe luto kehelito bona'i silaga'i kaba hulata nohibe.

Hu'mamofitogati gimimage'i luba nasana li lenayanugu malalune

¹⁰ Lu su hoto lilube. Hu'mamofitoga bite i ke'menogo ai amuyana'a napa huto lenali-toga ni'inogo yanamofihikomopaga mine lite tite ule'ale hilo. ¹¹ To Satau ai suguna'i lenimi'i malalube'mu nohinogomo lenele'mo sibina hu lalibe luto Hu'mamofitogati gimimage'i luba nasana asaga'i li lenayanugu melelete minete kaba hite minalo. ¹² Lenali ya'ma akeheli'ahabe. Lali fa'mene lugufa hiti bona'magita luba sabo menohune. Metepu kapo kaba nehana to Satahi kaba bo'a hiti enikibina bo sipi'a to sipi bo amuyana'a nehananamagi to foipa kene'i samahi tito kokuluma megesa'aga neminana enali luba li huto hu limilata nehabe. ¹³ Lenali yana'mu Hu'mamofitogati gimimage'i luba nasana lilete minete luba laga mehina'a amuya melete nehinogo fatehatini enali ete luba hilube'mu nehinogo lenali analo'i amuya melete minete koli mefelese ule'ale hite minalabe.

¹⁴ Lenali ya hite ho ti kibi kibi hite minalo. To gimimona'i nehepilata gu kata legi huto lenali Hu'mamofihihetofa kaga'a gilimitini lolo hinogo gu katatini ho bite minete to ai'a bebe sose hapa'a kefe gutini lolo hinogo bite fonokotini kaba hinogo minalo. ¹⁵ To Hu'mau bona'i ene'le'mo fulu hilata nohina ka lamana'a lite minalana yanauba enigigusagu fegu lolo hu lepenenogo kapo melete minalo. ¹⁶ Yalo'i Hu'mamofihikeheli amuya emi'ahananauba helegutini lolo hinogo asaga yupahi so kite nehinogo Satahi gimiguti mage'mofihilogo'a bu nebe liginogo yanamofihili sabalina'mu yabe. ¹⁷ Ya nehinogo Hu'mamofihilenubuto bilatana kapaloti suhi huto kakili'i lolo hinogo yamofihilite i kolo bilete minalo. To Hu'mamofihikaga'a yauba emita'i yatama lolo hinogoyamofihilite minalo. Ana emita'i Sikalafu'mofihiemita'a ni'ina yabe. ¹⁸ Ya nehite lenali silaga kanagu Hu'mamofihili Sikalafu'uba lenehe'menogo Hu'mamofitoga minete lehe'mobo lite buka tite minalo. To iyo iyo hite kosele'i kasele'i melenehenogo kaba hite minalo. Ya nehite Hu'mamofihibona'i yege yege'namu'i yabe lite nunumu foya lite minalo. ¹⁹ Ya nehite nani kumu ya'ma nelesa melinogo Hu'mamo nabaga'ni le'mo babahi hulenogo hetofa ka lamana'a suguna'i ni'ina yamofihinabaga li gelehe hinogobabahi hulenogo lu huto hilibe lite lenali Hu'mamofitogalilo. ²⁰ To nani ana huto hetofa ka lamana'a kumu yabe luto Hu'mamofihikagaleli'ali hulata bo naga nonugu nohunaya Hu'mau lu netalina ka nelesa melinogolu huto hilibe lite nani kumu Hu'mamofitoga kehe ilo.

Fayahi koyoto su halina ka

²¹ Minoto lito nohuna yamofihihapa'a to foya'a lilata nohuna yamofihikehelilabe luto Tikiku ai'ya buto ka lu lepilube'mu nohibe. Ai lalalutifu lamana'a Sipi Bomofihia goya pana'a foyagu amuya moloto mino'ehina bo yabe. ²² Ai lali malo nominana ka asaga'namofihilenali kagalo lu lepito komopatini le'mo amuya hilibe luto ho lufugo foiya nobibe.

²³ Afotifu Hu'mau to Sipi Bo Yesu Kilisito ai nigibo nalalu'nigita lenali fuluna li huto huto molo lepoloto keheli amuya melelatanatini li futili hu lepenenogo komopatini ai eminogoi aminogohite minalabe. ²⁴ Sipi Boti Yesu Kilisitotoga i hepinogokomopatini emilata nehana bona'i lenalitoga Hu'mamofihilenehe'mose'na'a yamofihiminomo buto minalibe.

FILIPAI Polu koyoto epi'ehina fayahi

¹ Nani Poluita to Timoti hiti moneka nohutoti'a Yesu Kilisitohi lili'na bona'a nohu'ibe. Lenali hepatoga bona'i Yesu Kilisitohi keheli emite mine'ahana bona'ise. Nehafihe? To Hu'mamofihhi yagapana'i lolo hi'ahana bona'i to mono kaba bona'i to babafi bona'i lenalise. Nani fayahi ya'ma koyo nolepube. ² Afotifu, Hu'ma to Sipi Boti Yesu Kilisito aitogati lenehe'mose'na'a to fuluna'a lenalitoga minomo tito minalibe.

Filipai bona'magi kumu Hu'mamofitoga nolina ka

³ Nani lenali kumu kehe lelito nobuto Hu'mamofihhi fokehi holata nohube. ⁴⁻⁵ Lenali ka lamana'a yata'a hapi fite keheli'ete ana'asi nani ana kaga lili'nalo nehe'mete minete hi'ahana ya'mu kehelugo lenali kumu yabe luto komopa'nigu bati higo minoto Sipi Bomofitoga fokehi luba luba huto nominobe. ⁶ To ya'ma luto ma luto keheli sepa ito keheli'ohube: Foya lamana'a lenalitoga hapi fi'ehina bo Hu'mau lelito buto li' бага neinogo Yesu Kilisitou henetilina kana'a li'etalube'mu hibe. ⁷ Lenali komopa'nigu mine'ahanamo ni'inagihe. Nani lenali asaga'i ma luto keheli lepilata hu'ohunamo bati nohibe. Nani maga naga nonugu nohugo to ka lamana'amu yabe luto ka foya lito li' hetofa huto nolugo lenali hiti nani hiti moneko nohuto Hu'mamofihhi lehe'mose'na'a guna moloto lito minolata nohune. ⁸ Yesu Kilisito nani komopa'a limilata nohina yamofihhi kehelito nani lenali kumu yabe luto keke'i lu'lepoloto kehelilata nohube. Hu'mau keheli'ehigo lama'naka nolube.

⁹ To komopatini emilatana hofa toto to kehelise'natinimu to kehelise'nauba napa huto tilibe luto Hu'mamofitoga luto moloto nohube. ¹⁰ To lenali ya hiletetini kaga hapa'a kehelite i' be ligi'ehinana kehelilete to Yesu Kilisito nehetilina kanagu komopatini kolota mehuse gulu gulu linogo mone ka lepekilina'a meni'ibe. ¹¹ To ana kanagu Yesu Kilisitou lenehe'menogo komopatini bati bati hite minelenogo bona'magi bu'lenegete yege nofune lite Hu'mamofihhi fokeha'a lilana'mu yabe.

Nani Yesuhi foya'a li'etoto nominobe

¹² Nalalu'nigita, nani kumu keheli'ahana ka lu' hokolo hu' nolepube. Nanitoga nasana keta'a hiti huto hu'ehina yanauba ka lamana'a fi' hetofa hiligopa ka lamana'auba bu' бага ito buto lilibe luto huto hu'ehina. ¹³ Nani Kilisito kumu yabe luto naga nonugu nohube. Yamofihhi kaga'auba maga'ma gihiti bo sipi bomofihhi gimimi bona'i hiti to bona'i luga'a hiti enali enegekesalo bu' бага i'ehibe. ¹⁴ To naga nonugu nohuna'mu yabe lite magati'ma ligibo lagabo luga'amagi enali Sipi Bomofi kumu kehelilete keta mehuse hite Hu'mamofihhi kaga'amu enelesa meligo lu' huto hilata nehabe.

¹⁵ Luga'amagi Kilisitohi ka'amu kenasabo bibe ilubu alubu nehabe. To luga'amagi enali komopa'ani lamana higo kehelite ai'ka' kehelite lilata nehabe. ¹⁶ Enali yamofihhi kehelilete komopa'ani nimite Hu'mau maga minoto ka lamana fi' hetofa hilane luto luloto nele'mo molo'ehinamo ni'ibe lite kehelilata nehanamo ni'ibe. ¹⁷ To luga'amagi faga hiti pebisa hete bite enali'ani enigi'ani lelite netite Kilisitohi gi'a helata nehana yamagi enali naga nonugu nominona yamofihhi gupisalo keke'i luse foya nimilune'mu ya' hilata nehabe.

¹⁸ To ya' suhi ma suhi huto mono ka ya'ma faga hiti komopatigiti lilina ka hiti melilune, lamana kasigo li' melete lilana yamofihhi luba sabo mehilune. Fa'mene Kilisitohi kaga'auba ifu tili hilube'mu hibe. Yamofihhi lamana'a huto nohigo komopa'nigu bati nohibe. ¹⁹ To lenali nani kumu yabe lite kehelite Hu'mamofitoga lilata hi'ahana foya lilenogo to Yesu Kilisitohi Sikalafu'auba nele'mo bati hulenogo bati huto minaluna nasana li' huto molo'netalube'mu hibe. Komopa'nigu ya'ma luto kehelito keheli bati huto minalube'mu hube. ²⁰ To minoba minoba'namufi to fililatanamufi komopa'ni keta mehuse honogo nugufa komopa'ni hiti Kilisitohi keheli'eminogo'ni yanauba ule'alena'a lolo hu'netalibe luto buto mino'ohunamo ni'ibe. To ya' holito buto minalube luto nubuya hulatana li' huto mehuse keheli lamana huloto Yesu Kilisitohi gi'a liyafa huto minalube'mu hube. ²¹ Kilisito ai' mino hepito minoto ho' tito hiluna nasana'ni lolo nohibe. To filise'na yanauba tito mino'ehina nasana li' huto huto molo'netalibe. ²² To metoga molo' emito minaluna yanauba foyamofihhi lamana'a aku li' huto hilibe. Yamofihhi henana'mu keta mehuse hilube luto negekesagu loe lae hu'ehibe. ²³ To loe lae nasana'mu ni'igo hena'ni hilube? Nani mone'namufi mone'namu laga nebesilata nohibe. Metogati Kilisitou nele'mo hulenogo ai' hiti minose'na hiluna laga'ni nebesilago yanauba ya'ma nasana tito ni'ibe. ²⁴ Lenehe'mose'namu minalube luto to lenali megusa'a mine' lalabe luto ya'ma lenali kumu yabe luto metoga aku'i yamofihhi emito minenogo'ni bati hilibe.

²⁵ To yamofihhi ya'ma keheli sipi tuto keheli'ohunamo ni'inaya nani meflise lenali hiti minoto lenele'mo bati hinogo lenali keheli bati huse'natinini to komopatini haya noinamofihuba napa huto mino lito bilibe. ²⁶ To ya hulenogo lenalitoga aku'i buto minenogo lenali Polu kumu yabe lite Yesu Kilisitohi fokehi li ete'ahanamagita aku'i molo emito fokehi mone hiti li etalabe.

²⁷ Moneko'i lenali Kilisitohi ka lamana'a mege'i melete hetofa suhi lite minenogo hepite komopatini moneko hinogo hetofa kagamofihhi foya'a amuya amuya melete nelinogo nani lenalitoga bu nehetilufi mebilufi lenali kumu bati ka nelinogo keheli'lube. ²⁸ Fatehe bona kumu lenelesa melise amuya melete ka lamana'a lu yege hilo. Ya hite minete, Hu'mau fatehe bona'magihhi enele'mo laba hilibe luto to ana huto lenubuto bito lenelepilibe luto lenali mukima'i nolatanamofihhi hapa'a li huto hilune'mu habe. To Hu'mau ai lenubuto bilinamofihhi hapa'a li huto hilune'mu habe. ²⁹ Lenali ai kumu foya'a lilata nehanaya, Yesu Kilisitou lenele'mo'ehina hapa'a henana ni'ibe? Lenali Kilisitohi agoya hi etalabe luto to lenemehi emilabe lutofiyee? O'yo. To moneko'i ai kumu yabe lite keke boke nasanamofihhi gupisalo minalabe luto yabe. ³⁰ To nani mono kumu yabe luto lubagu suhi huto amuya moloto foya koyapa'i nolugo bu nege'ahanamo ni'ibe. To yatai ya'ma ka'ni keheli'lata nehabe. To mono kumu yabe lite ana lubagu amuya melete foya lenali hiti anago hite yamofihhi lilata hi'ahanamo ni'ibe.

2

Kilisito ai'a komopa'a limilata hu'ehina ya'mu luto Hu'mau le'mo ho ti'ehina ka'a

¹ Lenali Kilisitotoga lenemehi emi'ohuta'mu yabe lite amuya nehafiyee? To ai ginaga fi lepelo'ehinamu'i komopatini fulu higo neminafiyee? To Hu'mamofihhi Sikalafu'i hiti i hepite minelata nehafiyee? To ai keke'i lu etago ai keke'i lu etago hite minelata nehafiyee? Yamofihhi asaga'i lenalitoga ni'ifiyee? ² Ni'inogomo komopatinigu bati'na netinogo kehelito minalane lite keheli'ahana li nupa hino. Ya nehite komopatini emilatana to komopatini lenegekesa li mu tifilatana yamofihhi moneko legege huto tito minalibe. Ya nehinogo nani negelo sipi'a bilube. ³ Lenalitinimu kehelite lenugufa lelitetiti nehanamofihhi melilo. To lenigi le'mo saga mehilo. To lenegekesa yigite ligiti enebe ligilune lite ya melilo. Lenali komopatini lelite limite meletele lenigibo lenagabo enali kumu kehelinogo tilibe. ⁴ To moneubafi moneuba ai'a ya'ma lamana hilube luto foya'a melise laluga'gihi luga'a hiti lamana hilabe luto foya lite enehe'mite keheli'lube. ⁵ Yesu Kilisito ai'a keheli'lata hu'ehinamofihhi nasana ana suhi huto lenalitoga mineno.

⁶⁻⁷ Ai Hu'mamofihhi mehi huto mino'ehinaya Hu'ma hiti legege huto sipi bo minalube luto ya meluse to yana'mu amuya memolose huto ai'a sekele mamu'a fa'mene he'miloto agoya bameta mehi li mololoto bona'magita bameta mehi lolo huto huto hu'ehinamo ni'ibe. Minoto lito hu'ehinamofihhi bona'magita lali bameta huto mino'ehina. Yalo keke keke bo ana suhi mino'ehina. ⁸ Ai'a komopa'a lelito limito mololoto Hu'mau lu'ehina kagalo mege mege huto fililatanamofihhi lito li tupa huloto malipu yafalo fili'ehinamo ni'ibe. ⁹ Ya higo ya hina'mu yabe luto afo'afu Hu'mau le'mo saga higo ifoga kibina boti sipi'a le'mo lolo higo ai gi'a yauba tito minenogo bona'magita ligi'a limito minalibe luto lu eto'ehinamo ni'ibe. ¹⁰ Ya hulenogo kokulumagu to melugu to me'i komopa'agu ema neminana'a hiti enali moneko kumu Yesuhi gi'a hete enalapusa fite fokehi lilabe. ¹¹ To enabagaguti enabagaguti ya'ma Yesu Kilisitohi ai Sipi Boti nohibe lite nelite kululu kululu tite halana yanauba tito minoto afo'afu Hu'mamofihhi gelo bise'na lolo huto minalibe.

Bona'i luga'a metepugu nehana lenali sonofi'i lolo hite fi fana te epalalo

¹² Ya'mu komopa'ni lepi'ohuna yagapana'ni lenali kumu kana'amu kana'amu ka'ni kehelite lite mine'ahana ya suhi hite molo emite minalabe. Lenali hiti mino hepito nohuna ni'igopa foto'i nohuto lenubuto nobunamofihhi lamana'a li huto nehinogo haya kolo lalune lite topa topa hite amuya malalo. ¹³ Hu'mau komopatini le'mo bati nohigo ai lili'na'a amuya melete ai amuya'alo neligo to legeya'a li huto hilata lenele'mo hetofa hulata nohibe.

¹⁴ Lenali ana'ina silaga'i nelite kenasabo bise'na nebite ai bugu finogo ai bugu finogo mehilo. ¹⁵ Ya nehite foipanatini meminose komopatini gulu gulu linogo minalabe. Ya nehite bona'i li nupa hilata lisipa bise bo to li sibina sabana hilata nehana bona'i enali metepu komopa'agu ya'ma lenali Hu'mamofihhi panala'a pana'a komopatini bati hulenogo lolo hite minete sonofi'i lolo hite fi fana talabe. ¹⁶ Fi fana telenogo amuya lenemehi hite minolatanamofihhi ka'a li huto hite molo epelete minalabe. Ya nehinogo Kilisitou hetenilenogo ya'ma lenali kumu yabe luto bula ola hu'ohuna to foya'alo keta'a hite li'ohuna yamofihhi fa'mene'mu meni'ibe. Yamofihhi hapa'a huto hilenogo negelo bito komopa'nigu bati nohinogo keheli'lube.

¹⁷ Lenali Hu'mamofitoga keheli ule'ale hite agoya hu emilatana ya'ma yaga hoto efaha hitalo go emilatana suhi luto ni'ibe. Ya huto ni'igo fatehe bona'magi nehe fililenogo golaha'ni yamofihigupisalo hekiluna suhi luto ni'ilibe. To ya hi netelenogo nani lenali kumu yabe luto negelo bilube. ¹⁸ To lenali ana hite lenegelo nebite nani kumu komopatinigu kehelilo.

Timoti yagi Epapolotiko yagi

¹⁹ Sipi Bo Yesu bati huto yabe linogo Timotihi mele'isi lenalitoga ho lifinogo'ni bilibe luto nolube. Ya hulenogo lenalitogati kaga mone i gelehe huto enogo keheliloto komopa'nigu bati hinogo kehelilube. ²⁰ Bona'i ai tegi'a mone maga menehabe. Ai'a lamanana'atu lenali kumu kehelito komopa'atu lenele'mo hetofa hulata nohibe. ²¹ Bona'i luga'a enali'anigo kehelite Yesu Kilisitohi lili'na'amu mone kehelilana'a mehabe. ²² Timoti ai minoto lito nohinamofihigupisalo hapa'a bati hu'ehigo akeheli'ahanamo ni'ibe. Ai pana'i moneuba afo'afi he'malata suhi luto ka lamana'amofihigupisalo foya'a nehe'moto li'ehina yabe. ²³ To nanitoga ana'ina ya suhi huto ma suhi huto hilina'mu ya'ma keheli bati huloto ai ya'ma mele'isi ho lifinogo bilibe luto keheli'ohube. ²⁴ Ya hinogo Sipi Bouba keheli niminogo nani'ni hiti ya'ma fana hoto minoto'ni lenalitoga lilube'mu ya suhi huto ya'ma keheli'ohube.

²⁵ Nani bo mone lesa meligo minoto ka lamana'amofihigupisalo foya'a amuya moloto nehe'mo'ehina bomo, gi'a Epapolotikohi lenali nanitoga yata'a ho lifi'ahana bomo, aku'i lenalitoga ho lifilube luto komopa'nigu amuya nomolobe. ²⁶ Ai besi'ehina yamofihigupisalo kaga'a akeheli'ahanamo ni'ibe. Ai lenali kumu keke'i lu lepoloto ai kumu kehelinogo lenuluhaya ti laligihe luto lenali kumu keheligo keta nohigo nolube. ²⁷ To besigo filise'na hu'ehina'mu Hu'mau ai'a komopa'atu le'mo bati higo ye koto nohibe. Hu'mau ya huto le'mo ye ko nohuto'a nanitoga ana huto keke'i lu'ehina yabe. Hena'mube? Ai filitita nanitoga keta huse'na sipi minatita'mu yabe. ²⁸ Ya suhi higo lenali Epapolotikohi bu gelete komopatinigupisalo lamana'a kehelite aku lenegelo bilube luto to nani ana huto keheligo keta mehinogominalube luto yatai ya'ma babahi huto ho lufugofoiya nohibe. ²⁹ Yamofihigupisalo kumu ya'ma komopatinigupisalo bati hinogo keheli emite Sipi Bomofitoga hepi'ehina bo nohibe lite le'mo lamana hilo. Lenali bona'i ya'a enele'mo hofa tete lenemehi epilo. ³⁰ Ai Kilisitohi foya'amu yabe luto filise'namu koli mehuse li'ehina yabe. Ya huto lenali foto minete nehe'mo bati mehago ai keke'kele'i hu netalibe luto gufa'a katiya'i hilube'mu keheligo keta mehu'ehibe.

3

Hu'mamofihigupisalo bulo mino bati huto minalutamofihigupisalo lamana'a

¹ Nalalu'nigita, ka mone ya huto lu su halube'mu nohube. Sipi Botiuba komopatinigupisalo sabiyana lolo hu lepalalibe. Ana kaga ana suhi huto koyoto aku'i lu lepilube luto keheli'ohuna ya'ma kana keta mehu'ehina to lenalitoga ya'ma mino moloto nohuto lenele'mo hetofa hu lepalalibe. ² Lenali foipa nehana bona kumu kaba hilo. Enali kala suhi lite momofa'na nehana bona'magi ma lite lu lepilabe. Lenugufa laga hilenogominalube luto monele'malinagihe lite nelanagi enali kumu kaba hilo. Faga lila nehana yabe. ³ Ya'ma lugufati laga hilutauba Hu'mamofihigupisalo yagapana'i lele'mo lolo hilina meni'ibe. Lali Hu'mamofihigupisalo yagapana'i nohuta bona'i ya'ma lugufalo hu'ohutanamomu'i lamana huto minalune luto menolune. Lali Hu'mamofihigupisalo Sikalafu'uba nohe'menogominalube luto monele'mo agoya emilata nohuta to Yesu Kilisitohi lele'mo mino bati higo legelo bito nohuto nominone. ⁴ Lali ya huto minoto nohutaya to nani koyapa'i enali suhi luto monomomominalube luto monele'mo nugufa laga hu'ohunalo bati huto minalune luto lu'ohuna yabe. To bona'i luga'a enali enugufa laga hi'ahanalo enigi'ani liyafa nehafihe? Nani yanamomu enebe ligi'ohuna yabe. ⁵ Nani huto huloto nohugoye'ge'a 8 bulago Hu'mamofihigupisalo kumu yabe lite nugufalo laga hu nete'ahanamo ni'ibe. Nani lusi Yuta bona'i nohube. Nani Yuta nagaluguti Beyaminihi panana'a huto hu'ohunamo ni'ibe. Moseu lu laga huto lu'ehina kaga'amofihigupisalo agoyana'a Felosi bona'i mono bo lolo huto mino'ohunamo ni'ibe. ⁶ Nani Yuta bona'magihi mono kumu amuya moloto Kilisitohi bona'magihi luba li epihunamo ni'ibe. Moseu keya ka lu'ehina'a kehelito mege'i mologo bona'i luga'amagi nani kumu foipanaka mone meni'igo lamana bo nohane lite keheli'ahana.

⁷ To ya hu'ehinaya nani koyapa'i lili'na lito mino'ohuna yana'mu keheligo lamana'a lolo huto ni'igo alihi ya'ma Kilisitohi kumu yabe luto anana'mu keheligo fa'menena lolo hu'ehina yabe. ⁸ To ananasigo meni'ibe. Nani'ni Sipi Bo'ni Yesu Kilisitohi ai hapa hapa'a bu goto keheli'ohuna yamofihigupisalo mina'a tilago ana'ina luga'a silaga'i yamofihigupisalo lamana'a keheligo fa'menena lolo hu'ehibe. Nani Kilisitohi hiti moneko'na hilu'ibe luto ai kumu yabe luto nigi'ni hiti to nipagu hu'ehinana hiti to nanitoga huto hu'ehinana asaga'i

heletuya'a lolo higo he'mi'ohuna yabe. ⁹ To nani yatai aitoga mino hepiloto Moseu lu laga hu'ehina kamofih mege'i molo'ohunalo Hu'mamofih bulo bati huto minaluna meni'ibe. O'e, Kilisitou nele'mo bati hilibe luto ai kumu keheli amuya molo'ohunalo Hu'mamofih bulo bati huto nominobe. Hu'mau anana'mu foipana'ni li he'mi netoloto nele'mo bati hu'ehinagihe. ¹⁰ To nani yatai Kilisitohi hapa'a keheliya ilube luto to ai fili'ehinaguti ho tise'namofih amuy'a nanitoga huto hilibe luto to ai keta hinana gupisalo mele ete'ahanamo molo emito kehelilube luto to ai'a fili'ehina hapa'a mege'i moloto fililube luto nipagu nohibe. ¹¹ To henabe lutobe? Ya huloto'ni buto fili'ehinaguti ho ti'ehina li huto hilufihe? luto kehelito nohube.

Lamana'a bu go bati hu'ohuto hololu luto nobube

¹² Nani ya'mana Kilisitohi hapa'a ali su ho'ohube luto liluna'a mehube. To komopa'niuba ya'ma keta mehuse huto ni'ibe luto luse mehube. Fa'mene Yesu Kilisitou nele'mo'ehinamo'mu aitogati amuyana'a kosaba'i lilube luto amuya moloto nohube. ¹³ Nalalu'nigita, nani Kilisitohi hapa'a keheli'ohunamofih ali su ho'ohuna yabe luto menolube. O'e, nani ya'ma lolo hulata nohube. He'mi'ohuna kapo nemege'saga ni'igo yana'mu kehelise mehube. Nubulo nominana nasana yamofih lilube luto nayahi luga luga bata hulata nohube. ¹⁴ Yamu'i nani yokolo'na hite hololu lilata nehana bona'i suhi luto mina'a lilube luto amuya moloto nohube. Ana mina'a henana ni'ibe? Hu'mau Yesu Kilisito kumu luto kokuluma kapolo nele'mo malalinamo ni'ibe. Ya'ma lilube luto gili gili huto amuya moloto nobube.

¹⁵ To lali asaga'i, Hu'mamofitoga mino ule'ale hulata nohuta bona'magita ana suhi luto minomo buto minalune. Kaga nolunamofih kehelinogo kapo'a fato suhi nohinogomo Hu'mau ai li fana telenogo yamofih keheli bebe salune'mu habe. ¹⁶ Ya hu'ehinaya bu'ohuta Hu'mau lelepi'ehina kapo moloko bilune.

¹⁷ Nalalu'nigita, lenali asaga'i ya'ma kohe to'ehinogo'ni yamofih bu negete analoko nemege tete alo. To bona'i luga'a ana suko hite nemege'i nemalana nehago lenali ya'ma bu enegelete ana enigi'yakagu malalo. ¹⁸ Nani koyapa bona'i luga'amofi kumu ka lu lepiba lepiba hu'ohuna ni'ibe. To yata'isi ya'ma yibiguti aku'i mone lu nolopube. Bona'i mone'amagi Kilisitohi bona'a nohune lite nelanaya aku'i Kilisitou malipu yafalo fili'ehinamofih luba li emilata nehana suhi lite fatehe bona'i neminabe. ¹⁹ Bona'i yanamagi enugufa'ani enibita hulata nohinamofih hofa to'ehinana yanauba enogo'anifu lolo hulata nohibe. To fato fato'nauba enubuya hilina'mu golemehi kelata nehabe. To ma melugu nasana'muko keheli keheli hulata nehabe. Ya nehana'mu lite logo hepallugu bilune'mu nehabe. ²⁰ Ya hite nehinogo lali ya'ma kokuluma afo'agita nohuto lenubuto bilata bo, Sipi Bo Yesu Kilisito ai kokulumaguti limilina'mu geba huto nominone. ²¹ Ai silaga'i li nupa huto kafiluga enele'mo malago ai kafopaluga mololata kaba nohina amuya'aloti ya'ma lapa me'bina lugufa li gololo tilenogo ai'a fana mehe gufa'a legitana lolo hilune'mu hibe.

4

Polu lalugahi lu epi'ehina ka

¹ Ya'mu komopa'ni lepi'ohuna nalalu'nigita komopa'niuba ya'ma lenali kumu mone'a hiti nonebesibe. Lenali foya'nimofih legeya'a lolo hi'ahago lenali kumu negelo bilata nohube. Lenali amuya melete Sipi Bomofitoga hepite mino hetofa hite ai naga'i lolo hite minalo.

² To Eyuotia to Sitiki letali Sipi Bomofitoga pa'i lolo ha'ina'mu yabe luto luba hilatana'atiti yanamofih he'mite komopa'atiti molo hepote minala'ibe luto buka notube. ³ To foyalo bo nalalu'nigita, lamana'a lenali ya'ma ana'ate loemo ya'ma etele'mo bati hubo. Etali hiti Kelemeto hiti to nalalu'nigi luga'a hiti ka lamana'amofih ginaga fise foyamu'i fi hetofa hi nete'ahanamo ni'ibe. Hu'mau ya'ma enali hiti enubuto bi'ehigo minoba minoba huse bona'i enali kumu enigi'ani mone ai'a bukugu fayahi koyo'ehina yabe.

⁴ Lenali asaga yupahi Sipi Bomofitoga i ke'mete yanamofih komopa'agu minete lenegelo bite minalo. Nani aku'i lenegekesa lito lilube. Komopatinigu haya inogo minalo.

⁵ Sipi Bouba imo oto logobisaga mele'isi alube'mu nohinagi bona'i asaga'i ya'ma fulu hite ya suhi ma suhi lu epalalo. ⁶ Ana'ina mone'namofih mone'namofih kehelinogo lenuluhaya metino. Ana'ina'mu sa sa nehitemo Hu'mamofitoga kaga lite ana'ina'mu kehe ite fokehi linogo li huto hu lepinogo lite minalo. ⁷ Ya hite nehinogo Hu'mamofih fuluna'auga bona'magi keheli baga me'lanaua lenalitoga huto hilibe. To ananauba lenali Yesu Kilisitoga agoya hu emite neminogo komopatinu lenegekesatini le'mo fulu hinogo laga'a hiti minalabe.

⁸ To nalalu'nigita, kaga mone'ya ma luto lu su hoto nolube. Lamana'amofihhi yege fise'na hiti agoya hu emilata nasana hiti to ana'ina hetofana'a to fotogo huto minolata nasana hiti to babahi huto nominana nasana hiti to bu golatanamofihhi laga'a to keheli lamana hulatanamofihhi ya'ma bati hina nasana hiti to komopatinigu bebe sose'namofihhi hapa'a silaga'i enegekesa kehelite minete minalo. ⁹ Nani bula ola huto keleme keleme ito ana'ina buto le'mo nupa huto lenelepiba hugo bu gete analoko minalabe. Nehinogo Hu'mau fuluna afo'afu lenali hiti minalube'mu hibe.

Ana'ina mone'na emi'ahana'mu Polu fokehi lu'ehina

¹⁰ Lenali kana yatama fa'mene mine lite tite yatai aku'i nele'mo lamana hilune'mu nehago yamofihhi kehelugo Sipi Bomofitoga buto li so nokigo komopa'nigu bati'na lamana'a nokehelube. Koyapa'i lenali nani kumu kehelise'na keheli'ahanaya ana'ina silaga'na li netalune lite kapo'mu sa hilata nehanauba keta lepesigo menehe'me'ahabe. To yatai aku'i nele'mo bati nehana yabe. ¹¹ Nani lolo huto minoto hilunana'ni meni'igo sa huloto'ni melu'ohube. Nani ana'ina ya hu teginamofihhi komopa'agu nohuto kosele'i mehenogo minalunamofihhi hapa'a akehelube. ¹² Nani lelite tilete to lelite limilete hi netalanamagi fa'mene lolo hise'a lolo nehinogo minalube'mu hube. To nani noloto numu huse'na minolatana to kau'na kanagu minolatana to nasana'ni silaga'i ni'ifi nesi'a ni'ifi komopa'nigu keta mehuse fulu huto minolatana hapa'a akeheli'ohube. ¹³ Kilisitou nele'mo amuya malago fato fato'na laga mehinanamofihhi nanitoga huto hulenogo komopa'nigu keta mehuse bati huto nominobe.

¹⁴ Ya hu'ehinaya lenali ya'ma keke boke luse'na kehelito nohugo nele'mo bati hi'ahanamo yamofi kumu nokehelugo etolata nohibe. ¹⁵ Filipai hepatoga bona'ise, lenali keheli'ahabe. Nani ka lamana'amu foya hapi huna kanalo ya'ma Filipai hepallugu Masetonia metogati he'mito nobugo Yesuhi bona'a luga'amagi fa'mene neago lenali'i nani lenele'mo hetofa hugo lenalisigo efahi nimigo oto mino'ohutamo ni'ina akeheli'ahabe. ¹⁶ To Tesalonika hepatoga nohugo lenali asaga yupahi ana hite efahi malago li'ohuna yabe. ¹⁷ Nani ya'ma fe'nohi nimilabe luto noluna ka meni'ibe. O'e, nimi'ahanamofihhi legeya'a lenalitoga huto huloto mino lito buto tilibe luto nolube. ¹⁸ Yatai ya'ma ana'ina li huto hite mele nete su he'ahana bai toto ni'igo yamofi kumu kehelilabe luto lenofokehi luto fayahi ya'ma koyoto nolepube. Epapolitikou ai'ya lenalitogati ana'ina lito oto nimilago ya'ma fe'noha'ni hiti bo lolo nohube. Lenali ana'ina lolo hi nete'ahanamofihhi kehelugo Hu'mamofihhi kuguhi keye neemigo tu'a lamana'a nobigo kehelito yauba ai laga besina nasana lolo hibe. ¹⁹ To Hu'mau ai lili'na kana Yesu Kilisito kumu molo emina'mu yabe luto ai'a ana'ina samahi tito molo'ehinaloti lepinogo mone kumu sa mehilune'mu habe. ²⁰ Hu'ma afotifihhi aitoga ya'ma fokehi noluto yanauba mino lito tito fi besana lolo huto minalibe. Ma'naka.

Keke'i lu epolo'ehina

²¹ Nani Yesu Kilisitotoga bite hepilate Hu'mamofihhi yagapana'a lolo hite nehana bona'i ya'ma keke'ani nolu epologi lu epilo. To nigibo nalalu'nigita nani hiti minolata hi'ahanamo enali hiti keke'i neli epalabe. ²² Ma hepato bona'i Hu'mamofihhi yagapana'a lolo hi'ahana bona'i yege yege'i to Lomu kaba bomofihhi keke keke pana'i Yesutoga komopa'ani emi'ahana'a hiti keketini li lepelelata nehabe.

²³ Sipi Bo Yesu Kilisito lenehe'mose'nauba lenalitoga asaga'i bu foloto minalibe.

KOLOSE Polu koyoto epi'ehina fayahi

¹⁻² Oho, Kolose hepato boana'ise. Nehafihe? Lenali Hu'mamofihhi naga'i nehana bona'ise. Lenali lali hiti Yesu Kilisitohi naga'i moneko babeyafa huto koguna noito nominota bona'ise. Hu'ma afofitihhi fuluna'a hiti hetofana hu lepalalina'a lenalitoga mineno. Nani Hu'mau nele'mo ho ti'ehina bo Yesu Kilisitohi aposolo bo Poluita ma fayahi nokoyo'ibe. To logonati Timoti hiti fayahi nokoyo'ibe.

Hu'mamofitoga lofokehi luse'na

³ Le'ali asaga yupahi lenali kumu Hu'mamofihhi loka noho'ina kanagu Hu'mamofihhi fokeha'a nolu'ibe. Ai Sipi Boti Yesu Kilisitohi afo'afu nohinagihe. ⁴ To lenali Yesu Kilisitohi keheli ule'ale hite agoya hu emi'ahanana'mu to Hu'mamofihhi bonatoga asaga'i leniginaga fite kaba nehanana'mu kehelilototi'a Hu'mamofihhi fokehi nolu'ibe. ⁵ To lenali Hu'mamofihhi hetofa kaga, ya'ma ka lamana'a lenalitoga kohe toto o'ehina kanaguti Hu'mamofihhi bati hina'a kokulumaga molo lepola'ehina'a alihi lilune lite bu mege'ahana'mu geba hite neminabe. ⁶ Ana ka lamana'auba lenali keheli'ahana kagauba buto asaga melugu bonatoga nehetito i futili huto enele'mo bati nohina yabe. Ana kaga hapa'a ma ni'ina. Hu'mau foipa bona'magihi enele'mo bati hulata bo nohibe. Lenali yata'a kehelite komopatini i gelehe hi'ahana supo hite fato fato bona'magi yatai ana hite hetofa kaga'a kehelite neminago Hu'mau lusa gi epololata nohibe. ⁷⁻⁸ Lalalutifu gi'a Epafalasiu le'ali hiti Yesuhi lili'na hetofa huto nolina bo to Hu'mamofihhi kagamo yata'a lu lepi'ehina bouba yatai lalitoga nehetito Hu'mamofihhi Sikalafu'auba enele'mo fulu hu'ehigo enali koguna ite minete ai kaba hinogo ai kaba hinogo hilata hite neminana yabe luto lenali kumu ya lu le'emi'ehina.

⁹ To kehelilototi'a yalo Hu'mamofihhi lenali kumu loka hoto minolata nohu'ibe. Ai lu keheli'ehinanamofihhi lenelepilibe luto loka noho'ibe. To ai Sikalafu'uba lenele'mo eto hinogo bati hite to keheliya ise'natini asaga'i hokolo hilibe luto loka noho'ibe. ¹⁰ To yalo lenali asaga yupahi aitoga minete hetofana hite neminenogomo Sipi Boti ai lenofokehi lilina'mu yabe. Ya'ma le'ali loka noho'ibe. To lenali asaga yupahi Hu'mamofihhi lagamo keheliba keheliba hite minete, to bona'i enehe'malata ya'ma hetofa lili'natini fato fato'i yamofihhi legeya'a babu luto hilina ya hinogomo Hu'mamofihhi hapa'a keheli bati hilete hetofana suhi hite minete ya hilabe luto loka noho'ibe. ¹¹ To Hu'mamofihhi amuya'a lenalitoga huto hinogo yanauba amuya molo lepalalina to lenifi taga huse'na huto nohinogomo kosele'i mehese aitoga ule'ale hite minalabe luto luloto to Hu'mau komopatinigu sabiyana lolo hu lepalalibe luto loka noho'ibe. ¹² Lenali asaga yupahi Hu'mamofihhi gepohi lite bati huse ka lu emite enegelo bilata nehilo. Ai afofitu lele'mo bati hu'ehigo ai'a fana tose kapo'a huto hulenogomo anagu minete ai'a bona'a hiti bati hu'ehinana'a fato fato'na lilune. ¹³ Ai Satahi amuya'amofi hiti metepuhi hu'ehina kapo'aguti lele'mo kefefu huto lubuto bi'ehina. To ai'a pana'a gi moneko pana'amofihhi kapogo lele'mo molo'ehina yabe. ¹⁴ To ai'a pana'auba Yesu golaha'aloti lalimo mina fito foipanati i pa so leto'ehina bo nohibe.

Kilisitohi hapa'a ka

¹⁵ Hu'mamofihhi lali bu mego'ohuta bo nohinaya aku'i ai'a pana'a Kilisito ai Hu'ma legi huto moneko'i nohina bo yabe. Ai koyapa kanagu Hu'mau asaga'na lolo mehu'ehina kanagu mino'ehina bo to asaga'na lolo hu'ehinamofihhi Yesu ai be ligi'ehina bo nohibe. ¹⁶ To Hu'mau le'mo ho ti'ehina bo, Yesu ai kokulumalugu nasana to melugu nasana asaga'na to ya'ma lali bu nogotana hiti bu megotana hiti yege yege'i lolo hu'ehina yabe. To ai agelo bo fato fato'i enele'mo huto huloto kapo'anigu enele'mo nomoloto to kibina bona'ani hiti sipi kaba bona'ani hiti to gamani bona'i hiti ya'ma lolo huto enele'mo ho ti'ehina. To ya'ma asaga melugu mine'ahananamomo Yesu to Hu'mau hiti lili'na neli'igo asaga'na lolo hu'ehina yabe. To ya'mu asaga'na ai'na ni'ina'mu yabe. ¹⁷ Ai koyapa koyapa'i mino'ehina bo nohibe. Asaga'na huto mehina kanagu ai mino lito mino'ehina to ai'a kaba nohigo asaga'na aitoga hepito asaga'namofihhi hapa'a bati bati huto mino'ehina yabe. ¹⁸ To asaga bona'magita Hu'mamofihhi ka'a mege'i moloto nohuta lali gufa'a nohutogo to ai Yesu latahatiga nohuto kaba nohibe. Ai Kilisitohi naga'i lele'mo huto hu'ehina bo yabe. To ai kohe toto fili'ehinaguti ho ti'ohuto alihi ho tilana bona'magi ai mege'i melete ho tilabe. Ya huta ni'inogo ai'asigo asaga'na kohe toto be ligi'ehina bo nohibe. Ka hapa'a ya huto ni'ibe. ¹⁹ Hu'mau pana'niloga nemeha'ni mino бага noibe luto lu kehelito ligo ya'ma Hu'mamofihhi hapa'a moneko legege hu'ehina bo nohibe. ²⁰ Ya

higo ai pana'a, Yesu malipu yafalo nofilito golaha'alo asaga sibina hi'ahanana i pa soto Hu'mamofihile'mo fulu hu'ehigo yatai kokulumalugu nasana asaga'i to melugu nasana asaga'i aitoga minalibe luto golaha'a he'mi'ehina yabe.

²¹⁻²² To lenali koyapa lenegekesa foipa yigisetini'mu to lenipagu sibina hilata hise'natini'mu Hu'mamofihifateha'a lolo hi'ahana bona'i foto'i mine'ahago lenele'mo bati hulago ete laluhagita nehana yabe. Yesu ai Hu'mamofihigobisalo lenele'mo molo'ehina yabe. To hiya hutobe? Lenali kumu yabe luto gufa'a he'mito malipu yafalo filie'hina. Ya hu'ehinagi Hu'mau mone ka lepekilina'a meni'igo bu'alo ho tite neminabe. Yatai foipa bona'i menehana fotogo bona'i to bebe sose bona'magita neminabe. ²³ To lenali yatai amuya melete Yesutoga minete komopatini emite minete ka lamana'amofihiyata'a keheli ule'ale hi'ahana kamu'i li pili kete ya'ma legeya'a huto hilinamofihigeba hite kehelise'natinimopo mopo mehilata nohigo ya hite minalo. Ya'ma nani Poluita, ka lamana'a nasanamofihikele kele bo nohuna, asaga bona'i melugu neminanamofihiyama nani ka lu yege holata nohunamofihiyama kehelilo.

Polu mono foya nolinamofihika'a

²⁴ To nani lenalitoti nagabu foya ko nofunanamui'nipani sibina mehuse fokehi nolube. Hena'mube? Lali Kilisitohigufaya'ano huta bona'magikumu gabu foya kofilina mone'ani'ina nani he'motokofinogo su halibe luto nohuna yabe. ²⁵ Hu'mau nani Kilisitohinaga'inehana bona'magihikoko pana'anele'mo'ohuto'a noho lifigo buto lenali Yuta gegisaguti fegutoga nehana bonatoga buto Hu'mamofihisuguna ka lu lepilube'muhunogo keheli bai talana'mu yabe. ²⁶⁻²⁷ Ana suguna ka koyapa bona'magihulu meepise mino'ehinaya to yatai lali aitoga komopatinobina bona'magikumu lu hokolo hu noletabe. To lenali fegutoga bona'i aitoga neminamagikumu lu hokolo hu lepalalibe. Ana suguna ka henana ni'ibe? Ma ni'ibe. Kilisitolenali komopatinuginominenogomolenali Hu'mamofihifana meha'agu minalabe. ²⁸ Hapa'aya huto ni'inagile'ali Kilisitokumu luto kaga lu yege hoto leli huto buto asaga bona'i lu epilata nohu'ibe. Le'ali amuya moloto asaga bona'i lipoti epiloto to asaga kaga lu hokolo hu noepito hulatanohu'ibe. Hena'mube? Enali Kilisitogaminohite bati nehinogo Hu'mamofihibulonele'motobihu'ibe luto nohu'ibe. ²⁹ To nani analilinalo amuyamoloto libaliba nolube. Komopa'nigukilisitohiamuyaubanehe'mago analili'nanolube.

2

¹ To nani lenali'to Leotisea hepatoga bona kumu to nokaba'ni bu mege'ahana bona kumu lusi lili'nanoluna nekehelifiye? ² To ana lili'nanhenabe luto nolube? Enali aihenmenogoi'ihenmenogohite koguna ite nehite aiginagafi eminogoi'iginagafi eminogominalabe luto foya nolube. Ana huto enali Hu'mamofihikomopai'akeheli fe lite loe lae mehise minalabe luto to Hu'mamofihisuguna ka l'emo huto hu'ehinana'ahapa'akehelilabe luto foya nolube. To ana suguna ka hapa'ahenana ni'ibe? Yesukilisitobo yabe. ³ Ai Hu'mamofihikehelise'namamofihibiha'anohibe. Hu'mamofihikehelise'na'afala kito ni'inaya ai Yesulu hokolo hu lepololenogomoi'ia hetofa hetofaka'asaga'ikehelilabe.

⁴ Ya hu'ehinagilenali mone fato bouba faga faga luto lu epilenogo mekehelilo. Mone fulu huto luto laga hina ka luto lu nolepinogolenemegeha hi emilo. ⁵ Nani lenali hitimoneka nohuto Kilisitohikeheli ule'ale hite komopatini molo emite amuyamelete nehana nokehelube. Nani fotoga nohunaya aku komopa'nilenalitoga nomoloto nokehelube.

Kilisitotoga molo emite hetofana hu lepalalina'mu yabe

⁶ Lenali Yesukilisitokibinaboti minalibe lite aitoga komopatini mele'ahanasuhi hite aitoga hepitesaga yegegu minalo. ⁷ Lenali yaga legihite minete aitogalufusatini limite bati hite tiba tiba hite amuyayafa lolo hilo. To Hu'mamofihikagayata'a lulenepi'ohunana amuyamelete keheli emiba emiba hite minalo. To Hu'mamofitogalenegele bite komopatinigusabiyana bai tenogominalo.

⁸ To fato bona'magikehelise'natinile'mo sibina hilune'mu nehanagienemege'i memalalo. Enali Yesukilisitohika lu melenelepise enali'anekesakehelite to ma melugu nehana bona'magihihapa'ani anasikehelite mono'i li sibina hite ka lu lepilabe. Yesuhi kagamekelise nehite faga faga lite lu leneleplanamo kaba hu bati hilo. ⁹⁻¹⁰ To lenali nekehelibe. Kilisitohikomopa'agu Hu'mamofihimeha'abai toto nominabe. To ai asagakibinabomagihikibinabo'ani to kaba bo'ani kokulumagufimelugufinehanana aienebe ligilata nohigo lenali to ai hitimoneka nehite lenemehatini bai toto bati huto ni'igomine bati bati nehana yabe.

¹¹ To lenali Kilisitotoga elago ai lenugufatini laga mehuse komopatinigu foipa hapatini amuya'a laga hu he'mi lepolo'ehina. Ya nohuto enugufa laga nehana suhi huto komopatinigu hu lepolo'ehina. ¹² To nagami folose nehana hapa'a henana ni'ibe? Mana ni'ibe. Lenali nagami'i nefelete Kilisito hiti fililete keligu limilete aku ai hiti ho netibe. Foipa hapatinimu'i fililete ai hetofa hapa'amu aku'i ho tite minalune'mu hite nagami'i fele'ahana yabe. Hapa'a ya huto ni'ibe. Hu'mamofihhi amuya'auha Kilisitohi fili'ehinaguti le'mo ho ti'ehina supo huto lenali lenele'mo ho ti'ehibe. To henabe luto lenele'mo ho ti'ehibe? Lenali aitoga agoya hu emi'ahanamo'mu yabe. ¹³ Lenali koyapa Moseu keya ka lu'ehina kamofihhi mekehelise fegutoga bona'i minete foipa faipa hapatini hilata hi'ahanaya Hu'mamofitoga filise'nalo mine'ahana yabe. Yalo Hu'mau Kilisitohi le'mo ho ti'ehina suhi huto lenele'mo ye ko'ehina. Hu'mau foipanati asaga'i li he'mi leto'ehinagihe. ¹⁴ Ai foipanati li he'mi leto'ohuto'a to lali asaga keya ka mege'i memolose sibina hu'ohutana fayahi go'ehina ya'ma ka foya melilube luto fi sibi huloto Yesuhi hiti malipu yafalo nili ho'ehina ni'inagihe. ¹⁵ Ya nohuto Satahi ka lepekilina'a ka foyaga lenele'mo malalina'a laga hu'ehibe. Kilisitou malipu yafalo fililoto foipanatinini li he'mi nolepoloto Sataha naga'i enele'mo laba hu'ehigo fateha'a fi lehe toto nebago yatai asaga bona'i Hu'mamofihhi amuya bo nohibe lite kehelilabe luto enelepi'ehina.

¹⁶ To ya hu'ehigo lenali nose'na menose'na'mu to sipi yupahifi mono fuli yupapofi yana'mu to yuhufa ikapo o nebelenogo yana'mu hiti kaga melele ka lepekilana meni'ibe. Ya'mu mekehelilo. Ana fato bouba ya suhi huto hu lepolo'ehinagomo bati mehu'ehibe. ¹⁷ Ya'mana samapaha'a legi huto fa'menena ni'ibe. Ya'mana alihi Hu'mamofihhi kapo'agu minese hapa'a meni'ibe. Anamofihhi lusi hapa'a ai Kilisitou nohibe. ¹⁸ To bona'i mone'amagi enali'ani enegekesa yigi yigi nehanana to bamu'i bu neganana lusi mono ka ni'ibe lite, lali lenebe ligi'ohuta nohune lite liyafa hite neminabe. Faga nelina bona'i nehabe. Enali enugufa'ani le'mo sibina nehite'ani to agelomagihhi Hu'ma tegi hite nehabe lite enali'ani enegekesa yigise'na'ani liyafa nehana yabe. Ya bati mehina yabe. Enalimoya lenalitoga ete ana suhi hite minalo lite ka lepekinogomo enemege'i memalalo. Enali komopatiniguti sabiyanatinini lu he'mi lepalalana'mu yabe. ¹⁹ Enali Kilisitotoga hepitemeneminabe. Ai latahati nohinogo lali gumita'a nohuta hupa'atu to go'nuna'atu hiti li hepito ai hiti moneko'na nohuto Hu'mau lu molo'ehina suhi luto hofa notone. To enalimoya Kilisito latahatigati i pa sete he'mi'ahana bona'i nehabe.

Yesu fililoto aku aho ti'ehinamo lenali foipanatinini'mu filite kosaba minose'na ni'ibe

²⁰ To lenalimoya ma melugu bona'magihhi hapa'aniguti ali gulufe su he'ahana. Kilisitou hiti ana hapamu'i affli'ahana yabe. Ya hi'ahanaya lenali ya'ma melugu bona'magi hapa'ani henabe lite aku'i mege'i nemalabe? ²¹ Nose'na henamo'mu mone ya'ma kayahi melibo lite to mone ya'ma mo sibo lite to mone ya'ma kayatu bako mehubo lite nelana, lenali henabe lutobe keheli'ahana? ²² To ya'ma nose'na hiti ana'ina hiti asaga'i minoba minoba hilina nasana ni'ifiye? O'e. Su halina'a fa'menena ni'ibe. To enali ya'ma nemalana ka ana huto fa'mene bona'magihhi kaga anasi ni'ina yabe. Kilisitohi kaga meni'ibe. ²³ Ana, ya'ma kaga'ani agelomagihhi liyafa hilo lite to lenugufa le'mo laba hilo nelana kaga hetofa ka legi huto ni'ibe lite mone'amagi kehelilanaya ana kagauba lenugufa le'mo bati mehilina'mu yabe. Ya'ma kagauba lenubuto bilina'a meni'inagi lenali ya'ma mekehelise minalo.

3

¹ Lenali Kilisito hiti ho ti'ahana bona'i nehafiye? Ai nohina kapomu'i sa sa hite lenegekesa yigilo. Anagu Kilisitou Hu'mamofihhi yahi lamaga'aga nominabe. ² To lenali ma melugu ni'ina nasana'mu lenegekesa meygise kokuluma kapogu ni'ina nasana'muko lenegekesa malalo. ³ Lenali fili'ahana bona tegi hite nehite ma melugu ni'ina nasana'a he'mitetini Kilisito hiti Hu'mamofitoga lenemehatini mele'ahana yabe. ⁴ To alihi Kilisitou lali minose bihati nohina bouba fana meha'a hiti aku oto nehetilenogo lenali ana hite fana meha'agu nehetilabe.

Bona'mangihhi tafa hapa'a hiti to kosaba hapa'a ni'ina

⁵ Lenali ma melugu bona'magihhi hapa'ani li he'milo. Moko lise'na yagi, ana'i gumina folose'na yagi, kolotananamofihhi hapa'a yagi, lenipagu keheli sibina huse'na yagi, to foipanamofihhi hapa'a asaga'i komopatiniguti li he'milo. To ma me'mofihhi nasana asaga'i laga lepesise'na yana'mu lu laga hite he'milo. Ya'ma melugu nasana laga lepesise'namoya lugefa suhi huto ni'ina melugu bona'magi Hu'mamofihhi le'mo laba hilata nehana ana'ina melugu nasana'a liyafa hite kanihi filata nehana. Lenali ya'ma hapa'aya mege'i memalalo. ⁶ To ya'ma suhi lite neminana bona kumu Hu'mau sipi ka epekilina'mu yabe.

7-8 Lenali koyapa'i ma melugu bona'i minete ana suhi lite mine'ahanaya to yatai ana hapa'a li he'milo. Kolo tose kata li he'mite hulata nehana supo hite foipa hapatini li he'milo. Kele'na ka luse'na yagi huli ka luse'na yagi to fato bona le'mo buya huse ka hiti li he'milo. ⁹ To ai bahane hanogo ai bahane hanogo hite meminalo. Ya'ma tafa hapatini mino'ehinaya lenali ananamono li gololo tite li he'mi'ehite yatai yuhufa bona'i lolo hite neminabe. ¹⁰ Hu'mau lenele'mo kosaba higo asaga kanagu ai'a meha'a legita minalabe luto lenele'mo bati bati nohuto kehelise'natini hokolo nohigo yuhufa bona'i lolo nehabe. ¹¹ To Hu'mau ya nohu lepalago fato fato bona'i meminese moneko bona'i nehabe. Mone Yuta bona'i to mone fegutoga bona'i meni'ina. Ana huto enugufa laga hise bona'i to laga mehise bona'i meni'ina. To naga'i emite koko hise bona'i to naga'i melise bona'i meni'ina. Bona'i hapa'ani fato fato'na ni'inaya ya'mana fa'menena ni'ibe. Kilisitou ai lali fato fato bona'i asaga'i lele'mo moneko babeyafa hu'ehina. Ai bona'i yege yege'na lele'mo moneka hu'ehina. To ana huto ai yege yege bonatoga minalibe.

¹² Lenali Hu'mamofihhi bona'a nehabe. Ai keke'i nolu lepoloto lenele'mo'ehibe. Ya hu'ehinagi lenali fato bona kumu leniginaga fi epelete fulu hite enehe'mete agoya hite minalo. ¹³ Foipanatini ai li he'metenogo ai li he'metenogo hite minalo. To lenali folagahatinigu mone boba kele'mo sibina nohinogomo kai kipagu fulu hinogo nohuto le'mo bati hubo. Sipi Botiuba lenali sibina nohuto le'mo bati hubo. Sipi Botiuba lenali sibina hi'ahanana ali he'mi lepoloto lenele'mo bati hu'ehinagihe. Ai hapa'a mege'i malalo. ¹⁴ To amuya melete asaga bona kumu leniginaga filo. Ya hilete lenali asaga'i bati hite koguna ite moneko'na hite minalabe. ¹⁵ Hu'mau folagahatinigu Kilisitohi fuluna'a minalibe luto lenele'mo moneko'na hu'ehinagi fuluna'auba lenipagu kaba hinog fulu hite minalo. To Hu'mamofihhi fokehi lilo. ¹⁶ Kilisitohi hetofa hetofa kaga'a komopatinigu mineno. Keheli bati hite ai ka lepinogo ai ka lepinogo hite minalo. To Hu'mamofihhi gepohi lite yege fise nama litetini to Sikalafu'i komopatinigu lepi'ehina nama litetini laga hina nama ya'ma lite Hu'mamofitoga ana nama asaga'i lilo. ¹⁷ To asaga'na hilana'a to kaga lilana'a Sipi Boti Yesuhi gi'a liyafa nehite minalo. To ai kumu Hu'mamofihhi fokehi lilo.

Lalamehi minose hapa'a

¹⁸ Lenali ana'magita bahatinimagihi keheli epilo. Ya'ma Yesu Kilisitohi naga'i neminana ana'magi ana suhi lite nehana yabe. ¹⁹ To lenali bomagita lihatinimagihi leniginaga fi epite lenipagu logo mebino. ²⁰ To lenali yagapana'magita itotinigihi afotinigihi agoya hu epilo. Ya nehinogo Hu'mau lenofokehi lilibe. ²¹ To lenali afo'anigita yagapanatini kele'na ka lu epiba epiba hite meminalo. Fa'mene kele'na ka lu epilata nehinogo enali kosele'i enohoto enipagu keta hilana'mu yabe.

²² To lenali lili'nalona bona'magita sipi botiniloga agoya hu emilo. Asaga lepi'ahana lili'na li bati hilo. Asaga yupahi bu lenagana kana hiti bu melenagana kana hiti lili'na amuya melete nehinogo Hu'mau kehelito lenofokehi lilibe. Ya'ma kehelite lili'na babahi hite alilo. ²³ To asaga lili'namo fato fato'na amuya melete lilata minalo. Melugu neminana bona'mofihhi lili'na'anisigo meni'ina yagi Sipi Bomofi kumu lili'na liluta nohune lite kehelite amuya melete lilo. ²⁴ To ya nehinogo Sipi Botiuba hetofa nona'a babu luto lepillina'mu yabe. Ai'a molo lepolo'ehinamofihhi mina'a fuku luto lepillina'mu yabe. Lenali sipi botini ma melugu bona'mo menohigo, Kilisitou ai Sipi Botini lili'na kaba huse botini nohinagihe. ²⁵ To Hu'mau kegeiyo nehana bona'magihhi ana huto sibi nona'a epilina'mu yabe. Ai bu'alo yege yege bona'i moneko'na nehabe luto nokehelibe. Ai keheli fotogo huto epilina'mu yabe.

4

¹ To lenali kaba bo nehanamagita kele kele panatini enele'mo hetofana hite to bebe sose hapa hite enele'mo bati hilo. Lenali Kaba Botini mone kokulumalugu nohinamofihhi lenekesu mehenono.

Kehelina ka yabe

² To kosele'i mehose amuya melete Hu'mamofitoga fokehi nelite nunumu hite Hu'mamofihhi loka holata nehite minalo. ³ To lali kumu luto loka nehete Hu'mau ai ka lamana'a suguna ka'a Yesu Kilisito kumu ana kaga babu bona'i lu epiluta kapo hokolo hu letalibe lite loka halo. Nanimoya yatai ana ka lamana'a lu yege hose'na'mu naga'i li'ohuna yabe. ⁴ To nani kumu yabe lite ana kaga lu yege hoto lu epilenogo keheli fe lilabe luto loka halo. Hu'mau nani'i anana'mu noho lifi'ehigo ya'ma lili'na nani'ni lusiga lilibe.

⁵ Enali Kilisitohi naga'i menehana bona'magihhi fulu hite kehelilete bebe sana hapa'a hi epalalo. Ya hite, asaga yupahi ka lamana'a lu epise'namofihhi kapo'a sa sa hite mone fa'mene meminese enehe'mete Yesuhi hapa'a enelepilo. ⁶ To lenali kaga nelanaya ka

laga'a hiti fulu'a hiti lite neminenogomo enali ka kehelilabe. To enali mone kaga lenoloka nehenogomo ka'anilo nona'a bati hite aku'i lu epilabe lite kehelilo.

Anasi su halina ka

⁷⁻⁸ Lalalutifu mone gi'a Tikiku nani lenalitoga ho lifilube. Ai ana huto Sipi Botimofihili lili'na bo nohuto kosele'i mehose nehe'molata nohina yabe. Ai lenalitoga buto lali kumu lu lepilenogo kehelilete komopatini keta holatana'mu babahi huto higo lenali lenegelo bilabe. ⁹ To lenali bonatini mone gi'a Onesimasi loe hiti bila'ibe. Onesimasiu ana huto lalalutifu nohuto kosele'i mehose Hu'mamofihili lili'na bo'a lagati lebesina bo nohibe. Ana loe bole lenalitoga bilete ma hepatoga huto nohinana'a asaga'i lu lepila'ibe.

¹⁰ To mone bouba gi'a Alisatoku nani hiti'i naga'i li'ehina bouba lenali kumu nehafihe luto noligo fayahi nokoyobe. To ana huto Makiu, Banabasihi etali'afihili pana'a, ai lenali kumu nolibe. Nani ai kumu alu lepi'ohunagi to lenalitoga nehetilenogomo be tigite le'malo. ¹¹ To Yosua mone gi'a Yasatasi ai ana huto lenali kumu nolibe. Enali ya'ma loebe monebe bona'magi enaligo Yuta bona kegi'agati ete Hu'mamofihili kapo'a lili'nalo nehe'mete neminabe. Enali amuya melete nehe'melatanamo sipi'a ni'ibe.

¹² To lenali bonatini mone gi'a Epafalasi ai Yesu Kilisitohi lili'na bo'a lolo hu'ehina bouba ana huto lenali kumu nehafiye luto nolibe. Ai asaga kanagu lenali Hu'mamofitoga loe lae mehise ule'ale hite minete agoya hi emite minalabe luto nunumu huto amuya moloto Hu'mamofihili loka hoto nominabe. ¹³ Ai lenali kumu amuya lili'na nolina bo nohigo bu go'ohuna yabe. To ana huto Leotisia hepato bona kumu hiti Hilapolisi hepato bona kumu amuya moloto lili'namo nolina keheliohube. ¹⁴ To laga lebesina bo, Luku, ai lusa bo nohina yagi to Temasi ana hite lenali kumu nehafiye lite nela'igo nogobe.

¹⁵ To lenali Leotisia bonatoga enebe tigite ka'ni lu epilo. To mone a'mo, gi'a Nifa aitoga to Yesuhi naga'i ai'a nonugu li gehesa nehana bonatoga ana hite enebe tigite ka'ni lu epilo. ¹⁶ To lenali ya'ma fayapo leka se su helete Leotisia bonatoga epinogo enali li nupa hite leka salabe. To ana'mu enali fayahi koyo epolo'ohunana lepinogo lenali leka salo. ¹⁷ To mone bo, Akipasi, ma lite lu emilo: Sipi Botiu kimi'ehina lili'na yamofihili mehe'mise li бага ibo.

¹⁸ Nani Poluita nani'ni nayaha'nitu fayahi koyoto ma luto nolepube. Nalalu'nigita nehafiye? Nani ya'ma noluto to naga'i li'ohunaya lenekesu meheni. Hu'mamofihili lenehe'mose'nauba lenalitoga mino moloto mineno.

TESALONIKA Napa 1

Polu koyoto epi'ehina fayahi

¹ Lenali Tesalonika metoga bona'ise. Lenali afotifu Hu'ma to Sipi Boti Yesu Kilisitohi bona'ise. Nani Poluita to Silasiugo, Timotiugo lali nohuto lenali ya'ma fayapo koyoto nolepune. Hu'mamofihinehe'mose'na'a to fuluna'a lenalitoga minomo tito mineno.

Tesalonika bona'magi kohe tete yata'a keheli'ahana amuya melete mono kapogu bi'ahana.

² Lali asaga yupahi lenali kumu yabe luto Hu'mamofitoga lofokehi hoto nunumu huba huba huto nominone. To Hu'mamofitoga noluto lenali hiti kehelito lulata nohune. ³ Lenali Hu'mamofitoga keheli amuya melete minelata nehana yamofihinehe'lamana'a ya'ma li huto nehabe. To komopatini emilata nehite foya'a amuya melete minelata nehabe. To Sipi Bo Yesu Kilisitohi alina kumu yabe luto keheli ule'ale hite geba hite minelata nehabe. Ya'ma afotifu Hu'mamofihinehe' ai gobisalo kehelito fokehi holata nohune. ⁴ Lalalutigita, Hu'mau komopa'a lepito ai bona'a lenele'mo lolo hu'ehinamo ya'ma keheli'ohune. ⁵ Ka lamana'a ito buto lu lepi'ohuta yabe. Lali labagagutiko ka lepi'ohuta meni'ibe. O'e, Hu'mamofihinehe' amuya'a hiti ni'igo ai Sikalafu'uba ya'ma lamana'a ni'ibe luto lu lepi'ehinamo yabe. Lali lenalitoga mino'ohuta hapati abu ge'ahanamo ni'ibe. Lenali kumu yabe luto lenele'mo bati hilune luto lamana huto mino'ohuta bu ge'ahabe. ⁶ Ya hulotogo moloto minoto hu'ohuta ya suhi mege'i melete minete hi'ahana. Sipi Boubu hu'ehina ya suhi keheli'ahana hi'ahanamo ni'ibe. Ya hite minete bona'magi ka lamana'a kumu lenele'mo sibina nehano lenali kosele'i mehose ka lamana'a keheliya ilune lite komopatini sabiyana lolo higo keheli'ahana ni'ibe. Hu'mamofihinehe' Sikalafu'uba lenele'mo bati higo mine'ahana yabe. ⁷ Ya hite, lenali kohe tete Yesuhi kapogu nebago Masetonia metogati to Akaiya metogati Yesuhi keheli emi'ahana bona'i lenali mege'i melete mine'ahana. ⁸ Lenalitogati ya'ma Sipi Bomofihinehe' hetofa kagauba sipi huto buto Masetonia metoga to Akaiya metoga bu'ehina. Ya hu'ehina ya'asigo meni'ibe. Lenali Hu'mamofihinehe' kumu keheli amuya mele'ahanamofihinehe' kaga'a noto noto hepatoga bulago yamofihinehe' lu lepiluta'a mone mehibe. ⁹ Ana bona'magi asaga'i lenalitoga buto nohutogo lele'mo lamana hi'ahana kaga'a lelite ete limilata nehabe. To ana hite, lenali ya'ma bona'mofihinehe' meha'a nasana lolo hite mine'ahana lenemege'a hi neemite Hu'mamofihinehe' amuya bo'a lamana'a lolo hite aitoga i ke'mete agoya hu emi'ahana ka lalitoga beto nehana yabe. Ai Hu'mau minoba minoba hulata bologa lenemehe' emilata nehana keheli'ohune. ¹⁰ Ya nehite pana'a fili'ehinaguti le'mo ho ti'ehina bo, Yesu minomo buto kokulumaguti limilina'mu geba hite nehabe. Ai Yesu, Hu'mau alihi foipana'momu'i osahi epilina'aloti lubuto bilata nohibe. Ya'ma kamofihinehe' noto noto bona'i keheli'ahana nehite lu limilata nehabe.

2

Polu Tesalonika metoga mono foya li'ehina

¹ Lalalutigita, lenalitoga buto minoto lu'ohuta ya'ma fa'menena lolo mehibe lite lenalitohi keheli'ahabe. ² To Filipai hepatoga lele'mo sibina to huli ka lu limite hilata hi'ahago yalo lenali Tesalonika bona'magita bu'ohuta akeheli'ahabe. Ya hi'ahanaya to bona'i luga'amagihinehe' luba limilune'mu nehago Hu'mau lukesa fi hetofa hu leto'ehigo babahi huto nohuto lenalitoga Hu'mamofihinehe' ka lamana'a lu huto huto lu lepi'ohuta. ³ Lenegekesa lito lu lepilata nohuta yamofihinehe' keheli sibi saba hite foipa foya'mu kehelito lu sibina sabana huto lenimi'i moloto lu melepi'ohune. ⁴ Hu'mau bu logoto laga besigo ya'ma hetofa kaga'ni keheli fotogo hu'ohuto lu lepilabe luto lele'mo eto hulago ya'ma ana ka nolune. Bona'i luga'amagihinehe' kehelite linogo bati hilibe luto meni'ibe. Hu'mau ai komopatigu bu go fulu tise boubu keheli'ehinogo lamana hilibe luto nolune. ⁵ Lenali ya'ma lali hapati keheli'ahabe. Lali ya'ma lenalitoga mino moloto suguna huto efaha fe'no kumu buka tiluna'mu lenofokehi lilata ka lenugufa lelito tilabe luto lu melepune. Hu'mau keheli'ehigo nolune. ⁶ Lenalifi to noto noto bona'ifi lali kumu kehelinogo tinogo lenikibina bo lolo hilabe luto melune. ⁷ Lali Kilisitohi aposolo'a nohutagi ya'ma ana'ina mone kumu linogo limilina bati hilina ya huto meni'ibe. To a'i moneuba yagapana'a laga hina'a hulata kaba nohina suhi huto lali ya'ma lenalitoga minoto lenele'mo bati hulata nohune. ⁸ Ya huto laga hinana'aua komopatini lenalitoga minolago Hu'mamofihinehe' ka lamana'a lu lepilune luto mino'ohune. To ya'masigoko meni'ibe. Lali lenalitoga komopati ni'igo lenali kumu bati huto filitita'mu yabe. ⁹ Lalalutigita, naga ito li hetofa

huto nohutogo lenali kosele'i lenoho laligi luto utehi foya'a amuya moloto to babu luto lito nohuto Hu'mamofihhi ka lamana'a lu lepi'ohuta'a akeheli'ahabe.

¹⁰ Lali komopati fana tago minoto bati huto foipanati meni'igo lamana huto lenalitoga bula ola huto mino'ohuta lenali hiti to Hu'ma hiti hapati keheli'ahabe. ¹¹ To bo moneuba yagapana'a bati huto kaba hu'ehina suhi huto lali lenalitoga lenele'mo eto eto huto mino'ohutam akeheli'ahabe. ¹² Ya huloto lenegekesa lito lenele'mo amuya moloto huto lu lepolo'ohutam ni'ibe. To Hu'mau ai kapogu lenele'malina bouba to fana meha'a lepilina bouba bu goto lenofokehi lilibe lite laga hina hite minalo, luto lu lepiba lepiba hu'ohuta ni'ibe.

¹³ To lali Hu'mamofihhi kaga lu lepi'ohutogo lenali ya'ma bona'magihi kaga ni'ibe lite melise ya'ma Hu'mamofihhi ka lamana'a yabe lite kehelite li gu i'ahanamo ni'ibe. To lamana'a ya'ma huto ni'ibe. Hu'mau ya'ma aitoga keheli emilata bona folagaha'anigu minoto foya'a lilata nohibe. Ya'mu lenalitoga ya huto nominana'mu lali ya'ma Hu'mamofihhi fokehi mone hiti holoto nominone. ¹⁴ Lalalutigita, Hu'mamofihhi yagapana'a Yuta melugu Yesu Kilisitotoga bite i ke'me'ahana enali hiti lenali hiti monoko'i lolo hite nehabe. Enalitoga huto hu'ehina suhi ana huto lenalitoga huto hu'ehina yabe. Enali bona'animagi enele'mo sibina hi'ahana ni'igo to ana hite lenali bonatini luga'amagi kalana'i mele lepelete ya hi'ahana yabe. ¹⁵ Yuta bona'i enali Sipi Bo Yesuhi he'ahana to Hu'mamofihhi ka'a lu yege hose bona'i hiti enehe fili'ahana to lali'i legene mane ite lehete li he'mi'ahana. Enali kumu Hu'mau keheligo ipa'a sibina nohina yabe. To enali bona'i asagatoga luba sabo hilata nehana yabe. ¹⁶ Ya nehite lali fegutoga bona'i ka lamana'a lu yege hoto lu epinogo enubuto bi lalabe lite ya'ma Yuta bona'magi kapo fi hekini lalutagi lite luba ka lu limilata hi'ahana. Enali ya hiba hiba hago enali foipanamofihhi gupilo melenogo kolo kolo huto tito minago yatai Hu'mamofihhi ita bigo ya nasanamofihhi luba'a mone enalitoga nehete'ehina yabe.

Polu Tesalonika metoga aku'i bilube luto lu'ehina

¹⁷ Lalalutigita, lali'i kana nesi'agu foto'i mino'ohuta yamofihhi komopatiguti meni'ibe. Fa'mene lugufatu lolo hu'ohuta ni'ibe. Lenali kumu legekesa yigiba huto minalune luto lenali'i bu lenagalupihe luto amuya moloto minolata hune. ¹⁸ Ya huto buto bu lenagalune luto lu'ohutaya to Poluita nani'ni babu yupahi buto bu lenagalube luto lu'ohunaya ni'igo aku Satau ya'ma kapo fi hekini lo neto'ehibe. ¹⁹ Lenali kumu yabe luto laga'a kehelilata nohune. Yamofihhi ma huto ni'ibe. Sipi Boti Yesu oto nehetilina yupahi ya'ma gobisalo hiya bona'magi lali foyatimofihhi legeya'a lolo hilabe? Lenalitinigo ya'ma lali foyamofihhi legeya'a lolo hilune'mu habe. Ya'ma huto hilina yupahi lali sa huto geba nohune. Ya nehinogo lenali kumu legelo bito minalune. ²⁰ Lama'naka, lenali kumu lofokehi holata nohuta to komopatigu keheli bati hulata nohuta yabe.

3

¹ Lenali kumu yabe luto keke'i luto minoto lito hu'ohuna menetago nani'nisigo Atenisi hepatoga mino'ohuna. ² To Hu'mamofihhi koko pana'a lalalutifu, Timotihhi ho lufugo he'mi netoto lenalitoga bilibe luto lu'ohuna. Kilisitohi ka lamana'a lulata nohina bouba monolugu lenele'mo babahi hilibe luto to lenele'mo amuya hilibe luto, ³ to ya'ma kalana'i melenogo lenali Yesuhi kapo'amofihhi he'mi lalabe luto ya'mu ho lifi'ohube. Lenali ya'ma ya lite kehelilo. Luba hose'nauba lugupisalo tilube'mu higo Hu'mau ya'ma lu laga mehuse nohuto ananamotu lele'mo amuya hilina'mu yabe. Ya'ma lenali akeheli'ahanamo ni'ibe. ⁴ Ya huto ni'igo lali lenali hiti nominoto kalana'i molo letalune'mu nehabe luto kohe toto lu lepi'ohuta ni'ibe. To yatai anana ahuto hu'ehinaya lenali akeheli'ahabe. ⁵ Ya hulago limi'i mololata bo, Satau ai lenimi'i mololago Yesuhi kapo'a he'mi'ahafi mehe'mi'ahafi to lali foyamofihhi legeya'a ho helili nohifi huto nohifi yamofihhi hapa'a kehelilube luto lenali kumu niginaga fise nokehelito minoto lito huna menetago Timotihhi ho lufugo bu'ehina.

⁶ To yatai Timotihu lenalitogati i behe huto oto kaga'a beto hu'ehibe. Kilisitotoga keheli amuya mele'ahanamofihhi to komopatini epilata nehana yamofihhi lamana ka lu limi'ehibe. To lenali ya'ma lali kumu laga'a kehelilata nehanamo to lali lenali'i bu lenagalune luto kehelilata nohutamo ya'ma lenali ana suhi hite lali bu lenagalune lite kehelilata nehanamo ni'ibe. Yamofihhi ka'a alu su ho'ehigo komopatigu bati huto nohune. ⁷ Lalalutigita, komopatigu lagabu'namofihhi komopa'agu to keke'i luse'na yamofihhi komopa'agu nohuto lenali Kilisitohi keheli ule'ale hi'ahana ka'a keheliloto komopatigu bati huto babahi hibe. ⁸ Yatai lenali Sipi Bomofitoga amuya melete nehago lali kehelito komopatini bati hinogo nominone. ⁹ Lali lenali kumu hiya huto Hu'mamofihhi fokehi lilune? Lenali kumu yabe luto Hu'mamofihhi gobisalo komopatigu sabiyana

lolo nohigo legelo nobune. ¹⁰ Lali buto bu lenagalune luto to lenogobisalo minototi mono ka luga'a mino lito bu'ehina yamofihhi lu lepilune luto utehi etehi babu luto lito Hu'mamofitoga amuya moloto lulata nohune.

¹¹ Afotifu, Hu'mau ai'a to Sipi Boti Yesu etali kapo hokolo hi letele'inogo lenalitoga foia biluta ni'ibe. ¹² To Sipi Boubu lenele'mo higo ai komopa'a eminogo ai komopa'a eminogo hite mineno. To lali komopati lenalitoga molo'ohuta suhi hite komopati silaga bonatoga malalana yauba napa huto hofa tenogo hite minalabe luto Hu'mamofihhi loka nohone. ¹³ To Sipi Botiuba komopati le'mo hetofa hulenogo Sipi Boti Yesu hiti to ai le'mo'ehina bona'a asaga'i hiti nehetilina yupahi lenali ya'ma Hu'ma afotifihhi gobisalo minete komopati bati hinogo hetofa lenemehi hiti minalabe.

4

Minoto lito hinogo Hu'mau kehelinogo bati hilina kaga

¹ Lalalutigita, Sipi Boti Yesuhi ai gi'alo lenegekesa lito ka mone lu lepilugi kehelilo. Lali Hu'ma kehelito lenofokehi lilina hapa'a alenelepi'ohuta yagi ana suko neminana keheliohuta to lepiba lepiba ka mone hiti amuya melete mege'i malalo luto nolune. ² Lali lu lepi'ohuta ka lali kati meni'ibe. Sipi Boti Yesuhi bagaguti ka'a lu lenelepi'ohutamoya'ma akeheli'ahabe. ³ To mone ka hiti ni'ibe. Lenali kumu Hu'mau lu molo'ehina ka'a ma ni'ibe. Sigiminaya li he'mite komopati lamana hinogo minalo. ⁴ Lenali eto eto hite ya'ma komopati le'mo bati hite fotogo hite lihatini lilabe. ⁵ Moko lise lenegekesa kehelise bo alobo topa helatana yamofihhi meni'ibe. Fegutoga bona'magi enali Hu'mamofihhi hapa'a mekehelilata nehite ya'ma foipa suhi hilata nehago lenali ya suhi hi lalabe lutomo ni'ibe. ⁶ Aku'i lenali folagahatinigu bona'i moneuba ana'i kumu foipana hilina'a meni'ibe. To lalufihhi liha'a lilina meni'ibe. Yamofihhi nasana lilana bona'iya Hu'mau osahi epilina'mu yabe luto kohe toto lu laga huto lu lepi'ohutamoya'ma ni'ibe. ⁷ Ya foipanaloti komopati kolo tenogo minalabe luto meni'ibe. Komopatinigu babahi minalabe luto Hu'mau elesa molo epi'ehina. ⁸ To ya'mu ana kaga mege'i emilina boubu fa'mene bona'magihi ka he'mi'ehina meni'inaya ai'a. Hu'ma Sikalafu'i lepilatamofihhi megesa hu emilata nohibe.

⁹ To lenali Yesuhi bona'a luga'amagi komopati epilabe luto hena'mu fayahana lepiba lepiba hilune? Hu'mau komopatinigu ai lenemehi eminogo ai lenemehi eminogo hite minalabe luto'a hapa'a lu epi'ehinamo ni'ibe. ¹⁰ Lenali ya'ma Yesuhi bona'a Masetonia metoga noto noto'i nehana bona'magihi asaga'i enele'mo bati hilata nehanya aku'i hofa toto napa hilibe luto lenegekesa lito lu nolopune. ¹¹ To kaga mone ma luto lu lepi'ohuta yatai aku'i nolune. Hololu luto bila ela mehise fulu hite minete ka sipi boe bae melise legeso hite lamana hite minete fato bomofihhi foya'amu mekehelise lenalitini foyatinimu kehelite minete lenalitini lenayahatinitu foya lite nalana'mu kehelite minalo. ¹² Ya hite minete, ya'ma fato bona'i enali nehano bo mone'mofihhi nose'na'a kele kele'i mehise legeso hite minalabe. Lenali ya hite minenogo mono ka mekeheli'ahanamagi hapatini bu gelete lenofokehi lilete lenigi liyafa hilabe. To kagatini kehelilabe.

Sipi Boti i behe huto alina kana geba hilabe

¹³ Lalalutigita, lenali ya'ma fili'ahana bona'i enali kumu keheliligitagahi hite Yesuhi mekeheli'ahana'amagi sibi hite minete yibi nama hite nemina suhi hi lalabe luto lu lepilugi kehelilo. ¹⁴ Lali ya'ma Yesuya fili'ehinaguti aku ho ti'ehinamo kehelil amuya nomolone. Ya'mu ma luto kehelilune. Hu'mau ai Yesuhi le'mo gelehe huto alina yupahiya Yesu kumu kehelil emilata nehana'a hiti fili'ahana bona'i ai'a hiti enele'moto alube'mu hibe.

¹⁵ Sipi Bomofihhi kaga mone'a lu lepilune'mu nohune. Melugu'i lubu hiti nohuta Sipi Boubu nehetilina kanagu lali ya'ma fili'ahana bona'i enebe meligilutamoya'ma ni'ibe. ¹⁶ Sipi Boubu ai'a kokulumaguti limilube'mu nohibe luto yamofihhi kaga'a kehe ito kanipo fite agelo bona'magihi kaba bo'aniuba nogo nemelenogo to Hu'mamofihhi ufeha'a nefinogo limilina'mu yabe. Limilenogo Kilisitohi bona'i fili'ahana'amagi enali kohe tete ho tilana'mu yabe. ¹⁷ Ho tilenogo lali lubu hiti nohuta'a Hu'mau lele'mo tilenogo enali hiti Sipi Bo hiti sopopogu fo tula haluta'mu yabe. Ya huloto lali asaga'i Sipi Boti hiti mino lito buto minalune. ¹⁸ Ya hu'ehina'mu lenali kaga ya'ma lu kehelil fa kehelil hilete ai'i le'mo bati hinogo ai'i le'mo bati hinogo hite lenegelo bilata hite minalo.

5

Sipi Boti alina'mu kaba huto minalune

¹ Lalalutigita Sipi Boti alina kana'a yamofi hiti to alihi huto hilina asaga'namofi hiti fayahi koyoto lepiba lepiba mehilune. ² Lenalitini ya'ma Sipi Boti alina kana'amu ma lite kehelilata nehabe. Ya'ma guminalo bona'i folugu'i suguna huto alina suhi huto mele'isi nehetilina keheli'ahabe. ³ Bona'magi bati huto legeso huto nominone lite legeso hite nehanogo ana kanagu koli'a hiti nasanauba mele'isi o nehetinogo enugupisalo finogo, enali felefa hilana meni'ibe. To a'i moneuba yagapana ma'asi ketalube'mu nohuto mele'isi gabu gigo keke luto topa holata nohibe. To ana suhi huto Sipi Bouba mele'isi nehetinogo hiya huto felefa hilabe? Koli hilana ni'ibe. ⁴ Lalalutigita, lenali Kilisitohi naga'a nehanagi ya'ma metepunagu menehabe. Ya higo ya'mu Sipi Bomofihhi kana'a mele'isi guminalo bona'magi nehe netilana suhi huto lenalitoga nehetinogo henabe lite katiya'i hite lenelesa lilibe? ⁵ Lenali fana mehenamofihhi to yege'amofihhi komopa'agu nehabe. Lali Kilisitohi naga'amagita sinihi to metepunamofihhi komopa'agu menohune. ⁶ Ya'mu bona'i luga'a enali enubu'i kelata nehana suhi lite meminalo. Komopatini lenegekesa hekini melenogo lenalitini kaba hite gili hite minalo. ⁷ Enubu'i kelata nehana bona'i enali sinihinaga enubu'i kelata nehabe. To amuya nagami'i nelata hite negi nenalana bona'i enali sinihinaga nete nehabe. ⁸ To lali fana mehenamofihhi naga'i lolo hu'ohuta ya'ma komopati kaba huto minalune. Ya nohuto Yesutoga keheli amuya malaluta to komopati asaga bonatoga epiluta yanauba heleguti lolo hilibe. To Hu'mau lubuto bilina keheli'ohutanauba lali latahati li sibina hu lalina kakiliti lolo hu letalibe. ⁹ Yamofihhi hapa'a ya huto ni'ibe. Hu'mau siko hu letoto osahi limilibe luto lele'mo'ehina meni'ibe. Ai Sipi Boti Yesu Kilisitou lubuto bilata hinogo li bati hilabe luto lele'mo eto hu'ehinamo ni'ibe. ¹⁰ Sipi Botiuba lali kumu luto fili'ehinamo ni'ibe. To henabe lubote? Ai alina kanagu lali lubu hiti nohutamagita to afili su ho'ohutamagita lele'mo nupa higo ai hiti minalune luto yabe. ¹¹ To ya huto ni'igo lenali komopatini ai eminogo ai eminogo hite minete to ai he'menogo ai he'menogo hite minete amuya melenogo yanauba lenemehatini hofa toto tinogo bati hite lilata nehana ya suhi hinogo lelite bite minalabe.

Polu enegekesa lito keke'i hu epolo'ehina

¹² Lalalutigita, ana'ina mone kumu lenoloka amuya nohone, Hu'mau lenalitoga foya'a lilabe luto to lenegekesa hokolo hilabe luto to ai kapo'a lenelepilabe luto to lenegekesa hokolo hilabe luto to ai kapo'a lenelepilabe luto le'mo ho ti'ehina bona'i enali kumu kehelinogo bati hino. ¹³ Ya hite keheli hofa tete komopatini epite foya'ani'mu kehelinogo tino. To lenali folagatinigu koguna ite minalo.

¹⁴ Lalalutigita, lenegekesa li hokolo huto lenogo'na bito lu nolepune. Bona'i luga'amagi foya melise nehanogo enali enegekesa lilo. To luga'amagi eneleasa nelinogo neminana enele'mo hetofa hilo. To luga'amagi keheli ule'ale mehise loe lae nehinogo enali enele'mo amuya hilo. Ya hite asaga bona'magitoga legeso hite minalo. ¹⁵ To foipanamofihhi nona'amu yabe lite ai henogo ai henogo li muyalo li malo mehilo. Ya hu lalune lite lenalitogati to bona'i asagatoga ana'ina li lamana hu epalalune lite amuya melete minalo. ¹⁶ Asaga yupahi komopatiniugu sabiyana lolo higo minalo. ¹⁷ Asaga yupahi Hu'mamofitoga kehelite lu emilata nehite mehe'mise minalo. ¹⁸ Ana'ina asaga'i ni'ina yana'mu Hu'mamofihhi fokehi lilo. Ya'ma Yesu Kilisitohi naga'i lolo hana'mu yabe luto Hu'mau ya'ma luto nolu lepalabe.

¹⁹ Hu'mamofihhi Sikalafu'amofihhi fana meha'a ya'ma ifi metalo. Ai'a ka'a mehe'milo. ²⁰ Hu'mamofihhi bagaguti ka lu'ehina kehelinogo ya'ma melimino. ²¹ Ka'ya asaga'i ya'ma keheliya ite li kehelite lite minalo. Lama'na ka ni'ifi foipa ka ni'ifi lite ana kaga fi taga hite kehelitetini to lamana'a ni'inogo yamofihhi li pili kete minalabe. ²² Ana'ina foipana fato fato'mofihhi ni'ina yamofihhi he'milo.

²³ To Hu'mau fulunamofihhi afo'afu ai'a lusi bona'a lenele'mo lolo hu su holoto, to lenele'mo bati bati hulenogo komopatini lenemehatini lenugufatini bati hinogo minenogo Sipi Boti Yesu Kilisitou nehetilina kana'alo kolo tanana meminenogo minalabe. ²⁴ Hu'mau lenali yagapana'a lenele'mo'ehina bouba, ya'ma hu lepalalube luto kaga molo'ehina'a mehe'mise lelite buto li su halina'mu yabe.

²⁵ Lalalutigita, lali kumu yabe lite kehelite Hu'mamofitoga nunumu lite minalo. ²⁶ Kilisitohi naga'i asaga'i soso hu epoloto enebe tigilo. ²⁷ Nani Poluita Sipi Bomofihhi gobisalo ma luto lu nolepune. Ya'ma fayapo Kilisitohi naga'a silaga'i leka sete lu epilenogo keheli su helete minalabe.

²⁸ Sipi Boti Yesu Kilisitohi lenehe'mose'na'a lenalitoga minomo buto mineno.

TESALONIKA Napa 2

Polu koyoto epi'ehina fayahi

¹ Oho, Tesalonika metoga mono naga'ise. Lenali afotifu Hu'mamofihhi to Sipi Boti Yesu Kilisitohi naga'ise. Nani Poluita hiti Silasi hiti to Timotiu hiti ma fayapo koyoto nolepune. ² Afotifu Hu'mamofihhi to Sipi Boti Yesu Kilisitohi ai fuluna'a to lenehe'mose'na'a lenalitoga buto liloto mineno.

Yesu alina yupahi ka foya lilana ka'a

³ Lalalutigita, lali asaga yupahi lenali kumu yabe luto Hu'mamofitoga fokehi lito minolata nohune. Lenali Hu'mamofitoga keheli amuya meelata nehanamofihhi hofa tana'mu luto komopatini ai eminogo ai eminogo hilana hofa tana'mu luto bati huto fokehi nolune. ⁴ To bona'magi kalana'i mele lepelete kaso'a hiti'nagu he'mi lepelete te'ahago lenali lenaginaga fise'na lite mine'ahana Hu'mamofitoga keheli amuya melete ule'ale hite fa'mene nehabe. Yamofihhi kehelilototi Hu'mamofihhi yagapana'a mine lite bi'ahana enalitoga lenugufa lelito tilata nohune.

⁵ Lenalitoga lenugupisalo leniginaga fise'na huto nohinamofihhi hapa'a yana'mu ma luto lilune. Hu'mau keheli fotogo huto ka foya lilina kana'agu lenali kumu keheli bati hinogo lenele'malina'mu yabe. Lenali ai'a kapo'agu bi falalana'mu kaso'a hiti nasanamofihhi gupisalo lenali hiti nehabe. ⁶⁻⁷ Ya'mu minoto Hu'mau lenali kumu keheli bati higo kaso'a hiti nasana li lepilata nehana bona'i enalitoga ana suhi huto eniginaga fise'na enalitoga aku'i epilina'mu yabe. To lenali hiti lali hiti lele'mo fulu hilube'mu nohuto laga hina hite minalana'mu yabe. Sipi Boti Yesuhi ya'ma amuya'a hiti agelo'a hiti enele'moto kokulumaguti limilina yupahi, ⁸ logo guluya meha'a sipi'a hiti limiloto Hu'mamofihhi mekeheli'ahana bona'i to Sipi Bomo Yesuhi ka lamana'a keheli meemi'ahana bona'i nona'a foya epilina'mu yabe. ⁹ Ya nohuto Sipi Bomofihhi gobisa'aloti amuya'amofihhi fana mehena'a fitu fo he'milenogo logo hepatoga hite minoba minoba hilana'mu yabe. Hu'mau nona'a foya ana huto epilina'mu ni'ibe. ¹⁰ To ana yupapoya Yesuhi bona'amagi asaga'i yege'a fite enegelo bite fokeha'a lilana'mu yabe. To aitoga keheli emi'ahana bona'i asaga'i gi'a liyafa hite minalana'mu yabe. Lenali ya'ma kaga'a lu lepugo kehelite aitoga agoya hu emi'ahana ni'inagihe. Ya'mu lenali Hu'mamofihhi bona'i hiti minalana'mu ni'ibe.

¹¹ Ya'mu lali hiti kana'amu kana'amu lenali kumu yabe luto Hu'mamofitoga lulata nohune. Hu'mau elesa molo lepi'ehinamofihhi legeya'amo kehelinogo lamana'a hilibe luto loka nohone. To ai'a amuya'aloti fi hetofa hu lepelelono lamana'amu kehelite neminamofihhi legeya'a lolo hilabe luto to aitoga keheli ule'ale hite aitoga agoya hu emilata nehanamofihhi foya'a lelite bilabe luto nolune. ¹² To lenali ya hilenogo Hu'ma to Sipi Boti Yesu Kilisitou mehi lepilata nohinamo ni'ibe. Sipi Boti Yesuhi ai'a gi'a lenali ya'ma liyafa hilabe to ana huto lenehe'mose'na'a lenalitoga huto nehinogo ai hiti lenigitini liyafa hilina'mu yabe. Ya'mana lali ai'a loka nohone.

2

Foipa hulata kene'i mone huto hilinamofihhi ka'a

¹ Lalalutigita, Sipi Boti Yesu Kilisitou alina kana'a to aitoga lele'mo nupa hilina kana'a yamofihhi kaga'a lu lepilugi kehelilo. Nani lenegekesa li hokolo huto lu lepilugi keheli fe lite minalo. ² Bona'i mone'amagi Sipi Bouba alina kana'a ao'ehibe lite lu lepileno mekehelilo. Enali mone'amagi Hu'mamofihhi baga'aguti kaga yabe lilana, faga yabe. To mone'amagi ya lite mono ka lu yege hilana, faga yabe. To mone luga'amagi lali ya luto fayanugu koyo'ohuta yabe lilana, faga yabe. To ya'ma kaga lu nelinogomo lenali mele'isi keheli topa hete lenuluhaya metino. To lenegekesa yigise'namofihhi ya'ma keheli sibi sibi hite meminalo. ³ Kaga yamofihhi nelite lelite tite lenele'mo topa he lagali ya'mu ya'ma lite kehelilo. Yata'a hapi fito Hu'mamofihhi luba li emilatanamofihhi huto hulenogo to sipi foipa bouba, Sataha naga'i nohina bo ai logo hepa'i lilube'mu hina bo ai huto hulenogo yalo alihhi Sipi Botimofihhi kana'a huto hilina'mu yabe. ⁴ Ana foipa bouba ai bona'magihhi keheligo bati'na lolo hulata nohina nasana to bona'magi liyafa nehana nasana silaga'i yamofihhi le'mo laba huloto'a to enali folagaha'aniguti yamofihhi ai'a gufa'a lelito ai'a tilube'mu hibe. Ya huloto Hu'mamofihhi sipi mono nonugu tito minoloto ai kumu ma luto kehelilibe. Nani'ni Hu'mamofita nohube lilibe. Ya luto kehelilibe.

⁵ To ya'ma hilina'a ananamomu'i nani'ni lenalitoga minoto ka'a lu lepi lepi hu'ohuna keheli'ahana ni'ifiye? ⁶ To Hu'mau yatai ana foipa bomofihhi kapo'a hekini lo'ehina

keheli'ahabe. Alihi kana'alo olenogo ana foipa bouba huto hilibe. ⁷ Yatai kanagu foipana lilata nehanamofipo suguna foya lilata nohinamo ni'igi Hu'mamofihhi Sikalafu'uba kapo'a fi hekini lolata nohinamofihhi kana su holenogo ai le'mo gulu hago ya'ma sipi foipa bo huto hilibe. To ya'ma kanagu foipana gofana huto hilina'mu yabe. ⁸ To foipa bo huto hulenogo Sipi Bo Yesu bagaguti mutiya'auba ho fililina'mu yabe. Sipi Bo nehetilina yupahi besana'a hiti silifisa maloha'a hiti nooto foipa bomo le'mo sibina hilina'mu yabe. ⁹ Ya'ma foipa bouba Satahi amuya'a hiti nehetito fato fato'mofihhi amuya nasana hiti topa hose nasana hiti silaga'i fi taga hu epoloto li huto hilibe. ¹⁰ Ya huloto bona'i luga'a faga faga nasana babu luto yamofihhi fato fato suhi foipanamofihhi nasana lito enimi'i moloto logo hepatoga enele'moto bilibe. Enali ka lamana'amo kehelite lagati melebesibe lite enemegesa hi emi'ehinogo Hu'mau ana huto enubuto mebilina'mu yabe. ¹¹ Ana bona'magi ya hilata nehago Hu'mau fi taga hu epololatanamofihhi ito'afu enalitoga le'mo huto hulago yamofihhi faga fagagu bite i ke'malana'mu yamofihhi fa'mene bite i ke'malabe. ¹² To hetofa kaga'a enemegesa hi emite foipa nasanauba laga epesina bona'magihhi enalitoga foipana sipi'a enali enugupisalo tilube'mu higo Hu'mau sipi huto enahalina'mu yabe.

Lubuto bilube luto Hu'mau lele'mo eto nohibe

¹³ Lalalutigita, Sipi Bouba mehi lepi'ehina bona'ise. Hu'mau lenele'mo eto hu'ehina'mu luto lenali kohe toto lenubuto bilube luto Sikalafu'uba amuya'a hiti komopatinini le'mo bati huto bona'ni lolo hu epalalube luto ligo hetofa kaga'agu bite i ke'me'ahago yana'mu lenali kumu asaga yupahi Hu'mamofihhi legelo bilata nohune. ¹⁴ To Hu'mau ya'ma Sipi Boti Yesu Kilisitohi kogonalina'amofihhi fana meha'a lilabe luto lenali kumu kehe ito lenele'mo eto hu'ehina yabe. Ya'ma ka lamana'a lu yege hoto lepi'ohutana ya luto kehe igo lenali keheli'ahana. ¹⁵ Ya'mu lalalutigita, labagaguti kaga to fayahi koyoto lepi'ohuta kaga li pili kete ule'ale hite minalo.

¹⁶⁻¹⁷ To Sipi Boti Yesu Kilisito ai, to afotifu Hu'mau, lenali komopatinigu lenele'mo bati bati hinogo kolina'a memina bona'i lolo hilabe nolube. To ai lenele'mo amuya hinogo lenali hetofa suhi hulata hite to hetofa kaga lulata hite minalabe luto nolube. Ai Hu'mau mehi limi'ehina bouba, to fa'mene lehe'moto komopatigu ai'a koyapa koyapa koli mehuse minolatana molo leto'ehina bouba, to ai kumu hetofa kehelise'na limi'ehina bouba, Hu'mau ai ya'mamofihhi hu lepalalibe luto nolube.

3

Lali kumu amuya melete Hu'mamofitoga nunumu lilo

¹ Lalalutigita, ka mone lu su hoto lu lepilugi kehelilo. Sipi Bomofihhi ka'a mele'isi pulu titi bilibe luto to ana kaga'amofihhi lenalitoga huto hu'ehinamofihhi ana suko huto huto ho lito bilibe luto ya'ma lali kumu lite Hu'mamofitoga loka heno. ² To komopa'ani laga mehina bona'i foipana'ani hiti bona'magi enayanuguti lele'mo he'milibe lite Hu'mamofitoga nunumu hilo. Yanana'mu enali bona'i luga'amagi hetofa kaga'a kehelite mage'i memele'ahana ni'ibe.

³ Sipi Bouba ekesa loe lae menohinaya ai mino kaba huse nohinagi lenele'mo amuya hu'ehinogo ya'ma foipa bouba lenele'mo sibina hu lalibe luto lenali'i kaba huto haka molo lepalalibe. ⁴ Lenali lu noleputa kaga kehelite nemina suhi lite minoba minoba hilana legekesa ya'ma kehelito loegu menokehelune. Sipi Bouba lenali kumu yabe luto komopatigu lele'mo fulu nohinagihe.

⁵ Sipi Bouba komopatinini le'mo babahi hinogo Hu'mamofitoga lenemehi emilata minalabe, luto nolune. To Kilisitou lenele'mo amuya hinogo kosele'i mehose ule'ale hite minalabe, luto lali nolune.

Foya lite minalanamofihhi ka'a

⁶ Lalalutigita, Sipi Boti Yesu Kilisitou kaga'agu ya'ma lili'na ka'a lu nolepune. Kilisitohi bona'i luga'a lali ka lu lepi'ohutana he'mite neminete to lili'na melise fuli neminete nehanogo, enali hiti humofa'na hite meminalo. ⁷ Laliya lenalitoga buta yupahi ya'ma kapo bili lepoloto foya'a lilata hu'ohutamo ya'ma akeheli'ahabe. Lenali ana suhi hite lemege'i malalo. Lali lenalitoga ya'ma fa'mene menominotamo ni'ibe. ⁸ Lenalitogati nose'na mina'a meni'ina fa'mene noto noto mebu'ohutamo ni'ibe. Naga ito li sipi tuloto mino'ohugo kosele lenoho lalibe luto kana'amu kana'amu utehi etehi liginaga fise foya nolito keke'i lu'ohuta. ⁹ To lenalitogati nose'na bati huto lutita'mu yabe luto ni'inaya hapa'a lenelepito lali ligiyakagugo ite foya ma huto lilata hu'ohutamo ni'ibe. ¹⁰ Lenalitoga nohuto ya'ma luto lu lepilata hu'ohuta ni'ibe. Mone foya melise kegeiyo hilina bouba nose'na mo sito minalina ni'ibe.

¹¹ To ya'ma lenalitogati ka mone olago ya'ma luto keheli'ohune. Lenali folagahatinigu bona'i luga'amagi enali'ani foya'ani he'milete amanapa hilete nehite bona'i mone'amagihi foyagu ukimi akimi hite humofa'na nehanamo ni'ibe. ¹² Bona'i ya hana'amagihi enali'i Sipi Bo Yesu Kilisitohi kagagu enegekesa lito ma luto lipoti nolu epolone. Enali laga hina hite eto eto hite minenogo foya'ani linogo legeya'a huto hinogo enali'anigati nalabe.

¹³ Lalalutigita, lenali ana'ina lamana'amu foya'a lilatana ya'ma kosele'i meleneheno. ¹⁴ Ya'ma fayahanagu ka'a koyoto noleputa ya'ma moneuba pelesa ito he'minogo ai hapa'amu kehelite yamofihhi he'mi etenogo ai'ago minoto buya'amu filino. ¹⁵ Yamofihhi fatehatini yabe luto melune. Lalalutifu yabe luto ekesa lite lipoti lu emite le'mo bebe salabe luto nolune.

Su nohanamofihhi ka'a

¹⁶ Sipi Boti ai'a fuluna afo'afu ya'ma asaga yupahi fato fato suhi luto fuluna'a li huto hu lepeleno. Sipi Bouba lenali asagatoga minomo buto mineno.

¹⁷ Nani Poluita nayaha'nituh fayahi ma nokoyobe. Nehafihe? Nani'ni nigini yabe luto ya'ma koyo'ohube. Nani silaga kana'a nani'ni su halina fayahi ya huto huto koyolata nohube. Nani hapa'ni ya ni'ibe.

¹⁸ Sipi Boti Yesu Kilisitohi ai lenehe'mose'na'a lenali asagatoga mino moloto mineno.

TIMOTI Napa 1

Polu koyoto emi'ehina fayahi

¹ Nani Poluita Hu'mau lubuto bilata bo, ai kaga'alo to Yesu Kilisitohi fifa ilata nohuta bomofihhi kaga'alo nani Yesu Kilisitohi aposolo bo'a nohunamofita, ² Timotio mono kapogu kele'mo'ohuna pana'ni nohane luto nolube. Kai fayahi ya'ma koyoto nokumube, Hu'ma afotifu to Sipi Boti Yesu Kilisito lehe'mose'na hiti ginaga fi limise'na hiti to fuluna'a lele'mo huse'na yamofihhi huto hu keteno.

Faga faga mono kamu'ki kaba hilibe luto ekesa li'ehina

³ Nani ya'ma Masetonia metoga bilube'mu nohuto kegekese lito lu kimi'ohuna ana suhi hubo. Ya nohuto ya'ma Efeso hepatoga ya'ma aku'li molo emito minobo. Nohuto bona'li hapi fite faga faga mono kaga lu nepina yamofihhi he'milo luto lu epibo. ⁴ Moneuba kilihe kaga to enigiko enagako bona'magihhi mineme bite mine'ahana kaga yamofihhi hapa'a lilago ya'mu tila limila higo li muyalo li umalo ya hago ya'ma kaga'ani kenasabo bilata ka ni'ibe. Ya hago Hu'mamofhi kumu keheli ule'ale hite kele kele'li hi etalana kapo'a ya'ma meni'ibe. Ya kaga he'milo luto lu epibo. ⁵ To nani ya'ma henabe luto nolube? Enali kehelilete komopa'ani mone keheli sibina mehise komopa'ani fulu hinogo minete to Hu'mamofihhi agoya hu emite minalabe. To ya hite minete, Hu'mamofitoga enemehi emilana'mu yabe luto nolube. ⁶ To bona'li luga'amagi enali mono'mofihhi kapo'a ya'ma bu go sepa ilete he'mite enemegesa emilete ya'ma fa'mene kaga legeya'a meni'ina yamofhi kumu lu keheli fa keheli hilata nehabe. ⁷ Ya hilete enali'ani'mu ya'ma lite lilata nehabe. Lali ya'ma Hu'mamofihhi keya ka lu'ehina ya kagamofihhi mege'li malalune lite amuya melelata nehanaya, kaga nelanamofihhi hapa'a keheli bebe mesabe.

⁸ To kai hiti nani hiti le'ali yamofihhi Moseu keya ka lu'ehina kamu'ki ya'ma hetofana yabe luto keheli'ohu'ibe. Ya'ma kagamofihhi lamana'a ni'inaya keya ka lu laga huto lu'ehina ka'a to fato fato ka li'ahanamofihhi nasana moneko kumuko huto nohibe luto keheliluta bati hilina'mu yabe. ⁹ Le'ali ya'ma keheli'ohu'ibe. Keheli'ohu'ibe luto lu'ohunaya to ya'ma keya ka foipana mehise bebe sete neminana bona kumu huto hu'ehina meni'ibe luto nolune. Ka keheli he'mite nehana bona'li, to kegeiyo hilata nehana, to Hu'mamofitoga agoya hu meemise nehana, foipana hilata nehana, mono kamofihhi kapo'a mebilata nehana, mono'li laga mehina bona'li, ito'anigihhi afo'anigihhi to fato bona'li enoho fililata nehana bona'li, ¹⁰ to moko hilata nehana, to bomagi lulu'afitoga buto i ke'molata nehana, bona'magihhi yagapana'li gumina lilata nehana, to faga fagalo bo fakupa ka li epilata nehana, to ana'ina luga'a yamofihhi mono kagagu faga fono ka nasana'a lilata suhi lite nehana. Ya'ma bona'magihhi keya ka enali nasana ni'ibe. Enali kumu huto hu'ehina ni'ibe. ¹¹ Ana hetofa mono kaga'a Hu'mau ka lamana'a molo neto'ehina yagu nohuto Hu'ma fana meha'a hiti bo, ana bebe sose to hetofa bouba ai lu huto hulata hu'ehinagi yana'mu nani lu yage holata nohube.

Hu'mau ginaga fi limi'ehina'mu fokehi li'ohuna

¹² Sipi Boti Yesu Kilisitou nele'mo amuya moloto lufusa'ni molo netoto nele'mo hetofa hu'ehina ya'mu negelo bilata nohube. Ai nani kumu keheli nimigo bati nohigo kele kele'li hu netalane luto nele'mo eto hu'ehibe. ¹³ Kohe toto yamofihhi le'mo sibi saba huto kalana'li molo etoto kaga'a le'mo mumusopa i'ohunamo ni'inaya nani ya'ma mono ka'a mekeheli'ohutaya to katiya'li mino'ohuna, ya huna'mu Hu'mau osahi nimilube'mu nohuto ginaga fi nimi'ehina. ¹⁴ Ya hu'ehigo Sipi Botiuba mehi nimito to nehe'mose'na'a babu luto nimito keheli nele'mo amuya moloto to Yesu Kilisitou buto i ke'moto yabe luto komopa'ni emi'ohuna yana'mu nele'mo ule'ale hu neto'ehibe. ¹⁵ Yesu Kilisito aiya bona'li foipana'aniloti enubuto bilube luto melugu limi'ehina yanamofihhi legeya'a lamana'a ni'ibe. Asaga'li kehelilata nasana'a ni'ibe. Ana'ina foipa lilata nehana bona'magihhi nani ebebe ligi'ohuna bo nohube. ¹⁶ To Hu'mau osahi nimilube'mu huto komopa'a li gelehe huto ginaga fi nimi'ehina'mu henabe lutobe? Yesu Kilisitou ai komopa'a fitu fo netoto buba buba hu'ehina, ya hu'ehinamofihhi hapa'a lenelepilube luto Hu'mau nani'li ya'ma foipa bona'li ebebe ligi'ohuna bo nohunamofita ai komopa'a nimi'ehina yamofihhi fa'mene meni'ibe. Bona'magi aliha'a Hu'mau nele'mo'ehinamofihhi hapa'a bu gelete keheli bati hite Hu'mamofitoga keheli amuya malana Hu'mau mino kosaba huse'na epilina yamofihhi kapo'agu tite mineba mineba hilabe. ¹⁷ Yana'mu amuya gihiti Bo, mefililatanamofihhi bu megolatanamofihhi Hu'mamofihhi moneko'li ai gi'a li saga hinogo ai fana meha'auba minoloto mino lito tito minalibe. Ma'naka.

¹⁸ Oho pana'ni, Timotio, koyapa'i kohe toto kaga lu huto huto bomofihika ka'a kaimumu huto hu'ehina yamofihikeheliloto ma luto lu molo neketobe. Ana kaga keheliloto nohutoka luba hilata nehana ya suhi huto foya amuya moloto lilatagihe. ¹⁹ Ya huloto kehelika amuya moloto minoto komopakagu ya suhi ma supofihika ka'a foipa'a meminenogomono foya lilane. Bona'i luga'a enalikomopani besa lenogominalanamofihika ka'aya'ma kehelika he'mite to kehelika amuya mololatana he'milete fenene hilunemu hanaguti, ²⁰ moneuba Himenaiyu mone'iyalekasata etali ya'ma neha'ibe. To Hu'mamofihika ka'a le'mo sibina sabana hila'ibe neha'ina he'mila'ibe luto Sataha yanugu etoho lifi nomalago etali Hu'mamofihika gi'a le'mo sibina hi'aha'ina'mu kehelite ya'ma foipana'atitile'mila'ibe.

2

Hu'mamofitoga kaga liluta ka'a

¹ Kaga ya'ma lu epilane luto kohe toto tito nani amuya moloto kegekese lito nolube. Enali ana'ina'mu buka buka tite Hu'mamofihika loka henogobona'i luga'a asagatogaminoto fi hetofa hu epalalibe lite Hu'mamofihika foke ka li emilo, luto lu epibo. ² To enalilegeso hite fulu hite monokagu bati hite minelenogobona'magikehelinogobati hilibe lite enikibina bona'i to silaga'i kaba bona'ani kumu Hu'mau fi hetofa hu epalalibe lite aitoga bite nunumu lilabe. Ya luto lu epibo. ³ Ya hilana nasanauba bati hilube'mu hibe. Tolubuto bilata Bo, Hu'mau ai ya nehana'mu keheligo bati nohibe. ⁴ Ai ya'ma bona'i asagatoga enubuto bilube luto to ya'ma hetofa ka'a lilabe luto kehelilata nohibe. ⁵ Hu'ma ai moneko'i nohibe. To Hu'mau hiti lali hiti nekisaga luga luga nohonogobomoneko'i Yesu Kilisito folagahatigu bo lolo nohibe. Ai lele'mo moneko nohibe. ⁶ Ai'a ya'ma lali bona'i asaga'i foipanati'mu pa salube luto filito gufa'alotilalimo mina fito lele'mo'ehinayabe. Hu'mau moloto'ehina kana huto higo ai ya huto filie'ehinayabe. To hena'mube? Hu'mau yege yege bona'i enubuto bilina ipagu nohina'a kehelilune luto yabe. ⁷ Ya'ma kaga lu hokolo hilane luto Hu'mau aposolo bo nele'mo malagonohube. Fegutoga bona'i enalitoga buto ka lamana lu epilago enalikeheli ule'ale huse ka'amofihika hapa'a giyaka lite minalabe luto ana foya'mu nele'mo eto hu'ehina. Ya'ma ka faga hiti menolube. Lama'naka luto nolube.

⁸ Ya higo noto noto bona'i enalinenita bigo luba sabo mehise minete bona'i komopani gulu gulu linogominete enayahi li saga hite Hu'mamofitoga lite fokehi lilabe luto nolube.

⁹ To ana'i enalitoga nolube. Enalikakili'ani li lamana hite bilete libe fitobe hite humofa'na hilenogoyanauba bati hilube'mu hibe. To bomagihienumu fililibe lite kehelite mine'ahana yauba oka'ani sekele mamu'ani enugufalo pesesu'ani goli efahihiti, to gu kata'ani ya'ma mina'a sipi'a i hepilunemu nehana, o'e luto lu laga nohube. ¹⁰ Monokumukehelite minalune lite lilana ana'i enaliminete lite melete hilanamagihetofa foya'a lite boana'i enehemeteminete bati hilenogoya'ma bati hilube'mu hibe. ¹¹ Ana'i enalinenugufalelite metise legeso hite minete engekese kehelibebe sete minete kagakehelilabe. ¹² Ana'magikaganelepilune lite ana foyalilanafi o'e luto'ni lu laga nohu epolobe. Enalibomagihikaba hite enebe ligi'ahananamo meni'igo enalika melise legeso hite minete kagakehelilabe. ¹³ Hena'mube? Bomo Atahi ya'ma yata'a huto hu'ehinani'ibe. To a'mo Ebahi ai alihihuto hu'ehinamoni'ibe. ¹⁴ To Atahi ya'ma Satau mi'i malagokeheli emi'ehinameni'ibe. Ebahi aitoga mi'i malagokeheli emito o'e luto meligo foipana huto hu'ehinani'ibe. ¹⁵ Ya hu'ehinamoni'inaya ana'i ya'ma enalimonomamofihikeheli ule'ale hite Hu'mamofihikenenemihemite komopani gulu gulu linogominete ya suhi ma suhi hilanamofihikasibina lu lalune lite enugufa'ani kaba hite limimelete minalanayanauba yagapana'i ketalunemu nehago Hu'mau enubuto bilina'mu yabe.

3

Mono foyalo kaba bona'i neminanamofihika ka'a

¹ Bo moneubafimoneuba babafiminalube luto lilina ai bati lili'na lilube'mu hibe. Yamofihika legeya'a lamana'a bati huto ni'ibe. ² To babafilohilina foipa meminenogominoto a'i moneko'i li'ehilina boubaminalina'mu yabe. Ya suhi ma suhi hilitaya sibina hu lalube luto gufa'a kaba huto minalibe. Legeso huto besana kapogu minalina'mu yabe. Ana boubabonohobona'i elenogomemihiepitoe nebe tigitonele'momalalibe. Monobukugu kagalilata foyayamofihikafatobona'i lu enelepilina kehelibebe soto le'mofotogo huto lilibe. ³ Amuyaganami'i silaga'i nolotoneginalina bo meminalibe. To neginaganami'i noloto lu бага luto luba li huto mehilibe. Ai legeso huto minoto le'mo baba ito to efahafoyalo komopana'a memalalibe. ⁴ Ai'a liha'a hitiyagapana'amo hitilegeso huto minobati huto kaba hu epoloto engekese lito enele'mobati hinogoenalikaga'a kehelite

minete agoya hi emilabe. ⁵ Yalo bo moneuba ai'a liha'a yagapana'a bati huto kaba mehu epalalina aiya Hu'mamofihhi bona'a ana suhi huto kaba mehu epalalina'mu yabe. Ai babafi meminalibe. ⁶ Ana bouba babafi bo hilube luto yuhufasi komopa'a li gelehe huto Hu'mamofihhi mege'i ma'asi nomalana bouba ai babafi lolo mehilibi. Hena'mube? Aiya Satau koyapa'i hu'ehina suhi luto gufa'a lelito tinogo Hu'mau ka foyagu le'mo moloto logo hepa'mofihhi nasana lolo hu lalibe, luto yabe. ⁷ To fegutoga bona'i Hu'mamofihhi ka mekeheli'ahanamagi enali ana bomofihhi hapa'a kehelite hetofa bo nohibe lite lilata nehana yamofihhi ai babafi lolo hilibe. Hena'mube? Hapa'a bati menohibe lite nekehelina bomo ai Satahi fi taga hu etolenogo kelefua'agu holenogo ai kumu fakupa ka linogo buya hu lalibe luto yabe.

Mono kaba bo kaga lilata nehanamofihhi ka'a

⁸ Mono lili'nalo bomagi enali ana suko hite fulunagu minete hetofa foya lilata nehabe. Enali enabagaguti ka foipa'amofihhi ibe laga hibe hite le'mo sibi sibi mehise ka lamana'a lite minalabe. Bai nagami'i neba neba mehise nehana. To efaha fe'no lilatana'mu komopa'ani emite enegekesa yigi yigi mehilana'mu yabe. ⁹ Enali komopa'anigu gulu gulu linogo Hu'mamofihhi ka lamana'a lu hokolo hu'ehina ka'a kehelhi amuya melete yamofihhi li pili kete minalabe. ¹⁰ Kai ya'ma bona'i bati hilafi luto kohe toto hapa'ani babeyafa huto fi taga hu epoloto bu enegenogo bati hinogo mono foya epilenogo mono lili'nalo bo lolo hilabe. ¹¹ Ana suhi hite, enali liha'animagi hapa'ani bati huto ni'inogofulu hite minalabe. Enali megeka melise minalabe. To ana ana'magi negi nagami neba neba hilana meni'ibe. To enali hapa'ani asaga'i hetofa hite minalabe. Mone gumina lise'na to faga lise'na ya hilana meni'ibe. Enali hapa'ani'mu kaba hilabe lite melete yanauba legeya'a lamana'a lolo hilibe. ¹² Mono lili'nalo bona'i enali ana'i moneko li'ehilana bo minalabe. To enali liha'ani hiti yagapana'ani hiti bati hite kaba hi epelelata hinogo minalabe. ¹³ Ya nehite mono foya linogo bati hinogo komopa'anilo hetofa legeya'a yamofihhi enalitoga minalana'mu yabe. Fato bona'magi enali kumu kehelite enofokehi lilabe. To ana huto Yesu Kilisito aitoga bite hepi'ahana ka koli mehise amuya melete enegekesaguti ka lu hokolo hilana'mu yabe.

Mono kamofihhi suguna ka

¹⁴⁻¹⁵ Nani nohataga mele'isi bilube luto kehelhi'ohuna ni'inaya ya'ma fayahi koyoto nokimito'ni nasana moneuba naga inogo minenogo'nimo kai ma luto kehelilane luto fayahi ya'ma koyoto nokumube. Henabe lutobe? Enali Hu'mamofihhi naga'magi hetofana hite minalabe luto fayahi koyo kiminogo leka soto lu epilane luto yabe. Ya'ma Hu'mamofihhi naga'magi enali nohi lapusa'a legi hite lolo hinogo ai'a ka lamana'a amuya melete le'mo saga hite minalana kehelilane luto yabe. ¹⁶ Lali mono'mofihhi suguna ka fala kito mino'ehina yamofihhi legeya'a Yesuhi hapa'amu lite lu huto hilata nehana yamofihhi koli'a hiti nasana ni'ibe. Kilisito kumu ma luto nokehelune. Ai ya'ma lali lugufa lolo huto li huto hu'ehina. To Sikalafu'uba ai hapa'a li huto higo fu ligo mino'ehina kehelhi'ohune. To agelo bona'magi ai'i be ge'ahana. To noto noto bona'i folagaha'anigu ai'a ka'a lu yege hago enali kehelhi su he'ahanamo ni'ibe. Melugu bona'magi ai kumu kehelite amuya mele'ahana. To kokulumamofihhi fana meha'alo Hu'mau le'moto ti'ehina yabe.

4

Faga mono kalo bona'i huto hilana'mu

¹ Hu'mamofihhi Sikalafu'uba ya nasana ka'a lu hokolo huto ma luto lulata nohibe. Kana minomo tito aliha'a bona'i lug'a enali mono kamofihhi li pili ke'ahanamo ya'ma he'milete kehelhi negi naghi nete laga mehina felemagihi enali kaga'ani mege'i malalabe. To ana foipa felemagihi faga faga kagagu bite i hepote kehelilana'mu yabe. ² To faga fagalo bona'i enali laga mehina hapa'ani to kaga'animo'fihhi legeya'a meni'ina komopa'ani logouba lo fili su ho'ehina legi huto neminana bona'magi enali ya'ma ka lu epilata nehana, faga yabe. ³ Ana'i melise gofuta minalo lite lu epilata nehabe. To nose'na mone'a menese mo silo lite lu epilana'mu yabe. Ana faga nelana yabe. Hu'mamofihhi kumu kehelite amuya melete minalana bona'magi ai ka'a lamana'a kehelhiya ilana bona'magi enali nose'namofihhi foke ka lite nalabe luto Hu'mau li huto hu'ehinamo ni'ibe. ⁴ Hu'mamofitogati nasana silaga'na ahuto hu'ehina to lamana'ago huto hu'ehinamo ni'ibe. Ya hu'ehina'mu luto nose'nalo foke ka luto lusa gito nolata nohune yamofihhi mo sise'na meni'ibe. To alobole i ke'mete minalana'a ana huto Hu'mamofitogati huto hu'ehina'mu luto nasanalofoke ka luto nohune yamofihhi he'mise'na meni'ibe. ⁵ Hu'mau ai'a kaga'amu yabe luto to foke ka luto lulata nohuta'mu yabe luto luga gi'ehinamofihhi nasana ni'inaya, o'e luto lu'ehina nasana meni'ibe.

Yesu Kilisitohi lili'nalo bona'a bati huto minolata ka

⁶ Keheli amuya mololata nohuta kaga'a to mono kaga lamana'a ya'mu luto buto i hepi'ohuta yanauba komopakamofihilegeya'a lolo huto ni'inogo kai ya'ma Yesuhu naga'a minanamagihilegeya'a lu nokumuna kaga lu epilane. Ya'ma lu epito enele'mo lamana hilata ya'ma Yesu Kilisitohi hetofa lili'nalo bona'a minalane. ⁷ Koyapa bona'magi kilihilegeya'a li mele'ahana ya kagaguti Hu'mamofihilegeya'a meni'ibe. Ya'ma kilihilegeya'a kamegesa hu emibo. Kai ya'ma monolugu buto keheli ule'ale huto minomo buto minalube luto komopaka le'mo amuya mololata Hu'mamofihilegeya'a hapa'alo mege'i moloto minobo. ⁸ Lugufa le'mo babahi huse foya yamofihilegeya'a lamana'a nesi'asi ni'inaya mono kaga'mu asaga'i komopati le'mo babahi hulatanamofihilegeya'a yatai kana'alo alihi kana'alo Hu'mamofitogati amuya lemehi fi hetofa hu letalina ni'inaya yamofihilegeya'a lamana'a ni'ibe. ⁹ Yamofihilegeya'a kaga'a lusiga lutomo ni'ibe. To ana kagalo asaga bona'i keheli amuya melele'bebe sete komopati emite minalabe. ¹⁰ Ya hu'ehina'mu Hu'ma amuya bo ai kumu fifa ilata nohuta'mu yabe luto eniginaga fise foya lugupisal tilago foya keta'a hiti lilata nohune. Hu'mau ai'a asaga noto noto bona'i enubuto bilata bo nohinaya analitogati keheli amuya nomoloto'a lamana ka lubuto bilata nohibe.

¹¹ Ka asaga'i lu nokumuna yamofihilegeya'a lu epitogo keheliya ilabe. ¹² Enali ya'ma pana'i kosaba bo nohane li lilagi. Yamofihilegeya'a bona'magi enali ka'mu keheli sibina hi lalabe. Kai amuya moloto minetogo hapaka fu linogo Hu'mamofihilegeya'a keheli ule'ale hilata to komopaka fana toto minenogo Kilisitohi kemehi emilata to mono ka lilatamofihilegeya'a keheliya ilana bona'magi ya'ma kapogobulune'mu hana enelepibo. ¹³ Mono bukugu fayahilegeya'a hana bona'magihilegeya'a enubulo leka soto lu epilata foya to mono ka hapa'a lu huto hulata foya to mono ka lu yege holata foya ya'ma Hu'mamofihilegeya'a mono foyalo komopaka hetofa huto emilatagihilegeya'a. Ya huto mino lito buto minetogo nani mone hiti nehilube. ¹⁴ Kohe toto ya'ma ka lu huto huto bona'i kaga'ani kai kumu li'ahanalo ya'ma mono olopa bona'i luga'a enali enayahilegeya'a latahakalo melele'bebe negi ketago hetofa Sikalafu'uba mono'mofihilegeya'a amuya'a fi hele hu keto'ehinamofihilegeya'a lamana'a sibi hu laligi mino hetofa huto kaba huto minobo. ¹⁵ Asaga bona'magitoga mono ka luto moloto hu'ahata napa humo nobina yamofihilegeya'a bu genogo laga epesilibe luto nani lu nokumuna kaga ya'ma komopakagu molo hetofa huto lito minalane. ¹⁶ Kaika hapaka kaba huto to mono ka lu epilata kaga amuya'a hiti kaba huto kaga nokumuna amuya moloto lito minalane. Ya hilata ya'ma kai kaka kehelilata nehana bona'i to kaika hiti mino bati hinogo Hu'mau lenubuto bilibe.

5

Mono ka keheli'ahana bona'i kaba hu epololata ka'a

¹ Oyafa kaga lu emilube luto noluto ka emekito mone melubo. Afo'nigabe luto le'mo ketipa ito lu emitogo kehelilibe. Neheya kola bona'i ya'ma nogonamu tamu'ni yabe luto noluto ya suhi hu epolo lito buto minalane. ² Litana'i enali kumu ito'nigitabe luto ya'ma kaba hu epoloto ya suhi ma suhi hu epolo lito buto minalane. To yafana'i neta bona'nimagita yabe luto ya suhi holito nobuto yamofihilegeya'a kaika kegekese komopaka kaba hu bati hubo.

³ To keto ana'i enali'anigo minete megusa hite nehinogo enele'mo lamana huto fi hetofa hu epalalane. ⁴ Keto a'i mone'mofihilegeya'a yagapana'i tata'agi hiti enali kohe tete mono kamofihilegeya'a foya'alo mege'i melele'bebe le'mo lamana hilabe. Ya nehinogo yamofihilegeya'a ema afeha'alo ito'anigilegeya'a afo'anigilegeya'a kaba hi epele'ahanamofihilegeya'a nona'a ana suhi hite epite to agoya hi epalabe. Ya nehinogo Hu'mau bu noenogoto gelo bilina'mu yabe. ⁵ Keto ana'i lamana'a ya'ma yagapana'a menehinogomo enali'anigo minete Hu'mamofitoga enemehilegeya'a melele'bebe kana'amumu kana'amumu ute etehi Hu'mamofihilegeya'a kaga lute buka tite lehe'malibe lite fifa ilata nehabe. ⁶ To keto a'i moneuba gufalo laga besise'namu mokonamofihilegeya'a fe'noto minenogomo ya'ma ai kumu lilatagihilegeya'a. Bu hiti nohifihilegeya'a luto melubo. Ai meha'a fili'ehina suhi huto nohibe, luto lilane. ⁷ Kaga ya'ma molo'ohunana lu laga huto lu epigo keto ana'magihilegeya'a foipana'ani meminalina'a higo bona'i luga'amagihilegeya'a enali kumu sibi kaga'asigilegeya'a melilabe. ⁸ Luga'amagihilegeya'a enali bona'ani kaba lamana'a hi epelete enemehilegeya'a meepilana yamofihilegeya'a ka lamana'amofihilegeya'a kapoguti ali he'mite to mono ka ya'ma mekehelise bona'i melugobona'i analitogati mine tegi hite ana foipana'aniuba enebe ligi'ehilina'mu minalabe. Ya higo keto a'mofihilegeya'a bona'amagihilegeya'a kaba hu etalana'mu yabe.

⁹ To bona'a menehana keto ana'i kumu ma lilatagihilegeya'a. Keto ana'i moneubafihilegeya'a moneuba bo moneko'i hiti mino'ehina a'i mino lito buto foya kana 60 yabe li he'mi'ehilinauba mono foya liloto lenalitoga minalube luto lilube'mu nohinogo gi'a fayahilegeya'a pepagu keye mele'ehinogo Hu'mamofihilegeya'a naga'magihilegeya'a kaba hi etalabe. ¹⁰ Ai ya suhi huto lito moloto hu'ehina nasana bona'magihilegeya'a enali keheli'ahanamo ni'ifihilegeya'a? Yagapana'a ketoto bati huto

kaba hu epoloto komopa'a epi'ehinamo ni'ifihe? To aitoga bonoho bona'i e'ahago kaba hu bati hu epolo'ehinafihe? To ai'a limito minoto Hu'mamofih i yagapana'a luga'a enele'mo bati hu'ehinamo ni'ifihe? Ai bona'i ketanauba sibina hu epolo'ehina'amagihi enele'mo bati hu'ehinamo ni'ifihe? To bona'i mehi epito ya suhi ma suhi hu epolo'ehinamo hapa'a loka mika hu etetogo ana suko huto ni'inogomo gi'a fayahi pepagu kayalane.

¹¹ Keto ana'i enali yuhufa ana'magi ya'ma ligiti fayahi kayalane lite nelinogo o'e luto mekoyobo. Bolo aku'i bilana nasana'mu epesilenogo kohe tete bite Kilisitotoga i hepise'na he'mite i gelehe hite koyapa kapogu bilata nehabe. ¹² Ya hilete ya'ma enali'ani hapi fite mono kumu lu laga huse kamofih i keheli he'mite minenogo foipana'ani huto hinogo fakupa ka enalitoga minalina'mu yabe. ¹³ Ya hilete ya'ma nonugu fato fato'na tila limila hite futu'a kaga lite minelata nehana to ya'asigo meni'ibe. Enali notu humofa'na hite fa'mene kagamo lite faga faga lite bona'magihi foyagu ukimi akimi hilata nehabe. ¹⁴ Ya nehana'mu nani ma luto nolube. Keto ana'i kosaba'i enali baha'anilo bite minete yagapana'ani eneketete enali'ani noha'ani foya'ani bati hite kaba hite le'mo bati hite minalabe. Ya hite nehinogo lali fatehatimagi enabagalo ilenogo lali kumu ka sibina'a mone melilabe. ¹⁵ Yatai keto ana'i luga'amagi enali i behe hite ka lamana'amofih i kapo ti he'mite Sataha mege'i nemalabe. ¹⁶ To keheli amuya moloto nohilina a'i mone'mofih i kogunaguti keto a'i mone nehilanamagihi ai enehe'moto komopa'a epito kaba hu epoloto minalibe. Ya nohinogo Hu'mamofih i naga'amagihi enugupisalo metilibe. Hu'mamofih i naga'amagi enali keto ana'i enali'anigo nehana'a yamagihi enehe'mete fi hele hi epalalabe.

¹⁷ To mono ka enelepise kaba bona'i olopanamagi enali hetofa foya linogo ya bati hulenogomo mina'a mineme tite lilabe. Mono ka lu enelepilata lu yege holata lamana foya lilata nehanamofih i enali'aniya foya amuya melete lilana ya'ma lilana'mu yabe nolube. ¹⁸ Mina'a lilanamofih i ya'mu luto mono bukugu fayahi ya'ma lite keye'ahanamo ni'ibe: *Bulumaka yaga moneuba foya lelito nobuto nose'na nalube luto nelinogomo bagalo fi sala mekalo. Fa'mene nalina'mu yabe.* To kaga mone hiti ma lite keye'ahanamo ni'ibe: *Bona'i mone'amagitoga bite foya lilana bona'magi ana bona'i mina'a lilana'mu yabe.* ¹⁹ To bo moneuba olopa mono bomofih i fisa ito nelinogomo nogo'alo melibo. Bona'i loebefi loebe monebefi enali kaga'ani linogo keheliloto ka foya li etalane. ²⁰ Bo moneuba foipana linogomo luga'amagi enali kehelilete enelesa linogo foipana li lalibe luto bona'magihi enogobisalo lu huto huto le'mo bebe salane.

²¹ Nani Hu'mamofih i to Yesu Kilisitohi etogobisalo to Hu'mau enele'mo eto hulago ai maha'aluga hetofa agelomagihi enogobisalo ya'ma luto lu molo noketobe. Lu laga huto lipoti nokimito kaga lu nokumuna keheliya ito kaba hitogo limito mekeno. Bona'i luga'a enali kumu kehelitogo tila limila nehinogo ya suhi ma suhi mehu epolobo. Asaga bona'i moneko kemehi epibo. ²² Bona'i luga'a enali kumu mono foya lilabe luto li aku metose lataha'anilo kayahi moloto lusa gi epalane. Enali foipanauba kai kugupisalo ti laligi kaika komopaka kegekese kaba hitogo komopaka gulu gulu linogo minalane.

²³ To kaika ya'ma kipagu filata to kebesilata nohina'mu ya'ma nagamiko menose bai nagami'i hiti nesi'a hekito noletogo kipagu bati hilina'mu yabe. Ya'ma kaika'mu ya nolube.

²⁴ To enali'ani'mu kaga ma luto minomo buto nolube. Bona'i luga'amagihi foipana'ani huto hulata na ni'ibe. To enali foipana'aniuba kohe toto nobigo Hu'mau foipana'animu kehelito ita bise'namofih i nona'a epilina'mu yabe. To bona'i luga'amagihi foipana'ani fala kito ni'igo aliha kanagu huto hilube'mu hibe. Hu'mau enali hiti nona'a epilibe. ²⁵ Ana suhi huto lamana'a bona'i luga'amagihi enehe'mose'na'ani to hetofa foya'ani hiti ahuto hulata nohibe. Mone'a suguna'i fala kito foya nolina mino lito buto ya'ma bu megalutamo ni'ibe. Aliha'a huto hu etalina'mu yabe. Yana'mu yata'a geba hutoka to enali hapa'ani keheli fe luloto yalo lataha'anilo kayahi moloto Hu'mamofih i lili'nalo enele'mo malalane.

6

¹ Kele kele pana'i lolo hite foya lite minelata nehana enali ya'ma kaba bona'animu agoya hu emite kehelite minalabe. Yamofih i kaba hite ya nehinogo bona'i luga'amagi Hu'mamofih i gi'a li sibina hite to mono kaga enelepise'nati le'mo laba hi lalabe. ² Ya hite, kele kele pana'magi kaba bo'animofih i ka'a kehelite enali hiti lali hiti moneko mono'i keheli amuya mololoto mino bati huto gonamu tamu'a minalune lite kehelite enali kumu kehelinogo melimino. Enali kele kele pana'magi Hu'mamofih i kumu yabe lite enemehi epilete lili'na amuya melete minalabe. To hena'mube? Enali kaba bo'animagi lili'na'aniloto nose'na mana'a lilata nehanamagi Hu'mamofih i naga'i nehana bona'i yabe.

To enemehi epilata bona'i nehana yabe. Ya'mu lama'naka lite bati hite agoya hi epalalana yamofih'i mone sipi foya lite minalana'mu yabe.

Faga faga mono ka enelepise bona'magi kumu yabe

Kaiya ya'ma kaga lu enelepise enelepise huto lu epito minalane. ³ Bona'i mone'amagi enali ka lamana'a kehel'i he'mite fato mono ka lilana to Sipi Boti Yesu Kilisito ai ka'a kehel'i he'mite mono kamofih'i kapo'agu kagalo enemegesa hi emilana bona'i enali kumu ya'ma luto lilugi, ⁴ enali'ani enegekesa kehelite enugufa'ani lelite tite kag'a mone kehel'i bati mehabe. Kaga molo emi emi hite liba liba hite minelata nehana ya nasanauba enumu filigo minete kenasabo bite to siko bako hite enemehi ito ago hite luba sabo hite li sibina sabana hilata nehabe. To fa'mene'mu enemegesa lite faga hiti lilata nehabe. ⁵ Ya hilete ya'ma kehelite kehel'i sibi hite minelata nehana bona'i yamofih'i enali komopa'ani enegekesa hekini lo'ehigo sibi nehite ka lamana'a he'mite mono kauba yogo fe'nohi li huto hilibe lite kehelilata nehabe.

⁶ Yogo fe'nohi lugufalo li ho kalune luto yanamofih'i kumu topa mehose amanapa huto minoto kehelito minenogoti mono ka lamana'auga lalitoga legeya'a heniloto minalibe. ⁷ Lali ma luto kehel'i'ohune. Lali metoga itotigi lekete'ahana kana'alo ya'ma ana'ina fe'nohi mone ito meo'ohuna. To minoto fililuta kana'alo metogati ya'ma lugufa yapako fa'mene biluta'mu yabe. ⁸ Yana'mu gukete hiti to nose'na luna lana'mu ni'inogomo yamofih'i fa'mene hetofa huto anasi minalune. ⁹ Yogo fe'nohi babu lutobe enumu fililata bona'i enali Satau enimi'i melenogo bite Satahi kelefugu halana'mu. Ya nehite fa'menena enele'mo lolo hinogo negi nelana nasana fato fato nasana'mu enumu filinogo yanalo nuk'i faki nehite logo hepaluego limite naga'i lolo hilune'mu habe. ¹⁰ Yogo fe'no kumu topa holata nohutamofih'i komopa'aguti fato fatomofih'i foipana'a huto hilibe. Bona'i luga'amagi yogo fe'no kumu lilune lite yata'a mono kapogu bilatana he'mite fato kapogu i pebisa hete tili tele hi'ahana. Ya nehago enalitoga eniginaga fise'na silaga'i huto hu'ehina yabe.

Lemehi emilata nohutamofih'i amuya moloto foya'a lilune

¹¹ Timotio, Hu'mamofih'i foyalo pana'ase. Kai ana'ina laga mehina'a kemegeza hu emibo. Ya nohuto ya'ma mino lamana huto bati huto minoto lito huse'namofih'i mono ka'a hiti minolatana, kehel'i ule'ale hulatanana, komopaka epilata nasana, kalana'i mele ketalana nasana huto nohinogo amanapa huto minose'na enele'mo baba ise'na ya'ma molo emito minalube luto amuya malalatagihe. ¹² Ya nohutoka kemehi emise'namofih'i kumu kehel'i ule'ale huto minoto, to mino kosaba'namofih'i kapogu hololu luto bilata yamofih'i mina'a lilane. Lelito buto amuya mololata yamofih'i li pili koto lilane. To kaika ya hilube luto silaga bona'magih'i enogobisalo mono ka ya suhi nohube luto lu molo'ehitogo Hu'mau ana huto kemehi emise'na ya suhi huto minalane luto elesa molo kimi'ehinamo ni'ibe. ¹³ Ana'ina li huto hu'ehina bo Hu'mamofih'i gobisalo to gamani bo, Ponitiasi Pailatihi maha'aga ai'a hetofa hapa'amu lu huto hu'ehina bo, Yesu Kilisitohi gobisalo ya'ma luto lu moloto nolube. ¹⁴ Kai ya'ma Hu'mau lu molo'ehina ka kehel'i'ahata yamofih'i mege'i molobo loto nolube. Ya hulotoka komopaka gulu gulu linogo foipana meminenogo minoto nobitogo Sipi Boti Yesu Kilisitohe nehetilina kana'a huto hilina'mu yabe. ¹⁵ Ai kana'a huto hilina'a leba talinamo ni'ibe. Hu'mau lulenogo huto hu lamana hilina'mu yabe. Hu'mau ai'a mino kikipa hoto nominanamofih'i laga'namofih'i kaba bo'a moneko'isi nohibe. Ai hetofa enikibina gihiti bomagih'i sipi bo'ani aito kaba bomagih'i sipi bo'ani moneko'i nohibe. ¹⁶ Ai'asigo filise'na'a meni'ibe. Ai'a fana mehena'alo minoto lito nohina ya'ma lali fa'mene buto bu nehetise'a meni'ibe. Bo moneko'uba ai gufa'a bu mego'ehinamo ni'inagi to bo moneko'uba be megalube'mu hibe. Keke boke ka lu emilata nohuta amuya to usisi kito minolata nohuta amuya aitoga mineno. Ma'naka.

¹⁷ Kai bona'i mone'amagi ma metoga nasana yogo fe'nohi babu luto silaga'i li nupa nupa nehana ya luto lu moloto lu epibo. Enugufa'ani lelite tite enemeha'ani sipalo memalalabe. Guna melelata nasana'mu kehelinogo lamana'a lolo mehino. Ya nasanaga bite i mekeleno. Hu'mau ai'a ya'ma lenumu hinogo nete melete laga'amu kehelilabe luto fitu fo limilata nohina bo aitoga ya'ma buto i ke'malune, luto lu epibo. ¹⁸ Kai ma luto lu moloto lu epibo. Ana'ina lamana'amuko kehelite lite minalabe. Foya li lamana'a melete lolo hilana yanauba legeya'a lamana'a lolo hilibe. Fato bona'i enehe'mete lisipa mebise minete to ana'ina'ani guna melete li miyalo malo hite lite minalabe luto lu epibo. ¹⁹ Ya nehite ya'ma mono ka legeya'a li huto hilanauba lufusa'ani ule'ale huto lolo hulenenogo aliha'a mino lito buto minalinamo ni'ibe. Ya nohigo enali enemehi lamana'amofih'i legeya'a lite mino kosaba huse'na lilana'mu yabe.

²⁰ Oho, Timotio. Ya'ma amuya nasana Hu'mau ya'ma kimi'ehina'a kaba hu bati huto lito minobo. To fa'mene kaga futu'a ya'ma bona'i luga'amagi lite nehite lali mono ka

pelesa ilete ma lite lilata nehabe. Ananamofihi hapa'a akeheli su ho'ohune lite faga hiti enegekesa keheli sibina hilata nehabe. Ya'ma enali kagamofihi li he'mi'ohubo.
²¹ Yana'mu bona'i mone'amagi ya'ma keheli fe lise'na kagalo bite i hepilete lali mono ka bu go fulu tiloto akeheli su ho'ohune nelana enali lusi mono ka ahe'mite lamana'amofihi kapogu sa sa hite mebilata nehana yabe.

Hu'mamofihi lehe'mose'a yamofihi lenalitoga mino moloto mineno.

TIMOTI Napa 2

Polu koyoto emi'ehina fayahi

¹ Poluita, nani Yesu Kilisitotoga buto i hepito amuya moloto lenemehi emite minalabe luto lu limi'ehina ya'ma kagamo lu huto hilube luto Hu'mamofihhi kaga'agu ya'ma Yesu Kilisitohi koko pana'a nele'mo'ehinogo aposolo bo lolo huto nohunamofita.

² Timotio, nemehi nokumuna pana'nimaka, nani ma fayahi koyoto nokumube. Afotifu Hu'mau to Sipi Boti Yesu Kilisito ai lehe'mose'na to ginaga fi limise'na to fuluna'a hiti li huto hu keteno.

Hu'mamofitoga fokehi hoto le'mo hetofa hu eto'ehina ka

³ Nigiko nagako bona'magi komopa'ani bati hu'ehigo i emi a emi hite Hu'mamofihhi mege'i melete mine'ahana. To nani enali yagapana'ani nohuna bo ana suko huto Hu'mamofihhi keke'le'i hu noetoto komopa'ni keta mehuno nohuna ya'ma kana'amu utehi etehi kai kumu kehelito minoto Hu'mamofitoga lulata nohube. ⁴ Kaitoga bilube'mu nohugo nani kumu yibi hafili hu'ahata ya'ma kehelihohuto buto bu kegenogo'ni komopa'nigu negelo bilube luto kehelilata nohube. ⁵ Kilisitotoga kehelii amuya mololatanamofihhi legeya'a ya'ma kaitoga kehelito nominobe. To kakalikafugo Loisi to itokafugo Yunisi etali kohe tete kehelii ule'ale neha'igo kai ana huto kehelii ule'ale nohane luto nani hiti keheliiya i'ohube. ⁶ Anana'mu keheliloto'ni lu'ohuna ka'a ya'ma aku'i kehelilane Nani koyapa'i nayahi latahakalo molo'ohugo lusa negi ketago Hu'mamofihhi mono ka'amofihhi amuya fi hele hu keto'ehinamofihhi ya'ma kaba hu bati huto amuya moloto minomo tito minetogo logo libi suhi huto lolo hino. ⁷ Ya nohitogo yanamofi kumu ma luto kehelibo. Hu'mau Sikalafu'a lalitoga ho lifi limi'ehina ai lelesati lulata nohina nasana meni'ibe Sikalafu'uba komopatigu limito ai'a amuya'a hiti to ginaga fise'na'a hiti limilata nohinagi to legekesa hokolo hu letalinamofihhi limilata nohibe.

⁸ Ya'mu'i Sipi Botimofihhi ka lamana'a lu huto hilata'mu kubuya mehino. Ya huto ai kumu yabe luto naga nonugu nohugi yamofihhi nani kumu kubuya mehino. Hu'mau ai amuyana'a kimilenogo ka lamana'amu yabe kalana'i mele ketenogo kai hiti ananamofihhi gupisa'alo fa'mene minobo. ⁹ Hu'mau ai'a bona'a lolo huto mino eto huto minalune luto lubuto biloto elesa molo limi'ehina. Ya higo minoto lito hu'ohuta ya'ma lamana foyafi lamana hapatifi ni'igo yana'mu lubuto bi'ehinamo ni'ifihe? O'e, ya huto meni'ibe. Ai'a komopa'atu kehelito lehe'mose'na'atu fi hetofa hu leto'ehina. Ai koyapa'i me'i le'mo huto mehu'ohuto'a Yesu Kilisitohi naga'i lolo hilabe luto lu limi'ehinamo ni'ibe. ¹⁰ Legeya'a halinagu yamofihhi ya'ma kana'alo lubuto bilatanamofihhi afo'afu Yesu Kilisito limilago ana nasana ho filito amuya moloto mino kosaba huse nasana mefilise'na yamofihhi ka lamana'atu yatai li huto hu leto'ehina.

¹¹ Nani yanamofi kumu ya'ma ka lamana'a lu huto huto bo lolo hilane luto, Hu'mau ana foya'mu aposolo bo to ka lu enelepise bo nele'mo ho ti'ehinamo ni'ibe. ¹² To nani keke'i luse'na kehelilatana yamofihhi nugupisalo tilata nohina yana'mu nubuya'ni menohibe. Nani nokehelugo amuya molo'ohuna bo ya'ma kehelihohube. To negekesa loegu mekehelise ya'ma luto kehelii fe nolube. Hu'mau amuya afo'afu nohinaya komopa'ni emi'ohuna. Ya'mu kaba hu netoto nobibe. To nani emi'ohunana ya'ma kaba huto buto kana'a molo'ehina huto hilina'mu yabe. ¹³ To kaga lamanamofihhi legeya'a lu kelepi'ohunamo nani babeyafalo lolo hu'ohuna ya'ma analo li pili koto lito minoto Yesu Kilisitotoga buto komopaka molo emita'mu yabe luto keheligo bati hulata nohibe. To kehelii ule'ale huse'na to mehi epise'na hiti yamofihhi komopa'agu minobo. ¹⁴ To hetofa nasana Hu'mau kimi'ehina asaga'i kaba huto lito to ai'a hetofa Sikalafu'i komopatigu nominanauba kele'mo amuya hinogo ya'mana kaba hu bati huto minobo.

¹⁵ Esia metoga bona'i Hu'mamofihhi naga'i luga'amagi malo e'ahanamagi enali asaga'i nani kumu enekesa mekehelite aku ahe'mi nete su he'ahabe. Figelasigi hiti to Hemogenegi hiti etali ana hite he'mi nete'aha'inamofihhi akehelii'ahane. ¹⁶ To Sipi Bouba ai Onesifolu ai lalameha'a ginaga fi epino. Hena'mube? Nani ma naga nonugu mino'ohunalo ai lesa meligo kana'amu kana'amu oto nipagu keta hu'ehina li hetofa hu neto'ehinamo ni'ibe. ¹⁷ Ya huto Lomu hepatoga nehetiloto nani kumu mele'isi sa sa huto nele'mo huto hu'ehina. ¹⁸ To Efeso hepatoga minona kanagu hiti mehi nimito foya lito mino'ehina yamofihhi fa'menena meni'ibe. Yamofihhi lama'naka kehelii'ahane. Ya hu neto'ehina'mu Sipi Bouba kehelinogo ya'ma napa yupahi Sipi Bouba huto hilina kana'agu keke'i luse'na emilibe luto nolube.

2

Yesu gimi mage'a hiti bo lamana'a minalinamofihika'a

¹ Pana'nimaka. Kai Yesu Kilisitotoga buto i hepi'ohuta'mu yabe luto lehe'mose'na limito lele'mo hetofa hulata nohina yamofihika'komopa'agu minoto amuya moloto minobo.

² Silaga bona'magihi enubulo minoto kaga silaga'i fi lehe toto lu lepi'ohunamo yamofihika'bona'i luga'amagi kumu kehelite amuya mele'ahana bona'i nehinogo ana kagaya lu hetofa hu epeletogo ana suhi hite bona'i lug'a kaga enelepilabe.

³ Kai Yesu Kilisitohi lusi gimi mage bo'a bati huto lolo huto nohitogo kai hiti kalana'i mele letalana'mu yabe luto kosele'i mekeheno. ⁴ Mone'amagi enali gimi mage bo lolo hilete foya'a li etalanamagi enugufamofihika'foya melilana'mu yabe. To gimi mage bo lolo hilabe luto le'mo eto hu'ehina bo kaba bo'aniuba kehelinogo laga'a kehelilabe lite anamofihika'foya'a lilanagihe. ⁵ To ana huto hololu lilanagu ya'ma bo moneuba ana yokolo'namofihika'kaba bouba hololu nelana'mu lu laga hu'ehina ka'a hauta halina yamofihika'mina'a gubi mehilina'mu yabe. ⁶ To moneuba ai foya'a kafalube luto lili'na amuya moloto gobi nohenogo kafalina bouba legeya'a huto hinogo kohe toto lito nalube'mu hibe. ⁷ Ya'ma kaga lu nokumuna fono ka suhi yamofihika'hapa'a kehelito le'mo eto hubo. Sipi Bouba kekesa kehelilatana lu hokolo hulenogo yamofihika'asaga'na kehelibebe salane.

⁸ Kai Yesu Kilisito Tebitihi tata'afu yagi ai kumu kehelito beto huto minobo. Ai filiehinaguti aku ho ti'ehina bo yabe luto ai ka lamana'a lulanamofihika'ya'ma lu yege holata nohube. ⁹ Ka lamana'a yamofika'kumu yabe luto amuya'a hiti nasana ligo kalana'i molo nete'ahana'mu keke'i luse'na kehelito kofilata nohube. Ya nohuto kegeiyo bo legi huto seni naga'i nimilago nohunaya Hu'mamofihika'ka'a ya'ma naga'i meemi'ahanamo ni'ibe. ¹⁰ Yana'mu nani keke'i luse foya asaga'i Hu'mau enele'mo eto hu'ehina bona'i enali kumu yabe luto baga'a hiti nasana ya'ma kofilata nohube. Ya nohugo enali ya'ma Yesu Kilisito enubuto bilata nohina to fana talina hiti mino kosaba huse'na ya'ma lilabe luto ya hulata nohube. ¹¹ Kaga mone'a ma luto ni'ina yamofihika'lusiga nolibe. Ai filiehinalo molo emi'ohuta ni'inogomo ya'ma ai hiti moneka minoto lito minalune. ¹² Keke'i luse nasana lugupisalo notinogo yamofika'kumu yabe luto kosele'i melehenogo fa'mene kofilata ya'mu ai hiti hepito minoto ai kapolo kaba hilune'mu hune. Ai kumu lemegesa hu emilenogo ai ana suhi huto megesa hu limilina'mu yabe. ¹³ Lali ai kumu kehelika'amuya memalaluta ya'ma ai'a hapa'amuligitagahi mehilina'mu yabe. Ai fa'mene lali kumu kaga molo'ehina'amofihika'mehe'milina'mu yabe.

Hu'mau foya'amofihika'ana'ina'mu kehelinogobati hilina ka

¹⁴ Kai bonakamagihika'ka ya'ma le'mo kosaba huto lu noepito Hu'mamofihika'bu'alo ya'ma lipoti nokumunaga'ma luto lu laga huto lu epibo. Fa'mene ka gusunupa'a meni'ina kagalo luba mehilo. Ana luba kauba ya'ma enegekesa yigi yigi hite liba nehago kehelika'ahana bona'i enali enele'mo sibina hulata nohibe. ¹⁵ Hu'mau enali kumu kehelinogobati hilibe luto amuya moloto minoto foya lilane. Ya nohuto Hu'mamofihika'lamana'a fotogo huto lu noenelepito kubuya mehulata nasana ya'ma foyalo bo minalane. ¹⁶ To fato mono ka futu'a to hapa'a meni'ina ka'amofika'kumu lite nelinogomo kenasabo biletu Hu'mamofihika'kapoguti he'milina'mu yamofihika'kemegesa hu emibo. ¹⁷ Ya'ma kaga futu'a fato bona'magi lu enelepise'nauba mele'isi hepuhi suhi huto sibina lolo huto mino lito buto asaga bonatoga napa huto buto lilube'mu hibe. Bona'i ya suhi hana'amagihika'enalitogati Himenaiyo to Failitogo etali'ya nehahi'ibe. ¹⁸ Etali ya'ma ka lamana'amofihika'kapo'a he'milete'atiti ya'ma lite nela'ibe: Lugufati filiehinaguti aho ti'ehinamo ni'inaya alihi kosaba lugufa hiti lele'mo ho tilina'a meni'ibe. To ya lilete mono ka kehelika'ahana bona'i luga'a komopa'ani enele'mo sibina nehahi'ibe. ¹⁹ To Hu'mau lu molo'ehina kagamofihika'lukesafatu fi'ehina suhi huto ule'ale nohinogo nasana moneuba le'mo mopo mopo mehilina'mu yabe. To ana lukesalo Hu'mau fayahi ya'ma luto koyo'ehinamo ni'ibe: *Sipi Bouba ai yagapana'a bu enogo kehelika'bati hulata nohibe.* To mone'i ya'ma luto koyo'ehinamo ni'ibe: *Sipi Bomofihika'gi'a helata nehana bona'i enali laga hina mehina nasana mele'isi he'mi su hete foipanamofihika'enemegesa hi emilabe.*

²⁰ To mone kibina bomofihika'nonugu lape'i fato fato'mofihika'goli efatu to siliba efatu lolo hi'ahana lape'mo babu luto ni'ibe. To yafa lape'i hiti mesomo hiti ana huto ni'ibe. Nose nasana mone hetofa lapelugu melelata nehabe. To mone mina'a limi'ehinagu letuha'a melelata nehabe. ²¹ To bona'i mone'amagi ya'ma sibi sabana li he'milete ya'ma enali komopa'ani gulu gulu lilinamagi lape'i lamana'a suhi huto lolo hilenogo nohi afo'afu Hu'mau lusa gito enele'mo ho tito fi hetofa hulenogo fato fato foya yamofihika'li etalune'mu habe. ²² To kaibe, nehaya kola bo enali fato fato nasana'mu topa hilata nehana yamofihika'kemegesa mele'isi hu emibo. Ya hulotoka ya'ma kaika to komopaka gulu gulu linogo Sipi

Bomofihhi buka tite hetofana lilune'mu lehe'mobo lilata nehana bona'i hiti lenali bebe sete fotogo lilatana, keheli amuya melelatana, lenemehi epilata, fato bona'i enele'mo baba ite ya'ma koguna ilatana, ya'ma lolo huto minalune lite amuya malalo. ²³ Ule'ale ka lite meluguti kifite nelana ka to negi nagi ka fa'mene kaga yamofihhi kemegeza hu emibo. Yanamofihhi legeya'a ya'ma lubana kenasabo bise'na ni'ina keheli'ahane. ²⁴ To Sipi Bomofihhi foya'alo bo enali hapa'ani hetofana ni'igo leli'ali hite luba kenasabo mebise asaga bonatoga amuya ka lite melise fulu kaguti mono ka enele'mo bebe sete enelepilata nehabe. ²⁵ Enali mono kamu'i kenasabo bi'ahana'amagihhi ya'ma fulu huto enele'mo bebe salabe. Hu'mau ai'a enele'mo lito limilenogo komopa'ani li gelehe hite ka lamana'a keheli bebe salafihhe lite ya hi epalalune'mu habe. ²⁶ Ana bona'magi Satau koyapa kelefu'agu enohoto ai mege'i malalabe luto naga'i epi'ehinamagi komopa'ani i gelehe hinogo to enegekesa hokolo hinogo Hu'mau Sataha naga'aguti enubuto bilina'mu yabe.

3

Kana su halina kumu yabe

¹ Kaga mone'ya ma luto keheli bati hubo. Kana'a su halube'mu nohinogo foipana nasana huto huto sipi'a hilube'mu ketana napa'a huto hilina'mu yabe. ² Ana kanagu bona'i ya'ma hite minalabe. Enali lisipa bite to enali'ani'mu kehelinogo tinogo yogo fe'no kumu enibita hinogo minalana enali'ani lolo hite melete hilana nasana'mu enibita'ani hinogo enegego bilete hipu hapu hilatana, enali'ani enugufa'ani lelite tite minalana, enemegeka lilatana, ito'anigi afo'anigihhi kaga'ani pelesa ite keheli he'milata, ana'ina asaga'i libe laga hube hilana. Ya nehite ana'ina lamana'a mone neepinogo enofokehi lite nalalu'nimakabe melise komopa'ani bati mehinogo minalana'mu yabe. To enali Hu'mamofihhi gi'a liyafa mehise fa'mene minalabe. ³ To enali komopa'anigu ule'ale hite fato bona'i meenehe'malata to eniginaga fi meepilata to huli tali ka lite fato bona'mu faga faga lilata, fatehe bona'i yaga kala suhi hite minete hagulu tite minalana, ana'ina lamana'amofihhi libe pigi bibe hilana'mu yabe. ⁴ Enali enimi'mi ka lite enimi enama'i melelata, to ka mekehelise kegeiyo hite luna lana asaga'i hilata, to enali'ani'mu enigi'ani'mu hofa talune lilata, to Hu'mamofitoga agoya hu meemise hite komopa'ani ya'ma enugufa'aniubi enibita hulata nohinamofitoga malalabe. ⁵ Ya hilete ya'ma mono'mofihhi bu ganamofihhi gufa'a lolo hilinaya aku'i lusi mono'mofihhi amuya'a hiti ya'ma hapa'amofihhi mekehelise analo enemegeza hi emilabe. Ya hilete minenogo enalitogati he'milotoka kemegeza hu epibo. ⁶ Bona'i ya hana'amagihhi enalitogati luga'a enali legeso hite sibi sibi humofa'na nehite ana'magihhi nonugu tite fato fato kaga lu epite enegekesa lite enali'ani enemege'i malalabe lite enele'melata hilabe. Ana ana'i enali komopa'anigu lapa mebi'ahana foipana kofilata to enugufa'aniuba laga besise nasana fato fato'i ya'ma keta'a hiti lite minete nehana. ⁷ Ana ana'magi mono kagu keheli keheli nehana bona'magihhi ka'ani kehelilata nehanaya aku ka lamana'a keheli fe melilabe. ⁸ Koyapa'i Mosehi kanagu bo loemo etali etigi'atiti Yanego Yapelego etali ya'ma Mosehi ka hega he'aha'ina ya ana etali suko hite ma'asi lu kimi'ohuna bona'i enali komopa'ani haya kolo'ehina mono'mofihhi kapo'a nehe'mite negi nete sibi lolo nehana. ⁹ Ya hanaya ana'ina lite minete yamofihhi ya'ma hena hena hite ime ime tilabe? Enali ya'ma negi nelata nehanamofihhi hapa'a huto hinogo asaga'i enali bu ge su hete bu galana'mu yabe. Yanego Yapelego etali ana suhi hite negi ne'aha'inamofihhi hapa'a ahuto hu'ehinamo ni'ibe.

Timotihhi ekesa lito lu su hoto lu emi'ehina ka'a

¹⁰ To kaiba, nani hapa'ni akeheli'ahane. Nani minoto hu'ohuna kai ya'ma minoto lolo huto moloto hu'ohuna to mono ka fi lehe toto moloto hu'ohuna, foya li'ohuna yamofihhi hapa'a kelepi'ohuna, to keheli amuya moloto mino'ohunamofihhi ana'ina asaga'i kosele'i menehago amuya moloto mino'ohuna kai keheliloto nemege'i molo'ahane. To nemehi epito mino'ohuna, to baga'a hiti yamofihhi nugupisalo tilago amanapa huto ho tito mino'ohuna, to kalana'i mele netago komopa'nigu gabu gise'namofihhi komopa'agu mino'ohuna akeheli'ahane. ¹¹ To keheli'ahataya Atioki hepatoga hiti Ikoniu hepatoga to Lisitala hepatoga hiti sipi kalana'i fato fato'mofihhi mele netago keke'i luse'namofihhi komopa'agu mino'ohunamo ya nohugo nemege'i moloto nooto bu nogo'ahatamo ni'ibe. Ya huto mino'ohunamo ni'inaya Sipi Bouba ananaguti gulu ho netoto nubuto bi'ehina yabe. ¹² To bona'i Yesu Kilisito aitoga bite i hepito mono kapolo bilana ya'ma enali asagatoga kalana'i melelata nasana enali enugupisalo tilube'mu hibe. ¹³ Ya hu'ehinaya bona'i foipa'a enali enimi'i melenogo lelite nebite fala kite bite ai mi'i malago ai mi'i malago ya'ma foya'a lelite nebinogo napa ho lito buto hofa talube'mu hibe. ¹⁴ To kaiba ya'ma ka lamana'a lu kimi'ohugo keheli ule'ale nohatana li pili koto liloto mino lito buto keheli amuya molobo. Kai ya'ma ka lu kimi'ohuta bona'magita lali'i akeheli'ahane.

¹⁵ Kai pana'i lagaso'a minoto guna molose mono bukugu lataha'agu leka solito buto mino'ahata ni'ibe. To ana kagauba kegekese le'mo hokolo huloto Yesu Kilisito kumu keheli amuya malalane, luto Hu'mau kubuto bilina'amofihhi kapogu kelepito kele'mo hetofa higo ka'a akeheli'ahane. ¹⁶ Mono'i lataha'a buku silaga'i ya'ma Hu'mau enele'mo bati huto komopana enele'mo babahi higo li huto hi'ahanamo ni'ibe. Yanaguti leka soto nokehelugo mono kamofihhi hapa'a lelepi bebe solata nohibe. Ya nohuto legekese lito minoba minoba huto nohibe. To faga nolutogo lele'mo kapo lamana'alo mololata nohibe. To sibina nohutogo ai ka lemekilata nohibe. To legekese lito lele'mo bebe solata nohibe. To bebe soto minoto lito hilutamofihhi kapo nolepito lele'mo bebe senogo, ¹⁷ Hu'mamofihhi foya'alo lilata bona'i lali lamana'a lolo huto minoto mono kagu labaga hiti minoto mono foya lamana'a fato fato'mofihhi lito minalune'mu hune.

4

¹ Nani Hu'mamofihhi bulo to Yesu Kilisito ai hiti minoto bona'i lubu hiti nohuta'a fili'ahana'a asaga'i ka foya lito guna molo letalina bo ai bulo ya'ma Yesu kaba huse'i to kapo'a hiti huto hilina nehetito kaba hu letalina'mu yabe luto ya'ma luto kaga lu moloto huto kelepilugi kehelibo. ² Kai ya'ma mono ka lu yege hoto lu epilata ya'ma bona'i enali kumu kebesilina'a mekebesilina'a asaga kanagu sibigopa lu epibo. Enegekese lito, sibina hilana'mu ka epekito enele'mo bati huto komopana enele'mo babahi huto mono ka lu epiba epiba huto kosele'i mekehenogo enele'mo lehe talane. ³ Minomo tito minoto kana mone tupa nohinogo ya'ma mono'mofihhi lamana'amu iyo iyo hite ka lilete he'milana'mu yabe. Ya nehite ka mone enegekesaguti kehelinogo laga'a hiti minalina ya'asigo kehelilune lite babafi bo enele'mo nupa hilenogo fa'mene sibi kaga'mu enumu fililina ka'a lu epilenogo kehelilabe. ⁴ Enali i behe hite, lusi mono kamofihhi legeya'a ya'ma enemegesa hu emilete gusunupa'a meni'ina kilihe'i kagalo bite i hepilabe. ⁵ Enali ya hilanamoya kai ya'ma kana'amu kana'amu kekesa keheli bebe soto minoba. Keke luse nasana gupisalo notinogomo amuya moloto minoba. Ka lamana'a lu yege hose foya'a ya lito li gu ito ana ka lu epibo. Hu'mamofihhi foya'a lilata bo kai ya'ma li su hoto libo.

⁶ Enali keye lite'ani suhi huto nani nugufaloti migufa'a nalune'mu habe. Nani ma meluguti he'miloto abiluna kana anasi tupa nohibe. ⁷ Nani ya'ma foya lamana'a lelito bu'ohube. Yokolo'na hololu lite ibe ligi abe ligi nehana ya suhi huto nani hololu luto foya limo buto maki'nilo nehetube. Ka lamana'amu kaba hu'ohunamofihhi nasana mehe'mise huto li pili koto minomo buto nominobe. ⁸ To ya hugo ya'ma kokulumaguti be ligi'ohutamofihhi mina sekele mamu'a hiti kakili'i lamana'a Sipi Bouba ya'ma hetofa nona'a guna malalina bo ai anana nimilibe. Minoto kana'a sipi yupahi Sipi Bouba ai'a le'mo bebe soto guna mololata bouba nani hiti silaga bona'i ai nehetilina kana'amu fifa ito geba hulata nohuta bona'i ya'ma ana kakili'i bi letalina'mu yabe.

Polu luga'amagihhi ka lu epi su ho'ehina

⁹ Kai ma'asi nanitoga alube luto amuya moloto mele'isi alata'mu yabe. ¹⁰ Temasiu ai ya'ma melugu nasana'mu laga besigo keheligo tigo he'mi netoto Tesalonika metoga bu'ehinagi kai oletogo bati hu netalibe. Keleseni ai Galesia metoga bu'ehina. To Taitasiu ai Talamesia metoga bu'ehina yabe. ¹¹ Luku ai'asigo nanitoga minago moneka nohu'ibe. Makihi ya'ma le'moto moneko aliyo. Ai ya'ma foyagu nehe'menogo bati hilina'mu yagi yamofihhi le'moto alane. ¹² Tikikuhi ya'ma ho lufugo Efeso hepatoga nobibe. ¹³ Alube'mu nohutokamo ya'ma yasi koli bilata nohuna gu'i ya'ma Toloasi hepatoga Kapasihhi ai nonugu sigito molo'ohunamo li netoto obo. To mono lataha'a buku'nimo hiti to pepa haya'a hiti mone molo'ohunamo hiti li netoto obo.

¹⁴ Kapaloti ana'ina lolo hulata bo, Alekasatau ya'ma laga mehina'a bo aku li sibina nimilata nohina ya'mu Sipi Bouba sibi nona'a legege huto emilube'mu hibe. ¹⁵ Ai'a kele'mo sibi sibi hu laligi kaba hu bati huto minoba. Ai luba huto amuya moloto lali mono kati'mu hega hoto keye lu'ehina.

¹⁶ To Yuta bona'magi nifisa i'ahana'mu ka foya nolugo yata'a hapi huto nani'i hapa'ni lu noepugo bona'i moneuba nele'mo bati huto nele'mo memolo'ehinamo ni'ibe. Yamofihhi sibina'a ya'ma Hu'mau nona'a li epololata mehino. ¹⁷ Sipi Bouba mehi nimito nele'mo hetofa hu netoto ka lamana'a lu yege hoto lu epito lu su halane luto to fegutoga bona'magi keheli бага ilabe luto lufusa'ni amuya molo neto'ehina. To lubanamofihhi bagaguti Sipi Bouba nubuto bito gulu ho neto'ehina yabe. ¹⁸ To Sipi Bouba ai'a ya'ma asaga nele'mo sibi sibi hilana'mu nele'mo bati huto kokuluma kapo'agu he'mi netalina'mu yabe. Ai fana meha'a ya'ma mino lito buto minalube'mu aitoga lofokehi lino. Lama'naka.

Ginaga fi epi'ehina ka'a

¹⁹ To ya'ma Pilisika to baha'a Akuila yagi to Onesifoluhi lalameha'a ya'ma keke'i lu noepolona nehafihe luto lu epibo. ²⁰ Elasatu ai Koliti hepatoga mino'ehina to Tolofimu besilago Miletusi hepatoga he'mi eto'ohube. ²¹ Kai ya'ma ko ilina kana'a hupasi mehu'ehinogo alube luto amuya moloto obo.

Eubulu ai keke'i nolu ketoto nohapihe lu'ehina. To Puteni to Linu to Kolotia ana hite enali lalalutigi lugati hiti keke'i neli ketabe.

²² Sipi Bouba kaitoga meha'a hiti minalibe. To Hu'mamofitogati lehe'mose'na lenalitoga mino moloto mineno.

TAITASI Polu koyoto emi'ehina fayahi

¹ Poluita nani Hu'mamofihiko koko pana'a Yesu Kilisitohi aposolo bo nele'mo ho ti'ehina. Ya hu'ehina Hu'mau enele'mo eto hu'ehina bona'i enali aimo agoya hu emilabe luto enehe'mobo luto to lali mono'mofihiko ka lamana'a kapogu enele'mo keheli bati hino luto ya'ma foya'mu nele'mo ho tito noho lifi'ehina yabe. ² Nani ka lamana'amofihiko hapa'a ma luto ni'ibe. Hu'mau faga meluse bomofihiko koyapa'i me'i hiti kokuluma hiti huto mehu'ehina kana'alo ya'ma amuya lemehi fi hetofa hu letalube luto mino kosaba huse'na lelepito lu'ehina fifa ito minolata nohune. ³ Ya kagamofihiko Hu'mau ya'ma kana'amu keheligo bati hulago ai ka'a lu huto nehago le'mo huto hu'ehina. Hu'mau lubuto bilata bouba ana foyalo nele'moto kaga lu molo neto'ehina'mu ana ka'a lu yege hoto minolata nohube.

⁴ Taitasio, lusi pana'ni kai hiti nani hiti moneko mono'i keheliko emito mino'ohu'inamo ni'ibe. Kai ya'ma fayahiya koyoto nokumuna kehelibo. Afotifu, Hu'mau to Yesu Kilisitoto lubuto bilata bomofitogati lehe'mose'na fuluna'a hiti kaitoga mineno.

Kiliti metoga Taitasi foya lito nominanamofihiko ka'a

⁵ Foya nekisa'a ni'inamofihiko li bebe soto li бага ilane luto Kiliti metoga nohe'mi ketoto foyaga'ya ya luto lu keto'ohunamo ni'ibe. Kai asaga nohi hepalugu mono kaba bo olopa bona'i luga'a enele'mo bo tilane. To yata'a ka lu kimi'ohunamofihiko beto hubo. ⁶ Olopa bo moneubafi moneuba foipana'a meni'ilina to a'i moneko'i li'ehilina. To ai yagapana'amagi Kilisitotoga agoya hi emi'ehilana, to he'mi hale hilana to kegeiyo'na'a meni'ilina enali bati hite nehilana bona'magi kehelinogo afo'anifihiko bati huto le'malane. ⁷ To Hu'mamofihiko foya'alo kaba huto nominalina bo ai foipana'a meminenogo minalibe. Ya huloto minoto hipu hapu meilina to mele'isi enipakafa mehalina, to bai nagami'i babu luto menalina, luba mehilina, to yogo fe'no kumu ekesa yigi yigi kumu muhi muhi bilina bo meminalibe. ⁸ Ya huloto bonoho bona'i e'ehinogo mehi epito enele'mo malalina, to asaga hetofana'mufi lamana'amufi laga besilina to komopa'a gulu gulu linogo minalina, to hapa'amu'i fu lina bo nohina to komopa'a hiti gufa'a li bati huto kaba hilina'mu yabe. ⁹ Ya huloto lu epi epi nohuta kagamofihiko lali kehelutogo ule'ale nohina kaga ya'ma li pili koto liloto minalibe. Ya'ma bouba ai fato bona'i enele'mo hetofa hinogo mono ka legeya'a lamana'a ya'ma lu epito enegekesa lito enele'mo bati hilibe. To bona'i luga'amagi mono ka enemegesa hu epite nehinogomo ya'ma kaba bouba enali'i foipana'animofihiko enelepito o'e luto ya mehilo luto enele'mo bati hilina'mu yabe.

¹⁰ To bona'i luga'amagi yege yege'i ka lamana'a lu epi'ohuta'mu enipakafa nehabe. Fa'mene kamu'i li muyalo malo hite enim'i mololata bona'i nehabe. Yuta bona'i enalitogati Kilisitohi ka lamana'a keheli'ahana bona'i mone'amagi aku i behe hite fato kaga enelepite minete lite ya hilata nehabe. ¹¹ Ya hilata nehana bona'i enali fala kite yogo fe'no kumu yabe lite sefeyehena nasana'mu fi lehe talune lite kehelite bona'i luga'amagihiko liha'ani yagapana'ani enele'mo sibina hilata nehanamo ni'inaya kai lu laga lu epolobo. ¹² Ya'ma Kiliti melugu nehana bona'i enalitogati ka hapa'a keheli fotogo lu'ehina bo moneuba ma luto lu'ehina: Kiliti bona'i enali ya'ma fagalo bo lubalo kala legi nose'namu yagauba nohina suhi lolo hilata nehanamofihiko fa'mene fuli minete nose'na neba neba nehana lili'na'mu kosele'i enoholata nohina bona'i nehabe. ¹³ Nani ya'ma kagamu'i nokehelugo lamana'a lolo hibe. Ya'mu ka babu luto ka epekito enegekesa linogo keheli bati huse ka'a ya'ma ho ti fefe luto minelenogo, ¹⁴ to Yuta bona'magihiko kilihe ka fa'mene ka ya'ma mekehelilo luto lu epilo. To fa'mene bona'magihiko ka'ani lamana'amofihiko enemegesa hu emilete fa'mene kaga lu laga hi'ahanamofihiko mekehelilo luto lu epibo. ¹⁵ Komopa'ani fana tago nehanamagi enali ana'ina'mu keheligo gulu gulu ligo neminabe. To luga'amagi ka lamana'a keheli meemi'ahana foipa nasana'mu enegekesa'anigu hiti komopa'anigu sifolohi gito kolota kolota hu'ehinamo yana'mu enali ana'ina'mu keheligo ana suhi huto sifolohi gito kolota kolota higo nehabe. ¹⁶ Enali Hu'mamofihiko hapa'a keheli'ohune lite enabagaguti lilata nehanamo ni'inaya ya hite minete lite nehananauba ya'ma luto lu huto hulata nohina legeya'a meni'ibe. Enali tuguma bona'i nehana sipi foipanamofihiko ka'ani mekehelise nehana enali foya lamana'a lilana'a meni'ibe.

2

Mono ka lamana'amofihiko komopa'agu ka'a

¹ Kaiya ya'ma mono ka lamana'amofih komopa'agutiko bona'magihi lu enelepilata bati huto lu epibo. ² Ya huto lu epiletogo bona'i olopa napa'amagi eto hite legeso fulu hite komopa'anitu keheliya ite minete komopa'ani enugufa kaba hite nehinogo mono ka keheli ule'ale nehana'a to enemehi epilana'a to baga'a hiti'namofih komopa'agu minalana'amofih koli'a finogo bati hite minalune'mu habe. ³⁻⁴ Anago higo olopa ana'i lu epiletogo enali mono ana'i lolo hite, hapa'ani bati hinogo minalabe. Bai nagami'i nalanamofitoga agoya hu meemilabe. To fato bona'mofih nasana'mu mege ka lite li muyalo malo mehise asaga hetofana'mu lu enelepiti ana'ina lamana'amuko fi lehe tete lu epinogo yuhufa ana'magi enali'ani baha'animagihi yagapana'animagihi komopa'ani enalitoga melete kaba hu bati hite hi epalalabe. ⁵ To ya hilete olopa ana'magi ya'ma yuhufa ana'magihi enelepilata enali komopa'ani enugufa kaba hite mokolo mehise minete nohi hepa'anilo minete lalameha'anifi ana'ina'ani hiti kaba hite minete, baha'animagihi agoya bati hite hu epinogo bona'i luga'amagi bu gelete Hu'mamofih kaga'a lite le'mo laba mehilabe.

⁶ Ana suhi huto neheya kola bona'magihi enegekesa lito lu epitogo enali komopa'ani enugufa kaba hite mino eto hite minalabe. ⁷ To kaika ya'ma ana'ina lamana'amofih le'mo eto huto hetofa foya babeyafa'a hulotoka komopaka fana tenogo to yokolo ka meluse minoto lusiga lu epito nobitogo kohe netenogo bu nekegete kemege'i melete bilabe. ⁸ To mono ka ya'ma le'mo bebe soto lu epitogo yamofih keheli mehe'mise mono kumu luba ka li limilata nehana enali lali kumu ka sibina'a li limilune'mu sa hilete enubuya'ani hinogo he'milabe.

⁹ Kele kele pana'i enali minete foya lite minelata nehana yamofih lu epitogo kaba bo'aniuba ka'ani kehelinogo kele kele'i bati hite hi epelenogo kaba bo'animagi bu genogo laga'ani epesilibe. Kaba bo'animagihi baga'a liyafa hite enali ka'ani keye melilabe. ¹⁰ Ya nehite kaba bo'animagihi ana'ina gumina melise ana'ina'alo kaba hu bati hite foya li etete hilana yanauba fotogo hilube'mu hibe. Ya hilenogo Hu'mau bilata Bomofih mono ka'a ya suhi ma suhi hite le'mo hofa telata nehabe.

¹¹ Yana'mu luto Hu'mau silaga bona'i enubuto bilube luto ya suhi huto lehe'malata nohinamofih ali huto hu'ehibe. ¹² Ya higo ai lehe'molata nohinauba lemehati haya kolo'ehina lele'mo bebe solago ya'ma melugu fegutoga nasanalolibita hu'ehinana ya'ma he'mito ma melugu komopati lugufa kaba hu bati huto mino fotogo huto minoto mono bona'i lolo huto minalune'mu hune. ¹³ Ya nohuto Sipi Boti, Hu'mau lubuto bilata bo, to Yesu Kilisitou fana meha'a hiti huto hilina kana'amu geba hulata nohuta, yamofih sekele mamu'a hiti nasanamo ni'inaya yana'mu fifa ilata nohune. ¹⁴ Ai ya'ma lali kumu yabe luto keke'i lu letoto foipana lito mino'ohuta yanaguti li he'mi letalibe luto minoto lito gulu gulu nehana bona'i lolo hilune luto ai'a yagapana'ago lele'mo eto hulenogo minoto hetofa hatofa nasanaloga mege'i amuya moloto minalune, luto keke'i lu letoto gufa'a he'mito fili'ehina yabe.

¹⁵ Kaga ya'ma lu nokumuna yamofih lu enelepilata huto minobo. To bona'i enali kai kumu fa'mene bo nohibe lite li lalagi Hu'mau amuya'a hiti molo keto'ehina bo'amaka enegekesa lito sibina nehinogomo ka epekito enele'mo bebe soto hubo. To bati nehinogo kai bebe sose ka lu epito komopa'anigu enele'mo amuya molobo. To kai kumu kehelinogo notinogomo kebe meligino.

3

Bati huto mino lito biluta kaga

¹ Kai kagagu mine'ahana bona'i ya'ma kaga'a ma luto aku'i li kosaba huto ma luto lu epibo. Enali sipi kaba bo'ani to gamanimagi hiti agoya hu epetele ka'ani kehililabe. Ya hilete enali'ani'mu hetofa foya'a fato fatomofih asaga'i ni'ina babahi hite lilabe. ² To bonakamagi fato bona'i mone'mofih kaga li sibina mehise to luba sabo mehise minalabe luto lu epibo. Enali legeso hite minete asaga bona'magitoga komopa'anigu keheli bati hite enele'mo babahi hilabe. ³ To laliti koyopa'i ana suhi huto mino'ohuta lali negi nagi noto minolata, ka keheli he'milata to keheli sibina hulata huto mino'ohuta yabe. To ya nohutogo lele'mo hapotili hilata hi'ahanamo ya hulototi libita hulata nohina nasanamofih laga'a kehelimata foipa nasanamofih agoya hu emitu minoto bona'i enele'mo sibina hu epoloto bona'magi lolo hite melete hanana'mu ya suhi huto minose ni'inaya ya luto lulototi siko hulata hu'ohutamo ni'ibe. Ya nohutogo lali kumu keheli sibina nehago enali lipakafa lahago lali enipakafa enohonogo hulata hu'ohutamo ni'ibe. ⁴⁻⁵ Ya huto nohutogo alih ya'ma lamana hulata bo, Hu'mau ai lele'mo hetofa hu'ehina'a to mehi limi'ehina'a li huto huloto lubuto bi'ehinamo ni'ibe. Lali fotogo huto minoto lito hu'ohutanalo lele'mo bati hu'ehina ni'ifih? Ya huto meni'ibe. Ginaga fi limito lubuto

bi'ehina ni'ibe. To hiya huto lubuto bi'ehibe? Ai hetofa Sikalafu'uba komopatigu okala hu letoloto, lele'mo lamana hulata to lele'mo kosaba hulata higo mino lito buto mino'ohuta yabe. ⁶ Hu'mau ai'a lubuto bo Yesu Kilisitohi aitogati hetofa Sikalafu'i lalitoga ho lifigo sipi huto lele'mo hetofa hu'ehina. ⁷ Ya higo Yesuhi lehe'mose nasana'auba Hu'mamofihhi bulo lele'mo bebe sose'namu to lali minoba minoba huse'namu fifa ilata nohutamofihhi lilabe luto ya hu leto'ehinamo ni'ibe. ⁸ Kaga ya'ma lamana'a lusiga luto ni'ibe.

Ka'a ya'ma le'mo hofa toloto lu epilane luto nolube. Ya huletogo Hu'mamofi kumu keheli amuya nemalana bona'magi enali nasana lamana'a lilune lite nelinogo foya babu lite nelite lilabe. Nasana lamana'a ni'ibe lite ye hilenogo bona'i enele'mo bati hilinamo ni'ibe. ⁹ Laga mehina kaga lite li muyalo malo hite minelata nehana yamofihhi he'milo. To enigiko enagako ema'aga bona'i tili tele hite minete lite ti'ahananamofihhi ka'a to kenasabo bite minalana keya ka lu'ehina'mu luba sabo hilana yamofihhi he'milo luto'ni bonakamagihhi yana lu epibo. Yamofihhi ana kaga futu'a nina, gusunupa'a meni'ibe. Ana kaga keheli he'mito kemegeza hu emibo. ¹⁰ Bona'i luga'amagi ka laga mehina'a nelinogo loko hilune lite nehinogo kana'a monekofi kana'a loefi enegekesa lito lipoti epiloto to mekehelinogomo enoho lifi he'minogo enali'ansigo minalabe. ¹¹ Kai ya'ma keheli'ahane. Bona'i ya hana'amagihhi pelesa ilata nehana bona'i komopa'ani hekini lago minete enali'ani minete lite nasana yauba enali hapa'ani huto hu'ehina.

Kaga anasi asu halina

¹² Nani Ate masigo Tikikugo etali neha'inaga kaitoga mone ho lifinogo'ni nehitenogomo yamofihhi Nikopoli hepatoga nohiluna'mu yabe. Nanitoga alube luto ka amuya molobo. Nani ana huto ana hepatoga yasi hilina kanagu minalube luto lu keheli'ohube. ¹³ Bo loemo Apolosi hiti to ka foya lilata nohinamofihhi hapa'a nokehelina bo, Yenasigi etali mono foyalo bila'ibe lite nose'na'atiti fe'noha'atiti li bati hila'ibe luto amuya molobo. Ya etehe'metogo etali ana'ina'mu sa sa mehise nehite kapogu mele'isi bila'ibe. ¹⁴ To bonatimagi enali hetofa foya suhi hite lelite nebinogo komopa'ani lolo hilibe. Enali'ani yana foya'mu enogo'na bibo. To enugufamofihhi ana'ina li emilata nehana yamofihhi hi emite nebinogo mono kumu lolo hite melete nasanauba legeya'a li huto hilube'mu hibe. Enali fa'mene fuli minelata mehilo luto lu epibo.

¹⁵ Nani hiti nehana bona'i enali asaga'i nohapihe lite keke'i neli ketabe. To enali mono kamu'i kehelite enemehi limilata nehana bona'i nehafihe luto ka lu epito keke'i nolu epolone.

Hu'mamofihhi lehe'mose'nauba lenalitoga mino moloto mineno.

FILEMONI Polu koyoto emi'ehina fayahi

¹ Poluita nani Yesu Kilisito hi ai kumu yabe luto naga nonugu nohuna bomofita to lalalutifu Timotiu hiti nani hiti nohutoti'a ya'ma fayaha nasana koyoto nokumube, Oho, Filemonio, komopati'a kimi'ohu'ina bose. Lali hiti moneko foyalo bo nohane. ² To letalitifu Afia yagi to mono foyalo amuya moloto lilata nohina panati, Akipasi to kai nohakagu mono kalo li gehesa hilata nehanamo boana'i yagi ya'ma moneko fayahi koyoto nolepu'ibe.

³ Afotifu Hu'ma to Sipi Boti Yesu Kilisito aitogati lehe'mose'na'a to fuluna'a lenalitoga mineno.

Filemoniu keheli amuya moloto minoto komopa'a epilata nohinamofihhi hapa'a

⁴ Filemonio, nalalu'nigase, Hu'mamofitoga loka hona'amu loka hona'amu yamofihhi kigi'a hoto kai kumu Hu'mamofihhi fokehi holata nohube. ⁵ Kai Sipi Boti Yesu kumu kemehi emilata huto Hu'mamofihhi bona'a enalitoga amuya moloto kehelito komopaka epilata nohane. Yamofihhi ka'a ya'ma bona'magi lago kehelube. ⁶ Ya hulotoka kai ya'ma keheli amuya mololatanagu afetoga lali hiti komopati le'mo hepiloto ana'ina lamana'a asaga'i Kilisitogati lalitoga huto hu'ehinamo ya'ma keheli fotogo huloto kehelilane luto Hu'mamofitoga lulata nohube. ⁷ Nalalu'niga, kai Hu'mamofihhi bona'a asaga'i enele'mo bati hulata nohatamo ya'mu komopaka epi'ahatanamofihhi komopa'nigu bati huto keheliloto negelo gofa bilata nohube.

Polu Onesimasihi nanito ho lifibo luto komopa'a molo'ehina

⁸ Ya'mu bati hilina nasana ilane luto Kilisito hi kaga'alo lu moloto lu ketaluna ni'itita keta mehuse huto lu kumutine. ⁹ Lali Hu'mamofihhi kagu nohuta bona'i ai komopa'a emigo ai komopa'a emigo nohuta'mu yabe luto nani'ni Polu ka'a leli'ali bomofita to ai kumu yabe luto naga nonugu nohuna bomofita komopa'niguti nolube. ¹⁰ Nani naga nonugu nohuto'ni bo mone le'mo mono kapogu le'mo molo'ohuna bo Onesimasi ai kumu nolube. ¹¹ Kohe toto le'mo bati mehigo laga mehibe. To yatai ya'ma kai hiti nani hiti lele'mo lamana hulata nohina bo lolo hulago bati hibe.

¹² Ya hu'ehinaya komopa'ni emugo ai ya'ma lili'naka aku'i lilina ho lufugo i behe huto kaitoga foyi nobibe. ¹³ Nani ya'ma ka lamana'amu yabe luto naga nonugu nohugo ai kailotiu minoto nehe'malibe luto nipagu nohinaya aku'i kaitoga ho nolufube. ¹⁴ Kai nanitoga minalibe lilapi kaitoga bilibe lilapi kai foyaka yabe. Nani ya'ma lubo luto lu kimiluna meni'ibe.

¹⁵ Onesimasiu ai kele kele pana'i kaga lu laga hu'ahata'mu mekehelise he'mi keto'ehinamo yamofihhi hapa'a ya huto ni'ibe. He'mi ketolagomo ya'ma kana nesi'a bu kebe liginogo i gelehe huto yamofihhi kaitoga amuya moloto mino buto minalibe. ¹⁶ Yamofihhi kele kele panakago anasi yatai menominabe. Yatai mone nesi'a mino lito buto hetofana hiti lolo nohibe. Kilisito hi nagalugu lebesise bo kalalukafu lolo huto alube'mu li bati nohibe. Nanitogati komopa'ni emugo mino'ehinamo kaitoga hiti anamofihhi huto le'mo bati huto minalinamo ni'ibe. Aitoga komopaka emitogo Sipi Bomofihhi lalameha'agu kogonakamo huto hu ketalina hiti hetofa kele kele panakamo hiti huto hilinagi yamofihhi ai kumu lagaka kebesise'na mone hiti huto hilibe.

¹⁷ Ya nohuto nani kumu keheli'ahata kafalukafita nohutita ya'ma Onesimasihi be tigitto le'mo kamanuga malalata keheligo nani Poluhi le'mo kamanuga molo'ahatamo kehelilibe. ¹⁸ Koyapa'i ana'ina mone li sibina hu keto'ehilina ya'ma to kai'naka mone gumina li'ehilina kai nanitoga li malalane. ¹⁹ Nani Poluita ya huto nani nayaha'niloti fayahi ya'ma koyoto nokumube. Nani'ni pa soto kimilube'mu nohube. To nanitogati amuya kemehi li'ahatamo anamofihhi nona'a kaitoga ni'ibe. Yamofi kumu mone melube. ²⁰ Ya'mu nalalu'niga, kai ya'ma Sipi Bomofi kumu yabe luto ana'ina mone nimilane luto nolube. Kai Kilisito hi bona'a suhi huto ya'ma pana'i be tigitto le'mo bati huto etobo luto ya hitogomo nani komopa'nigu bati huto minalibe.

²¹ Kai ya nohuto nani kaga'ni ya'ma keheliya ilane luto keheli'ohuto ya'ma koyoto lu nokumube. To kai komopakatu kehelito mone koto molo emilane luto keheli'ohube. ²² To mone kaga hiti lu nokumube. Lenali ya'ma nani kumu Hu'mamofitoga lilata nehana'mu yabe luto Hu'mau nele'mo gelehe hulenogo lenalitoga bilube luto fifa noube. Ya nehago kai hasa mone noha'ni li bati hu netalane.

Bona'i mone'amagihhi keke'i li epele'ahana

²³ Yesu Kilisito kumu yabe luto naga nonugu mino'ohu'ina bo, nalalu'nifu Epafalasi lenali kumu keke'i nolu lepalabe. ²⁴ Ya huloto moneko foyalo bo Maki, Alisitaka, Temasi to Luku enali ana suhi hite nehafihe lite keke'i neli lepalabe.

²⁵ Sipi Bo Yesu Kilisitohi lehe'mose'na'a lenalitoga mino moloto mineno.

HIBULU Koyoto epi'ehina fayahi

*Hu'mau pana'amofih**i** baga'a le'mo babahi higo ka lamana'a lu limi'ehina*

¹ Hu'mau ai koyapa'i mono ka loli'ali bo enabaga le'mo babahi hu epalago enali enigiko enagakomagih**i** ka'a fato fato'mofih**i** kapo'a fato fato'mofih**i** lu epite biba biba hi'ahana. ² To kana'a su halube'mu nohinogo ya'ma kana yatai pana'amofih**i** baga'a le'mo babahi higo ai ka legeya'a lu huto huto lu limi'ehina. Pana'a ai asaga melugu nasanamofih**i** afo'afu lolo huto minalibe luto lu eto'ehina bomofih**i** ai yanuguko mololago yamofih**i** silaga nasana huto hu'ehina. ³ Hu'mamofih**i** fana meha'amofih**i** sekele mamu'a hiti fuluna'a aitoga fi besa lo'ehinamo ni'ibe. To Hu'mau minoto lito hu'ehinamofih**i** legege hu'ehinamofih**i** aitoga ni'ina yanamofih**i** amuya'alo molo kehelito lulata nohina kaga'a yauba melugu kokulumagu ana'ina silaga'i le'mo hetofa hulata nohibe. Ai'a ya'ma foipanati nokala hu letolata nohina foya'a li su hoto ifoga gihiti bo amuya'a hiti enebe ligi'ehina bo Hu'ma ai nohinalo lamaga'aga buto mino moloto mino'ehina yabe.

*Pana'au**a** agelo enebe ligi'ehinamofih**i** ka'a*

⁴ Ai buto minoto agelo enebe ligi su ho'ehina yamofih**i** legege to ya'ma Hu'mau emi'ehina gi'au**a** agelomagih**i** enigi'ani be ligito tigo mino'ehina gi'a li'ehina. ⁵ Ya hu'ehina'mu Hu'mau ka mone pana'a lu'ehina ya'ma agelo mone'mofih**i** ma luto kaga lu emi'ehinamo meni'igo pana'a aisigo kumu ma luto lu emi'ehinaya fayahi keye'ahana: Kai ya'ma pana'ni nohatagihe. Nani'ni ya'ma yata'isi kele'mo huto hu'ohube.

To agelo mone'mofih**i** ma luto meemi'ehina:

Nani ya'ma afo'afita lolo huto nohunagihe.

To ai ya'ma pana'ni lolo huto minalibe.

⁶ Mone ya'ma minoto kohe toto pana'a ho lifinogo melugu limilube'mu nohigo pana'amofih**i** kaga'a ma luto lu'ehina: Hu'mamofih**i** agelo bona'a enali asaga'i lipi emite foke ka li emilabe.

⁷ To Hu'mau agelo bona'magi kumu ma luto lu'ehinamo ni'ibe:

Hu'mau ligo

ai agelo bona'magih**i** babeyafalo

li gelehe higo

yasi enemehi lolo hite nehabe.

To agelo'a

ya'ma koko pana'amagih**i** enemehi

li gelehe higo

logo guluya mepofih**i** enemehi lite

lolo hite nehabe.

⁸ To ya hu'ehinaya pana'amu ya'ma ma luto lu'ehinamo fayahi keye'ahanamo ni'ibe:

Oho, Hu'mao. Kai kefa hisa amuya'a hiti

ya'ma minomo buto minalina'mu yabe.

To enali amuya'amofih**i** fatusa'a

lito minoto

enali foya hapa'alo le'mo fotogo huto

kaba hulata nohane.

⁹ ai ya'ma lamana kamofih**i**

kibita hulata nohibe.

To ana'ina foipanamof**i** kumu

fatehi lolo hu etolata nohane.

Ya hu'ehina'mu

Hu'mau, afokafu, kele'mo ho ti'ehinagi

to gelo bise'namofih**i**

kimi'ehinauba kalalukafih**i**

enebe ligi'ehigo

hofa tose'naka sipi huto hu'ehinagihe.

¹⁰ Mone'ya Hu'mau ma luto lu'ehina ni'ibe:

Sipi Bo, kai koyapa'i lili'na kana'agu
 asaga'i yata'a me'i hiti
 anagu neminana hiti lolo hu'ahata.
 To kokuluma hiti anagu neminana hiti
 kayahakatu lolo hu etolata nohane.

¹¹ Me'mo hiti kokuluma hiti
 asaga ana'ina'mu fa'mene minete
 alipo fenene hilana'mu yabe.
 Aku kaika mino amuya moloto
 minalube'mu hane.

Enali ya'ma i kololo bilata gukete
 ya suhi lolo hite minete
 tafa lalune'mu habe.

¹² I kololo bilata gukete
 ya suhi lolo hite nehinogo
 kaika ya'ma gololo ti'ahanamofih
 li kakito moloto

kosaba'na li lolo hilube'mu hane.
 Kaika nohatanamofih ana suko huto
 tafa melose minalube'mu hane.
 To kufu kanaka ya'ma mino lito buto
 mele'isi su mehalina'mu yabe.

¹³ Hu'mau ai'a pana'amofih lu emi'ehina ka'a ya'ma agelo mone'i ai ya'ma luto lu
 emilina'a meni'ibe:

Kai oto
 lamaga'niga mino lito buto nohitogo
 fatehaka enele'mo tulu hinogo
 kigigusa'aluga minalana'mu yabe.

¹⁴ Ya luto agelomagih lu meepe'ehinamo ni'ibe. Agelo silaga'i enali meha'a hiti
 Hu'mamofih kele kele'a nehanaya bona'i enubuto bilatanamagih enehe'mete enele'mo
 bati hilabe luto Hu'mau enoho nolifibe.

2

Lubuto bilata nasana inomo tito mino'ehina

¹ Ya hu'ehina'mu lali laga mehina kapo legeso huto bili lalune luto ka'a keheli'ohutamo
 ya'ma aku'i le'mo kosaba huto amuya moloto li pili koto kehelito minalune. ² Agelomagih
 enabagaguti kaga keya ka keye'ahana yanauba legeya'a lolo higo lusi kaga huto
 hu'ehina'mu bona'i moneuba ana agelomagih kaga'ani hauta holatana ya'ma to keheli
 he'mito hega holatanamofih hapa'a huto nohigo ya'ma foipana'a hiti ni'inaya yamofih
 mone kegi'a foipana nona'a ali'ehinamo ni'ibe. ³ Ya hu'ehina'mu laliti hena huto
 lubuto bilatana tito mino'ehinamofih he'minogoti buto fa'menena lolo hilina ni'ibe? To
 yata'a ai'a Sipi Bouba kana'amu kana'amu moloto lubuto bilatanamofih kaga'a lu yege
 hoto molo'ehinamo yamofih enegekesatu yigi hokolo hite keheli'ahana'a enali lu limi
 limi hago amuya molo'ehinamo ni'ibe. ⁴ Ya nohigo ana kanagu Hu'mau ya'ma lubuto
 bilatanamofih kaga'a lusiga lu'ehinamoya ai'a fato fato suhi to amuya'amofih nasana
 to topa hose'namofih ana'ina kosaba'i to babeyafa'alo fato fato'i li huto huto molo'ehina
 yabe. To Hu'mau ai lu kehelito ya'ma Sikalafu'mofih nasana amuya'a ai'a lu'ehinalo
 moloto guna ito limi'ehina yabe.

Yesu lubuto bilatanamofih Sipi Bo'a nohibe

⁵ To me'i kosaba'na alihi huto hilina yanamofih ka'a lali noluta ya'ma Hu'mau agelo
 enali kaba hilabe luto enele'mo ho tito melu epolo'ehina yabe. ⁶ Ya huto meni'ibe. Mono
 bukugu bo moneuba yamofih ka'a Hu'mamofih lu emi'ehina ka'a ma luto lu'ehina:

Oho, Hu'mau bona'i ya'asimaka ya'ma
 henana'animu keheli epilata nohane?

To bona'i ya fa'mene hana'amagih
 henabe luto enele'mo bati huto
 kaba nohane?

⁷ Yamofih kana'a hupasi hinogo
 kai bona'i lebato agelomagitoga
 legege hu epolo'ahane.

Kai gihiti bomofih gi'aloti

sekele mamu'a hiti
liyafa huse'na'a hiti
bona'magih epi'ahatamo ni'ibe.

⁸ To kai bona'i
enali silaga'namofih kaba hi epalana'mu
enele'mo hofa to'ahane.

Ya'ma Hu'mau *bona'mu silaga'namofih kaba hi epalanamoya*, ya luto lu'ehina'mu bona'magi ana'ina enamaha'aluga mele'ahana silaga'na yabe luto lu hokolo huto lu'ehina. Aku yatai kana'a ya'ma silaga nasana enamaha'aluga melele kaba hi'ahana'mu bu megolata nohune. ⁹ Ya huto Yesu bu go fe luto kehelilata nohune. Kana'a hupamone ya'ma agelomagih enalitogati limito minoto Hu'mau lehe'mose'namu keke'i luse'na kehelito fili'ehina yabe. Asaga bona kumu yabe luto fili'ehina. Ya'ma fili'ehinanamofih gabu gise'namu Hu'mau le'mo hofa tago fana meha'a hiti gi'amo li saga huse'na hiti aitoga huto hu'ehina bu golata nohune. ¹⁰ To Hu'mamofih nasana'a silaga'i yanauba aitoga agoya hu etoto minalibe luto ana'ina silaga'i yanamofih afo'afu lolo huto minoto ai'a panala'i pana'i silaga'i sekele mamu'a hiti fana mehena molo epalalube luto kehelihina. Ya nohuto Yesu kohe tose bouba enubuto bilatanamofih Sipi Bo ai'a keke'i luse foya liloto buto li so kito minalane luto Yesuhi lu eto'ehinanamofih bati hu'ehina yabe.

¹¹ To bona'i foipana'ani li he'mi epololata to komopa'ani le'mo bati hulata nohina bo ai hiti to enele'mo lamana hu'ehina bona'i hiti enali afo'anifu moneko'i nohibe. Ya hu'ehina'mu Yesu ya'ma yagapana'amu nogonamu tamu'nise luto lu epito kehelihigo buya menohibe. ¹² To Yesu ai Hu'mamofih lu emi'ehina ka'a ma luto ni'ibe:
Oho Hu'mao.

Kai kumu nogonamu tamu'nimagih
enogobisalo ka lu epoloto,
to silaga li gehesa nehanalo
kai kumu nama luto kofokehi lilube.

¹³ To ai lu'ehina ka mone'a ma luto hiti ni'ibe: *Hu'mamofih kehelih ule'ale huto minalube*.
To mone'a hiti ma luto ni'ibe: *Ya'ma nani'ni hiti to Hu'mau yagapana'i nimi'ehina'a hiti lali moneko koguna asaga'i nohune*.

¹⁴ To Hu'mamofih yagapana'a enali ya'ma enugufa'ani hiti golaha'ani hiti ya'asigo minago nehanaya Yesu ana suhi huto lali lugufa to hapati li lolo hu'ehina. To ai'a nofilito ya'ma bona'i fililatanamofih afo'afu ya'ma kaba bo, Sataha amuya'a hiti bomofih Yesu amuya'a ho he'mito le'mo sibina hu'ehina yabe. ¹⁵ Ya'ma bona'magi fililatanamofih enelesa lulata nasanauba asaga yupahi naga igo mine lite bite mine'ahanamagih Yesu gulu ho epalalube luto yamofih lolo hu'ehinamo ni'ibe. ¹⁶ Yamofih nasana ya'ma agelo enele'mo bati huto ya enali'ani'mu enehe'malatafih? O'e, ya huto meni'ibe, lali anokehelune. *Ai'a Abalahahi panana'a lali lele'mo bati huto lehe'molata nohibe*, lite mono bukugu fayahi keye'ahanamo ni'ibe. ¹⁷ Ya hu'ehina'mu Yesu ai lali'i mamufa gi letolata boti sipi bo komopa'a molo letoto to Hu'mamofih gobisalo foya amuya moloto lilitatanamofih minalibe luto bona'i lali'i foipanati okala hu letalibe luto ya'ma ai henana hu'ehibe? Ai lali hiti gonamu tamu'a lolo huto'a fili'ehinamo ni'ibe. ¹⁸ To lali tegi huto lolo huloto'a keke'i luse'na kehelito fi taga hu etose'nagu buto folo'ehinamo ni'inaya yana'mu bona'i lalitoga fi taga hu epelelata nasana ya'ma huto hu limilenogo lehe'moto lubuto bilina'mu yabe.

3

Yesuhi gi'aua Mosehi be ligi'ehina

¹ Ya hu'ehina'mu mono bo nalalu'nigita, kokulumagu naga'i lolo hilabe luto Hu'mau elesa molo lepi'ehina. Lenali kehelih emilata nohutamofih mono ka leli'ali bo to mamufa gi emilata bo sipi'a Hu'mau ho lifi'ehina bo, Yesuhi bu go bati hite bu ge'ehilo. ² Hu'mau ana foya lilibe luto le'mo ho tito lu eto'ehinalo ai'a ya'ma Moseu Hu'mamofih yagapana'amagitoga minoto Hu'mau lu'ehinalo minose suhi huto foya afo'afu lolo huto minoto lubuto bilatanamofih foya amuya moloto mino lito buto mino'ehinamo ni'ibe. ³ Nohi gilata nohina bomofih gi'aua nopofih gi'a be ligi'ehigo ana bomu'i bona'magi gi'a liyafa hilabe. Ana suhi huto Yesuhi gi'aua Mosehi be ligigo Yesuhi fana meha'a hofa to'ehina'mu yabe. ⁴ To nohi ya'ma li huto hulatanamofih ya'ma bona'magita gilata nohuta ni'inaya akehelihohune. To ana'ina silaga'i li huto hulata'a ya'ma Hu'mau ai'a lolo hu'ehina yabe. ⁵ Moseu ai Hu'mamofih noha'a legi lolo hite nehana bonatoga minoto Hu'mau lu'ehinalo agoya hu emitto foya amuya moloto lito minoto Hu'mamofih ka'a alihi lu huto hilinaga lu yege ho'ehinamo ni'ibe. ⁶ Ya huto mino'ehinaya Kilisitou ai

ya'ma pana'auba Hu'mamofihi noha'alo lolo hi tegi hite mine'ahana bona'magihi kaba nohu epoloto Hu'mau lu'ehinalo foya amuya moloto lilata nohibe. Noha'aya lali ya'ma nohune. To yamofihi fa'mene'mu meni'ibe. Ana'ina le'mo babahi hu leto'ehina yana'mu luto ka'a li pili koto agoya hu emito minoto komopatigu bati nohinogo keheli emito mino lito nobinogo kanati su nehenogomo ya'ma Hu'mamofihi noha'a lolo huto nohune luto lilune.

Hu'mamofihi minoba minoba hepato bu nehetiluta ka'a

⁷ Ya hu'ehina'mu Sikalafu'uba lu'ehina ka'a ya'ma mono bukugu ma lite keye'ahana: Yatai ya'ma lenali Hu'mamofihi nogo'a keheli'ehilanamo,

⁸ ya'ma fa'mene ka meto Isilaeli bona'i enali ipakafa helete siko hite Hu'mamofihi mi'i melete nehana ya suhi hite komopatini fi hekini lenogo meminalo.

⁹ Tatatinigi enali analo kufu kana'a 40 nobigo ana'ina lolo huto moloto hu'ohunamofihi be gelata hi'ahanamo ni'inaya kegeiyo hi netete nimi'i nama'i mele nete'ahanamo ni'ibe.

¹⁰ To nani yana'mu ka epekito enali kumu ma luto lu epolo'ohunamo ni'ibe. Enali kana'amu kana'amu negi nagi enegekesa kehelilata hi'ahanamo nehabe.

Enali nani kapo bu go bebe sete bu galana'a mehi'ahanamo ni'ibe.

¹¹ Nani ka epekito ma luto lu laga huto lu'ohunamo ni'ibe.

Enali minoba minoba nohuna hepato bilune'mu menehana yagi nani hiti meminalana'mu yabe.

¹² Nalalu'nimagita, lenalitogati mono komopatini go'nupa ginogo minete mono ka keheli he'mite minoba minoba huse bo, Hu'mamofihi lenemegeza hi emi lalagi kaba hite minalo. ¹³ Ya nehite kana'amu kana'amu to kanati fa'mene ni'inogo foipanamofihi fi taga hi etete mi'i ma'i mololatanamofihi lenalitogati bo mone'mofihi amukele li etenogo komopa'a li hekini lo lalibe lite ai ekesa linogo ai ekesa linogo hite le'mo hetofa hite minalabe. ¹⁴ Lali asaga'i hapi fito keheliya ise'na ya'ma to fifa ilata nohuta li gehesalo nehetilutamofihi ya'ma Kilisitohi agoyana'a guna moloto li pili koto nominota bona'i lolo huto nohilune.

¹⁵ Kaga mone hiti mono bukugu ma luto ni'ibe:

Lenali yatai
Hu'mamofihi nogo'a keheli'ehilanamo
yamofihi lenali koyapa'i
Hu'mamofihi ipakafa helete
kegeiyo hi'ahana.
Ya suhi hite
komopatini fi hekini lolenogo
ya mehilo.

¹⁶ Yamofihi hiya bona'magi Hu'mamofihi nogo'a keheli he'mite hega helata hi'ahana? Moseu enele'mo ko hetago Iyipi metogati e'ahana bona'magi asaga'i enali'ani ya hi'ahanamo ni'ibe. ¹⁷ Kiyi'afi kumu Hu'mau kehelito ka epekigo kufu 40 bu'ehinamo ni'ibe? Yamofihi foipana lolo hilete fa'mene ka meto filu gehesa hi'ahana enali kumu ya'ma suhi lolo hu'ehinamo ni'ibe. ¹⁸ Ya hulago kiyi'afi kumu Hu'mau kehelito lu laga hu'ehina ka'a ma luto molo'ehinamo ni'ibe? Minoba minoba huse hepato bu menehetilana'mu yabe. Yamofihi ka'a keheli he'mite kegeiyo hilata hi'ahana enali kumu ya luto lu'ehina. ¹⁹ Ya luto lu'ehina'mu ma luto keheli'ohune. Enali Hu'mamofihi ka'alo keheli he'mite aitoga agoya hu meemi'ahana enali kumu yabe luto minoba minoba huse hepato bu meneheti'ahanamo ni'ibe.

4

¹ To ya'ma minoba minoba hepato bu nehetilabe luto Hu'mau lu leto'ehinamo ni'ibe. Yamofihhi kaga'a lu molo'ehinana su mehalube'mu hibe. Ya'mu lenalitogati kegi'a moneubafi moneuba ana kapogu buto tele bi haya kolo lalibe luto lelesati linagi kaba hu bati hilo luto nolune. ² To ka lamana'a enali'i lu epi'ehina'ago huto lali'i lu limi'ehibe. To enali ya'ma ka'a kehelilete komopa'anigu li memalago limito keheli ule'ale hite memino'ehina to enalitoga futu'ago mino'ehina yabe. ³ Lali ka lamana'a keheli amuya moloto keheli'ohuta'amagita minoba minoba hepatoga bu nehetilata nohuto Hu'ma hiti lali hiti analo fuli nominone. Ya hu'ehina'mu Hu'mamofihhi ka'a keheli he'milata nehana'mu yabe luto ai ma luto lu'ehina:

Nani enali'i ka epekito lu laga huto
ma luto ka molo'ohuna.

Enali ya'ma minoba minoba huse hepatoga
bu nehetite

nani hiti meminalana'mu yabe.

Yamofihhi metoga hapi fito ana'ina hiti silaga'i lolo huto lili'na'a su holoto mino lito buto minoto alihi sibigopa anamofihhi ka'a lu'ehina. ⁴ Ya hu'ehina kana'a 7 yupapo bu nobe ligigo yalo'i mono bukugu kaga mone ma huto ni'ibe: *Hu'mau ai'a ana'ina silaga'i lolo su holoto kana'a nayahi lugaga loemo heleko malago basu bi'ehina.* ⁵ Yana higo ifoga ya'ma ma luto aku lu'ehina: *Enali ya'ma minoba minoba huse hepatoga bu nehetite nani hiti meminalana'mu yabe.* ⁶ Bona'i mone'amagi kohe tete ka lamana'a kehelite Hu'mamofihhi minoba minoba hepatoga mebi'ahana. Henabe lutobe? Enali ana ka'amofihhi keheli amuya memele'ahana. Ya hite, Hu'ma hiti analo fuli memine'ahana. To mone'amagi kehelite aitoga agoya hu emite nohinalo bite ai hiti fuli mine'ahana yabe. ⁷ Ya hu'ehina'mu yatai yupahi Hu'mau ya'ma bu nehetiluta kana'a aku'i molo'ehina. Ana kana'mu Hu'mau yatama kana bulago Tebitihi bagaguti lu'ehina ka'a ma luto mono bukugu lu moloto lu'ehina:

Lenali yatai ya'ma Hu'mamofihhi nogo'a

kehelilanamo yamofihhi

komopatini fi hekini lose

meminalo.

⁸ To koyapa'i Yosua Hu'mamofihhi boana'magihhi enele'moto minoba minoba nasanamofihhi hepa'amofihhi legeya'a li huto hu epolo'ehinalo ni'itita, Hu'mau alihi kana'alo basu bise'na moneko kumu melitita'mu yabe. ⁹ Ya hu'ehina'mu ma luto nokehelune. Hu'mamofihhi bona naga'a lali minoba minoba huto minose'namofihhi fuli'a mone fa'mene ni'igi ana huto koyapa'i Hu'mamofihhi kana 7 yanagu basu bito mino'ehinamofihhi bona'amagita ana huto mino'ohuta ¹⁰ Hu'mau foya li su holoto mino basu bi'ehina ana suhi hite bona'i mone'amagi enali lili'na'ani li su hete'ani Hu'mamofihhi minoba minoba huse'nalo mine malalana ya'ma Hu'ma hiti enali hiti mine'ahana yabe. ¹¹ To lalitogati moneuba amuya memolose foipana nasanamofi kumu luto bona'i koyapa'i ka'a pelesa ite Hu'mamofihhi minoba minobanamofihhi hepatoga mebilune'mu enipakafa enehese kapolo bi'ahanamo analo'i bu lalunigi minoba minoba hepatoga bilune luto amuya malalune.

¹² To Hu'mamofihhi ka'a ya'ma amuya moloto mino kosaba'na huto minalina'mu yabe.

To emita'i mone baga'a megesa'aga to okaba'aga heta pita huto ya'ma be ligito ni'ibe. Anatu laga humo limito lemehi komopati to felisati apilifati hiti i loko hulata nohibe. Ya huloto komopatitu kehelilatana to keheli laga hulatanana yanamofihhi hapa'a li huto hulata nohibe. ¹³ To ana'ina li huto hu'ehina ya'ma moneubafi moneubafi Hu'mamofihhi bulo ya'ma suguna'i nasana mone meni'ibe. Ai bulo melugu kokulumagu ana'ina silaga'i sa gi'ahanagu meni'ina to li hokolo huse'i ni'ibe. To mone yupahi lali asaga'i li lolo hulata nohutamofihhi hapa'a yanamofihhi Hu'mamofitoga tito ai bulo lu eminogoti ka foya li letalina'mu yabe.

Yesu lali'i sipi mamufa gi letolata bo nohibe

¹⁴ Yana'mu lali mamufa gi letolata bo sipi'a tito mino'ehina moneka nohuta bo Yesu Hu'mamofihhi pana'a aisigo ya'ma kokulumagu Hu'mamofihhi maha'aluga tito nohibe. To ana suhi huto nohu letana ni'inaya mono ka'a lulata nohuta yamofihhi li pili koto lubuto bilatanamofihhi ka'a keheli ule'ale huto mino lito buto minalune. ¹⁵ To mamufa gilata bo sipi boti ai kumu keta lebesigo ya nohutogo komopati lapa bise'namofihhi kehelito lali'i bu logoto menohe'mi letabe. Lalitoga limi'i lama'i moloto lito nohinamofihhi huto hulata nohina ana suhi huto aitoga mi'i ma'i moloto lito fato fato'mofihhi huto hu'ehinamo ni'inaya aitoga foipana mone'a meni'inamo ni'ibe. Yana'mu ai lali kumu ginaga filata

nohibe. ¹⁶ Ya hu'ehina'mu lali Hu'mamofihiki kefa hisalo tubuto yalo lelesa meligo lehe'mose'na'a ni'igo tito babahi hinogo nehetilune. Ya nohinogoti keta huse nasana moneubafi moneubafi oto logobisalo neminenogomo Hu'mau ai'a lali kumu ginaga fi limilina'mu to lehe'malina'mu komopa'atu molo leto'ehina ya'mu luto nohinogo ana'asi lele'mo bati hilibe.

5

¹ Melugu bona'i enalitogati mamufa gilata bona'mofihiki le'mo ho ti'ehinauba Hu'mamofihiki lili'na'a liloto to bona'i enele'mo eto hu'ehina. Ai asaga bona'magitoga enali kumu yabe luto Hu'mamofitoga huto hu emiloto foipana'animo'fihiki nasanalokiya fi emilabe luto enele'mo molo'ehina. ² Ana mamufa gilata bo ai'a hapa'a mone amuya memolose nohigo fato bona'magi kaga mekehelilata to foipana lilata nehanamagihiki fulu huto ginaga fi epite agoya hu epilata nohibe. ³ Ya nohuto ai amuya memalalina'mu yabe luto bona'magihiki foipana'mu to ai'a foipana'mu hiti Hu'mamofitoga lokiya fi emilibe. ⁴ Foya tito mino'ehinamofihiki bo mone'i ai komopa'aguti kagalo ana foya lilube lutomo meni'ibe. Mamufa gilata bo mone'mofihiki Hu'mau kehe ito le'mo eto higo foya'a ya'ma lu emilenogo bati huto lilina'mu yabe. Alonihiki ya'ma koyapa'i Hu'mau kehe ito ema'alo anamofihiki lolo hu eto'ehinamo ni'ibe.

⁵ To Kilisitou ai ana suhi huto ai'amo keheligo tigo yamofihiki mamufa gilata bo sipi bo lolo mehu'ehinamo ni'ibe. Yamofihiki Hu'mau ma luto lu emigo lolo hu'ehinamo ni'ibe:

Kai ya'ma pana'nimo nohane.

Nani yamofihiki yatai ya'ma kele'mo huto nohibe.

⁶ To kaga mone'a hiti ma luto lu emi'ehina:

Kai ya'ma Melekisitehiki babeyafa huto

mamufa gi emilata bo nagaluguti

huto hilata minomo buto

foto'i moloto minalane.

⁷ Yesu ai metoga mino'ehina kana'alo Hu'mamofihiki kehe sipi igo bu nogoya nolimigo sipi nogo moloto buka tito ya'ma fili'ehinaguti le'mo gelehe higo yamofihiki buto bise bo, Hu'mamofihiki amuya moloto loka ho'ehina yabe. Ya higo Hu'mamofihiki maha'aluga limito mino'ehina'mu luto to agoya hu emise'namu Hu'mau keheli emi'ehina. ⁸ Ai Hu'mamofihiki pana'a nohinaya fa'mene ya'ma keke'i luse'na keheliloto keheliki ise'namofihiki hapa'a keheliki ito agoya hu emi'ehina. ⁹ Ya huloto bu segito mino'ehina bo lolo huto ai ka'keheli emi'ahana silaga bonatoga enali'i enubuto bise'namofihiki nekisa'a meni'namofihiki afo'anifu lolo hu'ehina. ¹⁰ Ai ya'ma lali'i mamufa gi limilata nohina bo, sipi bo Melekisitehiki ai'a nagatogati babeyafa huto minalibe luto Hu'mau lu yege ho eto'ehina yabe.

Mono ka he'mi lalabe luto lipoti lu nolimibe

¹¹ Yamofihiki ka'a babu luto ni'inaya lenali lenegekesa legeso hite kehelilatanamofihiki tupa'asi nehinogo lu lepilube luto keheli'ohuna komopatini keta nohibe. ¹² Lenali kana'a yatama mono ka kehelite biba biba hite minatita luga'a fi lehe tete giyaka giyaka lite li epitata bati hitine. To ya'amagihiki lenali mono'mofihiki hapi fise'na'alo ya'ma aku'i lu lepilatanamofitoga mine mele'ahabe. Lenali komopatinimofihiki nose'na amuya'a hiti menalana'a hite minalana legegeto nehabe. ¹³ Ya'ma fono ka ni'inaya olopa bona'magi amuya'a hiti nose'na nenanaya amihi nelata nehana'a enali inapuhi nehabe. Nehabe luto lu epalalutaya ya'amagihiki mino fu lite minose'namofihiki hapa'a ya'mu mone keheli fotogo menehabe. ¹⁴ Nose'na amuya melete yamofihiki olopa bona'magi enali nasana ni'ibe. Enegekesa komopa'ani hokolo higo foipanamofihiki bati'namofihiki hapa'a keheli bebe sete nehana enali nasana ya ni'ibe.

6

¹ Ya'mu ya'ma lali ya hu'ehibe luto Kilisitohiki kaga'amofihiki biha'a hapi fi'ehinamofitoga ya'ma melenogoti ni'inogo ka'amofihiki megesa'a lolito tito nebinogo bebe sose kaga lulatanamofihiki kapo'a ya'ma moloto mino lito buto bilune. Mono kamofihiki luga'a ya'ma tafa'a nomoloto futu'amofihiki foya henabe luto aku'i hapi filune? Komopati lemeha'a li gelehe hilatana to Hu'mamofihiki keheli emilata nohune. ² To mono nagami'i fololata nohuta ka'a to lataha'anilo layahi moloto lusa gilata nohuta to filise'naguti ho tise'na to foipana lolo hu epoloto ka foya lilata nohuta buba buba huse'namofihiki kaga'a hena'mu aku'i yamofihiki lito hapi filune? ³ Hu'mau keheli'ehinogo lali ho tito abilune luto kohe toto kapo lamana'agu malalune.

⁴ To mono ka keheli'ahana bona'i luga'amagi nehinogo Hu'mamofihhi fana meha'aua komopa'ani le'mo besa lago to kokulumaguti nose'na nete enele'mo'ehina to Sikalafu'i mone'i li'ahana enali yanamofihhi enemegesa hi emite minenogomo hena hinogo aku'i enele'mo gelehe huto tiligi salune? ⁵ To enali Hu'mamofihhi ka'a hetofana ni'ibe li'ahana to alichi huto hilina kana'amofihhi ule'ale huse'namofihhi amuya'a laga'a akeheli'ahana. ⁶ Enali ya hite minete alichi aku'i ya'ma asaga'i li he'mite enemegesa hu emi'ehilana yanamagi Hu'mamofihhi pana'a aku'i malipu yafalo hete boana'magihhi enubulo le'mo yege fise'na kalana'i mele etalana kehelilina ni'ibe. Ya'ma bona'i komopa'ani aku'i enele'mo gelehe hinogo tiligi solata hilinamofihhi mone meni'ibe.

⁷ Me'i monetoga ko'uba kana'amu kana'amu iba iba huto minoto le'mo gefa gefa noigo bona'magi foya lite nose'na he kelelata nehago nose'na li huto huto hu epilata nohinamofihhi ya'ma Hu'mau lusa'amofihhi legeya'a huto hulata nohibe. ⁸ To me'i monetoga foyaguti kifina to kifi kaso'a hiti nasanago mino бага илата nohina'mu yabe luto ka me'i loto huto minana'mu Hu'mau gumi'i halifi mehalibe ai foya'a yabe. To ana metoga logouba lalube'mu hibe. Ya'ma fono kaguti me kumu lu'ohuna yamofihhi me'mofi kumu menolube. Bona'magi kumu lu moloto nolunagi kehelilo.

⁹ Nalalu'nigitabe, nani ka noluna ya'ma lenali le'mo tiligi salabe luto keheli'ohuto menolube. Lenubuto bise nasana yamofihhi legeya'a lenalitoga huto holito buto minalibe luto keheli'ohuta nolube. ¹⁰ Hu'mau ai'a mone li sibina huto ya huto menohibe. Lenali ai kumu yabe lite foya'a lite komopatini minalanamofihhi lamana'a yamofihhi Kilisitohi yagapanana'a enele'mo bati hite lenemehi emite enehe'malata nehanamo yamofihhi ai'a yana'mu ekesu mehalina'mu yabe. ¹¹ Lenali kumu ya hilabe luto nolube. Lenali asaga'naloga moneko legege hite keta mehuse hite minenogo lele'mo hetofa hilina nasana ya hilune lite fifa ite lenegekesagu melete mine lite netinogo kana'i su halina yalo nehetilabe. ¹² To lenali fa'mene fuli meminese bona'i luga'amagi keheli ule'ale hi'ehite to kosele'i melenehenogo geba hilete minete ana'ina'mu lu molo lepulo'ehina yamofihhi lilata nehana bona'magi bilata nehana kapo analo enigigusa ite bilabe luto nolube.

Hu'mau kaga lu molo'ehina ka'a

¹³ Koyapa'i enalitogati mone Abalahahi Hu'mau kaga lu eto'ehina bo mone tito mino'ehinamofihhi gi'alo lu laga hilube luto keheli'ehinaya sa huloto sipi bomofihhi gi'a mone be meligilibe luto ai'asigo gi'alo lu hetofa huto lu molo eto'ehina. ¹⁴ Lu moloto lu etoto ma luto lu'ehina: *Nani'ni ya'ma lusa aku'i gi ketalube'mu nohube. Ya huloto kai yagapanaka babu luto li futili huto li huto hu kimiluna'mu yabe.* ¹⁵ To Abalahahi Hu'mau lu eto'ehina kaga'mu yabe luto kosele'i mehago geba huto mino lito buto legeya'a ligo ai'na lolo lu'ehina. ¹⁶ Bona'magita yahi tito bo mone'mofihhi gobisalo le'mo ule'ale huto lu laga huse ka nolinogoti lalitogati tito mino'ehina bomofihhi gi'alo lu laga huto o'e lulatana yamofihhi huto mehilina'mu yabe. ¹⁷ Yanamofihhi Hu'mau ai'a bona'i lu molo epolo'ehina yamofihhi Hu'mau kenetufa'a le'mo gelehe huto fato ka lilifhe? lite enegekesa loemo keheli lalabe luto komopa'atu keheli hetofa higo lu'ehina. Anamofihhi hapa'a li huto hilube luto lu molo epolo'ehina nasanamofihhi ka'amofihhi gupisalo le'mo hetofa huto lu laga huse kaga ya'ma molo emi'ehina. ¹⁸ Hu'ma ai faga faga ka'a meni'ina bouba li hetofa huto ka'a loemo lu'ehina ya'ma li ho tito limilago ai'a maha'aluga mino fala ki'ohuta lali ana'ina lele'mo keta mehuse lubuto bi'ehina yamofihhi legeya'amu fifa ito li pili koto amuya moloto lilune luto kehelito minalune. ¹⁹ Lele'mo babahi hu'ehina'mu luto fifa ito geba huto minalatauba komopatimofihhi lukesati lolo hinogo nohinogoti kokulumalugu mono nohi komopa'aluga katatu'i hekini lo'ehina ya'ma nonugu ai kapo li hokolo higo Hu'mamofihhi gobisalo lele'moto tilata nohibe. ²⁰ Lali kumu yabe luto le'mo kohe to leto'ehina bo, Yesu ai yamofihhi analo lele'mo kohe to lito buto sipi mono nopofihhi komopa'agu bu neheti'ehina ai Melekisitekihi naga'a suhi huto lali'i mamufa gi emilata bo lolo huloto mino lito buto asaga kana'amu kana'amu bigo minalube'mu nohibe.

7

Melekisitekiu Hu'mamofihhi mamufa gi emilata bo yabe

¹ To Melekisitekiu ai ya'ma Seleme hepatoga gihiti bo to Hu'mamofihhi sipi bomofihhi ai mamufa gilata bo mino'ehina. Abalahau ai fato hepato buto enigihiti bona'magihhi kalana'i moloto enoho logo'ehinalo i behe huto noago Melekisitekiu ai buto kapolo fo tula hoto Abalahahi be tigito lusa gi eto'ehina. ² Ya hu etolago Abalahau lubaguti bauna nasana leka soto guna mololoto nayahi loemo su hola hola higo molo'ehinaguti moneko moneko lito Melekisitekihi emi'ehina. Ya'ma Melekisitekihi gi'amofihhi hapa'a lali katiguti ya'ma gihiti bo bebe sose'namofihhi afo'afu mino'ehina. To Seleme hepa'mofihhi gihiti bo mino'ehina hapa'a lali katiguti ya'ma fulu huse'namofihhi afo'afu nohina yabe.

³ Melekisitekihi ito'afugo afo'afugo mine'aha'inaya etigi'atiti mekeheli'ohune. Ai'a enigiko enagako bona'a asaga'i fenene hu'ehigo mekeheli'ohune. Enali hapa'animu sa sa hite li huto mehi'ahanamo ni'ibe. Ai minoto lito hu'ehinaya, ito'afu keto'ehina kana to minoto fili'ehina kana'a ya'ma mekeheli'ohune. Ai Hu'mamofihhi pana'a legi huto mamufa gilata nohina bo molo emito minomo buto mino'ehina nohibe.

⁴ Sipi gihiti bo nohinagi kehelilo. Melekisitekiu ya'ma gihiti bo lolo huto nohigo bahalotifu legeya'a Abalahau ai minomo tito mino'ehina, aiya lubaguti bauna nasana lamana'aloga leka soto guna mololoto yogo fe'nohi nayahi su hola hola huto ni'inaguti Melekisitekihi moneko moneko li emi'ehina yabe. ⁵ To Libaihi yagapana'a luga'amagi mamufa gilata bona'i minalabe luto lu epolo'ehina. Enali hiti boana'i enalalu'anigi hiti koguna ite Abalahahi naga'i moneko koguna lolo hi'ahanamo ni'inaya enalotogati ana'ina luga'a huto hu'ehinaguti nayahi su hola hola higo ni'inaguti moneko moneko lila lila hilabe lite li'ahana ka'a li nupa hite nelite yamofihhi lu laga hi epelete li'ahana. ⁶ To Melekisitekiu ai ya'ma Libaihi li gehesaguti huto hu emi'ehina bouba ya'ma Abalahahi ana'ina'a silaga'i nayahi su hola hola higo ni'inaguti ya'ma moneko moneko'i li'ehina. Ya huloto'a Hu'mau lu eto'ehina nasana le'mo hetofa higo li kehel'i'ehina bo Abalahahi ya'ma lusa gito molo eto'ehina. ⁷ To mineme tite nehana'a enali limite mine'ahanamagihi lusa gi epelelata nehana'mu yamofihhi enebe ligi'ahana. ⁸ Mone kegi'a ya'ma kuguhi koyo emilata nehana bona'i enali mineme bite fililana yamagi bona'magihi yogo fe'noha'ani nayahi su hola hola higo ni'inaguti moneko moneko'i lilata nehabe. To mone kegi'a ana nasana moneko moneko li'ehina bo Melekisitekiu ya'ma minoba minoba nohina bo yabe lite mone bukugu fayahi keye'ahanamo ni'ibe. ⁹⁻¹⁰ Yata'a Libai ana kanaguai huto huto mehu'ehinaya, tata'afihhi Abalahau nohigo Melekisitekiu fo tumala neha'igo Abalahau yogo fe'nohi li emi'ehina. Ana yupahi Libai tata'afihhi gufa'agu ana suhi huto mino'ehina. To ai bonatogati yogo fe'nohi nayahi su hola hola higo ni'inaguti ana'ina moneko moneko'i lilata nehana bona'magihi bahalo'anifu nohuto Abalahahi meha'aga nohuto fe'nohi ana'ina ya'ma Melekisitekihi li emi'ehina.

¹¹ Libaihi yagapana'a enali mamufa gilata foyamofihhi kaba'alo ya'ma Hu'mau ai'a Moseu keya ka lu'ehina ka'a ya'ma Isilaeli bona'i epi'ehinaya anamofihhi mamufa gilata nehana bomagi enali kapo bili'ahana yanauba buto i segito minaluta nasana li huto hitita aliha'a lokiya fi emilata bo mone fato'mofihhi Melekisitekihi li nupa hi'ahanaguti henabe

luto huto hitine? Yesu huto huloto ai'a Alonihhi babeyafa suhi huto memino'ehina. Ai Melekisitekihi li nupa hi'ahanaguti oto huto hu'ehinamo ni'ibe. ¹² Ya'ma mamufa gilata foya li'ahana yamofihhi tafa'a enele'mo kosaba'i huto mone li huto huleno'go ana tafa'amofihhi ka'a keya ka lu'ehina'a ana suhi huto topa nehenogoto fato'mofihhi kosaba ka mone huto hilina'mu yabe. ¹³ To keya ka lu'ehina kauba Sipi Botimofitoga buto lilago ai lokiya fi emilata nehana sipi mono nonugu foyamofihhi ya'ma Libaihi tata'agitoga li epele'ahana enali li nupa hi'ahanaguti huto mehu'ehina. Sipi Botiu ya'ma li nupa moneguti huto hu'ehina ya'ma ana li nupa hi'ahanaguti moneuba mamufa gilata sipi mono nonugu foya'a lilata menohina ni'ibe. ¹⁴ Sipi Boti ai koyapa bo Yutaha naga'aluguti huto hu'ehina yamofihhi akeheli su hoto kehel'i'ohune. To Yutaha naga'magi enali mamufa gi emilata foya lilabe luto ya'ma Moseu fayahi koyoto melu'ehinamo ni'ibe.

Yesu Melekisitekihi babeyafalo hu'ehinamofihhi ka'a

¹⁵ To mone hiti anokehelune. Mamufa gilata'mofihhi yuhufa hapa'a mone fato'na ma huto hu'ehibe. Mamufa gilata bo mone Yesu ai'a Melekisitekihi babeyafa suhi huto huto hu'ehina. ¹⁶ Ai'a gufatu huto hu'ehibe lite ka'a li melele li'ahana to lu laga hi'ahana hiti ya'ma ana babeyafalo mamufa gilata bo lolo mehu'ehibe. Ai mino lito buse'na mehi emito amuya'a hiti mamufa gilata bo mino'ehina ni'ibe. ¹⁷ Ai kumu mono bukugu ka'a ma lite fayahi keye'ahanamo ni'ibe: *Kai ya'ma Melekisitekihi babeyafa huto mamufa gi emilata bo nagaluguti huto hilata minomo buto foto'i moloto minalane*, lite keye'ahana yabe. ¹⁸ Ya hu'ehina'mu ya'ma lu laga hite li'ahana kaga koyapa'i li'ahanamofihhi amuya'a meni'inalo legeya'a mone huto mehu'ehina yabe lite le'mo kosaba hi'ahana. ¹⁹ Moseu keya ka lu'ehina kauba buto li hetofa hinogo minaluta nasana li huto holito mehu'ehina. To yanamofihhi be liginoghi fifa ilitana kosabaluguti manuhi epilatanamofihhi lamana'a li huto hu'ehina yauba manuhi limigo Hu'mamofihhi okaba'aga lebatu bulata nohune.

²⁰ To ka mone hiti ma ni'ibe. Kosaba mamufa gilata na yauba Yesutoga huto hu'ehina ya'ma Hu'mau le'mo huto: *Kai mino lito buse mamufa gilata bo nohane*, luto lu moloto emi'ehina. Yata'a kohe tete mamufa gilata hi'ahana bona'i enali li hetofa hite Hu'mau lu moloto'ehina ka melise fa'mene mamufa gilata bona'i lolo hite mine'ahana yabe. ²¹ Kosaba'i ya'ma ule'ale huto ka lu mololata nasana ifo'aga Yesuhi ai'a mamufa gi

emilata bo lamana'a lolo huto nohibe. Ai fayaha ka'a Hu'mau lu molo emi'ehina ma luto ni'ibe:

Sipi Bouba amuya moloto
lu laga huto lu'ehina ka'a
ya'ma mehe'milina'mu yabe.
Kai mamufa gi emilata bo
minomo buto

amuya moloto minalatagihe.

²² Hapa'a ya suhi huto ni'igo Yesu ai'a ya'ma lu mu tifisemofihi ka'a legeya'amofihi yafa lapusa'a lolo hu'ehina.

²³ To hapa'a mone hiti ni'ibe. Koyapa mamufa gilata bo enali ya'ma foya molo emite lilune'mu filite bi bi nehago yamofihi ni'igi babu bomagi lelite bite mine'ahana. ²⁴ Ya hi'ahanaya kosaba'i ya'ma Yesu ule'ale huto minoba minoba huto minose bo nohibe luto mamufa gilata foya yamofihi molo etoto oba oba huto nominabe. ²⁵ Ya hu'ehina'mu minoba minoba huto nominana bouba ya'ma kana'amu kana'amu lali kumu yabe luto Hu'mamofitoga buka tilata nohinaya ai'a lubuto bise foya Yesuhi foya'amu luto Hu'mamofihi bulo bulata nohuta bo bati huto lamana'agu lele'mo moloto lili'nagu lele'mo hetofa hulata nohibe.

²⁶ Yesu ya'ma lali'i mamufa gi leto'ehina bo sipi'a nohinagi lele'mo bati hulata nohina bo nokehelune. Ai pa sose foipana meni'ina komopa'a fi fana tago lamana bo ai foipana nasana lilata bo enali tegi huto menohibe. Laga huto pa solata nohina bo Hu'mau le'mo saga hu'ehigo kokuluma ifo'alo be ligi su hoto nominana bo minalina'a huto minolago bati huto ni'ibe. ²⁷ Ai ya'ma mamufa gilata bo tafa'a enali tegi huto meni'ibe. Ai foipana'a hiti meni'igo kana'amu kana'amu kohe toto ai'a foipana'amu yabe luto mamufa gi emilatamofihi alihi bona'magihi foipana'animu kuguhi koyo emilata nohinamo ya'ma meni'ibe. Ai'a komopa'a hiti gufa'a hiti ya'ma li hetofa hu etoto kuguhi moneko'i ya'ma koyo emigo buto su ho'ehina. ²⁸ Moseu keya ka lu'ehina ka'alo ya'ma bomagihi komopa'ani mone bati mehu'ehina bo enali mamufa gilata bona'i minalabe luto lu epoloto enele'mo ho ti'ehinaya, Moseu keya ka lu'ehina kamofihi gupisalo ya'ma Hu'mau le'mo amuya moloto lu laga hulata nohina kaga'a yauba ai'a pana'a ya'ma bu segito hetofa huto nominana bo minomo buto mino yatama huto minalina'mu yabe.

8

Yesu sipi mamufa gilata bo yabe

¹ Ka noluna yamofihi legeya'a ma luto ni'ibe. Lali'i mamufa gilata bo sipi bo ai ifoga kokulumagu Hu'mamofihi koli'a hiti kefa hisalo maha'aluga yahi lamaga'aga mino moloto nohibe. ² Ai sipi hetofa mono nohi ni'inaya ya'mamofihi nonugu mono yahusabe lamana'a lali kumu yabe luto Hu'mamofitoga kaga lulata nohina nasanauba mamufa gilata foya lolo nohibe. Mono yahusabemofihi lamana'a bona'magita gi'ohuta ni'igopa Sipi Bouba ai'a li huto hu'ehina ni'ibe.

³ Le'mo mamufa gi emilata bo asaga'naloga enali gomolu nose'na to fato nose'na laita hilata nehabe lite keheli eto hi'ahana. Yana'mu lali mamufa gi emilata bo Yesu ai hiti Hu'mamofihi lokiya fi emi'ehinalo mino'ehina ya nohibe. ⁴ To metoga Moseu keya ka lu'ehina ka'amofihi mamufa gilata bona'i enali fa'mene nehanamo ni'inaya yata'isi melugu mino'ehina ni'itita mamufa gilata bo meminatine. ⁵ Enali foya'ani tafa nopofihi babeyafana ya suhi hite anagu lolo hilata nehabe to legeya'a ya'ma kokulumagu ni'ibe. Ana suhi huto Moseu ai mono kamofihi go nohi gilube luto nohigo Hu'mau ma luto lu emi'ehina: *Keheli'ohubo. Kosagu babeyafa'a kelep'i'ohunamo ana suhi huto ana'ina silaga'i lolo hubo*, luto lu eto'ehina yabe. ⁶ To lu mu tifise'namofihi kaga tito ya'ma ai'a lu'ehina kaga sipi'a huto ti'ehina yanauba lukesa yafa'a lolo hu etago li huto hu'ehinamo ni'inaya go nohi gilina'mu ya luto lu eto'ehina ni'inaya yamofihi Yesu ai'a Hu'ma hiti bona'i hiti enele'mo hepilube luto lu mu tifi'ehina kaga kosaba'i yauba tito ya'ma ni'ibe. Ana suhi huto lokiya fi emilata foya ai'a lilata nohinamo yamofihi tito enali'ani foya'ani be ligi'ehinagi li hetofa huto hilina'mu yamofihi kaga lu molo'ehina kosaba'i huto yamofihi hetofana huto hilingagihe.

⁷ Koyapa'a lu mu tifise kaga mino'ehina yamofihi hetofa legeya'a ho'ehinalo ni'itita alihi mone huto hilibe luto kaga'a huto mehitine. ⁸ Ya hu'ehinaya Hu'mau ai ya'ma Yuta bona'magi kumu kehelina bebe mesago ka'a ma luto lu'ehina ya'ma mono bukugu ma lite fayahi keye'ahanamo ni'ibe:

Minoto kana monelugu
ya'ma Isilaeli bona'i to Yuta naga'i

enali hiti lu mu tifise ka kosaba'i
 mone li huto hu epilube,
 yamofihhi Sipi Bouba luto lu'ehina ni'ibe.
⁹ Kosaba ka lu molo'ohunamofihhi
 koyapa'i afo'anigihi
 Iyipi metogati enele'mo alube luto
 enayato li'ohuna kana'a
 enali hiti lu mu tifise'namofihhi ka'a
 lu molo'epolo'ohunamo meni'ibe.
 Enali lu mu tifise ka'amofihhi
 komopa'agu le'mo fotogo hite meminago
 nani'ni bu goloto
 ahe'mi epolo'ohunamo ni'ibe,
 Sipi Bouba ai'a ya'ma luto nolibe.
¹⁰ Koyapa kana'a bulago
 alihi Isilaeli bona'i
 enali hiti ma luto
 ka'a lu mu tifilube'mu nohube luto
 Sipi Bouba lu'ehibe.
 To nani lu laga huse kaga'ni
 enegekesagu melenogo'ni minalina'mu yabe.
 Ya huloto komopa'anigu
 fayahi koyo melenogo minalibe.
 To nani Hu'ma'anifita lolo huto minalugi
 enali yagapana'ni lolo hite minalanagihe.
¹¹ To limite neminana'a lagaso'a
 to tite neminana'a sipi bona'magi
 enali nani kumu keheli su hete
 kehelilano ni'inaya,
 yamofihhi bo moneuba bo lalu'afihhi to
 bo moneuba falu'afihhi:
 Kai mele'isi Sipi Bomofihhi hapa'a
 keheli fe lubo, luto ya lu emito
 iyo iyo huto lu emilina'mu yabe.
¹² Ya hu'ohuna'mu kehelilune'mu nehabe.
 Nani keke'i nolu epoloto enali
 li sibi sibi hi'ahana'ani
 li he'mi epalaluna'mu yabe.
 To foipana'animu aku negekesa mone
 mekeheliluna'mu yabe, luto
 Sipi Bouba ya lu'ehina yabe.
¹³ To Hu'mau ai lu mu tifise kaga kosaba'namofi kumu noluto koyapa'i mino'ehina
 kagamofihhi tafa lo'ehibe luto lu'ehina. To ana'ina tafa loloto fulupa ito yamofihhi nesi'a
 minoto su hoto fenene hilina'mu yabe.

9

Kokulumalugu mono nohi yabe

¹ Lu mu tifise'namofihhi ka'a tafa'agu Sipi Bomofihhi bulo lipi emilata nehana lu laga huse
 kaga ni'ina to mono nohi metoga mino'ehina. ² Yamofihhi mono'mofihhi go nohi ya'ma
 ya hite gi'ahana. Hasa mone fi laga hi'ahana mone okaba'aga mino'ehinamofihhi gi'a
 sipi bebe sose'i yabe lite li'ahana. Anagu ya'ma libi'mo yatamalo to hita gigusa'a hiti
 mino'ehina to hisamofihhi gupisa'alo ya'ma Hu'mamofihhi bulo mele'ahana beleti nose'na
 lapelugu mino'ehina. ³ To buto komopa'agu mone kesige katatu fi laga hago mino'ehina
 gi'a bebe sosemofihhi legeya'a eto huse'i yabe lite mino'ehina. ⁴ Anagu ya'ma tu'a hiti
 nasanamofihhi lokiya fi emilata hita mone golitu lolo hi'ahana ya'ma mino'ehina. To
 bokisi golitu lolo hi ete'ahana ya'ma lu mu tifise'namofihhi kaga'a ni'ina. Ya'ma bokisi
 anagu mana nose'na kokulumaguti limi'ehina nose'na mone'a somogu mino'ehina. Ana
 somomo golitu lolo hi'ahana anagu ya'ma mana nose'na mino'ehina. Ana bokisigu
 Alonihhi fatusa bu'a hiti fi ho tilago mino'ehina. To lapegusa efahi loemo ya'ma keya ka
 analo fayahi keye malago mino'ehina. ⁵ Ifo'alo ya'ma Hu'mamofihhi fana mehena'amofihhi
 babeyafa'alo kene'i loemale'i etali foipana okala hu epololata hitalo ya'ma koke'na'atititi

lite ifi telete mine'aha'ina. Yamofihika'a yatama hu lalibe luto asaga'na ana'ina'mu molo emito lu su mehaluna'mu yabe.

⁶ Ana'ina ya suhi hite lolo hite mele'ahago ni'igo nohi buga'aga anagu tite ya'ma mamufa gi emilata bona'i enali kana'amu kana'amu tite foya'ani lite minelata hi'ahana. ⁷ Nohi komopa'a monelugu ya'ma mamufa gilata bona'magihi sipi bo'ani ai'ago kufu mone'amofihika'yupahi nohi komopa'agu tito mino'ehina. Ya huloto meme yagamagihi bulumaka yagamagihi golahi li hekigo ligo tito yata'a ai'a foipana'a hiti to alihi bona'magihi foipana sibigopa mino'ehina li'ahanamofihika'mekhehi'ahana yana'mu yabe luto hitalo ana golahi fepa kopa i'ehina. ⁸ Ana'ina yanamofihika'hapa'a ya'ma fana meha'a hiti Sikalafu'uba ma luto lu nolimibe: Nohi hasa luga'a ya'ma fa'mene ni'inogo bebe sose mono nonugu buto fololata nohuta kapo hokolo hu su meho'ehinamo ni'ibe. ⁹ To ya'ma hasamofihika'okaba'aga mino'ehina ya'ma kanalo metoga nominota'a nasana babeyafa'a huto ni'ibe. Yamofihika'hapa'a kehelilotiti ya'ma bebe sose mono nonugu gomolu nose'na kuguhi keyete laita hilata nehana yanauba Hu'mamofihika'bulo lipi emilata nehanamagihi komopa'ani le'mo fotogo mehiliibe luto nokehelune. ¹⁰ Yanauba enugufa'aga li molo'ehina ka'ago ya'ma ni'ibe. Lu laga huse kagamu'i nose'na fato fato'i to bai nagami'i nenanaya to enugufa'ani mono nagami'i okala hilata nehana yamofihika'aga'a ni'ibe. Ya'ma Hu'mamofihika'alo huto higo bona'magi mege'i melete bite nehinogo aliha'a Kilisitou ana'ina le'mo bebe salina kana'a huto hiliibe.

¹¹ Ya hu'ehinaya Kilisitou ai'a ya'ma ana'ina legeya'a li huto huto lu molo'ehina yamofihika'mamufa gilata nehana bona'i sipi mono bo'ani huto hu'ehina. To Kilisitou ya'ma kokulumagu mono nonugu lili'na lito mino'ehinauba tafa go nohi be ligi'ehina to ya'ma ifo'alo mono nohi mone legeya'a lamana'a enayatu megi'ahana to ma metoga meni'inamofihika'babeyafalo ni'inaya mino'ehinamo ni'ibe. ¹² Kilisitou ya'ma meme yaga bulumaka yagamagihi golapo li'ehina ni'igopa ai'a golaha'a hiti buto bebe sose go nonugu tito ya'ma nohi hasagu tilina kana moneko'i tito mina fi letoto lubuto bito mino kosaba huse'i limi'ehina yamofihika'minomo buto minaluta'mu yabe. ¹³ To mememagihi bulumakamagihi golahi to bulumaka ikele'amofihika'gufalo logouba lo'ehina lahi folo epalalina nasana'mu bonatoga fepa fepa iloto enugufaga folo epalago bi fele afele tigo mine'ahana enali Hu'mamofihika'bulo enele'mo bati hi'ahana. ¹⁴ Ya hu'ehinaya Kilisitou ai ya'ma minoba minoba Meha'aua fi hele hu etago ai komopa'a hiti gufa'a hiti bati huto mino'ehina yamofihika'Hu'mamofitoga hetofa mamufa gi emi'ehina. Ya hu'ehina'mu Kilisitohi golaha'aua komopatilo i kolo'ehinamofihika'okala huto foipa foya he'mi letoto lele'mo bebe solenogo mino kosaba huse bo, Hu'ma aitoga agoya hu emito foya'a lilata nohune.

¹⁵ Ya hu'ehina'mu Kilisitou ai'a ya huloto lu mu tifisemofihika'ka'a tafa'a yanagu bona'i mine'ahana foipana li huto hi'ahana yaguti li kele li letalube luto filii'ehinamo ni'ibe. Ya hu'ehina'mu bona'i yata'a lu mu tifise'na kagalugu mine'ahana Kilisitou foipanaguti gulu ho epolo'ehina yabe, luto filii'ehina. To nofilito Hu'mau elesa molo epi'ehina bona'i enali minoba minoba husemofihika'kokulumagu yogo fe'nohi lilabe luto lusa gi epalalina'mu yabe. Ya'ma bati hite lilabe luto Hu'ma hiti bona'i hiti enele'mo hepiloto lu mu tifise ka'a kosaba'i li huto huto molo leto'ehinamo ni'ibe.

¹⁶ Yogo fe'nopofihika'kapo'a ma huto ni'ibe. Afo'afu filii'ehinamofihika'hapa'a huto lu yege holenogo yogo fe'nopofihika'ka'aua legeya'a henilina'mu yabe. ¹⁷ Ana bona'i kosaba'i bu hiti nohinogo yogo fe'nohi nasanamofihika'ka'a ya'ma fa'menego minalina'mu yabe. Fililenogo yamofihika'legeya'a huto hilina'mu yabe. ¹⁸ Ya hu'ehina'mu ya'ma lu mu tifisemofihika'ka'a tafanauba yagamagihi golahi he nekigo bu molo'ehinago bati huto mino'ehinamo ni'ibe. ¹⁹ Yata'a Moseu keya kamofihika'fayahi koyo'ehina asaga kaga lataha'asiloko leka soto lu yege hoto bona'i lu epigo kehelii'ahana. To lu epi su holoto bulumaka ikele'amagihi golahi to mono nagami'i hiti li sibi sibi huto segi osahi mone tupa'alo to sipisipi yagamagihi oka'ani safa'na moloto sa giloto yamofitu nagami iloto lepe tepe huto keya ka ni'inalo to silaga boana'i nehanalo folo epolo'ehina. ²⁰ Ya huto'a ma luto lu epilata hu'ehina: *Hu'mau lu mu tifise namofihika'ka'a lu laga hu lepolo'ehina yamofihika'golaha'aua lenele'mo bati hinogo lama'nakagalo kehelite mege'i malalo*, luto ligo kehelite mine'ahana yabe. ²¹ To Moseu ya'ma bebe sose go nohi ni'ina to anagu foyamofihika'nasana asaga'i ni'ina yalo ya'ma golaha'a fepa kopa ito su ho'ehina. ²² Ya hu'ehina'mu ya'ma keya ka lu'ehina ka'alo ana'ina silagalaga mememagihi bulumakamagihi golaha'anitu okala hulata nohinamo ni'ibe. Golahi memalalana'a ni'inogo ya'ma bona'magihi foipana'ani li kele lilata'a mone meni'ibe.

Kilisitohi golaha'aua foipanati kele lilata nohina

²³ Ma metoga mono nasana silaga'namofihi hapa'a ya kokulumagu ni'inamofihi babeyafa'a fa'menena golaha'atu nagami ite nokala hite li gulu gulu lilabe luto keya ka ya lu'ehinamo ni'ibe. To kokulumagu nasana lamana'auba ai'a ya'ma lokiya fi emilata nasana eto huto mino'ehina yanauba nagami ito hapa'a hetofana lolo hilibe luto le'mo hokolo hilineamofihi kapo'a moneko'isi ni'ibe. ²⁴ Ya hu'ehina'mu Kilisitou ai bona'magihi enayatu gi'ahana mono nonugu to lamana'amofihi babeyafa'a mino'ehina anagu buto meti'ehibe. Ai kokulumagu tiloto Hu'mamofihi bulo lali kumu yabe luto nehetito lele'mo hetofa hilina foya'a ya'ma lilata nohibe. ²⁵ To Yuta bona'magihi sipi mamufa gilata bouba kufu'amu kufu'amu hetofa kana'a moneko yupasigo bebe sose nonugu tito meme yaga mone'mofihi golahi lito tilata nohibe. Ya nohuto ai'a golaha'atugopa fa'mene nasanamofihi golaha'a liloto tilata hu'ehinaya Kilisitou ai'a gufa'a komopa'a ya'ma lali kumu yabe luto he'milube'mu kana babu yupahi meti'ehina ni'ibe. ²⁶ Yana'mu Kilisitou ai gufa'a komopa'a kana'amu kana'amu he'mi leto'ehina ni'tita ai me'mofihi lolo hu'ehina kana'a huto hu'ehinaloti ema'aga keke'i luse'i lito filito buba buba huto nesi'a meminotita'mu yabe. Ai'a ya'ma ya suhi hu emito Hu'mau molo'ehina kana'a su halube'mu nohinogo kana'a moneko'i ai'a gufa'a komopa'a nehe'mito foipanati su halibe luto huto hu'ehinamo ya'ma su ho lamana hibe. ²⁷ Silaga bona'magita kana'a moneko'i fililune luto to yanamofihi ifo'alo Hu'mau nohinalo ai'a foipanati'mu ka foya lilube luto lu leto'ehinamo ni'ibe. ²⁸ Kilisitou ai ana huto kana moneko'i silaga bona'magihi foipana'ani ai gupisalo tigo he'mu kito Hu'mamofihi kuguhi koyo emiloto fili'ehina. Aku'i foipa nasana li su halibe luto ni'igopa aimofihi geba hite fifa ite minelata nehana bona'i Kilisitou enubuto bise foya aliha'a li su haluna'mu yabe luto aku'i kokulumaluguti limito huto hilube'mu hibe.

10

¹ Yuta bona'magihi keya ka ya'ma legeya'a alihi huto hilineamofihi babeyafa'a mone'a anasi ni'ibe. Legeya'a lamana'a meni'ibe. Ya hu'ehina mamufa gilata bona'i enali keya ka lu'ehina ka'alo kufu'amu kufu'amu lokiya fi emi'ahana ana suhi hilenogo hena keya ka koyo'ehinamofihi kugupouba Hu'mamofihi bulo bilata nehana bona'i ya'ma mone'na lusiga luto enele'mo bati hulata nohibe? Ya huto meni'ibe. ² Hu'mamofihi lipi emilata nehana bona'i ya'ma mone'na komopa'ani li gulu ligo lu epolo'ehinalo ni'tita komopa'anigu foipana'ani meni'igo minatita'mu yabe to asaga kuguhi lokiya fi emilata'na ya'ma he'mitita'mu yabe. ³ Ya hu'ehinaya kuguhi koyolata'namofihi ya'ma kufu'amu kufu'amu nekayago foipana'animu aku'i beto hite kehelilata nehabe. ⁴ Kuguhi koyolatana'mu to lokiya fi emilatana'mu mememagihi to bulumakamagihi golahi heki'ahana yanauba bona'magihi foipana'ani nokala hu epalalina'a to he'milina'a mone meni'ibe.

⁵ Ya hu'ehina'mu ya'ma Kilisitou melugu ma'asi limilube'mu nohuto afo'afihi lu emi'ehina ka'a ya'ma mono bukugu ma lite fayahi keye'ahanamo ni'ibe:

Kuguhi koyo epilata

ya'ma fato fato'mofi kumu

lagaka mekebesigo

ananamofihi kibita mehu'ehina.

Ya hu'ahataya,

nugufa lolo huto

le'mo hetofa hu'ahatamo ni'ibe.

⁶ Fato fato yagatu hete hosa hite

kuguhi keyete lokiya fi emi'ahana

yamofihi bu goto

laga'ni menebesibe luto lulata hu'ehina.

Foipana'ani he'mi su halibe luto

kuguhi keyelata nehago

mone kegelo mebilata nohane.

⁷ Ya hulago

nani ma luto lu'ohunamo ni'ibe:

O Hu'mao, kehelibo.

Kai lilata'a malalata'a hilube luto

kegeba huto nominobe.

Keya ka lu'ehina kamofihi fayaha'agu

nani kumu kaga koyo'ehinalo

ya huto lilube luto nohube.

⁸ Kohe toto luto lu'ehina: *Yagamofihi kuguhi koyo emilata nehana to lokiya fi emilata nehana hiti fato fato'mofi kumu kegelo mebi'ahane, luto to fato fato yagatu hete laita hilete foipana'ani su halibe lite ana mamufa efaha hitalo gilata hi'ahana ya'ma ana suko huto bati mehu'ehinamo ni'ibe luto lagaka mekebesibe* luto, yata'a ka lu'ehinamo ni'igo ya'ma anamofihi mamufa gilata foya ya'ma keya ka lu laga huto lu'ehina kaga'alo keyelata hi'ahanaya. ⁹ To aliha'a Kilisitou molo emito ma luto lu'ehina: *O Hu'mao, kehelibo. Kai lilata'a malalata'a hilube luto kegeba huto nominobe*, luto lu'ehina. Ni'inaya asaga mamufa gilatanamofihi tafa'a fato fato'i ni'igo Hu'mau li he'mito Kilisitohi ka'a ai'a kehelu bati huloto Kilisitohi gufa'a mamufa gilata nohina yamofihi li molo'ehigo ya'ma kosaba'i li huto hu'ehina. ¹⁰ Ya hu'ehina'mu Hu'mamofihi ka'alo Yesu Kilisito kehelito gufa'aua kana'a moneko kanasigo mamufa gigo lali asaga'i foipanati li he'mi letoto komopati le'mo eto higo nohuta'a ya'ma aku'i mamufa ai'a gilina'mu yabe.

¹¹ Yuta bona'magihi mamufa gi epololata asaga bona'magitoga enali kana'amu kana'amu foya'ani lite ho tilete nehite kuguhi keyete lokiya fi emiba emiba hite minelata hi'ahana ni'inaya asaga yupahi ya nasanauba ya'ma bona'magihi foipana'ani nokala hu epalalina suhi mehibe. ¹² Kilisitou ya'ma foipanati su halibe luto ai'a golaha'atu mamufa gigo asu ho'ehibe. Yanamofihi gupisalo aku'i mamufa megilina'mu yabe. To ya huloto Hu'mamofihi yahi lamaga'aga mino moloto mino'ehina. ¹³ Yalo'i Hu'mamofihi fateha'a enele'mo lolo huto gigusa'atu iti kalube luto enegeba huto nohibe. ¹⁴ Ya huto komopati li gulu gulu hinogo lele'mo eto hulata kapolo bulata nohutamofihi mamufa moneko'i giloto lele'mo fotogo hulata kapolo malago asu ho'ehinamo ni'ibe.

¹⁵ Ya ni'inaya hetofa Sikalafu'uba ai'a hiti lu huto huto lu limi'ehinamo ni'ibe. Ai ka'a mono bukugu hapi fito ma luto ni'ibe:

¹⁶ Alihi kanalo lu mu tifise ka'a

li huto hu lepalalube luto

Sipi Bouba ma luto nolibe:

Nani lu laga huto noluna ka

ya'ma komopatinigu molo lepelelengo'ni

liminogo

komopatini lenegekesagu fayahi keyenogo'ni

minalinamo ni'ibe.

¹⁷ Ya luto luloto analo molo emito ma luto mone hiti lu'ehina: *Foipana'ani'mu to laga mehina nasana'ani'mu aku'i kana'amu kana'amu mekehelilube'mu nohube*, luto lu'ehina.

¹⁸ Ya luto nohigo foipana'ani lu he'mi epolo'ehigo ana foipana su holago ana'ina laga mehinanamofi kumu mamufa gilatana ya'ma ana suko huto su ho'ehibe.

Hu'mamofihi bulo nehetilune

¹⁹ Nalalu'nigita, ya hu'ehina'mu Yesuhi golaha'aua bebe sose nonugu Hu'mau nominanamofihi kafe sigi letago lali nohinagu tiluta'mu komopatigu lelesa melinogo ya'ma tilune. ²⁰ Sipi mono nopofihi hasalo li hokolo huto ya'ma ai'a gufa'a legi huto mino'ehinaya yanauba hekini lo'ehina katamofihi li beyaga i luga luga huto Hu'mamofihi maha'aga bulatanamofihi mino kosaba kapo amuya moloto minolata nasana ai'a le'mo lamana hu leto'ehina. ²¹ Ai tiloto mamufa gilata bomofito sipi kibina bo lolo huto Hu'mamofihi yagapana'a lali'i latahatilo kaba boti nohibe. ²² Ya hu'ehina'mu komopati lusiga luto emiloto kehelu ule'ale hinogo komopatigu okala huto foipana nasana'mu lekasa yigi yigi mehuse ya'ma ai'a golaha'atu lali'i okala hu su hoto folo letago komopati babahi higo to lugufati ya'ma hetofa nagami'i bu okaba'a suhi huto lolo hu'ehinalo nagamitu ko letelenogo minoto Hu'mamofihi bulu nehetilune. ²³ Ya nohinogo Hu'mau ka'a lu molo'ehigo ana mololata bo aitoga buto lifita ito to fifa ito lulata nohuta ya'ma le'mo hetofa huto kaba huto mino'ehina yabe. ²⁴ Komopatitu lemehi emito komopati ai eminogo ai eminogo nohuto lili'nalo ai he'menogo ai he'menogo huto minalune luto komopati le'mo bati huse'namofihi kapo'mu sa sa huto minalune. ²⁵ Ya nohutoti mono kumu li gehesa hulatanagu luga'amagi menehetise amanaga hite neminana'a nehabe. Ya hilata nehana enali suhi mehuse kana'amu kana'amu Sipi Bouba alina kana'a lebatu huto nohinago yamofi kumu kehelito minoto enele'mo hetofa huto amuya moloto minalune.

²⁶ To lali Hu'mamofihi ka legeya'a yauba komopatigu fi besa lolenogo legekasa kehelito foipana aku'i lilune luto nolunogo foipanati'mu ya'ma kehelito le'mo eto huto linogoti foipanati su halibe luto mamufa gilata nasana mone meni'ibe. ²⁷ Ya huto ni'igopa yamofihi foipana'a babu luto ketanamofi kumu ligiki nebinogo geba huto minalune. Logo gulya meha'aua Hu'mamofihi luba li emilata nehana bona'i ya'ma akafu'i heni epalalina'mu yabe. ²⁸ To Moseu keya ka lu'ehina ka'alo pelesa ite hauta halana bona'i ya'ma kene'i loemale'ifi loegi monegimagifi enali ka'ani lilago enali hapa hapa'ani

foipana'ani huto hulago keke'i meli epelese mele'isi eba eba hite enoho fili'ahana yabe. ²⁹ Yanauba keta hu tegi huto ni'inaya, bo moneubafi moneuba Hu'mamofihhi pana'amofitoga megesa hu emilina to mino hepito mu tifise'namofihhi kaga'alo golahi lepe tepe hu'ehina nasanauba komopa'a le'mo fana to'ehina yamofihhi ai bu goto fa'mene lolo huto nohilina bomofihhi Hu'mau hena hu etalina ni'ibe? To lehe'mose afo'afu Sikalafu'i yamofihhi le'mo laba hilina ya'ma bomofihhi Hu'mau hena hu etalina ni'ibe lite lenekesa nekehelibe. Ai le'mo sibina hu'ehinana'a sipi huto to keta'a hiti lilina'mu yabe. ³⁰ Moneko'uba lili'na ka ma luto lu'ehina: *Foipana epilata nasana ya'ma nani foya'nimofihhi mone kegi'a beletoga ni'ibe. Pa solatana ya'ma nani'ni pa salube*, luto lu'ehina. To mone hiti: *Sipi Bo ai yagapana'a enalitoga ka foya lito guna molo epalalube'mu nohibe*, luto lu'ehina bo ai hapa'a kehelilata nohune. ³¹ Yalo'i kana'a sipi yupahi minoba minoba huse bo Hu'mamofihhi yanugu fololata nohuta ya'ma koli'a hiti nasana felana ni'ibe.

³² Lenali koyapa'i ana'ina lolo hite mine'ahanamofihhi aku'i kehelilo. Kana'a ya'ma yupahi komopatinigu Hu'mamofihhi fana meha'uba fi fana to lepenogogo keke'i luse'namofihhi komopa'agu minete keta'a hiti foya lite amuya melete lite mine'ahana. ³³ To kana'a loemo lenali lenagabu gise'nauba lenugupisalo tilago bona'magihhi enubulo enumu fili enama fili hite kalana'i molo lepalago lenali fa'mene mine'ahana. To kana mone'agu ya'ma lenigibo lenalalutinigihhi ana'ina ya suhi lolo nehi epalago hite molo emite keke'i li epele'ahana. ³⁴ Lenali lenigibo lenalalutinigihhi naga nonugu nehago enali kumu yabe lite komopatinigu ekafa'i ho'ehinamo ni'ibe. To asaga fe'nohatini bauna fite lilago ya'ma komopatinimofihhi fe'nohi lamana'a amuya moloto minomo buse'namofihhi molo'ohune lite kehelilete lenegelo bilata hi'ahanamo ni'ibe. ³⁵ To yatai ya'ma Hu'mamofitoga lenifita ilata nasana mehe'milo. Ya nasanauba minoto aliha'a mina'a sipi'a li huto hu lepalalina'mu yabe. ³⁶ Yana'mu lenali keta'a hiti'namofihhi komopa'agu mino fulu hite minelenogogo Hu'mau lilina malalina ka'a kehelite nehinogogo ana'ina le'mo babahi huse'namofihhi legeya'a lilabe. ³⁷ Ya hu'ehina'mu mono bukugu fayahi mone ma lite keye'ahanamo ni'ibe:

Kana'a hupamone ni'ibe.

Yamofihhi su nehenogogo

alube'mu nohinagihe.

Alibe lite li'ahanamo

ya'ma mino yatama mehuse

mele'isi nehetilina'mu yabe.

³⁸ Bona'ni lamana hi'ahanamagi

enali kehelu ule'ale hite minete

mino kosaba'i lilete minoba minoba hilabe.

To luga'amagi enali he'mite i behe hite

bilana'a ya'ma enali kumu kehelugogo

laga'ni menebesilina'mu negelo mebilube.

³⁹ To lali amuya memolose kosele'i hoto minaluta'a to i behe huto tafa kapomofihhi nasana lolo mehiluta'mu yabe. Lali ya'ma kehelito amuya moloto lemehi emito lubuto bilatanamofihhi nasana ya'ma lilune.

11

Keheli ule'ale huse hapa'a

¹ Keheli ule'ale husemofihhi hapa'a ma luto ni'ibe. Ana'ina le'mo bati nohu letana yana'mugopa keheliya ito fifa ito minoto yanamofihhi geba hulata to bu mego'ehilutana'mu komopatitu le'mo pili koto lito nohilune. ² Mono bona'i koyapa'i minete ho tite hi'ahanamagi kehelu ule'ale hite minelata hi'ahanana'yamofihhi Hu'mau bu enagago laga hulata hu'ehina yabe.

³ Koyapa'i ya'ma Hu'mamofihhi ka'alo metoga nasana kokulumagogo nasana hiti bu golata nohuta nasana huto hu'ehinamo yamofihhi bu megose suhi hinaguti huto hu'ehinamo ni'ibe, luto kehelu ule'ale huto minototi keheliya ito kehelu'ohune.

⁴ Ebeliu kehelu ule'ale huse'na'a hiti amuya moloto ni'inalo Hu'mamofihhi kuguhi koyo emi'ehinamofihhi Hu'mau bu gago bati hu'ehina. Kenihi mone'na ya'ma bu go sibina hu'ehina. Keheli ule'ale huse'na ya'ma Hu'mau Ebelihu bu gago foipana'a meminago minoto kuguhi koyo emilago li'ehina yamofihhi hapa'a analoti li huto hu'ehina. To kehelu ule'ale huto minana'mu luto lali kehelutogogo Ebeliu fili'ehinaya sibigopa ka'a lu mililata nohibe luto kehelilune.

⁵ Inokiu ai kehelu ule'ale hulata bo minago Hu'mau ai bu go bati huloto filise'na ya'ma aitoga huto mehilibe luto mino kosaba huse gufa hiti le'moto kokulumagogo ti'ehina. Ya hu

eto'ehina'mu ya'ma bona'magi ai kumu lite sa sa hite be mege'ahana. To meti'ehigo ai hapa'amu ya'ma Hu'mau Inokihi bu go laga hu'ehinamo ni'ibe lite mono bukugu fayahi keye'ahanamo ni'ibe. ⁶ Keheli ule'ale huse'nati meeminenogo nehinogoti Hu'mau bu goto fokehi mellilibe. Hu'ma ai'a nohibe luto yamofihhi keheli ule'ale huto to ai hapa'amu amuya melete sa sa hilana bona'magi ya'ma mina'a limilibe luto komopatitu keheliya ito ai maha'aluga huse'na'ibe.

⁷ To Noa ai keheli ule'ale huse'na'a hiti bo mino'ehina Hu'mau alihi lipoti molo emilago ekesa kehelito kohe toto ka'a ekesa lito lu emigo Noau ya'ma kagalo keheli amuya moloto yagapana'a hiti enubuto bito minalabe luto ya'ma luloto nagamilugu boti sipi'a lolo hu'ehina. Ya huloto Noau Hu'mamofitoga agoya hu emito keheli ule'ale hilata yana'mu Hu'mau lamana bo nohane luto lu molo'ehina yauba ya'ma melugu bona'i foipana li'ahana'amagihhi enifisa i'ehina suhi huto mino'ehibe.

⁸ Abalahau keheli ule'ale huse bo mino'ehina Hu'mau kehe ito ai me'i mone enali felisa fe'nohi minalibe luto ke'emo bati hilugi kai mekagati he'miloto mone kegi'a buto minalane luto kaga lu moloto lu emigo keheli emito me'i magafi hiya'agafi lu'ehina ya'ma mekehelise fa'mene agoya hu emito bu'ehina yabe. ⁹ Keheli ule'ale huse bo minana'mu luto me'i bu go molo eto'ehina yalo buto nehetiloto fa'mene minoto ka'i logo lili bo suhi huto yege nohi gito anagu koto mino'ehina. To Isaka to Yakopu etali hiti analo ya'ma Hu'mau lu molo epolo'ehina nasana'a lolo hite minete anamofihhi gupisalo mine'aha'ina. ¹⁰ Abalahau ai keheli ule'ale huse'namofihhi lapusa'a hiti nohi hepa'i mone minoba minoba huse'i ya'ma Hu'mau minalinamofihhi nasana'a lolo hu moloto li huto hu'ehina yanasimuko geba huto mino'ehina.

¹¹ Selau ai namopa litana'i nohigo Abalahau ai keheli ule'ale hulata bo minoto oyafa loloto yagapana'a ketalina kana'a su hago amuya emigo yagapana'a hiti hu'ehina. Hu'mau ya'ma bulo lu emilago legeya'a huto hulata nohina boubu lu huto hibe luto keheli amuya moloto ya suhi lolo hu'ehina yabe. ¹² To yamofihhi ya'ma bona'i monekoluguti pulu tilatanamofihhi amuya'a su ho'ehinalo aitogati yagapana'a pulu ti'ahana enali kokulumatoga sonofi'i mineme bite ete samahi netina yanamofihhi babeyafalo to hege nagami beleha'aga kehe'i ni'ina ya suhi huto bona'magita leka so su mehaluta Abalahahi tata'amagihhi legegeto huto helite bi'ahana.

¹³ Bona'i ya hana'amagi keheli ule'ale hite minete filite bi'ahana'a enali Hu'mau lu molo'ehinamofihhi ana'ina enele'mo keta mehuse'namofihhi legeya'a ya'ma mele'isi meli'ahana, fa'mene foto'i ni'igo be gelete ka'a lite kehelite li pili kete mine'ahana. Ya hite minete, hapa'ani ma lite keheli'ahana: Lali fa'mene metoga minoto bonoho bona to ka'i logo lili bona tegi huto nohune lite keheli'ahana. ¹⁴ Kaga'a ya'ma lite lilata nehana bona'magi koto hepa'ani mone li huto hilune'mu komopa'anitu kehelite mine'ahana yamofihhi mino kosaba huse hepa'i huto hilina'a geba nehabe. ¹⁵ Ya hilete enali nohi hepa'ani to me'ani he'mi'ahana yana'mu eniginaga figo mone kehelite ya mehi'ahana. Yana'mu epesigo ni'itita i behe hite fa'mene atine. ¹⁶ Enali ya'ma nohi hepa'i lamana'a mone lilune'mu yabe lite ya nasana'muko geba hite keheli'ahana. Kokulumalugu yamofi kumuko keheli amuya mele'ahana. Ya hu'ehina'mu enali Hu'ma ai kumu Hu'matiga yabe lite laga kehelito megesa hu meepilata nohibe. Ya'ma hena'mube? Ai'a nohi hepa'i mone li huto huto enele'mo nupa hu'ehina'mu yabe.

¹⁷ To Hu'mau Abalahahi fi taga hu etago keheli ule'ale hulata bo nohibe luto Isakahi lepa ito kuguhi koyo emilube luto keheligo amuya molo'ehina. Ai'a yagapana'amu Hu'mau lu molo eto'ehina kaga ya'ma li pili koto keheli'ehina bo nohinaya pana'a moneko'i ya'ma lepa ito kuguhi kayalube luto keheli moneko hu'ehina. ¹⁸ To Hu'mau ka'a ma luto lu emi'ehina: *Isakatogati panana'a huto pulu tite bite minalana'mu yabe.* ¹⁹ Abalahau ai Isaka kumu ma luto keheli'ehina ni'ibe. Hu'mau ai Isakahi fililinaguti le'mo ho tilibe, luto yamofihhi keheli amuya moloto li'ehina bo to yamofihhi filil'ehinaguti le'mo behe hu'ehina ya suhi lolo hibe luto keya'i molo etoto lu'ehina.

²⁰ Isakau ai keheli ule'ale hulata bo mino'ehina'mu luto ana'ina alihi huto hilinamofihhi ka'a Yakopuhi to Isauhi kaga lu moloto lu etimito lusa gi etoto'ehina yabe.

²¹ Yakopu ya'ma keheli ule'ale huse bo nohibe luto fililube'mu nohuto Yosefehe pana'a loemo lusa gi etoto'ehina. Ya huloto fatusalito lito ho tito Hu'mamofihhi lipi emito fokehi li'ehina.

²² Yosefeu ai keheli ule'ale huse bo nohibe luto fililina kana'a tupa nohigo Isilaeli bona'i enali minete Iyipi metoga he'mite bilana'mu yabe luto kehelito ai'a felisa'amu kohe toto lu laga huto ma luto lu epi'ehina: Bilune'mu nehitemo ya'ma nani'ni felisa'ni hiti lite bilo.

²³ Moseu huto hulago ito'afugo afo'afugo ya'ma keheli ule'ale hilata alobole neha'ibe lite yagapana'atiti'mu pana'i hetofanamo ni'ibe lite bu go laga hilete Iyipi bo Felo, gihiti

bo ai lagaso pana'i asaga'i kele lilo, luto kaga moloto lina'mu yabe lite yamofih'i etali etelesa meligo keheli he'mi'aha'ina. Ya nehite ikahi loebe monebe nobigo le'mo fala kite le'mo melete mine'aha'ina yabe.

²⁴ To Moseu keheli ule'ale huto minoto hofa tago Felohi pa'amofih'i pana'a yabe lite lilata nehago Moseu o'e luto ya'ma nani ai pana'a yatai menohube luto lu'ehina yabe.

²⁵ To foipana nasanamofih'i laga'a hiti tupa kana mino laba huto meminose'namofih'i ya'ma he'miloto Hu'mamofih'i bona naga'a enali hiti keke luse'namofih'i gupisa'alo nehago yalo ai hiti molo emito kehelilube luto mino eto huto mino'ehina. ²⁶ Ya huloto Iyipi metogati mone fe'no hiti mina'a sipi ana'ina ya'ma lilina kanamofih'i keheligo fa'mena lolo nohigo Hu'mau gulu ho letalibe luto lu molo eto'ehina bo, Mesia kumu yabe lite eniginaga fina'a gupisalo minalube luto yamofih'i keheli ule'ale huto legeya'a lolo hu'ehina. Yamofih'i minomo tito mina'a huto hilina'a lilube luto ana kaga'mu kehelito li pili koto ya suhi hu'ehina.

²⁷ To Moseu ai keheli ule'ale hu'ehina'mu yabe luto gihiti bo, Felohi ita bilata nohina'mu ya'ma lesa meligo keheli he'mito Iyipi me'i ya'ma he'mi'ehina. He'miloto i behe huto aku'i analo mebulata nohuto Hu'mamofih'i bu megolatanamofih'i ai bu'atu bu go'ehina lolo higo aitoga buto i kolo'ehina yabe. ²⁸ To Moseu ai keheli ule'ale hu'ehina'mu yabe luto ligo mone nose'na sipisipi yaga hete keye lete bauna lilata nohina'mu Pasa yabe lite ana yagamofih'i golahi kasito luga luga lepe tepe hite mine'ahana ya'ma nose'na kana Moseu lu laga huto lu molo'ehina ka'a Isilaeli bona'magi keheli'ahana. Enali yege pana'ani nehago enoho fililana agelouba bulenogo enoho su ho lalibe luto ligo enali ana golaha'atu nohi kasih'i yafalo fele'ahana.

²⁹ Isilaeli bona'i enali keheli ule'ale hi'ahana'mu yabe lite hege nagami'mofih'i gi'a golaha nagamilugu li hokolo hu epalago ya'ma me'i kuguta hinaga bi'ahana. To Iyipi bona'magi ete ya'ma ana hite bilune lite ana sepa ina kapogu nebago hege nagami'uba enele'mo iti kago supa ne'ahana.

³⁰ Isilaeli bona'magi keheli ule'ale hise bona'i nehabe lite ya'ma Yeliko hepato efaha gegisalo ya'ma fi bego bego hite tibite kana 7 yege yupahi su nohago sipi gegisa'ani limilibe lite nebago fululu poto ko'ehina yabe. ³¹ Kapogu mokolo a'i Lehapu ai keheli ule'ale hina'mu yabe lite bo loemale'i yata'a fateha'animofih'i me'i be galu'ibe'mu fala kite bi'aha'ina. Lehapu ya'ma ana bole noha'agu etele'mo malago alihi Yeliko bona'i Hu'mamofih'i ka'a pelesa ilata hi'ahanamagih'i ya'ma Hu'mau enohoto Lehapuhi buto bi'ehina.

³² Ya hi'ahanaya ka luga'a henabe luto lu su halube? Gitioni to Balaka to Semosoni, to Yepata, Tebiti, Samueli to kaga loli'ali bona'i enali kumu ka lu su hoto liluna'a huto ni'itita lolito nobugo yatama hitine. ³³ Enali keheli ule'ale nehana bona'i asaga'i nehabe lite luga'amagi melugu bona'i asaga'naloga enele'mete limite enebe ligi'ahana ya'ma enegekesa lise foya lite enele'mo fotoga hite Hu'mau mina'a epilube luto lu epolo'ehina yanamofih'i legeya'a li'ahana. To luga'amagi lopi kalamagi heni letalabe lite ana kalamagih'i enabagalo fi hekini le'ahana ya nehago, ³⁴ luga'amagi logo guluva mepofih'i kenetufa'alo li sabago ketipa i'ehina. To luga'amagi lubamofih'i gupisalo netite fateha'animagi emitatu keyete enoho fililune lana'a he'mi epelete bifa hi'ahana. Kenebe mebi'ahana'amagi aku'i ya'ma amuya mele'ahana. Luga'amagi lubagu amuya melete me'i luga'agati kala bo'ani enohobe logobe hi'ahana. ³⁵ Ana'i luga'amagi keheli ule'ale hina'mu yabe lite Hu'mau yagapana'ani filii'ahanaguti enele'mo ho tiloto aku'i ito'anigitoga enele'mo hepi'ehina.

To bona'i luga'amagi osahi enehete kalana'i mele epele'ahana ya'ma mono ka he'minogo lenuboto bilupihe lite kalana'i li epi'ahana aliha'aga lamana huse'nagu ho tilune lite kehelilete fateha'animagih'i kaga keheli he'mite filii'ahana. ³⁶ Bona'i luga'amagih'i fateha'animagi kiya hi epelete kalana'i mele epelete segi osatu enehe'ahana. To luga'amagi minago fateha'animagi enigito enayato naga'i gilete naga nonugu he'mi epele'ahana. ³⁷⁻³⁸ Luga'amagi enali efa kosatu enehe filii'ahana, to luga'amagi ya'ma enugufa hobe laga hibe hi'ahana. To luga'amagi ya'ma sopolotu enehete enoho filii'ahana. Luga'a enali keheli ule'ale hite minana'mu yabe lite enoho lifi he'migo enali ka metoga bite fa'mene fakasalo minete to kosagu yupa'i hite minete, mehi kapoluga to muli kapoluga kete humofa'na hite mine'ahana. Ya hite minete, i kolo bise gu'ani meni'igo sipisipimagih'i mememagih'i kalupa'a lite i kolo bite minete kau'namu filite minete, musufalo bona'i ya suhi hite minete to fateha'animagi enegene mane igo keke'i luse'namofih'i gupisalo tite mine'ahana. Ya hi'ahana bona'i luga'a enali henana'aniloti melugu i hepote minenogo bati hilibe?

³⁹ Ya hana'amagi enali asaga'i keheli ule'ale hago Hu'mau bu enogo laga higo bati hu'ehina. Ya huloto aku'i Hu'mau hetofa nasana epilube luto ya'ma kaga lu

molo'ehinamofihilegeya'a ana kanalo metoga mine'ahana'a enali ya'ma meli'ahana.⁴⁰ Henabe luto meli'ahana? Hapa'a ma huto ni'ibe. Hu'mau ai lalitoga ana'ina be ligito ni'ina'a molo letalube luto lu kehelito mino'ehina yamofihile enali kohe tete bati hite minalana'a ya'asigo meni'ibe. Alihi ya'ma lali hiti buto mino hepito bebe senogo minaluta nasana ya'ma li huto hilabe luto lu epolo'ehinamo ni'ibe.

12

Hu'ma lali afotifu nohibe

¹ Keheli ule'ale huse'namofihile hapa'a li huto hi'ahana bona'i samahi tite sopopo suhi hite minete lele'mo bego bego hi'ahanamo ni'inagihe, yamofihile fifa ilata nehana bona'magi hololu lilata nehanamagihile hapa'ani'mu kehelito minoto keta'a hiti nasana ya'ma gololo tito li he'milune. To foipanamofihile hapa'auba lugufalo naga'i gi'ehina hiti li toba hoto li he'milune. Ya hulototi kapo lelepi'ehina analo kosele'i melehenogo hololu luto fotogo huto bilunagihe. ² Ya nohutoti keheli ule'ale huse'nati'mu lele'mo kohe tolatana to yanamofihile gegeya'a li huto hulata bo, Yesu ya'ma babeyafa'amofihile suhi huto minoto aigo'isi bu go bati huloto hololu luto buto minalune. Ai gelo bise'na ya'ma o nehetibe luto lu'ohunamo yamofihile keheliloto li pigi bise'na fela'amofihile gupisalo ti'ehina'mu keheligo fa'menena lolo higo malipu yafalo sipi keke'i lu'ehina. Ya huloto Hu'mau nohina sekele mamu'a hiti kefa hisalo yahi lamaga'aga tito mino'ehina yabe.

³ Foipa nasana lilata bona'i kegeyo hite ita bi'ahana enali ya suhi hi emigo ai keheli he'mito amuya molo'ehina. Lenali ai kumu keheli emite kosele'i meleneheno. Komopatini hekini lo laligi ai'i li pili kalo. ⁴ Lenali foipanaua lenele'mo ho kalube'mu nohinogo amuya melete luba nehago lenugufatini laga hago golahi mele'isi mehu'ehibe. Mineme bite minelata nasana yamofihile mino'ehinamo ni'ibe. ⁵ To Hu'mau panana'ni yabe luto luloto amuyatini lito lenele'mo amuya moloto ka'a mone lu lepi'ehinamo ya'ma lenegekesu ho'ehifeye? Ya. Ka'a ma luto lu'ehina:

Pana'ni kai'i

Sipi Bouba kele'mo bati hilube luto

ka kemekinogomo

osahi kimilina'mu kehelitogo

sibina mehino.

To foipa nasana'mu ka kemekinogomo

komopaka hekini meleno.

⁶ Sipi Bo ai komopa'a epilata nohina bona'i

asaga'naloga hima muhi fi epoloto

enele'mo bati hulata nohibe.

To ai yagapana'a lamana'a

enele'mo molo'ehina

silaga panana'amagihile segi osahi epito

enele'mo fotogo hulata nohibe.

⁷ Sipi Bouba osahi lepelenogomo kosele'i melenehenogo amuyatini gulu mefeno. Hu'mau bu gago ai panala'i pana'i lolo hinogo lenele'mo bati hilube'mu ya suhi lolo hu lepololata nohibe. To bo moneubafi moneuba pana'a osahi emito le'mo bebe salina'a huto ni'ifihe? Enele'mo bati hulata ya'ma bonatoga silaga'i ya suhi hilata nehanabe.

⁸ To Hu'mau ai ana suhi huto yagapana'a silaga'i enele'mo bati hulata nohinabe, lenali'i ya'ma ya mehu lepelenogo minalana ya'ma panala'a pana'a lolo hite meminalana'mu yagi ya'ma kapolo a'mofihile pana'i yabe luto lu lepalalina'mu yabe. ⁹ To mone lilugi, metoga afotigi enali ya'ma segi osahi lahago lali kegeyo mehuse enele'mo hofa toto agoya hu epi'ohutamo ni'ibe. To komopati afotihile ya'ma ai maha'aga limito nohuto ya'ma bati hilube'mu nohibe. Ya hulototi mino hetofa hulinaga mino moloto minaluta'mu yabe.

¹⁰ Afotigi enali'ani enegekesa keheli'ahanalo ya'ma fuku kana tupa'asi nobigo osahi limite lele'mo fotogo hite minelata hi'ahanaya, Hu'mau ai'a ya'ma ana'ina legeya'a li huto hu limilibe luto to ai'a bebe sose'na ni'inalo ya'ma molo emilabe luto ya hu letalube'mu nohibe. ¹¹ Osahi limito lele'mo bati hulata nasana ya'ma huto hulenogomo kana'a kehelinogo laga menohigo keke'i luse'na'a hiti lolo hulata nohibe. To aliha'aga ya'ma mino bati hulata'nagu minolata nohutamofihile legeya'a ya'ma i tili tele huto lalitoga fulunamofihile nasana huto hilina'mu yagi to hapati lamana'a lolo hulata nohibe.

Lipoti lu limi'ehina ka

¹² Ya hu'ehina'mu lenali komopatini haya kolo'ehina lenigi lenayahi kakite kalune'mu nehana ya suhi hite ate ate mehise amuya melete mineno. ¹³ Mono'mofihile kapogu

bilune'mu nehitemo lenigi sibina hu'ehina'a mine'ahana sibina hu su ho laligi aku'i molo milenogo bati huto ye kolenogo Hu'mamofihhi kapogu le'mo fotogo hilete humofa'na hilo.

¹⁴ Lenali bona'i asaga'i enali hiti koguna ite minalune lite nelite to komopatini hepinogo mino eto hite minalune litemo amuya malalo. Komopa'ani kolo tago nehilana'amagi enali Sipi Bomofihhi be megalana'mu yabe. ¹⁵ Lenalitogati bo mone Hu'mamofihhi lehe'mose'na li he'mito i behe huto bu laligi kaba hite minalo. Ya nehite komopatinigu ekesa'namofihhi foipana moneuba leneme'na leneme'na bito lulata nohina ya suhi huto komopatinimofihhi ekesa'nauba sipi hulenogo bona'i yege yege'magihhi komopa'ani haya kolo laligi kaba hi epelelete minalo. ¹⁶ Ya nehite lenalitogati moneubafii moneuba Isau bu'ehina kapolo mone mebilibe. Mokolo bona'i enali mino eto hite meminalata to metoga bona'i mone'amagi mono kagaloga mege'i memalalata ya suhi huto meminalune lite kaba hu bati hilo. Ya'ma Isau ai moneko nose'namu yabe luto ema'aga yege'a nohinalo alihi huto hu emilina felisa fe'nohi yama he'mi'ehinamo ni'ibe. ¹⁷ Lenali ai hapa'a akeheli'ahabe. Ai alihi afo'afitogati lusa gise'na lilube luto noligo afo'afu o'e lu etago ana'ina lolo hu'ehinamofihhi hena huto su halibe luto kehelito ya'ma sibina hu'ehinamofii kumu komopa'a i behe huto ana lusa kapolo sa sa huloto aku meni'igo yibi hafili huto mino'ehinamo ni'ibe.

¹⁸ Koyapa'i Isilaeli bona'i le'mo ya suhi hite Sainai kosalo li gehe lilata nehana beleha'aga ana suhi hite meabe. To fi'mo moneuba analo sipi logo loto guluya meha'agu ya'ma to sinihi metepu ginagu to yasi linagu yamofihhi komopa'agu bu mefele'ahanamo ni'ibe. ¹⁹ Lenali Sainai kosaguti pikuli fi'ahana to nogo sipi mone molo'ehina mekeheli'ahana ni'ibe. Keheli'ahanamagi ya'ma ka'a mone'a hiti mekeheli'lune lite buka buka tite amuya melete mine'ahanamo ni'ibe. ²⁰ Ya'ma nogouba ma luto lu laga huto lu epi'ehinamo ya'ma keheligo keta epesi'ehina: *Bona'i luga'a enali enayatu kosalo bako nehinogamo lenali efa kosatu enoho fililabe. To yagamagi asaga'i ana suhi hite lolo hi epalalabe.* ²¹ Ana nasana ya'ma koli huse'na'a hiti sipi huto nohigo Moseu ya'ma bu goloto: *Nani yanamofii kumu nelesa'ni noligo afoya foya noube,* luto lu'ehina yabe.

²² Lenali kosa ya legi huto ni'igopa, lenali Yiona kosagu bite mehi mino lito minolata bo, Hu'mau ai nohi hepa'aga kokulumalugu Yelusale hepa tegi huto ni'ina hepato ime ime neheti'ahabe. Ya nehite agelo leka sete leka so su mehose suhi hite samahi tite nehana, ²³ to ai yagapana'a lamana'a enigi'ani kokulumalugu koyo molo'ehina'a enali enegelo bite li nupa hite minanaloo bu neheti'ahabe. Ya nehite asaga bona'i hapa'animo foipana'animo guna molo epalalina bo, Hu'mau nohinalo ime ime neheti'ahana. To lamana hite mine'ahana bona'i buto i segito minolata'nagu enele'mo molo'ehina'a enali suhi hite molo emi'ahanamo ni'ibe. ²⁴ To lu mu tifise'namofihhi ka'a kosaba'i li huto huloto folagahatigu nohina bo, Yesutoga abu neheti'ahabe. To koyapa'i Ebelihhi golaha'auba ya'ma meluguti Ebeliu ho filii'ehinamofihhi foipana'mu pa salibe luto lu'ehina. Ya huto ni'igopa, Yesuhi ai'a golaha'auba fepa kopa i'ehina yanauba lelito tito ana'ina legeya'amu fifa ito kehe ilata nohina yalo bu neheti'ahabe.

²⁵ Lenali ka'a lu lepilata nohina ya'ma kehelii mehe'mise kaba hite minalo. Koyapa'i Moseu ya'ma metoga minoto Hu'mamofihhi ka'a mone lu epigo ka futu'a yabe lite he'mi ete'ahana bona'i enalitoga ana'ina enoho fililabe noligo koli'a hiti huto hu epi'ehinamo ni'ibe. Ya hu'ehinago yatai ya'ma kokulumagu minoto ka'a lipoti lu nolimina bo ai ya'ma lemegesa hu emitoti hena hena hinogoti lemehi mebinogo minalune? ²⁶ Koyapa'i nogo'a ya'ma Moseu mino'ehina kana'agu me'i mopo mopo hu'ehina. Ya hulago nogo'a mone yatai lubutulo ma luto lu nolimibe: *Nani minoto me'i ya'ma aku'i le'mo mopo hiluna'mu yabe. To ya nohinogo kokuluma hiti ya'ma moneko kumu le'mo mopo hiluna'mu yabi, luto Hu'mau lu'ehina.* ²⁷ Ya'ma aku'i le'mo mopo hiluna'mu yabeluto lu'ehina yamofihhi ana'ina li huto hu'ehina ya'ma le'mo mopo huloto le'mo gehe lilube luto lu'ehina. Le'mo bati hulenogo ule'ale huse'nalo lemehi emito minolata'na mopo mehilina nasana ya'ma huto huloto mino lito buto minalana'mu yabe.

²⁸ Ya hiliinagi lali Hu'mamofihhi kapo'a lilune'mu nohutamofii kumu mopo mopo mehilina minoba minoba nasana lalitoga minalibe. Yana'mu lali Hu'mamofihhi fokehi halutagihe. Ya huloto bita nohina'alo mege'i moloto aitoga legelo lagalo bito amuya'a hiti legeso huto agoya hu emino. Ya nohinogo ai'a kehelito bu go laga hinogo bati hulenogo agoya hu emitoo minalune. ²⁹ Ya'ma hena'mube? Hu'ma, afofifu yabe. Ai'a ya huto lo su holata logo'a hiti nohina bo, ai'a nohibe.

13

Hetofana lolo huto nehinogo Hu'mau gelo bilinamofihhi ka'a

¹ Mono kagu gona'a go'afih komopatini ai eminogo ai eminogo hilata nehanamofih ya'ma lenalitoga su meheno. ² To ka'i logo lili bona'i enebe tigite nohatiniluga enele'mo malalune lite kosele'i meleneheno. Luga'amagi enali bonoho bona'i atilo lite enele'me mele'ehite agelo nehana'muya enali mekeheli'ahana. ³ Lenigibo lenagabo, mono kumu yabe lite lalutimagihi naga nonugu enele'mo mele'ahana'a enali kumu kehelite ana naga nonugu lali minaluta suhi hite nehabe lite kehelite lenekesu meheno. Ya nehite luga'a enele'mo sibina sabana hi epele'ahana'a enali kumu keke'i luse'namofih komopa'agu neminana'a ya'ma lenali ana hite keke'i luse'na'ani lenugupisalo suhi huto ti'ehina'a kehelite enali kumu lenekesu meheno.

⁴ Bo alobole nemina'ina asaga'i ya'ma legeya'amofih nasana'mu kehelite emilabe. Bo alobolemale'i lolo neha'ina suhi lite li sibi mehilo. Mokolo'na to ate ate lite humofa'na nehana bona'i enali'i Hu'mau foipana'animofih nona'a molo epalalina'mu yabe.

⁵ Lenali komopatini yogo fe'notoga mebino. Ana'inatini li'ahana legegeto yana'mu babahi hite le'mo fulu hilenogo bati hite minalo. Hu'mau ai'a ma luto lu'ehina: *Nani mone mehe'mi lepalaluna'mu yabe. To nani lenalitogati mone bufa mehiluna'mu yabe.* ⁶ Ya luto lu'ehina yana'mu lali amuya lilototi mono bukugu fayahi keye'ahana kaga ma luto lilutagi:

Sipi Bouba ai nele'mo bati hulata

nehe'mose bo nohinagihe.

Nani ana'ina yana'mu

koli mehiluna'mu yabe.

Bona'i enali hena hite

nele'mo sibina hilabe?

Yanamofih nelesa melilina'mu yabe.

⁷ Yata'a kaba botini Hu'mamofih ka'a lu lepilata hi'ahana enali kumu beto hite minalabe. Ya nehite mono'mofih kapo'alo nebite filii'ahana'a enali enigiya'ka'a bu goya ite minete enalitoga enemege'i melele kehelite ule'ale hise'namofih komopa'agu ya hite minelele lenekesa kehelite. ⁸ Yesu Kilisitou ai'a koyapa'i kohe toto mino'ehina to yatai hiti minoto ana suhi lolo huto mino lito buto minalina'mu yabe. ⁹ To fato fato'namofih kosaba kaga nelite li lenelepinogomo kehelite kaba hu bati hilo. Ana kagauba lamana kapo i pebisa hete nebinogomo enemege'i memalalo. Hu'mau lenehe'mose'nauba komopatini le'mo hetofa hu lepelelono ya'ma bebe salube'mu nohibe. Nose'na nolatanamofih mo silatanamofih lu laga hi'ahana ka yanauba mone lele'mo bati mehilina'mu yabe. Yamofih kapo'alo bi'ahanamagih legeya'a mone li huto mehi'ahanamo ni'ibe.

¹⁰ Mamufa gilata hitalo mele'ahana nose'na ya'ma Yuta bona'magih bebe soso go nonugu Hu'mamofih agoya hi emilata nehana bona'i enali nalabe luto kehelite meepi'ehina yabe. ¹¹ Lenali akeheli'ahabe. Mamufa gilata bomagih kaba bo'aniuba meme yaga bulumaka yaga hoto ho gilato golaha'a ya'ma foipa nasanamofih kolo tanana'ani nokala hu epololata mono nohi bebe soso nonugu lelito tilago ana yagamagih gufa'ani bihu gegisaguti nosipetoga lelite limite logogu ge epelelata nehabe. ¹² To Yesu ana huto ai'a golaha'atu foipa bona'magita komopati nokala hu epalalube luto bihu gegisaguti nosipetoga hago filii'ehina yabe. ¹³ Ya hu'ehina'mu lali ana huto Yuta bona'magih koyapa'i mono gegisaguti nosipetoga aitoga limite gupisalo gili hite kiya hi'ahana nasana ana suhi huto lugupisalo tinogo kofilune. ¹⁴ Ya luto nekehelite ya hilune. Minoba minoba hepa'i mone maga lalitoga meni'igi fa'mene minoto hepa'i huto hilina'a yamofih ya'ma komopatiuba geba hulata nohibe. ¹⁵ Ya'mu asaga yupahi lali Yesuhi gi'a le'mo saga huto labagaguti Hu'mamofitoga molo emito fokehi hoto minaluta nasanauba lali mamufa gi emilutana lolo hinogo Yesuhi lu eminogo Hu'mamofih lepilibe. ¹⁶ Hetofa foya lilatana agoyana hiti to fe'nohi guna ite epilune lite lenegekesa kehelite minalo. Hu'mau ai'a yanamofih kehelite bu go laga nohigo mamufa gi emilata nasana suhi huto legeya'a lolo hulata nohibe.

¹⁷ Kaba botinimagih ka'ani kehelite agoya hu epite enali enigi'aluga limite minalo. Enali ya'ma lenemehatinimofih nasana'mu kehelite babeyafalo kaba hi lepelete le'mo fu lite neminete enabasu mebilata nehabe. Ya'ma foya'animofih hapa'amu alihi kanalo ya'ma foya lilatana Hu'mamofih bulo li huto hilana'mu yabe. Ya hu'ehina'mu foya'ani komopa'a le'mo bati hite lilabe linogomo agoya hi epelete ya suhi ma suhi li epalalo. To lenali pelesa ilenogomo enali keke'i nelite foya lilabe. Ya hinogo ya'ma lenele'mo bati hilina nasana lenalitoga huto mehilina'mu yabe.

¹⁸ Lenali lali kumu yabe lite Hu'mamofitoga kaga lite minalo. Lali eto huloto legekese kehelise komopatigu bati higo keta huse'na meni'igo kehelita ito asaga yupahi eto huloto lito moloto hilune luto amuya mololata nohune. ¹⁹ Lenali Hu'mamofih nani kumu loka

halo, ya luto buka notube. Aitoga ka lu emilana nele'mo bati hulenogo ai hupamone kana nele'mo behe hinogo lenalitoga mele'isi bilube luto lu nolepube.

Hu'mau lusa gi lepalalibe luto lu'ehina ka'a

²⁰ Fulu husemofihi afo'afu, Hu'mau ai Sipi Boti Yesu ai'a golaha'atu lele'mo bati huto ule'ale hu letoto minolatana ya'ma minoba minoba mu tifise'namofihi ka'a li huto hina'mu yabe luto sipisipi yagamagihi kaba bo'ani lolo hu'ehina bo fili'ehinaguti le'mo ho tito ho lifi'ehina bo nohigi, ²¹ ai'a ya'ma nasana lamana'a fato fato'mofihi li huto hu lepito lenele'mo babahi hulenogo ai lilina'a malalina'a keheliya ilabe luto nolube. Ya nehinogo ai'a kehelinogo bu go laga huse nasana Yesu Kilisitohi amuya'auga komopatinigu mineno. To ai fana mehena'a huto hilenogo foke ka lelite binogo mino lito buto minalinamo ni'ibe. Lama'naka.

Ka'a anasi su halibe

²² Nigibo nalalu'nigita, nani kaga mone lu lepi'ohuna'a yatama meni'ibe. Lenali lenegekesa lito lufusatini li hetofa hilina ka'a ya'ma lu nolepugi lenekesa li hokolo hite kehelite minalo. ²³ To lu lepilugi kehelilo. Lalalutifihi Timoti naga nonuguti gulu he ete'ahago ai mele'isi oto nanitoga nehetinogomo le'moto binogo ma'asi lenalitoga bilube'mu ai hiti bu lenagalulibe, luto nolube.

²⁴ Kaba botinimagihi hiti to Hu'mamofihi bona'a asaga'magihi nehafihe luto'ni keke'i nolu lepolonagihe luto nolunagi lu epilo. Itali metogati lenalalutinigi enali hiti nehafihe lite keke'i neli epalago lu nolepube.

²⁵ Hu'mau lehe'mose'na yauba lenalitoga minomo buto mineno.

YEMESI Ai koyoto epi'ehina fayahi

¹ Nani Yemesita Hu'mamofihhi koko pana'a to Sipi Bo Yesu Kilisitohi pana'amofita nani'ni fayahi nokoyobe. Lenali Isilaeli bona'magihi naga'i nayahi luga luga su hoto nigigusaga loemo leke ho malago tili tele hite bi'ahana bonatogati Yesuhi naga'a lolo hi'ahanamagihi keke'i lu epoloto ya'ma fayahi nokoyobe.

Keheli ule'ale huse'namu to lugufa le'mo ho metise'na

²⁻³ Nigibo nagabose, kalana'i nemele lepelelogomo yamofihhi enimi'i melenogo lenali ule'a'ale hite keheli'ahanamofihhi hapa'a huto hilibbe lite keheli'ehite keheli sibina mehise lenegelo bite minalo. Lenali mono kagu amuya malalabe lite kalana'i mele lepalalana nasana yamagi lelene'mo bati hilune'mu nehabe. ⁴ Kalana'i nemele lepelelogomo fulu hite ule'ale hite minalana yamofihhi komopatinigu mone sibina mehise bati hinogo mino lite bite minalana'mu yabe. ⁵ Lenalitogati bo moneuba keheliya ise'na'amu sa sa hulotomo Hu'mamofitoga loka henogo emilube'mu nohibe. Hu'mau ya'ma bona'i asaga'i enele'mo hetofa huto nohina boubu ka meepekise ana'ina kehelise'na sipi huto epilata nohibe. ⁶ Ana'ina lilufi melilufi luto ekesa loe lae mekehelise keheli monekoto moloto Hu'mamofitoga lino. Ekesa loe keheli'ina bona'i yamofihhi yasi lito hege nagami i bili fu ilata nohina ya suhi huto minalina'mu yabe. ⁷⁻⁸ Bona'i ya hana'amagi bego bego hite humofa'na bilata nehanaya ana'ina Sipi Bomofitogati mone melilana'mu yabe.

Yogo fe'noha'a hiti muhi ni'ina bo

⁹ Muhi meni'ina bona'i lenali'i Hu'mau lelene'mo bati hulata nohina'mu yamofihhi legegelo bite minalo. ¹⁰ To yogo fe'nohatini hiti bona'i lenali fe'no kumu mekeheli'ahana yana'mu lenegelo bite minalo. Fe'noho bona'magi kifina haya'a uya'i loto i helili huto limo noina suhi hite limo ilana'mu yabe. ¹¹ Yegeuba tito nolenogo kifina haya'a i pigilina'mu yabe. Uya'i loto limo ilenogo okaba'a sekuya bito fenene hilina'mu yabe. Ana hite, fe'noha'ani hiti bona'i to foya'aniga nebite haya khalana'mu yabe.

Kalana'i molo epolose'na to fi taga huse'na

¹² Kalana'i nemele lepelelogomo fili tegi hite meminalana'a yamagi enegelo bite minalana'mu yabe. Fi taga hi epelelogomo su nehenogo yamofihhi Hu'mamofitoga komopa'ani emite minalana bona'i epilube luto lu molo'ehina nasana yamofihhi babeyafa'a minoba minoba huse'na liluta'mu yabe. ¹³ Fi taga nehi lepelelogomo yamofihhi Hu'mau fi taga nohu letafi lite melilo. Bo moneubafi nasana moneubafi foipa nasanauba Hu'mamofihhi fi taga mehu etalube'mu nohibe. To nasana foipana mone kumu Hu'mau fi taga hu etalina'a meni'ibe. ¹⁴ Fi taga hu epolose'nauba ya'ma bomofihhi ipagu foipa laga besina kauba kafa kelefu gilata nehana suhi huto fi taga hu epololata nohibe. ¹⁵ Foipa laga'nauba panamu'i ito ketalina gi'a foipana yabe. Foipanauba panamu'i ito ketenogo pulu tilina gi'a filise'na yabe lilune.

¹⁶ Komopa'ni nolepuna nalalu'nigita, haya mekalalo. Fi taga hu epololata nasana ya'ma Hu'mamofitogati meni'ibe. ¹⁷ Asaga nasana bati huto lele'mo lamana hulata nasana lamana'a yamofihhi Hu'mamofitogati ni'ibe. Afotifu Hu'mau ai kokulumagu fi fana tolata nasana asaga'i sonofi'i hiti ikahi hiti yege hiti enele'mo huto hu'ehina boubu hetofa nasana limilata nohina yabe. Ana huto ana'ina li gelehe galaha hilata nehanaya Hu'mau anamofihhi suhi menohibe. ¹⁸ Lali Hu'mamofihhi yagapana'amagita yata'a hapi fito lolo hilune luto Hu'mau ekesa keheli'ehinalo ai kaga'alo keheli amuya melenogo lemehati kosaba'i limi'ehibe.

Hu'mamofihhi ka'a kehelite mege'i malalo

¹⁹ Komopa'ni nolepuna nalalu'nigita, lenali ya'ma kaga'ni kehelilo. Lenali Hu'mamofihhi ka'a mele'isi nekehelite fulu hite kaga lite lenita bilina nasana'mu kaga mele'isi melilo. ²⁰ Lenita bise'na yauba Hu'mamofihhi gobisalo mino lamana hilune luto ana'ina lolo huto moloto nohiluta nasanauba mone li huto mehilina'mu yabe. ²¹ Komopati filise'na to foipa nasana lilata'na yamofihhi asaga'i he'mite Hu'mamofihhi kaga'a komopatinigu molo'ehinamofihhi li pili kete lilo. Hu'mamofihhi kaga'auba lenubuto bilina nasana ni'ibe. Aimo agoya hi emilo.

²² Hu'mamofihhi kaga'a ya'ma keheliya ilo. Fa'mene kehelite alihi he'milana yamofihhi haya khalana'mu yabe. Kaga'a kehelite mege'i malalo. ²³ Bona'i luga'amagi ya'ma Hu'mamofihhi ka'a enegekesa fa'mene kehelite keheliya meilana yamofihhi gapo gapolugu enokaba enabaga bu galata nehana ya suhi huto ni'ibe. ²⁴ Enubulo bu gelete bite mele'isi

okaba'animofihhi hapa'a enegekesu holata nehana suhi huto ni'ibe. ²⁵ Bona'i luga'amagi Hu'mau keya ka lu'ehina lama'naka lite enehe'mo'ehina kagamofihhi Hu'mamofihhi hapa'amu sa sa helite nebinogo enegekesu mehenogo keheliya ite minalana ya'ma Hu'mau lusa gi epelelono enegelo bite minalune'mu nehabe.

²⁶ Luga'amagi enali Hu'mamofihhi amuya'a kehelito nominone lite lilana'a ya bona'magi enabaga'ani kaba mehilana yamofihhi bona'ia ya'amingi mono ka nolupihe lite faga heletuya'a lilune'mu nehabe. ²⁷ Megusa yagapana'i to keto ana'i ete keta noepesinogo enele'mo bati hiluta to metoga bona'magihhi enipakafa hose'nauba lele'mo sibina hu laligi luto kaba huto minaluta ya'ma Hu'mamofihhi amuya'amu kehelito lusi mono kagalugu minaluta nasana hiti Hu'mamofihhi bulo mino fe luto lama'naka, minalube'mu nohibe.

2

Bona'i fato fato'mofihhi ka'a

¹ Nalalu'nigitabe, lenali fana meha'a hiti bo, Sipi Bo Yesu Kilisitou kumu akeheli amuya mele'ahanamo ni'ibe. Bona'i luga'amu keke boke neli epelete bona'i luga'amu bu enogo he'milata nehana neminana yamofihhi hena'mu ya suhi hilata nehabe? Ya suhi mehilo. ² Bo moneuba fayaha'a gukete hekoloto yaha'aga ya'ma goli efatu lolo hi'ahana folotahi bito lenali sipi mono nonugu netinogo to bo mone salafa'a ai tafa gukete hekoloto tilina ya'ma, ³ lenali gukete hetofa'a hekolole'hilina bomofihhi bu gelete foke ka nelite sipi lamana'alo le'me nemelete salafa'amofihhi ya'ma kai umaga buto ho tiloto minobo lite lilafiyhe? To meto fa'mene minobo lite li emilafiyhe? ⁴ Lenali ya hite bona'magita guna melete enele'mo fato fato nehite lenegekesa foipa'a kehelite bona'i enele'mo sibina hilata nehabe.

⁵ Nemehi nolepuna nalalu'nigita, ya'ma kaga kehelilo. Salafa'a bona'i nehabe lite nelite lilata nehana bona'i mone ya'ma Hu'mau enele'mo eto higo Hu'mamofihhi gobisalo ya'ma fe'noha'ani hiti bona'i lolo hite nehabe. Ya nehago Hu'mamofitoga komopa'ani melete neminana bona'i ya'ma lu epolole'hina suhi huto ai kapo'alo enele'mo hetofa hilina'mu yabe. To enali kehelise'na'ani aitoga ule'ale hiti le'mo sipi hilina'mu yabe. ⁶ Lenali salafa'amagi bu enogo he'milata nehanagi. To hiya huse bona'magi lenele'mo sibina hite ka foyagu lenele'me melelata nehabe? Enali fe'noha'ani hiti bona'magi yabe. ⁷ To lenigi'a liyafa hu'ehinana enali fe'noha'ani hiti bona'magi li sibina sabana nehabe.

⁸ To ya'mu mono bukugu Hu'mau keya ka lu'ehina kaguti amuya ka mone ma luto ni'ibe: *Kaika'mu kehelilata nohata ya suhi huto kalalukagi kumu kehelito kaba hu epoloto komopaka epibo*, luto lu'ehinamo ni'ibe. Lenali ana keya ka lu'ehina ka'a keheliya ilana ya'ma ana'ina lamana'a lilana ni'inaya. ⁹ To lenali bona'a mone'amagihhi enofokehi hete enele'mo bati nehite bona'i mone'amagihhi bu enogo he'milana nehite yamofihhi foipana'a lilana'a huto ni'inaya Hu'mau ya'ma keya ka lu'ehina ka'a akeheli he'mi'ahabe luto ka foyagu lenele'mo melalina'mu yabe. ¹⁰ Bo moneuba Hu'mau keya ka lu'ehina ka'a keheli su hoto nekehelito moneko'isi he'milina yauba keya ka asaga'i pelesa neibe. ¹¹ Hu'mau yama: *A'i gumina mefalalo* luto lu'ehina to ai mone hiti: *Bona'i enoho mefililoluto* molo'ehina. Lenali a'i gumina mefolose bona'i enoho fililana yamofihhi Hu'mau keya ka lu'ehina ya'ma pelesa neibe. ¹² Hu'mau lu laga huto lu'ehina kagauba lele'mo bati huto lubuto bi'ehina ka'a keheliya ilana'a hiti keheli he'milana'a hiti lele'mo nupa huto loko hu letalube'mu nohibe. Ya hu'ehina'mu kaga kehelite ana'ina nelite noluna kaga'mu kehelite minalo. ¹³ Bo mone'maka kai kiginaga mefinogo bona'i enele'mo bati mehilata ya'ma Hu'mau ana huto ginaga mefinogo enele'mo bati mehinogo ana bomofihhi ka foya li etalune'mu nehabe. Kiginaga finogo keke'i luto enele'mo bati hilata bona'i ya'ma Hu'mau ana suhi huto ginaga finogo enele'mo bati hilube'mu nohibe. To ginaga fise nasanauba ka foya lilitanamofihhi be ligilina'mu yabe.

Keheli amuya mololata nasana lamana'a ni'ibe.

¹⁴ Nalalu'nigitabe. Bo moneuba nani Yesu kumu keheli amuya molo'ohube luto lilina ai ya'ma mono ka lamana'a mone mege'i memelenogo sapuya'a lolo hilube'mu nohibe. Ya huloto keheli amuya moloto bilina ya'ma Hu'mau buto bilifihe? Bati mehu'ehina. ¹⁵ Bo moneubafi a'i mone'ifi silaga gukete'mufi nose'namu sa sa nehinogo, ¹⁶ lenalitogati moneuba ma luto lu epilina: Nalalu'nigitabe. Nehafihe? Bati hite minalo. To mukoho'a hiti lenumu hinogo minalo luto lu epilina enehe'moto enubuto mebilina yamofihhi futu'a lilina'mu yabe. ¹⁷ Bona'i luga'amagi enali keheli amuya melete mono ka legeya'a mone melilana ya'ma Hu'mamofi kumu keheli amuya malalana'a pata si'ehinamo ni'ibe.

¹⁸ Bo moneuba noluna ka o'e a'e nolinogomo ma luto lu emilunamo ni'ibe: Kai ya'ma keheli amuya molo'ahataya nani ya'ma mono ka legeya'a lilata nohube. Mono

legeya'a menelepise kehelu amuya mololata hu'ahata'asigo nelepilata yamofihhi nani mono ka legeya'a lilata nohuna ya'ma kelepino'ni kehelu amuya nomolonamofihhi hapa'a fa'mene kehelilane luto lilube'mu nohube. ¹⁹ Lenali ya'ma afotifu, Hu'ma moneko'isi nohibe lite lilata nehanafiye? Bati huto ya'ma ka legeya'a nelanaya foipa felemagi ana hite kehelilete sipi enelesa ligo topa hete nehabe. ²⁰ Lenali ka kehelu sibina hise naga'ise. Lenali kumu nolube. Bona'i luga'amagi keheluya ilana mono kamofihhi legeya'a mone melilana ya'ma keheluya ise'na'ani pata si'ehibe luto nolube. ²¹ Tatatifihhi Abalaha ai kumu lilugi kehelu'ehilo. Hu'mau aimo henabe luto le'mo bati hu'ehibe? Mono ka kehelu'ehinamofi kumu yabe luto le'mo bati hu'ehifiye? O'e. Ai Hu'mamofihhi ka'a kehelito agoya hu emi'ehina'mu yabe luto le'mo bati hu'ehina. Abalahau ya'ma Hu'mau lu emi'ehina ka'a mege'i moloto pana'a Isakaha kuguhi koyo emilube'mu nohigo Hu'mau keheliloto le'mo lamana hu'ehina kaga ya'ma kehelu'ahabe. ²² Ya hu'ehina ai kehelu amuya molo lito buto mono ka legeya'a lito buto mono ka lamana'a lu'ehina yamofihhi kehelito mino amuya moloto kehelu su ho'ehinamofihhi kehelu'ahabe. ²³ To mono ka bukugu ka mone ma luto ni'ibe: *Abalahau ai Hu'mamofitoga agoya hu'ehina'mu yabe luto Hu'mau kehelu emigo foipana'a meni'igo mino'ehinamo ni'ibe*, luto lu'ehina. Hu'mau ai: *Nibita hina nalalu'nifu nohibe*, luto lulata nohibe. Abalahau ya'ma ana kagagu buto amuya molo'ehina yabe. ²⁴ Kehelito amuya molose'natimu'i ya'ma keheliloto Hu'ma ai'a bulo fotogo hite nehabe luto melilune. Keheli amuya molo'ohutoti mono ka legeya'a liluta'mu keheliloto ai bulo bati hite nehabe luto lilune'mu nohune. Yamofihhi akehelu'ahabe.

²⁵ To ana suhi huto koyapa'i ya'ma kapolo a'i, Lehapu ai Hu'mamofi kumu yabe luto kaga mege'i molo'ehinalo Hu'mau nubulo bati a'i nohibe luto lu'ehina. Yosugi to bona'amagi gelehe hite me'i kosaba'i bu galabe luto enoho lifnogo Lehapu nohinaga elago ai'a Hu'mamofihhi naga'i nehabe luto enele'mo nonugu moloto bona'magi bu enegeete enehe lalabe luto fato kapogu enoho lifi malago bi'ahana yabe. ²⁶ To bo mone'mofihhi gufa'a komopa'agu meha'a meni'igo fili'ehibe luto lilune. Ana huto bo moneuba kehelu amuya malalinaya mono ka legeya'a melilina yamofihhi kehelu amuya molose'na'a asu ho'ehibe luto lilune.

3

Kenetufatimofihhi hapa'a

¹ Nalalu'nigitabe. Lenalitogati bona'i babu lite ka lu enelepise bo lolo mehino. Hena'mube? Lali tisa foyalo bo ya'ma alihi kanagu lalitoga ka foya hofa talina'mu yabe, luto a'nokehelune. ² Lali asaga'i sibina hulata nohune. Luga'amagi enali kagagu sibina mehilana ana bona'i lusiga bati hite mineme bite minalana'mu yabe. Enabaga'ani kaba hilana yamagi enugufalo ana'ina asaga'i fa'mene kaba hilanamoni'ibe. ³ Hosi yagamagihhi enugufa li gelehe hite bilune'mu enabaga komopa'agu mone aeoniloti lolo hite mele epelete kefe hi'ahago kaga kehelilata nehabe. ⁴ To ana huto hege nagamilugu boti ana'ina sipi ni'inaya to yasi sipi'nauba fitu fo lito lelito to bulata nohinaya lito olata boubou osaha'atu siti'a molose'na'alo le'mo bati huto melenogo li miyaga maga huto bilina'mu yabe. ⁵ Ana suhi huto kenetufati ya'ma ana'ina nesi'asi ni'inaya ana'ina nesi nesi huto liluta'a mehune luto le'mo napa napa hulata nohibe.

Logo lo tunufa'a lagaso'a yauba i kulu tiloto fi'i loto kifi legeya'a asaga'i lo su holata nohibe. ⁶ Ana huto kenetufati ya'ma logo legi huto ni'ibe, lugufamofihhi nasanaguti ya'ma metoga nasana foipana asaga'naloga nogosuhi ni'ibe. Kenetufatiuba lugufa komopati li sibina hu su holatanamo ni'ibe. Logo lo tunufa'uba i kulu tito yafa legeya'a kifi lo su ho'ehinamo ni'ina, ya suhi huto logo hepaluguti metoga bona'i asaga'naloga kenetufati li gelehe galaha hago kagati lu sibina huto analoti luto moloto nohuta nasana ya'ma sibina holo nohibe. ⁷⁻⁸ Yaga nose'na to yafalugu kafa'nama to osifa'i to nagamilugu faya'i fato fato'mofihhi silaga'i enele'mo melete enegekesa li'ehilinamo ni'ibe. To enele'mo melete enegekesa li'ahanaya kenetufati ya'ma bo moneuba ekesa melilune'mu nohibe. Kenetufatiuba ya'ma ana'ina sibina'a le'mo gelehe galaha huto fa'mene mone minalina'a mehube. Kenetufati ya'ma nasana foipa nalisa'a fililata nasana ni'ibe. ⁹ Kenetufatiuba ya'ma Sipi Bo afotifihhi fokehi holata nohune. To Hu'mau ai'asi suhi huto enele'mo huto hu'ehina bona'i ya'ma kenetufatitu huli ka epekilata gumi'i molo enoholata nohune. ¹⁰ Ana kenetufati monekotu enofokehi lilata nohune. To li gelehe huto huli ka lu epololata nohune. Nalalu'nigita, ya'ma laga mehina suhi ni'ibe. ¹¹ Nagami'i ipi opohi monekoluguti ya'ma nolata nagami'i hiti to ekesa nagami'i hiti limilata nohifihe? O'e, bati mehu'ehina. ¹² To kayabe'uba i gelehe huto nahabolo legeya'a golo limilifihe? To igofa'uba ya'ma i gelehe huto kayabe'i legeya'a golo limilifihe? To hege nagamiluguti nonota nagami'i mone huto hilifihe? Ya huto huto mehilina'mu yabe.

Kokulumaluguti keheliya ilatana

¹³ Folagahatiniguti bo moneuba keheliya ise bo to asaga hapa'a keheli su ho'ehina bo nohilina ai agoya bo minoto hapa'a lamana'a li huto hilinamofiheli keheli'ehilina yamofiheli hapa'a li huto hilina'mu yabe. ¹⁴ Komopatinigu lenipakafa ai hago ai hago hite siko hite minalana to fe'nohatini guna ite meepilana, ya'ma faga hiti li lalagi lenugufa lelite tite lali keheliya i'ohune lite melilo. ¹⁵ Ana keheliye nasana kokulumaluguti melimi'ehibe. Noto noto bona'magitogati huto nohigo mega lugufatu lilata nohune. Foipa feleuba ya'ma ana huto hite ana'ina lilo luto lohoka nohigo tafa lemehatitu lilata nohune. ¹⁶ Komopatinigu ipakafa ai hago ai hago hite siko nehite fe'nohi li usisi gilana foipana'a hiti minalana ya'ma bona'i sibi sibi hite aku'i ete ana'ina sibina asaga'i li sibina sabana hilana'mu yabe. ¹⁷ Kokulumaluguti keheliya ise'na limilina yauba hapi fito komopati gulu gulu linogo minoto agoya bonako minototi fulunamofiheli hapa'a lilata nohune. To fato bona'i bu enogoloto ginaga fise'na epiloto enele'mo lamana huto yamofiheli legeya'a babu luto li huto hu leto'ehina ya huloto ligitagahi huto kenetufati loe lae hinogo faga faga luto meliluta'mu yabe. ¹⁸ Bona'i ya'ma baba i epolose bonako minoto fuluna'amofiheli legeya'a yege yege'i li huto hilube'mu nohibe. To ya'ma fuluna'amofiheli legeya'a ya'ma bebe sose hapa'a ni'inagu ni'ibe.

4

Mono'ani men'ina bona'i hiti mino koguna meilo

¹ Lenali henabe lite kenasabo bite luba hilata nehabe? Komopatinigu foipana lenibita hina nasanauba lenugufagu huto lilago luba huto hulata nohibe. ² Ya nehite laga lepesina nasana'mu bona'i enoho fililune'mu nehabe. Ana'ina'mu lenegekesa yigiba yigiba hite lepesina nasana lilune'mu nehago to melepinogo kenasabo bite luba sipi hilata nehabe. Ana'ina'mu lenebesilinana melise fa'mene neminabe. To hena'mube? Lenali Hu'mamofitoga kehe meise neminabe. ³ To ana'ina mone kumu Hu'mamofitoga buka ti'ahanaya keheliye'natini fulu luto minatita lenalitini lenugufatiniuba keheli'asigo aitoga ilana ya'ma Hu'mau ana'ina melepilube'mu nohibe. ⁴ Ka mekeheli'ahana bona'ise. Melugu bona'magi kumu keheliyata nehana ya suhi hite laga lepesilina nasana'mu keheliyata ya'ma Hu'mamofiheli fateha'a lolo hilabe lite lenali menekeheli'fiye? Mono'ani meni'ina bona'magi keheliyata nehana nasana'muko lepesilina ya'ma Hu'mamofiheli bona'a meminalana'mu yabe. ⁵ Lenali keheliyo. Hu'mau mone bukugu mone kaga luto lu'ehina ka'a yamofiheli hapa'a futu'a meni'igo ana kaga ni'ibe: *Nani ya'ma bona'magiheli komopa'anigu molo epolo'ohuna enemeha'aniuba foipana enibita hina nasana amuya'a lolo hi etalifhe?* luto lu'ehina yabe. ⁶ Ya hu'ehinaya libita hulata nohinana laga mehinana'mu keheli meemilabe luto lele'mo hetofa hulata nohibe. Mono bukugu kaga ma luto lu'ehinamo ni'ibe: *Hu'mau ai'a enugufa limo titi bona'magiheli enele'mo fitu fo he'milata nohinagi agoya hu neemina'amagiheli enele'mo hetofa huto enehe'molata nohibe,* luto lu'ehina. ⁷ Yana'mu lenali Hu'mamofitoga i hepilote agoya hu emilo. To Satahi le'mo he'mite ule'ale minenogo ai koli huto bufa hilana'mu yabe. ⁸ To Hu'mamofiheli gobisalo lenifita i'ehite bilana yamofiheli ai'a ana huto lenogobisalo alina'mu yabe. Foipa nasanatini ya'ma li kele li he'milo. Kenetufatiniuba li gelehe hite loe lae nehana bona'ise, li hetele he'mite komopatinini nokala hilo. ⁹ Lenali hapatinimofiheli leniginaga nefinogo sipi yibi helite nebite leniginaga fino. Kiya yokolo'i hite lenegelo mebise hilanaloti leniginaga fino. ¹⁰ Sipi Bomofiheli bulo limite neminana'a ya'ma ai'a lenele'mo saga hilube'mu nohibe.

Lenalalutinigiheli ka foipa epelata nasana

¹¹ Nalalu'nigita, lenalitini ka foipa'a melilo. Moneuba ai lalu'afi kumu ka foipa'a lu etalina ai ya'ma Hu'mau keya ka lu'ehina kagamofiheli li sibina hulata nohuto ana kagamofiheli loko nohibe. Kai Hu'mau keya ka lu'ehina li sibi hilata ya'ma kegekesa yigito ka lamana'a meni'ibe luto lilatamoya, ana keya kalo mege'i mololata menohane. Ana kagamofiheli loko huto fa'mene nominane. ¹² Hu'mau ai'a keya ka lu huto huloto kaga'a mone'a hiti noluto guna molo letalube'mu nohibe. Ai'ago lubuto bilinamo ni'ibe to ai'ago lele'mo loko hilinamo ni'ibe. Ya nohinogo ya'ma bona'magiheli hapa hapa'ani heletuya'a lilata nehana yamofiheli lenali foyatini meni'ibe.

Lolo hite minete nehana nasana'mu lenugufatini limo titi mehilo

¹³ Lenali yagofi yata'ifi hepa'i monetoga buto foya kana moneko'i minototi foya lilototi yogo fe'nohi babu lito li huto hilune lite lilata nehana bona'i ya'ma kaga mone lu lepilugi, keheli'ehilo. ¹⁴ Yagosi huto hilibe lite ana'ina ya'ma lenali mekeheliye. Lenalitini ya'ma minete lite nehana logo lokiya'a ya suhi huto ni'ibe. Logo lokiya'a notigo bona'magi

kana'a nesi'a minoto bu gelago mele'isi su hoto fenene hilibi. ¹⁵ Yamofi kumu ma lite lilo: Hu'mau keheli'ehinogo lilina'a malalina'a kehelilune bati huto minoto ho tito muyalo umalo hilune lite, ya lilo. ¹⁶ Yatai ya'ma lolo hite melete nehana nasana'mu lenugufa limo titi hilata nehana yamofihhi bati mehibe. ¹⁷ Ya hu'ehina'mu mone luga'amagi enali ana'ina lamana'a lilune lite kehelilana ana nasana melilana'a ya'ma foipanamofihhi nona'a enogobisalo tito minalina gumi'i lilana'mu yabe.

5

Yogo fe'noho bona'magi kumu kaga

¹ Lenali fe'noho bona'magita ya'ma kaga lipoti lu nolepugi kehelilo. Fe'nohi ufeha'a hiti nasana lenalitoga huto hilineana'mu ya'ma nekehelite yibi sipi hilo. ² Fe'nohatini afulupa noina yabe. Gukete lamana'a ya'ma gunako'magi a'ne su nehanaagihe. ³ Lenali efahatini goli hiti siliba hiti golo notabe. Yanauba efahi li hetofa hite mine'ahana yamofihhi hapa'a aliha'a huto huloto logomofihhi suhi huto lenali lenugufatini hiti fe'nohatini hiti moneko kumu lalana'mu yabe. Fe'nohi li nupa hite mele'ahanaya, metoga nasana su halina kana'a hupamone hu'ehina, menekehelifiye? ⁴ Lenali foyagu lili'nalo bomagi enogobi foya lite kifi'a laga hilago meetana suhi lite mina'a meepigo foya lelite bite yibi hafili hago amuya bo, Hu'mau ya'ma foipana'ani ekesaguti keheliloto ya'ma luto nolibe. ⁵ Lenali ya'ma metoga hite melete nehite lag'a nekehelite enibita hina'a hiti kehelite nehanaya to nose'na neba neba hite fobatini'ubago hu'ehina Hu'mau lenahalina kana'a lebat'o'isi ahuto hilube'mu nohibe. ⁶ Lenali bati hite nehana bona'i enifisa ite ka foya epilete neenahago enali nona'a lenahalana'a hiti lenifitu falana'a hiti meni'ibe. Lenali yogo fe'noho bona'magi ya'ma ka kehelilo.

Kosele kasele melepahago Hu'mamofitoga loka helata nehana

⁷ Nalalu'nigita, Sipi Bo i behe huto alina kana'amau kosele kasele'i melenehenogo ai kumu bati hite minalo. Lenali akeheli'ahabe. Biha'a ho kefe'ahana bomagi foya'ani he keletele kohe toto noina ko'i hiti to alihi noina ko'i hiti ilago nose'na kana huto huloto nose'na legeya'a lamana'a nalune lite kosele'i mehese minelata nehabe. ⁸ Sipi Bo i behe huto nehetilina kana'a tupa hu'ehibe. Ya'mu lenali hiti kosele'i mehese komopatini molo hetofa hite minalo.

⁹ Nalalu'nigita, ka foya li letalina bo, Hu'mau ya'ma lebat'o'isi nohibe. Ya no-huto nehetilina'mu ka foya li lalagi lenali ai ka emekinogo ai ka emekinogo mehilo. ¹⁰ Nalalu'nigita, kalana'a nemele epalago kosele ka melise Sipi Bomofitoga molo emite gi'a hete minelata nehana'a mone y'ama Hu'mamofihhi mono ka leli'ali hi'ahana bo ya suhi hite koyapa mine'ahana. Enali'ani hi'ahana'a ana suhi hite minalo. ¹¹ Keheli'ahafihe? Enali ule'ale hite lite mine'ahana bomu'i ya'ma Hu'mau lusa gi' epolo'ehina bo yabe, luto lulata nohune. Koyapa boubu Yopu ai keke'i luto minoto kosele'i mehago mino'ehina'a akeheli'ahabe. Aliha'a ya'ma Sipi Bouba ana'ina lamana'a molo eto'ehina ya'ma akeheli'ahabe. Yana'mu Sipi Bouba lalitoga ginaga fito bu goloto komopa'a limito lele'mo hetofa hu letalinamo ni'ibe, luto kehelilune.

¹² Nalalu'nigita, kaga amuya'a hiti ka mone lilugi kehelilo. Kokulumagu lenayahi tite lu laga mehilo. To metoga to nasana'mu fato fato'i lenayahi tite kaga melete lu laga mehilo. Hu'mamofito ka foya li lalabe. Lenali ya'ma o'yo luto lilupi to o'e luto lilupi litemo yamofihhi ka'a lama'naka lite lilo.

¹³ Folagahatiniguti moneuba keke'i luse'na gupisa'alo notigo nohuto'amo Hu'mamofitoga lino. To folagahatinigu moneuba gelo bise'na lito nohuto'amo Hu'mamofitoga fokehi hoto nama lino. ¹⁴ Folagahatinigu bo mone'i nobesinogo mono kaba bona'magihhi kehe inogo nehete Hu'mamofitoga loka hete Sipi Bomofihhi gi'a hete mesebe nagami'i fele eteno. ¹⁵ Hu'mamofitoga enemehi emite keheli ule'ale hilete gi'a halana yamofihhi Sipi Bouba le'mo hetofa hinogo besi'ehina bo ye koto ho tilina'mu yabe. Foipana'a ni'ilina yamofihhi Hu'mau li he'mi etalina'mu yabe. ¹⁶ Hu'mau lele'mo ye kalibe lite nelitemo foipanatinai ai he'mi etenogo ai he'mi etenogo lu hokolo hite Hu'mamofitoga lilo. Bati hite minalana bona'magi Hu'mamofitoga loka hete ya'ma ana'ina lamana'a lilana'mu yabe. ¹⁷ Koyapasana Elaiyau ya'ma lali suhi huto aisisigo ko'i meilibe luto amuya moloto Hu'mamofitoga ligo kufu loebe monebe higo luga'a ikahi nayahi mone kegi'a leke ho malago ko'i mei'ehina. ¹⁸ Meigo aliha'a ya'ma aku'i ko'i ilibe luto Hu'mamofihhi loka hago kokulumaluguti ko'i igo metoga nasana asaga'i boloto ti su ho'ehina yabe.

¹⁹ Nalalu'nigitabe. Lenali folagahatiniguti moneuba mono kapo'mu bego hilina yamofi kumu lalu'afu moneuba le'mo gelehe hinogo nohuto, ²⁰ ai'a ya'ma kaga ma luto kehelilibe. Moneuba foipana'a hiti bona'magihhi kapo sibina'aguti le'moto oto hetofa

kapolo le'mo malalina bouba ya'ma ana foipana'a hiti bomofihi meha'a hiti fili lalibe
luto buto bito foipana'a hiti silaga'i li he'mi eto su halibe.

PITA Napa 1

Ai koyoto epi'ehina fayahi

¹ Nani Pitaita, Yesu Kilisitohi aposolo nohuna bo, Hu'mau nele'mo eto hu'ehina. To Hu'mau lenele'mo ho ti'ehina bona'magita, lenali guna molo'ehinalo Ponitasi metoga hiti Galesia metoga hiti Kapatosa metoga hiti Esia metoga hiti Bitinia metoga hiti tili tele hite mine'ahana lenali'i fayahi ya'ma koyoto nolepube. ² Lenaliya afotifu, Hu'ma ai'a Sikalafu'uba lenele'mo etalibe luto to Yesu Kilisitohi kaga'a kehelite agoya hu emilabe luto lenele'mo'ehina. Ai golaha'a folo lepolo'ehina yauba komopatini okala hu lepololenogo minalabe luto Hu'mau afotinifu lu molo'ehinalo mine'ahanaguti lenele'mo eto hu'ehina yabe.

Hu'mamofihhi lehe'mose'na'a to bati hu'ehinalo fuluna'a hiti lenalitoga minomo tito hofa talibe.

Kokulumagu minoba minoba huse'namofihhi legeya'a geba hite lilata hilabe.

³ Lali Sipi Boti Yesu Kilisitohi afo'afihhi Hu'ma ai kumu foke ka lilune. To sipi ka'ya Yesu Kilisitohi filii'ehinaguti le'mo ho ti'ehibe. L'emo ho ti'ehibe luto komopa'a sipi huto li hokolo lu limigo kosaba komopati hiti huto hulata nohune. Huto huto minomo buto minolatanamofihhi legeya'a kehelito geba huto minolata nohune. ⁴ To filii'ehinaguti le'mo ho ti'ehina'mu luto kokulumagu amuya fe'nohi fulupa meilina'a to sibi mehilina'a to fenene mehilina'a molo lepolo'ehina yabe. To fililata'namofihhi ya'ma geba hulata nohuta yamofihhi minete kokulumagu tilabe luto lenele'mo babahi nohu lepalabe. ⁵ Ya huloto Hu'mau amuya'aloti haka fi lepele'ehinogo keheli amuya melete nehinogo kana'a su halina yana yupahi lenubuto bilina'mu yabe. Yamofihhi li nupa huto huto lenele'mo bati hilinamofihhi geba hite minalabe.

⁶ Lenali ya'mu lite lenegelo bite minelata hilo. To Hu'mau keheli'ehinogo kana'a tupa hilina yupahi keke'i luse'na'a fato fato'na guna malalina'mu yabe. Guna malalinamofihhi gupisa'alo tite keke'i lite minete fa'mene lenegelo bite minalabe. ⁷ To hena'mube? Fono ka lu lepilugi kehelilo. Bona'magi goli efahi meluguti yuhufasi nelina kanagu mone laga mehilina'a hiti ni'inogo enali sibi logogu mekelago ana logouba ya'ma laga mehilina'a lo su halina'mu yabe. Ya hilenogo goli efahi eto huto bati huto minalina'mu yabe. Ana suhi huto lenali Kilisitohi keheli amuya molose'na tito mino'ehina ni'igo ya'ma keke'i luse'na guna molo lepolose'nauba lenele'mo bati hilube'mu nohinogo amuya melete nehinogo Yesu Kilisitou ai nehetilina kanagu lenigitini le'mo saga huto lenofokehi luto nohinogo to fana meha'auba le'mo ho tito le'mo ho tinogo lenalitoga minalina'mu yabe. ⁸ Lenali Yesuhi meha'a bu mege'ehite sibi komopatini keheligopa hilata nehabe. To lenemehi emilata nehana yabe. Yatai kanagu ya'ma lenubutinitu ai'a bu mege'ehite ai kumu sibigopa keheli ule'ale hite neminabe. Ya nehite lenegelo bite laga'a fato'mofihhi bona'magita lenabagaguti lu huto hilata menahanamo ya'ma kehelilata nehabe. ⁹ Hena'mube? Lenali amuya mololatanamofihhi lamana yauba komopatini lenubuto bilata'na yauba lenogobisalo ni'inagihe. Ya'mu lenegelo nebibe.

¹⁰ Ana lubuto bise'namofi kumu ya'ma koyapa mono ka lu huto hi'ahana bona'i enali kehelilune lite sa sa hi'ahana yabe. To ananamomu'i Hu'mau lenalitoga lenehe'mose'na lepilube lite ya'mu ka hapa'aguti lite kaga li huto huto hite melete mine'ahana. ¹¹ Enali ya'ma huto hilina kana'a sa sa hi'ahana, Hu'mau ya'ma Kilisitohi ho lifilina kana henaki yupahi huto huse kanagu huto hilibe lite sa sa hi'ahana. To Kilisitohi meha'a yauba komopa'anigu molo epalago enali ya'ma lenali kanagu yabe lite keheli'ahabe. Lenali kanagu Kilisitou huto huloto yalo keke'i luse'namofihhi gupisalo tito fililina yalo ho tito sekele mamu'a lilina'mu yabe lite keheli'ahabe. ¹² Ana ka lu huto huse bona'magi enali ma lite keheli'ahana. Ya'ma sa sa hite keheli'ahana kaga enali'ani kanagu huto hilina meni'igo lenali kanagu huto hilina ni'ibe luto Hu'mau lu hokolo hu epolo'ehina. To enali lu yege he'ahana kaga lenali yatai kanagu nekehelibe. Ya'ma Hu'mau ho lifi'ehina Sikalafu'uba kokulumaluguti limito enele'mo amuya mololago enali ka lamana'a lenalitoga lite bi'ahana bona'magi Kilisitou kumu lu lepi'ahana ka ni'ibe. To ana kaga agelomagi ana hite kehelilune lite sa sa hilune'mu nehabe. Ana kaga lenalitoga huto hu'ehina ni'inagihe.

Lamana huto minaluta'mu Sipi Bouba kehe noibe.

¹³ Ya'mu komopatini li hokolo hite lenegekesa kehelilo. Kaba hu bati hite minete Yesu Kilisitou alihi huto hinogo ya'ma lusa gi lepalalina'a yalo'i geba hilete asaga'i keheli ule'ale hite fifa ilete minalo. ¹⁴ Hu'mamofihhi keheli emite minalo. Lenali koyapa'i nehite

negi nete nehago lenugufa li sibina hise kapolo melete bi'ahana. Yatai ya'ma kanagu ya suhi hite meminalo. ¹⁵ Hu'mau elesa molo lepi'ehina bo komopa'agu lamana nohinagi lenali ana suhi hite komopatinigu asaga'i lamana hite mine lite bite minalo. ¹⁶ Kaga ya'ma luto noligo mono bukugu fayahi keye'ahanamo ni'ina: *Nani komopa'nigu lamana higo nohunagi lenali ana hite komopatinigu lamana hinogo minalo.*

¹⁷ Lenali Hu'mamofi kumu afotifigu yabe lite lu emite, nunumu hite lilata nehabe. Ai loe bomale'ititihi bu goloto moneko babeyafa ni'inogo mone bo le'malina to mone bo he'mi etalina meni'ibe. Hapa'a ya huto meni'ibe. Ai asaga bona'magihi komopa'ani bu goto hapa'ani lamana huto eto huto loko hulata nohina bo nohibe. To ya nohigo lenali panana'amagita ma metoga nehana kanagu ai kumu koli hite minete keheli emite mine lite bilo. ¹⁸ Lenali koyapa'i tatatinigi lu lepi'ahana ya'ma futu'a hapa'alo mege'i melete mine'ahanogo fa'menena lolo hu'ehibe. Lenali ana hapa'amofihhi nagalugu neminago Kilisitou lenali kumu mina'a sipina he'mito gulu ho lepolo'ehinamo keheli'ahabe. Ana mina'a he'mi lepolo'ehinana siliba efahi hiti goli efahi hiti ni'ifi, o'e yana nasana mele'isi su hoto fenene hilinamo ni'ibe. ¹⁹ To lenali Kilisitohi golaha'atu mina fito gulu ho lepolo'ehina yabe. Koyapa bona'magi hetofa sipisipi yaga mone fuhe'a hena menina yaga foipana'animu su halibe lite kuguhi keye lite mamufa gilata'namofihhi ya suhi hite Yesu hago lenali kumu fili'ehina. ²⁰ To koyapa'i kokuluma'i me'i huto mehina kanagu Hu'mau le'mo ho tito ho lifigo limito bona'magihi foipana'ani'mu fili'ehina. Yanauba aliha'a kanagu su halube'mu nohinogo lenali kumu yabe luto ligo huto hu'ehina yabe. ²¹ Ya huto higo lenali ai kumu kehelite Hu'mamofitoga agoya hu emite neminabe. Hu'mau Kilisitohi fili'ehinaguti le'mo ho tito sekele mamu'a emito molo eto'ehina yabe. To ya higo lenali ananamomu'i kehelite amuya melete aitoga agoya hu emilata to fifa ilata nehana ni'ibe.

²² Lenali kaga lamanamofihhi kehelilata hite mege'i malalana ni'igo lenalitoga hapa'a lana'mu luto lenalalutinigihi komopatinigu faga melise lenemehatini lusiga lite epilata nehabe. Ya'mu yabe lite komopatinini ai eminogo ai eminogo mu tifite minalo. ²³ Hu'mamofihhi ka'a minoba minoba hu su mehalina kagauba lenali lenele'mo kosaba'i huto nohibe. Tatatigi filise'namofihhi biha'a ya suhi huto ni'igopa Hu'mamofihhi minoba minoba nohina bomofihhi naga'a lolo hite neminabe. ²⁴ yamofihhi kaga'a mono bukugu keye'ahanaya, ma ni'ibe:

Bona'i silaga'magi

kifina suhi hite nehabe.

To sekele mamu'animofihhi asaga'i

ya'ma kifi muko'a suhi huto ni'ibe.

Kifina mele'isi hosopa ilata higo

muko'a taloto limo ito su holata nohibe.

²⁵ Ya huto ni'inaya,

to Sipi Bomofihhi kaga yauba amuya moloto

minoba minoba huto minalina'mu yabe.

To ana kaga ya'ma lu yege hose ka lamana'auga lenalitoga nehetigo ana kaga'ya kehelilata nehabe.

2

Sipi Boti amuya moloto minoba minoba efahi suhi huto nohibe

¹ To ya huto ni'igo lenali foipanatinini asaga'i li he'milo. To faga lilatana, kenetufatini loemo minolatana, to komopatinigu siko hilatana, huli ka ai lu emigo ai lu emigo hilatana yamofihhi he'mi su halo. ² He'mi su hete yagapana'i ya suhi hite lenali Hu'mamofihhi hetofa kaga'muko lepesinogo minalo. To yamofihhi nemebite Hu'mamofihhi ka'a hiti minete hofa talabe. To Hu'mau foipana nagaluguti lenele'mo gulu halibe. ³ Yana'amu mono bukugu ma lite fayahi keye'ahana ni'ibe: *Sipi Boti komopa emise'na laga'a kehelilana lenali mino bati hilabe.*

⁴ Lenali Sipi Boti mino lito buto minolata nohina efahi legi huto nohibe. Bona'magi bu ge he'migo Hu'mau keheligo mina'a hiti tigo yauba le'mo'ehibe. Ya higo lenali aitoga bite hepilo. ⁵ Ya lite nehite lenali ana suhi hite mino lito minolata nohina efahi lolo hi su helete aitoga molo emite mine lite bite tilo. Tite Hu'mamofihhi Sikalafu'amofihhi mono noha'amofihhi gise efapo lolo hilabe. Ya hilete ana nonugu mamufa gi emilata bona'i eto eto hite lolo hilabe. Hu'mamofihhi Sikalafu'mofihhi nasana kuguhi koyo emilenogo Yesu Kilisitotoga nebinogo keheli laga hilibe. ⁶ Yamofihhi mono bukugu kaga lite fayahi keye'ahana ma luto ni'inamo ni'ibe:

Nani amuya kefahi mone mina'a tito ni'ina
li gehe lito ale'mo'ohube.

Yamofihhi le'mo eto huloto Yiona melugu
efaha'a lapusa nofugi bu galo.
Ai kumu keheli amuya malalanamagi
enubuya mehulina'mu yabe.

⁷ Ya ligo keye'ahana'mu ai kumu keheli amuya nemalana lenalitoga yamu'i ai ana'ina
mina'a minomo tito nohibe. To ai kumu mekehelise mine'ahana'a enali kumu mone
ya'ma luto lu'ehinamo ni'ibe:

Nohi gilata bo
enali efahi ya'mu bu gago he'mi'ahana
ya'ma efa'pouba
lapusa lolo hu'ehina ni'ibe.

⁸ To mono bukugu fayahi mone ma luto ni'ibe:

Ana efatoti i kusulu bite
limilana'mu yabe.
To ana efa'polo ho kete
enahalina'mu yabe.

Ana kaga keye'ahanamofihhi hapa'a ya'ma ni'ibe. Bona'i enali Hu'mamofihhi ka'a keheli
he'milata nehana enali kusulu bite limilana'mu yabe luto lu'ehinamo ni'ibe. Ya hite bite,
ya suhi hilata nehabe luto Hu'mau ya'ma lu molo'ehina yabe.

⁹ Ya hu'ehinaya lenali ya'ma lenele'mo eto hu'ehina bona'i yagi gihiti bomofihhi mamufa
gi emilatana bona'i lolo hite hetofa kapolo tite nupa hi'ahana bona'i to Hu'mamofihhi
naga'a lolo hite nehabe. Lenali kumu kehe ito metepuguti buyu huto lenele'moto hetofa
fana tose'namofitoga lenele'mo molo'ehina yabe. Lenali Hu'ma ai hetofa hatofa hapa'a lu
huto hinogo i futili hilabe. Ya hilabe luto lenele'mo'ehibe. ¹⁰ Koyapa'i lenali Hu'mamofihhi
bona'a memine'ahana. Yatai ya'ma Hu'mamofihhi naga'i lolo hite neminabe. Koyapa'i
lenali mino bati hite memine'ahana. Yatai ya'ma Hu'mau ginaga fi limise bomofihhi
komopa'agu nehabe.

Hu'mamofihhi koko yagapana'a minalune

¹¹ Nigibo nalalu'nigita, nani lenegekesa lito lu lepilugi kehelilo. Lenali Hu'mau
kokulumagu nohina bomofihhi naga'i nehanagi ya'mu ma metoga bonoho bo suhi hite
to ka'i logo lili bo suhi hite minetetini lenugufatini laga lepesilatana nohina yauba
komopatini luba li emilata nasanaya he'milo. ¹² Ya nehite Hu'mamofihhi mekeheli'ahana
bona'magihhi komopa'ani legi mehinogo mino eto hite minalo. Ya hite nehinogo
Hu'mamofihhi mekeheli'ahana bona'magi kohe tete lenali kumu foipana lilata nehana
bona'i nehabe lite lenifisa ite aku alihi to lenali bite folagaha'anigu minenogo to hapatini
bati hinogo enali bu negenogo yata'a kehelise'na'ani he'mite lenali kumu Hu'mamofihhi
fokeha'a lilabe. Yesu Kilisitou nehetilina kanagu ya hilana'mu yabe.

¹³ Lenaliya, ma metoga nehana kaba bo fato fato'mofihhi nehabe. Ya'mu lenali Sipi
Bomofi kumu yabe lite koko'i hi epite minalo. Mone sipi gihiti boubu ai asaga kaba
bomagihhi enebege ligito minomo tito nohibe. Aimo agoya hi emilo. ¹⁴ To mone gamani
bona'magihhi agoya hi epilo. To enali lu laga hilatana keheli epilo. Ya'ma sipi gihiti boubu
gamani bo'amagihhi enoho lifi'ehina'a enali ya'ma foipana lolo hilata nehana bona'i enali
osahi epilabe. To kaga'ani kehelite ana'ina lamana'a lite minelatana neminana bona'i
enofokehi lu epalalabe luto, Hu'mau ana gamani bona'i enele'mo ho ti'ehina ni'ibe.
¹⁵ Lenali ya hilata nehana lamana'a lolo hilana yauba enabagalo hekini nolago lenali
kumu negi nagi ka lilata nehana enabaga enele'mo fu li epalalabe luto ligo Hu'mau keheli
molo'ehina. ¹⁶ Lenali lu laga hu'ehina kauba nagaluguti gulu ho leto'ehinamo ni'ibe lite
kehelite minalo. To lenali foipana lite fala kilabe luto gulu ho lepolo'ehina ni'ifiye? O'e,
ya hu lepolo'ehina yauba foipanamofihhi legeya'a lolo mehilibi. Lenali ule'ale hite minete
Hu'mamofihhi keke'le'i hi etete minalo. ¹⁷ Lenali silaga bona kumu keheli bati hite keheli
epilo. To Hu'mamofihhi ka keheli nehanamagitoga komopatini epilo. To Hu'mamofi kumu
koli hite aitoga agoya hi emilo. To ma metoga gihiti bo'mu keheli bati hite minalo.

Kilisitou ginaga fi limito lele'mo kohe to'ehibe

¹⁸ To lenali bona'magihhi koko panana'ani nehanamagita, lenali kaba botini kumu
keheli bati hite minete ka'ani keheli epilo. To fuluna'a lepilana komopa'ani bati higo
mine'ahana bona'i enalisigo meni'ibe. Enali keke'na ka lu lepilana bona'magihhi ka'ani
ana hite kehelilo. ¹⁹ To kaba botini lenele'mo sibina hilenogo lenali Hu'mamofi kumu
lite kehelite komopatini emilete fa'mene neminenogo Hu'mau ai keke'i luse'namofihhi
lenugupisalo ni'igo bu goto keheliloto lusa gi lepoloto lenele'mo bati hilina'mu yabe. ²⁰ To
lenali kegeiyo hite minenogo osahi lepinogomo lenagabu gise'namofihhi lite enipakafa
mehehe minenogo moneuba kiyi'afu keke'i lu lepalalibe? Ya mehilibi'mu yabe. To lenali

bati hite minenogo lenebe ligilina lenagabu gise nasana li lepinogo enipakafa mehese to kosele'i melenehenogo minalo. Ya hinogo Hu'mau kehelito hetofana hu lepalalina'mu yabe. ²¹ Lenali ya suhi hilabe luto elesa molo lepi'ehinamo ni'ibe. Kilisitou ai'a ana suhi huto lenali kumu yabe luto keke'i luse'namofhi gupisalo tito minoto lenele'mo kohe to'ehinamo ni'ibe. Lenali ya hu'ehina'mu lite mege'i melete bilo. ²² Ai foipana mehuse'i to baga'aguti faga mehuse'i mino'ehinamo ni'ibe. ²³ Enali huli ka lu emilago ai ka nona'a lu meepi'ehinamo ni'ibe. To osahi emilago ai enipakafa mehose fa'mene minoto kaga'ani loko hilina bo, Hu'ma ai bati hu epololata bo, aitoga mino moloto fifa ito mino'ehinamo ni'ibe. ²⁴ Lali foipanati yauba ai gupisalo tigo ai'a he'mu kito malipu yafalo fili'ehinamo ni'ibe. Lali foipana lilitana'mu filise bona'i suhi huto mopo mehuse'na minoto bati bati huto minolatanamofhi minete lite hilabe luto fili'ehinamo ni'ibe. To ai fufe'a li'ehinaloti'i komopatini le'mo kosaba hu'ehinamo ni'ibe. ²⁵ Lenali sipisipi yaga suhi hite lopi fite mine'ahanamo yabe. Yatai ya'ma lenemehatinimofhi kaba bo'a ai lenele'mo behe higo aitoga huto hite neete mege'i nemalabe.

3

Bo alobole lolo hi'aha'ina ka'a

¹⁻² To ya higo ana'magita lenali ana hite bahatinimagihi agoya hi epite minalo. To bahatini Hu'mamofhi kamu'i mekehelise minelata nehana ya nehinogo komopa'ani enele'mo keta mehuse hilabe lite agoya hi epite minalo. Lenali ya hite mineletetini ka lu meepise fa'mene komopatini bati hinogo minenogo enali bu lenegelete Hu'ma ma'naka luto lenalitoga nominabe lite kehelilabe. To bahatinimagi ya'ma lenali komopatini gulu gulu linogo bati hite minete nehago kehelite enali komopa'ani i gelehe hite Hu'mamofhi kaga kehelite ananalo mege'i malalabe. ³ Ana'magita, lenali lenugufamofhi sekele mamu'a hiti nagatu le'mo bati hite okatini yigite le'mo bati hite sekele mamu'a hiti lenigi lenayapofhi helele etenogo to pesesu'i mina'a tito minenogo ananatu ikolo bilata gu'i fayaha'a hiti yamofi kumu kehelinogo fa'menena lolo hino. ⁴ Ya nehinogo ketipa ito fuluna'amofhi sekele mamu'a yauba amuya moloto minolatanamofhi yanauba komopatini gu kikipa hoto minolataka ni'ibe. To tafana meli'ohuta yauba ya'ma Hu'mau hapatini kehelito gelo binogo ya'ma mina'a tito minalibe lite lilabe. ⁵ Ema afeha'aga ana'magi mono kagamofhi mege'i amuya melete mineme bi'ahana enali komopa'animo'fhi sekele mamu'a hiti nasana'ya lite mine'ahana. Ya hilete Hu'mamofhi kehelu ule'ale hite baha'animagihi kehelu epite mine'ahabe. ⁶ Koyapa a'uba Selau aiya ana suhi huto baha'a Abalahahi kaga'a kehelu emito ai kumu kibina bo'ni yabe luto lu emito mino'ehina. To lenali ana'ina bati hite lolo hite anana'mu lenelesa melinogo minalana, ya hite ai'a yagapana'a lolo hite nehabe luto lu lepalalina'mu yabe.

⁷ To bona'magita, lenali ana suhi hite lihatini hiti hepite mine lite bite minete lihatinimagihi kaba hu bati hite minete ana'ina'ya fulunaguti li epite minalo. Ana'magihi enugufa'ani amuya memolo'ehina ni'inaya aku'i enali hiti lenali bomagita hiti mino kosaba huse'na ana hite lilana'mu yabe. Ya'mu lenali lihatini kumu kehelu bati hite minalo. Lenali hiti lihatini hiti ya'ma koguna ite bati hite moneko komopatini lolo hinogo Hu'mamofitoga lilete nunumu hinogo yauba fa'mene lolo hu lalibe lite ya hite minalo.

Minoto lito hilutauba koguna bati mehinago liginaga fise'namofhi gupisalo tilutamofhi ka'a yabe.

⁸ To kaga lu su hoto lu lepilube. Lenali silaga'i lenalalutinigi hiti mino moneko hite komopatini ketipa inogo ai mehi eminogo ai mehi eminogo ya nehite lenalalutinigihi leniginaga finogo minete lenugufatinimofhi lime limite minalabe. ⁹ Ana'ina foipana lelite tinogomo lenalitinigo fililata nasana foipana lelite metilo. Lenali lube laga hibe nehinogo lenaliya nona'a meepise bebe sose ka lu epiloo. To lenali ana hite lusa gise ka lilabe luto Hu'mamofhi elesa molo'ehinamo ni'ibe. ¹⁰ Ya'mu mono bukugu kaga mone fayahi keye'ahanamo ma huto ni'ibe:

Mone'i enali amuya moloto minolata nohuta

ya'mu laga epesinogo

yatama kanagu ma metoga minete

legelo bito minoto lito hilune,

lite linogo

kenetufa'anilo kaba hite minete

foipana melilabe.

To lenabagaguti faga faga mone melilo.

¹¹ Foipana he'mi su hete

lenemegesa hi emite

ana'ina lamana'a hilabe.
 Fulunagu nehinogo amuya melete lilabe.
¹² Sipi Bouba ai bati hite neminana'a
 enalitogago gobisa epito
 aitoga neminana'a
 ya'mu ekesa mololoto enegeba huto nohibe.
 Foipa foya lilata bona'i enali'i
 Sipi Bouba bu enogoto kosele'i hago
 megesa hu epilata nohibe.

¹³ To ya huto ni'igo lenali ana'ina lamanana bite li'ehinogo moneuba ana'ina foipa'a henabe luto lepilibe? ¹⁴ To lenali bati hite nemineto ginaga fise'namofihi gupisa'alo tilana'mu lenegelo bilo. Yamofihi Sipi Bouba keheli'ehinogo lenegelo bilana keheli'ina'mu yabe. To luba li huto hu lepilina'ya lenali nekehelite lenelesa nelinogo afoya foya meilo. To ana hite lenuluhaya metino. ¹⁵ Komopatini nokala hite le'mo bati hilenogo Kilisitou ai pa solata sipi bo lolo hu lepeleno. Ya hilenogo ai kaga'amu komopatinitu fifa ilata nehana yana'mu loka nehi lepelenogo keta mehuse hite hapa'a lu hokolo hu lepilune lite nelite le'mo bati hite minalo. ¹⁶ Ya nehite kele'na ka lu meepise agoya hite lu enelepilabe. To enali kumu keheli sibina mehise, keheli bati hite lu enelepilabe. Ya nehinogo lenali kumu lu sibina sabana nehinogo Kilisitou hiti mine melete hilana bati huto yauba bo ya'amagi enali faga fagalo bona'i enali hapa'ani huto hulenogo enubuya'ani'mu fililabe. ¹⁷ Lenali bati suhi hite neminenogo kalana'i mele lepelenogo Hu'mau kehelinogo bati hinogo yauba tilina'mu yabe. To lenali foipana nelinogo kalana'i mele lepelenogomo yauba limilina'mu yabe. ¹⁸ Kilisitou ai ana huto bo lamana'a mino'ehina bouba bo foipa'a lali kumu yabe luto filii'ehina. Ai Kilisitou asaga bona'magihi foipana'ani su halibe luto silaga bona'i foipana'ani'mu yabe luto kana'a monoko'i filigo su ho'ehina yabe. Yamofihi Hu'mamofitoga lenele'mo malalube luto lolo hu'ehina. Enali he'ahana'mu ai mega gufa'auha filii'ehinaya meha'a hetofa Sikalafu'uba le'mo mopo higo mino lito buto mino'ehina. ¹⁹ To meha'a hiti minoto filite bi'ahana'amagi naga gegisagu nehana enalitoga Sikalafu'uba ho lifigo buto limito ka lamana'a lu epi'ehina yabe. ²⁰ Ya'ma kene'magi enali koyapa'i Noau ai nagamilugu boti lolo huto nohigo ana kanagu Hu'mau komopa'agu fulu hiliba luto komopa'ani i gelehe hilabe luto geba huto minomo tigo kaga'a keheli he'mite pelesa ite mineme ti'ahana. Ya nehago boana'i 8, loe'asi nagamilugu nagu tite sifite mine'ahana. To Hu'mau enubuto bi'ehina'amagi enaligo mine'ahana. ²¹ Ya suhi hago luga'a ya'ma mono nagamilugu lenele'mo bati hulata bo nohibe. Mono nagami'uba mega lugufa'a kolo tanana nokala hilina meni'ibe. Lali mono nagami'i nofoloto komopati Hu'mamofitoga nomoloto ai komopatigu nokala hinogo gulu gulu lilibe luto nagami'i fololata nohune. To ya huto lubuto bilibe luto Yesu Kilisitou filii'ehinaguti aku'i ho ti'ehina yabe. ²² To ai kokulmalugu titi Hu'mamofihi yahi lamaga'aga mino moloto nohibe. Yaga nohigo agelomagi mine'ahana'a hiti to kokulmalugu enigihiti bo mine'ahanaya amuya'a hiti mine'ahanaya Yesu enebe ligito kaba hu epoloto nominabe.

4

Hu'mamofihi bagaguti kasigo kehelito minalune

¹ Kilisitou ai gufa'amo keke'i luse'namofihi gupisalo ti'ehina ni'inagi lenali ana suhi lolo hite lusa lite amuya lilo. Ya nehite ya'ma keheliilo. Moneubafi moneubafi ai gufa'amo keke'i luse'namofihi gupisalo tinogo nohilinauba foipa nasana li lalibe luto ekesa moloto minalibe luto lilune. ² To yatai kanagu lenugufamofihi enumu fililatana yamofihi melise Hu'mamofihi bagaguti kaga'a kehelite ma melugu mineme bite minalabe. ³ Afetoga ema kanagu Hu'mamofihi mekeheli'ahana bona'magi enali laga'a kehelite ana'ina lilata nehana suhi hite lenali mine'ahana yabe. Ya'mu mine'ahana yauba kosele'i melepho'ehina. Lenali mokolo hise nasana hiti ana'mu lenegekesa yigi yigi hite minete ekesa nagami'i nelete negi ne'ahana yabe. Ya nehite nagami'i nose'namofihi lenegelo nebite ya'mu li nupa hite minete silaga'namu lenegelo nebite laga mehina suhi hite lenegelo bi'ahana yabe. Lugefa bu gete lipite ibe ligi abe ligi hite mine'ahanamo ni'ibe, yamofihi he'milune ya nasana li'ahana lite nehago kana'a yatama lite mine'ahanamo ni'ibe. Aku'i molo emite ya suhi mehilo. ⁴ To yatai ya'ma Hu'mamofihi mekeheli'ahana bona'i enali foipanamofihi komopa'agu sibi hapa'a fato fato'i napa hite lilete nehago to lenali enalitoga mehepise fa'mene neminago enali bu gete topa hete lenali kumu libe pigi bibe hite minelata nehabe. ⁵ Ya nehanaya lenali ya'ma beto hilo. Enali enubu hiti nehananamagi hiti filii'ahana bona'i hiti alihi Hu'mau

enele'mo nupa huto ka foya lilina kanagu aitoga hapa'ani lu hokolo hilana'mu yabe. ⁶ Yana'mu Kilisitou buto fili'ahana'amagihi ka lamana'a lu huto huto lu epi'ehinamo ni'ibe. Henabe lutobe? Enali'ya filise bona'magi asaga'i koyapa melugu minete enubu hiti mine'ehite ya hi'ahanamofihhi hapa'animo Hu'mau kehelito guna moloto kaga'animo loko hu epolo'ehina yanamagi to enemeha'ani Hu'mamofihhi kapolo nebite minoba minoba minolatana nasana mone lilabe luto lu epi'ehinamo ni'ibe.

Hu'mau guna moloto lepi'ehina'amofihhi kaba hu bati hilo

⁷ Ana'ina silaga'na su halina kana'a anasi tupa nohibe. Ya'mu lenali komopatini to lenugufa kaba hite kehelu bati hite Hu'mamofitoga kaga luto loka halune lite babahi hite minalo. ⁸ Ya nehite lenemehi ai eminogo ai eminogo hite minalo. Ya'ma hilana'aua silaga'na be ligi'ehina nasana ni'ibe. Komopa'ani epilatana yanauba foipana li'ahana asaga'i ebebe ligilata nohibe. ⁹ Lenali kosele'i melepehenogo bonoho bona'i ya suhi hite kehelite ebebe tigitte nohatinigu enele'mo melenogo tite minalabe. ¹⁰ Lenali Hu'mamofihhi ka'amofihhi kehelite enele'mo bati huse'namofihhi amuya fato fato'mofihhi guna molo lepulo'ehinamo yanatu foya'a lelite nebinogo bona'i luga'amagihi enele'mo bati hilana yanauba Hu'mamofitogati amuya'a lepilenogo yanatu'i ana hi epalalabe. ¹¹ Luga'a enali mono ka lu huto hilanamagi Hu'mamofihhi kehelu lamana hilete lu epilabe. To luga'a enali bona'i enele'mo bati hilanamagihi ya'ma Hu'mau amuya epilenogo yanatu'i lolo hi epalalabe. Lenali ya suhi ma suhi lolo nehinogo Hu'mamofihhi fayahaba bati huto minalibe lite kehelite ya hilabe. Yesu Kilisito ai kumu yabe luto fayaha'aua hu lamana hilibe. Yamofihhi sekele mamu'a hiti fana mehena amuya'a hiti aitoga minalina'mu ya'ma minomo tito buto mino bai toto minalibe. Ma'naka.

Yesu ai kumu luto lenagabu ginogo minete lenipagu fuluna li huto hilo

¹² Nigibo nalalu'nigitabe. Lenali komopa'ni lepi'ohuna lenalitoga lubana li huto hite mele'ahana'a ni'ina baga'a hiti huto hu'ehinamofihhi nasana yamofi kumu lenali kosaba'i huto hu nolimibe lite lenali topa hete meminalo. ¹³ Koyapa'i Kilisito sipi keke'i luse'namofihhi gupisalo ti'ehina ya'ma lenali ana hite Kilisito kumu leniginaga fi'ehina yamofihhi komopa'agu mine melete minete komopatini bati hinogo minalo. Ya hite nehinogo lenegelo bise'na'a hiti fana tose'na'a li huto hu lepinogo ana suhi huto komopatinigu ana'ina kosaba nohinogo lenegelo bite minalabe. ¹⁴ Lenali Kilisitohi gi'a kehelite minana'mu yabe lite libe kofa hibe hite mumusopa i lepelelogomo kehelinogo yauba amuya'a hiti'na lolo hite lenegelo bite minalo. Ana'ina ya hite lite li lepelelogomo Hu'mamofihhi Meha'a silikeha'a hiti nohinaua lenalitoga limito minalinamofihhi hapa'a huto nohibe lite lilabe. ¹⁵ Lenalitogati bo moneubafi moneuba ho filise'nafi to gumina huse'nafi to kegeiyo huse'nafi to hipa hipa huse'nafi to bona'magihi nasana'mu lubu gilipe ape nohutana'mufi ka foya li epelenogo naga nonugu keke'i lu laligihe. ¹⁶ To mone kegi'a moneuba ai Kilisitohi bona'a nehana'mu yabe luto naga'i emilenogomo ya'ma ya hu'ehina'mu kehelinogo buya'a hiti lolo mehilibe. To Kilisitohi gi'a kehelito minoto Hu'mamofihhi foke ka lu emilibe.

¹⁷ Nekehelifiye? Hu'mau ai'a bona'magihi hapa hapa'animo loko huto guna molo epalalina kana'a tupa nohibe. To bona'a lalitoga hapi fito lilube'mu hibe. Ya hu'ehina lalitoga kohe toto napa huto lilina hena hilibe? Hena huto oto ka lamana'a kehelu he'mi'ahanamagihi hena hena hu epalalina ni'ibe? ¹⁸ Yana'mu mono bukugu kaga mone fayahi keye'ahanamo ma luto ni'ibe:

Bo lamana'a

enali foipana lilata nehana kanagu

enele'mo bati hite enubuto binogo

minalana'a keta higo ni'inaya,

ya hu'ehina

mono ka kehelu he'mite minete

foipana lolo hilata nehana

enali hena hilana ni'ibe?

¹⁹ To ya hu'ehina Hu'mau lu kehelinogo bati hulenogomo keke'i luse'na'animo'fihhi gupisalo tilana bona'i enali komopa'ani'ya le'mo huto hulata bo Hu'mau ai'a ligo amuya mololata bomofihhi kaga'amu fifa ite kaba huse'nagu mine lite tite lamana hite minalabe.

5

Mono kaba bona'magihi foya'ani

¹ Lenali mono'i kaba bo nehana lenali'i nani ana huto kaba bo lenalalutinifita ka nolepube. Nani Kilisito ai kumu keke'i luse'namofihhi gupisalo tito mino'ehina yamofihhi

nubu'niloti bati huto bu go'ohuna yabe. To nani ana huto ai fana meha'a alihi huto huto nohinogo ana fana meha'agu minaluna'mu yabe. Nani ya huse bomofita lenekesa lu hokolo huto lu nolepugi kehelilo. ² Hu'mamofihhi naga'i enali sipisipi yagamagihhi suhi hite nehanamagihhi lenali kaba hi epalalabe luto lu lepi'ehinagi ana lili'nalo babahi hite minalo. Komopatinigu bati mehinogo kaba bati hite hi epalalana'a meni'ibe. Hu'mau lu moloto lepi'ehina suhi hite komopatinigu keta mehuse bati hinogo kaba hi epalalo. Ya nehinogo moni fe'nohi lilata nehana ya'mu gopa lili'na'a yamofihhi lenuluhaya netinogo ete minete lite hilabe. ³ Ya nehite sipi bo'ani lolo hila ya hila mehilo. Ya'ma bonatini kaba hi epalana'amagihhi lenali legeso hite enali hiti koguna ite minalo. Hu'mamofihhi naga'i sipisipi yagamagihhi enele'mo kohe tete ai'a kagu kehelite ineme limite minete ya hite minalabe. ⁴ To minoto kaba bo Sipi Bouba nehetito sekele mamu'a hetofana ni'ilina yanamofihhi fana tose'na'a sipi'a amuya moloto minolatamofihhi yana'a ifi to lepepenogo minalabe.

⁵ To neheya kola bo lenali ana hite olopa bomagihhi agoya hu epite limite minalabe luto lu nolepube. Ya nehite lenali asaga'i lili'namofihhi kibi bite ai agoya hu eminogo ai agoya hu eminogo hite minalana nasana lite kele kele pana'a suhi hite minalabe. Yamofihhi mono bukugu kaga mone fayahi keye'ahanamo ma huto ni'ibe: *Hu'mamofihhi ai enugufa'ani lelite tilata nehana bona'i enali lukesa'ani sigilata nohibe. To bona'i limite minana'amagihhi ya'ma enele'mo hetofa huto enehe'molata nohibe.* ⁶ Ya'mu lite Hu'mamofihhi kumu amuya melete kaba hi etete lenugufa lelite limite lenalapusa fi emite minalo. Lenalapusa fi emite ya suhi hite minenogo ai molo'ehina kana'a hupamone nohinogo ai'a aku'i lenele'mo saga hinogo ho tilabe. ⁷ To Hu'mau ai'a bati huto kaba hu letoto lenele'mo gu i'ehinogo ya'mu lenali ana'ina'mu lenelesa linogo lenegekesa yigi yigi mehise ai lu eminogo kaba hu bati hu lepalalibe.

⁸ Lenali lenegekesa keheliya ite kaba hi etete minalo. Fatehatini ya'ma Satau, ai lopi kala ya suhi huto mino'ehina kala bo mone heni etalufi ai heni etalufi luto sa sa huto bula ola huto mone le'mo sibina hilina'mu yabe ⁹ Satau le'mo sibina hilina'mu ya huto nohinagihe. Lenali ya'ma keheli ule'ale hiletetini amuya melete minete ai'i le'mo fitu fo he'milo. Ya nehite ya'ma lite kehelilo. Lenigibo lenagabo Hu'mamofihhi kagu nehana noto noto nehanamagi enali eniginaga nofigo ana hite kehelite minelata nehabe. ¹⁰ To asaga lehe'malina afo'afihhi, Hu'ma ai'i sekele mamu'a hiti Sikalafu'uba amuya moloto minolata nohinamofihhi aitoga Kilisito kumu yabe luto aitoga bu henetilabe luto elesa molo lepi'ehina bo ai leniginaga fise kana'a hupamone'isi nokehelito lenele'mo bebe soto titi amuya'auga limito lenele'mo hetofa huto amuya lapusa fi lepalalina'mu yabe. ¹¹ Yamofihhi amuya'a ya'ma aitogago mele'ahana yamofihhi minoto mino lito buto minalibe. Lama'naka.

Bona'i luga'amagihhi keke'i lulata ka

¹² Nani kaga ya'ma Silibanuhi'ya ka lu emi emi nohugo fayahi ya'ma koyoto nolepibe. Nani ai kumu ya'ma nokehelugo nalalu'nifu lamana'a lolo nohibe. Naniya Hu'mamofihhi lehe'mose'na'a kehelugo legeya'a lolo nohina ya'mu lusi kaga amuya'a hiti lu huto huto lu nolepuna'mu luto lenogo'na bito lu nolepube. Ana lehe'mose'namofihhi komopa'agu ule'ale hite minalo.

¹³ To Hu'mamofihhi yagapana'alobo'a Bebiloni hepatoga neminana'amagi lenali hiti lenele'mo eto hu'ehina enali keke'i neli lepalago nolube. To Hu'mamofihhi kagu le'mo moloto mono kumu pana'ni Maki ai hiti moneko kumu keke'i nolu lepolobe. ¹⁴ Lenali Kilisito kumu yabe luto enebe tigite minete ai soso hu etenogo ai soso hu etenogo mino bati hite minalo.

Kilisitohi li pili kete lite neminana'a lenalitoga Hu'mamofihhi fuluna'auga minomo titi mineno.

PITA Napa 2

Ai koyoto epi'ehina fayahi

¹ Simoni Pita nani Yesu Kilisitohi koko pana'a to aposolo nohuna bo, nani fayahi ya'ma nokoyobe. Afotifu, Hu'ma lamana hiti nohina bouba to Yesu Kilisitou lubuto bilata bouba lenele'mo bati higo lali suhi hite aitoga keheli ule'ale hilata'na mina'a suhi huto tito nohina'a bona'ise.

Ya'ma koyoto nolepube. ² Hu'mamofihhi to Sipi Boti Yesuhi keheli emilenogo lenalitoga lenehe'mose'na yanauba to fuluna'aua molo emito huto holito buto mineno.

Hu'mau lele'mo eto huto elesa nolimibe

³ To lenali Yesuhi keheli bati hilenogo ai hetofa amuya'a guna molo lepoloto lenehe'menogo lamana hite mino lite bite minalabe. To ai'a fana mehena'a hiti bebe sose'na'a hiti lenalitoga guna moloto lepilube'mu elesa molo lepi'ehina yabe. ⁴ Ya huloto ai kaga lu molo leto'ehina'a hetofa hetofana'a to mina'a ti'ehina'a ya'ma limi'ehina yabe. Ya huto limigo legeya'a lalitoga huto hilenogo melugu bona'magihhi enegekesa'ani enug-ufa'ani laga epesise kapolo mege'i nemalana anamofihhi fililata kapolo lenali lenemegeza hu emite to Hu'mamofihhi hetofa hapa'a, ya'ma babeyafa hite minalabe. ⁵ Ya hu'ehina'mu lenali keheli amuya melete nehinogo minete bebe sose'namofihhi hapa'alo amuya melete minolatana yalo'i molo emilabe. To bebe selata nehanalo ya'ma Hu'mamofihhi hapa'a kehelimata nohuta yalo molo emilabe. ⁶ Hu'mamofihhi hapa'a kehelimatana komopatini mega lenugufa'a ni'ina kaba hulata nasana yalo'i molo emilabe. Yamofihhi komopa'agu amuya melegenogo mine lite nebinogo ufeha'a hiti nasana huto fi siti bite minelatana yalo molo emilabe. Kehelite fi siti bise'na ya'ma Hu'mamofihhi kumu agoya hu emilatana nehana enali yalo molo emilabe. ⁷ Hu'mamofihhi kumu keta mehise agoya hu emilatana hite neminana enali hepate koguna ite minolata nehana yamofito molo emilabe. Hepito koguna ite minolatanamofihhi yalo'i komopatini hiti epite keke'i luse'na'alo molo emilabe. ⁸ Yanauba asaga bonatoga minoto fi tili tele nohinogomo Sipi Boti Yesu Kilisitohi hapa'a kehelimata nohune keheliya ite foya'a linogo futu'a lolo mehinogo minete legeya'a heno. ⁹ Luga'a enali nolunana, ya lite meminenogo enali kumu ma luto nolepube. Enali hapa'ani'mu enubu'ani fili ko'ehinamo suhi huto ni'ibe. Foipana'a kohe toto Hu'mau okala hu etoto le'mo lamana hu'ehina ya'ma ekesu ho'ehibe luto lilune.

¹⁰ Nigibo nalalu'nigita, lenali kumu ya'ma Hu'mau lenele'mo ho tito elesa molo lepi'ehina yamofihhi legeya'a huto hilibe luto amuya malalo. Lenali ya hite, kosele kasele'i hete fa'mene'mu limite mekalana'mu yabe. ¹¹ Ya hite nehinogo Sipi Botiuba linogo lenubuto bise'na bo Yesu Kilisitohi kapo'a minolata nohinanamofihhi kasihi li hokolo hu lepelengo keta mehise hite bite falalabe luto Hu'mau ya'ma lu molo lete'ehinamo ni'ibe.

¹² Ananamofihhi kumu lenali ana'ina silaga'i alu lepi su ho'ehinamo ni'inagi lenegekesu mehenogo beto hilo. To ka lamana'a yamofihhi komopa'agu amuya melete mine'ahana ya'ma kehelite mine'ahanalo bo lenali ana kagagu mino bati hite minete kosaba'i minoto ana ka'ya lu lepiba lu lepiba huto minalube'mu nohube. ¹³ Nani nubu hiti nohuto melugu minoto ka ya'ma lu lepiba huto lenele'mo topa topa halunaga kehelugo eto nohibe. ¹⁴ Nani kana hupamone minomo buto mega nugufa sapuya'a he'mito fililube luto lu'ehina keheli'ohube. Yamofihhi ka'a Sipi Boti Yesu Kilisitou lu huto huto lu nimigo nolube. ¹⁵ Ya hu'ehina'mu fillenogo'ni lenali kaga ya'ma le'mo kosaba kosaba hite lite kehelimata biba biba hite minalabe luto noluto amuya malalube'mu ya nohube.

Pitau ai kohe toto bo nohuto minoto silaga'na bu go bati hu'ehina

¹⁶ Nani Sipi Boti Yesu Kilisitohi nehetilina'a amuya'a hiti yamofihhi ka'a lu lepilugi ya'ma kilihe kaga li pili meko'ohunagi to ana huto kilihe ka mone lolo mehu'ohuna yabe. Minose'nalo minoto kokuluma fana meha'a huto higo nani'ni nubu legeya'atu bu go'ohube. ¹⁷⁻¹⁸ Ya nohuto'ni pana'alobo'a luga'a hiti lali ya'ma hepifa kosalo li nupa huto nohutogo kaga mone ma luto kokulumaguti limi'ehina keheli'ohutamo ni'ibe. Yamofihhi Hu'mau afotifihhi gi'a le'mo ho tinogo fana mehena'a fi fana to letenogo kokulumagu ya'ma sipi fana meha'a hiti bouba aitogati nogo'a moloto kaga ya'ma luto ma luto limi'ehinamo ni'ibe: Pana'ni lamana'a moneko ya'ma nohibe. Ai'i ya'ma bu nogogo nibita nohibe. Ya noligo laliti akeheli'ohuta yabe.

¹⁹ To lali ya'ma koyapa mono ka'a lu huto huto bo enali lu yege hose ka'animo ya'ma fifa ilototi li pili ko'ohune Ya'ma kaga lamana'a nelinogo yamofihhi kaba hite keheliya inogo lamana'a lolo holito buto tilata nohibe. Yanauba libi suhi huto metepugu fi fana to'ehibe. Lenali ya suhi hite nehinogo lenubu go fe lilete nehinogo go'i luto fana talibe.

To sonofi'i sipi ofu suhi huto Yesuhi fana meha'auba komopatini fi fana talibe. ²⁰ To kana'a mone ya lite kehelite keheliya ilo. Lu huto hu'ehina ka mone mono bukugu fayahi keye mele'ahana yamofihhi hapa'aya bona'i luga'amagihi enali komopa'aniguti kehelilete nelanamofihhi meni'ibe. ²¹ Ya'ma lu huto hu'ehina ka mone'ya bona'magita kehelite komopa'anitu li bati hilete mone meli'ahabe. Bona'magi enali Hu'mamofihhi hetofa Sikalafu'uba enele'mo babahi higo Hu'mamofitogati kaga'a kehelite minete lu yege he'ahanamo ni'ibe.

2

Mono ka leli'ali bo fagamofihhi enali ka

¹ Koyapa'i Isilaeli bona'i enalitoga kaga leli'ali fagalo bona'i mono ka lu sibina huse bona'i kosaba'i babu lite huto hite mine'ahana. To ana huto lenalitoga Yesuhi kaga lu sibina hilana ya'ma leli'ali bo huto hilune'mu nehabe. Enali faga mono ka li huto hite minenogo lenalitoga loko huse nasana'a lenele'mo sibina huse nasana'ya huto hu lepilube'mu nohibe. To ya'asigo meni'ibe. Sipi Bouba foipana'ani he'mi epoloto enubuto bi'ehina bona'i enali Sipi Bomofihhi enemegesa hi emilata hilana'a to Sipi Bomofihhi gi'a li sibina hulata yamofihhi lilabe. Enali'ani ya hite melete, hana'mu yabe luto foipanamofihhi nona'a huto hulatanamofihhi ya'ma mele'isi kali nali huto hu epiluna'mu yabe. ² Bona'i ya hana'amagi enali moko foya nelinogo bona'i asaga'magi bu gelete enemegesi melete ana suhi hilana'mu yabe. To enali foipana hapa'a lilanamofi kumu yabe lite bona'i luga'amagi Hu'mamofihhi kapo lamana'amu sibi kehelite laga mehina kapo yabe lite sibi ka lilana'mu yabe. ³ Ya nehinogo faga mono ka lilata bo enali yogo fe'no kumu topa hete komopa'aniguti kaga huto nehinogo lenimi'i melete ana'ina'ani kita hite lilana'mu yabe. Foya ya hite lilanamagi nona'a epilube luto Hu'mau ka foyagu enele'mo malalina bouba yatama kana enegeba huto minana buto su mehabe. To Hu'mau osahi epilina bouba bu'i mekose nohuto'a bu enogoloto nohibe.

⁴ Koyapa'i Hu'mamofihhi hapa'a akeheli'ohune lite agelo luga'amagi ana'ina foipana lolo hi'ahana enali'ya'ma enele'mo nupa huto naga ito fi behe higo limite yabalugu metepu ginagu neminabe. ⁵ To koyapa'i melugu bona'i foipana hite mine'ahana'a enali'ya'ma enele'mo enubuto mebi'ehina yabe. Mone Noau ai bati bo minoto asaga bona kumu komopatini i gelehe hite eto'ehina hapa'a hite minalo, luto hetofa kaga lu epito mino lito buto mino'ehina bo aimo to lalameha'a sebeni'a mine malago Hu'mau enele'mo bati huto kaba hu epoloto enubuto bi'ehina yabe. Bona'i kegeiyoga enalitoga nagami'i sipi hoto ti'ehinamo ni'ibe. ⁶ To Sotomu hepatoga Gomola hepatoga ana hite ana suhi hilabe luto logo lo su hoto to koi'nupesa giloto mino'ehinamo ni'ibe. To bona'i laga mehana'a alihi huto hite minalanamagihi enalitoga ya suhi huto hoya lu lalibe lite kehelilabe luto ya suhi hu'ehinamo ni'ibe. ⁷ To ana hite hepa'i lite li sibina hilube'mu nohigo ya'ma kegeiyoga bona'i to mokolo bona'i enubuya'ani mehigo lite nehago bati huto mino'ehina bo Lotihi foipa hapa'ani'mu komopa'agu keta higo ai kumu luto Hu'mau ginaga figo minana'a luto Lotihi buto bi'ehina. ⁸ Lotiu ai bebe sose bo mino'ehina yabe luto enali folagaha'anigu nohuto enali ana'ina li sibina hite minago kana'amu kana'amu bu golata hu'ehina. To keheligo komopa'agu keheli sibina huto mino'ehina yabe. ⁹ Ya hu'ehina'mu Sipi Bomofihhi hapa'a ahuto hibe. Ai ya'ma Hu'mamofihhi ka lite neminana bona'i enimi'i mololata nasana'agu minenogo enubuto bilata bo amuya'a hiti nohibe. To Hu'mamofihhi ka'a meni'ina'a enali'ya'ma sipi yupahi guna molo epilube luto naga'i epilata bo amuya'a hiti nohibe. ¹⁰ Bona'i enali'ani komopa'aniguti moko foya sipi higo kolo tanana hite kaba bomofihhi ka'a kehelite mege'i meletata nehana bona'i enali'ya'ma enele'mo motito amuya naga'i epilina'mu yabe.

Ya'ma faga nelana babafi bona'i enaliya enele'sa meligo amuya melete minete koku-lumagu neminana kene'magi enali kumu koli mehise nehite enigi'ani le'mo sibina sabana hilata nehana yabe. ¹¹ Ya nehago agelomagi enali'ya'ma amuya'ani enebe ligi'ehina ni'ina enali Hu'mamofihhi gobisalo ana faga mono'i lilata babafi bo le'mobe hokobe hi etalana'a meni'ibe. ¹² Bo ya hana'amagi ya'ma komopa'ani enegekesa meni'ina kafa'nama enohoto nolata nohuta ya suhi hite mine lite nebana enali tegi hite neminanamagi enali ana'ina lite mine'ahanamofihhi hapa'a keheli bati bati hite mekehelise ana nasana'mu sibi sibi ka lilata nehabe. Ya nehago kafa'nama enoholata nohuna suhi huto Hu'mau enahalina'mu yabe. ¹³ Ya nehite ana'ina foipa faipana hite lite fato bona'magihi enagabu gi epalago minelata nehana yanamofihhi nona'a lilete enugupisalo keke'i lilune'mu nehabe. Enali yege kana'ani sipi nolago enugufa'ani enumu fililata nohina nasana foipana amuya melete minete lite nehana yana'mu enegelo bise'na lolo hu epilata nohibe. Enali

folagahatinigu nose'nalo ya'ma lenali hiti nete minete ligopa napa hite lenimi'mi ka lite enegelo bilata nehago lenubuya hulata nohibe. To lenele'mo kolo telata nehana yabe. ¹⁴ Enubutu gili gili hite moko lise a'mofihi bu gelata nehana foipana ni'ina'mu enipa nehite laga sipi kehelilata hi'ahana ni'ibe. Enali komopa'ani lapa mebi'ahana bona'i enimi'mi ka lite kelefugu halana suhi hite enele'mete bilabe. To enali yogo fe'nohi ya nasana'mu amuya melete lolo hite bite komopa'ani nasana lolo hu'ehina. Enali'ya logo hepalugu naga'i lolo hilana'mu yabe. ¹⁵⁻¹⁶ Enali kapo fotogo hina'alo ya'ma enemegesa hi emite leke he melete ya'ma Bosolohi pana'a Balamu ai koyapa bu'ehina kapogu mege'i melete nehabe. Ai foipanamofihi mina'a lilube'mu topa ho'ehinamo Hu'mau ana foipana'mu ka emeki'ehina. Yamofihi toki yaga'auba kaga menolinauba bona'magihi nogo huto luloto ya'ma Balamu kaga leli'ali bo faga faganamofihi negi nasana hilube'mu nohina kapo'a hekini lo eto'ehina yabe.

¹⁷ Bona'i enali ya hana'amagi ipi opohi nagami'i se'no'ehina ya suhi hite nehite minete to yasiuba sopohi li bigene notito ito bula alo nohina ya suhi hite nehite neminabe. Bona'i ya suhi nehana'a enali metepu sipi gi'ehilinagu nehetilabe luto Hu'mau lu molo epolo'ehina. ¹⁸ Enali'ani keheligo ho tilata nehabe. Enali fa'mene kaga gusunupa'a meni'ina kaga lilete ya hite, bona'i yuhufasi foipa bona hapa'ani he'mi'ahana bona'magihi mi'mi hite aku'i foipa kapolo enele'mo malalune'mu nehabe. Ya nehite, foipa foya nelinanauba enogolagalo li malago nehetilago tafa komopa'aniuba enumu fililata nohibe. Ana'ina lilete'ani bona'i luga'a ya enali kelefugu halabe, lite lilete enali ya hilata hi'ahanamo ni'ibe. ¹⁹ Enali ma lite nelabe. Lali yatai keya kamofihi nagalugu menominone. Ya higo lipa nohinana'a fa'mene bati huto hiluta ni'ibe. Ya lite nelanaya to enali'ani komopa'ani tuguma nobilina'mu yabe. Yamofihi gegisagu nehite ya'ma kaga lilata nehabe. To bona'i luga'amagi ana'ina mone kumu mini mini hite minalanamagi enali ana'ina yamofihi naga gegisagu bite mino filite minalana'mu yabe. ²⁰ Keheli'ahafiye?

Bona'i luga'amagi enali Sipi Botiuba lubuto bilata bo, Yesu Kilisitohi hapa'a ya'ma bati hite kehelilata bo yabe lite mone'ani meni'ina'amagihi enemegesa hu neeminogo ai'a aku'i enogobisalo oto enikibina bo enele'mo mololenogo aitoga i hepote bati hilana'a ya koyapa'i hapi fite minete lite hi'ahana yanauba sibina nesi'asi hu'ehina. Aliha'a minete lite hilanauba foipana napa hilina'mu yabe. ²¹ Bona'i ya'amagi enali kapo lamana'a mekehelise minatita ya bati hatita'mu yabe. To kapo lamana'alo kehelilite yalo aku'i Hu'mau lu molo epolo'ehina kaga lamana'amofihi enemegesa hu emite i behe hite ete kosaba kapo he'mite tafa'a kapolo nebago ya'ma bati mehu'ehina sibina hulata nohibe. ²² Ya nehana bomagihi enalitoga kaga mone ma lite lilata nehana ya'ma ule'ale hulago nehabe: *Kala moneuba nose'na noloto to mu bilito aku'i mu bili'ehina'a nolata nohinamo ni'ibe.* To yagauba ai nagamilugu koloto'a aku'i oifa'i fololata nohinamo ni'ibe. Yanamofihi enali kapo lamana'aloti he'milete aku'i foipana lise'namofihi mege'i nemalanamagi ya suhi hite nehabe.

3

Sipi Botiu i behe huto alube luto lu'ehinamofihi ka'a

¹ Komopa'ni lepi'ohuna bona'ise. Lenali fayahanatini ya'ma koyo nolepugo ya'ma loe nohibe. Nani le'mo kosaba huto lu lepiloto'ni komopatini le'mo mopo hulenogo'ni kehelise'natini ya'ma keheli lamana hite minalabe luto fayahi ya'ma loemo koyo nolepube. ² To lenali mono ka leli'ali bona'i Hu'mau enele'mo ho ti'ehinamagi koyapa'i fono ka fono ka li'ahana ka hiti to lenali'i aposolo bona'magi Sipi Boti lubuto bilata bouba lu'ehina kamo lu lepi'ahana ka ya keheli bati hite kehelite minalabe luto nolube. ³⁻⁴ Ya nehite keheliya ite lenemehi emite kehelilo. Aliha kana'a tupa nohinogo bona'i sibina'a huto hilete foipanamofihi foya'aniguti lite minete nehite libe pigi bibe nehi lepelete ma lite lilana'mu yabe. Sipi Bo aku i behe huto alube luto lu'ehina yamofihi legeya'a hiya'a ni'ibe? Koyapa'i tatatigi keheli mebite minete fli'ahana yabe. Ya hulago ana'ina silaga'i melugu huto hu'ehina kanagu ema'aloti ana'ina'ya minomo buto tito mino'ehinamo ni'ibe. To ana supo huto mino'ehibe, lite lilanagihe. ⁵ Enali ya lana bona'magi mono ka mone'a nehe'mibe. Ana kaga ma ni'ibe. Hu'mamofihi kaga'auba ya suhi huto hulataana ni'ibe. Ai koyapa'i kaga ligo kokuluma'i huto hu'ehina to me'i ai ana huto koyapa'i nagamiluguti li huto huloto nagami'a hiti mino'ehinamo ni'ibe. ⁶ To aliha'a ya'ma nagami'ubago hoto bona'i to ana'ina silaga'i enohoto ifi to su ho'ehina yabe. ⁷ To ai yatai ana huto Hu'mamofihi kaga'auba kokuluma hiti me'i hiti kaba nohuto'a to alihi ai molo'ehina kanagu logo lo su halibe luto kaba nohibe. Bo foipana'ani'mu kaga guna

molo epalalina kana'a huto nohinogo enali nona'a guna melete ya hilana'mu me'i hiti kokuluma hiti geba hite neha'inabe.

⁸ Komopa'ani lepi'ohuna bona'ise. Ana'ina mone ma'asi keheligopa napa mehilo. Sipi Bouba ai kana moneko'i keheligo kufu babu luto mone tauseni ya legi lolo higo lolo hulata nohibe. To kufu mone tauseni yamofi kumu keheligo kana'a moneko'i lolo hulata nohibe. ⁹ Sipi Bo ai kaga lu molo leto'ehina yamofihigegeya'a huto hilibe luto ligitagahi huto kana'a yatama mehu'ehinamo ni'ibe. Bona'i luga'amagi keheligo ya'ma suhi lolo hulata nohina ya huto meni'ibe. Ai bona'i luga'a haya kelete fenene hi lalabe luto enegeba huto minolata nohibe. Ai bona'i silaga'magi komopa'ani i gelehe hite foipana hapa'ani he'milabe luto kehelito enali kumu yabe luto fulu huto enegeba huloto minolata nohibe.

¹⁰ To Sipi Bomofihigegeya'a ya huto hilina luba kala bona'magi kofohi nemalago otopa nehana ya suhi huto ana kana'tuba henetilina'mu yabe. Ai huto nohinogo kokuluma'tuba ko kililika sipi luto buto hokolo hilina'mu yabe. To kokulumagu ana'ina sonofi'i silaga'i ni'igo bu golata nohuta nasana'ya asaga'i logouba lo su henego fa'tomena lolo hilina'mu yabe. Ya hilenogo melugu to me'mofihigegeya'a alo ana'ina silaga'i logouba ana huto lo su hoto fenene hilina'mu yabe. ¹¹ Ana'ina asaga'na ana suhi huto lo su halinamo ni'igo ya'mu lenali eto hite minete Hu'mamofihigegeya'a kaga'mu amuya melete minete kehelite lamana'alo mege'i melete minalo. ¹² Ya nehite Hu'mamofihigegeya'a alina'mu fifa ite geba hilete lenogobi foya lite minalabe. Ya hite nehinogo kana'a tupa mone nohigo kokuluma'iya logouba loto fa'tomena lolo hilina'mu yabe. To kokulumato ana'ina bu goto nohutana'ya asaga'i logo guluya meha'agu nohinogo logo loto sonofi'i su halina'mu yabe. ¹³ To Hu'mau ya'ma kokuluma kosaba'i to me'i kosaba li huto huto lepalalube luto lu'ehina'mu ya'ma lali geba huto nominone. To anagu'ya mino fotogo hite minelata nehana ya'amagisigo mino kiki hete minalana'mu yabe.

¹⁴ Komopa'ni lepi'ohuna bona'ise. Lenali ana'ina ya suhi hana'mu geba hite Hu'mamofihigegeya'a bulo komopatini ketipa ito fi fana toto gulu gulu linogo foipanatini meminenogo minalune lite aitoga bati hite amuya malalo. ¹⁵ Ya hilenogo Sipi Botiuba kana'a molo yatama hulenogo kosele'i meho'ehina ya'ma lite lu emilabe. Lele'mo lubuto bilube luto ana yatamana molo'ehibe lite kehelilo. Lalalutifu komopati emi'ohuta'a bo, Polu ai'a Sipi Bomofitogati kehelise'na'a minalina'mu yabe luto lu lepito fayahi koyoto lepi'ehinamo ni'ibe. ¹⁶ Ai fayahi koyoto koyo'ehina kana'alo kana'alo ana huto ya'mu lu lepito mino'ehinamo ni'ibe. To ai fayahi koyo'ehina'agu kaga luga'a yamofihigegeya'a hapa'agu keta'a hiti ni'ibe. Kaga yamofihigegeya'a bona'i negi'amagi to mono kagu lapa mebi'ahanamagi legitaga ka nelana lu hokolo lepalalune lite faga lilata nehago ai fayahi koyo'ehina'asigo meminebe. Mono bukugu ka luga'a ana hite enali li sibi saba hite enali'ani haya kehelata hi'ahana kapogu nebite ya suhi hilata nehite fenene hilabe.

¹⁷ Nalalu'nigitabe, lenali yanamofihigegeya'a kehelili su he'ahana yabe. Yana'mu kaga ya'ma lenegekesa lito lipoti lu nolepugi kehelilo. Bona'i foipa'amagi enali ligitaga ka'ani lite komopatinigu liminogo lenele'mo sibina hilenogo limite ke lagali ya'mu kaba hu bati hite minalo. ¹⁸ Ya nehite Sipi Botiuba lubuto bilata nohina bo, Yesu Kilisitohi lenehe'mose'na to ai hapa hapa'a kehelili hokolo hite kehelise'na hiti lenalitoga minenogo yamu'i hofa tete minalo. To ai fana meha'auba minoto minomo buto yatai ana suhi huto mino lito buto mino bai toto mineno. Ma'naka.

YONI Napa 1 Ai koyoto epi'ehina fayahi

Minoba minoba huto minolatanamofihhi bagaguti kalo mino'ehina

¹ Me'i hapi huto huto hinaguti ka ema'alo mino lito buto mino'ehina to legekesatu keheli'ohuta to lubutu bu go'ohuta to lubutu bu goya ito bu goloto layatu li kehelito bu go'ohutamo ya'ma minoba minoba huto minolatanamofihhi bagaguti ka'alo nominana bo'mu fayahi ya'ma koyoto nolepube. ² Minoba minoba huse'namofihhi legeya'a huto hu lamana hulago lali bu goloto minoba minoba huto mino lito buto minose'namofihhi ka'a ya'ma lu huto huto lu lepilata nohune. Minoba minoba huto mino lito buto minolataka ya'ma miyagu afotifitoga mino lito buto minoto aliha'a lalitoga huto hu'ehina. ³ Yamofihhi ya'ma bu goto lito hu'ohutamo ana huto lenalitoga lu lepilata nohutamo ya'ma lu lepilenogo ai kumu komopati monekotoga bati huto hepito minalune luto hulata nohune. To ana huto lenali hiti lali hiti komopati hepi lamana higo nominoto afotifitoga to pana'a Yesu Kilisito aitoga hepito minalune luto yabe. ⁴ Ya suhi huto huto hilenogo komopatigu sabiyana lolo hu бага ilibe luto fayaha nasana ya'ma koyoto nolepube.

Hu'ma fana meha'a hiti mino'ehina ka'a

⁵ Ka'a ya'ma Hu'mamofihhi pana'amofihhi бага'aguti ma luto keheli'ohutamo lu lepilata nohune. Hu'mau ai sinihina'a ya'ma aitoga mone meni'ibe. Fana meha'a besa loto asaga'na mino'ehinamo ni'ibe. ⁶ To lali foipanamofihhi metepunagu nominototi to Hu'mamofihhi hiti komopati monekotoga moloto bati huto hepi'ohune luto liluta ya'ma faga hiti liluta'mu yabe. ⁷ Hu'mau ai ya'ma fana meha'a hiti bo nohibe. To ana huto lali ai'a fana meha'agu mino moloto nohuto ai hiti moneko'na huto komopati hepito bati huto minaluta'mu yabe. To ya hinogo pana'amofihhi Yesu, ai'a golaha'auba foipanati asaga'i okala lu letoto minomo buto minalibe.

⁸ Lali foipanati meni'ibe luto liluta ya'ma komopati faga noluta'mu yabe. To ka lamana'amo komopatigu meminolata nohibe. ⁹ Ya hu'ehinaya to foipanati Hu'mamofitoga lu huto nohunogomo ai eto'ehina bo to faga melulata nohina bouba ai ka'a beto huto'a foipanati nokala huto asaga foipanati li he'mi leto su halina'mu yabe. ¹⁰ To ai foipanati lilata nehabe luto noligo lali foipanati mehu'ohune luto nolutoti ya'ma Hu'mamofihhi kumu fagalo bo yabe luto lulata nohuto to ya'ma ai kaga'a komopatigu meminalina'mu yabe.

2

Kilisitou lehe'molata bo nohibe

¹ Panana'ni lenali foipana hi lalabe luto ka'ni ya'ma fayahi koyoto nolepube. To moneuba foipana hulenogo afotifu, Hu'mau foipanati'mu ka foya nolinogo lehe'malina bo mone nohina yabe. Ai gi'a Yesu Kilisitou ai fotogo huto nohina bouba ai lali kumu yabe luto miyagu afotifu aitoga buka tilina'mu yabe. ² Kilisitou ai'a ya'ma foipanati'mu Hu'mamofihhi le'mo fulu hulata bo nohibe. To ya'ma lali foipanati'go ya hu letalata meni'ibe. Noto noto bona'i silaga kumu yabe luto foipana'ani li he'mi epololata bo nohibe.

³ To ya higo lali ai'a bona'a nominototi Hu'mamofihhi keheli'ohune luto hiya huto kehelilune? Ai kaga'a lu laga huto lu'ehina'alo mege'i mololata nohuta ya'ma keheliya iluta'mu yabe. ⁴ To bona'i moneuba ai ka lu laga huto hu'ehina ka'alo mege'i memalalina- auba nani Hu'mamofihhi bona'a nohute luto lu'ehinalo ya'ma fagalo bo yabe. Bona'i ya hana'amagihhi komopa'anigu ka legeya'a meni'ibe. ⁵ To bona'i moneuba ai Hu'mamofihhi ka'alo mege'i malalina'a ai komopa'a Hu'mamofitoga emi'ehina yamofihhi legeya'a ahuto hu su ho'ehibe. Ya hulago ya'ma Hu'mamofitoga i segito bati hulata nasanamofihhi legeya'a ya suhi huto huto hilenogo bu goloto akehelilune. ⁶ Lali Hu'mamofitoga i hepito nohuta bona'i nohune luto liluta'amagita Yesu Kilisito minoto lito hu'ehina yamofihhi babeyafalo minaluta yabe.

Lu molo'ehina ka kosaba'i

⁷ Komopa'ni lepi'ohuna bona'ise. Nani lu molo lepololata ka kosaba'i mone lu melepube. Ya'ma koyapa hapa'agati kehe lelite bite mine'ahanamo ya'ma ka'a lu lepi'ahanamo yamofihhi lu kosaba huto koyoto lu nolepube. ⁸ To ka fayahi nokoyona ya'ma lu molo'ehina ka'a kosaba'i lolo nohibe. To ana kaga Yesutoga to lalitoga lamana'a huto

legeya'a lolo hulata nohigo melugu bona'magi bu negana yabe. Ya higo metepuna su halube'mu nohigo fanato lamana huto besa nolana yabe.

⁹ To bona'i luga'amagi fana meha'agu nohune lite lilana to enalalu'anigihi enita bite enemegesa hu epilana'amagi ya'ma enali metepunagu yatai neminanamo ni'ibe. ¹⁰ To luga'amagi enali enalalu'anigihi komopa'ani epite minalana'amagi enali ya'ma Hu'mamofihhi fana meha'agu bati hite neminabe. Ya hite neminana bona'magi foipa nasana'mu enohoka hilana bo enalitoga mone huto mehilina'mu yabe. ¹¹ To enali enalalu'anigihi enita bite enemegesa hu epilana'a enali ya'ma metepunagu neminana yabe. To metepunamofihhi kapolo melete nebago metepunauba komopa'animofohi bu'a li fili kenogo kapo ya'ma bu ge fe lite bu megalana'mu yabe.

¹² Lenali pa'ni pana'ni nehanamagita, Yesu Kilisitohi gi'alo yabe luto foipanatini li he'mi lepolo'ehinamo ni'ibe. Ya huto ni'inagi fayahi ya'ma koyo nolepube. ¹³ To lenali olopa bona'magita minomo buto mino'ehina bo ai kumu keheliya ite keheli'ahanamo ni'inaya lenali'i ka'a ya'ma fayahi koyo nolepube. To neheya kola lenali foipanamofihhi afo'agita amuya melete luba hite be ligi'ahanamo ni'inagihe. Ya hi'ahana'mu ya'ma fayahi koyo nolepube.

¹⁴ To lenali pa'i pana'i nehanamagita, Hu'mau afotinifihhi hapa'a keheliya ite keheli'ahana'mu yabe luto fayahi ya'ma koyo nolepube. Olopa bona'magita, lenali ema kanaguti hapi fi'ehina minomo tito nohina bomofihhi ai kumu keheliya ite keheli'ahanamo ni'ibe luto kaga ya'ma fayahi koyo nolepube. Neheya kola, lenali amuya malana'mu yabe luto to Hu'mamofihhi kaga'a komopatnigu ni'igo foipanamofihhi afo'afihhi be ligi'ahana'mu luto kaga ya'ma fayahi koyo nolepube.

¹⁵ Lenali asaga'i metoga minoto nohuta suhi to me'mofihhi gupisa'alo nasana huto huto ni'inalo komopatini yanaga mebino. Enali komopa'ani ya'ma me'mofihhi gupisalonamofito minalina enali komopa'ani ya'ma miyagu afo'anifihhi emilana'a meni'ibe. ¹⁶ Nekehelifihhe? Melugu nasana silaga'i ya'ma lugufa'aua topa holata nohina nasana to lubu'uba bu golata nohina nasana to komopati mega lugufa lelitu tise'na ya'ma miyagu afotifitogati nasana meni'ibe. Ya'ma me'mofihhi gupisalonamofitogati yabe. ¹⁷ To me'mofihhi gupisa'alo ana'ina to enipa hina nasana hiti asaga'na su hoto mone yupahi fenene hilibe. To enali Hu'mamofihhi bagaguti ka'a kehelite mege'i nemalana'a enali mineme bite mino hetofa hite minalana'mu yabe.

Kilisitohi fatehe bona'magi lataha'anilo ka

¹⁸ Palala'ni pana'nimagitabe, kana'a ya'ma hupamone'i asu halina'mu yabe. Ya'mu lenali Kilisitohi fateha'a huto hilibe lite keheli'ahabe. To yatai fatehe bona'a babu lite huto hilete mine бага i'ahabe. Yana'mu ya'ma kana'a su ho lamana hu'ehibe luto akeheli'ohune. ¹⁹ Kilisitohi fatehe bona'a enali lalitogati he'mi leletele bi'ahanamagi, lali ligibo lagabo lamana'a bati huto minolata'na ya'ma lolo hite menehabe. Enali lalalutigi bati hite nehatita ya'ma mehe'mi letatita ni'ibe. To he'mi lete'ahana yamofihhi hapa'a ya'ma huto huto hu'ehibe. Lali hiti nehana'a enali lalalutigi lolo hite memine'ahana, keheliya i'ohune.

²⁰ Ya hi'ahanaya, Kilisitou ai hetofa Sikalafu'a ho lifigo komopatnigu tito nominago lenali asaga'i Hu'mamofihhi ka lamana'a keheli бага i'ahana yabe. ²¹ Ya'mu luto fayahi ya'ma koyoto nolepube. Lenali ka lamana'a mekehelibe luto ni'igopa, ka lamana'a kehelilata nehana'mu yabe, luto ya'ma fayahi koyoto nolepube. To ya huto ya'ma keheli'ahabe. Fagalo bona'i asaga'i ya'ma ka lamana'amofihhi komopa'aguti mone huto mehu'ehibe.

²² Fagalo bona'i ya'ma enali kumu kehelilune. Bo moneubafi moneuba Yesu ai'a gulu ho letalibe luto le'mo ho lifi'ehina bo Kilisito menohibe luto nelinogomo ai kumu ya'ma fagalo bo yabe luto kehelilune. To enali ya'ma miyagu afotifi hiti to ai pana'a Yesu Kilisitohi enemegesa hi etimilana bona kumu enali Kilisitohi fateha'a yabe. ²³ Enali Hu'mamofihhi pana'amu enemegesa hi emilana ya'ma ana suhi huto afo'afi kumu hiti enemegesa hi emilabe. To enali pana'aloga hepito minete ai Hu'mau ho lifi'ehina bo, Kilisito nohibe lite lu huto hilana enali afo'afitoga ana huto neminabe.

²⁴ Lenali hapa'agati koyapa'i mono ka'a kehelite mine lite mine'ahana yamoga keheli melete minalo. To ya'ma kehelite nehite miyagu afotifitogago pana'amofitogago hepito mine melete bati hilana'mu yabe. ²⁵ To ya'ma Kilisitou lele'mo lamana hilibe luto lu molo leto'ehinamo ya'ma minoba minoba babeyafalo minolata'namo ya'ma ni'ibe.

²⁶ To lenimi'i melete komopatini le'mo sibina hilana bona'i enali ka'animu ma luto fayahi nokoyobe. ²⁷ To lenalitoga Kilisitou Sikalafu'a molo epololata nohina ya'ma lenalitoga nominago mege'i meletata nehago yana'mu bo moneuba faga hiti lamana ka hiti henabe luto lu moloto lu lepilibe? Yamofihhi ya'ma meni'ibe. Sikalafu'a molo

lepola'ehina ai ka'a asaga'i giyaka giyaka lito lu lepilata nohina nohibe. To ai ka'a ya'ma faga hiti meni'ibe. Lamana'ago ni'inago yana'mu Sikalafu'uba lu lepi'ehinamo ya'ma keheliya ilete Kilisitohi komopa'agu minalo

²⁸ Palala'ni pana'nimagitabe, lenali komopatini bati hinogo minete Kilisitou ai nehilina kana'a huto hu lamana nohinogo koli mehise amuya melete nehago olenogo lubuya mehuse minalune lite ai'a komopa'agu minalo. ²⁹ Hu'mau bebe salata nohinalo nohibe lite lenali keheli'ehilanamo ya'ma to enali fotogo suhi hite minalata nehana bona'i enali Hu'mamofihhi yagapana'a nehana yabe luto anokehelune.

3

Hu'mamofihhi yagapana'a nohune

¹ Bu galo. Afotifu ya'ma komopa'a sipi huto limiloto pa'nibe, pana'nibe luto lu leto'ehina. Komopa'a limilata'na hofa toto minago lali ai yagapana'a bati huto nominone. Yana'mu melugu bona'magi Hu'mamofitoga meneminana enali laliti hapati menekehelibe. Hena'mube? Hu'mamofihhi hapa'a mekeheli'ahanamo ni'ibe. ² Komopa'ni lepi'ohuna bona'ise. Lali ya'ma yata'isi Hu'mamofihhi pa'i pana'i nohutagi, to minoto hena hena babeyafalo huto hiluta ni'ibe. Yamofihhi hapa'a mele'isi huto hu lamana menohina'mu ma luto keheli'ohune. Kilisitou huto hu lamana hilina yupahi ai'a babeyafa'a bu go bati hulototi ai babeyafaloko minaluta'mu yabe. ³ To ya huto ni'igo lali asaga'i yamofihhi fifa ito minaluta ya'ma Kilisitou ai komopa'agu bati huse'na ni'ina ya suhi huto minalune luto komopati li keheli keheli hiluta'mu yabe.

⁴ Foipa nasana lilata yanauba Hu'mau lu laga hu'ehina ka'a ligofa ho he'milata nasana ni'ina mone'amagi enali foipa nasana nelinogomo enali'i Hu'mau lu laga hu'ehina ka'a ya'ma ho hauta hi'ahabe. ⁵ To lenali Kilisitohi hapa'a ya'ma kehelilata nehabe. Ai foipa nasana ligoli hulata hilube luto huto hu'ehina ni'ibe. Ya nohuto aitoga ya'ma foipana'a meni'ibe. ⁶ Yamofihhi lali Kilisitou hiti mino hepito minolata nohuta foipana huba huba huto meminalune. To luga'amagi foipa nasana lolo hilata nehana enali Kilisitohi hapa'a bu go bati hite bu galana'a hiti kehelilana'a hiti menehabe.

⁷ Palala'ni pana'nise, mone'amagi ete laga mehina ka ya hilo lite lu lepinogo ka'ani mekehelilo. Kilisitou ai mino fotogo huto minolata nohinagi to bona'i luga'amagi ana suhi hite bati hina suhi hilata nehinogomo enali kumu ya'ma fotogo hite neminana bona'i yabe luto lilune. ⁸ To luga'amagi foipana lilata minalana enali Sataha bona'a neminabe luto lilune. Satau ai foipa nasana koyapa emagati lelito buto mino'ehina. To liloto nohigo Hu'mamofihhi pana'auba ai'a Satahi foya'a ya'ma laga huto li sibi sibi huto he'milube luto oto huto hu'ehinamo ni'ibe.

⁹ Luga'amagi enali Hu'mamofitogati huto hi'ahana bona'magi Hu'mamofihhi meha'a lite mine'ahanamo ni'inaya, enali foipana lilete meminalana'mu yabe. Hena'mube? Enali Hu'mamofitogati lusi bona'a ahuto hi'ahanagihe. ¹⁰ Hu'mamofihhi pa'a pana'a to Satahi pa'a pana'a enali hapa'hapa'ani ya suhi huto ya'ma huto nohigo bu galune'mu nohune. Luga'a mino fotogo hite meminalana'mu enali kumu Hu'mamofitogati menehabe luto nokehelune. To enali komopa'ani ya'ma enalalu'anigihhi meepinogomo enali kumu Hu'mamofihhi bona'a menehabe luto ya'ma ana huto lilune.

Komopati ai eminogo ai eminogo huto minalune

¹¹ Ya'ma ka yata'a kanaguti lenali kehelite biba biba hi'ahana ya'ma huto ni'ibe. Komopati ai eminogo ai eminogo huto ya suhi huto minalune. ¹² Koyapa'i Atahi pana'a Keniu ai'a kapolo mebilune. Ai foipanamofihhi pana'a lolo huloto gona'a ho filii'ehinamo ni'ibe. To henabe luto ho filii'ehibe? Hapa'a ya'ma huto ma ni'ibe. Ai'a minoto lito hu'ehina'a laga mehu'ehina yagi to gona'auba mino'ehina ya bati hu'ehina yabe. Ya higo gona'amofihhi siko hu etoto ho filii'ehina yabe.

¹³ Nalalu'nigita, ma melugu Hu'mamofitoga meneminanamagi libe gofa hebe hite ya nehi lepenogomo kehelilete topa mehalo. ¹⁴ Lali komopati ya'ma lalalutigihi epilata nohutamo ni'inagihe. Ya'mu lali filise'na kapo'aguti he'mito oto mino kosaba'nagu mino'ohutamo ni'ina keheli'ohune. To luga'amagi enali komopa'ani ai eminogo ai eminogo menehanamagi enali ya'ma filise kapogu nebana yabe. ¹⁵ To luga'amagi enali enalalu'anigihhi enele'mo bati mehinogomo Hu'mau ya'ma enoho fililata bo suhi hite komopa'ani hiti nehabe luto lu epalalibe. To lenali enoho fililata bomu'i akehelilata nehabe. Enali minoba minobanamofihhi babeyafa'a lolo hite menehabe. ¹⁶ Yesu Kilisitou ai lali kumu yabe luto minoto lito hulata'a he'miloto filii'ehibe. Ai ya higo komopati ai eminogo ai eminogo hiluta hapati li yege holago bu go'ohune. Yana'mu lali ana huto lalalutigihi enali kumu luto minoto lito hiluta'a ya'ma he'miluta babeyafalo enalitoga minalutamamo ni'ibe. ¹⁷ Bona'i luga'a enali yaga nose'na to fe'noho nasanauba babu luto

ni'igo to enalalu'anigihni enumuhi meni'igo nehinogo bu gelete to komopa'ani hekini lete meenehe'malata nehanya enali kumu ma luto kehelilune. Komopa'ani Hu'mamofitoga mone memalalata nehabe luto keheliloto ya lilune. ¹⁸ Palala'ni pana'nimagitabe. Lali komopati Hu'mamofi hiti lalalutigi hiti noepito ya'ma kagatuko to labagagutiko melilune. Komopatiguti layatuko to labagatuko luto moloto hilune.

Hu'mamofihni gobisalo komopati le'mo moneko hilune

¹⁹ Komopati epiba epiba luto ya lusiga nolunaya ya'ma hinogoti ka'a lamana'amofihni yagapana'a nohutamofihni hapa'a huto hulenogo bu goloto kehelilune to komopatiuba loe lae mehinogomo Hu'mamofihni gobisalo komopati le'mo hepilune. ²⁰ Foipa nasanamofihni fisu hite nelinogo kaga komopatigu ni'inogomo ma luto lilune. Hu'mau ai'a komopati-mofihni babeyafa suhi meni'ibe. Ai fato suhi huto komopatimofihni babeyafa'a be ligise'na minoto ana'ina keheli bati huto kehelilata nohibe. ²¹ Komopa'ni lepi'ohuna bona'ise, foipa nasana'mu ka foya liluta ka'a komopatigu meni'inogomo Hu'mamofihni gobisalo kuyugu keyege mehuse bati huto minaluta'mu yabe. ²² To ka'a kehelilototi ai bulo minoto moloto nohunogo bati hulata nohibe. Ya'mu ya'ma aitoga lutogo limilata nohibe. ²³ Ka'a lu molohina ka ma luto ni'ibe. Pana'a Yesu Kilisitoi ai gi'alo kehelito mino ule'ale huloto ai lu leto'ehinamofihni suhi huto komopati ai eminogo ai eminogo huto minaluta ni'ibe. ²⁴ Enali lu molohina ka'a keheliya ite mege'i malalana'a enali Hu'mau hiti hepi lamana hite neminenogo Hu'mau ai'a komopa'anigu mino ho tito minalina'mu yabe. To ai Sikalafu'i molo leto'ehinamo ai'a lu limilago Hu'mau ai'a komopatigu minoto ho tito hulata nohibe luto kehelilata nohune.

4

Ka'a mone Hu'mamofitoga ni'ifi meni'ifi luto keheli fe lilune

¹ Komopa'ni nolepuna bona'ise. Sikalafu'uba lele'mo babahi higo hulata nohune lite lilita nehana bona'i asaga'magitoga ka'a ya'ma sibigopa mekehelilo. Kaga'a mone ya'ma Hu'mamofitogati ni'ifi meni'ifi keheli fotogo hilune lite kaba hilo. Ka'a leli'ali bona'i fagamofihni silaga'i huto hilete babu li'ahana ni'ibe. ² Hu'mamofihni Sikalafu'a yauba enele'mo bati higo ka nelana ya hite bu galabe. To enali Hu'mamofihni pana'a Yesu Kilisito ai lusi bo gufa'a hiti bo lolo huto nehethi'ehinamo ni'ibe lite li huto hite lilana enali Hu'mamofitoga nehabe luto kehelilabe. ³ To luga'amagi enali Yesu kumu ya lite melinogomo ya'ma Hu'mamofitogati menehabe. Enali Kilisitoi fatehe bona'mofihni ka'a nelabe. Ana fatehe bomofi kumu akeheli'ohune. Ai metoga alihi huto hilibe luto lu lepugo keheli'ahanamo ni'ibe. To yatai ya'ma ai'a amuya'a ahuto hu'ehibe.

⁴ Palala'ni pana'nise, lenali Hu'mamofitogati huto hilete faga mono ka leli'ali bona'magihni amuya melete luba hite, ya suhi hite enebe ligi'ahanamo ni'ibe. Hiya hutobe? Lenali komopatiginu minolata nohina ai amuya'auba metoga nohina bo foipana'a ai'i amuya'a ya'ma be ligi'ehinagihe. ⁵ Faga mono ka leli'ali bona'i enali ya'ma me'mofihni gupisalo ni'inana'muko kehelilata nehabe. Lilago meluguti bona'magi enegekesagu li melelata nehabe. ⁶ Lali ya'ma Hu'mamofitogati huto hu'ohutamo ni'inaya enali Hu'mamofihni bona'a nehana'amagi ya'ma lali kaga kehelilata nehabe. Hu'mamofitogati huto mehi'ahana ya'amagi lali kaga menekehelibe. Yamu'i lali ka lamana'amofihni hapa'a to le'mo sibi hulata'na ka legeya'amofihni hapa'a yaguya bu go bati huto hulata nohune.

Hu'mau keke'i lu letolata bo nohibe

⁷ Nemehi nolepuna bona'ise. Enemehi epilata'na ya'ma Hu'mamofitogati ni'ibe, ya hu'ehina'mu lali komopati ai eminogo ai eminogo huto minalune. Enali komopa'anitu eniginaga fi epite minalana enali ya'ma Hu'mamofitogati huto hi'ahana yabe. ⁸ Hu'mamofihni hapa'a ya'ma komopa'a limilata'na ni'inagihe. Ya higo luga'amagi enali komopa'anitu keke'i li epalalana meni'inogomo Hu'mamofihni hapa'a bu mege'ahabe luto keheli'ohune. ⁹ Hu'mau aitogati minoba minoba huto minolata'na li huto huto lilube luto gi moneko pana'a metoga ho lifigo limi'ehina. Yamofihni mehi limi'ehinamofihni hapa'a lalitoga huto hu lamana hu'ehibe. ¹⁰ Komopati epilata'namofihni hapa'a ma huto ni'ibe. Lali kohe toto komopati meemi'ohutogo ai'a ya'ma komopa'a limito pana'a ho lifigo limi'ehina foipanati su halinamofihni kapo bili leto'ehina.

¹¹ Komopa'ni nolepuna bona'ise. Hu'mau komopa'a sipi sipi huto limi'ehinagi yana'mu lali ana huto komopati ai eminogo ai eminogo huto minalutagihe. ¹² Bona'magita Hu'mamofihni bu galuta'a ya'ma mone bu mego'ohune. To komopatitu lemehi emilata nohuta yanaguya huto moloto huluta ya'ma Hu'mau komopatigu minoto lito nohilinamofihni hapa'a li huto hilibe. To komopati emiluta yanauba huto hu lamana hulata nohibe.

¹³ Hu'mau ai Sikalafu'a molo leto'ehinagihe. Ya limi'ehinamu'i ai'a lali'i lele'mo maha'aluga mololata nohigo yanagu minota, to ai komopatigu minoto ho tito nohina ya'ma keheli fe lu'ohune. ¹⁴ Afofitu ya'ma pana'a lali noto noto bona'i lubuto bilibe luto ho lifigo limi'ehina. To lali lubu legeya'aloti bu go'ohutamo ni'inaya ka'a ya'ma luto lu huto hulata nohune. ¹⁵ To bona'magi Yesu ai lamana'a Hu'mamofihhi pana'a nohibe lite lu huto hilana'a enali Hu'mamofihhi komopa'agu minalune'mu nehabe, to Hu'mau ana huto komopa'anigu minoto lito hilina'mu yabe. ¹⁶ Hu'mau komopa'a limilata nohina'a ya'ma bu goto keheli'ohune. To keheliya ito keheli'ohune.

Hu'mamofihhi hapa'a ya'ma mehi limilata'namofihhi nohinagihe. Enali komopa'ani emite bite minete lite hilana'a enali Hu'mamofihhi komopa'agu minalune'mu nehabe. To Hu'mau ai komopa'anigu minoto lito hilina'mu yabe. ¹⁷ Ya'mu komopati emilata nohuta ya'ma bati huto huto hu lamana hulata nohibe. Kilisitou ai metoga minoto lito hulata hu'ehina suhi huto lali mololata nohuta ni'inaya yamofihhi ka foya lise kana'a sipilo lali koli mehuse amuya moloto ho ti fefe luto minalune. ¹⁸ To hena'mube? Komopati epilata'namofihhi legeya'aua ya'ma lelesa luse'na ya'ma fife lu halina'mu yabe. Ya hu'ehina'mu enali enelesa luse'na lite minalana enalitoga komopa'ni emise'na huto hu lamana mehu'ehibe luto kehelilune. Hena'mube? Lahalifi, lite koli nehana yabe. Enali Hu'mau komopa'a limilata'namofihhi hapa'a mone mekeheli'ahana yabe.

¹⁹ Lali ya'ma Hu'mau kohe toto komopa'a limi'ehinamo ni'igo yamu'i lemehi ai emilata nohune. ²⁰ Bona'i luga'amagi enali Hu'mamofihhi lemehi emilata nohune lite lilete to enalalu'anigihhi enita bise'na hite enele'mo bati mehilana enali kumu ya'ma fagalo bona'i yabe luto kehelilune. A'nekehelifihhe? Enali enalalu'anigihhi enubutuko bu galana'a enali komopa'ani meepise minalana ya'ma Hu'mamofihhi bu megolata'namofihhi ai ya'ma komopa'ani meemilune'mu nehabe. ²¹ Kilisitou lu molo'ehina ka'a ma luto kehelilata nohune. Lenali Hu'mamofihhi komopatini emite nehanamagita lenalalutinigihhi ya'ma komopatini ana hite epilo.

5

Metoga nasana ho fililinamofihhi hapa'a

¹ Bona'i luga'amagi Yesu kumu Hu'mau le'mo ho ti'ehina bo yabe lite keheliya ilana enali kumu Hu'mamofihhi yagapana'a nehabe luto lu epalalune. To ya huto ni'igo ya'ma afo'anifihhi komopa'ani emilana enali ana hite yagapana'a hiti komopa'ani epilabe. ² Lali Hu'mamofihhi pa'a pana'a komopati epilata nohupihhe luto ya nohupi ya menohupi luto ya'ma Hu'mamofihhi komopati emito to ai lu molo'ehina ka'alo mege'i melenogoti yanauba lu huto hilina ya'ma akehelilune. ³ Hu'mamofihhi komopati emilata nohutanamofihhi hapa'a ma huto ni'ibe. Ai lu molo'ehina ka'asigo kehelito analo mege'i mololototi ya'ma komopati noemuta ni'ibe. Hu'mau lu molo'ehina ka ya'ma keheli emilatanamofihhi keta'a hiti meni'ibe. ⁴ Hu'mamofitogati huto hu'ohuta ya'ma asaga'naloga lali me'i gupisa'alo ni'ina nasana i matele unogo bati nohune. Ya'ma matele unogo limilata nohina amuya'a ya'ma Hu'mamofihhi lemehi emilatanati ya'ma ni'ibe. ⁵ To me'mofihhi gupisa'alo ni'ina nasana i lapasa inogo limilina bona'i kiyi'agi kiyi'agi nehabe? Enali Yesu kumu ya'ma Hu'mamofihhi pana'a nohibe lite lilete keheli ule'ale hite kehelilana enalisigo yamofihhi lolo hilune'mu nehabe.

Hu'mamofihhi pana'amofihhi ka'a le'mo amuya molo'ehina ka'a

⁶ Yesu Kilisito ai'a ya'ma nagami'a hiti golahi huto hu'ehina yabe. Nagami'asigo meni'ibe. Ai nagami folose nagami'a hiti to fililago limi'ehina golaha'a hiti huto hu'ehina yabe. Sikalafu'uba ai ka'a lamana'amofihhi afo'afu nohinagihe, to Sikalafu'uba ya'ma hapa'a lulata nohigo legeya'a henilata nohibe. ⁷⁻⁸ Yamofihhi Sikalafu'i ai'a to mono nagami'i folo'ehina yauba to ya'ma fililago limi'ehina golahi ya nasanauba ya'ma enali loebe monebe nehago ka li'ahana ka ya'ma moneko legege hu'ehina ka ni'ibe. Enali ka Yesu Kilisito Hu'mamofihhi pana'a nohibe lite nelabe. ⁹ To bona'magita lenayahi tite ma'naka nolune lite nelago lali kehelutogo bati hulata nohibe. Ya hu'ehinaya Hu'mau lu'ehina ka'a yauba be ligito amuya mololata nohibe. Ai lusiga lulata nohibe. To ai Yesu kumu nani pana'ni nohibe luto alu'ehina yabe. ¹⁰ Ya luto ligo enali Hu'mamofihhi pana'amofihhi kumu enemehi emilana'a enali komopa'anigu keheli lamana hilata nehabe. Luga'amagi enali Hu'mamofihhi pana'aua ka'a lu'ehina kamu'i keheligo futu'a lolo hu'ehinamo ni'ibe, ya'ma bona'i ya hana'amagihhi Hu'mamofihhi kumu fagalo bo yabe lite li'ahanamo keheli'ehibe. ¹¹ To Hu'mau pana'amofihhi hapa'a le'mo hetofa hu etoto ka'a lu'ehina ya'ma ma huto ni'ibe. Hu'mau amuya lemehi huto minolata nasana li huto huto limi'ehina ya'ma mino kosaba huse'namofihhi hapa'a ya'ma pana'a nohibe. ¹² To ya higo enali Hu'mamofihhi pana'a li pili kete lite minalana'a enali mino kosaba huse

nasana ali'ahanamo ni'ibe. To luga'a enali Hu'mamofihi pana'a li pili mekalana enali mino kosaba huse'na ya'ma meli'ahabe luto lilune.

Lemehi emito minoba minobanamofihi ka'a

¹³ Hu'mamofihi pana'amu lenemehi emi'ahana'a lenali ya'ma keheli ule'ale huto minoba minoba nasana ya'ma ali'ahabe. Li'ohune lite keheli fe lite kehelilabe luto ka'a ya'ma koyo nolepube. ¹⁴ Lali ya'mu luto Hu'mamofihi bulu koli mehuse keheli bati hu'ohune. To Hu'mamofitoga ana'ina mone kumu loka hotogo ya'ma ai'a lilina'a malalina'a komopa'agu bati nohinogomo keheli limilina'mu yabe. ¹⁵ To ana'ina mone'namufi mone'namufi kehe i etenogo keheli limilibe luto keheli fotogo hu'ohutamo ni'ibe, ana'ina mone kumu kehe iluta ya'ma mele'isi li layanugu mololata nohibe luto keheli'ohune.

¹⁶ Bona'i moneuba lalu'afu moneuba foipa nasana nolinogomo bu goloto filise kapolo le'mo malalina nasana ya'ma lolo mehuse'namofihi nohinogomo bu goloto ya'ma ai kumu luto Hu'mamofitoga foipana'a li he'mi etobo luto ya lilibe. Lulenogo Hu'mau foipana'a li he'mi etoto mino kosaba huse kapolo le'mo malalibe. To filise kapolo le'mo malalina nasana ya'ma foipana hu'ehina'a mone ni'ibe. Ya hu'ohuta'amu Hu'mamofitoga lilata foya lilabe luto menolube. ¹⁷ Bona'magi bati mehina hapa'a hilatana'a asaga'i foipana ni'inaya, foipa nasana luga'a ya'ma filise kapolo enele'mo memalalina'mu yabe.

¹⁸ Lali ma luto kehelilata nohune. Hu'mamofitogati huto hi'ahanamagi ya'ma foipana lite meminalana'mu yabe. Hu'mamofihi pana'auba yagapana'amagihi li pili koto kaba hu epeleenogo foipa nasanamofihi afo'afu enugufalo mone'a li mekehelilina'mu yabe.

¹⁹ Lali Hu'mamofitogati huto hu'ohuta ya'ma noto noto melugu bona'i mone'amagi asaga'naloga enali foipanamofihi afo'afu ai nosipenuga kete nehabe luto keheli'ohune.

²⁰ To ma luto mone'a hiti keheli'ohune. Hu'mamofihi pana'a ai'a melugu limito keheli fe lulata'na li huto hu limi'ehinamo ni'inaya, Hu'mamofihi lamana'amofihi hapa'a keheliya ito kehelilata nohune. To Hu'mamofihi ka lamana'alo i segito ya'ma pana'a Yesu Kilisitohi nosipenuga minoto lito nohune. Ai'a ya'ma Hu'mamofihi lamana'a to minoba minoba huse'namofihi afo'afu nohibe.

²¹ Palala'ni pana'nise, lenali laga mehinana faga lugefa nasanalole lenemegesa hu emite kaba hite minalo.

YONI Napa 2

Ai koyoto epi'ehina fayahi

¹ Oho, kai Sipi Bouba kele'mo eto hu'ehina a'ise. Olopa bo kohe'amofita nani fayahi koyo nokumube. To kai paka panaka fayaha nasana ya'ma koyoto noepube. Nani komopa'ni lepito koyoto nolepube. To nani'nisigo meni'ibe. Ka'a lamana'a kehelite komopa'anigu mehelata nehana bona'i enali asaga'i komopa'ani lepilata nehana ni'ibe. ² Ka lamana'a ya'ma komopatigu nohina to lali hiti minoba minoba huto mino lito buto minalnagihe. Ya higo komopati lepilata nohune.

³ Afofifu, Hu'mau to ai pana'a Yesu Kilisitou ai lehe'moto ginaga fi letoto to fuluna'a li huto hu letoto nohinogo ka'a lamana'amofihi to komopati emilutamofihi ya'ma komopa'agu mino lito buto minalune.

Kilisitou lu limi'ehina mono ka li pili kalune

⁴ Paka panaka luga'a enali afofifu lu molo'ehina kamofihi ya'ma kehelihite'ani ka'a lamana'a ya'ma lite minelata nehana yabe luto hapa'ani ya suhi huto keheliloto'ni komopa'nigu negelo bito minolata nohube. ⁵ To ito'niga, kai'i Sipi Bouba lu molo'ehina ka'a luga'a lu kumugo keheliahane. Ka'a lu molo'ehina'a kosaba'i meni'ibe. Hapi fi'ehinagati emasana kehelito oba oba huto nominotamo anamofipo ya'ma ya luto lu kimilugi kehelibo. Lali asaga'i komopati ai eminogo ai eminogo huto minalune. ⁶ Hu'mau molo'ehina ka'a kehelito mege'i mololata nohuta yauba komopati ai eminogo ai eminogo hulata nasanauba ya'ma lolo hulata nohibe. To Hu'mau lu molo'ehina ka'a hapa'agati hapi fite kehelite eba eba hite neminanamo ya'ma komopatini emilite bite minalabe luto lu nolepube.

⁷ Ka Keheli'ahane. Fato mono ka lilabe lite lenimi'i mehelata bona'i babu lite huto hilete noto noto hepatoga i tili hite bi'ahabe. Enali Yesu Kilisito kumu ya'ma melugu lusi gufa hiti lito huto hu'ehinamo ni'ibe lite ka'a ya'ma ibe fitebe hilata nehabe. Bona'i ya hana'amagi ya'ma lenimi'i mehelata bona'i Kilisito'i fatehe bona'a ya'ma nehabe luto lilune. ⁸ Foya'a lutogo lenalitoga legeya'a huto hu'ehina ya'ma sibi hu laligi lite kaba hu bati hite minalo. Ya hite minete, mina'a lamana'a bati hite yamofihi silaga'i lilabe.

⁹ Luga'amagi enali Kilisitou mono ka lu limi'ehinamofihi li pili mekese be ligite ka'a mone lilete li sibi hilana enali Hu'mamofihi lite enali'na lolo mehilana'mu yabe. Luga'amagi enali ya mehise Kilisito'i ka lamana'a kehelite lilete minalana yamagi afofifu yagi to pana'a yagi li pili kete lite etalitoga malalana'mu yabe. ¹⁰ Bo moneubafi bo moneuba ya'ma Kilisitou lu limi'ehina ka'a mekehelilinauba yamofihi kaitoga kaga lu lepilube luto nolinogomo kai be metigise nohuto to nohakanugu le'mo memolobo. To ana bomofihi soso mehu etobo. Henabe lutobe? ¹¹ Luga'amagifi luga'amagi bona'i ya hite be tigilana ya'ma foya sibina'a lilata nohinalo le'mo bati hite moneko legege hilana'mu yabe. Ya'ma bati mehu'ehibe.

Kaga su ho'ehinamofihi ka'a

¹² Kaga luga'a asaga'i ni'inaya fayahi koyolata nagamilugu fayaha nasanagu koyoto mekimilube luto keheliohube. Nani kaitoga mele'isi binogo'ni nabagaguti ka lu kehelihite huto keheliloto komopatigu bati hinogo kehelilune luto keheliohube.

¹³ Kai pa'i kogonaka Hu'mau le'mo eto hu'ehina ai yagapana'a enali hiti nehafihe lite keke'i neli ketabe.

YONI Napa 3

Ai koyoto epi'ehina fayahi

¹ Oho, Gaiyasio, nalalu'niga komopa'ni kimi'ohuna bona'ise. Olopa bo kohe'amofita nani fayahi nasana ya'ma koyoto nokumube.

² Nalalu'niga, komopaka ya'ma monologu bati huto ni'igo kehelito ana suhi huto kugufaka'mu keke'i meluse ya'iya nasanauba kaitoga i ke'moto meenogo bati huto minalane luto Hu'mamofitoga lulata nohube. ³ Kai kaga lamana'amofihiki kapo'aloko bulata nohane. Yana'mu lalalutigihi luga'a enali ete kaga'a lamana'a li pili kolata nohata'mu lu nimigo keheliloto'ni komopa'nigu negelo bilata nohube. ⁴ Yagapana'nimagi ka lamana'amofihiki kapo'alo bati hite bilata nehana kaga'a ya'ma keheliloto komopa'nigu bati huto kehelilata nohunaya ya'ma komopa'nigu keheliki bati hilata mone'mofihiki yanauba mone be meligilina'mu yabe.

Gaiyasiu enehe'mana'mu fokehi li'ehina

⁵ Nalalu'niga, nemehi nokumuna bose, kai lalalutigihi enele'mo bati hulata nohata ya'ma lemegasagati ni'igopa fotogati nasana hiti enele'mo bati hulata nohata ya'ma bati huto lolo nohane. ⁶ To enali foto hepatogati kaitoga neheta'ahana bona'magi Yesuhi bona'amagihiki enogobisalo ya'ma komopakatu enehe'molata nohata'mu kofokehi lilata nehabe. To nebinogomo kai ya suhi huto Hu'mamofihiki ka'a leli'ali nehana'mu yabe luto minomo buto enehe'moto enoho lifitogo bilana yanauba lamana'a lolo hilibe. ⁷ Enali Kilisitohi gi'amu yabe lite me'ani he'milete Hu'mamofihiki mekeheli'ahana bona'magitogati yogo fe'nohi melise mono foyalo bi'ahanamo ni'ibe. ⁸ Lali bona'i ya hana'amagihiki enehe'moto enele'mo bati hulenogo ka lamana'a i tili tele hilina foyamofihiki moneko foyalo bona'i lolo hilabe luto lu leto'ehinamo ni'ibe.

Tiotelefe to Temeteliu etali kaga

⁹ Nani Kilisitohi yagapana'magihiki ya'ma fayahi hupamone'isi mone koyo'ohunaya, Tiotelefeu ai bo enogo'anifita minalube luto lulata nohilina kaga'ni ya'ma keheliki he'milata nohibe. ¹⁰ Ya'mu nani binogo'ni ai huto moloto nohilinamofihiki hapa'a li huto hilibe. Ai lali kumu faga faga luto libe loko hube nohibe. Ya hulata'asigo mone meni'ibe. Mono bona'i nebago ai enele'mo gufaga memolose to luga'amagihiki enehe'malune'mu nehago ka epekito ana mono bona'magihiki fegutoga enele'mo foto'i mololata nohibe.

¹¹ Nalalu'niga, nemehi nokumuna bose, kai bona'magi enali foipana lolo nehinogomo analo enemege'i memolobo. Ana'ina lamana'a lolo nehinogomo enemege'i malalane. Luga'amagihiki enali nasana lamana'a lelite nebinogomo enali kumu Hu'mamofitogati huto hi'ahana yabe luto kehelilune. Luga'amagihiki enali foipa nasana lelite nebinogomo Hu'mamofihiki hapa'a bu go fe lite bu mege'ahabe luto ya'ma kehelilune.

¹² To Temetelihi hapa'a ya'ma bona'i silaga'i bati huto yabe lite lago kehelune. To mono kapogu mololago ai hapa'a huto hu'ehina'a hetofana ni'ibe. Nani ana huto hapa'a bati hulata nohina abu go'ohube. To ka'a ya'ma lamana'a lulata nohina'a akeheli'ahane.

Bona'i keke'ani lu epolo'ehina

¹³ Kaga luga'a asaga'i ni'inaya, fayahi koyolata nagamitu fayahi kayalube luto mekehelube. ¹⁴ Nani kaitoga bilube luto nolube. Buto nehitenogolo le'abagaguti lu keheliki fa keheliki huto kehelilu'ibe.

¹⁵ Hu'mamofihiki fuluna'a ya'ma kaitoga mino moloto mineno. Kigibo kalalukagihiki enali keke'i neli ketabe. Kai ana huto ligibo lalalutigihi nehafihe luto keke'i nolu lepolve luto lu epibo.

YUTE Ai koyoto epi'ehina fayahi

¹ Yuteita nani Yesu Kilisitohi kele kele'a to Yemesihi gona'amofita, afotifu Hu'mau elesa molo lepito komopa'a lepilata nohina'mu lenele'mo moloto Yesu Kilisitohi kabalo lenele'mo molo'ehinamo lenali fayahi ya'ma koyoto nolepube.

² Hu'mau komopa'a lepilata nohina to fuluna'a to keke'i lu lepololata'na ya'ma li futili hu lepelelengo minomo buto mineno.

Faga faga mono'i fi lehetete nelina bona'magihi hapa'animu lu epi'ehina

³ Keke'i nolu lepolona bona'ise. Nani Hu'mau lenubuto bilata nasana silaga bona'magi hiti lilata nohuta yana'mu fayahi koyoto lepilube luto amuya molo'ohunaya, to bona'magi keheli ule'ale huse'namofihi kapo'a mino hetofa huto minalibe luto Hu'mau lu limi'ehina kaga ya'ma sibi hu lalibe luto asaga'naloga amuya melete foya'a ule'ale hite li etalana lenogo'na bito fayahi koyo lepilube luto kana'ni tupa nohibe. ⁴ Hena'mube? Bona'i luga'a Hu'mamofihi keheli'ahana'a enali folagahatigu fenene hite ti'ahana. To enali moko foya lilata nehanalo Hu'mau ka melemakilina'mu yabe lite ai hetofa bo nohinagihe lite nelana enali ya lite Hu'mamofihi lehe'mose kaga'a li sibi hite to lali moneko kaba boti, Yesu Kilisitohi enemegesa hu emite ibe fitebe hi etelata nehabe. Enali ya'ma bite li he'mila ete li he'mila nehanamofihi hapa'anilo Hu'mau osahi epilina ka koyapa'i mono bukugu fayahi keye'ahanamo ni'ibe.

⁵ Lenali ya'ma ka'a keheli su he'ahanamo anamofipo aku'i lu lepilube'mu nohube. Hu'mau ai ya'ma ligiko lagako bona'i Isilaeli bona'i Iyipi metogati gulu hu epoloto to luga'a aliha'a aitoga meminese to agoya hu meemi'ahana'amagihi enohi fili su ho'ehinamo ni'ibe. ⁶ To agelo mone'amagi enali kaba foya'ani he'mite nohi hepa'aniloti he'mite hi'ahana'a enali'i Hu'mau ule'ale seni nagatu li sipi tuto sa gi epoloto afeha'alo ema metepunagu enele'mo he'mi'ehigo enali kana sipilo ka foya lilina kanamofihi geba hite neminana'a yamofihi beto hite kehelilo. ⁷ To Sotomu to Gomola to nohi hepa'i luga luga mino lito buto oto hu'ehina hepato boana'i beto hilo. Enali ana hite anamofihi hite haya kelete moko fako nasanalito huto hilago logo amuya moloto minoba minoba nohinagu he'mi epalago nehana nehabe. Yamofihi bu nogotogo lelesati gofa lilina'mu yabe ya suhi hu epolo'ehinamo ni'inagi yana'mu lenegekesu mehenos.

⁸ Ya hu epolo'ehinamo ni'inaya aku'i faga mono'i lilata nehana bona'i enali ana hite bamu'i be ge tegi hite enugufatu topa helata'na lilata nehabe. Ya nehite Hu'mau gihiti bo libe pigi bibe hite kokulumalugu gulu guluna'ani hiti bona'i enali ya'ma mumusopa i epelelata nehabe. ⁹ Agelomagihi bo enogo'anifu Mikaeliu ya'ma faga mono'i lilata nehana bona'i hi'ahana suhi huto mehu'ehibe. Ai Mosehi sekuya'a ki'afu lilibe lite Satahi kenasabo bilete ihega ahega helete Satahi ka'a foipa hilibe luto keheli'ehina, ya'ma keta higo ai Satahi megeka meluse ma luto luloto lu emi'ehina: Sipi Bo aliha'a ka kemekilina'mu yabe luto lu emi'ehina. ¹⁰ Aku'i enali faga faga mono ka lilata bona'magi ya'ma mekeheli'ahana nasana'mu yamofihi ibe fitebe hite to megeka lite minelata nehabe. Yaga kala suhi hite enugufa'ani enumu nofilina nasana'mu fa'mene komopa'anitu kehelilete yalo ya'ma foipa hilete yanauba enele'mo sibi sibi hite ya hinogo enali fili su halabe. ¹¹ Akae. Enali minete ya'ma hena hena hilana ni'ibe? Enali Atahi pana'a Keniu foipa kapo'alo bu'ehina'a ya'ma kapolo bilana suhi hite ya nehabe. To efaha fe'nopofihi laga'a kehelite lite minete Balamuhi kapolo ya'ma me'me hite nebabe. To Kolau ai Hu'mau lu'ehina ka'amofihi pelesa ito he'mi'ehina ana hite kegeiyi hilete'ani yanauba enele'mo laba hinogo fililana'mu yabe. ¹² Bona'i ya hana'amagihi lenali mono kamofihi gomolu nose'na li gehesalo'i ya'ma yaga nose'namu ha ha lite neheti'ahana enubuya mehu'ehina enali enigi'ani le'mo napa napa hite li gehesamo le'mo sibina nehabe. Enali enubu enekesa meni'igo enali'ani nasana'muko anasi keheli keheli nehabe. Enabagaguti kele yau yau hinaga nelabe. Enali ya'ma ko fato fato hite sopopo ya'ma fa'mene yasiuba li he'migo buto fa'menena lolo hulata nohina ya suhi hite melete nehana yanauba gusunupa'a meni'ina suhi lolo hulata nohibe. To yafa mone nose'na legeya'a holata kanalo legeya'a mehalina'mu yabe. Ya suhi hite enali nehabe. To yafa mone su ti'ahago bi'ehina ya'ma enali hi'ahana suhi hite minese'nalo nehabe. ¹³ To enali hege nagami'i kele'a amuya'a hiti minago libi'na kele'na huto kolota kolota huto hulata nohibe. Enali bona'i ya hana'amofihi foipana'ani enubuya huse'na ya suhi huto huto hulata nohibe. Sonofi'i luga'amagi enali sibigopa nagopa hite humofa'na hilata nehana enali kapo meenelepilana'mu yabe. Sonofi'i ya hana suhi hite nehana

bona'i ya'ma sinihi gise'namofihi komopa'agu ule'alena'a ya'ma Hu'mau le'mo nupa huto metepu hepato lolo huloto ya'ma minoba minoba huse'nagu he'mi epolo'ehinamo ni'ibe.

¹⁴ To Atahi giko gakomagi nekisa'agati huto hite bi'ahana huto hilago yalo aliha'a ana huto bihu 7 Inoki huto hu'ehina. Ai ya'ma faga fagalo bona'i ya hana'a enali kumu fono ka luto ma luto lu'ehina: *Bu galo. Sipi Bouba ya foipana hana bona'magih nona'a epilube luto hetofa agelo bona'a babu luto ka foya lilana li gehesalo enele'moto limilina'mu yabe.* ¹⁵ *Ya huloto asaga bonatoga hapa'ani lu huto nohuto kegeiyo bona'i Hu'mamofitoga meneminana'a enali kegeiyo'na'animofihi hapa'a nona'a foipana epilina'mu yabe. To kegeiyo bona'magih Hu'mamofitoga meneminana'amagi enali Hu'mamofih kaga li sibina sabana hite ka laga mehina'a lilana ananamofihi nona'a epilina'mu yabe.* ¹⁶ Bona'i ya hana'a enali megeka lilata to fato bona'i enifisa ilata nehana to moko tako fato fato'mofihi lolo hite minete, enali'anigo li nupa napa hite neminana bona'i enali luga'a hiti ana kapolo enemege'i melete bilabe lite enofokehi lite fi taga hi epelete lite hilata nehabe.

Enegekesa lito kaga lu epolo'ehina

¹⁷ To nemehi lepi'ohuna bona'ise. Lenali ya'ma koyapa'i Sipi Boti Yesu Kilisitohi aposolo bona'magi enali kohe tete kaga'a lu lepi'ahanamo yana'mu kehelite minalo. ¹⁸ Enali ma lite lu lepilata hi'ahanamo ni'ibe: Kana'a sipi tupa higo komopa'anigu foipanamofihi nasanalo ya'ma laga epesise'namo amuya meelata nehana bona'i huto hilete kalana'i mele lepelete mono katini lite mumusopa ilana'mu yabe. ¹⁹ Bona'i ya hana'amagi ya'ma Hu'mamofih naga'a loko huse'na li huto hilata nehabe. Hu'mamofih Sikalafu'a hiti menehana enali enugufa'aniuba kaba hu epololago laga'ani epesise'nalo meelata nehana. ²⁰ Ya hite nehanaya, komopa'ni lepi'ohuna bona'ise, lenali monotini legeya'a yanauba komopatini lolo hilenogo amuya melete mineme bite minalabe. Hu'mamofih fana meha'a hiti Sikalafu'i limi'ehinamofihi amuya'alo minete Hu'mamofitoga lite minalo. ²¹ Ya nehite Sipi Boti Yesu Kilisitou ai fuluna'a molo lepoloto ule'ale huto mino kosaba'i ya'ma minomo bulata nasana molo lepalalina'mu geba hite nehite Hu'mau komopa'a lepi'ehina'alo minalo.

²² Hu'mamofih ka keheli bati mehise loe lae enegekesa neyigina bona'i leniginaga fi epilo. ²³ Enali logo kapogu bilune'mu haha nelana bona'i enele'mo tiligi salo. To bona'i luga'a leniginaga nefinogo lenelesa nolinogo enele'mo bati hilo. Ya nehite ana'ina'ani kolota kolota hapa'ani ni'inogomo yana hiti kaba hi epalalo.

Hu'mamofi kumu fokehi ho'ehina ka'a

²⁴ To Hu'mau lenele'mo hetofa hu'ehigo lele'mo laba hi lalabe lite sekele mamu'a hiti fana mehena'alo foipanatini meminenogo ya nehinogo gobisa'alo lenegelo bise'na hiti amuya'a hiti lenele'mo malalibe. ²⁵ Sipi Boti Yesu Kilisito kumu yabe luto lubuto bilina bo Hu'mamofih aitoga sekele mamu'a hiti fana mehena to amuyana'a hiti to kaba hulata amuya'a, koyapa kana'a mino'ehina to yatai hiti ana huto li'ehina to mino lito buto mino bai toto minalina'mu yabe. Lama'naka.

HUTO HILINA KA Yonihi aliha'a yabe luto lu etoto lu emi'ehina ka'a

Yesu le'mo hetofa huto lu'ehina ka'a

¹ Yesu Kilisito le'mo belegepa ito lu'ehina kaga kana'a yatama mehu'ehigo ana'ina huto hilibe luto Hu'ma lu'ehina ya'ma Hu'mamofihhi agoya bona'a lu epilibe luto Yesuhi lu emilago ai agelo'amofihhi lifilago agoya bo'a Yonita lu nimito nelepi'ehina. ² To nani'ni ya'ma Hu'mamofihhi bagaguti ka'a to Yesu Kilisitou lu huto hu'ehina ka'a ya'ma bu goya ito keheli'ohunamofita yabe luto keheli'ohuto maga lu huto nohube. ³ To fayahi ya'ma asaga'i amuya malalina kana'a alo'i tupa hu'ehinamo ni'inaya suguna ka lu huto hilina ya'ma leka sete lu epilanammo lenali hiti ya'ma ni'ibe. To ka fayahi ya'ma keheli'ete keheliya ilana lenali nehana Hu'mau lusa gi lepolo'ehina'a lolo hite nehabe.

Hu'mamofihhi yagapana'a li gehesa 7 lusa gi epi'ehina ka'a

⁴ Yonita nani'i Asia metoga Hu'mamofihhi bona'a li gehesa 7 nehana lenali'i fayaha nasana ya'ma koyoto nolepube.

Hu'ma koyapa mino'ehina bo to minoto nohina bo to koyapa koyapa minalina bo aitoga ni'ina to sekele mamu'a hiti kefa hisa gobisa'alo hetofa kene'i 7 enalitogati ni'ina, ⁵ to Yesu Kilisito aitogati ya'ma lehe'mose'na to fuluna'a lenalitoga mino moloto minalibe. Yesu ai ya'ma Hu'mamofihhi ka'a beto huto ligo ule'ale nohina bo to kohe toto pana'a filise'naguti ho tise'na yamofihhi lamana baga'a to noto noto kaba bona'i Sipi Botini lenali bo lenogotinifu kaba huto nohibe.

Ai komopa'a limito ai'a golaha'atu foipanatiguti li okala hu leto'ehinamo ni'ibe. ⁶ Ya huloto ai'a afo'afu Hu'mamofihhi le'mo hetofa hulenogo minalabe luto ai foya'a li etalabe luto analo mamufa gilata bona'i kapo'alugu lele'mo molo'ehina. Aitoga ya'ma fana meha'a hiti to amuya'a hiti ule'ale huto minalina minomo buto minalina'mu yabe. Lama'na ka.

⁷ Bu galo. Sopohi gupisalo alina'mu yabe. To bona'i asaga'magi enubutu bu galana'mu yabe. To Yesuhi magolohi fi'ahana bona'i hiti enali bu galana'mu to noto noto bona'i asaga'i enali ai'i bu gelete ai ka'a keheli meemi'ahana'mu yabe lite sipi yibi hafili hilana'mu yabe. Ya'ma ka'a ya huto huto hino. Lama'na ka.

⁸ Amuya'atu enebe ligilata bo Hu'mau ai koyapa koyapa mino'ehina bo to yatai nohuna bo to minomo buto minalina bo ai ya'ma ma luto nolibe: Nani'nisigo hapi hulatana to li su holatana afo'afita nohube luto nolube.

Kilisitohi mehi bu go'ehina

⁹ Lenalalutinifita Yonita nani hiti to lenali hiti Yesu kumu luto keke bake to Hu'mamofihhi kapo'agu to keta'a hiti nasana kofito minolata nohuta yamofihhi lenali hiti moneka liloto nominonamofita nani fayahi ya'ma koyoto nolepube. Nani Hu'mamofihhi kaga'a to Yesuhi gi'a lu huto huto luna'mu luto Patamosi metoga hege nagamilugu ti'ehinalo noho lifigo he'mito nohuna. ¹⁰ Minoto kibina bomofihhi kana'alo fuligu ya'ma Sikalafu'aba ai'a komopa'nimofihhi bu'a li heligo nemegezagati nogo sipi pikuli ya suhi huto huto hu'ehina. ¹¹ Huto higo ya'ma luto keheli'ohube: Nasana bu nogata ya'ma bukugu fayahi koyolotoka yagapana'ni li gehesa 7 kaitoga he'milago Efeso hepatoga to Semena hepa'i to Pegamuma hepa'i to Taitaila hepa'i to Satisi hepa'i to Filatelefa hepa'i to Leotisia hepatoga bilibe.

¹² To nani ka'a lu nimina bo'a bu galube luto i behe huto lamu libi'i 7 golitu lolo hi'ahana ya'ma bu go'ohuna. ¹³ Libi'i folaganugu kene'i mone nohigo bu go'ohuna. Ai meha'a bona'magita suhi huto nohigo guketete silifi'auba yatamalo limito gigusa'a hiti legege huto mino'ehina. To anaga gilimi golitu lolo hi'ahana ya'ma mino'ehina. ¹⁴ To lataha'a oka'amofihhi hapa'a ya'ma sopohi ya suhi huto koholi gulu gulu luto mino'ehina. To bu'a luga luga ya'ma logo guluya mehi ya suhi huto mino'ehina. ¹⁵ To gigusa'a luga luga'a ya'ma goli kafahi logogu loloto lo gini gini nolina ya suhi huto mino'ehina. To nogo'a sipi ya'ma nagami'i lisahi ya suhi huto huhu luto mino'ehina. ¹⁶ Yahi lamaga'aga ya'ma sonofi'i 7 liloto mino'ehina. To bagagutiya emita'i yatamalo mone buga megesaga to mone okaba'aga kono'ehina ya'ma limito ni'igo bu go'ohuna. To bu okaba'a yegemofihhi silikeha'a ya suhi huto besa loloto mino'ehina. ¹⁷ Nani meha'a ya huto bu goloto i behe huto gigusagu hekilii higo koloto mino'ohuna. Nefilina ya suhi huto ko'ohugo yahi lamaga'auba nugupisaga moloto ma luto noluto lu nimi'ehina: Kai kelesa melino. Nani kohe toto alihi moloto nohube. ¹⁸ To amuya bo afo'afita minomo buto minaluna'mu yabe. Nani filii'ohunagi aku'i ho tito to filise'na to yabalugu kafemofihhi foloke'a nanigo li'ohube. ¹⁹ Kai ana'ina bu go'ahata ya'ma yatai huto nohina'a hiti to alihi huto hilina'a

hiti mone'na fayahi koyo su hobo. ²⁰ To nayahi lamaga'aga sonofi'i 7 ya'a hiti to libi'i 7 golutu lolo hi'ahana ya'ma bu go'ahata yamofihhi laguna nasanamofihhi hapa'a lu kimilugi kehelibo. Sonofi'i 7 ya'ma Hu'mamofihhi yagapana'amagi li gehesa 7 enali'i kaba hi epalalana bona'i agelo bona'i ya suhi hite nehabe. To libi'i 7 ya'ma Hu'mamofihhi ka kehelihana bona'magi li gehesa 7 nehana yabe.

2

Efeso bonatoga ka'a molo'ehina

¹ Molo emito ya'ma luto lu nimi'ehina: Efeso hepato Hu'mamofihhi bona'amagihhi agelo ya suhi huto kaba hu noepalana boubu ma luto fayahi koyo emilenogo lu epilibe: Sonofi'i yahi lamaga'aga li'ehina to libi'i 7 golutu lolo hi'ahanamofihhi komopa'agu bula ola bulata nohina bo ai'a lenali kumu ma luto nolibe: ² Nani lolo hite melete nehanamofihhi hapa'a to foya'animofohhi hapa'a kosele'i melenahago amuya melelata nehana yanamofihhi hapa'a kehelihohube. Lenali fojpa bona'i laga mehana'a bu neenagagomu'i lenipa holata nohigo he'mi epele'ahana. To bona'i luga'a lenali hiti aposolo yabe lilete faga hiti lilago faga'animofohhi hapa'a fi taga hi etete faga nelabe lite akehelihahabe. ³ To amuya melete minoba minoba hite nani kumu keke'i luse'namofihhi lenugupisalo melelago kosele'i melenahago bati hite neminabe. ⁴ Ya hu'ehinaya nani ya'ma ana'ina ya suhi huna'mu kehelugo lenali kumu bati mehulata nohibe. Lenali yata'a komopatini nimilata hi'ahanamo ana suhi huto kana ma'asi mone meni'ibe. ⁵ Kohe toto ifo'aga meya mono kamu'i bati humofa'na hite mine'ahana yatai ya'ma alo'i behelefe limi'ahabe. Lenali ya hi'ahana'mu aku'i kehelilite foipanatinu li he'milete komopatini i gelehe hite kohe tete bi'ahana kapomolo aku'i ya'ma i melete bilo. Ya suhi mehinogomo nani lenalitoga henetito libitini li soboto li he'miluna'mu yabe. Komopatini li gelehe mehinogo yamofihhi li lepalaluna'mu yabe. ⁶ Luga'a ya'ma lenali kumu kehelugo bati hulata nohibe. Lenali Nikolasihhi bona'a ya'ma lenali ana'ina lolo hite melete nehana ya'ma laga'ni menonebesibe luto lu'ohube. Yana'mu nani hiti lenali hiti moneko kumu menolebesibe.

⁷ Sikalafu'uba Hu'mamofihhi yagapana'a li gehesa hi'ahana ka'a lu epito lu noepina ya'ma enegekesa hokolo hinogo kehelihhi ite kehelilabe. Luga'a enali mono ka amuya melete bite Satahi luba'a be ligilana'amagi ya'ma mefilise minoba minoba hilatanamofihhi legeya'a Hu'mamofihhi foya'agu biha'a ni'ina ya'ma nalabe luto kehelihhi epilube luto nolube.

Semena bonatoga ka'a molo'ehina

⁸ To Semena hepato Hu'mamofihhi yagapana'amagihhi agelo ya suhi huto kaba hu epolo'ehina boubu kaga'a ma luto fayahi koyo eminogo lu epilibe: Kohe toto to alihi moloto ai filito aku'i ho tito minoba minoba hilata bo lenali kumu ma luto nohibe: ⁹ Lenali keke'i luse'namofihhi lenele'me lite tite enumuhi meni'ina bona'i neminana ya'ma kehelihohube. To lenali komopatini mono'mofihhi fe'no hiti babu luto nehabe. To Yuta bona'i nohune lite lilata nehana enali lenali kumu libe pigi bibe hi lepelelata nehabe. Ya'a hiti kehelihohube. To enali faga hiti lilete Yuta bona'i bati'a monehabe. Enali Satahi yagapana'a nehabe. ¹⁰ Lenalitoga keta'a huse'na aku'i huto hu lepilube'mu higo lenelesa melino. Kehelihahafiyee? Satahu ai enimi'i mololata nasana huto hu lepilibe luto lenalitogati luga'a ya'ma naga nonugu lenele'mo malalina'mu yabe. Ya hulenogo keke'i luse'na keta huse'namofihhi kana'a 10 yupapogu huto hu epilina'mu yabe. Lenali ya'ma mono ka li pili kete lite fililafi fa'mene minalafi lite minete kehelihhi sekele mamu'a hiti kakili tegi huto ule'ale huto minolata nohinamofihhi lito bi lepalalube'mu hube.

¹¹ Sikalafu'uba Hu'mamofihhi yagapana'a li gehesa hi'ahana ka'amofihhi lu noepina ya'ma enegekesagu hokolo hilina'amagi ya'ma kehelihhi ite kehelilabe. Luga'amagi enali helebole hite bite Satahi luba'a be ligilana'amagi ya'ma alihi fililata nasana'uba aku mone ene'le'mo sibina mehilihbe luto nolube.

Pegamuma bonatoga ka'a molo'ehina

¹² To Pegamuma hepato Hu'mamofihhi yagapana'amagihhi agelo ya suhi huto kaba hu noepalana boubu kaga ma luto fayahi koyoto emilenogo lu epilibe: Emita'i yatamalo mone megesaga to mone bulaga ni'igo li'ehina yauba lenali kumu ma luto nolibe: ¹³ Lenali hepa'i neminanamofihhi hapa'a kehelihohube. Yalo'i Satahu kaba hu epalalina hepato nehabe. Lenali kaga'ni to nigi'ni li pili kete lite neminabe. To kaga'ni fala mekite nehago lu aku toto lu lepilata hu'ehina bo Atipasiu ai hepatinu ya'ma Satahu minoto lito nohina yalo ya'ma filihoto lenali kana ya yupahi nani kumu kehelihhi ule'ale ya'ma kete bi'ahanamo ni'ibe. ¹⁴ To nani lenali kumu nesi'a kehelugo sibina hulata nohina. Lenali hepato bona'i luga'a nehana lenali koyapa bo mone gi'a Balamu yabe ai'a

ka'a enelepismofihhi kapogu bilata nehabe. Balamu ai Balakahi ya'ma Isilaeli bona'i lu epilube'mu faga lu emigo ai ya luto fi taga hu epoloto lugefa nasanamofihhi seba'a nete minete mokonalo minete sibina hi'ahana. ¹⁵ Ana suhi hite, lenali hepatiniga bona'i luga'a enali Nikolasihi bona'a enali bona'magihhi foipana lilete ana suhi mege'i nemalabe. ¹⁶ Yana'mu lenali foipatini li he'milete komopatini i gelehe hilo. Ya mehinogomo nani lenalitoga katiya'i henetito ana bo ya'ma luba li emito nabagaguti yatama emitatu luba huto enahaluna'mu yabe.

¹⁷ Sikalafu'uba Hu'mamofihhi yagapana'a li gehesa hi'ahana ya'ma kaga ya luto lu noepina ya'ma enegekesa hokolo hinogo keheliya ite kehelilabe. Luga'amagi mono kagu ule'ale hite bite Satahi luba'a be ligilana'a ya'ma fala kito nose'na legeya'a mana yabe luto kokulumaguti limi'ehina nose'na epilube'mu hube. To kala efahi hapa'a ya'ma eto eto huto epilenogo yalo'i gi'a fayahi kosaba'i minenogo efapofihhi afo'afu ai'asigo kehelilube'mu hibe luto nolibe.

Taitaila bonatoga ka'a molo'ehina

¹⁸ Taitaila hepatoga Hu'mamofihhi bona'magihhi agelo ya suhi huto kaba hu noepalana bouba kaga ma luto fayahi koyoto emilenogo lu epilibe: Hu'mamofihhi pana'amofihhi bu'auha logo guluya mehi ya suhi huto loto ai gigusa'a goli efahi logogu loloto lo gini gini nobina ya suhi huto ai'a lenali kumu ma luto nolibe. ¹⁹ Nani lolo hite melete nehanamofihhi hapa'a to komopatini epilata nehanamofihhi hapa'a to keheli ule'ale hite minalanamofihhi hapa'a to enele'mo bati hilata nehanamofihhi hapa'a bati huto ni'inaya yanamofihhi hapa'a keheli'ohube. To kohe toto amuya melete nesi'a mine'ahanamo ni'ibe. Yatai ya'ma aku'i notibe. Ya'a hiti nokehelube. ²⁰ To nani lenali kumu kehelugo luga'a sibina hu'ehibe. Lenali ya'ma Isilaeli bomofihhi gihiti a'i foipa'a Yesepelo tegi huto mino'ehina a'i bu go he'milata hi'ahana ai'i nani mono ka loli'ali a'i nohube luloto yagapana'ni kaga lu epi epi hite enimi'i melete enohoka hago moko foya lite lugefa nasanamofihhi seba'a nelata nehabe. ²¹ To komopa'a i gelehe hilibe luto kana'a molo eto'ohuna ya'ma ai'a komopa'a li gelehe mehuse moko lise'na mehe'milina'a huto keheli'ehibe. ²² Keheli'ahafihhe? Nani yamofihhi linogo'ni besise nasana ya'ma huto hu eminogo koloto minalibe. Ya nohuto ai'a hiti moko lilata nehana enalitoga keke boke sipi'a huto hu epilibe. Enali ana a'mo hiti moko li'ahanamo'mu komopa'ani i gelehe mehinogomo ya suhi huto hu lepilube'mu hube. ²³ To ana a'mofihhi yagapana'a enoho fili su halibe. Ya suhi hulenogo'ni noto noto bo mono ka keheli'ahanamagi nani bati'namofihhi komopa'ani enegekesamofihhi hapa'a bu go fe lu'ahata bo nohane lite keheliya ilabe. Nani bona'i asaga'i hite melete hilanamofihhi afo'anifita pa soto nona'a eto eto huto epilube'mu nohube luto nolibe.

²⁴ To Taitaila hepatoga bona'i luga'amagi ana faga ka'a keheli he'milata nehabe. Ya hite, bona'i luga'amagi Satahi hapa hapa'a keheli fotogo huto keheli'ohune lite lilete nehana bona'magihhi ka'ani lenali ya'ma kehelise mehabe. Lenali kumu lilugi kehelilo. Nani keta'a hiti nasana luga'a ya'ma lenugupisalo memalalube'mu hube. ²⁵ To ana'ina li'ahanamo ya'ma li pili kete lilete minalo. Ya helite nebinogo hetetiluna'mu yabe. ²⁶ Luga'amagi enali mono ka'nigu amuya mele lite bite Satahi be ligite nani huto moloto hu'ohuna ya suhi hiba hiba hite lolo helite bite li su halana kana'a ya'ma nani'ni amuya epinogo'ni fato fato metoga bona'i enali'i bo enobo'anifihhi lolo hite minalabe. ²⁷ Afo'nifitogati amuya li'ohuna ana suhi huto lepinogo'ni aeoni fatusa lilete minete metoga bona silaga'i kaba hi epalalabe. Ya nehite osatu me somo itobo silata nohuta ya suhi hite lolo hi epalalune'mu habe. ²⁸ To go'i nolina sonofi'i ofuyahi molo epalalube'mu hube.

²⁹ Sikalafu'uba Hu'mamofihhi yagapana'a li gehesa hi'ahana ya'ma kaga ya luto lu noepina ya'ma enegekesa hokolo hinogo keheliya ite kehelilabe.

3

Satisi bonatoga ka'a molo'ehina

¹ To Satisi hepato Hu'mamofihhi bona'amagihhi agelo ya suhi huto kaba hu noepalana bouba ka'a ma luto fayahi koyoto emilenogo lu epilibe: Hu'mamofihhi meha'amofihhi amuya 7 nehana hiti to sonofi'i 7 li'ehina lenali kumu ma luto lu'ehibe: Nani lite melete nehanamofihhi hapa'a kumu keheli'ohube. Bona'magi enali lenubu gago lenubu hiti nehana'a keheli'ahanaya komopatini ya'ma filie'ehinamo nehana, akeheli'ohube. ² Ya hu'ehina'mu lenali ya'ma mopo hite ho tilete kosaba'i luga'a fililune'mu nehana yamagihhi komopa'ani le'mo hetofa hi epalalo. Nani afo'nifu Hu'mamofihhi bulo lolo hite melete hite nehanamofihhi bu nogogo mone'a bati mehibe. ³ Lenali ana'ina li nupa hite fi lehe toto lu lepito lenegekesa li'ehinamo le'mo kosaba hite li pili kete lite nehite

foipanatini he'mite komopatini li gelehe hilo. Li gelehe hite kaba hite meminalana ya'ma luba li lepilube'mu hube. Kana'a nomolona ya'ma lenali mekeheli'ehinogo gumina baukalo bona mone'mofihhi suhi huto mele'isi oto henetilube'mu hube. ⁴ To Satisi hepatoga bona'i nesi'a nehana lenali i kolo bise'natini oifa'i ilana suhi mehabe. To ya nehana'amagi minete koholi guketetinimofihhi hapa'a lilete minalana nani hiti humofa'na hite minete lite hilana'mu yabe. Lenali ya suhi hilana bati hite minete nani hiti minalabe. ⁵ Luga'a enali mono kagu amuya melete mine lite bite Satahi luba'a be ligilana'a enali koholi gukete'animofihhi hapa'a li bati hu epelenogo li ho kalamune'mu habe. To enigi'a ya'ma amuya enemehi hite minoba minoba nehana bona'magihhi enigi'ani keye'ahana bukuguti kele lito mehe'milube'mu hube. Nani enigi'a to pana'ni nehabe luto ya'ma afo'nifihhi bulo to agelomagihhi enubulo lu huto malalube'mu hube.

⁶ Sikalafu'uba Hu'mamofihhi yagapana'a li gehesa hi'ahana ya'ma kaga ya luto lu noepina ya'ma enegekesa hokolo hinogo keheliya ite kehelilabe.

Filatelefa bonatoga ka'a molo'ehina

⁷ To Filatelefa hepatoga Hu'mamofihhi yagapana'amagihhi agelo ya suhi huto kaba hu noepalana bouba ka'a ma luto fayahi koyo emilenogo lu epilibe: Bati nominana to fotogo nohina bouba mone gihiti bo, Tebitihhi, kafemofihhi foloke'a li'ohuto kafe sigi hokolo hu'ehinogo moneuba buto li hekini melalube'mu hibe. To li hekini lo'ehinogo moneuba kafe mesigilube'mu hibe. ⁸ Ai ya'ma lenali kumu ya luto nolibe: Nani lolo hite melete hilata nehanamofihhi hapa'a keheli'ohube. Keheli'ahafihhe? Nani lenubulo kafe mone sigi lepeleno'go ya'ma moneuba kafe gi hekini melalube'mu hibe. Lenali amuyatini nesi'asi ni'ina ya'ma keheli'ohube. To sibigopa ya'ma kaga'ni li pili kete lite minete nig'i'ni ya'ma mehe'mi'ahanamo ni'ibe. ⁹ Kehelilo. Satahi li gehesa'aloti bona'i luga'a enali Yuta bona'i nohune lite lilata nehana yamagi faga hiti lilete Yuta bona'i lamana'amo menehabe. Nani enali'i ya'ma enimi'i moloto enohoka hugo lenalitoga henetite enalapusa fi lepilune'mu habe. Ya nehite lenali kumu ya'ma komopa'ni lepi'ohuna bona'i nehabe lite kehelilune'mu habe. ¹⁰ Lenali kosele kasele'i mehese negeba hite minalabe luto lu lepolo'ohuna kaga'ni ya'ma li pili kete lite mine'ahanamo ni'inaya, yana'mu enimi'i mololata kana'a ya'ma noto noto bona'i enalitoga mino lito bilinalmoya, lenalitoga minomo bu lalibe luto nani'ni ya'ma gegisa fi lepoloto kaba hu lepalalube'mu hube. ¹¹ Nani mele'isi henetilube'mu hube. Ya'mu moneuba sekele mamu'a hiti kakilitini suba to lalibe lite lenali ana'ina li'ahanamo ya'ma kaba hu bati hite li pili kete lilete minalo. ¹² Luga'amagi enali mono kagu ule'ale hite mine lite bite Satahi luba'a be ligilana'amagi ya'ma afo'nifu Hu'mamofihhi sipi mono nopofihhi lapusa'a ya suhi huto fi epelenogo'ni enali yagu ule'ale hite nehite aku'i fegutoga mone leke ho melimilune'mu habe. To enali enugupisalo Hu'mamofihhi gi'amofihhi fayaha'a to Hu'mamofihhi ai tegi hepa'mofihhi gi'a ana suhi huto enali enugupisalo fayahi kayalube'mu hube. Ya'ma Yelusale hepa'i kosaba'i ya'ma kokulumaghu Hu'mamofitogati limilube'mu hibe. To nani nig'i'ni hiti kosaba'i ya'ma enali enugupisalo kayalube'mu hube.

¹³ Sikalafu'uba Hu'mamofihhi yagapana'a li gehesa hi'ahanamagihhi ka'a ya'ma luto lu noepina ya'ma enegekesa hokolo hinogo keheliya ite kehelilabe.

Leotisia bonatoga ka'a molo'ehina

¹⁴ To Leotisia hepatoga Hu'mamofihhi yagapana'amagihhi agelo ya suhi huto kaba hu noepalana bouba ka'a ma luto fayahi koyoto emilenogo lu epilibe: Ka lamana'a lu latanamofihhi hapa'a nohina bouba ka'a ligo ule'ale hulata nohina bouba lusi lu yete hose bouba Hu'mamofitogati ana'ina huto hu'ehina yanamofihhi hapa'a nohilina lenali kumu ma luto nolibe: ¹⁵ Lenali lolo hite melete nehanamofihhi hapa'a keheli'ohube. Lenali mono ka kumu yabe lite amuya melete li mukoho menelabe to amuya melete li yasi hi su mehe'ahana ya'ma keheli'ohube. Ketipa ito minalune litemo ya'ma ketipa ilenogo minalanamoya, lenali mukoho lolenogo bati nohinagi to ketipa ilenogo bati nohinagihe luto nolube. ¹⁶ Lenali mukoho melose to ketipa meise nehanamoya, yegeuba nagami'i nesi'a lo'ehina tegi hu'ehinamo nehanagi nabagaguti mu bili lepilenogo lite minalube'mu hube. ¹⁷ Lenali lenalitini'mu ma lite kehelilata nehabe: Lali babu yogo fe'nohi ni'ibe lite bati huto minalune'mu hune nelabe. Lali hena nasana'mu mone sa sa hulata nohune? Ana'ina lilata nohuta yanamofihhi nasana'mu mone sa sa mehune lite lilata nehanaya, lenali amuya memele'ahana hapatini mekehelise bona'i mone muhi meni'ina bona'i ate li'ahana'a enugufa yapako nehite bu pisi lina bona'i suhi hite nehabe. Ya'amagi ya'ma enali keheli fe lite kehelilana'a mehabe. ¹⁸ Ya hu'ehina'mu lenegekesa lito lu lepilugi kehelilo. Lenali nanitogati goli efahi hetofana'a mina'a tito ni'ina ya'ma mina filenogo bati fe'nohatini hiti bona'i minalanagihe. To koholi guketemofihhi hapa'a mina filete lite i kolo bite lenugufa yapako minago buya ligo fi etalabe. To lenubutinimofihhi

mesebe'amofihi mina filete lenubuluga ya'ma felenogo aku gili gili hilibe. ¹⁹ Nani komopa'ni epi'ohuna bona'i ya'ma ka epekito osahi epito enele'mo bati hulata nohube. Ya hu'ehina'mu lenali amuya melete foipa hapatini he'mite komopatini li gelehe hilo. ²⁰ Kehelilo. Nani kafega nohuto begele begele tito ilata nohube. Luga'amagi enali kaga'ni ya'ma kehelilete kafe sigi netenogo enali nonugu tilube'mu hube. Tito nose'na lamana'a noto epito hinogo enali hiti nani hiti noto minalune'mu hune. ²¹ Nani amuya moloto Satahi be ligilogo afo'nifu ya'ma ai'a sekele mamu'a hiti kefa hisa minolatana nohinalo minolata nohube. Luga'amagi enali monologu amuya melete mine lite bite Satahi luba'a be ligilana'a ya'ma ana suhi hite nani'ni ya'ma elesa melenogo nani sekele mamu'a hiti kefa hisalo nohuna namaha'aga moneka minaluta'mu yabe.

²² Sikalafu'i yauba Hu'mamofihi yagapana'a li gehesa hi'ahanamagihi ka'a ya'ma luto lu noepina ya'ma enegekesa hokolo hinogo keheliya ite keheliabe.

4

Kokulumagu Hu'mamofihi fokehi lilata nehana ka'a

¹ Nani ana'ina ya hu tegi huto bu goloto nubu ego saga huto bu go'ohuna. Kokulumagu kafe mone hokolo hu'ehigo bu go'ohuna ya'ma nogo'a yata'a huto higo keheli'ohuna ya'ma pikuli ya suhi huto huto huloto ma luto lu nimi'ehina: Kai malo tito minoto ana'ina huto hilina'a ya'ma kelepino'ni bu galatagihe. ² Ya luto lulago ana'asi Sikalafu'uba limito nele'mo saga tigo kokulumagu sekele mamu'a hiti kefa hisalo mino'ehinamofihi gupisalo bo moneuba nohigo bu go'ohuna. ³ To sekele mamu'a hiti kefalalo mino'ehina ai okaba'a mina'a minomo tito mino'ehina efahi gi'a yasipa efahi, ya suhi huto konilia efahi safana ya suhi huto besa lota mino'ehina. To kefa hisa nekisa'aga bego bego huto ya'ma mone figenefamofihi kifiya'nalogo'na efahi ya suhi huto fi bego huto ni'igo bu go'ohuna. ⁴ To sekele mamu'a hiti kefa hisa napa'a fi bego hite ya'ma fato kefa hisa mone kegi'a 24 kefa ni'igo bu go'ohuna. Kefamofihi gupisalo olopa kaba bona'i luga'a 24 enali koholi gukete'ani fayaha'a hiti lite hekelete mine lite bite mine'ahana to kakili'mofihi sekele mamu'a golitu lolo hi'ahana ya'ma lataha'aniga ni'igo bu go'ohuna. ⁵ To sekele mamu'a hiti sipi kefa hisaloti ya suhi huto kopisi'na sipi li melebeyo nohigo nogo'a kokillika hiti luto mino'ehina. To sekele mamu'a hiti kefa gobisa'aga ya'ma logo libi'i 7 lota mino'ehina ya'ma Hu'mamofihi meha'amofihi amuyalo 7 ni'igo meha'amofihi libi'a mino'ehina. ⁶ To sekele mamu'a hiti kefa hisamofihi okaba'aga ya'ma gapo gapo'i ya suhi hite lolo hi'ahana ya'ma nagami hefuhi suhi huto minoto botolo li'ahana'a ya'ma mino'ehina.

To sekele mamu'a hiti kefa hisa luga luga'aga ya'ma kene'i amuya'a nasana loebe loebe mine lite bite mine'ahana. Enali enubu'aga to enemegesaga enubu bai toto mino'ehina. ⁷ To mone kene'i ai laeoni luba kala ya suhi huto to mone'i bulumaka yaga nala'a ya suhi huto to mone'i ai okaba'alo bona'magihi suhi huto to moya suhi huto to mone'i ai okaba'alo bona'magihi suhi huto to mone'i ya'ma lupahi koke'na'a ya suhi huto li su toloto mino'ehina. ⁸ Kene'i amuya'a nasana loebe loebe enokoke'na 6 to koke'na ifo'aga to afetoga enubu'a babu luto ni'igo to sinihi gito go'i luto higo kehe ite ma lite nama lilata nehabe: Sipi Boti Hu'ma, hetofa hapa hapa'a bo nohibe. Amuya'a spinamo li su ho'ehina bo. Ai koyapa'i mino'ehina to yatai nohuna bo. Ai minomo buto minalina bo nohinagihe.

⁹ To kene'i amuya'a loebe loebe enali sekele mamu'a hiti kefa hisalo minolata nohina kumu nama lite yege filete minete ai'a gi'a le'mo ho tite ya'ma minoba minoba nohina aitoga fokehi hete enegelo bi emite nehabe. ¹⁰ To olopa bona'i luga'a 24 sekele mamu'a hiti kefalalo minolata nohinaga bite enalapusa fi emite ya'ma minoba minoba nohina aitoga foke ka lu emite sekele mamu'a hiti kakili'ani ya'ma sigitete nemelete ma lite lilata nehabe: ¹¹ Sipi Boti Hu'ma laliti nohane. Kaisigo ana'ina silaga'i li huto huto molo'ahata to kai kagakalo ana'ina li huto hu su holoto nohane. Ya'mu kai hetofanaka ni'igi lali yagapanakamagihi fana mehaka le'mo saga hino luto Kigikalo to amuyakalo le'mo ho tite le'mo bati hinogo minalina'a huto nohane.

5

Sipisipi nala'a hiti fayaha pepa sa gite mele'ahana bu go'ohuna

¹ To sekele mamu'a hiti kefa hisalo minolata nohina ai yahi lamaga'aga kelege gi'ahana pepa li'ehigo bu go'ohube. To ana pepa ya'ma gupisa'aga to okaba'aga fayahi ni'igo bu go'ohuna. To ana pepamo naga'atu 7 mu tifite sa gi'ahana. ² To amuya'a hiti agelo mone bu go'ohube. Ai ya'ma ka sipi nogo'a ma luto lu'ehina: Ki'afu bati huto minalina bouba pepamofihi naga'i gulu foto li paka soloto leka senogo bati hilina ni'ibe? ³ Ya luto lulago kokulumagu to metoga to me'mofihi komopa'aga ema moneuba ho tito pepa ya'ma

kupa'agu paka soto bu galina suhi huto meni'ibe. ⁴ Ya hulago pepa ya'ma paka soto bu galina suhi huto nohina bo sa sa huto lamana bo mone menohigo ya'mu komopa'nigu keta higo sipi yibi nohube. ⁵ Yibi nohugo olopa kaba bona'i luga'amagihi enalitogati moneuba ma luto lu nimi'ehina: Yibi mehube. Bu gobo. Yutaha nagaluguti luba kala laeoni tegi huto mino'ehina bo huto hu'ehina ai Tebitihi yagapana'a ya'ma Satahi luba'a be ligiloto pepa naga'a 7 li sala ke'ahana ya'ma aigo li paka soto bu galina'mu yabe.

⁶ Ya luto ligo nani nubu ego saga huto sekele mamu'a hiti kefa ni'inaga kene'i amuya'a hiti loebe loebe to olopa bona'i luga'a enali folagaha'anigu sipisipi yaga mone nala'a keye lu fili'ahana ya suhi huto ho tito nominana bu go'ohuna. Komu'a 7 mino'ehina. To bu'a ana suhi luto 7 mino'ehina ya'ma Hu'mamofihhi meha'a 7 ni'ina sikalafu'i ai ya'ma ho lifigo me'i nekisa mokisa'aga mino бага ito nohina bomofihhi ai legege huto nohina. ⁷ To sipisipi nala'aua buto sekele mamu'a hiti kefalo nohina bomofihhi yahi lamaga'agati ya'ma kelebe gi'ahana pepamo ya'ma li'ehina. ⁸ Kelebe gi'ahana pepamo noligo amuya moloto minolata kene'i loebe loebe to olopa kaba bona'i luga'a 24 sipisipi nala'amofihhi maha'aluga bite lipi emi'ahana. Ya hilete enali nama lilibe lite ilata nasana napa gita legitana ya'ma li'ehite to lape'i mone ya'ma golitu lolo hi'ahana hiti eto eto hite lite mine'ahana. Tu'a hiti mafeleke mamufa gilata nehana lapelugu bai toto ni'ito yanauba mono bona'magihi Hu'mamofitoga nunumu lilita nehanamofihhi babeyafa suhi huto ni'ibe. ⁹ Nama kosaba'i mone ma lite li'ahana: Kai bati bo nohatagi kelebe gi'ahana pepamo lito naga'i gulu foto li paka salata babeyafa huto nohane. Kai kahago filito kai golahakatu bona'i asagatoga foto foto bona'i to foto foto enonogo hiti to foto foto enugufa hiti to foto foto metoga bona'i mina fito enele'mo foto foto huto Hu'ma nohinaga enele'mo molo'ahatamo ni'ibe. ¹⁰ Hu'mamofihhi afotifihhi kele kele'i hi etalabe luto ai mono ka'alo mamufa gilata nehana bona'i enele'mo kapo'alugu molo'ahatamo ni'ibe. Enele'mo mololatogo metoga kaba hite minete enigihiti bona'i lolo hite minalune'mu habe.

¹¹ Aku'i nubu bu go saga huto bu go'ohuna. Ya'ma agelo samahi tite silaga'magihi enabagaguti kaga silaga'i keheli'ohuna. Enali ya'ma 100 milioni to tauseni to tauseni mine'ahana. Enali ya'ma sekele mamu'a hiti kefa hisalo to kene'i amuya moloto minolata loebe loebe nehana to olopa bona'i luga'a neminana hepato fi bego hite minete, ¹² ka sipi lite nama ma lite li'ahana: Sipisipi nala'a kohe tete ho fili'ahana ai bati nohinamo ni'igi aitoga kaba huse'na hiti to babu mina'a hiti to keheli fe lulata to amuya lilina legege huto li emilo. To bona'i yege yege'magi fokehi lite ai'a gi'a le'mo ho tite liyafa lilete fana meha'a huto hilibe lite lilete aitoga enegelo bi emilo.

Ana nama lite li'ahana. ¹³ To nani silaga kene'i kokulumagu ni'ina nasana to melugu ni'ina nasana to me'i komopa'agu ni'ina nasana to hege nagami'i komopa'agu ni'ina nasana to me'i foto foto ni'ina nasana yege yege'magi ma lite nama nelago keheli'ohuna: Sekele mamu'a hiti kefa hisalo minolata nohina to sipisipi nala'a nohina etali kumu enofokehi hete etigi'atiti le'mo ho tilete fana meha'atiti huto huto hibe, mino bati hulatanana to amuya etalitoga minomo buto mino bai toto minalube'mu hibe.

¹⁴ Ya lite lilago kene'i amuya minolata loebe loebemagi kaga nona'a li epite: Lama'naka yabe lite lilago olopa kaba bona'i luga'a enali enalapusa fi etimite etalitoga yege fi'ahana.

6

Sipisipi nala'aua pepa naga'i i hepulu tito li paka so'ehina

¹ To nani nubu bu go saga huto bu go'ohuna. Ya'ma sipisipi nala'aua pepa naga'i 7 gi'ahana'a lito napa 1 naga'i i hepulu tito li paka nosago to kene'i amuya moloto minolatana loebe loebe enalitogati moneuba ai kokililika suhi luto kehe i'ehina: Obo, luto ligo keheli'ohuna. ² Ya ligo hosi yaga koholina mone ago bu go'ohuna yabe. Gupisa'alo bo mone ai gim'i'a lito nohigo sekele mamu'a hiti kakili'mo emilago luba nasana be ligito buto ana'ina silaga'i be ligilube'mu bu'ehina.

³ To sipisipi nala'aua pepa naga'i napa 2 i hepulu tito paka solago kene'i amuya moloto minolata napa 2 ai kehe ito lu'ehina: Obo. ⁴ Ya ligo hosi yaga safa'i mone huto huloto o'ehina. Gupisa'alo ya'ma bo mone mino'ehina ya'ma melugu nasana li he'milenogo bona'magi enali ai ho filinogo ai ho filinogo hilabe luto yamofihhi amuya'a emi'ehina to luba sipi li huto hilina yamofihhi amuya emita'i yatamalo emilago lito mino'ehina.

⁵ To sipisipi nala'aua pepa naga'i napa 3 i hepulu tito paka solago kene'i amuya moloto minolatana napa 3 ai'a kehe ito lu'ehina: Obo, luto ligo nani kehelito nubu bu go saga huto bu go'ohuna. Bu nogogo hosi yaga nupa'i mone huto huloto o'ehina. Bo mone gupisa'alo mino'ehina. Ai yaha'atu guna malalina nasana sikeli yabe mone liloto mino'ehina. ⁶ To kene'i amuya moloto minolata loebe loebe nasanamagihi folagaha'anigu bona'magihi

nogo'a legitana huto huloto ya'ma luto ligo keheli'ohube: Nose'na masu loebe loebe yanamofihina mina'a moneko kina to kile'mofihina masu'i loebe moneko kina eto eto hu epilo to oliba nogoya'a to bai nagami'i ya'ma li sibina mehilo.

⁷ To sipisipi nala'aua ai pepa naga'i napa 4 i hepulu tito paka solago kene'i amuya moloto minolatana napa 4 ai kehe ito lu'ehina: Obo, luto ligo keheli'ohuna. ⁸ Ya huto nubu bu go saga huto bu nogogo hosi yaga mone gufa'a okoho tegi huto lo'ehina ya'ma ago bu go'ohuna. To bo mone gupisa'alo nominana ya legi huto gi'a Fililatana ya'ma to megesalo mege'i moloto o'ehinamofihina gi'alo ya'ma Kene Mala Mala'na yabe gi'a mele'ahana. To etali melugu bona'i kupa loebe loebe fi hala'ibe lite neago li gehesa mone ya'ma luba to kau'na sipi to besise luna lana to lopi kafa'nama luba nasana ya'ma huto hite bona'i enele'mo sibina hilabe luto yamofihina enoho fililo luto amuya etimi'ehina.

⁹ To sipisipi nala'aua pepa naga'i napa 5 i hepulu tito paka solago bu go'ohuna. Bona'magi Hu'mamofihina ka'a lu yege hete minete li futili hi'ahana'mu yabe lite enoho fili'ahana yabe. Enali enemehi ya'ma fifa ilata nehana mamufa gilata hitamofihina maha'aga nehago bu enogo'ohuna. ¹⁰ Enali kaga kehe sipi ite ma lite li'ahana: Sipi Boti hetofa hiti lamana'a kai kana'a sipi le'mo yatama hu'ahane. Kai golahati'mu foipana melugu bonatoga ni'ina ya'ma hiya yupahi kaga'ani loko huto pa salane? ¹¹ Ya lite lilago koholi gukete hapa'a gu'i enemeto enemeto epi su holoto ma luto lu epi'ehina: Agoya yagapana'i lenalalutinigi luga'a ana hite enoho fililana enali Hu'mau lu keheli'ehilina'a li eto hilina'mu geba hite nesi'asi minalo.

¹² To ana'ina yamofihina ma huto bu go'ohuna: Sipisipi nala'aua ai pepa naga'i napa 6 i hepulu tito yamofihina paka nosago imima'i sipi li'ehina. Imima'i noligo yege ya'ma kotinifa gito ifi to'ehina, nupa gu'i tafa'a ya suhi lolo hu'ehina. To ikahi ya'ma gola tegi lolo hu'ehina. ¹³ To sonofi'i enali yasiuba noligo namopa yafa yamofihina kosaba legeya'a ligi mo i'ehina legi hite kokulumaguti melugu limo koko hi'ahana. ¹⁴ To kokuluma ai ya'ma fuka bito pepagu kebele noguta ya suhi huto kebele gito buto fa'menena lolo hu'ehina. To kosa to hege nagamilugu me'i ti'ehinana enali asaga'i mopo mopo hago hepa'anigati he'milete bi'ahana. ¹⁵ Ya suhi huto huto nohigo melugu enigihiti bo to kaba bo to gimmi bo'animo'fihina kaba bo to fe'noha'ani hiti bo to amuya bo to sipi bo to lapa mebi'ehina bona'i asagatoga enali kefaha mulilugu to kosamofihina hupiguro felete fala kite mine'ahana. ¹⁶ Ya hite nehite, kosa asaga'i to efahi napa'a kehe ite yibi bena nehite lu epilete ma lite li'ahana: Limite ifi te letalo. Sekele mamu'a hiti kefa hisalo minolata nohina ai bu'alo huto hu emi lalutigi to sipisipi nala'amofihina komopa'a logo bise'na'a bu go lalutigihe. ¹⁷ Logo bise'na'atitimofihina kana'a sipi huto hu'ehinagi bo moneubafi moneuba fa'mene mone ho tito meminalube'mu hibe lite li'ahana.

7

Isilaeli bona'i 144 tauseni enogobisalo Hu'mamofihina omiha'a mino'ehina

¹ Ya hulago nani nubu bu golago buto agelo loeyagi nehago bu enogo'ohuna. Enali me'i nekisa'a loebe loebe ni'ina yalo mine lite bi'ahago bu enogo'ohuna. Melugu yasi loebe loebe lite mine'ahana yamofihina metoga to hege nagamilugu to yafa yasi mone melilibe lite lila lila hite mine'ahana. ² Ya hilago yege notinagati agelo mone notigo bu go'ohuna. Ai amuya moloto minoba minoba Hu'mamofihina omiha'a lito mino'ehina. Ai ya'ma agelo loeyagi loeyagi ya'ma metoga to hege nagamilugu bauna fi lalabe luto yamofihina amuya'a epi'ehina'a kehe sipi ito ma luto lu epilo lu'ehina: ³ Lenali melugu to hege nagamilugu to yafa mele'isi bauna mefilo. Lali kohe toto Hu'mamofihina yagapana'a enogobisalo ya'ma omiha'a molo epalaluta'mu yabe. ⁴ Ya luto ligo bona'i enogobisalo Hu'mamofihina omiha'a mino'ehina'a enali li nupa hite napa'ani ya luto ligo keheli'ohuna: Isilaeli bona'magihi naga'ani fato fato'i silaga'i 144 tauseni enali enogobisalo Hu'mamofihina omiha'a mino'ehina. ⁵ Yutahi naga'i 12 tauseni omiha'a hiti mino'ehina, Lubenihini naga'i 12 tauseni, Gatehi naga'i 12 tauseni. ⁶ Asehi naga'i 12 tauseni ana huto omiha'a hiti mino'ehina, Nafatalihini naga'i 12 tauseni, Manasehi naga'i 12 tauseni. ⁷ Simionihini naga'i 12 tauseni ana huto omiha'a mino'ehina, Libaihi naga'i 12 tauseni, Isakahi naga'i 12 tauseni. ⁸ Sebulunihini naga'i 12 tauseni ana huto omiha'a hiti mino'ehina, Yosefihini naga'i 12 tauseni, to Beyaminihini naga'i 12 tauseni yabe. Ya'amagihi Hu'mamofihina omiha'a ya'ma enogobisalo mino'ehina.

Fato fato metoga naga'i babu luto mino'ehinamofihina ka'a

⁹ Ya hulago nubu egolago buto mana bu go'ohuna: Noto noto bona'i luga'amagihi babeyafa'a fato fato enugufa hiti to fato fato naga'i hiti to kaga'ani fato fato'i to naga'i babu lite ya'ma bo moneuba leka so su mehose suhi enali sekele mamu'a hiti kefa hisamofihina gobisalo to sipisipi nala'a ai maha'aga ho tite nehago bu enogo'ohuna. Enali

ya'ma koholi kata li hekelete lose lose'na fekilite enayanugu ya'ma lose lose'na hekele ite lila lila hite mine'ahana. ¹⁰ Lila lila nehite ka sipi kaguti ma lite li'ahana: Lubuto bilata nasana ya'ma sekele mamu'a hiti kefa hisalo minolata nohina afotifu Hu'mamofihhi aitogati to sipisipi nala'a aitogati ni'ibe. ¹¹ To agelo asaga'i to olopa kaba bona'i luga'a to kene'i amuya moloto minolata loebe loebe enali ho tite fi bego hite sekele mamu'a hiti kefa hisalo li menonimine. Ya luto lugo ai lu'ehina: Enali kefanahi mele ketelata nehanamofihhi komopa'aguti enabaga hiti e'ahanamo ni'ibe. Enali gukete'ani ya'ma sipisipi nala'amofihhi golaha'atu okala hite lite hapa'a li lolo hite li'ahabe. ¹⁵ Ya'mu Hu'mamofihhi sekele mamu'a hiti kefa hisamofihhi maha'aluga nehite utehe etehi sipi mono nonugu agoya hi etete minelata nehabe. Ya nehago sekele mamu'a hiti kefa hisalo minolata nohina ai'a kaba hu epoloto minalube'mu hibe. ¹⁶ Ya nehite nose'na'ani'mu kau'na mehalana'mu yabe. To nagami kumu kau'na meenahalina'mu yabe. To yegeuba meenalalina'mu yabe. To mukoho nasana moneuba enugufa'ani laga mehilina'mu yabe. ¹⁷ Kefa hisa folagaha'agu sipisipi nala'a nohina ai'a ya'ma kaba hu epalalina'mu yabe. Ya hinogo minoba minoba nasanamofihhi ipi opohi notilina nagamitoga enele'moto bilube'mu hibe. Ya hulenogo Hu'mau ai'a enubu nogoya kele li epalalina'mu yabe luto enali aku'i yibi mehilana'mu lu nimi'ehina yabe.

¹³ Ya lite li nehe'migo olopa kaba bona'i enalitogati moneuba loka ho netoto lu'ehina: Ki'afu ki'afu hapa'a hiti koholi kata hekelelata nehana'a ya'ma hiyagati nehabe? ¹⁴ Ya luto noloka hago nona'a ma luto lu emi'ohuna: Kibina bo'nimaka ya'ma kaika keheli'ahatigi lu menonimine. Ya luto lugo ai lu'ehina: Enali kalana'hi mele ketelata nehanamofihhi komopa'aguti enabaga hiti e'ahanamo ni'ibe. Enali gukete'ani ya'ma sipisipi nala'amofihhi golaha'atu okala hite lite hapa'a li lolo hite li'ahabe. ¹⁵ Ya'mu Hu'mamofihhi sekele mamu'a hiti kefa hisamofihhi maha'aluga nehite utehe etehi sipi mono nonugu agoya hi etete minelata nehabe. Ya nehago sekele mamu'a hiti kefa hisalo minolata nohina ai'a kaba hu epoloto minalube'mu hibe. ¹⁶ Ya nehite nose'na'ani'mu kau'na mehalana'mu yabe. To nagami kumu kau'na meenahalina'mu yabe. To yegeuba meenalalina'mu yabe. To mukoho nasana moneuba enugufa'ani laga mehilina'mu yabe. ¹⁷ Kefa hisa folagaha'agu sipisipi nala'a nohina ai'a ya'ma kaba hu epalalina'mu yabe. Ya hinogo minoba minoba nasanamofihhi ipi opohi notilina nagamitoga enele'moto bilube'mu hibe. Ya hulenogo Hu'mau ai'a enubu nogoya kele li epalalina'mu yabe luto enali aku'i yibi mehilana'mu lu nimi'ehina yabe.

8

Pepa naga'i napa 7 i hepulu tito paka so'ehina

¹ Ya hulago sipisipi nala'aua ai pepa naga'i napa 7 i hepulu tito paka so'ehina. Ya nohigo kokulumagu ka mekoko tito ni'igo kana hupamone'i nobigo ² yamofihhi su nohago agelo 7 enali Hu'mamofihhi maha'aluga ho tilete nehago bu enogo'ohuna. To pikuli 7 epigo lila lila hite mine'ahana.

³ To agelo moneuba tu'a hiti nasana mamufa gilata lape'i golitu lolo hi'ahana nasana hiti liloto o'ehina. Oto mamufa gilata hitamofihhi maha'aga ya'ma ho tiloto mino'ehina. Ana kegi'a tu'a hiti nasana lamana'a babu lite ya'ma lime emilago sekele mamu'a hiti kefa hisamofihhi gobisalo ya'ma mamufa gilata nasana to golitu lolo hi'ahana minoto yamofihhi gupisalo tu'a hiti nasana mone laita huto mono bona'magihhi Hu'mamofitoga nunumu lilata nehana yalo'i molo emi epolo'ehina. ⁴ Ya nohigo agelo ai yaha'a su to'ehinaguti lokiya tu'a hiti yanauba mono bona'i enali Hu'mamofitoga nunumu lite neminana'amagihhi molo emi epalago Hu'mamofitoga ti'ehina. ⁵ To agelo ai ya suhi huloto mamufa gilata hitaloti logomofihhi lokunusa'a liloto lapelugu molo bai toloto melugu li fulugu bi he'migo limi'ehina. Nolimigo kokililika sipi noligo fato nogo'ani hiti noligo kopisi'na li melebeya nohigo imima'i mone'i li'ehina.

Agelo 7 enali pikuli 7 fu li'ahana

⁶ Ya nohigo agelo 7 enali pikuli lite mine'ahana yamagi pikuli fu lilune'mu le'mo keta mehuse hite mine'ahana.

⁷ Ya hulago agelo kohe'aua ai ya'ma pikuli fu hulago ko'i hogisopa legeya'a to logomofihhi lokunusa'a lito gola hiti li sibi sibi hi'ahana yauba melugu mo i'ehina. Noigo melugu kupa'a loebe monebe fi loko hite nehago kupa'a monelugu ya'ma yafa logouba lo su ho'ehina to kupa luga'a ya'ma kifi kosaba'i asaga'i logouba lo su ho'ehina.

⁸ To agelo aliha'a napa 2 ai pikuli fu noligo nasana mone sipi kosaga ana suhi huto logo gulya meha'a hiti hege nagamilugu i fekele lito limi'ehina. Limilago hege nagami'i fi loko huto loebe monebe hulago mone'i golako lolo hu'ehina. ⁹ Hege nagamilugu fato fato nasana fi loko huto loebe monebe lolo higo monelugu ya'ma ana'ina fili gehesa hi'ahana to ana huto fi loko huto loebe monebe lolo higo mone'a nagamilugu botimo ya'ma ibe tigibe hu'ehina.

¹⁰ To agelo napa 3 ai pikuli fu noligo sonofi'i napa'a mone kokulumaguti itefe lito limi'ehina yauba libi'i ya suhi huto gulu gulu'a hiti limito loebe monebe lolo higo monelugu ipi opoho nagami'i hiti to biya nonuhu nagami'i hiti mone'agu folo'ehina. ¹¹ Ana sonofi'i gi'a ya'ma Ofu'yau ekesa halibe nelana yabe. Nagami'i ya'ma fi loko

huto loebe monebe hu'ehina mone'i ya'ma ekesa ho su hago bona'magi enali nelago ekesa'aua enahago fili su he'ahana.

¹² Fili su nehago agelo napa 4 ai'a ya'ma pikuli fu noligo yege ikahi to sonofi'i yamagihi fana meha'ani fi loko huto loebe monebe hulago mone'mofihhi fana meha'a su ho'ehina. Fana meha'ani nesi nohigo go'i fi taga hu epoloto go'i lu'ehina. To fuligagu yege nesi'a besa loloto to folugu'i ana huto ikahi sonofi'i fi taga hu epoloto fi besa nesi'a lo lito hu'ehina.

¹³ To nani nubu egolago buto nama lupahi sipi mone bu go'ohuna. Bu go'ohunana ya'ma muya beletoga kasa gito nohuto nogo sipi luto ma luto kehe i'ehina: Akae, akae. Agelo loebe monebe enali pikuli'ani fa'mene ma ni'ibe ya'ma fu linogo nogo melenogo melugu bona'i enali hena hena'ani hilana ni'ibe luto ligo keheli'ohube.

9

¹ To agelo napa 5 ai ya'ma pikuli fu noligo nani bu go'ohuna. Sonofi moneuba minoto kokulumaguti ifi tito melugu nolimigo bu go'ohuna. To yatama kelimofihhi kafe'a sigilibe luto yamofihhi foloke'a emigo li'ehina. ² To yatama kelimofihhi kafe'a nosigigo lokiya sipi ti'ehina. Foya nolito sipi fi'mo nogoyotogo lokiya tilata nohina ya suhi huto keligitu ti'ehina. Lokiya ya'ma tito yegemofihhi bu'aga to megesaga meya ifi to'ehina. ³ Ifi notago lokiyamofihhi komopa'aguti atehi ya'ma melugu limi'ahana. Enabaga'ani ya'ma kakamuke'i ya suhi huto amuya moloto mino'ehina. ⁴ To enali melugu kifi yafa haya'a ya'ma bauna fite menalabe luto lu laga hu epolo'ehina. Bona'i Hu'mamofihhi omiha'a enogobisalo meni'ilina'a analigo ya'ma luba fi epalalabe luto lu epolo'ehina. ⁵ To atehi enali enehenogo fililabe luto meni'ibe. Fa'mene enoho mefililabe luto ikahi layahi mone kegi'a su henogo yamofihhi komopa'agu akafu'i heni epelenogo keke'i lite enagabu ginogo lite minalabe luto keheli epi'ehina. Kakamuke'uba lohologo usegi asegi ito mino'ohuta ya suhi hite enagabu gi epalalabe luto keheli epi'ehina. ⁶ To ana kanaguo bona'i enali fililana kapo'ani'mu sa sa hilete lilana'a mefililana'mu yabe. Fililatamofihhi ya'ma elesa meleba meleba hite sibigopa mefililana'mu yabe.

⁷ To atehi enali ya'ma hosi yagamofihhi babeyafa hite luba bona'i enali lubalo bilune'mu hosi yaga li hekele epeletele bilata nehana suhi hite ya'ma lataha'anilo kakili golitu lolo hi'ahana suhi hu'ehina ya'ma mino'ehina. To enokaba'a ya'ma bona enokaba labaga legita yabe. ⁸ To oka'ani ya'ma yatama yatama ana'magihi oka'ani ya suhi huto to enabaga yogo'ani ya'ma laeoni yagafi akafu kalamagihi enabaga yogo'a tegi huto ni'ibe. ⁹ To kefe gu'ani ya'ma fepeha'ani aeonitu lolo hi'ahana suhi huto minago bu go'ohuna yabe. Koke'na'aniguti nogo molo'ehina ya'ma hosi yaga babu lite enali lubalo bilune'mu kefefefe hilata nehana kale legi hololu lite enonogo melelata nehana ya suhi huto mino'ehina. ¹⁰ Kasa'ani kakamuke'mofihhi kasa'a ya suhi huto бага'a ya'ma kasa'aluga mino'ehina. Yaloti bona'i ikahi layahi mone kegi'a su hago yamofihhi komopa'agu akafu'i heni epelete minalana'mu yabe. ¹¹ To agelo moneuba keli yatamalo kaba hulata nohina ai enikibina bo'ani minolata hu'ehina gi'a Yuta bona'magihi kaguti Apatoni, to Kiliiki bona'magihi kaguti Apolioni, to lali katiguti ya'ma gi'a enoholata bo yabe.

¹² Ya'ma yata'a eniginaga fise nasana keta'a hiti ya'ma alo'i su habe. To loemo ya'ma huto hila'ibe luto lu'ehina.

¹³ Ya hulago agelo napa 6 ai ya'ma pikuli fu ligo mamufa gilata hita golitu lolo hi'ahana Hu'mamofihhi bulo minolata nohina nekisa'a loebe loebe yagati nogo sipi luto moneuba tilotomo akeheli'ohube. ¹⁴ Ana nogouba agelo napa 6 ai pikuli fu lu'ehinamo ma luto lu emi'ehina: Yufalati nagami olopalo agelo loebe loebe naga'i epi'ehina enali'i gulu ho epolobo. ¹⁵ Ya luto lulago agelo loebe loebe enali ana hite ana kufugu to ana ikato ana kanalo to ana yupahi hupamone'isi ya'ma metoga bona'i fi loko hite le'mo loebe monebe hilete nehinogo li nupa mone ya'ma enehe su halabe luto enegeba hite mine'ahana enalimo ya'ma gulu ho epolo'ehinamo yabe. ¹⁶ To gimimage'i hiti bona'i hosi yagamagihi enemegesalo mine'ahana enali samahi tite napa'ani 200 milioni yabe lago keheli'ohube. ¹⁷ Bona'i hiti hosi yaga hiti enali babeyafa ya'ma nani bamu'i bu go tegi huto ma huto bu go'ohube: Kefe gu'ani i kolo bise'na ya'ma logo guluya meha'a suhi safana to okohona tegi mone leukhehi oka'a to gufi'i satugu tegi hite i kolo bite mine'ahana. To hosi yagamagihi lataha'ani ya'ma laeoni akafu kalamagihi lataha'ani ya suhi huto nohigo enabagaguti ya'ma logo guluya meha'a to lokiya hiti to gufi'i logogu nolago bu go'ohuna. ¹⁸ Hosi yagamofihhi bagaguti ya'ma logo guluya mehi to lokiya to gufi'i kefa logogu lolago limito metoga bona'i fi loko huto loebe monebe lolo nohigo li gehesa monelugu ya'ma enoho su ho'ehina. ¹⁹ Hosi yagamagihi amuya'ani ya'ma enabagagu to kasa'aniga mino'ehina. Kasa'ani ya'ma osifa tegi huto lataha'a hiti nohigo yanatu bona'i enagabu gise nasana epilata nehana.

²⁰ To ana kufe kafe nasanauba bona'i luga'a meenoho'ehinamagi enali komopa'ani li gelehe mehise enali fa'mene nasana lolo hite lilete lila lila hi'ahana ya'ma li mehe'mi'ahana yabe. To foipa felemofihi to faga lugefa nasana golitu to silibatu to aeonitu to efatu to yafatu lolo hi'ahana'a be gete kehelise'na meni'ina'a to kapo moloto mebuse'namofihi ya'ma lipite enalapusa fi epite mine'ahana. ²¹ Ya hite minete, bona'i enehe fililata'a to nalisa to moko lise'na to gumina nasana ya'ma mehe'mi'ahanamo ni'igi anana kumu komopa'ani i gelehe mehi'ahana yabe.

10

Agelo moneuba pepa nesi'asi kelebe gi'ahana mone lito mino'ehina

¹ To amuya'a hiti agelo moneuba kokulumaguti nolimigo bu go'ohuna, Ai ya'ma gufa'aga sopohi giloto mino'ehina. Lataha'alo ya'ma figepa'a besa besa loloto mino'ehina. Okaba'aga yege silikeha'a lolo huto mino'ehina. To gigusa luga luga'a ya'ma lapusa legi huto logo gulu gulu luto loto mino'ehina. ² Yanugu ya'ma pepa nesi'a mone liloto nohuto ya'ma kelebe gi'ahanaguti litata loloto mino'ehina. Gigusa lamaga'agati ya'ma hege nagami'mofihi gupisa'alo ho tiloto mino'ehina. Gigusa sog'a'agati metoga liloto mino'ehina. ³ Ya huloto nohigo laeoni yaga nogo'a sipi molo'ehina ya suhi huto ka sipi luto kehe igo kokillilika 7 enali ka nona'a sipi li'ahana. ⁴ Enonogo nemalago keheliloto'ni fayahi kayalube'mu nohugo kokulumaguti nogo'a moneuba katiya'i moneuba ya luto noluto limi'ehina: Kokillilika 7 enali kaga li'ahana ya'ma suguna ka ni'igo fayahi mekoyobo. Ya'ma ka fala kito komopakagu mineno.

⁵ To agelo ya'ma hege nagami'i gupisalo to metoga ho tito mino'ehinauba ai'a yahi lamaga'a kokulumagu li saga huto ⁶ mone kaga lu molo'ehina. Ya'ma minoba minoba huse bo, kokulumatoga asaga nasana to metoga asaga nasana to hege nagamilugu asaga nasana li huto hu su ho'ehina bo, Hu'mau, ai'a gi'alo kaga'a ya'ma agelouba ma luto kaga molo'ehina: Kana'a mone geba huto meminaluta'mu yabe. ⁷ Agelo napa 7 ai pikuli fu linogo nogo'a sipi malalube'mu hibe. Ya'ma suguna ka koyapa'i Hu'mau kele kele'amagihli lu huto huto bona'amagihli lu epi'ehinauba ma'sasi huto hu su hoto huto hilube'mu hibe luto lu'ehina.

⁸ Agelo ya luto noligo kokulumaguti nogo'a sipi keheli'ohuna ana huto aku'i huto huloto ma luto lu nimi'ehina: Kai buto agelo hege nagami'i gupisalo to metoga ho tiloto nohina aitogati fayaha pepa kelebe gi'ahana yatoga lita loloto nohina ya'ma libo. ⁹ Ya luto lulaga nani agelo nohinalo buto pepa nesi'a liloto nohina ya'ma nimibo luto lugo ma luto lu nimi'ehina: Liloto nobo ligo nolago luto komopakaluga ekesa'i halube'mu hibe. To lito kabagalo nemeletogo ya'ma upe'i nogoya'a legi huto lagaka kebesilube'mu hibe. ¹⁰ Ya luto ligo pepamo ya'ma yatogati lito no'ohuna. Noloto nabagalo ya'ma upe'i nogoya'a ya suhi huto laga gofa hu'ehina. To mikili hogo komopa'niluga ya'ma ekesa ho'ehina.

¹¹ Ya hulago ya'ma luto lu nimi'ehina: Kai bona'magihli li gehesalo silaga'i enugufa'a fato fato'i to melugu bona'i fato fato'i to ka'ani fato fato'i to enikibina bo fato fato'i enali kumu lu yege hose ka mone'a hiti aku'i lubo.

11

Hu'mamofihli ka'a lu huto huto bomale'ititihli ka'a

¹ To agelo moneuba akepa osahi molo legege huse osaha suhi huto nonimito ma luto nimi'ehina: Kai ho tito Hu'mamofihli sipi mono nohi mamufa gilata hita hiti molo legege huto komopa'agu Hu'mamofihli enalapusa fi emise nehana'a leka sobo. ² To sipi mono nopofihli feguto hepa'a ya'ma molo legege huto be megose fa'mene he'mibo. Yamofihli notoga bona'magi Hu'mamofihli ka mekehelilata enali'i yabe luto fi laga huto he'mi'ohuna ni'ibe. Enali lamana hepato Yelusale'i ya'ma ikahi 42 yamofihli komopa'agu bila ela hite ika ika hite minaluna'mu yabe. ³ To nani ka'ni lu huto bo loemo lu etiminogo'ni gukete tafa'a li hekele'ehite bona'ni ya'ma ka'ni lu epi epi hite nehinogo ana foyamofihli kana'a ikahi 42 o belenogo su halina'mu yabe.

⁴ Etali oliba yafa loemo to libi'i loemo ya'ma me'mofihi Sipi Bo'a ai bulo ho tilete minete ya suhi hite neha'ibe. ⁵ Bo moneubafi moneuba luba li etimilina ya'ma etabagaguti logomofihli kele'auba ikalafu ito lalube'mu hibe. Ya suhi huto bo moneubafi moneuba luba etahalinamoya ai'a nukuma'i nalina'mu yabe. ⁶ To etali etubugilo kaba hila'inamofihli amuya etimi'ehina ni'inagihli. Hu'mamofihli kaga'a lu yege hete neha'inogo kokuluma hekini lo eto'aha'igo ko'i meilina'mu yabe. To asaga gulu gulu nagami'i kaba hite amuya'a hiti ya'ma etimi'ehinamo ni'igo etali ana nagami'i golaha lolo hi etala'ibe. To melugu silaga'na gumi'i halina'a huto hilibe lite etegekesagu kehelilote li'inogo huto hilina'mu yabe.

⁷ To mono ka lu yege hala'ina kana'a su holenogo yatama keliguti luba yakakafa tilina'mu yabe. Tiloto luba etoho etebe ligito etehelenogo filila'ina'mu yabe. ⁸ Filile'inogo bona'i etali etugufa'atiti he'mile'inogo hepa'i sipi lamana'alo kapogu kete minala'ina'mu yabe. Sipi Bo'atitimofihi ya'ma ana hepato koyapa'i malipu yafalo helago fili'ehina hepa'mofihi ya'ma gi'a fono kamofihi ka'aguti Sotomu to Iyipi yabe, lite lilata nehabe. ⁹ Ya hilenogo noto noto bona'i luga'amagi suhi huto naga'i fato fato'i to nogo'ani fato fato'i to enugufa'a fato fato'i silaga'i ya'ma etugufa'atitimofihi kana'a loebe monebe to nekisa'a ya'magu be etegelete minalana'mu yabe. Ya nehinogo luga'amagi keli halune lite linogo o'e lite lu laga hilana'mu yabe. ¹⁰ To ana mono ka leli'ali bole loemo etali melugu bona'i ya'ma enagabu gi epolose nasana sipi epilata hi'aha'inamo ni'inagi fili'aha'ina'mu yabe lite enegelo bite nose'na li nupa hite guna ite li muyalo malo hilana'mu yabe. ¹¹ To kana'a loebe monebe to nekisa'a su nehenogo Hu'mamofitogati kosaba amuya li huto hulata nohina sikalafu'uba limito etugufagu tinogo mopo hite ho tila'ina'mu yabe. Ho tile'inogo bona'magi be etegelete enefelete aku'i bilenogo topa hete keli sipi hi'ahana. ¹² Ya hulenogo kokulumaguti nogo'a sipi moneuba ya'ma luto lu etimi'ehina: Etali malo tiliyo linogo fateha'atitimagi enali be etege'ehinogo sopohi gupisalo kokulumagu ti'aha'ina yabe. ¹³ To ana yupahi kokulumagu tite nemina'igo ana'asi imima'i sipi li'ehina. Noligo ana hepa'i luga'a sibina hu su nohago hepa'i luga'a 9 fa'mene mino'ehina. To bona'i 7 tauseni fili su he'ahana. To enubu hiti minalana'amagihi sipi enelesa nelinogo Hu'mau kokuluma afo'afihhi gi'a liyafa hinogo bati hite minalune'mu habe.

¹⁴ Oho, keta'a hiti liginaga fise'na loemo ya'ma alo'i huto hu su ho'ehibe. Kehelilo. Ma'asi aku'i mone keta'a hiti ya'ma huto hilube'mu nohibe.

Pikuli napa 7 fu li'ehina

¹⁵ Ya hulago agelo napa 7 ai pikuli fu noligo kokulumagu ya'ma enonogo sipi melete ma lite li'ahana: Yatai ya'ma noto noto bona'magihi kaba hulatanamofihi amuya'amoya Sipi Botimofihi to le'mo ho ti'ehina'amofihi ai yanagu nohigo kaba hu epoloto mino'ehina. Yatai enigihiti bo lolo hilibe luto linogo mino lito buto minalube'mu hibe. ¹⁶ Ya lite lilago olopa kaba bona'i luga'a 24 Hu'mamofihi bulo sekele mamu'a hiti kefa hisa'anilo nehanamagi limite enalapusa fi emite Hu'mamofihi ma lite fokehi li'ahana: ¹⁷ Sipi Bo, Hu'mau enebe ligi'ehina ai koyapa'i mino'ehina to yatai nohuna bo. Lali kai'i kofokehi ya'ma luto nohone: Kai amuyaka sipi lita lo'ahanago huto nohibe. Ya huloto kigibina bo minoto kaba hu epololata foya hapi fito li huto nohane. ¹⁸ Ya hulotago noto noto bona'i komopa'anigu logo nobinamo ni'ibe. Kai kipakafa halina huto hilina kana'a alo'i tupa nohibe. Fili'ahana bona'i enali foipana'animu ka foya li epalalata kana'a huto hu'ehibe. To keke keke yagapanaka mono ka leli'ali bona'i to bonakamagi asaga'i amuya keheli'ahana sipi nehana'a hiti lagaso'a bona'i asaga agoya hu kimi'ahana, enali mina'a epilata kana'a tupasi nohibe. To metoga nasana li sibina hilata nehana bona'i enali'i ya'ma enele'mo sibina hu epalalata kana'a hiti mone'na hupamone nohibe.

¹⁹ Enali ya lite fokehi lilago kokulumatoga Hu'mamofihi sipi mono noha'a hokolo hulago lu mu tifise'namofihi kaga'a bokisi yamofihi sipi mono nohi komopa'agu huto hu'ehina. To kopisi'na li melebeya nohigo to nogo'ani nela to kokililika babu nolina to imima'i noligo sipi ko'i hogisopa legeya'a i'ehina yabe.

12

A'i mone hiti hagulu osifa'i etalika'atiti

¹ Ya hulago kokulumagu li nupa sipi mone ma huto huto hu'ehina. A'i mone mino'ehina ai yege silifi'amofihi kata lolo higo mino'ehina. Gigusa komopa'aluga ya'ma ikahi mele ete'ahana. To lataha'alo ya'ma sonofi'i 12 yanatu kakili'a lolo hi ete'ahana. ² To ai yagapana'a hiti ketalina'mu yabe. Pana'i ketalube'mu nohuto gabu gigo usege'i asege'i huto sipi nogo'a luto mino'ehina.

³ To ya huto nohigo kokulumaguti li nupa mone ma huto huto hu'ehina. Hagulu osifa'i sipi mone mino'ehina. Keleha'a safa kini kini luto mino'ehina. Lataha'a ya'ma 7 to komu'a 10 mino'ehina. To lataha'alo kakili 7 bu'ehinalo ya'ma enigihiti bomagihi kakili mone bi etelago mino'ehina. ⁴ Ya nohigo ya nasanauba kokulumatoga tito nohuto kasa'atu sonofi'i ya'ma fi loko huto loebe monebe huto li tifi he'mi he'mi higo li gehesa mone ya'ma metoga limi'ehina. To hagulu osifa'i ai ya huloto a'uba pana'i neketenogo hoto nalube luto buto maha'aga ho tito mino'ehina. ⁵ To pana'i ya'ma ketago yamofihi noto noto bona'i aeoni fatusatu kaba hu epalalibe luto lu eto'ehina. To pana'i ya'ma huto hulago li fenene hite Hu'mamofitoga nu kite hololu lite lelite tite sekele mamu'a hiti kefa hisamofihi maha'aluga he'mi ete'ahana. ⁶ To a'i ai ya'ma koli huto buto ka metoga ikahi

42 li he'mito he'malabe luto Hu'mau le'mo bati hu'ehina hepato buto minago kaba hi etalune'mu habe.

⁷ Ya hulago kokulumaga luba sipi huto hu'ehina. Agelomagihhi kaba bo'ani Mikaeli to yagapana'a hiti gonamu tamu'a hiti enali hagulu osifa'i hoto li he'milune lilete ete li nupa hi'ahana. To mone kegi'a ya'ma hagulu osifa'mofihhi yagapana'a gonamu tamu'a ana hite ete luba hite melete mine'ahana. ⁸ To ya suhi hi'ahanaya Mikaeli to yagapana'a enali amuya melete luba hilana'a nehago hagulu osifa'i ai'a hiti to agelo'amagihhi enali'i enebe ligi'ahana. Mikaeliu enali'i kokulumaguti he'mi epololoto kafe gi epolo'ehina. ⁹ To hagulu osifa'i napa'auga ai koyapa'i ema afeha'aga mino'ehina bo mone gi'amofihhi Sata to fato gi'a enifisa ito noto noto bona'i enimi'i moloto enogolaga bilata bo le'mo fitu fe he'migo melugu limi'ehina. Ai'a hiti to yagapana'a hiti kokulumaguti fitu fo he'milago limite melugu mine'ahana.

¹⁰ Ya nehago kokulumaga ka sipi ma luto huto higo kehelihohuna: Hu'mau lubuto bilata nohina to ai amuya bo to gulu ho letalibe luto lu leto'ehina bomofihhi kaba hulata amuya'a ya'ma ahuto hu su habe. Le'mo ho ti'ehina bo, Mesia ai amuya'a huto huto nohinagihe. Ligibo lalalutigihhi enali kalana'i molo epolo'ehina'mu Hu'mamofihhi gobisalo ho tito kana'amu kana'amu utehi etehi ka foya li epoloba li epoloba hu'ehina bo ai ya'ma kokulumatogati fitu fo he'migo limi'ehibe. ¹¹ Ligibo lalalutigihhi sipisipi nala'amofihhi golaha'amu kehelihohuna mele'ahana'amagihhi ka lamana'a lu yege he'ahana'amu enali Satahi be ligi'ahana. Ya hite, filise'na'animu mekehelise to mino bati hise'na'animu mekehelihohana ni'ibe. ¹² Ya hu'ehina'mu kokuluma komopa'agu komopa'agu to anagu minete bite ete hi'ahana'a lenali lenegelo bilo. To metoga to hege nagamilugu nehana'a akae lenalitiniba hena hena hilana ni'ibe? Ya'ma Satahu ai lenalitoga foipa foya nolimibe. To kana'a alo'i ya'ma asu halube'mu hibe. Yamofihhi kehelihohuto'a kipakafa sipi higo ya'ma humofa'na nohibe.

¹³ Ya hulago enali hagulu osifa'i ai kokulumaguti he'mi etelago melugu limito mino'ehina'mu kehelihoto pana'i keto'ehina a'i aitoga luba hilube luto buba buba nohibe. ¹⁴ To a'uba ai nama lupahi sipimofihhi koke'na'a loemo li molo ete'ahago foto'i heloto buto kame meto minoto lito hu'ehinaga hagulu osifa'i melilibe luto fala ki'ehina. Ana kegi'a he'mete nehinogo kufu loebe monebe to mone nekisa'a kana su halina'mu mino'ehina yabe. ¹⁵ Ya nehinogo hagulu osifa'uba megesaga bagaguti sipi nagami'i bili he'migo bili limito hoto mino'ehina. ¹⁶ Ya hu'ehina ana a'mo nagamilugu holoto mobilibe luto ya hu'ehina. Ya hilube'mu nohigo me'uba ana a'i he'malube luto keko'i loko higo ana бага aka hoto suhi huto hagulu osifa'uba bili'ehina nagami'i ana kapogu limi su ho'ehina. ¹⁷ Limi su nohago hagulu osifa'i ai ya'ma ana a'mofi kumu ya'ma ita bigo yagapana'i gonamu tamu'amagihhi Hu'ma lu laga hu'ehina kaga'a kehelilete Yesuhi ka lamana'a ya'ma li pili kete kosele'i meenahago lu huto hite lilata nehana bonatoga luba li epilube luto bu'ehina. ¹⁸ Ai nobuto hege nagami'mofihhi kehetoga limito mino'ehina.

13

Luba yagakafa loemale'ititihhi ka'a

¹ Nohigo nani bu golago bunaga hege nagamiluguti ya'ma luba nasana akafu yagakafa mone ti'ehina. Ai ya'ma komu'a 10 to lataha'a ya'ma 7 to lataha'a minanalo minanalo ya'ma enigihiti bomagihhi kakili ya'ma mino'ehina. To lataha'alo moneko moneko gi'a ya'ma Hu'mamofihhi ka'a li sibi saba huto mino'ehina. ² Ana akafu yagakafa bu go'ohuna ai babeyafa'a ya'ma kelegiyabo sipi'a lolo huto yaha'a sipina ya'ma bea kalamofihhi gigusa'a suhi huto to baga'a laeoni luba kalamofihhi baga'a legi huto mino'ehina. To hagulu osifa'i yamofihhi ai'a amuya'a to ai'a sipi kafa hisa to ai'a sipi bo lolo huto kaba hulatanana hiti ya'ma emi'ehina. ³ Akafu yagakafamofihhi lataha'a mone'i keye lu fili'ahanaguti aku'i ye koto bati higo noto noto bona'magihhi asaga'i enali be gelete yege filete lubana hiti akafu yagakafamofihhi mege'i melete bi'ahana. ⁴ Ya nehite hagulu osifa'mofihhi kibina bo'a lolo huto minolata amuya emi'ehinamo ni'igi asaga bona'magihhi lite keke bake lite hagulu osifa'mofihhi ya'ma enalahupa fite lipi emi'ahana. Ya nehite akafu yagakafa ana hite le'mo sipi lolo nehite lipi emite ma lite li'ahana: Akafu yagakafa mone'i ai suhi huto menohibe. To mone kiyi'afu luba li huto hilina ni'ibe?

⁵ Ya lite lilago enugufa lelite titi nehanamofihhi ka'a to Hu'mamofihhi le'mo sibina hu etalibe luto bagaguti lu eto'ehina. Hu'mau kaga lu laga mehu'ehigo foya'amofihhi ya'ma ikahi 42 yamofihhi komopa'agu lito metoga kaba hu etoto minalibe luto kana'a molo emi'ehina. ⁶ To ya hu'ehina'mu Hu'mau ai'a ni'ina gi'a ni'ina to minolata nohina hepa'a ni'ina enali kokulumagu minelata nehana'amagihhi hiti hapi fito lu sibina sabana huto mino'ehina. ⁷ To Hu'mamofihhi bona'a luba epinogo enebe ligilibe luto kehelihohuna emigo

ya suhi huto mino'ehina. To ya'ma Hu'mau lu laga mehu'ehigo akafu yagakafa noto noto bona'i enugufa fato fato'i to naga'i fato fato'i to ka'ani ana huto fato fato'i to melugu bona'i fato fato'i enali'i ai sipi bo'ani lolo huto minalibe luto kaba huse'na'a emito mino'ehina. ⁸ To melugu bona'i asaga'i enali enalapusa fi emi'ahana keke bake li etalabe. To luga'a enigi'ani ya'ma sipisipi nala'a he fili'ahana ai ya'ma enemeha'a minoba minoba nehana bona'magiheni enigi'ani koyo'ehina bukugu koyapa'i me'i huto mehu'ehina kanalo fayahi koyoto molo'ehina enali'anigo ya'ma akafu yagakafa ya'ma ya suhi mehi etalana'mu yabe.

⁹ Lenegekese hokolo hu'ehinamagita ya'ma keheliya ite kehelilo. ¹⁰ Luga'amagi enali naga nonugu minalabe luto lu'ehinamo ya'ma minalabe. Moneuba ai emita'i yatamatu bo mone ho fililenogomo ana hite yatama emitatu ana bo ho fililabe. Hu'mamofihini nona'a pa sose bona'magi ana yupahi ya'ma li hetofa hite keheli amuya meleteba minalafa.

¹¹ To me'i komopa'aguti akafu yagakafa mone hiti tigo bu go'ohuna. Ai sipisipi nala'a ya suhi huto latahaloti komu'a loemo tito mino'ehina. Nogo'a ya'ma hagulu osifa'mofihini ya suhi huto mino'ehina. ¹² To akafu yagakafa aliha'a ya'ma kohe toto akafu yagakafamofihini gobisalo amuya'amofihini foya'a lito mino'ehina. Ya nohuto asaga melugu bona'i lu epigo kohe toto akafu yagakafamofihini lataha'a mone keye lu fili'ahanaguti aku'i ye koto bati higo ho ti'ehina ai'i ya'ma lipite agoya hi emite neminabe. ¹³ To akafu yagakafa alihi huto hu'ehina ai fato suhi huto topa hose nasana sipi lilata nohibe. Ya nohuto mone ma huto li'ehina. Ai melugu bona'i asaga'magi be ge'ahago kokulumaguti logo ya'ma metoga limilata nohibe. ¹⁴ Hu'mau lu laga mehu'ehigo topa hose nasana amuya ya suhi huto lolo hilibe luto keheli emigo kohe toto akafu yagakafa ti'ehina ai'a bulo ya'ma topa hose nasana lolo huto melugu bona'i komopa'ani fi'be taga hube huto mino'ehina. Ya nohuto metoga bona'i lu epigo akafu yagakafamofihini afeha'aga ema emitatu laga hago fili'ehina ya suhi lolo huloto ho ti'ehinamofihini fayaha'a legita lolo hilo ligo ya lolo hite anatoga enalapusa fi emilabe. ¹⁵ Hu'mau lu laga mehu'ehigo aliha'a akafu yagakafauba kohe to'ehina akafu'na fayaha'a legita lolo hi'ahanamofihini sikalafu hu emigo le'mo ho tito kaga luse nohigo bona'magi enali enalapusa fi emite minelata nehabe. To luga'a agoya meemisemagihini enoho fililata nohibe. ¹⁶ To afafu yagakafa'uba tite nehana'a to limite nehana'a, fe'noha'ani lina'a to enumuhi meni'ina'a enigihiti bo to keke ke'ani ya'ma bona'i asaga'magi ya'ma ai linogo enayahi lamaga'aga ya'ma to enogobisalo omiha'ani mone keye su helata nehabe. ¹⁷ To akafu yagakafa ya suhi huto omihini ya'ma gi'amofihini fayahifiti to hapa'amofihini napa'a mekeheli'ahana'a enali ana'ina mina filata nasana'mu kapo fi hekini le epelelata nehabe.

¹⁸ Ya'ma li gehesamofihini hapa'a sa hite keheliya ilabe. Bo moneuba ekesa kehelibana kehelibana huto komopa'agu keheli'ehinogomo akafu'na ya suhi huto napa'amofihini hapa'a ya'ma li huto hite kehelibane. Napa'a ya'ma bo mone'mofihini gi'amofihini napa'a ya'ma 666 ya legi huto ni'inamo ni'ibe.

14

Bona'i 144 tauseni enubuto bi'ehina enali nama

¹ Ya nehago nani nubu bu golago buto bu go'ohuna ya'ma sipisipi nala'a Yelusale hepatoga Yiona kosagu ho ti'ehigo bu go'ohuna. Bu nogogo ai'a bona'i 144 tauseni ana kosagu li gehesa hite mine'ahana enogobisalo ya'ma ai'a gi'a fayahi to afo'afihini gi'a fayahi kayago mino'ehina. ² To kokulumatogati nogo'a keheli'ohuna ya'ma nagami'i lisahi sipi ito sasa lu'ehina to ko'i kogolikohi ito mino'ehina. Ya nohigo kaga'a kehelugo bona'i asaga'magihini gita legi huto nogo nomalanamofihini nasana sipi'atu gita nogo mololata nohina ya suhi huto nogo malago keheli'ohuna. ³ Ya nehago sekele mamu'a hiti kefa hisamofihini maha'aga ya'ma kene'i amuya'a hiti loebe loebe to olopa kaba bona'i luga'amagi enali enubulo yuhufa nama mone lite mine'ahana. Ana nama ya'ma bona'magita keheli'luta babeyafa huto memino'ehina. Bona'i 144 tauseni ya'ma noto noto bona'i luga'a enalitogati Hu'mau mina fi'ehina'a enubuto bi'ehina ya'amagi enalisigo keheli'lana'a huto ni'ibe. ⁴ Enali ya'ma anatoga mebi'ahana komopa'animo'fihini hapa'a bati huto nehaya kola bona'i ya suhi mine'ahana. Enali ya'ma sipisipi nala'a nohinaga mege'i melete bilata nehana enali noto noto bona'i luga'a enalitogati enubuto bi'ehinamagi Hu'mamofihini maha'aga to sipisipi nala'amofihini maha'aga neminana'asigo hapi fito enele'mo mele mele nehabe. ⁵ Enali ya'ma enabagalugati faga meluse enali'anigo ana'ina li sibina hilana'a ya'ma enalitoga meni'ibe.

Agelo loegi monegi enali ka

⁶ Agelo mone ya'ma ifo muyaluga ilege hoto nobigo bu go'ohuna ya'ma noto noto bona'magi ka lamana'a amuya moloto minoba minoba nohina ka'a metoga bona'i fato

fato'i, to enugufa fato fato'i, ka'ani fato fato'i to naga'i fato fato'i lu huto hu epitomofa'na hu'ehina. ⁷ Ai ya'ma sipi kaguti kehe ito lu epito lu'ehina: Lenali Hu'mamofihhi lu koli fite kehelite ai'a gi'a liyafa hilo. Bona'i guna malalina kana'alo ya'ma hupamone nohibe. Kokulumagu to melugu to hege nagamilugu to ipi opoho nagami'i lolo hu'ehina bo, Hu'mau aitoga lenalapusa fi emite fokehi lite minalo.

⁸ Ya luto luloto nobigo mege'i agelo lalu'afu mone ooto ma luto kehe ito lu'ehina: Akae. Bebiloni hepa'i sipi tele tulu bi'ehina. Hepa'i afo'agi enali noto noto bona'i bai nagami'i nelata hana'mu enogo'na helata nehana'mu yamofihhi lolo hite moko fise'na enogo'na bilata hana'mu ekesa bai nagami'i ya suhi nelata hana'mu yabe luto tele tulu bi'ehina.

⁹ Ya luloto nobigo mege'i agelo lalu'afu mone nooto ka sipi luto ma luto lu'ehina: Mone enali akafu yagakafa to fayaha'a hiti enalapusa fi emilana to enogobisalo ai omiha'a li malalana to enayanugu ai omiha'a fayahi minalinamagihhi ¹⁰ enali ekesa bai nagami tegi huto Hu'mamofihhi ita bise'na'a ni'ina fa'mene nagami'i hiti li sibi sibi mehuse ipakafa halina lapeluguti epinogo nalabe. Ya hilete hetofa agelo lamana'amagi to sipisipi nala'a enali enubulo hiti to kala efahi logogu lolenogo keligu li binogo limite nehite enagabu neginogo kehelite minalina'mu yabe. ¹¹ To enagabu neginogo kehelite bi'ahana bona'i ya'amagi nebinogo loto lo su mehalube'mu hibe. To ya'ma lokiya'a tiloto mino lito buto foto'i mino moloto minalina'mu yabe. Ya hu'ehina'mu akafu yagakafa hiti to meha'a enalapusa fi emilata nehana bona'i enali nehana to gi'amofihhi omiha'a lite nehana'a enali mone'na enagabu gise'na li he'mi epoloto mebilina'mu yabe. To enabasu bite to mino fulu hite mealana'mu yabe. Kana'amu kana'amu keke'i luse'nauba minomo limito ni'igo kehe lelite bite minalune'mu habe.

¹² Ya'ma kana'alo Hu'ma keya ka lu'ehina kehelilete to Yesuhi hapa'a kumu ule'ale kehelite lite nehana bona'i Hu'mamofihhi pa sose bona'a enali ya'ma amuya melete minalafa.

¹³ Ya hulago kokulumaguti nogo moneuba ma luto limigo keheliohuna: Kai kaga ya'ma fayahi akoyobo. Ya'ma kana yupahi ifo'aga Sipi Bomofitoga foya'a lilete ise gite fililana'a enali komopa'anigu lamana'a kehelilana enali kumu bati hi epalalina'mu yabe. Ya luto ligo Sikalafu'uba ai ka nona'a ma luto emi'ehina: Lama'naka. Enali ya'ma sipi foya'animo'fihhi molo legege hite melete enabasu bite mino fulu hilana'mu yabe. Ya hilete nebinogo minete lite hi'ahanamofihhi lamana'a enemege'i moloto bilina'mu yabe.

Metoga foyamofihhi legeya'a guna malalinamofihhi ka'a

¹⁴ Nani bu go'ohugo sopohi hapa'a koholi huto nohigo bu go'ohube. To sopohi gupisalo mone mino'ehina ai meha'a bona suhi huto to layaha'aga ya'ma enighiti bomagihhi kakili'ani golitu lolo hi'ahana ya'ma biloto mino'ehina. To yaha'aluga ya'ma emita'i sage boge'a mone lito mino'ehina. ¹⁵ Ya nohigo kokulumagu sipi mono nonuguti agelo moneuba limito sopohi gupisalo mino'ehina bomofihhi ya'ma luto kehe sipi ito lu emi'ehina: Kai emitakatu foyakamofihhi legeya'a laga huto molobo. Metoga foyamofihhi legeya'a alo'i huto hu su ho'ehibe. Laga huto li malalata kana'a alo'i hupamone nohibe. ¹⁶ Ya luto lulago sopohi gupisa'alo minalinauba emita'a li yofu huto oto loto melugu lamana'a laga huto li gehesa huto munu munu hu'ehina.

¹⁷ Ya nohigo agelo moneuba kokulumagu sipi mono nonuguti heleko limiloto ai'a ana huto emita'i sage boge'a liloto mino'ehina.

¹⁸ Lelito noago lalu'afu moneuba ai kokulumatoga sipi mono nopomofihhi mamufa gilata hitalo nohinagati o'ehina. Ai logomofihhi kaba'auga lalu'afihhi emita'i sage boge'a aliloto mino'ehina ai ya'ma ka sipi luto lu emi'ehina: Legeya'a uya'i lo su ho'ehina'mu ni'inaya kai emitaka sage boge'atu metoga bai nagami'mofihhi legeya'a laga hu su hobo. ¹⁹ Ya luto lulago agelo lalu'afu ya'ma emita'i lito kete boloka biloto melugu bai legeya'a laga hu su ho'ehina. Laga hu su nohago Hu'mamofihhi sipi ipakafa hose'namofito he'mi moloto i sala kolata kefahi ya suhi huto komopa'agu malago limi su ho'ehina. ²⁰ Ya hilago nohi hepa'i mone kegi'a fegutoga molo emite i sala kalatamo anaguti golapo nagami'i limito mino'ehina. Anaguti limito hefuhi malago bona'mofihhi gi'nalo tito i bilimo i'ehina to hefuhi malalinamofihhi yatama'a ya'ma 320 kilomita ya suhi huto mino lito buto ni'igo bu go'ohuna yabe.

15

Agelo 7 enali to gumi'i hose'na nasana 7 lite mine'ahana

¹ Ya nehago kokulumagu huto hu'ehina topa hose'na hiti huto higo bu go'ohuna. Agelo 7 enali gumi'i hose nasana lite mine'ahana. Ana gumi'i hose nasana su halina nasana ya'ma molo emito huto nohigo Hu'mamofihhi ita bise'na melugu minomo oto alina'mu aku'i ana kana'a su halina'mu yabe luto lu eto'ehina.

² To hefu nagami'i mone'ya bu go'ohuna. Ya'ma gapo gapotu lolo hi'ahana suhi huto logo guluya meha'a hiti li sibi sibi hite lolo hi'ahana legi huto ni'igo bu go'ohuna. To akafu yagakafa hiti meha'a hiti to ai'a omiha'a gi'amofihhi napa'amo ya'ma amuya melete enebe ligi'ahana'a enali gapo gapotu hefu nagami'i lolo hi'ahanamofihhi beletoga'aga Hu'mamofihhi gita suhi huto ilata nehana enayanugu lite mine'ahana bu go'ohuna. ³ Enali Hu'mamofihhi agoya pana'a Mosehi to sipisipi nala'amofihhi nama'a ma lite li'ahana: Amuya bo enebe ligi'ahata, Hu'ma, Sipi Botio, kai lolo huto moloto hu'ahata ya'ma tito mino'ehina. To lamana'a nasana lilata nohane. Noto noto bona'magihhi enali gihiti bo'ani nohane. Kai kapoka ya'ma lamana'a to legeya'a lamana'a ni'inagihe. ⁴ Sipi Bo, kai kumu ki'afu koli mehilina'mu yabe? Kigika sipinamo kumu ki'afu liyafa mehilina'mu yabe? Kai monekomaka pa solata nohane. Ya hu'ehina'mu noto noto bona'i kaitoga ete enalapusa fi kimilune'mu habe. Kai bati huto lelito oto moloto lito hu'ahata ya'ma yege yege bona'i asaga'magi bu galana'mu yabe.

⁵ Ya lite lilago nani nubu bu golago buto bu go'ohuna. Kokulumagu sipi mono nohi kafe'a hokolo hu'ehigo pa sose hasagu Hu'mamofihhi bulo mino'ehina bu go'ohube. ⁶ Hokolo nohigo agelo ⁷ enali gumi'i hose nasana ⁷ lite mine'ahana, enali sipi mono nonuguti limi'ahana. Enali koholi gukete gulu gulu hina'a lite hekele'ahana to hapi fina'aga sahi golitu lolo hi'ahana ya'ma lite enumupa bi'ahana. ⁷ To kene'i amuya'a hiti loebe loebe enalitogati moneuba agelo ⁷ ya'ma lape'i ⁷ golitu lolo hi'ahana ya'ma epi su holago yamofihhi li'ahana. Lape'i komopa'agu ya'ma Hu'ma minomo buto minoba minoba bomofihhi ita bise'na bai toto mino'ehina. ⁸ To sipi mono nopofihhi komopa'agu ya'ma Hu'mamofihhi fana meha'a hiti amuya'a hiti lokiya'a hiti bai toloto molo mino'ehina. To agelo ⁷ enali gumi'i hose nasana ⁷ mele'isi li huto hu su mehe'ahago sipi mono nonugu tilatamofihhi kapo'a ya'ma molo hekini le'ahana.

16

Lapeluguti hekito Hu'mamofihhi ita bise'na limi'ehinamofihhi ka'a

¹ Ya hulago sipi mono nohi komopa'aguti nogo'a sipi mone limigo keheli'ohuna. Nogo'auga agelo ⁷ ya'amagihhi ma luto lu epi'ehina: Lenali bite lape'i ⁷ ya'magu li hekinogo Hu'mamofihhi ita bise'na yamofihhi melugu limilibe.

² To agelo kohe to'ehinauba ai buto lape'a ya'ma lito li hekigo melugu limi'ehina. Limito ligo bona'i enali'i akafu yagakafa ai omihhi lito mino'ehina'a to ai fayaha'alo enalapusa fi emite nehana'a enali kana'ani sipi huto huloto usegehi nehoto enagabu gigo sipi keke'i lite mine'ahana.

³ To agelo napa ² ai ya'ma lape'aguti ana'ina lito hekigo hege nagamilugu limito folo'ehina. Nofalago hege nagami'i ya'ma kene'magihhi gola tegi nagami'i lolo nohigo hege nagamilugu kafa'nama silaga'i fili su he'ahana.

⁴ Fili su nehago agelo napa ³ ai buto lape'aguti ana'ina lito he'migo asaga biya nonuhu nagamitoga yege yege ipi opoho nagamilugu limilago gola nogo nagami'i lolo hu su ho'ehina. ⁵ Lolo hu su holago agelo mone'i nagamito kaba he'metoga mino'ehina ai ma luto Hu'mamofihhi lu emigo keheli'ohuna: Kai hetofa bo koyapa'i mino'ahata to yatai nomina bo nohane. Pa sose minoto henetinogo minalube'mu hane. Kai kosele nasana ya'ma huto pa solatana li sibina huse'na meni'ina suhi huto huto nohibe. ⁶ Kai Hu'mamofihhi bona'a to mono ka leli'ali bona'a enali golahi li sibi hi'ahanamofihhi li legege huto epilago nenabe. Foipa nasana li'ahanamofihhi nona'a ya'ma osahi suhi noepilata bati huto noepine. ⁷ Ya luto noligo mamufa gilata hitaloti agelomofihhi bagaguti ka mone ma luto ligo keheli'ohuna: Sipi Bo, Hu'mau enebe ligi'ahata amuya bouba foipa bona'magihhi ka'ani loko hilata bati huto ni'ina lama'na ka lilatamo ni'ibe.

⁸ Ya hulago agelo napa ⁴ ai lape'aguti ana'ina li hekito he'milago yegemofihhi komopa'agu limito bu su hago Hu'mau lu laga mehu'ehinagi yege sipiloto bona'i lobe botobe huto lalibe luto keheliloto ya hu'ehina'mu ni'ibe. ⁹ Ya hulago bona'magihhi yegemofihhi bamu'i yauba lobe bemigibe higo gumi'i lise nasana lolo hu'ehina'a Hu'mamofihhi ai ka'alo lose'na ya suhi huto huto nohina bomofihhi gi'a li sibi saba hite li'ahanaya komopa'ani li gelehe mehi'ahana. To li gelehe hite Hu'mamofihhi hofa tose'na'a le'mo eto mehi'ahana.

¹⁰ To agelo napa ⁵ ai lape'aguti ana'ina ya'ma akafu yagakafamofihhi kefa hisalo hekigo limi'ehina. Limilago ai'a kapo'alo ya'ma metepu sipi gito mino'ehina. Ni'igo bona'i enali keke bake lite nehago enabagalo heni kofite mine'ahana. ¹¹ To usegehi enahago to enagabu gise'namu'i kokulumagu Hu'mamofihhi ka lu sibina sabana hi ete'ahana. Ya nehite komopa'ani mone li gelehe mehi'ahana. To lolo hite melete hi'ahana foipana'ani hiti pa sete mehe'mi'ahana.

¹² Ya hulago agelo napa 6 ai ya'ma lape'aguti ana'ina li heki he'migo nagami olopa gi'a Yufalati yabe lilata nehana nagamilugu limilago nagami'i ya'ma asaga'i se'no su nohago yege tina'aga limina'agati enikibina bona'i henetilabe luto yamofihhi kapo'a huto hu'ehina. ¹³ Ya hulago nani bu go'ohugo hagulu osifa'mofihhi baga'aguti to akafu yagakafamofihhi suhi huto baga'aguti to faga faga mono ka loli'ali bo ai baga'aguti foipa fele loebe monebe solo tegi enokaba gilise'na ti'ahana. ¹⁴ Enali ya'ma Satahi pana'alobomagihhi ya'ma felemagi topa hose foya nasana lilata yamofihhi amuya lite minete ya'ma noto noto bona'magihhi kibina bo'animo'fihhi go'na bilago Hu'mau sipi amuya bomofihhi ai malalina kana'a sipilo li nupa nehite luba filune'mu habe.

¹⁵ Kehelilo. Nani gumina baukalo bona'magi suhi huto topa nehenogo henetiluna'mu yabe. Ya nehinogo luga'amagi enali enugufa yapako minalanamagi ya'ma enubuya hu laligi komopa'ani kosaba hinogo minete gukete ikolo bi etete kaba hite minalana enali enegelo bilune'mu habe.

¹⁶ To foipa felemagi enali hepa'i mone gi'a Yuta bona'magihhi kaguti Hamaketoni yabe lite gi mele'ahana yalo kibina bo'animagi enali hiti yagapana'ani gonamu tamu'a Hu'mamofihhi luba sabo hilabe luto enele'mo tulu hu'ehina.

¹⁷ To agelo napa 7 ai lape'aguti ana'ina gumii'i hose nasana ya'ma lito hokolo kapogu meyaga heki he'migo limi'ehina. Nolimigo sipi mono nonugu sekele mamu'a hiti kefa hisa ni'inagati nogo sipi moloto ma luto lulago limi'ehina: Heki he'mito ya'ma kana'a asu ho'ehibe. ¹⁸ Ya luto noligo kopisi'na hiti to kokililika hiti to nogo sipi yauba hekilii huto mino'ehina. Nohigo imima'i sipi ya'ma noligo bu go'ohuna ya'ma bona'magihhi kana'ani metoga huto hina kanaguti imima'i sipi mone ya suhi huto higo be megota suhi huto hu'ehina. ¹⁹ To ya nohigo ya'ma sipi hepa'i Babiloni hepa'i ya'ma fi tili tele nohigo loko hu loebe monebe hu'ehina. To noto noto bona'magihhi asaga hepa'i sipi'ani ya'ma libe tele bibe hu'ehina. To Babiloni hepa'i sipimofihhi afo'agihhi enali kumu Hu'mau ai aku ekesa keheliloto ekesa nagami tegi huto ita bise lape'aguti epiloto enele'mo mikilii halabe luto ligo mikilii he'ahana. ²⁰ To hege nagamilugu me'i ti'ehina'a to kosa ni'ina silaga'i loko su hago fenene hu'ehina. ²¹ To kokulumaguti ko'mofihhi nogoya'a ko'mopa sipi efahi sipi keta'a hiti mo'nuhi tegi huto limito bona'i ibe tigibe huto i'ehina. Noigo hogisopa legeya'a yauba babu luto ibe tigibe huto enoho'ehina'mu yabe lite Hu'mamofihhi lu sibina sabana hi ete'ahana.

17

Mokolo a'mofihhi ka'a

¹ Ya hulago agelomagi 7 lape'i 7 li'ahana enalitogati moneuba nanitoga oto ma luto nelepi'ehina: Mokolo a'mofi tegi huto ni'ina hepa'i napa'alo nagami'i loe lae huto ni'ina suhi huto foipana'a henetilube'mu hibe. Ya nehinogo Hu'mau osahi epilina'mu oto kelepinogo'ni bu galata'mu yabe. ² Noto noto bona'i enikibina bo hiti ya'ma a'i hiti moko lilata hi'ahana. To noto noto bona'i yamagi enali ana a'mofitogati ya'ma bai nagami tegi huto mokona'a mikilii helago komopa'ani sibina hulata nohina.

³ Sikalafu'uba limito komopa'nigu fololago agelo bu galane luto lu nimi'ehina'aua nele'moto ka meto foto'i bu'ehina. Anaga a'i mone bu go'ohube. Ai akafu yagakafa safa'na mone'mofihhi megesalo mino'ehina. Akafu yagakafamofihhi suhi huto gufa'alo gi'a babu luto mino'ehina. Ya'ma Hu'mamofihhi lube sibina sabana lulata hu'ehina ka'a fato suhi fato suhi huto fayahi koyo'ehina. To ana akafu yagakafamofihhi lataha'alo 7 to komu'a 10 mino'ehina. ⁴ To a'i ai gukete ya'ma safa'na to okofuhu gukete i kolo bito mino'ehina. To sekele mamu'a ya'ma goli efahi mina'a tito ni'ina nasana to hetofa efahi pesesu'i hiti lito li bati huto i kolo bi'ehina. Yanugu masu mone golitu lolo hi'ahana liloto mino'ehina ya'ma moko lise'namofihhi kolo tanana'a to foipa nasanamofihhi bai toloto mino'ehina. ⁵ Gobisalo ya'ma suguna gi'a ma lite fayahi keye malago mino'ehina: Babiloni hepa'i napa'a ya'ma noto noto moko lise'namofihhi to foipa hapa'amofihhi ito'afihhi nani ya'ma nohube luto ligo keye'ahana. ⁶ To ana a'i ai Hu'mamofihhi pa sose bona'a to Yesutoga i ke'mete mine'ahana'mu yabe luto enoho fili'ahana bona'i enalitogati golahi noba noba higo komopa'a sibi huto ni'igo bu go'ohube.

Bu goloto'ni nabaga nelesa ligo topa ho'ohuna. ⁷ Ya nohugo agelouba ma luto noloka ho'ehina: Henana'mu kabaga aka huto topa nohane? Nani a'mofihhi hapa'a to akafu yagakafa he'mu ki'ehina yamofihhi hapa'a to suguna kamofihhi hapa'a ya'ma akafu nasanamofihhi lataha'a 7 to komu'a 10 yamofihhi hapa'a yata'isi ya'ma lu huto huto lu kimilugi kehelibo. ⁸ Kai akafu yagakafamo bu go'ahata ya'ma koyapa'i bu hiti mino'ehina yatai ya'ma menohibe. Alihi ma'isi ya'ma keliguti ho tito tiloto buto minoto ho fililina'mu yabe. Ya'ma metoga bona'i enali bu gelete topa hete minalabe. Enigi'ani melugu huto mehu'ehina'aga ema amuya bame tame hite nehana bona'magihhi enigi'ani keye'ahana

bukugu keyete memele'ahana bona'magihi ya suhi topa halune'mu habe. Hena'mube? Ya'ma akafu yagakafa koyapa'i mino'ehinamo yatai menohibe. Aku'i minoto ya'ma i gelehe huto alube'mu hibe.

⁹ Ya'ma hapa'a kekesa keheli bati huto keheliya ibo. Ana hapa'amofihhi kehelilata suhi huto ya'ma ni'ibe. Lataha'a 7 enali kosa 7 ya'ma a'uba si'a fito nominana kosa ni'ibe. To kosa 7 ya'ma enigihiti bo 7 nehabe. ¹⁰ Enalitogati enigihiti bo 5 enali limite fa'mene hi'ahana. Mone'i ya'ma yatai kaba nohibe. Mone'i ya'ma minoto huto hilube'mu hibe. Ai huto huloto kana'a hupamone'isi minalibe luto lu eto'ehinamo ni'ibe. ¹¹ Akafu yagakafa koyapa'i mino'ehina yatai kanagu ya'ma menohibe. Ai ya'ma enigihiti bo 7 enalitoga hepito minalube'mu hibe. Ya hulenogo napa'ani 8 lolo hilune'mu habe. Ya hilenogo ai minoto enele'mo bati hulata nasanagu ya'ma bufa huto ho fililube'mu hibe.

¹² Komu'a 10 bu go'ahata ya'ma enigihiti bo 10 enali nehabe. To enali kaba hise'na'ani ya'ma yatai kanagu hapi mefi'ahanamo ni'ibe. Enigihiti bo foya'ani ya'ma hapi fite akafu yagakafa hiti kana'a hupamone'isi lilune'mu habe. ¹³ Enali komopa'ani kehelise'na'ani moneko hulenogo akafu yagakafamofihhi keke'le'i hi etete amuya'ani ya'ma ai yanugu malalune'mu habe. ¹⁴ Ya nehite Hu'mamofihhi sipisipi nala'amofihhi luba hi etete minalune'mu habe. Ya nehinogo sipisipi nala'aua to ai'a naga'a hiti enali ya'ma amuya molo lito buto enifitu falube'mu hibe. Ya nohinogo ai ya'ma enigihiti bomagihi enogo'anifu to kibina bomagihi enogo'anifu nohinagihe. Ai kehe i'ehina bo hiti to elesa molo epi'ehina bo hiti to aitoga i ke'mete mine'ahana bo hiti enali ya'ma akafu yagakafamofihhi naga'amofihhi hiti luba hi etete enebe ligilune'mu habe.

¹⁵ Ya luto luloto agelouba ma luto molo emito lu nimi'ehina: Nagami'i napa'a ya'ma mokolo a'uba ai megesaga nohina'a bu go'ahata ya'ma noto noto bomagihi babeyafa'a fato fato'i to li gehesa fato fato'i to naga'i fato fato'i enogo fato fato'i ni'ibe. ¹⁶ To komu'a 10 bu go'ahatamo enigihiti bo 10 enali to akafu yagakafa ai hiti ya'ma mokolo a'i aitoga ipakafa hete li felu henogo gukete'a sekele mamu'a li kisite gufa yapako nehinogo memea' nelenogo luga'a ya'ma logouba lalube'mu hibe. ¹⁷ Ya hulenogo ya'ma fa'mene minalina'mu yabe. Hu'mau komopa'ani le'mo babahi hulenogo enali kaga'a ya'ma keheliya ilete komopa'ani hepito moneko nehinogo amuya'ani ya'ma akafu yagakafamofihhi yanugu mele su helenogo ai keke'le bo'a minalune'mu habe. Ya nehinogo Hu'mamofihhi ka'a ya'ma amuya moloto huto hu bai telenogo enali su halina'mu yabe.

¹⁸ To kai mokolo a'i mone bu go'ahatamo ya'ma hepa'i sipi'a lolo nohibe. Ana hepa'i yauba ya'ma noto noto enigihiti bomagihi hepa'i lataha'a lolo hilenogo keke'le'i hi etete minalabe luto yamofihhi amuya li'ehinamo ni'ibe.

18

Bebiloni hepa'i tele tulu bi'ehina ka'a

¹ To nani agelo mone kokulumaguti limigo bu go'ohuna. Ai amuya'a legege huto mino'ehina to fana meha'aua melugu i besa lago bu go'ohuna. ² Ai ka sipi luto ma luto lu'ehina: Bebiloni hepa'mo tele tulu bito bibe. Ai ho limito nobibe. Buloto foipa fele fato fato'mofihhi nohi hepa'a li lolo huto nohibe. To nama kolotana laga mehana'a fato fato'magi enali nohi hepa'i lolo huto nominabe. ³ Ai noto noto bona'i enali'i amuya bai nagami tegi hite moko fise nasana'a epigo mikili helata hi'ahanamo ni'ibe. Noto noto bona'i enigihiti bo enali lolo hilete moko lise'namofihhi foya'a lite minelata hi'ahanamo ni'ibe. Noto noto bo sipi mokolo a'mofihhi nasanaguti bisinisi foya lilata nehana bona'i henetite lili'na kana'amofihhi suhi hilata hi'ahana to fe'noha'ani lite yamofihhi lolo hilata hi'ahanamo ni'ibe.

⁴ Ya luto lulago kokulumaguti nogo mone ma luto limigo keheli'ohube: Yagapana'ni lenali ana nohi hepa'i ya'ma he'milete alo. Aitogati alo. Yalo minete ya hepa'mofihhi foipa nasana le'mo bati hi lalagi. To lose lose nasana'a lenalitoga imo o lalagi. ⁵ Ana hepa'mofihhi foipa nasana'a ya'ma ikupilo akupilo huto titi kokulumagu fiya ilina'a nohibe. To ya'ma Hu'mau kolo tanana'amu ekesu menohabe. ⁶ Yana'mu li leplilata nehana nona'a li gelehe hite epilo. Ya hilete yamofihhi ibe ligi abe ligi hite pa se epalalo. Mone kegi'a ekesa nagami suhi huto lenali nalabe lite le'mo babahi hi lepele'ahanamo ana suhi hite ite tite ihe'ma ahe'ma hite epilo. ⁷ Enugufamofihhi le'mo lite tite minete laga'amofihhi gupisalo mineme bite meleke takehi hite minelata hi'ahanamo ni'ibe. Yamofihhi mone kegi'a eniginaga fise'na to enuluhaya enagabu gilata ya'ma li huto hite epilo. Ana hepa'uba ya'ma a'mofihhi sipi a'i legi huto minoto komopa'agu ekesa kehelito ma luto nolina: Nani nominoto'ni sipi a'i gihiti bo'ani legi huto nohibe. Nani keto a'i menohube. Eniginaga fise'na mekelise laga'namofihhi gupisalo mino lito buto minalube'mu hibe. ⁸ Lulata

ana hepa'i napaga mino'ehina ya'mu Hu'mau osahi epilina'mu ya suhi ma suhi huto hu eto'ehina yabe.

19

¹ Ya hulago nani kokulumagu bona'magihi li gehesa sipi'alo enali nogo'ani napa keheli'ohuna. Enali ma lite li'ahana: Hu'mamofih'i fokehi lilo. Lubuto bise nasana to sekele mamu'a hiti fana meha'a to amuya'a legege huto mino'ehinamo ya'ma Hu'mamofih'i aitogago ni'ibe. ² Ai'a kaga loko nohina'a bati huto lama'na ka lise'namo ni'ibe. Mokolo a'i sipi ai noto noto bona'i moko lise'na hapi fito epito enele'mo sibina hulata hu'ehina ai foipana pa soto osahi emi'ehina. Ya nohuto Hu'mamofih'i pana'alobo'a enoho fili'ahanamagihi golapo kumu aitoga mino'ehina ya'ma ai osahi erito apa so su ho'ehibe lite li'ahana. ³ Ya lite lilete Hu'mamofih'i fokehi lilo lite aku'i lite sipi hepa'i Bebilonitogati logo lokiya'a tiba tiba huto mino lito buto minalina'mu yabe, lite li'ahana. ⁴ To olopa kaba bona'i luga'a 24 to kene'i amuya moloto minolatana loebe loebe enalapusa fite Hu'mamofih'i sekele mamu'a hiti kefa hisalo mino'ehina ai'i fokehi lite ma lite li'ahana: Lama'naka yabe. Hu'mamofih'i fokehi lilo.

Hu'mamofih'i sipisipi nala'amofih'i ya'ma a'i li emi'ehina ka'a

⁵ Ya hulago sekele mamu'a hiti kefa hisa ni'ina kegi'agati nogo mone ma luto huto hu'ehina: Hu'mamofih'i kele kele yagapana'a lenali ya'ma agoya hi emilo. Limite nehana tite nehana silaga'i kol'i'a hiti kehelite minelata hi'ahanamo ya suhi hite fokehi lite minalo. ⁶ Ya lite lago nani bona'magihi li gehesa yamagihi enonogo sipi aku'i keheli'ohuna ya'ma nagami'i lisahi sipi suhi huto ito kokililika suhi huto noligo ka sipi ma luto huto hu'ehina: Hu'mamofih'i fokehi lilo. Sipi Bomo Hu'mau amuya enebe ligi'ehina boti ai kibina bomofih'i foya'a huto hu lamana nohibe. ⁷ Ya hu'ehina'mu lali legelo bito komopatigu bati hinogo kehelito gi'a liyafa huto le'mo ho tilune. Hu'mamofih'i sipisipi nala'amofih'i a'i le'mo emilina kana'a ma'asi heneti'ehibe. Enali ai liha'a lolu hilune'mu le'mo hetofa hi'ahabe. ⁸ Enali liha'a koholi gukete gulu gulu ho'ehina Hu'mau emi'ehina'a i kololo bi ete'ahana. Ya'ma kata i kololo bi'ehina'a Hu'mamofih'i bona'amagi foya lamana'a li'ahanamo ni'ibe.

⁹ Kaga ya luto huto higo agelouba kaga mone ma luto lu nimi'ehina: Kai ya huto fayahi koyobo. Hu'mamofih'i sipisipi nala'a ya'ma a'i le'mo emilina kana nose'na nalabe luto elesa molo epi'ehina bona'a enali kehelilabe luto lenofokehi lilo. To mone hiti lu nimito ma luto lu'ehina: Ka nokelepuna ya'ma Hu'mamofih'i ka legeya'amofih'i lamana'a lu nokumube. ¹⁰ Ya luto lu nimigo nalapusa fito lipi emilube luto nohugo o'e noluto ma luto lu'ehina: Ya melubo. Nani kele kele bo kalalukafita kigiboka Yesu lu hokolo hu'ehina ka'a li pili kete lilata nehana bo enali enalalu'anifita nohube. Kai Hu'mamofih'i aigo ya'ma lipi emilane, luto lu'ehina.

Yesu lu hokolo hu'ehina kauba mono ka leli'ali bona'i enele'mo babahi higo mono ka lilata hi'ahanamo ni'ibe luto lu'ehina.

Koholi hosi yagamofih'i megesa'alo mino'ehina bomofih'i ka'a

¹¹ Ya noligo nani nubu bu golago buto kokuluma hokolo nohigo hosi yaga koholi mone bu go'ohuna. Ya nohugo megesa'alo mino'ehina ai gi'a keheli ule'ale huse lina'a huto minolata hu'ehina to lama'na ka lulata hu'ehina yabe. Ai kaga'ani loko hilata foya to luba'a hiti foya li sibi mehuse fotogo huto bo lilata nohibe. ¹² Bu'a luga luga ya'ma logo guluya mehi suhi huto mino'ehina. To lataha'alo ya'ma sipi bomofih'i kakili'a babu luto bi'ehina. To gi'amofih'i fayahi gobisalo mino'ehina ya'ma ai'ago leka soto kehelilata nohibe. ¹³ To i kolo bise gu'a ya'ma golahi fele ete'ahana to gi'a Hu'mamofih'i bagaguti ka'alo mino'ehina bomo yabe lite mele'ahana. ¹⁴ Ai nobigo kokulumagu gim'i hiti bo li gehesa sipilo gukete'ani koholina fayaha'a hiti i kolo bite nehite hosi yaga koholi'alo tite minelete mege'i melete ya'ma bi'ahana. ¹⁵ Bagaguti ya'ma emita'i mone yatamalo sage'a limito mino'ehina anatu ya'ma noto noto bona'i enohoto enebe ligilibe. To aeoni fatasa mone li'ohuto kaba hu epalalube'mu hibe to enali ya'ma bai nagami'i legeya'a i sala kolenogo nogoya'a limilata ya suhi huto Hu'mau amuya bo ai ita bise gofana laga mehinana'a li huto huto foipa bona'i i sala ko epoloto suhi huto pa solata foya lilube'mu hibe. ¹⁶ I kolo bise gukete'alo to lu'alo melete ya'ma gi'a fayahi ma lite keye'ahana: Kigihiti bo kai asaga enigihiti bona'mofih'i afo'anigi to kibina bo kai asaga enikibina bona'mofih'i afo'aniga nohane luto koyoto molo'ehina.

¹⁷ Ya hulago nani nubu egolago buto agelo mone yegelo nohigo bu go'ohuna. Ai yalo nohuto nama hokolo kapogu helete bila ela nehago asagatoga ka sipi luto kehe i epito lu'ehina: Hu'ma logo efahi sipi nokayanagihe. Ete li gehesa hilo. ¹⁸ Ya nehite enigihiti bo enali'i enugufa meme'ani to luba kaba bomagihi enugufa meme'ani to gim'i

bomagihini enugufa meme'ani to hosi yagamagihini hiti enemegesalo mine'ahanamagihini enugufa meme'ani to yege yege bona'i hiti kele panana'ani to nagalugu minete to fa'mene minana'a to tite nehana'a limite nehana'a enali enugufa meme'ani nalabe luto lu'ehina.

¹⁹ Ya luto lulago nani akafu yagakafa to noto noto bomagihini gihiti bo'ani to luba bona'ani gonamu tamu'a ete li gehesa hite nehago bu go'ohuna. Enali ya'ma hosi yaga koholi'alo mino'ehina bo ai hiti luba yagapana'a gonamu tamu'a hiti luba enahalune lite heneti'ahana. ²⁰ To akafu yagakafa ai hiti to faga faga mono ka loli'ali bo ai ya'ma akafu yagakafamofihini bulo topa hose nasana suhi huto li'ehina bo hiti naga'i etimi'ahana yabe. Ya'ma faga faga mono ka loli'ali bo ai koyapa'i akafu yagakafamofihini meha'a enalapusa fi emi'ahana bona'i to akafu yagakafamofihini omiha'a enogobisalo fayahi ge'ahanamagihini hiti topa hose foya'atu enali'i komopa'ani le'mo sibi sibi hu'ehina. Yana bo hiti to akafu yagakafa hiti enele'moto logo'a hiti nagami hefunugu kala efahi logo loto nohinagu ya'ma he'mi etatogo mefilise hite limi'aha'ina. ²¹ Limila'igo luba bona'atitimofihini ya'ma hosi yaga koholi'amofihini megesa'alo mino'ehina ya suhi huto baga'aguti emita'i yatamalo leke ho limiloto enoho gehesa hu'ehina. Ya hulago asaga namamagihini henetite enugufa meme'ani nete nete neenumu hi'ahana.

20

Kufu kana'a mone tauseni yanamofihini ka'a

¹ Ya hulago nani nubu egolago kokulumaguti agelo mone limigo bu go'ohuna. Ya'ma yatama kelimofihini foloke'a to seni naga'i sipi'a mone liloto mino'ehina. ² Ai ya'ma hagulu osifa'i koyapa'i ema afenuga mino'ehina, Satahi fato gi'a Foipa Fele ai'a ya'ma gilo yato liloto kufu moneko tauseni ya'ma naga nonugu minalibe luto lu eto'ehina. ³ Agelouba ya hu etoto keli yatama ya'ma fitu fo he'migo limi'ehina. Limilago kafe ya'ma giloto keya'i moloto li hetofa hu'ehina. Noto noto bona'magihini komopa'ani aku'i le'mo sibina mehu epolose fa'mene mino lito buto nehito go kufu moneko tauseni ya'ma su holenogo gulu he ketenogo ya'ma tito kana'a hupamone'isi minalane luto lu eto'ehina.

⁴ To nani sekele mamu'a hiti kefa hisa babu luto ni'igo bu go'ohuna. Bu nogogo bona'i ya'ma heneti su hete kefalo ya'ma minete bila ela he'ahana enali lube laga hibe foya lilabe luto lu epolo'ehina. To Yesu luto lu'ehina ka'a hiti Hu'mamofihini ka'a enelesa meligo lu yege he'ahago lubaha'ani emitatu laga hi'ahana enali enemeha'ani bu go'ohuna. Enali akafu yagakafa ai'a to meha'a enalapusa fite enofokehi mehana'a to ai omiha'a ya'ma enogobisalo to li enayanugu memele'ahana'a bu go'ohuna. Enali'i lubaha'ani laga hi'ahanaguti aku'i ho tite minete Kilisito hiti enigihiti bo foya nelinogo kufu moneko tauseni bilina'mu yabe. ⁵ Filite bi'ahana luga'amagi enali ya'ma ho meti'ehinogo kufu moneko tauseni ya'ma su halibe lite yanamofihini geba hite fa'mene mine'ahana. Fili'ahanaguti ho tilatana bu go'ohunaya ho tilatanamofihini yata'a kohe toto moneko'isi ni'ibe. ⁶ Ana fili'ahanaguti ho ti'ahana'a bu go'ohuna ya'ma molo emilata nehana bona'i enegelo bite enali komopa'anigu laga'a kehelilatamofihini gupisalo ba'nesabe. Bona'i ya hi'ahana'amagi enali fililana napa 2 yanauba ya'ma enugufa pata mesilube'mu hibe. Enali Hu'mamofihini to Kilisitohi mamufa gi emilata bona'i lolo hite minalune'mu habe. Ya nehinogo ai hiti enigihiti bo foya lelite biba biba hite kufu moneko tauseni bu ebebe ligilina'mu yabe.

Kilisitou Satahi le'mo laba hugo limilina'mu

⁷ To kufu moneko tauseni su nehenogo Satahi ya'ma yatama keliguti gulu he etenogo aku'i ya'ma henetilube'mu hibe. ⁸ Henetiloto noto noto bona'i melugu nekisa bokisa'aga ya'ma Gogo metogati to Magogo metogati bona'i komopa'ani le'mo sibina hu epoloto enele'mo negi nagi noloto bona'i enogo'na henogo luba li huto hilabe'mu enele'mo nupa hilube'mu hibe. Enali napa'ani ya'ma kehe'i ya suhi hite leka soto leka soto su mehose suhi huto nehabe. ⁹ Ya'ma Satahi luba bona'amagi henetite me'i kelehi sipi'a moneto ya'ma bite Hu'mamofihini lamana'a bona'a li gehesa nehanaga to Hu'ma hita hulata nohina hepa'i Yelusale hepatoga biba biba hite kofohi malalune'mu le'mo bi yigilune'mu habe. Ya nehinogo kokulumaguti logo lolito limito logouba enolo pululu halina'mu yabe. ¹⁰ Ya nehinogo Satahi ya'ma afetoga bona'i enimi'i molo'ehina bo ai hiti fela logomofihini hefuha'agu kala efahi logogu loto ni'inagu fi felu ho he'minogo limi'ehina yabe. Koyapa'i akafu yagakafa ai hiti to faga faga mono ka leli'ali bo ai hiti anagu fi felu ho he'minogo limi'aha'inagu ya'ma Sata hiti limi'ehina. Enali ya'ma ufeha'a hiti nasana kofi epelelenogo kana'amu kana'amu utehi etehi enagabu kumu kalafa hite minalune'mu habe.

Aliha'a ka foya sipi huto hilina yupahi

¹¹ To nani sekele mamu'a hiti kefa hisa sipilo koholi nasana mone bu go'ohube. Gupisa'alo mino'ehina ai gobisa bu go'ohuna ya'ma kokuluma hiti me'i hiti gobisaloti koli hilete aku'i huto mehite'atiti minigi'aha'ina. ¹² Ya neha'igo fili'ahana bona'i tite minana'a limite minana'a sekele mamu'a hiti kefa hisamofihhi gobisalo ho tite nehago bu go'ohuna. Kefa hisalo minana boubu mone li paka soloto mino'ehina. To mone buku li paka sago bu go'ohuna ya'ma amuya minoba minoba nehana bona'magihi enigi'ani koyo molo'ehina buku mino'ehina. To filite bi'ahana'amagi enali hite melete hi'ahana suhi ka lamana'a ya'ma bukugu keye mele'ahana ya'ma Hu'mau bu goloto kaga'ani libe sibi hifi bati hifi loko huto mino'ehina. ¹³ To ana kanalo hege nagami'mofihhi komopa'agu filite ke'ahana'a enali'i enele'mo tiligi so'ehina. To fililata nasanamofihhi to kene mala malamofihhi komopa'agu filite bite mine'ahana'a enali hiti enele'mo tiligi so'ehina. To ka foya li kehelse boubu filite bi'ahana'a bona'i asaga'i enali lite melete hi'ahanamofihhi hapa'a li nupa huto ka'ani loko huto pa sose'na epi'ehina. ¹⁴ Ya hulago filise'na hiti kene mala mala hiti etali logomofihhi hefuha'agu kala efahi logogu loto ni'inagu etefelu ho he'migo limi'aha'ina. Yanauba filise'na napa 2 lolo hu'ehibe. ¹⁵ To ana bona'i ya'ma enigi'ani amuya minoba minoba nehana bona'magihi enigi koyo molo'ehina bukugu meni'ina'a enali ya'ma logomofihhi hefuha'agu kala efahi logogu loto ni'inagu fitu fo he'migo limite mine'ahana.

21*Kokuluma yuhufa to me'i yuhufa huto hi'aha'ibe*

¹ To nani nubu egolago kokuluma yuhufa to me'i yuhufa hiti bu go'ohuna. Kokuluma tafa'a to me'i tafa'a etali bite su hete'atiti to hege nagami'i ana huto buto su nohago silaga'i fenene hi'ahana bu go'ohube. ² To lamana hepa'i Yelusale yuhufa ya'ma kokulumagu Hu'mau nohinagati nolimigo bu go'ohuna ya'ma mone'mofitogati a'i le'mo emilune'mu sekele mamu hi etelago kata hilata yupahi mino'ehina ya suhi huto ni'igo bu go'ohuna. ³ To sekele mamu'a hiti kefa hisaloti nogo'a sipi ma luto malago keheli'ohuna: Hu'mamofihhi nohi hepa'a ya'ma bona'magihi enubulo huto nohibe. Ai enali hiti moneko babeyafa huto minoto lito hinogo enali ya'ma bona'a yagapana'a lolo hite minalune'mu habe. Ai'a enalitoga mino moloto minoto Hu'mau afo'anifu minalube'mu hibe. ⁴ Hu'mau ai'a enalitoga yibi hise nasanamofihhi enubu nogoya kele li epalalube'mu hibe. Filise'na to yibi bena hise'na to enagabu'i gise'na yanana su henogo aku'i mone'a huto mehilube'mu hibe. Tafa nasana ya'ia'a ya'ma buto su halibe luto lu'ehina.

⁵ To sekele mamu'a hiti kefa hisalo nohinaloti ma luto lu nimi'ehina: Nani nasana silaga'i ya'ma yuhufa li huto nohube luloto mone hiti lu nimi'ehina: Kai ya'ma nasanamofihhi fayahi koyoto molobo. Ma kaga ya'ma lamana'a linogo li pili kalinamo ni'inagihhe. ⁶ Ya luto luloto ma luto lu nimi'ehina: Ali bati hu su hobe. Nani koyapa'i kohe toto mino'ehina alihhi moloto nasana hapi filatana to li su holatanamofihhi afo'afita nohube. Mone'amagi enali nagami kumu noepesinogomo nanitogati minoba minoba nagami'i ya'ma ipi opoho nagamiluguti hefite nelete bite minalabe luto ya suhi huto mina'a meni'igo fa'mene epilube'mu hube. ⁷ Luga'amagi enali mono kagu amuya melete mine lite bite minalanamagi Satahi luba'a be ligilanamagi ya'ma ana nasana molo lilana'mu yabe. To nani ya'ma Hu'mau afo'afu lolo huto nehinogo enali ya'ma yagapana'ni lolo hite minalune'mu habe. ⁸ To luga'amagi ufeha'a hiti nasana'mu enelesa lilina bona'i to mono ka keheli he'milata bona'i to kolo tanana lilata nehana bona'i to enoho fililata nehana bona'i to mokolo bona'i to nalisalo bona'i to faga lugefa enalapusa fi emilata nehana bona'i to faga fagalo bona'i ya'ma ya'ia nasana lite minelata hi'ahana asaga'i yege yegetoga enali nohi hepa'ani logo'a hiti nagami hefunugu kala efahi logo loto ni'inagu ya'ma minalabe luto lu'ehinamo ni'ibe. Ya nasanauba ya'ma filise'namofihhi napa 2 lolo nohibe.

Yelusale hepa'i yuhufa huto hilibe

⁹ To agelo 7 enali lape'anigu baga'a hiti gumi'i hose nasana 7 bai tago li'ahana enalitogati moneuba nanitoga oto ma luto lu nimi'ehina: Obo. Hu'mamofihhi sipisipi nala'amofihhi le'mo emilana a'i kelepilube. ¹⁰ Ya luto lulago Sikalafu'uba komopa'nigu tito nele'moto nohigo kosa yatama moneto ya'ma agelouba nele'moto tito hepa'i sipi, Yelusale hepa'mo ya'ma kokulumagu Hu'mau nohinagati nolimigo nelepigo bu go'ohuna. ¹¹ Hu'mamofihhi sekele mamu'a hiti fana meha'alo besa besa lago hepa'mofihhi bulo kefahi sipi mone mina'a tito mino'ehina gi'a yasipa efahi ya suhi huto okaba'aua biya nonuhu nagami suhi huto besa lago mino'ehina. ¹² Efaha'a gegisa sipi yatama nohi hepa'i le'mo bego huto mino'ehina gegisamofihhi kasiha'a 12 mino'ehina. To kasiha'alo ya'ma agelo

12 enali kaba hite mine'ahana. To kasihalo ya'ma Isilaeli bona'magihi naga'i 12 enali enigi'ani ya'ma moneko moneko fayahi keyete mele'ahana ni'igo bu go'ohube. ¹³ Yege notina'aga kasih loegi monegi to mone kegi'a kasih ana huto loegi monegi to mone kegi'a kasih ana huto loegi monegi to yege nolimina'aga ana huto kasih loegi monegi ni'ibe. ¹⁴ Ana gegisamofih efa ha lukesa'a ya'ma 12 mino bego hu'ehina. To lukesa'a 12 yanamofih gupilo Hu'mamofih sipisipi nala'amofih aposolo bona'a 12 enigi'ani fayahi keyete malago ni'ibe.

¹⁵ Agelo ka mone luto lu nime'ehinauba ai'ya fatusa mone golitu lolo hi'ahana liloto mino'ehina. Yatu ya'ma nohi hepa'i to kasihalo to gegisa'a molo babeyafa huse'naloti ya'ma molo legege hilube'mu hibe. ¹⁶ Ana hepa'mofih folagaha'a to sopa'a ya'ma moneko legege huto ni'ibe. To agelouba mone kegi'a fatusa'aloti li molo legege huto bu go'ohuna ya'ma 2200 kilomita ya huto ni'ibe. To yofohi tubuse'a to luga'aga to yatamalo ti'ehina'a ya'ma moneko legege huto ni'ibe. ¹⁷ To agelouba gegisa be ligi'ehinalo molo legege higo 66 mita ya suhi huto ni'igo bona'magita molo legege huse'na li'ohuta ya suhi huto agelouba li'ohuto molo legege higo bu go'ohuna yabe. ¹⁸ Nohi hepa'mofih gegisa'a ya'ma okohona efah gi'a yasipa efatotiko bego higo mino'ehina. To ana hepa'mofih ya'ma goli efah gapo gapo suhi huto besa besa lananatu lolo hite malago mino'ehina. ¹⁹ Nohi hepa'mofih efa ha lukesa'a ya'ma efah mino'ehina tito mino'ehina fato fato'mofih le'mo ho ti'ahana lukesamofih napa 1 ya'ma okohona efah gi'a yasipa kefatu lolo hi'ahana. To lukesa napa 2 ya'ma sitaha efah gi'a safaiya kefatu lolo hi'ahana. Lukesa napa 3 ya'ma koholi efah gi'a agate kefatu lolo hi'ahana. Lukesa napa 4 ya'ma kifia'nalago efah gi'a emalali kefatu lolo hi'ahana. ²⁰ Lukesa napa 5 ya'ma golanogo efah gi'a onikisi kefatu lolo hi'ahana. Lukesa napa 6 ya'ma sapa efah gi'a konilia kefatu lolo hi'ahana. Lukesa napa 7 ya'ma kala efah satuna gi'a kilisolaiti kefatu lolo hi'ahana. Lukesa napa 8 ya'ma kifia'nalogo'na efah gi'a belilo kefatu lolo hi'ahana. Lukesa napa 9 ya'ma fule'nafa satu legi huto efah gi'a topasi kefatu lolo hi'ahana. Lukesa napa 10 ya'ma kifi suhi huto efah gi'a kilisopelesi kefatu lolo hi'ahana. Lukesa napa 11 ya'ma okohona mekufi'i ya suhi hina efah gi'a yasini kefatu lolo hi'ahana. To lukesa napa 12 ya'ma sapa yuhusa efah gi'a ametisi kefatu lolo hi'ahana. ²¹ To kasihalo 12 pesesu'i koholi mino'ehina tito ni'inaloko 12 ya'aloti lolo hi'ahana. Kasih moneko moneko ya'ma pesesu'i sipi'alotiko lolo hi'ahana. Nohi hepa'mofih kapo'a ya'ma goli efah bala bala tuto ya suhi nohinalotiko lolo higo gapo gapo'i ya suhi huto besa loto mino'ehina.

²² Nani bu go bati huto bu gose huto hina sipi mono nohi ya'ma maga nohi hepatoga meni'igo bu go'ohuna. Sipi bo Hu'ma amuya'a hite enibe ligi'ehina bo ai to sipisipi nala'a hiti ya'ma etali mono lolo huto neha'ibe. ²³ To ana hepatoga ikahi yegemofih fana meha'aua fi besa lalina foya'a meni'ibe. Hu'mamofih sekele mamu'a hiti fana meha'aua fi besa lalina'mu yabe. To ai sipisipi nala'aua libi'i lolo huloto minalube'mu hibe. ²⁴ Noto noto bona'i enali ana hepa'mofih fana meha'agu bila ela hilana'mu yabe. To noto noto enigihiti bona'i enali sekele mamu'animo'fih nasana mino'ehina ana hepatoga ya'ma lelite bibi hilune'mu habe. ²⁵ Ana hepa'i ya'ma sinihi gito go'i luto mone mehilina'mu yabe. Ya hu'ehinaya ana hepa'mofih kasihalo ya'ma fuligaha suhi huto hokolo huloto minalina'mu yabe. ²⁶ Noto noto bona'i enali sekele mamu'amofih nasana mino'ehina tito ni'ina fitu fo he'migo limo ito limi'ehinana ana hepatoga lelite henetilana'mu yabe. ²⁷ Kolo tanana mone ya'ma anagu tito mefalalina'mu yabe. To bona'i mone'amagi enubuya nohina nasana mone lilana to faga faga lite nehilana'a enali ana hepalugu tite meminalana'mu yabe. Enigi'ani Hu'mamofih sipisipi nala'aua bati hi'ahana'a minoba minoba hise bona'magihi enigi'ani bukugu koyo molo'ehina bona'i enali'ansigo bite henetilana'mu yabe.

22

¹ To agelo ai mino kosaba huse nagami'i napa'a biya nonuhu suhi mone nelepigo bu go'ohuna. Ya'ma bu'a gili gili huto ni'ina to Hu'ma to sipisipi nala'a etali sekele mamu'a hiti kefa hisa maha'alugati ya'ma nagami'i nobuto, ² hepa'mofih kapo folaganugu nomobina. To nagami'i luga luga amuya moloto oto minolatanamofih yafalo nohina yamofih legeya'a bona'i nelenogo gufa'ani minoba minoba huse'na ya'ma suhi huto fato fato'mo legeya'a 12 ikahi go'i lu etana lu etana kanalo legeya'a hoto luya'i lolata nohibe. Noto noto bona'magi ana yafamofih haya'a ya'ma gufa'anilo felete minete bati hilune'mu habe. ³ Ana hepatoga ya'ma Hu'mamofih gumi ho'ehina bo mone metilina'mu yabe.

Hu'ma ai to sipisipi nala'a etali sekele mamu'a hiti kefa hisa huto huleno'go bona'a keke keke'amagi enali agoya hi etete minalana'mu yabe. ⁴ To enali okaba'a be gelete minalana'mu yabe. To gi'amofih fayaha'a enogobisalo huto huto minalube'mu hibe. ⁵ To

ana hepato ya'ma metepu mone meilube'mu hibe. To libi'afi to yegemofihi fana meha'a yamofihi foya'a mone huto mehilube'mu hibe. Hena'mube? Sipi Bo, Hu'ma ai'a ya'ma fana meha'a epinogo minalana'mu yabe. To hepa'i afo'afu enali enigihiti bo kaba hise foya lelite mineme bite minalana'mu yabe.

Yesu i behe huto alinamofihi ka'a

⁶To agelouba ma luto lu nimi'ehina: Kaga ya'ma lamana'a nolugu ule'ale nohinamofihi ni'ibe. Sipi Bo, Hu'ma ai Sikalafu'a ya'ma lu enabagalo enabagalo nohina bona'i noepilata bo ai'a ya'ma agelo'a ho lifigo keke keke bona'a lenali'i kana'a yatama mehu'ehinogo huto hilibe luto lu'ehina nasana lamana'a yabe luto lu epito kelepugo bu nogane.

⁷Yesu ai'a ma luto nolina: Kehelibo. Nani mele'isi foiya lenalitoga bilube'mu nohube. To mone'a lenali bukugu ya'ma suguna ka huto hilina'a mone koyoto molo'ehinamo ya'ma kehelu emise hite kaba hite lite minalana enali ya'ma enegelo bilune'mu habe.

⁸Nani Yonita ana'ina silaga'i ya'ma bu goto kehelito li su ho'ohuna. Keheli su holoto'ni agelouba ana'ina ya'ma nelepi'ehina ai gigusa'aluga buto lipito nalapusa fi emilube'mu nohugu ⁹ ai'a: O'e, luto ya mehobo luto lu nimi'ehina. Nani kalalukafita nohube. To kalukagihiti ka leli'ali nehana bomagihiti enalalu'anifita nohuto to foya'ani ana huto noluna bo nohube. To ya'ma bukugu kaga keheliba keheliba hite neminana'a enali enalalu'nifita nohube. Kai Hu'mamofihi ai'ago ya'ma lipito kalapusa fi emibo. ¹⁰Ya luto luloto ma luto lu nimi'ehina: Kai buku mamofihi huto hilina suguna ka'a ya'ma li fala mekibo. Kaga ya'ma lamana'a kolo hilina kana'a alo'i hupamone huto nohinagi lu yege hobo. ¹¹Ya hu'ehina'mu foipa nasana lilata nehana'a enali lilete nehilabe. To komopa'ani kolo tenogo enali minalune lite mine lite bite minalabe. To mono kagu fotogo hite minalune lite minalana'amagi ya'ma fotogo hite minete mine lite bite minalabe. To biye bona'i enali minalune lite ya'ma biye'i mine lite bite minalabe.

¹²Yesu ma luto lu'ehina: Kehelibo. Nani mele'isi biluna'mu yabe. Buto'ni ya'ma mone kegi'a nona'a pa soto lepilube luto lito bilube'mu hube. Bona'mugi lolo hite melele hi'ahanamofihi mone kegi'a li legege huto le'mo eto eto huto epiluna'mu yabe.

¹³Nani kohe toto alihiti moloto munuha'a to hapa'a hapi filatana to li su holatanamofihi afo'afitamo nohube.

¹⁴Gukete'ani okala hite gulu gulu gu'ani le'mo bati bati nehana bona'magi kumu kehelugo laga'ni nebesilata nohube. Enali ya'ma lu epinogo'ni ule'ale huto minolata yafamofihi legeya'a nelele minoba minoba nehana'amagihiti ya'ma epinogo'ni nalabe to ya'ma nohi hepa'mofihi kasinugu tilabe. ¹⁵Nahi hepa'i nosipetoga ema minalana'a enali kolo tanana li'ahana'a to nalaliso bona'i to mokolo bona'i to enoho fililata bona'i to lugefa nasanalogo enalapusa fi emi'ahana bona'i to fagalo bona'i hiti enali foyati bati huto ni'ibe lite faga lilete komopa'anigu li sibina nehana'a ya'ma enali asaga'i fegutoga minalana'mu yabe. Enali hepalugu metilana'mu yabe.

¹⁶Nani Yesuita ya'ma agelo'ni ho lifinogo ai ya'ma bona'ni li gehesamu li gehesamu lenali'i ya'ma kaga'a lu yege hoto lu lepilibe. Nani ya'ma Tebitihiti tata'agihiti to ai'a naga'i nohube. To go'i lilube'mu nohigo sonofi'i ofu'yahi fana meha'a nohube luto lu'ehina.

¹⁷Hu'mamofihi Sikalafu'a to ai sipisipi nala'amofihi liha'a hiti: Kai obo, lilete nela'ibe. To luga'amagi ka'a ya'ma kehelilete ana hite ma lite lilabe: Kai obo. Luga'amagi minoba minoba nasanamofihi nagami kumu noepesinogomo magati ete hefitte nalabe. Enali nalune litemo ete magati nagami'i mina'a meni'ina, fa'mene nalabe luto: Nanitoga alo, luto Yesu ya lu'ehina.

Yoniu bu enogo su ho'ehina ka'a

¹⁸Ya'ma bukugu suguna ka fayahi koyoto molo'ehina ya'ma leka sete kehelilana bona'i nani yatai lusiga lipoti noepube: Luga'amagi enali'ani enegekesa kehelite ka mone hiti molo emilana enali ya'ma Hu'mau silaga gumi hose nasana bukugu fayahi koyoto mologo ni'ina analo molo emite mege'i malalibe. ¹⁹To luga'amagi enali bukugu suguna ka huto hilina'mu ya'ma mone lu laga hite he'milana bona'i enalitoga Hu'ma ule'ale huto minoba minoba yafamofihi legeya'a mone'a mo si epalalina'mu, to nohi hepa'i lamana'a enali metilana'mu yabe. Ana nasanamofihi ka'a ya'ma bukugu koyoto mologo ni'ibe.

²⁰Ka'a huto hu'ehina ya'ma lusiga lulata bo ai'a ma luto nolibe: Lama'naka. Lenalitoga ma'asi alube'mu nohube. Lama'naka. Sipi Boti, Yesu. Kai obo.

²¹Sipi Boti Yesuhi lehe'mose'na'a lenalitoga mino moloto mineno.